Tataroha Diana i Sulie Aalaha Ikie a Jisas Kraes

The New Testament in the Sa'a language of the Solomon Islands

Tataroha Diana i Sulie Aalaha Ikie a Jisas Kraes

The New Testament in the Sa'a language of the Solomon Islands

Niu Testament long langguis Sa'a

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sa'a

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 13 Dec 2023
755c0440-93fa-5020-9311-ff68dce92d1d

Contents

MATIU 1
MAK 99
LUK 160
JON 262
PALONGA 337
ROM 431
1 KORINIT 478
2 KORINIT 522
KALESIA 553
EPESAS 571
PILIPAE 586
KOLOSI 597
1 TESALONAEKA 609
2 TESALONAEKA 619
1 TIMOTI 625
2 TIMOTI 640
TAETAS 650
PILIMON 657
HIBRU 661
JEMES 695
1 PITA 707
2 PITA 722
1 JON 731
2 JON 742
3 JON 745
JIUD 748
HAATA'INGE 753

Tataroha Diana I Sulie A Jisas Kraes Nge A Matiu

E Uusue

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Matiu ngaeta iini aana aawalai hurula'aa mwana rue ni e uusue Tataroha Diana ienini. Hola'ina'o a Matiu oto mwane ko pwelo-pweloa mwala ingeie mo Jiu aana ko totola to'oha aana takis mwaanire huni nii'i nana aalahanga ni Rom. Leesie Matiu 9:9. Maholo a Mak na a Luk kirerue ere i sulie a Matiu i laona mo uusu-uusu ikirerue, kirerue haara'inie no'one aana ngaeta sata uri, a Livae. Leesie Mak 2:14 na Luk 5:27.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Matiu e uusue Tataroha Diana ienini hunie mwala ingeie, mo Jiu.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Mo propet aana Haiholota'inge Lalahu'e kire taroha'inie uri a God kei uusunge'inie mai nga tohungei mwane kire kei saie aana “Kraes,” na uri a porona kei haro ha'a-uurie mo Jiu mwaanie walu ola aaela nge ko waelie mauriha'ada. Oto mo Jiu kire talei maa-maa'oohie a Kraes oto mola tarau. Ta'e ma'alana e urine, maholo a Jisas e lae mai laona walumalau, mo Jiu kire ka'a hiiwalaimoli ike uri a Jisas oto a Kraes. Aena mei olana nge a Matiu ko tohungei tolahi'e i sulie nga taa kei re'usie mo Jiu mala uri kire ko leledie oto a Kraes, iini nge a God e uusunge'inie mai hunie ke ne'ie a ha'a-uuritada na inemauri ikire. E lio mala a Matiu e uusue Tataroha Diana ienini i na'ona mo Rom kire oho suuhe'inie huilume i Jerusalem, mei olana e rau aana halisi e hiu aawala haahuu i purine hutelana a Jisas (70 A.D.). Maholo mo Rom kire waelie i Jerusalem urine, kire uunue no'one Nume Maa'i Peine mo Jiu aana dunge, na kire horo maesie mo tangalai sinolai Jiu.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Matiu e uusue ahutana mo olana hunie mo Jiu kire ke lio saie uri a Jisas, nge a Kraes ni otona, na uri ingeie oto aalaha ikire to'ohuu. Mo maholo hunge a Matiu e lae pe'i haa-haata'inie mo ere-erenga i sulie a Kraes i laona Haiholota'inge Lalahu'e, nge kire si tohungei lae mai oa aana maholo a Jisas e lae mai ii'o i welumalau. Tataroha Diana a Matiu ienini oto tohungana leu diana huni aehota

lo'ohi saenanaunge i sulie Haiholota'inge Haalu, aena aana e hele tarakonie Haiholota'inge Lalahu'e na Haiholota'inge Haalu. A Matiu e haata'i diana aana no'one uri Aalahanga a God e ka'a urihana ike nga aalahanga mola ni welumalau aana nga ta'a-ta'a leu, na e ka'a ike ta'e i Lengi mola hali'ite. Ta'e Aalahanga a God nge maurihe oto huu ni ngeena aani tola i sulilana a God, maurihe nge a God ko aalaha haahie.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

aalahanga, a Jisas ingeie oto a Kraes, ha'a-oainge, oodota'inge, palonga, God a Mama'a

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Matiu 2:2, Matiu 28:19, Na mo eehu'i pweu i sulie mauringe a God ko aalaha haahie nge Matiu 5—7.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Hutelana a Jisas
(1:1—2:23)

A Jon Loto Maa'i e dau aakau aana mwala hunie kire ke lulu i sulie a Kraes.
(3:1—4:11)

A Jisas e dau esunge i laona po'o ni henue i Kalili.
(4:12—14:12)

A Jisas e dau esunge i matolana mo Aapoloa Aaopa mwaanie i Kalili.
(14:13—17:20)

A Jisas e dau esunge lo'u i Kalili.
(17:20—18:35)

A Jisas e dau esunge i laona po'o ni henue i Jiudia.
(19:1—20:34)

A Jisas e ii'o i Jerusalem aana mo dinge i na'ona e mae.
(21:1—25:46)

A Jisas e mae na e mauri eeliho'i lo'u.
(26:1—28:20)

A Jisas E Hute

Aana Komu A Deved Inemauri
LUK 3:23-38

1 Ie uusu-uusu aana mo na'ohai weuwana a Jisas Kraes
uure oto mai aana pongine a Ebraham lae mai hule aana a
Deved Inemauri, na hunie a Jisas Kraes.
2 A Ebraham aamana Aesak,†

† **1:2** 1:2 Aana tolahaka, tohungana aamana nga iini kie sai haara'inie "aamana," na mwane nge e ha'ahutaa aamana kie sai haara'inie "weuwana." Kie ka'a sai haara'inie weuwana nga iini mala aamana, ta'e mo Jiu e aaopa mwaanikie aana nga Jiu e sai haara'inie iini nge e ha'ahutaa aamana aana "aamana." Oto aana uusulana hute-hutanga a Jisas i leu, ngaeta mo iini nge a Matiu e unue uri ingeie "aamana nga iini," ta'e ne'isaenga aana uri mwane ngeena ingeie weuwana mola.

na a Aesak aamana Jekob,
na a Jekob aamana Jiuda na mo mwane aasine,
3 na a Jiuda aamana Peres (aasine a Sera na nikadarue a Tama),
na a Peres aamana Hesron,
na a Hesron aamana Ram,
4 na a Ram aamana Aminadab,
na a Aminadab aamana Nason,
na a Nason aamana Salmon,
5 na a Salmon aamana Boas (nikana a Rehab),
na a Boas aamana Obed (nikana a Rut),
na a Obed aamana Jesi,
6 na a Jesi aamana Deved Inemauri.
Na a Deved Inemauri aamana Solomon (nge e hute aana hu'e e to'o-to'o aana ka'u a Iuraea),
7 na a Solomon aamana Rihoboam,
na a Rihoboam aamana Abaeja,
na a Abaeja aamana Asa,
8 na a Asa aamana Jehosapat,
na a Jehosapat aamana Joram,
na a Joram aamana Iusaea,
9 na a Iusaea aamana Jotam,
na a Jotam aamana Ehas,
na a Ehas aamana Hesekaea,
10 na a Hesekaea aamana Manase,
na a Manase aamana Amon,
na a Amon aamana Josaea,
11 na a Josaea aamana Jekonaea na mo mwane aasine nge kire hute aana maholo mo Babilon kire laue mo Israel mwaanie i Jerusalem.
12 Na a Jekonaea aamana Sialtiel aana maholo mo Israel kire ii'o wau aana aalahanga i Babilon,
na a Sialtiel aamana Serababel,
13 na a Serababel aamana Abaeud,
na a Abaeud aamana Elaeakim,
na a Elaeakim aamana Aso,
14 na a Aso aamana Sadok,
na a Sadok aamana Akim,
na a Akim aamana Eliud,
15 na a Eliud aamana Eleasa,
na a Eleasa aamana Matan,
na a Matan aamana Jekob,
16 na a Jekob aamana Josep nge e to'o aana a Meri
na a Meri nikana a Jisas, sailana uri a Kraes.

17 Oto uure aana a Ebraham lae mai hule aana a Deved Inemauri, aawalai na'ohai hute-hutanga mwana hai. Na uure lo'u aana Deved Inemauri lae mai hule aana maholo mo maelonga kire toolea mo Israel hunie aalahanga ikire

i Babilon, ngaeta aawalai na'ohai hute-hutanga mwana hai lo'u. Na ngaeta aawalai na'ohai hute-hutanga mwana hai lo'u, uure aana maholo mo Babilon kire toolea mo Israel hunie i Babilon lae mai hule aana maholo a Kraes e hute.

Hutelana A Jisas Kraes
LUK 2:1-7

18 Hutelana a Jisas Kraes e lae uurini. A Meri, nikana Jisas
e haiholota'i huni to'o aana a Josep, ta'e i na'ona kirerue ke
si ii'o ruru, a Meri ko hi'e-hi'e oto aani mwela aana Li'oa
Maa'i.
19 A Josep mone nga mwane oodota'i, na e ka'a sare
ha'amasaa ike keni ingeie a Meri i maana mwala, oto ko
lo'o-lo'onga'i huni toli'aasie mola mwa-mwanoto maraana.
20 Maholo a Josep ko lo'o-lo'onga'i ue urine, ensel a God ko
si wa'araa hunie aani ma'ahu-polenga na ko te'uri, "Josep,
iini o hute mai aana komu a Deved Inemauri, su'uri me'u
huni to'o aana a Meri. Kele mwela nge ko hi'e-hi'e aana
ngeena, e lodo aana Li'oa Maa'i.
21 A Meri kei ha'ahutaa kele mwela mwane, oto o ke
haara'inie aana a Jisas, oolisilana uuri, 'God ko ha'a-uuri.' O
ke haara'inie urine aena aana ingeie kei ha'a-uurie mwala
ingeie mwaanie mo ooraha'aa ikire."
22 Mo ola ienini ko reu huni ha'a-oaie nga taa a God e unue
aana propet uuri,
23 *Nga keni raori'i kei hi'e-hi'e aani mwela, na kei ha'ahutaa*
kele mwela mwane, na kire kei saie aana Imaniuel, Aesaea
7:14 ere-oolisilana uuri, "God pe'ikie."
24 Oto i purine ma'ahu-polenga ngeena, nge a Josep ko si
to'o aana a Meri na ko deu i sulie nga taa ensel a God e unue
hunie.
25 A Josep e lio i suli diana aana a Meri mala keni raori'i
lai hule aana a Meri e ha'ahutaa kele mwela mwane ngeena.
Oto a Josep e si haara'inie kele mwela mwane ngeena aana
a Jisas.

2

Mo Mwane Saenanau

Uure I Pwaalana Sato

Kire Ha'apaina'aa A Jisas

1 A Jisas e hute i Betlehem aana po'o ni henue i Jiudia,
aana maholo a Herod Inemauri Peine † ko aalaha. Oto lo'u

† **2:1** 2:1 A Herod Inemauri Peine e tala'ai aalaha aana ola mala hai aawalai helisi i na'ona hutelana a Jisas (37 B.C.). E aehotaa komu ni aalahanga ingeie, na e oolu kalena, a Herod Pilip Rue, na a Herod Akeleas, na a Herod Antipas, kire mani aalaha aana e oolu po'o ni henue ni Israel i purine maenga ingeie.

i purine a Jisas e hute, ngaeta mo mwane saenanau kire
uure oto mai ha'atau i pwaalana sato, kire ko lae oto mai
hule aana hanue paine i Jerusalem. Mo mwane ngeena kire
tohungei saenanau i sulie lo'onga'inge aana mo hee'u ta'au
i salo.
2 Oto mo mwaena ko dolosi uuri, “?Kele wee-wee e hute i
tei, iini nge kei aalaha haahi'omu mo Jiu? Melu lae oto mai
huni pouruuru ni ha'ama'unge aana, aena aana melu leesie
ho hee'u ingeie ta'au aana hanue i'emeelu i pwaalana sato.”
3 Maholo a Herod e rongoa mo wala ngeena, ko tohungei
tolahi'e oto liutaa, na ahutana mo Jerusalem kire ko tolahi'e
oto no'one pe'ie.
4 Oto e lokoa ahutana mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli
aana mo Ha'atolanga a Mosis, ko dolosi aada uuri, “?A Kraes
kei hute i tei?”
5 Oto kire ko aalamie uuri, “A Kraes kei hute i Betlehem
aana po'o ni henue i Jiudia. Aana ngaeta propet e uusue
ka'u uuri,
6 *Betlehem aana po'o ni henue i Jiudia, mwaanie o
lo'onga'inie uri o mwai-mwei. I'oe oto ngaeta na'ohai henue i
Jiudia, aena aana nga na'ohai aalaha kei uure mwaani'o, iini
huni na'ona mwala ineu, mo Israel.” Maeka 5:2*
7 Mango urine, a Herod e si soi mumuni aana mo mwane
uure i pwaalana sato na ko heitale mwaanire maholo uri
taa nge kire leesie ho hee'u ngeena.
8 Oto ko uusunge'inire hunie i Betlehem pe'ie mei wala
uuri, “Omu ke lae, na omu ke lai heitale diana hunie
kele mwela ngeena, na maholo omu ko lio oodoie, omu
ke aaliho'i mei ha'arongoau, hunie ineu no'one ne ke lai
pouruuru ni ha'ama'unge aana.”
9-10 Purine mo mwane ngeena kire rorongo i sulie walana
a Herod, kire si lae mwaanie, na kire ko lae oto hunie i
Betlehem. Maholo na ikire ue i sulie tala, kire ko he'i leesie
lo'u ho hee'u nge kire leesie ka'u ta'au i pwaalana sato. Mo
mwane ngeena kire ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa aana
kire ko he'i leesie lo'u ho hee'u ngeena. Ho hee'u ngeena e
lae i na'oda hule aana e lai ha'adau oto i hahona nume nge
kele wee-wee aana.
11 Maholo kire sili i nume na kire ko leesie kele wee-
wee na nikana, a Meri, oto kire ko pouruuru i na'ona ni
ha'ama'unge aana. I leune kire ko tahanie mo mwe'i ikire,
na kire ko tahoa mo ola diana hali'ite mala kol na e ro
taungei dango wau-wesu nge kire haara'inie frankinsens na
mur, mo ola nge holiteni e paine hiito'o, na kire ko nii'i oto
hunie.
12 Purine leune e mango, kire si eeliho'i takoie hanue ikire.
Ta'e kire ka'a liu ike lo'u i saana Herod, aena aana a God e

unue oto hunire aani ma'ahu-polenga uri kire ke su'uri liu
lo'u i saana. Oto kire lai liu aaopa mola mwaanie.

Kira Josep Kire Tahi Hunie I Ijip

13 Oto i purine mo mwane kire aaliho'i, ensel a God ko
haata'i lo'u hunie a Josep aani ma'ahu-polenga na ko te'uri
hunie, "A Herod kei lo'ohie kele wee-wee huni horo maesie.
Ta'ela'i na o ke tahile'inie kele wee-wee na nikana oto hunie
aalahanga mo Ijip, na omu ke ii'o ka'u weu i leune lai hule
aana ne kei saronai unue lo'u huni'omu."
14 Oto a Josep e ta'ela'i pe'ie kele mwa'u na nikana i rodo,
kiraelu ko tehi oto hunie i Ijip.
15 Kire ii'o wau i leune lai hule aana a Herod Inemauri
Peine e haro mae. Leune e rau huni ha'a-oaie nga taa a
God e unue ka'u aana ngaeta propet uuri, *Nou soie a kaleku
mwaanie i Ijip.* *Hosea 11:1*

A Herod Inemauri Peine E Horo'ie

Mo Mwela I Betlehem

16 Maholo a Herod Inemauri Peine e saie uri saenanaunge
mo mwane i pwaalana sato e liue oala'inge aaela ingeie,
e tohungei saewasu oto liutaa. Oto e si lo'o-lo'onga'inie
nga taa mo mwane i pwaalana sato kire ere-ere i sulie
maholo nge kire hola'i leesie ho hee'u ngeena. Oto e si
uusunge'inie mo ramo aana mae ingeie hunie i Betlehem
na mo henue lo'u kara'inie, hunie kire ke horo mangoa
ahutana mo mwela mwane kire si hute lae hule aana mo
iini nge e ro halisi e mango oto aada.
17 Oto nga taa nge a Propet Jeremaea e unue e to'ohuu oto,
aana e unue uuri,
18 *Kire rongoa ngaranga oto paine aana huilume i Rama,
ngaranga pe'i saehuunge oto paine, aana mo teite ni Jiu* † *ko
ngara-ngarasie mo kaleda. Saeda na e ka'a dodo oto, aana
mo mwela ikire, kire ai'aa mango mwaanire. Jeremaea 31:15*

Kira Josep Kire Ooli

Mwaanie I Ijip

19 Purine a Herod Inemauri Peine e mae oto, ensel a God
e haata'i lo'u hunie a Josep aani ma'ahu-polenga i Ijip,
20 na ko te'uri, "Ta'ela'i na o ke toolea kele mwa'u na
nikana, na omu ke lae lo'u hunie aalahanga i Israel, aana
mo iini kire dau-deu ni horo'ie kele wee-wee, kire mae oto."
21 Oto a Josep e ta'ela'i pe'ie kele mwa'u na nikana, oto
kire ko lae lo'u hunie i Israel.

---

† **2:18** 2:18 Erenga ni Krik e ere i sulie "a Resel," keni nge e to'o aana a weuwe Jekob oto wai na'o. Na mo Jiu kire sai unue satana maholo kire ko aalahuu aana ahutana mo teite.

22 Maholo a Josep e rongoa uri kalena a Herod Inemauri
Peine, a Akeleas, ko aalaha lo'u aana po'o ni henue i Jiudia
oolisie aamana, ko si tohungei me'u huni lae lo'u weu
i leune. Ta'e a God e ha'ananaue a Josep aani ma'ahu-
polenga, oto e si lae hunie po'o ni henue i Kalili,
23 ko lai ii'o aana huilume i Nasaret. Na nga taa mo propet
kire unue e to'ohuu oto aana kire unue uuri, "Kire kei saie
aana mwane ni Nasaret."

3

A Jon Loto Maa'i

E Laeliwala I Henuesala
MAK 1:1-8; LUK 3:1-18; JON 1:19-28

1 Oto aana maholona, a Jon Loto Maa'i e lae mai i laona
hanuesala aana po'o ni henue i Jiudia, na ko aehota lae-
laeliwala oto uuri,
2 "Omu ke aali'u to'ohuu mwaanie ooraha'aa aena aana
Aalahanga a God ko kara'ini oto mai."
3 A Jon ingeie oto mwane nge a Propet Aesaea e ere-ere
rarangana uuri, *Nga iini ko soi-soi peine i laona hanuesala*
uuri, "Omu ke dau aakau aana tala loosie laenga mai a
Aalaha, na omu ke ha'a-oodohie tala ni lae ingeie." Aesaea
40:3
4 A Jon e ho'o-ho'osie mola to'oni aaela kire asuie aana
iihune kamel, na e ho'osie haahie danumana roroto'oni aani
te'e-te'ei puluke.† Na ngaulaa ingeie oto mo oru na mo
ngingidue.
5 Na mwala oto hunge kire uure oto i Jerusalem, na
mwaanie ta'ena nga leu lo'u aana po'o ni henue i Jiudia,
na oto ahutana mo henue kali-kelie wai peine i Jodan, na
kire ko meni lai loo-loko i saana.
6 Mwala ngeena kire ko ha'ahoue oto mo ooraha'aa ikire,
oto a Jon ko si loto maa'i aada i laona wai peine i Jodan.
7 Mwala hunge aana mo Parise na aana mo Sadiusi, ikire
no'one kire lae mai saana hunie ke loto maa'i aada. Ta'e
maholo a Jon e leesie urine, e si te'uri hunire, "!I'omu oto
mo mwaa ala-ala! ?Omu ko lo'o-lo'onga'i uri mala omu ko
loto maa'i ha'alaa, omu ko tehisie saewasunge a God nge kei
lae maine?
8 !E aasa! Ta'e omu ke hungu eeni hue-huei ola diana i
laona mau-meuringe i'omu huni haata'inie uri omu oonisae
to'ohuu oto mwaanie ahutana mo ooraha'aanga i'omu.
9 Na mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri omu kei tehisie
saewasunge a God, aena aana omu hute aana komu a

† **3:4** 3:4 A Propet Elaeja e sai ho'osie mo to'oni aaela urine oto i na'o. Leesie 2 Kings 1:8.

Ebraham. Leune e sa'a pe'i'omu ike aana no ko unue
huni'omu uri a God e sai hu'isie mola mo heu ienini hunie
kire ke ne'i iinoni haalu hunie komu a Ebraham.
10 Aana a God e urihana mwane e ne'i aakau oto aana
hakesi i ae'aena mo ei, na mo ei nge kire ka'a hungu ike
aani hue-huei ei diana, kei tohu aasi'i na aasileni kei lae i
laona dunge.
11 "Ineu no ko loto maa'i eemiu aani wei huni haata'inie
uri omu oonisae oto mwaanie mo ooraha'aanga i'omu. Ta'e
iini nge kei lae mai puriku, ingeie e paine lo'u liutaa aaku,
hule aana ineu na nou ka'a diana malisine ne ke asu mala
koni-konihe huni luhesie ho'ohaahi'ae ingeie. Ingeie ke si
loto maa'i aana ngaeta mwala aana Li'oa Maa'i, na ngaeta
mwala kei lotohire aana dunge ni ha'amotaahinge.
12 Ingeie ni e to'o aana nanamanga huni leie ahutana
iinoni. Aana e urihana iinoni nge ko ta'aasie mo hule-hulei
kooni mwaanie mo tohungei ola. Oto ko si ne'i konie mo
tohungei ola i lengine haa i laona nume ni duru ingeie. Ta'e
mo hule-hulei ola aaela ngeena, nge kei uunu'i aana dunge
nge e sa'a mwa'a lo'u."

A Jon E Loto Maa'i Aana A Jisas
MAK 1:9-11; LUK 3:21-22

13 Aana maholona a Jisas e uure i Kalili ko lae hunie i
Jodan uri hunie a Jon ke loto maa'i aana.
14 Ta'e a Jon ko sare uure honosie leune, oto ko te'uri, "E
malisine uri i'oe ni o ke loto maa'i eeku. ?Ta'e e ue o ko si
unue mola uri ineu ne ke loto maa'i eemu?"
15 Oto a Jisas ko aalamie a Jon uuri, "Toli'aasie ke rau oto
urine, hunie kure ke dau i sulie nga taa a God e saeto'o
aana." Oto aena aana a Jisas e ere urine, a Jon e si loto
maa'i aana a Jisas.
16 Maholo a Jon e loto maa'i mango aana a Jisas, a Jisas
e si lae poi uure i reune wai, na i Lengi ko taha oto, na ko
leesie oto Li'oa a God ko siho mai mala hiroikuu, na ko lae
mai oo'a oto i lengine a Jisas.
17 Na aana maholona no'one mei wala e uure mai ta'au i
Lengi ko te'uri, "Hahu'ana kaleku ni ienini, na nou tohungei
manata diana hunie, na no ko ilenimwa'e oto liutaa haahie."

4

A Satan E Malaahongana A Jisas
MAK 1:12-13; LUK 4:1-13

1 Oto Li'oa Maa'i a God e na'ona lo'u a Jisas huni lae i laona
hanuesala hunie a Satan kei malaahongana.

2 A Jisas e ii'o i laona hanuesala hunie hai aawalai hei
dinge na hai aawalai hei rodo, na e ka'a hikana nga mei
ngeulaa aana maholona, oto ko hiolo.
3 Oto a Satan e lae mai saana na ko te'uri hunie, “Mala o
ko ne'ie Kalena God to'ohuu, o ke unue mo heu ngeena ke
ne'i bred.”
4 Ta'e a Jisas e aalamie ko te'uri, “Mo Uusu-uusu Maa'i e
unue uuri, *Iinoni e sa'a mauri ike mola aani bred hahaiteli,*
ta'e walana a God ha'alaa ko meuri aana.” *Diutronomi 8:3*
5 Oto a Satan ko he'i toolea lo'u a Jisas i Jerusalem, na ko
lai ha'a-uuresie oto ta'au i lengine ho susumaa aana Nume
Maa'i Peine,
6 ko si te'uri lo'u hunie, “Mala o ko ne'ie Kalena God
to'ohuu, o ke toli'aasi'o uure i lengi i leu hunie o ke teke hao
i aano. Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A God kei*
uusunge'inie mo ensel ingeie hunie kire ke tala'ahua'o aana
nimada, mwaanie ae'aemu e hite aana nga ho heu.” *Sam*
91:11-12
7 Oto a Jisas ko aalamie a Satan uuri, “Ta'e mo Uusu-uusu
Maa'i e unue no'one uuri, *Omu ke su'uri oohongie a God*
Aalaha i'omu.” *Diutronomi 6:16*
8 Oto a Satan ko he'i toolea lo'u a Jisas hunie toloi henue
e lai lengi liutaa, na ko haata'inie aana ahutana mo henue
paine aana walumalau ie, na oto ta'ena nga ola manikulu'e
aani.
9 Na a Satan ko te'uri hunie a Jisas, “Mala uri o kei
pouruuru ni ha'ama'unge aaku na o kei palo-paloau, nge
ne kei niie ahutana mo ola ienini namue.”
10 Oto a Jisas ko aalamie lo'u uuri, “Tahi mwaanieu Satan
aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Omu ke palo-paloa*
mola ta'e a God Aalaha i'omu, na omu ke asu mola nana ta'e
ingeie hali'ite.” *Diutronomi 6:13*
11 Oto aana maholona a Satan e lae mwaanie a Jisas, na
mo ensel ko si lae oto mai saana huni pe'ie.

A Jisas E Aehota

Ha'a-ha'a-uusulie Mwala
MAK 1:14-15; LUK 4:14-15

12 Maholo a Jisas e rongoa uri a Jon ingeie i laona nume
ni ho'o, oto ko lae oto hunie po'o ni henue i Kalili.
13 Aana maholona a Jisas e lai liu i Nasaret, oto e lai ii'o
aana huilume i Kapaneam kara'inie Aasi I Kalili aana po'o
ni henue e ro komu ni Jiu, a Sebulun na a Naptali.
14 A Jisas e lai ii'o i leune huni ha'a-oaie nga taa nge a
Propet Aesaea e unue uuri,
15-16 *Raa-raa e raa haahire mo iini aana po'o ni henue a*
Sebulun na a Naptali, na mo iini po'o i eesi aana wai i Jodan,

na mo Aapoloa Aaopa aana po'o ni henue i Kalili. Mwala ngeena kire ii'o ka'u i laona rodohono na i mamalutana maenga, ta'e maholo ie, kire ko si leesie matapwanga paine. Aesaea 9:1-2

17 Uure aana maholona a Jisas e lai ii'o i Kapaneam, na ko aehota lae-laeliwala uuri, “Omu ke aali'u mwaanie mo ooraha'aanga i'omu aena aana Aalahanga a God ko kara'ini oto mai.”

A Jisas E Soie

Hai Mwane Wee-Weesi
MAK 1:16-20; LUK 5:1-11

18 Maholo a Jisas e lae-lae i reune Aasi I Kalili na ko leesie e ro mwane wee-weesi, kirerue ko weesi aana hu'o. Ngaeta mwane oto a Saemon nge ruana nga sata ingeie a Pita, na a Andru, aasine.

19 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “More ke lae mai, na more ke lulu i sulieu hunie ne ke ha'asai'omore'i aana tolahai weesinganga hunie mo iinoni.”

20 Oto e ro mwaasine ngeena ko tolana toli'aasie oto mo hu'o ikirerue, na kirerue ko lulu i sulie oto a Jisas.

21 Oto maholo ko ada lo'u hao, na ko he'i leesie lo'u ngaeta ro mwaasine, a Jemes na Jon e ro kalena Sebedi. E ro mwaasine ngeena pe'ie aamadarue ikiraelu i laona iiola, kire ko seumaana hu'o ikiraelu. Oto a Jisas ko soie lo'u e ro mwaasine ngeena hunie kirerue ke lulu i sulie no'one.

22 Oto lo'u mola aana maholona, e ro mwaasine ngeena kirerue ko toli'aasie oto aamadarue i laona iiola, na kirerue ko lulu i sulie oto a Jisas.

Mwala Hunge Kire Aehota

Lae I Sulie A Jisas
LUK 6:17-19

23 A Jisas e lae-lae kalie ahutana mo henue aana po'o ni henue i Kalili, pe'i ha'a-uusulinge i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu, na pe'i taroha'inilana Tataroha Diana i sulie Aalahanga a God. Na e ha'a-uurie no'one ahutana mwala nge kire to'o aana ta'ena nga maelaa hai aaopa'i.

24 Oto tataroha aana a Jisas e taro oto i sulie ahutana mo henue aana po'o ni henue i Siria. Oto mwala ko toolea oto mai mwala hunge pe'ie mo maelaa hai aaopa'i i saana a Jisas, mo iini sapesalunge e paine aana sapeda, na mo iini mo li'oa aaela nge aada, na mo iini kire ko kokoko'a, na ngaeta mo iini sapeda e mae mango oto. Ta'e a Jisas e ha'a-uurire mango.

25 Na aana maholona mwala hunge ko si lae mai huni lae i sulie a Jisas, uure mwaanie i Jerusalem na mo po'o ni henue

i Kalili na i Dekapolis na i Jiudia na aapa po'o ta'au aana wai i Jodan.

5

Ilenimwa'enga To'ohuu

E Aaopa Mwaanie

Ilenimwa'enga Ni Welumalau
LUK 6:20-23

1 Maholo a Jisas e leesie uri mwala hunge ko lae i sulie, oto ko hanetaa ta'au i lengine uuwo. Na maholo e ii'o i aano huni ha'a-uusuli, mo pwaarongoisuli ingeie kire ko meni loko oto mai saana.
2 Oto a Jisas ko aehota ha'a-uusulire oto uuri:

3 “Deidehie mo iini nge kire saie uri kire saeto'o aana a God,
aena aana Aalahanga a God oto to'olada.
4 Deidehie mo iini nge kire ii'o ni saehuu,
aena aana a God kei ha'adodoa taane saeda.
5 Deidehie mo iini nge kire ko ha'amwai-mwei'ara,
aena aana kire kei to'o aana oto mo ola diana a God e haiholota'i huni nii'i hunie mwala ingeie.
6 Deidehie mo iini nge kire ko hiolo na kire ko maarou hunie oodo-oodonga,
aena aana kire kei pote taane.
7 Deidehie mo iini nge kire sai hei-aamasi,
aena aana a God kei aamasire no'one urine.
8 Deidehie mo iini nge saeda e rere'a na e manola,
aena aana kire kei ii'o pe'ie a God.
9 Deidehie mo iini nge kire ko esuie hanuelamanga,
aena aana a God kei saire aana mo kalena.
10 Deidehie mo iini nge mwala ko teunge'inire haahie oodota'inge,
aena aana to'olada ni oto Aalahanga a God.

11 “Oto i'omu na mwala kei teunge'ini'omu no'one urine, na kire kei ere aaelasi'omu, na kire kei pwelu wala eero-eero no'one i lengimiu urine, aena aana omu ko lulu i sulieu, ta'e ma'alana e urine omu ke ile-ilenimwa'e mola.
12 Omu kei ile-ilenimwa'e oto lo'u liutaa, aena aana waaitemiu e paine oto ta'au i Lengi. Na urine e haata'i diana aana uri omu urihana mo propet a God oto i na'o, aana mwala i na'o kire taunge'inire no'one urine.”

Kira Hiiwalaimoli E Urihana

Ahaa Na Raa-raa
MAK 9:50; LUK 14:34-35

13 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli
ingeie, “I'omu oto domana ahaa hunie mo iinoni aana
walumalau ie. Ta'e omu ke saie uri dianaha'ana ahaa nge
kei ei'aa mwaanie, o sa'a roro'a ni esuie lo'u hunie ke ahaala.
Mala ko urine oto, na e ka'a diana ike lo'u hunie nga mei
ola eena. Na aasilana kei lae oto mola i sulie tala na mwala
kei uuri puli-pulisie oto.”
14 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “I'omu oto domana raa-
raa hunie mo iinoni aana walumalau ie. Hanue nge e ii'o i
lengine uuwo, e sa'a hahu'ei mumuni ike mwaanie mwala
huni leesie.
15 Na maholo nga iini ko ha'akaunie nga laite, e sa'a
pwaoha'inie ike nga nime haahie, ta'e kei ne'i haada'i aana
hunie ke raangie ahutana mwala i laona nume.
16 Oto i'omu, omu ke urine no'one. Raa-raa i'omu ke
raangie ahutana mwala, hunie kire ke lio saie mo ola diana
nge omu ko esui'i na kire ke soi ha'amanikulu'aa Aamamiu
i Lengi i tehula'ani.”

Ha'atolanga A Mosis Kei Oa Taane

17 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Mwaanie omu lo'o-
lo'onga'inie uri nou lae mai huni ta'aasie mo Ha'atolanga
a Mosis, na mo ha'a-uusulinge mo propet. !Ha'ike! Nou ka'a
lae ike mai huni ta'aasi'i, ta'e huni ha'a-oai'i.
18 To'ohuu no ko unue huni'omu uri kei hule aana i Lengi
na i aano kei suu, na nga ta'a-ta'a kele nganga'ai ola aana
mo Ha'atolanga a Mosis e sa'a roro'a ai'aa ike, hule aana
kire kei haro oa mango.
19 Oto mala nga iini ko heitohea nga ta'a-ta'a kele iini
aana mo Ha'atolanga, na ko ha'a-uusulie ngaeta mwala huni
heimaanie tolahai ola aaela ingeie, nge ha'a-uusuli aaela
ngeena ha'amwai-mwei'alana kei lae aana Aalahanga a God.
Ta'e nga iini nge ko lulu i sulie ahutana mo Ha'atolanga na
ko ha'a-uusulie ngaeta mwala huni lulu i suli'i mala ingeie,
nge ingeie ngeena ha'apaina'alana kei lae aana Aalahanga
a God.
20 Oto no ko unue huni'omu uri mala oodota'inge i'omu
e ka'a paine liutaa aana oodo-oodonga mo Parise na mo
ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, omu sa'a roro'a
ni adona ike silinge i laona Aalahanga a God.”

Lo'onga'inge Ni Saewasunge E Aaela No'one Mala Horonga

21 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu rongoa oto uri
Ha'atolanga a Mosis e unue uuri, *Mwaanie o talei horo
maesie nga iini. Eksodas 20:13 Na nga iini ko talei horo,
kire kei toolea i laona leinge. Diutronomi 17:8*

22 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri mala nga iini ko
saewasulie aasine, e malisine uri ke lae no'one mola i laona
leinge. Na nga iini ko ere aaelasie aasine, nge e adona
tolalana i na'ona pulitaa ni na'ohai pris hunie leilana. Na
nga iini ko haara'i 'Pweu' aana aasine, nge kei lae i laona
dunge ni ha'amotaahinge.
23 Aena ngeena, mala o ko toolea mai uuraa'inge i'oe
takoie ora ni uunu-uunu huni niie hunie a God, na o ko
aamasito'o aana i leune uri aasimu ko saewasuli'o,
24 o ke tolana toli'aasie ka'u uuraa'inge i'oe i epine ora ni
uunu-uunu, na o ke lae ka'u huni uure ruru pe'ie aasimu.
Purine uure-rurunge ngeena e mango, o ke si lae mai niie
uuraa'inge i'oe hunie a God.
25 "Na mala uri nga maelonga i'oe ko sare toole'o i laona
leinge, o ke uure ruru oto lau-leu pe'ie maholo i'omore'i ue
i sulie tala takoie nume ni lei-lei. Mala o ka'a te'urine, nge
maelonga i'oe kei toli'aasi'o hunie mwane lei-lei na a lei-lei
kei toli'aasi'o i nimana mo ramo, oto kire kei aasi'o i laona
nume ni ho'o.
26 To'ohuu no ko unue oto huni'o uri o sa'a roro'a ni iisitaa
ike na o ka'a saro su'u mangoa mei to'oha nge kire holosie
huni'o."

Lo'onga'inge Huni Mesinge E Aaela No'one

Mala Masinge To'ohuu

27 Oto a Jisas ko lae pe'i ha'a-uusuli lo'u uuri, "Omu rongoa
oto no'one uri Ha'atolanga a Mosis e unue uuri, *Mwaanie o*
aeni ola. *Eksodas 20:14*
28 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri nga iini nge ko
to'omaaie mola nga keni pe'ie mei sae ni heri-hunilana,
ingeie ngeena ko mesi oto hunie a keine wau i laona saena.
29 Oto mala uri maamu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa,
nge o ke kae aasie. Ma'alana maai ola diana i'oe, ta'e o
ke aasie oto mwaani'o, aana e tohungei diana huni ta'aasie
mola nga ta'a-ta'a kele leu aana sapemu liutaa aana ahutana
sapemu ko lae ta'ingelu i laona dunge ni ha'amotaahinge.
30 Na mala uri ki'imu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa, o
ke lama mousie. Ma'alana ki'i ola diana i'oe, ta'e o ke aasie
oto mwaani'o, aana e tohungei diana huni ta'aasie mola nga
ta'a-ta'a kele leu aana sapemu liutaa aana ahutana sapemu
ko lae ta'ingelu i laona dunge ni ha'amotaahinge."

Mwaanie O Sikaa Hu'e I'oe
MATIU 19:7-9; MAK 10:4-12; LUK 16:18

31 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Omu rongoa oto no'one uri
Ha'atolanga a Mosis e unue uuri, *Nga iini ko sare sikaa hu'e*

ingeie, ke hola'i niie nga uusu-uusu aani sike-hu'anga hunie hu'e ingeie, purine ke si toli'aasie. *Diutronomi 24:1*

32 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri nga iini ko sikaa hu'e ingeie na a hu'ena e ka'a masi pe'ie nga iini, ingeie ngeena ko si da oto hunie a hu'ena ke masi eena, aana kei to'o aana lo'u nga mwane aaopa. Na mwane nge kei to'o aana lo'u a hu'ena, ingeie no'one ko mesi."

O Ke Ere To'ohuu Suli Maholo

33 Na a Jisas e unue lo'u, "Omu rongoa oto no'one uri Ha'atolanga a Mosis e unue uuri, *Omu ke su'uri hei-heiholota'i eero-eero, ta'e omu ke dau i sulie to'ohuu nga taa omu heiholota'inie hunie a God aani tohenga.* *Levitikas 19:12*

34 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri su'uri tohe takoie nga mei ola aana omu ko heiholota'i. Su'uri tohe lo'u takoie i Lengi, aana naunekume a God ni otona.

35 Su'uri tohe no'one lo'u takoie walumalau, aena aana a God no'one e to'o aana walumalau ie. Na omu ke su'uri tohe no'one takoie i Jerusalem, aana hanue a God no'one ni ngeena.

36 Na lo'u su'uri tohe takoie pwaumiu, aana omu sa'a roro'a ni da ike nga ta'a-ta'a kele iihui pweu hunie ke rere'a wa ke pulu-pulu'e.

37 Ta'e maholo omu ko heiholota'i, omu ke unue mola, 'Iau, ne kei te'urine,' wa 'Ha'ike, nou sa'a te'urine ike.' Mala omu kei unue lo'u nga mei ola aaopa, leu ngeena e uure oto mai mwaanie a Satan, iini ooraha'aa eena."

Mwaanie O Su'u-su'u

Ola Hunie Nga Iini
LUK 6:29-30

38 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Omu rongoa oto no'one uri Ha'atolanga a Mosis e unue uuri, *Nga iini ko waelie maana nga iini, kire kei waelie maana no'one urine. Na nga iinoni ko oie nga ta'a-ta'a niho aana nga iinoni, kire kei oie nihona no'one urine.* *Eksodas 21:24*

39 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri omu ke su'uri oolisie lo'u mei ola aaela nge ngaeta iinoni e asuie aamiu. Mala nga iini ko hidelie papali i pwalo-pwalomu, nge o ke toli'aasie ngaeta po'o ni papali lo'u hunie.

40 Mala nga iini ko sare toole'o i laona leinge haahie to'oni ni eeluhi i'oe, toli'aasie no'one to'oni ni lengi i'oe hunie.

41 Na mala nga ramo ko deu rarahi'o hunie o ke aanga'inie mo ola ingeie hunie nga ta'a-ta'a kilomita, o ke aanga'inie lo'u hunie ngaeta kilomita.

42 Na mala nga iini ko sukaa nga mei ola aamu, o ke niie
oto hunie. Na mala nga iini ko sare tola ha'awali ke'u aana
nga mei ola i'oe, o ke toli'aasie mola hunie.”

O Ke Manata Diana Hunie

Mo Maelonga I'oe
LUK 6:27-28,32-36

43 Oto a Jisas ko lae pe'i ha'a-uusuli lo'u uuri, “Na omu
rongoa oto no'one uuri, *‘Omu ke manata diana hunie mo*
malahumiu, Levitikas 19:18 na omu ke ngiduupu hunie mo
maelonga i'omu.’
44 Ta'e ineu no ko unue huni'omu uri omu ke manata
diana no'one hunie mo maelonga i'omu, na omu ke aarea
God talana mo iini ko taunge'ini'omu.
45 Aana omu kei te'urine, nge omu ke si haata'inie uri
i'omu oto mo kalena Aamamiu i Lengi. Ingeie nge ko nii-niie
sato hunie ke pwaa haahie mo iinoni diana na mo iini aaela
oto no'one. Na ko nii-niie nemo hunie mo iinoni oodota'i na
mo iini ka'a oodota'i oto no'one.
46 Oto mala omu kei manata diana mola hunie mo iini
e manata diana huni'omu, a God e sa'a niie ike nga waaite
huni'omu. Taungei ola urine hule aana mo iini aaela nge ko
susulu to'oha hunie aalahanga ni Rom, na kire sai te'urine
no'one mola.
47 Na mala uri mo malahumiu ha'alaa omu ko ere takoire,
e ka'a aaopa ike no'one mwaanie iinoni aaopa. I leune hule
aana mo pu'o na kire sai te'urine no'one mola.
48 Ta'e i'omu, omu ke tohungei diana oto ta'ingelu mala
Aamamiu i Lengi e tohungei diana ta'ingelu.”

6

Mwaanie O Lupwe'i Pe'ie

Kira Maitale Hunie Mwala

Ke Ha'apaina'a'o Haahie

1 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu ke lio talamiu,
mwaanie omu deu-deu haada'i aana nga moi taa diana aana
oodo-oodonga i'omu i maana mwala uri hunie kire ke leesi'i
mola. Aena aana omu kei te'urine, omu sa'a roro'a hele aana
ike nga waaite mwaanie Aamamiu i Lengi.
2 “Ta'ena nga maholo o ko niie nga mo ola hunie nga iinoni
meitale, o ke su'uri deu haada'i lo'u aana uri hunie mwala
ke saie, mala mo iini ko lupwe'i deu-deu nge kire ko lai
eu'esuie i laona mo nume ni palo-palo, na i sulie mo tala
paine, uri hunie mwala ke too-tooha'inire. To'ohuu no ko
unue huni'omu uri mo iini nge kire ko tete'urine, kire hele
mangoa oto waaitada.

3 Ta'e i'oe, maholo o ko pe'ie nga iinoni meitale, o ke
dau mumuni mola aana, mwaanie nga iinoni e saie lo'u,
ma'alana nga tohungei malahumu diana.
4 Hunie pe'inge i'oe ke mumuni, na Aamamu nge ko lee-
leesi ola mumuni ke si waai'o taane haahie.”

Aarenga'inge To'ohuu E Uure Mola Mwaanie Ne'isaenga Manola
LUK 11:2-4

5 Na a Jisas e he'i te'uri lo'u, “Maholo omu ko aarenga'i
omu ke su'uri deu mala mo iini ko lupwe'i deu-deu, nge
saeda uri kire ke uure i laona mo nume ni palo-palo, na aani
maai tala rue uri hunie mwala ke leesie kire ko aarenga'i.
Ineu no ko unue huni'omu uri mo iini urine, kire hele
mangoa oto waaitada.
6 Ta'e maholo o ko aarenga'i, o ke lae ii'o mumuni
maraamu i duru i'oe, o ke honoa maa, na o ke aarenga'i
hunie Aamamu iini e ii'o mumuni. Na ingeie iini e sai lio
saie nga taa o ko esu mumuni aana, ke si waai'o haahie.
7 “Na maholo omu ko aarenga'i, mwaanie omu talei ooni-
ooni mola aana mo wala mwaakule mala mwala ni pu'o.
Aana lo'onga'inge ikire uri mo aarenga'inge tewa ni rongo-
hunileni kei lae.
8 Omu ke su'uri heimaanie mo iini urine, aana Aamamiu
e manata'inie oto nga moi taa omu saeto'o aani na omu ka'a
suke ue aana.
9 Ta'e omu ko aarea God omu ke aarenga'i uuri.

Mama'a i Lengi, mwala ke ha'ama'u aana satamu.
10 Aalahanga i'oe ke lae mai.
Mo ola saemu eeni deuleni,
asuileni ke lae oto i aano i leu mala oto i Lengi.
11 O ke niie mai huni'emi mo ngeulaa e adona si'iri.
12 Na o ke sae'aasie huni'emi mo ooraha'aa i'emi,
mala i'emi no'one emi ko sae'aasie mo roro'anga ikire mo
iini ko deu hu'isi'emi.
13 Na mwaanie o toli'aasi'emi huni ooraha'aa maholo
malaahongalamami ko lae,
ta'e o ke lio i suli diana aamami mwaanie Iini Ooraha'aa.

14 “Mala omu kei sae'aasie hunie ta'ena nga iinoni mo
roro'anga kire ko deu hu'isi'omu eeni, nge Aamamiu i Lengi
kei sae'aasie huni'omu mo ooraha'aanga i'omu.
15 Ta'e mala omu ka'a sae'aasie hunie ta'ena nga iinoni mo
roro'anga kire dau hu'isi'omu eeni, nge Aamamiu i Lengi
e sa'a sae'aasie ike no'one mwaani'omu mo ooraha'aanga
i'omu.”

Mwaanie O Lupwe'i Oolongau

Hunie Mwala Ke

Ha'apaina'a'o Haahie

16 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Maholo omu ko oolongau,
mwaanie omu nunuku dara mala mo iini ko lupwe'i deu-
deu. Aana kire ko lupwe'i lio rahitou mola hunie mwala ke
leesie uri kire ko oolongau. Ta'e ineu no ko unue huni'omu
uri mo iini nge kire ko te'urine, kire hele mangoa oto
waaitada.
17 Ta'e i'oe, maholo o ko oolongau, o ke hodalie maamu na
o ke arapasie pwaumu.
18 Mwaanie mwala e lio saie uri o ko oolongau, ta'e
Aamamu e ii'o mumuni mola ke saie. Na Aamamu ko lee-
leesi ola mumuni, ke si waai'o i tehula'ana.”

O Ke Dudurue To'o-to'onga I Lengi
LUK 12:33-34

19 “Mwaanie omu dudurue mo ola diana i'omu mei laona
walumalau, leu mo kokorosi kei ngeu'i aana na kauwa'a kei
waeli'i aana. Na mo iinoni peli-peli kire sai hoka'ie mola
nume huni pelileni.
20 Ta'e omu ke dudurue mo ola diana namiu i Lengi, leu
mo kokorosi e sa'a ngau aana na kauwa'a sa'a waeli'i aana.
Na i Lengi no'one nge e aasa hunie mo iinoni peli-peli kire
kei hoka'ie nume hunie pelinge.
21 Aena aana leu nge to'olamiu e ii'o aana, nge saemiu kei
talei o'o'o no'one mola aana leune.”

Hari-hunilana Mo Ola Ni Lengi E Urihana Raa-raa
LUK 11:34-36

22 “Oto maamu e urihana raa-raa hunie sapemu. Mala uri
maamu e manola, nge ahutana sapemu kei matapwa oto.
23 Ta'e mala maamu e ka'a manola, nge ahutana sapemu
kei rorodo'a mola. Mala uri raa-raa i saemu ngeena kei
ne'i rodohono, nge o ke si tohungei ii'o oto mola i laona
rodohono eena.
24 “Na e urine lo'u aana nga ta'a-ta'a koni-konihe e sa'a
roro'a asu susule'i ike nana nga ro poro paine hai aaopa'i.
Aana kei manata diana mola hunie eetana nga iini, na kei
ngiduupu hunie ruana nga iini, wa kei ha'ama'u mola aana
ruana nga iini, na kei maaleledie eetana nga iini. Oto e
tohungei aasa hunie omu kei ne'isae ha'ama'u aana a God
na to'o-to'onga aana walumalau ie mala uri e ro poro paine
i'omu.”

O Ke Noruto'o Tara'asi

Aana A God
LUK 12:22-31

25 “Aena ngeena no ko unue huni'omu uri, mwaanie omu
lae oto i tolahi'e hiito'o i sulie mei ngeulaa ni ngaa, na
mei wei ni inu huni ha'amaurie sapemiu. Na omu ke
su'uri tolahi'e liutaa no'one i sulie mei ola ni to'oni haahie
sapemiu. Aena mauringe oto e roro'a liutaa aana ngaulaa,
na sapemiu e roro'a liutaa aana to'oni.
26 Omu ke leesie ka'u mo menu ko loo-loho hailiu ngeena.
Kire ka'a au'esu hohola, wa uri kire ke so'o-so'okoni huni
duru'i. Ta'e Aamamiu i Lengi ko ha'a-ha'angaure taane. !
Ilisie i'omu mo iinoni! Omu roro'a liutaa aana mo menu i
maana a God.
27 Oto aana ma'alana omu ke lo'o-lo'onga'i liutaa lo'u i
sulie mauringe i'omu, ta'e omu sa'a roro'a da ike mauringe
ngeena ke tewa lo'u.
28 “Omu ke su'uri tolahi'e hiito'o no'one i sulie to'oni ni
ho'osie i'omu. Omu ke leesie ka'u mo ei tataka nge kire ko
pwito hailiu ngeena. Kire ka'a au'esu wa kire ke tau-teuri
sala.
29 Ta'e no ko unue huni'omu uri ma'alana a Solomon
Inemauri e to'o-to'o liutaa na e sai to'oni aana mo to'oni
manikulu'e, ta'e mo ei tataka ngeena kire ho'o sala lio diana
liutaa aana.
30 Mo ei tataka ngeena, mo ola ka'a o'o'o tewa ike no'one.
Kire ko eehurara mola i matana ho'owa, na i seulehi kire ko
nunulu oto lo'u, na mwala ko aasi'i mola i laona dunge. ?Oto
mala a God ko ha'ato'onie mo takai ei ngeena, ohe omu unue
uri a God e sa'a nii to'oni ike haahi'omu? !Hiiwalaimolinge
i'omu e lae otoi mwei-mwei hiito'o!
31 Oto omu ke su'uri tolahi'e liutaa i sulie mei ngeulaa ni
ngaa, wa mei wei ni inu, wa mei ola ni to'oni aana.
32 Mwala ni pu'o, ni kire ko lae otoi totolahi'e hiito'o i sulie
mo ola urine. Ta'e i'omu, Aamamiu i Lengi e saie taane oto
uri omu saeto'o aana mo olana.
33 Ta'e omu ke ne'i-ne'isae aana Aalahanga a God na oodo-
oodonga ingeie liutaa aana ta'ena nga ola mai aano, na
ingeie ke si sapeie ta'ena nga ola huni'omu.
34 Aena ngeena mwaanie omu lae oto i totolahi'e liutaa
aana nga taa kei reu i ho'owa. Toli'aasie oto hunie i ho'owa
mo ne'isaenga aana. Aana ahutana mo dinge e mani ado
oto aani aaelanga aana.”

7

Leilemu Kei Lae No'one Mala

O Ko Leie Mwala
LUK 6:37-38,41-42

1 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, “Mwaanie omu talei lei-leie
ta'ena nga iinoni, mwaanie a God e lei'omu no'one urine.

2 Aena aana tolahai ola nge omu kei leie ngaeta mwala
aana, a God kei lei'omu no'one aana. Na nga ha'atolanga
uri taa nge omu ko leie mwala aana, ta'a-ta'a ha'atolanga
ngeena no'one mola nge a God kei lei'omu aana.
3 ?E ue ka'u o ko ili lio susulie kele nganga'ai ola oto mola
mwai-mwei i maana aasimu? Ta'e hule aana i'oe, rotoi ei
leku e eno honosie maamu na o ka'a sai hiinge'inie.
4 Na e ka'a diana ike no'one uri hunie o ke unue hunie
aasimu uuri, 'Ka'u ne ke ta'aasie nganga'ai ola mwaanie
maamu,' na hule aana i'oe maraamu, rotoi ei leku no'one
mola e eno honosie maamu.
5 !Nga hero-heronga ka'a urine ike! Mala uri o ko te'urine,
nge o ko lupwe'i deu-deu mola ni ngeena. Ta'e o ke hola'i
ta'aasie ka'u rotoi ei leku ngeena mwaanie maamu hunie
maamu ke manola. Oto o ke si lio susulie kele nganga'ai ola
i maana aasimu hunie o ke kae aasie."

Ha'a-uusulinge A Jisas E Sa'a To'ohie Ike Saena Ngaeta Mwala

6 "Mwaanie omu nii-niie mo ola maa'i mala Tataroha
Diana hunie mo iini kei heliwala mola hunie. Aana urine e
urihana mola omu ko niie mo ola maa'i ana mo usu, oto kire
kei eeli'u mola na kire kei alai'omu. Na e urihana no'one
omu ko aasie mo ola diana i'omu mala mo dehi i saana mo
poo, na kire kei uuri puli-pulisi'i mola aana ae'aeda."

O Ke Aarenga'i Tarau Talana

Mo Tolahai Ola Diana A God
LUK 11:9-13

7 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, "Omu ke susuke aana a God,
na ingeie kei niie huni'omu. Omu ke hai-heitalea i saana
God, na omu kei lio oodoie. Na omu ke iiki-iiki i kolune
maa ingeie, na kei tahanie maa talamiu.
8 Aana ta'ena nga iini ko sukaa nga mei ola aana a God,
nge kei niie oto hunie. Na ta'ena nga iini ko heitalea nga
mei ola aana a God, kei lio oodoie oto. Na ta'ena nga iini ko
iiki-iiki ikolune maa ingeie, nge a God kei taha maa talana
oto.
9 ?E ue aana i'omu mo mama'a wa mo teite? ?Mala uri
kalemu kei sukaa nga mei ngeulaa aamu, o sai niie mola
nga ho heu ana?
10 ?Wa ko sukaa nga ho ii'e aamu, o sai niie mola nga
mwaa ana? !Ha'ike!
11 I'omu mo iinoni ooraha'aa, ta'e hule aana omu sai niie
mo ola diana hunie mo mwela i'omu. ?Ilisie Aamamiu i
Lengi iini e diana liutaa aana ta'ena nga iinoni, uri e sa'a nii
liutaa aana mo ola diana hunie nga mo iini ko suke aana?
12 "Mo ola nge saemiu mwala ke dau'i huni'omu, nge
i'omu no'one omu ke dau'i hunie mwala. Aena aana

lo'onga'inge aana ahutana mo Ha'atolanga a Mosis na ha'a-
uusulinge mo propet ni otona.”

Mwala Hunge Kei Sere'inie

Tala Takoie Maurihe Huu
LUK 13:24
13 “Omu sai sili i laona Aalahanga a God mola sulie maai
para mwai-mwei. Aana maai para hunie maenga e paine
na tala takoie e aaroka, na mwala hunge kire ko lae oto i
sulie.
14 Ta'e maai para hunie maurihe huu e mwai-mwei na tala
takoie e kokohisi, na toota'i iini mola kire kei lio oodoie.”

Tolahana Mo Propet Eero-Eero

Kei Haata'inie Uri Kire Takalo
LUK 6:43-44, 13:25-27
15 “Omu ke lio talamiu aana mo propet eero-eero, kire
kei lae mai seemiu na kire kei lupwe'i deu mala mo sipu e
rako-rako, ta'e i laona saeda, ikire mo wawaulo ni me'esu
oto to'ohuu.
16 Omu kei lio saire taane aana tolahada, mala walo kau-
keu e sa'a hungu ike aana fik, wa puli-pulisi poo ke hungu
aana grep.
17 E urine lo'u aana ta'ena nga ai diana kei hungu oto aani
hue-huei ei diana, na ai aaela kei hungu oto aani hue-huei
ei aaela hali'ite.
18 Ai diana e sa'a roro'a hungu ike aani hue-huei ei aaela,
wa ai aaela ke hungu eeni hue-huei ei diana
19 Ta'ena nga ai e ka'a hungu eeni hue-huei ei diana, nge
kire kei tohue na kire kei aasie i laona dunge.
20 Aena ngeena omu kei lio saie mo propet eero-eero aana
tolahada.
21 “E ka'a ike ahutana mo iini ko unu-unue hunieu uuri, ‘!
Aalaha ineu!’ uri kire kei meni sili i laona Aalahanga a God,
ta'e mo iini ko deu i sulie saena Aamaku i Lengi ha'alaa.
22 Aana dinge ooreta, mwala hunge kei unue hunieu uuri,
‘!Aaia, aalaha i'emi! Emi taroha'inie walana a God aana
satamu, na emi oohe aasie mo li'oa aaela aana satamu, na
mo hu'i-hu'ite hunge emi deu'i aana satamu.’
23 Oto aana maholona ne ke si unue mola hunire uuri,
‘Nou ka'a manata'ini'omu ike. *!Tahi mwaanieu, i'omu mo*
iinoni ni ooraha'aa!’ ” Sam 6:8

Iini Ko Tola I Sulie A Jisas E Urihana Mwane Saenanau E
Tohu Diana Aana Nume
LUK 6:47-49
24 “Aena ngeena ta'ena nga iini ko rongoa walaku pe'i
sulu i suli'i, e urihana iinoni saenanau e tohue nume ingeie

aana e eli kokoro talana mo hunu, na e ne'ie mo heu i poo-
pootana mo hunu aana nume ngeena.
25 Oto lae-lae maholo kei talei nemosie, na kei kone ahuie,
na ooru peine kei halolo aana nume ngeena, ta'e e sa'a
aa'oho ike, aena aana poo-pootana e ii'o i lengine hau.
26 "Na ta'ena nga iini ko rongoa walaku na e ka'a sulu ike
i sulie, ingeie e urihana iinoni e pweu nge e tohue nume
ingeie mola i lengine oone mwaakule. E ka'a eli kokoro ike
wa ke ne'ie mo heu ehuie mo hunu.
27 Oto lae-lae maholo nemo kei nemosie, na kone kei kone
ahuie, na ooru peine kei hite aana, oto kei aa'oho ta'ingelu
oto i aano."

Ha'a-uusulinge A Jisas E Nanama

28 Maholo a Jisas e unu mangoa mo ola ienini, oto ahutana
mwala ko meni pangata'inie mo ha'a-uusulinge ingeie,
29 aana ha'a-uusulinge ingeie e ka'a urihana ike mo ha'a-
uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, aana e ha'a-uusuli aana
nanamanga.

8

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Maelaa Ni Osa

E Hite Aana
MAK 1:40-45; LUK 5:12-16

1 Maholo a Jisas e siho toli mei mwaanie uuwo, oto mwala
hunge ko lae i sulie.
2 Na ngaeta mwane maelaa ni osa aana e lae mai saana
a Jisas, oto ko pouruuru i na'ona na ko te'uri, "Aalaha ineu,
mala o ko mwa'e-mwa'e, o ke kuraa sapeku hunie ne ke
rere'a adona ii'onga lo'u pe'ie mwala a God."†
3 Oto a Jisas e si susue'inie wau nimana huni hele i
sapena mwaena, na ko te'uri, "Iau, nou mwa'e-mwa'e taane.
Sapemu ke mola oto." Oto maelaa ni osa ngeena e tolana
mango oto mwaanie.
4 Na a Jisas ko si unue hunie a mwaena uuri, "Mwaanie
o ha'a-ha'arongoa nga iini aana nga taa e rau. Ta'e o ke
oodo mola i saana mo pris hunie kire ke saie uri sapemu
e mola oto. Na o ke niie uuraa'inge hunie a God mala mo

† **8:2** 8:2 Mo Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mwala pe'ie maelaa aaela ngeena, kire tohungei mada'a i maana God. Kire mada'a oto liutaa, hule aana iini nge ko kele kopi mola aana iini e to'o aana maelaa ngeena kei mada'a no'one mala ikire. Aena urine mo Jiu ka'a toli'aasie kire ke ii'o i laona mo huilume, wa kire ke lae mai i laona leu ni uusi'e, wa kire ke lae mai i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu. Leesie Levitikas 13:45-46.

Ha'atolanga a Mosis e unue. Urine ahutana mwala kire ke
si meni saie uri sapemu e mola oto.”

Na'ohai Mwane Aana Mae E Hiiwalaimoli Aana A Jisas
LUK 7:1-10

5 Maholo a Jisas e lai aarapuu aana huilume i Kapaneam,
ngaeta mwane paine aana mae ni Rom e lae mai saana, na
ko eitanaie uuri,
6 “Aalaha ineu, koni-konihe ineu e eno mola i nume aana
ko rarasi. Na ko tohungei sapesalu oto liutaa.”
7 Oto a Jisas ko te'uri, “Ne kei lae taane huni ha'a-uurie
hunie ke awaa.”
8 Oto na'ohai mwane aana mae ngeena ko te'uri, “!Ha'ike,
aalaha ineu! Nou ka'a malisine ike uri o ke lai sili i nume
ineu, ta'e o ke unue mola nga mei wala na koni-konihe ineu
kei awaa oto.
9 Aana ineu na nou ii'o no'one i mamalutana nanamanga
ngaeta mo poro paine, na nou to'o aana no'one mo ramo i
meluteku. Na mala no ko unue hunie nga ramo uuri, ‘Lae
wau,’ na ko lae oto wau. Na mala no ko unue hunie ngaeta
ramo uuri, ‘Lae mai,’ na ko lae oto mai. Na mala no ko
unue hunie koni-konihe ineu uuri, ‘O ke asuie mei esunge
waune,’ na ko esuie oto.”
10 Maholo a Jisas e rongo urine, e si pangata'inie na ko
te'uri hunie mo iini ko lae i sulie, “To'ohuu no ko unue
huni'omu uri nou ka'a lio oodoie ike ue nga mwane ni Israel
ke hiiwalaimoli eeku mala mwane ni Rom ie.
11 Oto no ko unue huni'omu uri mo Aapoloa Aaopa hunge
kei lae mai uure i pwaalana sato na i suulana sato, na kire
kei ii'o i aano huni ngeu pe'ie a Ebraham, na Aesak, na Jekob
aana Aalahanga a God.
12 Ta'e mo Jiu nge a God e lio hilisire ka'u oto i na'o
hunie aalahanga ingeie, aasilada kei lae mola sinaha i
laona rodohono. Na kire kei ii'o ni saehuunge mola pe'ie
ngaranga.”
13 Oto a Jisas ko si unue hunie na'ohai mwane aana
mae ngeena uuri, “Aaliho'i ta'i nume i'oe, na nga taa o
hiiwalaimoli aana, kei oa oto huni'o.” Na oto mola aana
maholona, koni-konihe ingeie e tolana awaa oto.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwala Hunge
MAK 1:29-34; LUK 4:38-41

14 Maholo a Jisas e lai hule aana nume a Pita, na ko leesie
keni hungaona e eno aana ko tohungei mata'i oto hiito'o.
15 Oto a Jisas e hele i nimana, na ko tolana awaa oto aana
maholona. A keine e ta'ela'i, na ko rareta'inie oto a Jisas.
16 Oto aana maholo ko seulehi oto, kire ko si toolea mai
mo iini hunge mo li'oa aaela aada i saana a Jisas. Oto a Jisas

e si oohe aasie mo li'oa aaela ngeena mola aani wala, na e
ha'a-uurie mo iini ko mweri.
17 Nga taa a God e unue hunie a Propet Aesaea e si oa i
leune, aana e unue uuri, *Ingeie mone e ta'aasie mo maelaa*
ikie, na e ha'amangoa ta'ena nga mwaringe mwaanikie.
Aesaea 53:4

Mo Iini Ko Ne'isae Moute'i Ha'alaa Kire Sai Lulu I Sulie A
Jisas
LUK 9:57-62
18 Maholo a Jisas e saie uri mwala hunge ko ruru mei
saana, oto e unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uri kire
ke aatoholo i reune Aasi I Kalili aana aapa po'o wau.
19 Oto ngaeta ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis e
lae mai saana na ko te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, nou mwa'e-
mwa'e ni lulu i suli'o aana ta'ena nga leu o ko lae aana.”
20 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, “Mo usu ni me'esu na
hule aana kire to'o liwe ni ma'ahu ikire, na mo menu lo'u
kire mani to'o niu'i taane no'one, ta'e ineu a Kale Ni Iinoni
hule aana nga leu ni mamalo ineu na ha'ike lo'u.”
21 Oto ngaeta iini lo'u hikana mwala ko lulu i sulie ngeena
ko te'uri hunie, “Poro paine, o ke hola'i toli'aasieu ke'u hunie
ne ke lai heitolinge'inie aamaku.”
22 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Ha'ike, ta'e o ke lulu i sulieu
oto molana, na mwaanie o maa'oohie mo tolahi'anga ni
welumalau kei mango nge o ke si lulu i sulieu.”†

A Jisas E Ere Aana Ooru
MAK 4:35-41; LUK 5:17-26
23 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire mani
ta'elie iiola, kire si lae.
24 Maholo kire ko kele lae mola su'u weu i laona aasi, na
paineha'ana mawasidengi ko tolana hite aada oto. Aahe ko
seu aaelasire oto, hule aana iiola na ko kara'i dodo oto, ta'e
a Jisas ko ma'ahu mola.
25 Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko ha'alioa na kire
ko te'uri hunie, “!Ha'a-uusuli, o ke ha'a-uurikolu! !Kolu ko
kara'i mae oto!”
26 A Jisas ko aalamire uuri, “?E ue ni oto omu ko me'u
urine? !Hiiwalaimolinge i'omu e lae otoi o'oru'e liutaa!” Oto
e si ta'ela'i ko ere aana ooru na aahe hunie kire ke mamalo.
Oto e si lae mola wai aange hoolaa.
27 Mo pwaarongoisuli ingeie ko tohungei pangata'i, na kire
ko unue, “?Nga iinoni uri taa ni ie? Hule aana ooru na aahe
na kire ko rongo hunie walana.”

---

† **8:22** 8:22 Erenga ni Krik e aalahuu uuri, “O ke toli'aasie mo iini e mae oto ke haitolinge'inie mo rae ikire maraada.”

A Jisas E Oohea Li'oa Aaela Mwaanie E Ro Mwane
MAK 5:1-20; LUK 8:26-39

28 Maholo a Jisas e lai aarapuu aana po'o ni hanue mo
Kadara, aana po'o ni eesi i Kalili po'o ta'au, ko oodoie e ro
mwane kirerue uure mwaanie mo kilipwe'u. † E ro mwane
ngeena mo li'oa aaela aadarue na kirerue sa'a lio aasie ike
nga iini ke liu aana tala ngeena.
29 Oto kire ko uulo oto paine uuri, "?Kalena a God, o ko
kotahi'emi huni taa? ?Uri o lae mola mai huni ha'aloi'emi,
na e ka'a hule ue aana maholo hunie?"
30 Na paineha'ana amaa ni poo ko susude i hoorada i
leune.
31 Oto mo li'oa aaela ngeena kire ko eitanaie a Jisas uuri,
"Mala o ko oohe aasi'emi, o ke toli'aasi'emi ke lae i laona
amaa ni poo ta'aune."
32 Oto a Jisas ko unue hunire uuri, "!Omu ke lae!" Oto
kire iisitaa, kire si lai sili i laona mo poo. Oto amaa ni poo
ngeena kire mani loutaa pwau i aano i sulie uuwo na kire
lai pola tala oto aana mao'i hunie i eesi, na kire ko meni inu
oto.
33 Oto mwala e lio-lio i sulie mo poo ngeena, kire tahi lai
hule i henue, na kire ko taroha'inie oto nga taa e rau aana
e ro mwane nge mo li'oa aaela i saedarue.
34 Oto ahutana mwala aana huilume ngeena kire ko si lae
honosie a Jisas. Maholo kire leesie a Jisas, kire ko meni
eitanaie oto hunie uri ke lae mwaanie taitelihana hanue
ikire.

9

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Loku
MAK 2:1-12; LUK 5:17-26

1 Oto a Jisas e ta'elie iiola ikire na ko aatoholo aaliho'i lo'u
takoie hanue ko o'o'o aana i Kapaneam.
2 E hule ta'au, oto kire aanga'inie mai ngaeta mwane
e rarasi i lengine hulite i saana. Oto a Jisas e leesie
hiiwalaimolinge ikire e paine, ko si te'uri hunie mwane e
rarasi ngeena, "Kaleku, saemu ke dodo. Mo ooraha'aa i'oe
sae'aasileni e lae oto."
3 Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis
ko te'uri hunire maraada, "!Ha'ike eena! A mwane ie ko ere
tooha'inie uri ingeie e paine lo'u mala a God."
4 A Jisas e saie oto nga taa kire ko lo'o-lo'onga'inie, oto ko
si te'uri hunire, "?E ue nge omu ko lo'o-lo'onga'i aaela urine?

† **8:28** 8:28 Mo Jiu oto i na'o kire sai didie mo heu hunie mo kilipwe'u ikire, wa kire sai heitolinge'inie mo rae i laona mo hahale mala mo kilipwe'u ikire.

5 Omu saie ka'u uri erenga ni mola e mwada'u na ta'ena
nga iini e sai ere mola uuri, ‘Mo ooraha'aa i'oe sae'aasileni
e lae oto.’ Na lo'u uuri, ‘!Ta'ela'i! O ke toolea hulite i'oe, na
o ke lae-lae oto.’ Ta'e huni esuie e ro mei ne'isaenga ngeena
kire aasa oto hiito'o hunie iinoni.
6 Ta'e ineu, a Kale Ni Iinoni, ne kei esuie mola mei
ola hunie omu ke lio saie uri ineu, nou to'o aana no'one
nanamanga huni sae'aasi ooraha'aa mai aano i leu.”

Oto a Jisas e si te'uri hunie mwane e rarasi ngeena, “!
Ta'ela'i! O ke toolea hulite i'oe, na o ke lae-lae oto i nume
i'oe.”
7 Oto a mwaena e ta'ela'i na ko lae oto i nume ingeie.
8 Maholo mwala kire leesie urine, oto kire ko si me'u, na
kire ko ha'amanikulu'aa God aana e niie nanamanga urine
hunie mo iinoni.

A Jisas E Soie A Matiu
MAK 2:13-17; LUK 5:27-32

9 Maholo a Jisas ko si kele lae mola ta'au mwaanie leune
na ko leesie nga mwane satana a Matiu, e ii'o aana leu ingeie
huni totola to'oha aana takis hunie aalahanga ni Rom. Oto
ko te'uri hunie a Matiu, “O ke lulu i sulieu.” Oto a Matiu e
ta'ela'i ko si lulu i sulie.
10 Oto maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae
huni ngeu pe'ie a Matiu, na hungelana mwala susulu to'oha
hunie aalahanga ni Rom mala a Matiu, na mo iini hunge
aana mwala ooraha'aala, kire ko lae no'one mai huni ngeu
tararuru pe'ire.
11 Ngaeta mo iini aana mo Parise e leesie urine, oto kire
ko upwesie mo pwaarongoisuli uuri, “?E ue nge ha'a-uusuli
i'omu ko ngeu na ko inu pe'ie mo iinoni ooraha'aala mala
mo mwane susulu to'oha ngeena?”
12 A Jisas e rongo urine e si aalamire uuri, “Iinoni nge e
awaa mola sa'a saeto'o aana ike mwane kure-kure, ta'e iini
nge ko maelaa'a ha'alaa.
13 Oto omu ke haitalea lo'u e ue ni mo Uusu-uusu Maa'i
e unue uuri, *Nou ka'a hari hunie ike uunu-olanga, ta'e*
aamasinge hunie mo iinoni. *Hosea*
6:6 Aana nou lae mai huni haaraie mo iinoni ooraha'aa ke
oonisae, na nou ka'a lae ike mai huni haaraie mo iini kire
unue kire diana oto.”

Ha'a-uusulinge Haalu A God

E Liue Iini Lalahu'e
MAK 2:18-22; LUK 5:33-39

14 Oto mo pwaarongoisuli a John Loto Maa'i kire lae mai
saana a Jisas na kire ko dolosi aana uuri, “?E ue ka'u nge

i'emeelu na mo Parise, melu ko oolo-oolongau tarau, ta'e mo
pwaarongoisuli i'oe nge kire ka'a sai oolongau?”
15 A Jisas e aalamire uuri, “?Mo malahune a poro haalu
kire kei saehuu uri taa na kire ko ngeu-ngeu ue aana ngauhe
ni ha'arurunge na a poro haalu e ii'o ue pe'ire? Ta'e kei hule
aana hai dinge nge kire kei toolea poro haalu mwaanire, nge
kire ke si oolongau taane.”
16 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u mei wala ni aalahuunge ie
i sulie ha'a-uusulinge haalu ingeie hunire uuri, “Nga iini e
sa'a lo'amenaa ike nga to'oni lalahu'e aana nga mei lo'amena
haalu. Aana maholo ko hodalie, nge mei lo'amena haalu
ngeena kei mwai-mwei na kei hakasie mola to'oni lalahu'e,
oto ke si haka aaela lo'u mwaanie hola'ina'o.
17 Na lo'u nga iini e sa'a dedeie ike waen haalu i laona
mo ate'a lalahu'e huni ne'i-ne'i waen nge kire asui'i aana
te'e-te'ena nanikot. Aena aana maholo waen haalu ngeena
kei madoro, ko da mo ate'a lalahu'e ngeena ko po'o, oto kire
sai hoka, na waen kei waeta'i oto na mo te'e-te'ei ola ngeena
kei aaela oto no'one. Ta'e kire kei dedeie waen haalu i laona
mo ate'a te'e-te'ei nanikot haalu ha'alaa kire ke si meni ii'o
diana.”

A Jisas E Ha'a-uurie E Ro Keni
MAK 5:21-43; LUK 8:40-56

18 Na maholo a Jisas ko ere-ere ue urine hunire, ngaeta
mwane paine aana mo Jiu e lae mai saana, na ko pouruuru
i na'ona na ko te'uri, “Kele pule ineu e si mae oto molana,
ta'e o ke lae ka'u mei na o ke hele i sapena aana nimemu na
kei meuri oto.”
19 Oto a Jisas e ta'ela'i ko lae i sulie, na mo pwaarongoisuli
ingeie oto no'one pe'ie.
20 Na ngaeta hu'e apu raha-raha ko seunie oto hunie
aawalai helisi mwana rue,† ko lae poi purine a Jisas, na ko
kopi mumuni aana ngongo'ana to'oni ingeie.
21 A hu'ena e te'urine aena aana e hiiwalaimoli uri
ma'alana ko kele kopi mola aana to'oni a Jisas, na kei awaa
oto.
22 A Jisas e aali'u na ko leesie a hu'ena, oto ko te'uri hunie,
“Kaleku saemu ke dodo, hiiwalaimolinge i'oe e ha'a-uuri'o
oto.” Oto a hu'ena ko tolana awaa oto mwaanie maelaa ni
epu aana maholoi satona.
23 Oto a Jisas e lai hule aana nume mwane paine ngeena,
na ko leesie mwala ko uuhi-uuhi eu aani saehuunge, na
ahutana mwala ko talei e'engo oto mola.

---

† **9:20** 9:20 Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo keni apu raha-raha nge aada urine kire mada'a i maana God, na kire ke su'uri kopi aana nga iini lo'u mwaanie kire ha'amada'aa iini kire kopi aana ngeena. Leesie Levitikas 15:25-33.

24 Oto ko si te'uri hunire, “Omu ke lae i sinaha. Kele pule
ie e ka'a mae ike, ta'e ko ma'ahu mola.” Oto kire ko mwesi
mola mwaanie.
25 Na e haro oohera mango, e si sili weu i duru a pulena,
na ko hele i nimana. Oto a pulena ko ta'ela'i oto.
26 Na tataroha aana mei olana ko si taro ahusie oto
ahutana po'o ni henuena.

A Jisas E Ha'a-uurie

E Ro Mwane E Ulu

27 Oto aana maholo a Jisas ko lae ta'au mwaanie numena,
e ro mwane kire ulu ko aehota lae i sulie pe'ie soinge uuri,
“!Kalena Deved Inemauri, o ke aamasi'emere'i!”
28 Oto a Jisas e lai sili i nume, e ro ulune kirerue ko si lae
mai saana. Na a Jisas ko dolosi aadarue uuri, “?Uri more
hiiwalaimoli taane aana nou sai ha'a-uuri'omore'i?”
Oto kirerue ko aalamie uuri, “Iau, Aalaha, mere hii-
walaimoli oto.”
29 Oto a Jisas e hele wau aana maadarue na ko te'uri,
“Leune ke rau oto mala hiiwalaimolinge i'omore'i.”
30 Oto maadarue ko tolana lio-lio lo'u. Na a Jisas ko ere
aadarue, ko te'uri, “Su'uri ha'arongoa nga iini aana mei ola
ienini.”
31 Ta'e kirerue lae, oto kirerue ko si lai taroha'inie mola
i sulie ahutana po'o ni henuena nga taa a Jisas e asuie
aadarue.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Ka'a Sai Ere

32 Maholo e ro mwane ko iisitaa ta'au, ngaeta mwala ko
toolea lo'u mei saana a Jisas mwane e ka'a sai ere aena aana
li'oa aaela nge aana.
33 Oto a Jisas e oohea li'oa aaela ngeena mwaanie a
mwaena, na a mwaena ko si ere taataha oto. Ahutana
mwala kire leesie urine kire ko si meni pangata'inie, kire
ko te'uri, “Uure oto mai waite, nga mei ola urine kie ka'a
leesie ue mai Israel.”
34 Ta'e mo Parise kire ko unue mola uuri, “!Iiei! Na'ohana
mo li'oa aaela ni mola e niie nanamanga ngeena hunie huni
oohe aasie mo li'oa aaela.”

A Jisas E Aamasie Mo Iinoni

35 A Jisas e lae pe'i maatolie ahutana mo huilume aana
po'o ni henuena. Na e lae pe'i ha'a-uusuli i laona mo nume
ni palo-palo mo Jiu aani laeliwalanga aana Tataroha Diana
i sulie Aalahanga a God, na e ha'a-uurie mwala pe'ie ta'ena
nga taungei maelaa oto mola.

36 Oto e lae pe'i leesie mwala na saena ko si huu pe'i
aamasilada, aana si'oha'ada e paine na kire tatanga hailiu
mola mala mo sipu nge nga iini huni lio i suli'i ha'ike.
37 Oto ko unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri,
“So'okoninge e paine hiito'o, ta'e mwala au'esu ka'a hunge
ike huni so'okoni.
38 Omu ke aitanaie iini e to'o aana hohola hunie ke
uusunge'inie lo'u mei nga mwala au'esu huni so'okoni
nana.”

10

A Jisas E Lio Hilisie Aawalai Pwaarongoisuli Mwana Rue
MAK 3:13-19; LUK 6:12-16

1 Oto e haaraie mai aawalai pwaarongoisuli mwana rue
ingeie i saana, na ko niie nanamanga e saka hunire hunie
kire ke oohe aasie ahutana mo li'oa aaela na huni ha'a-uurie
mwala pe'ie ta'ena nga maelaa hai aaopa'i.
2 Ie satana aawalai hurula'aa mwana rue:
Eetana a Saemon (haara'inilana lo'u a Pita),
na a Andru (aasine a Saemon),
na a Jemes (kalena Sebedi),
na a Jon (aasine a Jemes),
3 Na a Pilip,
na a Batolomiu,
na a Tomas,
na a Matiu (mwane e susulu to'oha aana takis nana
aalahanga ni Rom),
na ngaeta Jemes lo'u (mwane kalena a Alpeas),
na a Tadeas,
4 na ngaeta Saemon lo'u (ngaeta iini aana pulitaa nge ko
sare haiseuni huni ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie
hanue i Israel),
na a Jiudas Iskariot (iini nge e pweloa a Jisas).

A Jisas E Uusunge'inie Aawalai Pwaarongoisuli Mwana Rue Huni Taroha'inie Aalahanga A God
MAK 6:7-13; LUK 9:1-6

5 Aawalai mwane mwana rue ienini a Jisas e
uusunge'inire pe'ie mo ha'ananaunge uuri, “Mwaanie
omu lae-lae i saana mo Aapoloa Aaopa, wa i saana mo
Samaria.
6 Ta'e omu ke lae i saana mo sipu e takalo ka'u, mwala ni
Israel.
7 Omu ke lae pe'i laeliwala aana Aalahanga a God ko
kara'ini oto mai.
8 Omu ke ha'a-uurie mo iini ko mweri, omu ke ta'ea lo'u
mo iini e mae oto, omu ke ha'a-uurie mo iini ko sapesalu

aana maelaa ni osa, na omu ke oohe aasie mo li'oa aaela.
Omu hele mwaakule ka'u, na omu ke nii mwaakule lo'u.
9 Mwaanie omu too-toolea nga mei to'oha i laona mo
mwe'i i'omu.
10 Na mwaanie omu too-toolea lo'u nga mwa'i aana omu
ko lae aani laeha, wa nga ro to'oni, wa nga ro ho'ohaahi'ae,
wa nga apa'a. Aana e diana hunie mwala ke pe'i'omu, aana
iinoni au'esu e malisine uri nga taa e saeto'o aana niilana
kei lae hunie.
11 "Oto maholo omu ko lai aarapuu aana nga hanue, omu
ke lio hunie a tei kei tola koni'omu, na omu ke ii'o ka'u mola
pe'ie hule aana omu kei lae lo'u mwaanie hanuena.
12 Na maholo omu ko lai sili i laona nga nume, omu ke
ha'adiana'ara uuri, 'Hanuelamanga ke ii'o pe'i'omu.'
13 Mala mwala aana numena ko tola koni'omu, hanuela-
manga ke oore pe'ire, ta'e mala kire ka'a tola koni'omu oto,
kire sa'a hele aana ike hanuelamanga omu unue ngeena.
14 Na mala uri nga hanue ka'a tola koni'omu oto, wa kire
ke rongo huni'omu, nge omu ke lae mwaanie hanuena,
na omu ke tataa'inie mo wasa-wasa mwaanie ae'aemiu,
domana uri nga ha'apasunge hunire uri a God kei ha'aloire.
15 No ko unue oto huni'omu, aana dinge ni leinge,
ha'aloilana mwala aana huilume ngeena kei aaela lo'u
hiito'o liutaa aana ha'aloinge nge kei lae hunie mwala
tata'ala aana e ro huilume i Sodom na i Komora."

Mwala Kei Teunge'inie

Kira Hiiwalaimoli
MAK 13:9-13; LUK 21:12-17

16 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunie mo hurula'aa, "Omu
ke rongo ka'u. No ko uusunge'ini'omu i matolana mwala e
ooraha'aa, na saeda huni horo'i'omu mala mo wawaulo ni
me'esu ko seunie mo sipu. Aena ngeena omu ke saenanau
aana mo tala ni horonga ikire, ta'e i'omu, omu ke maneko
mola mala hiroikuu.
17 Na lo'u, omu ke lio talamiu aana mo iinoni, aena aana
kire kei toole'omu i laona leinge, na kire kei repusi'omu i
laona mo nume ni palo-palo.
18 Na tolalamiu kei lae-lae i na'ona mo mwane paine
aana mo aalahanga ni welumalau na i na'ona mo inemauri
hunie leilemiu i tehula'aku. Aana maholo walu olana
kei reu uurini, maholo i'omu otona huni unu diana aana
Tataroha Diana hunire, na lo'u hunie ahutana mo iinoni ni
welumalau.
19 Maholo kire ko toole'omu i laona leinge, omu ke su'uri
tolahi'e hiito'o aana nga taa omu kei unue wa omu kei ere
luhesie uri taa, aena aana a God kei niie taane huni'omu
nga taa ni unue i'omu aana maholona.

20 Aana omu sa'a ere tohumiu ike ta'e pe'ie Li'oa a
Aamamiu ni kei ere i lalo aamiu.
21 “Aana maholona kei tohungei aaela huni'omu to'ohuu,
aana mwala kei niie mo eeside maraada hunie horo'ilada,
na mo mama'a kire kei deu urine no'one aana mo mwela
ikire, na mo mwela no'one kire kei ta'ela'i honosie mo
meu'ana ikire huni horo maesire.
22 Na ahutana mwala kei teunge'ini'omu aena aana omu
ko lulu i sulieu. Ta'e iini nge kei uure a'aila'a tara'asi aani
hiiwalaimolinge lai hule aana ha'amangolana, nge a God ke
si ha'a-uurie.
23 Maholo mwala ko teunge'ini'omu aana nga hanue, omu
ke tahi takoie ngaeta hanue. Aana to'ohuu no ko unue
huni'omu uri omu sa'a roro'a ha'amangoa ike asunge i'omu
aana ahutana mo henue i Israel na ineu a Kale Ni Iinoni no
ko hule oto mai pe'ie manikuluha'ana a God.†
24 “Iinoni ha'a-uusulilana ko lae-lae ue, e ka'a paine ike
liutaa aana ha'a-uusuli ingeie, wa nga koni-konihe ke paine
liutaa aana aalaha ingeie.
25 E malisine uri tolahana pwaarongoisuli ke urihana oto
ha'a-uusuli ingeie, na koni-konihe ke urihana oto aalaha
ingeie. Ineu oto pwaune nume ikolu, na oto mala mwala
ko haara'inieu aana na'ohana mo li'oa aaela, i'omu, mwala
aana nume kire ke si haara'i aaelasi'omu lo'u liutaa.
26 “Ta'e ma'alana e urine, omu ke su'uri me'ute'inire, aana
ta'e-ta'ena nga mei ola iinoni ko mumumunie, haata'inilana
kei saro lae mola, na ta'ena nga mei ola ko reu mumuni,
sailana kei saronai lae taane.
27 Nga taa no ko unu-unu mumuni aana huni'omu, omu ke
si unu haada'i aana. Na lo'u nga taa omu ko rorongoa mola
maraamiu, omu ke si soinge'inie hunie ahutana mwala ke
rongoa.
28 Mwaanie omu me'u-me'ute'inie mo iini ko sare
horo'i'omu, aana kire sai horo'ie mola sapemiu, ta'e e
aasa hunie kire ke horo'ie mauriha'amiu. Ta'e omu ke
ma'ute'inie mola a God aana ta'e ingeie hali'ite nge e to'o
aana nanamanga huni deu tekela'inie sape na mauriha'ai i
laona dunge ni ha'amotaahinge.
29 Omu ke saie ka'u uri e ro kele pipisu nga iini e sai holi'i
mola aana nga ta'a-ta'a kele peni pulu, ta'e hule aana nga
iini aadarue e sa'a mae na Aamamiu e ka'a toli'aasie.
30 Na lo'u omu ke saie uri a God hule aana e sai susulie
warai iihune pwaumiu.
31 Oto omu ke su'uri me'u, aena aana omu tohungei hi'e
lo'u liutaa aana mo pipisu oto hunge.”

---

† **10:23** 10:23 Ohe a Jisas e ere lalai i sulie maholo kei lae i lengine toloi henue pe'ie a Pita, na Jemes, na Jon, hunie sapena kei nu'e maholo kei ere pe'ie a Mosis na Elaeja. Leesie Matiu 16:28—17:13.

Mwaanie O Mamasa Huni Houle'inie A Kraes
LUK 12:8-9

32 “Oto mala uri nga iini nge ko unu tahanga'inie i na'ona
mo iinoni uri ingeie iinoni ineu, nge ineu no'one ne kei unu
tahanga'inie i na'ona Aamaku i Lengi.
33 Ta'e mala uri nga iini kei taateinge'inieu i na'ona mo
iinoni, nge ne kei taateinge'inie no'one i na'ona Aamaku i
Lengi.”

A Jisas E Ka'a Toolea Ike Mai Lokonga, Ta'e Oopanga
LUK 12:51-53, 14:26-27

34 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Mwaanie omu ne'i-ne'isae
uri nou lae mai hunie ne ke toolea mai hanuelamanga hunie
walumalau. !Ha'ike! Nou ka'a lae ike mai hunie ne ke toolea
mai hanuelamanga, ta'e horonga kei lae i tehula'ana ha'a-
uusulinge ineu.
35 Aana nou lae mai huni *oopaa ro ha'i-aamana, na ro*
ha'inikana, na ro mahungaona keni.
36 *Mo tohungei iinoni oto aana uluhe nga iini, nge ke si ne'i*
maelonga ingeie. *Maeka 7:6*
37 Nga iini nge ko manata diana hunie aamana wa nikana
liutaa aaku, e ka'a malisine ike ke ne'i pwaarongoisuli ineu.
Na nga iini ko manata diana hunie kalena mwane wa kalena
keni liutaa aaku, e ka'a malisine ike ke ne'i pwaarongoisuli
ineu.
38 Na nga iini e ka'a mwa'e-mwa'e huni sapesalu hule aana
maenga i lengine po'u-po'u i tehula'aku, e ka'a malisine ike
ke ne'i pwaarongoisuli ineu.
39 Na nga iini nge ko kineta'inie mauriha'ana kei lio oodoie
maenga huu. Na ta'ena nga iini nge ko deu tekela'inie
mauriha'ana i tehula'aku, kei lio oodoie maurihe huu.”

O Kei Hele Aana Waaite

Ta'au I Lengi
MAK 9:41

40 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Nga iini ko tekuhi'omu nge
ko tekuhieu eena. Na nga iini nge ko tekuhieu ko tekuhie
no'one iini e uusunge'inieu mei.
41 Nga iini ko tekuhie nga propet aena aana uri ingeie ko
unu-unue walana a God, nge kei hele waaite oto mala propet
ngeena. Na nga iini ko tekuhie nga iinoni diana aena aana
iinonine e diana, nge kei hele waaite oto no'one mala iinoni
diana ngeena.
42 Omu ke saie mola uri ma'alana nga iini ko niie mola
nga mei wei wawai ana nga ta'a-ta'a kele iini aana mo iini
ko lulu i sulieu, aena aana uri ingeie pwaarongoisuli ineu,
na kei hele waaite oto.”

11

1 Maholo a Jisas e hatonga'i wala mango hunie aawalai
pwaarongoisuli mwana rue ingeie, e si lae mwaanie i leune
na ko lae lo'u hunie po'o ni henue i Kalili huni ha'a-uusuli
na ni laeliwala nana mwala aana mo huilume hao i leune.

A Jisas E Ere Ha'asusue Hiiwalaimolinge A Jon Loto Maa'i
LUK 7:18-35

2 Oto a Jon Loto Maa'i e ii'o i nume ni ho'o, na maholo ko
rongoa tataroha aana asunge a Kraes, oto ko uusunge'inie
ngaeta mo pwaarongoisuli ingeie i saana huni dolosi aana
uuri,
3 “?Uri i'oe ni oto a Ha'a-uuri kei lae mai, wa melu kei
maa'oohie ue nga iini aaopa?”

4 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, “Omu ke aaliho'i na
omu ke ha'arongoa a Jon aana nga moi taa omu ko rongo'i
na omu ko leesi'i oto.
5 Aana mo ulu ko lio-lio oto, mo rarasi ko lae-lae diana oto
lo'u, mo iini ko sapesalu aana maelaa ni osa kire mola oto,
mo iini e pungu ko rorongo oto lo'u, na mo iini e mae kire
ko meuri eeliho'i oto lo'u. Na laeliwalanga aana Tataroha
Diana ko lae oto hunie mo meitale.
6 Na omu ke ha'arongoa no'one a Jon uri ilenimwa'enga
paine kei lae hunie mo iini hiiwalaimolinge ikire e susu, na
kire ka'a ne'isae rue-rua'a aaku.”

7 Oto mo pwaarongoisuli a Jon kire rorongo i sulie mo
aalaminge a Jisas, kire si eeliho'i i saana a Jon. Oto a Jisas
ko si aehota ere-ere nana mwala i sulie a Jon uuri, “?Maholo
omu lae ta'au i saana Jon i henuesala, nga taa ni omu lae
ta'au huni leesie? ?Ohe omu lo'onga'inie uri a Jon nga iinoni
saena e rue-rua'a mala apai rade ko eu'esule'i aana iiru? !
Ha'ike!
8 ?Wa nga ola uri taa ni omu lae-lae ta'au huni leesie?
?Ohe iinoni e to'oni eeni to'oni lio manikulu'e? !Ha'ike
no'one! Mwala e to'oni urine kire ko o'o'o mola aana mo
nume mo inemauri.
9 ?Ta'e nga taa ni omu lae ta'au huni leesie? ?Huni leesie
nga propet? !Iau! !E to'ohuu oto! Na a Jon nge omu leesie e
paine lo'u liutaa aana mo propet oto i na'o.
10 Aana ingeie oto iini nge a God e ere rarangana i laona
mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Ne kei uusunge'inie hurula'aa ineu
wau i na'omu hunie ke dau aakau aana tala i'oe loosi'o.
Malakae 3:1*
11 No ko unue oto huni'omu uri a Jon Loto Maa'i e paine
liutaa aana ta'ena nga iini e hute mai welumalau. Ta'e iini

nge e mwai-mwei oto liutaa aana Aalahanga a God e paine
lo'u liutaa aana a Jon.†
12 Uure oto aana maholo a Jon Loto Maa'i e aehota
laeliwala lae mai hule si'iri, Aalahanga a God ko peine
a'aila'a mola, ma'alana mo mwane hai-heiseuni ko deu
rarahie kire ke paine haahie.†
13 Uure oto waite mo uusu-uusu mo propet na mo
Ha'atolanga a Mosis kire unu tahanga'inie oto walana a God
lae mai hule aana pongine a Jon.
14 Oto mala uri omu ko mwa'e-mwa'e ni hiiwalaimoli aana
nga taa nge kire unu-unue lae-lae'i meine, na a Jon oto
propet mala a Elaeja.
15 Mwaanie omu rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e
omu ke lo'o-lo'onga'i diana i suli'i.
16 “?Ne kei unu ha'amalaa pwaunge aana maholo ienini
aana nga taa? Kire urihana mola pulitaa ni mwela nge ko
pwarero i laona amaa, oto ruana nga pulitaa ko ere uuri
hunire,

I'omu, omu sere'inie mola ahutana mo pwareronga,
17 Maholo melu ko kanalie mo kana ni ha'arurunge namiu,
omu sa'a ilenimwa'e wa omu ke mao.
Na maholo melu ko kanalie mo kana ni heitolinge namiu,
omu sa'a saehuu wa omu ke ngara.

18 “I'omu, omu urihana mola mo mwela ngeena aena aana
maholo a Jon e lae mai, e oolongau na e ka'a inu waen ike.
Oto ahutana iinoni ko unue uuri, ‘A mwane ngeena nga li'oa
aaela nge aana.’
19 Oto ineu a Kale Ni Iinoni, nou lae mai na no ko ngeu
na no ko inu waen mola, oto mwala ko unue lo'u mola uuri,
‘A mwane ngeena ngauhana e paine na e tohungei sai inu
hiito'o. Na mo malahune oto mola mwala susulu to'oha na
mo iinoni ooraha'aa.’ ”
Oto a Jisas e ha'amangoa erenga ingeie uuri, “Ta'e
tolahana mo iini kire to'o aana saenanaunge a God kei
haata'inie uri ikire oto mo iinoni to'ohuu.”

Kei Aaela Liutaa Hunie Mo Henue Nge Kire Ka'a Hii-walaimoli
LUK 10:13-15

---

† **11:11** 11:11 Asunge a Jon Loto Maa'i e tohungei haata'i diana aana hunie mwala uri a Jisas oto Kalena God, ta'e ikie aana soihaada'inge si'iri kie sai haata'inie leune diana lo'u liutaa aena aana kie saie uri a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga. † **11:12** 11:12 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu, na ohe ne'isaenga aana e lae uuri, “Uure oto aana maholo a Jon Loto Maa'i e aehota laeliwala lae mai hule si'iri, Aalahanga a God ko lae pe'i a'aila'a liutaa, na mo mwane a'aila'a ko eri'apasie silinge mai i laona.”

20 Mo henue nge a Jisas e lae pe'i esuie mo hu'i-hu'ite aani,
mwala kire ka'a aali'u ike mwaanie mo ooraha'aa ikire, oto
a Jisas e si aehota ere aaelasire na ko te'uri,
21 “!Kei aaela oto liutaa huni'omu mo Korasin! !Na no'one
huni'omu mo Betsaeda! Mala uri mo hu'i-hu'ite nge asuileni
e lae huni'omu ngeena, asuileni ke lae urine hunie mo
pu'o i Taea na i Saedon, ha'alaa mwala aana e ro huilume
ngeena kire pwani oonisae oto waite. Kire kara'i ha'amwai-
mwei'ara aani ho'osilana mo to'oni lalahu'e, na ipe aani
pwasa'ora huni haata'inie uri kire aali'u oto mwaanie mo
ooraha'aa ikire.
22 No ko unue oto huni'omu uri aana dinge ni leinge a God
kei aamasie mo iinoni tata'ala i Taea na i Saedon lo'u liutaa
aamiu.
23 ?Na huni'omu mo Kapaneam, omu ko lo'o-lo'onga'i uri
a God kei sulu ala'a aamiu ta'au i Lengi? !Ha'ike! A God kei
aasi'omu mola hai aano aana leu ni ha'amotaahinge. Aana
mo hu'i-hu'ite nge asuileni e lae huni'omu, kire ke rau urine
hunie hanue aaela i Sodom, ha'alaa ingeie e ii'o mola ue hule
mai si'iri.
24 No ko unue oto huni'omu uri aana dinge ni leinge
ha'amotaahilemiu kei lae lo'u liutaa aana i Sodom.”

A Jisas E Sai Ha'amamaloa

Saena Mwala
LUK 10:21-22

25 Na aana maholona a Jisas e te'uri, “Mama'a, i'oe oto
o aalaha haahie i Lengi na mai aano. Uure oto waite o
mumunie Tataroha Diana mwaanie kira saenanau, ta'e ie
o ko haata'inie oto hunie mo iini ka'a saenanau. Oto no ko
tohungei paalahe'o,
26 Mama'a, aana o oala'inie hunie ke lae oto urine.”
27 Oto e si te'uri lo'u hunie mwala, “Aamaku e niie oto
ahutana walu ola hunieu hunie ne ke paine haahi'i. Na nga
iini ka'a manata'inie ike a Kale ta'e a Mama'a mola hali'ite.
Na nga iini e ka'a manata'inie ike a Mama'a ta'e a Kale mola
hali'ite, na mo iini nge a Kale ko lio hilisire huni unu haata'i
aana Aamana.
28 “Omu ke lae mai seeku ahutemiu mo iini omu ko weo
aana omu ko tolahi'e, hunie ne ke ha'amamalo'omu.
29 Omu ke lae mai huni aanga'inie tori† aana ha'a-
uusulinge ineu, na omu ke ne'i pwaarongoisuli ineu. Aena
aana ineu, nou maneko na nou ha'amwai-mwei'aau to'ohuu.
Na omu ke si lio oodoie mamalonga hunie mauriha'amiu i
seeku. *Jeremaea 6:16*

† **11:29** 11:29 Aana mo aalahuunge mo Jiu, mo tori ko ha'amalaa asunge e aasa na tola i sulinge mo mwane kire sai deu raramaa.

30 Aena aana tori aana ha'a-uusulinge ineu e mwada'u, na
ludaa ineu e mwa-mwate huni aanga'inie.”

12

Mo Parise Kire Ere Haitelili Pe'ie A Jisas Haahie Hai Dinge Maa'i
MAK 2:23-28; LUK 6:1-5

1 Oto lo'u mola aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas na
mo pwaarongoisuli ingeie kire ko lai liu i laona mo hohola
ni ola mala mo kooni. Maholona na mo pwaarongoisuli kire
ko hiolo, oto kire ko aehota aroa oto nga mo iini, na kire ko
ngeue oto hue-hueni.
2 Maholo mo Parise kire leesie urine, oto kire ko ere uuri
hunie a Jisas, “!Ei, leesie ka'u! Mo pwaarongoisuli i'oe ko
deu esunge mola aana Dinge Maa'i ikie, mei ola e aapu aana
Ha'atolanga a Mosis.”
3 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Omu saie taane nga
taa nge a Deved Inemauri e asuie, aana maholo ingeie na
ngaeta mo iini lo'u pe'ie kire hiolo. ?Ta'e e ue ni omu ka'a
rongo saie ike ne'isaenga aana?
4 A Deved na mo mwane ingeie kire lae sili i laona nume
maa'i a God, na kire ngaue mo bred maa'i, mo ola niilana e
lae hunie a God. Ta'e mo Ha'atolanga a Mosis e unue kire
ka'a malisine ike kire ke ngaue, aana ta'e mo pris hali'ite
kire sai ngaue taungei bred maa'i urine. Ta'e ma'alana e
urine, a God ka'a leie ike haahie.
5 Na omu saai oodoie ka'u no'one mola i laona mo
Ha'atolanga a Mosis uri mo pris ko deu hu'isie no'one mola
mo ha'atolanga aena kire ko esu i suli Dinge Maa'i hai Nume
Maa'i Peine. ?Ta'e e ue omu ka'a saie ike uri kire ka'a roro'a
aana?
6 Ta'e ineu, no ko unue huni'omu uri ngaeta iini e paine
liutaa aana Nume Maa'i Peine taane i leu.
7 Aana a God e unue i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
Aamasinge ni mola nou heri hunie na uunu-olanga ha'ike.
Hosea 6:6 Mala omu ke sai diana aana mo wala ie, ha'alaa
omu sa'a leie ike mo iini ka'a dau hu'isie ike nga mei ola.
8 Aana ineu a Kale Ni Iinoni oto nou aalaha haahie Dinge
Maa'i.”

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Nimana E Heko
MAK 3:1-6; LUK 6:6-11

9 Oto a Jisas e uure mwaanie leune ko si lae hunie ngaeta
nume ni palo-palo,
10 na nga mwane ki'ine e heko ingeie i laona numena.
Ngaeta mwala no'one i leune kire ko sare pwelu wala i

lengine a Jisas uri ko deu aaela. Oto kire ko dolosi aana
uuri, “?Ohe e ado taane aana mo Ha'atolanga a Mosis huni
ha'a-uuri aana Dinge Maa'i ikie wa ha'ike?”
11 A Jisas e aalamire ko te'uri, “?A tei hikemiu e ka'a sai
esu aana Dinge Maa'i? ?Mala uri nga sipu i'oe e teke i laona
nga kalinge aana Dinge Maa'i, nge o kei uaa? ?Uri ma'alana
Dinge Maa'i na o sa'a lai hele aana hunie o ke wa'i eeliho'i
aana mwaanie kalinge?
12 Aana iinoni e hi'e lo'u liutaa aana sipu, oto mo
Ha'atolanga ikie e toli'aasie uri kie sai pe'ie mola nga iinoni
aana Dinge Maa'i.”
13 Oto e si unue hunie mwane ki'ine e heko ngeena uuri,
“O ke lalaa'inie ki'imu.” Oto e lalaa'inie ki'ine, na e diana
oto lo'u mala ngaeta po'o ni ki'i.
14 Oto mo Parise kire leesie urine, kire si iisitaa mwaanie
nume ni palo-palo na kire ko meni wala oto huni horo
maesie a Jisas.

A Jisas Oto Tohungei

Koni-konihe A God

15 Oto a Jisas mone e manata'inie mola uri mo Parise
ko lo'o-lo'onga'i huni horo'ie, e si lae mwaanie i leune, na
mwala hunge ko lae i sulie. Oto e ha'a-uurie ahutana mo
iini ko mweri,
16 na ko si ere honosire mwaanie kire ha'arongoa nga iini
uri ingeie a tei.
17 E te'urine huni ha'a-oaie nga taa a God e unue ka'u aana
Propet Aesaea uuri,
18 *Koni-konihe ineu ni oto ie, iini nou lio hilisie, na iini nou*
manata diana hunie, na iini nou tohungei ilenimwa'e haahie.
Ne kei niie nanamanga ni Li'oa ineu hunie, na ingeie ke si
haata'inie hunie ahutana mwala uri leinge a God ni e oodota'i.
19 *E sa'a ha'a-ere, wa ke tea, wa ke ere paine i sulie mo tala.*
20 *Ta'e kei maneko pe'ie mo iini kire mamaela'a, na kei toli*
rako pe'ie mo iini kire sa'a pe'ire ike maraada. Kei esu susule'i
lai hule aana oodo-oodonga kei tola hehesie aaelanga.
21 *Na ahutana mwala aana walumalau ke si meni noruto'o*
oto aana. *Aesaea 42:1-4*

A Jisas E Nanama

Liutaa Aana A Satan
MAK 3:20-30; LUK 11:14-23

22 Oto ngaeta mwala kire toolea mai i saana Jisas nga
mwane e ulu na ka'a sai ere ike aena aana li'oa aaela nge
aana. Oto e ha'a-uurie uri hunie ke ere-ere na ke lio-lio lo'u.

23 Ahutana mwala ko meni pangata'inie nga taa a Jisas e
asuie, na kire ko te'uri, “?Ohe Kalena Deved Inemauri ni
ienini, a Kraes?”
24 Maholo mo Parise kire rongo urine, oto kire ko unue
uuri, “!Ha'ike eena! A Bielsebul, na'ohana mo li'oa aaela
nge e niie nanamanga ngeena hunie huni oohe aasie mo
li'oa aaela urine.”
25 A Jisas e manata'inie mola mo lo'onga'inge ikire, oto ko
si te'uri, “Ta'ena nga aalahanga kei oopa aani heiseuninge
honosie maraana, nge kei na'onga oto. Na ta'ena nga hanue
wa ta'ena nga nume nge kei oopa maraana, nge kei ei'aa
oto.
26 Na mala uri ngaeta mo li'oa aaela i laona aalahanga
a Satan ko oohe aasie ngaeta mo li'oa aaela lo'u, nge
aalahanga ingeie e oopa oto, na kei ei'aa oto.
27 ?Nge mala omu ko unue uri ineu no ko sikera'inie mo
li'oa aaela aana nanamanga a Bielsebul e niie hunieu, oto a
tei ka'u e niie nanamanga hunie mo pwaarongoisuli i'omu
huni sikera'inie mo li'oa aaela? ?A Bielsebul? !Ha'ike! Nga
taa mo pwaarongoisuli i'omu kire ko esuie e haata'inie oto
uri i'omu ni omu takalo.
28 Ta'e ineu, no ko oohe aasie mo li'oa aaela aana
nanamanga a God. Na leune e haata'i diana aana oto uri
Aalahanga a God e hule oto i seemiu.”
29 Oto a Jisas ko he'i ere ni aalahuunge lo'u i sulie
nanamanga ingeie e saka liutaa aana Satan, na ko te'uri,
“Nga mwane sa'a sili ike i laona nume ngaeta ramo hunie
ke pelie to'o-to'olana, ta'e kei hola'i tapolie na kei pwesue,
nge purine ke si toolea ahutana mo ola ingeie.”†
30 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, “Ta'ena nga iini oto e ka'a
aapa pe'ieu, ingeie maelonga ineu. Na nga iini oto ka'a
so'okoni iinoni pe'ieu hunie Aalahanga a God, ingeie ni ko
oohe tatanga'inie mwala mwaanie a God.
31 Aena ngeena no ko unue huni'omu uri a God e sai
sae'aasie ta'ena nga ooraha'aa na ta'ena nga iini ko ere
mwakata'inie. Ta'e iini ko ere mwakata'inie Li'oa Maa'i,
sae'aasilana e sa'a lae ike oto oo'oo.†

---

† **12:29** 12:29 A Jisas e ha'amalaa uri a Satan domana ngaeta ramo, ta'e a Jisas domana iini nge e a'aila'a oto liutaa. A Jisas e sai pwesue mola a Satan huni toolea ahutana mo ola ingeie, na aana e urine, nge a Jisas e sai luhesie mo iinoni mwaanie aalahanga ni rodohono a Satan huni toolera i saana aalahanga ni matapwanga ta'au i Lengi. † **12:31** 12:31 A Jisas e ere i sulie “mei ooraha'aa sae'aasilana e sa'a lae ike oto oo'oo” aana maholo ngaeta mwala ko leledie walaimolinge nge Li'oa Maa'i e haata'inie hunire i sulie a Jisas. Oto urine kire ooraha'aa ni ngeena, aana sae'aasilana sa'a lae ike oto oo'oo hunie ta'ena nga iini e ere mwakata'inie Li'oa Maa'i aana e sere'inie walaimolinge nge Li'oa Maa'i ko haata'inie hunie.

32 Wa nga iini ko ere mwakata'inie a Kale Ni Iinoni,
sae'aasilana e sai lae mola, ta'e iini ko ere mwakata'inie
Li'oa Maa'i, sae'aasilana e sa'a lae ike oto oo'oo, mai leu
aana walumalau ienini wa aana iini ue mai."

Mwala Ke Si Sai'o Aana Walamu
LUK 6:43-45

33 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, "Ai e mauri diana nge kei
hungu eeni hue-huei ei diana, ta'e ai aaela kei hungu oto
aani hue-huei ei aaela, aana lio sailana ai ko lae-lae oto aana
hue-huana.
34 !I'omu oto mo mwaa! ?Omu kei roro'a unue mo ola
diana uri taa, na hule aana i'omu maraamiu na omu ka'a
diana? Aana wawana iinoni oto ko unu-unue nga taa saena
e honu aana.
35 Iinoni diana e to'o aana mo lo'onga'inge diana i laona
saena, na kei haata'ini'i aana mo ola diana kei esui'i. Ta'e
iinoni aaela e to'o aana mo lo'onga'inge aaela i laona saena,
na kei haata'ini'i aana mo ola aaela kei esui'i.
36 "No ko unue oto huni'omu uri aana dinge ni leinge
ta'ena nga mei wala oto mola mo iinoni ko talei unu-unue,
iidumileni kei lae.
37 Aana leilemu kei lae oto i sulie walamu, huni haata'inie
uri o oodota'i taane wa o takalo oto."

Mo Parise Kire Sukaa

Nga Hu'i-hu'ite
MAK 8:11-12; LUK 11:24-32

38 Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis
na ngaeta mo Parise kire ko te'uri hunie a Jisas, "Ha'a-
uusuli, melu sare leesie uri o ke asuie ka'u nga hu'i-hu'ite
huni haata'inie uri a God ni e niie nanamanga huni'o."
39 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, "! Ha'ike eena!
Pwaunge ienini, omu lae otoi aaela hiito'o. Suata omu ka'a
sai kineta'ini'omu ike nana a God. Omu ko sukaau taane
hunie nga hu'i-hu'ite, ta'e nou sa'a asuie ike. Ta'a-ta'a hu'i-
hu'ite nou sai haata'inie aamiu oto nga taa e rau aana a
Propet Jona oto waite.
40 Mala ka'u a Jona e ii'o i laona ho ii'e paine e oolu hei
aatowaa na e oolu hei rodo, nge a Kale Ni Iinoni kei ii'o
no'one urine i laona mwakano hunie e oolu hei aatowaa na
e oolu hei rodo.
41 Aana dinge ni leinge mo Ninive kire kei ta'ela'i, oto kire
kei ere aamiu uri omu tohungei takalo oto liutaa. Aana ikire
mo maelonga aaela mo Jiu, ta'e kire oonisae oto mwaanie
mo ooraha'aa ikire aana kire rongoa laeliwalanga a Propet
Jona. Ta'e no ko unue oto huni'omu uri nga iini taane i
matolamiu i leu e paine lo'u liutaa aana Jona.

42 Aana dinge ni leinge Toro ni Siba kei ta'ela'i no'one
honosi'omu aana pwaunge ienini, na kei ere aamiu uri
omu tohungei takalo oto liutaa. Aana ingeie e uure ha'atau
oto i ngongo'ana walumalau huni lae mai rongoa mo ha'a-
uusulinge ni saenanaunge a Solomon Inemauri. Na no ko
unue oto huni'omu uri ngaeta iini e paine lo'u liutaa aana
Solomon taane i matolamiu i leu, ta'e omu ko leledie mola."
43 Oto a Jisas e he'i ere ni aalahuunge lo'u i sulie pwaunge
aana maholona, na ko te'uri, "Maholo nga li'oa ni ooraha'aa
ko iisitaa mwaanie nga iinoni, kei waloliu i laona hanuesala
ni lio hunie nga leu ni mamalo ingeie. Mala uri e ka'a lio
oodoie oto nga leu,
44 nge ke si te'uri hunie maraana, 'Ohe ne kei ooli lo'u
mola takoie nume ineu, iini nou iisitaa ka'u mwaanie.' Oto
e ooli ta'au na ko lio oodoie a mwaena e urihana nume nge
kire tala rere'a aana, na kire hataa'i diana aana mo ola i
laona.
45 Oto ko si lae lo'u huni toolea mai ngaeta hiu li'oa ni
ooraha'aa aaela lo'u liutaa aana ingeie. Oto kire lae, kire ko
si lae oto ii'o huu i laona iinonine. Oto aana ha'amangolana,
tolahana iinonine lo'u mei puri ko si tohungei aaela oto
hiito'o liutaa aana tolahana hola'ina'o."

?Kira Tei Mo Tohungei

Eesine A Kraes?
MAK 3:31-35; LUK 8:19-21

46 Maholo a Jisas ko ere-ere ue hunie mwala, na a nikana
pe'ie maeni eesine mwane nge kire hute pe'ie, kire ko hule
oto. Oto kire uure mola ta'i sinaha, kire ko si dodolosi uri
hunie kire ke ere pe'ie.
47 Oto ngaeta iini aana mwala ngeena ko unue hunie a
Jisas uuri, "!Lio ka'u! A nikemu na mo eesimu kire uure
mola ta'i sinaha, na kire ko sare ere pe'i'o."
48 Oto a Jisas e aalamie na ko te'uri hunie iinonine, "?A
tei ni a nikeku? ?Na kira tei ni maeni eesiku?"
49 Oto ko uusuie mola mo pwaarongoisuli ingeie na ko
te'uri, "Lio ka'u, nikeku na maeni eesiku ka'u ie.
50 A tei nge ko deu i sulie nga taa Aamaku i Lengi e saeto'o
aana, ingeie ni aasiku na a nikeku."

13

A Jisas E Aalahuu Aana

Iini Ko Hesi Litei Ola
MAK 4:1-9; LUK 8:4-8

1 Na lo'u aana hai dingena a Jisas e iisitaa mwaanie nume,
e si lae hai reune Aasi I Kalili.

2 Na aena aana mwala kire ruru mei saana kire lae oto
i hunge, e si ta'elie iiola mwaanie kire uure su'u-su'uie, oto
ko si ha'a-uusulire maholo kire uure hai oone.
3 Mo ola hunge a Jisas e unu'i hunie mwala ngeena aani
aalahuunge uuri, “Ngaeta mwane au'esu hohola e o'o'o, oto
ko lai hesie mo litei ola ingeie mala mo kooni. Hasinge
ngeena ko lae mola aana tataa'inilana mo lite,
4 na maholo ko tatataa'inie mo litei ola hailiu i laona
hohola ingeie, ngaeta mo lite iini eeni kire ko teke i reune
tala. Oto mo menu kire loho mai, kire ko ngeu'i mola.
5 Ngaeta mo lite iini kire ko teke i lengine mei heu-heue.
Oto mo lite ngeena kire ko tolana pwito poi aena aana mei
mwakano ngeena e ka'a pi'ola ike. †
6 Ta'e e hule aana maholo sato ko peine, oto sato ko
madorohi'i oto hiito'o, na kire ko nunulu mola aena aana
kire ka'a susu'imi ike hiito'o i aano.
7 Ngaeta mo litei ola kire ko teke i matolana mo walo kau-
keu. Oto kire ko pwito tararuru pe'ie mo walo kau-keu, ta'e
mo walo kau-keu kire paine haahi'i na kire ko si melusi'i
mola.
8 Ta'e ngaeta mo litei ola kire teke i lengine mei mwakano
diana. Kire lai pwito diana na kire hungu, nga mo iini kire
hungu oolu aawala, na nga mo iini e oono aawala, na nga
mo iini tangalau.”

9 Oto a Jisas e si ere ooreta hunire uuri, “Mwaanie omu
rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i
diana i suli'i.”

?E Ue A Jisas E Ere-ere Aani Aalahuunge Hali'ite?
MAK 4:10-12; LUK 8:9-10

10 Oto mo pwaarongoisuli e lae mai saana a Jisas, na kire
ko dolosi aana uuri, “?E ue ni o ko ere-ere aani aalahuunge
hali'ite aana maholo o ko ha'a-uusulie mwala?”
11 A Jisas e aalamire ko te'uri, “No ko te'urine aena
aana a God e lio hilisi'omu hunie omu ke saenanau aana
walaimolinge mumuni aana Aalahanga ingeie, ta'e ke ii'o
mumuni ue mwaanire.
12 Aana ta'ena nga iini e mwa'e-mwa'e huni rongo i
sulie mo ha'a-uusulinge ineu, nge sapeilana saenanaunge
ni Lengi kei lae lo'u oto liutaa hunie. Ta'e a tei nge e ka'a
mwa'e-mwa'e huni rongo i sulie mo ha'a-uusulinge ineu, nge
ma'alana uri nga kele mei saenanaunge ni Lengi e to'o aana,
ta'e ta'aasilana kei lae mola mwaanie.

---

† **13:5** 13:5 Mo hohola heu-heue i Israel kire sai mwaero lau-leu maholo ko nemo, na aana mo waro-waro wawai, kire sai madoro kohi lau-leu mwaanie mei aano mola. Oto aena mei olana nge mo litei ola kire ko pwito lau-leu.

13 Oto no ko ere-ere ni aalahuunge hali'ite hunire, aena
aana kire ko lio-lio, ta'e kire sa'a lio saie ike, na kire ko
rorongo, ta'e kire sa'a rongo saie ike.
14 Aena ngeena mo erenga a God e unu'i aana a Propet
Aesaea ko oa oto aana e unue uuri, *I'omu, omu ko rorongo,*
ta'e omu ka'a rongo sai ola ike, na omu ko lio-lio na omu ka'a
lio sai ola ike lo'u.
15 *Aana mwala ienini saeda e hau, na kire ponosie*
aalingada na kire ulue maada, mwaanie uri kire lio sai ola
aana maada, na mwaanie kire rongo sai ola aana aalingada,
na mwaanie saeda e taha, na mwaanie kire aali'u mei takoieu
na ne kei ha'a-uurire. *Aesaea 6:9-10*
16 Ta'e deidehi'omu aana maamiu ko lio sai ola na
aalingemiu ko rongo sai ola.
17 Aana no ko unue oto huni'omu uri hungelana mo
propet na mo mwane oodota'i kire tohungei sasare leesie
mo ola omu ko leesi'i ie, ta'e kire ka'a lio mangini, na uri
huni rongoa mo ola omu ko rongo'i ie, ta'e kire ka'a rongo
lelengani.”

A Jisas E Ere Luhesie Aalahuunge Aana Iini Ko Hesi Litei Ola
MAK 4:13-20; LUK 8:11-15

18 “Oto i'omu, omu ke rongoa ka'u lo'onga'inge aana
aalahuunge i sulie iini ko hesi aani tataa'inilana mo lite,
na hunie omu ke saie.
19 Tala nge mo lite ngeena kire teke i sulie e urihana mo
iini nge kire rongoa taane mo wala aana Aalahanga a God.
Ta'e e ka'a tewa na a Satan e lae mai ko ta'aasie nga taa nge
hasilana e lae ka'u i manatada.
20 Na mo iini nge manatada e urihana mei mwakano hau-
heue ngeena, kire rongoa walana God, na oto lau-leu kire
ilenimwa'e haahie.
21 Ta'e e ka'a susu'imi diana ike mone i manatada, oto
e sa'a ii'o tewa ike. Maholo si'oha'anga kei toolera wa
taunge'inilada kei lae i tehula'ana mei wala ngeena, oto kire
ko tolana mamalo oto mwaanie.
22 Nga mo iini lo'u manatada e urihana mei mwakano e
honu aana walo kau-keu ngeena, kire rongoa no'one walana
God, ta'e kire ne'isae painesie mola mau-meuringe aana
walumalau. Kire tolahi'e, na kire saeto'o aana mola to'o-
to'onga, na kire ko saehanalie ta'ena nga ola. Oto mo wala
diana ngeena kire ka'a pwito kohi, na kire ka'a hungu ike
lo'u.
23 Ta'e mo iini lo'u, mo iini urihana mei mwakano diana
ngeena, kire rongoa mo wala ngeena, oto kire lulu i suli'i.
Oto kire hungu diana oto eena, mo iini oolu aawala, na nga
mo iini oono aawala, na nga mo iini tangalau.”

A Jisas E Aalahuu Aana Rea

24 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u ngaeta mei aalahuunge
hunie mwala uuri, “Aalahanga a God e urihana iinoni e
hasie mo litei ola diana mala kooni i laona hohola ingeie.
25 Oto aana ngaeta hai rodo, maholo ahutana mwala ko
ma'ahu mango oto, maelonga ingeie e lae mumuni mei, ko
hesie mo rea mola i matolani, ko si tehi mwaani'i.
26 Oto e ro taungei olana ko meni pwito poi na kire kara'i
lio sada mola. Ta'e aana maholo mo kooni ko aehota hungu
oto, mo rea ko si haata'i aana kire ka'a sai hungu ike.
27 Mo koni-konihe iinoni ngeena kire lae mai saana, oto
kire ko te'uri hunie, ‘!Poro paine! ?Uri mo rea kire uure lo'u
i tei na o hasie ka'u mo litei ola diana i laona hohola i'oe?’
28 “Oto ko aalamire uuri, ‘Nga maelonga ni oto e te'urine
ngeena.’
“Oto kire ko dolosi aana uuri, ‘?Uri o saeto'o aana melu
ke lai ware aasie mo rea?’
29 “Oto ko aalamire uuri, ‘Su'uri, mwaanie omu ware pele
aana nga mo kooni pe'ie mo rea.
30 Toli'aasie ka'u mo kooni na mo rea ke mani pwito
tararuru hule aana so'okoninge. Oto ne ke si unue hunie
mo iini ko so'okoni uri kire ke hola'i ware aasie mo rea, kire
ke loko i ho'o huni uunu aasi'i. Oto kire ke si haro so'okonie
lo'u mo kooni huni ne'i'i lengine haa ineu.’ ”

A Jisas E Aalahuu Aana

Litana Ai Mastad

31 A Jisas ko he'i unue lo'u ngaeta mei aalahuunge hunire
uuri, “Aalahanga a God e urihana iinoni e hasie litei ola
aana ai mastad i laona hohola ingeie.
32 Kele litei ola oto mola mwai-mwei liutaa aana ahutana
mo litei ola kolu sai hesi'i, ta'e maholo ko pwito, hule aana
ingeie oto e paine liutaa aana mo ola i laona hohola, na
maholo ko peine na ko ne'i ei oto, mo menu ko si lae mai
tola niu'i i lengine sasarana.”

A Jisas E Aalahuu Aana

Iis Huni Esu Bred
LUK 13:20-21

33 Oto ko he'i unue lo'u ngaeta aalahuunge hunire uuri,
“Aalahanga a God e urihana no'one kele mei iis nge hu'e e
pwaie i laona nimei pulaoa oto paine, na ahutana e haro
po'o mango mola aana e hane.”†

† **13:33** 13:33 Aalahanga a God e urihana iis aena aana ko esu i laona mo iinoni huni oolisie tolahada hunie ke diana. A God e ka'a dau rarahie ike aapa po'oi sinaha hunie ke diana, ta'e ko esu i lalo aana nga iini hunie saena ke hola'i hei-oolisi. Urine, nge ko to'ohie walu ola aana mauringe iinoni ngeena hunie ke diana.

A Jisas E Ha'a-oaie Walana

Mo Propet Aana E Ere Aani Aalahuunge Hali'ite
MAK 4:33-34

34 A Jisas e ere-ere oto tarau aani aalahuunge hunie
mwala, hule aana e sa'a ere ike hunire na e ka'a ere aana
aalahuunge.
35 E ere-ere urine huni ha'a-oaie nga taa a propet e unue
uuri, *Ne kei ere aani aalahuunge maholo ne kei ere-ere pe'ire.*
Ne kei ha'arongora aana mo ola nga iini ka'a sai'i, uure oto
aana ha'aholalana walumalau. *Sam 78:2*

A Jisas E Luhesie

Aalahuunge Aana Rea

36 Oto a Jisas e lae mwaanie mwala, e si lai sili i nume.
Na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae mai saana, oto kire
ko te'uri hunie, "O ke unue ka'u oodoi'emeelu, nga taa ni
lo'onga'inge aana aalahuunge i sulie mo rea i laona hohola."
37 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, "Iini e hasie mo lite
diana nge a Kale Ni Iinoni otona,
38 na hohola walumalau eena. Litei ola diana mwala aana
Aalahanga a God eena, na mo rea oto mo iinoni a Satan,
39 na maelonga nge e tataa'inie mo rea ingeie oto a Satan.
Na so'okoninge oto ha'amangolana walumalau, na mo iini
ko so'okoni oto mo ensel.
40 Mala so'okonilana mo rea na uunu-aasileni e lae ka'u
laloi dunge, nga taa kei reu aana ha'amangolana walumalau
eena.
41 A Kale Ni Iinoni kei uusunge'inie mo ensel ingeie huni
ta'aasie mo iini aaela mwaanie aalahanga ingeie. Oto
kire ke so'okoni aasie mo iini ko ha'atataroa mwala hunie
ooraha'aa na mo iini ko da tata'alanga.
42 Oto kire kei aasire i laona dunge ni ha'amotaahinge, leu
ngaranga na saehuunge e paine aana.
43 Ta'e mwala a God kire kei lae i laona aalahanga aamada,
na kire ke si raa oto mala rarangana sato. Mwaanie omu
rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i
diana i suli'i."

Kie Ke Toli'aasie To'o-to'olaka Huni Hele Aana Aalahanga A God

44 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u ngaeta mei aalahuunge
hunire uuri, "Aalahanga a God e urihana mwa'ii to'oha
mumunilana e lae ka'u i laona mei aano. Oto nga mwane
e lai lio oodoie, oto ko ne'i eeliho'i aana hunie ke ii'o
mumuni. A mwaena ko tohungei ne'isae paine mone aana
mwa'ii to'oha ngeena, oto hule aana e ilenimwa'e mola huni
toli'aasie ahutana to'o-to'olana i tehula'ana. Oto e si lai

ha'aholinge'inie to'o-to'olana, na ko eeliho'i lo'u huni holie
mei aano ngeena pe'ie mwa'ii to'oha nge e lai lio oodoie.
45 “Aalahanga a God e urihana no'one mwane ko lio hunie
mo u'umaai dehi diana.
46 Na maholo e lio oodoie hohoi ola nge e lae otoi diana
liutaa, ko si ha'aholinge'inie ahutana to'o-to'olana, na ko
holie hohoi olana.”

A Jisas E Aalahuu Aana Hu'o

47 “Aalahanga a God e urihana no'one hu'o mwala wee-
weesi kire aasie i eesi, oto kire ko we'i haahie ta'e-ta'ena nga
ii'e oto mola.
48 Hu'o mone e honu aani ii'e, oto kire wa'inie i oone, kire
si ii'o i aano, kire ko oopaa mo ii'e. Mo iini diana kire ko
onime'ini'i laloi ite, na mo iini aaela kire ko aasi'i.
49 Kei urine no'one aana ha'amangolana walumalau aana
mo ensel kei siho mai, na kire kei oopaa kira ooraha'aa
mwaanie mo iini oodota'i.
50 Na kire kei aasire i laona dunge ni ha'amotaahinge, leu
ngaranga na saehuunge e paine aana.”
51 Oto a Jisas e dolosi aana mo pwaarongoisuli ingeie uuri,
“?Omu sai diana aana taane oto mo lo'onga'inge aana mo
aalahuunge ienini?”
Oto kire ko aalamie uuri, “Iau, melu sai'i taane oto.”
52 Oto a Jisas ko si aalamire lo'u uuri, “Nge ko urine
ahutana mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis nge
kire lae mai ne'i pwaarongoisuli i laona Aalahanga a God,
kire urihana iinoni e to'o aana nume. Na nume ngeena e
honu aana mo ola diana huni pe'ie mo iinoni, mo iini e
lalahu'e, na nga mo iini mo ola haalu. Aana iinoni urine e
sai ha'a-uusuli aana mo tolahai ola lalahu'e, na mo ola haalu
no'one.”

Mwala Ni Nasaret Ka'a Sare

Rongo Hunie A Jisas
MAK 6:1-6; LUK 4:16-30

53 Maholo a Jisas e saro unu mangoa mo aalahuunge
ienini, e si lae mwaanie i leune,
54 na ko eeliho'i oto hunie huilume nge e paine ta'e aana.
E ha'a-ha'a-uusuli i laona nume ni palo-palo, na mo iini e
rongoa mo ha'a-uusulinge ingeie, kire ko tohungei pangata'i
oto hiito'o hule aana kire ko dolosi oto uuri, “?A mwane ie
e lae ka'u i toolea mo saenanaunge ngeena uure i tei? ?Na
e toolea nanamanga huni esuie mo hu'i-hu'ite mala kolu ko
rongo'i aana ngeena uure i tei?
55 Ingeie kalena mola mwane aadu-eedu ni ngeena.
Nikana ka'u mola a Meri, na mo eesine kire mani hute ka'u
mola a Jemes, na a Josep, na a Saemon, na a Jiudas.

56 Mo eesine keni ka'u no'one mola kire ii'o pe'ikolu i
Nasaret ie. ?Ohe ingeie e lai toolea ka'u mo ola ienini uure
i tei?”
57 Oto aena aana kire ne'isae urine, nge kire ka'a sare
rongo ike hunie walana.

Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ahutana mwala kire sai
ha'ama'u taane aana nga propet. Ta'e mwala oto aana
hanue ingeie na mo iini aana nume ingeie maraana ha'alaa
kire sa'a ha'ama'u ike aana.”
58 Oto e ka'a asuie ike nga mo hu'i-hu'ite hunge i leune
aena aana kire ka'a hiiwalaimoli ike aana.

14

A Herod Antipas E Horo Maesie

A Jon Loto Maa'i
MAK 6:14-29; LUK 9:7-9

1 Maholo a Herod Antipas, aalaha aana po'o ni henue i
Kalili, e rongo tarohana a Jisas aana mo hu'i-hu'ite ko esui'i,
2 oto ko ere uurini hunie mo na'ohai mwane ingeie, “A Jon
Loto Maa'i ni oto e mauri lo'u ie, ka'u e to'o aana nanamanga
huni deu hu'i-hu'ite ngeena.”
3-4 A Herod e ere urine aena aana a Jon Loto Maa'i e
mae oto. Na laladonga i sulie maelana a Jon e lae uuri.
Hola'ina'o, keni satana a Herodias ingeie hu'e a Pilip mwane
aasine a Herod. Ta'e lae-lae a Herod ko he'i toolea lo'u a
hu'ena mwaanie a Pilip aasine. Oto a Jon Loto Maa'i e unu-
unue hunie a Herod uuri, “Aana Ha'atolanga a Mosis, e ka'a
adona ike uri hunie o ke to'o aana lo'u a Herodias aena aana
ingeie hu'e a Pilip aasimu.” Oto a Herod e si unue kire ke
tapolie a Jon Loto Maa'i na kire ke pwasue aani iieli heu na
kire ke ne'ie i nume ni ho'o.
5 A Herod e sare horo maesie a Jon, ta'e e ma'ute'inie
mwala ni Jiu aena aana kire lo'onga'inie uri a Jon ingeie
nga propet.
6 Oto lo'u mola i puri, a Herod Antipas e asuie ngauhe
paine huni aamasito'o aana hai dinge e hute. Na keni haalu
kalena a Herodias ko mao i na'ona ruruhaa. A Herod e
tohungei ilenimwa'e oto liutaa haahie,
7 na ko heiholota'i oto aani tohenga uuri, “Ne kei niie
huni'o ta'ena nga mei ola o kei sukaa aaku.”
8 Na oto i sulie nga taa a nikana e unue hunie, ko si te'uri
hunie a Herod, “Nou saeto'o aana o ke niie oto pwaune a
Jon Loto Maa'i hunieu i laona nga nime.”
9 Oto a Herod Antipas Inemauri ko tohungei saehuu. Ta'e
aena aana e haiholota'i na mwala kire rongoa oto nga taa e

unue, oto ko si uusunge'inie ngaeta ramo ingeie huni deu i
sulie nga taa a pulena e sukaa.
10 Oto e lae i nume ni ho'o huni lama mousie pwaune a
Jon.
11 Oto e toolea mai pwaune a Jon i laona nime, ko si niie
hunie keni kalena a Herodias. A keine e toolea, ko si lai niie
hunie a nikana.
12 Oto mo pwaarongoisuli a Jon kire lae mai toolea rae
aana, kire lai heitolinge'inie, kire ko si lai ha'arongoa a Jisas.
Na maelana a Jon Loto Maa'i e lae oto urine.

A Jisas E Ha'angaue

E Lime Sinolai Mwane
MAK 6:30-44; LUK 9:10-17; JON 6:1-14

13 Maholo a Jisas e rongo urine, e si lae mwaanie i leune
aana iiola pe'ie mo pwaarongoisuli ingeie, kire lae hunie
leu nga iinoni ha'ike aana hunie a Jisas ke ii'o ka'u maraana.
Ta'e maholo mwala e rongoa uri ko lae oto, kire toli'aasie mo
henue ikire na kire ko si hatale mola oalana i sulie oone.
14 Oto maholo a Jisas e siho mai oone mwaanie iiola, na ko
leesie lokotaa oto paine, oto saena ko tohungei hi'e i sulire
aana ko aamasire. Oto e si ii'o huni ha'a-uurie mo iini ko
mweri.
15 Oto maholo kara'inie sato kei suu, mo pwaarongoisuli
ingeie kire lae mai saana kire ko ere uuri hunie, “Ko seulehi
oto na ikolu i laona hanuesala ni ie. Oto o ke uusunge'inie
mwala ngeena kire ke lae hunie mo huilume huni holi
ngeulaa ada.”
16 A Jisas ko aalamire ko te'uri, “?Kire ko lae lo'u huni taa?
I'omu mola omu ke nii ngeulaa ada.”
17 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko aalamie lo'u uuri, “!
Ha'ike eena! Ta'e melu to'o aana mola e lime aata ho bred
na e ro ho ii'e.”
18 Oto a Jisas ko aalamire lo'u uuri, “Ko urine, toole'i mei
hunieu.”
19 Oto e unue mwala ke ii'o i aano i laona hahalisi. Oto a
Jisas e hele aana lime ho bred ngeena na e ro ho ii'e, oto ko
si lio i lengi, na ko paalahea a God. Oto e nisie mo ho bred
ngeena, ko si nii'i hunie mo pwaarongoisuli ingeie hunie
kire ke ha'a-adoa mwala aani. Na e te'urine no'one aana e
ro ho ii'e hunie ahutada mango.
20 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote, na i purine
kire ngau mango, mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue
aawalai lu'e mwana rue aana mo ooretai ngeulaa.
21 Iidu-iidunge aana mwala e ngau aana maholona, e hule
aana lime sinolai mwane, ta'e iidumilana mo keni na mo
mwela ka'a lae ike.

A Jisas E Lae I Kolune Aasi
MAK 6:45-52; JON 6:15-21

22 Oto a Jisas ko si uusunge'inie mo pwaarongoisuli ingeie
uri kire ke lae i na'o aana iiola hunie raune aasi po'o ta'au.
Ta'e ingeie maraana e oore mola huni uusunge'inie mwala
aaliho'i takoie mo henue ikire.
23 I purine e uusunge'inie mwala takoie mo henue ikire,
nge e si hanetaa maraana ta'au i lengine uuwo huni
aarenga'i. Na maholo ko rodohono oto i seulehi, na a Jisas
ue maraana ta'au i lengine uuwo.
24 Maholona na mo pwaarongoisuli e ha'atau oto wau i
eesi aana iiola, na aana kire ko suehie ooru, naho na ko
pwelie oto no'one iiola.
25 Oto i rodo hatari dengi a Jisas e lae mai saana mo
pwaarongoisuli ingeie, na ko lae mola i kolune aasi.
26 Maholo kire leesie ko lae mola mai kolune aasi, kire ko
tohungei me'u oto hiito'o. Oto kire ko aawara na kire ko
unue oto uuri, “!Iiei! !Aakalo!”
27 Ta'e a Jisas e tolana soi oto takoire na ko unue uuri,
“Saemiu ke hahuroto. Ineu taane mola ni ie. Mwaanie omu
me'u-me'u.”
28 A Pita ko aalamie oto a Jisas ko te'uri, “Aalaha ineu,
mala uri i'oe to'ohuu, unue ne ke lae wau honosi'o i kolune
aasi.”
29 Oto a Jisas ko aalamie a Pita uuri, “Lae mola mai.”
Oto a Pita e siho mwaanie iiola, ko aehota lae oto honosie
a Jisas i kolune aasi.
30 Ta'e maholo a Pita e leesie uri ooru e paine, oto ko me'u
na ko aehota dodo oto i laona aasi. I leune ko si soi oto
paine uuri, “!Aalaha ineu, o ke ha'a-uurieu!”
31 Oto a Jisas ko tolana tapo oto i nimana na ko unue,
“Hiiwalaimolinge i'oe e o'oru'e hiito'o. ?E ue ni o ko ne'isae
rue-rua'a?”
32 Oto kirerue ko si meni hane i laona iiola, na ooru ko
tolana aapwana'i oto.
33 Oto mo pwaarongoisuli kire ko pouruuru ni
ha'ama'unge i na'ona a Jisas, na kire ko unue uuri, “I'oe oto
Kalena God to'ohuu.”

A Jisas E Ha'a-uurie

Mo Mae-maea'a I Kenesaret
MAK 6:53-56

34 Maholo kire aatoholo hunie po'o ni eesi po'o wau, oto
kire ko si lai aarapuu aana po'o ni henue i Kenesaret.
35 Na mwala aana hanuena kire lio saie a Jisas, oto kire
ha'atola hunie mo mae-maea'a aana ahutana mo henue
kara'inie leune, na kire ko toolera oto mai saana a Jisas.

36 Kire aitanaie uri ke toli'aasie mo iini ko mweri kire ke
kele kopi mola aana ta'ena nga leu aana to'oni ingeie. Na
ahutana mo iini kire kopi aana to'oni ingeie, kire awaa oto.

15

Ha'atolanga A God E Paine Lo'u Liutaa Aana Mo Ha'atolanga

Mo Weuwe I Na'o
MAK 7:1-13

1 Oto ngaeta mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis, kire uure mwaanie i Jerusalem huni
lae mai saana a Jisas, oto kire ko dolosi aana uuri,
2 "?Aana e ue ni mo pwaarongoisuli i'oe kire ko heitohea
mola mo ha'atolanga mo weuwaka i na'o? Aana kire ko
ngeu mola, na kire ka'a hola'i hoda rere'a aana nimada i
sulie tolaha diana."
3 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, "?Na e ue ka'u i'omu,
omu ko heitohea mo Ha'atolanga a God, na omu ko lae mola
i sulie mo ha'a-uusulinge i'omu maraamiu?
4 Aana a God e unue uuri, *O ke ha'ama'u aana aamamu na
nikemu.* *Eksodas 20:12* Na e unue
no'one uuri, *Nga iini nge ko ere aaelasie aamana wa nikana,
e malisine uri horo-aasilana ke lae oto.* *Eksodas 21:17*
5 Ta'e i'omu, omu ko ha'a-uusuli uri mala nga iinoni e to'o
aana nga mei ola huni pe'ilana aamana na nikana, ta'e ko
unue lo'u uuri, 'Mei ola ngeena nou niie oto hunie a God,'
6 urine ke su'uri ha'ama'u lo'u aana aamana na nikana
pe'ie niilana mei olana hunire. Aena aana omu ko lae oto
i sulie tolahamiu urine, nge omu ko mwakata'inie mola
walana God eena.
7 !Omu ne'i iinoni eero-eero oto, aana omu ko lupwe'i deu-
deu mola! Nga taa a God e unue hunie a Propet Aesaea ke
unue i suli'omu e to'ohuu oto.
8 Aana a God e unue uuri, *Mwala ie kire ko ha'ama'u eeku
mola aana ngidude, ta'e manatada e ha'atau hiito'o mola
mwaanieu.*
9 *Mwala ngeena kire ka'a palo-paloau ike to'ohuu. Kire ko
esuie mola mo ha'atolanga ikire maraada, na kire ko ha'a-
uusulie mwala huni lulu i suli'i. Oto kire ko si unue uri mo
ha'atolanga ineu eeni, ta'e ha'ike."* *Aesaea 29:13*

Ngaulaa E Sa'a Ha'amada'aa Ike Mauriha'ana Iinoni,

Ta'e Ooraha'aa Ha'alaa
MAK 7:14-23

10 Oto a Jisas e soie mwala ke lae mai saana, nge ko si
te'uri hunire, "Pwaarongo diana aana nga taa ne kei unue
hunie omu ke sai diana aana.

11 Mo ngeulaa nge iinoni ko ngeu'i kire ka'a ha'amada'aa
ike iinonine i maana God, ta'e mo wala nge ko iisitaa
mwaanie ngidune ni ko ha'amada'aa.”
12 Oto mo pwaarongoisuli kire lae mai saana, na kire ko
te'uri hunie, “?Uri o saie taane mo Parise ko hii aaela i sulie
nga taa o unue?”
13 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, “Toli'aasire mola, aana
ahutana mo ei nge Aamaku i Lengi e ka'a hasi'i, ware-
aasileni kei lae.
14 !Oto mwaanie omu aapwasu lo'u aada! Mwala maada
e ulu ni ngeena, oto kire ko sare na'ona lo'u ngaeta mo ulu.
Na maholo nga ulu ko na'ona ngaeta ulu, kirerue kei meni
domu oto i laona kalinge.”
15 Oto a Pita ko te'uri hunie a Jisas, “O ke ere luhesie ka'u
mo lo'onga'inge ngeena huni'emeelu.”
16 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “!I'omu na pwaumiu e aaela
no'one mola mala mwala ngeena!
17 ?Uri omu ka'a lio saie ike no'one? Mei ngeulaa nge ko
sili i ngidune iinoni, ko lae mola i laona oopwana, oto ko
iisitaa lo'u mola mwaanie sapena.
18 Ta'e mo wala nge ko iisitaa mai mwaanie ngidune
iinoni, kire uure oto mai mwaanie saena. Mo iini urine
nge kire sai esuie iinoni ke mada'a.
19 Aena aana mo ola nge ko iisi-iisitaa mai mwaanie saena
iinoni, kire sai esuie iinoni ke lo'onga'i aaela hunie ke horo,
ke masi, na ke aeni ola, ke peli, ke sihoai ola eero-eero, na
ke ere aaelasie ngaeta mwala.
20 Mo ola nge kire sai esuie iinoni ke mada'a eena. Ta'e
huni ngeu mola, na omu ka'a hodalie nimemiu mala kire
unue huni'omu ngeena, leune e sa'a da ike iinoni ke mada'a
i maana God.”

Hu'e Ni Pu'o E Hiiwalaimoli

Aana A Jisas
MAK 7:24-30

21 A Jisas e uure mwaanie i leune, oto ko lae hunie po'o
ni henue kara'inie e ro huilume paine mo pu'o i Taea na i
Saedon.
22 Oto ngaeta hu'e aana hanuena, ingeie nga keni ni Jiu
ha'ike, ta'e keni aana komu ni Kenan. E lae mai saana a
Jisas, oto ko soie uuri, “!Kalena Deved Inemauri! Aalaha
ineu, o ke aamasieu aana kele pule ineu ko tohungei si'oha'a
oto hiito'o aana li'oa aaela e hite aana.”
23 Ta'e a Jisas e ka'a aalamie ike a hu'ena. Oto mo
pwaarongoisuli ingeie kire lae mai saana, kire ko te'uri
hunie, “O ke pe'ie na o ke uusunge'i eeliho'i aana. Ko lae
oto mola i sulikolu pe'ie e'engonga.”

24 Oto a Jisas ko ere mola uuri, “A God e uusunge'inieu
mei mola hunie mo sipu e takalo ka'u, mwala ni Israel.”
25 Maholo a hu'ena e rongo urine, ko si lae mai pouruuru
i na'ona na ko unue, “Aalaha ineu, o ke aamasieu.”
26 Ta'e a Jisas ko ere ni aalahuunge mola i sulie mo Jiu na
mo pu'o, ko te'uri hunie, “E ka'a diana ike huni aasie mola
mo ngeulaa mo mwela ana mo usu.”
27 Oto a hu'ena ko aalamie lo'u a Jisas uuri, “E to'ohuu
taane poro paine, ta'e ma'alana mo usu na kire sai ngaa
mola mo eehuhu'ei ngeulaa ko usu mwaanie mo taetahe
mo aalaha ikire.”
28 Oto a Jisas ko si aalamie lo'u a hu'ena uuri, “Keine,
hiiwalaimolinge i'oe e tohungei peine. Nga taa o saeto'o
aana kei oa oto huni'o urine.” Na oto mola aana maholona,
ha'a-uurilana kalena hu'ena e lae oto.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwala Hunge

29 A Jisas e uure i leune, e si eeliho'i mei sulie raune Aasi
I Kalili. Oto e hanetaa ta'au i lengine uuwo, e si ii'o i aano
huni ha'a-uusulie mwala.
30 Oto mwala hunge kire lae mai saana, na kire toolea mai
mo rarasi, mo ulu, mo pweu ka'a ere-ere, na mo iini e loku,
na mo mae-maea'a hunge lo'u. Kire ko ne'ire i saana a Jisas,
na ko ha'a-uurire oto.
31 Mwala ngeena ko tohungei pangata'i aana kire ko
leesie mo pweu ka'a ere-ere ko ere lo'u, mo iini e loku ko
a'aila'a lo'u, mo rarasi ko lae-lae hailiu lo'u, na mo iini e
ulu ko lio lo'u. Oto mo Aapoloa Aaopa ngeena kire ko si
ha'amanikulu'aa God mo Israel.

A Jisas E Ha'angaue

Hai Sinolai Mwane
MAK 8:1-10

32 Oto a Jisas e soie mai mo pwaarongoisuli ingeie ko si
te'uri hunire, “No ko tohungei aamasie mwala ienini aena
aana kire ko ii'o tewa oto pe'ieu hunie e oolu hei dinge,
na kire ka'a to'o aana oto nga mei ngeulaa. Nou ka'a
sare uusunge'i eeliho'i ike aada mwaakule mwaanie kire
maehunu i sulie tala.”
33 Oto mo pwaarongoisuli ko dolosi aana uuri, “?Oto kolu
kei deu oodoie ka'u mei ngeulaa malisine mwala hunge
uurini i tei, na ikolu i laona hanuesala?”
34 A Jisas ko dolosi aada ko te'uri, “?E nite ho bred omu
to'o aani?”
Oto kire ko unue uuri, “E hiu aata ho bred mola pe'ie
toota'i kele ho ii'e.”
35 Oto a Jisas ko unue hunie mwala uri kire ke ii'o i aano.

36 Na e toolea e hiu ho bred ngeena pe'ie mo kele ho
ii'e, oto ko paalahea God. Ko nisi'i na ko nii'i hunie mo
pwaarongoisuli ingeie hunie kire ke ha'a-adoa mwala aani.
37 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote, na i purine
kire ngau mango, mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue e hiu
lu'e aana mo ooretai ngeulaa.
38 Na iidumilana mwala e ngau aana maholona e hule
aana e hai sinolai mwane, ta'e iidumilana mo keni na mo
mwela e ka'a lae ike.
39 Oto a Jisas e si uusunge'i eeliho'i aana mwala, ko hane
i laona iiola, na ko lae oto hunie nga leu kara'inie huilume
i Magadan.

16

Ruana Nga Maholo A Jisas

E Ka'a Sare Asuie Nga Hu'i-hu'ite
MAK 8:11-13; LUK 12:54-56

1 Ngaeta maholo mo Parise na mo Sadiusi kire lae mai
saana a Jisas aana kire ko sare lupwe'i oohongie mola a
Jisas aana kire lo'onga'inie uri e ka'a uure ike mwaanie a
God. Oto kire ko unue hunie uuri, “O ke asuie ka'u nga
hu'i-hu'ite hunie melu ke leesie.”
2 Ta'e a Jisas e aalamire ko te'uri, “Maholo omu ko leesie
dangi e marahalisi i seulehi, oto omu ko tolana unue
oto uuri, ‘Kei dei diana oto i ho'owa eena, aana dangi e
marahalisi oto.’
3 Na i maahu'o-hu'o omu ko unue lo'u uuri, ‘Kei nemo oto
eena, aana salo e nonoro'a na e kokohoa'a.’ Omu sai lio
saie taane dai diana na dai ta'aa aana leesilana salo mala
ngeena, ta'e omu sa'a roro'a lio saie ike tolimaa aana mo ola
ko reu si'iri ie.
4 !Ha'ike eena! Pwaunge ienini, omu lae otoi aaela hiito'o.
Suata omu ka'a sai kineta'ini'omu ike nana a God. Omu ko
sukaau taane hunie nga hu'i-hu'ite, ta'e nou sa'a asuie ike.
Ta'a-ta'a hu'i-hu'ite nou sai haata'inie aamiu oto nga taa e
rau aana a Propet Jona oto waite.” Oto e si ta'ela'i, ko lae
oto mwaanire.

A Jisas E Ha'apasulie

Mo Pwaarongoisuli Mwaanie

Ha'a-uusulinge Mo Parise
MAK 8:14-21

5 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli kire aatoholo oto
hunie po'o ni eesi po'o ta'au, nge mo pwaarongoisuli kire si
saie uri kire pulongo huni tola bred ada.

6 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu ke lio talamiu
mwaanie iis mo Parise na mo Sadiusi.”
7 Oto mo pwaarongoisuli ko lae pe'i ere hailiu i matolada
maraada uuri, “Ohe ko ere urine i sulie kolu ka'a tola bred
ike pe'ikolu.”
8 A Jisas e saie mone ne'isaenga ikire, oto ko dolosi aada
uuri, “?E ue ni omu ko tolahi'e hiito'o aana uri omu ka'a
tola bred ike pe'i'omu? !Hiiwalaimolinge i'omu e lae otoi
mwei-mwei hiito'o!
9 ?Uri omu ka'a saie ike ue? ?Uri omu ka'a aamasito'o ike
aana maholo nou nisie e lime kele ho bred ana lime sinolai
mwane? ?E nite lu'e nge omu ha'ahonu'i?
10 ?Na lo'u aana e hiu kele ho bred ana e hai sinolai
mwane? ?E nite lu'e nge omu ha'ahonu'i?
11 ?E ue ni omu ka'a saenanau aana uri nou ka'a ere-ere
ike huni'omu mola i sulie mo bred? Oto no ko unue lo'u
huni'omu uri omu ke lio talamiu mwaanie iis mo Parise na
mo Sadiusi.”
12 I leune nge mo pwaarongoisuli ko si saie uri a Jisas
e ka'a ha'a-ha'apasulire ike mola aana iis huni bred, ta'e
mwaanie mo ha'a-uusulinge mo Parise na mo Sadiusi.

A Pita E Unu Tahanga'inie

A Jisas Uri Ingeie Oto A Kraes
MAK 8:27-30; LUK 9:18-21

13 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae
hunie po'o ni henue kara'inie huilume i Sisaria Pilipae, nge
e si dodolosi aada uuri, “?Ha'alaa mwala ko unu-unue uri
ineu a Kale Ni Iinoni a tei?”
14 Oto kire ko aalamie uuri, “Ngaeta mo iini ko unu-unue
uri i'oe a Jon Loto Maa'i e mauri eeliho'i. Na nga mo iini ko
unu-unue uri i'oe a Propet Elaeja. Na ngaeta mo iini lo'u ko
unu-unue uri i'oe a Propet Jeremaea wa nga iini hikana mo
propet oto i na'o.”
15 Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?Oto e ue aana
i'omu? ?Ha'alaa omu ko unu-unue uri ineu a tei?”
16 Oto a Saemon Pita ko aalamie uuri, “I'oe oto a Kraes,
Kalena God Mau-meuri'e.”
17 A Jisas ko aalamie a Saemon Pita uuri, “!Hahu'ana oto,
Saemon kalena Jon! Aana mei walaimolinge aaku ie nga
iinoni e ka'a haata'inie ike aamu, ta'e Aamaku i Lengi ni e
haata'inie aamu.
18 Oto no ko unue huni'o Pita, i'oe oto hau, na i lengine
poo-poota aani heu ie ne kei tohue soihaada'inge ineu, na
ma'alana maenga na e sa'a tari mwada'u ike aana huni
ohoie.

19 Ne kei niie mo kii aana Aalahanga a God huni'o.† Nga
moi taa o ko uure honosi'i mei aano, mo ola nge a God kei
uure honosi'i ni otona. Na nga moi taa o ko toli'aasi'i mei
aano, mo ola nge a God kei toli'aasi'i eena."
20 Oto a Jisas e si ere honosire mwaanie kire ha'arongoa
lo'u nga iini uri ingeie oto a Kraes.

A Jisas E Ere I Sulie

Sapesalunge Na Maenga Ingeie
MAK 8:31—9:1; LUK 9:22-27

21 Uure aana maholona nge a Jisas e si tala'ai unu diana
aana hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, "E malisine uri
ne ke tohungei lae oto hunie i Jerusalem. I leune mo rato ni
mwane aana mo Jiu na mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli
aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire kei ha'asapesalu'aau
aana mo ola hunge, na kire kei horo maesieu. Ta'e aana
oolune nga hai dinge ne kei ta'ela'i lo'u mwaanie maenga."
22 Oto a Pita ko toolea a Jisas mwaanie ngaeta mo
pwaarongoisuli, ko si lai ere aana uuri, "!O ke su'uri ere
urine, aalaha paine ineu! A God e sa'a roro'a toli'aasie ike
leune huni'o."
23 Ta'e a Jisas e aali'u i lengine a Pita oto ko si unue mola
hunie uuri, "!Tahi mwaanieu Satan! O ke su'uri ne'ie hau
ni ha'atataro hunieu. O ka'a saie ike ne'isaenga a God, ta'e
o ko ere mola i sulie lio-lionga mo iinoni."
24 Oto a Jisas ko si unue hunie mo pwaarongoisuli
ingeie ko te'uri, "Mala nga iini ko sare lulu i sulieu nge
ke pulongosie maraana, na ke lulu i sulieu ma'alana ko
sapesalu oto hiito'o mala mo iini i lengine mo po'u-po'u.
25 Aana nga iini ko sare kineta'inie mola mauriha'ana,
nge kei deu tekela'inie oto. Ta'e nga iini ko deu tekela'inie
mauriha'ana i tehula'aku, nge kei lio oodoie maurihe huu.
26 ?Ha'alaa nga mei taa diana nge iinoni kei terie aana kei
to'o aana oto ahutana mo to'o-to'onga aana walumalau ie,
na ko deu tekela'inie mola mauriha'ana oto i tehula'ani? ?
Oto uri to'o-to'olana kei pe'ie aana maholona? !Ha'ike oto
oo'oo! Nga mei ola hunie ke niie huni tola aaliho'i aana
mauriha'ana, ha'ike lo'u.
27 Ta'e ineu a Kale Ni Iinoni ne kei lae taane mai pe'ie mo
ensel aana manikuluha'ana Aamaku huni *waaie nga iini oto*
i sulie helelana. *Sam 62:12*

---

† **16:19** 16:19 E lio mala a Pita e asu aana nanamanga kii ngeena aana hai dinge Pentekos maholo e unu tahanga'inie uri maa aana Aalahanga a God e taha hunie mo Jiu. (Leesie Palonga 2:14-27.) E asu aana nanamanga mo kii ngeena lo'u i puri aana maholo e unu tahanga'inie uri maa aana Aalahanga a God e taha lo'u hunie mo Aapoloa Aaopa. (Leesie Palonga 10:1—11:18.)

28 To'ohuu no ko unue oto huni'omu uri ngaeta mo iini
hikemiu mwala nge omu uure ngeena, omu kei saronai
leesieu, a Kale Ni Iinoni, ne kei lae mai mala aalaha, omu
ke si mae."

17

A Jisas E Haata'inie Manikulu'anga Ingeie
MAK 9:2-13; LUK 9:28-36

1 Oto i purine e oono hai dinge e saro mango, a Jisas
e si toolea a Pita na a Jemes pe'ie a Jon aasine, na kire
ko hanetaa ta'au i lengine toloi henue hunie kire ke ii'o
maraada.
2 Ta'i lengi i leune, oto sapena Jisas ko hei-oolisi oto mola
i na'oda. Maana ko nu'e oto mala sato e raa, na mo to'oni
ingeie ko rere'a oto mala raa-raa.
3 Oto mola aana maholona a Mosis na Elaeja ko tolana
maau na kirerue ko ere oto pe'ie a Jisas.
4 Oto a Pita ko te'uri hunie a Jisas, "Aalaha, e tohungei
diana aana i'emeelu oto i leu. Mala o ko saeto'o aana, nou
sai tohue mola nga oolu aapa-aapa—nga iini nemue, nga
iini nana Mosis, na nga iini nana Elaeja."
5 Maholo a Pita ko ere-ere ue urine, na mei uuru rere'a ko
lae oto mai haahire, na mei wala e uure mwaanie mei uuru
ngeena ko unue oto uuri, "Tohungei kaleku oto ienini, iini
nou tohungei ilenimwa'e haahie. Omu ke rongo hunie."
6 Maholo mo pwaarongoisuli e rongo urine, kire pouruuru
oto haahie maada i aano aana kire ko tohungei me'u oto
hiito'o.
7 Oto a Jisas e lae mai saadaelu, ko hele i sapeda na ko
te'uri, "Omu ke ta'ela'i, na mwaanie omu me'u-me'u."
8 Oto kiraelu ko lio i lengi na kire ka'a leesie lo'u nga iini,
ta'e a Jisas mola maraana.
9 Maholo kire ko siho toli oto mai mwaanie toloi henue
ngeena, a Jisas ko si unue hunire uuri, "Mwaanie omu unu-
unue nga taa omu leesie ngeena oodoie nga iini, lai hule
aana ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ta'ela'i mwaanie maenga."
10 Oto e oolu pwaarongoisuli ngeena ko dolosi aana a Jisas
uuri, "?E ue ka'u mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a
Mosis kire unue uri a Elaeja kei hola'i lae mai i na'ona a
Kraes?"
11 A Jisas ko aalamire ko te'uri, "A Elaeja to'ohuu kei hola'i
lae mai huni deu aakau aana ahutana walu ola loosie a
Kraes.
12 Ta'e no ko unue huni'omu uri a Elaeja e pwani lae
taane oto mai, ta'e mwala ka'a lio saie ike, oto kire talei deu
mala saeda mola aana. Na kei urine lo'u aana ineu a Kale

Ni Iinoni, aana mwala ngeena kei ha'asapesalu'aau no'one
mala lo'onga'inge ikire.”
13 Oto e oolu pwaarongoisuli ngeena ko si manata'inie uri
a Jon Loto Maa'i ni a Jisas ko ere-ere i suliena.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwa'u

Nge Li'oa Aaela E Hite Aana
MAK 9:14-29; LUK 9:37-42

14 Maholo a Jisas na e oolu pwaarongoisuli kiraelu lae mai
hule i aano aana ruruhaa i leune, oto ngaeta iinoni e lae mai
saana ko pouruuru i na'ona na ko te'uri,
15 “Aalaha ineu, o ke aamasie kele mwa'u ineu, aana
ko tohungei si'oha'a oto hiito'o aana li'oa aaela nge aana.
Maholo li'oa aaela ngeena kei hulesie, oto ko pweu oto.
Ngaeta mo maholo hule aana ko lai dou-domu i laona dunge,
na nga mo maholo no'one i laona wai.
16 Nou toolea ka'u mei saana mo pwaarongoisuli i'oe, ta'e
kire ka'a sai ha'a-uurie ike.”
17 Oto a Jisas ko aalamie a mwaena ko te'uri, “I'omu
pwaunge si'iri ie, i'omu mo iinoni aaela, suata mone hule
aana omu ka'a hiiwalaimoli ike aana a God. !No ko talei
ha'aweoau oto mola pe'i'omu! ?Uri ne kei ii'o tewa ka'u lo'u
uri taa pe'i'omu, omu ke si hiiwalaimoli? Toolea ka'u mei a
mwa'une i seeku.”
18 Oto a Jisas e ere aana li'oa aaela ngeena, nge ko si
tehi mwaanie, na a mwa'une ko tolana diana oto aana
maholona.
19 Mango urine, mo pwaarongoisuli e si lae lo'u maraada
i saana Jisas, na kire ko dolosi aana uuri, “?E ue ka'u
nge i'emeelu, melu ka'a sai oohe aasie li'oa aaela ngeena
mwaanie a mwa'une?”
20 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, “Aena aana hii-
walaimolinge i'omu e ka'a susu ike aana a God. No ko unue
oto huni'omu, mala uri hiiwalaimolinge i'omu ke paine
mola mala nga kele litei ola, na omu sai unue mola hunie
uuwo ie uuri, ‘Lae wau i leune,’ na kei lae oto. Nga mei ola
e sa'a aasai'omu ike.”†

A Jisas E Ere Lalai Lo'u

I Sulie Maenga Ingeie
MAK 9:30-32; LUK 9:43-45

22 Oto maholo ahutana mo pwaarongoisuli kire mani
loko lo'u mai saana i Kalili, a Jisas e si unue hunire uuri,

† **17:20** 17:20 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 21 uuri, “Aana ta'e aani aarenga'inge na aani oolongaunge hali'ite nge omu sai oohe aasie taungei ola urine aana, na nga mei ola aaopa ha'ike lo'u.” Leesie Mak 9:29.

“Kara'inie oto kire kei pweloau a Kale Ni Iinoni hunie mo iinoni
23 kei horo maesieu. Ta'e i purine e oolu hei dinge, ne kei
he'i meuri eeliho'i lo'u.” Maholo mo pwaarongoisuli kire
rongo urine kire ko tohungei saehuu oto hiito'o.

A Jisas E Nii To'oha Hunie

Nume Maa'i Peine I Jerusalem

24 Oto maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire
lae mai hule i Kapaneam, mo mwane ko totola to'oha hunie
Nume Maa'i Peine i Jerusalem kire lae mai saana Pita na
kire ko dolosi aana uuri, “?Uri ha'a-uusuli i'omu ko nii-nii
taane hunie Nume Maa'i Peine? Sa'a mola e ka'a sai nii ike.”
25 Oto a Pita ko te'uri, “!Ha'ike! Ko nii taane.”

Oto lae-lae, maholo a Pita e lai sili i nume nge kire o'o'o
aana, oto a Jisas ko hola'i dolosi oto aana uuri, “?Saemon,
nga taa ni lo'onga'inge i'oe? ?A tei ni ko niie mo takis
hunie mo inemauri mei aana walumalau ie? ?Mo kaleda
wa mwala aaopa?”
26 A Pita ko aalamie a Jisas ko te'uri, “Mwala aaopa.”

Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Nge ko urine, mo kaleda
ka'a nii ike ka'une.
27 Ta'e aana ke urine, na kolu ka'a saeto'o aana ike uri
mwalana ke ne'isae aaelasikolu. Oto o ke lae, na o ke lai
aasie walo hai laona aasi ngeena. Ho ii'e o kei hola'i we'inie,
o ke lio i laona wawana, na i leune o kei lio oodoie nga seleni
malisine nga taa kire ko sukaa mwaanikure. O ko hele aana,
oto o ko lai niie hunire arengakarue.”

18

A Jisas E Ere I Sulie Na'ohai Mwane Aana Aalahanga a God

MAK 9:33-39; LUK 9:46-48

1 Oto aana maholona mo pwaarongoisuli e lae mai saana
a Jisas, kire ko dolosi aana uuri, “?A tei aameelu ni kei peine
liutaa aana Aalahanga a God?”
2 Oto a Jisas e soie mai ngaeta kele mwela hunie ke uure
i matolada,
3 ko si te'uri, “No ko unue oto huni'omu uri, nge omu ka'a
oolisie tolahamiu hunie omu ke urihana mwe-mwela, omu
sa'a roro'a malisine ike silinge i laona Aalahanga a God.
4 Aena aana nga iini oto ko ha'amwai-mwei'aa mala kele
mwela ie, ingeie oto kei tohungei peine aana Aalahanga a
God.
5 Ta'ena nga iini nge ko tola konie nga kele mwela mala
ienini aana sataku, nge ko tola konieu eena.”

Nga Ta'a-ta'a Mei Ola E Ka'a Aaela Ike Lo'u Liutaa Aana

Toli'aasilana Hiiwalaimolinge
MAK 9:43-48; LUK 17:1-2

6 Oto a Jisas ko he'i ere uuri lo'u, “Oto mala nga iini ko
ha'atataroa nga kele iini aana mo iini ko hiiwalaimoli eeku
ienini, e lae otoi diana hunie iini urine pwarolana nga hau
peine ke lae mola i luana, oto kulu-aasilana ke lae mola i
laona aasi.
7 Aama-aamasilana mo iinoni aana walumalau ie aena
aana mo ola ni ha'atataro e hunge huni ta'aasie hii-
walaimolinge ikire. Walu ola urine kei reu-reu tarau taane,
ta'e aama-aamasilana iini nge ko ne'ie hau ni ha'atataro.
8 Mala uri nimemu wa ae'aemu ko ha'atataro'o huni
ooraha'aa, o ke lama mousie na o ke aasie mwaani'o. Aana
e diana oto liutaa huni'o huni sili i laona maurihe huu pe'ie
ta'a-ta'a ninime wa ta'a-ta'a ae'ae, mwaanie kire aasi'o pe'ie
ahutana ro nimemu wa ro ae'aemu i laona dunge nge ka'a
sai mwa'a lo'u.
9 Na mala maamu ko ha'atataro'o huni ooraha'aa, o ke
kae aasie mwaani'o. Aana kei diana oto liutaa huni'o
huni sili i laona maurihe huu pe'ie ta'a-ta'a po'o ni maa,
mwaanie kire aasi'o pe'ie ahutana ro maamu i laona dunge
ni ha'amotaahinge.”

A Jisas E Aalahuu Aana

Sipu E Takalo
LUK 15:3-7

10 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu ke lio talamiu
mwaanie omu lio tolinge'inie nga kele iini aana mo iini
e hiiwalaimoli eeku. Aana no ko unue oto huni'omu uri
ikire kire to'o aana mo ensel huni kakalire, na mo ensel
ngeena kire sai ere mola pe'ie Aamaku i Lengi aana ta'ena
nga maholo.†
12 “?Mala uri nga mwane e to'o aana tangalai sipu, na
uri nga ta'a-ta'a iini eeni e takalo, a mwane ngeena kei ue?
Kei toli'aasie oto siwe aawala mwana siwe aana leu kire ko
ngeu-ngeu aana i lengine uuwo, na kei lae otoi heitalea iini
nge e takalo lai hule aana kei lio oodoie.
13 Na mala uri kei lio oodoie, no ko unue oto huni'omu
uri kei tohungei ilenimwa'e oto liutaa haahie, mwaanie siwe
aawala mwana siwe nge kire ka'a takalo ike.
14 E urine lo'u aana Aamaku i Lengi, e ka'a saeto'o aana ike
uri nga ta'a-ta'a kele iini aana mo iini e hiiwalaimoli eeku
ke takalo.”

---

† **18:10** 18:10 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 11 uuri, “Sulie ineu a Kale Ni Iinoni nou lae mai huni ha'a-uurie mo iini e takalo.” (Leesie Luk 19:10)

A Jisas E Haata'inie Tala Huni Ha'a-oodohie Mo Takalonga

15 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Mala nga aasimu i laona
Kraes ko deu aaelasie nga mei ola aamu, o ke lae mola i
saana maraamu hunie more ke ha'a-oodohie i matolamore'i
mola maraamore'i. Mala uri aasimu ko rongo hunie nga taa
o kei unue, e urihana o tola aaliho'i lo'u aana aasimu eena
hunie more ke ii'o diana lo'u.
16 Ta'e mala uri e ka'a rongo oto huni'o, nge o ke dau mala
Uusu-uusu Maa'i e unue, na *o ke toolea nga iini wa e rue lo'u*
pe'i'o, hunie e ro iinoni ngeena kire ke ha'a-ahue walamu.
Diutronomi 19:15
17 Na mala uri e ka'a rongo oto no'one huni'omoolu, unue
lo'u mei olana hunie soihaada'inge. Na leu ooreta mola uri,
mala e ka'a rongo oto hunie soihaada'inge, toli'aasie hunie
ke ii'o oto mola i sinaha mala iinoni ni pu'o wa mala iini
peli-peli.
18 “Oto no ko unue lo'u huni'omu uri, nga moi taa omu
ko uure honosi'i mei aano, mo ola nge a God i Lengi na e
uure honosi'i ni otona. Na nga moi taa omu ko toli'aasi'i
mei aano, mo ola nge a God i Lengi na e toli'aasi'i eena.
19 Na lo'u no ko unue huni'omu, mala uri nga ro iini
hikemiu mei aano i leu ko ne'isae tararuru huni sukaa nga
mei ola aana a God, nge niilana kei lae hunirerue mwaanie
Aamaku i Lengi.
20 Aana nga ro iini wa e oolu eemiu kei ruru aana sataku
aana ta'ena nga leu, nge ineu oto no'one i matolamiu i
leune.”

?Iinoni Kei Sae'aasi Ha'anite?

21 Oto a Pita e lae mai saana a Jisas ko si dolosi aana uuri,
“?Aalaha ineu, mala uri aasiku kei lae mola pe'i deu hu'isieu
tarau, ne kei sae'aasi hunie ha'anite? ?Uri ne kei sae'aasi
hunie e hiu maholo, na e kohi oto?”
22 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “!Ha'ike! Nou ka'a unue ike
e hiu aata maholo, ta'e e hiu aawalai maholo ha'ahiu.
23 Aana Aalahanga a God e urihana nga aalaha e sare saie
uri mwala paine aana mwala au'esu ingeie kire ko esu uri
taa taane aana mo to'oha ingeie.
24 Oto maholo ko aehota dau i suli'i, kire ko toolea mai
mwane e tekela'inie molani-ola aani to'oha aana mo to'oha
aalaha ingeie.
25 Na a mwaena e ka'a malisine ike lo'u kei su'ue mei
to'oha ngeena. Oto aalaha ingeie e unue mola uri kire ke
ha'aholinge'i aasie a mwaena mola pe'ie hu'e ingeie na mo
kalena na oto ahutana to'o-to'olana, hunie mei to'oha ni
su'ue mo to'oha nge e waeli'i.
26 “Ta'e oto mola aana maholona, koni-konihe ngeena e
tolana lae mai pouruuru i na'ona aalaha ingeie, na ko ngara

aamasie oto uuri, ‘Aalaha ineu, o ke aamasieu na o ke rongo
rako ka'u eeku hunie ne ke si saro su'u mango'i taane.’
27 Oto aalaha ingeie ngeena e aamasie oto hiito'o, e si unue
mola hunie koni-konihe ngeena uri e sae'aasie mo roro'anga
ingeie oto hunie, na e unue uri e sa'a su'u'i lo'u.
28 “Oto koni-konihe ngeena e iisitaa ta'au na ko oodoie
ngaeta iini oana, mwane lo'u mala ingeie. A mwaena e
toolea mola ta'a-ta'a tangalau aani to'oha mwaanie. Oto e
tapo i luana oana, na ko unue uuri, ‘O ke su'ue mo to'oha
ineu oto molana.’
29 “Ta'e a mwane oana ngeena ko pouruuru i na'ona, na
ko unue uuri, ‘Ne'ewau, o ke kele maa'oohi ke'u. Ne kei saro
su'u mangoa taane mo to'oha i'oe.’
30 “Ta'e a mwaena e ka'a sare maa'oohi ike lo'u. Oto e
unue mola kire ke toolea mwane oana ngeena, na kire ke
lai ne'ie i laona nume ni ho'o hunie ke ii'o i leune, hule aana
kei saro su'u mangoa mo to'oha ingeie.
31 “Maholo ngaeta mo koni-konihe oana kire rongoa nga
taa e raune, kire ko tohungei saewasu. Oto kire lae i saana
aalaha ngeena, na kire ko ha'arongoa aana ahutana mo ola
e raune.
32 “Oto aalaha ngeena e he'i soie lo'u mei koni-konihe
ingeie ngeena ko si te'uri hunie, ‘I'oe oto koni-konihe aaela.
Ineu ka'u nou aamasi'o na nou sae'aasie huni'o uri o sa'a
su'ue lo'u mo to'oha paine ineu aana o ha'atohu eeku.
33 ?Na e ue o ka'a aamasie iini oamune oto mala nou
aamasi'o?’
34 Oto aalaha ingeie e saewasu e si uusunge'inie koni-
konihe ngeena i laona leu ni ha'amotaahinge, uri ke ii'o i
leune lai hule aana kei saro su'u mangoa ahutana mo to'oha
nge e waeli'ine.”
35 Oto a Jisas ko si ha'amangoa ere-erenga ingeie na ko
unue uuri, “Aitana nga taa nge Aamaku i Lengi kei da
huni'omu eena, aana uri omu ka'a sae'aasi to'ohuu hunie
mo eesimiu.”

19

A Jisas E Ha'a-uusuli

Honosie Sike-hu'anga
MAK 10:1-12

1 Oto i purine a Jisas e saro ere-ere mango i sulie walu ola
ienini, e si lae mwaanie i Kalili hunie po'o ni henue i Jiudia
na lo'u hunie aapa po'o wau aana wai peine i Jodan hatarie
sato pwaa.
2 Mwala hunge kire lae i sulie, na e lai ha'a-uurire oto ta'i
leune.

3 Oto ngaeta mo Parise kire lae mai saana aana kire ko
sare lupwe'i dolosi pweloa, oto kire ko dolosi aana uuri,
“O ke unue ka'u oodoi'emeelu. ?Uri e diana taane aana mo
Ha'atolanga ikie hunie poro ke sikaa mola hu'e ingeie i sulie
saena?”
4 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, “?Uri omu ka'a saie
ike mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *aana aehotalana a*
Ha'ahola e ha'aholaa mwane na keni? *Jenesis 1:27*
5 Oto a God e si unue uuri, *Aena aana leune, nge nga*
mwane kei lae mwaanie aamana na nikana, kei ii'o ruru
oto pe'ie hu'e ingeie, na kirerue kei ne'ie oto ta'a-ta'a iinoni.
Jenesis 2:24
6 Aena ngeena kirerue ka'a ne'ie lo'u nga ro iinoni hai
aaopa'i, ta'e e ta'a-ta'a iinoni oto. Na nga mei ola nge a God
e ho'o rurue oto, mwaanie nga iini e he'i oopa-oopaa lo'u.”
7 Oto mo Parise ko dolosi lo'u aana uuri, “?Nge ko urine,
aana e ue ka'u nge a Mosis e unue aana ha'atolanga uri *poro*
e sai sikaa mola hu'e ingeie mala uri ko hola'i uusue nga uusu-
uusu aani sikanga?” *Diutronomi*
24:1-4
8 A Jisas ko aalamire lo'u uuri, “A Mosis e maaie mola uri
omu ke sikaa mo hu'e i'omu aena aana saemiu e lae otoi
heu. Ta'e aana ne'isaenga a God i aehotalana ha'aholanga e
ka'a urine ike.
9 Oto no ko unue huni'omu uri nga iini ko sikaa mola hu'e
ingeie i tehula'ana nga mei ola aaopa, na a hu'ena e ka'a
masi ike pe'ie nga iini, ingeie ngeena ko mesi oto mala uri
kei to'o aana lo'u nga hu'e aaopa.”
10 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko te'uri hunie, “Nge
mala o unue uri nga mwane ke su'uri sikaa hu'e ingeie, e
diana oto liutaa uri mo mwane ke su'uri tola hu'e.”
11 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “E to'ohuu oto uri
tola-hu'anga e ka'a ii'o ike hunie ahutana iinoni, ta'e hunie
mola mo iini a God e niie oto hunire.
12 Ngaeta mo iini kire ka'a sai tola hu'e ike, aena aana kire
hute mola na kire ka'a sare aapwasu ike aana tola-hu'anga.
Ngaeta mo iini lo'u kire ka'a tola hu'e ike aana mwala ko
ha'a-ha'amau'ora mwaanie. Na nga mo iini lo'u kire ka'a
sare tola hu'e ike, mwaanie kire tolahi'e lo'u aana nga mei
ola aaopa mwaanie Aalahanga a God. Ta'e nga iini nge a God
ko niie oto hu'e nana, ke hele diana aana oto ha'a-uusulinge
ngeena.”

A Jisas E Ha'adiana'aa Mo Mwela
MAK 10:13-16; LUK 18:15-17

13 Oto mwala ko toolea mai mo mwela i saana a Jisas hunie
ke hele i pweude aana nimana, na hunie ke aarenga'i talada.
Ta'e mo pwaarongoisuli ko ere aada mola.

14 Oto a Jisas ko ere aana mo pwaarongoisuli uuri, “Omu
ke toli'aasie mo mwela hunie kire ke lae mai seeku, na omu
ke su'uri uure honosire. Aena aana mo iini kire urihana mo
mwela ngeena ha'alaa kire ko sili i laona Aalahanga a God.”
15 Oto e hele i pweude aana nimana, e ha'adiana'ara, e si
lae mwaanie i leune.

Mwane To'o-to'o E Dolosi I Sulie Tala Takoie Maurihe
MAK 10:17-31; LUK 18:18-30

16 Ngaeta maholo nga mwane e lae mai saana a Jisas, oto
ko dolosi aana uuri, “?Ha'a-uusuli, nga mei taa diana ni ne
kei esuie ka'u hunie ne ke hele aana maurihe huu?”
17 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “?E ue ni o ko dolosie
diananga aaku? Ta'a-ta'a iini mola nge e diana, na mala o ko
sare hele aana maurihe huu o ke tola i sulie mo Ha'atolanga
ingeie.”
18 Oto a mwaena ko he'i dolosi lo'u uuri, “?Nga mo
ha'atolanga uri taa eena?”

A Jisas ko aalamie ko te'uri, “Ha'atolangana ka'u ie.
Mwaanie o talei horo-horo, na mwaanie o mai-mesi, na
mwaanie o peli-peli, na mwaanie o pwelu wala eero-eero.
19 *O ke ha'ama'u aana aamamu na nikemu,* *Eksodas*
20:12-16 na o ke manata diana hunie auhenue i'oe oto mala
o manata diana huni'o maraamu.” *Levitikas 19:18*
20 Oto a saanau ngeena ko te'uri hunie a Jisas, “Nou tola i
sulie ahutana mo ha'atolanga ngeena mango. ?Oto nga taa
ue hunie ne ke asuie?”
21 A Jisas ko si unue hunie uuri, “Mala uri o ko sare ii'o
oodota'i oto, o ke lae, na o ke ha'aholinge'inie to'o-to'olamu.
Oto o ko niie mo to'oha aani nana mo iinoni meitale, aana
ko urine nge o ke si to'o-to'o lo'u aana mo ola diana i Lengi.
Mango urine, o ke si lae mai lulu i sulieu.”
22 A mwaena e rongo urine, oto ko si lae mwaanie pe'ie
saehuunge paine aena aana e tohungei to'o-to'o oto liutaa.
23 Oto a Jisas ko si unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie
uuri, “No ko unue oto huni'omu uri kei tohungei aasa hunie
mwala e to'o-to'o ke toli'aasie a God hunie ke aalaha haahire.
24 Na no ko he'i unue lo'u uri e mwada'u mola hunie uri
nga kamel kei sili i sulie kele waa-waata aana nile tau-teuri,
liutaa aana iinoni to'o-to'o ke sili i laona Aalahanga a God.”
25 Maholo mo pwaarongoisuli kire rongo urine kire
tohungei pangata'i oto liutaa, na kire ko dolosi uuri, “?Oto
a tei ke'u ke si helesie maurihe huu?”
26 A Jisas e to'omaaire, ko si aalamire uuri, “Walu ola
ienini kire aasa oto hiito'o hunie iinoni, ta'e hunie a God
kire mwada'u mola.”

27 Oto a Pita ko te'uri hunie a Jisas, “Lio ka'u. I'emeelu,
melu meni toli puri oto aana to'o-to'olameelu, na melu ko
lulu i suli'o oto. ?Nga mei taa ni melu kei terie aana leune?”
28 Oto a Jisas ko si unue hunire uuri, “No ko unue oto
huni'omu uri aana walumalau haalu, maholo ineu a Kale
Ni Iinoni ne kei ii'o i lengine naunekume ni menikulu'anga
ineu, i'omu mo iini nge omu ko lulu i sulieu, omu kei ii'o
no'one i lengine aawalai neunekume mwana rue huni leie
aawalai komu mwana rue mo Israel.
29 Na ka'a ta'e ike mola i'omu, ta'e ta'ena nga iini ko
toli puri aana nume ingeie, wa aasine mwane, wa aasine
keni, wa aamana, wa nikana, wa hu'e ingeie, wa mo
kalena, wa mei aano ingeie i tehula'ana sataku, nge kei hele
ha'atangalau lo'u liutaa aana nga taa e toli puri ke'u aana,
na kei hele aana oto tohungei waaite aana maurihe huu.
30 Aana mo iini hunge kire ko na'o ka'u oto ie, kire kei
saro puri mola. Na mo iini hunge kire ko puri oto ie, kire
kei saro na'o lo'u mola.”

20

A Jisas E Aalahuu

Aana Mwala Au'esu

1 Oto a Jisas ko he'i ere lo'u uuri, “Aalahanga a God e
urihana nga na'ohai mwane nge e to'o aana hohola, na
e iisitaa oto i maahu'o-hu'o huni haaraie nga mwala huni
holire huni esu nana aana hohola ingeie.
2 Oto kire mani ne'isae moute'i pe'ie na'ohai mwane
ngeena uri kei holire aana waaite diana aana ta'a-ta'a seleni
ni Rom aana hai dinge. Nge e si uusunge'inire ta'au i laona
hohola ingeie.
3 “Aana siwana nga maholoi sato aana aapa i ho'owa, e
tapaliu na ko leesie ngaeta mwala kire uure mola mwaakule
aana leu ni uusi'e.
4 Oto ko unue hunire uuri, ‘Omu ke lae no'one i esu nekue
aana hohola ineu, na ne ke si waai'omu taane adona asunge
i'omu.’
5 Oto kire ko lae oto i esu. Na oto i upui aatowaa na lo'u
i aapai sato ko he'i te'urine lo'u.
6 “Oto maholo ko kara'inie limana nga maholoi sato i
seulehi, e lai liu lo'u i saana leu ni uusi'e na ko leesie ngaeta
mwala kire uure mola mwaakule. Oto ko dolosi lo'u aada
uuri, ‘?E ue omu ko talei uure-uure oto mola mwaakule
hunie hai dinge laku urine?’
7 “Oto kire ko aalamie uuri, ‘Sulie nga iini huni esu nana
ha'ike.’

“Oto ko unue hunire uuri, ‘Nge ko urine, omu ke lae
no'one i hohola ineu huni esu nekue.’
8 “Oto i seulehi, na'ohai mwane paine ngeena ko unue
hunie na'ohana mwala au'esu uuri, ‘Soie mai mwala au'esu,
na o ke niie mo to'oha ikire hunire. O ke tala'ae aana mo
iini kire hule ha'i puri, o si lai ha'amango aana mo iini kire
hule hola'ina'o.’
9 “Mo mwane e aehota asu aana limana nga maholoi sato
i seulehi, kire lae mai, oto kire ko toolea ta'a-ta'a seleni ni
Rom nga mwane.
10 Oto e lae urine, lai hule aana mo iini nge kire aehota asu
oto uure i maahu'o-hu'o. Ikire, kire lae lo'u mei huni toolea
waaitada, na kire ko lo'onga'inie uri kire kei tola liutaa aana
mo iini nge kire aehota asu ha'i puri. Ta'e kire si lio, na kire
ko meni tola sada lo'u mola aana ta'a-ta'a seleni nga iini.
11 Kire tola to'oha mango, kire ko si aehota upwesie
na'ohai mwane ngeena.
12 Kire ko te'uri, ‘!Sei! Mwala kire lae poi puri ie kire asu
mola hunie ta'a-ta'a maholoi sato, oto o ko si holi sada aada
lo'u mola pe'ie mo iini melu esu hunie hai dinge laku i laona
sato raramea.’
13 “Oto na'ohai mwane ngeena e aalamie ngaeta iini aada
na ko te'uri, ‘Rongo ka'u malahuku, nou ka'a ha'amwe'u-
mwe'u'o ike. O haiholota'inie ka'u hunieu uri o ne'isae
moute'i huni esu uana ta'a-ta'a seleni aani dinge.
14 Toolea mo to'oha i'oe na o ke aaliho'i mola i nume, aana
nou sare niie no'one mola hunie iini e lae mai puri ie mala
oto nou niie ka'u huni'o.
15 ?Uri e ka'a adona ike ne ke dau mala saeku aana mo
to'oha ineu maraaku? ?Wa omu ko upwesieu mola aana no
ko deu diana aana mo iinine urine?’ ”
16 Oto a Jisas ko si ha'amangoa ere-erenga ingeie na ko
te'uri, “Mo iini hunge nge kire ko puri oto ie kire kei lae
lo'u i na'o, na mo iini e na'o-na'o ka'u kire kei he'i puri lo'u.”

Oolune Nga Maholo A Jisas E Ere I Sulie Maenga Ingeie
MAK 10:32-34; LUK 18:31-34

17 Oto maholo a Jisas e lae hunie i Jerusalem, e si toolea
aawalai pwaarongoisuli mwana rue maraada, na ko lae pe'i
ere-ere nada lae-lae'i uuri,
18 “Kolu ko lae oto hunie i Jerusalem eena, na ineu a Kale
Ni Iinoni, pwelolaku kei lae oto ta'au i leune. Kire kei niieu
oto i nimana mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis huni lei mae aaku.
19 Oto kire kei he'i niieu lo'u hunie mo Aapoloa Aaopa
huni ha'amwasi eeku, na huni wini-winieu, na huni horo
maesieu i lengine po'u-po'u. Ta'e aana oolune nga hai dinge,
ne kei ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie maenga.”

Mo Mwane Paine Ke Ne'i Iinoni Au'esu Nana Ahutana Mwala
MAK 10:35-45

20 Oto hu'e a Sebedi e lae mai saana a Jisas pe'ie e ro kalena
mwane, ko pouruuru i na'ona, na ko sukaa uri ke pe'ie.
21 Oto a Jisas ko dolosi aana a hu'ena uuri, “?Nga ola taa
ni o saeto'o aana?”
Oto a hu'ena ko aalamie uuri, “Ne kei tohungei ilenimwa'e
aana o kei ne'ie e ro kaleku ienini ke aalaha pe'i'o aana e ro
na'ohai leu aana aalahanga i'oe, nga iini i pwalo-pwalomu
na nga iini i meu-meulimu.”
22 Oto a Jisas ko unue hunie e ro mwaasine ngeena uuri,
“More ka'a saie ike nga taa more ko sukaa ni ngeena. ?Uri
more sai hotela'inie taane iiola ne kei hotela'inie?† ?Wa kei
hi'e huni'omore'i?”
Oto e ro mwaasine ko aalamie uuri, “Mere sai esuie
mola.”
23 Oto a Jisas ko unue lo'u hunirerue uuri, “To'ohuu more
kei hotela'inie taane iiola ne kei hotela'inie, ta'e uri hunie
ii'onga i pwalo-pwaloku na i meu-meuliku, e ka'a leu ike i
sapeku huni niie hunie nga iini, aana e ro ii'o-ii'oha ngeena
kire ii'o oto loosie mo iini Aamaku e lio hilisire.”
24 Maholo ngaeta aawalai pwaarongoisuli lo'u kire rongoa
sukanga ro mwaasine, oto kire ko si saewasulie e ro
mwaasinena.
25 Ta'e a Jisas e mani soire mai saana, ko si unue hunire
uuri, “Omu saie oto uri mo aalaha ni welumalau kire ko
sasare haata'inie nanamanga ikire haahie mwala ikire, na
mo na'ohai mwane kire sai deu rarahie no'one mwala huni
lae i sulie mo heri-huninge ikire.
26 Ta'e i'omu, omu ke su'uri te'urine i matolamiu. Nga iini
hikemiu ko sare aalaha, ke ne'i iinoni eu'esu nemiu.
27 Na nga iini hikemiu ko sare ne'i na'ohai mwane
haahi'omu, nge ke ne'i koni-konihe nana ahutemiu mango.
28 Mala oto ineu a Kale Ni Iinoni nou ka'a lae ike mai hunie
uri mwala ke asu nekue, ta'e nou lae mai huni ne'i koni-
konihe nana mwala, na huni niie mauriha'aku i tehula'ana
mwala hunge, na huni holi eeliho'i aana mwala hunge.”

A Jisas E Ha'a-uurie

E Ro Mwane Kire Ulu
MAK 10:46-52; LUK 18:35-43

29 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire ko lae
mwaanie hanue i Jeriko, mwala oto hunge kire ko lae no'one
i sulire.

---

† **20:22** 20:22 Erenga ni Krik e unue uuri, “?Uri more sai inu aana kao-kao ne ke inu aana?” huni aalahuu i sulie sapesalunge. A Jisas ko dolosi aadarue uri kirerue sai esu susule'i taane huni mae i tehula'ana.

30 E ro mwane e ulu kirerue o'o'o i reune tala i leune, na
kirerue ko rongoa uri a Jisas nge ni ko tapaliu. Oto kirerue
ko aehota aawara oto uuri hunie, “!Aalaha paine! !Kalena
Deved Inemauri, o ke aamasi'emere'i!”
31 Oto mwala ko ere aadarue uri kirerue ke rohu. Ta'e
kirerue ko si aawara oto lo'u liutaa uuri, “!Aalaha paine! !
Kalena Deved Inemauri, o ke aamasi'emere'i!”
32 Oto a Jisas e uure hahuroto, ko dolosi aadarue uuri, “?
Nga taa ni more saeto'o aana ne ke da huni'omore'i?”
33 E ro mwane e ulu ngeena ko aalamie a Jisas uuri,
“Aalaha paine, saemere'i hunie mere ke lio-lio lo'u.”
34 A Jisas e aamasirerue, ko si hele wau i maadarue, na
maadarue ko tolana lio-lio lo'u. Oto kirerue ko si lae i sulie.

21

A Jisas E Hule I Jerusalem

Mala Inemauri
MAK 11:1-11; LUK 19:28-40; JON 12:12-19

1 Oto maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire
lae hunie i Jerusalem, kire ko nanauhie oto wau huilume
i Betfeis, kara'inie Uuwo Ni Ei Olif. I leune a Jisas ko
uusunge'inie e ro pwaarongoisuli i na'o,
2 na ko ha'ananaurerue uuri, “More ke lae i na'o hunie
hanue nge kolu ko leesie ta'aune, na more kei leesie nga
dongki kire pwasue ta'au i leune, na kalei dongki no'one
pe'ie. Oto more ko luhesi'i, more ke mani toole'i mai hunieu.
3 Mala uri nga iini ko dolosi aamore'i uuri, ‘?More ko
luhesi'i huni taa?’ oto more ke unue oodoie uuri, ‘A poro
paine e saeto'o aani, na kei ha'atola'i eeliho'i taane lo'u mei
lau-leu.’ ”
4 Mo ola ienini ko reu urine huni ha'a-oaie nga taa propet
e unue uuri,
5 *Omu ke unue hunie hanue paine i Jerusalem uuri, “Lio
ka'u. Inemauri i'omu ko lae mai seemiu. Ingeie e ha'amwai-
mwei'aa na e ta'e i lengine dongki, na dongki ngeena kalei ola
mola.” Sekaraea 9:9*
6 Oto e ro pwaarongoisuli kire lae ta'au, kire ko deu oto i
sulie nga taa a Jisas e unue hunirerue,
7 na kirerue ko toolea oto mai e ro dongki ngeena i saana.
Kire ne'ie mo sala ikirerue i kolune e ro dongki ngeena, nge
a Jisas e si ta'e.
8 Oto mo iini hunge aana pulitaa oto paine ngeena, kire
ko eepasie tala aana mo to'oni ikire, kire ko lamasie mo kele
sasarai ei na kire holasi'i no'one i sulie tala.
9 Oto mwala kire na'o na mo iini i purine a Jisas, kire
ko si lae pe'i soi oto paine, na kire ko lahea God uuri,

“! Ha'amanikulu'aa Kalena Deved Inemauri! !A God ke ha'adiana'aa iini ko lae mai nunuha'ana satana Aalaha! ! Ha'amanikulu'aa God i Lengi!”

10 Maholo a Jisas e lai hule ta'au i Jerusalem, ahutana mwala kire ko si huru heiliu pe'ie mawanga paine, na mwala ko dolosi heiliu uuri, “?A tei ni ko hule ngeena?”

11 Oto mwala nge ko lae pe'ie a Jisas kire ko aalamire uuri, “A Jisas ni oto ie, propet uure i Nasaret aana po'o ni henue i Kalili.”

A Jisas E Lae I Nume Maa'i Peine
MAK 11:15-19; LUK 19:45-48; JON 2:13-22

12 Oto a Jisas e lai sili oto i laona lolata aana Nume Maa'i Peine, na ko aehota oohea mwala ko holi-holi na mo iini ko ha'a-ha'aholinge'i ola. Ko keusie oto no'one mo taetahe mwala ko ooli-oolisi to'oha, na mo leu ni ii'o-ii'o ikire mo iini ko ha'aholinge'i hiroikuu.

13 Na ko ere aada uuri, “A God e unue aana mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Nume ineu oto nume ni aarenga'inge.* *Aesaea 56:7* Ta'e omu ko si da mola *ko ne'i hahale kira horopeli kire sai mumuni i laona.”* *Jeremaea 7:11*

14 Oto mo ulu na mo rarasi kire lae mai saana hai Nume Maa'i Peine, na e ha'a-uurire.

15 Ta'e mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana ha'atolanga a Mosis, kire ko saewasu mola aana maholo kire leesie mo ola ni pangata'inge ko deu'ine, na kire ko rongoa mo mwela ko toolea soinge hai Nume Maa'i uuri, “! Ha'amanikulu'aa Kalena Deved Inemauri!”

16 Oto kire ko dolosi aana Jisas uuri, “! Hai! ?Uri o ko rorongoa taane nga taa mo mwela ko unu-unuena?”

A Jisas ko aalamire uuri, “!Si'ue! !No ko rorongoa taane! ? Ta'e e ue i'omu, omu ka'a rongo saie ike mo Uusu-uusu Maa'i nge omu ko saa-saai'i tarau? Aana Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *O ha'asaie mo mwela na mo wee-wee mwai-mwei hunie kire ke ha'amanikulu'a'o God.”* *Sam 8:2*

17 Oto a Jisas e toli'aasire na ko iisitaa oto mwaanie huilume paine i Jerusalem, ko si lai ma'ahu oto aana huilume i Betani.

A Jisas E Uesie Ai
MAK 11:12-14,20-24

18 Oto e dangi ho'owa a Jisas ko eeliho'i lo'u hunie i Jerusalem, na maholona ko hiolo.

19 Oto e leesie ai fik i reune tala, na ko lae oto i saana. Ta'e maholo e lae wai hule aana, na ko leesie uri nga ta'a-ta'a hue-huei ei ha'ike aana, ta'e apa-apana mola hali'ite. Oto ko unue hunie ai ngeena uuri, “O sa'a roro'a ni hungu lo'u.” Na ai ngeena ko tolana nunulu oto molo aana maholona.

20 Na maholo mo pwaarongoisuli kire leesie urine kire ko
si pangata'i na kire ko unue uuri, “!Ha'ike eena! ?Ai ngeena
e tolana nunulu oto mola lau-leu uri taa?”
21 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “No ko unue oto huni'omu
uri mala omu ko hiiwalaimoli to'ohuu na omu ka'a ne'isae
rue-rua'a, omu sai da mola nga taa mala nou esuie hunie ai
ienini. Na ka'a ta'e ike leu ie, ta'e hule aana omu sai unue
no'one mola hunie uuwo ie uuri, ‘O ke pola mola i eesi,’ na
kei reu oto urine.
22 Aana mala omu ko hiiwalaimoli to'ohuu aana a
God, ta'e-ta'ena nga mei ola mala omu ko sukaa aani
aarenga'inge, a God e sai niie mola huni'omu.”

Mo Rato Ni Jiu Kire

Lupwe'i Dolosi I Sulie

Nanamanga A Jisas E Uure I Tei
MAK 11:27-33; LUK 20:1-8

23 A Jisas e aaliho'i lo'u mei i laona Nume Maa'i Peine,
na maholo ko ha'a-uusuli, mo na'ohai pris na mo rato ni
mwane kire lae mai saana. Oto kire ko dolosi aana uuri, “?
Nga nanamanga uri taa ni o to'o aana huni esuie walu ola
o ko deu'i ngeena? ?Na a tei ni e niie nanamanga ngeena
huni'o?”
24 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Ineu no'one no ko sare
hola'i dolosie ta'a-ta'a mei dolosinge aamiu. Mala omu ko
aalamieu, nge ne ke si unue oodoi'omu uri nga nanamanga
uri taa nou to'o aana huni esuie walu ola ienini.
25 Oto omu ke unue ka'u oodoieu. ?A tei ni e niie
nanamanga hunie a Jon huni loto maa'i aana mwala? ?A
God wa mo iinoni mola?”
Oto kire ko aehota ere hailiu i matolada uuri, “?Oto nga
taa kolu kei unue? Mala uri kolu kei unue a God ni e niie
nanamanga ngeena hunie a Jon, nge kei unue hunikolu uuri,
‘?Nge ko urine, na e ue omu ka'a hiiwalaimoli aana?’
26 Ta'e mala kolu kei unue uri iinoni mola ni e niie
nanamanga ngeena hunie, nge kolu kei lio talakaelu aana
mwala. Aena aana ahutana mwala kire mani ne'isae oto uri
a Jon ingeie nga propet to'ohuu.”
27 Oto kire ko si aalamie mola a Jisas uuri, “Melu ka'a saie
ike.”
Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Ko urine, nge ineu na nou
sa'a unue ike no'one oodoi'omu uri nga nanamanga uri taa
no ko esuie mo ola ienini aana.”

A Jisas E Aalahuu Aana

E Ro Saanau

28 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u hunire uuri, “Omu ke unue
ka'u oodoieu uri nga taa ni omu lo'onga'inie. Aana nga

mwane e o'o'o e to'o aana e ro mwela mwane kire hute aana.
Oto a mwaena e lae i saana na'ohai mwane, ko te'uri hunie,
‘Kaleku, si'iri o ke lai esu i lalona hohola ineu.’
29 “Oto a kalena e aalamie, ko te'uri, ‘Nou ka'a sare lae
ike.’ Ta'e lae-lae e he'i oonisae lo'u, oto e si lae.
30 “A mwaena ko he'i lae lo'u i saana mwane i puri, na
ko unue lo'u hunie uuri, ‘Kaleku, si'iri o ke lai esu i lalona
hohola ineu.’
“Oto a kalena ko aalamie uuri, ‘Iau mama'a, ne kei lae
taane.’ Ta'e e ka'a lae ike.
31 “?Oto nga taa ni omu lo'onga'inie? ?Iini uri taa aana e
ro kele saanau ngeena nge e sulu i sulie saena aamana?”
Mo pris na mo rato ni mwane kire ko aalamie uuri, “Iini
i na'o.”
Oto a Jisas ko unue hunire uuri, “!Iau! Oto no ko unue
oto huni'omu uri mo iinoni ni ooraha'aa mala mo repi na
mwala susulu to'oha, kire kei hola'i sili i laona aalahanga a
God i na'omiu.
32 Aana a Jon e lae mai huni haata'inie tolahai ii'onga
diana aamiu, ta'e omu ka'a hiiwalaimoli ike aana. Mwala
susulu to'oha na mo repi kire hiiwalaimoli aana Jon, ta'e
ma'alana omu leesie kire oolisie tolahada urine, na omu
ka'a sare oonisae ike lo'u wa omu ke hiiwalaimoli aana.”

A Jisas E Aalahuu Aana

Mo Mwane Aaela

Ko Lio I Sulie Hohola
MAK 12:1-12; LUK 20:9-19

33 Oto a Jisas ko he'i ere ni aalahuunge lo'u hunie mwala
uuri, “Omu ke rongoa lo'u mei wala ni aalahuunge ie.
Ngaeta mwane e o'o'o oto ko hesie hohola aani grep. Oto
e para ahuie, na e asuie leu huni loosie mo grep hunie
kei ne'i waen, na e tohue saohai nume huni kakakali. Oto
e ha'amangoa hahu'ana hohola ingeie ngeena urine, e si
ha'ahaulaa aana ngaeta mo mwane hunie kire ke lio i sulie
aana maholo ko lae i suli henue.
34 Oto e hule aana maholo ni so'okoninge, poro paine
ngeena ko uusunge'inie ta'au mo koni-konihe ingeie i saana
mo mwane ko lio i sulie hohola ngeena, uri huni toolea mai
nga taa kire kei niie hunie.
35 “Oto mwalana kire tapolie mola mo koni-konihe
ngeena, na kire ko wini-winie ngaeta iini, na kire ko horo
maesie oto ngaeta iini, na kire uu'i maesie oto ngaeta iini
aani heu.
36 Oto poro painena ko he'i uusunge'inie lo'u ta'au ngaeta
mo koni-konihe hunge lo'u liutaa aana mo iini hola'ina'o.
Na mwala ko lio i sulie hohola ngeena ko he'i te'urine lo'u
mola aada.

37 “Oto ooretalana, poro painena ko lo'onga'i ni
uusunge'inie oto a kalena na ko unue uuri, ‘Kaleku ha'alaa
kire kei ha'ama'u aana.’
38 Ta'e maholo mwala au'esu ngeena kire leesie a kalena,
kire ko si meni ere i sulie mola uuri, ‘Mwane nge kei to'o
aana hohola ngeena oolisie aamana oto ie. Kolu ke horo
maesie mola hunie kolu ke to'o aana oto hohola ienini.’
39 Oto kire tapolie a mwaena, kire ko toolea i sinaha
mwaanie hohola, na kire ko horo maesie oto.”
40 Oto a Jisas ko dolosi lo'u aana mo pris na mo rato
ni mwane uuri, “?Ha'alaa nga taa nge poro paine haahie
hohola ngeena kei esuie aana mwala ngeena?”
41 Oto kire ko aalamie uuri, “Kei tohungei horo suuhe'inie
oto mwala aaela ngeena, na kei ha'ahaulaa lo'u hohola
ngeena aana mo iini nge kire sai niie aapa ingeie hunie aana
maholo ni so'okoninge.”
42 Oto a Jisas ko unue lo'u hunire uuri, “Omu saaie ka'u
oto mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Hau mwala tou-tohu
nume kire leledie ka'u, e si ne'ie tohungei heu susu aana nume.
A God ni e asuie urine, na e lai lio manikulu'e i maaka mo
iinoni. Sam 118:22-23* ?Ta'e e ue omu ka'a rongo saie?
43 Aena ngeena no ko unue huni'omu uri, ta'aasilana
aalahanga a God kei lae mwaani'omu, na niilana kei lae oto
hunie mo iini ko deu i sulie mo ola a God e saeto'o aani.
44 Nga iini nge kei domu i lengine hau ienini kei ma'oi oto,
na mala uri kei teke haahie nga iini na kei pili memesoa
oto.”†
45 Maholo mo na'ohai pris na mo Parise kire rongoa mo
aalahuunge ngeena, kire saie mola uri a Jisas ko ere mola i
hoorada.
46 Oto kire ko sare tapolie oto, ta'e kire ko me'ute'inie
mwala, aena aana mwalana kire hiiwalaimoli aana uri a
Jisas ingeie nga propet oto to'ohuu.

22

A Jisas E Aalahuu Aana Aaharota
LUK 14:15-24

1 Oto a Jisas e he'i ere ni aalahuunge lo'u hunire uuri,
2 “Aalahanga a God e urihana ngaeta inemauri e dau
aaharota i sulie a kalena.
3 Oto inemauri ngeena ko ha'arongoa mai ngaeta mwala
hunie ngauhe. Maholo e dau aakau mango oto aana
ahutana mo ola hunie ngauhe, ko si uusunge'inie mo koni-
konihe ingeie huni soie mwala ngeena ke lae mai. Ta'e
mwalana ka'a sare lae ike mai.

† **21:44** 21:44 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik e ka'a to'o aana ike talai wala ienini.

4 “Oto ko he'i uusunge'inie lo'u ngaeta mo koni-konihe, ko
te'uri hunire, ‘Unue hunie mo iini nge ha'arongolada e lae
uri nou deu aakau oto aana walu ola hunie ngauhe. Nou
hunu mangoa oto mo puluke diana ineu, na hule aana nou
hunue oto no'one mo iini nou nii-nii eni hunie kire ke pwi'e
diana huni ngeu'i.’
5 “Ta'e mwalana ka'a sare rongo lo'u hunie mo koni-
konihe ngeena, na kire lae mola i sulie saeda. Nga iini e
lae mola i hohola ingeie, na ngaeta iini mola aana uusi'e.
6 Oto ngaeta mo iini kire tapolie mola mo koni-konihe
ngeena, kire ko repusire na kire ko horo maesire oto.
7 Oto inemauri ngeena e tohungei saewasu, ko
uusunge'inie mo ramo ingeie huni horo aasie mwala e
talei horo ngeena, na oto huni uunu aasie huilume ikire
aana dunge.
8 “Purine leune e rau, inemauri ngeena ko si unue hunie
mwala au'esu ingeie uuri, ‘Ngauhe e dau aakau mango oto,
ta'e mo iini nge ha'arongolada e lae, kire ka'a malisine oto
laenga mai.
9 Oto omu ke lae lo'u i lio aana mo maai tala rue, na ta'ena
nga iini omu ko lio oodoie, ha'arongoa mai hunie ngauhe
ineu.’
10 Oto mwala au'esu ngeena kire ko lae hailiu lo'u i sulie
mo tala paine. Kire ko tarakonie mai ahutana mwala kire
ko lio oodoire, mo iini e diana na nga mo iini e aaela, lai
hule aana nume ni aaharota e saro honu aana mwala.
11 “Oto a inemauri e lai sili i nume huni leesie mwala e
hule, na ko leesie ngaeta mwane e ka'a to'oni ike aana nga
to'oni ni aaharota.
12 Oto ko te'uri hunie, ‘?Malahuku, e ue o lae mola mai
urine na o ka'a to'oni aana nga to'oni ni aaharota?’ Ta'e a
mwaena e ka'a nguuhie ike.
13 “Oto inemauri ngeena ko unue hunie mwala au'esu
ingeie uuri, ‘Omu ke pwasue e ro nimana na e ro ae'aena,
oto omu ko aasie i laona rodohono po'oi sinaha, leu nge
mwala kei ii'o ni ngaranga pe'i saehuunge oto hiito'o
aana.’ ”
14 Oto a Jisas ko si ha'amangoa aalahuunge ngeena uuri,
“Iau, aana mwala hunge ha'arongolada e lae, ta'e toota'i iini
mola lio hilisilada e si lae hunie Aalahanga a God.”

Mo Rato Ni Jiu Kire

Lupwe'i Dolosi I Sulie Takis
MAK 12:13-17; LUK 20:20-26
15 Oto mo Parise kire iisitaa, kire ko si lai ere-ere i sulie
uri kire kei pweloa a Jisas uri taa aani dolosinge.

16 Oto kire ere tararuru pe'ie pulitaa a Herod Inemauri, na
kire ko uusunge'inie ta'au mo pwaarongoisuli ikire i saana
a Jisas pe'ie ngaeta mo mwane aana po'o ni mwane a Herod.
† Oto mo mwaena kire ko unue hunie a Jisas uuri, “Ha'a-
uusuli, melu saie uri walaimolinge ni oto o ko unu-unuena,
aana o ko ha'a-uusuli i sulie hari-huninge a God hunie mo
iinoni. Oto o ka'a aapwasu ike aana nga taa mwala ko lo'o-
lo'onga'inie, aena aana o ka'a lio ike hunie maana mo iinoni.
17 Aena ngeena, o ke unue oodoi'emeelu nga taa o
lo'onga'inie. ?Uri e adona taane huni niie takis hunie
aalahanga ni Rom wa ha'ike?”
18 Ta'e a Jisas e lio saie mone uri kire ko lupwe'i pwaoa
mola, ko si te'uri hunire, “!I'omu kira dau hahota! ?Aana e
ue ni omu ko sare lupwe'i pwaoau urine?
19 Omu ke haata'inie ka'u seleni hunie takis ngeena aaku.”
Oto kire ko haata'inie ngaeta seleni ni Rom aana.
20 Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, “?A tei ni nunune na
satana aana seleni ienini?”
21 Oto kire ko unue uuri, “Inemauri ni Rom ni ngeena.”
Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ko urine, omu ke nii eeliho'i
aana hunie inemauri ngeena mo ola ingeie, na hunie a God
mo iini a God.”
22 Oto kire ko si tohungei pangata'inie hahu'ana
aalaminge ingeie, na kire ko lae oto mwaanie.

Mo Sadiusi Kire Lupwe'i Dolosi I Sulie Ta'ela'inge

Mwaanie Maenga
MAK 12:18-27; LUK 20:27-40

23 Oto lo'u mola aana hai dingena, ngaeta mo Sadiusi
kire lae mai saana a Jisas. Ikire mo Sadiusi ngeena kire
hiiwalaimoli uri nga iini sa'a ta'ela'i ike lo'u mwaanie
maenga.
24 Oto kire ko te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, a Mosis e uusue
ha'atolanga ie hunikie. *Mala uri nga mwane ko mae na e
ka'a to'o kalena, nge aasine mwane ke to'o aana lo'u mola
nao keni iihana, hunie ke ha'ahute mwela oolisie aasine nge
e mae ngeena.* *Diutronomi 25:5-6*
25 Oto wau i na'o, e hiu mwaasine mwane kire mani hute
na kire o'o'o i leu. A na'ohada e tola hu'e, oto e mae mola na
e ka'a to'o mwela. Oto aasine mwane e to'o aana lo'u naona.

---

† **22:16** 22:16 Mo Parise na ahutana mwala ni Israel ko sere'inie mo mwane paine ni Rom nge ko aalaha haahire. Oto aana maholo mo Parise kire ere tararuru pe'ie pulitaa a Herod Inemauri, e haata'inie uri kire tohungei leledie a Jisas, aena aana pulitaa ngeena oto mo maelonga mo Parise. Oto e ro pulitaa ngeena ko sare pweloa Jisas aani dolosinge huni waelie i maana mwala ni Israel, wa i maana mo maelonga ikire mo mwane paine ni Rom.

26 Ruana nga mwane ngeena ko he'i mae lo'u urine.
Oolune nga mwane ko he'i urine lo'u, na lae-lae ahutana
hiu mwaasine ngeena kire mani mae mango oto urine.
27 Oto a hu'ena e si mae ooreta.
28 ?Ha'alaa, kei hule aana hai dinge ta'ela'inge, a hu'e
ngeena kei ne'i hu'e a tei aana e hiu mwaasine ngeena, aana
kire mani to'o-to'o aana mola urine?"
29 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Ne'isaenga i'omu e
tohungei takalo oto hiito'o, aena aana omu ka'a saie ike mo
Uusu-uusu Maa'i wa nanamanga a God.
30 Maholo mwala kei ta'ela'i mwaanie maenga, nga tola-
hu'anga wa nga to'o-poronga ha'ike lo'u. Ta'e kire kei ii'o
oto mola mala mo ensel ta'au i Lengi.
31 ?Ta'e hatarie ta'ela'inge mwaanie maenga, aana e ue
omu ka'a rongo saie nga taa a God e unue huni'omu aana
mo Uusu-uusu Maa'i?
32 Aana a God e unue uuri, *Ineu oto God a Ebraham, na
Aesak na Jekob ko palo-paloa.* *Eksodas 3:6* Kie
mani saie uri mo iini e mauri mola ko palo-paloa a God, e
ka'a ike mo iini e mae. Oto uusu-uusu ie ko haata'inie uri
ma'alana Ebraham, na Aesak na Jekob kire mani mae oto,
ta'e kire mauri mola ue ta'au i Lengi."
33 Oto ahutana mwala e rongo urine, kire ko si meni
pangata'inie ha'a-uusulinge diana a Jisas.

Ngaeta Ha'a-uusuli E Dolosi

I Sulie Na'ohai Ha'atolanga
MAK 12:28-34; LUK 10:25-28

34 Maholo mo Parise kire rongoa uri mo Sadiusi ka'a
sai aalamie oto a Jisas, kire si meni lae mai saana huni
ha'atataroa.
35 Oto ngaeta ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, e
dolosi aana uuri,
36 "?Ha'a-uusuli, iini uri taa ni na'ohai ha'atolanga aana
mo Ha'atolanga a Mosis?"
37 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "Na'ohai ha'atolanga oto, *O
ke manata diana hunie a God, aalaha i'oe, oto aana ahutana
saemu, na aana ahutana mauriha'amu, na aana ahutana mo
ne'isaenga i'oe.* *Diutronomi 6:5*
38 Aana na'ohai ha'atolanga oto ie na e hi'e liutaa.
39 Na ruana nga ha'atolanga e urihana lo'u eetana, *O ke
manata diana hunie auhenue i'oe oto mala o manata diana
huni'o maraamu.* *Levitikas 19:18*
40 Aana aahu'ine ahutana mo Ha'atolanga a Mosis na mo
ha'a-uusulinge mo propet ni oto e ro ha'atolanga ienini."

A Jisas E A'aila'asie

Mo Parise Aana Dolosinge
MAK 12:35-37; LUK 20:41-44

41 Maholo mo Parise kire mani loko, a Jisas e si dolosi aada
uuri,
42 “?Nga taa ni lo'onga'inge i'omu aana a Kraes? ?Kalena
a tei ni ingeie?”
Oto mo Parise e aalamie uuri, “A Kraes kei hute mola mai
aana komu a Deved Inemauri.”
43 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “E to'ohuu oto. ?Ta'e e ue
ni a Deved e si haara'inie lo'u aana aalaha? Aena aana a
Deved e ere aana nanamanga ni Li'oa Maa'i uuri,
44 *A God e unue hunie aalaha ineu, uuri ‘O ke ii'o ka'u i*
pwalo-pwaloku aana na'ohai ii'o-ii'oha, lai hule aana ne kei
kama haahie mo maelonga i'oe i aano hunie o ke uuri puli-
pulisire.’ ” Sam
110:1
45 Oto a Jisas ko te'uri lo'u, “A Deved maraana ni e unue
uri a Kraes e ne'i aalaha ingeie. ?Ta'e e ue? ?Mwane nge e
hute mola aana komu a Deved maraana, kei he'i ne'i aalaha
ingeie lo'u uri taa eena?”
46 Nga iini aana mo Parise hunie ke aalamie mo dolosinge
a Jisas na ha'ike lo'u. Na uure i purine hai dingena, nga ta'a-
ta'a iini hunie ke sare dolosie lo'u nga mei ola aana, ha'ike
oto oo'oo.

23

A Jisas E Ha'apasulie Mwala Mwaanie Mo Parise

Na Mo Ha'a-uusuli
MAK 12:38-39; LUK 11:43-46, 20:45-46

1 Oto a Jisas ko si unue hunie mwala na mo pwaarongo-
isuli ingeie uuri,
2 “Mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga, kire
to'o aana nanamanga huni unue nga taa huni'omu aana mo
Ha'atolanga a Mosis.
3 Aena ngeena omu ke rongo hunire na omu ke dau i sulie
nga taa kire ko unue huni'omu. Ta'e mwaanie omu lae-lae
i sulie tolahada, aana tolahada e ka'a diana ike. Mo ha'a-
uusulinge ikire, ikire maraada, na kire sa'a dau ike i suli'i
no'one.
4 Kire ko da ludaa e hi'e aana mo ha'atolanga hunie
mwala. Ta'e hule aana ikire maraada na kire sa'a nii ki'i
huni pe'ie mwala huni sulu'ie ludaa ngeena.
5 “Ahutana nga moi taa kire ko eu'esui'i, mo ola mola uri
hunie mwala ke lee-leesire. E to'ohuu, a God e unue taane
uri kie ke ho'o-ho'osie mo to'oni lauleuni'e na ngaeta mo
ola lo'u huni aama-aamasito'o aana mo ha'atolanga ingeie.
!Ta'e lio ka'u! Ikire, kire ko esu peine lo'u aana mo olana,

hunie uri mwala ko leesi'i na kire ke unue uuri, ‘Ikire ni oto
mwala maa'i.’
6 Mo Parise ngeena na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga, saeda no'one uri kire ke to'o aana mo pweui
tolinge aana ngauhe, na mo na'ohai ii'o-ii'oha aana mo
nume ni palo-palo.
7 Saeda no'one uri mwala ke ha'ama'u aada maholo kire
ko walo liu i laona mo leu ni uusi'e, na saeda no'one uri
mwala ke haara'inire aana, ‘Ha'a-uusuli.’ ”
8 “Ta'e i'omu, omu ke su'uri toli'aasie mwala ke
haara'ini'omu aana, ‘Ha'a-uusuli,’ aena aana omu to'o aana
mola e ta'a-ta'a ha'a-uusuli, na i'omu mo mwaasine hali'ite.
9 Na mwaanie omu haara'inie nga iini mei aano uuri,
‘Mama'a,’ aana e ta'a-ta'a iini oto Aamamiu, ingeie ta'au i
Lengi.
10 Na mwaanie mwala e haara'ini'omu uri, ‘Aalaha,’ aena
aana ineu a Kraes oto ta'a-ta'a aalaha i'omu.
11 Na nga iini hikemiu nge ko sare aalaha, ke ne'i iinoni
au'esu oto namiu.
12 Aana ta'ena nga iini ko ha'apaina'aa maraana, nge a
God kei ha'amwai-mwei'aa. Na ta'ena nga iini ko ha'amwai-
mwei'aa maraana, nge a God kei ha'apaina'aa.”
13 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Aama-aamasilemiu
mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis.
!I'omu oto mwala eero-eero! Aana omu ko lupwe'i deu-deu
mola mala uri omu ko lulu i sulie a God. !Ta'e ha'ike! I'omu
maraamiu omu ka'a sare sili ike i laona Aalahanga a God,
na omu ka'a toli'aasie ike nga mo iini ke sili lo'u.
14 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Aana omu ko
lupwe'i deu mala uri i'omu oto mwala maa'i aani unulana
mo aarenga'inge tewa i maana mwala. Ta'e hule aana omu
ko ha'a-ha'amwe'u-mwe'ue mola mo nao keni, na omu ko
leue mola mo nume ikire pe'ie ahutana to'o-to'olada. Aena
urine, ha'aloilemiu kei peine liutaa.†
15 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Omu ko
ha'aweo'omu maraamiu aani lo'ohinge i sulie mo mala-
malau hunie nga mo iini ke lae i suli'omu. Oto maholo omu
ko lio oodoie nga mo iini, omu ko si da oto kire ke aaela oto
hiito'o lo'u liutaa aamiu hunie ikire no'one kire ke adona
laenga i laona dunge ni ha'amotaahinge mala i'omu.
16 “Aama-aamasilemiu aana omu ko na'ona mwala, ta'e
i'omu maraamiu maamiu e ulu. Aana omu ko ha'a-uusulie
mwala uuri, ‘Nga iini ko tohe mola takoie Nume Maa'i Peine

† **23:14** 23:14 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik e ka'a to'o aana ike talai wala ienini.

e ka'a roro'a ike, ta'e uri kei tohe takoie mo kol aana Nume
Maa'i Peine, ha'alaa ke si roro'aie.’
17 !I'omu kira pweu na kira ulu! ?Uri omu ka'a saie ike uri
Nume Maa'i e roro'a oto liutaa aana kol? Aena aana Nume
Maa'i mone ko si da kol ngeena ko maa'i.
18 Na omu ko unue hunie mwala uuri, ‘Mala nga iini ko
tohe mola takoie ora ni uunu-uunu aana ko heiholota'i, e
ka'a roro'a ike, ta'e uri nga iini ko tohe takoie uuraa'inge i
lengine ora ni uunu-uunu ha'alaa ko roro'aie.’
19 !I'omu mo ulu! ?Uri omu ka'a saie ike uri ora ni uunu-
uunu e roro'a oto liutaa aana uuraa'inge? Aena aana ora ni
uunu-uunu mone ko si da uuraa'inge ngeena ko maa'i.
20 Oto aana maholo nga iini ko tohe takoie ora ni uunu-
uunu, e urihana ko tohe takoie ora ni uunu-uunu na oto
ahutana mo uuraa'inge i lengine ni ngeena.
21 Na maholo nga iini ko tohe takoie Nume Maa'i Peine,
e urihana ko tohe takoie oto Nume Maa'i Peine na no'one
takoie a God, iini nge ko o'o'o i leune.
22 Na maholo nga iini ko tohe takoie i Lengi, nge ko tohe
oto takoie naunekume ni aalaha a God, na ko tohe no'one
takoie God nge e ii'o i lengine.

23 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Omu ko
niie taane tangahulu'ana tari-olanga i'omu hunie a God, na
lai hule oto aana to'o-olanga i'omu aani sihola. Ta'e hule
aana omu ka'a aapwasu ike aana tohungana ha'a-uusulinge
aana mo Ha'atolanga, mala leinge to'ohuu, na aamasinge,
na hiiwalaimolinge. Mo na'ohai ola uri hunie omu ke dau
i suli'i ka'u ienini. Na lo'u mwaanie omu pulongosie mo
ha'a-uusulinge mwai-mwei mala niilana tangahulu'ana tari-
olanga i'omu.
24 I'omu, omu ko kakalie taane mwala mwaanie kire
waelie mo Ha'atolanga, ta'e hule aana maamiu e ulu no'one
mola. Omu urihana mola iinoni e ta'aasie kele ho nonoasi
mwaanie wai ni inu ingeie, ta'e e si oono ha'ilekune mola
paineha'ana kamel.

25 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Aana omu
urihana mola mo nime na mo kao-kao kire hoda rere'a
aana aapa po'oi sinaha, ta'e wau i laona e honu mola aana
ngaulaa e kasu. Omu ko sasare lio kohi i maana mwala,
ta'e hule aana saemiu e honu oto mola aana horo-pelinge
na ta'ena nga lo'onga'inge aaela.
26 !I'omu mo Parise oto mwala maamiu e tohungei ulu!
Omu ke hola'i hoda rere'a ka'u aana aapa po'o i laona nime,
nge aapa po'oi sinaha kei rere'a no'one.

27 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Omu urihana
mola mo kilipwe'u kire mole rere'a aani. Leesileni po'oi
sinaha kire tohungei lai lio diana, ta'e wai laloni, kire honu
mola aani suisuli hali'ite na kasuha'ana mo rae.
28 I'omu, omu urine no'one. Aana leesilemiu po'oi sinaha
uri i'omu ni oto mo iinoni diana, ta'e wai lalo aamiu, e honu
oto mola aana lupwe'i-deunge na ooraha'aa.
29 “Aama-aamasilemiu mo Parise na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga. !I'omu oto mwala eero-eero! Omu ko esu
diana aana mo kilipwe'u mo propet, na omu ko ha'alaunie
mo kilipwe'u mo iini e oodota'i hunie kire ke lio diana.
30 Na omu ko unue uuri, ‘!Saehuu oto hiito'o! Mala emi ke
ii'o aana pongine mo aamamami, ha'alaa emi sa'a dau ike
mala ikire huni horo'ie mo propet.’
31 Ta'e omu ko ere urine nge omu tohungei haata'i diana
aana oto uri i'omu, omu uure oto mwaanie mwala nge kire
horo'ie mo propet ni ngeena.
32 Nge ko urine oto, omu ke lae tara'asi mola huni
ha'amangoa oto mei roro'anga mo aamamiu e aehotaa ka'u.
33 !I'omu oto mo mwaa to'ohuu! !Komu ni mwaa ala-
ala! ?Uri omu kei tehisie ha'aletehinge a God uri taa eena?
Leilemiu kei lae, na uusunge'inilemiu kei lae mola hunie leu
ni ha'amotaahinge.
34 Oto no ko unue huni'omu uri, ne kei uusunge'inie
huni'omu nga mo propet, na mwala saenanau, na nga mo
ha'a-uusuli. Ta'e omu kei horo maesie ngaeta mo iini aada,
nga mo iini omu kei repu taalengasire i lengine mo po'u-
po'u, na nga mo iini omu kei repu lae-lae'i aada i laona mo
nume ni palo-palo i'omu, na omu kei teunge'inire hailiu i
suli henue.
35 Oto i'omu, omu kei roro'a aana maelana ahutana mwala
oodota'i nge horo maesilada e lae mai aano. Omu kei aehota
roro'a aana horo'ilana ahutana mo mwane oodota'i, uure
aana a Ebol lai hule aana horo'ilana a Sekaraea,† mwane
kalena Barakaea nge omu horo maesie kara'inie ora ni
uunu-uunu aana Nume Maa'i Peine.
36 No ko unue oto huni'omu pwaunge si'iri ie, nge
leinge haahie horo'ilana mwala oodota'i ngeena ke si lae
huni'omu.”

*A Jisas E Ngarasie Mo Jerusalem Aana Kire Ka'a Hii-
walaimoli Aana*
LUK 13:34-35

37 Oto a Jisas ko he'i ere uuri lo'u, “!Aaia Jerusalem,
Jerusalem! I'omu oto omu ko horo suuhe'inie mo propet

† **23:35** 23:35 I laona Puke Maa'i mo Jiu, a Ebol ingeie eetana nga mwane oodota'i nge horo'ilana e lae, na a Sekaraea iini ooreta.

na omu ko uu'i maesie mo iini a God e uusunge'inire mai
huni'omu. Mo maholo hunge nou sasare pe'i'omu mala
pwa-pwa ni kue ko lokoa mo kalena i hahana apa-apana
huni ha'a-uurire. Ta'e omu ka'a saeto'o aaku ike.
38 Oto omu ke saie, a God kei toli'aasie hanue i'omu, na
kei na'onga oto.
39 Na no ko unue oto huni'omu uri omu sa'a he'i leesieu
lo'u lai hule aana omu kei ere i sulieu uuri, *God o ke
ha'adiana'aa iini ko lae mai nunuha'ana satana Aalaha."
Sam 118:26*

24

A Jisas E Ere Lalai I Sulie

Ohoilana Huilume I Jerusalem

Na Nume Maa'i Peine
MAK 13:1-23; LUK 21:5-24

1 A Jisas ko lae oto mwaanie Nume Maa'i Peine na mo
pwaarongoisuli ingeie ko lae oto mai saana, kire ko ere pe'ie
i sulie manikuluha'ana mo heri-herine Nume Maa'i Peine
ngeena.
2 Oto ko aalamire uuri, "?Omu leesie mo heri-herine nume
ngeena? Ta'e no ko unue oto huni'omu uri aana nga maholo
oho-aasileni kei saro lae, na nga ta'a-ta'a ho heu e sa'a oore
ike lo'u aana leu e o'o'o aana."
3 Na maholo a Jisas e ii'o i aano i lengine Uuwo Ni Ei
Olif, mo pwaarongoisuli kire lae mai saana, oto kire ko
dolosi aana uuri, "?O ke unue oodoi'emeelu uri maholo uri
taa ni walu ola ienini kei oa, na nga taa ni kei reu huni
haata'inie uri e hule oto aana maholo o kei ooli lo'u mei, na
ha'amangolana walumalau?"
4 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Omu ke lio talamiu
mwaanie nga iini e eero'omu.
5 Aana mo iini hunge kei lae mai aana sataku, na kire kei
ere uuri, 'Ineu oto a Kraes,' na kire kei ha'apweue mwala
hunge.
6 Na omu kei rongoa mo oohotaa aana ta'ena nga leu aana
walumalau, ta'e mwaanie saemiu e liki-liki. Aena aana walu
ola ngeena kire kei hola'i reu i na'o, ta'e ha'amangolana
walumalau ha'ike ue ni ngeena.
7 Haiseuninge kei lae i matolana mo henue hai aaopa'i,
na i matolana mo aalahanga hailiu. Hiolonga kei toolea mo
iini hunge i laona walumalau, na nunu kei tola ahusie mo
henue hunge.
8 Ta'e walu ola ienini ko haata'inie mola uri mo ola paine
kei lae ue mai mala hu'e ko aehota hiinge'inie sapesalunge
hunie to'o-mwelanga.

9 “Aana maholona mo maelonga i'omu kire kei tapoli'omu,
na kire kei ha'aloi'omu, na kire kei horo maesi'omu.
Ahutana mo iinoni kei maaleledi'omu aena aana omu ko
lulu i sulieu.
10 Mo iini hunge aana mo iini nge ko lulu i sulieu
kei toli'aasie hiiwalaimolinge ikire aana maholona, hule
aana kire kei pwelora hailiu mola maraada, na kire kei
maaleledire maraada hailiu.
11 Mo propet eero-eero hunge kei lae mai, na kire kei deu
uri hunie mwala hunge ke hiiwalaimoli aana mo eeronga
ikire.
12 Mwala urine nge kire kei da aaelanga ke si peine i laona
walumalau, na mwala hunge sa'a manata diana oto hunie
nga iini.
13 Ta'e iini nge kei uure a'aila'a tara'asi aani hii-
walaimolinge lai hule aana ha'amangolana, nge a God ke
si ha'a-uurie.
14 Laeliwalanga aana Tataroha Diana i sulie Aalahanga a
God kei lae kalie ahutana walumalau hunie ahutana iinoni
ke mani rongo. Oto puriha'ana ha'amangolana ke si lae
mai.”

15 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, “Omu kei leesie taane
mei ola aaela liutaa nge ko esuie na'onga hunie mo henue
Daniel 9:27 nge a Propet Daniel e ere i sulie. Mei olana kei
uure i laona leu maa'i. (Mo iini ko saaie mo wala ienini,
kire ke lo'onga'i diana i suli'i hunie kire ke rongo saie nga
mei ola uri taa ni ngeena.)
16 Aana maholona mwala aana po'o ni henue i Jiudia kire
ke tohungei tehi oto huni mumuni honosie mo toloi henue.
17 Na mala nga iini e ii'o ta'i koluhana nume ingeie, nge ke
tahi oto na ke su'uri waelie lo'u nga maholo huni lai toolea
nga mo ola ingeie hai nume.
18 Na mala nga iini ko eu'esu i hohola, ke tahi oto na ke
su'uri waelie lo'u nga maholo huni lai toolea nga mo to'oni
ingeie mai nume.
19 Na aama-aamasilana mo hu'e ko hi'e-hi'e aani mwela,
na mo iini nge kire ko ha'a-ha'asusuhie ue mo wee-wee ikire.
20 Ta'e omu ke aarenga'i mola hunie walu ola ngeena ke
su'uri hule aamiu aana maholo e aasa aana mo waro-waro
ni wawai, wa aana Dinge Maa'i.
21 Aana si'oha'anga kei tola aana maholona, kei peine
liutaa aana lo'u ta'ena nga ola ko totola uure oto mai
aehotalana walumalau hule mai aana mo dingena. Na e
sa'a he'i aaela lo'u urine aana nga dinge.
22 Mala uri a God ka'a holo o'oru'e aana maholo ni
si'oha'anga ngeena, nge nga iini sa'a mauri ike lo'u. Ta'e

i sulie a God e lo'onga'inie mo iini nge e lio hilisire oto, nge
mone kei holo o'oru'e aana maholona.”
23 “Oto aana maholona mala uri nga iini ko unue
huni'omu, ‘!Lio ka'u! A Kraes oto ie,’ wa ‘!Lio ka'u! Ingeie
oto waune,’ ta'e omu ke su'uri hiiwalaimoli aana.
24 Aena aana mo kraes eero-eero na mo propet eero-eero
hunge kire kei lae mai. Na mala ko mwada'u, kire kei
ha'atakaloa mo iini nge a God e lio hilisire oto. Kire kei
haata'inie mo tolimaa na mo hu'i-hu'ite aana mwala, ta'e
mwaanie omu hiiwalaimoli aada.
25 Aena urine, nge no ko hola'i ha'apasuli'omu oto aana
walu olana, hunie omu ke lio diana talamiu.
26 Oto mala mwala ko unue huni'omu uuri, ‘A Kraes ta'au
i laona hanuesala,’ su'uri lae ta'au i leune. Mala kire ko
unue uuri, ‘A Kraes mai laona nume ie,’ su'uri hiiwalaimoli
aada.
27 Aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei lae mai, e sa'a
lio kolo-kolo ike. Ahutana iinoni kei meni leesieu mola. Ne
kei lae mai mala wa'ariri ko eeso i laona salo, nge leesilana
e sai lae mola ahusie ahutana mo henue.
28 Na oolinge mai ineu e sa'a mumuni ike ta'e kei urihana
no'one waieu tola manu. Aana mwala kei leesie mo keule,
kire kei meni saie oto uri waieu oto i leune.”†

A Jisas E Ere Lalai I Sulie

Maholo Kei Eeliho'i Lo'u Mei Aano
MAK 13:24-27; LUK 21:25-28

29 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Oto lo'u mola i purine
mo dinge ni si'oha'anga ngeena, *sato kei ulue oto maana, na
e sa'a pwaa lo'u. Waro-waro e sa'a he'i sineli lo'u. Na mo
hee'u ta'au i laona salo kei teke i aano, na ahutana mo ola
ta'au i laona salo kei hei-oolisi mango. Aesaea 13:10, 34:4*
30 Oto aana maholo urine nga tolimaa leesilana kei lae i
laona salo huni haata'inie uri ineu a Kale Ni Iinoni no ko
lae oto mai. Ahutana mo komu ni iinoni aana walumalau
kei ngara aana kire kei leesieu a Kale Ni Iinoni no ko lae
mai i laona mei uuru mwaanie salo. Ne kei lae mai pe'ie
nanamanga na manikulu'anga oto paine.
31 Oto ne kei uusunge'inie mai mo ensel ineu pe'ie aawatai
eehuri oto paine, na kire kei lae pe'i so'okonie mo iini nou
lio hilisire mwaanie e hai maai dengi aana walumalau,
uure aana ngaeta ngongo'ai welumalau lai hule aana ngaeta
ngongo'ai welumalau.”

A Jisas E Aalahuu Aana Ai Fik
MAK 13:28-31; LUK 21:29-33

---

† **24:28** 24:28 Erenga ni Krik e ere i sulie mo hada nge kire ko aaro-aaro i hahona leu nge rae aana.

32 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Saeku omu ke rongo saie
erenga ni aalahuunge ie i sulie ai fik. Maholo mo sasarana
ko aehota ure na ure-urana ko maau, nge omu saie oto uri
maholo hunie mo waro-waro ni madoro e kara'ini oto mai
eena.
33 Na e urine no'one aana maholo omu kei leesie walu ola
ienini ko reu uurini, omu ke si manata'inie uri e kara'inie
oto maholo no ko ere i sulie ni ngeena.
34 No ko unue oto huni'omu uri walu ola ienini kei saro
oa mango mola ue oodoie mwala aana pwaunge si'iri ie na
kire ka'a mae ue. †
35 I Lengi na i aano kei suu, ta'e walaku e sa'a suu ike oto
oo'oo.”

?Maholo Uri Taa A Jisas

Kei Ooli Lo'u Mei?
MAK 13:32-37; LUK 17:26-30,34-35

36 Oto a Jisas ko he'i ere lo'u uuri, “Nga ta'a-ta'a iini e ka'a
saie ike hai dinge wa maholoi sato uri taa ne kei ooli lo'u
mei. Ma'alana mo ensel ta'au i Lengi, wa uri ineu a Kale, na
melu ka'a saie ike. Ta'e a Mama'a ta'au i Lengi hali'ite nge e
saie maholona.
37 Na nga taa kei reu aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne
kei ooli mei, kei urihana no'one nga taa e rau aana pongine
a Noa.
38 Mo dinge i na'ona lue-lue e tola, mwala ka'a saie ike,
oto kire ngau-ngeu na kire inu-inu mola. Kire totola keni
na kire to'o-to'o poro mola lai hule aana hai dinge a Noa e
ta'e i laona haka paine.
39 Kire ka'a lo'o-lo'onga'inie ike lo'u uri nga mei ola kei
hite aada, oto kire au'esuie walu olana lae hule aana lue-
lue e hane haahire, na kire mani ei'aa mango oto. Kei urine
no'one lo'u aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ooli
mei.
40 Aana maholona nga ro iinoni kei eu'esu i laona hohola,
na nga iini a God kei toolea, na ngaeta iini kei oore mola.
41 Na lo'u, nga ro keni kei meni ha'a-ha'alie ngaulaa, nga
iini a God kei toolea, na ngaeta iini kei oore no'one mola i
puri.

---

† **24:34** 24:34 Kie saie uri a Jisas e ka'a ere ike i sulie oolinge mai ingeie aena aana tatala 36 e unue uri ingeie no'one na e ka'a saie maholona. Ha'ike. I leune a Jisas ko ere i sulie ohoilana i Jerusalem nge mo ramo aana mae ni Rom kire asuie aana e hiu aawalai helisi i purine hutelana a Jisas (70 A.D.). Aana halisi ngeena, mo Jiu kire uure huni ta'aasie mo Rom mwaanie mo henue ikire i Israel. Oto mae ni Rom e lae mai hule i laona huilume paine i Jerusalem, na kire horo maesie mo tangalai sinolai iinoni aana mo Jiu. Mo ramo ni Rom kire ka'a aamasie nga iini i Jerusalem, ta'e kire horo'ire mango. Kire ohoie para paine ahuie i Jerusalem, na ahutana mo nume i laona, na kire waelie oto liutaa Nume Maa'i Peine.

42 “Aena urinena, omu ke ii'o aakau mola, aana omu ka'a
saie ike hai dinge uri taa aalaha i'omu kei ooli mei.
43 Na omu ke aamasito'o aana uri mala iinoni e to'o aana
nume ke saie uri iinoni peli-peli kei lae mai huni peli,
ha'alaa e sa'a ma'ahu ike. Ta'e kei lio-lio mola huni uure
honosie iinoni peli-peli ngeena mwaanie e sili i nume.
44 Oto i'omu no'one, omu ke ii'o aakau, aana ineu a Kale
Ni Iinoni ne kei ooli mei aana maholoi sato nge omu ka'a
lo'onga'i ike huni maa'oohieu.”

A Jisas E Aalahuu Aana

E Ro Taungei Iinoni Eu'esu
LUK 12:41-48

45 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “?Aana a tei ka'u e
saenanau na e ne'i koni-konihe diana? Ingeie oto iini nge
aalaha ingeie e ne'ie hunie ke lio i sulie ngaeta mwala au'esu
aana maholo ko lae, na hunie ke nii-niie waaitada hunire i
suli maholo.
46 Na kei tohungei diana oto liutaa hunie koni-konihe
ngeena, mala uri aalaha ingeie kei lio oodoie ko esu diana
urine maholo kei ooli mei.
47 Mala ko urine, nge no ko unue oto huni'omu uri aalaha
ngeena ke si ne'ie oto koni-konihe ngeena hunie ke lio i sulie
oto ahutana to'o-to'olana.
48 Ta'e mala uri koni-konihe ngeena e aaela na ko
lo'onga'inie mola uri aalaha ingeie e sa'a hule ike lau-leu,
49 oto ko talei seu-seunie mola ngaeta mwala au'esu, na
ko talei tara mola aana ngaunge, na ko pweu mola aana
inuhilana wai ni mehiri,
50 oto aalaha ingeie kei hule mola, na e ka'a dau aakau ike.
Na ko hule no'one mola aana maholo koni-konihe ngeena e
ka'a lo'onga'inie huni maa'oohie.
51 Oto aalaha ngeena kei tohungei ha'aloi letehie koni-
konihe ingeie ngeena, na kei uusunge'i aasie oto pe'ie
mwala ko lupwe'i deu-deu. I leune kire kei ii'o mola pe'ie
ngaranga na saehuunge paine.”

25

A Jisas E Aalahuu Aana

Aawalai Keni Haalu

1 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Aana maholona
aalahanga a God kei urihana aawalai keni haalu nge kire lae
huni maa'oohie poro haalu aana ko lae mai hunie aaharota
ingeie. Kire toolea mo laite ikire pe'ire.
2 E lime iini aada e pweu, na e lime iini e manata.

3 E lime iini e pweu kire toolea mola mo laite ikire, ta'e
kire ka'a tola rumu ike hiito'o pe'i'i.
4 E lime iini e manata kire toolea mo laite ikire na mo
rumu hiito'o no'one pe'i'i laloi ate'a.
5 A poro haalu e ka'a hule lau-leu, oto ahutana mo keni
kire ko meni mamauru'e, kire ko lae otoi ma'ahu.
6 “Oto i upui rodo, ngaeta iinoni e aawara na ko unue uuri,
‘A poro haalu ko lae oto mai. Omu ke lae mai honosie.’
7 “Oto ahutana mo keni kire ko meni lio oto, na kire ko
deu aakau oto aana mo laite ikire.
8 Mo iini e pweu ko unue hunie mo iini e manata uuri,
‘Omu ke nii rumu nameelu, aana mo laite i'emeelu ko
mwa'a oto.’
9 “Mo iini e manata ko aalamire uuri, ‘Ha'ike, e lio mala
uri e sa'a adongakaelu ike. Omu ke lae mola i saana mo iini
ko ha'aholi rumu, na omu ke holi mola namiu.’
10 “Oto maholo e lime keni e pweu ngeena kire ko lai lo'ohi
rumu nada, na a poro haalu ko hule oto. E lime keni nge
kire dau aakau, kire ko sili oto i nume pe'ie poro haalu hunie
aaharota. Maholo kire sili i nume, na maa ko hono oto.
11 “E ka'a tewa ike lo'u mola i purine, na e lime keni nge
kire lai lo'o-lo'ohi rumu, kire ko hule oto. Kire lae mai oto
kire ko si soi-soi uuri, ‘Poro paine, poro paine, o ke taha
maa talameelu.’
12 “Oto poro haalu ngeena ko si aalamire mola uuri, ‘No
ko unue oto huni'omu uri nou ka'a manata'ini'omu ike.’ ”
13 Oto a Jisas ko si ha'amangoa aalahuunge ngeena uuri,
“Omu ke dau aakau taraure'i suli maholo, aana omu ka'a
saie ike hai dinge wa maholoi sato ineu a Kale Ni Iinoni ne
kei ooli lo'u mei.”

A Jisas E Aalahuu Aana

E Oolu Koni-konihe
LUK 19:11-27

14 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Aana maholona
Aalahanga a God kei urihana nga mwane paine e taule'i
huni lae aana ngaeta hanue. I na'ona kei lae, a mwaena e
saro ere-ere pe'ie mwala au'esu ingeie. Oto ko unue hunire
uri kire ke lio i suli diana aana mo ola ingeie maholo ko lae.
15 Oto ko niie hunie ngaeta mwane au'esu e lime mwa'ii
to'oha. Na ngaeta mwane au'esu ko niie e ro mwa'ii to'oha
hunie. Na oolune nga mwane au'esu ko niie ta'a-ta'a mwa'ii
to'oha hunie. E ha'a-adoa mo mwane au'esu ngeena aani
mwa'ii to'oha urine i sulie e nite nga iini e sai lio i suli'i i
sulie saenanaunge ingeie. Oto a porona e si taule'i, e lae.
16 Mwane au'esu nge e hele aana e lime mwa'ii to'oha, e
lae oto ko lai deu esunge aana mo to'oha ngeena, na ko terie
lo'u ngaeta lime mwa'ii to'oha lo'u haahie.

17 Iini e hele aana e ro mwa'ii to'oha, na e urine lo'u. E
lai deu esunge no'one, oto ko terie lo'u ngaeta ro mwa'i lo'u
haahie e ro iini e hele aani.
18 Ta'e iini nge e hele aana e ta'a-ta'a mwa'ii to'oha, e
taule'i, oto ko elie mola kalinge, na ko mumunie mola mo
to'oha aalaha ingeie i laona mwakano.
19 “E haro tewa oto ni nge aalaha mo mwane au'esu
ngeena e si eeliho'i mei. Oto ko dolosi aana mo mwane
au'esu ingeie uri nga taa kire da aana mo to'oha ingeie.
20 Oto mwane au'esu nge e hele aana e lime mwa'ii to'oha,
ko toolea mai e lime mwa'ii to'oha lo'u pe'ie lime iini aalaha
ingeie e nii'i hunie, na ko te'uri, ‘Aalaha ineu, o noruto'o
aaku huni lio i sulie e lime mwa'ii to'oha i'oe. Oto nou deu
esunge aani, na nou terie lo'u ngaeta lime mwa'ii to'oha
pe'i'i.’
21 “Oto aalaha ingeie ko aalamie uuri, ‘O tohungei deu
diana, na i'oe oto mwane au'esu diana, iini ni nou-norue. O
lio i suli diana aana mo ola ka'a hunge, oto ne kei ne'i'o o
ke lio i sulie lo'u mo ola hunge. Lae mai na o ke ilenimwa'e
pe'ieu.’
22 “Mwane au'esu nge e hele aana e ro mwa'ii to'oha, e lae
mai oto ko te'uri, ‘Aalaha ineu, e ro mwa'ii to'oha mola o nii'i
hunieu. Ta'e ie o ke leesie ka'u, ngaeta ro mwa'ii to'oha lo'u
nou teri'i pe'i'i.’
23 “Oto aalaha ingeie ko aalamie uuri, ‘O tohungei deu
diana, na i'oe oto mwane au'esu diana, iini ni nou-norue. O
lio i suli diana aana mo ola ka'a hunge, ne kei ne'i'o o ke
lio i sulie lo'u mo ola hunge. Lae mai na o ke ilenimwa'e
pe'ieu.’
24 “Oto mwane au'esu nge e hele aana ta'a-ta'a mwa'ii
to'oha, e lae lo'u mei ko te'uri, ‘Aalaha ineu, nou saie uri
i'oe mwane o tohungei raramaa oto hiito'o. O sai so'okonie
mo ola o ka'a hasi'i ike.
25 Oto nou me'u, nou lae mola i mumunie mei to'oha i'oe
i laona mwakano. Leesie ka'u, mei to'oha i'oe mola ie.’
26 “Oto aalaha ingeie e aalamie ko te'uri, ‘I'oe oto mwane
au'esu aaela na o tohungei lalawa'a. O unue uri nou sai
so'okonie mo ola nou ka'a hasi'i.
27 ?Nge ko urine, na e ue o ka'a ne'ie mola mei to'oha ineu
i laona nume ni to'oha hunie ne ke tarie nga kele leu lo'u
pe'ie?’
28 “Oto aalaha ngeena ko si unue hunie ngaeta mo
mwane au'esu ingeie uuri, ‘Omu ke toolea mo to'oha ngeena
mwaanie, na omu ke nii'i hunie iini nge aawalai mwe'ii
to'oha oto aana.
29 Aana nga iini nge ko esu diana aana nga taa e to'o aana
oto, aalaha ingeie kei niie nga mo iini lo'u hunie sapeiteni.

Oto iinoni ngeena ke si to'o aana lo'u mo ola hunge liutaa
aana nga taa e to'o aana ka'u. Ta'e nga iini nge e ka'a asu
diana aana nga taa e to'o aana oto, nge aalaha ingeie kei
ta'aasie ahutana mo ola mwaanie.
30 Oto aana ko urine, omu ke aasie mwane au'esu aaela
ngeena ta'i sinaha i laona rodohono, leu ngaranga na
saehuunge e paine aana.' "

Aana Nga Maholo A Jisas

Kei Leie Ahutana Mwala

31 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, "Ineu, a Kale Ni Iinoni,
ne kei ooli lo'u mei pe'ie manikuluha'aku na ahutana mo
ensel ineu no'one pe'ieu, na ne kei ii'o i lengine naunekume
ineu e manikulu'e.
32 Ahutana iinoni ni welumalau kei ruru mei na'oku, na
ne ke si oopara hunie e ro po'o ni iinoni, mala iini kakali
sipu ko oopaa mo sipu mwaanie mo nanikot.
33 Mala iini kakali sipu ko ne'ie mo sipu i pwalo-pwalona
na mo nanikot i meu-meuline, nge ne ke ne'ie mo iinoni
oodota'i, i pwalo-pwaloku, na mo iinoni aaela ke lae mola i
meu-meuliku, hunie ahutana mwala ke ii'o aana e ro po'o
ni iinoni.
34 "Oto ineu, a Inemauri, ne ke si unue hunie mo iini
oodota'i nge ikire i pwalo-pwaloku uuri, 'Omu ke lae mai mo
iini nge a Mama'a e niie ha'adiana'anga ingeie oto huni'omu.
Omu ke hele huu oto namiu aana aalahanga nge a Mama'a
e dau aakau aana loosi'omu, uure oto aana ha'aholalana
walumalau.
35 Aana nou hiolo na omu ha'angaueu. Nou maarou, na
omu ha'a-inuhieu. Maholo nou ka'a to'o aana nga leu ni ii'o
ineu, omu tola konieu aana mo nume i'omu.
36 Na maholo nou ka'a to'o aana nga mei ola huni ho'osie,
omu nii sala nakue. Nou si'oha'a aani maelaa, omu lio i
sulieu. Nou ii'o i nume ni ho'o, na omu maatolieu.'
37 "Oto mwala oodota'i ngeena kei aalamieu uuri, '?Aalaha
paine i'emi, maholo uri taa ni o hiolo, na emi ha'angau'o? ?
Wa o maarou, nge emi ha'a-inuhi'o?
38 ?Maholo uri taa nge o ka'a to'o aana nga leu ni ii'o
i'oe, na emi tola koni'o aana mo nume i'emi? ?Wa o ii'o
mwaakule na emi niie mo ola huni ho'osi'i i'oe?
39 ?Maholo uri taa nge o si'oha'a aani maelaa wa o ii'o i
laona nume ni ho'o nge emi maatoli'o?'
40 "Oto ineu a Inemauri ne ke si aalamire uuri, 'No ko
unue oto huni'omu uri nga taa nge omu da urine hunie nga
kele iini aana mo eesiku ienini, omu da hunieu ni otona.'
41 "Oto ne ke si unue lo'u hunie mo iini i meu-meuliku
uuri, 'Omu ke tahi mwaanieu, mo iini nge omu ii'o oto loosie

ha'amotaahinge a God. Omu ke tahi i laona dunge nge ko
weru tarau mola, na e sa'a mwa'a lo'u. Dunge ngeena dau
aakaulana e lae oto hunie a Satan na mo li'oa aaela ingeie.
42 Aena aana maholo nou hiolo, omu ka'a ha'angaueu ike.
Nou maarou na omu ka'a nii wei ike akue. Maholo nou ka'a
to'o aana ike nga leu ni ii'o ineu, omu ka'a tola konieu ike
aana mo nume i'omu.
43 Na maholo nou ii'o mwaakule, omu ka'a niie ike nga
mo ola ni ho'osi'i ineu. Na maholo nou si'oha'a aani maelaa
na nou ii'o i laona nume ni ho'o, omu ka'a kele maatolieu
lo'u.'
44 "Aana maholona, mwalana kei aalamieu lo'u uuri, '?
Aalaha paine i'emi, maholo uri taa ni o hiolo, wa o maarou,
wa o ka'a to'o aana nga leu ni ii'o i'oe, wa o ka'a to'o sala,
wa o si'oha'a aani maelaa, wa o ii'o i nume ni ho'o nge emi
ka'a aapwasu eemu?'
45 "Oto ineu, a Inemauri, ne ke si aalamire uuri, 'No ko
unue oto huni'omu uri nga taa nge omu ka'a da hunie nga
kele iini aana mo eesiku ienini, omu ka'a da ike oto hunieu
no'one eena.' "
46 Oto a Jisas ko si ere ooreta uuri, "Mwala ngeena
ha'amotaahilada kei lae tara'asi oto. Ta'e mo iini e oodota'i
kire kei lae oto i laona maurihe huu."

26

Mo Mwane Paine Kire Oala'i

Huni Horo Maesie A Jisas
MAK 14:1-2; LUK 22:1-2; JON 11:45-53

1 Oto i purine a Jisas e saro ere-ere mango aana walu ola
ienini, e si unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri,
2 "Omu saie oto uri e ruata hai dinge mola honosie
Houlaa Ni Liumwaanie, ta'e omu ke saie lo'u uri aana hai
dinge ngeena pwelolaku a Kale Ni Iinoni kei lae huni horo
maesileku i lengine po'u-po'u."
3 Na oto aana maholona mo na'ohai pris na mo rato ni
mwane kire mani ruru i nume a Kaiapas, Na'ohana Mo
Na'ohai Pris.
4 Kire ruru ngeena huni oala'inie nga tala mumuni uri taa
huni pweloa a Jisas na huni horo maesie.
5 Ta'e kire unue uuri, "Kolu sa'a te'urine ike aana mo
dinge nge mwala ko loko hunie houlaa ngeena, mwaanie
kire maaola-ola i tehula'ana."

Ngaeta Keni E Lingisie

Rumu I Pweune A Jisas
MAK 14:3-9; JON 12:1-8

6 Oto a Jisas e ii'o wau aana huilume i Betani, i nume a
Saemon, iini nge maelaa ni osa e hite aana ka'u wai na'o.
7 Oto maholo a Jisas ko ngeu i leune, ngaeta keni e lae mai
saana. A keine e hele aana ho ate'ai rumu, ola holitana e
tohungei peine na e tohungei wesu mangoni, oto ko lingisie
ho rumu ngeena i pweune a Jisas.
8 Mo pwaarongoisuli a Jisas kire leesie a keine ko te'urine,
oto kire ko saewasu na kire ko dolosi uuri, “?E ue a keni
ngeena ko waeta'inie mola ho rumu diana urine?
9 Uri ke ha'aholinge'inie mola, ha'alaa e tarie mei to'oha
paine aana, na niilana mei to'oha ngeena e kara'i lae mola
hunie mo iinoni meitale eena.”
10 Ta'e a Jisas e saie mone mola nga taa kire ko unuena,
oto ko si te'uri hunire, “?Omu ko kotahie keita'aa huni taa?
Tohungei mei ola diana ni ko esuie hunieu ie.
11 Aana mo iinoni meitale kire kei ii'o pe'i'omu mola tarau,
ta'e ineu nge nou sa'a ii'o ike pe'i'omu taraure'i.
12 Oto e lingisie ho rumu ienini i lengine sapeku, aana ko
deu aakau eeku loosie kire kei heitolinge'inieu ni ngeena.
13 No ko unue oto huni'omu uri ta'e-ta'ena nga leu i laona
walumalau nge taroha'inilana aana Tataroha Diana kei lae-
lae aana, unulana mei ola a keni ie ko esuie ngeena kei
lae-lae huni aamasito'onga aana.”

A Jiudas E Ne'i Maelonga A Jisas
MAK 14:10-11; LUK 22:3-6

14 Oto ngaeta iini aana aawalai pwaarongoisuli mwana
rue, iini nge kire ko sasaie satana aana a Jiudas Iskariot, e
lae mai saana mo na'ohai pris.
15 Oto ko dolosi aada uuri, “?Mala uri ne kei pweloa a
Jisas huni'omu, nga taa nge omu kei niie nakue?” Oto kire
iidumie e oolu aawalai mei to'oha aani siliva, kire ko si nii'i
hunie.†
16 Uure aana maholona, a Jiudas ko si lio hunie uri nga
maholo huni pweloa a Jisas hunire.

A Jisas E Ngau Aana

Ngaunge Aana Liumwaanie
MAK 14:12-21; LUK 22:7-14,21-23; JON 13:21-30

17 Oto aana eetana nga dinge aana Houlaa Ni Bred Iis
Ha'ike Aana, mo pwaarongoisuli e lae mai saana a Jisas,
oto kire ko dolosi aana uuri, “?O saeto'o aana melu ke dau
aakau aana ngaunge aana Liumwaanie huni'o i tei?”
18 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu ke lae wai huilume
paine i Jerusalem i saana iini nge nou lio hilisie oto, na

† **26:15** 26:15 Oolu aawalai mei to'oha aani siliva ngeena e urihana waaitana nga mwane au'esu hunie e oono waro-waro.

omu ke unue hunie uri a Ha'a-uusuli e unue uuri, ‘Maholoi
sato ineu ko kara'ini oto. Ne kei hele aana ngaunge aana
Liumwaanie pe'ie mo pwaarongoisuli ineu i nume i'oe.’ ”
19 Oto mo pwaarongoisuli kire dau i sulie nga taa a Jisas
e unue hunire, na kire dau aakau oto aana ngaunge aana
Liumwaanie.
20 Oto i seulehi, a Jisas na aawalai pwaarongoisuli mwana
rue kire si ii'o huni ngeu.
21 Maholo kire ko ngeu ngeena, a Jisas ko si te'uri hunire,
“No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri nga iini hikemiu oto
kei pweloau.”
22 Oto kire ko tohungei hii aaela, na kire ko meni aehota
dolosi oto aana uuri, “?Mwaanie ohe ineu, aalaha ineu?”
23 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Ngaeta iini eemiu nge ko
toonga'inie mei bred tararuru pe'ieu i laona nime si'iri, nge
oto kei pweloau.
24 Ineu a Kale Ni Iinoni ne kei mae taane oto mala mo
Uusu-uusu Maa'i e unue. Ta'e aama-aamasilana a mwane
ngeena nge kei pweloau a Kale Ni Iinoni, aana kei lae otoi
diana hunie iinoni ngeena mala uri ke su'uri hute.”
25 Oto a Jiudas, iini nge ko pweloa a Jisas ko te'uri no'one,
“?Mwaanie ohe ineu, ha'a-uusuli ineu?”
A Jisas ko aalamie uuri, “!Iau! I'oe oto a mwaena.”

A Jisas E Aehotaa Ngau-maa'inge
MAK 14:22-26; LUK 22:14-20; 1 KORINIT 11:23-25

26 Oto maholo kire ko ngeu ngeena, a Jisas e hele aana ho
bred, oto ko ere ni paalahenga, ko si nisie, na ko ha'a-adoa
mo pwaarongoisuli aana. Oto ko te'uri, “Hele aana. Ngaue.
Hasi'oku nge ienini.”
27 Oto e hele aana lo'u kao-kaoi waen, ko ere ni paala-
henga, ko niie hunire, na ko te'uri, “Omu ke mani inuhie,
28 aana apuku ni ienini nge ko ha'a-oaie haiholota'inge
haalu a God ko esuie pe'ie mo iinoni ingeie. Apuku ha'a-
aahesilana ko lae i tehula'ana mo iini hunge huni sae'aasie
mo ooraha'aa ikire.
29 No ko unue huni'omu uri nou sa'a inuhie lo'u nga mei
waen lai hule aana hai dinge nge ne kei inu aana waen
haalu pe'i'omu i laona Aalahanga Aamaku.”
30 Oto kire kanalie kana maa'i, nge kire si lae mwaanie
hanuena huni hanetaa hunie Uuwo Ni Ei Olif.

A Jisas E Unue Uri A Pita

Kei Taateinge'inie
MAK 14:27-31; LUK 22:31-34; JON 13:36-38

31 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u hunire, “Hai rodo si'iri oto,
ahutemiu, omu kei meni tehi mwaanieu. Aana i laona mo

Uusu-uusu Maa'i a God e unue uuri, *Ne kei horo'ie a kakali sipu, oto mo sipu kei tatanga hailiu oto.* *Sekaraea 13:7*
32 Ta'e i purine ne kei ta'ela'i lo'u mwaanie maenga, ne kei
lae i na'omiu huni maa'oohi'omu oto hao aana po'o ni henue
i Kalili.”
33 Oto a Pita ko aalamie a Jisas, ko te'uri, “Ineu nou
sa'a roro'a ni toli'aasi'o ike, ma'alana ahutana mo mwane
ngeena kire ko tehi mwaani'o.”
34 Oto a Jisas ko te'uri hunie a Pita, “No ko unue oto huni'o
uri i na'ona kue kei ngara i rodo si'irini, o kei taateinge'inieu
ha'a-oolu uri o ka'a manata'inieu ike.”
35 Ta'e a Pita ko tohungei ere a'aila'a oto uuri, “Ineu nou
sa'a roro'a ni ere ike urine, ma'alana no ko mae pe'i'o.” Na
ahutana mo pwaarongoisuli kire ko meni ere oto no'one
urine.

A Jisas E Aarenga'i I Ketsemani
MAK 14:32-42; LUK 22:39-46

36 A Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lai hule aana
leu satana i Ketsemani. Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu
ke ii'o ka'u i leu, maholo no ko lai aarenga'i paro i leu.”
37 Oto e toolea a Pita na e ro kalena Sebedi pe'ie, na ko si
aehota tolahi'e hiito'o pe'ie saehuunge oto paine.
38 Oto ko te'uri huniraelu, “Saeku ko lae otoi hi'e na e
malisine oto maenga. Omu ke ii'o ka'u i leu, na omu ke
lio-lio pe'ieu.”
39 Oto a Jisas e kele lae ta'au mwaaniraelu, ko si pouruuru
i aano haahie maana na ko aarea God, ko unue uuri,
“Mama'a, iiola o niie mai hunie ne ke hotela'inie ko aasaieu
oto.† Mala ko mwada'u, saeku o ke oolisie aana nga iini
mwa-mwate. Ta'e ne'ewau oto, o ke dau mola i sulie nga
taa o saeto'o aana, na o ke su'uri deu i sulie nga taa nou
saeto'o aana.”
40 Oto a Jisas e aaliho'i lo'u mei saana e oolu pwaarongo-
isuli na ko leesie mola kire ko ma'ahu. Oto ko te'uri hunie a
Pita, “?Ohe omu ka'a sai lio-lio ike pe'ieu nga kele maholoi
sato?
41 Omu ke lio na omu ke aarenga'i, mwaanie malaahonga
e hane haahi'omu. Nou saie uri manatamiu e a'aila'a taane
huni esuie mo ola diana, ta'e sapemiu ni mola ko tataku.”
42 Oto a Jisas ko he'i ruana lae lo'u, na ko aarenga'i
uuri, “Mama'a, mala e ka'a mwada'u oto huni ta'aasie mei
sapesalunge ie mwaanieu, nge no ko eitanai'o ke oa oto
urine huni'o.”

---

† **26:39** 26:39 Erenga ni Krik e unue uuri, “?Uri more sai inu aana kao-kao ne kei inu aana?” huni aalahuu i sulie sapesalunge. A Jisas ko dolosi aadarue uri kirerue sai esu susule'i taane huni mae i tehula'ana.

43 Oto ko he'i eeliho'i lo'u mei saana mo pwaarongoisuli,
na ko lio oodoie uri kire ko he'i ma'ahu lo'u, aana maadaelu
e tohungei hi'e oto hiito'o.
44 Oto a Jisas ko he'i lae lo'u mwaanire, ko lae lo'u i
aarenga'i. Oolune nga maholo ko aarenga'i lo'u ie, ko unue
lo'u mola ta'a-ta'a mei olana.
45 Oto e ooli i saana mo pwaarongoisuli na ko unue, "?Uri
omu ko ma'a-ma'ahu, na omu ko mamamalo ue? E hule oto
aana maholo kire kei pweloau a Kale Ni Iinoni i nimana mo
iinoni ooraha'aala.
46 !Ta'ela'i! !Kolu ke lae! Leesie ka'u, mwane nge ko
pweloau ko lae oto mai ngeena."

Kire Tapolie A Jisas
MAK 14:43-50; LUK 22:47-53; JON 18:3-12

47 Oto maholo a Jisas ko ere-ere ue, na a Jiudas Iskariot
ko hule oto pe'ie pulitaa paine, mo iini nge mo na'ohai pris
na mo rato ni mwane kire uusunge'inire mai pe'ie. Mwala
ngeena kire mani hele naihi pe'i di'e,
48 na a Jiudas e unu aakau oto aana nga tolimaa hunire
uuri, "Iini nge ne kei nono pe'ie, a Jisas otona. Ingeie oto
omu ke tapolie."
49 Oto a Jiudas ko oodohie oto a Jisas, na ko unue hunie
uuri, "Saulehi diana, Ha'a-uusuli." Na ko nono oto pe'ie.
50 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "Malahuku, o ke dau leu-leu
mola aana mei ola o lae mai huniena."
Oto kire tapolie a Jisas na kire ko hele ma'uta'a oto aana.
51 Ta'e ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli e darasie
naihi ingeie, oto ko lama mousie oto aalingana ngaeta koni-
konihe a Na'ohana Mo Na'ohai Pris.
52 Oto a Jisas ko te'uri hunie pwaarongoisuli ingeie
ngeena, "O ke ne'i eeliho'i aana naihi i'oe i talana. Aana
ahutana mo iini ko heiseuni eeni naihi, horo'ilada kei lae
aani naihi.
53 I'oe, o saie ka'u oto uri mala ne kei sukaa nga mei
pe'inge mwaanie Aamaku, nge e sai uusunge'inie mola mai
lau-leu mo sinolai ensel huni pe'ieu.
54 Ta'e nga taa ko reu ienini ko reu oto huni ha'a-oaie mei
ola nge mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri kei reu oto urine."
55 Oto aana maholona, a Jisas e ere hunie mo ramo uuri,
"?Uri omu unue ineu nga horopeli nge omu ko lae mai
honosieu pe'i naihi na pe'i di'e urine? Ahutana dinge ka'u
no ko talei o'o'o mola pe'i ha'a-uusulinge ta'au i laona Nume
Maa'i Peine. ?Aana e ue ka'u omu ka'a tapolieu oto aana
maholona?
56 Ta'e ahutana mo ola ienini ko reu oto huni ha'a-oaie nga
taa mo propet e uusue i laona mo Uusu-uusu Maa'i."

Oto ahutana mo pwaarongoisuli kire si toli'aasie a Jisas, na kire ko meni tehi oto mwaanie.

Kire Toolea A Jisas I Na'ona Pulitaa Ni Lei-Lei Mo Jiu
MAK 14:53-65; LUK 22:54-55,63-71; JON 18:13-14,19-24

57 Mo iini nge kire tapolie a Jisas, kire ko toolea oto hunie
nume a Na'ohana Mo Na'ohai Pris, a Kaiapas. Maholona na
mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo rato ni
mwane aana mo Jiu, kire mani loko aakau oto ta'au i laona
nume ngeena.
58 A Pita e holo maholoi tala taane mola i sulire. E lae mola
wai hule aana lolata aana nume a Na'ohana Mo Na'ohai Pris.
Oto e ii'o i aano pe'ie mwala kakakali i leune huni leesie nga
taa kei reu aana a Jisas.
59 Oto mo na'ohai pris na ahutana oto pulitaa ni lei-lei kire
ko meni heitalenga'inie nga mo ola huni eerota'inie a Jisas
huni horo maesie haahie.
60 Mwala hunge kire lae mai na kire eerota'inie aana mo
ola hunge. Ta'e pulitaa ni lei-lei ka'a lio oodoie ike nga
tohungei mei ne'isaenga huni horo maesie a Jisas. Oto lae-
lae, ngaeta ro mwane kire ta'ela'i lo'u poi, na kirerue ko ere
uuri,
61 "A mwane ie e unue uuri, 'Nou sai oho aasie mola Nume
Maa'i Peine a God, na nou sai ha'a-uuresie lo'u mola i laona
e oolu aata hai dinge.' "
62 Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris e uure, ko te'uri hunie
a Jisas, "?E ue? ?Uri o ka'a to'o aana ike nga mei ola huni
aalamie mo ola nge kire ko ere waeli'o aani ngeena?"
63 Ta'e a Jisas e tolirohu mola.

Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko he'i unue lo'u hunie a
Jisas uuri, "No ko unue huni'o, uri o ke tohe oodoi'emeelu
aana satana God Mau-meuri'e uri i'oe Kalena God to'ohuu
wa ha'ike."
64 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "Nge ka'u oto o ko unuena.
Na aana nga maholo omu kei meni leesieu a Kale Ni Iinoni
ne kei ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-pwalona God
Hahu'ana Nanama, na kei lae mai i laona mei uuru uure
ta'au i salo."
65 Maholo Na'ohana Mo Na'ohai Pris ngeena ko a'arie
to'oni ingeie, aana ko tohungei saewasu, ko si unue uuri,
"A mwane ie ko ere mwakata'inie mola a God. !Ngeena
kolu ka'a saeto'o aana lo'u nga iini ke ere takoie! Omu meni
rongoa oto maraamiu uri e ere mwakata'inie a God.
66 ?Ha'alaa nga taa nge omu kei unue aana?"

Oto kire ko meni aalamie uuri, "!E malisine oto ke mae!"
67 Oto kire ko ngisuhie maana a Jisas, na kire ko repusie.
Kire pwasu haahie maana, na kire ko hidelie aana nimada,

68 na kire ko te'uri, “O unue uri i'oe oto a Kraes. Mala ko
urine, o ke unue ka'u a tei e rapusi'o huni haata'inie uri i'oe
oto nga propet to'ohuu.”

A Pita E Unue Uri E Ka'a Manata'inie Ike A Jisas
MAK 14:66-72; LUK 22:52-56; JON 18:15-18,25-27

69 Aana maholona na a Pita e ii'o ue i laona lolata po'oi
sinaha. Oto ngaeta keni eu'esu e tapaliu, na ko leesie a Pita.
Oto ko te'uri hunie, “I'oe no'one pe'ie a Jisas ni Kalili.”
70 Oto a Pita ko taateinge'inie i na'ona ahutada ko te'uri,
“Nou ka'a saie ike nga taa o ko ere i sulie.”
71 Oto ko lae ta'au takoie maana para, na ngaeta keni
eu'esu ko leesie lo'u. Oto a keine ko te'uri hunie mwala
kire uure i leune, “A mwane ie e o'o'o no'one pe'ie a Jisas ni
Nasaret.”
72 Oto a Pita ko he'i taateinge'inie lo'u, na ko tohe oto uuri,
“!Nou ka'a kele saie ike a mwane ngeena!”
73 E ka'a tewa lo'u na ngaeta mwala e uure-uure i leune,
kire ko lae mai saana a Pita. Oto kire ko te'uri hunie,
“Sa'a mola i'oe ngaeta mwane aada ni ngeena, i sulie melu
rongo saie mola aana erenga i'oe, aana o ko aapani mala
mo Kalili.”
74 Oto a Pita e ere ni ho'asinge ko te'uri, “!To'ohuu oto
mala God ta'au i Lengi! !Nou ka'a saie ike a mwaena!”
Oto kue ko tolana ngara oto.
75 Aana maholona nge a Pita ko si aamasito'o aana mo
wala a Jisas e unu-unu'i hunie uuri, “I na'ona kue kei ngara
i rodo si'irini, o kei taateinge'inieu ha'a-oolu uri o ka'a
manata'inieu ike.” Oto a Pita e iisitaa i sinaha, ko si ngara
uulo-uulo.

27

Kire Toolea A Jisas I Na'ona A Paelat Hunie Ke Leie
MAK 15:1; LUK 23:1-2; JON 18:28-32

1 Oto e dangi maahu'o-hu'o, na ahutana mo na'ohai pris
na mo rato ni mwane kire mani loko na kire oala'inie oto
horo'ilana a Jisas kei lae uri taa.†
2 Oto kire pwasue, kire ko si toolea, na kire ko toli'aasie i
nimana Paelat, mwane ni Rom nge ko aalaha haahie mo Jiu
aana maholona.

A Jiudas E Horo'ie Maraana
PALONGA 1:18-19

3 A Jiudas iini nge e pweloa, maholo e saie uri kire ko lei
mae oto aana a Jisas, ko si oonisae. Oto ko tola aaliho'i aana

† **27:1** 27:1 Aana ha'atolanga ni Rom, mo aalaha ni Rom ha'alaa kire to'o aana nanamanga huni lei maesie nga iini, na mo aalaha ni Jiu ha'ike.

oolu aawalai mei to'oha nge e hele-hele aani ngeena hunie
mo na'ohai pris na mo rato ni mwane.
4 Oto ko te'uri hunire, “Nou deu ooraha'aa oto aana nou
talei pwelo tototala mola aana iini e ka'a dau hu'isie ike nga
mei ola.”
Oto mo rato ni mwane kire ko aalamie uuri, “Leu ngeena
ka'a roro'anga ike i'emeelu ni ngeena. Roro'anga oto i'oe
maraamu.”
5 Oto a Jiudas e si aasie mo to'oha ngeena i aano wai Nume
Maa'i, na ko iisitaa oto, ko si lae li'o maraana.
6 Mo na'ohai pris kire so'ohie mo to'oha ngeena, na kire
ko unue uuri, “Mei to'oha aani siwe ni ienini. Kolu sa'a ne'ie
ike pe'ie mo to'oha aana Nume Maa'i aana ha'atolanga ikolu
e uure honosie mei to'oha aani epu.”
7 Oto kire ere-ere i sulie, kire ko si lo'onga'i huni holie
mola mei aano huni heitolinge'inie mo awataa aana. Oto
kire lae, kire ko si holie mei aano mwaanie ngaeta mwane
ko eu'esu nime aani mwakano.
8 Aena urine nge kire si haara'inie mei aano ngeena aana
Aano Ni Epu hule oto mai aana mo dinge ienini.
9 I leune nge nga taa a Propet Jeremaea e unue oto mai
waite e si to'ohuu, aana e unue uuri, *Kire toolea oolu aawalai
mei to'oha ngeena, mei ola mwala ni Israel kire lo'onga'inie
oto huni holi talana aana,*
10 *na kire aasie mei to'oha aana oto huni holie mei aano
mwaanie mwane ko eu'esu nime aani mwakano, mala oto a
aalaha e hatonga'inie hunieu.* *Sekaraea 11:12-13*

A Jisas E Uure I Na'ona A Paelat
MAK 15:2-5; LUK 23:3-5; JON 18:33-38

11 Oto kire toolea mai a Jisas i na'ona a Paelat, na a Paelat
ko si dolosi aana uuri, “?Uri i'oe ni oto inemauri mo Jiu?”
Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Nge ka'u oto o ko unuena.”
12 Ta'e maholo mo na'ohai pris na mo rato ni mwane kire
ere-ere aana, e ka'a aalamire ike oto oo'oo.
13 Oto a Paelat ko si te'uri hunie, “?Uri o ka'a rorongoa ike
mo ola hunge oto kire ko unu'i eemune?”
14 Ta'e a Jisas e ka'a aalamie lo'u nga ta'a-ta'a kele mei
wala, oto hule aana a Paelat na ko si tohungei pangata'inie
lo'u mola.

A Paelat E Toli'aasie

A Jisas Hunie Maenga
MAK 15:6-15; LUK 23:13-25; JON 18:39, 19:16

15 Suli helisi aana maholo Houlaa Ni Liumwaanie, aalaha
ni Rom ngeena e sai luhesie ta'ena nga iini mwala ko
ha'atohue mwaanie nume ni ho'o.

16 Oto aana maholona, ngaeta mwane satana a Jisas
Barabas, ingeie i laona nume ni ho'o.† Na mo ola aaela a
mwane ngeena e asui'i ahutana mwala kire mani sai'i.
17 Oto maholo ahutana mwala kire mani loko, a Paelat ko
si dolosi aada uuri, “?Iini uri taa aana e ro mwane ie nge
omu saeto'o aana ne ke luhesie huni'omu? ?A Jisas Barabas,
wa a Jisas iini sailana uri a Kraes?”
18 A Paelat e dolosi aada urine aana e saie mone uri mwala
paine aana mo Jiu kire toolea mai a Jisas i saana aena aana
kire ko upwesie.
19 Oto maholo a Paelat e ii'o i aano i lengine naunekume ni
leinge, hu'e ingeie e uusunge'inie mai mei wala hunie na ko
unue uuri, “Mwaanie o eu'esuie nga mei ola aana mwane
oodota'i ngeena, aena aana nou tohungei hii aaela i rodo
aana nou ma'ahu polea.”
20 Na aana maholo a Paelat ko pwaarongo i sulie mei wala
hu'e ingeie ko unue ngeena, mo na'ohai pris na mo rato
ni mwane kire ko unue oto uri mwala ke ha'atohu aana a
Paelat hunie ke luhesie a Barabas, na ke horo maesie a Jisas.
21 Oto a Paelat ko dolosi lo'u aada uuri, “?A tei hikana
e ro mwane ienini omu saeto'o aana uri ne ke luhesie
huni'omu?”
Oto kire ko meni unue uuri, “!A Barabas!”
22 Oto a Paelat ko he'i te'uri lo'u hunire, “?Ko urine, nga
taa nge ne kei da aana a Jisas iini nge sailana uri a Kraes?”
Oto kire ko meni aalamie uuri, “!Horo maesie i lengine
po'u-po'u!”
23 Oto a Paelat ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?Aana e ue?
?Ha'alaa nga mei taa nge e dau aaelasie?”
Ta'e kire ko si meni tea paine mola liutaa uuri, “!Horo
maesie i lengine po'u-po'u!”
24 A Paelat e lio-lio na ko lio aasaie oto uri kei uure
honosire uri taa, na maaola-olanga ko kara'i reu oto. Oto
e si da nimei wei, ko hodalie nimana i maadaelu na ko
unue uuri, “!Lio ka'u! No ko hodalie nimeku mwaanie nou
roro'a aana horo-maesilana a mwane ie. Nga roro'anga ineu
ha'ike, ta'e roro'anga oto i'omu maraamiu.”
25 Oto ahutana mwalana ko aalamie a Paelat uuri, “!E
diana mola! !Ne'ewau! !Roro'anga oto i'emi maraamami!
!Ma'alana nga mei ha'aloinge ko si hite aana mo kalemami
haahie maelana, ta'e i sulie mei ola emi saeto'o aana mone
oto!”

---

† **27:16** 27:16 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik e ka'a sapeie ike satai Jisas pe'ie satai Barabas aana tatala ienini. Ne'isaenga aana satai Barabas nge “Kalena ngaeta mama'a.”

26 Oto a Paelat e si luhesie a Barabas hunire. Na e unue
hunie mo ramo uri kire ke hola'i wini-winie a Jisas, nge kire
ke si horo maesie i lengine po'u-po'u.

Mo Ramo Kire Ha'amwasi

Aana A Jisas
MAK 15:16-20; JON 19:2-3

27 Oto mo ramo kire toolea a Jisas i laona lolata ahuie
toohi peine a Paelat. Kire si soie mai ahutana mo ramo
aana pulitaa ikire, na kire mani ruru i saana a Jisas huni
ha'amwasi aana.
28 Oto kire ta'aasie mo to'oni ingeie mwaanie, na kire ko
ha'ato'onie mala inemauri aana to'oni tetewa nonoro'a mala
mo aalaha ko ho'o-ho'osi'i.
29 Oto mo ramo ngeena kire asuie rorodara aani walo kau-
keu, kire ko ne'ie i pweune a Jisas. Na kire ne'ie mai rade
i laona nime i pwalo-pwalona oto mala mo inemauri ko
hele-hele aani. Oto kire pouruuru haahie, kire ko si ha'a-
ha'amwasi aana, kire ko te'uri, “!Lahea inemauri mo Jiu!”
30 Oto kire ngisuhie na kire da mai rade mwaanie, kire ko
si reu-repusie pwaune.
31 Maholo kire ha'a-ha'amwasi mango aana a Jisas urine,
oto kire ko si ta'aasie to'oni nonoro'a mwaanie, na kire ko
ha'ato'onie lo'u aana mo to'oni ingeie. Oto kire ko si toolea
i sinaha huni lai horo maesie i lengine po'u-po'u.

Kire Uie A Jisas

I Lengine Po'u-po'u
MAK 15:21-32; LUK 23:26-42; JON 19:17-27

32 Maholo kire ko iisitaa ta'au mwaanie huilume pe'ie
a Jisas, na kire ko oodoie ngaeta mwane uure mwaanie
huilume paine i Saerin, satana a Saemon. Oto mo ramo
ngeena kire ko deu rarahie oto uri ke aanga'inie po'u-po'u
mwaanie a Jisas.
33 Oto kire lae ta'i hule aana leu kire haara'inie aana i
Kolkota, lo'onga'inge aana uuri, “Leu ni rarata.”
34 I leune i Kolkota, mo ramo ko niie waen hunie a Jisas uri
ke inu. Waen ngeena kire aaropwaie pe'ie ai aha'i huni uure
honosie sapesalunge, ta'e maholo a Jisas e mami aahongana,
oto ka'a sare inuhie ike.
35 Oto mo ramo kire si uie a Jisas i lengine po'u-po'u.
Mango urine, kire ko si ado aana mo to'oni ingeie na kire
ko inie daes huni'i.
36 Oto kire si ii'o i aano i leune, kire ko kakalie.
37 Oto kire ne'ie i hahona pwaune a Jisas mo wala huni
haata'inie uri nga taa e dau aaelasie. Kire ko uusue uuri, A
JISAS NI IENINI, INEMAURI MO JIU.

38 Na kire uie e ro mwane horopeli no'one pe'ie a Jisas i
lengine ngaeta ro po'u-po'u. Nga iini i pwalo-pwalona na
nga iini i meu-meuline.
39 Oto mwala ko liu i leune, kire ko ere maaleledie, na kire
ko teile'inie pwaude,
40 na kire ko ha'a-eetaa uuri, “Mwane nge o unue uri o kei
oho aasie Nume Maa'i Peine na uri o kei ta'e aaliho'i aana
lo'u mola i laona e oolu aata hai dinge eena. Mala o ko ne'ie
Kalena a God to'ohuu, o ke ha'a-uuri'o ka'u maraamu. !O ke
siho mai i aano mwaanie po'u-po'u!”
41 E urine no'one mola aana mo na'ohai pris, na mo ha'a-
uusuli aana ha'atolanga, na mo rato ni mwane. Ikire na kire
ko ha'amwasi aana a Jisas no'one urine, na kire ko unue
uuri,
42 “E roro'a ha'a-ha'a-uurie ka'u mwala aaopa, ta'e e sa'a
ha'a-uurie ike maraana. Mala ke siho oto mai i aano
mwaanie po'u-po'u aana maholo ienini, ha'alaa kolu ko
hiiwalaimoli uri ingeie oto Inemauri ikie mo Jiu.
43 !Iiei! E nou-noruto'o aana a God, na e unue oto maraana
uri ingeie Kalena God. Kolu ke lio-lio ka'u, ohe a God ko
ha'a-uurie oto molana.”
44 E ro horopeli, nge kire uirerue pe'ie a Jisas, na kirerue
ko ere aaelasie oto no'one mola urine.

A Jisas E Mae
MAK 15:33-41; LUK 23:44-49; JON 19:28-30

45 Oto i upui aatowaa, rodohono e dau haahie ahutana
hanue hunie e oolu maholoi sato.
46 Na ola mala oolune nga maholoi sato i aapau, a Jisas e
si soi oto paine aana erenga ni Jiu uuri, “?Eloi, Eloi, lama
sabaktani?” nge ne'isaenga aana uuri, “?God ineu, God
ineu, e ue oto o aatopuri eeku?”
47 Oto ngaeta mo iini aana mwala e uure-uure i leune kire
rongo, kire ko te'uri, “!Rongo ka'u! Ko soie a Elaeja.”
48 Oto ngaeta iini aada e huru pe'ie mei loi-losi, e
ha'ahonue aana waen aha'i, ko susu'ie aana mai ei, oto ko
susue'inie ta'au hunie ngidune a Jisas hunie ke inu.
49 Ta'e ngaeta mo iini ko te'uri, “Oto kolu ke maa'oohi ke'u.
Ohe kolu ko leesie a Elaeja ko lae mai ha'a-uurie.”
50 Na a Jisas ko he'i soi lo'u aana mei wala paine, na ko
mae oto.
51 Oto mola aana maholoi satona, sala kire lohea honosie
Hahu'ana Leu Maa'i i laona Nume Maa'i Peine e a'ari hunie
e ro aapa, uure oto ta'i lengi lai hule oto hai aano. † Na nunu

† **27:51** 27:51 Mei sala ngeena e haata'inie uri ooraha'aa e oopaa mo iinoni mwaanie a God, na maholo e a'ari uure ta'i lengi, e haata'inie uri a God e asuie tala haalu huni lae mai saana.

peine e aanuie mwakano, hule aana mo heu kire talihite oto
hunie e ro aapai heu.
52 Mo kilipwe'u kire taha, na mo iini hunge aana mwala
a God nge kire mae oto waite, kire ta'ela'i oto lo'u mwaanie
maenga.
53 Kire iisitaa mwaanie mo kilipwe'u, na i purine a Jisas
e ta'ela'i mwaanie maenga, kire si laehie huilume maa'i i
Jerusalem na mwala hunge kire leesire.
54 Oto na'ohana mo ramo ni Rom na mo ramo pe'ie nge
ko kakalie a Jisas, kire leesie nunu na ngaeta mo ola lo'u e
raune, kire ko si tohungei me'u oto hiito'o na kire ko unue
uuri, “A mwane ie Kalena God oto to'ohuu.”
55 Mo keni hunge kire uure no'one wau ha'atau mwaanie
po'u-po'u, kire ko ha'a-ha'amaesie nga taa ko reu. Mo keni
ngeena kire lae oto mai pe'ie a Jisas uure i Kalili huni pe'i-
pe'ie i sulie tala.
56 Ngaeta mo keni aada nge kira Meri ni Makdala, na a
Meri nikana Jemes na Josep, na nikana e ro kalena Sebedi.

A Josep Ni Arimetia E Haitolinge'inie A Jisas
MAK 15:42-47; LUK 23:50-56; JON 19:38-42

57 Aana maholona nga mwane to'o-to'o ni Arimetia, satana
a Josep, ko lae oto mai. A mwane ngeena e hiiwalaimoli
no'one aana a Jisas. Na maholo ko lae oto hunie i seulehi
aana dingena,
58 a Josep e lae mai saana Paelat. Oto ko ha'atohue rae
aana Jisas aana a Paelat. Oto a Paelat e unue kire ke
toli'aasie hunie.
59 Oto a Josep e lae i oohosie rae aana Jisas, ko si uloa aani
sala rere'a diana,
60 na ko ne'ie i laona kilipwe'u haalu ingeie, ola kire si
didie mola mwaanie hau oto paine. Oto e honoa maana
kilipwe'u ngeena aana ho heu oto paine, ko si lae mwaanie.
61 A Meri ni Makdala na ngaeta Meri lo'u, kirerue ii'o
taane i leune kire ko lee-leesie nga taa ko reu.

Mo Ramo Kire Kakalie Kilipwe'u

62 Oto aana hai dinge i purine dinge ni talama'inge hunie
Dinge Maa'i Mo Jiu, mo na'ohai pris na mo Parise kire ruru
i saana a Paelat.
63 Oto kire ko te'uri hunie, “Mwane Ou'ou, melu ko si
aamasito'o aana nga taa mwane eero-eero ngeena e unue
na e mauri ue aana e te'uri, ‘I purine oolu hei dinge ne kei
ta'ela'i lo'u.’
64 Oto o ke unue hunie mo ramo i'oe, hunie kire ke kakali
diana aana kilipwe'u ingeie lai hule aana oolune nga hai
dinge, mwaanie mo pwaarongoisuli ingeie kire lae mola

mai pelie rae aana i rodo. Oto kire ke si unue hunie mwala uuri, ‘E ta'ela'i oto mwaanie maenga,’ na eeronga ngeena kei tohungei aaela oto hiito'o lo'u liutaa aana iini hola'ina'o nge e unue uri ingeie a Kraes, Kalena God.”

65 Oto a Paelat ko si unue hunire uuri, “Kohi taane. Omu ke toolea ngaeta mo ramo ineu, hunie kire ke kakali diana aana kilipwe'u mala lo'onga'inge i'omu.”

66 Oto kire lae ta'au, kire puluie ha'a-ara ikire i reutana hau peine ngeena mwaanie nga iini e tahanie kilipwe'u, na kire ko toli'aasie mo ramo i saana huni kakalie.

28

A Jisas E Ta'ela'i Mwaanie Maenga
MAK 16:1-10; LUK 24:1-12; JON 20:1-10

1 Oto i purine Dinge Maa'i Mo Jiu, na ko si mwaasisine aana eetana nga dinge aana wiki haalu, a Meri ni Makdala na ngaeta Meri lo'u, kirerue lae mai huni leesie kilipwe'u.

2 Aana maholona paineha'ana nunu ko hite oto, aana ensel a God e siho mai uure i Lengi. E lae mai ta'aasie hau mwaanie maana kilipwe'u, oto e si ii'o i lengine.

3 Sapena ensel ngeena e raa oto mala wa'ariri, na mo to'oni ingeie kire rere'a oto liutaa aana ta'ena nga ola e rere'a.

4 Oto mo ramo nge kire ko kakalie kilipwe'u ngeena, kire apara'i pe'ie ma'unge. Kire ko eriri oto, na kire rapute'i i aano urihana oto mwala e mae.

5 Oto ensel ko ere hunie e ro keni na ko te'uri, “!Mwaanie more ma'u-me'u! Nou saie taane uri more ko heitalea a Jisas, iini kire horo maesie i lengine po'u-po'u.

6 Ingeie ha'ike oto i leu. E ta'ela'i eeliho'i oto lo'u mala e unue ka'u oto huni'omu waite. More ke lae ka'u mei leesie leu e eno-eno aana.

7 Oto more ke lae oto lau-leu, na more ke ha'arongoa mo pwaarongoisuli ingeie uri e ta'ela'i oto mwaanie maenga. Ko lae oto i na'o huni maa'oohi'omu hai Kalili, na omu ke si leesie oto hai leune. Nga taa nou sare unue huni'omu ni otona.”

8 Oto e ro keni ngeena kirerue ko tolana lae oto mwaanie kilipwe'u pe'ie ma'unge na saemangonga oto liutaa no'one. Oto kirerue ko si huru huni lai ha'arongoa mo pwaarongo-isuli ingeie.

9 Oto a Jisas ko tolana oodoirerue lo'u na ko unue uuri, “Ho'owa diana.” Oto kirerue lae mai saana, kirerue ko hele aana ae'aena pe'i ha'ama'unge aana.

10 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “Mwaanie more ma'u-me'u, ta'e more ke lae ta'i unue hunie maeni eesiku uri kire ke lae hai Kalili, na kire ke si leesieu oto hai leune.”

Mo Rato Ni Mwane Kire

Eero Haahie A Jisas E Ta'ela'i

11 Maholo na e ro keni ko lae-lae ue i sulie tala, ngaeta
mo iini aana mo ramo nge kire kakakalie kilipwe'u, kire lae
oto ta'au i henue i Jerusalem na kire ko ha'arongoa oto mo
na'ohai pris aana nga moi taa e rau.
12 Oto mo na'ohai pris kire loko pe'ie mo rato ni mwane,
kire ko si meni wala. Oto kire ko niie mei to'oha oto paine
hunie mo ramo ngeena,
13 na kire ko te'uri, “Omu ke hahu'ei unue oto oodoie
mwala uri mo pwaarongoisuli ingeie kire lae mai pelie rae
aana i rodo maholo na omu ko ma'ahu.
14 Mala uri a Paelat ko pele'i rongoa leune, i'emeelu melu
ke si ere-ere taane pe'ie aana, mwaanie omu roro'a lo'u
aana.”
15 Oto kire toolea mei to'oha ngeena, na kire ko deu oto
i sulie nga taa mo rato ni mwane kire hatonga'inie hunire.
Oto tataroha ngeena ko taro hailiu i matolana mo Jiu hule
oto mai aana mo dinge ienini.

A Jisas E Haata'i Aana

Mo Pwaarongoisuli

MAK 16:14-18; LUK 24:36-49; JON 20:19-23; PALONGA 1:6-8

16 Oto aawalai pwaarongoisuli mwana eeta kire lae oto
hunie uuwo i Kalili, leu nge a Jisas e unue kire ke lae aana.
17 Na maholo kire leesie a Jisas, oto kire ko si pouruuru ni
ha'ama'unge aana, ta'e aana e urine na ngaeta mo iini aada
kire ne'isae rue-rua'a mola ue.
18 Oto a Jisas ko lae mai saada, na ko ere hunire uuri, “A
God e niie oto ahutana nanamanga hunieu, haahie ahutana
mo ola i Lengi na mai aano i leu.
19 Aena urine, omu ke lae, na omu ke da hunie ta'ena nga
iinoni ni welumalau ke ne'i pwaarongoisuli oto ineu. Omu
ke loto maa'i aada aana satana a Mama'a na a Kale na Li'oa
Maa'i.
20 Omu ke ha'a-uusulire hunie kire ke tola i sulie oto
ta'ena nga ola nou hatonga'inie huni'omu. Na omu sai
noruto'o aana uri ne ke ii'o pe'i'omu oto tarau, lai hule aana
ha'amangolana walumalau.”

Tataroha Diana I Sulie A Jisas Kraes Nge A Mak E Uusue

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Mak nge e uusue Tataroha Diana ienini, ingeie nga pwaarongoisuli a Jisas ha'ike, ta'e e sai diana aana a Pita, na e takihana a Banabas. Nikana a Mak e to'o aana paineha'ana nume ta'au i Jerusalem na i leune nge kira hiiwalaimoli ko loo-loko aana tarau. Sa'a mola a Jisas e hele aana ngaunge ooreta ingeie aana Liumwaanie wau aana nume ikire ngeena. A Jon Mak e hakusie a Pol na Banabas aana eetana nga mai laenga ikire huni taroha'inie Tataroha Diana. Leesie Palonga 13:5.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jon Mak e uusue Tataroha Diana ie hunie mo Rom na ahutana mo Aapoloa Aaopa, mo iini nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Mo Rom kire uure-uure ma'uta'a mola aana nanamanga liutaa aana saenanaunge na laeliwalanga diana. Oto a Mak e unue mo hu'i-hu'ite nge a Jisas e asui'i nge kire haata'inie uri ingeie tohungei Kalena God.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

I purine tahela'inge a Jisas, taunge'inilada kira hiiwalaimoli e lae aana huilume paine i Rom, na e paine oto liutaa aana 64 A.D. Tataroha Diana a Mak ienini e pe'ie kira hiiwalaimoli huni uure a'aila'a aana hiiwalaimolinge ikire, na huni uure ma'uta'a ma'alana uri mwala ko teunge'inire wa ko horo maesire i tehula'ana a Kraes.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon Mak e uusue Tataroha Diana ie hunie hiiwalaimolinge ikie mo Aapoloa Aaopa ke susu aana a Jisas, aena aana ingeie oto Kalena God nge e lae mai huni pe'ikie mo iinoni. A Jisas oto Kalena God, na e to'o aana paineha'ana nanamanga. E nanama haahie mo aakalo, na haahie mo maelaa, na haahie mawasi-dengi, na haahie maenga. Ta'e ma'alana e urine a Jisas e haro haata'inie maraana uri ingeie a Kale Ni Iinoni. Ne'isaenga ngeena e haata'i diana aana uri ingeie nga iinoni to'ohuu. Ingeie oto tohungana oaka mo iinoni, aana ingeie no'one e hiinge'inie ahutana mo aasanga nge kie ko oodoi'i i laona mauringe ikie. A Jisas e lae mai huni luhesikie mo iinoni mwaanie

mo ooraha'aa ikie, na huni niie maurihe huu naka.
?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?
rareta'inge, taunge'inge, ha'a-uuringe
?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
Mak 10:45, Mak 16:15
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A Jon Loto Maa'i e dau aakau aana mwala hunie kire ke lulu i sulie a Kraes.
(1:1—1:13)

A Jisas e dau esunge aana po'o ni henue i Kalili.
(1:14—7:23)

A Jisas e dau esunge i matolana mo Aapoloa Aaopa mwaanie i Kalili.
(7:24—9:32)

A Jisas e uure i Kalili hunie huilume i Jerusalem.
(9:33—10:52)

A Jisas e ii'o i Jerusalem aana mo dinge i na'ona e mae.
(11:1—13:37)

A Jisas e mae na e mauri eeliho'i lo'u.
(14:1—16:20)

1A Jon Loto Maa'i E Dau Aakau Aana Tala Hunie A Kraes
MATIU 3:1-12; LUK 3:1-18; JON 1:19-28

1 Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes, Kalena a God e aehota oto mala
2 uusulana e lae i laona uusu-uusu a Propet Aesaea, aana e unue uuri, *Ne kei uusunge'inie hurula'aa ineu wau i na'omu hunie ke dau aakau aana tala i'oe loosi'o.* *Malakae 3:1*
3 *Nga iini ko soi-soi peine i laona hanuesala uuri, "Omu ke dau aakau aana tala loosie laenga mai a Aalaha, na omu ke ha'a-oodohie tala ni lae ingeie."* *Aesaea 40:3*
4 Oto a Jon Loto Maa'i e ii'o i henuesala, na ko taroha'inie hunie mwala uri kire ke aali'u to'ohuu mwaanie ooraha'aa, nge kire ke si loto maa'i hunie a God ke sae'aasie mo ooraha'aa ikire.
5 Na mwala hunge kire lae mai saana uure mwaanie i Jerusalem na ta'ena nga leu lo'u aana po'o ni henue i Jiudia. Kire ko ha'ahoue oto mo ooraha'aa ikire, oto a Jon ko si loto maa'i aada i laona wai peine i Jodan.
6 A Jon e ho'o-ho'osie mola to'oni aaela kire asuie aana iihune kamel, na e ho'osie haahie danumana roroto'oni aani te'e-te'ei puluke.† Na ngaulaa ingeie oto mo oru na mo ngingidue.
7 Na e taroha'inie i na'ona mwala uuri, "Ngaeta iini kei lae mai puriku, ingeie e paine lo'u liutaa aaku, hule aana ineu

† **1:6** 1:6 A Propet Elaeja e sai ho'osie mo to'oni aaela urine oto i na'o. Leesie 2 Kings 1:8.

na nou ka'a diana ike malisine ne ke asu mala koni-konihe huni luhesie ho'ohaahi'ae ingeie.
8 Ineu no ko loto maa'i eemiu mola aani wei, ta'e ingeie kei loto maa'i eemiu aana Li'oa Maa'i.”

A Jon E Loto Maa'i Aana A Jisas
MATIU 3:13-17; LUK 3:21-22

9 Oto aana maholona a Jisas e lae mai mwaanie i Nasaret aana po'o ni henue i Kalili, na a Jon e loto maa'i aana i laona wai i Jodan.
10 Aana maholo a Jisas e ta'ela'i poi mwaanie wai, e lio na ko leesie ta'au i Lengi e taha, na Li'oa Maa'i ko siho oto i lengine mala hiroikuu.
11 Na mei wala uure ta'au i Lengi ko te'uri, “I'oe oto hahu'ana kaleku, na nou tohungei manata diana huni'o, na no ko ilenimwa'e oto liutaa haahi'o.”

A Satan E Malaahongana A Jisas
MATIU 4:1-11; LUK 4:1-13

12 Na oto lau-leu Li'oa Maa'i e toolea i laona hanuesala
13 aana leu nga mwala ha'ike aana, ta'e mo ola mauri ni me'esu hali'ite kire ii'o wau i leune. Oto a Satan e malaahongana hunie hai aawalai hei dinge wau i leune, oto mo ensel kire si lio i sulie.

A Jisas E Soie

E Hai Mwane Wee-weesi
MATIU 4:12-22; LUK 4:14-15, 5:1-11

14 Oto i purine kire ne'ie a Jon i nume ni ho'o, a Jisas e lae hunie po'o ni henue i Kalili na ko taroha'inie Tataroha Diana a God.
15 Na e ere uurini, “E hule oto aana pongi nge holosilana e lae, uri Aalahanga a God e kara'ini oto. Omu ke aali'u mwaanie mo ooraha'aanga i'omu, na omu ke hiiwalaimoli aana Tataroha Diana.”
16 Maholo a Jisas e lae-lae i reune Aasi I Kalili, na ko leesie ro mwane wee-weesi, a Saemon na a Andru aasine. Kirerue ko weesi aani hu'o.
17 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “More ke lae mai i sulieu, na more ke lulu i sulieu hunie ne ke ha'asai'omore'i aana tolahai weesinganga hunie mo iinoni.”
18 Oto e ro mwaasine ngeena ko tolana toli'aasie oto mo hu'o ikirerue, na kirerue ko lulu i sulie oto a Jisas.
19 Oto maholo ko ada lo'u hao, na ko he'i leesie lo'u ngaeta ro mwaasine, a Jemes na Jon pe'ie aamadarue a Sebedi. Ikire i laona iiola, na kire ko seumaa aana mo hu'o ikire.
20 Oto a Jisas e soirerue, na kire ko toli'aasie oto aamada a Sebedi na mo koni-konihe i laona iiola, kirerue ko lulu i sulie oto.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Li'oa Aaela Nge Aana
LUK 4:31-37

21 Oto kire ko lae oto hunie huilume i Kapaneam, na aana
Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas e lae huni ha'a-uusuli ta'au i laona
nume ni palo-palo ikire.
22 Na ahutana mwala ko meni pangata'inie ha'a-uusulinge
ingeie, aana ha'a-uusulinge ingeie e ka'a urihana ike mo
ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, aana ko ha'a-
uusuli aana nanamanga.
23 Na nga mwane li'oa aaela aana ingeie no'one wau i
laona nume ni palo-palo aana maholona. A mwaena ko
toolea oto aawaranga paine na ko unue uuri,
24 "!Aaia! !Jisas ni Nasaret! ?O kei ue emeelu lo'u eena?
?Ohe o lae oto mai huni waeli'emeelu ni ngeena? Ineu nou
sai'o mola. I'oe iini maa'i a God."
25 Oto a Jisas ko si ere aana li'oa aaela ngeena ko te'uri,
"O ke rohu oto, na o ke lae mwaanie a mwane ngeena."
26 Oto li'oa aaela ngeena e papata'inie a mwaena hailiu, e
si aawara, na ko iisitaa oto mwaanie.
27 Na ahutana mwala ko meni pangata'i, na kire ko dolosi
heiliu oto i matolada uuri, "?Ha'a-uusulinge haalu uri taa
ni ie? Mwane ngeena ko ere aana nanamanga. E ere hunie
mo li'oa aaela, oto kire tola oto i sulie."
28 Na oto lau-leu tataroha aana e taro oto ahusie ahutana
mo henue kali-kelie i Kalili.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwala Hunge Mwaanie Mo Maelaa Hai Aaopa'i
MATIU 8:14-17; LUK 4:38-41

29 Oto a Jisas na e hai mwane pe'ie, kire iisitaa mwaanie
nume ni palo-palo, kire ko si oodohie nume a Saemon na
Andru.
30 Na keni hungaona a Saemon e eno taane i nume aana
ko tohungei mata'i oto hiito'o. Oto kire ha'arongoa a Jisas
aana.
31 Na e lae mai saana, oto e hele i ki'ine na ko ta'ea. Oto
mata'i e tolana mango oto mwaanie, ko si rareta'inire.
32 Oto aana maholo ko seulehi oto,† nge mwala kire toolea
mai mo mae-maea'a hunge i saana a Jisas, na ngaeta mo iini
mo li'oa aaela aada no'one.
33 Ahutana mwala ni Kapaneam kire loko tarakoni i
maana nume.
34 A Jisas e ha'a-uurie mwala hunge aana mo maelaa hai
aaopa'i e hite aada, na e oohe aasie no'one mo li'oa aaela

† **1:32** 1:32 Dinge Maa'i Mo Jiu e mango mola aana maholo sato e suu, oto kire sai esuie lo'u ta'ena nga mei esunge.

mwaanie mwala hunge. E ka'a toli'aasie ike mo li'oa aaela
ngeena kire ke ere, aena aana kire manata'inie oto.†

A Jisas E Taroha'i Weu

Aana Po'o Ni Henue I Kalili
LUK 4:42-44

35 Oto i maahu'o-hu'o na e ka'a dangi ue, a Jisas e ta'ela'i
na e lae maraana takoie leu nga mwala ha'ike aana, nge e
si aarenga'i.
36 Lae-lae a Saemon na ngaeta mo iini lo'u pe'ie, kire lae
huni heitalea.
37 Oto maholo kire lio oodoie, kire ko te'uri hunie,
"Ahutana mwala ko lo'ohi'o."
38 Ta'e a Jisas e aalamire uuri, "Ha'ike, ta'e kolu ke lae aana
ngaeta mo huilume lo'u, hunie ne ke laeliwala no'one nada,
i sulie nou lae mai huni esu oto urine."
39 Oto e si lae kalie ahutana mo huilume i Kalili pe'i
laeliwalanga i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu, na pe'i
oohe aasie mo li'oa aaela lo'u no'one.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane Maelaa Aaela E Waelie Sapena
MATIU 8:1-4; LUK 5:12-16

40 Na ngaeta mwane e to'o aana maelaa ni osa, e lae mai
pouruuru i na'ona a Jisas, na ko ha'atohu aana uuri, "Mala
o ko mwa'e-mwa'e, o ke kuraa sapeku hunie ne ke rere'a
adona ii'onga lo'u pe'ie mwala a God."†
41 A Jisas e aamasie oto liutaa, oto e si susue'inie wau
nimana huni hele i sapena mwaena, na ko te'uri, "Iau, nou
mwa'e-mwa'e taane. Sapemu ke mola oto."
42 Oto mola lau-leu aana maholo e ere urine, maelaa ni
osa ngeena e tolana mango oto mwaanie, na sapena e mola
oto.
43-44 Oto a Jisas ko si ere aana a mwaena uuri, "!O ke
rongo! Mwaanie o ha'a-ha'arongoa nga iini aana nga taa e
rau. Ta'e o ke oodo mola i saana mo pris hunie kire ke saie
uri sapemu e mola oto. Na o ke niie uuraa'inge hunie a God
mala mo Ha'atolanga a Mosis e unue. Urine ahutana mwala
kire ke si meni saie uri sapemu e mola oto."
45 Ta'e a mwaena e lae ta'au ngeena na ko aehota
taroha'inie oto hailiu. Na aena ko tohungei ere hiito'o i sulie

---

† **1:34** 1:34 A Jisas e ka'a sai toli'aasie mo li'oa aaela huni ere-ere aana e ka'a hule ue aana maholo huni unu haada'i aana uri ingeie oto Kalena God. † **1:40** 1:40 Mo Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mwala pe'ie maelaa aaela ngeena, kire tohungei mada'a i maana God. Kire mada'a oto liutaa, hule aana iini nge ko kele kopi mola aana iini e to'o aana maelaa ngeena kei mada'a no'one mala ikire. Aena urine mo Jiu ka'a toli'aasie kire ke ii'o i laona mo huilume, wa kire ke lae mai i laona leu ni uusi'e, wa kire ke lae mai i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu. Leesie Levitikas 13:45-46.

leune, oto hule aana a Jisas e ka'a sai lae haada'i ike lo'u takoie nga huilume. A Jisas e lae mola aana mo henuesala nge nga mwala ha'ike aani, na mwala kire ko si lae mola mai saana uure mwaanie ta'ena nga leu.

2

A Jisas E To'o Aana Nanamanga Huni Sae'aasie Mo Ooraha'aa

MATIU 9:1-8; LUK 5:17-26

1 Oto ngaeta mo hei dinge lo'u i puri, a Jisas e aaliho'i lo'u
hunie huilume i Kapaneam. Aana maholo e hule wau, oto
tataroha aana e taro hailiu uri e hule lo'u weu i nume.
2 Na mwala hunge kire loko mai saana, oto hule aana nga
leu ni uure aana ha'ike lo'u, ma'alana po'oi sinaha. Oto a
Jisas ko si lalado nada aana mei wala diana.
3 Na maholona e hai mwane kire aanga'inie mwane e
rarasi, kire ko hule oto pe'ie i nume.
4 Ta'e kire dau pu'ota'inie uri kire kei lae wau pe'ie i saana
Jisas uri taa, i sulie mwala kire hunge. Oto kire hane pe'ie
ta'i koluhana nume, na kire hoka talana ta'i lengi, kire si
uukue pe'ie hulite ingeie hai saana a Jisas.
5 Na a Jisas mone e saie mola kire hiiwalaimoli aana, oto
ko te'uri hunie mwane nge e rarasi ngeena, “Kaleku, mo
ooraha'aa i'oe sae'aasileni e lae oto mwaani'o.”
6 Ta'e aana maholona ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis kire ii'o no'one pe'ire. Oto kire ko
tohungei ne'isae hiito'o i manatada uuri,
7 “!Ha'ike eena! ?A tei mwane ni ko ere tooha'inie uri
ingeie e paine mala God ie? I sulie nga iini lo'u huni
sae'aasie roro'anga ha'ike, ta'e a God mola ha'alaa.”
8 Na lau-leu a Jisas ko saie oto maraana mo ne'isaenga
ikire, oto ko si te'uri hunire, “?E ue nge omu ko lo'o-lo'onga'i
oto hiito'o urine?
9 Omu saie ka'u uri erenga ni mola e mwada'u na ta'ena
nga iini e sai ere mola hunie mwane e rarasi ienini uuri, ‘Mo
ooraha'aa i'oe sae'aasileni e lae oto.’ Na lo'u uuri, ‘!Ta'ela'i!
O ke toolea hulite i'oe, na o ke lae-lae oto.’ Ta'e huni esuie e
ro mei ne'isaenga ngeena kire aasa oto hiito'o hunie iinoni.
10 Ta'e ineu, a Kale Ni Iinoni, ne kei esuie mola mei
ola hunie omu ke lio saie uri ineu, nou to'o aana no'one
nanamanga huni sae'aasi ooraha'aa mai aano i leu.” Oto a
Jisas ko unue hunie mwane e rarasi ngeena uuri,
11 “!Ta'ela'i! O ke toolea hulite i'oe na o ke lae-lae oto i
nume i'oe.”
12 Na oto lau-leu maholo kire ko to'o-to'omaaie ue, e
ta'ela'i na e toolea hulite ingeie, na ko iisitaa oto mwaanie
leune. Oto kire ko tohungei pangata'i, na kire ko soi

ha'amanikulu'aa God, na kire ko te'uri, “!Emi ka'a leesie
ike ue nga mei ola urine ke rau i na'o!”

A Jisas E Soie A Livae

Ma'alana Ingeie Mwane Ooraha'aa
MATIU 9:9-13; LUK 5:27-32

13 Oto a Jisas e he'i eeliho'i lo'u weu i reune Aasi I Kalili,
na mwala hunge kire hule lo'u i saana, na ko aehota ere ni
ha'ananaunge lo'u hunire.
14 Na maholo e lae-lae ue, na ko leesie a Livae, kalena
Alpeas, e ii'o aana leu ingeie huni susulu to'oha aana takis
hunie aalahanga ni Rom. Oto a Jisas ko te'uri hunie, “O ke
lulu i sulieu.” Oto a Livae e ta'ela'i, na ko lulu i sulie oto a
Jisas.
15 Na mwala hunge aana mo iini kire unue ikire mwala
ooraha'aa, na mo mwane susulu to'oha aana takis, kire ko
lae i sulie a Jisas. Oto maholo a Jisas e lai ii'o i nume a Livae
huni ngeu pe'ie, mwala hunge no'one urine kire loko wau,
na kire ko ngeu pe'ie a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie.
16 Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis
kire leesie a Jisas ko ngeu pe'ie mwalana, oto kire ko
upwesie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, “?E ue nge a Jisas
ko ngeu na ko inu pe'ie mo iinoni ooraha'aala mala mo
mwane susulu to'oha ngeena?”
17 Maholo a Jisas e rongo, oto ko te'uri hunire, “Iinoni nge
e awaa mola sa'a saeto'o aana ike mwane kure-kure, ta'e iini
nge ko maelaa'a ha'alaa. Aana nou lae mai huni haaraie mo
iinoni ooraha'aa ke lulu i sulieu, na nou ka'a lae ike mai huni
haaraie mo iini kire unue kire diana oto.”

Mo Parise Kire Ere Haitapali Pe'ie A Jisas Haahie Oolon-gaunge
MATIU 9:14-17; LUK 5:33-39

18 Maholona mo pwaarongoisuli a Jon na mo Parise kire
ko oolongau. Oto ngaeta mwala kire lae mai saana a Jisas na
kire ko dolosi aana uuri, “?E ue ka'u nge mo pwaarongoisuli
a Jon na mo iini aana mo Parise kire ko oolongau, ta'e mo
pwaarongoisuli i'oe ha'ike?”
19 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “?Mo malahune a poro
haalu kire kei saehuu uri taa na kire ko ngeu-ngeu ue aana
ngauhe ni ha'arurunge na a poro haalu e ii'o ue pe'ire? !E
aasa! Maholo poro haalu ko ii'o pe'ire, kire sa'a oolongau
ike.
20 Ta'e kei hule aana hai dinge nge kire kei toolea poro
haalu mwaanire, nge kire ke si oolongau taane.”

Ha'a-uusulinge A Jisas

E Liue Ha'a-uusulinge Lalahu'e
MATIU 9:16-17

21 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u mei wala ni aalahuunge ie
i sulie ha'a-uusulinge haalu ingeie hunire uuri, “Nga iini e
sa'a lo'amenaa ike nga to'oni lalahu'e aana nga mei lo'amena
haalu. Aana maholo ko hodalie, nge mei lo'amena haalu
ngeena kei mwai-mwei na kei hakasie mola to'oni lalahu'e,
oto ke si haka aaela lo'u mwaanie hola'ina'o.
22 Na nga iini e sa'a ne'ie ike waen haalu i laona ho ate'a
lalahu'e nge kire asuie aana te'e-te'ei nanikot. Aena aana
mala kei esu urine aana, nge maholo waen haalu ngeena
kei po'o, ate'a lalahu'e ngeena e sai a'ari na waen kei waeta'i
oto. Ta'e waen haalu ke lae oto mola i laona ho ate'a haalu.”

Mo Parise Kire Ere Haitelili Pe'ie A Jisas Haahie Hai Dinge Maa'i
MATIU 12:1-8; LUK 6:1-5

23 Oto aana ngaeta hai Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas e liu i
laona hohola aana ola mala kooni. Oto aana maholo kire
ko lae ngeena, mo pwaarongoisuli ingeie kire ko aroa hue-
huana mola huni ngeu'i.
24 Oto mo Parise ko te'uri hunie, “!Ei, leesie ka'u! Mo
pwaarongoisuli i'oe ko deu esunge mola aana Dinge Maa'i
ikie, mei ola e aapu aana Ha'atolanga a Mosis.”
25 Oto a Jisas ko aalamire ko te'uri, “Omu saie taane nga
taa nge a Deved Inemauri e asuie, aana maholo ingeie na
ngaeta mo iini lo'u pe'ie kire hiolo. ?Ta'e e ue ni omu ka'a
rongo saie ike ne'isaenga aana?
26 Aana maholo a Abaeata ingeie Na'ohana Mo Na'ohai
Pris, a Deved e lae sili i laona nume maa'i a God, na e
ngaue ho bred maa'i, ola niilana e lae hunie a God. Ta'e mo
Ha'atolanga a Mosis e unue e ka'a malisine ike ke ngaue,
aana ta'e mo pris hali'ite kire sai ngaue taungei bred maa'i
urine. Na a Deved e nii no'one ana mo iini kire lae pe'ie.
Ta'e ma'alana e urine, a God e ka'a leie ike haahie.”
27 Oto a Jisas e te'uri lo'u hunire, “A God e asuie Dinge
Maa'i huni pe'ie mola iinoni, na iinoni ha'ike hunie Dinge
Maa'i.
28 Aena ngeena ineu a Kale Ni Iinoni oto nou aalaha
haahie Dinge Maa'i.”

3

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Ki'ine E Heko
MATIU 12:9-14; LUK 6:6-11

1 Oto a Jisas e lae lo'u i laona nume ni palo-palo mo Jiu,
na ngaeta mwane ingeie i leune ki'ine e heko.

2 Oto ngaeta mo iini kire ko lio hunie ohe kei ha'a-uurie a
mwaena aana Dinge Maa'i ikire, hunie kire ke ere aaelasie
i laona leinge.
3 Oto a Jisas ko te'uri hunie mwane ki'ine e heko ngeena,
“O ke uure ka'u i na'ona mwala.”
4 Oto e te'uri hunie mo iini kire ko upwesie ngeena, “?Nga
taa ni Ha'atolanga ikolu e toli'aasie huni esuie aana Dinge
Maa'i? ?Huni pe'ie iinoni wa huni waelie mola? ?Huni ha'a-
uurie iinoni wa huni horo'ie?” Ta'e kire rohu mola, na nga
iini ka'a ere ike.
5 A Jisas e saehuu i sulie saeda e hau, oto e to'omaaire
mola pe'i saewasunge.† Oto ko te'uri hunie a mwaena, “O
ke lalaa'inie ki'imu.” Oto e lalaa'inie ki'ine, na e diana oto
lo'u.
6 Oto lau-leu mo Parise kire iisitaa, na kire lae oto i meni
wala pe'ie ngaeta mwala aana pulitaa a Herod huni horo
maesie a Jisas.

Mwala Hunge Kire Loko

I Saana A Jisas

7 Ta'e a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae wau
hunie po'o ni eesi i Kalili. Na mwala hunge kire lae i sulie,
uure oto mwaanie mo po'o ni henue i Kalili na i Jiudia
8 na i Idumea, na uure mwaanie i Jerusalem, na mwaanie
po'o hao aana wai peine i Jodan, na uure no'one mwaanie
mo huilume mo Aapoloa Aaopa i Taea na i Saedon. Na
mwala hunge kire hule i saana Jisas i sulie kire rongoa
tataroha aana mo ola ko esui'i.
9 Na lokotaa e paine hiito'o mone, oto a Jisas e unue hunie
mo pwaarongoisuli ingeie uri kire ke dau aakau aana nga
iiola hunie, mwaanie mwala kire loko haahie.
10 I sulie a Jisas e ha'a-uurie mango mwala hunge, oto mo
mae-maea'a hunge kire ko eri'apasie lo'u uri kire ke kopi
mola aana.
11 Na maholo mwala nge mo li'oa aaela nge aada kire
leesie a Jisas, oto kire ko rapute'i oto i na'ona pe'i ngaranga
uuri, “!I'oe oto Kalena God!”
12 Ta'e a Jisas e ere honosire mwaanie kire ha'arongoa nga
iini uri ingeie a tei.

A Jisas E Lio Hilisie Aawalai Hurula'aa Mwana Rue
MATIU 10:1-4; LUK 6:12-16

13 Oto a Jisas e soie ngaeta mo iini mai saana, na ko
hanetaa lo'u ta'au i lengine toloi henue.

---

† **3:5** 3:5 Ma'alana a Jisas e saewasu, ta'e e ka'a ooraha'aa ike. A Jisas e saewasulie aaelanga mala a God no'one e sere'inie ooraha'aa. Na a Jisas e ka'a dau aaela i tehula'ana saewasunge ingeie, ta'e a Jisas e asuie mola nga taa e oodota'i.

14 Oto e lio hilisie aawala mwana rue mwaanie pulitaa
ngeena hunie kire ke ne'ie mo hurula'aa ingeie. Oto e si
ha'atolara hunie kire ke lai taroha'i,
15 na e niie hunire nanamanga huni oohe aasie mo li'oa
aaela.
16 Oto ie satana aawala mwana rue nge a Jisas e lio hilisire:
A Saemon nge a Jisas e haara'inie lo'u aana a Pita,
17 Na Jemes kalena Sebedi,
na Jon aasine a Jemes, nge a Jisas e haara'inirerue mo
Kalena Lou-lou i sulie kirerue sai saewasu lau-leu.
18 Na Andru,
na Pilip,
na Batolomiu,
na Matiu,
na Tomas,
na Jemes kalena Alpeas,
na Tadeas,
na Saemon ngaeta iini aana pulitaa nge ko sare haiseuni
huni ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie hanue i Israel,
19 na Jiudas Iskariot nge e pweloa Jisas hunie mo mae-
longa ingeie.

A Jisas E Nanama

Liutaa Aana Satan
MATIU 12:22-32; LUK 11:14-23, 12:10

20 Mango urine, oto a Jisas e aaliho'i lo'u hai nume,
na pulitaa paine e hule lo'u i saana. Oto a Jisas na mo
pwaarongoisuli ingeie, nga maholo huni ngeunge na ha'ike
lo'u.
21 Oto aana maholo uluhe iinoni a Jisas kire rongoa urine,
kire unue uuri, “Ko pweu oto to'ohuu.” Oto kire ko teule'i
huni lae mai toolea lo'u i henue hunie kire ke lio i sulie oto
wau.
22 Maholo kire ka'a hule ue, na mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga a Mosis nge kire lae mai uure ta'au i
Jerusalem, kire ko te'uri, “Aakalo paine haahie mo li'oa
aaela, a Bielsebul, ingeie oto aana. A Bielsebul ni ko niie
nanamanga hunie huni oohe aasie mo li'oa aaela urine.”
23 Oto a Jisas ko soire wau takoie, na ko ere ni aalahuunge
uuri, “?Ohe a Satan kei ta'aasie lo'u a Satan? !E aasa!
24 Ta'ena nga aalahanga kei oopa aani heiseuninge hon-
osie maraana, nge kei na'onga oto.
25 Na e urine lo'u mala nga uluhe ni iinoni kei oopara lo'u
maraada, uluhe iinoni ngeena nge kei ei'aa oto.
26 Na mala mo iini a Satan kire ta'ela'i honosire maraada,
nge kire sa'a uure a'aila'a ike lo'u, ta'e kire kei ei'aa oto.”

27 Na a Jisas ko he'i ere ni aalahuunge lo'u i sulie
nanamanga ingeie e saka liutaa aana Satan, oto ko te'uri,
“Nga mwane sa'a sili ike i laona nume ngaeta ramo hunie
ke pelie to'o-to'olana, ta'e kei hola'i tapolie na kei pwesue,
nge purine ke si toolea ahutana mo ola ingeie.†
28 “To'ohuu no ko unue huni'omu, a God e sai sae'aasie
ta'ena nga ooraha'aa mo iinoni ko esui'i, hule aana e sai
sae'aasie mo iini ko ere mwakata'inie.
29 Ta'e iini ko ere mwakata'inie Li'oa Maa'i, nge
sae'aasilana e sa'a lae ike oto oo'oo, aana e asuie mei
ooraha'aa e ii'o huu.”†
30 A Jisas e ere urine i sulie kire unue uuri, “Li'oa aaela
nge aana.”

?Kira Tei Tohungei

Uluhe Ni Iinoni A Jisas?

31 Oto nikana pe'ie mo eesine mwane kire mani hute, kire
hule na kire uure mola ta'i sinaha i sulie mwala hunge kire
loko kali-kelie a Jisas. Oto kire ko ha'atolaa mei wala hunie,
32 kire ko te'uri, “!Lio ka'u! A nikemu na mo eesimu kire
uure mola ta'i sinaha, na kire ko sare leesi'o.”
33 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “?A tei ni a nikeku, na kire
a tei ni mo eesiku?”
34 Oto ko lio wau hunie ahutana mwala kire ii'o kali-kelie,
na ko te'uri, “I'omu oto mo nikeku na i'omu oto mo eesiku.
35 Aena aana iini nge ko esuie nga taa e to'ohie saena God,
ingeie oto aasiku na a nikeku.”

4

A Jisas E Aalahuu Aana

Iini Ko Hesi Litei Ola
MATIU 13:1-9; LUK 8:4-8

1 Oto a Jisas ko aehota ha'a-uusuli lo'u i reune Aasi I Kalili,
na aena aana mwala hunge kire loko, oto e ta'e i laona iiola
wau i eesi. Oto ko ere ni ha'a-uusulinge hunie lokotaa paine
wau i oone.
2 E ere ni ha'a-uusulinge hunire aana mo aalahuunge oto
hunge i sulie maurihe, na ko te'uri hunire,

---

† **3:27** 3:27 A Jisas e ha'amalaa uri a Satan domana ngaeta ramo, ta'e a Jisas domana iini nge e a'aila'a oto liutaa. A Jisas e sai pwesue mola a Satan huni toolea ahutana mo ola ingeie, na aana e urine, nge a Jisas e sai luhesie mo iinoni mwaanie aalahanga ni rodohono a Satan huni toolera i saana aalahanga ni matapwanga ta'au i Lengi. † **3:29** 3:29 A Jisas e ere i sulie “mei ooraha'aa e ii'o huu” aana maholo ngaeta mwala ko leledie walaimolinge nge Li'oa Maa'i e haata'inie hunire i sulie a Jisas. Oto urine kire ooraha'aa ni ngeena, aana sae'aasilana sa'a lae ike oto oo'oo hunie ta'ena nga iini e ere mwakata'inie Li'oa Maa'i aana e sere'inie walaimolinge nge Li'oa Maa'i ko haata'inie hunie.

3 “Omu ke rongo ka'u. Ngaeta mwane au'esu hohola e
o'o'o, oto ko lai hesie mo litei ola ingeie mala mo kooni.
Hasinge ngeena ko lae mola aana tataa'inilana mo lite,
4 na maholo ko tatataa'inie mo litei ola hailiu i laona
hohola ingeie, ngaeta mo litei iini eeni kire ko teke i reune
tala. Oto mo menu kire loho mai, kire ko ngeu'i mola.
5 Ngaeta mo litei iini kire ko teke i lengine mei heu-heue.
Oto mo lite ngeena kire ko tolana pwito poi aena aana mei
mwakano ngeena e ka'a pi'ola ike. †
6 Ta'e e hule aana maholo sato ko peine, oto sato ko
madorohi'i oto hiito'o, na kire ko nunulu mola aena aana
kire ka'a susu'imi ike hiito'o i aano.
7 Ngaeta mo litei ola kire ko teke i matolana mo walo kau-
keu. Oto kire ko pwito tararuru pe'ie mo walo kau-keu, ta'e
mo walo kau-keu kire paine haahi'i nge kire ko si melusi'i
mola. Oto kire ka'a hungu ike.
8 Ta'e ngaeta mo litei ola kire teke i lengine mei mwakano
diana. Kire lai pwito diana na kire hungu, nga mo iini kire
hungu oolu aawala, na nga mo iini e oono aawala, na nga
mo iini tangalau.”
9 Oto a Jisas e si ere ooreta hunire uuri, “Mwaanie omu
rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i
diana i suli'i.”

?Aena E Ue Nge A Jisas

E Ha'a-uusuli Aani

Aalahuunge Hali'ite?
MATIU 13:10-17; LUK 8:9-10

10 Na maholo a Jisas e ii'o maraana, oto aawalai pwaaron-
goisuli mwana rue ingeie pe'ie nga mo iini lo'u nge kire
ko lulu i sulie, kire lae mai saana, na kire ko unue hunie
uuri, “Melu saeto'o aana o ke ere luhesie mo aalahuunge
i'oe ngeena.”
11 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “A God e lio hilisi'omu
hunie omu ke saenanau aana walaimolinge mumuni aana
Aalahanga a God, ta'e mo iini po'oi sinaha aana Aalahanga
ingeie, nge mo ere-erenga ko lae mola hunire aani aalahu-
unge.
12 Oto *kire ko lio-lio ta'e kire ka'a lio saie, kire ko rorongo
ta'e kire ka'a rongo saie ike, aena aana kire kei te'urine, nge
kire kei oonisae na a God kei ta'aasie mo ooraha'aa ikire.”
Aesaea 6:9-10*

---

† **4:5** 4:5 Mo hohola heu-heue i Israel kire sai mwaero lau-leu maholo ko nemo, na aana mo waro-waro wawai, kire sai madoro kohi lau-leu mwaanie mei aano mola. Oto aena mei olana nge mo litei ola kire ko pwito lau-leu.

A Jisas E Ere Luhesie Aalahuunge Aana Iini Ko Hesi Litei Ola
MATIU 13:18-23; LUK 8:11-15

13 Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, “?Uri omu ka'a saie ike
aalahuunge ie? ?Mala uri omu ka'a saie ike aalahuunge ie,
ha'alaa omu ke si saie ngaeta mo aalahuunge lo'u uri taa
eena?
14 Mwane hai-hesi e hasie walana a God.
15 Tala nge mo lite ngeena kire teke i sulie e urihana mo
iini nge kire rongoa taane mo wala. Ta'e e ka'a tewa na
a Satan e lae mai, ko ta'aasie oto mo wala diana ngeena
mwaanie manatada.
16 Na mo iini nge manatada e urihana mei mwakano hau-
heue ngeena, kire rongoa walana God, na oto lau-leu kire
ilenimwa'e haahie.
17 Ta'e e ka'a susu'imi diana ike mone i manatada, oto
e sa'a ii'o tewa ike. Maholo si'oha'anga kei toolera wa
taunge'inilada kei lae i tehula'ana mei wala ngeena, oto kire
ko tolana mamalo oto mwaanie.
18 Nga mo iini lo'u manatada e urihana mei mwakano e
honu aana walo kau-keu ngeena, kire rongoa no'one walana
God,
19 ta'e kire ne'isae painesie mola mau-meuringe aana
walumalau. Kire tolahi'e, na kire saeto'o aana mola to'o-
to'onga, na kire ko saehanalie ta'ena nga ola. Oto mo wala
diana ngeena kire ka'a pwito kohi, na kire ka'a hungu ike
lo'u.
20 Ta'e mo iini lo'u, mo iini urihana mei mwakano diana
ngeena, kire rongoa mo wala ngeena, oto kire lulu i suli'i.
Oto kire hungu diana oto eena, mo iini oolu aawala, na nga
mo iini oono aawala, na nga mo iini tangalau.”

!O Ke Ne'isae Diana

I Sulie Mo Aalahuunge!
LUK 8:16-18

21 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “?Uri nga iini kei
toolea mai laite oto ko mumunie mola i hahana hulite wa ke
pwaoha'inie nga nime haahie? !Ha'ike! Ta'e kei ne'i haada'i
mola aana ta'au i lengi.
22 Na ta'ena nga mei ola mumunilana ko lae-lae,
haata'inilana kei saronai lae taane mai haada'i aana leu
matapwa. Na nga taa nge aaluhilana ko lae-lae, aelilana
kei saronai lae taane mai haada'i huni leesie.
23 Mwaanie omu rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e
omu ke lo'o-lo'onga'i diana i suli'i.”

24 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Hele ma'uta'a aana
nga taa o ko rongoa, i sulie ta'a-ta'a totoho nge o ko totohoa

nga iini aana, ingeie nge a God kei he'i totoho'o lo'u aana,
ta'e kei totoho'o oto lo'u liutaa.
25 Aana ta'ena nga iini e mwa'e-mwa'e huni rongo i
sulie mo ha'a-uusulinge ineu, nge sapeilana saenanaunge ni
Lengi kei lae lo'u hunie. Ta'e a tei nge e ka'a mwa'e-mwa'e
huni rongo i sulie mo ha'a-uusulinge ineu, nge ma'alana
uri nga kele mei saenanaunge ni Lengi e to'o aana, ta'e
ta'aasilana kei lae mola mwaanie."
26 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, "Aalahanga a God
e urihana maholo mwane e hasie mo lite i laona hohola
ingeie.
27 Oto ma'alana e ka'a da lo'u nga mei ola ta'e ko ma'ahu
mola aana rodo, wa e ta'ela'i i aatowaa, ta'e mo lite nge e
hasi'i ngeena kire ko pwito mola maraani. A mwaena ka'a
saie ike no'one e ue nge mo lite ngeena kire sai pwito urine.
28 Mei ola ngeena, mwakano ni mola ko da mo lite ngeena
ko pwito urine na kire ke hungu. Kire kei hola'i ure, oto ko
he'i taka lo'u, na purine e taka mango kolu ko leesie oto ko
to'o hue-huana eena.
29 Oto maholo hue-huana ko repo oto, nge a mwaena ko
si aehota tapali'i oto aana naihi ingeie eena, aana kire repo
oto na e hule oto aana maholo huni'i."
30 Oto a Jisas ko dolosi uuri, "?Nga taa ni kolu kei unu
ha'amalaa Aalahanga God aana? ?Wa nga mei aalahuunge
uri taa ni kolu kei unue huni ere luhesie?
31 E urihana kele litei ola oto mwai-mwei aana ai mastad.
Ma'alana e mwai-mwei liutaa aana ahutana mo lite kolu ko
hei-hesi'i,
32 ta'e maholo hasilana ko lae, oto ko pwito poi na ko
peine oto liutaa aana ta'ena nga ola i laona hohola. Ko peine
ngeena, oto ko aatosara hailiu, nge ahutana manu kire ko
meni lae mai tola niu'i aana."
33 A Jisas e asuie mo laladonga hunge uurini huni ha'a-
uusulie mwala aani i sulie walana a God. E asuie mo
laladonga maliside hunie kire ke saenanau aana ahutana
mo ne'isaenga nge kire sai rongo sai'i.
34 E ere-ere ngeena aani aalahuunge hali'ite, ta'e maholo
mo pwaarongoisuli kire ko ii'o maraada pe'ie a Jisas, nge e
sai ere luhesie ahutana mo aalahuunge hunire.

A Jisas E Ere Aana Ooru
MATIU 8:23-27; LUK 8:22-25

35 Oto i seulehi aana hai dingena, a Jisas ko te'uri hunie
mo pwaarongoisuli ingeie, "Kolu ke aatoholo ka'u lo'u hunie
raune aasi po'o ta'au."
36 Oto kire lae mwaanie ruruhaa, na kire lai ta'e i laona
iiola nge a Jisas e ii'o aana. Oto kire mani lae, na ngaeta mo
iiola ko lae no'one pe'ire.

37 E ka'a tewa ike lo'u na paineha'ana mawasidengi ko hite
aada oto. Na aahe ko aehota aa'aro oto i laona iiola, hule
aana ko kara'i honu oto aana aasi.
38 Ta'e a Jisas e eno mola hai puri aana iiola, e pwaulunge
aana ho uulunge aana ko ma'ahu. Oto mo pwaarongoisuli
ingeie kire ko ha'alioa na kire ko te'uri, “?Ha'a-uusuli, ohe
o ka'a aapwasu ike lo'u aana kolu ko kara'i mae oto ie?”
39 Oto a Jisas e ta'e, ko ere aana ooru na aahe uuri, “!O ke
rohu, na o ke hahuroto!” Oto ooru e rohu oto, na ko tolana
hoolaa oto.
40 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “?
E ue ni oto omu ko me'u urine? ?Ohe omu ka'a to'o aana
ike lo'u nga mei hiiwalaimolinge?”
41 Ta'e kire ko tohungei me'u, na kire ko ere hunire hailiu
uuri, “?A tei mwane ni ie? ?Oto hule aana e ere aana ooru
na aahe, na kire ko rongo oto hunie?”

5

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane Nge Mo Li'oa Aaela Aana I Kerasa

MATIU 8:28-34; LUK 8:26-39

1 A Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lai aarapuu
aana po'o ni eesi i Kalili po'o ta'au aana po'o ni henue mo
Kerasa.
2 Na maholo a Jisas e siho mai mwaanie iiola, na ngaeta
mwane ko maau oto mai mwaanie mo kilipwe'u. Mwane
ngeena li'oa aaela aana,
3 na ii'onga ingeie oto mola i saana mo kilipwe'u. † Nga
iini e sa'a hele aana, wa ke pwasue ma'alana aani walo wa
aani iieli heu.
4 Mo maholo hunge pwasulana ae'aena na ki'ine ko lae
oto, ta'e ko mousi'i mola. Na nga iini ke a'aila'a hunie ke
ha'amanata'aa, na ha'ike lo'u.
5 Na oto tarau suli rodo na aatowaa, ingeie mola i sulie mo
uuwo na mo kilipwe'u pe'i aawaranga na hunulana sapena
mola aani ngedi.
6 Na maholo e leesie a Jisas ue wau ha'atau, e huru mei i
saana, na ko pouruuru oto i na'ona.
7-8 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “!I'oe, li'oa aaela, o ke iisitaa
mai mwaanie mwane ngeena!”
Oto a mwaena ko soi oto paine uuri, “!Ai Jisas, Kalena a
God, iini e paine liutaa! ?Nga taa oto o kei esuie aaku? No
ko eitanai'o aana satana God, o ke su'uri ha'aletehieu.”
9 Oto a Jisas ko dolosi aana uuri, “?Satamu a tei?”

---

† **5:3** 5:3 Mo Jiu oto i na'o kire sai didie mo heu hunie mo kilipwe'u ikire, wa kire sai heitolinge'inie mo rae i laona mo hahale mala mo kilipwe'u ikire.

A mwaena e aalamie oto ko te'uri, “Sataku a Hunge, aena
aana emi hunge oto hiito'o i laona mwane ie.”
10 Na ko eitanaie oto a Jisas uri ke su'uri uusunge'inire
mwaanie hanuena.
11 Na ola mala e ro sinolai poo kire ko susude i lengine
uuwo oto po'o wau.
12 Oto mo li'oa aaela ngeena ko eitanaie a Jisas uuri, “O ke
toli'aasi'emi ke lae i laona amaa ni poo ta'aune hunie emi
ke ii'o aani.”
13 Maholo e toli'aasire, kire si iisitaa huni lai sili i laona
mo poo. Oto amaa ni poo paine ngeena, kire mani loutaa
pwau i aano i sulie uuwo, na kire ko lai pola tala oto aana
mao'i hunie i eesi, na kire ko meni inu oto.
14 Oto mwala nge kire lio-lio i sulie mo poo ngeena kire
tahi, na kire lai taroha'inie tataroha oto wau i laona huilume
ikire na aana mo henue kali-kelie. Oto mwala kire huru
hunie kire ke lai leesie nga taa e rau.
15 Maholo kire lae mai i saana Jisas, kire ko meni me'u
aana kire ko leesie mwane nge mo li'oa aaela e hite-hite
aana, e ii'o i aano, na e ho'o sala, na manatana e taha oto.
16 Na mo iini nge kire leesie nga taa e rau ngeena, kire
unue oodoie mwala uri nga taa e rau aana mwane nge mo
li'oa aaela e o'o'o aana, na aana mo poo.
17 Oto kire ko eitanaie mola a Jisas hunie ke lae oto
mwaanie po'o ni henue ikire.
18 Oto maholo a Jisas ko ta'e i laona iiola, na mwane nge
mo li'oa aaela e iisitaa mwaanie ngeena ko eitanaie a Jisas
uri ke hakusie.
19 Ta'e a Jisas e ka'a toli'aasie ike. E unue mola hunie uuri,
“O ke aaliho'i mola i saana uluhe i'oe na o ke ha'arongora
aana walu ola diana nge a God e asui'i huni'o aana e
tohungei aamasi'o.”
20 Oto a mwaena e aaliho'i mola, na e laehie ahutana mo
huilume aana po'o ni henue i Dekapolis pe'i taroha'inie mei
ola paine ngeena a Jisas e asuie hunie. Na ahutana mwala
kire ko si meni pangata'inie oto hiito'o.

A Jisas E Ha'a-uurie Hu'e Nge E Hele Aana To'oni Ingeie,

Na Pule Kalena A Jaeras
MATIU 9:18-26; LUK 8:40-56

21 Oto a Jisas e aatoholo aaliho'i lo'u aana iiola hunie po'o
ni eesi ta'au. E si siho mola i reune aasi i leune, na mwala
oto hunge kire loko oto mai kali-kelie.
22 Na aana maholona, ngaeta na'ohai mwane paine aana
nume ni palo-palo, satana a Jaeras, e hule no'one. Maholo
e leesie a Jisas, e pouruuru oto i na'ona,

23 na ko eitanaie uuri, “Kele pule kaleku e eno oto hunie
maenga. No ko eitanai'o hunie o ke lae mai hele aana hunie
ke awaa na ke mauri.”
24 Oto a Jisas e lae oto pe'ie, na mwala hunge kire ko lae i
sulie oto pe'i uusule'inire hailiu.
25 Na ngaeta keni i leune, apu raha-raha ko seunie oto
hunie aawalai helisi mwana rue.†
26 A keine ko lae oto i saana mwala kure-kure hunge, ta'e
hunie uri ke awaa mola ha'ike. Na e waiahea tari-olanga
ingeie aana e holi-holi talana, ta'e nga mei ola hunie ke to'o
hoorana ha'ike, ko si peine mola.
27 Maholo a keine e rongo tarohana a Jisas, oto e lae liu i
purine mola i matolana mwala, na e kopi aana to'oni a Jisas.
28 Aana e lo'onga'inie uuri, “Mala ne ke kopi mola aana
to'oni ingeie, na ne kei awaa oto.”
29 Na maholo a keine e kopi aana to'oni a Jisas, oto apu
raha-raha ngeena e mango oto mwaanie aana maholona, na
e hiinge'inie uri e awaa oto ta'ingelu.
30 Na a Jisas, oto lau-leu e hiinge'inie maraana uri
nanamanga ingeie e ha'a-uurie nga iini, oto e aali'u ko te'uri,
“?A tei e kopi aana to'oni ineu?”
31 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko te'uri hunie, “!Lio
ka'u! Ahutana mwala ko meni uusule'ini'o. ?Aana e ue nge
o ko dolosie uri a tei e kopi aana to'oni i'oe?”
32 Ta'e a Jisas ko lio hailiu mola huni leesie uri a tei nge e
kopi aana to'oni ingeie.
33 A keita'aa ko si tohungei me'u oto na ko eriri i sulie e
saie uri ingeie oto mei olana e rau aana. Oto e lae mai, ko
pouruuru i na'ona a Jisas, na ko unue oodoie nga taa nge e
rau aana.
34 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Kaleku, hiiwalaimolinge i'oe
e ha'a-uuri'o oto. O awaa oto mwaanie mei maelaa ngeena.
Lae mola aani henuelamanga.”
35 Na maholo a Jisas ko ere-ere ue urine, ngaeta mo iini
kire lae mai uure mwaanie nume a Jaeras, kire ko te'uri
hunie a Jaeras, “Kele pule i'oe e mae oto. O ke su'uri
ha'aweoa lo'u a Ha'a-uusuli.”
36 A Jisas e rongoa mola nga taa kire ko unue, ta'e e unue
mola hunie a Jaeras uuri, “O ke su'uri tolahi'e, ta'e o ke
hiiwalaimoli mola aaku.”
37 Oto a Jisas e ka'a toli'aasie ike lo'u nga iini aaopa hunie
ke lae pe'ie, ta'e a Pita mola hali'ite, na a Jemes, na a Jon
aasine a Jemes.

---

† **5:25** 5:25 Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo keni apu raha-raha nge aada urine kire mada'a i maana God, na kire ke su'uri kopi aana nga iini lo'u mwaanie kire ha'amada'aa iini kire kopi aana ngeena. Leesie Levitikas 15:25-33.

38 Na maholo kire hule oto aana nume a Jaeras, na a Jisas
ko leesie mwala hunge kire ko e'engo i leune na nga mo iini
ko ngara-ngara na uulo-uulo oto paine.
39 Oto maholo a Jisas e sili hao i laona nume, ko te'uri
hunire, “?E ue ni omu ko e'engo na omu ko ngara-ngara
urine? Kele pule ie ka'a mae ike, ta'e ko ma'ahu mola.”
40 Ta'e kire ko mwesi mola mwaanie, na kire ko ha'a-eero
mola aana. Oto a Jisas e oohe aasire i sinaha, e si toolea
aamana pulena na nikana, na oolu pwaarongoisuli ingeie,
kire ko si lae i laona duru nge a pulena e ii'o aana.
41-42 A pulena e hule oto aana aawalai helisi mwana rue,
na a Jisas e hele i nimana, ko si te'uri hunie aana erenga ni
Jiu, “Talitha, koum.” Lo'onga'inge aana uuri, “Kele pule, no
ko unue huni'o o ke ta'ela'i oto.” Na oto lau-leu a pulena e
ta'ela'i, ko lae hailiu oto. Oto maholo kire leesie urine, kire
ko si tohungei pangata'i oto hiito'o.
43 Ta'e a Jisas e si ere honosire uuri, “Omu ke su'uri
ha'arongoa lo'u nga iini aana leune.” Na ko he'i unue lo'u
uuri, “Omu ke nii ngeulaa mola ana.”

6

Mwala Ni Nasaret Ka'a Hiiwalaimoli Ike Aana Jisas
MATIU 13:53-58; LUK 4:16-30

1 Oto a Jisas e uure mwaanie i leune, e si eeliho'i hunie
huilume nge e paine ta'e aana, na mo pwaarongoisuli ingeie
kire lae no'one pe'ie.
2 Na maholo e hule aana Dinge Maa'i Mo Jiu, oto a Jisas
ko aehota ha'a-uusuli lo'u i laona nume ni palo-palo. Na
mwala hunge kire loko hunie kire ke pwaarongo i sulie mo
ha'a-uusulinge ingeie. Oto maholo kire rongoa mo ha'a-
uusulinge a Jisas, kire ko tohungei pangata'i na kire ko
te'uri, “!Ha'ike eena! ?Uri a mwane ngeena e saie ka'u walu
ola ngeena uri taa? ?Na a tei ni e niie saenanaunge ngeena
hunie? ?Na e to'o aana nanamanga huni esuie mo hu'i-hu'ite
paine ngeena uri taa?”
3 Na lau-leu kire ko upwesie lo'u mola uuri, “Kolu meni
saie mola uri ingeie mwane aadu-eedu mola ni ngeena.
Nikana ka'u mola a Meri, na mo eesine kire mani hute ka'u
mola a Jemes, na a Josep, na a Jiudas, na a Saemon. Mo
eesine keni ka'u no'one mola i leu pe'ikolu.” Oto kire ko si
mola.
4-6 Oto a Jisas e pangata'i aena aana kire ka'a hiiwalaimoli
ike aana, na ko te'uri hunire, “Ahutana mwala kire sai
ha'ama'u taane aana nga propet. Ta'e mwala oto aana
hanue ingeie na mo tekihana na mo iini aana nume ingeie
maraana ha'alaa kire sa'a ha'ama'u ike aana.” Oto i leune

e ka'a asuie ike nga mo hu'i-hu'ite hiito'o, ta'e e ha'a-uurie
mola toota'i iini i leune aana mo iini ko mweri.

A Jisas E Uusunge'inie Aawalai Pwaarongoisuli Mwana Rue

Huni Taroha'inie Oonisaenga
MATIU 10:5-15; LUK 9:1-6

Oto a Jisas e laehie lo'u mo huilume hailiu, pe'i ha'a-
uusulie mo iinoni.
7 E soie mai aawalai pwaarongoisuli mwana rue ingeie,
oto e uusunge'inire hailiu, to'o ro mwane aani henue. Na
e niie nanamanga e saka hunire hunie kire ke oohe aasie
ahutana mo li'oa aaela.
8-9 Na ko hatonga'i hunire uuri, “Omu ke su'uri toolea nga
mo ola pe'i'omu aana laenga i'omu ienini, ma'alana nga mei
ngeulaa, wa nga mwa'i, wa nga mei to'oha, wa ruana nga
to'oni, na su'uri lo'u. Ta'e apa'a na ho'ohaahi'ae nge omu ko
lae-lae aani mola hali'ite.
10 “Oto ta'ena nga nume omu ko lai sili aana, aana ta'ena
nga hanue, omu ke ii'o ka'u i leune lai hule aana omu kei
lae mwaanie hanuena.
11 Mala uri nga hanue omu ko lai aarapuu aana na mwala
ka'a soi koni'omu, wa kire ke sare rongo huni'omu, nge omu
ke lae mwaanie hanuena, na omu ke tataa'inie mo wasa-
wasa mwaanie ae'aemiu, domana uri nga ha'apasunge
hunire uri a God kei ha'aloire.”
12 Oto mo pwaarongoisuli kire ko lae oto i taroha'inie
oodoie mwala uri kire ke oonisae na aali'u oto mwaanie
mo ooraha'aa ikire.
13 Na kire oohe aasie mo li'oa aaela hunge, na kire suuhie
mo mae-maea'a aani rumu na kire ha'a-uurire oto.

A Herod E Horo Maesie

A Jon Loto Maa'i
MATIU 14:1-12; LUK 9:7-9

14 Oto a Herod Antipas Inemauri e rongoa tataroha aana a
Jisas aena aana tataroha aana ko taro hailiu. Ngaeta mwala
ko unue uuri, “A Jon Loto Maa'i ni oto e mauri lo'u ie, ka'u
e to'o aana nanamanga huni esuie mo hu'i-hu'ite urine.”
15 Ngaeta mo iini ko unue lo'u uuri, “A Elaeja oto ni
ngeena.”
Ngaeta mo iini lo'u kire ko unue uuri, “Ingeie ngaeta
propet mala mo iini oto i na'o ni ngeena.”
16 Oto a Herod e rongoa tataroha aana, ko si te'uri, “A Jon
Loto Maa'i nge nou lama mousie ka'u pwaune ni ngeena,
ta'e e mauri lo'u.”
17 A Herod oto maraana nge e unue hunie mo ramo ingeie
uri kire ke pwasue a Jon Loto Maa'i na kire ke ne'ie i laona

nume ni ho'o. E te'urine aena aana a Jon e ere aana Herod
haahie e to'o aana a Herodias, hu'e a Pilip mwane aasine,
18 aana a Jon e ere uuri hunie, “O waelie oto ha'atolanga
aana o to'o aana hu'e mwane aasimu.”
19 Oto aena ngeena a Herodias e saewasulie a Jon, na e
sare horo maesie oto. Ta'e e aasa
20 i sulie a Herod e ma'ute'inie a Jon, aena aana e saie
uri a Jon mwane oodota'i na mwane maa'i. Oto a Herod e
kineta'inie a Jon i laona nume ni ho'o, na e rorongo hunie.
Maholo ko rongoa walana a Jon, manatana e rodohono mola
ta'e ma'alana e urine ko sare rongo mola hunie.
21 Oto lae-lae a Herodias e si lio oodoie tala huni horo'ie
a Jon Loto Maa'i, na e lae oto uuri. E hule aana maholo ni
aamasito'o aana dinge a Herod e hute, oto e asuie ngauhe
paine huni ngeu pe'ie mo mwane paine aana aalahanga,
na mo na'ohai ramo aana mae ingeie, na ahutana oto mo
aalaha haahie po'o ni henue i Kalili.
22 Oto keni haalu kalena Herodias e lae mai mao nada, na
e tohungei to'ohie manatana a Herod na mo mwane paine.
Oto a Herod Inemauri ko te'uri hunie a keine, “?Nga taa
o ko saeto'o aana? Sukaa mola aaku na nou sai niie mola
huni'o.”
23 Na ko he'i heiholota'i lo'u hunie uuri, “Nou sai niie mola
nga taa o kei sukaa ma'alana nga mei ola oto paine mala nga
aapa aana aalahanga ineu.”
24 Oto a keine e iisitaa i sinaha, ko si dolosi aana a nikana
uuri, “?Nga taa nge ne kei sukaa?”
Oto a nikana ko te'uri hunie, “O ke sukaa pwaune a Jon
Loto Maa'i.”
25 Oto a keine ko huru oto lau-leu i saana inemauri, na ko
te'uri hunie, “Nou saeto'o aana o ke niie oto mai pwaune a
Jon Loto Maa'i hunieu i laona nga nime.”
26 A inemauri ko tohungei saehuu oto hiito'o. Ta'e aana e
haiholota'i i na'ona mo mwane paine nge ko ngeu pe'ie, oto
e ka'a sare unue ha'ike aana nga taa a keine e sukaa.
27 Oto a inemauri e uusunge'inie mola lau-leu ngaeta ramo
hunie ke lai toolea pwaune a Jon. Oto ramo ngeena e lae i
laona nume ni ho'o, na e lama mousie oto pwaune a Jon.
28 Oto e ne'ie i laona nime, e si toolea, ko lai niie hunie a
keine. Oto a keine e toolea, ko lai niie hunie a nikana.
29 Oto maholo mo pwaarongoisuli a Jon kire rongoa nga
taa e raune, oto kire lai toolea rae aana a Jon, kire si lai
heitolinge'inie.

A Jisas E Ha'angaue

E Lime Sinolai Mwane
MATIU 14:13-21; LUK 9:10-17; JON 6:1-14

30 Oto mo hurula'aa kire mani ooli mei saana Jisas, na kire
ko ha'arongoa aana walu ola kire asui'i, na ha'a-uusulinge
kire asuie hunie mwala e lae uri taa.
31 Ta'e mwala hunge kire ko talei lae hailiu mola wau na
mai, oto hule aana nga maholo huni ngeu ikire na ha'ike
lo'u. Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Kolu ke lae ka'u aana
nga leu mwala ha'ike aana hunie kolu ke mamalo nga kele
maholo o'oru'e.”
32 Oto kire si lae maraada aana iiola takoie leu nga mo
iinoni ha'ike aana.
33 Ta'e mwala hunge kire leesie mola kire ko lae ngeena,
na kire saire mola. Oto mwala ngeena kire uure mola
mwaanie mo huilume ikire, na kire huru i sulie tala takoie
leu a Jisas ko lae hunie. Na kire ko hola'i hule mola ta'au i
na'ona a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie.
34 Oto maholo a Jisas e siho mai oone mwaanie iiola, na
ko leesie mwala hunge e loko, ko si aamasire aana kire lio
si'oha'a mala amaa ni sipu nge nga iini huni lio i suli'i ha'ike.
Oto e aehota huni ha'a-uusulire aana mo ne'isaenga hunge.
35 Oto maholo kara'inie sato kei suu, mo pwaarongoisuli
ingeie kire lae mai saana, oto kire ko te'uri hunie, “Ko
seulehi oto na ikolu i laona hanuesala ni ie.
36 Oto o ke uusunge'inie mwala ngeena hunie kire ke lae
aana mo henue hailiu huni holi ngeulaa ada.”
37 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “I'omu, omu ke nii ngeulaa
mola ada.”
Oto kire ko he'i te'uri lo'u hunie, “!Ha'ike eena! Holitana
nga mwane hunie walu waro-waro ka'a adona ike lokotaa
paine ngeena kire kei oa ho ngeulaa nga iini. ?Uri o saeto'o
aana emi ke waeta'inie mei to'oha oto paine urine aani
ngeulaa hunire?”
38 Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?E nite ho bred
omu to'o aani? Omu lae ka'u i leesi'i.”
Oto kire lae, na maholo kire lio oodoi'i, oto kire ko lae mai
unue uuri, “Melu to'o aana mola e lime aata ho bred na e
ro kele ho ii'e.”
39 Oto a Jisas ko unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uri
kire ke oopaa mwala hunie kire ke ii'o aani pulitaa i laona
hahalisi.
40 Oto mwalana kire ii'o tatalaa'i i aano aani pulitaa.
Ngaeta mo pulitaa kire hule aana tangalau na ngaeta mo
iini kire hule aana e lime aawala.
41 Oto a Jisas e hele aana lime ho bred ngeena na e ro ho
ii'e, oto ko si lio i lengi, na ko paalahea a God. Oto e nisie mo
ho bred ngeena, ko si nii'i hunie mo pwaarongoisuli ingeie
hunie kire ke ha'a-adoa mwala aani. Na e te'urine no'one
aana e ro ho ii'e hunie ahutada mango.
42 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote,

43 na i purine kire ngau mango, mo pwaarongoisuli ko
si ha'ahonue aawalai lu'e mwana rue aana mo ooretai
ngeulaa.
44 Oto iidumilana mo mwane hali'ite nge ha'angaulada e
lae, e hule aana e lime sinolai mwane.

A Jisas E Lae I Kolune Aasi
MATIU 14:22-23; JON 6:15-21

45 Na oto mola lau-leu no'one aana maholona, a Jisas e
unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie uri kire ke ta'e i laona
iiola na kire ke hola'i lae i na'o loosie aana po'o ni eesi po'o
ta'au hatarie huilume i Betsaeda. Oto ingeie maraana ko
oore ue i puri huni uusunge'inie mwala aaliho'i takoie mo
henue ikire.
46 I purine e uusunge'inie mwala takoie mo henue ikire,
nge e si hanetaa maraana ta'au i lengine uuwo huni
aarenga'i.
47 Maholo na ko seulehi rorodo'a oto, mo pwaarongoisuli
ikire mola ue wau i denumana aasi aana iiola, na a Jisas
mola maraana ta'au i lengine uuwo.
48 Na e leesie mo pwaarongoisuli ingeie kire ko tohungei
ha'aweora oto hiito'o huni hotela'inie iiola suehie ooru. Oto
maholo na ko hatari dengi oto, a Jisas ko lae oto mai saada,
na ko lae mola mai kolune aasi, ko ne'isae huni liu mola
mai kara'inire.
49 Ta'e maholo kire leesie ko lae mai kolune aasi, oto kire
ko lo'onga'i uri nga aakalo, na kire ko meni aawara oto
paine.
50 Kire ko tohungei me'u oto hiito'o aana maholo kire
leesie. Ta'e a Jisas ko tolana ere oto wau pe'ire uuri, “Saemiu
ke hahuroto. Ineu taane mola ni ie. Mwaanie omu me'u-
me'u.”
51 Na ko lai hane oto wau i laona iiola. Oto maholona
ooru ko tolana aapwana'i oto. Oto mo pwaarongoisuli ko
tohungei pangata'i oto hiito'o,
52 aena aana kire ka'a lio saie ike ne'isaenga aana hu'i-
hu'ite nge a Jisas e si esuie aana mo ngeulaa ngeena, aana
manatada e ka'a taha ue.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mo Mae-maea'a I Kenesaret
MATIU 14:34-36

53 Maholo kire aatoholo hunie po'o ni eesi po'o wau, oto
kire aarapuu aana po'o ni henue i Kenesaret, na kire pwasue
iiola ikire oto i leune.
54 Maholo kire siho mola mai mwaanie iiola, na ahutana
mwala ko meni lio saie oto a Jisas.
55 Oto kire ko huru heiliu oto i laona mo huilume aana
po'o ni henuena, na kire ko toolea oto mai mo mae-maea'a

aana mo hulite ikire takoie mo leu nge kire ko rongoa a Jisas
e ii'o aani.
56 Na ahutana mo leu nge a Jisas ko lae aani mala mo
henue paine wa mo huilume wa ngaeta mo leu lo'u, mwala
kire ko ha'a-enohie mo mae-maea'a i laona mo amaa aana
mo henue huni maa'oohie. Oto kire ko eitanaie uri hunie
kire ke kopi mola aana ta'ena nga leu aana to'oni ingeie. Na
ahutana mo iini kire kopi aana, kire awaa oto.

7

Lulu I Sulilana Jisas E Roro'a Liutaa Aana Mo Ha'atolanga Mo Weuwaka

1 Oto ngaeta mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis kire uure mwaanie i Jerusalem huni
lae mai saana a Jisas.
2 Na aana maholona kire ko leesie uri mo pwaarongoisuli
a Jisas kire ka'a hodalie ki'ide i sulie taungei hoda-ki'inge
nge mo Parise kire saeto'o aana mo iinoni ke hele i sulie i
na'ona ngaunge.
3 Mo Parise na ahutana oto mo Jiu, kire ko lulu i sulie
ha'atolanga ngeena uure oto wau aana mo weuwada, nge
kire sa'a ngau na kire ka'a asuie taungei hoda-ki'inge kire
unue e diana.
4 Aana maholo kire ko lae mai uure mwaanie uusi'e, kire
sa'a sare ngau ike ue na kire ka'a hodalie ki'ide. Na mo
ha'atolanga hunge kire ko lulu i suli'i uure oto wau aana mo
weuwada i sulie hoda-olanga aana mo kuki, na mo nime, na
mo iini huni hoda-hoda ola, na mo taetahe huni ngeu-ngeu
i lengini.
5 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
kire ko dolosi aana a Jisas uuri, “? Aana e ue ni mo
pwaarongoisuli i'oe kire ka'a lulu i sulie ike ha'atolanga mo
weuwaka kire ha'a-uuresie? Lio ka'u, kire ko ngeu mola na
kire ka'a hola'i hodalie ki'ide, na urine kire mada'a i maana
God.”
6 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Walana a God nge a Aesaea
e uusue i suli'omu e to'ohuu oto. I'omu mwala omu ko
lupwe'i deu-deu mola oto mala e uusue. Aana a God e unue
uuri, *Mwala ie kire ko ha'ama'u eeku mola aana ngidude, ta'e
manatada e ha'atau hiito'o mola mwaanieu.*
7 *Mwala ngeena kire ka'a palo-paloau ike to'ohuu. Kire ko
esuie mola mo ha'atolanga ikire maraada, na kire ko ha'a-
uusulie mwala huni lulu i suli'i. Oto kire ko si unue uri mo
ha'atolanga ineu eeni, ta'e ha'ike.” Aesaea 29:13*
8 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Omu toli'aasie mo
Ha'atolanga a God, oto omu ko si lulu i sulie mola mo ha'a-
uusulinge ni iinoni.

9 Omu tohungei saenanau liutaa mola huni lae mwaanie
mo Ha'atolanga a God, hunie omu ke lulu i sulie mo
ha'atolanga i'omu maraamiu.
10 Omu saie ka'u a Mosis e unue uuri, *O ke ha'ama'u aana*
aamamu na nikemu. *Eksodas 20:12* Na e
he'i unue lo'u uuri, *Nga iini nge kei ere aaelasie aamana wa*
nikana, nge horo'ilana kei lae. *Eksodas 21:17*
11 Ta'e i'omu, omu ko ha'a-uusuli mola uri mala nga iini ko
to'o aana nga mei ola diana nge e sai niie huni pe'ie aamana
na nikana, ta'e ko unue uuri, ‘Mei ola ngeena nou niie oto
hunie a God,’
12 urine ke su'uri ha'ama'u lo'u aana aamana na nikana
pe'ie niilana mei olana hunire.
13 Oto aana omu ko lae mola i sulie mo ha'a-uusulinge mo
weuwemiu, nge e haata'inie uri omu ko mwakata'inie mola
walana a God. Na mo ola oto hunge urine omu ko esui'i
oto.”

Ngaulaa E Sa'a Ha'amada'aa Ike Mauriha'ana Iinoni,

Ta'e Ooraha'aa Ha'alaa
MATIU 15:10-20

14 Oto a Jisas e he'i soie lo'u mwala i saana na ko te'uri
hunire, “Omu ke pwaarongo diana aana nga taa ne kei unue
hunie omu ke sai diana aana.
15 Mo ngeulaa nge iinoni ko ngeu'i kire ka'a ha'amada'aa
ike iinonine i maana God, ta'e mo wala nge ko iisitaa
mwaanie ngidune ni ko ha'amada'aa.”†
17 Oto maholo e lae mwaanie mwala na ko lai sili oto
i nume, nge mo pwaarongoisuli ingeie kire ko si dolosie
aalahuunge ngeena aana.
18 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “!I'omu na pwaumiu e aaela
no'one mola mala mwala ngeena! ?Uri omu ka'a lio saie ike
no'one? Mei ngeulaa nge ko lai sili i laona ngidune iinoni,
mo ola ngeena ka'a ha'amada'aa ike iinoni,
19 i sulie kire ka'a lae ike i laona manatana, ta'e kire
lae tara'asi mola hao i laona oopwana. Oto ko si iisitaa
lo'u mola mwaanie sapena.” (Maholo a Jisas e ere urine
e haata'inie uri ahutana mo ola ngau-ngeu kire mani rere'a
mola i maana God.)
20 Oto ko he'i te'uri lo'u, “Ta'e ne'isaenga aaela iinoni
ha'alaa e sai ha'amada'aa iinoni i maana God.
21 Aena aana mo ne'isaenga aaela ko meni uure oto
mai mwaanie saena iinoni. Mo ne'isaenga mala masinge,
pelinge, horonga, aeni-olanga,

---

† **7:15** 7:15 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 16 uuri, “Mala omu ko to'o aalingemiu huni rongo, omu ke rongo.”

22 saehanalinge, tata'alanga, eeronga, dau-olanga ta'ewau,
heota'inge, ere-aaelasilana ngaeta iinoni, tooha'inge, na
pu'onga.
23 Ahutana walu ola ienini, ikire i saena iinoni. Kire ko
iisitaa, nge kire sai ha'amada'aa iinoni."

Keni Ni Pu'o E Hiiwalaimoli

Aana Jisas
MATIU 15:21-28

24 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli kire uure i leune, kire
ko lae lo'u weu hunie hanue ni pu'o i Taea, na ngaeta mwala
i leune kire tolakonire i nume ikire. A Jisas e sere'inie uri
mwala aaopa ke saie ingeie i leune, ta'e e aasa oto huni
mumuni.
25 Na ngaeta hu'e, li'oa aaela e hite aana kele pule ingeie,
ingeie no'one i leune. Oto maholo e rongoa uri a Jisas e hule,
oto ko tolana lae oto mai pouruuru i na'ona.
26 A hu'ena, ingeie nga hu'e ni Jiu ha'ike, ta'e e hute aana
po'o ni henue i Ponisia i laona aalahanga i Siria. Na e lae
mai ngarasie a Jisas hunie ke ta'aasie li'oa aaela mwaanie
kele pule ingeie.
27 Ta'e a Jisas ko ere ni aalahuunge mola i sulie mo Jiu na
mo pu'o hunie uuri, "Toli'aasie ka'u mo mwela kire ke hola'i
ngeu, hunie kire ke pote. Aana e ka'a diana ike huni aasie
mola mo ngeulaa mo mwela ana mo usu."
28 Oto a hu'ena ko aalamie lo'u a Jisas, ko te'uri, "E to'ohuu
oto aalaha ineu. Ta'e ma'alana mo usu na kire sai ngaa
mola mo eehuhu'ei ngeulaa nge ko teke mwaanie taetahe
mo mwela."
29 Oto a Jisas ko te'uri hunie, "Aena aana o ko ere kohi
urine, ta'ela'i na o ke lae oto ta'i nume i'oe. Li'oa aaela
ngeena e lae oto mwaanie pule i'oe."
30 Na maholo a hu'ena e ooli weu i nume ingeie, na ko
leesie a kalena e eno i lengine hulite ingeie, na li'oa aaela
ngeena e tahi to'ohuu oto mwaanie.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Pungu

31 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire uure
mwaanie po'o ni henue i Taea, kire si lae i liu i Saedon, oto
kire si lai hule aana aasi weu i Kalili hatarie po'o ni henue
i Dekapolis.
32 Oto ngaeta mwala kire toolea mai nga mwane e pungu
na e ka'a sai ere kohi ike no'one i saana a Jisas. Na kire ko
eitanaie uri ke ha'a-uurie.

33 Oto a Jisas e toolea a mwaena mwaanie mwala, e si ne'ie
ri'i-ri'ine i laona e ro aalingana mwaena. Na e ngisuhie ri'i-
ri'ine, oto ko toonga'inie aana meana a mwaena.
34 Oto e lio ta'i lengi, na ko mango paine mala iinoni ko
saehuu, na ko te'uri hunie a mwaena aana erenga ni Jiu, "!
Epata!" Lo'onga'inge aana uuri, "O ke taha oto."
35 Na oto mola aana maholona, aalingana a mwaena ko
tolana taha oto, na meana e kohi oto no'one, na ko ere kohi
oto lo'u.
36 Oto a Jisas e ere honosire mwaanie kire ha'arongoa nga
iini. Ta'e ma'alana e uure honosire ka'u urine, kire ko si
laenga'inie mola hailiu.
37 Na ahutana mwala nge kire rongoa tataroha ngeena,
kire ko tohungei pangata'i oto hiito'o, na kire ko ere uuri,
"!Ha'ike eena! !Ahutana mo ola a mwane ngeena ko esui'i
kire tohungei kohi oto liutaa! E asuie mo pungu kire ko
rorongo oto, na mo pweu kire manata lo'u."

8

A Jisas E Ha'angaue

Hai Sinolai Mwane
MATIU 15:32-39

1 Oto aana ngaeta mo dinge lo'u, na mwala hunge ko he'i
loko lo'u mei saana Jisas. Na lae-lae kire ngau mangoa oto
mo ngeulaa ikire. Oto a Jisas ko soie mai mo pwaarongoisuli
ingeie i saana, ko ere uuri hunire,
2 "No ko tohungei aamasie mwala ienini, aena aana kire
ko ii'o oto pe'ikolu hunie e oolu hei dinge na kire ka'a to'o
aana oto nga mei ngeulaa.
3 Nou ka'a sare uusunge'i eeliho'i ike aada mwaakule
mwaanie kire maehunu mola i sulie tala, aena aana ngaeta
mo iini aada kire uure ha'atau."
4 Oto mo pwaarongoisuli ko dolosi aana uuri, "?Oto kolu
kei deu oodoie ka'u mei ngeulaa malisine mwala hunge
uurini i tei, na ikolu i laona hanuesala?"
5 Oto a Jisas ko dolosi lo'u aada uuri, "?E nite ho bred ni
omu to'o aani?"
Oto kire ko unue, "E hiu mola."
6 Oto a Jisas ko unue hunie mwala uri kire ke ii'o i aano.
Na e hele aana e hiu ho bred ngeena, oto ko paalahea God,
na ko nisi'i. Oto ko nii'i hunie mo pwaarongoisuli ingeie
hunie kire ke ha'a-adoa mwala aani.
7 Na kire to'o aana nga mo kele ho ii'e no'one. Oto
a Jisas e paalahea God haahi'i lo'u, ko si nii'i hunie mo
pwaarongoisuli hunie kire ke ha'a-adoa mwala lo'u eeni.

8 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote, na i purine
kire ngau mango, mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue e hiu
lu'e aana mo ooretai ngeulaa.
9 Na iidumilana mo mwane nge kire ngau aana maholona
e hule aana e hai sinolai mwane. Oto a Jisas e uusunge'i
eeliho'i aada,
10 e si lae ta'e pe'ie mo pwaarongoisuli ingeie i laona iiola,
na kire ko lae oto hunie po'o ni henue i Dalmanuta.

Mo Parise Kire Sukaa

Nga Hu'i-hu'ite
MATIU 16:1-4

11 Ngaeta mo Parise kire lae mai saana a Jisas, oto kire ko
aehota dodolosi ola oto aana, aena aana kire ko sare lupwe'i
oohongie mola a Jisas aana kire lo'onga'inie uri e ka'a uure
ike mwaanie a God. Oto kire ko unue uri ke asuie nga hu'i-
hu'ite hunie kire ke leesie.
12 Ta'e a Jisas ko si aawasirahe mola na ko te'uri, “!
Ha'ike eena! ?E ue ni i'omu mwala aana maholo ienini,
oto tarau omu ko sare leesie nga hu'i-hu'ite? !No ko unue
oto huni'omu uri nga ta'a-ta'a mei ola urine haata'inilana e
sa'a lae ike huni'omu!”
13 Oto a Jisas e lae mola mwaanire, ko si lae wau i ta'e i
laona iiola, na ko aatoholo oto lo'u pe'ie mo pwaarongoisuli
takoie po'o ni eesi po'o ta'au.

A Jisas E Ere Honosie

Ha'a-uusulinge Mo Parise
MATIU 16:5-12

14 Na aana maholona, mo pwaarongoisuli kire si saie uri
kire pulongo huni tola bred ada, na ta'a-ta'a ho bred mola
kire to'o aana i laona iiola.
15 Na a Jisas ko ha'apasulire uuri, “Omu ke lio talamiu
mwaanie iis mo Parise, na iis a Herod Inemauri.”
16 Oto mo pwaarongoisuli ko lae pe'i ere hailiu i matolada
maraada uuri, “Ohe ko ere urine i sulie kolu ka'a tola bred
ike pe'ikolu.”
17 A Jisas e saie mone ne'isaenga ikire, oto ko dolosi aada
uuri, “?E ue ni omu ko tolahi'e hiito'o aana uri omu ka'a tola
bred ike pe'i'omu? ?Ohe omu ka'a lo'onga'i saie ike ue, wa
omu ke lio saie? ?E ue ni saemiu e rorodo'a urine?
18 ?Omu to'o maamiu ka'u taane, na e ue omu ka'a sai lio
sai ola? ?Omu to'o aalingemiu no'one, na e ue omu ka'a sai
rongo sai ola? ?Ohe omu pulongosie oto,
19 maholo nou nisie e lime kele ho bred hunie e lime
sinolai mwane? ?E nite lu'e nge omu onime'ini'i kire honu
aana mo ooretai ngeulaa?”
Oto kire ko unue uuri, “Aawala mwana rue.”

20 Oto a Jisas ko dolosi lo'u aada uuri, “?Na maholo nou
nisie e hiu kele ho bred hunie e hai sinolai mwane, e nite
lu'e nge omu ha'ahonu'i aana mo ooretai ngeulaa?”
Oto kire ko aalamie uuri, “E hiu.”
21 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunire, “?Na e ue omu ka'a sai
lio sai'i?”

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane

Maana E Ulu I Betsaeda
22 Oto maholo kire lae mai hule aana huilume i Betsaeda,
ngaeta mwala kire toolea mai saana a Jisas nga mwane
maana e ulu, na kire ko eitanaie uri ke hele i sapena.
23 A Jisas e hele i ki'ine mwane e ulu ngeena, oto ko toolea
ta'au mwaanie huilume. Oto e ngisuhie maana a mwaena,
na e hele i pweune aana nimana, ko si dolosi aana uuri, “?
E ue? ?O sai leesie taane oto nga mei ola?”
24 Oto a mwaena e lio i lengi na ko te'uri, “Iau, no ko leesie
oto mwala, ta'e kire lio mala mo ei ko wale hailiu.”
25 Oto a Jisas ko he'i hele lo'u weu i maana mwaena. Oto
a mwaena ko si lio hahuroto, na maana e kohi oto, na ko lio
diana aana ahutana walu ola.
26 Oto a Jisas ko si unue mola hunie uuri, “O ke su'uri lae
lo'u i laona huilume waune, ta'e o ke oodo mola hunie nume
i'oe.”

A Pita E Unu Tahanga'inie

Uri A Jisas Ingeie A Kraes
MATIU 16:13-23; LUK 9:18-22
27 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire ko lae lo'u
hunie mo henue kali-kelie huilume paine i Sisaria Pilipae.
Na maholo kire ko lae ngeena, a Jisas ko dolosi aada uuri,
“?Ha'alaa mwala ko unu-unue uri ineu a tei?”
28 Oto kire ko aalamie uuri, “Ngaeta mo iini ko unu-unue
uri i'oe a Jon Loto Maa'i e mauri eeliho'i. Na nga mo iini ko
unu-unue uri i'oe a Propet Elaeja. Na ngaeta mo iini lo'u ko
unu-unue uri i'oe nga iini hikana mo propet oto i na'o.”
29 Oto a Jisas ko he'i dolosi aada uuri, “?Oto e ue aana
i'omu? ?Ha'alaa omu ko unu-unue uri ineu a tei?”
Oto a Pita ko aalamie uuri, “I'oe oto a Kraes, a Ha'a-uuri
nge a God e haiholota'inie kei lae mai.”
30 Oto a Jisas ko ere honosire mwaanie kire ha'arongoa
lo'u nga iini aana uri ingeie a tei.
31 Na e aehota oto huni ha'a-uusulire uuri, “Ineu, a Kale
Ni Iinoni, mo ola hunge ne kei sapesalu eeni. Mo rato ni
mwane, na mo na'ohai pris, na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis, kire kei leledieu, na hule aana kire

kei horo maesieu oto. Ta'e aana oolune nga hai dinge, ne
kei ta'ela'i eeliho'i lo'u."
32 E tohungei unu haada'i aana leune oto urine hunire.
Oto a Pita e kele toolea wau mwaanire, na ko ere honosie
leune mwaanie.
33 Ta'e a Jisas e to'omaaie ngaeta mo pwaarongoisuli, ko
si ere aana a Pita, ko te'uri, "!Tahi mwaanieu, Satan! O ka'a
saie ike ne'isaenga a God, ta'e o ko ere mola i sulie lio-lionga
mo iinoni."

Mo Iini Ko Mwa'e-mwa'e Huni Sapesalu I Tehula'ana Jisas Ha'alaa Kire Sai Lulu I Sulie
MATIU 16:13-23; LUK 9:18-22

34 Oto a Jisas e soie mai mwala hunge na mo pwaarongo-
isuli ingeie i saana, ko si te'uri hunire, "Mala uri nga iini ko
sare lulu i sulieu, nge ke pulongosie walu ola e sae haahi'i,
na ke lulu i sulieu, ma'alana ke sapesalu i tehula'aku, hule
aana maenga i lengine po'u-po'u. Iini nge ko aanga'inie
po'u-po'u ingeie urine, ha'alaa e sai lulu i sulieu.
35 Aana ta'ena nga iini nge ko sare kineta'inie mola
mauriha'ana, nge kei deu tekela'inie oto. Ta'e iini nge ko
deu tekela'inie mauriha'ana i tehula'aku na haahie Tataroha
Diana ineu, nge kei ha'a-uurie.
36 ?Ha'alaa nga mei taa diana nge iinoni kei terie aana kei
to'o aana oto ahutana mo to'o-to'onga aana walumalau ie,
na ko deu tekela'inie mola mauriha'ana oto i tehula'ani?
37 ?Oto uri to'o-to'olana kei pe'ie aana maholona? !Ha'ike
oto oo'oo! Nga mei ola hunie ke niie huni tola aaliho'i aana
mauriha'ana, ha'ike lo'u.
38 Mwala aana maholo ienini kire ko talei deu ta'e wau oto
mola, aana kire ka'a kineta'inire ike lo'u mala mo iinoni a
God. Oto mala uri nga iini ko masa huni unu tahanga'inieu
na mo ha'a-uusulinge ineu i matolana mwala ni ooraha'aa
ienini, nge ineu no'one ne kei masa huni unu tahanga'inie
aana maholo ne kei lae mai pe'ie mo ensel maa'i aana
manikuluha'ana a Mama'a."

9

A Jisas E Haata'inie Manikulu'anga Ingeie
MATIU 17:1-13; LUK 9:28-36

1 Na a Jisas e he'i te'uri lo'u hunire, "To'ohuu no ko unue
oto huni'omu uri ngaeta mo iini hikemiu mwala nge omu
uure ngeena, omu kei saronai leesie Aalahanga a God kei
lae mai, omu ke si mae."
2 Purine oono hai dinge e mango, a Jisas e toolea a Pita na
Jemes na Jon pe'ie, na e na'oda ta'au takoie toloi henue paine
hunie kire ke ii'o maraada. Ta'i lengi i leune, oto sapena
Jisas ko hei-oolisi oto mola i na'oda,

3 na mo to'oni ingeie ko wana-wana, na kire ko rere'a oto
hiito'o, liutaa aana ta'ena nga iini mei aano e sai hoda rere'a
aani.
4 Oto mola aana maholona a Mosis na Elaeja ko tolana
maau na kirerue ko ere oto pe'ie a Jisas.
5 Oto a Pita ko te'uri hunie a Jisas, “Ha'a-uusuli e tohungei
diana aana i'emeelu oto i leu. Melu kei esuie oto nga oolu
aapa-aapa—nga iini nemue, nga iini nana Mosis, na nga iini
nana Elaeja.”
6 A Pita ko ere tatakalo urine, aena aana kiraelu ko
tohungei me'u oto, hule aana e ka'a saie nga taa ko unue.
7 Oto mola aana maholona, mei uuru e lae oto mai
haahire, na mei wala e uure mai mwaanie mei uuru ngeena
ko te'uri, “Tohungei kaleku oto ienini. Omu ke rongo
hunie.”
8 Oto kire ko tolana lio hailiu ta'e kire ka'a leesie ike nga
iini lo'u pe'ire, ta'e a Jisas hali'ite mola pe'ire.
9 Oto maholo kire ko siho toli oto mai mwaanie toloi
henue ngeena, a Jisas ko si unue hunire uuri, “Mwaanie
omu unu-unue nga taa omu leesie oodoie nga iini, lai hule
aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ta'ela'i mwaanie
maenga.”
10 Oto kiraelu ko tola i sulie oto nga taa e unue, ta'e kiraelu
ko heitalenga'inie taane i matoladaelu uuri, “?Nga taa ni
lo'onga'inge aana ta'ela'inge mwaanie maenga ienini?”
11 Na kire ko dolosi aana Jisas uuri, “?E ue ka'u mo ha'a-
uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire unue uri a Elaeja
kei hola'i lae mai i na'ona a Kraes?”
12 Oto a Jisas ko te'uri, “E to'ohuu oto, na e malisine uri
a Elaeja ni ke hola'i lae mai huni deu aakau aana ahutana
walu ola loosie a Kraes. ?Ta'e aana e urine, na e ue ka'u mo
Uusu-uusu Maa'i e unue uri kire kei maaleledie a Kale Ni
Iinoni na kei sapesalu oto hiito'o?
13 Ta'e no ko unue oto huni'omu uri a Elaeja e pwani lae
taane oto mai, na mwala kire talei deu mala saeda mola
aana, mala mo Uusu-uusu Maa'i e ere lalai ka'u aana.”

A Jisas E Ha'a-uurie Mwa'u Nge Li'oa Aaela E Hite Aana
MATIU 17:14-20; LUK 9:37-43

14 Maholo a Jisas na Pita na Jemes na Jon kire ooli mei
saana ngaeta mo pwaarongoisuli ingeie, na kire ko leesie
mwala hunge kire loko ahuire. Na ngaeta mo ha'a-uusuli
aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire ko ere-ere haitapali
pe'ire.
15 Oto maholo mwala kire leesie a Jisas, kire ko tohungei
pangata'i, na kire ko huru oto mai honosie.

16 Oto a Jisas ko dolosi aana mo pwaarongoisuli ingeie
uuri, “?Nga taa ni omu ko ere haitapali pe'ire haahie?”
17 Oto ngaeta mwane aana mwala hunge ngeena ko
aalamie a Jisas uuri, “Ha'a-uusuli, nou toolea mai kaleku
i seemu, aena aana li'oa aaela e hite aana, oto e ka'a sai ere
ike.
18 Maholo li'oa aaela ngeena kei hulesie, oto ko repute'inie
oto i aano, na huto-huto ko tahe oto aana wawana, na ko
ngangadie oto nihona, na ahutana sapena ko rarasi mango
oto. Nou unue ka'u oodoie mo pwaarongoisuli i'oe hunie
kire ke ta'aasie li'oa aaela ngeena mwaanie, ta'e kire dau
kasoa mola.”
19 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “I'omu pwaunge si'iri ie,
i'omu mo iinoni aaela, suata mone hule aana omu ka'a
hiiwalaimoli ike aana a God. !No ko talei ha'aweoau
oto mola pe'i'omu! ?Uri ne kei ii'o tewa ka'u lo'u uri
taa pe'i'omu, omu ke si hiiwalaimoli? Toolea ka'u mei a
mwa'une i seeku.”
20 Oto kire toolea mai a mwa'une i saana Jisas. Na maholo
li'oa aaela ngeena e leesie mola a Jisas, oto ko hulesie oto
a mwa'une na ko repute'inie oto i aano, na a mwa'une ko
tesilepa oto hailiu, na huto-huto ko tahe oto aana wawana.
21 Oto a Jisas ko dolosi aana aamana mwa'une uuri, “?
Maholo uri taa ni mei ola ngeena e aehota hite aana?”
Oto aamana ko aalamie uuri, “Uure oto aana maholo e
mwai-mwei.
22 Mo maholo hunge li'oa aaela ngeena ko horo'ie oto
aani aasilana i laona dunge na i laona wai. Oto mala uri
nanamanga i'oe e sai pe'ie, nge o ke aamasi'emeelu na o ke
pe'i'emeelu oto.”
23 Oto a Jisas ko ere uuri hunie, “?E ue o ko unue uuri,
‘Mala uri nanamanga i'oe e sai pe'ie’? Ta'ena nga iini ko
hiiwalaimoli aana God e sai esuie ahutana walu ola.”
24 Oto aamana mwa'une ko tolana soi oto paine uuri, “Nou
hiiwalaimoli taane, ta'e hiiwalaimolinge ineu e o'oru'e. !
Oto o ke pe'ieu hunie hiiwalaimolinge ineu ke a'aila'a na
mwaanie nou ne'isae rue-rua'a lo'u!”
25 Oto a Jisas e leesie mwala hunge kire ko lae mai
kara'inie, ko si ere aana li'oa aaela ngeena uuri, “I'oe li'oa
aaela nge o ko ha'apungue aalingana kele mwa'u ngeena na
o ko ha'apweue mwaanie e ere-ere, no ko unue oto huni'o
uri o ke iisitaa mai mwaanie a mwa'u ngeena. Na o ke su'uri
sili eeliho'i lo'u i laona mwa'u ngeena aana nga maholo.”
26 Oto li'oa aaela ngeena ko aawara oto paine, ko ha'a-
aririe, ko si iisitaa oto mwaanie a mwa'une. Na a mwa'une
e lio mala e mae oto, na ahutana mwala ko meni te'uri, “E
mae oto ni ngeena.”

27 Ta'e a Jisas e hele i nimana, oto ko ta'ea, na a mwa'une
ko uure oto i lengi.
28 Oto maholo a Jisas e hule aaliho'i i nume, mo pwaaron-
goisuli ingeie ko lae mai maraada, kire ko si dolosi aana
uuri, “?E ue ka'u nge i'emeelu, melu ka'a sai oohe aasie li'oa
aaela ngeena mwaanie a mwa'une?”
29 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Omu sai oohe aasie
taungei li'oa aaela urine mola aani aarenga'inge ha'alaa.”

A Jisas E Ere Lalai Lo'u

I Sulie Maenga Ingeie
MATIU 17:22-23; LUK 9:44-45

30 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie, kire uure i
leune, kire si lae lo'u i liu aana po'o ni henue wau i Kalili.
A Jisas e ka'a saeto'o aana ike nga ta'a-ta'a iini ke saie leu e
ii'o aana,
31 aena aana ko ha'a-uusulie mo pwaarongoisuli ingeie,
na ko te'uri hunire, “Pwelolaku a Kale Ni Iinoni kei lae i
nimana mo iinoni hunie kire ke horo maesieu, ta'e i purine
e oolu hei dinge ne kei ta'ela'i lo'u hunie mauringe.”
32 Mo pwaarongoisuli kire ka'a sai diana aana ike nga taa
lo'onga'inge aana ha'a-uusulinge ingeie, ta'e kire ko me'u
mola huni dolosi lo'u aana.

?A Tei Ni E Paine Liutaa?
MATIU 18:1-5; LUK 9:46-48

33 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire hule
hai Kapaneam, oto kire lae i laona ngaeta nume. Oto a Jisas
ko dolosi aada uuri, “?Nga mei taa ni omu ere-ere i sulie
maholo kolu lae poi sulie tala?”
34 Ta'e kire ka'a aalamie ike aena aana kire lae pe'i ere
haitelili haahie uri a tei hikada ni e paine liutaa.
35 Oto a Jisas e ii'o i aano, na ko soie aawalai pwaarongo-
isuli mwana rue ingeie, ko si te'uri hunire, “Mala uri ta'ena
nga iini ko sare aalaha, nge ke ha'amwai-mwei'aa maraana,
na ke asu mala koni-konihe nana ahutana mwala.”
36 Oto e toolea kele mwela, ko si ha'a-uuresie i matolada.
E ako haahie, na ko te'uri hunire,
37 “Ta'ena nga iini nge ko tola konie nga kele mwela mala
ienini aana sataku, nge ko tola konieu eena. Na ta'ena
nga iini nge ko tola konieu, ko tola konie no'one iini e
uusunge'inieu mei eena.”

A Tei Nge E Ka'a Uure Honosikolu, Iini Pe'ikolu Eena
LUK 9:49-50

38 Oto a Jon ko ere uuri hunie, “Ha'a-uusuli, emi leesie
ngaeta mwane ko oohe aasie mo li'oa aaela mwaanie mwala

aana satamu, oto melu ere aana, aena aana ingeie ha'ike
aana pulitaa ikolu."
39 Ta'e a Jisas e unue hunire uuri, "Su'uri uure honosie,
aena aana nga iini e sa'a asuie ike nga hu'i-hu'ite mola aana
sataku, na uri ke ere aaelasieu lo'u i puri.
40 Aana ta'ena nga iini nge ka'a uure honosikolu, nge
ingeie iini pe'ikolu eena.
41 No ko unue oto huni'omu uri, mala nga iini ko niie nga
mei wei emiu aena aana omu ko lulu i sulieu, nge a God kei
waaie taane iinoni ngeena."

Mwaanie Nga Iini E Dau Tekela'inie Hiiwalaimolinge

Aana Jisas
MATIU 18:6-9; LUK 17:1-2

42 Oto a Jisas ko he'i ere uuri lo'u, "Oto mala nga iini ko
ha'atataroa nga kele iini aana mo iini ko hiiwalaimoli eeku
ienini, e lae otoi diana hunie iini urine pwarolana nga hau
peine ke lae mola i luana, oto kulu-aasilana ke lae mola i
laona aasi.
43 "Na mala uri ki'imu maraamu ko ha'atataro'o hunie
ooraha'aa, nge o ke lama mousie mola. Aana e diana liutaa
huni lai sili i laona maurihe huu mola pe'ie ta'a-ta'a ki'i-
ki'i, mwaanie uri laenga pe'ie e ro ki'imu i laona dunge ni
ha'amotaahinge. Leu ngeena, leu dunge paine aana, na nga
mei ola huni mwa'asie ha'ike lo'u.†
45 Na mala ae'aemu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa, nge
o ke lama mousie mola. Aana e diana liutaa huni lai sili i
laona maurihe huu pe'ie ta'a-ta'a ae'ae, mwaanie uri laenga
pe'ie e ro ae'aemu i laona dunge ni ha'amotaahinge.
47 Na mala uri maamu ko ha'atataro'o hunie ooraha'aa,
nge o ke kae aasie mola. Aana e diana liutaa huni lae i
laona Aalahanga a God mola pe'ie ta'a-ta'a maa, mwaanie
laenga pe'ie e ro maamu i laona dunge ni ha'amotaahinge.
48 Aana leune, mo mwaa-mwaa huni ngaa mwala urine,
kire ka'a sai mae ike, na dunge i leune no'one sa'a roro'a ni
mwa'a oto oo'oo aana ta'ena nga maholo.
49 Na i leune dunge kei weruhie ahutada tara'asi.
50 "Ahaa mei ola diana, ta'e mala uri ahaanga aana kei lae
mwaanie, kei ne'i ola aaela oto aana e sa'a ahaala ike lo'u.
Oto urine, e malisine tolahamiu ke ahaala tara'asi, na omu
ke ii'o ni henuelama i matolamiu heiliu."

10

A Jisas E Ha'a-uusuli

† **9:43** 9:43 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie mo tatala 44 na 46 nge kire rongo sada mola mala tatala 48.

Honosie Ha'a-oninge
MATIU 19:1-12; LUK 16:18

1 Oto a Jisas e lae mwaanie i leune, e si lae mwaanie i
Kalili hunie po'o ni henue i Jiudia na lo'u hunie aapa po'o
wau aana wai peine i Jodan hatarie sato pwaa. Na mwala
hunge kire loko lo'u mei i saana, ko si ha'a-uusulire oto mala
ko eu'esuie tarau hunire.
2 Ngaeta mo Parise kire lae mai saana huni lupwe'i dolosi
pweloa, na kire ko dolosi aana uuri, "O ke unue ka'u
oodoi'emeelu. ?Uri e diana taane aana mo Ha'atolanga ikie
hunie poro ke sikaa mola hu'e ingeie?"
3 Oto a Jisas ko aalamire pe'ie mei wala ni dolosinge uuri,
"?Nga Ha'atolanga uri taa a Mosis e niie huni'omu oto uure
mai na'o?"
4 Oto kire ko te'uri, "A Mosis e toli'aasie taane mola uri
poro e sai sikaa mola hu'e ingeie mala uri ko hola'i uusue
nga uusu-uusu aani sikanga." *Diutronomi 24:1-4*
5 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "A Mosis e uusue ha'atolanga
ngeena huni'omu, aena aana saemiu e lae otoi heu.
6 Ta'e aana aehotalana walumalau, *A God e ha'aholaa*
mwane na keni, Jenesis 1:27 oto mala mo Uusu-uusu Maa'i
e unue.
7 Na aena urine, nga mwane kei oopa mwaanie aamana
na nikana, kei ii'o ruru oto pe'ie hu'e ingeie.
8 Na kirerue kei ne'ie oto ta'a-ta'a iinoni, na e ro iinoni
ngeena nga ro iinoni hai aaopa'i ha'ike lo'u, ta'e ta'a-ta'a
iinoni oto.
9 Aena urine, mei ola nge a God e ho'o rurue oto, mwaanie
nga iini e he'i oopa-oopaa lo'u."
10 Oto maholo kire aaliho'i weu i nume, mo pwaarongo-
isuli ingeie kire ko he'i dolosie lo'u mei ne'isaenga ngeena
aana a Jisas.
11 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Mala uri nga mwane ko
sikaa hu'e ingeie na ko to'o aana lo'u ngaeta hu'e aaopa,
a mwane ngeena ko mesi oto eena aana ko hele roro'anga
haahie hu'e ingeie.
12 Na e urine lo'u aana hu'e nge ko sikaa poro ingeie na
ko to'o aana lo'u ngaeta poro aaopa. A hu'e ngeena ko mesi
no'one, aana ko hele roro'anga haahie poro ingeie."

A Jisas E Ha'adiana'aa Mo Mwela
MATIU 19:13-15; LUK 18:15-17

13 Ngaeta mwala kire toolea mai mo mwela i saana Jisas
hunie ke hele i pweude aana nimana, ta'e mo pwaarongo-
isuli ingeie kire ko ere aada.
14 Na maholo a Jisas e manata'inie urine, ko saewasulire,
na ko ere aana mo pwaarongoisuli ingeie uuri, "Omu ke

toli'aasie mo mwela hunie kire ke lae mai seeku, na omu ke
su'uri uure honosire. Aena aana mo iini kire urihana mo
mwela ngeena ha'alaa kire ko sili i laona Aalahanga a God.
15 To'ohuu no ko unue huni'omu uri mala nga iini e ka'a
ha'amwai-mwei'aa mala mo mwela mwai-mwei, nge e sa'a
roro'a sili ike i laona Aalahanga a God."
16 Oto a Jisas e akoire, na e hele i pweude aana nimana, e
si ha'adiana'ara.

A Jisas E Ha'a-uusuli

I Sulie To'o-to'onga
MATIU 19:16-30; LUK 18:18-30

17 Maholo a Jisas ko aehota oto hunie kei lae lo'u, na
ngaeta mwane e huru mei i saana, ko pouruuru oto i na'ona,
na ko dolosi aana uuri, "?Ha'a-uusuli diana, nga taa ne kei
esuie ka'u hunie ne ke hele aana maurihe huu?"
18 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "?E ue o ko unue uri ineu
nou diana? Nga ta'a-ta'a iini ka'a diana ike ta'e a God hali'ite.
19 Ta'e aana dolosinge i'oe, o saie ka'u oto mo Ha'atolanga
a Mosis. *Mwaanie o talei horo-horo, na mwaanie o mai-mesi,*
na mwaanie o peli-peli, na mwaanie o pwelu wala eero-eero,
na mwaanie o ha'amwe'u-mwe'ue nga iini, na o ke ha'ama'u
aana aamamu na nikemu." *Eksodas 20:12-16*
20 Oto a mwaena ko te'uri hunie, "Ha'a-uusuli, ahutana mo
ha'atolanga ngeena nou hele i suli'i uure oto aana maholo
nou mwei-mwei hule mai si'irini."
21 Oto a Jisas ko to'omaaie pe'i manata-diananga hunie,
na ko te'uri hunie, "Ta'a-ta'a mei ola lo'u mola nge o kei
esuie. O ke lai ha'aholinge'inie to'o-to'olamu, na o ke niie
mei to'oha aani nana kira maitale. Aana ko urine nge o ke
si to'o-to'o lo'u aana mo ola diana i Lengi. Mango urine, o
ke si lae mai lulu i sulieu."
22 Oto maholo a mwaena e rongo urine, ko si lae mwaanie
pe'i saehuunge paine aena aana e tohungei to'o-to'o oto
liutaa.
23 Oto a Jisas e to'omaaie mo pwaarongoisuli ingeie, ko si
te'uri hunire, "Kei tohungei aasa oto hiito'o hunie mwala e
to'o-to'o huni sili i laona Aalahanga a God."
24 Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko tohungei apara'i
pe'i pangata'inge aana e ere urine, ta'e a Jisas ko te'uri lo'u
hunire, "Maeni mwela ineu, e tohungei aasa huni lai sili i
laona Aalahanga a God.
25 E mwada'u mola hunie uri nga kamel kei sili i sulie kele
waa-waata aana nile tau-teuri, liutaa aana iinoni to'o-to'o ke
sili i laona Aalahanga a God."

26 Maholo mo pwaarongoisuli e rongo urine, oto kire ko
tohungei pangata'i liutaa, na kire ko dolosi heiliu i matolada
uuri, “?Oto a tei ke'u ke si helesie maurihe huu?”
27 A Jisas e to'omaaire, na ko te'uri, “Walu ola ienini kire
aasa oto hiito'o hunie iinoni, ta'e hunie a God kire mwada'u
mola.”
28 Oto a Pita ko dolosi aana Jisas uuri, “Oto, o ke lio ka'u.
?E ue aana i'emeelu? Melu toli'aasie oto ahutana walu ola
i'emeelu mango oto huni lulu i suli'o.”
29 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “To'ohuu no ko unue
huni'omu uri nga iini nge ko toli'aasie nume ingeie, wa mo
eesine mwane, wa mo eesine keni, wa nikana, wa aamana,
wa mo mwela ingeie, wa mo aano ingeie, i tehula'aku na i
tehula'ana Tataroha Diana,
30 nge kei to'o-to'o lo'u liutaa aana nga moi taa ko toli'aasi'i
ngeena. I laona walumalau ie kei hele ha'atangalau aani
nume, na aani eesine mwane, na aani eesine keni, na
aani nikana, na aani mwela, na aani mei aano. Ta'e
taunge'inilana kei lae oto no'one. Na aana walumalau haalu
ko lae maine, nge ke si hele aana maurihe huu.
31 Aana mo iini hunge kire ko na'o ka'u oto ie, kire kei
saro puri mola. Na mo iini hunge kire ko puri oto ie, kire
kei saro na'o lo'u mola.”

Oolune Nga Maholo A Jisas E Ere Lalai I Sulie Maenga Ingeie
MATIU 20:17-19; LUK 18:31-34

32 Oto maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire
ko lae ta'au i sulie tala hunie i Jerusalem, a Jisas ko lae oto
i na'o aana mo pwaarongoisuli. Mo pwaarongoisuli kire
ko tohungei pangata'i oto hiito'o, na mwala ko lae pe'ire
ngeena kire ko me'u. Oto a Jisas e he'i toolea lo'u aawalai
pwaarongoisuli mwana rue wau maraada, ko si ha'arongora
aana nga moi taa kei reu aana.
33 Oto ko te'uri hunire, “Omu ke rongo ka'u. Kolu ko
lae oto hunie i Jerusalem ie, leu nge ineu a Kale Ni Iinoni
pwelolaku kei lae aana i nimana mo na'ohai pris na mo ha'a-
uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis. Kire kei leieu oto hunie
maenga, na kire kei niieu lo'u hunie mo Aapoloa Aaopa.
34 Oto kire kei ha'amwasi eeku, na kire kei ngisuhieu, na
kire kei repusieu, na kire kei horo maesieu oto. Ta'e aana
oolune nga hai dinge, ne kei ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie
maenga.”

A Jemes Na Jon Ko Suke

Uri Kirerue Ke Paine
MATIU 20:20-28

35 Oto a Jemes na Jon, e ro kalena Sebedi, kire lae mai i
saana Jisas, oto kire ko te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, ta'a-ta'a
mei ola mere saeto'o aana uri o ke da huni'emere'i.”
36 Oto a Jisas ko dolosi aadarue uuri, “?Nga mei taa ni
ngeena?”
37 Oto kire ko aalamie uuri, “Mere saeto'o aana o ke
toli'aasie mere ke aalaha pe'i'o aana e ro na'ohai leu aana
aalahanga manikulu'e i'oe, nga iini i pwalo-pwalomu na nga
iini i meu-meulimu.”
38 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “More ka'a saie ike nga
taa more ko sukaa ni ngeena. ?Uri more sai hotela'inie taane
iiola ne kei hotela'inie?† ?Wa kei hi'e huni'omore'i?”
39 Oto kirerue ko aalamie uuri, “Mere sai esuie mola.”
Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunirerue, “To'ohuu, more kei
hotela'inie taane iiola ne kei hotela'inie.
40 Ta'e uri hunie ii'onga i pwalo-pwaloku na i meu-
meuliku, e ka'a leu ike i sapeku huni niie hunie nga iini,
aana e ro ii'o-ii'oha ngeena kire ii'o oto loosie mo iini a God
e lio hilisire.”
41 Maholo ngaeta aawalai pwaarongoisuli kire rongoa
sukanga a Jemes na Jon oto kire ko si saewasulirerue.
42 Oto a Jisas e soie ahutada mai i saana, ko si te'uri
hunire, “Omu saie oto uri mo aalaha ni welumalau kire ko
sasare haata'inie nanamanga ikire haahie mwala ikire, na
mo na'ohai mwane kire sai deu rarahie no'one mwala huni
lae i sulie mo heri-huninge ikire.
43 Ta'e i'omu, omu ke su'uri te'urine i matolamiu. Nga iini
hikemiu ko sare aalaha, nge ke ne'i iinoni eu'esu nemiu.
44 Na nga iini hikemiu ko sare ne'i na'ohai mwane
haahi'omu, nge ke ne'i koni-konihe nana ahutemiu mango.
45 Aana ma'alana ineu a Kale Ni Iinoni, nou ka'a lae ike
mai hunie uri mwala ke asu nekue, ta'e nou lae mai huni
ne'i koni-konihe nana mwala, na huni niie mauriha'aku i
tehula'ana mwala hunge, na huni holi eeliho'i aana mwala
hunge.”

A Jisas E Tahanie

Maana A Batimeas
MATIU 20:29-34; LUK 18:35-43

46 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie, kire lae mai
hunie huilume i Jeriko. Maholo kire iisitaa lo'u mwaanie i
Jeriko, na mwala hunge e lae no'one pe'ire. Na a Batimeas,
kalena Timeas, ko o'o'o suli maholo i reune tala mola huni

† **10:38** 10:38 Erenga ni Krik e unue uuri, “?Uri more sai inu aana kao-kao ne kei inu aana?” huni aalahuu i sulie sapesalunge. A Jisas ko dolosi aadarue uri kirerue sai esu susule'i taane huni mae i tehula'ana.

susuke ola nana aana mwala ko liu-liu, aena aana maana e ulu.
47 Maholo e rongoa a Jisas ni Nasaret ko liu, oto ko soi
uuri, “!Jisas, Kalena Deved Inemauri, o ke aamasieu!”
48 Oto mwala hunge ko ere aana hunie ke rohu, ta'e ko si
soi mola oto i lengi mola uuri, “!Kalena Deved Inemauri, o
ke aamasieu!”
49 Oto a Jisas e uure hahuroto, na ko te'uri hunire, “Omu
ke soie mai.”
Oto kire soie mwane e ulu ngeena na kire ko unue uuri,
“O ke ilenimwa'e mola. !Ta'ela'i! A Jisas ni ko soi'o ngeena.”
50 Oto e aasie to'oni tetewa ingeie mwaanie na ko pola oto
i lengi na ko lae oto i saana Jisas.
51 Oto a Jisas ko dolosi aana uuri, “?Nga taa o saeto'o aana
ne ke asuie huni'o?”
Oto a mwane e ulu ngeena ko te'uri, “Ha'a-uusuli, saeku
hunie ne ke lio-lio lo'u.”
52 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “O ke lae. Hiiwalaimolinge
i'oe aaku e ha'a-uuri'o oto.” Oto maana e tolana lio-lio lo'u,
na a mwaena ko lae oto i sulie a Jisas.

11

A Jisas E Aarapuu

I Jerusalem Mala Inemauri
MATIU 21:1-11; LUK 19:28-40; JON 12:12-19

1 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae
hunie i Jerusalem, kire ko nanauhie mo huilume i Betfeis
na i Betani, kara'inie Uuwo Ni Ei Olif. Oto a Jisas ko
uusunge'inie e ro pwaarongoisuli ingeie oto i na'o,
2 na ko te'uri hunirerue, “More ke lae i na'o aana huilume
nge kolu ko leesie ta'aune. Na maholo more kei hule ta'au,
more kei leesie kele dongki haalu kire pwasue ta'au i leune.
Dongki ngeena, nga iinoni ka'a ta'e ike ue aana. Oto more
ko luhesie, more ko toolea mai hunieu.
3 Mala uri nga iini ko dolosi aamore'i uuri, ‘?More ko
luhesie huni taa?’ oto more ke unue oodoie uuri, ‘A poro
paine e saeto'o aana, na kei ha'atola aaliho'i taane lo'u mei
aana lau-leu.’ ”
4 Oto kirerue lae ta'au, na kire ko lio oodoie oto kalei
dongki i sulie tala nge ngaeta mwala kire pwasue oto i
maana nume. Na maholo kirerue ko luhesie,
5 ngaeta mwala kire uure i leune, kire ko dolosi aadarue
uuri, “!Ei! ?More ko luhesie dongki ngeena huni taa?”
6 Oto kirerue ko aalamire oto mala a Jisas e hatonga'i
hunirerue, na mo mwaena ko toli'aasie oto hunirerue.

7 Oto kirerue toolea mai kalei dongki ngeena i saana a
Jisas, na kirerue ko aasie mo to'oni ikirerue i kolune dongki,
oto a Jisas e si ta'e i lengine.
8 Na aana maholona mwala hunge kire eepasie tala aana
mo to'oni ikire, na ngaeta mo iini kire ko lamasie mo kele
sasarai ei i laona ma'usu na kire holasi'i no'one i sulie tala.
9 Oto mwala kire na'o na mo iini i purine a Jisas, kire ko
si lae pe'i soi oto paine, na kire ko lahea God uuri, "!Lahea
God! A God ke ha'adiana'aa iini ko lae mai nunuha'ana
satana.
10 A God ke ha'adiana'aa mwane ie, aana ko lae oto mai
huni ne'i inemauri naka mala a Deved Inemauri weuwaka.
!Lahea God ta'au i Lengi!"
11 A Jisas e lae hule ta'au i Jerusalem, oto e lae sili ta'au i
laona Nume Maa'i Peine, ko lio hailiu hunie leesie ahutana
mo ola. Ta'e aena aana maholona ko seulehi mone oto, e lae
mola hunie i Betani pe'ie aawalai pwaarongoisuli mwana
rue ingeie.

A Jisas E Uesie Ngaeta Ai
MATIU 21:18-19

12 Oto e dangi ho'owa kire ko eeliho'i mei mwaanie i
Betani, na maholona a Jisas ko hiolo.
13 Oto e leesie ai fik uure mai ha'atau, na apana e ure
diana. Oto ko lae oto i saana huni leesie ohe nga hue-huei
ei aana. Ta'e maholo e lae mai hule aana, na ko leesie mola
ta'e apa-apana hali'ite, i sulie e ka'a hule ue aana maholo
hunie mo fik kei hungu.
14 Oto a Jisas ko te'uri hunie ai ngeena, "Nga iini sa'a roro'a
ni ngaue lo'u nga hue-huei ei lo'u eemu uure si'iri pwau
weu." Na mo pwaarongoisuli ingeie kire rongoa oto nga
taa e unue.

A Jisas E Oohea Mwala

Mwaanie Nume Maa'i Peine
MATIU 21:12-17; LUK 19:45-47; JON 2:13-22

15 Maholo kire lai aarapuu ta'au i Jerusalem, oto a Jisas
ko lae i laona lolata aana Nume Maa'i Peine, na ko aehota
oohea mwala ko holi-holi na mo iini ko ha'a-ha'aholinge'i
ola. Ko keusie oto mo taetahe mwala ko ooli-oolisi to'oha
na mo leu ni ii'o-ii'o ikire mo iini ko ha'aholinge'i hiroikuu.
16 Na ko uure honosie oto mwaanie nga iini e toolea lo'u
mei nga mei ola huni ha'aholi i laona lolata aana Nume
Maa'i Peine.
17 Oto ko si ere aada uuri, "A God e unue aana mo Uusu-
uusu Maa'i uuri, *Nume ineu oto nume ni aarenga'inge hunie*
mwala aana ahutana mo henue i laona walumalau. Aesaea

56:7 Ta'e omu ko si da mola *ko ne'ie hahale kira horopeli kire sai mumuni i laona.”* *Jeremaea 7:11*

18 Oto mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire rongo urine, kire ko aehota lo'onga'i oto i sulie nga tala uuri taa kire kei horo maesie a Jisas aana. Ta'e kire ko me'ute'inie, aena aana ahutana mwala ko tohungei pangata'inie ha'a-uusulinge ingeie.

19 Oto e hule i seulehi, a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae oto lo'u mwaanie i Jerusalem.

A Jisas E Ha'a-uusuli I Sulie Aarenga'inge Pe'i Hii-walaimolinge

MATIU 21:20-22

20 Oto i maahu'o-hu'o aana hai dinge lo'u i puri, kire ko eeliho'i lo'u mei sulie tala, na kire ko leesie ai nge a Jisas e uesie, e mae uure i to'elena lai hule oto aana imi-imine.

21 Oto a Pita ko aamasito'o aana nga taa nge a Jisas e unue, oto ko te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, o ke lio ka'u. Ai nge o uesie e mae oto.”

22 Oto a Jisas ko unue hunire uuri, “Omu ke hiiwalaimoli mola aana a God.

23 To'ohuu no ko unue huni'omu uri mala ta'ena nga iini eemiu ko unue hunie toloi henue ie uuri, ‘O ke pola mola i eesi,’ na e ka'a ne'isae rue-rua'a, nge nga taa e sukaa kei reu mola hunie.

24 Oto aena ngeena no ko unue huni'omu uri aana maholo omu ko aarenga'i na omu ko sukaa nga mei ola aana a God, omu ke noruto'o oto uri omu hele aana oto, na niilana nga taa omu sukaa kei lae oto huni'omu.

25 Na maholo omu ko aarenga'i, omu ke hola'i sae'aasie ka'u nga mei ola omu ko to'o aana honosie nga iinoni, hunie Aamamiu i Lengi ke si sae'aasie mo ooraha'aanga i'omu mala omu esuiena.”†

Mo Rato Ni Jiu Kire Lupwe'i Dolosie Uri Nanamanga

A Jisas E Uure I Tei

MATIU 21:23-27; LUK 20:1-8

27 Oto kire ko he'i hule lo'u ta'au i Jerusalem, na maholo a Jisas e lae i laona Nume Maa'i Peine, mo na'ohai pris, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, na mo rato ni mwane, kire lae mai saana.

28 Oto kire ko dolosi aana uuri, “?Nga nanamanga uri taa ni o to'o aana huni esuie walu ola o ko deu'i ngeena? ?Na a tei ni e niie nanamanga ngeena huni'o?”

---

† **11:25** 11:25 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 26 uuri, “Ta'e mala omu ka'a sae'aasie mo ola aaela nge mwala ko deu'i huni'omu, nge Aamamiu ta'au i Lengi e sa'a sae'aasie no'one mo ooraha'aanga i'omu.” Leesie Matiu 6:14-15.

29 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Ineu no'one no ko sare
hola'i dolosie ta'a-ta'a mei dolosinge aamiu. Mala omu ko
aalamieu, nge ne ke si unue oodoi'omu uri nanamanga uri
taa nou to'o aana huni esuie walu ola ienini.
30 Oto omu ke unue ka'u oodoieu. ?A tei ni e niie
nanamanga hunie a Jon huni loto maa'i aana mwala? ?A
God wa mo iinoni mola?”
31 Oto kire ko aehota ere hailiu i matolada uuri, “?Oto
nga taa kolu kei unue? Mala uri kolu kei unue a God ni e
niie nanamanga ngeena hunie a Jon, nge kei unue hunikolu
uuri, ‘?Nge ko urine, na e ue omu ka'a hiiwalaimoli aana?’
32 Ta'e mala kolu kei unue uri iinoni mola ni e niie
nanamanga ngeena hunie a Jon, nge kolu kei lio talakaelu
aana mwala. Aena aana ahutana mwala kire mani ne'isae
oto uri a Jon ingeie nga propet to'ohuu.”
33 Oto kire ko si aalamie mola a Jisas uuri, “Melu ka'a saie
ike.”
Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Ko urine, nge ineu na nou
sa'a unue ike no'one oodoi'omu uri nga nanamanga uri taa
no ko esuie mo ola ienini aana.”

12

A Jisas E Aalahuu Aana

Mo Mwane Aaela

Ko Lio I Sulie Hohola
MATIU 21:33-46; LUK 20:9-19

1 Oto a Jisas ko aehota ere ni aalahuunge hunire uuri,
“Ngaeta mwane e o'o'o oto ko hesie hohola aani grep. Oto
e para ahuie, na e asuie leu huni losie mo grep hunie kei
ne'i waen, na e tohue saohai nume huni kakakali. Oto
e ha'amangoa hahu'ana hohola ingeie ngeena urine, e si
ha'ahaulaa aana ngaeta mo mwane hunie kire ke lio i sulie
aana maholo ko lae i suli henue.
2 Oto e hule aana maholo ni so'okoninge, a mwaena ko
uusunge'inie ngaeta koni-konihe ingeie huni toolea mai nga
taa mo mwane ko lio i sulie hohola ingeie kei niie hunie.
3 Ta'e mo mwane ngeena kire wini-winie mola koni-
konihe ngeena, na kire uusunge'i eeliho'i aana mola
mwaakule.
4 Oto poro painena ko he'i uusunge'inie lo'u ngaeta koni-
konihe ingeie wau i saada. Oto kire ko he'i seunie lo'u, na
kire rapu i pweune, na kire ko horo waelie oto hiito'o.
5 Oto a mwaena ko he'i uusunge'inie lo'u ngaeta koni-
konihe ingeie, ta'e kire horo maesie lo'u mola. Na mo iini
hunge aana mwala au'esu ingeie, ta'a-ta'a taungei mei olana

e rau no'one aada urine, aana kire rapusie ngaeta mo iini
aada, na kire horo maesie ngaeta mo iini aada no'one.
6 Oto lae-lae a mwaena e to'o aana mola ta'a-ta'a iinoni e
oore lo'u huni ha'atolaa, ta'e ta'a-ta'a mwela moute'i ingeie
ni otona. Oto a porona ko si uusunge'inie oto a kalena, aana
e lo'onga'i uuri, ‘A kaleku ha'alaa kire kei ha'ama'u aana.’
7 Ta'e mwala au'esu ngeena kire ko si meni ere i sulie
mola uuri, ‘Mwane nge kei to'o aana hohola ngeena oolisie
aamana oto ie. Kolu ke horo maesie mola hunie kolu ke to'o
aana oto hohola ienini.’
8 Oto kire tapolie na kire ko horo maesie oto. Na kire ko
aasie oto wau i purine para aana hohola.”
9 Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, “?Ha'alaa nga taa nge
poro paine haahie hohola ngeena kei esuie aana mwala
ngeena? Maholo kei lae mai, nge kei tohungei horo
suuhe'inie oto mwala aaela ngeena, na kei ha'ahaulaa lo'u
hohola ngeena aana ngaeta mwala aaopa.
10 Omu saie ka'u oto Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Hau nge
mwala tou-tohu nume kire leledie ka'u, e si ne'ie tohungei heu
susu aana nume.*
11 *A God ni e asuie urine, na e lai lio manikulu'e i maaka
mo iinoni. Sam 118:22-23* ?Ta'e e ue omu ka'a rongo saie?”
12 Oto mo na'ohai mwane aana mo Jiu kire ko sare tapolie
mola a Jisas, aana kire rongo saie mola uri aalahuunge a
Jisas aana mo mwane aaela ngeena ko ere mola i sulire.
Ta'e kire ma'ute'inie mola mwala e hunge, oto kire toli'aasie,
kire si lae mola mwaanie.

Mo Rato Ni Jiu Kire Lupwe'i Dolosi I Sulie Takis
MATIU 22:15-22; LUK 20:20-26

13 Oto mo na'ohai mwane aana mo Jiu kire ko uusunge'inie
ngaeta mo Parise na ngaeta mo iini aana pulitaa a Herod
huni lai pweloa a Jisas aani dolosinge.
14 Kire lae mai saana a Jisas, oto kire ko te'uri, “Ha'a-
uusuli melu saie uri walaimolinge ni oto o ko unu-unuena.
Oto o ka'a aapwasu ike aana nga taa mwala aaopa ko lo'o-
lo'onga'inie aena aana o ka'a lio ike hunie maana mo iinoni,
ta'e o ko ha'a-uusuli mola i sulie hari-huninge a God hunie
mo iinoni. Oto o ke unue oodoi'emeelu. ?Uri e adona taane
huni niie takis hunie aalahanga ni Rom wa ha'ike?”
15 Ta'e a Jisas e lio saie mola mo pwelonga ikire, oto ko
aalamire uuri, “?E ue omu ko sare lupwe'i pwaoau? Omu
ke haata'inie ka'u seleni hunie takis ngeena aaku.”
16 Oto kire toolea mai ngaeta seleni ni Rom hunie, oto ko
dolosi aada uuri, “?A tei ni nunune na satana aana seleni
ienini?”
Oto kire ko aalamie uuri, “Inemauri ni Rom ni ngeena.”

17 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ko urine, omu ke nii
eeliho'i aana hunie inemauri ngeena mo ola ingeie, na
hunie a God mo iini a God.” Na maholo kire rongo urine,
oto kire ko si tohungei pangata'inie a Jisas.

Mo Rato Kire Lupwe'i Dolosi

I Sulie Ta'ela'inge

Mwaanie Maenga
MATIU 22:23-33; LUK 20:27-40

18 Oto i puri, ngaeta mo Sadiusi kire lae mai saana a Jisas.
Ikire mo Sadiusi ngeena kire hiiwalaimoli uri nga iini sa'a
ta'ela'i ike lo'u mwaanie maenga. Oto kire ko te'uri hunie a
Jisas,
19 “Ha'a-uusuli, a Mosis e uusue ha'atolanga ie hunikie.
Mala uri nga mwane ko mae mwaanie hu'e, na e ka'a to'o
kalena, nge aasine mwane ke to'o aana lo'u mola nao keni
iihana, hunie ke ha'ahute mwela oolisie aasine nge e mae
ngeena. *Diutronomi 25:5-6*
20 Oto wau i na'o, e hiu mwaasine mwane kire mani hute
na kire o'o'o i leu. A na'ohada e tola hu'e, oto e mae mola
na e ka'a to'o mwela.
21 Oto ruana nga mwane ko he'i to'o aana lo'u a keine, na
ko he'i mae lo'u mola, na e ka'a to'o mwela ike no'one. Na
ko reu oto lo'u urine hunie oolune nga aasine.
22 Na lae-lae ko reu oto urine hunie ahutana e hiu
mwaasine mwane ngeena. Ahutada kire mani to'o aana a
hu'ena, ta'e lae-lae kire mae na a hu'ena ka'a to'o mwela.
Oto a hu'ena e si mae ooreta.
23 ?Ha'alaa, kei hule aana hai dinge ta'ela'inge, a hu'e
ngeena kei ne'i hu'e a tei aana e hiu mwaasine ngeena, aana
kire mani to'o aana mola urine?”
24 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Ne'isaenga i'omu e
tohungei takalo oto hiito'o, aena aana omu ka'a saie ike mo
Uusu-uusu Maa'i wa nanamanga a God.
25 Maholo mwala kei ta'ela'i mwaanie maenga, nga tola-
hu'anga wa nga to'o-poronga ha'ike lo'u. Ta'e kire kei ii'o
oto mola mala mo ensel ta'au i Lengi.
26 ?Ta'e hatarie ta'ela'inge mwaanie maenga, aana e ue
omu ka'a rongo saie nga taa a Mosis e uusue? Maholo a
God e ere pe'ie a Mosis i saana kele ai nge e ka'a waru
aana dunge, e unue hunie a Mosis uuri, *Ineu oto God nge*
a Ebraham na Aesak na Jekob ko palo-paloa. *Eksodas 3:6*
27 Kie mani saie oto uri mo iini e mauri mola kire ko palo-
paloa God. Oto uusu-uusu ie ko haata'inie uri ma'alana
Ebraham, na Aesak na Jekob kire mani mae oto, ta'e kire

mauri mola ue ta'au i Lengi. !Ne'isaenga i'omu mo Sadiusi
ko lae takalo oto hiito'o!”

Ngaeta Ha'a-uusuli E Dolosi I Sulie Na'ohai Ha'atolanga
MATIU 22:34-40; LUK 10:25-28

28 Ngaeta ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis e ii'o
no'one i leune, ko pwaa-pwaarongo i sulie kire ko ere-ere
haitelili pe'ie a Jisas. E rongo saie uri a Jisas ko niie mei
wala ni aalaminge diana hunie mo Sadiusi, oto ko dolosi
aana uuri, “?Nga ha'atolanga uri taa ni oto e roro'a liutaa?”
29 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Na'ohai ha'atolanga oto
ienini, *!Rongo diana aana, i'omu mo Israel! A God, aalaha*
ikie, ingeie oto ta'a-ta'a God.
30 *O ke manata diana hunie a God, aalaha i'oe, oto aana*
ahutana saemu, na aana ahutana mauriha'amu, na aana
ahutana mo ne'isaenga i'oe, na aana ahutana a'aila'anga i'oe.
Diutronomi 6:4-5
31 “Oto ruana nga na'ohai ha'atolanga lo'u ienini, *O ke*
manata diana hunie auhenue i'oe oto mala o manata diana
huni'o maraamu. Levitikas 19:18 Na nga ha'atolanga ka'a
liutaa ike lo'u aana e ro ha'atolanga ienini.”
32 Oto a ha'a-uusuli ngeena ko te'uri hunie a Jisas, “E
to'ohuu oto, Ha'a-uusuli. E to'ohuu oto mala o unue uri ta'a-
ta'a God mola e ne'i aalaha, na nga God aaopa lo'u mwaanie
ha'ike.
33 Oto ikie iinoni kie ke manata diana hunie a God oto
aana ahutana saeka, na aana ahutana mo ne'isaenga ikie,
na aana ahutana a'aila'anga ikie, na kie ke manata diana
no'one hunie mo iinoni, mala kie manata diana hunikie
maraaka. Na e tohungei roro'a oto liutaa hunie kie ke lulu i
sulie e ro ha'atolanga ie, liutaa aana kie ke uunu ola hunie
a God.”
34 Oto a Jisas e saie uri aalaminge a ha'a-uusuli ngeena e
lae aani saenanaunge, ko si te'uri hunie, “I'oe, o kara'inie
oto Aalahanga a God.” Oto i puri, mwala ko si me'u mola
huni dolosie lo'u nga mei ola aana a Jisas.

A Jisas E A'aila'asie

Mo Parise Aana Dolosinge
MATIU 22:41-46; LUK 20:41-44

35 Oto maholo a Jisas e ha'a-uusulie mwala i laona Nume
Maa'i Peine, e dolosie mei dolosinge uuri, “?E ue nge mo
ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis ko unue uri a Kraes
kei hute mola mai aana komu a Deved Inemauri?
36 Ta'e a Li'oa Maa'i e unue hunie a Deved ke uusue i sulie
a Kraes uuri, *A God e unue hunie aalaha ineu, uuri ‘O ke ii'o*
ka'u i pwalo-pwaloku aana na'ohai ii'o-ii'oha, lai hule aana

ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i aano hunie o ke uuri puli-pulisire.' *Sam 110:1*

37 A Deved maraana ni e unue uri a Kraes e ne'i aalaha ingeie. ?Ta'e e ue? ?Mwane nge e hute mola aana komu a Deved maraana, kei he'i ne'i aalaha ingeie lo'u uri taa eena?" Na mwala hunge kire rongoa pe'i ilenimwa'enga.

A Jisas E Ha'apasu Honosie

Mo Ha'a-uusuli Aana

Mo Ha'atolanga A Mosis
MATIU 23:1-36; LUK 20:45-47

38 Oto a Jisas ko he'i ha'a-uusulie lo'u mwala na ko te'uri, "Omu ke lio talamiu mwaanie mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis nge kire ko walo liu pe'i to'oni tetewa lauleuni'e ngeena. Aena kire saeto'o aana uri mwala ke ha'apaina'ara maholo kire ko walo liu i laona mo leu ni uusi'e.

39 Na kire ko lio hilisie mo na'ohai ii'o-ii'oha i laona mo nume ni palo-palo, na mo na'ohai tolinge aani ngeuhe.

40 Ta'e kire ko ha'amwe'u-mwe'ue mola mo nao keni, hule aana kire ko pelie lo'u mo nume ikire mwaanire. Oto kire ko si aarenga'i tewa lo'u i maana mwala hunie mwala ke ne'isae uri ikire mwala maa'i. !Ikire ngeena ha'aloilada kei lae lo'u liutaa!"

Mei Nao Keni

E Niie E Ro Peni Pulu
LUK 21:1-4

41 A Jisas e ii'o i hoorana leu ni nii-nii to'oha i laona Nume Maa'i Peine, oto ko ha'a-ha'amaesie mwala kire ko niie mo niinge ikire. Mwala hunge kire to'o-to'o kire ko niie mei to'oha oto paine.

42 Na lae-lae mei nao keni meitale e lae lo'u mei, oto ko niie mola e ro kele peni pulu.

43 Oto a Jisas e soie mai mo pwaarongoisuli ingeie, oto ko te'uri hunire, "No ko unue oto huni'omu uri nao keni meitale ienini e nii peine liutaa aana ahutana mwala ko nii ie.

44 Aana ahutana mwala ngeena, kire ko niie mola kele nganga'ai ola aana to'o-to'onga ikire. Ta'e mei nao keni meitale ie, kele mei to'oha uri huni meu-meuri aana ingeie oto ko nii mangoa ienini."

13

A Jisas E Ere Lalai I Sulie

Ohoilana Huilume I Jerusalem

Na Nume Maa'i Peine
MATIU 24:1-28; LUK 21:5-24

1 Aana maholo a Jisas ko iisitaa mwaanie Nume Maa'i
Peine, oto ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli ingeie ko
te'uri hunie, “Ha'a-uusuli, o ke lio ka'u. Mo heri-herine
Nume Maa'i Peine ngeena kire tohungei lio diana. Mo heu
kire asui'i eeni na kire tohungei peine oto hiito'o.”
2 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “?O leesie mo heri-herine
nume ngeena? Aana nga maholo oho-aasileni kei saro lae,
na nga ta'a-ta'a ho heu e sa'a oore ike lo'u aana leu e o'o'o
aana.”
3 Oto lo'u mola i puri a Jisas e ii'o ta'au i lengine Uuwo Ni
Ei Olif aana leu kire sai lio ha'aholo wau hunie Nume Maa'i
Peine. Oto a Pita na a Jemes na a Jon na a Andru, kire lae
mai maraada i saana.
4 Oto kire ko te'uri hunie, “O ke unue oodoi'emeelu
maholo uri taa ni walu ola ngeena kei reu, na nga tolimaa
uri taa huni haata'inie uri maholo e kara'ini oto hunie walu
olana kei reu.”
5 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Omu ke lio talamiu
mwaanie nga iini e eero'omu.
6 Aena aana mo iini hunge kire kei lae mai aana sataku,
na kire kei te'uri, ‘Ineu oto a Kraes,’ na kire kei ha'apweue
mwala hunge.
7 Na omu kei rongoa mo oohotaa aana ta'ena nga leu aana
walumalau, ta'e mwaanie saemiu e liki-liki. Aena aana walu
ola ngeena kire kei hola'i reu i na'o, ta'e ha'amangolana
walumalau ha'ike ue ni ngeena.
8 Haiseuninge kei lae i matolana mo henue hai aaopa'i,
na i matolana mo aalahanga hailiu. Hiolonga kei toolea mo
iini hunge i laona walumalau, na nunu kei tola ahusie mo
henue hunge. Ta'e walu ola ienini ko haata'inie mola uri
mo ola paine kei lae ue mai mala hu'e ko aehota hiinge'inie
sapesalunge hunie to'o-mwelanga.
9 “Oto omu ke lio talamiu aena aana mwala kei toole'omu
i laona leinge, na kire kei repusi'omu no'one i laona mo
nume ni palo-palo, aena aana omu ko lulu i sulieu. Na
kire kei toole'omu i na'ona mwala paine na mo inemauri
haahie asunge ineu, hunie kire kei lei'omu. Aana maholo
walu olana kei reu uurini, maholo i'omu otona huni unu
diana aana Tataroha Diana hunire.
10 Aana taroha'inilana Tataroha Diana kei hola'i lae hunie
ahutana mwala aana walumalau, hai dinge ooreta ke si lae
mai.
11 Na maholo mo ramo kei tapoli'omu huni toole'omu i
laona leinge, omu ke su'uri tolahi'e oto hiito'o aana nga taa
omu kei unue. Aana maholona, omu ke unu tahanga'inie
mo ne'isaenga i laona manatamiu, aena aana omu sa'a

ere tohumiu ike, ta'e Li'oa Maa'i ni kei hatonga'i huni'omu
ngeena.
12 Aana maholona kei tohungei aaela huni'omu to'ohuu,
aana mwala kei niie mo eeside maraada hunie horo'ilada,
na mo mama'a kire kei deu urine no'one aana mo mwela
ikire, na mo mwela no'one kire kei ta'ela'i honosie mo
meu'ana ikire huni horo maesire.
13 Na ahutana mwala kei teunge'ini'omu aena aana omu
ko lulu i sulieu. Ta'e iini nge kei uure a'aila'a tara'asi aani
hiiwalaimolinge lai hule aana ha'amangolana, nge a God ke
si ha'a-uurie."
14 (Mo iini nge kire saaie walana a Jisas i sulie tata'alanga
ie, kire ke lo'onga'i diana i sulie hunie kire ke rongo saie
lo'onga'inge aana.)

Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Omu kei leesie *mei ola aaela
liutaa nge ko esuie na'onga hunie mo henue. Daniel 9:27* Mei
olana kei uure i laona Nume Maa'i Peine a God, leu e ka'a
malisine ike uri ke uure aana. Aana maholona mwala wau
i Jiudia kire ke tahi takoie mo toloi henue, hunie kire ke lai
mumuni.
15 Na mala nga iini e ii'o ta'i koluhana nume ingeie, nge ke
tahi oto na ke su'uri waelie lo'u nga maholo huni lai toolea
nga mo ola ingeie hai nume.
16 Na mala nga iini ko eu'esu i hohola, ke tahi oto na ke
su'uri waelie lo'u nga maholo huni lai toolea nga mo to'oni
ingeie mai nume.
17 Na aama-aamasilana mo hu'e ko hi'e-hi'e aani mwela,
na mo iini nge kire ko ha'a-ha'asusuhie ue mo wee-wee ikire.
18 Ta'e omu ke aarenga'i mola hunie walu ola ngeena ke
su'uri hule aamiu aana maholo e aasa aana mo waro-waro
ni wawai.
19 Aana si'oha'anga kei tola aana maholona, kei peine
liutaa aana lo'u ta'ena nga ola ko totola uure oto mai
aehotalana walumalau hule mai aana mo dingena. Na e
sa'a he'i aaela lo'u urine aana nga dinge.
20 Mala uri a God ka'a holo o'oru'e aana maholo ni
si'oha'anga ngeena, nge nga iini sa'a mauri ike lo'u. Ta'e
i sulie a God e lo'onga'inie mo iini nge e lio hilisire oto, nge
mone kei holo o'oru'e aana maholona.
21 "Oto aana maholona mala uri nga iini ko unue
huni'omu, '!Lio ka'u! A Kraes oto ie,' wa '!Lio ka'u! Ingeie
oto waune,' ta'e omu ke su'uri hiiwalaimoli aana.
22 Aena aana mo kraes eero-eero na mo propet eero-eero
hunge kire kei lae mai. Na mala ko mwada'u, kire kei
ha'atakaloa mo iini nge a God e lio hilisire oto. Kire kei
haata'inie mo tolimaa na mo hu'i-hu'ite aana mwala, ta'e
mwaanie omu hiiwalaimoli aada.

23 Aena urine, nge no ko hola'ina'o ha'apasuli'omu oto
aana walu olana, hunie omu ke lio diana talamiu.”

A Jisas E Ere Lalai I Sulie Maholo Kei Eeliho'i Lo'u Mei Aano
MATIU 24:29-31; LUK 21:25-28

24 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Oto lo'u mola i purine mo
dinge ni si'oha'anga ngeena, *sato kei ulue oto maana, na e*
sa'a pwaa lo'u. Waro-waro e sa'a he'i sineli lo'u.
25 *Na mo hee'u ta'au i laona salo kei teke i aano, na ahutana*
mo ola ta'au i laona salo kei hei-oolisi mango. Aesaea 13:10,
34:4
26 Oto puriha'ana, mwala kei leesieu oto a Kale Ni Iinoni,
ne kei lae oto mai i laona mei uuru pe'ie nanamanga paine
na manikulu'anga.
27 Na aana maholona, ne kei uusunge'inie mo ensel hunie
kire ke lae aana e hai su'u-su'ue aana walumalau, huni
so'okonie mo iini nou lio hilisire mwaanie e hai maai dengi
aana walumalau, uure aana ngaeta ngongo'ai welumalau
lai hule aana ngaeta ngongo'ai welumalau.”

A Jisas E Aalahuu

Aana Ai Fik
MATIU 24:32-35; LUK 21:29-33

28 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Saeku omu ke rongo saie
erenga ni aalahuunge ie i sulie ai fik. Maholo mo sasarana
ko aehota ure na ure-urana ko maau, nge omu saie oto uri
maholo hunie mo waro-waro ni madoro e kara'ini oto mai
eena.
29 Na e urine no'one aana maholo omu kei leesie walu ola
ienini ko reu uurini, omu ke si manata'inie uri e kara'inie
oto maholo no ko ere i sulie ni ngeena.
30 No ko unue oto huni'omu uri walu ola ienini kei saro
oa mango mola ue oodoie mwala aana pwaunge si'iri ie na
kire ka'a mae ue.†
31 I Lengi na i aano kei suu, ta'e walaku e sa'a suu ike oto
oo'oo.”

Mwala Ke Ii'o Aakau Hunie Oolinge Mai A Kraes
MATIU 24:36-44

32 A Jisas e unue no'one uuri, “Nga ta'a-ta'a iini e ka'a saie
ike hai dinge wa maholoi sato uri taa ne kei ooli lo'u mei.

---

† **13:30** 13:30 A Jisas ko aalamie dolosinge mo pwaarongoisuli aana 13:4 maholo kire dolosi i sulie maholo uri taa walu ola aaela kei reu pe'ie oho-aasilana Nume Maa'i Paine i Jerusalem. Oto a Jisas ko unue uri ngaeta mwala aana pwaunge ngeena kei leesie walu olana pe'ie ohoilana walu ola i Jerusalem. Na e to'ohuu oto, aana ola mala hiu aawala halisi i purine hutelana a Jisas (70 A.D.), mo Rom kire oho aasie walu ola i Jerusalem na kire uunue walu ola i laona aana dunge, na kire horo maesie mo tangalai sinolai iinoni aana mo Jiu.

Ma'alana mo ensel ta'au i Lengi, wa uri ineu a Kale, na melu
ka'a saie ike. Ta'e a Mama'a ta'au i Lengi hali'ite nge e saie
maholona.
33 Aena urine, omu ke lio talamiu na omu ke dau aakau
taraure'i suli maholo, aena aana omu ka'a saie ike maholo
ne kei ooli lo'u mei.
34 Aena aana kei urihana, mwane e lae mwaanie nume
ingeie hunie ngaeta hanue. Oto e ne'ie mo mwane au'esu
ingeie hunie kire ke lio i sulie nume, na e niie mo esunge
hai aaopa'i hunie mwala au'esu ingeie, oto e si unue hunie
kakalihe hunie ke kakali diana.
35 Na e urine lo'u mola huni'omu, omu ke lio-lio na omu
ke dau-deu aakau diana. Aena aana omu ka'a saie ike
maholo nge mwane e to'o aana nume kei hule, mwaanie
ohe i seulehi, wa i upui rodo, wa i wa'alie, wa i maahu'o-
hu'o.
36 Mwaanie da na e tolana hule mola lau-leu, na e lae mola
mai leesie omu ko ma'ahu liu.
37 Oto nga taa no ko unue huni'omu ienini, no ko unue
no'one hunie ahutana mwala. Dau aakau suli maholo.”

14

Mo Rato Kire Ne'isae

Huni Horo Maesie A Jisas
MATIU 26:1-5; LUK 22:1-2; JON 11:45-53

1 Oto Houlaa Ni Liumwaanie e kara'ini oto. (Houlaa
ngeena kire haara'inie no'one uri Houlaa Ni Bred Iis Ha'ike
Aana.) Oto e ro hai dinge mola i na'ona houlaa ngeena, na
mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a
Mosis kire mani loko, oto kire ko heitalea nga tala mumuni
huni pweloa a Jisas huni horo maesie.
2 Ta'e kire unue uuri, “Kolu sa'a tapolie ike aana maholo
mwala kei loko hunie houlaa, mwaanie kire maaola-ola i
tehula'ana.”

Ngaeta Keni E Huie Rumu E Wasu Mangoni I Pweune A Jisas
MATIU 26:6-13; JON 12:1-8

3 Maholona na a Jisas e ii'o wau aana huilume i Betani i
nume a Saemon, iini nge maelaa ni osa e hite aana ka'u wai
na'o. Oto maholo a Jisas ko ngeu i leune, ngaeta keni e lae
mai saana. A keine e toolea mai ho ate'a diana e honu aana
rumu e wasu mangoni, na holitana e paine. Oto e tahanie
na ko lingisie oto i pweune a Jisas.
4 Maholo ngaeta mwala i leune kire leesie, oto kire ko
saewasu na kire ko ere hailiu i matolada uuri, “?E ue a keni
ngeena ko si waeta'inie mola ho rumu diana urine?

5 Mala uri ke ha'aholinge'inie, ha'alaa e sai terie mei to'oha
e sada aana waaitana nga mwane au'esu hunie halisi leku.
Na e malisine mei to'oha aana ke niie hunie kira maitale."
Na kire ko tohungei ere aaelasie a keine oto hiito'o.
6 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, "!Ei! ?Omu ko kotahie huni
taa? !Toli'aasie mola! Tohungei mei ola diana ni ko esuie
hunieu ie.
7 Kira maitale kire ko o'o'o pe'i'omu oto tarau, na omu sai
pe'ire mola aana ta'ena nga maholo. Ta'e ineu nou sa'a ii'o
tewa ike lo'u pe'i'omu.
8 A keni ngeena e asuie tohungei mei ola diana hunieu,
aana e huie rumu wau-wesu haahie sapeku oto lalai loosie
maholo kire kei heitolinge'inieu ni ngeena.
9 No ko unue oto huni'omu uri ta'e-ta'ena nga leu i laona
walumalau nge laeliwalanga aana Tataroha Diana kei lae-
lae aana, unulana mei ola a keni ie ko esuie ngeena kei
lae-lae huni aamasito'onga aana."

A Jiudas E Ne'isae Huni Pweloa Jisas Hunie Mo Na'ohai Pris
MATIU 26:14-26; LUK 22:3-6

10 Oto a Jiudas Iskariot, ngaeta iini aana aawalai pwaaron-
goisuli mwana rue, e iisitaa, ko si lae i saana mo na'ohai pris
huni pweloa Jisas hunire.
11 Mwala paine ngeena kire ko tohungei saemango huni
rongoa nga taa e unue, na kire ko heiholota'i oto huni nii
to'oha nana. Oto uure aana maholona a Jiudas ko aehota
lio hunie nga maholo huni pweloa a Jisas hunire.

A Jisas Na Mo Pwaarongoisuli

Kire Ngau Aana Ngaunge

Aana Liumwaanie
MATIU 26:17-25; LUK 22:7-23; JON 13:21-30

12 Oto e hule aana eetana nga hai dinge aana Houlaa
Ni Bred Iis Ha'ike Aana, na dinge ngeena oto dinge huni
horo'ie mo kalei sipu hunie ngaunge aana Liumwaanie. Oto
mo pwaarongoisuli a Jisas kire ko dolosi aana uuri, "?O
saeto'o aana uri melu ke dau aakau aana ngaunge aana
Liumwaanie huni'o i tei?"
13 Oto a Jisas ko uusunge'inie ngaeta ro iini hikada, na
ko te'uri hunirerue, "More ke lae i laona huilume paine i
Jerusalem ngeena, na nga mwane e aanga'inie ho ate'a aani
wei kei oodoi'omore'i. Oto more ke lae oto i sulie
14 ta'i nume nge kei lai sili aana. Oto more ko te'uri hunie
mwane nge e to'o aana numena, 'A Ha'a-uusuli e unue uri o
ke haata'inie aamere'i duru nge kei hele aana ngaunge aana
Liumwaanie pe'ie mo pwaarongoisuli ingeie.'

15 A mwane ngeena ke si haata'inie duru peine ingeie ta'au
i lengi aamore'i, iini kire dau aakau oto aana. Nge more kei
deu aakau aana mo ola hunikolu i leune."
16 Oto e ro pwaarongoisuli kire taule'i, kire ko lae oto wau
i Jerusalem, na kire ko lae oodoie oto ahutana walu ola,
mala a Jisas e unu'i hunire. Oto kirerue ko deu aakau oto
aana mo ola hunie ngaunge aana Liumwaanie.
17 Oto i seulehi, a Jisas e lae mai hule i nume pe'ie aawalai
pwaarongoisuli mwana rue.
18 Na maholo kire ko ngeu oto, a Jisas ko si te'uri, "No ko
unue oto to'ohuu huni'omu uri nga iini hikemiu nge ko ngeu
pe'ieu oto molana kei pweloau."
19 Oto kire ko tohungei hii aaela, na kire ko meni aehota
dolosi oto aana uuri, "?Mwaanie ohe ineu?"
20 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Ingeie oto ngaeta iini eemiu
aawala mwana rue nge ko toonga'inie mei bred tararuru
pe'ieu i laona nime si'iri.
21 Ineu a Kale Ni Iinoni ne kei mae taane oto mala mo
Uusu-uusu Maa'i e unue. Ta'e aama-aamasilana a mwane
ngeena nge kei pweloau a Kale Ni Iinoni, aana kei lae otoi
diana hunie iinoni ngeena mala uri ke su'uri hute."

A Jisas E Aehotaa

Tolahai Ngeu Maa'inge
MATIU 26:26-30; LUK 22:14-20; 1 KORINIT 11:23-25

22 Oto maholo kire ko ngeu ngeena, a Jisas e hele aana ho
bred, oto ko ere ni paalahenga, ko si nisie, na ko ha'a-adoa
mo pwaarongoisuli aana. Oto ko te'uri, "Hele aana. Ngaue.
Hasi'oku nge ienini."
23 Oto e hele aana lo'u kao-kaoi waen, na ko ere ni
paalahenga, oto e niie hunire, na ahutada kire mani inu
aana.
24 Oto a Jisas ko te'uri, "Apuku oto ienini nge e aahe
i tehula'ana mwala hunge, na mei epu nge ko ha'a-oaie
haiholota'inge haalu a God ko esuie pe'ie mo iinoni ingeie.
25 No ko unue oto huni'omu uri nou sa'a inuhie lo'u nga
mei waen lai hule aana ne kei inuhie waen haalu i laona
Aalahanga a God."
26 Oto kire kanalie kana maa'i, nge kire si lae mwaanie
hanuena huni hanetaa hunie Uuwo Ni Ei Olif.

A Jisas E Unue Uri

A Pita Kei Taateinge'inie
MATIU 26:31-35; LUK 22:31-34; JON 13:36-38

27 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Ahutemiu, omu kei meni
tehi mwaanieu. Aana i laona mo Uusu-uusu Maa'i a God

e unue uuri, *Ne kei horo'ie a kakali sipu, oto mo sipu kei tatanga hailiu oto.* *Sekaraea 13:7*
28 Ta'e i purine ne kei ta'ela'i lo'u mwaanie maenga, ne kei
lae i na'omiu huni maa'oohi'omu oto hao aana po'o ni henue
i Kalili.”
29 Oto a Pita ko aalamie uuri, “Ineu nou sa'a roro'a ni
toli'aasi'o ike, ma'alana ahutana mo mwane ngeena kire ko
tehi mwaani'o.”
30 Oto a Jisas ko te'uri hunie a Pita, “No ko unue oto
huni'o uri i na'ona kue kei ngara ha'arue i rodo si'irini, o
kei taateinge'inieu ha'a-oolu uri o ka'a manata'inieu ike.”
31 Ta'e a Pita ko tohungei ere a'aila'a oto uuri, “Ineu nou
sa'a roro'a ni ere ike urine, ma'alana no ko mae pe'i'o.” Na
ahutana mo pwaarongoisuli kire ko meni ere oto no'one
urine.

A Jisas E Lai Aarenga'i Weu

Aana Hohola I Ketsemani
MATIU 26:36-40; LUK 22:39-46
32 A Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lai hule aana
leu satana i Ketsemani. Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu
ke ii'o ka'u i leu, maholo no ko lai aarenga'i.”
33 Oto e toolea a Pita na Jemes na Jon pe'ie, na ko si aehota
tolahi'e hiito'o pe'ie saehuunge oto paine.
34 Oto a Jisas ko te'uri huniraelu, “Saeku ko lae otoi hi'e
na e malisine oto maenga. Omu ke ii'o ka'u i leu na omu ke
lio-lio.”
35 Oto a Jisas ko kele lae lo'u ta'au mwaanire, na ko lae
pouruuru i aano haahie maana, na ko aehota aarenga'i uri
mala ko mwada'u sapesalunge ngeena ke su'uri hite aana.
36 Oto ko eitanaie a God uuri, “Mama'a, iiola o niie mai
hunie ne ke hotela'inie ko aasaieu oto. Mala ko mwada'u,
aana nou saie walu ola e mwada'u mola huni'o, oto saeku
o ke oolisie aana nga iini mwa-mwate.† Ta'e ne'ewau oto,
o ke dau mola i sulie nga taa o saeto'o aana, na o ke su'uri
deu i sulie nga taa nou saeto'o aana.”
37 Oto a Jisas e aaliho'i lo'u mei saana oolu pwaarongoisuli,
na ko leesie kire ko ma'ahu mola. Oto ko te'uri hunie a Pita,
“?E Saemon, uri o ko ma'ahu mola? ?Ohe o ka'a sai lio-lio
ike pe'ieu nga kele maholoi sato?”
38 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Omu ke lio-lio pe'i
aarenga'inge, mwaanie malaahonga e hane haahi'omu. Nou
saie uri manatamiu e a'aila'a taane huni esuie mo ola diana,
ta'e sapemiu ni mola ko tataku.”

---

† **14:36** 14:36 Erenga ni Krik e aalahuu i sulie sapesalunge aana erenga i sulie kao-kao.

39 Oto a Jisas ko he'i eeliho'i lo'u huni aarenga'i, na ko ooni
aana lo'u mola ta'a-ta'a taungei aarenga'inge.
40 Oto ko he'i ooli lo'u mei i saana mo pwaarongoisuli
ingeie, na ko leesie kire ko ma'ahu lo'u mola, i sulie maada
e hi'e oto hiito'o. Na maholo kire lio lo'u, kire ka'a saie ike
lo'u nga taa kire kei unue hunie.

41 Oto i purine oolune nga maai aarenga'inge, e aaliho'i
lo'u mei saada, oto ko te'uri hunire, "?Uri omu ko ma'a-
ma'ahu, na omu ko mamamalo ue? !E ado oto! E hule oto
aana maholo kire kei pweloau a Kale Ni Iinoni i nimana mo
iinoni ooraha'aala.
42 !Omu ta'ela'i! !Kolu ke lae! !Lio ka'u! Iini nge ko
pweloau ko hule oto."

Mo Ramo Kire Tapolie A Jisas
MATIU 26:47-56; LUK 22:47-53; JON 18:3-12

43 Oto maholo a Jisas ko ere-ere ue, na a Jiudas Iskariot ko
hule oto pe'ie pulitaa paine, mo iini nge mo na'ohai pris na
mo ha'a-uusulie aana mo Ha'atolanga na mo rato ni mwane
kire uusunge'inire mai pe'ie. Mwala ngeena kire mani hele
naihi pe'i di'e,
44 na a Jiudas e unu aakau oto aana nga tolimaa hunire
uuri, "Iini nge ne kei nono pe'ie, a Jisas otona. Ingeie oto
omu ke tapolie na omu ke toolea."

45 Oto a Jiudas ko oodohie oto a Jisas, na ko unue hunie
uuri, "Ha'a-uusuli." Na ko nono oto pe'ie.
46 Oto kire tapolie a Jisas na kire ko hele ma'uta'a oto aana.
47 Ta'e ngaeta iini e uure i leune e darasie naihi ingeie,
oto ko lama mousie oto aalingana ngaeta koni-konihe a
Na'ohana Mo Na'ohai Pris.

48 Ta'e a Jisas ko te'uri hunire, "?Uri omu unue ineu nga
horopeli nge omu ko lae mai honosieu pe'i naihi na pe'i di'e
urine?
49 Ahutana dinge ka'u no ko talei o'o'o mola pe'i ha'a-
uusulinge ta'au i laona Nume Maa'i Peine. ?Aana e ue ka'u
omu ka'a tapolieu oto aana maholona? Ta'e ahutana mo ola
ienini ko reu oto huni ha'a-oaie nga taa mo propet e uusue
i laona mo Uusu-uusu Maa'i."
50 Oto ahutana mo pwaarongoisuli kire si toli'aasie a Jisas,
na kire ko meni tehi oto mwaanie.

51 Ngaeta iini nge e lae i sulie a Jisas aana maholona nga
saanau nge e ho'osie mola mei sala mwaakule. Mo ramo ko
sare tapolie no'one,

52 ta'e e toli'aasie mola mei sala ingeie, oto e si tehi mola
mwaakule mwaanire.†

Kire Toolea A Jisas

I Na'ona Pulitaa Ni Lei-lei
MATIU 26:57-68; LUK 22:63-71; JON 18:19-24

53 Oto kire toolea a Jisas ta'au i nume a Na'ohana Mo
Na'ohai Pris. Maholona mo na'ohai pris, na mo rato ni
mwane, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis,
kire mani loko aakau oto ta'au i laona nume ngeena.
54 Oto a Pita ko holo maholoi tala taane mola i sulire. E lae
ta'i sili i laona lolata aana nume a Na'ohana Mo Na'ohai Pris,
oto e ii'o i aano pe'ie mo mwane ko kakakali, ko si rakani
aana dunge.
55 Oto mo na'ohai pris na ahutana oto pulitaa ni lei-lei kire
ko meni heitalenga'inie nga mo ola huni eerota'inie a Jisas
huni horo maesie haahie. Ta'e kire ka'a dau oodoie ike nga
mei ola.
56 Mwala hunge kire ere aaelasie a Jisas aani eeronga, ta'e
kire ko meni ere hai aaopa'i mola, na mo laladonga ikire
ka'a sada.
57 Oto lae-lae ngaeta mo mwane kire uure, kire ko
eerota'inie a Jisas uuri,
58 “Melu rongoa e unue uuri, ‘Ne kei ohoie Nume Maa'i
Peine nge mwala kire asuie ie, na i laona oolu aata hai dinge
ne kei esuie lo'u nga iini haalu nge nga iinoni sa'a asuie
ike.’ ”
59 Ta'e ma'alana kire ko ere urine, ta'e mo ere-erenga ikire
ka'a mani sada ike.
60 Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris e uure i na'oda, ko si
dolosi aana a Jisas uuri, “?E ue? ?Uri o ka'a to'o aana ike
nga mei ola huni aalamie mo ola nge kire ko ere waeli'o
aani ngeena?”
61 Ta'e a Jisas e tolirohu mola. Oto Na'ohana Mo Na'ohai
Pris ko dolosi lo'u aana a Jisas uuri, “?Ohe i'oe ni oto a Kraes,
Kalena God, iini e diana liutaa?”
62 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Ineu ka'u otona. Na aana
nga maholo omu kei meni leesieu a Kale Ni Iinoni ne kei
ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-pwalona God Hahu'ana
Nanama, na kei lae mai i laona mei uuru uure ta'au i salo.”
63 Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris ngeena ko a'arie to'oni
ingeie, aana ko tohungei saewasu, na ko te'uri, “!Ngeena
kolu ka'a saeto'o aana ike lo'u nga iini ke ere takoie!

---

† **14:52** 14:52 Ngaeta mo uusu-uusu uure i na'o kire unue uri saanau nge e tahi mwaanie mei sala ingeie aana hai rodona, ingeie nge a Jon Mak iini nge e uusue puke ienini.

64 Omu meni rongoa oto maraamiu uri e ere mwakata'inie
a God. ?Ha'alaa nga taa nge omu kei unue aana?"
Oto kire ko meni aalamie uuri, "!E malisine oto ke mae!"
65 Oto ngaeta mwala ko aehota ngisuhie oto a Jisas. Na
ngaeta mo iini kire ko pwesu honosie maana, oto kire ko si
hidelie, na kire ko te'uri, "O ke unue ka'u uri a tei e hideli'o
huni haata'inie uri i'oe propet to'ohuu." Oto mwala kakakali
kire toolea a Jisas, na kire ko hidelie no'one.

A Pita E Taateinge'inie A Jisas
MATIU 26:69-75; LUK 22:56-62; JON 18:15-18,25-27

66 A Pita e ii'o mola i laona lolata aana nume nge kire
ko leie a Jisas aana, na ngaeta keni au'esu a Na'ohana Mo
Na'ohai Pris ngeena e lae poi tapaliu.
67 Maholo a keine e leesie a Pita ko rakani aana dunge,
oto ko lio hahuroto aana, na ko te'uri hunie, "I'oe o lae-lae
no'one pe'ie a Jisas mwane ni Nasaret."
68 Ta'e a Pita ko taateinge'inie, na ko te'uri, "Nou ka'a saie
ike nga taa o ko ere i sulie." Oto e ta'ela'i, ko lai uure wau i
aena maa aana para ahuie lolata ngeena. Na maholona kue
ko ngara oto.
69 Oto keni au'esu ngeena, ko leesie lo'u weu a Pita na
ko ooni aana mei walana lo'u hunie mwala nge kire uure
ngeena, ko te'uri, "Ingeie ngaeta iini oto aada ni ngeena."
70 Ta'e a Pita ko he'i taateinge'inie lo'u.
E ka'a tewa lo'u na ngaeta mwala nge kire uure ngeena,
kire ko te'uri hunie a Pita, "Sa'a mola i'oe ngaeta iini oto
aada, i sulie i'oe no'one mwane ni Kalili."
71 Oto a Pita e ere ni ho'asinge ko te'uri, "!To'ohuu oto
mala God ta'au i Lengi! !Nou ka'a manata'inie ike mwane
nge omu ko unue ngeena!"
72 Oto mola aana maholona, kue ko he'i ngara lo'u ruana
nga ngaranga. Hoe, a Pita ko aamasito'o aana mei wala
nge a Jisas e unue uuri, "I na'ona kue kei ngara ha'arue
i rodo si'irini, o kei taateinge'inieu ha'a-oolu uri o ka'a
manata'inieu ike." Oto a Pita e si saie mola uri mei walana
e oa oto, ko si ngara oto paine.

15

Kire Toolea A Jisas

I Na'ona A Paelat
MATIU 7:1-2,11-14; LUK 23:1-5; JON 18:28-38

1 Oto i maahu'o-hu'o na e ka'a dangi kohi ue, mo na'ohai
pris pe'ie mo rato ni mwane na mo ha'a-uusuli aana
ha'atolanga na ahutana pulitaa ni lei-lei, kire oala'inie oto

nga taa kire kei esuie aana a Jisas. Oto kire pwasue a Jisas,
kire si toolea, na kire ko lai toli'aasie oto i nimana a Paelat.
2 Oto a Paelat ko dolosi aana Jisas uuri, “?Uri i'oe ni oto
Inemauri mo Jiu?”

Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Nge ka'u oto o ko unuena.”

3 Na mo na'ohai pris kire ko ere waelie a Jisas oto aana
mo ola hunge.
4 Oto a Paelat ko he'i dolosi lo'u aana Jisas uuri, “?E ue
ni o ka'a aalamire? O saie ka'u mola kire ko tohungei ere
waeli'o ngeena.”
5 Ta'e a Jisas e ka'a ere ike lo'u. Oto a Paelat ko tohungei
pangata'i oto hiito'o.

A Paelat E Leie A Jisas
MATIU 27:15-26; LUK 23:13-25; JON 18:39—19:16

6 Suli helisi aana maholo Houlaa Ni Liumwaanie, a aalaha
ni Rom ngeena e sai luhesie ta'ena nga iini mwala ko
ha'atohue mwaanie nume ni ho'o.
7 Aana maholona, ngaeta mwane satana a Barabas kire
ne'ie i nume ni ho'o i sulie ingeie nga iini aana mo iini nge
kire horo maesie ngaeta mwala aana maholo kire haiseuni
huni ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie i Israel.

8 Oto mwala kire ruru mei saana a Paelat na kire ko
aehota ha'atohu aana uri ke luhesie nga iini mwaanie nume
ni ho'o oto mala ko eu'esuie suli helisi.
9 Oto a Paelat ko dolosi aada uuri, “?Ohe omu saeto'o aana
Inemauri mo Jiu nge ne ke luhesie huni'omu?”
10 E ere mola urine aena aana e saie uri mo na'ohai pris
kire niie mola a Jisas hunie aena aana kire ko upwesie.

11 Ta'e mo na'ohai pris kire ko unue hunie mwala hunie
kire ke unue hunie a Paelat uri ke luhesie mola a Barabas.
12 Oto a Paelat ko dolosi lo'u aana mwala uuri, “?Ko urine,
nga taa ka'u ne ke si da aana mwane nge omu haara'inie
Inemauri mo Jiu?”
13 Oto kire ko si meni tea paine mola uuri, “!Horo maesie
i lengine po'u-po'u!”
14 Oto a Paelat ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?Aana e ue?
?Ha'alaa nga mei taa nge e dau aaelasie?”

Ta'e kire ko si tea paine mola uuri, “!Horo maesie i lengine
po'u-po'u!”
15 A Paelat e sare ha'asaediana'aa mola mwala, oto e
luhesie mola a Barabas hunire. Na e unue hunie mo ramo
uri kire ke hola'i wini-winie a Jisas, nge kire ke si horo
maesie i lengine po'u-po'u.

Mo Ramo Kire Ha'amwasi

Aana A Jisas
MATIU 27:27-31; JON 19:2-3

16 Oto mo ramo kire toolea a Jisas i laona lolata ahuie
toohi peine a Paelat. Kire si soie mai ahutana mo ramo
aana pulitaa ikire, na kire mani ruru i saana a Jisas huni
ha'amwasi aana.
17 Oto kire ha'ato'onie a Jisas aana to'oni tetewa nonoro'a
mala mo aalaha ko ho'o-ho'osi'i, na kire asuie rorodara aani
walo kau-keu, kire si ne'ie i pweune.
18 Oto kire ko si ha'a-ha'amwasi aana, kire ko te'uri,
"Lahea inemauri mo Jiu."
19 Na kire ko pou-pouruuru honosie pe'i aala pwaunge
hunie, na kire ko reu-repusie pwaune aana mai rade, na
kire ko ngi-ngisuhie.
20 Maholo kire ha'a-ha'amwasi mango aana a Jisas urine,
oto kire ko si ta'aasie to'oni nonoro'a mwaanie, na kire ko
ha'ato'onie lo'u aana mo to'oni ingeie. Oto kire ko si toolea
i sinaha huni lai horo maesie i lengine po'u-po'u.

Kire Uie A Jisas

I Lengine Po'u-po'u
MATIU 27:32-44; LUK 23:36-43; JON 19:17-27

21 Maholo kire ko toolea ta'au a Jisas i sulie tala mwaanie
i Jerusalem, na kire ko oodoie mwane satana a Saemon, ko
si hule mola uure i me'esu. (A Saemon mwane ni Saerin, na
ingeie aamana Aleksanda na Rufas.) Oto mo ramo kire ko
deu rarahie hunie ke aanga'inie po'u-po'u a Jisas.
22 Kire toolea a Jisas takoie leu satana Kolkota, nge sailana
uuri, "Leu ni rarata."
23 Na i leune kire ko niie waen hunie, ola kire pwaie pe'ie
ai satana mur, ola huni ta'aasie salunge. Ta'e a Jisas ka'a
inuhie ike.
24-25 Oto mo ramo kire ko uie oto a Jisas i lengine po'u-po'u
aana siwana nga maholoi sato i ho'owa. Na kire ko oopaa
mo to'oni ingeie i matolada hailiu, na kire ko inie daes huni
leesie uri a tei kei toolea nga mei sala aana to'oni ingeie.
26 Na mei wala kire uusue i pweune po'u-po'u huni
haata'inie nga taa kire unue e dau aaelasie. Kire uusue uuri,
INEMAURI MO JIU KA'U IE.
27 Na kire uie ngaeta ro mwane horopeli no'one pe'ie a
Jisas, nga iini i pwalo-pwalona na ngaeta iini i meu-meuline.
28 Na Uusu-uusu Maa'i ko oa oto aana e ere uuri,
Iidumilana kei lae pe'ie mo iini nge ko waelie mo ha'atolanga.
Aesaea 53:12
29 Na mwala kire ko liu i sulie tala, kire ko teile'i pweu
mwaanie a Jisas pe'i ha'amwasinge aana uuri, "!Nge ka'une!

I'oe, ni o unue uri o kei ohoie Nume Maa'i Peine, na uri o
kei esu eeliho'i lo'u mola aana i laona oolu hei dinge.
30 !Hoe! O ke siho ka'u mei mwaanie po'u-po'u na o ke
ha'a-uuri'o maraamu."
31 Mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
a Mosis, kire ko ha'amwasi aana a Jisas no'one mala ahutana
mwala. Na hule aana kire ko te'uri hunire maraada, "E
roro'a ha'a-ha'a-uurie ka'u mwala aaopa, ta'e e sa'a ha'a-
uurie ike maraana.
32 Kolu ke lio-lio ka'u ohe kolu ko leesie inemauri mo Jiu ie
ko siho mai mwaanie po'u-po'u. Nge kei urine ha'alaa kolu
ke si hiiwalaimoli aana uri ingeie a Kraes." E ro mwane
nge kire uirerue no'one pe'ie a Jisas, kire ko tohungei ere
aaelasie no'one.

A Jisas E Mae
MATIU 27:45-56; LUK 23:44-49; JON 19:28-30

33 Oto i upui aatowaa, rodohono e dau haahie ahutana
hanue hunie e oolu maholoi sato.
34 Na aana oolune nga maholoi sato i aapau, a Jisas e si
soi oto paine aana erenga ni Jiu uuri, "?Eloi, Eloi, lama
sabaktani?" nge ne'isaenga aana uuri, "?God ineu, God
ineu, e ue oto o aatopuri eeku?"
35 Oto ngaeta mo iini aana mwala e uure-uure i leune kire
rongo, kire ko te'uri, "!Rongo ka'u! Ko soie a Elaeja."
36 Oto ngaeta iini aada e huru pe'ie mei loi-losi, e
ha'ahonue aana waen aha'i, ko susu'ie aana mai ei, oto ko
susue'inie ta'au hunie ngidune a Jisas hunie ke inu, na ko
te'uri, "Oto kolu ke maa'oohi ke'u. Ohe kolu ko leesie a
Elaeja ko lae mai oohosie mwaanie po'u-po'u."
37 Oto a Jisas e si soi oto paine, na ko mae oto.
38 Oto mola aana maholoi satona, sala kire lohea honosie
Hahu'ana Leu Maa'i i laona Nume Maa'i Peine e a'ari hunie
e ro aapa, uure oto ta'i lengi lai hule oto hai aano. †
39 Na'ohana mo ramo ni Rom e uure-uure i saana po'u-
po'u, na e leesie ahutana walu ola e rau aana maholo a Jisas
e mae, oto ko te'uri, "A mwane ie Kalena God oto to'ohuu."
40 Ngaeta mo keni kire uure no'one wau ha'atau mwaanie
po'u-po'u, kire ko ha'a-ha'amaesie nga taa ko reu. Ngaeta
mo iini aada nge kira Meri ni Makdala, na a Salome, na a
Meri (nikana a Jemes Saanau na a Josep).
41 Mo keni ngeena kire lae-lae pe'ie a Jisas aana maholo
e o'o'o wau i Kalili, na kire pe'i-pe'ie. Mo keni hunge kire

† **15:38** 15:38 Mei sala ngeena e haata'inie uri ooraha'aa e oopaa mo iinoni mwaanie a God, na maholo e a'ari uure ta'i lengi, e haata'inie uri a God e asuie tala haalu huni lae mai saana.

lae no'one mai pe'ie hunie i Jerusalem, ikire no'one i leune
aana maholona.

A Josep Ni Arimetia E Haitolinge'inie A Jisas
MATIU 27:57-61; LUK 23:50-56; JON 19:38-42

42 Walu ola ienini e rau aana hai dinge ni deu-aakaunge
loosie Dinge Maa'i Mo Jiu. Oto i sulie ko lae oto hunie i
seulehi, maholo Dinge Maa'i ikire ko aehota,
43 nge a Josep ni Arimetia, e toli'aasie ma'unge, ko lae oto i
saana Paelat huni ha'atohue rae aana a Jisas. A Josep ngaeta
na'ohai mwane aana pulitaa ni lei-lei na ngaeta iini aana
mwala ko maa-maa'oohie Aalahanga a God kei lae mai.
44 A Paelat e tohungei pangata'i aana e rongoa uri a Jisas
e mae oto. Oto e soie mwane paine aana mo ramo, na ko
dolosi aana uuri, “?Ohe a Jisas e mae oto to'ohuu?”
45 A mwaena e te'uri, “Iau, e mae oto.” A Paelat e rongo
urine, ko si maaie rae aana Jisas hunie a Josep ke toolea.
46 A Josep e holie mei sala diana, na e lai oohosie rae aana
Jisas mwaanie po'u-po'u, ko si uloa aana mei sala ngeena,
na ko lai ne'ie i laona kilipwe'u kire didie aana hau. Oto e
honoa maana kilipwe'u ngeena aana ho heu oto paine.
47 Na a Meri ni Makdala na a Meri nikana Josep kirerue
leesie leu nge kire ne'ie sapena a Jisas aana.

16

A Jisas E Ta'ela'i Mwaanie Maenga
MATIU 28:1-8; LUK 24:1-12; JON 20:1-10

1 Oto i seulehi, aana maholo Dinge Maa'i Mo Jiu e si
mango, a Meri ni Makdala, na a Salome, na a Meri nikana
Jemes, kire holie ngaeta mo ola wasu mangoni uri hunie
kire ke lai hui'i haahie sapena a Jisas.
2 Na oto mola i maahu'o-hu'o aana eetana nga hai dinge
aana wiki, mo keine ko lai hule aana kilipwe'u na sato ko si
pwaa.
3 Na maholo kire ko lae ngeena kire ko lae pe'i unu-unue
uuri, “?Ta'e hau oto paine nge kire honoa maana kilipwe'u
aana, a tei nge kei ta'aasie hunikolu?”
4 Kire ko ere urine aana hau ngeena e lae wai peine oto
hiito'o. Ta'e maholo kire hule ta'au, na kire ko leesie oto hau
ngeena, ta'aasilana e lae oto.
5 Oto maholo mo keni ngeena kire lae sili hao i laona
kilipwe'u, na kire ko leesie mwane saanau e to'oni aani
to'oni rere'a, e ii'o aana aapa i pwalo-pwalona kilipwe'u.
Oto mo keine kire ko tohungei me'u.
6 Ta'e a mwaena ko te'uri hunire, “Omu ke su'uri me'u.
Nou saie uri omu ko heitalea a Jisas ni Nasaret nge kire

horo maesie i lengine po'u-po'u. Ta'e ingeie ha'ike oto i leu.
E ta'ela'i oto mwaanie maenga. !Lio ka'u! Leu nge kire ne'i-
ne'ie aana ka'u ie.
7 Omu ke lai ha'arongoa mo pwaarongoisuli ingeie na a
Pita uuri, ‘A Jisas ko lae oto i na'o loosi'omu hai Kalili. Na
omu ke si leesie oto hai leune, mala e unue oto huni'omu.’ ”
8 Oto mo keine kire ka'a unue lo'u nga mei ola, ta'e kire si
tehi mola mwaanie kilipwe'u pe'i me'unge na ariringe.

A Jisas E Haata'i

Aana Meri Ni Makdala
MATIU 28:9-10; JON 20:11-18

9 I purine a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga i maahu'o-hu'o
aana eetana nga hai dinge aana wiki, e hola'i haata'i aana a
Meri ni Makdala, iini nge e oohe aasie ka'u e hiu li'oa aaela
mwaanie.†
10 Oto a Meri e lae, ko lai ha'arongoa mo pwaarongoisuli
ingeie. Kire ii'o ni saehuu oto mola pe'i ngaranga,
11 na maholo kire rongoa uri a Jisas e mauri eeliho'i oto,
na uri a Meri e leesie, kire ka'a hiiwalaimoli ike aana.

A Jisas E Haata'i Lo'u

Aana Ngaeta Ro Pwaarongoisuli
LUK 24:13-35

12 Oto lo'u i puri, a Jisas ko he'i haata'i lo'u, aana ngaeta
ro iini aana maholo kirerue ko lae i sulie tala takoie ngaeta
hanue, ta'e e ka'a lio ike lo'u mala hola'ina'o.
13 Kirerue aaliho'i ta'au i Jerusalem, oto kire ko lai
ha'arongoa mo pwaarongoisuli, ta'e kire ka'a hiiwalaimoli
ike no'one aadarue.

A Jisas E Haata'i Lo'u

Aana Aawalai Pwaarongoisuli

Mwana Eeta
MATIU 28:16-20; LUK 24:36-49; JON 20:19-23; PALONGA 1:6-8

14 Oto lo'u i puri a Jisas ko he'i haata'i lo'u aana aawalai
pwaarongoisuli mwana eeta aana maholo kire ko ngeu. E
ere aada aena kire ka'a hiiwalaimoli ike aana, na i sulie
saeda e hau hule aana kire ka'a hiiwalaimoli ike aana mo
iini nge kire leesie a Jisas e ta'ela'i.
15 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu ke lae i sulie ahutana
mo henue i laona walumalau, na omu ke taroha'inie
Tataroha Diana hunie ahutana mo iinoni.

---

† **16:9** 16:9 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire ka'a to'o aana ike mo tatala 9-20.

16 Ta'ena nga iini nge ko hiiwalaimoli eeku na loto-
maa'ilana e lae, nge a God kei ha'a-uurie. Ta'e a God kei
lei mae aana iini nge e ka'a hiiwalaimoli ike aaku.
17 Na mo iini ko hiiwalaimoli eeku, nge a God kei niie
nanamanga hunire, huni esuie mo hu'i-hu'ite. Kire kei
sikera'inie mo li'oa aaela mwaanie mo iinoni aana sataku,
na kire kei ere aana mo erenga hai aaopa'i.
18 Na ma'alana kire ko hele aana mo mwaa ala-ala, wa
kire ko inuhie nga mo ola ni maesi'i, ta'e kire sa'a roro'a ni
maesi'i ike. Na kire kei hele i sapena mo mae-maea'a aana
nimada, kire kei awaa oto.”

A Jisas E Tahela'i I Lengi
LUK 24:50-53; PALONGA 1:9-11

19 Oto i purine Aalaha ikie a Jisas e ere mango urine pe'ire,
a God e tahela'inie oto ta'au i Lengi na e lai ii'o oto aana ii'o-
ii'oha paine i pwalo-pwalona God.
20 Oto puriha'ana, mo pwaarongoisuli ingeie kire si lai
taroha'inie Tataroha Diana hailiu i laona walumalau. Na a
God e ii'o pe'ire, na e ha'awalaimoli'aa laeliwalanga ikire
aana e niie nanamanga hunire huni esuie mo hu'i-hu'ite.

Tataroha Diana I Sulie A Jisas Kraes Nge A Luk E Uusue

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Luk ingeie nga mwane kure-kure (leesie Kolosi 4:14) nge e uusue Tataroha Diana ienini. Ingeie nga mwane ha'ike aana aawalai na'ohai pwaarongoisuli mwana rue a Jisas, na ingeie nga mwane ni Jiu ha'ike, ta'e ingeie e hute aana mo Aapoloa Aaopa. Ta'e ma'alana e urine, a Luk e sai diana aana walu ola i sulie a Jisas aana e hikusie a Pol Hurula'aa, na e lae-lae no'one pe'ie huni taroha'inie a Jisas. Ngaeta mo maholo a Luk e lae-lae no'one i Jerusalem, na e leesie mo leu nge walu ola e rau-reu eeni aana pongine a Jisas. A Luk e uusue no'one Palonga, nge ngaeta uusu-uusu i sulie nga taa mo hurula'aa kire au'esuie i purine a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga. Leesie Palonga 16:10, na 2 Timoti 4:11.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Luk e uusue Tataroha Diana ienini hunie ngaeta poro paine satana a Tiofilas. Poro paine ngeena ingeie ngaeta mwane ni Krik, na nga taa a Luk e uusue ienini a lae no'one hunie ahutana mo Krik na oto ahutana mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Satai Tiofilas ngeena, ne'isaenga aana uuri "Iini e manata diana hunie a God."

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

A Luk e lae pe'ie a Pol Hurula'aa na e ii'o oto pe'ie aana eetana nga maholo mo Rom kire aasie i laona nume ni ho'o i Rom. E lio mala a Luk e uusue e ro uusu-uusu ingeie aana maholona, ola mala oono aawalai helisi i purine hutelana a Jisas (60 A.D.). Oto ma'alana mo Rom kire ho'osie a Pol, ta'e walana God e ka'a ii'o ho'o-ho'o ike.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Luk e haitalenga'inie walu ola i sulie a Jisas Kraes na e uusu samanga'inie mo eehu'i laladonga i sulie hunie mwala ke sai diana aana uri nga moi taa nge soihaada'inge e ha'a-uusulire aani mo ola to'ohuu oto.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

Li'oa Maa'i, aarenga'inge, Kale Ni Iinoni, manata-diananga, kira ooraha'aala

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Luke 19:10, Na mo tatala nge e ere diana liutaa i sulie aarenga'inge nge Luk 11:1-13

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mo ola ni pangata'inge kire rau maholo a Jon Loto Maa'i na a Jisas kire hute.

(1:1—2:52)

A God e dau aakau aana mo ola loosie asunge a Jisas.

(3:1—4:13)

A Jisas e dau esunge aana po'o ni henue i Kalili.

(4:14—9:9)

A Jisas e dau esunge i matolana mo Aapoloa Aaopa mwaanie i Kalili.

(9:10—9:50)

A Jisas e dau esunge aana mo po'o ni henue e liu eeni maholo e lae-lae hunie i Jerusalem.

(9:51—19:27)

Wiki ooreta a Jisas e ii'o i Jerusalem.

(19:28—21:38)

A Jisas e mae na e mauri eeliho'i lo'u.

(22:1—24:53)

Mei Wala Ni Saedianang a

Hunie A Tiopilas

1 Mwala hunge kire dau-deu aahonga huni uusu-uusu i
sulie nga moi taa nge kire oa i saakaelu.
2 Kire uusue mo ola kire rongo'i mwaanie mo iini e lae-
laeliwala nameelu aana nga taa kire leesie oto aana maada,
uure mai aehotalana laladonga i sulie a Jisas.
3 Oto ineu maraaku no'one, poro paine Tiopilas, aena
aana nou heitalenga'inie na nou sai diana aana walu olana
uure oto mai aehotalana, nou lo'onga'inie uri ne ke uusu
samanga'ini'i oto namue.
4 No ko uusu'i urine hunie o ke sai diana aana uri nga moi
taa nge ha'a-uusulilemu e lae aani mo ola to'ohuu.

Ensel Gebrel E Haata'i

Aana A Sekaraea

5 A Sekaraea ingeie ngaeta pris aana maholo nge a Herod
e aalaha haahie i Israel. Ingeie aana po'o ni iinoni a Abaeja
aana komu ni pris. Na satana hu'e ingeie a Elisabet. Ingeie
no'one e uure mwaanie komu a Eron, ikire mo pris.
6 Tolahadarue e tohungei oodota'i na kirerue hele i sulie
ahutana mo ha'atolanga God.
7 E ro mau'ana ngeena kirerue ka'a to'o mwela ike, aena
aana a Elisabet e amara. Na kirerue ko meni repo oto hiito'o.

8 Oto aana ngaeta maholo e hule oto lo'u hunie po'o ni
iinoni a Sekaraea huni esu mala pris i laona Nume Maa'i
Peine a God i Jerusalem.
9 Oto mala tolahana mo pris, kire inie daes huni leesie
iini uri taa aada nge a God e lio hilisie huni uunue dango
wau-wesu i lengine ora ni uunu-uunu aana Hahu'ana Leu
Maa'i i laona Nume Maa'i a God. Oto aana hai dingena, lio-
hilisilana a Sekaraea e lae.
10 Na aana maholo a Sekaraea ko uunue dango wau-wesu,
ahutana mwala mola po'oi sinaha pe'i aarenga'inge.
11 Oto ensel a God e haata'i aana a Sekaraea, e uure
kara'inie pwalo-pwalona ora ni uunu-uunue dango wau-
wesu.
12 Maholo a Sekaraea e leesie ensel ngeena, ko si teipu'o-
pu'o na ko tohungei me'u oto hiito'o.
13 Ta'e ensel e te'uri hunie, “! Mwaanie o me'u-me'u
Sekaraea! A God e rongoa oto aarenga'inge i'oe, na hu'e
i'oe a Elisabet kei ha'ahutaa oto kele mwela mwane, na o ke
haara'inie satana aana a Jon.
14 O kei ile-ilenimwa'e na o kei sae-saediana oto liutaa
haahie. Mwala hunge no'one kire kei ilenimwa'e haahie
aana kei hute.
15 A Jon kei ne'ie tohungei iinoni peine a God. Niilana kei
lae hunie a God, na huni haata'inie urine aana mwala, e sa'a
roro'a ni inu waen ike wa nga mei wei ni mehiri. Kei honu
oto aana Li'oa Maa'i uure i iiana nikana.
16 Kei pe'ie mo iini hunge aana mwala ni Israel huni ha'a-
aali'ure takoie a God, Aalaha ikire.
17 Ingeie maraana kei lae i na'ona a Aalaha huni deu
aakau aana mwala loosie laenga ingeie mai. A Jon kei
tohungei a'aila'a na kei nanama aani Li'oa mala a Propet
Elaeja. Ingeie kei da hanuelamanga i matolana mo he'i
aamana, na kei ha'a-aali'ue kira haitohe takoie tala ni
lo'onga'inilana oodota'inge.”
18 Oto a Sekaraea ko te'uri hunie ensel, “? Uri ne kei
manata'inie leu o ko unuena uri e to'ohuu uri taa? Aana
ineu nou repo oto, na hu'e ineu e repo oto no'one.”
19 Ensel ko aalamie uuri, “Ineu a Gebrel, na nou uure i
na'ona God. Na ingeie oto ni e uusunge'inieu mei huni ere
pe'i'o, na ni ha'arongo'o aana tataroha diana ie.
20 Na nga taa no ko unue ie kei saro lae taane mai oa,
aana maholo hunie. Ta'e i'oe aena aana o ka'a hiiwalaimoli
ike aana walaku, o sa'a ere-ere ike, lai hule aana hai dinge
walu ola ienini kei oa.”
21 Aana maholona na mwala ko maa-maa'oohie ue a
Sekaraea ta'i sinaha. Kire ko papangata'i oto aana ko ii'o
tewa oto wau i Nume Maa'i.

22 Maholo a Sekaraea e iisitaa poi sinaha, na e ka'a sai ere
oto pe'ire, ta'e ko ha'a-ha'amalaa ola mola aana nimana. Oto
kire si saie uri e leesie oto nga aanoa wau i Nume Maa'i.
23 Maholo mo dinge ingeie huni deu esunge i Nume Maa'i
mala pris e haro mango, nge e si eeliho'i ta'au i nume ingeie.
24 E ka'a tewa ike lo'u i purine leune e rau, na hu'e ingeie
a Elisabet ko hi'e-hi'e oto. Na e ii'o hahuroto mola i nume
ikirerue hunie e lime waro-waro. Oto a Elisabet ko te'uri,
25 "Leesie ka'u nga taa a Aalaha e da hunieu. Mwala ineu
kire maa-masa ka'u i tehula'aku aana nou amara, ta'e ie a
Aalaha e aamasieu na e ta'aasie oto mei masanga ngeena
mwaanieu."

Ensel Gebrel E Haata'i

Aana A Meri

26 Aana oonona nga waro-waro i purine a Elisabet ko hi'e-
hi'e oto, a God e uusunge'inie ensel Gebrel hunie huilume i
Nasaret aana po'o ni henue i Kalili.
27 Ensel ngeena e toolea mai tataroha hunie nga keni
raori'i, na a keine e ere ruru oto huni to'o aana mwane
satana a Josep aana komu a Deved Inemauri. Satana a keine
a Meri.
28 Oto ensel e sili mei saana ko te'uri, "Saedianangа a God
huni'o. A Aalaha e ii'o oto pe'i'o."
29 Oto a Meri saena ko si liki i tehula'ana walana ensel
ngeena, na ko lo'onga'i hiito'o i sulie uri nga taa ni
lo'onga'inge aana mo wala ngeena.
30 Oto ensel ko te'uri hunie, "Mwaanie o ma'u-me'u Meri.
A God ko tohungei ilenimwa'e oto hiito'o haahi'o.
31 Na o kei hi'e-hi'e aani mwela, oto o kei ha'ahutaa kele
mwane, na o ke haara'inie satana aana a Jisas.
32 Ingeie kei ne'i mwane paine, na mwala kei haara'inie
uri ingeie Kalena iini e Paine Liutaa. Na a God Aalaha ikie
kei ha'a-aalahaa no'one mala weuwana, a Deved Inemauri.
33 Oto ingeie kei aalaha tara'asi oto haahie mwala ni Israel,
na aalahanga ingeie e sa'a mango oto oo'oo."
34 Oto a Meri ko unue hunie ensel uuri, "?Mo ola ienini
ke si reu uri taa eena, na nou ka'a saie ike nga mwane?"
35 Oto ensel ko aalamie uuri, "Li'oa Maa'i kei siho i
lengimu, na nanamanga iini e Paine Liutaa kei melusi'o. Na
aena ngeena kele wee-wee i'oe kei maa'i na sailana kei lae
uri ingeie Kalena a God.
36 O ke leesie ka'u keni tekihemu a Elisabet, e tohungei
repo aaela oto. Ta'e ingeie no'one ko hi'e-hi'e aani mwela.
Ahutana mwala kire mani lo'onga'i uri e sa'a to'o mwela
lo'u, ta'e ko hi'e-hi'e oto na e oono waro-waro e mango oto
aana.

37 Aana ta'e-ta'ena nga mei ola e sa'a aasaie ike a God huni
esuie.”
38 Oto a Meri ko si unue hunie ensel uuri, “Ineu oto
koni-konihe a Aalaha. Leune ke oa oto hunieu mala o ko
unuena.” Oto ensel e si lae mwaanie.

A Meri E Lae

Huni Leesie A Elisabet

39 Oto lo'u mola i purine, a Meri e taule'i, oto ko tolana lae
oto hunie ngaeta huilume ta'au i lengine mo uuwo i Jiudia.
40 E lae ta'au i sili i nume a Sekaraea, oto ko ere ni
saedianangа hunie a Elisabet.
41 Maholo a Elisabet e rongoa mola mei wala ni saedi-
ananga a Meri, oto kele mwela i iiana ko esule'i na ko lalaa'i
sape oto. Na maholona Li'oa Maa'i ko siho oto i lengine a
Elisabet,
42 na ko unue oto uuri, “A God ke ha'adiana'a'o liutaa aana
ahutana mo keni, na ke ha'adiana'aa kele wee-wee o ko hi'e-
hi'e aana ngeena.
43 I'oe oto nikana a Aalaha ineu, na o lae mai seeku. ?
Aana e ue ka'u mei ola diana urini ko reu eeku?
44 Maholo nou rongoa walamu, oto kele wee-wee e si
lalaa'i sape oto pe'ie ilenimwa'enga i iieku.
45 Deidehi'o keine, aana o hiiwalaimoli uri nga taa a
Aalaha e unue huni'o kei oa oto.”

A Meri E Kana Ni Soi Ha'amanikulu'aa God

46 Oto a Meri ko te'uri,

“Saeku ko soi ha'amanikulu'aa Aalaha,
47 Na mauriha'aku ko ilenimwa'e aana God, a Ha'a-uurileku,
48 aana a God e lo'onga'inieu mei iinoni reu ingeie.
Uure si'iri pwau weu ahutana mwala kei saieu uri keni
deidehie,
49 aana a God, iini e nanama na e maa'i, e da mo ola e hi'e
hunieu.
50 A God e aamasie mo iini kire ha'ama'u aana,
uure oto aana mo pweunge i na'o lae mai hule si'iri na mo
pweunge ue mai.
51 E haata'inie ramolana aana nimana,
aana e tatanga'inire mwala e sai tooha'inire aani
lo'onga'inilada maraada.
52 E ha'asihoa mo aalaha mwaanie mo neunekume ikire,
na e sulu ala'a aana mo mei iinoni reu.
53 E niie mo ola diana hunie mo iini kire hiolo,
ta'e mo iini e to'o-to'o e uusunge'i mwaakule mola aada.
54 E hule oto mai huni pe'ie mwala ingeie mo Israel, mo
koni-konihe ingeie.

E ka'a pulongosie ike haiholota'inge ingeie huni aamasie
mwala ingeie,
55 aana e da oto nga taa e haiholota'inie hunie mo weuwaka,
hunie a Ebraham na hunie mo kalena, uri kei aamasire oto
tarau."

56 A Meri e ii'o pe'ie a Elisabet hunie ola mala e oolu waro-
waro, oto e si eeliho'i lo'u i henue ingeie.

Hutelana A Jon Loto Maa'i

57 Oto e hule aana pongine a Elisabet, ko si ha'ahutaa kele
mwela mwane.
58 Mo euhenue ingeie na mo tekihana kire rongoa uri a
Aalaha e ha'a-oaie aamasinge ingeie hunie a Elisabet urine,
kire si meni ilenimwa'e pe'ie.
59 Oto wiki e ahu i purine kele wee-wee e hute,† kire si
meni loko hunie torilana na hunie kire ke haara'inie aana
aamana, a Sekaraea.
60 Ta'e a nikana e unue uuri, "Ha'ike, omu ke haara'inie
satana aana a Jon."
61 Oto mwala a nikana ko te'uri hunie, "Ta'e more ka'a to'o
aana ike nga satai ola urine aana komu i'omore'i."
62 Oto kire ko si ha'amalaa hunie aamana uri e sare
haara'inie satana aana a tei.
63 Oto a Sekaraea e sukaa ola ni uusu-uusu, ko si uusue
uuri, "Satana a Jon." I leune kire ko si meni pangata'inie
oto hiito'o.
64 Oto mola aana maholoi satona, a Sekaraea ko si aehota
ere-ere oto lo'u, na ko paalahea God.
65 Oto mo euhenue ikirerue kire ko si me'u oto hiito'o, na
tataroha aana mo olana e si tarohie ahutana mo henue ta'au
i lengine mo uuwo i Jiudia.
66 Na ahutana mo iini e rongoa mo olana, kire ko si lo'o-
lo'onga'i i suli'i na kire ko unue uuri, "?A mwa'u ie kei ue
taane? Aana e lio mala uri nanamanga a Aalaha oto aana."

A Sekaraea

E Soi Ha'amanikulu'aa God

67 Oto a Sekaraea, aamana a Jon, e honu aana Li'oa Maa'i,
e si ere rarangana walana God uuri,

68 "Kolu ke paalahea God, Aalaha ikie mo Israel,
aana e lae mai huni pe'ikie mo iinoni ingeie, na e tapa-
oolisikie.

---

† **1:59** 1:59 Maholo mo Jiu kire ko iidumie mo hei dinge, iidu-iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Aana kire ko aehota iidu aana dinge mei olana e rau, ta'e ikie, kie ko aehota iidu aana dinge i puri. Oto walune nga hai dinge aana iidu-iidunge ikire, e hule mola aana e hiu hei dinge aana iidu-iidunge ikie.

69 Na uure mwaanie komu a Deved koni-konihe ingeie,
e niie iini nanama huni ha'a-uurikie.
70 Uure oto mai na'o, e unue ka'u aana mo propet maa'i ingeie
71 uri kei ha'a-uurikie mwaanie mo maelonga ikie,
na mwaanie nimada kira ngiduupu hunikie.
72 E unue kei haata'inie aamasinge hunie mo weuwaka,
huni aamasito'o aana haiholota'inge maa'i ingeie,
73 nge e haiholota'inie hunie a Ebraham aamaka.
74 Aana e haiholota'i uri kei ha'a-uurikie mwaanie mo maelonga ikie, mwaanie kie ma'ute'inire.
Ta'e kie ke asu mamanuto'o mola nana,
75 uri hunie kie ke ii'o maa'i na ii'o oodota'i i na'ona, i suli hei dinge aana mauriha'aka.

76 “Na i'oe wee-wee ineu, sailemu kei lae uri nga propet nana iini e Paine Liutaa, aana o kei lae i na'ona Aalaha huni salea tala ingeie loosie.
77 Na huni ha'arongoa mwala ingeie uri ingeie kei ha'a-uurire aani sae'aasilana mo roro'anga ikire.
78 Aena aana aamasinge a God ikie mone, ingeie kei siho mai uure ta'au i Lengi mala sato ko pwaa,
79 huni raangie mo iini kire ii'o i laona rodohono na i mamalutana maenga, na huni ha'a-oodohie ae'aeka i sulie tala ni henuelama.”
80 Oto kele mwelana e paine ta'e, na ko manata pe'i lo'onga'inge diana. E talei o'o'o mola i laona hanuesala, lai hule aana hai dinge e aehotaa asunge ingeie i matolana mwala ni Israel.

2

A Josep E Toolea

A Meri I Betlehem
MATIU 1:18-25

1 Aana maholona, inemauri peine ni Rom, a Ogastas, e ne'ie ha'atolanga hunie ahutana mwala aana mo henue i mamalutana. Ha'atolanga ngeena e unue uri ahutana iinoni ke mani uusu sata huni toolea wilinge mwaanire.
2 Uusu-satanga ie nge eetana nga iini e rau aana maholo a Kuaerinias e aalaha aana po'o ni henue i Siria.
3 Oto ahutana mwala ko meni lae oto huni uusu sata aana mo henue ikire, nga iini ni oto aana hanue ingeie.
4 Oto a Josep e uure i Nasaret, ngaeta huilume wau aana po'o ni henue i Kalili, ko lae oto hunie huilume i Betlehem wau aana po'o ni henue i Jiudia, huilume nge a Deved

Inemauri e hute aana. E lae wau i leune aena aana ingeie
e uure aana komu a Deved Inemauri.
5 A Josep e lae huni uusu sata pe'ie a Meri, keni nge e ere
ruru pe'ie huni to'o aana. Maholona na a Meri ko hi'e-hi'e
oto.
6 Maholo ikirerue ue i Betlehem na ko hule oto aana
pongine a Meri huni meuri eeni mwela.
7 Oto ko ha'ahutaa oto na'ohai mwela ingeie, ko uloa aani
sala na ko ha'a-enohie aana leu ni ha'angau puluke, aana
nga leu ha'ike talada i nume ni awataa.

Mo Kakali Sipu

Kire Ha'apaina'aa A Jisas

8 Oto aana hai rodona ngaeta mo mwane kire ii'o po'oi
sinaha ka'a ha'atau lo'u mwaanie huilume aana kire ko
kakalie mo sipu ikire.
9 Oto ensel a God e lae mai saada na manikuluha'ana a
God ko raa kali-kelire. Oto kire ko si tohungei me'u oto
liutaa.
10 Oto ensel ngeena ko te'uri hunire, “! Mwaanie omu
me'u-me'u! Nou toolea mai tataroha diana namiu na
ilenimwa'enga oto liutaa hunie ahutana mo iinoni.
11 Iini nge kei ha'a-uuri'omu e si kele hute oto molana aana
hanue a Deved. Ingeie oto a Kraes, Aalaha ikie.
12 Na tolimaa nge kei ha'awalaimoli'aa walaku huni'omu
nge uri, omu kei lio oodoie kele wee-wee kire uloa aani sala
i laona leu ni ha'angau puluke.”
13 Na oto mola lau-leu, pulitaa ni ensel uure ta'au i Lengi
oto pe'ie iini nge ko ere-ere ngeena, kire ko meni paalahea
God, kire ko te'uri,
14 “Manikulu'anga hunie a God i Lengi, na hanuelamanga
mai aano hunie mo iini e ilenimwa'e haahire.”
15 Oto maholo mo ensel kire aaliho'i i Lengi mwaanire, mo
kakali sipu ko si ere hailiu hunire uuri, “Kolu ke lae ka'u i
Betlehem huni leesie nga taa nge a Aalaha e unue hunikolu
ie.”
16 Oto kire ko tolana lae lau-leu oto wau, na kire ko leesie
a Meri na a Josep pe'ie kele wee-wee, na e eno mola aana
leu ni ha'angau puluke.
17 Maholo mo kakali sipu kire lae wau i leesie kele wee-
wee na e eno aana leu ni ha'angau puluke, oto kire ko
si ladoa nga taa ensel e unue hunire i sulie kele wee-wee
ngeena.
18 Ahutana mwala ko si pangata'i aana kire ko rongoa nga
taa mo kakali sipu kire ko ladoa.
19 Ta'e a Meri e ne'ie walu ola ienini mola i saena, na ko
si talei lo'o-lo'onga'i mwa-mwanoto mola i suli'i maraana.

20 Oto mo kakali sipu kire si eeliho'i takoie mo sipu ikire
pe'i soi ha'amanikulu'aa God na pe'i paalahenga aena aana
walu ola ensel e unu'i hunire, kire leesi'i uri kire to'ohuu
oto.

Kire Toolea A Jisas

I Nume Maa'i Peine

Huni Niie Hunie A God

21 Oto wiki e ahu i purine kele wee-wee e hute,† nge
kire si esuie torihesi'onga aana kele wee-wee i sulie mo
Ha'atolanga a Mosis, na kire haara'inie aana a Jisas, satai
ola nge ensel e unue ka'u oto maholo na e ka'a lodo ue i
iiana nikana.
22 Na lae-lae, e haro hule oto aana maholo huni
ha'arere'anga a Meri i purine ha'ahutanga i sulie mo
Ha'atolanga a Mosis. Oto a Josep na a Meri kirerue si toolea
ta'au kele wee-wee i Jerusalem, huni niie hunie a Aalaha,
23 oto mala uusulana e lae i laona Ha'atolanga a God
uuri, *Niie ahutana ta'ena nga na'ohai mwela mwane hunie
a Aalaha.* *Eksodas 13:2*
24 Oto a Josep na Meri kire lae huni esuie uunu-olanga
mala Ha'atolanga a God e unue, aana e ere uuri, *O ke niie e
ro hiroikuu wa e ro kalei urou.* *Levitikas 12:8*

A Propet Simeon

E Paalahea God Haahie A Jisas

25 Aana maholona, ngaeta mwane satana a Simeon e o'o'o
no'one i Jerusalem. A mwane ngeena ingeie nga mwane
oodota'i, na e ii'o mola pe'i palolana a God, na Li'oa Maa'i
no'one pe'ie. A Simeon e maa-maa'oohie a Kraes nge a God
e haiholota'i huni uusunge'inie mai huni ha'a-uurie mwala
ni Israel.
26 Aana Li'oa Maa'i e unue hunie uri e sa'a mae ue na e
ka'a haro leesie a Ha'a-uuri.
27 Oto Li'oa Maa'i e na'ona a Simeon hunie Nume Maa'i
Peine, na maholona a Josep na Meri ko toolea no'one mai a
Jisas huni deu i sulie Ha'atolanga a Mosis.
28 Oto a Simeon e aapalaa kele wee-wee, e si paalahea
God, ko te'uri,

29 “Hahu'ana Aalaha, ineu oto koni-konihe i'oe,
na oto ie ne kei mae ni henuelama.
Aana o deu oto

† **2:21** 2:21 Maholo mo Jiu kire ko iidumie mo hei dinge, iidu-iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Aana kire ko aehota iidu aana dinge mei olana e rau, ta'e ikie, kie ko aehota iidu aana dinge i puri. Oto walune nga hai dinge aana iidu-iidunge ikire, e hule mola aana e hiu hei dinge aana iidu-iidunge ikie.

i sulie haiholota'inge i'oe hunieu.
30 Aana nou leesie oto aana maaku
a Ha'a-uuri nge o uusunge'inie mai.
31 Ingeie oto kei ha'a-uurie mwala i'oe.
32 Ingeie oto raa-raa hunie mo Aapoloa Aaopa,
na kei toolea mai manikulu'anga hunie mo iinoni i'oe mo Israel."

33 Aamana a Jisas na nikana, kirerue ko tohungei pangata'inie mo ola nge a Simeon ko unu'i i sulie kele wee-wee.
34 Oto a Simeon e si ha'adiana'araelu, na ko te'uri hunie a Meri, "Kele wee-wee ienini a God e lio hilisie huni ha'a-uurie mo iini hunge ni Israel. Ta'e ingeie kei ha'atekehie no'one mo iini hunge lo'u, aena aana ingeie kei ne'ie tolimaa a God nge kire sere'i lae i sulie.
35 Na mo lo'onga'inge mumuni mwala ngeena ke si haata'i i leune. Oto i'oe, o kei saehuu na o kei hii aaela oto mala kire otomie saemu aana naihi."

A Propet Anna

E Paalahea God Haahie A Jisas

36 Na ngaeta mei nao keni satana a Anna ingeie no'one aana maholona. A hu'ena ingeie nga propet no'one na ingeie kalena a Panueli, mwane aana komu a Asa. E to'o-to'o poro taane, ta'e e ii'o mola pe'ie poro ingeie hunie e hiu aata halisi,
37 na poro ingeie ko mae oto mwaanie, oto e si ii'o mola maraana. A keine e walu-aawalai helisi mwana hai e mango oto aana, na e talei o'o'o mola i Nume Maa'i na e palo-paloa mola a God susue aatowaa na rodo aani oolongaunge na aani aarenga'inge.
38 Oto mola aana ta'a-ta'a maholoi satona, nge a hu'ena e lae mai saada na ko tala'ai paalahea God. Oto aana mo dinge lo'u i puri, a hu'ena ko si ha'a-ha'arongoa mwala uri a Jisas ingeie oto a Ha'a-uuri. E ere urine hunie ahutana mo iini nge kire ko maa'oohie uri a God kei tapa oolisie mwala ni Israel.
39 A Josep na Meri kirerue haro asu mangoa mo ola i sulie ha'atolanga a Aalaha, nge kire si ooli takoie huilume ikire i Nasaret hao i Kalili.
40 Oto kele wee-wee ko peine ta'e oto hao. E paine a'aila'a, na e honu aani saenanaunge, na ha'adiana'anga a God e ii'o oto aana.

A Mwa'une E Lai Ere Pe'ie

Mo Ha'a-uusuli

I Nume Maa'i Peine

41 E ro mau'ana a Jisas kirerue ko lae-lae i Jerusalem i suli
helisi hunie Houlaa Ni Liumwaanie.
42 Oto maholo a Jisas e hule aana aawalai helisi mwana
rue, kiraelu ko lae oto lo'u mala kirerue ko lae-lae i suli
helisi.
43 Maholo mo dinge paine ngeena kire mango oto, nge
mwala ko si ooli takoie mo henue ikire. Ta'e a Jisas e oore
mola ue i puri ta'au i Jerusalem, na aamana na nikana ka'a
saie.
44 Kirerue ko lo'o-lo'onga'i uri ingeie taane pe'ire i laona
laeha. Kire ko lae oto hunie hai dinge laku, oto i seulehi
kirerue ko si aehota lo'ohie i saana mwala ikire na mo
malahude.
45 Kirerue lo'o-lo'ohie na kirerue ka'a lio oodoie, oto
kirerue ko eeliho'i lo'u hunie i Jerusalem.
46 Oto i purine e oolu hei dinge e saro mango oto, nge
kirerue ko si lai lio oodoie i matolana mo ha'a-uusuli ni Jiu
ta'au i laona Nume Maa'i Peine, na ko rorongo i sulire pe'i
dodolosi ola aada.
47 Na ahutana mwala nge kire rorongoa ere-erenga ingeie,
kire ko tohungei pangata'inie saenanaunge ingeie oto hiito'o
na mo aalaminge e dau'ine.
48 Aamana na nikana kirerue lae ta'au i lio oodoie, kirerue
ko tohungei pangata'i oto hiito'o. Oto a nikana ko te'uri
hunie, “?Kaleku, e ue ni o ko te'urine aamere'i? Ineu na
aamamu, mere ko tohungei heitale'o pe'i saehuunge oto
hiito'o.”
49 Oto a Jisas ko aalamirerue uuri, “?E ue nge more ko
heitaleau urine? ?Uri more ka'a saie ike leu i sapeku hunie
ne ke ii'o i nume Aamaku?”
50 Ta'e kirerue ka'a rongo saie ike nga taa e unue.
51 Oto a Jisas e si eeliho'i pe'irerue hunie i Nasaret, aana e
tola i sulirerue. A nikana ko talei lo'o-lo'onga'i mola i sulie
mo ola e rau ngeena i saena.
52 Oto a Jisas ko si peine ta'e pe'i saenanaunge oto lo'u
liutaa. Na a God ko tohungei saemango oto hiito'o haahie,
na mwala ko meni ilenimwa'e oto no'one haahie.

3

A Jon Loto Maa'i E Dau Aakau

Aana Saena Mwala

Hunie Hulanga A Jisas
MATIU 3:1-12; MAK 1:1-19; JON 1:19-28

1 Oto e hule aana aawalai helisi mwana lime aana mo
helisi nge a Taebirias e inemauri haahie aalahanga mo Rom.
Aana maholona a Pontias Paelat ko aalaha haahie po'o ni
henue i Jiudia, na a Herod Antipas ko aalaha haahie po'o ni

henue i Kalili. A Pilip, aasine a Herod, ko aalaha haahie e
ro po'o ni henue i Iturea na i Trakonaetis, na a Lisanias ko
aalaha haahie po'o ni henue i Abilin.
2 E ro na'ohai pris mo Jiu aana maholona oto a Anas
na a Kaiapas. Aana maholona, nge mei wala e si uure
mwaanie a God hunie a Jon kalena Sekaraea, na ingeie i
laona hanuesala.
3 Oto a Jon ko lae oto i sulie ahutana mo henue kali-kelie
wai peine i Jodan na ko taroha'inie hunie mwala uri kire ke
aali'u to'ohuu mwaanie ooraha'aa, nge kire ke si loto maa'i
hunie a God ke sae'aasie mo ooraha'aa ikire.
4 E asuie oto urine mala uusulana e lae i laona uusu-uusu
a Propet Aesaea aana e unue uuri, *Nga iini ko soi-soi peine
i laona hanuesala uuri, "Omu ke dau aakau aana tala loosie
laenga mai a Aalaha, na omu ke ha'a-oodohie tala ni lae
ingeie.*
5 *Omu ke aanomie ahutana mo deiderie. Omu ke ha'asadaa
mo uuwo na mo toloihenue, na omu ke ha'a-oodohie mo
tala kire mwa'ilu, na omu ke mwanaa mo tala hunie kire ke
mwana-mwana'a.*
6 *Hunie ahutana mwala ke mani leesie ha'a-uuringe a God."
Aesaea 40:3-5*
7 Mwala oto hunge kire lae mai saana a Jon hunie ke loto
maa'i aada. Oto e si te'uri mola hunire, "!I'omu oto mo
mwaa ala-ala! ?Omu ko lo'o-lo'onga'i uri mala omu ko loto
maa'i ha'alaa, omu ko tehisie saewasunge a God nge kei lae
maine?
8 !E aasa! Ta'e omu ke hungu eeni hue-huei ola diana i
laona mau-meuringe i'omu huni haata'inie uri omu oonisae
to'ohuu oto mwaanie ahutana mo ooraha'aanga i'omu. Na
mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri omu kei tehisie saewa-
sunge a God aena aana omu hute aana komu a Ebraham.
Leune e sa'a pe'i'omu ike aana no ko unue huni'omu uri a
God e sai hu'isie mola mo heu ienini hunie kire ke ne'i iinoni
haalu hunie komu a Ebraham.
9 Aana a God e urihana mwane e ne'i aakau oto aana hau
tou-tohu i ae'aena mo ei, na mo ei nge kire ka'a hungu ike
aani hue-huei ei diana, kei tohu aasi'i na aasileni kei lae i
laona dunge."
10 Oto mwala ko dolosi aana uuri, "?Nge ko urine, nga taa
ka'u melu ke si esuie?"
11 Oto a Jon ko aalamire ko te'uri, "A tei ko to'o aana nga
ro to'oni, ke niie nga iini nana iinoni nge e ka'a to'o aana ike
nga iini. Na a tei ko to'o ngaulaa, ke nii-nii'i no'one urine."
12 Ngaeta mwala susulu to'oha hunie aalahanga ni Rom
kire lae no'one mai uri hunie a Jon ke loto maa'i aada. Oto
kire ko dolosi aana uuri, "?Ha'a-uusuli, oto i'emeelu, melu
kei ue?"

13 Oto a Jon ko te'uri hunire, “Omu ke su'uri tola
to'oha liutaa aana lo'u nga taa kire hatonga'inie huni'omu
mwaanie mwala.”
14 Ngaeta mo ramo ko dolosi no'one aana a Jon uri, “?Nge
i'emeelu? ?Melu kei ue?”
Oto ko te'uri hunire, “Mwaanie omu deu-deu rarahie nga
iini hunie mo to'oha ingeie, wa omu ke ere-ere aana mola
tototala. Ta'e omu ke ilenimwa'e mola haahie holitemiu.”
15 Mwala ko meni maa'oohie mone a Kraes, oto kire ko
lo'onga'i heiliu oto i sulie a Jon. Kire ko lo'onga'i oto uuri,
“Ohe ingeie ni oto a Kraes.”
16 Oto a Jon ko si aalamire ko te'uri, “Ineu a Kraes ha'ike.
Ineu no ko loto maa'i eemiu mola aani wei, ta'e iini nge ko
lae mai i puriku, e paine lo'u liutaa aaku, hule aana ineu
na nou ka'a diana ike malisine ne ke asu mala koni-konihe
huni luhesie ho'ohaahi'ae ingeie. Ingeie ke si loto maa'i
aana ngaeta mwala aana Li'oa Maa'i, na ngaeta mwala kei
lotohire aana dunge ni ha'amotaahinge.
17 Ingeie ni e to'o aana nanamanga huni leie ahutana
iinoni. Aana e urihana iinoni nge ko ta'aasie mo hule-hulei
kooni mwaanie mo tohungei ola. Oto ko si ne'i konie mo
tohungei ola i lengine haa i laona nume ni duru ingeie. Ta'e
mo hule-hulei ola aaela ngeena, nge kei uunu'i aana dunge
nge e sa'a mwa'a ike lo'u.”
18 Mo tala hunge a Jon Loto Maa'i e lae pe'i laeliwala aana
Tataroha Diana hunie mwala aani, na huni ere ha'asusue
mwala.
19 Na e tohungei ere aana a Herod Antipas hiito'o haahie
e to'o aana lo'u mola a Herodias, hu'e a mwane aasine. Na
e ere aana no'one a Herod haahie ahutana mo ola aaela e
dau hu'isi'i.
20 Oto a Herod e si sapeie lo'u mo aaelanga ngeena aana
e ne'ie a Jon i laona nume ni ho'o.

A Jon E Loto Maa'i Aana A Jisas
MATIU 3:13-17; MAK 1:9-11

21 Maholo kire ka'a ne'ie ue a Jon i laona nume ni ho'o,
ngaeta hai dinge e loto maa'i aana mwala, na e loto maa'i
lo'u aana a Jisas. Na aana maholo a Jisas ko aarea a God,
nge i Lengi e si taha,
22 na Li'oa Maa'i e siho mai i lengine mala hiroikuu. Oto
mei wala e uure mai Lengi, na ko te'uri, “I'oe oto hahu'ana
kaleku, na nou tohungei manata diana huni'o, na no ko
ilenimwa'e oto liutaa haahi'o.”

Uusulana Mo Weuwana A Jisas
MATIU 1:1-17

23 Maholo a Jisas e aehotaa asunge ingeie, na ola mala
e oolu aawalai helisi mola ue e mango aana, na mwala e
lo'onga'i uri ingeie kalena Josep.
A Josep e uure mwaanie a Hilae.
24 A Hilae e uure mwaanie a Matat.
A Matat e uure mwaanie a Livae.
A Livae e uure mwaanie a Melkae.
A Melkae e uure mwaanie a Janae.
A Janae e uure mwaanie a Josep.
25 A Josep e uure mwaanie a Matataeas.
A Matataeas e uure mwaanie a Emos.
A Emos e uure mwaanie a Neham.
A Neham e uure mwaanie a Eslae.
A Eslae e uure mwaanie a Nagae.
26 A Nagae e uure mwaanie a Meata.
A Meata e uure mwaanie a Matataeas.
A Matataeas e uure mwaanie a Semein.
A Semein e uure mwaanie a Josek.
A Josek e uure mwaanie a Joda.
27 A Joda e uure mwaanie a Joanan.
A Joanan e uure mwaanie a Risa.
A Risa e uure mwaanie a Serababel.
A Serababel e uure mwaanie a Sialtiel.
A Sialtiel e uure mwaanie a Nirae.
28 A Nirae e uure mwaanie a Melkae.
A Melkae e uure mwaanie a Adae.
A Adae e uure mwaanie a Kosam.
A Kosam e uure mwaanie a Elmadam.
A Elmadam e uure mwaanie a Ere.
29 A Ere e uure mwaanie a Josua.
A Josua e uure mwaanie a Eliesa.
A Eliesa e uure mwaanie a Jorim.
A Jorim e uure mwaanie a Matat.
A Matat e uure mwaanie a Livae.
30 A Livae e uure mwaanie a Simeon.
A Simeon e uure mwaanie a Jiuda.
A Jiuda e uure mwaanie a Josep.
A Josep e uure mwaanie a Jonam.
A Jonam e uure mwaanie a Elaeakim.
31 A Elaeakim e uure mwaanie a Milia.
A Milia e uure mwaanie a Mena.
A Mena e uure mwaanie a Matata.
A Matata e uure mwaanie a Netan.
A Netan e uure mwaanie a Deved Inemauri.
32 A Deved Inemauri e uure mwaanie a Jesi.
A Jesi e uure mwaanie a Obed.
A Obed e uure mwaanie a Boas.
A Boas e uure mwaanie a Salmon.
A Salmon e uure mwaanie a Nason.
33 A Nason e uure mwaanie a Aminadab.

A Aminadab e uure mwaanie a Admin.
A Admin e uure mwaanie a Anae.
A Anae e uure mwaanie a Hesron.
A Hesron e uure mwaanie a Pires.
A Pires e uure mwaanie a Jiuda.
34 A Jiuda e uure mwaanie a Jekob.
A Jekob e uure mwaanie a Aesak.
A Aesak e uure mwaanie a Ebraham.
A Ebraham e uure mwaanie a Tera.
A Tera e uure mwaanie a Neho.
35 A Neho e uure mwaanie a Sirag.
A Sirag e uure mwaanie a Riu.
A Riu e uure mwaanie a Pileg.
A Pileg e uure mwaanie a Eba.
A Eba e uure mwaanie a Sila.
36 A Sila e uure mwaanie a Keinan.
A Keinan e uure mwaanie a Afaksad.
A Afaksad e uure mwaanie a Siem.
A Siem e uure mwaanie a Noa.
A Noa e uure mwaanie a Lamek.
37 A Lamek e uure mwaanie a Metusala.
A Metusala e uure mwaanie a Inok.
A Inok e uure mwaanie a Jered.
A Jered e uure mwaanie a Mahelalel.
A Mahelalel e uure mwaanie a Kenan.
38 A Kenan e uure mwaanie a Enos.
A Enos e uure mwaanie a Set.
A Set e uure mwaanie a Adam.
A Adam e uure mwaanie a God.

4

A Satan E Malaahongana A Jisas
MATIU 4:1-11; MAK 1:12-13

1 Oto a Jisas e aaliho'i mwaanie wai i Jodan, na Li'oa Maa'i
e ii'o oto pe'ie, e si toolea ta'au i henuesala.
2 Na a Satan e malaahongana hunie hai aawalai hei dinge,
na e ka'a hikana nga mei ngeulaa aana maholona, oto ko
hiolo.
3 Oto a Satan ko te'uri hunie, “Mala o ko ne'ie Kalena God
to'ohuu, o ke unue ho heu ie ke ne'i bred.”
4 Ta'e a Jisas e aalamie mola uuri, “Mo Uusu-uusu Maa'i e
unue uuri, *Iinoni e sa'a mauri ike mola aani bred hahaiteli.”*
Diutronomi 8:3
5 Oto a Satan ko he'i toolea lo'u ta'au, na ko tolana haata'i
lau-leu oto aana ahutana mo aalahanga aana walumalau
hunie.
6 Oto a Satan ko he'i te'uri lo'u hunie, “Nou sai niie
ahutana mo aalahanga ie namue pe'ie manikuluha'ani
hunie o ke paine haahi'i, aana niilana e lae oto hunieu uri
ineu ne ke si nii'i hunie ta'ena nga iini i sulie saeku.

7 Oto mala uri o kei pouruuru ni ha'ama'unge aaku na
o kei palo-paloau, nge ne kei niie ahutana mo ola ienini
namue."
8 Oto a Jisas ko aalamie lo'u uuri, "Mo Uusu-uusu Maa'i e
unue uuri, *Omu ke palo-paloa mola ta'e a God Aalaha i'omu,*
na omu ke asu mola nana ta'e ingeie hali'ite." *Diutronomi*
6:13
9 Oto a Satan ko he'i toolea lo'u a Jisas ta'au i Jerusalem,
na ko lai ha'a-uuresie oto ta'au i lengine ho susumaa aana
Nume Maa'i Peine, ko si te'uri lo'u hunie, "Mala o ko ne'ie
Kalena God to'ohuu, o ke toli'aasi'o uure i lengi i leu hunie
o ke teke hao i aano.
10 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A God kei*
uusunge'inie mo ensel ingeie huni lio i suli diana aamu.
11 *Kire kei tala'ahua'o aana nimada mwaanie ae'aemu e hite*
aana nga ho heu." *Sam 91:11-12*
12 Oto a Jisas ko aalamie lo'u a Satan ko te'uri, "Ta'e mo
Uusu-uusu Maa'i e unue no'one uuri, *Omu ke su'uri oohongie*
a God Aalaha i'omu." *Diutronomi 6:16*
13 Oto maholo a Satan e malaahongana a Jisas aana mo
tala ngeena mango, nge e si lae mwaanie a Jisas, ko lai
maa'oohie nga maholo aaopa huni malaahongana lo'u.

A Jisas E Aehotaa Asunge Ingeie Aana Po'o Ni Henue I
Kalili
MATIU 4:12-17; MAK 1:14-15
14 A Jisas e aaliho'i lo'u hunie po'o ni henue i Kalili, na e
honu oto aana nanamanga aana Li'oa Maa'i. Oto taroha'ana
e si taro i sulie ahutana mo henue aana po'o ni henuena.
15 Na a Jisas e aehota ha'a-ha'a-uusuli i laona mo nume ni
palo-palo na ahutana mwala kire ko meni lahea.

Mwala Ni Nasaret

Ka'a Sare Rongo Hunie A Jisas
MATIU 13:53-58; MAK 6:1-6
16 Oto a Jisas e aaliho'i lo'u i Nasaret, huilume nge e paine
ta'e aana. Oto aana Dinge Maa'i Mo Jiu, e lai sili weu i nume
ni palo-palo ikire oto mala ko lae-lae tarau, na e uure i lengi
huni saaie mo Uusu-uusu Maa'i.
17 Oto kire ko niie uusu-uusu hio-hio a Propet Aesaea
hunie, na ko tahanie oto aana leu nge e uusue uuri,
18 *Li'oa Maa'i a God oto pe'ieu, aena aana e lio hilisieu*
huni taroha'inie Tataroha Diana hunie mo iinoni meitale. E
uusunge'inieu huni taroha'inie uri mo iini kire ho'osire i nume
ni ho'o uri kire ke ii'o luheta'i oto, na huni ha'arongoa mo ulu
uri kire ke lio lo'u, *Aesaea 61:1* *na huni unue hunie mo*
iini kire ii'o i mamalutana mwala e sai ha'amwe'u-mwe'u uri
kire ke ii'o luheta'i lo'u, *Aesaea 58:6*

19 *na huni tola tahanga'inie uri e hule oto aana maholo a*
God kei pe'ie mwala ingeie. *Aesaea 61:2*
20 Oto a Jisas e si lulungie uusu-uusu hio-hio, ko niie hunie
iini ko hei rareta'i aana nume ni palo-palo ngeena, na ko ii'o
oto i aano huni ha'a-uusuli. Maholona oto ahutana mwala i
laona nume ni palo-palo ngeena kire ko si meni lio hahuroto
oto aana.
21 Oto a Jisas ko aehota ere-ere hunie mwala e loko ngeena
na ko te'uri, “Mei wala aana mo Uusu-uusu Maa'i nge omu
si kele rongoa saailana e lae namiu ngeena, ko oa oto
huni'omu si'iri.”
22 Oto ahutana mwala ngeena kire ko si meni lahea oto
pe'i pangata'inilana mo eehu'i wala nge ko unu'ine, ta'e kire
ko unue lo'u uuri, “A mwane ngeena, ingeie kalena Josep
mola ni ngeena.”
23 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Nou saie mola kara'inie
omu kei unue mei wala ni aalahuunge ngeena hunieu uuri,
‘Mwane kure-kure, o ke ha'a-uuri'o ka'u.’ Aana omu ko
lo'onga'inie mola uri, e lae otoi diana uri mo hu'i-hu'ite nge
omu rongoa nou esui'i ke'u hai Kapaneam, ne ke asui'i lo'u
mei leu.
24 Ta'e no ko unue oto huni'omu uri mwala aana tohungei
henue nga propet, e aasa oto hunie kire ke ha'ama'u aana
wa kire ke rongo hunie.
25 Nga taa no ko unue ie e to'ohuu. Aana maholo pongine
a Propet Elaeja, mo nao keni hunge kire o'o'o i Israel. Aana
maholona e ka'a nemo ike hunie e oolu helisi pe'ie e oono
waro-waro, na hiolonga paine e toolea ahutana hanue.
26 Ta'e hule aana uusunge'inilana Elaeja e ka'a lae ike i
saana nga ta'a-ta'a iini aada. Uusunge'inilana e lae mola
huni pe'ie mei nao keni aana huilume mo pu'o wau i Serepat
aana po'o ni henue i Saedon.
27 Na aana maholo pongine a Propet Elaesa mwala hunge
ni Israel kire to'o aana maelaa ni osa, ta'e e ka'a ha'a-uurie
ike nga iini aada. Ta'a-ta'a iini e ha'a-uurie oto a Neman,
mwane aana aalahanga mo pu'o i Siria.”
28 Oto maholo mwala i laona nume ni palo-palo ngeena
kire rongoa walu ola ienini, kire ko si tohungei saewasu.
29 Oto kire taule'i, kire ko oohea oto ta'au i lengine tolana
uuwo nge hanue ikire e ii'o aana, aena aana kire sasare
pwelusie i kere-kerena mao'i aana leu e aasa.
30 Ta'e maholo kire hule aana leune, a Jisas e liu mola i
matolada, e si lae mwaanire.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Li'oa Aaela E Hite Aana
MAK 1:21-28

31 Oto a Jisas e si lae hunie huilume i Kapaneam aana
po'o ni henue i Kalili. Na aana Dinge Maa'i Mo Jiu e si ha'a-
uusulie mwala.
32 Ahutana mwala ko tohungei pangata'inie ha'a-
uusulinge ingeie, aana ko ha'a-uusuli aana nanamanga.
33 Na nga mwane li'oa aaela aana ingeie no'one wau i
laona nume ni palo-palo aana maholona. A mwaena ko
toolea oto aawaranga paine na ko unue uuri,
34 "!Aaia! !Jisas ni Nasaret! ?O kei ue emeelu lo'u eena?
?Ohe o lae oto mai huni waeli'emeelu ni ngeena? Ineu nou
sai'o mola. I'oe iini maa'i a God."
35 Oto a Jisas ko si ere aana li'oa aaela ngeena ko te'uri,
"O ke rohu oto, na o ke lae mwaanie a mwane ngeena."
Oto li'oa aaela ngeena e ka'a waelie lo'u a mwaena, ta'e e
si repute'inie mola hai aano i matolana mwala na ko iisitaa
oto mwaanie.
36 Ahutana mwala ko si meni pangata'i na kire ko ere
hailiu oto i matolada uuri, "?Nga mei ha'a-uusulinge uri taa
ni ienini? Aana a mwane ie e to'o aana nanamanga huni
ere aana mo li'oa aaela pe'ie mei wala e saka, oto kire iisitaa
oto."
37 Oto tataroha aana Jisas ko si tatangasie oto ahutana po'o
ni henuena.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwala Hunge
MATIU 8:14-17; MAK 1:29-34

38 Oto a Jisas e uure mwaanie nume ni palo-palo mo Jiu
ko si lai sili i nume a Saemon. Keni hungaona Saemon ko
tohungei mata'i oto hiito'o, oto mwala ko aitanaie Jisas uri
ke pe'ie.
39 Oto e lae wau i uure i sulie tahe a hu'ena, ko si ere aana
mata'i ngeena uri ke lae mwaanie. Mata'i ngeena e lae oto
mwaanie a hu'ena, na e tolana ta'ela'i, na ko rareta'inire oto.
40 Oto aana maholo ko seulehi oto, mwala e to'o aana mo
iini ko mweri aani maelaa hai aaopa'i kire ko toolera oto
mai saana a Jisas. Na e hele i sapeda aana nimana, na ko
ha'a-uurire oto.
41 Mo iini hunge mo li'oa aaela e iisitaa no'one mwaanire,
na kire ko aawara uuri, "!I'oe oto Kalena God!" Ta'e a Jisas
e ere aada mwaanie uri kire he'i unue lo'u nga mei wala,
aana kire saie uri ingeie ni oto a Kraes.

A Jisas E Laeliwala I Laona

Mo Nume Ni Palo-palo Mo Jiu
MAK 1:35-39

42 Oto e dangi ho'owa, a Jisas e uure mwaanie huilumena
ko si lae huni ii'o maraana aana nga leu, ta'e mwala ko

lo'ohie lo'u mola. Maholo kire lio oodoie, oto kire ko sare
uure honosie uri mwaanie e he'i lae lo'u mwaanire.
43 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “Ne kei lae pe'i laeli-
wala no'one aana Tataroha Diana aana Aalahanga God
nana ngaeta mo henue, aena aana leune mone a God e
uusunge'inieu mei.”
44 Oto a Jisas e si lae pe'i laeliwala i laona ahutana mo
nume ni palo-palo mo Jiu ahusie oto ahutana hanue i Jiudia.

5

Mo Pwaarongoisuli A Jisas E Hola'i Soire
MATIU 4:18-22; MAK 1:16-20

1 Ngaeta hai dinge a Jisas e uure i reune Aasi I Kalili
na mwala hunge kire loko no'one mai saana. Oto mwala
ngeena kire ko uure su'u-su'uie, aena aana kire ko sare
rongoa walana God.
2 Oto a Jisas e leesie e ro iiola kire ooke puri eeni hai oone,
na mwala wee-weesi e lae oto mwaani'i aana kire ko hodalie
mo hu'o ikire.
3 A Jisas e hane i laona ngaeta iiola, iini a Saemon, na ko
unue hunie uri ke kele uusue wau mwaanie oone. Oto e ii'o
i laona iiola, ko si ha'a-uusulie mwala.
4 Maholo e ere-ere mango nana mwala, e si unue hunie a
Saemon uuri, “O ke dau su'uweu aana leu kokoro, na omu
ke aatongie hu'o i eesi hunie nga mo ii'e.”
5 Oto a Saemon ko aalamie na ko te'uri, “Poro paine, melu
ha'aweo'emeelu ka'u aani lionga haidengie'i, na melu ka'a
kele saunie ike nga mei ola. Ta'e i sulie walamu, nge ne kei
he'i aatongie lo'u hu'o.”
6 Oto kire ko aatongie lo'u hu'o, na kire ko si we'i haahie
mo ii'e oto hunge, hule aana hu'o na ko kara'i haka oto lo'u.
7 Oto kire soie mo oada aana ngaeta iiola huni lae mai
pe'ire. Mo oada kire lae mai saada, kire ko si ha'ahonue
ahutana e ro iiola aani ii'e, hule aana kire ko kara'i dodo
oto.
8 Maholo a Saemon Pita e leesie nga taa e rau ngeena,
oto ko si pouruuru i na'ona Jisas na ko te'uri, “O ke lae
mwaanieu Aalaha, aana ineu iinoni ni ooraha'aa.”
9 Aana a Pita na mo iini lo'u pe'ie kire ko si meni
pangata'inie mo ii'e oto hunge nge kire wa'i haahi'ine.
10 A Jemes na a Jon, e ro kalena Sebedi, e ro oana a Saemon
na kirerue ko tohungei pangata'i no'one.
Oto a Jisas ko te'uri hunie a Saemon, “Mwaanie o ma'u-
me'u. Uure si'iri pwau weu, o kei ne'i iinoni wee-weesi oto
hunie mo iinoni.”
11 Oto kire ookea mo iiola i oone, na kire toli puri aana
to'o-to'olada, kire si lulu i sulie a Jisas.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane Ko Mweri
MATIU 8:1-4; MAK 1:40-45

12 Ngaeta maholo a Jisas e ii'o aana ngaeta huilume na
mwane ko sapesalu aana maelaa ni osa, ingeie no'one i
leune. Oto maholo a mwaena e leesie a Jisas, ko si lai
pouruuru honosie na ko ha'atohu aana uuri, "Aalaha ineu,
mala o ko mwa'e-mwa'e, o ke kuraa sapeku hunie ne ke
rere'a adona ii'onga lo'u pe'ie mwala a God."†
13 Oto a Jisas e si susue'inie wau nimana huni hele i sapena
mwaena, na ko aalamie uuri, "Iau, nou mwa'e-mwa'e taane.
Sapemu ke mola oto." Oto maelaa ni osa ngeena e tolana
mango oto mwaanie.
14 Oto a Jisas ko si te'uri hunie, "Mwaanie o ha'a-
ha'arongoa nga iini aana nga taa e rau. Ta'e o ke oodo mola
i saana mo pris hunie kire ke saie uri sapemu e mola oto.
Na o ke niie uuraa'inge hunie a God mala mo Ha'atolanga
a Mosis e unue. Urine ahutana mwala kire ke si meni saie
uri sapemu e mola oto."
15 Ta'e tataroha aana Jisas e si taro hiito'o lo'u mola, nge
mwala hunge e si lae mai huni rongoa Jisas, na hunie ke
ha'a-uurire mwaanie ta'ena nga maelaa.
16 Ta'e ingeie e he'i lae lo'u mola mwaanire huni ii'o
maraana huni aarenga'i.

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane E Rarasi
MATIU 9:1-8; MAK 2:1-12

17 Aana ngaeta hai dinge a Jisas e ha'a-uusulie mwala, na
ngaeta mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a
Mosis, ikire no'one i leune. Kire uure no'one mai mwaanie
i Jerusalem na ahutana mo huilume aana mo po'o ni henue
i Kalili na i Jiudia. Na a Jisas e to'o aana nanamanga a God
e wa'u huni ha'a-uurie mo iini ko mweri.
18 Ngaeta mo mwane kire lae mai na kire aanga'inie
mwane e rarasi aana hulite. Oto mo mwaena ko sare toolea
i nume hunie kire ke ne'ie i na'ona Jisas.
19 Ta'e aena aana mwala e hunge, oto kire ka'a saie ike
uri kire kei liu pe'ie uri taa i nume. Oto kire aanga'inie, kire
ko si hane pe'ie mola ta'au i koluhana nume. Oto kire si
hoka'ie koluhana nume talana mwane rarasi ngeena. Oto
kire uukue mola i aano i matolana mwala i na'ona Jisas.

---

† **5:12** 5:12 Mo Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mwala pe'ie maelaa aaela ngeena, kire tohungei mada'a i maana God. Kire mada'a oto liutaa, hule aana iini nge ko kele kopi mola aana iini e to'o aana maelaa ngeena kei mada'a no'one mala ikire. Aena urine mo Jiu ka'a toli'aasie kire ke ii'o i laona mo huilume, wa kire ke lae mai i laona leu ni uusi'e, wa kire ke lae mai i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu. Leesie Levitikas 13:45-46.

20 A Jisas e leesie hiiwalaimolinge mo mwane ngeena e
paine, e si te'uri hunie mwane e rarasi ngeena, “Kaleku, mo
ooraha'aa i'oe sae'aasileni e lae oto.”
21 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
a Mosis, kire ko aehota papanguru-nguru oto hunire
maraadaelu uuri, “?A tei mwane ni ko ere tooha'inie uri
ingeie e paine mala God ie? Ta'a-ta'a iini e sai sae'aasi
ooraha'aa oto mola nge a God.”
22 Oto a Jisas mone e saie mola mo lo'onga'inge ikire, ko
si te'uri hunire, “?E ue nge omu ko lo'o-lo'onga'i oto hiito'o
urine?
23 Omu saie ka'u uri erenga ni mola e mwada'u, na ta'ena
nga iini e sai unue mola uuri, ‘Mo ooraha'aa i'oe sae'aasileni
e lae oto,’ na lo'u uuri, ‘!Ta'ela'i! !O ke lae-lae oto!’ Ta'e
huni esuie e ro mei ne'isaenga ngeena, kire tohungei aasa
oto hiito'o hunie iinoni.
24 Ta'e ineu, a Kale Ni Iinoni, ne kei esuie mola mei
ola hunie omu ke lio saie uri ineu, nou to'o aana no'one
nanamanga huni sae'aasi ooraha'aa mai aano i leu.”

Oto a Jisas e si unue hunie mwane e rarasi ngeena uuri,
“!Ta'ela'i! O ke toolea hulite i'oe na o ke lae-lae oto i nume
i'oe.”
25 Oto a mwaena e tolana ta'ela'i oto i na'ona ahutada, e
toolea hulite nge e eno-enohie, na ko lae oto pe'i paalahea
God i nume ingeie.
26 Oto ahutana mwala ko si meni pangata'i, na kire ko soi
ha'amanikulu'aa God. Ta'e kire ko me'u no'one, oto kire ko
unue uuri, “!Ha'ike eena! Mo ola e si lai lio aaopa ka'u kolu
ko leesi'i si'iri ie.”

A Jisas E Soie A Livae
MATIU 9:9-13; MAK 2:13-17

27 Oto i purine, a Jisas e si lae mwaanie huilume na ko
leesie nga mwane satana a Livae e ii'o aana leu ingeie huni
totola to'oha aana takis hunie aalahanga ni Rom. Oto a Jisas
ko te'uri hunie, “O ke lulu i sulieu.”
28 Oto a Livae e ta'ela'i, ko toli puri oto aana to'o-to'olana
na ko lulu i sulie oto.
29 Oto a Livae ko esuie ngaunge paine hunie a Jisas i nume
ingeie, na mwala hunge kire loko aana ngaunge ngeena.
Hungelana mwala e loko ngeena, ikire mwala susulu to'oha
no'one.
30 Aena leune, ngaeta mo iini aana mo Parise na mo ha'a-
uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis kire ko upwesie mo
pwaarongoisuli a Jisas uuri, “?E ue nge omu ko ngeu na
omu ko inu pe'ie mo iinoni ooraha'aala mala mo mwane
susulu to'oha ngeena?”

31 Ta'e a Jisas ko aalamire uuri, “Iinoni nge e awaa mola
sa'a saeto'o aana ike mwane kure-kure, ta'e iini nge ko
maelaa'a ha'alaa.
32 Nou lae mai huni haaraie mo iinoni ooraha'aa ke
oonisae, na nou ka'a lae ike mai huni haaraie mo iini kire
unue kire diana oto.”

Ha'a-uusulinge Haalu

Ke Su'uri Pwaidora

Pe'ie Ha'a-uusulinge Lalahu'e
MAK 2:18-22; MATIU 9:14-17

33 Oto ngaeta mo iini ko unue hunie a Jisas uuri, “Mo
pwaarongoisuli a Jon nge kire ko oolo-oolongau tarau, hunie
aarenga'inge. Mo iini ikire mo Parise na kire ko tete'urine
no'one. ?Ta'e e ue nge mo pwaarongoisuli i'oe kire ko talei
ngeu-ngeu na inu-inu mola?”
34 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “?Mo malahune a poro
haalu kire kei saehuu uri taa na kire ko ngeu-ngeu ue aana
ngauhe ni ha'arurunge na a poro haalu e ii'o ue pe'ire?
35 Ta'e kei hule aana hai dinge nge kire kei toolea poro
haalu mwaanire, nge kire ke si oolongau taane.”
36 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u mei wala ni aalahuunge ie
i sulie ha'a-uusulinge haalu ingeie hunire uuri, “Nga iini e
sa'a a'arie ike nga leu aana to'oni haalu huni lo'amenaa nga
to'oni lalahu'e. Mala uri kei te'urine, ko waelie mola to'oni
haalu ni ngeena, aena aana mei lo'amena haalu e sa'a sada
ike pe'ie to'oni lalahu'e.
37 Wa uri nga iini sa'a huie ike waen haalu i laona mo
ate'a lalahu'e nge kire asui'i eeni te'e-te'ei nanikot. Mala kei
te'urine, ahutana e ro mei ola ngeena kei meni aaela, aana
waen haalu kei hoka'ie mola mo te'e-te'ei olana, oto waen
ko si aahe aasie mola.
38 !Ha'ike! Ta'e ne'i-ne'ie oto waen haalu i laona mo ate'a
aani te'e-te'ei nanikot haalu hali'ite.
39 Ta'e omu saie mone tolahana mo iinoni. Kire kei
sere'inie ha'a-uusulinge haalu ineu mala mwala ka'a saeto'o
aana ike waen haalu i purine inuhilana waen lalahu'e.”

6

Mo Parise Kire Ere Haitapali Pe'ie A Jisas Haahie Hai Dinge Maa'i
MATIU 12:1-8; MAK 2:23-28

1 Ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu a Jisas e lai liu i laona mo
hohola aani ola mala kooni. Oto mo pwaarongoisuli ingeie
kire ko aroa mo hue-huei ola, kire ta'aasie hule-huleni, oto
kire ko ngeu'i.

2 Oto ngaeta mo Parise kire ko dolosi uuri, “?E ue nge omu
ko deu esunge mola aana Dinge Maa'i ikie, mei ola e aapu
aana Ha'atolanga a Mosis?”
3 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Omu saie taane nga
taa nge a Deved Inemauri e asuie, aana maholo ingeie na
ngaeta mo iini lo'u pe'ie kire hiolo. ?Ta'e e ue ni omu ka'a
rongo saie ike ne'isaenga aana?
4 A Deved e lae sili i laona nume maa'i a God, na e ngaue
ho bred maa'i, ola niilana e lae hunie a God. Ta'e mo
Ha'atolanga a Mosis e unue e ka'a malisine ike ke ngaue,
aana ta'e mo pris hali'ite kire sai ngaue taungei bred maa'i
urine. Na a Deved e nii no'one ana mo iini kire lae pe'ie.
Ta'e ma'alana e urine, a God ka'a leie ike haahie.”
5 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Ineu a Kale Ni
Iinoni oto nou aalaha haahie Dinge Maa'i.”

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Nimana E Heko
MATIU 12:9-14; MAK 3:1-6

6 Oto aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu lo'u, a Jisas e lai
sili i nume ni palo-palo huni ha'a-uusulie mwala. Na ngaeta
mwane i leune ki'ine i pwalo-pwalona e heko.
7 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
a Mosis, kire ko talei to'o-to'omaaie ohe kei ha'a-uurie a
mwaena aana Dinge Maa'i, aana kire sare leesie uri a Jisas
ke dau aaelasie nga mei ola hunie kire ke ere aana na kire
ke toolea huni leie haahie.
8 Ta'e a Jisas e saie mone mola lo'onga'inge ikire, ko si
te'uri hunie mwane ki'ine e heko ngeena, “O ke uure ka'u i
na'ona mwala.” Oto a mwaena e ta'ela'i, e si uure haada'i i
na'ona mwala.
9 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo iini kire ko upwesie
ngeena, “Ta'a-ta'a mei ola nou sare dolosie aamiu. ?Nga
taa ni Ha'atolanga ikolu e toli'aasie huni esuie aana Dinge
Maa'i? ?Huni pe'ie iinoni wa huni waelie mola? ?Huni ha'a-
uurie iinoni wa huni horo'ie?”
10 E ere mango urine, ko si to'omaaie nga iini, na e
to'omaaie lo'u nga iini. E to'omaaire mango, oto ko unue
hunie mwane ki'ine e heko ngeena uuri, “O ke lalaa'inie
ki'imu.” Oto a mwaena ko lalaa'inie ki'ine, na e diana oto
lo'u.
11 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
a Mosis kire ko tohungei saewasu, na kire ko aehota ere oto
i matolada maraada uuri, “?Ohe kolu kei uaa ka'u a mwane
ngeena?”

A Jisas E Lio Hilisie

Aawalai Hurula'aa Mwana Rue
MATIU 10:1-4; MAK 3:13-19

12 Aana maholona a Jisas e hanetaa ta'au i lengine ngaeta
uuwo huni aarenga'i. E ii'o ta'au i leune hai rodo laku aani
aarenga'inge hunie a God.
13 Oto e dangi ho'owa e soie mo iini ko lulu i sulie
mai i saana, ko si lio hilisie aawalai mwane mwana rue
mwaanire, na ko haara'inire aana mo hurula'aa.
14 Na satana aawalai mwane mwana rue ngeena e uuri,
a Saemon nge a Jisas e he'i haara'inie lo'u aana a Pita,
na a Andru aasine,
na a Jemes,
na a Jon,
na a Pilip,
na a Batolomiu,
15 na a Matiu,
na a Tomas,
na a Jemes kalena Alpeas
na a Saemon, ngaeta iini aana pulitaa nge ko sare haiseuni
huni ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie hanue i Israel,
16 na a Jiudas kalena Jemes,
na a Jiudas Iskariot iini oto e pweloa Jisas.

Mwala Hunge Kire Aehota

Lae I Sulie A Jisas
MATIU 4:23-25

17 Oto a Jisas na mo hurula'aa ingeie kire siho mai
mwaanie uuwo, kire si lae mai uure i laona mei oote. Aana
maholona nge mwala hunge aana mo iini ko lulu i sulie a
Jisas kire si loko mai i saana. Mwala hunge kire loko no'one
uure mai mwaanie i Jerusalem na mwaanie ahutana oto
po'o ni henue i Jiudia na mwaanie mo henue i sulie hatalea
i Taea na i Saedon.
18 Mwala ngeena kire lae mai huni rongoa a Jisas ko
ha'a-uusuli, na uri hunie ha'a-uurilada ke lae mwaanie mo
maelaa ikire. Mo iini ko si'oha'a aana mo li'oa aaela e hite
aada na kire hule no'one, oto a Jisas e ha'a-uurire.
19 Ahutana mwala kire mani deu-deu uri kire ke kopi mola
aana a Jisas, aena aana nanamanga ingeie ko ha'a-uurie
ahutana mo maelaa ikire.

Ilenimwa'enga To'ohuu

E Aaopa Mwaanie

Ilenimwa'enga Ni Welumalau
MATIU 5:1-12

20 Na a Jisas e to'o-to'omaaie mo pwaarongoisuli ingeie,
ko si unue hunire uuri,

“Deidehi'omu mo iini nge omu meitale,
aena aana Aalahanga a God oto to'olamiu.
21 Deidehi'omu mo iini nge omu ko hiolo oto ie,
aena aana omu kei pote taane.
Deidehi'omu mo iini nge omu ko ngara-ngara oto ie,
aena aana omu kei mwesi taane.
22 Deidehi'omu mo iini nge mwala ko maaleledi'omu, na kire ko teunge'ini'omu, na kire ko ere aaelasi'omu uri i'omu mo iinoni aaela aana omu ko lulu i sulieu a Kale Ni Iinoni.
23 Omu ke tohungei ilenimwa'e aana maholona na omu ke mao-mao pe'i saedianangа,
aena aana waaitemiu e paine oto ta'au i Lengi.
Na urine e haata'i diana aana uri omu urihana mo propet a God oto i na'o,
aana mo weuwada i na'o kire taunge'inire no'one urine.
24 Ta'e aama-aamasilemiu mo iini omu to'o-to'o oto,
aana ahutana walu ola e mani mwada'usi'omu mango oto, ta'e aasanga paine kei re'usi'omu taane.
25 Aama-aamasilemiu mo iini omu ko pote oto ie,
aana omu kei saronai hiolo taane.
Aama-aamasilemiu mo iini omu ko mwesi pe'i saedianangа aana maholo ienini,
aana omu kei saronai saehuu pe'i ngara aamasi'omu taane.
26 Aama-aamasilemiu maholo mwala ko ere ha'adiana'a'omu,
aana leune e haata'i diana aana uri omu meni sada oto pe'ie mo propet eero-eero i na'o, i sulie ta'a-ta'a taungei olana e rau ke'u no'one aada.”

Kie Ke Manata Diana

Hunie Ahutana Mwala
MATIU 5:38-48, 7:12

27 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, “Ta'e ineu no ko unue huni'omu, mo iini omu ko pwaarongoa ere-erenga ineu, uri omu ke manata diana no'one hunie mo maelonga i'omu. Omu ke dau diana hunie mo iini ko maaleledi'omu.
28 Omu ke aitanaie a God hunie ke ha'adiana'aa mo iini ko ere aaelasi'omu, na omu ke aarenga'i talana mo iini ko teunge'ini'omu.
29 Mala nga iini ko mwakata'ini'o aani hidelilana papal-imu, nge o ke toli'aasie ngaeta po'o ni papali lo'u hunie. Mala nga iini ko toolea to'oni ni eeluhi i'oe, toli'aasie no'one to'oni ni lengi i'oe hunie.
30 Omu ke nii-nii hunie ta'ena nga iini ko suke aamiu. Mala uri nga iinoni ko toolea nga mei ola i'oe, su'uri suke aaliho'i lo'u aana.

31 Mo ola nge saemiu mwala ke dau'i huni'omu, nge i'omu
no'one omu ke dau'i hunie mwala.
32 ?Aana mala uri omu kei manata diana mola hunie mo
iini e manata diana huni'omu, omu unue uri a God kei
ha'adiana'a'omu haahie leune? !Ha'ike oto oo'oo! Aena aana
mo iinoni ooraha'aa na kire ko maa-manata diana no'one
mola urine hunie mo iini e manata diana hunire.
33 ?Na mala uri omu kei deu diana mola hunie mo iini
ko deu-deu diana huni'omu, omu ko lo'o-lo'onga'i uri a God
kei ha'adiana'a'omu haahie leune? !Ha'ike oto oo'oo! Aena
aana mo iinoni ooraha'aa na kire ko tete'urine no'one mola.
34 ?Na mala uri omu ko sai nii ola mola hunie mo iini
nge omu saie uri kire kei he'i su'u'i lo'u huni'omu, omu ko
lo'o-lo'onga'i uri a God kei ha'adiana'a'omu haahie leune? !
Ha'ike oto oo'oo! Aena aana mo iinoni ooraha'aa kire sai nii
urine no'one hunie ngaeta mo iinoni ooraha'aa uri hunie
kire ke su'u sada aani lo'u hunire.
35 !Ta'e ha'ike! Omu ke manata diana hunie mo maelonga
i'omu na omu ke dau diana hunire. Omu ke nii-nii na omu
ke su'uri lo'onga'inie lo'u su'uleni eeliho'i huni'omu. Mala
uri omu kei te'urine nge waaitemiu ke si peine lo'u liutaa,
na omu ke si ne'i kalena God, iini e paine liutaa. Aana ingeie
no'one hule aana e diana hunie mo iini e ooraha'aala na mo
iini ka'a sai paalahea.
36 Omu ke hai-hei aamasi oto mala Aamamiu i Lengi ko
hei-hei aamasi hunie ta'ena nga iinoni.”

Mwaanie O Lupwe'i

Leie Mwala
MATIU 7:1-5

37 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Mwaanie omu talei lei-leie
ta'ena nga iinoni, mwaanie a God e lei'omu no'one urine.
Mwaanie omu talei lei-lei maesie nga mwala, hunie a God ke
su'uri lei maesi'omu no'one. Na omu ke sae-sae aasi hunie
mo iinoni, hunie a God ke si sae'aasi no'one huni'omu.
38 Omu ke nii-nii hunie ta'ena nga iinoni, nge a God ke
si nii lo'u liutaa huni'omu. Aana to'ohuu niilana kei lae
huni'omu, hule aana omu ka'a saie omu kei hele uri taa
aani aana nimemiu, oto kire ko maalingi mola. Aana nga
tolahai niinge uri taa nge omu ko nii-nii hunie mwala aana,
nge a God kei nii no'one huni'omu aana.”

39 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge lo'u uuri, “Nga iinoni e
ulu e sa'a na'ona ike lo'u ngaeta ulu, mwaanie kirerue mani
domu mola i laona kalinge.
40 Iinoni ha'a-uusulilana ko lae-lae ue, e ka'a paine ike
liutaa aana ha'a-uusuli ingeie. Ta'e mala kei esu waa'ini'ini
nge ke si urihana mola ha'a-uusuli ingeie.

41 ?E ue ka'u o ko ili lio susulie kele nganga'ai ola oto mola
mwai-mwei i maana aasimu? Ta'e hule aana i'oe, rotoi ei
leku e eno honosie maamu na o ka'a sai hiinge'inie.
42 Na e ka'a diana ike no'one uri hunie o ke unue hunie
aasimu uuri, 'Ka'u, ne ke ta'aasie kele nganga'ai ola ngeena
mwaanie maamu,' na hule aana i'oe maraamu rotoi ei laku
no'one mola e eno honosie maamu. !Nga hero-heronga ka'a
urine ike! Mala uri o ko te'urine, nge o ko lupwe'i deu-deu
mola ni ngeena. Ta'e o ke hola'i ta'aasie ka'u rotoi ei laku
ngeena mwaanie maamu hunie maamu ke manola. Oto o
ke si lio susulie kele nganga'ai ola i maana aasimu hunie o
ke kae aasie."

O Sai Lio Saie Ai Aana Hue-Huana
MATIU 7:16-20, 12:33-35

43 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Ai diana e sa'a roro'a
hungu ike aani hue-huei ei aaela, wa ai aaela ke hungu eeni
hue-huei ei diana.
44 Ta'ena nga ai, lio sailana ko lae-lae oto aana hue-huana,
aana mwala e sa'a hisue ike nga hue-huei fik mwaanie nga
puli-pulisi poo, wa kire ke hisue nga hue-huei grep mwaanie
nga walo kau-keu.
45 Iinoni diana e to'o aana mo lo'onga'inge diana i laona
saena, na kei haata'ini'i aana mo ola diana kei esui'i. Ta'e
iinoni aaela e to'o aana mo lo'onga'inge aaela i laona saena,
na kei haata'ini'i aana mo ola aaela kei esui'i. Aana iinoni
ko ere-ere i sulie nga taa nge saena e honu aana."

Iini Ko Tola I Sulie A Jisas E Urihana Mwane Saenanau E Tohue Nume Diana
MATIU 7:24-27

46 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u, "?E ue ni omu ko soieu na
ni omu unue oto, '!Aalaha ineu!' ta'e hule aana omu sa'a
dau i sulie nga taa no ko unue?
47 Ta'e-ta'ena nga iini ko lae mai seeku na ko rongoa
walaku pe'i sulu i suli'i,
48 e urihana iinoni saenanau e tohue nume ingeie aana e
eli kokoro talana mo hunu, na e ne'ie mo heu i poo-pootana
mo hunu aana nume ngeena. Oto lae-lae maholo wai kei
kone na kei halolo aana nume ngeena, ta'e hule aana e sa'a
asule'i ike, aena aana e tohu diana aana.
49 Ta'e nga iini nge ko rongoa walaku na e ka'a sulu ike
i sulie, ingeie e urihana iinoni e tohue nume ingeie mola i
lengine oone mwaakule. E ka'a eli kokoro ike wa ke ne'ie
mo heu ehuie mo hunu. Oto lae-lae maholo kone kei halolo
aana numena, na kei tolana aa'oho ta'ingelu oto."

7

Na'ohai Mwane Aana Mae Ni Rom E Hiiwalaimoli Aana Jisas

MATIU 8:5-13

1 I purine a Jisas e saro ere-ere mango aana walu ola ienini
hunie mwala, e si lae hunie i Kapaneam.
2 Na koni-konihe ngaeta na'ohai mwane aana mae ni Rom
ko tohungei mweri oto hiito'o wau i leune. Koni-konihe
ngeena ko kara'i mae oto, na poro paine ingeie e tohungei
ne'isae paine haahie.
3 Oto maholo na'ohana mae ngeena e rongo tarohana a
Jisas, oto ko uusunge'inie ngaeta mo rato aana mo Jiu, uri
kire ke lai eitanaie a Jisas hunie ke lae mai ha'a-uurie koni-
konihe ingeie nge ko mweri ngeena.
4 Mo rato ni mwane ngeena kire lae mai saana a Jisas, oto
kire ko eitanaie uuri, "E tohungei adona oto uri o ke pe'ie a
poro paine aana mae ie,
5 aena aana e manata diana hunikie mo Jiu, hule aana
ingeie maraana e tohue nume ni palo-palo hunie huilume
i'emeelu."
6 Oto a Jisas e lae oto pe'ie mo mwaena. Maholo ko lae
oto mai kara'inie nume a poro painena, na a porona ko
uusunge'inie oto ta'au ngaeta mo malahune honosie huni
ha'arongoa uuri, "Aalaha ineu, o ke su'uri ha'aweo'o lo'u
huni lae mai, aana nou ka'a malisine ike uri o ke lai sili i
nume ineu.
7 Aena leune no'one nge nou lo'onga'inie uri nou ka'a
malisine ike laenga mai honosi'o. Ta'e nou hiiwalaimoli uri
aana o ke unue mola nga mei wala, na koni-konihe ineu kei
awaa oto.
8 Aana ineu na nou ii'o no'one i mamalutana nanamanga
ngaeta mo poro paine, na nou to'o aana no'one mo ramo i
meluteku. Na mala no ko unue hunie nga ramo uuri, 'Lae
wau,' na ko lae oto wau. Na mala no ko unue hunie ngaeta
ramo uuri, 'Lae mai,' na ko lae oto mai. Na mala no ko
unue hunie koni-konihe ineu uuri, 'O ke asuie mei esunge
waune,' na ko esuie oto."
9 Maholo a Jisas e rongo urine, e si pangata'inie na ko
te'uri hunie mo iini ko lae i sulie, "To'ohuu no ko unue
huni'omu uri nou ka'a lio oodoie ike ue nga mwane ni Israel
ke hiiwalaimoli eeku mala mwane ni Rom ie."
10 Oto mo malahune a poro paine ngeena kire aaliho'i
ta'au i nume ingeie, na kire ko leesie oto koni-konihe ingeie
e awaa oto lo'u.

A Jisas E Ta'ea

Kalena Mei Nao Keni

11 Oto lo'u mola i purine leune e rau, a Jisas na mo
pwaarongoisuli ingeie kire ko he'i lae lo'u hunie huilume
i Nein. Na mwala hunge kire hakusire no'one aana
maholona.
12 Maholo ko nanauhie mai maana para aana huilume,
na ko leesie mwala ko lai heitoli. Kire aanga'inie rae aana
ta'a-ta'a kele mwela moute'i, kalena mei nao keni, na mwala
hunge aana hanuena no'one pe'ie.
13 Oto maholo a Aalaha e leesie ko si aamasie, na ko te'uri
hunie, “Su'uri ngara-ngara.”
14 Oto a Jisas e lae wau kara'inie, ko hele aana taetahe, na
mwala e aanga'i kire uure hahuroto oto. Oto ko te'uri, “!
Saanau, no ko unue huni'o, o ke ta'ela'i!”
15 Oto saanau ngeena e ta'ela'i, na ko aehota ere-ere oto.
Oto a Jisas e si toli'aasie hunie a nikana.
16 Oto ahutana mwala ko meni pangata'i na kire ko soi
ha'amanikulu'aa God uuri, “!Nga propet paine liutaa ka'u e
ta'ela'i i matolakaelu ie! !A God e lae oto mai huni ha'a-uurie
mo iinoni ingeie!”
17 Oto tataroha aana a Jisas e si taro i sulie ahutana po'o
ni henue i Jiudia na ahutana mo henue kali-kelie.

A Jisas E Ere Ha'asusue Hiiwalaimolinge A Jon Loto Maa'i
MATIU 11:2-19

18 Maholo mo pwaarongoisuli a Jon kire ha'arongoa aana
walu ola nge a Jisas e asui'ine, oto a Jon ko haaraie ngaeta
ro iini aada i saana.
19 Oto ko uusunge'inire i saana a Jisas hunie uri kire ke
lai dolosi aana uri ohe ingeie ni oto a Ha'a-uuri nge kire
hiiwalaimoli aana uri kei lae mai, wa ohe kire kei maa'oohie
ue nga iini aaopa.
20 Oto maholo e ro mwane ngeena kire hule i saana Jisas,
kire ko te'uri hunie, “A Jon Loto maa'i e uusunge'ini'emere'i
huni dolosi eemu uuri, ‘?Uri i'oe ni oto a Ha'a-uuri kei lae
mai, wa melu kei maa'oohie ue nga iini aaopa?’ ”
21 Aana maholona no'one a Jisas ko ha'a-uurie mwala
hunge pe'ie mo maelaa hai aaopa'i. E ha'a-uurie mo mae-
maea'a na mo iini hunge mo li'oa aaela e hite aada, na e
tahanie maana mo iini hunge maada e ulu.
22 Oto a Jisas ko aalamie e ro mwane ngeena uuri, “More
ke aaliho'i na more ke ha'arongoa a Jon aana nga moi taa
more ko leesi'i na more ko rongo'i ienini. Aana mo ulu ko
lio-lio oto, mo rarasi ko lae-lae diana oto lo'u, mo iini ko
sapesalu aana maelaa ni osa kire mola oto, mo iini e pungu
ko rorongo oto lo'u, na mo iini e mae kire ko meuri eeliho'i
oto lo'u. Na laeliwalanga aana Tataroha Diana ko lae oto
hunie mo meitale.

23 Na more ke ha'arongoa no'one a Jon uri ilenimwa'enga
paine kei lae hunie mo iini hiiwalaimolinge ikire e susu, na
kire ka'a ne'isae rue-rua'a aaku.”
24 Maholo e ro pwaarongoisuli a Jon kirerue aaliho'i oto,
a Jisas ko si aehota ere-ere nana mwala i sulie a Jon uuri,
“?Maholo omu lae ta'au i saana Jon i henuesala, nga taa ni
omu lae ta'au huni leesie? ?Ohe omu lo'onga'inie uri a Jon
nga iinoni saena e rue-rua'a mala apai rade ko eu'esule'i
aana iiru? !Ha'ike!
25 ?Wa nga ola uri taa ni omu lae-lae ta'au huni leesie? ?
Ohe iinoni e to'oni eeni to'oni lio manikulu'e? !Ha'ike lo'u!
Aana mwala nge kire to'o aana walu ola manikulu'e na kire
ho'o to'oni diana urine, kire ko o'o'o mola aana mo nume
mo inemauri.
26 ?Ta'e nga taa ni omu lae ta'au huni leesie? ?Huni leesie
nga propet? !Iau! !E to'ohuu oto! Na a Jon nge omu leesie e
paine lo'u liutaa aana mo propet oto i na'o.
27 Aana ingeie oto iini nge a God e ere rarangana i laona
mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Ne kei uusunge'inie hurula'aa ineu
wau i na'omu hunie ke dau aakau aana tala i'oe loosi'o.”
Malakae 3:1*
28 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “No ko unue oto
huni'omu uri a Jon Loto Maa'i e paine liutaa aana ta'ena
nga iini e hute mai welumalau. Ta'e iini nge e mwai-mwei
oto liutaa aana Aalahanga a God e paine lo'u liutaa aana a
Jon.”†
29 Maholo kire rongo urine, oto ahutana mo iini nge a Jon
e loto maa'i aada, na oto mo iini e aaela oto hiito'o mala
mwala susulu to'oha, kire mani unue uri leinge a God e
oodota'i.
30 Ta'e mo iini nge kire sere'inie uri a Jon ke loto
maa'i aada mala mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis, ikire maraada kire waelie mola
ne'isaenga diana a God hunire.
31 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “? Ne kei unu
ha'amalaa pwaunge aana maholo ienini aana nga taa? ?
Na uri kire urihana nga taa?
32 Kire urihana mola pulitaa ni mwela nge ko pwarero i
laona amaa, oto ruana nga pulitaa ko ere uuri hunire,

I'omu, omu sere'inie mola ahutana mo pwareronga,
Maholo melu ko kanalie mo kana ni ha'arurunge namiu,
omu sa'a ilenimwa'e wa omu ke mao.
Na maholo melu ko kanalie mo kana ni heitolinge namiu,

† **7:28** 7:28 Asunge a Jon Loto Maa'i e tohungei haata'i diana aana hunie mwala uri a Jisas oto Kalena God, ta'e ikie aana soihaada'inge si'iri kie sai haata'inie leune diana lo'u liutaa aena aana kie saie uri a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga.

omu sa'a saehuu wa omu ke ngara.

33 “I'omu, omu urihana mola mo mwela ngeena aena aana
maholo a Jon e lae mai, e oolongau na e ka'a inu waen ike.
Oto ahutana iinoni ko unue uuri, ‘A mwane ngeena nga li'oa
aaela nge aana.’
34 Oto ineu a Kale Ni Iinoni, nou lae mai na no ko ngeu
na no ko inu waen mola, oto mwala ko unue lo'u mola uuri,
‘A mwane ngeena ngauhana e paine na e tohungei sai inu
hiito'o. Na mo malahune oto mola mwala susulu to'oha na
mo iinoni ooraha'aa.’ ”
35 Oto a Jisas e ha'amangoa erenga ingeie uuri, “Ta'e
tolahana mo iini kire to'o aana saenanaunge a God kei
haata'inie uri ikire oto mo iinoni to'ohuu.”

Ngaeta Keni Ooraha'aala E Hodalie E Ro Ae'aena A Jisas

36 Ngaeta maholo a Saemon, ngaeta iini aana mo Parise,
e haaraie a Jisas hunie ke ngau pe'ie i nume ingeie. Oto a
Jisas e lai sili i nume a mwaena, kire ko eno i aano oto i
sulie tolahada hunie ngaunge.
37 Na ngaeta keni aana hanuena e tohungei ooraha'aala
oto hiito'o. Maholo a keine e rongoa uri a Jisas ko ngeu i
nume Parise ngeena, oto e toolea mai ho ate'a diana e honu
eeni rumu, ola e wasu mangoni oto hiito'o.
38 Oto a keine e lae mai i saana a Jisas ko pouruuru i saana
e ro ae'aena, ko si ngara pe'i oonisaenga na ko ha'amedoa e
ro ae'aena a Jisas aana mo wei ni aakalo ko aahe mwaanie
maana. Na ko hulo a'ate aana e ro ae'aena aana iihune
pwaune. Oto ko nono'ie e ro ae'aena, na ko huie ho rumu e
wasu mangoni ngeena i lengini.
39 Maholo Parise nge e haaraie mai a Jisas e leesie urine,
ko si lo'onga'i mola i saena maraana uuri, “Mala uri a
mwane ie ke ne'ie nga propet to'ohuu, ha'alaa e lio saie mola
taungei keni ie na e ka'a toli'aasie ike uri ke hele i sapena,
aena aana keni ienini e ooraha'aala.”
40 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Saemon, nou to'o aana nga
mei ola huni unue huni'o.”
Oto a Saemon ko aalamie uuri, “!Iau, Ha'a-uusuli! O ke
unue ka'u.”
41 Oto a Jisas ko unue uuri, “Ngaeta ro mwane kire o'o'o,
kirerue mani tola kaoni aani to'oha mwaanie nga ta'a-ta'a
aalaha huni su'ue lo'u mei puri. Nga iini e toolea e lime
tangalai mei to'oha huni su'ue, na ngaeta iini e toolea mola
e lime aata aawala.
42 Ta'e lae-lae e ro mwane ngeena ka'a to'o aana ike nga
mei to'oha huni su'ue lo'u nga taa kirerue tola kaoni aana.
Oto aalaha ngeena, e unue mola uri kirerue sa'a su'ue lo'u
nga taa kirerue tola kaoni aana ngeena. Oto ne ke dolosi

mola uuri aamu, Saemon. ?Ha'alaa iini uri taa aadarue nge
kei manata diana liutaa hunie aalaha ngeena?”
43 Oto a Saemon ko aalamie uuri, “Nou lo'onga'inie uri sa'a
mola iini nge e tola to'oha hiito'o mwaanie.”
Oto a Jisas ko te'uri hunie a Saemon, “Ingeie otona. O ko
ere to'ohuu oto.”
44 Oto a Jisas e aali'u takoie a keine na ko te'uri hunie a
Saemon, “?O leesie taane a keni ie? Maholo nou lae mai sili
i nume i'oe, o ka'a kele niie ike nga mei wei huni hodalie e
ro ae'aeku i sulie tolahaka. Ta'e keita'aa ie nge e hodalie e
ro ae'aeku aana mo wei ni aakalo e aahe mwaanie maana,
na e hulo a'ate aani aana iihune pwaune.
45 I'oe o ka'a tolakonieu ike aani nononga i sulie tolahaka,
ta'e ingeie e uure ni nono'ie e ro ae'aeku aana nou lae mai
ue ie.
46 I'oe, o ka'a kele suuhie ike pwauku aana nga mei rumu
i sulie tolahaka, ta'e keita'aa ie hule aana ko aalohie oto e
ro ae'aeku aani rumu nge e tohungei wesu mangoni.
47 No ko unue oto huni'o uri mo ooraha'aa ingeie e
talei hunge taane, ta'e a God e sae'aasi'i mango oto i
tehula'ana manata-diananga ingeie e paine. Aana iinoni
nge sae'aasilana kele mei ola mola mwai-mwei ko lae hunie,
manata-diananga ingeie kei mwei-mwei no'one mola.”
48 Oto a Jisas e si te'uri hunie a keine, “Mo ooraha'aa i'oe,
sae'aasileni e lae oto huni'o.”
49 Ngaeta mo iini kire ii'o no'one pe'ire aana maholona,
kire ko si lo'onga'i maraada uuri, “?A tei mwane ni ie, na
uri kei sae'aasi ooraha'aa uri taa?”
50 Ta'e a Jisas ko he'i unue lo'u mola hunie a keine
uuri, “Hiiwalaimolinge i'oe e ha'a-uuri'o oto. O ke lae ni
henuelama.”

8

Ngaeta Mo Keni Kire Pe'i-pe'ie

A Jisas Aana To'o-To'olada

1 Oto puriha'ana walu olana e saro mango, a Jisas e si lae
i sulie ahutana mo henue paine na mo kele huilume mwai-
mwei aana po'o ni henuena, aana ko laenga'inie Tataroha
Diana aana Aalahanga a God. Aawalai pwaarongoisuli
mwana rue ingeie kire lae no'one pe'ie.
2 Na ngaeta mo keni no'one pe'ire, mo iini nge ha'a-
uurilada e lae mwaanie mo li'oa aaela na mo maelaa.
Ngaeta mo iini aada, a Meri (keni aana huilume i Makdala
nge a Jisas e oohea e hiu li'oa aaela mwaanie),
3 na a Susana, na a Joana nge poro ingeie a Kusa (nge
ingeie na'ohai mwane au'esu haahie ahutana mo mwane

au'esu i nume a Herod Antipas), na mo keni hunge lo'u. Mo keni ngeena kire ko pe'i-pe'ie a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie aana to'o-to'olada.

A Jisas E Aalahuu

Aana Iini Ko Hesi Lite
MATIU 13:1-9; MAK 4:1-9

4 Na mwala hunge e ruru mei saana Jisas uure mwaanie ta'ena nga hanue. Oto ingeie ko si ere ni aalahuunge hunire uuri,
5 "Ngaeta mwane au'esu hohola e o'o'o, oto ko lai hesie mo litei ola ingeie mala mo kooni. Hasinge ngeena ko lae mola aana tataa'inilana mo lite, na maholo ko tatataa'inie mo litei ola hailiu i laona hohola ingeie, ngaeta mo lite iini eeni kire ko teke i sulie tala. Oto mwala ko uuri'i na mo menu ko ngeu'i mola.
6 Ngaeta mo iini eeni kire ko teke i lengine mei heu-heue. Oto maholo kire ko pwito poi, kire ko tolana nunulu mola aena aana leune e a'ate.
7 Ngaeta mo litei ola kire ko teke i matolana mo walo kau-keu. Oto kire ko pwito tararuru pe'ie mo walo kau-keu, ta'e mo walo kau-keu kire paine haahi'i na kire ko si melusi'i mola.
8 Ta'e ngaeta mo litei ola kire teke i lengine mei mwakano diana, na kire ko pwito diana. Oto kire ko si hungu ha'atangalau lo'u."

Oto a Jisas e si ere ooreta hunire uuri, "Mwaanie omu rorongo aasie mola mo wala ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i diana i suli'i."

?Aena E Ue Nge A Jisas

E Ha'a-uusuli

Aani Aalahuunge Hali'ite?
MATIU 13:10-17; MAK 4:10-12

9 Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko dolosi aana uuri, "?Nga taa ni lo'onga'inge aana aalahuunge ienini?"
10 Oto a Jisas ko unue uuri, "A God e lio hilisi'omu hunie omu ke saenanau aana walaimolinge mumuni aana Aalahanga a God. Ta'e hunie mo iini aaopa, no ko ere ni aalahuunge oto ha'alaa, hunie uri kire ko lio-lio na kire ke su'uri lio sai'i, kire ko rorongo na mwaanie kire rongo sai'i."

A Jisas E Luhesie Aalahuunge Aana Iini Ko Hesi Litei Ola
MATIU 13:18-23; MAK 4:13-20

11 Na a Jisas e he'i unue lo'u uuri, "Lo'onga'inge aana aalahuunge ienini e lae uuri. Mo lite walana God ni ngeena.

12 Tala nge mo lite ngeena kire teke i sulie e urihana mo
iini nge kire rongoa taane mo wala. Ta'e e ka'a tewa na a
Satan e lae mai ko ta'aasie mwaanie manatada, hunie uri
kire ke su'uri hiiwalaimoli na mwaanie uri ha'a-uurilada e
lae.
13 Na mo iini nge manatada e urihana mei mwakano hau-
heue ngeena, kire rongoa walana God, na oto lau-leu kire
ilenimwa'e haahie. Ta'e ola mala nga ai ke uure i laona mei
mwakano urine, ha'alaa imi-imine e ka'a susu'imi ike hiito'o
i aano. Kire hiiwalaimoli mola ha'awali, na aana maholo
malaahongalada kei lae, oto kire ko tolana toli'aa mola.
14 Nga mo iini lo'u manatada e urihana mei mwakano e
honu aana walo kau-keu ngeena, kire rongoa no'one walana
God, ta'e kire ne'isae painesie mola mau-meuringe aana
walumalau. Kire tolahi'e, na kire saeto'o aana mola to'o-
to'onga, na kire ko saehanalie ta'ena nga ola. Oto mo wala
diana ngeena kire ka'a pwito kohi, na kire ka'a hungu ike
lo'u.
15 Ta'e mo iini lo'u, mo iini urihana mei mwakano diana
ngeena, kire rongoa mo wala ngeena, na kire koni diana
aani i laona manatada. Kire tola i sulie mo ha'a-uusulinge
ngeena, na kire ko si hungu eeni noruto'onga pe'i esunge
susule'i hunie Aalahanga a God."

?A Tei Kei Ne'ie Laite

I Hahana Nime?
MAK 4:21-25

16 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, "Na nga ta'a-ta'a iini
e sa'a ha'akaunie ike mola nga laite na ke pwaoha'inie nga
nime haahie, wa ke mumunie mola i hahana nga tahe. Ta'e
kei aaroroa oto i lengi hunie ke matapwa i laona numena,
na hunie ahutana mwala nge ko sili mei nume kire sai lio
diana.
17 Aana ta'ena nga ola mumunilana e lae, nge
haata'inilana kei saronai lae taane mai haada'i aana leu
matapwa. Na nga taa nge aaluhilana e lae, aelilana kei
saronai lae taane mai haada'i huni leesie.
18 Aena ngeena, omu ke rorongo mwako. Aana ta'ena nga
iini e mwa'e-mwa'e huni rongo i sulie mo ha'a-uusulinge
ineu, nge sapeilana saenanaunge ni Lengi kei lae lo'u hunie.
Ta'e a tei nge e ka'a mwa'e-mwa'e huni rongo i sulie mo ha'a-
uusulinge ineu, nge ma'alana uri nga kele mei saenanaunge
ni Lengi e to'o aana, ta'e ta'aasilana kei lae mola mwaanie."

?Kira Tei Mo Tohungei Eesine

A Kraes?
MATIU 12:46-50; MAK 3:31-35

19 Oto nikana Jisas na mo eesine mwane kire mani hute,
kire sare lae mai saana, ta'e kire ka'a sai lae mai kara'inie,
aena aana mwala e hunge.
20 Oto ngaeta iini aana mwala ngeena ko unue hunie a
Jisas uuri, “!Lio ka'u! A nikemu na mo eesimu kire uure
mola ta'i sinaha, na kire ko sare leesi'o.”
21 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “A nikeku na mo eesiku oto
ahutana mo iini nge ko rongoa walana God na kire ko lulu
i sulie oto.”

A Jisas E Ere Aana Ooru
MATIU 8:23-27; MAK 4:35-41

22 Aana ngaeta hai dinge a Jisas ko te'uri hunie mo
pwaarongoisuli ingeie, “Kolu ke aatoholo ka'u hunie raune
aasi po'o ta'au.” Oto kire ta'elie iiola, kire ko si lae,
23 na lae-lae a Jisas e lae otoi eno huni ma'ahu, no
ko ma'ahu eelisuu oto. E ka'a tewa na paineha'ana
mawasidengi ko hite aada oto i laona aasi, na iiola ko aehota
honu oto aana aasi, hule aana kire ko kara'i dodo oto.
24 Oto mo pwaarongoisuli kire ko ha'alioa Jisas na kire ko
te'uri hunie, “!Poro paine! !Poro paine! !O ke lio ka'u, kolu
ko kara'i mae oto!”
Oto a Jisas e ta'ela'i ko ere aana ooru na aahe, oto kire ko
tolana aapwana'i na ko hoolaa oto.
25 Oto a Jisas ko si te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie,
“?Nge i tei hiiwalaimolinge i'omu?”
Ta'e kire ko me'u pe'i pangata'inge, na kire ko unue oto
hunire maraada uuri, “?A tei mwane ni ie? !Oto hule aana
e ere aana mola ooru na aahe, oto kire ko meni tola i sulie
oto walana!”

A Jisas E Ha'a-uurie

Mwane Li'oa Aaela E Hite Aana
MATIU 8:28-34; MAK 5:1-20

26 A Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire aatoholosie
aasi uure i Kalili hunie po'o ni henue mo Kerasa.
27-29 Maholo a Jisas ko siho hai oone i leune mwaanie iiola,
na ko oodoie oto ngaeta mwane mo li'oa hunge aaela aana.
Mwala aana hanuena kire ko pwesue ka'u mo ki'ine na mo
ae'aena aani iieli heu, ta'e ko mousi'i mola na ko tehi oto
i henuesala. Ko lae tewa oto mai, na mwaena e ka'a sai
ho'osie nga mei sala wa nga to'oni, na ii'olana oto tarau mola
i saana mo kilipwe'u. †
Oto maholo a Jisas e oodoie a mwaena, ko si ere aana
mo li'oa aaela ngeena hunie kire ke iisitaa mwaanie. Oto

† **8:27-29** 8:27 Mo Jiu oto i na'o sai didie mo heu hunie mo kilipwe'u ikire, wa kire sai heitolinge'inie mo rae i laona mo hahale mala mo kilipwe'u ikire.

a mwaena ko uulo na ko lai pouruuru oto i na'ona Jisas
pe'ie mei wala paine uuri, “!Jisas Kalena God, iini e paine
liutaa! ?O kei uaau oto eena? !No ko eitanai'o, uri o ke su'uri
ha'aloieu!”
30 Oto a Jisas ko dolosi aana uuri, “?A tei ni satamu?”
Oto a mwaena ko aalamie uuri, “Sataku a Hunge.” E ere
urine aena aana mo li'oa aaela hunge ni kire aana.
31 Na mo li'oa aaela ngeena kire aitanaie a Jisas uri ke
su'uri uusunge'i aasire i laona kalinge ni ha'amotaahinge
nge e ka'a to'o kaona.
32 Maholona na hakaa ni poo oto paine ko susude ta'au i
sulie uuwo i leune. Oto mo li'oa aaela ngeena kire aitanaie
a Jisas uri ke toli'aasire hunie kire ke lai sili i laona mo poo
ngeena. Oto a Jisas e si toli'aasire mola.
33 Na maholo mo li'oa aaela ngeena kire iisitaa mwaanie
a mwaena, oto kire si lai sili i laona mo poo. Amaa ni poo
ngeena e mani tehi, na kire ko lai pola oto i sulie mao'i i
laona aasi, na kire ko meni inu oto.
34 Oto mwala nge kire lio-lio i sulie mo poo ngeena kire
leesie nga taa e raune, kire si huru na kire ko lae otoi
taroha'inie tataroha aana i laona huilume ikire, na lo'u aana
mo henue kali-kelie.
35 Oto mwala kire lae mai huni leesie nga taa e raune, kire
lai hule i saana a Jisas, na kire ko lio oodoie uri mwane nge
a Jisas e oohea mo li'oa aaela mwaanie, e ii'o oto i saana
Jisas. E manata na e ho'o sala oto. Oto mwala ngeena ko si
meni me'u oto.
36 Na mo iini e leesie mei olana, kire ko si ha'arongoa
mwala aana uri a Jisas e ha'a-uurie a mwaena uri taa.
37 Oto ahutana mwala aana po'o ni henuena kire ko si
meni eitanaie a Jisas uri ke lae mwaanire, aena aana kire
ko tohungei me'u oto hiito'o. Oto a Jisas e ta'elie iiola ko si
lae mwaanire.
38 Oto mwane nge mo li'oa aaela e iisitaa mwaanie ngeena
ko eitanaie a Jisas uri ke hakusie, ta'e a Jisas e uusunge'i
eeliho'i mola aana, na ko unue hunie uuri,
39 “O ke aaliho'i mola i saana uluhe i'oe, na o ke
ha'arongoa mwala aana walu ola diana nge a God e asui'i
huni'o.” Oto a mwaena e si lae hailiu i laona huilumena pe'i
taroha'inie oodoie mwala nga taa a Jisas e asuie aana.

A Jisas E Ha'a-uurie

Kele Pule A Jaeras

Mwaanie Maenga
MATIU 9:18-26; MAK 5:21-43

40 Maholo a Jisas e aaliho'i lo'u hunie po'o ni eesi ta'au, na
mwala oto hunge kire maa'oohie i leune pe'ie saemangonga
oto liutaa haahie.
41 Oto ngaeta mwane satana a Jaeras e lae mai, na ingeie
nga na'ohai mwane aana nume ni palo-palo mo Jiu aana
hanuena. A mwaena ko pouruuru i aano oto i na'ona Jisas,
na ko eitanaie a Jisas uri ke lae ka'u ta'au i nume ingeie,
42 aana kele pule ingeie ko kara'i mae oto. A pulena ta'a-
ta'a mwela moute'i, na ola mala aawalai helisi mwana rue
ue aana.
Maholo a Jisas ko lae hunie nume a Jaeras, mwala oto
hunge ko si lae mai kali-kelie.
43 Na i matolana mwala e hunge ngeena, ngaeta keni
no'one i leune maelaa mada'a aana apu raha-raha ko seunie
oto hunie aawalai helisi mwana rue.† A keine e nii mangoa
oto to'o-to'olana hunie mwala kure-kure, ta'e nga iini na e
ka'a ha'a-uurie ike.
44 A keni ngeena e lae poi i matolana ruruhaa i purine
a Jisas, oto ko kopi aana ngongo'ana to'oni ingeie, na apu
raha-raha ngeena ko tolana mango oto mwaanie.
45 Oto a Jisas ko dolosi uuri, “?A tei ni e kopi eeku?” Ta'e
kire ko meni taateinge'inie mola.
Oto a Pita ko te'uri, “Aalaha, mwala hunge ka'u kire
ruru kali-keli'o ngeena, na kire ko lae pe'i helipa'o uri huni
leesi'o.”
46 Ta'e a Jisas ko te'uri, “!Ha'ike! Nga iini e kopi eeku, aana
nou hiinge'inie uri nanamanga ineu e ha'a-uurie nga iini.”
47 Na a keine e saie mola uri e sa'a mumuni ike lo'u, oto
ko si eriri na ko lai pouruuru oto i na'ona Jisas. Oto ko unu
tahanga'inie hunie a Jisas i na'ona mwala uri aena nga taa
e kopi aana, na uri ha'a-uurilana e tolana lae oto mola aana
maholona.
48 Oto a Jisas ko si unue hunie a keine uuri, “Kaleku, hii-
walaimolinge i'oe e ha'a-uuri'o oto. O ke lae ni henuelama.”
49 Maholo na a Jisas ko ere-ere ue, ngaeta mwane e uure
ta'au i nume a Jaeras, e lae mai hule i saada, oto ko te'uri
hunie a Jaeras, “Kele pule i'oe e mae oto. O ke su'uri
ha'aweoa lo'u a Ha'a-uusuli.”
50 Oto maholo a Jisas e rongo urine, ko si te'uri hunie a
Jaeras, “O ke su'uri tolahi'e, ta'e o ke hiiwalaimoli mola aaku
na a kalemu ha'a-uurilana kei lae oto.”
51 Maholo a Jisas e lai hule ta'au i nume a Jaeras, e ka'a
toli'aasie ike nga iini ke sili lo'u pe'ie hai nume. Ta'e a Pita, a

† **8:43** 8:43 Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo keni apu raha-raha nge aada urine kire mada'a i maana God, na kire ke su'uri kopi aana nga iini lo'u mwaanie kire ha'amada'aa iini kire kopi aana ngeena. Leesie Levitikas 15:25-33.

Jon, na Jemes pe'ie aamana na nikana a pulena, nge a Jisas
e toli'aasire hunie kire ke lae sili i nume pe'ie.
52 Na aana maholona, ahutana mwala ko meni ngara-
ngarasie oto a pulena pe'i saehuunge. Ta'e a Jisas e te'uri
hunire, “Omu ke su'uri ngara-ngara. A pule ie e ka'a mae
ike, ta'e ko ma'ahu mola.”
53 Oto ahutana mwala ngeena kire ko meni mwesi mola
mwaanie a Jisas, aena aana kire saie uri a pulena e pwani
mae.
54 Oto a Jisas e sili hai nume, e hele i nimana pulena na
ko soie uuri, “!Kaleku, o ke ta'ela'i!”
55 Oto mangona pulena ko tolana aaliho'i oto lo'u, na ko
ta'ela'i oto. Oto a Jisas ko si unue hunire uri kire ke nii
ngeulaa ana.
56 Oto nikana a pulena na aamana, kirerue ko si tohungei
pangata'i oto hiito'o. Ta'e a Jisas ko si ere honosire mola
uri mwaanie kire ha'a-ha'arongoa nga iini aana walu ola e
raune.

9

A Jisas E Uusunge'inie Mo Hurula'aa Huni Taroha'inie Aalahanga A God

MATIU 10:5-15; MAK 6:7-13

1 Oto a Jisas e soie mai ahutana aawalai hurula'aa mwana
rue i saana, na ko niie nanamanga e saka hunire hunie kire
ke oohe aasie ahutana mo li'oa aaela, na huni ta'aasie ta'ena
nga maelaa.
2 Na e uusunge'inire hunie kire ke lai laeliwala aana
Aalahanga a God na huni ha'a-uurie mo iini ko mweri.
3 Oto ko si te'uri hunire, “Maholo omu ko lae, omu ke
su'uri toolea lo'u nga mei ola pe'i'omu, nga apa'a, wa nga
mwa'i, wa nga mei ngeulaa, wa nga mei to'oha. Ma'alana
uri nga ro to'oni na su'uri lo'u, ta'e mo iini oto omu ho'osi'i
mola.
4 Maholo omu ko lai sili aana nga nume, omu ke ii'o oto i
leune lai hule aana maholo ni lae mwaanie hanuena.
5 Mala uri mwala aana hanuena ka'a takuhi'omu
oto, nge omu ke lae mwaanie hanuena, na omu ke
tataa'inie mo wasa-wasa mwaanie ae'aemiu, domana uri
nga ha'apasunge hunire uri a God kei ha'aloire.”
6 Oto mo hurula'aa e taule'i, kire ko si lae i sulie ahutana
mo henue huni taroha'inie Tataroha Diana, na kire ko ha'a-
uurie mwala aana ta'ena nga leu.

A Herod E Rongo Tarohana A Jisas

MATIU 14:1-12; MAK 6:14-29

7 Maholo a Herod Antipas, aalaha ni Kalili, e rongo
tarohana walu ola nge ko reune, ko tohungei teipu'o-pu'o,

aena aana ngaeta mwala ko unue uuri, “A Jon Loto maa'i ni
e mauri lo'u.”
8 Ngaeta mo iini ko unue uuri, “A Elaeja e maau aameelu.”
Na ngaeta mo iini ko unu-unue ue uuri, “Nga iini aana mo
propet oto i na'o ni e he'i meuri lo'u ngeena.”
9 Oto a Herod ko unue uuri, “A Jon nou lamasie ka'u oto
pwaune. ?A tei mwane ni no ko rongo tarohana lo'u ienini?”
Oto ko si eri'apasie uri ke leesie a Jisas.

A Jisas E Ha'angaue

Lime Sinolai Mwane
MATIU 14:13-21; MAK 6:30-44; JON 6:1-14

10 Maholo mo hurula'aa kire ooli mei, oto kire ko
ha'arongoa Jisas aana walu ola nge kire lae pe'i esui'i. Oto
e toolera kire ko lae maraada hunie huilume i Betsaeda.
11 Oto maholo mwala e rongo tarohana urine, kire ko si
lae i sulire. Na a Jisas e takuhie mwalana, e ha'a-uusulire i
sulie Aalahanga a God, na e ha'a-uurie mo iini ko mweri.
12 Oto maholo kara'inie sato kei suu, aawalai hurula'aa
mwana rue kire lae mai saana a Jisas, oto kire ko te'uri
hunie, “O ke uusunge'inie mwala ngeena hunie kire ke lai
lo'ohi ngeulaa ada na mo leu ni ma'ahu ikire aana mo
huilume, aena aana ikolu aana hanuesala ni ie.”
13 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “I'omu, omu ke nii ngeulaa
mola ada.”
Oto kire ko aalamie uuri, “!Ha'ike eena! Melu to'o aana
mola e lime aata ho bred na e ro ho ii'e. ?Ta'e mo ola urine
kei adona mwala hunge urine uri taa? ?Ohe o saeto'o aana
melu ke lae holi ngeulaa ada?”
14 Sulie ola mala e lime sinolai mwane ni ngeena.
Oto a Jisas ko te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie,
“Omu ke ha'a-ii'osie mwala aani pulitaa ni lime aawalai
iinoni nga pulitaa.”
15 Oto mo pwaarongoisuli ko deu oto i sulie nga taa a Jisas
e unue hunire, na mwala kire ii'o oto aani pulitaa.
16 Oto a Jisas e hele aana lime ho bred ngeena na e ro ho
ii'e, oto ko si lio i lengi, na ko paalahea a God. Oto e nisie mo
ho bred ngeena, ko si nii'i hunie mo pwaarongoisuli ingeie
hunie kire ke ha'a-adoa mwala aani. Na e te'urine no'one
aana e ro ho ii'e hunie ahutada mango.
17 Oto ahutana mwala kire mani ngeu pote, na i purine
kire ngau mango, mo pwaarongoisuli ko si ha'ahonue
aawalai lu'e mwana rue aana mo ooretai ngeulaa.

A Pita E Unu Tahanga'inie

A Jisas Uri Ingeie A Kraes
MATIU 16:13-19; MAK 8:27-29

18 Ngaeta hai dinge a Jisas e ii'o mola pe'ie aarenga'inge,
na mo pwaarongoisuli ingeie mola kire ii'o pe'ie. Oto ko si
dolosi aada uuri, “?Ha'alaa mwala ko unu-unue uri ineu a
tei?”
19 Oto kire ko aalamie uuri, “Ngaeta mo iini ko unu-unue
uri i'oe a Jon Loto Maa'i e mauri eeliho'i. Na nga mo iini ko
unu-unue uri i'oe a Propet Elaeja. Na ngaeta mo iini lo'u ko
unu-unue uri i'oe nga iini hikana mo propet oto i na'o ni e
he'i meuri lo'u ngeena.”
20 Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?Oto e ue aana
i'omu? ?Ha'alaa omu ko unu-unue uri ineu a tei?”
Oto a Pita ko aalamie uuri, “I'oe oto a Kraes, a Ha'a-uuri
nge a God e haiholota'inie kei lae mai.”
21 Oto a Jisas ko ere honosire mwaanie kire ha'arongoa
lo'u nga iini aana leune.

A Jisas E Ere I Sulie

Sapesalunge Na Maenga Ingeie
MATIU 16:20-28; MAK 8:30, 9:1

22 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Leu oto i sapeku uri
hunie ineu a Kale Ni Iinoni, ne ke sapesalu oto hiito'o. Aana
mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a
Mosis na ngaeta mo rato lo'u, kire kei leledieu. Oto kire kei
horo maesieu, ta'e aana oolune nga hai dinge ne kei ta'ela'i
eeliho'i lo'u mola mwaanie maenga.”
23 Na ko he'i unue lo'u hunie ahutada uuri, “Mala uri
nga iini ko sare lulu i sulieu, nge ke pulongosie walu ola
e sae haahi'i, na ke lulu i sulieu i suli hei dinge, ma'alana ke
sapesalu i tehula'aku, hule aana maenga i lengine po'u-po'u.
Iini nge ko aanga'inie po'u-po'u ingeie urine, ha'alaa e sai
lulu i sulieu.
24 Aana ta'ena nga iini ko sare kineta'inie mola mau-
riha'ana, nge kei deu tekela'inie oto. Ta'e nga iini nge ko
deu tekela'inie mauriha'ana i tehula'aku, nge kei ha'a-uurie
tohungana mauriha'ana eena.
25 ?Ha'alaa nga mei taa diana nge iinoni kei terie aana kei
to'o aana oto ahutana mo to'o-to'onga aana walumalau ie,
na ko deu tekela'inie mola mauriha'ana oto i tehula'ani? ?
Oto uri to'o-to'olana kei pe'ie aana maholona? !Ha'ike oto
oo'oo! Nga mei ola hunie ke niie huni tola aaliho'i aana
mauriha'ana, ha'ike lo'u.
26 Mala uri nga iini ko masa huni unu tahanga'inieu
na mo ha'a-uusulinge ineu, nge ineu no'one ne kei masa
huni unu tahanga'inie aana maholo ne kei lae mai pe'ie
manikuluha'aku na manikuluha'ana a Mama'a na mo ensel
maa'i.

27 To'ohuu no ko unue oto huni'omu uri ngaeta mo iini
hikemiu mwala nge omu uure ngeena, omu kei saronai
leesie Aalahanga a God kei lae mai, omu ke si mae.”

A Jisas E Haata'inie Manikulu'anga Ingeie
MATIU 17:1-8; MAK 9:2-8

28 Oto ola mala e walu hei dinge e mango i purine a Jisas e
unue walu ola ienini, e si toolea a Pita, na a Jon, na a Jemes,
na kire ko hanetaa ta'au i lengine toloi henue huni aarea
God.
29 Na maholo ko aarea God ngeena, nge maana ko si lio
aaopa, na mo to'oni ingeie kire ko tohungei lio wana-wana
na ko raa oto mala wa'ariri.
30-31 Oto mola aana maholona a Mosis na Elaeja ko tolana
maau pe'ie manikuluha'ana a God, na kirerue ko ere oto
pe'ie a Jisas i sulie maelana nge kei reu i Jerusalem huni
ha'a-oaie oala'inge a God.
32 Aana maholona na a Pita pe'ie e ro oana kiraelu ko
ma'ahu. Oto maholo kiraelu lio, kire ko si leesie rarangana
God e raa kali-kelie a Jisas na e ro mwane e uure oto pe'ie.
33 Oto maholo e ro mwane ko deu huni lae oto mwaanie
a Jisas, a Pita ko te'uri hunie, “Poro paine, e tohungei diana
aana i'emeelu oto i leu. Melu kei esuie oto nga oolu aapa-
aapa i leu—nga iini nemue, nga iini nana a Mosis, na nga
iini nana a Elaeja.” A Pita e talei ere mola urine, ta'e e ka'a
saie ike nga taa ko unue.
34 Maholo a Pita ko ere-ere ue urine, na mei uuru ko tolana
lae oto mai, na e oolu mwane ngeena ko tohungei me'u oto
aana mei uuru ngeena ko siho oto mai haahire.
35 Na kire ko rongoa mei wala e uure mai mwaanie mei
uuru ngeena ko te'uri, “Tohungei Kaleku ni ienini, iini nou
lio hilisie. Omu ke rongo hunie.”
36 Oto maholo mei wala ngeena e mango, kiraelu ko si
leesie mola a Jisas e uure maraana. Oto mo pwaarongoisuli
kiraelu rohu mola haahie, na kiraelu ka'a ha'arongoa lo'u
nga iini aana mo dingena, aana nga moi taa nge kiraelu
leesi'i.

A Jisas E Ha'a-uurie Kele Mwa'u Li'oa Aaela E Hite Aana
MATIU 17:14-18; MAK 9:14-27

37 Oto aana hai dinge lo'u i sulie, i purine a Jisas na e
oolu pwaarongoisuli kiraelu siho toli mei mwaanie uuwo,
oto kire ko oodoie mwala oto hunge.
38 Oto ngaeta iini hikada ko aawara, na ko unue uuri, “!
Ha'a-uusuli! No ko eitanai'o uri o ke pe'ie ka'u kele mwa'u
ineu, aana ta'a-ta'a mwela moute'i ineu ni otona.
39 Maholo li'oa aaela kei hulesie, oto ko aawara na ko eriri
oto, na huto-huto ko tahe oto aana wawana. Li'oa aaela

ngeena ko talei waelie oto mola tarau urine, na e ka'a sai
mango ike lo'u mwaanie.
40 Nou haaraie ka'u mo pwaarongoisuli i'oe uri kire ke
ta'aasie mwaanie, ta'e kire dau kasoa mola."
41 Oto a Jisas ko te'uri, "I'omu pwaunge si'iri ie, i'omu mo
iinoni aaela, suata mone hule aana omu ka'a hiiwalaimoli
ike aana a God. !No ko talei ha'aweoau oto mola pe'i'omu!
?Uri ne kei ii'o tewa ka'u lo'u uri taa pe'i'omu, omu ke si
hiiwalaimoli?" Oto ko si te'uri hunie a mwaena, "Toolea
ka'u mei a kalemu i leu."
42 Oto maholo nge a mwa'une ko lae mai takoie a Jisas,
li'oa aaela ko repute'i lae-lae'i oto aana a mwa'une i aano.
Ta'e a Jisas e ere aana li'oa aaela ngeena, ko si ha'a-uurie a
mwa'une, na ko toli'aasie oto hunie aamana.
43 Oto ahutana mwala ko si meni pangata'inie lo'u
paineha'ana nanamanga a God ngeena.

A Jisas E He'i Ere Lo'u

I Sulie Maenga Ingeie
MATIU 17:22-23; MAK 9:30-32
Maholo na ahutana mwala ko papangata'inie ue walu
ola nge a Jisas ko deu'ine, a Jisas ko si te'uri hunie mo
pwaarongoisuli ingeie,
44 "Mwaanie omu pupulongosie nga taa nge no ko unue
huni'omu ienini. Ineu a Kale Ni Iinoni, pwelolaku kei lae i
laona nimana mo iinoni."
45 Ta'e mo pwaarongoisuli ko teipu'o-pu'o mola aana nga
taa nge a Jisas e ere urine hunire aana. A God e mumunie
lo'onga'inge aana mo wala ienini mwaanire, mwaanie kire
rongo sai'i. Oto aana maholona, ikire na kire ko me'u lo'u
mola huni dolosi aana a Jisas, uri nga taa lo'onga'inge aana
erenga ingeie.

?A Tei Ni E Paine Liutaa?
MATIU 18:1-15; MAK 9:33-40
46 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko aehota ere haitelili
maraada i sulie uri a tei hikada kei peine liutaa.
47 Ta'e a Jisas mone e saie mola lo'onga'inge ikire, oto e si
toolea kele mwela, ko ha'a-uuresie i sulie,
48 na ko te'uri hunire, "Ta'ena nga iini nge ko tola konie
nga kele mwela mala ienini aana sataku, nge ko tola konieu
eena. Na ta'ena nga iini nge ko tola konieu, ko tola konie
no'one iini e uusunge'inieu mei eena. Aana a tei hikemiu
nge ko ha'amwai-mwei'aa to'ohuu, ingeie ni oto e paine
liutaa."
49 Oto a Jon ko aalamie a Jisas uuri, "Poro paine, melu
leesie nga iini ko oohe li'oa aaela mwaanie mwala aana

satamu, na melu ere aana oto mwaanie e he'i te'urine lo'u,
aana ingeie ha'ike aana pulitaa ikolu.”
50 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Omu ke su'uri uure honosie,
aena aana nga iini nge e ka'a uure honosikolu, ingeie iini
pe'ikolu eena.”

Mo Samaria Kire Sere'inie A Jisas

51 Maholo ko kara'inie oto uri a God kei tola aaliho'i lo'u
aana a Jisas i saana ta'au i Lengi. Oto a Jisas e lo'onga'inie
uri ke lae hunie i Jerusalem,
52 na e uusunge'inie ngaeta mo mwane uri kire ke lae i
na'o. Oto mo mwane ngeena kire lae aana ngaeta huilume i
Samaria huni deu aakau aana ahutana mo ola loosie a Jisas.
53 Ta'e mwala aana huilume ngeena, kire ka'a sare takuhie
ike a Jisas, aena aana kire lio saie uri ko lae hunie i
Jerusalem.
54 Maholo ngaeta ro pwaarongoisuli ingeie, a Jemes na a
Jon kirerue leesie urine, oto kirerue ko unue hunie a Jisas
uuri, “?E ue Poro paine, o saeto'o aana mere ke unue nga
dunge ke siho mai uure i Lengi hunie ke waelie mwala
ngeena?”
55 Ta'e a Jisas e aali'u oto ko si ere aadarue mola.
56 Oto a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire si lae lo'u
mola hunie ngaeta huilume.

Mo Iini Ko Ne'isae Moute'i Ha'alaa Kire Sai Lulu I Sulie A Jisas

MATIU 8:19-22

57 Maholo kire ko lae oto i sulie tala, ngaeta mwane ko si
te'uri hunie a Jisas, “Nou mwa'e-mwa'e ni lulu i suli'o aana
ta'ena nga leu o ko lae aana.”
58 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, “Mo usu ni me'esu na
hule aana kire to'o liwe ni ma'ahu ikire, na mo menu lo'u
kire mani to'o niu'i taane no'one, ta'e ineu a Kale Ni Iinoni
hule aana nga leu ni mamalo ineu na ha'ike lo'u.”
59 Oto ko te'uri lo'u hunie ngaeta mwane, “O ke lulu i
sulieu.”
Ta'e a mwaena e unue uuri, “Poro paine, o ke hola'i
toli'aasieu ke'u hunie ne ke lai heitolinge'inie aamaku.”
60 Ta'e a Jisas e aalamie oto ko te'uri, “Ha'ike, ta'e o ke lulu i
sulieu oto molana, na mwaanie o maa'oohie mo tolahi'anga
ni welumalau e mango nge o ke si lulu i sulieu.† Ta'e o ke
lae oto molana huni taroha'inie Aalahanga a God.”

---

† **9:60** 9:60 Erenga ni Krik e aalahuu uuri, “O ke toli'aasie mo iini e mae oto ke haitolinge'inie mo rae ikire maraada.”

61 Ngaeta mwane lo'u e unue uuri, “Ne kei lulu i suli'o
taane, Poro paine, ta'e o ke hola'i toli'aasieu ke'u hunie ne
ke lai ha'arongoa mwala ta'au i nume ineu.”
62 Ta'e a Jisas e unue uuri, “Ta'ena nga iini ko esu i hohola
ingeie, ta'e ko talei lo'o-lo'onga'inie lo'u mola nga mo ola
aaopa kei waelie oto hohola ngeena. Na e urine no'one
mala nga iini ko sare ne'i pwaarongoisuli ineu ta'e ko lo'o-
lo'onga'inie mola mo ola aaopa. Iinoni urine e ka'a malisine
ike Aalahanga a God.”

10

A Jisas E Uusunge'inie

E Hiu Aawalai Mwane Mwana Rue

Huni Taroha'inie Aalahanga A God

1 Oto i purine walu ola ie e haro mango, a Aalaha e si lio
hilisie lo'u ngaeta hiu aawalai mwane mwana rue. Oto ko
hola'i uusunge'inire oto i na'o takoie ahutana mo huilume
na mo leu nge e lo'onga'i huni lae aani.
2 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “So'okoninge e paine hiito'o,
ta'e mwala au'esu ka'a hunge ike huni so'okoni. Omu ke
aitanaie iini e to'o aana hohola hunie ke uusunge'inie lo'u
mei nga mwala au'esu huni so'okoni nana.
3 No ko uusunge'ini'omu i matolana mwala e ooraha'aa,
na saeda huni horo'i'omu mala mo wawaulo ni me'esu ko
seunie mo sipu.
4 Mwaanie omu too-toolea nga mwa'ii to'oha, wa nga
mwa'i ni laeha, wa nga ho'ohaahi'ae. Na mwaanie omu
waelie maholo mola aana erenga pe'ie nga iini omu ko
oodoie i sulie tala.
5 “Maholo omu ko lai sili aana nga nume, omu ke hola'i
aarenga'i talana mwala aana nume ngeena hunie a God ke
ha'adiana'ara aani henuelamanga.
6 Mala uri nga iinoni diana na tolahana e maneko ko ii'o
aana nume ngeena, nge hanuelamanga ke ii'o pe'ie. Ko
ha'ike, na kire sa'a hele aana ike ha'adiana'anga ngeena.
7 Na omu ke ii'o rako oto mola aana numena. Mwaanie
omu lae-lae hailiu lo'u aana ngaeta mo nume. Omu ke ngau-
ngeu mola na omu ke inu-inu aana nga moi taa kire ko nii'i
huni'omu. Aana e diana hunie mwala ke pe'i'omu, aana
iinoni au'esu e malisine oto uri ke hele aana waaitana.
8 “Mala uri omu ko lae aana nga huilume na mwala ko
tekuhi'omu, nge omu ke ngau-ngeu mola aana nga moi taa
kire ko nii'i huni'omu.

9 Omu ke ha'a-uurie mo iini ko mweri aana hanuena, na
omu ke unue hunie mwala i leune uuri, ‘Aalahanga a God
ko kara'ini'omu oto mai.’
10 Ta'e nga huilume omu ko lae aana na mwala ka'a
takuhi'omu, nge omu ke lae lo'u mola mwaanie huilume
ngeena, na omu ke unue hunire uuri,
11 ‘Kele mei mada aana huilume i'omu e rara'o aana
ae'aemeelu na melu ko usuri aasie aani ha'apasunge
huni'omu uri a God kei ha'aloi'omu. Ta'e omu ke man-
ata'inie uri Aalahanga a God ko kara'ini oto mai.’ ”
12 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “No ko unue oto huni'omu,
aana dinge ni leinge, ha'aloilana mwala aana huilume
ngeena kei aaela lo'u hiito'o liutaa aana ha'aloinge nge kei
lae hunie mwala tata'ala aana huilume i Sodom.”

*Kei Aaela Liutaa Hunie Mo Henue Nge Kire Ka'a Hii-
walaimoli*
MATIU 11:20-24
13 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “!Kei aaela oto liutaa
huni'omu mo Korasin! !Na no'one huni'omu mo Betsaeda!
Mala uri mo hu'i-hu'ite nge asuileni e lae huni'omu ngeena,
asuileni ke lae urine hunie mo pu'o i Taea na i Saedon,
ha'alaa mwala aana e ro huilume ngeena kire pwani
oonisae oto waite. Kire kara'i ha'amwai-mwei'ara aani
ho'osilana mo to'oni lalahu'e na ipe aani pwasa'ora huni
haata'inie uri kire aali'u oto mwaanie mo ooraha'aa ikire.
14 Ta'e aana dinge ni leinge, a God kei aamasie mo iinoni
tata'ala i Taea na i Saedon lo'u liutaa aamiu.
15 ?Na i'omu mo Kapaneam, omu ko lo'o-lo'onga'i uri a
God kei sulu ala'a aamiu ta'au i Lengi? !Ha'ike! A God kei
aasi'omu mola hai aano aana leu ni ha'amotaahinge.”
16 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli
ingeie, “Nga iini nge ko rongo huni'omu, ko rongo hunieu
no'one eena. Na nga iini nge ko leledi'omu, ko leledieu
no'one. Na iini nge ko leledieu, ko leledie no'one iini nge
e uusunge'inieu mei eena.”

E Hiu Aawalai Mwane

Mwana Rue Kire Aaliho'i
17 Oto e hiu aawalai mwane mwana rue ngeena kire
aaliho'i mei pe'ie ilenimwa'enga, na kire ko te'uri hunie
a Jisas, “Aalaha i'emi, maholo melu sasaie satamu, hule
aana mo li'oa aaela na kire ma'ute'ini'emeelu oto pe'i tola i
sulilameelu.”
18 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Nou leesie taane a
Satan e domu uure mwaanie i Lengi mala wa'ariri.
19 Aana nou niie oto huni'omu nanamanga huni uuri
haahie mo mwaa ala-ala na mo heri-heri. Na nou niie oto

no'one nanamanga e saka lo'u liutaa aana nanamanga a
Satan. Oto nga mei ola e sa'a hu'isi'omu ike lo'u.
20 Omu ke ile-ilenimwa'e mola. Ta'e su'uri ilenimwa'e
haahie uri mo li'oa aaela ko me'ute'ini'omu. Omu ke
ilenimwa'e haahie a God e uusue oto satamiu ta'au i Lengi."

A Jisas E Aarenga'i Hunie A God Aani Ilenimwa'enga
MATIU 11:25-27, 13:16-17

21 Aana maholona a Jisas e honu aani ilenimwa'enga aana
Li'oa Maa'i, oto ko te'uri, "Mama'a, i'oe oto o aalaha haahie
i Lengi na mai aano. Uure oto waite o mumunie Tataroha
Diana mwaanie kira saenanau, ta'e ie o ko haata'inie oto
hunie mo iini ka'a saenanau. Oto no ko tohungei paalahe'o,
Mama'a, aana o oala'inie hunie ke lae oto urine."
22 Oto ko he'i unue lo'u hunie mwala uuri, "Aamaku e
niie oto ahutana walu ola hunieu hunie ne ke paine haahi'i.
Na nga iini ka'a manata'inie ike a Kale ta'e a Mama'a mola
hali'ite. Na nga iini e ka'a manata'inie ike a Mama'a ta'e a
Kale mola hali'ite, na mo iini nge a Kale ko lio hilisire huni
unu haata'i aana Aamana."
23 Oto a Jisas e aali'u takoie mo pwaarongoisuli, ko si unue
hunire maraada uuri, "Deidehi'omu aana omu ko leesie
walu ola ienini.
24 Aana no ko unue oto huni'omu uri hungelana mo
propet na mo inemauri kire tohungei sasare leesie mo ola
omu ko leesi'i ie, ta'e kire ka'a lio mangini, na uri huni
rongoa mo ola omu ko rongo'i ie, ta'e kire ka'a rongo
lelengani."

A Jisas E Aalahuu Aana

Mwane Diana Ni Samaria

25 Oto ngaeta ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis e
lupwe'i dolosi pweloa a Jisas uuri, "?Ha'a-uusuli, nga mei
taa ni ne kei esuie ka'u hunie ne ke helesie maurihe huu?"
26 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "?Nga taa ni uusulana e
lae i laona mo Ha'atolanga a Mosis? ?O ko saa-saai uri taa
aani?"
27 Oto a mwaena ko aalamie a Jisas uuri, *"O ke manata*
diana hunie a God, Aalaha i'oe oto aana ahutana saemu,
na aana ahutana mauriha'amu, na aana ahutana a'aila'anga
i'oe, na aana ahutana mo ne'isaenga i'oe, *Diutronomi 6:5*
na o ke manata diana hunie auhenue i'oe oto mala o manata
diana huni'o maraamu." *Levitikas 19:18*
28 Oto a Jisas ko aalamie a mwaena uuri, "Iau, o ko ere
to'ohuu. O kei te'urine nge o ke si hele aana maurihe huu."
29 Ta'e a mwaena mone ko heitalea nga mei ne'isaenga
hunie ha'atolanga e aasa ngeena ke mwada'u mola hunie.

Oto ko te'uri hunie a Jisas, “?Ha'alaa, a tei ni nge auhenue
ineu?”
30 Oto huni aalamie dolosinge ngeena, a Jisas ko te'uri
hunie, “Nga mwane ikie mo Jiu e uure i Jerusalem ko pweu
hao i sulie tala hunie i Jeriko. Oto lae-lae e oodoie ngaeta
mo horopeli. Oto kire tapolie, kire ko si repusie, na kire
ko ta'aasie oto mo to'oni ingeie mwaanie. Oto kire si lae
mwaanie na e maehunu oto.
31 Oto ngaeta pris ikie mo Jiu e tapaliu hao i sulie tala na
ko leesie a mwaena, oto e si eeli'u mola mwaanie.
32 Oto lae-lae, ngaeta mwane lo'u ikie mo Jiu, mwane aana
komu a Livae nge ko hei-hei rareta'i wau i Nume Maa'i
Peine, na e urine lo'u. E liu taane hai leesie mweita'aana,
ta'e e liu tara'asi no'one mola mwaanie.
33 Ta'e lae-lae, ngaeta mwane ni Samaria, mwane aana
hanue mo maelonga ikie mo Jiu, ko lae no'one hao i sulie
tala ngeena. E lae hao i leesie a mwaena na e eno mola i
sulie tala, oto ko tohungei aamasie.
34 Mwane ni Samaria ngeena e da ho waen na ho rumu,
oto ko lingisi'i mala meresine i laona mo malaka i sapena
mwaena, ko si ho'o haahi'i. Oto e ne'ie i lengine dongki
ingeie nge ko lae-lae aana, e si toolea ko lai lio i sulie ta'au
i nume ni awataa.
35 Oto hai dinge lo'u i sulie, mwane ni Samaria e ta'aasie
mei to'oha mwaanie mwa'i ingeie adona ii'onga aana nume
ngeena ola mala e oolu wiki. Oto ko nii'i hunie mwane ko
lio i sulie nume ngeena, na ko unue hunie uuri, ‘O ke lio
i suli diana aana oto a mwane ie. Mala uri o ko aasie lo'u
nga mei to'oha huni holie nga mei ola aana, ne ke si su'ue
huni'o aana maholo ne kei ooli lo'u mei.’ ”
36 Oto a Jisas ko si te'uri hunie ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis ngeena uuri, “?Iini uri taa aana e oolu
mwane ngeena nge i'oe o lo'onga'inie uri e ne'i euhenue
to'ohuu hunie mwane nge mo horopeli e horo'iena?”
37 Oto ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga ko aalamie a Jisas
uuri, “Iini nge e aamasie.”

Oto a Jisas ko si te'uri hunie, “O ke lae, na o ke asu no'one
urine mala ingeie.”

A Maata E Upwesie A Meri

Aana E Ka'a Pe'ie

38 Maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire lae-lae,
oto kire lai hule aana ngaeta huilume. Oto aana huilume
ngeena keni satana a Maata e tolakonie a Jisas wau i nume
ingeie.

39 A Maata e to'o aana nga keni eesine, satana a Meri, ta'e
a Meri e ii'o mola i saana a Jisas huni pwaarongo i sulie mo
ha'a-uusulinge ingeie.
40 Oto, a Maata ko tohungei hii aaela aana ko hei rareta'i
maraana. E lae wau, oto ko te'uri hunie a Jisas, "?Poro
paine, uri e kohi mola aamu aana a keni eesiku e toli'aasieu
mola hunie ne ke ha'alie maraaku? !O ke unue ke lae mai
esu no'one pe'ieu!"
41 Oto a Jisas e aalamie mola uuri, "Maata, Maata. O ko
lae otoi tolahi'e aana mo ola hunge.
42 Ta'e ta'a-ta'a mei ola ni mola e roro'a, na a Meri ko
lae otoi deu diana, aana e lio hilisie oto tohungana mei ola
diana, na nga iini e sa'a he'i ta'aasie lo'u mwaanie."

11

A Jisas E Ha'a-uusuli

I Sulie Aarenga'inge
MATIU 6:9-13, 7:7-11

1 Ngaeta hai dinge a Jisas e lai ii'o aana ngaeta leu,
oto ko aarenga'i. Maholo e aarenga'i mango oto, nge
ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli ingeie ko si te'uri
hunie, "Aalaha ineu, o ke ha'asai'emeelu no'one aana
tolahana aarenga'inge, oto mala a Jon e ha'asaie ka'u mo
pwaarongoisuli ingeie."
2 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Maholo omu ko aarenga'i,
omu ke ere uurini.

Mama'a,
Mwala ke ha'ama'u aana satamu.
Aalahanga i'oe ke lae mai.
3 O ke niie mai huni'emi suli hei dinge,
mo ngeulaa e adona dinge ngeena.
4 O ke sae'aasie huni'emi mo ooraha'aa i'emi,
aana emi ko sae'aasie no'one mo roro'anga ta'ena nga iini
ko deu hu'isi'emi.
Na mwaanie o toli'aasi'emi huni ooraha'aa maholo malaa-
hongalamami ko lae."

5 Na a Jisas e te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, "Mala
uri nga iini hikemiu ke lae i saana a malahune i upui rodo,
oto ko te'uri hunie, 'Malahuku, o ke niie nga oolu ho ngeulaa
hunieu,
6 aana ngaeta malahuku ko lae i suli henue, na e si kele
hule ta'au i nume ineu oto molana, ta'e nga mei ola hunie
ne ke niie ana ha'ike.'

7 Oto uri a malahumu ke aalami'o uure wau i nume uuri,
‘!Su'uri kotahieu! Maa e hono oto, na ahutameelu melu ko
ma'ahu oto. Oto nou sa'a ta'ela'i ike lo'u huni niie nga mei
ola amore'i.’
8 ?Oto nga taa eena? No ko unue oto huni'omu, ma'alana
e unue uri e sa'a ta'ela'i lo'u huni niie nga kele ho ngeulaa
huni'o aena aana i'oe oto malahune, ta'e kei ta'ela'i taane na
kei haro niie mola mo ola saemu huni'i, aena aana o ka'a
masa ike huni deu su'u-su'uie.
9 “Oto no ko unue huni'omu uri omu ke susuke aana a
God, na ingeie ke si niie huni'omu. Omu ke hai-heitalea i
saana God, na omu ke si lio oodoie. Na omu ke iiki-iiki i
kolune maa ingeie, na ingeie ke si tahanie maa talamiu.
10 Aana ta'ena nga iini ko sukaa nga mei ola aana a God,
nge kei niie oto hunie. Na ta'ena nga iini ko heitalea nga
mei ola aana a God, kei lio oodoie oto. Na ta'ena nga iini ko
iiki-iiki ikolune maa ingeie, nge a God kei taha maa talana
oto.
11 ?E ue aana i'omu mo mama'a? ?Mala uri kalemu ko
sukaa nga ho ii'e aamu, o sai niie mola nga mwaa ana?
12 ?Wa uri ko sukaa nga ho ma'opu, o kei niie mola nga
hari-heri ana? !Ha'ike!
13 I'omu mo iinoni ooraha'aa, ta'e hule aana omu sai niie
mo ola diana hunie mo mwela i'omu. ?Ilisie Aamamiu i
Lengi iini e diana liutaa aana ta'ena nga iinoni, uri e sa'a
niie Li'oa Maa'i hunie nga mo iini ko suke aana?”

A Jisas E Nanama

Liutaa Aana A Satan
MATIU 12:22-45; MAK 3:20-27

14 Ngaeta maholo a Jisas ko oohe aasie li'oa aaela mwaanie
mwane e ka'a sai ere ike. Maholo li'oa aaela ngeena e iisitaa
oto mwaanie a mwaena, nge ko si ere-ere lo'u. Mwala oto
hunge kire loko i leune na kire ko tohungei pangata'i.
15 Ta'e ngaeta mo iini aana mwala ngeena, kire ko unue
mola uuri, “A Bielsebul, na'ohana mo li'oa aaela nge e niie
nanamanga ngeena hunie huni oohe aasie mo li'oa aaela
urine.”
16 Na ngaeta mwala lo'u kire ko sare lupwe'i oohongie
mola a Jisas aana kire lo'onga'inie uri e ka'a uure ike
mwaanie a God, oto kire ko unue hunie uri ke da nga hu'i-
hu'ite hunie kire ke leesie.
17 Ta'e a Jisas mone e saie mola nga taa kire ko lo'o-
lo'onga'inie, oto ko si te'uri hunire, “Ta'ena nga aalahanga
kei oopa aani heiseuninge honosie maraana, nge kei
na'onga oto. Na nga nume nge kei oopaa aani heiseuninge
honosie maraana, nge kei ei'aa oto.

18 I'omu, omu ko unue uri no ko oohe aasi li'oa aaela aana
nanamanga a Bielsebul, ta'e omu ke rongo ka'u. ?Mala uri
aalahanga a Satan kei heiseuni honosie lo'u mola maraana,
nge aalahanga ingeie ke si ii'o susu uri taa eena?
19 ?Mala uri ineu no ko oohe aasi li'oa aaela aana
nanamanga a Bielsebul, oto nga nanamanga uri taa ka'u
nge mo pwaarongoisuli i'omu ko oohe aasi li'oa aaela aana?
Mo pwaarongoisuli i'omu kire haata'i diana aana uri i'omu
ni omu takalo.
20 Ta'e ineu, no ko oohe aasie mo li'oa aaela aana
nanamanga a God. Na leune e haata'i diana aana oto uri
Aalahanga a God e hule oto i seemiu."
21 Oto a Jisas ko he'i ere ni aalahuunge lo'u i sulie
nanamanga ingeie e saka liutaa aana Satan, na ko te'uri,
"Mala uri nga mwane a'aila'a e to'o aana mo reisinge huni
heiseuni na a mwaena ko kakalie nume ingeie, nge ahutana
mo ola i laona nume ingeie kei ii'o pupupu.
22 Ta'e mala uri ngaeta mwane e a'aila'a lo'u liutaa aana
kei polahie na kei horo'ie oto, nge mwane a'aila'a liutaa
ngeena kei leue oto mo reisinge a mwaena e puu-puuto'o
aani ngeena, na ke si niie mola walu ola e toole'i mwaanie
nume ngeena hunie mo malahune.†
23 "Nga iini oto e ka'a lulu i sulieu, ingeie oto maelonga
ineu. Na nga iini oto e ka'a pe'ieu huni toolea mai mo iinoni
takoie a God, ingeie e urihana uri ko peesie mola mwala
mwaanie a God."
24 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Maholo nga li'oa ni
ooraha'aa ko iisitaa mwaanie nga iinoni, kei waloliu i laona
hanuesala ni lio hunie nga leu ni mamalo ingeie. Mala uri e
ka'a lio oodoie oto nga leu, nge ke si te'uri hunie maraana,
'Ohe ne kei ooli lo'u mola takoie nume ineu, iini nou iisitaa
ka'u mwaanie.'
25 Oto e ooli ta'au na ko lio oodoie a mwaena e urihana
nume nge kire tala rere'a aana, na kire hataa'i diana aana
mo ola i laona.
26 Oto ko si lae lo'u huni toolea mai ngaeta hiu li'oa ni
ooraha'aa aaela lo'u liutaa aana ingeie. Oto kire lae, kire ko
si lae oto ii'o huu i laona iinonine. Oto aana ha'amangolana,
tolahana iinonine lo'u mei puri ko si tohungei aaela oto
hiito'o liutaa aana tolahana hola'ina'o."
27 Maholo a Jisas ko ere-ere ue urine, na ngaeta keni
aana mwala e ruru ngeena ko te'uri hunie, "!Deidehie oto a
nikemu!"

---

† **11:22** 11:22 A Jisas e ha'amalaa uri a Satan domana ngaeta ramo, ta'e a Jisas domana iini nge e a'aila'a oto liutaa. A Jisas e sai pwesue mola a Satan huni toolea ahutana mo ola ingeie, na aana e urine, nge a Jisas e sai luhesie mo iinoni mwaanie aalahanga ni rodohono a Satan huni toolera i saana aalahanga ni matapwanga ta'au i Lengi.

28 Ta'e a Jisas e aalamie uuri, “Iau, ta'e ilenimwa'enga oto
liutaa hunie ahutana mo iini ko rongoa walana God na kire
ko lulu i sulie.”

Mo Parise Kire Sukaa

Nga Hu'i-hu'ite
MATIU 12:38-42

29 Na maholo mwala hunge ko ruru mei saana a Jisas, oto
ko si ere uuri hunire, “I'omu mwala aana maholo ienini,
tolahamiu e tohungei aaela. Omu ko sukaa uri omu ke leesie
mola nga hu'i-hu'ite mwaanie a God. Ta'e nou sa'a asuie ike.
Ta'a-ta'a hu'i-hu'ite nou sai haata'inie aamiu oto nga taa e
rau aana a Propet Jona oto waite.
30 Aena aana nga taa e rau aana a Jona ngeena, e
haata'inie uri a God ni nge e uusunge'inie a Jona i saada
mwala ni pu'o i Ninive. Na e urine no'one aana ineu a Kale
Ni Iinoni, aana nga taa kei reu eeku kei haata'inie uri a
God ni e uusunge'inieu mei huni'omu, mwala aana maholo
ienini.
31 Aana dinge ni leinge Toro ni Siba kei ta'ela'i no'one
honosi'omu aana pwaunge ienini, na kei ere aamiu uri
omu tohungei takalo oto liutaa. Aana ingeie e uure ha'atau
oto i ngongo'ana walumalau huni lae mai rongoa mo ha'a-
uusulinge ni saenanaunge a Solomon Inemauri. Na no ko
unue oto huni'omu uri ngaeta iini e paine lo'u liutaa aana
Solomon taane i matolamiu i leu, ta'e omu ko leledie mola.
32 Na aana dinge ni leinge, mo Ninive no'one kei ta'ela'i
honosie mwala aana maholo ienini. Oto kire kei haata'inie
uri omu tohungei takalo oto hiito'o, aena aana maholo a
Jona e laeliwala nana mwalana, kire oonisae oto. Ta'e lio
ka'u, ngaeta iini e paine liutaa aana a Jona ka'u taane oto
ie, na omu ka'a oonisae ike.”

Hari-hunilana Mo Ola Ni Lengi E Urihana Raa-raa
MATIU 5:15, 6:22-23

33 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Maholo nga iini ko
ha'akaunie nga laite, e sa'a ne'i mumuni ike aana wa ke
pwaoha'inie lulu'e haahie. !Ha'ike! Ta'e kei ne'i haada'i
aana oto ta'au i lengi, hunie mwala ko sili mei nume na
kire ke leesie oto rarangana laite ngeena.
34 Oto maamu e urihana raa-raa hunie sapemu. Mala uri
maamu e manola, nge ahutana sapemu kei matapwa oto,
ta'e mala uri maamu e ka'a manola, nge ahutana sapemu
kei rodohono oto.
35 Lio diana aana, mwaanie o unu-unue uri saemu e
manola taane, ta'e e rodohono mola.

36 Aana ahutana sapemu kei honu aana raa-raa na nga
leu aana ka'a rodohono lo'u, nge e urihana maholo laite e
raangi'o na ahutana sapemu e matapwa mango."

A Jisas E Ere Aana Mo Parise
MATIU 23:1-36; MAK 12:38-40

37 Maholo a Jisas e ere-ere mango, nge ngaeta Parise ko si
haaraie uri huni lai ngeu pe'ie i nume ingeie. Oto a Jisas e
lae pe'ie na maholo kirerue hule wau i nume a mwaena, a
Jisas e ii'o mola i aano huni ngeu
38 na e ka'a hola'i hodalie ike ki'ine i sulie tolahada mo
Parise. Oto Parise ngeena ko tohungei pangata'i aana e
leesie urine.
39 Oto a Aalaha ko te'uri hunie, "I'omu mo Parise omu
urihana mola mo nime na mo kao-kao kire hoda rere'a
aana aapa po'oi sinaha, ta'e wau i laona e honu mola aana
ngaulaa e kasu. Omu ko sasare lio kohi i maana mwala,
ta'e hule aana saemiu e honu oto mola aana horo-pelinge
na ta'ena nga lo'onga'inge aaela.
40 !Omu tohungei pweu! ?Ohe omu ko lo'onga'inie uri
iini e ha'aholaa po'oi sinaha, e ka'a ha'aholaa ike po'oi lalo
no'one?
41 Taungei hoda-olanga urine e ka'a roro'a ike. Ta'e mala
omu ke nii ola mola i laona mo nime na mo kao-kao ngeena
ana kira maitale, ha'alaa ahutana walu ola ngeena ke si
meni rere'a to'ohuu huni'omu.
42 !Aama-aamasilemiu mo Parise! Aana omu sai niie
tangahulu'ana tari-olanga i'omu hunie a God, na hule aana
omu ko niie no'one tangahulu'ana mo kele takai ei mwei-
mwei uure mwaanie mo hohola i'omu. Ta'e hunie ha'a-
oodohilemiu pe'ie mwala na huni manata diana hunie a
God, nge omu ka'a sai aapwasu ike aana. Mo na'ohai
ola uri hunie omu ke dau i suli'i ka'u ienini. Na lo'u
mwaanie omu pulongosie mo ha'a-uusulinge mwai-mwei
mala niilana tangahulu'ana tari-olanga i'omu.
43 !Aama-aamasilemiu mo Parise! Aana omu ko heri
hunie mo na'ohai ii'o-ii'oha hali'ite i laona mo nume ni palo-
palo, na uri mwala ke ha'apaina'a'omu aana maholo omu ko
walo liu i laona mo leu ni uusi'e.
44 !Aama-aamasilemiu! Aana omu urihana mola mo
kilipwe'u kire aano oto, aana aapa po'oi sinaha e lio diana
taane na mwala sa'a lio saie ike uri rae kire aanomie i
leune."
45 Oto ngaeta iini hikana mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis ko aalamie a Jisas uuri, "Ha'a-uusuli,
o ko ere urine, o ko ere aaelasi'emi oto no'one ni ngeena."
46 Oto a Jisas ko aalamie ko te'uri, "!Aama-aamasilemiu
no'one mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga! I'omu, omu ko
da ludaa e hi'e aana mo ha'atolanga hunie mwala. Ta'e hule

aana i'omu maraamiu na omu sa'a nii ki'i huni pe'ie mwala
huni sulu'ie ludaa ngeena.
47 !Aama-aamasilemiu! Aana omu esu diana aana mo
kilipwe'u talana mo propet nge mo aamamiu e horo
maesire.
48 Aena urinena, i'omu, omu ko ha'awalaimoli'aa nga taa
nge mo aamamiu kire asuie eena. Aana ikire, nge kire
horo'ie mo propet, na i'omu, omu ko esuie mo kilipwe'u
huni aamasito'o aana horo'ilada.
49 Aana e urine ka'u, a God e ere ni saenanaunge uuri, ‘Ne
kei uusunge'inie mai mo propet na mo hurula'aa i saada.
Na kire kei horo maesie nga mo iini aada, na kire kei
teunge'inie nga mo iini.’
50 Oto ha'aloilemiu pwaunge si'iri kei lae haahie maelana
mo propet nge horo'ilada e lae ka'u uure oto i aehotalana
walumalau.
51 Ha'aloilemiu kei lae haahie horo'ilada, aehota pe'ie a
Ebol lae hule aana a Sekaraea, iini horo'ilana e lae kara'inie
ora ni uunu-uunu aana Nume Maa'i Peine. To'ohuu no ko
unue oto huni'omu uri i'omu pwaunge si'iri ie a God kei
ha'aloi'omu haahie horo'ilana ahutada mango.
52 ! Aama-aamasilemiu mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga! Aana omu ko mumunie kii huni tahanie
maa aana nume ni saenanaunge i sulie tolahana a God. Na
i'omu maraamiu no'one hule aana omu ka'a sare sili ike i
laona numena, na omu ko deu honosie mo iini ko sare sili
i nume.”
53 Maholo a Jisas ko iisitaa oto mwaanie leune, mo ha'a-
uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo Parise ko si
aehota ere aaelasie oto hiito'o, na uure aana maholona kire
ko tala'ai dolosie oto mo ola hunge aana,
54 aena aana kire sare lupwe'i da mola uri hunie ke unue
nga mei wala huni waelie maraana.

12

A Jisas E Ha'apasulie Mwala Mwaanie Kire Lupwe'i Deu-Deu Mala Mo Parise

MATIU 10:26-27

1 Ngaeta maholo, mo sinolai iinoni oto hunge kire ruru
mei saana a Jisas, na leune e lae wai honu aani iinoni hule
aana nga leu ni uure ha'ike lo'u. Oto a Jisas ko si hola'i
te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Omu ke lio talamiu
mwaanie tolahana mo Parise, aana ikire mwala eero-eero.
Mala nga kele mei iis ko esuie nga nime pulaoa paine ke
hane, nge tolahana eeronga ikire ko to'ohie walu ola kire
ko esui'i.

2 Ta'e-ta'ena nga mei ola iinoni ko mumumunie,
haata'inilana kei saro lae mola, na ta'ena nga mei ola ko
reu mumuni, sailana kei saronai lae taane.
3 Na nga taa nge omu ko ere-ere mumuni aana, na
mwala kei saronai saie mola. Na nga taa nge omu ko
kele sasawarunge'inie oto mola i eelingemiu i laona duru
i'omu maraamiu, soinge'inilana kei lae taane hunie mwala
ke mani rongoa."

O Ke Ma'ute'inie Mola Ta'e A God
MATIU 10:28-33, 12:32, 10:19-20

4 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "Maeni malahuku, omu ke
su'uri me'ute'inie mwala ko sare horo'i'omu, aana kire sa'a
da lo'u nga mei ola aaela huni waeli'omu mei puri.
5 Ta'e ne ke haata'inie aamiu iini hunie omu kei
me'ute'inie. Omu ke ma'ute'inie mola a God, iini nge e sai
horo maesi'omu, na e to'o aana no'one nanamanga huni
aasi'omu i laona dunge ni ha'amotaahinge lo'u mei puri.
Iau, no ko unue lo'u huni'omu, ingeie ni oto iini omu ke
ma'ute'inie.
6 E lime kele pipisu holileni e lae mola aana e ro peni
pulu. Ta'e hule aana a God e sa'a roro'a pulongosie ike nga
ta'a-ta'a kele iini eeni.
7 Omu ke saie uri a God hule aana e sai susulie warai
iihune pwaumiu. Oto omu ke su'uri me'u, aena aana omu
tohungei hi'e liutaa aana mo pipisu oto hunge.
8 "Ineu, no ko unue oto huni'omu uri ta'ena nga iini kei
unu tahanga'inieu i na'ona mo iinoni uri ingeie iinoni ineu,
nge ineu a Kale Ni Iinoni, ne kei unu tahanga'inie iinonine
no'one urine i na'ona mo ensel a God, uri ingeie iinoni ineu.
9 Ta'e nga iini nge kei taateinge'inieu i na'ona mo iinoni,
nge ineu a Kale Ni Iinoni, ne kei taateinge'inie no'one i
na'ona mo ensel a God uri iinoni ngeena nga iinoni ineu
ha'ike.
10 Na mala nga iini kei unue nga mei wala honosieu a Kale
Ni Iinoni, a God e sai sae'aasie mola hunie. Ta'e mala nga
iini kei ere mwakata'inie Li'oa Maa'i, nge a God e sa'a roro'a
sae'aasie lo'u mwaanie iinonine.†
11 "Na i'omu mo iinoni ineu, maholo kire kei toole'omu
hunie leilemiu i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu, wa i
na'ona mo aalaha, wa i na'ona mo inemauri, omu ke su'uri
tolahi'e i sulie omu kei uure ma'uta'a uri taa, wa nga taa
omu kei unue.

† **12:10** 12:10 A Jisas e ere i sulie "mei ooraha'aa a God e sa'a roro'a sae'aasie lo'u" aana maholo ngaeta mwala ko leledie walaimolinge nge Li'oa Maa'i e haata'inie hunire i sulie a Jisas. Oto urine kire ooraha'aa ni ngeena, aana sae'aasilana sa'a lae ike oto oo'oo hunie ta'ena nga iini e ere mwakata'inie Li'oa Maa'i aana e sere'inie walaimolinge nge Li'oa Maa'i ko haata'inie hunie.

12 Aana Li'oa Maa'i kei haata'inie taane aamiu nga taa ni
unue aana maholona.”

A Jisas E Aalahuu I Sulie

Mwane To'o-To'o E Pweu

13 Oto ngaeta mwane aana ruruhaa ko te'uri hunie, “Ha'a-
uusuli, o ke unue hunie aasiku ke oopaa to'o-to'onga nge
aamamere'i e niie namere'i aana hai dinge e mae.”
14 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “!Mwaena! Lio hilisileku e
ka'a lae ike hunie ne ke oopa to'o-to'olamore'i wa uri ne ke
leie mo ola urine.”
15 Na a Jisas ko he'i lae lo'u pe'i erenga uurini hunie
ahutada, “Omu ke lio talamiu na omu ke kineta'ini'omu
mwaanie ta'ena nga saehanalinge. Aana tohungana mau-
riha'ana iinoni e ka'a lae ike i sulie nga taa nge iinoni e to'o
aana, ma'alana iinoni ngeena ke to'o-to'o lo'u uri taa.”
16 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge hunire uuri, “Ngaeta
mwane to'o-to'o e to'o aana mei aano diana nge ahutana ola
e aahu diana i laona.
17 E o'o'o, oto ko aehota lo'o-lo'onga'i uuri, ‘Nga leu ni
durue mo ngeulaa ineu ha'ike. ?Oto ne ke si ue eena?’
18 Oto ko he'i lo'onga'i lo'u uuri, ‘Nou saie oto nga taa ne
kei esuie. Ne kei ohoie mola mo nume ni duru ineu, na ne
ke asu peine lo'u eeni. Oto ne ke si durue mo ngeulaa ineu,
na oto ahutana walu ola ineu i laona nume haalu ngeena.
19 Purine, ne ke si unue hunieu maraaku uuri, !Ingeie
ka'une! Nou to'o aana oto walu ola diana adona mo helisi
hunge. Ne ke mamalo mola, aana mauringe e mwada'u oto
hunieu.’
20 Ta'e a God e te'uri hunie a mwaena, ‘!O tohungei
pweu! Si'iri rodo, oto o kei mae. ?Ha'alaa, a tei nge kei
to'o aana ahutana walu ola nge o ko duduru'i mola namue
maraamune eena?’ ”
21 Oto a Jisas ko si ere uuri, “Kei urine oto hunie mo iini
nge ko dudurue mola dianaha'ana mo ola aana walumalau
ie nada maraada, ta'e kire ka'a to'o-to'o ike aana tolahana a
God.”

Mwaanie O Tolahi'e, Ta'e O Ke Noruto'o Mola Aana God
MATIU 6:19-21,25-34

22 Oto a Jisas ko unue hunie mo pwaarongoisuli ingeie
uuri, “Aena urinena, no ko unue oto huni'omu uri mwaanie
omu ne'i-ne'isae paine aana mei ngeulaa ni meuri aana
i'omu, wa mo to'oni huni to'oni haahie sapemiu.
23 Aana mauringe e roro'a liutaa aana ngaulaa, na
sapemiu e roro'a liutaa aana to'oni.
24 Omu ke leesie ka'u mo menu ko loo-loho hailiu ngeena.
Kire ka'a au'esu hohola, wa uri kire ke so'o-so'okoni huni

duru'i. Ta'e a God ko ha'a-ha'angaure taane. !Ilisie i'omu
mo iinoni! Omu roro'a liutaa aana mo menu i maana a
God.
25 Oto aana ma'alana omu ke lo'o-lo'onga'i liutaa lo'u i
sulie mauringe i'omu, ta'e omu sa'a roro'a da ike mauringe
ngeena ke tewa lo'u.
26 ?Mala uri omu ka'a sai deu i sulie mo kele ola mwai-
mwei urine, na e ue omu ko si lae otoi tolahi'e i sulie mo
ola paine?
27 Omu ke leesie ka'u mo ei tataka nge kire ko pwito hailiu
ngeena. Kire ka'a au'esu wa kire ke tau-teuri sala. Ta'e no
ko unue huni'omu uri ma'alana a Solomon Inemauri e to'o-
to'o liutaa na e sai to'oni aana mo to'oni manikulu'e, ta'e mo
ei tataka ngeena kire ho'o sala lio diana liutaa aana.
28 Mo ei tataka ngeena, mo ola ka'a o'o'o tewa ike no'one.
Kire ko eehurara mola i matana ho'owa, na i seulehi kire ko
nunulu oto lo'u, na mwala ko aasi'i mola i laona dunge. ?Oto
mala a God ko ha'ato'onie mo takai ei ngeena, ohe omu unue
uri a God e sa'a nii to'oni ike haahi'omu? !Hiiwalaimolinge
i'omu e lae otoi mwei-mwei hiito'o!
29 Omu ke su'uri lae otoi tolahi'e hiito'o lo'u aani
lo'onga'inge aakau i sulie nga taa omu kei ngaa na nga taa
omu kei inuhie.
30 Mwala ni pu'o ni kire ko lae otoi totolahi'e hiito'o i sulie
mo ola urine. Ta'e i'omu, Aamamiu e saie taane oto uri omu
saeto'o aana mo olana.
31 Ta'e omu ke ne'i-ne'isae aana Aalahanga a God liutaa
aana ta'ena nga ola mai aano, na ingeie ke si sapeie ta'ena
nga ola huni'omu.
32 “Ma'alana omu ka'a hunge, ta'e mwaanie omu me'u-
me'u, maeni mwela, aena aana Aamamiu ko tohungei
ilenimwa'e hunie omu kei aalaha pe'ie i laona Aalahanga
ingeie.
33 Oto omu ke ha'aholinge'inie mola to'o-to'olamiu, na
omu ke niie mei to'oha aani hunie kira maitale. Omu ke
mwa'ie mo to'oha i'omu i laona mwa'i e sa'a moka ike. Na
omu ke looha'inie to'olamiu i Lengi, aana leu kire sa'a peli'i
ike aana, wa mo kokorosi ke waeli'i.
34 Aena aana leu nge to'olamiu e ii'o aana, nge saemiu kei
talei o'o'o no'one mola aana leune.”

A Jisas E Aalahuu Aana

E Ro Koni-Konihe Ko Maa'oohie

Poro Paine Ikire
MATIU 24:45-51, 25:1-13; MAK 13:33-37

35 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu ke dau aakau
taraure'i loosie nga taa ko lae mai. Omu ke roro ma'uta'a

aana mo to'oni i'omu, na omu ke ha'akaunie mo laite i'omu
kire ke eeso-eeso,
36 mala mo koni-konihe ko maa'oohie aalaha ikire kei
ooli mei mwaanie aaharota. Aana maholo kei lae mai iiki
ikolune maa, oto kire ko tolana tahamaa oto talana.
37 Deidehie mo koni-konihe ngeena nge aalaha ikire e hule
na kire ko lio-lio mola ue aana kire dau aakau loosie. No ko
unue oto huni'omu uri aalaha ikire ngeena kei oolisi aana
mo to'oni ni esunge, kei ha'a-ii'osire oto hunie ngaunge, na
kei rareta'inire oto aani ha'alianga hunire.
38 Deidehie mo koni-konihe ngeena, aana ma'alana aalaha
ikire ko si hule mola i upui rodo wa i hatari dengi, ta'e kei
lio oodoie oto kire dau aakau loosie pe'ie maa'oohilana.
39 “Oto omu ke sai diana aana uri, mala iinoni e to'o aana
nume ko saie maholo iinoni peli-peli kei lae mai, e sa'a
roro'a ni toli'aasie ike uri iinoni peli-peli ngeena ke sili i
nume ingeie.
40 Oto i'omu no'one, omu ke ii'o aakau, mwaanie ineu a
Kale Ni Iinoni, nou lae mola mai aana maholo omu ka'a
lo'o-lo'onga'inie ike ne kei lae mai aana.”
41 Oto a Pita ko te'uri, “?Poro paine, uri o unue aalahuunge
ie mola huni'emeelu hali'ite, wa no'one hunie mwala e loko
ngeena?”
42 Oto a Jisas ko aalamie a Pita uuri, “No ko unue huni'omu
na hunie ta'ena nga iini e saenanau. ?Aana a tei ka'u e
saenanau na e ne'i koni-konihe diana? Ingeie oto iini nge
aalaha ingeie e ne'ie hunie ke lio i sulie ngaeta mwala au'esu
aana maholo ko lae, na hunie ke nii-niie waaitada hunire i
suli maholo.
43 Na kei tohungei diana oto liutaa hunie koni-konihe
ngeena, mala uri aalaha ingeie kei lio oodoie ko esu diana
urine maholo kei ooli mei.
44 Mala ko urine, nge no ko unue oto huni'omu uri aalaha
ngeena ke si ne'ie oto koni-konihe ngeena hunie ke lio i sulie
oto ahutana to'o-to'olana.
45 “Ta'e mala uri koni-konihe ngeena ko lo'onga'inie mola
uri aalaha ingeie e sa'a hule ike lau-leu, oto ko talei seu-
seunie mola ngaeta mwala au'esu, na ko talei tara mola aana
ngaunge, na ko pweu mola aana inuhilana wai ni mehiri,
46 oto aalaha ingeie kei hule mola, na e ka'a dau aakau ike.
Na ko hule no'one mola aana maholo koni-konihe ngeena
e ka'a lo'onga'inie huni maa'oohie. Oto aalaha ngeena kei
tohungei ha'aloi letehie koni-konihe ingeie ngeena, na kei
uusunge'i aasie oto pe'ie mwala hai-heitohe.
47 Aana koni-konihe nge e saie taane saena aalaha ingeie
uri nga moi taa e saeto'o aani, ta'e e ka'a dau aakau wa ke
dau i suli'i, kire kei tohungei ha'aloi letehie oto hiito'o.

48 “Ta'e koni-konihe nge e ka'a saie ike saena aalaha
ingeie, na ko deu hu'isie mola saena aalaha ingeie, kire sa'a
lae otoi ha'aloi letehie hiito'o. Aana nga iini nge niilana
nga mo ola hunge e lae hunie, a God kei saeto'o aana lo'u a
mwaena ke asuie nga mo ola hunge. Na nga iini nge niilana
mo ola hunge liutaa e lae hunie, nge a God kei saeto'o aana
lo'u a mwaena ke asuie nga mo ola hunge liutaa.”

Walumalau Kei Oopa

Aena Aana A Jisas
MATIU 10:34-36

49 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Nou lae mai huni
eereha'inie walumalau, na nou saeto'o aana uri dunge
ngeena ke eeso-eeso oto, hunie ke oopaa mo iini diana
mwaanie mo iini aaela.
50 Nou manata'inie oto uri ne kei sapesalu oto hiito'o
hule aana maenga, na ne kei tolahi'e oto hiito'o i sulie
sapesalunge ngeena lae hule aana kei oa.
51 “Mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri nou lae mai huni
toolea mai hanuelamanga hunie walumalau. !Ha'ike! Ka'a
hanuelamanga ike, ta'e oopanga.
52 Uure si'iri pwau weu, mo uluhe ni iinoni kei heukama
honosire hailiu. Nga oolu iini kei heukama honosie nga ro
iini, na nga ro iini kei heukama honosie nga oolu iini.
53 Mo he'i aamana kei heukama honosire hailiu, na mo
he'i nikana kei heukama honosire hailiu, na mo mahun-
gaona keni kei heukama honosire hailiu.”

O Ke Uure Ruru Pe'ie a God,

Aena Aana Leinge E Kara'ini Oto
MATIU 16:2-3, 5:25-26

54 A Jisas e unue no'one hunie mwala uuri, “Maholo omu
ko leesie mei rorodo pulu-pulu'e ko hane, oto omu ko tolana
unue oto uuri, ‘Kei nemo oto eena,’ na kei nemo oto.
55 Na maholo omu ko hiinge'inie ko iiru ni maraau, na
ni omu unue uuri, ‘I eesi meuri kei aaela oto eena,’ na kei
aaela oto urine.†
56 ! I'omu kira lupwe'i deu! Omu tohungei pweu oto
to'ohuu. Omu sai lio saie ka'u mola walu ola aana
walumalau ie na mo ola ta'au i salo. ?Ta'e e ue omu ka'a sai
lio saie nga taa ko reu aana maholo ienini?”
57 Na a Jisas e he'i aalahuu lo'u i sulie uure-rurunge
pe'ie a God, ko te'uri, “?Aana e ue ni omu ka'a sai lei'omu
maraamiu nga taa e diana huni esuie?

† **12:55** 12:55 Erenga ni Krik e ere i sulie iiru na nemo wau aana hanue i Israel.

58 Mala nga iini ko sare toole'o i laona leinge, o ke uure
ruru oto lau-leu pe'ie iinoni ngeena maholo i'omore'i ue i
sulie tala takoie nume ni lei-lei. Mala o ka'a te'urine, nge
maelonga i'oe kei toli'aasi'o hunie mwane lei-lei na a lei-lei
kei toli'aasi'o i nimana mo ramo, oto kire kei aasi'o i laona
nume ni ho'o.
59 To'ohuu no ko unue oto huni'omu uri omu sa'a roro'a
ni iisitaa ike na omu ka'a saro su'u mangoa mei to'oha nge
kire holosie huni'omu."

13

Mo Iini Kire Ka'a Oonisae

Kei Mae Oto Huu

1 Aana maholona ngaeta mwala e o'o'o pe'ie a Jisas, kire
ha'arongoa aana mwala ni Kalili nge a Paelat e horo maesire
aana maholo kire uunu-uunu ola i saana God.
2 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "? Ohe omu ko lo'o-
lo'onga'inie uri mwala ni Kalili ngeena kire mae urine,
e haata'inie uri kire ooraha'aala lo'u liutaa aana ahutana
mwala aaopa ni Kalili?
3 !Ha'ike oto oo'oo! Na no ko unue oto huni'omu uri mala
omu ka'a oolisie saemiu na omu ke toli'aasie tolahai iinoni
aaela i'omu ngeena, omu kei meni mae no'one mola mala
ikire.
4 ?E ue aana aawalai iinoni mwana walu ni Jerusalem nge
kire mae aana saohai nume e aa'oho haahire i Saeloam? ?
Omu lo'onga'inie uri mwala ngeena kire ooraha'aala liutaa
aana lo'u ahutana mo iini nge kire ii'o no'one i Jerusalem?
5 !Ha'ike oto oo'oo! Na no ko unue oto huni'omu uri mala
omu ka'a oolisie saemiu na tolahamiu, omu kei meni mae
no'one mola mala ikire."
6 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge hunire uuri, "Nga
mwane e hasie ai hungu-hungu i laona hohola ingeie.
Ahutana maholo a mwaena ko lae mai lio-lio hunie ohe ai
ngeena ko hungu-hungu taane, ta'e ha'ike mola.
7 Oto a mwaena ko te'uri hunie koni-konihe ingeie nge ko
lio i sulie hohola, 'No ko talei lio-lio hunie ohe ai ngeena
ko hungu-hungu taane aani hue-huei ei suli maholo, ta'e
oolune nga halisi lo'u ie na e ka'a sai hungu ike. E lae
otoi diana uri o ke tohu aasie mola mwaanie e waelie mei
mwakano kohi ngeena.'
8 Ta'e koni-konihe ingeie e aalamie uuri, 'O ke toli'aasie
ka'u, aalaha ineu, hunie ne ke eli mwakano ka'u lo'u i
ae'aena, na ne ke lio diana i sulie lo'u hunie nga ta'a-ta'a
halisi.
9 Mwaanie ohe ne kei esu urine aana, kei hungu taane
aana halisi meine. Mala uri e ka'a hungu lo'u, nge o ke si
tohu aasie taane.' "

A Jisas E Ha'a-uurie Keni

Kolune E Kokosu

10 Aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas e ha'a-uusulie
mwala i laona nume ni palo-palo mo Jiu.
11 Maholona na ngaeta keni li'oa aaela e hite aana ingeie
no'one i leune. A keine, kolune e kokosu oto, na e ka'a sai
uure hala-hala ike lo'u. E ii'o mola urine hunie aawalai
helisi mwana walu.
12 Maholo a Jisas e leesie a keine, oto ko soie mai saana
na ko te'uri hunie, "Keine, mei maelaa i'oe e ai'aa oto
mwaani'o."
13 Oto a Jisas e hele i sapena a keine, na a keine ko tolana
uure oodo oto pe'i ha'amanikulu'aa God.
14 Maholo na'ohai mwane haahie nume ni palo-palo
ngeena e leesie a Jisas e ha'a-uurie a keine aana Dinge Maa'i
Mo Jiu, oto ko saewasu na ko te'uri hunie mwala, "E oono
aata hai dinge mola kolu sai deu esunge aani. Oto omu ke
lae mola mai aana e oono hai dinge ngeena. Omu ke su'uri
lae mai hunie ha'a-uurilemiu aana Dinge Maa'i."
15 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "!I'omu oto mwala mola
huni lupwe'i deu-deu! Ahutemiu omu ko luluhesie ka'u
mola mo puluke na mo dongki i'omu, na omu ko too-toole'i
ka'u mola i wei huni inu-inu aana ahutana dinge, ma'alana
uri aana Dinge Maa'i.
16 A keni nge nou ha'a-uurie ie, ingeie keni aasikaelu
no'one mo Jiu, na a Satan e hele aana oto hunie aawalai
helisi mwana walu. ?Oto e ue? ?Uri e ka'a diana ike huni
ha'a-uurie aana Dinge Maa'i?"
17 Maholo a Jisas e ere urine, oto mo maelonga ingeie kire
ko tohungei masa oto hiito'o, ta'e ahutana mwala ko si meni
ilenimwa'e mola haahie walu ola manikulu'e nge a Jisas ko
esui'ine.

A Jisas E Aalahuu Aana

Litana Ai Na Aana Iis
MATIU 13:31-33; MAK 4:30-32

18 Oto a Jisas ko dolosi aana mwala uuri, "?Aalahanga a
God e urihana nga taa? ?Nga taa ni ne kei ha'amalaa aana?
19 Ne kei ha'amalaa aana kele litei ola aana ai mastad nge
iinoni e toolea, oto e hasie i laona hohola ingeie. Oto maholo
e pwito poi na ko peine, ko ne'i ei oto, na mo menu ko si lae
mai tola niu'i i lengine mo sasarana."†
20 Na ko he'i dolosi lo'u uuri, "?Nga taa ni ne kei ha'amalaa
Aalahanga a God aana?

† **13:19** 13:19 Aalahanga a God e urihana litana ai, aena aana ma'alana kire hasie na e mwai-mwei ta'e kei peine taane, na kei pe'ie mwala oto hunge.

21 E urihana no'one kele mei iis nge hu'e e pwaie i laona
nimei pulaoa oto paine, na ahutana e haro po'o mango mola
aana e hane.”†

A Jisas E Aalahuu

Aana Maa E Kokohisi
MATIU 7:13-14,21-23

22 Oto a Jisas ko lae pe'i ha'a-uusulie mwala aana mo
huilume paine na mo iini mwai-mwei aana ko lae hunie
i Jerusalem.
23 Na ngaeta iini e dolosi aana uuri, “?Poro paine, e nite
iinoni ni ha'a-uurilada kei lae? ?Mwaanie nga toota'i iini
mola nge a God kei ha'a-uurire?”

Oto a Jisas ko aalamire uuri,

24 “Omu ke dau aahonga to'ohuu huni sili i sulie maai para
e kokohisi, aana no ko unue oto huni'omu uri mo iini hunge
kei eri'apasie silinge wau, ta'e e sa'a mwada'usire ike.
25 Na maholo mwane e to'o aana nume kei honoa maa
aana nume ingeie, omu kei uure mola po'oi sinaha, na omu
kei talei iiki-iiki mola pe'ie erenga uuri, ‘Poro paine, o ke
tahamaa talameelu.’ Oto kei aalami'omu mola uuri, ‘Nou
ka'a manata'ini'omu ike. ?Omu uure i tei?’
26 Oto omu kei he'i te'uri lo'u hunie, ‘I'emeelu ka'u melu
ngeu-ngeu na melu inu-inu pe'i'o, na o ha'a-uusuli'emi aana
mo henue i'emi.’
27 Ta'e a mwaena ke si he'i te'uri lo'u mola huni'omu, ‘Nou
ka'a tohungei sai'omu ike wa ne ke saie mo henue i'omu.
Omu ke tahi mwaanieu, i'omu mo iinoni aaela.’

28 “I leune omu kei ii'o ni saehuunge mola pe'ie ngaranga.
Aana omu kei leesie a Ebraham, na a Aesak, na a Jekob pe'ie
mo propet oto i na'o ikire i laona Aalahanga a God, na i'omu,
aasilemiu kei lae mola po'oi sinaha mwaanie leune.
29 Na mwala hunge kei ruru mei mwaanie ahutana mo
henue i laona walumalau. Kire kei ii'o i aano hunie ngauhe
aana Aalahanga a God.
30 Oto mo iini nge kire ii'o aana mo ii'o-ii'oha mwai-mwei
aana mauringe si'iri, kire kei to'o aana mo ii'o-ii'oha paine
aana maurihe ue mai. Na mo iini nge kire ii'o aana mo ii'o-
ii'oha paine si'iri, kire kei ii'o aana mo ii'o-ii'oha mwai-mwei
aana maurihe ue mai.”

---

† **13:21** 13:21 Aalahanga a God e urihana iis aena aana ko esu i laona mo iinoni huni oolisie tolahada hunie ke diana. A God e ka'a dau rarahie aapa po'oi sinaha hunie kei diana, ta'e ko esu i lalo aana nga iini hunie saena ke hola'i hei-oolisi. Urine, nge ko to'ohie walu ola aana mauringe iinoni ngeena hunie ke diana.

A Jisas E Ngarasie Mo Jerusalem Aana Kire Ka'a Hii-walaimoli Aana
MATIU 23:37-39
31 Oto aana maholona, ngaeta mo Parise kire lae mai saana Jisas, oto kire ko te'uri hunie, “!O ke tahi oto mwaanie i leu! A Herod Antipas ko sare horo maesi'o.”
32 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “E aasa hunie a Herod ke waelie asunge ineu, aana ingeie nga kele usu ni me'esu mola. Omu ke lai ha'arongoa uri aana mo dinge ienini, no ko ha'a-uurie mo mae-maea'a na no ko oohe aasi li'oa aaela mwaanie mo iinoni. Ta'e aana nga dinge e sa'a tewa taane lo'u, ne ke si ha'amangoa taane asunge ineu ie.
33 Ta'e aana e urine na ne kei saro lae ue i sulie asunge ineu ie si'iri, i ho'owa, na i weite. Aana e ka'a diana ike uri hunie nga propet horo-maesilana ke lae aana nga leu aaopa, mwaanie oto i Jerusalem ha'alaa.”
34 Oto a Jisas ko si te'uri, “!Aaia Jerusalem, Jerusalem! I'omu oto omu ko horo suuhe'inie mo propet na omu ko uu'i maesie mo iini a God e uusunge'inire mai huni'omu. Mo maholo hunge nou sasare pe'i'omu mala pwa-pwa ni kue ko lokoa mo kalena i hahana apa-apana huni ha'a-uurire. Ta'e omu ka'a saeto'o aaku ike.
35 Oto omu ke saie, a God kei toli'aasie hanue i'omu, na kei na'onga oto. Na no ko unue oto huni'omu uri omu sa'a he'i leesieu lo'u lai hule aana omu kei ere i sulieu uuri, *God o ke ha'adiana'aa iini ko lae mai nunuha'ana satana Aalaha.”*
Sam 118:26

14

?E Diana Taane Huni Ha'a-uuri Aana Dinge Maa'i Wa Ha'ike?
1 Aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu, a Jisas e lae huni ngeu pe'ie ngaeta na'ohai Parise i nume ingeie. Na aana maholona, mwala i leune kire ko talei lio-lio hahuroto aana a Jisas uri huni leesie nga taa kei esuie.
2 Oto ngaeta mwane e ro ki'ine na e ro ae'aena kire uupu, e lae mai saana a Jisas.
3 Na a Jisas ko hola'i dolosi aana mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis uuri, “?Ohe e diana taane aana mo Ha'atolanga huni ha'a-uuri aana Dinge Maa'i wa ha'ike?”
4 Ta'e kire ka'a sai aalamie ike dolosinge ingeie.

Oto a Jisas e hele aana a mwaena, e ha'a-uurie, e si toli'aasie hunie ke lae.
5 Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aana mo mwaena uuri, “?A tei hikemiu e ka'a sai esu aana Dinge Maa'i? ?Mala uri kalemu wa nga puluke i'oe e teke i laona nga kalinge aana

Dinge Maa'i, nge o kei uaa? ?Uri ma'alana Dinge Maa'i na
o sa'a lai hele aana hunie o ke wa'i eeliho'i aana mwaanie
kalinge?”
6 Ta'e kire ka'a sai aalamie ike no'one aana leune.

Mwaanie O Ha'a-ha'apaina'a'o

7 Na a Jisas e lio saie uri ngaeta mo iini aada ko sare ii'o
aana mo na'ohai ii'o-ii'oha. Oto ko unue mei aalahuunge ie
hunire uuri,
8 “Mala nga iini ko haarai'o hunie aaharota, o ke su'uri
ii'o ka'u aana na'ohai ii'o-ii'oha ta'au i na'o pe'ie mo aalaha.
Mwaanie da na iinoni ko esuie ngauhe ngeena e haaraie
no'one nga iini e paine liutaa aamu.
9 Oto iini e haarai'omore'i kei lae mai unue huni'o uuri,
‘O ke ada mwaanie leu ngeena, hunie a mwane ie ke ii'o i
leune.’ Urine, o kei tohungei masa oto hiito'o aana o kei lai
ii'o oto hai puri.
10 Ta'e maholo kire ko haarai'o urine, o ke lae ka'u mei,
ii'o aana ii'o-ii'oha mwai-mwei. Hunie poro paine haahie
ngauhe ngeena kei lae mai seemu, ke si unue huni'o uuri,
‘Malahuku, o ke ada ta'au i na'o.’ Oto urine nge ahutana mo
iini aana ngauhe ngeena ke si ha'apaina'a'o.
11 Aana ta'ena nga iini ko ha'apaina'aa maraana,
ha'amwai-mwei'alana kei lae. Na nga iini ko ha'amwai-
mwei'aa maraana, nge ha'apaina'alana ke si lae.”
12 Oto a Jisas ko si te'uri hunie mwane nge e haaraie
huni ngeu pe'ie, “Maholo o ko esuie nga ngauhe, o ke
su'uri haaraie mola mai mo malahumu, wa mo eesimu, wa
mo tekihemu, wa mo euhenue to'o-to'o i'oe, aana kire sai
haarai'o lo'u huni su'u ola huni'o aana nga taa o da ka'u
hunire.
13 Ta'e maholo o ko esuie nga ngauhe, o ke haaraie mai
kira maitale, na kira to'u, na kira rarasi, na kira ulu.
14 Na ha'adiana'alamu ke si lae i leune, aana kire sa'a
roro'a ni su'u ola ike lo'u huni'o. Aana a God ke si su'u
ola oto huni'o aana dinge mo iini oodota'i kei ta'ela'i.”

A Jisas E Aalahuu

Aana Ngauhe Paine
MATIU 22:1-10

15 Na maholo ngaeta iini aana mwala e ii'o pe'ie a Jisas e
rongoa mo ola ie, oto ko si te'uri hunie, “Deidehie mo iini
kei ngeu aana ngauhe aana Aalahanga a God.”
16 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “Ngaeta iinoni e asuie ngauhe
paine, oto e haaraie mai mwala hunge.
17 Maholo e dau aakau aana ahutana walu ola mango, oto
ko si uusunge'inie koni-konihe ingeie huni lai ha'arongoa

mwala nge e haaraire ngeena uuri, ‘Omu ke lae mai aana
walu ola e dau aakau mango oto.’
18 “Ta'e kire ko meni aehota ere hailiu oto. Eetana nga
iini ko unue hunie koni-konihe uuri, ‘Nou si holie mola mei
aano haalu, na saeku uri ne ke lae ka'u i leesie. No ko
eitanai'o, o ke toli'aasieu ke'u.’
19 Ngaeta iini ko unue uuri, ‘Nou si holie aawalai puluke
haalu, na nou sare lai deu aadongani aana asunge ikire. No
ko eitanai'o, o ke toli'aasieu ke'u.’
20 Na ngaeta iini ko unue uuri, ‘Nou si tola hu'e haalu, oto
nou sa'a lae ike ta'au.’
21 “Oto koni-konihe ngeena e ooli weu, ko si ha'arongoa
aalaha ingeie aana mo olana. Poro paine ngeena ko
tohungei saewasu, oto ko te'uri hunie koni-konihe ingeie, ‘O
ke lae oto lau-leu ta'au i sulie mo tala paine na mo hari-heri
tala i laona huilume, na o ke toolea mai mo iini e maitale,
na mo to'u, na mo ulu, na mo rarasi.’
22 Oto maholo koni-konihe ngeena e ooli lo'u mei ko si
te'uri, ‘Aalaha ineu, nga taa o unue hunieu, nou deu i sulie
mango oto eena, ta'e mo leu hunge kire pwala mola ue
adona mwala hunge.’
23 “Oto poro paine ngeena ko he'i te'uri lo'u, ‘O ke lae lo'u
i sulie mo tala mwai-mwei, na mo maai tala po'oi sinaha
aana hanue, na nga mwala o ko leesire, o ke dau rarahire
uri kire ke lae mola mai hunie nume ineu ke haro honu.
24 No ko unue oto huni'o uri nga ta'a-ta'a iini aana mwala
nge nou hola'i haaraire, e sa'a lae ike mai ngeu aana ngauhe
ineu ienini.’ ”

Mo Iini Ko Ne'isae Moute'i

Ha'alaa Kire Sai Lulu I Sulie A Jisas
MATIU 10:37-38

25 Ngaeta maholo, mwala hunge kire hakusie a Jisas. Oto
e aali'u takoire na ko te'uri hunire,
26 “Nga iini ko lae mai seeku aana ko sare ne'i pwaaron-
goisuli ineu, nge ke manata diana hunieu liutaa aana lo'u
aamana, na nikana, na hu'e ingeie, na mo kalena, na mo
eesine mwane, na mo eesine keni. Na hule aana ke manata
diana hunieu lo'u liutaa aana mauriha'ana maraana.
27 Na nga iini e ka'a mwa'e-mwa'e huni sapesalu hule aana
maenga i lengine po'u-po'u i tehula'aku, nge e sa'a roro'a ne'i
pwaarongoisuli ineu ike.
28 “Mala uri nga iini hikemiu ko sare tohue nga sao-
saohai nume, kei hola'i ii'o ka'u i aano na ke iidumie mei
to'oha ingeie, huni leesie uri ohe e to'o-to'o adona taane kei
ha'amangoa nume ngeena.

29 Mala uri e ka'a asuie urine, kei aehotaa taane asunge
aana nume, ta'e e sa'a ha'amangoa ike numena. Oto mala
uri nume ngeena e ka'a mango, mwala kei leesie na kire kei
ha'amwasi aana uuri,
30 ‘A mwane ngeena e aehota tohue taane nume, ta'e e
ka'a sai ha'amangoa ike.’
31 “Mala uri nga inemauri e to'o aana mola nga aawalai
sinolai ramo huni ooho honosie ngaeta inemauri nge e to'o
aana e ro aawalai sinolai ramo, nge kei hola'i ii'o ka'u i aano
na ke ne'isae i sulie ohe kei a'aila'a taane huni ooho honosie
ngaeta inemauri ngeena wa ha'ike.
32 Mala ko ha'ike, na kei uusunge'inie oto nga mo mwane i
na'o hunie kire ke lai ere pe'ie ngaeta inemauri mola hunie
hanuelamanga.”
33 Oto a Jisas ko si ere ooreta uuri, “E urine no'one
aana nga iini ko sare ne'i pwaarongoisuli ineu, ke toli'aasie
oto ahutana to'o-to'olana. Ko ha'ike na e sa'a roro'a ne'i
pwaarongoisuli ineu ike.
34 Ahaa tohungei ola diana, ta'e mala dianaha'ana kei ei'aa
mwaanie, nge nga tala uri huni esuie ke ahaala ha'ike lo'u.
35 E ka'a diana lo'u hunie nga mei ola, ta'e mwala kei aasie
mola.”
Oto a Jisas e si ha'amangoa ere-erenga ingeie pe'ie mei
wala uuri, “Mwaanie omu rorongo aasie mola mo wala
ienini, ta'e omu ke lo'o-lo'onga'i diana i suli'i.”

15

A Jisas E Aalahuu

I Sulie Sipu E Takalo Ka'u
MATIU 18:12-14

1 Aana ngaeta hai dinge, mwala susulu to'oha na mo iini
e ooraha'aala kire lae mai saana Jisas huni rongoa mo ha'a-
uusulinge ingeie.
2 Oto mo Parise na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
a Mosis kire ko aehota upwesie a Jisas, kire ko te'uri, “!Lio
ka'u! A mwane ie ko tekuhie mola kira ooraha'aala na hule
aana ko ngeu oto pe'ire.”
3 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge hunire uuri,
4 “?Mala uri nga iini hikemiu e to'o aana tangalai sipu, na
uri nga ta'a-ta'a iini eeni e takalo, a mwane ngeena kei ue?
Kei toli'aasie oto siwe aawala mwana siwe aana leu kire ko
ngeu-ngeu aana, na kei lae otoi heitalea iini nge e takalo lai
hule aana kei lio oodoie.
5 Na maholo e lio oodoie, ko si tohungei ilenimwa'e oto
liutaa haahie. E aanga'inie,

6 na ko lae oto pe'ie i nume ingeie. Oto ko si haaraie mai
maeni malahune na mo euhenue ingeie, na ko te'uri hunire,
‘Omu ke lae mai ilenimwa'e pe'ieu, aana nou lio oodoie oto
sipu ineu nge e takalo ka'u.’
7 Oto no ko unue huni'omu uri kei urine no'one ta'au
i Lengi. Aana ilenimwa'enga haahie nga ta'a-ta'a iini ni
ooraha'aa ko oonisae oto mwaanie tolahana e tata'ala, kei
peine lo'u liutaa aana ilenimwa'enga haahie siwe aawalai
iinoni mwana siwe kire unue uri kire oodota'i na kire ka'a
to'o aana ike nga mei ola aaela huni oonisae mwaanie.”

A Jisas E Aalahuu I Sulie

Mei To'oha E Takalo Ka'u

8 Na a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “?Oto mala nga keni e
to'o aana nga aawalai kawei ha'atahanga, na e ha'atekehie
tangahulu'ana nga kawei iini, a keine kei ue? A keine kei
ha'akaunie oto laite hunie ke sine hunie, na kei talaa oto
nume ingeie, na kei heitale diana oto hunie, lai hule aana
kei saronai lio oodoie.
9 Na e saro lio oodoie oto, ko si haaraie mai maeni
malahune na mo euhenue ingeie, na ko te'uri hunire, ‘Omu
ke lae mai ilenimwa'e pe'ieu, aana nou lio oodoie oto mei
to'oha ineu nge e takalo ka'u.’
10 No ko unue huni'omu uri kei urine no'one ta'au i Lengi.
Aana mo ensel a God kire kei ilenimwa'e haahie nga ta'a-
ta'a iini ni ooraha'aa ko oonisae oto mwaanie tolahana e
tata'ala.”

A Jisas E Aalahuu I Sulie Saanau Ni Jiu E Takalo Ka'u

11 Na a Jisas ko he'i ere uuri lo'u, “Ngaeta iinoni ni Jiu e
to'o aana e ro mwela mwane.
12 Oto mwane i puri ko te'uri hunie aamana, ‘Mama'a,
o ke oopaa oto po'o ni iini nakue aana to'o-to'olamu.’
Oto aamadarue ko oopaa oto to'o-to'olana i matolana e ro
kalena.
13 “E ka'a tewa ike lo'u mei puri, na mwane i puri ngeena
ko ha'aholinge'inie oto to'o-to'olana, oto e hele aana mei
to'oha ingeie, e si lae mwaanie hanue ingeie, na ko lae oto
hunie ngaeta hanue ha'atau. Na i leune e si waiahea mo
to'oha ingeie aana ta'ena nga ola aaela oto mola.
14 Maholo e waiahea oto to'o-to'olana mango, nge iihi'ure
aha'i e si toolea hanuena. Oto a mwa'une ko si si'oha'a oto
hiito'o aana nga mei to'oha ha'ike oto aana.
15 “Oto a mwa'une e lae, nge ko si lai esu nana ngaeta
mwane aana mo Aapoloa Aaopa aana hanuena. A mwaena
e uusunge'inie saanaune hunie ke asuie asunge aaela aana
e uusunge'inie hunie ke nii-nii ana amaa ni poo ingeie.

16 Kele mweita'aa ko sere'inie taane mei esunge e tohungei
eepune ngeena, ta'e ko esuie mola aana ko oolo mone oto
aana hiolo, hule aana ko sasare ngau oto pe'ie mo poo, aena
aana nga iini hunie ke nii ngeulaa ana ha'ike lo'u.
17 A mwa'une e talei tete'urine, lae-lae na ko lai lo'onga'i
saie uri ingeie ni mola ko deu aaela. Oto ko si lo'onga'i uuri,
‘Ahutana mwala nge ko esu nana aamaku kire to'o ngaulaa
tarau mola, na kire ko ngeu-ngeu ni pote. Ta'e ineu no ko si
kara'i maesie mola hiolo.
18 Ne kei ta'ela'i na ne kei ooli oto takoie aamaku. Ne kei
te'uri hunie, Mama'a, nou ooraha'aa oto i na'ona God na oto
i na'omu.
19 Nou ka'a malisine ike uri o ke saieu lo'u aana a kalemu.
Ta'e o ke da hunie ne ke ne'ie mola ngaeta koni-konihe
i'oe.’ ”
20 “Oto e si ta'ela'i, ko eeliho'i takoie aamana. Na maholo
a mwa'une ko lae-lae ue mai ta'au ha'atau, na aamana
ko leesie oto ta'au ko lae mai. Oto aamana e leesie na e
aamasie. E si huru, ko lai ako haahie, na ko nono'ie oto.
21 Oto a mwa'une ko te'uri hunie aamana, ‘Mama'a, nou
ooraha'aala oto i na'ona God na oto no'one i na'omu, na nou
ka'a malisine ike lo'u uri o ke saieu aana a kalemu.’
22 Ta'e aamana e unue hunie mo koni-konihe ingeie uuri,
‘Omu ke toolea mai nga mo to'oni diana lau-leu, na omu ke
ha'ato'onie aani. Omu ke ne'ie nga ringi i ri'i-ri'ine, na nga
mo ho'ohaahi'ae i ae'aena.
23 Oto omu ko lai toolea mai kele puluke pwi'e-pwi'ala
ineu na omu ke horo'ie hunie kolu ke ngau ni ilenimwa'enga
pe'ie a kaleku.
24 Aana a kaleku e mae oto ka'u, ta'e ie e mauri oto lo'u. E
ai'aa ka'u, ta'e kolu lio oodoie oto lo'u.’ Oto kire ko si ngeu
ni ilenimwa'enga pe'ie a mwa'une.

25 “Na maholo walu ola ngeena ko reu-reu, mwane i na'o
ingeie mola ue i me'esu. Maholo ko ooli oto mai kara'inie
nume, na ko rongoa aawatai eu na maonga.
26 Oto ko soie ngaeta koni-konihe ikire, na ko dolosi aana
uuri, ‘?Nga taa ni ko reu ngeena?’
27 Oto koni-konihe ngeena ko te'uri hunie, ‘Aasimu e
aaliho'i oto mai. Na aamamu e horo'ie kele puluke pwi'e-
pwi'ala huni ngeu ni ilenimwa'enga pe'ie aana e hule
sapemawa lo'u.’
28 Oto mwane i na'o ngeena ko saewasu, na e ka'a sare lae
ike lo'u weu i nume na aana ngauhe. Aamana e iisitaa, oto
ko lai haaraie uri ke lae mai nume.
29 Ta'e e aalamie mola aamana uuri, ‘Lio ka'u, mo helisi
hunge oto no ko talei eu'esu nemue, na nou ka'a haitohea
walamu. Ta'e hule aana o sa'a sare niie ike nga mei ola

hunieu, ma'alana uri nga kele kalei nanikot hunie ne ke
ngau ke'u pe'ie mo malahuku.
30 Ta'e a kalemu ie, e lai waiahea to'o-to'olamu mola aana
mo repi, oto e aaliho'i mei, o ko si horo'ie oto kele puluke
pwi'e-pwi'ala ana.'
31 Oto aamana ko aalamie uuri, 'Kaleku, i'oe, o ii'o susule'i
mola pe'ieu, na nga moi taa nou to'o aani, mo ola oto i'oe.
32 Ta'e ie, e malisine oto kolu ke ngau ni ilenimwa'enga
pe'ie aasimu. Aana e mae oto ka'u, ta'e ie e mauri oto lo'u.
E ai'aa ka'u, na lio oodoilana e lae lo'u.' "

16

A Jisas E Aalahuu I Sulie

Na'ohai Mwane Au'esu

Nge E Pweloa Poro Paine Ingeie

1 Na a Jisas e te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie,
"Ngaeta mwane to'o-to'o e to'o aana nga na'ohai mwane
au'esu huni lio i sulie mo esunge ingeie. Mwane to'o-to'o
ngeena, e o'o'o na ko rongoa mwala ko unue uri na'ohai
mwane ngeena ko waelie mola mo to'oha ingeie.
2 Oto e soie mai na ko te'uri hunie, '?Nga taa ni no ko
rongoa mwala ko unue aamu? O ke uusu samanga'inie ka'u
mei nga moi taa o esui'i aana o lio-lio i sulie to'o-to'olaku,
aena aana o sa'a lio i suli ike lo'u.'
3 "Oto na'ohai mwane lio-lio i suli ngeena ko lo'onga'i
mola i saena maraana uuri, 'E lio mala poro paine ineu kei
ha'amangoau oto mwaanie mei esunge ineu ni ngeena. ?
Nga mei taa ni ne kei da? Ineu, nou ka'a adona oto elilana
nga ineli, na no ko mamasa huni suke to'oha mwaanie
mwala.
4 !Oo! Nou saie oto nga taa ne kei da hunie uri ma'alana no
ko mango mwaanie asunge ineu, na mwala e sai soi konieu
mola aana mo nume ikire.'
5 "Oto e soie mai ahutana mwala nge kire ka'a su'u ola
ue hunie poro paine ingeie. Na ko dolosi aana eetana nga
mwane uuri, '?E nite mei ola o ka'a su'u'i ue hunie poro
paine ineu?'
6 Oto a mwaena ko aalamie uuri, 'Ne kei su'ue ue, e ro
aawalai taramu peine aani rumu.' Oto mwane lio-lio i suli
ngeena ko te'uri hunie, 'Kaoni i'oe uusulana e lae, na ingeie
mola aaku ie. O ke ii'o ka'u i aano, na o ke ha'asihoa mola
hunie ta'a-ta'a aawala.' "
7 "Oto ko dolosi lo'u aana ngaeta mwane uuri, '?Oto i'oe e
nite o kei su'ue ue hunie poro paine ineu?' Oto ko aalamie
uuri, 'Ne kei su'ue ue sinolai lu'e aani ngeulaa.' Oto mwane

lio-lio i suli ngeena ko te'uri hunie, ‘Kaoni i'oe, uusulana e
lae, na ingeie mola aaku ie. O ke ii'o ka'u i aano na o ke
ha'asihoa mola hunie walu tangalai lu'e.’
8 “Oto lae-lae, a poro paine ngeena e tohungei pangata'inie
sai-olanga mwane au'esu eero-eero ngeena aana e pweloa
urine.”
Na a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “Oto e to'ohuu oto, mwala
ni welumalau kire tohungei saenanau i sulie ii'onga mai
aano i leu pe'ie mo iinoni ni welumalau mala ikire. Sai-
olanga ikire ngeena e tohungei peine lo'u liutaa aana sai-
olanga mo iinoni aana raa-raa.
9 Oto i'omu no'one, omu ke sai ola mala ikire. I'omu
no'one omu ke ha'imalahune pe'ie mwala aana mo ola
omu holi'i pe'ie mei to'oha omu pelie. Ta'e mwaanie omu
pola mola pe'ie mei wala no ko unue ienini, aana maholo
to'olamiu kei ai'aa mwaani'omu, nge mo malahumiu mai
aano i leu kei deu aasaie tolakonilemiu aana mo nume huu.
Ta'e omu ke saenanau aana ii'onga i laona raa-raa.
10 Nga iini nge e sai kineta'inie nga mo ola ka'a hunge,
ingeie ngeena e sai kineta'inie no'one mo ola hunge. Na nga
iini nge e ka'a sai lio i suli diana aana mo ola ka'a hunge,
ingeie ngeena e sa'a lio i suli diana aana ike no'one mo ola
hunge.
11 Oto mala uri omu ka'a sai lio i suli diana aana to'o-
to'onga ni welumalau, nga iini e sa'a roro'a toli'aasie ike
hunie omu ke lio i sulie to'o-to'onga to'ohuu ni Lengi.
12 Na mala uri omu ka'a sai lio i suli diana aana to'o-
to'olana ngaeta iinoni, nge niilana nga mo ola namue e sa'a
lae ike huni'o.
13 Nga ta'a-ta'a koni-konihe e sa'a roro'a asu susule'i ike
nana nga ro poro paine hai aaopa'i. Aana kei manata diana
mola hunie eetana nga iini, na kei ngiduupu hunie ruana
nga iini, wa kei ha'ama'u mola aana ruana nga iini, na
kei maaleledie eetana nga iini. Oto e tohungei aasa hunie
omu kei ne'isae ha'ama'u aana a God na to'o-to'onga aana
walumalau ie mala e ro poro paine i'omu.”
14 Na maholo mo Parise kire rongoa walu ola ienini, oto
kire ko si ha'amwasi mola aana a Jisas, i sulie ikire ngeena
mwala e ne'isae paine aana to'oha oto liutaa.
15 Oto a Jisas e te'uri hunire, “I'omu, omu ko tohungei sare
da mola uri omu ke lio diana i maana mwala. Ta'e a God
oto e sai diana aana nga taa i laona saemiu. Aana mo ola
nge mo iinoni kire ne'isae paine aani kire lio aaela mola i
maana God.”
16 Na a Jisas e he'i te'uri lo'u, “Hola'ina'o mo Ha'atolanga
a Mosis na walana mo propet kire haata'inie tala hunie
mwala. Ta'e uure aana a Jon Loto Maa'i e lae mai, oto

taroha'inilana Tataroha Diana i sulie Aalahanga a God ko
si lae. Na mo pulitaa ni iinoni hunge ko si meni eri'apasie
silinge mai i laona aalahanga ngeena.
17 I Lengi na i aano e sai suu mola, ta'e nga ta'a-ta'a kele
nganga'ai ola aana mo Ha'atolanga a Mosis e sa'a suu oto
oo'oo.
18 "Oto mala nga iini ko sikaa hu'e ingeie na ko he'i to'o
aana lo'u ngaeta keni aaopa, iinoni ngeena ko mesi oto. Na
mwane ko to'o aana keni nge poro ingeie e sikaa ka'u, a
mwane ngeena ko mesi oto no'one."

A Jisas E Aalahuu Aana

Mwane To'o-To'o Na A Lasaros

19 Oto a Jisas ko te'uri lo'u, "Ngaeta mwane to'o-to'o e o'o'o
na e ii'o ni ilenimwa'enga pe'i ngeu-ngeu ni pote mola i suli
hei dinge, na e to'o-to'oni eeni to'oni lio manikulu'e hali'ite.
20 Na ngaeta iinoni si'oha'a no'one i leune, satana a
Lasaros, na sapena e honu eeni osa. A Lasaros ko talei o'o'o
mola i aena maa aana nume mwane to'o-to'o ngeena suli
maholo.
21 Aana e sasare ngaue mo eehuhu'ei ngeulaa nge ko tee-
teke mwaanie taetahe mwane to'o-to'o ngeena. Na ahutana
mo usu kire sai lae mai mealie mo osa i sapena.
22 "A Lasaros e o'o'o, na ko mae. Oto mo ensel kire toolea
na kire ko lai ha'a-ii'osie oto pe'ie a Ebraham. Mwane to'o-
to'o ngeena e mae no'one na kire haitoli oto aana.
23 Ta'e uusunge'inilana e lae aana leu mo iini e mae na
kire ii'o oto mola pe'ie sapesalunge. Mwane to'o-to'o ngeena
e leesie a Ebraham wau ha'atau na a Lasaros oto pe'ie.
24 "Oto ko soi weu hunie a Ebraham na ko te'uri, 'Mama'a
Ebraham, o ke aamasieu, na o ke uusunge'inie mai a Lasaros
hunie ke toonga'inie mola ngongo'ana ri'i-ri'ine i laona mei
wei huni ha'awawaie meaku. Aana ko tohungei rako aaela
aaku oto hiito'o i laona dunge ni ha'amotaahinge ie.'
25 "Ta'e a Ebraham e te'uri mola, 'Kaleku, o ke aamasito'o
aana maholo o o'o'o mauri, o to'o aana oto dianaha'ana
ahutana mo ola, ta'e a Lasaros e lae pe'i si'oha'a oto hiito'o.
Oto ie, a Lasaros e ii'o ni ilenimwa'enga na i'oe ko motaahi'o.
Oto e aasa hunie ke pe'i'o.
26 Na ngaeta leu lo'u, aena aana kalinge paine nge e liu
honosikolu ie, nga iini sa'a pe'i'o ike. E aasa hunie nga iini
ke lae wau huni pe'i'o, na e aasa hunie nga iini ke uure wau
huni lae mai.'
27 "Oto mwane to'o-to'o ngeena ko te'uri, 'Ko urine oto
mama'a ineu Ebraham, no ko eitanai'o, o ke uusunge'inie a
Lasaros hai nume aamaku i welumalau.

28 Aana nou to'o aana e lime aasiku hao, na e diana uri a
Lasaros ke ha'apasulire mwaanie kire lae lo'u poi aana leu
ni ha'amotaahinge ie.'
29 "Ta'e a Ebraham e te'uri, 'Mo eesimu kire to'o aana oto
mo Ha'atolanga a Mosis na mo Uusu-uusu Maa'i mo propet
hao huni saai'i. Toli'aasie kire ke saai'i maraada.'
30 "Oto mwane to'o-to'o ngeena ko te'uri, 'Ha'ike mama'a
Ebraham. Mala uri nga iini aana mwala e mae oto, ko
meuri eeliho'i lo'u na ko lae oto i saada, ha'alaa kire ko
hiiwalaimoli, na kire ko oolisie saeda na tolahada.'
31 "Ta'e a Ebraham e te'uri hunie, 'Mala uri mo eesimu
ka'a sai hiiwalaimoli oto aana mo Ha'atolanga a Mosis na
mo Uusu-uusu Maa'i mo propet, ma'alana nga iini ko meuri
eeliho'i lo'u mwaanie maenga, na kire sa'a hiiwalaimoli ike
lo'u eeni.' "

17

A Jisas E Ha'a-uusuli I Sulie Sae'aasinge, Na Hii-
walaimolinge, Na Asunge Waa'ini'ini
MATIU 18:6-7,21-22; MAK 9:42

1 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli ingeie,
"Mo ola huni ha'atataroa mwala hunie ooraha'aa kei reu
oto. Ta'e aama-aamasilana iini nge kei esuie mo olana hunie
kire ke rau.
2 Oto mala nga iini ko ha'atataroa nga kele iini aana mo
iini ko hiiwalaimoli eeku ienini, e lae otoi diana hunie iini
urine pwarolana nga hau peine ke lae mola i luana, oto
kulu-aasilana ke lae mola i laona aasi.
3 Oto omu ke lio talamiu aana ta'e-ta'ena nga ola omu ko
eu'esuie. Mala uri aasimu ko ooraha'aa, ere aana, na o ke
unue hunie uri ko deu aaela. Na mala ko oonisae, o ke
sae'aasi oto hunie.
4 Mala uri ko deu hu'isi'o ha'ahiu aana ta'a-ta'a hai dinge,
na suli maholo ko lae mai seemu huni unue uri e oonisae
oto, nge o ke sae'aasi oto hunie."
5 Mo hurula'aa kire te'uri hunie, "O ke sapeie hii-
walaimolinge i'emi hunie ke paine."
6 Oto a Aalaha ko aalamire uuri, "Ma'alana omu ke to'o
aana mola nga hiiwalaimolinge mwai-mwei mala nga kele
litei ola, na omu kei unue hunie ai weune uuri, 'O ke
aalangu oto maraamu aana imi-imimu, na o ke lai hesi'o
maraamu wau i eesi.' Na aine kei tola i suli'omu oto."
7 Na a Jisas e te'uri lo'u, "Maholo iinoni eu'esu ko ooli oto
i nume mwaanie asunge i hohola wa lio i sulilana mo sipu,
e sa'a lae mola mai ii'o i aano hunie ke ngau.
8 Ta'e poro paine ingeie kei unue hunie uuri, 'O ke dau
aakau ka'u aana mo ngeulaa akue. Mango o ke si oolisi na

o ke rareta'inieu. Ne kei ngeu na ne kei inu mango, nge i'oe
o ke si ngeu lo'u.’
9 Na koni-konihe ngeena e sa'a lo'onga'inie ike uri aalaha
ingeie kei paalahea haahie walu ola e asui'i.
10 Oto e urine no'one aana i'omu. Maholo omu ko esuie
mo ola haarailemiu e lae huni esui'i, omu ke unue mola
uuri, ‘Ikie mo koni-konihe mola ni ngeena, na e ka'a adona
ike nga iini ke ha'apaina'akie, aena aana kie ko esuie mola
mo ola malisine oto kie ke asui'i.’ ”

A Jisas E Ha'a-uurie

Aawalai Mwane

Ta'e Kire Ka'a Paalahea Ike
11 Maholo a Jisas e lae hunie i Jerusalem, e lai liu i sulie
taitelihe i matolana i Samaria na i Kalili.
12 Oto maholo e lae mai hule aana ngaeta kele huilume,
na ko oodoie aawalai mwane. Mo mwane ngeena kire to'o
aana maelaa ni osa. Oto kire uure mola mai ha'atau,
13 na kire ko si soi hunie a Jisas uuri, “!Jisas! !Aalaha! O
ke aamasi'emeelu.”
14 Na maholo a Jisas e leesire, oto ko te'uri hunire, “Omu
ke lae ka'u i saana mo pris hunie kire ke hola'i leesi'omu
mala Ha'atolanga a Mosis e unue.”
Maholo kire lae ta'au mwaanie a Jisas na ikire ue i sulie
tala, sapeda e tolana mola oto.
15 Maholo ngaeta iini aada e leesie uri sapena e mola oto,
ko si eeliho'i mei i saana a Jisas, na ko soi ha'amanikulu'aa
God.
16 Oto e lai pouruuru i aano i na'ona a Jisas, na ko
paalahea. Na a mwane ngeena, ingeie mwane ni Samaria.
17 Oto a Jisas ko dolosi aana mwala e ruru ngeena, ko
te'uri, “Aawalai mwane ka'u ha'a-uurilada e lae. ?Ngaeta
siwe iini ka'u i tei?
18 ?E ue ka'u mwane nge ingeie nga Jiu ha'ike ie mola ko
ili lae mai paalahea God?”
19 Oto a Jisas ko si te'uri hunie a mwaena, “Ta'ela'i na o ke
lae, hiiwalaimolinge i'oe e ha'a-uuri'o oto.”

Aalahanga A God Nge Mau-meuringe A God E Paine Haahie
MATIU 24:23-28,37-41
20 Ngaeta mo Parise kire dolosi aana a Jisas uuri, “?Maholo
uri taa ni Aalahanga a God kei lae mai?”
Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Aalahanga a God ko lae
taane mai, ta'e e ka'a lae ike mai aana tala nge omu sai leesie
aana maamiu.

21 Na nga iini e sa'a te'uri ike, '!Lio ka'u, Aalahanga a God
oto ie!' wa, '!Ingeie oto ngeena!' !Ha'ike! Aana Aalahanga
a God ingeie oto i lalo aana mo iinoni."
22 Oto ko si te'uri hunie mo pwaarongoisuli ingeie, "Ma-
holo hunie kei lae taane mai, na i'omu, omu kei tohungei
sare leesie no'one pongine a Kale Ni Iinoni, ta'e omu sa'a
leesie ike.
23 Nga mo iini kei unue huni'omu uuri, '!Lio ka'u, ingeie
oto ngeena!' wa '!Lio ka'u, ingeie oto ie!' Ta'e su'uri
aapwasu aada na su'uri lae lo'u huni leesie nga taa kire ko
unue.
24 Aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ooli mei, kei
urihana wa'ariri ko eeso paine i laona salo. Oto ko raa hailiu
weu na mai i laona walumalau.
25 Ta'e i na'ona maholo ngeena kei hule, mwala aana
maholo ienini kei maaleledieu ke'u, na ne kei haro sapesalu
hiito'o ka'u.
26 "Na nga taa kei reu aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni
ne kei ooli mei, kei urihana no'one nga taa e rau aana
pongine a Noa.
27 Mo dinge i na'ona lue-lue e tola, mwala ka'a saie ike,
oto kire ngau-ngeu na kire inu-inu mola. Kire totola keni
na kire to'o-to'o poro mola lai hule aana hai dinge a Noa
e ta'e i laona haka paine. Oto lue-lue e hane haahire, na
ahutana mwala kire mani mae mango.
28 "Na kei urihana no'one nga taa e rau aana pongine a
Lot. Mwala kire ngau-ngeu na kire inu-inu mola. Kire holi-
holi na kire ha'a-ha'aholi mola. Kire hai-hesi na kire tou-
tohu nume mola.
29 Kire au'esuie mola mo olana, lai hule aana hai dinge
nge a Lot e lae mwaanie i Sodom. Oto dunge pe'ie mo heu
eeso-eeso kire ooho toli mei uure i Lengi, na e suuhe'inire
mango.
30 "Aitana kei urine no'one aana hai dinge nge ineu a Kale
Ni Iinoni ne kei ooli mei.
31 Aana hai dingena, mala nga iini ko ii'o ta'au i koluhana
nume ingeie, ke tahi oto na ke su'uri waelie lo'u nga maholo
huni lai toolea nga mo ola ingeie hai nume. Na mala nga
iini ko eu'esu i hohola, ke tahi oto na ke su'uri waelie lo'u
nga maholo huni lai toolea nga mo to'oni ingeie mai nume.
32 Omu ke aama-aamasito'o aana nga taa e rau aana hu'e
a Lot.
33 Aana nga iini ko sare kineta'inie mauriha'ana, nge kei
deu tekela'inie oto tohungana mauriha'ana. Ta'e nga iini ko
deu tekela'inie mauriha'ana i tehula'aku, nge kei hele aana
maurihe huu.
34 No ko unue oto huni'omu uri aana maholo nge ne kei
ooli lo'u mei ngeena, nga ro iinoni e ma'a-ma'ahu i lengine

nga ta'a-ta'a tahe. A God kei toolea ta'a-ta'a iini, na ngaeta
iini kei oore mola.
35 Na nga ro keni kei meni eu'esu tararuru huni uusu hui.
Ta'a-ta'a iini no'one mola kire kei toolea. Ngaeta iini kei oore
mola.”†
37 Oto mo pwaarongoisuli ko dolosi aana a Jisas uuri, “?
Uri mo ola ngeena kei reu i tei, Poro paine?”
Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Oolinge mai ineu e sa'a
mumuni ike, ta'e kei urihana no'one waieu tola manu. Aana
mwala kei leesie mo keule, kire kei meni saie oto uri waieu
oto i leune.”†

18

A Jisas E Aalahuu Aana

Mwane Lei-lei Na Mei Nao Keni

1 Oto a Jisas e ere ni aalahuunge huni haata'inie aana mo
pwaarongoisuli ingeie uri kire ke aarenga'i tarau mwaanie
kire aakohe na mwaanie kire mou-mou mwaanie.
2 Oto ko te'uri, “Nga mwane lei-lei e o'o'o aana huilume,
na a mwane ngeena e ka'a sai ha'ama'u ike aana a God wa
ke ma'ute'inie mo iinoni.
3 Ngaeta mei nao keni e o'o'o no'one aana huilume ngeena,
na ko lae mola mai taraure'i i saana mwane lei-lei ngeena,
na ko unu-unue uuri, ‘O ke ha'a-oodohie ka'u hunieu mei
roro'anga i matolamere'i maelonga ineu.’
4 Ta'e ko tewa oto na mwane lei-lei ngeena ka'a aapwa-
aapwasu ike aana. Ta'e lae-lae, aana ko te'urine mola i
suli maholo, oto mwane lei-lei ngeena e o'o'o na ko lo'onga'i
mola maraana uuri, ‘Ma'alana uri nou ka'a ha'ama'u aana
a God wa ne ke ma'ute'inie mo iinoni,
5 ta'e ne kei ha'a-oodohie oto mei ne'isaenga a keni ie
hunie. Aena aana uri nou ka'a ha'a-oodohie hunie, kei talei
aeolieu mola mai na mwaanie e ha'apweueu mola.’ ”
6 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Omu rongoa oto nga taa
nge mwane lei-lei aaela ngeena e unue.
7 ?Uri omu lo'onga'inie a God e sa'a ha'a-oodohie ike nga
mei ola urine hunie mo iini kire hiiwalaimoli aana, aena
aana kire ko ngarasie i suli rodo na aatowaa huni pe'inge?
?Na e ue? ?Uri omu lo'onga'inie e sa'a pe'ire ike lau-leu?

---

† **17:35** 17:35 Erenga ni Krik e ere i sulie asuilana pulaoa mwaanie wit. Na ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 36 uuri, “Na nga ro mwane kei meni eu'esu tararuru i laona hohola. Ta'a-ta'a iini no'one mola kire kei toolea, na ngaeta iini kei oore mola.” † **17:37** 17:37 Erenga ni Krik ko aalahuu aana mo hada nge kire sai ngaa mo rae, ta'e ne'isaenga aana uri ahutana mwala kei saie nga taa ko reu, aana kire kei meni leesie mo tolimaa.

8 No ko unue oto huni'omu uri kei pe'ire lau-leu taane. ?
Ta'e e ue aana maholo ineu a Kale Ni Iinoni ne kei ooli lo'u
mei? ?Nou sai lio oodoie taane mo iinoni kire hiiwalaimoli
eeku wa ha'ike?"

A Jisas E Aalahuu Aana Parise

Na Mwane Susulu To'oha

9 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u ngaeta mei aalahuunge i
sulie mwala nge kire lo'onga'inie uri ikire oto kire oodota'i,
na kire ko lio toli mola aana ahutana mwala.
10 A Jisas e unue uuri, "Ngaeta hai dinge e ro mwane
e o'o'o, oto kirerue ko hanetaa ta'au i Nume Maa'i Peine
huni aarea a God. Nga iini Parise, na ruana nga iini mwane
susulu to'oha hunie aalahanga ni Rom.
11 Oto Parise ngeena e uure wau maraana mwaanie
mwane susulu to'oha, ko si aarenga'i i sulie maraana, na ko
te'uri, 'God, no ko paalahe'o aana nou ka'a aaela ike mala
ngaeta mwala. Nou ka'a urihana ike mwala nge kire sai peli,
kire sai leu-leu ola, na kire ko mei-mesi. No ko paalahe'o
aana nou ka'a urihana ike mwane susulu to'oha waune.
12 No ko oolongau ha'arue suli wiki, na no ko nii-niie
tangahulu'ana tari-olanga ineu huni'o.'
13 "Ta'e mwane susulu to'oha ngeena, e uure mola mai
ha'atau, hule aana e ka'a sare lio lo'u i lengi. Ko kukumu
mola i mamangona aani saehuunge, na ko unue uuri, 'God,
o ke aamasieu, ineu iinoni ni ooraha'aa.' "
14 Oto a Jisas ko si unue uuri, "No ko unue oto huni'omu
uri a mwane susulu to'oha ngeena e ooli hai nume ingeie, na
a God e ha'a-oodohie oto. Ta'e Parise ngeena ha'ike. Aana
ta'ena nga iini ko ha'apaina'aa, nge ha'amwai-mwei'alana
kei lae. Ta'e iini ko ha'amwai-mwei'aa, nge ha'apaina'alana
kei lae."

A Jisas E Tolakonie Mo Mwela
MATIU 19:13-15; MAK 10:13-16

15 Ngaeta mwala kire toolea mai mo kele wee-wee ikire i
saana a Jisas hunie ke hele aada huni ha'adiana'ara. Maholo
mo pwaarongoisuli kire leesie urine, oto kire ko ere aada.
16 Ta'e a Jisas e soie mai mo kele mwela i saana, na ko unue
hunie mo pwaarongoisuli ingeie uuri, "Omu ke toli'aasie mo
mwela hunie kire ke lae mai seeku, na omu ke su'uri uure
honosire. Aena aana mo iini kire urihana mo mwela ngeena
ha'alaa kire ko sili i laona Aalahanga a God.
17 To'ohuu no ko unue huni'omu uri mala nga iini e ka'a
ha'amwai-mwei'aa mala mo mwela mwai-mwei nge e sa'a
roro'a sili ike i laona Aalahanga a God."

Mwane To'o-to'o E Dolosi

I Sulie Tala Takoie Maurihe
MATIU 19:16-30; MAK 10:17-31

18 Oto ngaeta na'ohai mwane aana mo Jiu, e dolosi aana
a Jisas uuri, “Ha'a-uusuli diana. ?Nga mei taa ni ne kei da
ka'u hunie ne ke si hele aana maurihe huu?”
19 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “?E ue o ko unue uri ineu
nou diana? Nga ta'a-ta'a iini ka'a diana ike ta'e a God hali'ite.
20 Ta'e aana dolosinge i'oe, o saie ka'u oto mo Ha'atolanga
a Mosis. *Mwaanie o talei horo-horo, na mwaanie o mai-mesi,*
na mwaanie o peli-peli, na mwaanie o pwelu wala eero-eero,
na o ke ha'ama'u aana aamamu na nikemu.” Eksodas
20:12-16
21 Oto na'ohai mwane ngeena ko aalamie a Jisas uuri,
“Nou tola i sulie walu ola ngeena uure oto i mwei-
mweiha'aku.”
22 Maholo a Jisas e rongo urine, ko si te'uri hunie a
mwaena, “Ta'a-ta'a mei ola ni mola ue o saeto'o aana lo'u
huni esuie. O ke ha'aholinge'inie to'o-to'olamu, na o ke niie
mo to'oha aani nana kira maitale. Aana ko urine nge o ke
si to'o-to'o lo'u aana mo ola diana i Lengi. Mango urine o ke
si lae mai lulu i sulieu.”
23 Ta'e maholo a mwaena e rongo urine, ko si saehuu oto
hiito'o aena aana e tohungei to'o-to'o oto liutaa.
24 Maholo a Jisas e leesie a mwaena ko saehuu oto hiito'o,
ko si te'uri, “Kei tohungei aasa oto hiito'o hunie mwala e
to'o-to'o huni sili i laona Aalahanga a God.
25 E mwada'u mola hunie uri nga kamel kei sili i sulie kele
waa-waata aana nile tau-teuri, liutaa aana iinoni to'o-to'o ke
sili i laona Aalahanga a God.”
26 Oto maholo mwala e rongoa a Jisas e ere urine, kire ko
si dolosi aana uuri, “?Oto a tei ka'u ke si helesie maurihe
huu?”
27 A Jisas e aalamire uuri, “Nga taa nge e aasa hunie iinoni,
e tohungei mwada'u mola hunie a God.”
28 Oto a Pita ko dolosi aana a Jisas uuri, “?E ue aana
i'emeelu? Melu toli'aasie oto ahutana to'o-to'olameelu
mango huni lulu i suli'o.”
29 Oto a Jisas e te'uri hunire, “No ko unue oto huni'omu uri
nga iini nge ko toli'aasie nume ingeie, wa hu'e ingeie, wa mo
eesine, wa aamana, wa nikana, wa mo kalena i tehula'ana
Aalahanga a God,
30 kei hele liutaa aana maurihe ienini, na i purine maenga
kei ii'o huu oto pe'ie a God aana maurihe huu.”

Oolune Nga Maholo A Jisas

E Ere I Sulie Maenga Ingeie
MATIU 20:17-19; MAK 10:32-34

31 Oto a Jisas e toolea aawalai pwaarongoisuli mwana rue,
na kire ko lae maraada, ko si unue hunire uuri, “!Omu ke
rongo ka'u! Kolu ko lae oto hunie i Jerusalem eena, leu nge
ahutana walu ola mo propet kire uusu-uusu i sulieu a Kale
Ni Iinoni kei oa aana.
32 Na kire kei pweloau hunie mo Aapoloa Aaopa. Oto
mwala ngeena kei ha'amwasi eeku, na kire kei repusieu na
kire kei ngisuhieu.
33 Kire kei repusieu na kire kei horo maesieu oto. Ta'e
aana oolune nga hai dinge, ne kei ta'ela'i eeliho'i lo'u
mwaanie maenga.”
34 Ta'e mo pwaarongoisuli kire ka'a rongo saie ike nga
mei ola aana mo olana. Lo'onga'inge aani e ii'o mumuni
mwaanire, oto kire ka'a saie ike nga taa a Jisas ko ere i sulie.

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane E Ulu
MATIU 20:29-34; MAK 10:46-52

35 Maholo a Jisas ko lae mai kara'inie huilume i Jeriko, na
ngaeta mwane e ulu e ii'o i reune tala i leune, ko susuke
to'oha.
36 Mwane e ulu ngeena e rongoa mwala ko liu i sulie tala,
oto ko dolosi aada uuri, “?Nga taa ni ko reu ngeena?”
37 Oto kire ko unue hunie uuri, “A Jisas, iini ni Nasaret, ni
ko liu ie.”
38 Oto a mwaena ko uulo oto paine, na ko te'uri, “!Jisas!
!Kalena Deved Inemauri! !O ke aamasieu!”
39 Mwala e na'o aana laeha ngeena kire ko ere aana uri
hunie ke rohu. Ta'e ko si uulo paine mola liutaa mwaanie
hola'ina'o uuri, “!Kalena Deved Inemauri! !O ke aamasieu!”
40 Oto a Jisas e uure hahuroto, na ko unue hunire uri kire
ke toolea mai mwane e ulu ngeena i saana. Maholo ko lae
oto mai kara'inie, a Jisas ko si dolosi aana uuri,
41 “?Nga taa ni o saeto'o aana ne ke asuie huni'o?”
Oto mwane e ulu ngeena ko aalamie a Jisas uuri, “Aalaha
ineu, saeku hunie ne ke lio-lio lo'u.”
42 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “!O ke lio-lio oto! Hii-
walaimolinge i'oe e ha'a-uuri'o oto.”
43 Oto maana a mwaena ko tolana lio-lio lo'u, na ko lulu i
sulie oto a Jisas pe'i paalahelana a God. Na ahutana mwala
kire leesie urine, kire ko si meni paalahea God no'one.

19

A Sakias E Si Saie A Jisas

1 Oto a Jisas e lai liu i laona huilume i Jeriko,
2 na ngaeta mwane satana a Sakias i leune. Ingeie nga
mwane to'o-to'o aena aana ingeie nga na'ohai mwane aana
mo iini ko susulu to'oha hunie aalahanga ni Rom.

3 E sasare leesie a Jisas uri ingeie a tei, ta'e e ka'a sai leesie
ike, aena aana mwala e hunge na ingeie e tohungei o'oru'e.
4 Oto a Sakias e huru ta'au i na'ona mwala aana leu nge e
saie uri a Jisas kei liu aana, e si hane i lengine ai hunie ke
leesie.
5 Maholo a Jisas e liu mei aana leune, e lio ta'au i lengi na
ko leesie a Sakias i lengine ai. Oto ko te'uri hunie, "Sakias, o
ke siho mai aano lau-leu, aana si'iri ne kei ii'o pe'i'o i nume
i'oe."
6 Oto a Sakias e tolana siho oto i aano aana maholona, na
e takuhie oto pe'i ilenimwa'enga.
7 Na maholo mwala e leesie urine, kire ko si meni upwesie
a Jisas na kire ko te'uri, "A mwane ngeena ko lae mola huni
ngeu pe'ie iinoni ooraha'aala."
8 Ta'e a Sakias e ta'ela'i, oto ko te'uri hunie poro painena, "!
Aalaha ineu! Ne kei niie ngaeta po'o ni leu aana to'o-to'olaku
nana mo iinoni meitale. Na mo iini nge nou pwelora aana
nou tola to'oha mola mwaakule mwaanire, ne kei nii eeliho'i
lo'u aana mo to'oha ikire, na ne kei nii ha'ahai liutaa aana
lo'u nga taa nou toolea mwaanire."
9 Oto a Jisas ko te'uri hunie, "Si'iri a God ko ha'a-uurie
mwala aana nume i'oe ienini, aena aana i'oe, o si hute haalu
aana komu a Ebraham.
10 Ineu a Kale Ni Iinoni, nou lae mai huni lo'ohie mwala
e takalo ka'u, na huni ha'a-uurire."

A Jisas E Aalahuu Aana E Oolu Koni-konihe Na Mo Mwe'ii To'oha

MATIU 25:14-30

11 Oto maholo mwala ko meni pwaa-pwaarongo ue i sulie
a Jisas, oto ko ladoa lo'u nga aalahuunge hunire, aana e
kara'inie oto i Jerusalem, na mwala hunge ko lo'onga'inie
uri Aalahanga a God kei tala'ae oto molana.
12 Ta'e a Jisas e saie mone uri kire ko lo'o-lo'onga'i urine,
oto ko si ladoa mei aalahuunge ie nada, "Ngaeta na'ohai
mwane e o'o'o, oto ko lae aani henue ha'atau hunie kire ke
ha'a-aalahaa haahie mwala aana hanue ingeie.
13 Oto i na'ona a mwaena e lae, e soie mai aawalai mwane
au'esu ingeie, na ko ha'a-adora aani mwe'ii to'oha na ko
te'uri hunire, 'Omu ke asu aana mo to'oha ngeena, na
omu ke tarie lo'u nga mo iini pe'i'i aana maholo no ko lae
mwaani'omu.'
14 "Oto e lae oto, ta'e mwala aana hanue ingeie kire ka'a
saeto'o aana ike. Oto kire uusunge'inie nga mo iini i sulie
pe'ie mei wala uuri, 'Melu ka'a saeto'o aana ike a mwane ie
ke aalaha haahi'emeelu.'
15 "Ta'e a mwaena e ne'i aalaha oto haahie hanue ingeie.
Oto maholo e aaliho'i mei, e soie mo mwane au'esu ingeie

nge e nii to'oha hunire, hunie ke leesie uri nga mei to'oha
uri taa kire tarie aana kire asu i purine.

16 “Oto eetana nga mwane au'esu e lae mai saana, ko
te'uri, ‘Aalaha ineu, nou terie aawalai mei to'oha lo'u haahie
leu nge o niie hunieu.’

17 Oto aalaha ngeena ko te'uri hunie, ‘!E diana! I'oe oto
mwane au'esu diana. Nou lio saie uri o sai kineta'inie mo
ola mwai-mwei. Ngeena, ne kei ne'i'o o ke aalaha oto haahie
ngaeta aawalai huilume ineu.’

18 “Ruana nga mwane au'esu e lae lo'u mei na ko te'uri,
‘Aalaha ineu, nou terie e lime leu lo'u pe'ie leu nge o niie
hunieu.’

19 Oto aalaha ingeie ko te'uri hunie, ‘Urine, i'oe o kei
aalaha haahie e lime huilume ineu.’

20 “Na ngaeta mwane au'esu e lae mai, oto ko te'uri, ‘!
Aalaha ineu, leesie ka'u! Mei to'oha i'oe mola ie. Nou ulo
haahie mola aana mei sala, oto nou mumunie mola.

21 !Nou kele ma'ute'ini'o mwae! Aena aana i'oe, o lae otoi
raramaa hiito'o, na hule aana o sai toolea mola mei to'oha
o ka'a tarie ike maraamu, na i'oe o ko so'okonie mo ngeulaa
mwala aaopa e hasi'i no'one.’

22 Oto aalaha ingeie ko te'uri hunie, ‘I'oe oto mwane
au'esu aaela. Ngeena, ne kei lei'o oto i sulie walamu
maraamu. O unue ka'u oto uri nou lae otoi raramaa hiito'o
aani tolalana mola mei to'oha nge nou ka'a tarie maraaku,
na uri no ko eli-elie mola mo ngeulaa nou ka'a hasi'i ike.

23 ?Nge ko urine, na e ue o ka'a ne'ie mola mei to'oha ineu
i laona nume ni to'oha hunie ne ke tarie nga kele leu lo'u
pe'ie?’

24 “Oto aalaha ngeena ko unue hunie mwala kire uure-
uure kara'inie uuri, ‘Omu ke toolea mei to'oha ngeena
mwaanie, na omu ke niie nana iini nge e tarie aawalai mei
to'oha.’

25 Oto kire ko te'uri hunie aalaha ngeena, ‘Poro paine, ta'e
ingeie e to'o aana oto aawalai mei to'oha.’

26 “Oto aalaha ngeena ko aalamire uuri, ‘No ko unue oto
huni'omu, nga iini nge ko esu diana aana nga taa e to'o
aana oto, nge aalaha ingeie kei nii hiito'o lo'u hunie. Ta'e
nga iini nge e ka'a asu diana ike aana nga taa e to'o aana
oto, ma'alana nga kele mei ola mola mwai-mwei e to'o aana,
na aalaha ingeie kei ta'aasie oto mwaanie.

27 Oto, hunie mo maelonga ineu nge kire sere'inie uri ne
ke aalaha haahire, no ko unue huni'omu, omu ke toolera
mai i leu, na omu ke horo'ire mango oto i na'oku.’ ”

A Jisas E Hule I Jerusalem

Mala Inemauri
MATIU 21:1-11; MAK 11:1-11; JON 12:12-19

28 Oto i purine a Jisas e ere urine mango, e si lae lo'u hunie
i Jerusalem.
29 Na e lae mai kara'inie i Betfeis na i Betani, e ro huilume
kara'inie uuwo nge kire haara'inie Uuwo Ni Ei Olif. Oto e
uusunge'inie e ro pwaarongoisuli ingeie uri kirerue ke lae
oto i na'o, na ko unue hunirerue uuri,
30 "More ke lae i na'o aana huilume nge kolu ko leesie
ta'aune. Na maholo more kei hule ta'au, more kei leesie kele
dongki haalu kire pwasue ta'au i leune. Dongki ngeena, nga
iinoni ka'a ta'e ike ue aana. Oto more ko luhesie, more ko
toolea mai hunieu.
31 Mala uri nga iini ko dolosi aamore'i uuri, '?More ko
luhesie huni taa?' oto more ke unue oodoie uuri, 'A poro
paine e saeto'o aana.' "
32 Oto e ro pwaarongoisuli ko lae oto i na'o. Kirerue lae
ta'au na kirerue ko lio oodoie oto mo ola nge a Jisas e unu'i
hunirerue.
33 Maholo kirerue ko luluhesie dongki haalu ngeena, na
mo mwane e to'o aana ko lae oto mai. Oto kire ko dolosi
aana e ro pwaarongoisuli uuri, "!Ei! ?More ko luhesie
dongki ngeena huni taa?"
34 Oto kirerue ko aalamie uuri, "A poro paine e saeto'o
aana."
35 Oto kirerue si toolea dongki ngeena hunie a Jisas, na
kire ko aasie mo to'oni ikire ikolune dongki, na kire ko pe'ie
oto a Jisas huni ta'e i lengine.
36 Na maholo a Jisas ko lae hunie i Jerusalem aana dongki
ngeena, mwala ko lae pe'i eepasie tala aana mo to'oni ikire.
37 Oto maholo a Jisas ko nanauhie i Jerusalem, aana leu
nge tala e sihotoli mei mwaanie Uuwo Ni Ei Olif ngeena,
ahutana mwala ko lae pe'ie kire ko meni ilenimwa'e pe'i
paalahelana God haahie mo hu'i-hu'ite kire leesie a Jisas e
asui'i.
38 Na kire ko te'uri, *"!God ke ha'adiana'aa inemauri ko lae
mai nunuha'ana satana Aalaha! !Hanuelamanga i Lengi na
manikulu'anga hunie a God!"* *Sam 118:26*
39 Ngaeta mo Parise kire ii'o no'one aana maholona,
kire ko te'uri hunie a Jisas, "Ha'a-uusuli, o ke unue mo
pwaarongoisuli i'oe kire ke su'uri unue mo ola ngeena."
40 Ta'e a Jisas e aalamire mola uuri, "No ko unue oto
huni'omu, mala uri mo pwaarongoisuli ineu kire ka'a unue
mo olana, nge mo heu kei mawa pe'i paalahelana God
no'one urine."

A Jisas E Ngara Haahie I Jerusalem

41 Na maholo a Jisas e lae lo'u mei kara'inie i Jerusalem, e
si hule aana leu e sai leesie hanue aana, oto ko si ngarasie.
42 Na ko te'uri hunie hanuena, “E tohungei diana hunie
o ke lio saie si'iri tala takoie hanuelamanga, ta'e o sa'a saie
ike, aena aana e ii'o mumuni mwaani'o.
43 Kei hule taane aana maholo mo maelonga i'oe kire kei
para ahui'o, na kire kei aala honosi'o aana ahutana mo leu
ngeena, mwaanie uri nga iini eemiu e tahi lo'u.
44 Kire kei oho aasi'o oto pe'ie ahutana mo mwela i'oe.
Na nga ta'a-ta'a ho heu e sa'a oore ike lo'u i huline, aena
aana o ka'a lio saie ike maholo nge a God e lae mai huni
ha'a-uuri'o.”

A Jisas E Lae I Nume Maa'i Peine
MATIU 21:12-17; MAK 11:15-19; JON 2:13-22

45 Oto a Jisas e lai sili ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i
Peine, na ko aehota oohea mwala e ha'a-ha'aholinge'i ola,
46 na ko ere aada uuri, “A God e unue aana mo Uusu-uusu
Maa'i uuri, *Nume ineu oto nume ni aarenga'inge.* *Aesaea 56:7* Ta'e omu ko si da mola *ko ne'ie hahale kira horopeli kire sai mumuni i laona.”* *Jeremaea 7:11*
47 Oto i suli hei dinge a Jisas e ha'a-ha'a-uusuli i laona
Nume Maa'i Peine. Oto mo na'ohai pris, na mo ha'a-uusuli
aana mo Ha'atolanga a Mosis, na mo na'ohai mwane aana
mo Jiu, kire eri'apasie uri kire ke horo maesie.
48 Ta'e kire ka'a lio oodoie ike nga tala huni horo'ie,
aena aana ahutana mwala kire mani o'o'o mola pe'ie i suli
maholo, aana kire sere'i liue nga ta'a-ta'a mei wala aana mo
ha'a-uusulinge ingeie.

20

Mo Rato Ni Jiu Kire

Lupwe'i Dolosi I Sulie Nanamanga

A Jisas E Uure I Tei
MATIU 21:23-27; MAK 11:27-33

1 A Jisas e ha'a-uusulie mwala ta'au i laona lolata aana
Nume Maa'i Peine, na e lae-laeliwala aana Tataroha Diana.
Oto aana ngaeta hai dinge, mo na'ohai pris na mo ha'a-
uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis pe'ie mo rato ni mwane
kire lae ta'au huni ere pe'ie.
2 Oto kire ko te'uri hunie, “?Nga nanamanga uri taa ni o
to'o aana huni esuie walu ola o ko deu'i ngeena? ?Na a tei
ni e niie nanamanga ngeena huni'o?”
3 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Ne ke hola'i dolosi ke'u
eemiu uuri,

4 ?A tei ni e niie nanamanga hunie a Jon huni loto maa'i
aana mwala? ?A God wa mo iinoni mola?”
5 Oto kire ko aehota ere hailiu i matolada uuri, “?Oto nga
taa kolu kei unue? Mala uri kolu kei unue a God ni e niie
nanamanga ngeena hunie a Jon, nge kei unue hunikolu uuri,
‘?Nge ko urine, na e ue omu ka'a hiiwalaimoli aana?’
6 Ta'e mala kolu kei unue, iinoni mola ni e niie nanamanga
ngeena hunie a Jon, ahutana mwala ie kire kei meni uu'i
kolu aani heu, aena aana kire hiiwalaimoli aana a Jon uri
ingeie nga propet e uure mwaanie a God.”
7 Oto kire aalamie mola a Jisas uuri, “!Oo! Melu ka'a saie
ike.”
8 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunire, “Ko urine, nge ineu na
nou sa'a unue ike no'one oodoi'omu nga nanamanga uri taa
no ko esuie mo ola ienini aana.”

A Jisas E Aalahuu Aana Mo Mwane Aaela Ko Lio I Sulie Pariki
MATIU 21:33-46; MAK 12:1-12

9 Oto a Jisas ko ere ni aalahuunge lo'u hunie mwala uuri,
“Ngaeta mwane e o'o'o oto ko hesie hohola aani grep. Oto e
ha'ahaulaa aana ngaeta mo mwane hunie kire ke lio i sulie
maholo ingeie ko lae i suli henue, na e lae ngeena e kele lai
ii'o tewa.
10 Oto e hule aana maholo ni so'okoninge, a mwaena ko
uusunge'inie ngaeta koni-konihe ingeie huni toolea mai nga
taa mo mwane ko lio i sulie hohola ingeie kei niie hunie.
Ta'e mo mwane ngeena kire wini-winie mola koni-konihe
ngeena, na kire uusunge'i eeliho'i aana mola mwaakule.
11 Oto poro painena ko he'i uusunge'inie lo'u ngaeta koni-
konihe, ta'e mo mwane ko lio i suli ngeena kire ko he'i wini-
winie lo'u mola, na kire ko tohungei waelie oto hiito'o, na
kire ko uusunge'i eeliho'i lo'u mola aana mwaakule.
12 Na a porona ko he'i uusunge'inie lo'u oolune nga koni-
konihe. Ta'e kire ne'i malaka lo'u mola aana, na kire si aasie
po'oi sinaha mwaanie leune.
13 “Oto poro paine nge e to'o aana hohola ngeena ko
lo'onga'i uuri, ‘?Ne kei ue eena? Ne kei uusunge'inie kele
madu ineu. Sa'a mola ingeie ha'alaa kire kei ha'ama'u aana.’
14 “Ta'e maholo kire leesie a kalena, kire ko si meni ere
i sulie mola uuri, ‘Mwane nge kei to'o aana hohola ngeena
oolisie aamana oto ie. Kolu ke horo maesie mola hunie kolu
ke to'o aana oto hohola ienini.’
15 Oto mo mwane ko lio i sulie hohola ngeena kire aasie
kalena poro painena i sinaha mwaanie hohola, na kire ko
horo maesie oto.”

Oto a Jisas ko he'i dolosi lo'u aana mwala uuri, “?Ha'alaa
nga taa nge poro paine haahie hohola ngeena kei esuie aana
mwala ngeena?
16 Maholo kei lae mai, nge kei tohungei horo suuhe'inie
oto mwala aaela ngeena, na kei ha'ahaulaa lo'u hohola
ngeena aana ngaeta mwala aaopa.”
Maholo mwala e rongo urine, kire si meni te'uri, “!Ha'ike,
ke su'uri urine!”
17 Ta'e a Jisas e to'omaaire, ko si te'uri, “?Oto nga taa ni
lo'onga'inge aana mo wala uusuleni e lae ienini, *Hau nge*
mwala tou-tohu nume kire leledie ka'u, e ne'i tohungei heu
susu oto aana nume? *Sam 118:22*
18 Oto no ko unue huni'omu uri nga iini ko domu i lengine
hau ngeena kei ma'oi oto, na mala uri kei teke haahie nga
iini na kei pili memesoa oto.”
19 Oto mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo
na'ohai pris kire rongo saie uri aalahuunge a Jisas aana mo
mwane aaela ngeena ko ere mola i sulire. Kire ko si sare
tapolie oto aana maholona, ta'e kire ko me'ute'inie no'one
mwala.

Mo Na'ohai Mwane Aana Mo Jiu Kire Sare Pweloa Jisas
MATIU 22:15-22; MAK 12:13-17

20 Oto kire ko si lio hunie nga maholo huni tapolie a Jisas.
Na kire si uusunge'i mumuni aana ngaeta mo mwane uri
kire ke lupwe'i lai dolosi aana mala ikire mwala oodota'i.
Aena aana saeda uri a Jisas ke unue nga mei wala huni
waelie maraana, huni uusu i maana i na'ona aalaha ni Rom.
21 Oto mo mwaena ko te'uri hunie a Jisas, “Ha'a-uusuli,
melu saie uri nga taa o ko unu-unue na o ko ha'a-ha'a-uusuli
aana e to'ohuu. Na i'oe, o ka'a aapwasu ike aana lo'onga'inge
nga iini, ta'e o ko ha'a-ha'a-uusuli mola aana walaimolinge
i sulie tolahana God.
22 ?Oto e ue, ohe e adona taane huni niie takis hunie
aalahanga ni Rom wa ha'ike?”
23 Ta'e a Jisas mone e saie mola kire ko raomae hunie, oto
ko si te'uri hunire,
24 “Omu ke haata'inie ka'u seleni hunie takis ngeena aaku.
?A tei ni nunune na satana aana seleni ienini?”
Oto kire ko unue uuri, “Inemauri ni Rom ni ngeena.”
25 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Ko urine, omu ke nii
eeliho'i aana hunie inemauri ngeena mo ola ingeie, na
hunie a God mo iini a God.”
26 Oto kire ko si meni pangata'inie aalaminge ingeie. Kire
toli rohu, na nga iini ka'a nguu. Na kire ka'a saie ike lo'u
nga mei ola huni raomae hunie aana i na'ona mwala.

Mo Sadiusi Kire

Lupwe'i Dolosi I Sulie

Ta'ela'inge Mwaanie Maenga
MATIU 22:23-33; MAK 12:18-27

27 Oto ngaeta mo Sadiusi kire lae mai saana Jisas. Mo
Sadiusi ngeena kire hiiwalaimoli uri nga iini sa'a ta'ela'i ike
lo'u mwaanie maenga. Oto kire ko dolosi aana uuri,
28 "Ha'a-uusuli, a Mosis e uusue ha'atolanga ie hunikie.
Mala uri nga mwane ko mae mwaanie hu'e, na e ka'a to'o
kalena, nge aasine mwane ke to'o aana lo'u mola nao keni
iihana, hunie ke ha'ahute mwela oolisie aasine nge e mae
ngeena. *Diutronomi 25:5-6*
29 Oto wau i na'o, e hiu mwaasine mwane kire mani hute
na kire o'o'o i leu. A na'ohada e tola hu'e, oto e mae mola
na e ka'a to'o mwela.
30 Oto ruana nga mwane e he'i to'o aana lo'u naona, na ko
mae lo'u.
31 Na oolune nga mwane ko he'i to'o aana lo'u mei nao
keni ngeena, na ko he'i mae lo'u. E hiu mwaasine ngeena
kire ko meni to'o aana oto mola ta'a-ta'a hu'e ngeena urine,
ta'e kire ka'a to'o mwela ike.
32 Lae-lae, oto a hu'ena e si mae ooreta.
33 ? Ha'alaa, kei hule aana hai dinge ta'ela'inge, a hu'e
ngeena kei ne'i hu'e a tei aana e hiu mwaasine ngeena, aana
kire mani to'o aana mola urine?"
34 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Mai aano i leu mone
mwala ko to'o poro na kire ko tola hu'e.
35 Ta'e mo iini nge kire kei adona ta'ela'inge aaliho'i
mwaanie maenga, na huni ii'o aana walumalau haalu nge
kei lae maine, kire sa'a to'o-to'o poro wa kire ke totola hu'e
lo'u,
36 na kire sa'a mae lo'u. Oto aana ii'onga urine nge kire kei
ii'o oto mola mala mo ensel. Mwala ngeena oto mo kalena
God, nge kire ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie maenga hunie
maurihe haalu.
37 A Mosis e haata'i diana aana oto uri iinoni e sai ta'ela'i
eeliho'i lo'u mwaanie maenga. Maholo e uusu-uusu i sulie
kele ai nge e ka'a waru ike aana dunge, e ere i sulie a Aalaha
uri ingeie oto *God nge a Ebraham, na Aesak na Jekob ko palo-*
paloa. *Eksodas*
3:6
38 Oto aana ko unue uri kiraelu ko palo-paloa ue a God
ma'alana kire mae e tewa oto, a God e haata'inie uri
ma'alana nga iini e mauri ue wa e mae oto, ta'e ahutana
mwala kire mani meuri mola i na'ona God. Oto a God e
ka'a ike nada mo iini e mae, ta'e God nada mo iini e mauri."
39 Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis
ko te'uri, "Ha'a-uusuli, aalaminge i'oe e to'ohuu oto."

40 Na kire ko meni maarara oto huni dolosie lo'u nga mei
ola aana a Jisas.

A Jisas E A'aila'asie

Mo Parise Aana Dolosinge
MATIU 22:41-46; MAK 12:35-37

41 Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, "?Aana e ue ni mwala
ko unue uri a Kraes kei hute mola mai aana komu a Deved
Inemauri?
42 Aana a Deved nge e unue maraana i laona puke ni
kananga uuri, *A God e unue hunie aalaha ineu, uuri 'O ke*
ii'o ka'u i pwalo-pwaloku aana na'ohai ii'o-ii'oha,
43 *lai hule aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i*
aano hunie o ke uuri puli-pulisire.' *Sam 110:1*
44 A Deved maraana ni e unue uri a Kraes e ne'i aalaha
ingeie. ?Ta'e e ue? ?Mwane nge e hute mola aana komu
a Deved maraana, kei he'i ne'i aalaha ingeie lo'u uri taa
eena?"

A Jisas E Ha'apasu Honosie

Mo Ha'a-uusuli

Aana Mo Ha'atolanga A Mosis
MATIU 23:1-36; MAK 12:38-40

45 Maholo ahutana mwala ko meni pwaarongo ue i sulie
erenga ingeie, a Jisas ko si te'uri hunie mo pwaarongoisuli
ingeie.
46 "Omu ke kineta'ini'omu mwaanie mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga a Mosis. Kire ko sare walo liu mola
pe'ie launiha'ana mo to'oni maa'i, na hunie uri mwala ke
ha'apaina'ara maholo kire ko walo liu i laona mo leu ni
uusi'e. Na kire ko lio hilisie mo na'ohai ii'o-ii'oha i laona
mo nume ni palo-palo, na mo na'ohai tolinge aani ngeuhe.
47 Na lo'u kire ko sare da mola uri kire ke lio manikulu'e
aani aarenga'inge tewa i maana mwala. Ta'e hule aana kire
ko ha'a-ha'amwe'u-mwe'ue mola mo nao keni, na kire ko
leue mola mo nume ikire pe'ie ahutana to'o-to'olada. Ikire
ngeena, ha'aloilada kei lae lo'u liutaa."

21

Mei Nao Keni

E Niie E Ro Peni Pulu
MAK 12:41-44

1 A Jisas e lio-lio hailiu na ko leesie mwala e to'o-to'o kire
ko niie mo niinge ikire i laona mwa'i aana Nume Maa'i
Peine.
2 Na lae-lae mei nao keni meitale e lae lo'u mei, oto ko
niie mola e ro kele peni pulu.

3 Oto a Jisas ko te'uri, “No ko unue oto huni'omu uri nao
keni meitale ienini e nii peine liutaa aana ahutana mwala
ko nii ie.
4 Aana ahutana mwala ngeena, kire ko niie mola kele
nganga'ai ola aana to'o-to'onga ikire. Ta'e mei nao keni
meitale ie, kele mei to'oha uri huni meu-meuri aana ingeie
oto ko nii mangoa ienini.”

A Jisas E Ere Lalai I Sulie Ohoilana I Jerusalem Na Nume Maa'i Peine

MATIU 24:1-21; MAK 13:1-19

5 Ngaeta mo pwaarongoisuli a Jisas kire ko ere-ere i sulie
Nume Maa'i Peine uri e lae otoi lio manikulu'e aena aana
kire ha'alaunie pe'ie mo heu diana na mo niinge niilana ko
lae huni ha'amanikulu'aa God.
6 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “Ahutana walu ola omu ko
lee-leesi'i ngeena, aana nga maholo oho-aasileni kei saro lae,
na nga ta'a-ta'a ho heu e sa'a oore ike lo'u aana leu e o'o'o
aana.”
7 Oto ngaeta mo pwaarongoisuli ko dolosi aana Jisas, kire
ko te'uri, “?Ha'a-uusuli, maholo uri taa ni walu ola ngeena
kei reu? ?Na nga tolimaa uri taa ni huni haata'inie uri
maholo hunie mo olana e kara'ini oto?”
8 Oto a Jisas ko te'uri, “Omu ke lio talamiu mwaanie nga
iini e eero'omu. Aana mo iini hunge kei lae mai aana sataku,
na kire kei unue uuri, ‘Ineu oto a Kraes,’ na lo'u uuri, ‘Pongi
e hule oto.’ Ta'e omu ke su'uri rongo hunire wa omu ke lae
i sulire.
9 Na maholo omu ko rongoa mo oohotaa, na mo
heiseuninge honosie mo kahamani, mwaanie omu me'u-
me'u, aana walu ola ngeena kei hola'i reu i na'o. Ta'e
ha'amangolana walumalau ie ha'ike ue ni ngeena.”
10 Oto ko he'i unue lo'u uuri, “Mwala aana ngaeta hanue
kei ooho honosie mwala aana ngaeta hanue. Nga aalahanga
kei ta'ela'i honosie ngaeta aalahanga.
11 Na mo nunu peine kei tola. Hiolonga paine na liunge
ni maelaa kei tola aana mo po'o ni henue hunge. Mo ola ni
me'u i suli'i na mo tolimaa paine kei siho mai uure i lengi.
12 “Ta'e i na'ona walu ola ienini ke si reu, mwala kei
tapoli'omu na kire kei teunge'ini'omu. Kire kei toole'omu
i laona mo nume ni palo-palo hunie mo mwane paine kei
lei'omu. Na kire kei toole'omu lo'u i na'ona mo aalaha na
mo inemauri hunie kire kei lei'omu no'one. Na kire kei meni
aasi'omu i laona mo nume ni ho'o aena aana omu ko lulu i
sulieu.
13 Aana maholo walu olana kei reu uurini, maholo i'omu
otona huni unu diana aana Tataroha Diana hunire.

14 Omu ke lo'o-lo'onga'i diana mola, na mwaanie omu lae
otoi tolahi'e aana nga taa ni unue honosi'omu.
15 Ineu, ne kei haata'inie taane aamiu nga taa ni unue
aana tohungana saenanaunge hule aana nga iini aana mo
maelonga i'omu, na e sa'a oolisie ike lo'u nga mei wala aana
erenga i'omu.
16 Ahutana mwala kei meni leledi'omu. Ma'alana mo
aamamiu, na mo nikemiu, na mo eesimiu, mo tekihemiu,
na mo malahumiu, na kire kei teunge'ini'omu no'one. Hule
aana kire kei horo maesie ngaeta mo iini eemiu.
17 Ahutana mwala kei teunge'ini'omu aena aana omu ko
lulu i sulieu.
18 Ta'e nga ta'a-ta'a mei ola aana mo ola ngeena e sa'a
roro'a to'ohi'omu ike.
19 Na a God ke si ha'a-uurie ahutemiu nge omu kei
uure a'aila'a tara'asi aani hiiwalaimolinge lai hule aana
ha'amangolana.”
20 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Maholo omu ko leesie mae
e aala ahuie oto i Jerusalem, omu ke si saie uri e kara'inie
oto oho-aasilana hanue paine ngeena eena.
21 Oto aana maholona, mwala i Jiudia kire ke tahi oto i
mumuni honosie mo toloi henue. Mo iini e ii'o i Jerusalem
kire ke tahi oto mwaanie hanue painena, na mo iini e ii'o
kali-kelie i Jerusalem kire ke su'uri lae lo'u weu i laona
hanue.
22 Aena aana mo dinge ni ha'aloinge a God ni otona, huni
ha'a-oaie mo ola uusuleni e lae oto i laona mo Uusu-uusu
Maa'i.
23 Na aama-aamasilana mo hu'e ko hi'e-hi'e aani mwela,
na mo iini nge kire ko ha'a-ha'asusuhie ue mo wee-wee ikire.
Aana si'oha'anga paine kei toolea hanue ie aana maholona,
na saewasunge a God kei to'ohie oto mwala ingeie mo Jiu.
24 Nga mo iini horo maesilada kei lae aani naihi, na ngaeta
mo iini kire kei tola mauri aada takoie mo henue hai aaopa'i
mala mwala e ii'o ni ho'o. Mwala aaopa nge ikire nga mo
Jiu ha'ike, kire kei uuri puli-pulisie i Jerusalem lai hule oto
aana maholo mo Aapoloa Aaopa kei saro mango.”

A Jisas E Ere Lalai I Sulie Maholo Kei Eeliho'i Lo'u Mei Aano
MATIU 24:29-31; MAK 13:24-27

25 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Mo tolimaa hai aaopa'i
kei reu aana sato na waro-waro na mo hee'u ta'au i salo.
Na ahutana mo henue mai laona walumalau kire kei meni
me'ute'inie kou-kouha'ana naho na kone-kone i eesi, na hule
aana kire sa'a saie ike lo'u nga taa ni da.
26 Mwala kei maesie ma'unge aana maholo kire ko
maa'oohie nga taa kei siho mai haahie ahutana walumalau,

aana ahutana mo ola ta'au i salo kei meni esu oolo-oolo
mango, na kire kei meni hei-oolisi mango oto.
27 Oto aana maholona, mwala ke si leesieu a Kale
Ni Iinoni, aana ne kei lae mai i laona mei uuru pe'ie
nanamanga na manikulu'anga paine.
28 Na maholo walu ola ienini kei aehota rau, su'uri me'u,
ta'e omu ke uuwe pwau mola i lengi, aana maholo a God kei
ha'a-uuri'omu ko kara'ini oto mai."

A Jisas E Aalahuu Aana Ai Fik
MATIU 24:32-35; MAK 13:28-31

29 Oto a Jisas ko si ere ni aalahuunge hunire uuri, "Omu
ke lo'onga'i ke'u i sulie ai fik na oto ahutana mo ei.
30 Maholo omu ko leesie kire ko aehota ure, omu saie oto
uri mo waro-waro ni madoro ko kara'ini oto mai eena.
31 Na e urine no'one aana maholo omu kei leesie walu ola
ienini ko reu uurini, omu ke si manata'inie uri Aalahanga a
God ko kara'ini oto mai."
32 "No ko unue oto huni'omu uri walu ola ienini kei saro
oa mango mola ue oodoie mwala aana pwaunge si'iri ie, na
kire ka'a mae ue.†
33 I Lengi na i aano kei suu, ta'e walaku e sa'a suu ike oto
oo'oo."

O Ke Ii'o Aakau Mola Loosie Oolinge Mai A Jisas

34 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "!Omu ke lio talamiu!
Mwaanie omu tolahi'e mola aana mo ola ni welumalau,
wa mwaanie omu talei tara mola aani ngeuhe na aani
inunge. Aana mala omu kei tara mola aana mo ola urine,
hai dingena kei hule mola na omu ka'a dau aakau ike.
35 Hai dinge ngeena kei sikile'i mala hune kire lolosie, aani
ha'aparasilana ahutana mwala aana walumalau.
36 Oto omu ke kakali diana pe'i aarenga'inge taraure'i,
hunie omu ke uure a'aila'a huni lae sapemawa i matolana
walu ola kei reu ngeena, lai hule aana maholo omu kei uure
i na'oku a Kale Ni Iinoni."
37 Mo dinge ngeena a Jisas e sai ha'a-uusulie mwala ta'au
i laona lolata aana Nume Maa'i Peine aana aatowaa, na
maholo ko seulehi na ni e lae huni ma'ahu ta'au i lengine
Uuwo Ni Ei Olif.
38 Ahutana mwala kire ko meni ha'a-ha'ahu'o ta'au i lolata
aana Nume Maa'i Peine huni rongoa mo ha'a-uusulinge
ingeie suli dinge.

---

† **21:32** 21:32 A Jisas ko ere lo'u i sulie oho-aasilana i Jerusalem nge e rau aana 70 A.D., ola mala hai aawalai helisi mola i purine e unue mo wala ienini. Leesie Matiu 24:34.

22

Mo Mwane Paine Ni Jiu Kire Oala'i Huni Horo Maesie A Jisas

MATIU 26:1-15; MAK 14:1-2; JON 11:45-53

1 Maholona na ko kara'inie oto Houlaa Ni Bred Iis
Ha'ike Aana, nge kire haara'inie no'one aana Houlaa Ni
Liumwaanie.
2 Mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a
Mosis kire ko lo'o-lo'onga'inie horo-maesilana a Jisas kei lae
uri taa, ta'e kire ko me'ute'inie mwala mwaanie kire maaola-
ola.
3 Oto a Satan e sili i saena ngaeta iini aana aawalai
hurula'aa mwana rue a Jisas nge sailana uri a Jiudas
Iskariot.
4 Na e lae, oto ko lai ere ruru pe'ie mo na'ohai pris na mo
mwane paine aana pulitaa ko kakakalie Nume Maa'i Peine.
Na ko unue uri kei pweloa a Jisas uri taa hunire.
5 Oto kire ko tohungei saemango hiito'o na kire ko
heiholota'i oto huni nii to'oha nana.
6 Oto a Jiudas e ne'isae moute'i pe'ire, na ko aehota
heitalea oto nga maholo diana huni nii mumuni aana a Jisas
hunire, mwaanie uri mwala e saie lo'u.

Mo Pwaarongoisuli

Kire Dau Aakau Aana

Ngaunge Aana Liumwaanie

MATIU 26:17-25; MAK 14:12-21; JON 13:21-30

7 Oto e hule aana eetana nga hai dinge aana Houlaa Ni
Bred Iis Ha'ike Aana, na dinge ngeena oto dinge huni horo'ie
mo kalei sipu hunie ngaunge aana Liumwaanie.
8 A Jisas ko si uusunge'inie a Pita na Jon, na ko te'uri
hunirerue, “More ke lae na more ke dau aakau aana
ngaunge aana Liumwaanie hunie kolu kei ngeu.”
9 Oto kirerue ko dolosi aana uuri, “?Mere kei lai deu aakau
aana i tei eena?”
10 Oto a Jisas ko aalamirerue uuri, “Maholo more kei lae
ta'au i hule i henue, more kei oodoie nga mwane nge ko
aanga'inie ho ate'ai wei. More ke lae oto i sulie hunie nume
nge kei lai sili aana.
11 Oto more ko unue hunie iinoni e to'o aana nume ngeena
uuri, ‘A Ha'a-uusuli e unue uri o ke haata'inie aamere'i
duru nge kei hele aana ngaunge aana Liumwaanie pe'ie mo
pwaarongoisuli ingeie.’
12 A mwane ngeena ke si haata'inie duru paine ingeie ta'au
i lengi aamore'i, iini kire dau aakau oto aana. Nge more kei
deu aakau aana mo ola hunikolu i leune.”

13 Oto a Pita na a Jon kirerue lae ta'au na kirerue ko leesie
walu ola ko reu oto mala a Jisas e unue hunirerue. Oto
kirerue ko deu aakau oto aana ngaunge aana Liumwaanie.

A Jisas E Aehotaa Ngau-maa'inge
MATIU 26:26-30; MAK 14:22-26; 1 KORINIT 11:23-25

14 Oto e hule aana maholoi sato hunie ngaunge i seulehi,
nge a Jisas na mo hurula'aa kire si ii'o huni ngeu.
15 Na ko te'uri hunire, “Maholo nou maa-maa'ohie pe'ie
hari-huninge paine e hule oto, aana nou ne'i-ne'isae haahie
ngaunge aana Liumwaanie ienini pe'i'omu i na'ona sape-
salunge ineu kei aehota.
16 Aana no ko unue oto huni'omu uri nou sa'a roro'a
ngau lo'u aana nga ngaunge aana Liumwaanie mala ie
pe'i'omu lai hule aana mo lo'onga'inge aana kei saro oa aana
Aalahanga a God.”
17 Oto a Jisas e hele aana kao-kaoi waen, e ere ni
paalahenga mango, ko si te'uri hunire, “Omu ke hele aana
na omu ke mani inu aana.
18 No ko unue oto huni'omu uri nou sa'a inuhie lo'u nga
mei waen lai hule aana Aalahanga a God kei lae mai.”
19 Oto e hele aana ho bred, oto ko ere ni paalahenga
haahie, ko si nisie, na ko ha'a-adoa mo pwaarongoisuli aana.
Oto ko te'uri, “Hasi'oku oto ienini nge toli'aasilana e lae i
tehula'amiu. Omu ke tete'urine, huni aamasito'onga aaku.”
20 E urine lo'u i purine ngaunge e mango, e hele aana lo'u
kao-kaoi waen, na ko te'uri, “Apuku oto ienini nge e aahe
huni'omu, na mei epu nge ko ha'a-oaie haiholota'inge haalu
a God ko esuie pe'ie mo iinoni ingeie.
21 !Ta'e omu ke saie! Iini ko pweloau taane oto pe'ieu i
leu.
22 Na ineu a Kale Ni Iinoni ne kei mae taane oto i sulie
oala'inge a God, ta'e aama-aamasilana iini nge ko pweloau.”
23 Oto mo pwaarongoisuli ko si aehota dolosi aada hailiu
uri a tei iini hikada kei pwaoa leune.
24 Kire ere-ere, na kire ko aehota ere haitapali oto haahie
uri a tei hikada e paine liutaa.
25 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “Mo inemauri aana
walumalau ie oto kire ko sasare haata'inie nanamanga
ikire haahie mwala ikire. Na mwala nge kire to'o aana
nanamanga haahie ngaeta mwala, saeda uri mwala ke
ha'apaina'ara mala uri ta'e ikire oto mo iini ko pe'ie mwala.
26 Ta'e i'omu, omu ke su'uri te'urine. Nga iini ko ne'i
na'ohai mwane i'omu, nge ke ne'i iinoni mwei-mwei. Na
mwane paine i'omu, ke ne'i koni-konihe mola namiu.
27 ?A tei ni e roro'a, iini e ii'o i aano nge ko maa'oohie
mola ngaunge, wa iini nge ko rareta'i? To'ohuu iini nge e

ii'o i aano oto e roro'a. Ta'e ineu, nou ii'o i matolamiu ie
mala iini ko hei rareta'i.
28 "T'omu, omu ii'o oto pe'ieu taraure'i aana ahutana
maholo aasanga ko oohongieu.
29 Na oto mala Aamaku e niie nanamanga nakue huni
aalaha haahie mo iinoni, nge ineu no ko niie ta'a-ta'a taungei
nanamanga ngeena no'one huni'omu.
30 Hunie uri omu kei ngeu na omu kei inu pe'ieu aana
aalahanga ineu. Na omu kei ii'o i lengine mo neunekume
ni aalaha huni leie aawalai komu mwana rue ni Israel."

A Jisas E Unue Uri A Pita

Kei Taateinge'inie
MATIU 26:31-35; MAK 14:27-31; JON 13:36-38

31 Na a Jisas e he'i te'uri lo'u, "!Saemon, Saemon! O ke
saie, a God e toli'aasie uri a Satan ke dau aahongamiu huni
leesie uri a tei kei uure a'aila'a.
32 Ta'e ineu, no ko aarenga'i taane talamu Saemon hunie
uri hiiwalaimolinge i'oe ke susu. Oto maholo o ko eeli'u mei
takoieu, o ke si ha'asusue mo eesimu hunie kire ke a'aila'a
no'one."
33 Oto a Pita ko te'uri, "Aalaha ineu, no ko maa'oohie mola
laenga pe'i'o i nume ni ho'o na oto huni mae pe'i'o."
34 Oto a Jisas ko aalamie uuri, "No ko unue oto huni'o
Pita, i na'ona kue kei ngara i rodo si'iri, o kei saronai
taateinge'inieu ha'a-oolu uri o ka'a manata'inieu ike."

A Jisas E Ha'apasulie

Mo Pwaarongoisuli

Uri Mwala Kei Teunge'inire

35 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunie mo pwaarongo-
isuli ingeie, "Omu ke lo'onga'inie ka'u aana maholo nou
uusunge'ini'omu ke'u waite, na omu ka'a toolea nga mwa'ii
to'oha, wa nga mwa'i lo'u, wa nga ho'ohaahi'ae. ?Ohe omu
tola talea nga mei ola lo'u huni pe'i'omu wa ha'ike?"
Oto kire aalamie a Jisas uuri, "Ha'ike taane."
36 Oto a Jisas ko te'uri, "Ta'e oto molana, nga iini ko to'o
aana nga mwa'ii to'oha wa nga mwa'i lo'u nge ke toolea
oto. Na nga iini ka'a to'o aana nga naihi hei-heiseuni ke
ha'aholinge'inie to'oni ingeie hunie ke holie lo'u nga naihi.
37 Aana no ko unue oto huni'omu uri nga taa nge mo Uusu-
uusu Maa'i e unue kei oa oto hunieu, aana e unue uuri,
Mwala ko ere takalo uri ingeie ngaeta iinoni ooraha'aa mola.
Aesaea 53:12 Ahutana mo ola uusuleni e lae i sulieu, kire ko
reu oto."
38 Oto mo pwaarongoisuli ko te'uri, "Lio ka'u, Poro paine,
e ro naihi ka'u oto ie."

Oto a Jisas ko te'uri, “E ado oto.”

A Jisas E Lai Aarenga'i

Maraana I Ketsemani
MATIU 26:36-46; MAK 14:32-42

39 Oto a Jisas e uure mwaanie huilume paine ngeena,
ko si lae hunie Uuwo Ni Ei Olif oto mala ko lae-lae suli
maholo. Mo pwaarongoisuli ingeie na kire lae no'one pe'ie
aana maholona.
40 Maholo e hule oto ta'au i leune, e si te'uri hunie
mo pwaarongoisuli ingeie, “Omu ke aarenga'i mwaanie
malaahonga e hane haahi'omu.”
41 Oto e kele lae mola ta'au mwaanire, e pouruuru i aano
ko si aarenga'i,
42 ko te'uri, “Mama'a, iiola o niie mai hunie ne ke
hotela'inie ko aasaieu oto.† Mala ko mwada'u, saeku o ke
oolisie aana nga iini mwa-mwate. Ta'e ne'ewau oto, o ke
dau mola i sulie nga taa o saeto'o aana, na o ke su'uri deu i
sulie nga taa nou saeto'o aana.”
43 Oto ensel uure i Lengi ko haata'i aana a Jisas, na ko ere
ha'asusue saena.
44 Na aena aana sapesalunge e paine hiito'o, a Jisas ko
si aarea God lo'u liutaa. Na ko madara'a oto hiito'o hule
aana mo uudu-uuduhe ni madara'anga kire lio oto mala mo
uudu-uuduhe ni epu.
45 Oto e aarenga'i mango, e ta'ela'i ko si lae i saana mo
pwaarongoisuli, na ko leesie mola kire ko ma'ahu aena aana
kire tohungei weo aana kire saehuu.
46 Oto ko te'uri hunire, “?Uri omu ko ma'ahu mola? Omu
ke ta'ela'i na omu ke aarenga'i mwaanie malaahonga e hane
haahi'omu.”

Kire Tapolie A Jisas
MATIU 26:47-56; MAK 14:43-50; JON 18:3-11

47 Maholo a Jisas ko ere-ere ue, na mwala hunge kire ko
maau oto aana. A Jiudas ngaeta iini aana aawala mwana
rue, nge ni e na'oda. Oto a Jiudas e lae mai saana a Jisas
hunie ke nono pe'ie.
48 Ta'e a Jisas e te'uri hunie, “?Jiudas, uri o ko pweloau a
Kale Ni Iinoni mola aani nononga pe'ieu?”
49 Maholo mo pwaarongoisuli kire leesie nga taa ko reune,
oto kire ko te'uri, “?Poro paine, uri melu ko heiseuni oto
aani naihi?”
50 Oto ngaeta iini hikada e lama mousie aalinge i pwalo-
pwalo aana koni-konihe a Na'ohana Mo Na'ohai Pris.

---

† **22:42** 22:42 Erenga ni Krik e aalahuu i sulie sapesalunge aana erenga i sulie kao-kao.

51 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “!Su'uri te'urine lo'u!” Na ko
hele wau aana aalingana, ko ha'a-uurie oto.
52 Oto a Jisas ko si ere hunie mo na'ohai mwane aana mo
pulitaa hai aaopa'i kire hule ngeena, aana ngaeta mo na'ohai
pris, na mo na'ohai ramo nge kire ko kakakalie Nume Maa'i
Peine, na mo rato ni mwane ni Jiu kire hule no'one. Oto
ko te'uri hunire, “?Uri omu unue uri ineu nga horopeli nge
omu ko lae mai honosieu pe'i naihi na pe'i di'e?
53 Ahutana dinge ka'u no ko talei o'o'o mola pe'i ha'a-
uusulinge ta'au i laona Nume Maa'i Peine. ?Aana e ue
ka'u omu ka'a tapolieu oto aana maholona? !Ta'e ne'ewau!
Maholoi sato i'omu hunie aalahanga ni rodohono ke paine
oto ienini.”

A Pita E Unue Uri E Ka'a Manata'inie Ike A Jisas
MATIU 26:69-75; MAK 14:66-72; JON 18:15-18,25-27

54 Oto kire si tapolie a Jisas na kire ko toolea oto ta'au i
nume a Na'ohana Mo Na'ohai Pris, na a Pita ko holo maholoi
tala taane mola i sulire.
55 Oto ta'au i nume ngeena, mo ramo kire rurue dunge i
denumana lolata na kire ii'o i aano kali-kelie. Oto a Pita e
lae mai ko ii'o i aano no'one pe'ire.
56 Na ngaeta keni eu'esu e leesie a Pita maholo dunge ko
raangie maana, oto ko lio hahuroto oto aana na ko te'uri, “!
A mwane ienini no'one pe'ie a Jisas!”
57 Ta'e a Pita e taateinge'inie, ko te'uri, “!Keine, nou ka'a
saie ike a mwane ngeena!”
58 E ka'a tewa ike lo'u i purine na ngaeta iini lo'u ko leesie
a Pita na ko te'uri, “I'oe no'one ngaeta iini aada.”
Oto a Pita ko te'uri, “!Mwae! !Ineu ha'ike!”
59 Ola mala nga ta'a-ta'a maholoi sato lo'u mola i purine,
na ngaeta mwane ko si susule'inie na ko te'uri, “Sa'a mola
a mwane ngeena e o'o'o no'one pe'ie a Jisas. Aana ingeie
mwane ni Kalili no'one.”
60 Ta'e a Pita e aalamie uri, “!Mwae! !Nou ka'a manata'inie
ike nga taa o ko unuena!” Na oto mola aana maholo nge ko
ere-ere ue ngeena, kue ko tolana ngara oto.
61 Na aana kele maholoi satona, a Aalaha e aali'u, e si
to'omaaie a Pita. Oto a Pita ko si aamasito'o aana nga taa
poro painena e unue ka'u hunie uuri, “I na'ona kue kei
ngara i rodo si'iri, o kei saronai taateinge'inieu ha'a-oolu
uri o ka'a manata'inieu ike.”
62 Oto a Pita e lae ta'au i iisitaa i sinaha, ko si ngara uulo-
uulo.
63 Na aana maholona mo iini kire kakakalie a Jisas kire
ko si aehota ha'amwasi aana na kire ko repusie.

64 Kire pwasu honosie maana, na kire ko si dodolosi aana
uuri, “!Hoe propet! !O ke unue ka'u oodoi'emeelu! ?A tei ni
e si repusi'o ngeena?”
65 Na kire ko ere aaelasie a Jisas oto no'one aana mo ola
hunge.

Kire Toolea A Jisas I Na'ona Pulitaa Ni Lei-Lei Mo Jiu
MATIU 26:63-66; MAK 14:53-65; JON 18:13-14,19-24

66 Oto maholo na ko aehota dangi oto, mo rato ni mwane
na mo na'ohai pris oto pe'ie mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga a Mosis, kire meni loko oto. Na i leune kire
ko si toolea mai a Jisas i na'oda.
67 Oto kire ko dolosi aana a Jisas uri, “O ke unue ka'u
oodoi'emeelu. ?Uri i'oe ni oto a Kraes?”
Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Ma'alana no ko unue ka'u
oodoi'omu, na omu sa'a hiiwalaimoli ike aaku.
68 Na ma'alana no ko dolosie nga mei ola aamiu, na omu
sa'a mwa'e-mwa'e ni aalamieu ike no'one.
69 Ta'e uure aana maholoi sato ienini pwau weu, ineu a
Kale Ni Iinoni ne kei ii'o oto aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-
pwalona God Hahu'ana Nanama.”
70 Oto kire ko meni dolosi lo'u aana uuri, “?Nge uri i'oe
oto Kalena God?”
Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Nge ka'u oto omu ko
unuena.”
71 Oto kire ko si te'uri, “!Rongo ka'u! !Kolu rongoa oto
maraakaelu nga taa e unue! !Ngeena kolu ka'a saeto'o aana
ike lo'u nga iini ke ere takoie!”

23

Mo Jiu Kire Toolea A Jisas I Na'ona A Paelat Hunie Ke Leie
MATIU 27:1-2,11-14; MAK 15:1-5; JON 18:28-38

1 Oto kire mani ta'ela'i, kire ko toolea oto a Jisas i na'ona
a Paelat.
2 Na kire ko aehota unue oto mo ola hunge i sulie a Jisas
uuri, “Melu deu oodoie oto a mwane ienini ko ha'atakaloa
mwala i'emi mo Jiu, na ko ere aada mwaanie nii-to'ohanga
hunie aalahanga ni Rom, pe'ie ko unue uri ingeie oto a
Kraes, Inemauri i'emi mo Jiu.”
3 Oto a Paelat e dolosi aana a Jisas, ko te'uri, “?Uri i'oe ni
oto Inemauri mo Jiu?”
Oto e aalamie a Paelat ko te'uri, “Nge ka'u oto o ko
unuena.”
4 Oto a Paelat ko te'uri hunie mo na'ohai pris na ahutana
mwala, “Nou ka'a lio oodoie ike nga mei roro'anga aana a
mwane ienini.”

5 Ta'e kire ko meni rara oto uuri, “A mwane ngeena ko
talei kotahie mola i'emi mo Jiu aana ha'a-uusulinge ingeie i
sulie mo henue, uure oto hao aana po'o ni henue i Kalili, na
hule oto mai aana po'o ni henue i Jiudia.”

A Paelat E Uusunge'inie A Jisas I Saana A Herod Hunie Ke Leie

6 Maholo a Paelat e rongo urine, ko si dolosi aada uuri, “?
Uri a mwane ienini ingeie nga mwane ni Kalili?”
7 Maholo e rongoa uri a Jisas e uure mwaanie po'o
ni henue nge a Herod Antipas ko aalaha haahie, e si
uusunge'inie i saana a Herod, aena aana maholona a Herod
ingeie no'one i Jerusalem.
8 A Herod e tohungei ilenimwa'e oto hiito'o maholo e
leesie a Jisas, aena aana e talei rorongo tarohana na e sasare
leesie ko tewa oto mai. Na uri hunie a Jisas ke asuie ka'u
nga hu'i-hu'ite hunie ke leesie.

9 Oto a Herod e dolosie mo ola hunge aana a Jisas, ta'e a
Jisas ka'a aalamie ike oto oo'oo.
10 Mo na'ohai pris na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga
a Mosis kire mani lae no'one mai, oto kire ko meni rara oto
aani unulana ta'ena nga ola honosie a Jisas.
11 Oto a Herod na mo ramo ingeie kire ko si ha'amwasi
mola aana Jisas, na kire ko ere mwakata'inie. Kire
ha'ato'onie aana to'oni tetewa nonoro'a mala mo aalaha ko
ho'o-ho'osi'i, kire si uusunge'i eeliho'i lo'u aana i saana a
Paelat.
12 Aana hai dingena a Paelat na a Herod kirerue ko si
he'imalahune lo'u, ta'e hola'ina'o ikirerue e ro maelonga ni
ngeena.

A Paelat E Lei Mae Aana A Jisas
MATIU 27:15-26; MAK 15:6-15; JON 18:39—19:16

13 Oto a Paelat e lokoa mo na'ohai pris, na mo rato ni
mwane, na ahutana mwala,
14 ko si te'uri hunire, “Omu toolea mai mwane ienini i
seeku aana omu ko unue uri ko ha'atakaloa mwala aani
hei polanga honosie aalahanga ni Rom. Ta'e lio ka'u. Nou
dodolosi oto aana i na'omiu na nou ka'a lio oodoie ike nga
mei roro'anga omu unue a mwane ie e dau hu'isie.
15 A Herod na e ka'a lio oodoie ike no'one nga mei
roro'anga aana, ka'u e uusunge'i eeliho'i aana mola mai
seeku. E lio mala uri a mwane ienini e ka'a dau hu'isie
ike nga mei ola adona maenga.

16 Oto ne kei repusie mola, na no ko toli'aasie ke ii'o
luheta'i oto.”†
18 Ta'e ahutana mwala ko si meni tea paine mola aana
maholona na kire ko unue uuri, “!Horo maesie mola! A
Barabas ni melu saeto'o aana o ke luhesie.”
19 (A Barabas ko ii'o i nume ni ho'o aena aana e horo
maesie nga mo iini i Jerusalem maholo pulitaa ingeie kire
haiseuni honosie aalahanga ni Rom.)
20 Ta'e a Paelat e sare toli'aasie mone a Jisas ke ii'o luheta'i,
oto ko he'i ha'arongoa lo'u mwala aana leune.
21 Ta'e kire ko meni soi peine lo'u mola uuri, “!Horo
maesie! !Horo maesie mola i lengine po'u-po'u!”
22 Oto oolune nga maholo a Paelat ko he'i unue lo'u hunire
uuri, “?Aana e ue? ?Ha'alaa nga mei taa ni e dau aaelasie?
Nou ka'a lio oodoie ike nga mei ola huni horo maesie i
tehula'ana. Aena urine, ne kei repusie mola na no ko
toli'aasie oto ke ii'o luheta'i.”
23 Ta'e kire ko si he'i soi peine lo'u mola uri a Paelat ke
horo maesie a Jisas i lengine po'u-po'u. Na lae-lae walada e
hane haahie oto a Paelat.
24 Oto a Paelat e si tolatahanga'inie leinge ingeie uri mei
ola kire saeto'o aana kei lae oto urine.
25 E luhesie a Barabas, mwane e haiseuni na e horo
mwaanie nume ni ho'o, na e si toli'aasie a Jisas i laona
nimada hunie kire ke dau mala saeda aana.

Kire Horo Maesie A Jisas
MATIU 27:32-44; MAK 15:21-32; JON 19:17-27

26 Maholo mo ramo kire toolea a Jisas mwaanie nume
a Paelat, na kire ko oodoie nga mwane satana a Saemon,
mwane aana huilume i Saerin, e si uure mola mwaanie
hohola. Oto kire si deu rarahie mola hunie ke aanga'inie
po'u-po'u i sulie a Jisas.
27 Na mwala oto hunge kire ko lulu i sulie a Jisas no'one
aana maholona. Na mo keni hunge ko lae pe'i ngarasie a
Jisas lae-lae'i.
28 Oto a Jisas e aali'u takoire, ko te'uri hunire, “!Maeni
keni ni Jerusalem! Omu ke su'uri ngara-ngarasieu, ta'e omu
ke ngara-ngarasi'omu mola maraamiu na mo kalemiu.
29 Aana mo dinge ko lae maine mwala kei unue uuri,
‘Deidehie mo iini e amara, na mo iini ka'a ha'ahute, na mo
iini nge mo wee-wee ha'ike ikire huni ha'asusuhire.’
30 Na aana maholona *nge mwala ke si unue uuri, ‘I'omu
mo toloi henue ngeena, omu ke aa'oho mola mai haahi'emi*

† **23:16** 23:16 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 17 uuri, “Suli helisi aana maholo aana Houlaa Ni Liumwaanie, e malisine a Paelat ke luhesie nga ta'a-ta'a mwane hunire mwaanie nume ni ho'o.”

ha'alaa e diana.' Na kire kei unue no'one hunie mo uuwo uuri, 'I'omu, mo uuwo ngeena, omu ke aanomi'emeelu mola.' Hosea 10:8

31 Ineu nou urihana ai nge e mauri, aana nou ka'a dau hu'isie nga mei ola, ta'e ma'alana e urine walu ola aaela ko reu oto aaku ienini. ?Oto kei uri taa taane huni'omu, mo iinoni ooraha'aala? Kei tohungei aaela oto liutaa huni'omu aana omu urihana mola ai nge e mae aakau oto loosie aasilana i laona dunge."

32 Na mo ramo kire toolea no'one ngaeta ro mwane horopeli huni horo maesirerue pe'ie a Jisas.

33 Maholo kire lai hule oto aana leu sailana uuri "Leu ni Rarata," kire si repu taalengasie a Jisas i lengine po'u-po'u. Na e ro mwane horopeli ngeena kire ko repu taalengasirerue no'one i lengine ngaeta ro po'u-po'u. Oto kire ko si ne'ie nga iini i pwalo-pwalona a Jisas, na nga iini i meu-meuline.

34-35 Oto a Jisas e te'uri, "Mama'a, o ke ne'isae-aasie leu ie mwaanire, aana kire ka'a saie ike uri nga taa kire ko da."

Na maholo mwala ko maa-maa ni ola ue aana maelana e oolu mwane, mo ramo kire ko si inie daes huni leesie iini uri taa aada kei to'o aana mo sala a Jisas. Na mo rato ni Jiu ko ha'amwasi aana a Jisas, kire ko te'uri, "E roro'a ha'a-ha'a-uurie mwala aaopa. Kolu ke lio ka'u ohe ko ha'a-uurie maraana, mala ko ne'ie a Kraes to'ohuu, inemauri a God e lio hilisie hunikie mo Jiu."

36 Mo ramo no'one na kire ha'amwasi aana a Jisas. Kire lae mai saana, oto kire ko niie waen aha'i hunie ke inuhie.

37 Na kire ko te'uri, "O ke ha'a-uuri'o ka'u, mala o ko ne'ie nga inemauri mo Jiu to'ohuu."

38 Na nga taa kire uusue na kire ne'ie i pweune po'u-po'u a Jisas e ere uuri, INEMAURI MO JIU KA'U IE.

39 Oto ngaeta iini aana e ro mwane horopeli nge aaroro-ladarue e lae pe'ie, ko ere aaelasie a Jisas na ko te'uri, "?Uri i'oe ni oto a Kraes wa ha'ike? O ke ha'a-uurikolu mone."

40 Ta'e ngaeta iini ko si ere aana mola uuri, "?Uri o ka'a ma'ute'inie ike a God? Aana leilemu ko lae tararuru pe'ie a mwane ienini.

41 Ikure aana e urine, na horo'ilakarue ko lae oto haahie mo ola kure dau aaelasi'i. Ta'e a mwane ienini, ingeie e ka'a dau aaelasie ike nga mei ola oto oo'oo."

42 Oto ko si te'uri hunie a Jisas, "Jisas, o ke ne'isae aaku maholo o kei ii'o aana aalahanga i'oe."

43 Oto a Jisas ko te'uri hunie a mwaena, "No ko unue oto huni'o uri si'iri o kei ii'o pe'ieu i Lengi."

A Jisas E Mae
MATIU 27:45-56; MAK 15:33-41; JON 19:28-30

44 Ola mala i upui aatowaa aana hai dingena, rodohono e
dau haahie ahutana hanue lai hule aana sato e ngara e oolu
i aapai sato.
45 Na sala paine kire lohea honosie Hahu'ana Leu Maa'i
wau i laona Nume Maa'i Peine, e a'ari i denumana.
46 Oto a Jisas e si soi aana mei wala paine na ko te'uri,
“Mama'a no ko ne'ie mangoku i laona nimemu.” A Jisas e
ere mango urine na ko mae oto.
47 Oto na'ohana mo ramo ni Rom e uure-uure i leune,
maholo e leesie mei olana e rau urine, ko si ere ni
ha'ama'unge hunie a God, na ko te'uri, “To'ohuu oto, a
mwane ie nga mwane oodota'i.”
48 Maholo mwala e loko ngeena kire leesie walu olana e
rau, kire ko si meni ooli hunie mo nume ikire pe'i saehuunge
oto hiito'o.
49 Ta'e mo malahune a Jisas pe'ie mo keni nge kire lulu i
sulie a Jisas uure oto i Kalili, kire uure mola wau ha'atau,
kire ko ha'a-ha'amaesie nga taa ko reu.

Kire Haitolinge'inie A Jisas
MATIU 27:57-61; MAK 15:42-47; JON 19:38-42

50-51 Na a Josep, mwane aana huilume i Arimatia aana
po'o ni henue i Jiudia, ingeie no'one i leune aana maholona.
Ingeie mwane diana na e oodota'i, na ko maa-maa'oohie
Aalahanga a God kei lae mai. A Josep mwane taane no'one
aana pulitaa ni lei-lei mo Jiu, ta'e e ka'a ilenimwa'e ike pe'ie
walu ola kire asui'i aana a Jisas.
52 Oto a Josep e lae i saana a Paelat, na ko ha'atohue rae
aana a Jisas.
53 Oto e oohosie mwaanie po'u-po'u, ko si uloa aana
mei sala rere'a, na ko lai ne'ie i laona kilipwe'u ingeie.
Kilipwe'u ingeie ngeena, kire didie aana hau, na kire ka'a
haitolinge'inie ue nga iini i laona.
54 Na hai dinge ngeena, Dinge Ni Talama'inge, aana ko
seulehi mei na Dinge Maa'i Mo Jiu ko kara'i aehota oto.
55 Mo keni nge kire hakusie a Jisas oto uure i Kalili, kire
holo maholoi tala mola i sulie a Josep, na kire leesie leu nge
kira Josep kire ha'a-enohie rae aana a Jisas i laona kilipwe'u.
56 Oto kire aaliho'i i nume, kire ko si deu aakau aana mo
ola wasu mangoni hunie lingisi'i i lengine sapena a Jisas.
Kire dau-deu aakau taane aana mo rumu wasu mangoni
ngeena, ta'e kire ka'a lae lo'u i saana kilipwe'u, aena aana e
seulehi oto na Dinge Maa'i Mo Jiu e aehota oto. Oto kire
si mamalo mola aana hai dinge laku ngeena i sulie mo
Ha'atolanga a Mosis.

24

A Jisas E Ta'ela'i Mwaanie Maenga
MATIU 28:1-10; MAK 16:1-8; JON 20:1-10

1 Oto mola i maahu'o-hu'o i ho'owa aana dinge i purine
Dinge Maa'i Mo Jiu, mo keni kire lae mai saana kilipwe'u,
na kire toolea mai mo ola wasu diana nge kire dau aakau
eeni.
2 Na kire lio oodoie hau ta'aasilana e lae oto mwaanie
maana kilipwe'u.
3 Oto kire sili hao i laona kilipwe'u, ta'e kire ka'a lio oodoie
ike lo'u rae aana a Jisas Aalaha.
4 Maholo kire ko lo'o-lo'onga'i pe'ie taipu'o-pu'onga i sulie
nga taa e raune, na e ro mwane kire to'oni aani to'oni rere'a
wana-wana kire uure oto pe'ire.
5 Oto maholona mo keni kire liotoli oto i aano aana kire
ko tohungei me'u hiito'o. Oto e ro mwane ngeena ko te'uri
hunire, "?E ue ni omu ko heitalea iini e mauri oto lo'u i
matolana mo iini e mae?
6 Ingeie ha'ike oto i leu, ta'e e ta'ela'i oto. Omu ke
aamasito'o aana nga taa e unue huni'omu maholo na ingeie
ue pe'i'omu hai Kalili. Aana e unue uuri,
7 'Kire kei niieu a Kale Ni Iinoni i laona nimana kira
ooraha'aala huni horo maesieu i lengine po'u-po'u, na
oolune nga hai dinge ne kei ta'ela'i lo'u.' "
8 Oto mo keni kire si aamasito'o aana nga taa a Jisas e
unue.
9 Oto kire lae mwaanie kilipwe'u, kire ko si lai ha'arongoa
aawalai pwaarongoisuli mwana eeta, na ngaeta mo iini lo'u.
10 Mo keni nge kire ha'arongoa mo hurula'aa aana nga taa
e rau, nge a Meri ni Makdala, na a Joana, na Meri nikana
Jemes, na ngaeta mo keni lo'u.
11 Ta'e mo hurula'aa kire lo'onga'inie mola uri nga taa mo
keni e unue e ka'a rongo ike mala nga mei ola, na kire ka'a
hiiwalaimoli ike aada.
12 Ta'e a Pita e ta'ela'i, na ko huru oto i saana kilipwe'u. E
lae ta'au i aonga'i, na ko leesie mola ta'e sala rere'a nge kire
uloa sapena Jisas aana. Oto e si eeliho'i mola pe'i tola ohie
nga taa e raune.

A Jisas E Haata'i Aana E Ro Iini I Sulie Tala Hunie I Emeas
MAK 16:12-13

13 Oto lo'u mola aana hai dingena, ngaeta ro iini aana
mwala ko lulu i sulie a Jisas ko lae hunie huilume i
Emeas, ola mala aawalai kilomita mwana eeta ha'ataulie
i Jerusalem.
14 Na kirerue ko lae pe'i ere-ere i sulie walu ola e raune.

15 Maholo kirerue ko lae pe'i totola i sulie walu olana, na
a Jisas maraana ko lae oto mai saadarue na ko hekusirerue
oto.
16 Kirerue leesie taane a Jisas, ta'e kirerue ka'a lio saie ike.
17 A Jisas ko te'uri hunirerue, “?Nga taa ni more ko lae
pe'i ere-ere i suliena?”
Oto kirerue uure hahuroto na maadarue ko rehitou oto.
18 Oto ngaeta iini aadarue, iini nge satana a Kleiopas, ko
te'uri hunie a Jisas, “!Ha'ike eena! Sa'a mola i'oe oto ta'a-ta'a
iini ni Jerusalem nge o ka'a sasaie ike nga taa e rau aana mo
dinge e mango haona.”
19 Oto a Jisas ko dolosi aadarue uuri, “?Nga mo ola uri
taa?”
Oto kirerue ko unue uuri, “Mo ola nge kire rau aana a
Jisas iini ni Nasaret. A mwaena ingeie nga ha'a-uusuli diana
na propet nanama nge a God e ne'isae paine haahie na
ahutana mwala kire ha'ama'u aana.
20-21 Oto i'emeelu, melu lo'o-lo'onga'inie uri ingeie ni oto
iini kei esuie mwala ni Israel ke ii'o luheta'i mwaanie
aalahanga ni Rom. Ta'e mo na'ohai pris na mo aalaha, kire
niie oto hunie mo Rom kire ke lei mae aana na kire horo
maesie oto i lengine po'u-po'u. Na oolune nga hai dinge
uure oto aana mo olana e rau lo'u ie.
22 Oto ngaeta mo keni aameelu ko si ladoa lo'u mo ola ni
pangata'inge uri kire ha'ahu'olie kilipwe'u,
23 ta'e kire ka'a lio oodoie ike rae aana i laona. Mo keine
kire aaliho'i mei, oto kire ko unue uri kire leesie mo ensel
e haata'i hunire, na mo ensel ngeena kire unue uri a Jisas e
mauri lo'u.
24 Ngaeta mo iini aameelu kire lae no'one i saana
kilipwe'u, na kire lio oodoie oto mala mo keni e unue ka'u.
Ta'e kire ka'a leesie ike a Jisas.”
25 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “!Mwae! More tohungei
pweu na more ka'a sai lio saie ike nga taa e to'ohuu lau-leu.
E malisine uri more ke hiiwalaimoli oto aana mo ola mo
propet kire unu'i.
26 Aana kire unue uri a Kraes kei saro sapesalu na kei mae
oto urine, nge ke si lai ii'o aana manikuluha'ana.”
27 Oto a Jisas ko aehota luhesie hunirerue mo ola uusuleni
e lae i sulie maraana i laona mo Ha'atolanga a Mosis lae hule
aana mo Uusu-uusu Maa'i mo propet.
28 Maholo kiraelu lae mai kara'inie huilume nge kirerue
ko lae huniena, oto a Jisas ko deu uri ke liu tara'asi mola
mwaanirerue.
29 Ta'e kirerue haaraie, kire ko te'uri, “Kolu ke ii'o ka'u i
leu aana ko seulehi oto, na kara'inie ke rodo oto.” Oto a
Jisas e si lae na ko ii'o oto pe'irerue aana nume kirerue ii'o
aana.

30 Oto maholo kiraelu ii'o i aano huni ngeu, a Jisas e hele
aana ho bred na ko ere ni paalahenga haahie. Oto e nisie,
ko si niie hunirerue.
31 Oto aana maholoi satona, maadarue e si taha na
kirerue ko lio saie oto a Jisas. Ta'e e tolana waa lo'u mola
mwaanirerue.
32 Oto kirerue ko si ere hailiu hunirerue uuri, “!Mwae!
Maholo nge e ere-ere hunikure i sulie tala na e luhesie
lo'onga'inge i laona mo Uusu-uusu Maa'i, e tohungei rongo
hai sai'i oto.”
33 Oto kirerue ko tolana ta'ela'i oto aana maholona, na
kirerue ko eeliho'i oto hunie i Jerusalem. Kirerue lae ta'au
na kirerue ko lio oodoie aawalai pwaarongoisuli mwana
eeta pe'ie ngaeta mwala lo'u kire loko.
34 Oto kire ko hola'i ha'arongorarue uuri, “A Aalaha e
ta'ela'i oto to'ohuu na e haata'i hunie a Saemon.”
35 Oto kirerue ko ladoa lo'u nga taa e rau i sulie tala, na
aana kirerue lio saie a Jisas maholo e nisie ho bred.

A Jisas E Haata'i Aana

Mo Pwaarongoisuli Ingeie
PALONGA 1:6-8

36 Maholo kirerue ko ha'a-ha'arongora aana mo olana,
na a Jisas maraana e uure oto i matolada na ko te'uri,
“Hanuelamanga ke ii'o pe'i'omu.”
37 Oto kire apara'i na kire ko tohungei me'u oto, aana kire
lo'onga'inie uri kire ko leesie aakalo.
38 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “?E ue ni omu ko lae otoi
me'u hiito'o urine? ?Na e ue ni saemiu ko rue-rua'a?
39 Omu ke leesie ka'u e ro nimeku na e ro ae'aeku. Ineu
taane ni ie. Omu ke hele ka'u i sapeku hunie omu ke saie,
aana aakalo ka'a to'o hasi'o ike na ka'a to'o suisuli ike, mala
omu ko leesi'i eeku ie.”
40 E ere urine mango, ko si haata'inie e ro nimana na e ro
ae'aena aada.
41 Kire ko tohungei pangata'i na kire ko ilenimwa'e oto
liutaa, ta'e ma'alana e urine na kire ka'a hiiwalaimoli ike ue
aana. Oto a Jisas ko dolosi aada uuri, “?Omu to'o aana nga
mei ola ni nga i leu?”
42 Oto kire ko niie mei ii'e maado'o hunie,
43 na e hele aana, ko si ngaa i maada huni haata'inie uri
ingeie nga aakalo ha'ike.
44 Oto ko te'uri hunire, “Mei ola nge e rau eeku ngeena,
nou unu mangoa oto oodoi'omu maholo nge nou o'o'o ue
pe'i'omu. Aana nou unue uri ahutana walu ola uusuleni e

lae i sulieu i laona Ha'atolanga a Mosis na aana mo Uusu-
uusu Maa'i mo propet na aana Puke ni Kana, kire kei saronai
oa mango.”†
45 Oto a Jisas e si tahanie manatada hunie kire ke lio saie
mo Uusu-uusu Maa'i.
46 Na ko te'uri hunire, “Uusulana e lae oto uurini. A Kraes
kei saronai sapesalu na kei saronai ta'ela'i lo'u mwaanie
maenga aana oolune nga hai dinge.
47-48 Kire unue no'one uri mei wala i sulieu ke lae hunie
ahutana mo iinoni ni welumalau ke aali'u takoie God hunie
ke sae'aasie mo ooraha'aa ikire. Oto omu ke lai ha'arongoa
mwala aana walu olana, aehota mai i Jerusalem, lae hule
aana ahutana mo komu ni welumalau.
49 Na ineu maraaku, ne ke si uusunge'inie mai haahi'omu
nga taa nge Aamaku e haiholota'inie. Ta'e omu ke ii'o ka'u i
Jerusalem hule aana omu kei hele aana nanamanga ngeena
uure i Lengi.”

A Jisas E Aaliho'i I Lengi
MAK 16:19-20; PALONGA 1:9-11

50 Oto a Jisas e toolera ta'au mwaanie i Jerusalem hule i
hoorana huilume i Betani, e si susue'inie e ro nimana, ko
ha'adiana'ara.
51 Maholo ko ere-ere ni ha'adiana'ara ue, na ko oopa oto
mwaanire aana a God e tahela'inie oto ta'au i Lengi,
52 na kire ko mani pouruuru ni ha'ama'unge aana.
Oto kire si eeliho'i pe'ie saemangonga oto liutaa ta'au i
Jerusalem.
53 Na kire si ii'o mola suli maholo ta'au i Nume Maa'i Peine
pe'i paalahelana God.

† **24:44** 24:44 A Jisas ko ere i sulie ahutana mo puke aana Haiholota'inge Lalahu'e ni ngeena. Mo Jiu kire oopaa mo Uusu-uusu Maa'i ikire ngeena aana e oolu aapa nge e Jisas e ere i suli'i ngeena.

Tataroha Diana I Sulie A Jisas Kraes Nge A Jon

E Uusue

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Jon Hurula'aa kalena Sepedi na ingeie ngaeta pwaarongoisuli a Jisas ni e uusue Tataroha Diana ienini. E ka'a unu haata'inie ike satana, ta'e ko ere mola i sulie maraana aana mo wala uuri, "pwaarongoisuli a Jisas e tohungei manata diana hunie." (Leesie Jon 13:23, 19:26, 20:2, 21:7,20,24.) A Jon Hurula'aa ingeie ngaeta hunu aana soihaada'inge, na e uusue no'one e oolu Uusu-uusu a Jon, na Haata'inge.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jon e uusu-uusu hunie ta'ena nga iinoni i laona walumalau. Tataroha Diana a Matiu e tohungei diana hunire mo Jiu, na Tataroha Diana a Mak e tohungei diana hunire mo Rom, na Tataroha Diana a Luk e tohungei diana hunire mo Krik, ta'e Tataroha Diana a Jon ienini nge e tohungei diana hunie ta'ena nga iinoni.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

E lio mala a Jon e uusue uusu-uusu ienini ola mala walu aawalai helisi mwana lime i purine hutelana a Jisas (85 A.D.). A Matiu, a Mak, na a Luk kire mani uusu mangoa oto mo Tataroha Diana nge kire uusu'i, na a Jon no'one ko sare sapeie ngaeta mo ola e aamasito'o aani i sulie mauringe na ha'a-uusulinge a Kraes.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon e uusu-uusu i sulie Tataroha Diana a Jisas Kraes Kalena God, aena aana saena hunie mwala ke hiiwalaimoli aana, na hunie kire ke hele aana maurihe huu. (Leesie Jon 20:30-31.) A Jon e haata'inie uri ta'e a Jisas maraana mola e sai da hunie mwala ke saie a God. Oto mala uri nga iini ko sare leesie a God, nge ke leesie mola tolahana a Jisas. A Jisas e ere ni aalahuunge i sulie maraana uuri,

Ineu oto ngaulaa ni meurihe,

(Jon 6:35)

na *Ineu oto raa-raa hunie walumalau,*

(Jon 8:12)

na *Ineu oto a kakalihe diana hunie mo sipu,*

(Jon 10:11)

na *Ineu oto ai grep to'ohuu.*

(Jon 15:1)

A Jisas e ere lo'u i sulie maraana uuri, *Ineu oto iini e ii'o huu,*

(Jon 8:24)

na *Ineu oto aahu'ine maurihe,*

(Jon 11:25)

na *Ineu oto tala, na walaimolinge, na maurihe.*

(Jon 14:6)

Oto ahutana mo maholo a Jisas e unue mei wala uuri "Ineu oto," nge ko pe'ikie hunie kie ke lio saie tolahana a God e uri taa.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

hiiwalaimolinge, manata-diananga, raa-raa, maurihe, walaimolinge, ha'awalaimoli'anga, Jisas Kalena God

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Jon 3:16, Jon 20:30-31, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie ii'onga i lalo aana a Kraes nge Jon 15.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A Jisas e uure oto mai i na'ona aehotalana walumalau.

(1:1-18)

A God e dau aakau aana mo ola loosie asunge a Jisas.

(1:19—1:51)

A Jisas e ha'a-uusulie mwala hunge aana mo henue oto hunge.

(2:1—12:50)

A Jisas e ha'a-uusulie mola mo pwaarongoisuli ingeie i na'ona maenga ingeie.

(13:1—17:26)

A Jisas e mae na e mauri eeliho'i lo'u.

(18:1—21:25)

A Jisas Ingeie Mei Wala Ni Meurihe

1 Aana aehotalana walu ola na walumalau ha'ike ue, a mei Wala e pwani ii'o oto, na a mei Wala ngeena oto i saana God, na a mei Wala ngeena ingeie tohungei God oto no'one.

2 Ingeie oto i saana God uure i aehotalana.

3 Ha'aholalana ta'ena nga ola e si lae no'one mola aana. Nga ta'a-ta'a mei ola nge ha'aholalana e lae, e ka'a lae ike aaho'a aana.

4 A mei Wala ngeena oto aahu'ine maurihe, na maurihe ngeena oto raa-raa hunie mo iinoni aana walumalau.

5 A Raa-raa ngeena ko raa i laona rodohono, na rodohono e ka'a a'aila'a ike liutaa aana hunie ke mwa'asie.

6 Oto a God e uusunge'inie nga mwane satana a Jon.

7 Na ingeie ienini, e lae mai huni ha'arongoa mwala aana a Raa-raa ngeena, hunie kire ke mani rongoa tataroha aana, na kire ke hiiwalaimoli aana.

8 A Jon maraana, ingeie a Raa-raa ngeena ha'ike, ta'e e lae
mola mai huni ere i sulie a Raa-raa ngeena.
9 A Jon e unue uri a tohungei Raa-raa ko lae oto mai laona
walumalau, na ingeie oto kei raangie ahutana iinoni i laona
walumalau.
10 A mei Wala ngeena e lae oto mai i laona walumalau,
na ha'aholalana walumalau e lae taane oto aana, ta'e
walumalau e ka'a manata'inie ike.
11 Ma'alana tohungana mwala ingeie mo Jiu, ta'e kire ka'a
takuhie ike.
12 Ta'e ngaeta mo iini kire takuhie taane, na kire hii-
walaimoli oto aana. Oto e asuie uri ikire oto, kire ke ne'ie
mo kalena God.
13 Kire ka'a ne'i kalena God ike aana hutanga nge e uure
mwaanie hari-huninge ni sape i sulie tolaha ni iinoni, ta'e
kire hute haalu oto aana God maraana.
14 A mei Wala ngeena e lae oto mai na e ne'i iinoni. E
o'o'o oto i matolameelu na melu leesie oto manikuluha'ana,
mei menikulu'anga oto paine aena aana ingeie oto ta'a-ta'a
mwela moute'i a God. Ingeie oto ko niie ahutana hahu'ana
manata-diananga a God hunikie, na ko unu-unue ahutana
walaimolinge a God hunikie.
15 A Jon e ere i sulie a mei Wala ngeena, na e soi oto paine
uuri, “Iini nge nou ere-ere rarangana ka'u ienini, nge nou
unue uuri ‘Iini kei lae mai sulieu e paine lo'u liutaa aaku,
aana ingeie e pwani ii'o oto na ineu nou ka'a hute ue.’ ”
16 Oto aena aana e tohungei honu aana manata-diananga
na walaimolinge, nge ko nii-niie mai ngaeta mo niinge diana
lo'u hunie ke oolisie niinge diana wau i na'o ngeena.
17 Aana waite a God e niie mo Ha'atolanga hunie a Mosis
hunie ke he'i nii'i lo'u hunie mwala, ta'e a Jisas Kraes
maraana ko niie mai manata-diananga na walaimolinge
hunikie.
18 Nga ta'a-ta'a iini e ka'a leesie ike ue a God. Ta'e ta'a-ta'a
mwela moute'i ingeie ko o'o'o pe'ie Aamana, na aana ingeie
tohungei God no'one, ingeie oto e haata'i diana aana a God
hunikie.

A Jon Loto Maa'i E Unue Uri A Jisas Oto A Ha'a-uuri Nge Kire Haara'inie No'one A Kraes
MATIU 13:1-12; MAK 1:1-18; LUK 1:1-18

19 Oto laladonga i sulie laeliwalanga a Jon e lae uuri. Mo
na'ohai mwane ni Jiu i Jerusalem kire uusunge'inie ngaeta
mo pris na ngaeta mo iini aana komu a Livae † i saana Jon

† **1:19** 19 Asunge mo iini aana komu a Livae hunie kire ke pe'ie mo pris oto tarau i laona Nume Maa'i Peine mo Jiu.

huni dolosi aana uuri, “?A tei ni i'oe? ?Mwaanie ohe i'oe a
Kraes?”†
20 Oto a Jon e ka'a eero ike, ta'e e tola tahanga'inie mola
uuri, “Ineu a Kraes ha'ike.”
21 Oto kire ko he'i dolosi lo'u aana uuri, “?Oto i'oe a tei
ke'u? ?Wa ohe i'oe a Propet Elaeja?” †

Oto a Jon ko aalamire mola uuri, “Ineu ha'ike.”

Oto kire ko dolosi lo'u aana uuri, “?Mwaanie ohe i'oe oto
propet paine mala a Mosis nge emi ko maa-maa'oohie?”

Oto ko aalamire lo'u uuri, “Ha'ike no'one.”

22 Aena urine kire ko si te'uri hunie, “?Oto i'oe nga iinoni
uri taa ka'u? O ke unu diana aana oodoi'emeelu hunie melu
ke lai ha'arongoa mo iini kire uusunge'ini'emeelu mei.”
23 Oto a Jon e si aalamire mola aana walana Propet Aesaea
uuri, “Ineu ka'u oto *iini ko soi-soi peine i laona hanuesala
uuri, ‘Omu ke ha'a-oodohie tala loosie laenga mai a Aalaha.’ ”
Aesaea 40:3
24 Oto mo iini aana pulitaa ngeena nge ikire mo Parise
kire uusunge'inire mai ngeena,
25 kire ko si dolosi aana a Jon uuri, “?Mala uri i'oe a Kraes
ha'ike wa a Elaeja wa a propet paine ngeena, na e ue ka'u o
ko loo-loto maa'i oto aana mwala?”
26 Oto a Jon ko aalamire uuri, “Ineu, nou to'o aana
nanamanga taane huni loto maa'i aana mwala aani wei.
Ta'e nga iini omu ka'a lio saie ike uri ingeie a tei, ingeie
taane mola i matolakaelu.
27 Ingeie oto iini nge no ko deu aakau aana tala loosie, na
ingeie oto e tohungei peine lo'u liutaa aaku, hule aana ineu,
na nou ka'a diana ike malisine ne ke asu mala koni-konihe
huni luhesie ho'ohaahi'ae ingeie.”
28 Walu erenga ienini kire rau oto wau aana leu a Jon e
loto maa'i aana, nge e kara'inie huilume i Betani po'o wau
hatarie sato pwaa aana wai i Jodan.†

---

† **1:19** 19 Satai Kraes ngeena, ne'isaenga aana uri a Ha'a-uuri, iini nge a God e haiholota'inie uure oto waite uri kei lae mai huni ha'a-uurie mwala ingeie. Leesie ere-luhesilana mo wala wai purine puke. † **1:21** 21 Mo Jiu kire aamasito'o aana uri a Propet Elaeja e ka'a mae ike, ta'e e hane mauri mola ta'au i Lengi. Kire hiiwalaimoli uri a Propet Elaeja kei ooli mei huni unu tahanga'inie uri ha'amangolana walumalau e kara'ini oto. Asunge a Jon Loto Maa'i e aaopa aana ingeie ko haata'inie Kalena God hunie mwala ni Israel. Aena urine ka'u e unue ingeie a Elaeja ha'ike. Lae-lae a Jisas e unue uri a Jon Loto Maa'i ingeie a Elaeja. (Leesie Matiu 11:14 na Matiu 17:10-13.) Ta'e maholo a Jisas e ere urine, e ka'a ere aaopa ike mwaanie a Jon Loto Maa'i, aana a Jisas ko ere i sulie a Jon Loto Maa'i mala iini nge ko toolea mwala lo'u i saana God aana ko ha'a-oaie walana Propet Malakae aana Malakae 4:5-6. † **1:28** 28 Huilume i Betani ienini e aaopa mwaanie huilume i Betani nge Jon 11:1 na Mak 11:1 kire ere i sulie nge e ii'o kara'inie i Jerusalem.

A Jisas Oto Iini Nge Ko Ta'aasie Ooraha'aa Aana Walumalau

29 Oto hai dinge lo'u mola i purine, a Jon e leesie a Jisas ko
lae mai saana, oto ko si te'uri, “!Lio ka'u! A mwane ngeena,
ingeie oto Kalei Sipu a God, aena aana ingeie ni ko ta'aasie
ooraha'aa aana walumalau.
30 Iini nge nou ere-ere i sulie ka'u oto ngeena, aana maholo
nou unue uuri, ‘Nga iini kei lae mai sulieu, ta'e ingeie e
paine lo'u liutaa aaku aana ingeie e pwani ii'o oto na ineu
nou ka'a hute ue.’
31 Ineu na nou ka'a saie ike no'one hola'ina'o uri ingeie a
tei. Ta'e ma'alana e urine nou lae pe'i loo-loto maa'i aana
mwala mola aani wei loosie maholo kei hule, hunie uri
mwala ni Israel kire ke si lio saie uri ingeie a tei maholo
ko hule ngeena.”

32-33 Oto a Jon ko si unu tahanga'inie hunie mwala uuri, “A
God e uusunge'inieu mei huni loto maa'i aana mwala aani
wei loosie iini nge kei lae ue mai. Aana maholona, ineu nou
ka'a sai diana aana ike ue uri ingeie a tei. Ta'e a God e unue
hunieu uuri, ‘Iini o ko leesie Li'oa Maa'i ko siho i lengine
na ko ii'o oto i lengine, ingeie otona iini kei loto maa'i aana
mwala aana Li'oa Maa'i.’ Oto no ko unu tahanga'inie uri
ingeie oto mwane nou leesie Li'oa Maa'i e siho mai uure i
Lengi oto mala hiroikuu na e ii'o oto i lengine.
34 Nou leesie oto, na no ko unue oto huni'omu uri ingeie
oto Kalena God.”

E Ro Pwaarongoisuli Kire Tala'ai Lulu I Sulie A Jisas

35 Oto hai dinge lo'u i sulie, a Jon e uure lo'u weu i leune
pe'ie ngaeta ro pwaarongoisuli ingeie.
36 Maholo e leesie a Jisas ko tapaliu oto ko te'uri hunie e
ro mwaena, “!Lio ka'u! Kalei Sipu a God, ka'u oto waune.”
37 E ro pwaarongoisuli ngeena e rongoa a Jon ko ere urine,
oto kirerue aali'u, kirerue ko lulu i sulie oto a Jisas.

38 A Jisas e aali'u na ko leesie e ro mwane ko lae i sulie.
Oto ko dolosi aadarue uuri, “?Nga taa more saeto'o aana?”

Oto kirerue ko aalamie uuri, “?O ko o'o'o i tei, Rabae?”
(Mei wala “Rabae” ngeena, ngaeta mei wala aana erenga
mo Jiu, lo'onga'inge aana uri “Ha'a-uusuli.”)

39 Oto a Jisas ko te'uri hunirerue, “More ke lae mai na
more ke leesie oto maraamore'i.” E ere urine mola hunire
ola mala maholo sato e ngara aawala haahuu i ho'owa aana

hai dingena.† Oto kirerue si lae pe'ie hunie leu nge ko o'o'o
aana, na kirerue ko ii'o oto pe'ie aana hai dinge ngeena.
40 Ngaeta mwane aana e ro mwane ngeena, a Andru,
aasine a Saemon Pita.
41 Oto a Andru ko tolana lo'ohie oto aasine, a Saemon,
na ko ha'arongoa oto uuri, “Mere lio oodoie oto a Mesaea.”
(Mei wala “Mesaea” ngeena, ngaeta mei wala aana erenga
mo Jiu, lo'onga'inge aana uri “Kraes,” iini nge a God e
haiholota'i ni uusunge'inie mai huni ha'a-uurie walumalau.)
42 Oto a Andru e toolea Saemon i saana Jisas. A Jisas e
to'omaaie a Saemon, e si te'uri, “T'oe oto a Saemon kalena
Jon, ta'e haara'inilemu kei lae oto aana a Sipas.” (Satai ola
aana erenga mo Jiu ngeena e sada mola pe'ie satai Pita aana
erenga ni Krik, na lo'onga'inge aana uri “a Hau” aana a Jisas
e saie uri a Pita kei ne'ie mwane kei uure ma'uta'a diana
mala hau e susu.)

A Jisas E Soie A Pilip

Na A Nataniel Huni Lulu I Sulie

43 Oto hai dinge lo'u i sulie, a Jisas e ne'isae huni lae hao i
Kalili. E lio oodoie a Pilip, oto ko te'uri hunie, “O ke lae mai
lulu i sulieu.”
44 A Pilip ingeie mwane ni Betsaeda, huilume no'one a
Andru na Pita.
45 Oto a Pilip e lae haitalea a Nataniel, ko si te'uri hunie,
“Melu lio oodoie oto a Kraes nge a Mosis e uusu-uusu i sulie i
laona uusu-uusu aana mo Ha'atolanga, na mo propet no'one
kire uusu-uusu i sulie. Ingeie oto a Jisas ni Nasaret, kalena
a Josep.”
46 Oto a Nataniel ko dolosi aana uuri, “!Ha'ike eena! ?
Uri nga mei ola diana uri taa ni kei uure mai mwaanie i
Nasaret?”
A Pilip ko aalamie uuri, “Lae mai na o ke leesie oto
maraamu.”
47 Maholo a Jisas e leesie a Nataniel ko lae mai takoie, ko
si ere oalana uuri, “A mwane ie tohungei mwane ni Israel
to'ohuu nge e sa'a hahu'ei eeroa ike nga iini.”
48 Oto a Nataniel e dolosi aana Jisas uuri, “?O manata'inieu
ke'u uri taa?”
A Jisas e aalamie uuri, “Nou leesi'o ka'u weu i ae'aena ai
fik, na a Pilip e ka'a soi'o ue.”

---

† **1:39** 39 Erenga ni Krik e unue mola uuri, “E hule oto aana aawalai maholoi sato.” Mala uri a Jon ko iidumie mo maholoi sato mala mo Jiu, nge e ne'ie oto 4 kiloko i seulehi eena. Ta'e aana a Jon ko ere luhesie mo wala ni Jiu i laona uusu-uusu ienini, e ka'a lio ike mala ko uusu-uusu mola hunire mo Jiu. Oto kie saie uri a Jon ko iidumie mo maholoi sato mala mo Rom ko iidu-iidu. Oto iidunge ikie e sada no'one mala iidunge mo Rom. Oto kie sai uri kire oodoie a Jisas ola mala 10 kiloko aana aapa i ho'owa.

49 Oto a Nataniel ko si te'uri hunie a Jisas, “!Poro paine,
i'oe oto Kalena God! !I'oe oto inemauri nana mo Israel!”
50 Oto a Jisas ko dolosi aana a Nataniel uuri, “?Uri o
ko hiiwalaimoli mola aena aana nou unue huni'o uri nou
leesi'o i mamalutana ai fik ngeena? O kei leesie taane mo
ola paine lo'u liutaa aana leu ienini.”
51 Na ko he'i unue lo'u hunire uuri, “No ko unue oto
to'ohuu huni'omu uri omu kei leesie mo ola paine lo'u liutaa,
hule aana omu kei leesie i Lengi kei taha na mo ensel a God
ko walo-waloliu ta'au na mai aano i seeku a Kale Ni Iinoni.”
†

2

A Jisas E Asuie Wai E Ne'ie Waen

1 Oto lo'u mola i purine e ro hai dinge e mango, ngaeta
ngauhe aana ha'arurunge e rau aana huilume i Kena aana
po'o ni henue i Kalili. Nikana Jisas no'one i leune,
2 na kire ha'arongoa mai no'one a Jisas na mo pwaaron-
goisuli ingeie hunie ngauhe ngeena. 3 Oto i sulie tolahada,
kire ko inu-inu waen aana ngauhe aana ha'arurunge, na
lae-lae waen ikire e mango oto. Oto maholo waen ikire e
mango, nge nikana Jisas ko si te'uri hunie, “Waen e mango
oto mwaanire.”
4 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “?Hunie kure ke ue ka'u,
Teite, na e ka'a hule ue aana maholo ineu hunie ne ke
haata'inie manikuluha'aku?”
5 Ta'e a nikana e unue mola hunie mo koni-konihe uuri,
“Nga mei taa ko unue huni'omu, omu ke dau mola i sulie.”
6 Na i sulie tolahana mo Jiu huni hodalie walu ola hunie
mauriha'ada ke maa'i,† kire ne'ie e oono ho ate'a hau peine
i leune. Na kire mani adona ola mala tangalai lita aani wei
nga hue.
7 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo koni-konihe, “Omu ke
dedeie mo ho ate'a ngeena aani wei.” Oto kire dedei'i na
kire mani honu makeato oto.
8 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunie mo koni-konihe, “Omu ke
taluhie nga leu mwaanie ngaeta ho ate'a, na omu ke toolea
hunie na'ohai koni-konihe nge ko lio i sulie mo ngeulaa aana
ngauhe.” Oto kire si toolea kao-kao ngeena hunie.
9 Maholo na'ohai koni-konihe e mami aahongana, na wai
ngeena e ne'i waen oto. A porona e ka'a saie ike uri waen

---

† **1:51** 51 A Jisas ko haata'inie uri ingeie e paine lo'u liutaa aana Jekob, weuwana mo Jiu oto i na'o, aana nga taa e rau heuta'ai aana weuwada a Jekob ko reu no'one aana a Kraes. Leesie Jenesis 28:10-17. † **2:6** 2:6 Mo Jiu kire to'o aana mo ha'atolanga oto hunge i sulie lotonga na hoda-nimanga hunie kire ke ii'o rere'a, aana kire unue uri tolahai ola urine kei pe'ire hunie kire ke adona palolana a God.

ngeena e uure i tei, ta'e mo koni-konihe ha'alaa kire saie.
Oto na'ohai koni-konihe ngeena e soie poro haalu,
10 ko si te'uri hunie, “No ko tohungei pangata'ini'o, aana
ta'ena nga iinoni lo'u, kire ko hola'i nii-niie ka'u tohungei
waen diana ana mwala. Oto maholo mwala kire inu hiito'o
oto, nge kire ko si niie lo'u waen nge e ka'a tohungei diana
ike ngeena. Ta'e i'oe, tohungei waen diana ienini o ko si lae
pe'i niie mai puri.”
11 Eetana nga mei tolimaa aana nanamanga a Jisas ienini,
e asuie i Kena aana po'o ni henue i Kalili. I leune e
haata'inie manikuluha'ana, nge mo pwaarongoisuli ingeie
e si hiiwalaimoli aana.
12 I purine ngauhe aana ha'arurunge ngeena e mango, e
si lae hunie i Kapaneam pe'ie nikana, na mo eesine mwane
kire mani hute, na mo pwaarongoisuli ingeie. Oto kire ii'o
lo'u i leune hunie ngaeta mo hei dinge.

Eetana Nga Maholo A Jisas E Oohea Mwala Ha'a-ha'aholi Mwaanie Nume Maa'i Peine

13 Maholona ko kara'inie mone oto hai dinge paine ikire
mo Jiu huni esuie Houlaa Ni Liumwaanie, oto a Jisas e
hanetaa ta'au i Jerusalem.
14 E lae ta'au i Nume Maa'i Peine na ko leesie mwala ko
ha'aholinge'inie mo ola mauri hunie mo uuraa'inge. Mwala
ko ha'aholinge'inie mola mo puluke na mo sipu na mo
hiroikuu ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i Peine. Na
mwala nge kire ko ooli-oolisi to'oha aana mo henue hai
aaopa'i hunie to'oha ikire mo Jiu, kire ii'o oto no'one ta'au i
sulie mo taetahe ikire.
15 Oto a Jisas e asuie nga ola huni reu-repu aana iieli walo,
ko si oohe aasie mo puluke na mo sipu ngeena mwaanie
lolata aana Nume Maa'i Peine. Na ko korasie oto mo to'oha
mwala ko ooli-oolisi to'oha ngeena, na ko pwelusie oto mo
taetahe ikire i aano.
16 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo iini ko ha'a-ha'aholi
hiroikuu, “!Omu ke ta'aasie mo ola ienini mwaanie i leu!
!Omu ko tohungei waelie mola nume Aamaku, aana omu
ko da ko ne'i leu ni ha'aholi!”†
17 Maholo nge a Jisas e ere urine, mo pwaarongoisuli
ingeie ko si aamasito'o aana Uusu-uusu Maa'i e unue uuri,
Ne'isaenga paine haahie nume i'oe God, ko weru oto mala
dunge i manataku. *Sam 69:9*

---

† **2:16** 2:16 A Jon ko lalado i leu i sulie eetana nga maholo a Jisas e oohea mwala mwaanie Nume Maa'i Peine aana maholo e si aehota huni lae pe'i taroha'inie Aalahanga a God. E oolu Tataroha Diana kira Matiu na Mak na Luk kire ko meni ere no'one i sulie ngaeta maholo a Jisas e oohea mwala mwaanie Nume Maa'i Peine. Ta'e kire ko ladoa ruana nga maholo a Jisas e oohea mwala urine aana wiki ooreta i na'ona e mae. Leesie Matiu 21:12-13, na Mak 11:15-17, na Luk 19:15-45.

18 Oto mo mwane paine mo Jiu kire lae mai saana Jisas,
kire ko si te'uri hunie, “?Nga hu'i-hu'ite uri taa o sai esuie
mala nga tolimaa huni haata'inie aameelu uri o to'o aana
nanamanga huni esuie leune?”
19 Oto a Jisas e aalamire mola uuri, “Mala uri omu kei
ohoie Nume Maa'i ienini i aano, ta'e ineu ne kei ta'e aaliho'i
aana lo'u mola aana e oolu aata hai dinge.”
20 Oto kire ko te'uri, “!Ha'ike eena! E hai aawalai helisi
mwana oono nge mwala kire tohue Nume Maa'i Peine ie i
suli'i. ?Oto uri i'oe o kei ta'ea lo'u mola aana e oolu aata hai
dinge?”
21 Ta'e nume maa'i nge a Jisas e ere rarangana uri sapena
mola maraana ni ngeena.
22 Oto maholo e ta'ela'i mwaanie maenga, nge mo
pwaarongoisuli ingeie kire si aamasito'o aana e ere urine.
Na kire si hiiwalaimoli aana mo Uusu-uusu Maa'i na oto
aana mei wala nge a Jisas e unuena.
23 Oto aena aana a Jisas e haata'inie mo tolimaa aana
nanamanga ingeie maholo e o'o'o i Jerusalem aana Houlaa
Ni Liumwaanie ngeena, mwala oto hunge kire hiiwalaimoli
uri ingeie oto a Kraes, iini kire ko maa-maa'oohie.
24 Ta'e a Jisas e ka'a tohungei noruto'o ike aada, aena aana
e saie mone tolahana ahutana iinoni.
25 Oto ma'alana nga iini e ka'a unue lo'u tolahana mwala
oodoie, ta'e ingeie e saie mola nga taa i laona manatada.

3

A Nikodimas E Lae Mai

Saana Jisas

1 Oto ngaeta na'ohai mwane haahie mo Jiu nge satana a
Nikodimas, na ingeie no'one aana pulitaa mo Parise,
2 e lae mai saana Jisas aana ngaeta hai rodo, oto ko te'uri,
“Ha'a-uusuli, melu leesie tolimaa aana mo hu'i-hu'ite o ko
esui'i ngeena, na melu manata'inie uri i'oe nga ha'a-uusuli
uure oto mwaanie a God. Aana nga ta'a-ta'a iinoni e sa'a
roro'a ni esuie ike mo hu'i-hu'ite o ko esui'i ngeena, na uri
a God ka'a pe'ie.”
3 Oto a Jisas ko aalamie ko te'uri, “No ko unue oto to'ohuu
huni'o uri nga ta'a-ta'a iinoni e sa'a roro'a ni lio mangine
Aalahanga a God na e ka'a hute haalu lo'u.”
4 Oto a Nikodimas ko te'uri hunie a Jisas, “?Nge iinoni e
repo oto, kei hute uri taa lo'u? ?Uri kei sili eeliho'i lo'u iiana
nikana hunie ke si hute ha'arue lo'u?”
5 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “No ko unue oto to'ohuu
huni'o uri mala nga iini e ka'a hute aani wei na lo'u aana

Li'oa Maa'i, nge e sa'a roro'a ni sili ike i laona Aalahanga a
God.
6 Iini nge e hute mola aani iinoni, nge ingeie kei to'o aana
mauringe no'one mola mala iinoni. Ta'e iini e hute aana
Li'oa Maa'i a God, nge ingeie kei to'o aana maurihe oto mala
ngaeta kalena God.
7 O ke su'uri papangata'i aana no ko unue huni'o uri omu
ke haro hute haalu lo'u ha'alaa.
8 Li'oa Maa'i a God e urihana iiru nge ko ooru-ooru mola
aana ta'ena nga leu i sulie saena. O ko rorongoa taane aawa-
aawatana, ta'e o ka'a saie ike uri e uure mai i tei, wa ko lae
pwau i tei. E urine no'one maholo Li'oa Maa'i a God ko niie
maurihe huu nana nga iini, aana o ka'a saie e rau uri taa,
ta'e o si saie mola uri e to'ohuu."
9 Oto a Nikodimas ko dolosi uuri, "?Ha'alaa leune kei reu
uri taa eena?"
10 A Jisas ko aalamie ko te'uri, "!Ha'ike eena! I'oe oto ha'a-
uusuli peine i Israel. ?Oto e ue ka'u o ka'a lio saie leune?
11 No ko ere to'ohuu oto huni'o uri melu ko ere oto i sulie
nga taa melu manata'inie, na melu ko unu tahanga'inie oto
oodoi'omu nga taa melu leesie. Ta'e nga iini eemiu e ka'a
sare hiiwalaimoli ike mola aana.
12 ?Mala uri omu ka'a hiiwalaimoli oto aaku aana no ko
ere i sulie mo ola ko reu-reu mei aano i leu, omu ke si
hiiwalaimoli eeku uri taa eena aana uri ne kei ere i sulie
mo ola ko reu ta'au i Lengi?
13 Aana nga ta'a-ta'a iini aaopa lo'u e ka'a lae ike ue ta'au
i Lengi hunie ke ha'arongo'omu aana, mwaanieu a Kale Ni
Iinoni nge nou uure ta'au i Lengi.
14 "Oto i na'o maholo mo mwaa ala-ala oto hunge kire ko
alaie mo Israel i laona hanuesala, a God e unue hunie a
Mosis ke asuie mwaa aana bras hunie ke ta'ea i lengi pe'ie
hai ei. Oto ta'ena nga iini ko lio takoie, nge ha'a-uurilana ko
lae oto. Nge e urine no'one aana ineu a Kale Ni Iinoni, kire
kei ta'eau i lengi pe'ie hai ei,
15 uri hunie ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli eeku kei
helesie maurihe huu."

A Kalena God E Lae Mai

Huni Ha'a-uurie Walumalau

16 A God e tohungei manata diana hunie walumalau, hule
aana e uusunge'inie ta'a-ta'a mwela moute'i ingeie ke mae
oalana, hunie ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana ke su'uri
ei'aa, ta'e ke helesie maurihe huu i tehula'ana.
17 Aana a God e ka'a uusunge'inie ike a Kalena i laona
walumalau hunie ke leie walumalau, ta'e hunie ha'a-
uurilana walumalau ke lae aana.

18 A tei nge ko hiiwalaimoli aana a Kale, leilana e sa'a lae
ike. Ta'e a tei nge e ka'a sare hiiwalaimoli aana, nge leilana
e pwani lae oto, aena aana e ka'a hiiwalaimoli ike aana ta'a-
ta'a mwela moute'i a God.
19 Na leilada kei lae mola aena aana raa-raa e lae oto mai
laona walumalau, ta'e kire hari hunie mola rodohono liutaa
aana raa-raa, aena aana helelada e tata'ala.
20 Mo iini helelada e tata'ala kire tohungei leledie raa-raa,
aena aana kire sere'inie uri haata'inilana mo tata'alanga
ikire ke lae haada'i.
21 Ta'e iini nge helelana e diana aana ko eu'esuie mo ola
aana walaimolinge hali'ite, nge ingeie e saeto'o aana raa-
raa, aena aana raa-raa ko haata'inie uri a God ni ko pe'ie
huni esuie ahutana mo esunge ingeie.

A Jon Loto Maa'i E Ere Ha'apaina'aa Lo'u A Jisas

22 Oto puriha'ana, a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie
kire si lae wau mwaanie mo huilume na kire o'o'o ka'u weu
aana po'o ni henue i Jiudia i leune ha'ataulie mo huilume.
Oto mwala ko si lae mai i saada, na kire ko lae pe'i loto maa'i
aana mwalana.
23-24 Na aana maholona, a Herod e ka'a ne'ie ike ue a Jon
Loto Maa'i i nume ni ho'o, ta'e a Jon ko lae ue pe'i loo-
loto maa'i aana mwala i laona mo lama i Aenon kara'inie
huilume i Salim, aena aana mo huulaa ni wei e hunge i
leune. Mwala oto hunge kire ko lae oto mai saana, na e loto
maa'i oto aada.
25 Oto erenga haitapali ko aehota lae oto i matolana mo
pwaarongoisuli a Jon na ngaeta mwane ni Jiu haahie mo
Ha'atolanga a Mosis i sulie ha'ahili-hilinge aani lotonga
rere'a.
26 Lae-lae, kire lae mai i saana Jon na kire ko ha'arongoa
uuri, “?Ha'a-uusuli, o saie mwane nge e o'o'o pe'i'o i reune
wai i Jodan aana aapa po'o wau, nge o ere-ere i sulie? A
mwaena ko loo-loto maa'i oto, na ahutana mwala ko meni
lae oto i saana.”
27 Oto a Jon ko aalamire uuri, “Ta'ena nga ola nga iini e
to'o aana, e to'o aana mola aena aana a God ta'au i Lengi e
niie nana. Oto nou sa'a saehanalie ike asunge a porona, wa
ne ke upwesie mwala nge kire ko lae oto i saana.
28 I'omu maraamiu omu rongoa ka'u oto aana nou unue
uri Ineu a Kraes ha'ike, ta'e ineu iini a God e uusunge'inieu
mola huni deu aakau aana tala loosie a Kraes ni ie.
29 Maholo ha'arurunge ko lae, a poro haalu oto iini nge ko
to'o keni. Ta'e tohungei malahune poro haalu ngeena nge
e na'ona laeha hunie tola-keninge, ingeie ko si ilenimwa'e
mola haahie ha'arurunge a poro haalu ngeena. Oto ineu

domana malahune poro haalu ngeena, na ilenimwa'enga
ineu ko lae mola mai oa urine.
30 Ingeie ke pai-peine oto, na ineu ne ke mwai-mwei oto.”

A Kraes E Paine Oto Liutaa

Aana E Lae Mai Uure Ta'au I Lengi

31 Iini nge e lae mai uure ta'au i Lengi, ingeie oto e paine
liutaa aana ahutana mwala. Iini nge e uure mola mai
mwaanie walumalau mai aano i leu, iini oto mai aano eena
aana walumalau, na ko ere-ere mola i sulie walu ola ko
reu-reu mai aano aana walumalau ie. Ta'e iini nge e lae
mai uure ta'au i Lengi, ingeie oto e paine haahie ahutada
mango.
32 E uure ta'au i Lengi na ko unu-unu tahanga'inie mo ola
e leesi'i na e rongo'i, ta'e toota'i iini mola kire hiiwalaimoli
lo'u aana walana.
33 Ta'e mo iini nge kire ko hiiwalaimoli aana walana, kire
haata'inie uri kire hiiwalaimoli aana nga taa a God e unue
e tohungei to'ohuu.
34 Aana iini nge a God e uusunge'inie mai uure ta'au i
Lengi ngeena ko unu-unue walana God oto tarau, aena aana
a God e nii ta'ingelu aana Li'oa Maa'i ingeie oto hunie.
35 A Mama'a e manata diana hunie a Kalena, na e niie
ahutana walu ola mango oto i laona nimana huni lio i suli'i.
36 Oto iini ko hiiwalaimoli aana a Kale e hele aana oto
maurihe huu eena. Ta'e iini nge e ka'a hiiwalaimoli ike aana
a Kale, e sa'a roro'a ni hele aana oto maurihe ngeena, ta'e
kei ii'o huu oto i mamalutana saewasunge a God.

4

A Jisas E Ere-ere

Pe'ie Keni Ni Samaria

1 Oto mo Parise kire rongoa uri mo iini hunge ko lulu
i sulie oto a Jisas, na ko loto maa'i oto aada, na hule aana
kire hunge oto liutaa aana mo iini kire ko pwaarongo i sulie
a Jon Loto Maa'i.
2 (Ta'e a Jisas maraana e ka'a loto maa'i ike aana mwala.
Mo pwaarongoisuli ingeie ni mola kire ko esuie loto-
maa'inge.)
3 Oto maholo a Jisas e manata'inie uri mo Parise kire
rongo oto urine, e si ta'ela'i mwaanie po'o ni henue i Jiudia
na ko eeliho'i oto hunie po'o ni henue i Kalili.
4 Na tala hunie i Kalili ngeena e liu i laona po'o ni henue
i Samaria.

5 Oto a Jisas ko si hule i Samaria aana huilume satana i
Saeka. Huilume ngeena, e ii'o mola kara'inie mei aano nge
a Jekob e niie oto waite nana a Josep, a kalena.
6-8 Na kakalu a Jekob e elie, e ii'o ue i leune. Oto a Jisas e
lae wau e ii'o i aano i reune kakalu ngeena, aena aana ko
weo aana laenga. Maholona sato e ngara e oono i seulehi,†
na i purine mo pwaarongoisuli kire lae ta'au i huilume huni
holi ngeulaa, oto ngaeta keni ni Samaria e lae mai huni tei
wei aana kakalu ngeena. Oto a Jisas ko te'uri hunie, “O ke
dangu wei ekue.”
9 A keine ko tohungei pangata'i aena aana mo Jiu ko
tohungei leledie mo Samaria, hule aana kire ka'a sare ngau
ike wa kire ke inu aana mo kao-kao mo Samaria. Oto a keine
ko te'uri hunie a Jisas, “I'oe mwane ni Jiu, na ineu keni ni
Samaria. ?Oto e ue o ko si sukaa nga mei wei emue aaku?”
10 A Jisas e aalamie ko si te'uri hunie, “I'oe o ka'a saie ike
mei niinge a God ko sare niie huni'o, na o ka'a saie no'one
uri a tei nge ko suke wai eemu ienini. Ha'alaa, o sukaa oto
mei wei meuri emue mwaanieu, na nou niie oto huni'o.”
11 Oto a keine ko te'uri, “Poro paine, kakalu ienini e
kokoro oto hiito'o na nga mei ola huni dengu wei aana ha'ike
aamu. ?Oto o ke si toolea mei wei meuri ngeena ka'u uure
i tei eena?
12 ?Uri o ko lo'o-lo'onga'ini'o uri o paine lo'u liutaa aana
weuwaka a Jekob oto wau i na'o nge e niie kakalu ie naka?
?Oto nga mei wei diana uri taa o kei niie lo'u, aana a Jekob
na mo kalena na ahutana mo ola mauri ingeie kire mani
inu-inu mola aana kakalu ienini?”
13 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, “Ta'ena nga iini ko inu-
inu aana wai ie, e sai maarou lo'u mola.
14 Ta'e iini nge ko inu aana mei wei nge ne kei niie ana,
e sa'a maarou lo'u. Mei wei nou niie ana ngeena kei ne'i
huulaa mauri i lalo aana, na kei niie maurihe huu hunie.”
15 Oto a keine ko si te'uri hunie a Jisas, “Poro paine, o ke
niie mei wei ngeena akue hunie ne ke su'uri he'i maarou
lo'u, na mwaanie nou he'i lae lo'u mei huni tei wei i leu.”
16 Oto a Jisas ko unue hunie uuri, “O ke lai unue hunie
poro i'oe uri more ke lae ka'u mei seeku i leu.”
17 Oto a keine ko aalamie a Jisas, ko te'uri, “Nou ka'a to'o
poro ike.”
Oto a Jisas ko te'uri hunie, “E to'ohuu oto aana o ko unue
uri o ka'a to'o poro ike.

---

† **4:6-8** 4:6-8 Erenga ni Krik e unue mola uuri, “E hule oto aana oonona nga maholoi sato.” Leesie Jon 1:39 i sulie iidumilana mo maholoi sato i laona uusu-uusu a Jon ienini.

18 Aana o to'o aana ka'u e lime poro, na iini nge o ko o'o'o
i saana maholo ienini na ingeie nga poro to'ohuu i'oe ha'ike.
O ko ere to'ohuu oto.”
19 Oto a keine ko si te'uri hunie a Jisas, “Poro paine, no ko
si lio saie uri i'oe nga propet ni ngeena.
20 Oto saeku hunie uri o ke ere luhesie hunieu iini uri taa
e to'ohuu. Mo weuwemami mo Samaria oto i na'o, kire palo-
paloa God i lengine toloi henue ie, ta'e i'omu mo Jiu, omu
unue uri i Jerusalem hali'ite ni leu huni palo-paloa God.”
21 Oto a Jisas ko te'uri lo'u hunie, “Keine, o ke hiiwalaimoli
eeku aana no ko unue uri maholo nge ko lae maine, mwala
sa'a palo-paloa ike taane lo'u a Mama'a mola i lengine toloi
henue ienini wa ta'au i Jerusalem.
22 I'omu mo Samaria, omu ka'a tohungei sai diana aana
ike uri a tei ni omu ko palo-paloa. Ta'e i'emi mo Jiu emi saie
a tei nge emi ko palo-paloa, aena aana a Ha'a-uuri ingeie
mwane ni Jiu.
23 Na maholo ko nanauhie oto mai, na e hule mone oto,
hunie mwala ke palo-paloa a God Mama'a oto to'ohuu aani
sae na aani walaimolinge.† Aana a Mama'a e tohungei
saeto'o aana mo iini kire ko palo-paloa urine.
24 A God e ka'a to'o aana ike mei sape mala iinoni aena
aana ingeie Li'oa, na mo iini ko palo-paloa, kire ke palo-
paloa oto aani sae na aani walaimolinge.”
25 Oto a keine ko te'uri hunie, “Nou saie taane uri a Kraes
kei lae mai, na maholo kei hule oto mai, nge ke si unu diana
aana ahutana walu ola hunikie.”
26 Oto a Jisas ko te'uri hunie a keine, “Ingeie ka'u oto ko
ere-ere pe'i'o ienini. Ineu oto ingeie.”
27 Maholona na mo pwaarongoisuli a Jisas kire si hule
mola i saadarue. Kire ko tohungei pangata'i aana kire leesie
uri a Jisas ko ere-ere pe'ie a keni ngeena. Ta'e nga iini aada
e ka'a he'i dolosi lo'u aana a keine uuri, “?Nga taa o saeto'o
aana?” wa ke dolosi aana a Jisas uuri, “?E ue o ko ere-ere
pe'ie a keni ngeena?”
28 Oto a keine e toli'aasie ho ate'a ingeie huni wei, na ko
eeliho'i oto ta'au i huilume. E lai hule ta'au, ko si unue hunie
mwala uuri,
29 “!Omu ke lae ka'u mei leesie a mwane mai ie! Ko unue
mola walu ola nou talei deu-deu'i oodoieu. ?Mwaanie ohe
ingeie ni oto a Kraes?”
30 Oto mwalana kire ta'ela'i mwaanie huilume na kire ko
lae oto i saana Jisas.

---

† **4:23** 4:23 Maholo a Jisas e unue uri mwala ke palo-paloa mola a God aani sae na aani walaimolinge, nge e haata'inie no'one uri ta'ena nga leu o ii'o aana o sai paloa mola God.

31 Ta'e mo pwaarongoisuli, maholo a keine e lae mwaanire
ngeena, nge kire ko ha'atohu aana a Jisas uuri, “Ha'a-uusuli,
o ke ngau ke'u.”
32 Ta'e a Jisas e te'uri mola hunire, “Mei ngeulaa taane
aaku hule aana i'omu na omu ka'a saie ike nga mei ola
aana.”
33 Oto mo pwaarongoisuli ko si dolosi heiliu aada uuri, “?
Mwaanie ohe nga iini e tola ngaulaa oto mai ana?”
34 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Mei ngeulaa ineu oto huni
ha'ato'oa saena iini e uusunge'inieu mei, na hunie ne ke
ha'amangoa oto mei esunge e niie hunie ne ke asuie.
35 Omu ko unu-unue ka'u uri e hai waro-waro lo'u nge
kolu ke si so'okoni oto. Ta'e ineu, no ko unue huni'omu
uri maholo hunie so'okoninge oto ie. Leesie ka'u ahutana
mwala ngeena, aana kire urihana hohola nge e repo oto, na
kire urihana mo ngeulaa e malisine oto so'okonileni ke lae.
36 Na maholo e hule oto hunie mo iini so'o-so'okoni kire ke
asu hunie waaitada. Kire ke pe'ie mwala huni hiiwalaimoli
oto aaku, na mo iinoni nge so'okonilada e lae ngeena, ikire
no'one kire kei hele aana maurihe huu. Oto iini e hola'i
taroha'inie walana God hunie mwala, na iini e toolera mai
saana God kire kei meni ilenimwa'e tararuru. Leune e
urihana mola lio i sulilana hohola, na
37 mei wala e to'ohuu taane nge kie ko unu-unue uri, ‘Nga
iini ko hesie mo litei ola, na ngaeta iini lo'u ke so'okoni.’
38 Ineu no ko uusunge'ini'omu ta'au huni so'okonie mola
mo ola omu ka'a hasi'i. Mo iini aaopa kire hola'i esu i laona
hohola ngeena, na i'omu omu ko si helesie diananga mola
aana asunge ikire.”
39 Mo iini hunge aana mwala ni Samaria i laona huilume
ngeena kire hiiwalaimoli aana a Jisas, aena aana a keine e
unue ka'u uuri, “Ko unue mola walu ola nou talei deu-deu'i
oodoieu.”
40 Oto maholo mo Samaria e lae mai hule i saana Jisas,
kire ko ha'atohu aana uri ke ii'o ka'u pe'ire. Na e ii'o oto
aana hanuena e ro hai dinge.
41 Mo iini hunge lo'u kire hiiwalaimoli aena aana kire
rongoa walana Jisas oto maraada.
42 Oto mwalana kire ko unue hunie a keine uuri, “Melu
hiiwalaimoli oto eena, ka'a ike mola i sulie nga taa o
unue, ta'e aena aana melu rongoa oto no'one walana
maraameelu. Na ie melu saie uri ingeie ni oto a Ha'a-uuri
hunie walumalau.”

A Jisas E Ha'a-uurie Kalena

Nga Mwane Paine

43 I purine e ro hai dinge a Jisas e ii'o wau i leune e saro
mango, e si ta'ela'i ko eeliho'i lo'u hunie i Kalili.
44-45 Maholo a Jisas e hule hao i Kalili, mwala i leune kire
ko ilenimwa'e mola haahie aena aana ikire no'one, kire lae
aana Houlaa Ni Liumwaanie ta'au i Jerusalem, na kire leesie
oto walu ola e asui'i ta'au. Ta'e kire ka'a tohungei lio saie
ike uri ingeie a tei. E rau mola urine mala a Jisas maraana
e unue ka'u i na'o, uri mwala aana tohungana hanue nga
propet kire sa'a ha'ama'u ike aana.
46-47 Oto ngaeta na'ohai mwane a Herod Inemauri e o'o'o
oto aana huilume i Kapaneam, na kele mwela mwane ingeie
ko mata'i. Maholo a mwaena e rongoa uri a Jisas e lae oto
mwaanie po'o ni henue i Jiudia na ko lae oto mai hunie po'o
ni henue i Kalili, a mwaena ko si lae huni ere pe'ie. Oto e
oodoie aana huilume i Kena aana po'o ni henue i Kalili, leu
nge a Jisas e hu'isie wai ke ne'i waen aana. A mwaena ko
si lae i saana Jisas na ko eitanaie uri ke lae oto i Kapaneam
huni ha'a-uurie a kalena, aana kara'inie oto kei mae.
48 Oto a Jisas ko te'uri hunie a mwaena, “Omu hii-
walaimoli mola aaku aena aana omu leesie oto mo ola ni
pangata'inge na mo tolimaa aana mo hu'i-hu'ite.”
49 Ta'e a mwaena ko ha'atohu aana lo'u uuri, “Poro paine,
o ke lae oto mai pe'ieu maholo a kaleku e ka'a mae ue.”
50 Oto a Jisas ko si aalamie uuri, “O ke lae mola. A kalemu
e awaa oto.” A mwaena e hiiwalaimoli aana nga taa a Jisas
e unue hunie, oto e si lae.
51 Oto aana hai dinge lo'u i sulie, maholo ko lae-lae ue hao
i sulie tala, na ko oodoie mo mwane au'esu ingeie. Oto kire
ko unue hunie uri “A kalemu e awaa oto.”
52 Oto a mwaena ko dolosi aada uuri, “?Maholoi sato uri
taa e tala'ai awaa?”
Na kire aalamie uuri, “E tala'ai awaa oto aana ola mala
sato e ngara e hiu i seulehi nonola.”†
53 Oto aamana mwa'une e manata'inie oto uri maholoi
satona ni a Jisas e unue hunie uuri, “A kalemu e awaa oto.”
Oto a mwaena na ahutana mwala aana nume ingeie kire
mani hiiwalaimoli oto aana a Jisas.
54 Ienini ruana nga maholo a Jisas e lae mwaanie po'o ni
henue i Jiudia hunie po'o ni henue i Kalili na e asuie hu'i-
hu'ite huni haata'inie tolimaa aana uri ingeie a tei.

5

A Jisas E Ha'a-uurie

† **4:52** 4:52 Erenga ni Krik e unue mola uuri, “E hule oto aana hiune nga maholoi sato.” Leesie Jon 1:39 i sulie iidumilana mo maholoi sato i laona uusu-uusu a Jon ienini.

Mwane E Rarasi

1 Oto ngaeta maholo lo'u i purine leune e mango, a Jisas e
si hanetaa ta'au i Jerusalem mala ha'atolanga e unue i laona
Uusu-uusu Maa'i hunie ngaeta houlaa paine ikire mo Jiu. †
2 Na nga lama oto ta'au i leune i Jerusalem nge kire
haara'inie aana erenga ni Jiu uri "Betsata." Lama ngeena e
ii'o po'oi sinaha mwaanie para aana huilume i Jerusalem,
hoorana maai para kire haara'inie "Maai Para Ni Sipu."
E lime Leu Ni Haa-haanaku kire ii'o no'one ahuie lama
ngeena.
3 Hungelana mo mae-maea'a mala mo ulu, na mo rarasi,
na mo to'u kire sai eno mola tarau aana mo Leu Ni Haa-
haanaku ngeena.†
5 Ngaeta mwane e eno no'one i leune, ko lae pe'i mweri
oto hunie oolu aawalai helisi mwana walu.
6 Maholo a Jisas e leesie a mwaena e eno na e saie oto uri
ko mweri tewa oto, ko si dolosi aana uuri, "?O saeto'o aana
uri ha'a-uurilemu ke lae?"
7 Oto mwane ko mweri ngeena ko aalamie uuri, "E aasa,
Poro paine, aana nou ka'a to'o aana ike nga iini huni sulu'ieu
i laona lama maholo ko tei hiru-hiru. Oto suli maholo no ko
lae-lae ue hao hunie wai, na nga iini aaopa e hola'i liu oto i
na'oku na ta'e ingeie mola ha'a-uurilana ko lae."

8 Oto a Jisas ko te'uri hunie a mwaena, "!Ta'ela'i! O ke
toolea hulite i'oe, na o ke lae-lae oto."
9 Oto ae'aena a mwaena e tolana kohi oto mola aana
maholona. Oto e toolea hulite ingeie, na ko lae-lae oto.

Mei ola ngeena e rau aana Dinge Maa'i Mo Jiu.

10 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu, kire ko te'uri hunie
mwane nge ha'a-uurilana e lae ngeena, "Si'iri Dinge Maa'i
ikie, na e ka'a malisine ike mo Ha'atolanga ikie uri o ke
toolea hulite i'oe urine, sulie asunge ni ngeena."
11 Oto a mwaena ko aalamire uuri, "Mwane nge e ha'a-
uurieu ni e unue uri ne ke toolea hulite ineu, na ne ke lae
oto."
12 Oto kire ko dolosi aana mwaena uuri, "?A tei mwane
ni e unue huni'o uri o ke te'urine?"

---

† **5:1** 5:1 Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri e diana liutaa hunie ahutana mo mwane ni Jiu kire ke hanetaa ta'au i Jerusalem i suli helisi hunie e oolu houlaa paine ikire. Eetana nge Liumwaanie, ruana nge Pentekos, na oolune nge Aapa-aapa. Kolu ka'a saie ike houlaa uri taa ni ko reu aana maholo ienini.

† **5:3** 5:3 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 4 uuri, "Mo mae-maea'a kire ko maa-maa'oohie mola mo maholo nge wai i laona lama ngeena ko tei hiru-hiru, aena aana nga mo maholo ensel a God e sai lae mai hunie ke pwaie wai aana lama ngeena. Oto eetana nga iinoni nge ko suu i laona wai purine mo maholo ngeena, nge ha'a-uurilana ko lae oto, ma'alana mei maelaa aaela uri taa e to'o aana."

13 Ta'e mwane nge ha'a-uurilana e lae ngeena, e ka'a saie
ike uri a tei ni e ha'a-uurie, aena aana a Jisas e aara'imuni
oto mwaanie aana mwala hunge i leune.
14 Oto lo'u i puri, a Jisas e haitalea na e oodoie a mwaena
ta'au i laona Nume Maa'i Peine, ko si te'uri hunie, “Lio ka'u,
ha'a-uurilemu e lae oto. Oto o ke rohu mwaanie ooraha'aa
mwaanie da na nga mei ola aaela lo'u hiito'o e he'i hite aamu
lo'u.”
15 Oto a mwaena e lae, ko si lai ha'arongoa mo na'ohai
mwane mo Jiu uri a Jisas ni e ha'a-uurie.

A Jisas E Unue Uri

Ingeie Kalena God To'ohuu

16 Oto aena aana a Jisas e asuie mei ha'a-uuringe ngeena
aana hai Dinge Maa'i Mo Jiu, nge mo na'ohai mwane mo Jiu
kire ko si aehota taunge'inie.
17 Ta'e a Jisas e unue hunire uuri, “Aamaku ko esu tara'asi
hule mai ienini, na ineu no'one no ko esu mala ingeie.”
18 Na aena mei olana, mo na'ohai mwane mo Jiu kire si
ne'isae oto hiito'o huni horo maesie. E ka'a ilisie ike uri
a Jisas e dau aaelasie ha'atolanga ikire aana Dinge Maa'i
hahaiteli, ta'e aena aana ko unue no'one uri a God oto
tohungei aamana, na urine nge ko da uri ingeie e sada oto
pe'ie a God.
19 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “No ko unue oto
huni'omu uri a Kale e sa'a roro'a ni da ike nga mei ola
tohune ta'e mwaanie nga mei ola oto ko leesie Aamana
ko eu'esuie ha'alaa ingeie ko esuie. Aana ta'ena nga ola a
Mama'a ko esuie, nge a Kale ko esuie no'one mola.
20 A Mama'a e haata'inie walu ola ko eu'esui'i oto aana
a Kale, aena aana e tohungei manata diana hunie. Na kei
haata'inie mo ola paine lo'u hunieu hunie ne ke asui'i, hule
aana omu kei pangata'ini'i.
21 Oto mala ka'u a Mama'a ko ta'ea mo iini e mae mwaanie
maenga hunie kire ke mauri lo'u, nge a Kale na e urine
no'one mola, aana e sai niie maurihe hunie mo iini e saeto'o
aada.
22 Na lo'u a Mama'a mone e sa'a leie ike nga iini, aana e
niie oto ahutana nanamanga aana leinge hunie a Kale.
23 Aena ngeena, ahutana mo iinoni ke mani ha'ama'u aana
a Kale oto mala kire ko ha'ama'u aana Mama'a. Iini oto e
ka'a ha'ama'u ike aana a Kale, nge e ka'a ha'ama'u oto no'one
aana a Mama'a nge e uusunge'inie mai eena.
24 “No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri iini ko rongoa
walaku na ko hiiwalaimoli aana iini e uusunge'inieu mei,
iinoni ngeena e hele aana oto maurihe huu eena, na leilana

e sa'a roro'a ni lae ike lo'u. Iini urine e pwani liu oto
mwaanie maenga na e sili oto i laona maurihe.
25 “No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri maholo ko
nanauhie oto mai, na e hule mone oto, hunie mo iini
mauriha'ada e mae kei rongoa walaku a Kalena God. Na
mo iini ko rongo pe'i hiiwalaimolinge aaku kei hele aana
maurihe.
26 Na e urine oto aena aana a Mama'a e maaie hunieu
a Kalena no'one ne ke to'o aana nanamanga ni meurihe
mala ingeie. Mala maurihe e uure mai mwaanie a Mama'a
maraana, nge urine lo'u a Mama'a e maaie hunieu a Kalena
uri hunie ne ke sai niie maurihe no'one urine hunie ta'ena
nga iini.
27 Na a Mama'a e niie no'one nanamanga huni lei-lei
hunieu a Kalena, aena aana ineu a Kale Ni Iinoni.
28 “Mwaanie omu pangata'i aana walu ola ngeena, aana
ko kara'inie oto maholo hunie mo iini e mae kei rongoa
walaku, na
29 kire kei iisitaa poi mwaanie mo kilipwe'u ikire. Mo iini
kire asu diana ha'alaa kire kei ta'ela'i hunie maurihe huu.
Ta'e mo iini helelada e tata'ala, kire kei ta'ela'i mola hunie
leilada kei lae aana maenga huu.
30 Ineu nou sa'a roro'a ni esuie ike nga mei ola tohuku,
aana a Mama'a e uusunge'inieu mei, na ingeie oto ni e unue
hunieu uri ne kei lei-lei uri taa. Oto leinge ineu e oodo mola,
aena aana nou ka'a dau ike mola i sulie saeku, ta'e i sulie
saena iini e uusunge'inieu mei.”

Ngaeta Mo Iini Aaopa Lo'u Kire Ko Ha'awalaimoli'aa Walana A Jisas

31 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u hunire, “Mala uri ta'e ineu
mola maraaku ni no ko lalado i sulieu nana mwala, nge e
lio mala nou ka'a ere to'ohuu ike.
32 Ta'e nga iini aaopa taane i leune ko ha'awalaimoli'aa
walaku, na nou saie uri nga taa ko unue i sulieu e to'ohuu.
33 I'omu, omu uusunge'inie mwala i'omu ka'u i saana a
Jon Loto Maa'i, na nga taa e unue huni'omu i sulieu ngeena
e to'ohuu oto.
34 Ineu maraaku na nou ka'a hari hunie ike nga iinoni
ke ere i sulieu, ta'e no ko ha'a-aamasito'o'omu mola aana
nga taa a Jon e unue i sulieu, uri hunie omu ke hele aana
maurihe huu.
35 Aana a Jon e urihana laite ko eeso-eeso aana ko sinelie
saena mwala, na omu ilenimwa'e haahie raa-raa aana
walana mola hunie kele maholo o'oru'e.
36 “Ta'e iini no ko ere i sulie ngeena e haata'i diana lo'u
liutaa aana a Jon, uri a Mama'a ni oto e uusunge'inieu mei.
Na mo esunge no ko eu'esui'i kire haata'i diana aana taane

uri ineu a tei, aena aana mo ola a Mama'a e nii'i hunieu
huni esui'i ni otona.
37 “Na a Mama'a iini e uusunge'inieu mei e pwani unu
haata'i oto aana walu ola i sulieu maraana. Ta'e i'omu, omu
ka'a leesie ue maana, na hule aana omu ka'a rongoa ike lo'u
walana.
38 Na walana e ka'a ii'o ike i laona saemiu, aena aana
omu ka'a hiiwalaimoli ike aaku, iini nge e uusunge'inie mai
huni'omu.
39 “Omu ko tohungei heitale susulie mo Uusu-uusu Maa'i
aena aana omu lo'onga'inie uri i laona mo Uusu-uusu Maa'i
ngeena ni omu kei lio oodoie maurihe huu. Na mo Uusu-
uusu ngeena ka'u mola kire ere i sulieu.
40 Ta'e omu ka'a sare lulu i sulieu ike huni hele aana
maurihe ngeena.
41 “Nou ka'a lo'ohie ike uri mwala ke ha'amanikulu'aau,
42 aana nou sai diana aana mola tolahamiu aana uri
nga kele mei manata-diananga hunie a God ha'ike lo'u i
manatamiu.
43 Ineu nou lae mai oalana a Mama'a, ta'e omu ka'a sare
takuhieu ike. Ta'e mala uri nga iini aaopa ko lae mai pe'ie
mei ne'isaenga ingeie mola maraana, nge omu ko si tekuhie.
44 Omu saeto'o aana mola uri mwala ke lahe'omu, ta'e omu
ka'a sare ii'o oodota'i ike uri hunie ta'a-ta'a tohungei God ke
lahe'omu. ?Nge ko urine, omu ke si hiiwalaimoli eeku uri
taa eena?
45 “Mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri ineu ni ne kei
ha'asusunge'ini'omu i saana a Mama'a. !Ha'ike! Iini kei
ha'asusunge'ini'omu taane nge mo Ha'atolanga a Mosis nge
omu tohungei noruto'o aani.
46 Mala uri omu ko hiiwalaimoli to'ohuu aana a Mosis,
ha'alaa omu hiiwalaimoli no'one aaku, aena aana ingeie
ka'u e uusu-uusu i sulieu.
47 ?Ta'e mala uri omu ka'a hiiwalaimoli ike aana nga taa
a Mosis e uusue, nge omu ke si hiiwalaimoli eeku uri taa
eena?”

6

A Jisas E Ha'angaue

Lime Sinolai Mwane
MATIU 14:13-21; MAK 6:30-44; LUK 9:10-17

1-4 Oto lo'u i purine leune, maholo ko kara'inie oto Houlaa
Ni Liumwaanie, a Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire
aatoholo po'o wau aana Aasi I Kalili nge kire ko sasaie
no'one aana Aasi a Taebirias Inemauri. A Jisas e hanetaa
ta'i lengine uuwo i leune, oto ko ii'o i aano huni ha'a-uusulie
mo pwaarongoisuli ingeie. Na mwala oto hunge kire lae mai

no'one i sulie, aena aana kire leesie mo hu'i-hu'ite e asui'i
aana e ha'a-uurie mwala ko mweri.
5 Oto a Jisas e lio wau na ko leesie mwala hunge ko lae
mai saana, ko si te'uri hunie a Pilip, “?Kolu kei holi ngeulaa
ka'u adona mwala ngeena i tei?”
6 A Jisas e saie taane nga taa kei esuie, ta'e e dolosi aana a
Pilip urine mola uri huni oohongie hiiwalaimolinge ingeie.
7 A Pilip e aalamie na ko te'uri, “!Ha'ike eena! Holitana
nga mwane hunie walu waro-waro na e ka'a adona ike
lokotaa paine ngeena kire kei oa mei ngeulaa nga iini.”
8 Oto ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli, a Andru, aasine
a Saemon Pita, e si te'uri hunie a Jisas,
9 “Kele mwa'u i leune, e lime kele ho bred pe'ie nga ro kele
ho ii'e ikire aana. ?Ta'e mo kele ngaulaa urine kei adona
mwala hunge urine uri taa?”
10 Oto a Jisas ko te'uri hunie mo pwaarongoisuli, “Omu ke
unue mwala ke ii'o i aano.” Leu ngeena hahalisi hali'ite e
aaluhie, na ahutana mwala ko meni ii'o oto i aano. Na ola
mala e lime sinolai mwane ikire i leune.
11 Oto a Jisas e hele aana mo ho bred ngeena, e paalahea
God mango haahi'i, ko si nii-nii'i hunie mwala e ii'o i aano
i leune. E he'i te'urine lo'u aana mo ho ii'e, na kire mani
ngeu ni pote i sulie saeda.
12 Maholo kire mani ngeu pote mango, a Jisas ko si te'uri
hunie mo pwaarongoisuli ingeie, “Omu ke so'okonie mo
ooretai ngeulaa mwaanie nga leu eeni e waeta'i.”
13 Oto kire si so'okoni na kire ko ha'ahonue aawalai lu'e
mwana rue aana mo ooretai ngeulaa uure mwaanie e lime
kele ho bred ngeena.
14 Oto maholo mwala kire leesie hu'i-hu'ite a Jisas e asuie
ngeena, kire ko si te'uri, “Sa'a mola propet paine nge mo
Uusu-uusu Maa'i e unue uri kei lae mai laona walumalau ni
oto ienini.”
15 A Jisas e lio saie mone uri mwala ngeena ko sare dau
su'uie mola uri hunie ke ne'i inemauri nada, oto e oopa
mwaanire, na e hanetaa lo'u mola ta'au i lengine uuwo
maraana.

A Jisas E Taalau

I Kolune Aasi I Kalili
MATIU 14:22-23; MAK 6:45-52

16 Oto i seulehi aana hai dingena, mo pwaarongoisuli a
Jisas kire siho lo'u hao i oone i reune Aasi I Kalili.
17 Kire hule i oone na ko rodo oto, ta'e a Jisas e ka'a hule
ike ue i saada. Oto kire si ta'elie iiola, na kire ko aatoholo
oto po'o mai aana Aasi I Kalili takoie i Kapaneam.

18 Kire lae-lae ngeena kire ko suehie ooru peine na aasi
ko mawa oto.
19 Maholo kire hote ha'atau oto mala e lime wa e oono
kilomita mwaanie i oone, oto kire ko si leesie a Jisas ko
taalau i kolune aasi na ko lae oto mai takoie iiola. Mo
pwaarongoisuli kire leesie urine, kire ko si tohungei me'u
oto hiito'o.
20 Ta'e a Jisas e te'uri hunire, “Ineu taane mola ni ie.
Mwaanie omu me'u-me'u.”
21 Kire rongo urine, oto kire si mwa'e-mwa'e hunie ke ta'e
i laona iiola, na kire ko tolana aarapuu oto aana leu kire ko
lae hunie.

A Jisas Oto Ngaulaa Ni Meurihe

22 Oto hai dinge lo'u mola i sulie, pulitaa paine nge a
Jisas e lae mwaanire aana aapa po'o hao aana Aasi I Kalili,
kire ko hai-heitalea lo'u a Jisas. Kire saie uri ta'a-ta'a iiola
ni mola e o'o'o ka'u hai leune, na kire saie no'one uri mo
pwaarongoisuli kire lae mola maraada aana iiola ngeena
na a Jisas e ka'a lae ike pe'ire.
23 Kire ko lio-lio ue hunie, na mo iiola uure aana huilume
i Taebirias kire ko lae mai i oone kara'inie leu nge mwala e
ngau bred aana i purine a Jisas e ere ni paalahenga.
24 Oto maholo mwala hunge ngeena kire leesie uri a
Jisas na mo pwaarongoisuli ingeie kire mani ei'aa mwaanie
leune, kire si ta'elie mo iiola nge kire si hule ngeena, kire
ko lai heitalea a Jisas lo'u hao i Kapaneam.
25 Oto maholo mwala ngeena e lai lio oodoie a Jisas hai
Kapaneam, oto kire ko dolosi aana uuri, “?Ha'a-uusuli, o lae
ka'u mei i leu maholo uri taa?”
26 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “No ko unue oto huni'omu
uri omu ko heitaleau mola aena aana omu ngeu ni pote aana
mo ho bred, ta'e ka'a ike aana uri omu lio saie ne'isaenga
aana mo tolimaa nou esui'i.
27 Omu ke su'uri esu mola talana mo ngeulaa nge kire
sai ei'aa mola lau-leu, ta'e omu ke asu a'aila'a talana mei
ngeulaa nge e sai ii'o huu na kei niie maurihe huu huni'omu.
Na mei ngeulaa ngeena, ineu a Kale Ni Iinoni mola nou sai
niie huni'omu, aena aana a God Mama'a e uusunge'inieu
mei huni esuie urine pe'ie nanamanga paine ingeie.”
28 Oto mwalana ko si dolosi aana a Jisas uuri, “?Nga mei
taa ka'u melu kei esuie hunie uri melu ke si hele i sulie saena
God?”
29 Oto a Jisas ko aalamire uuri, “Nga taa a God e saeto'o
aana oto uri omu ke hiiwalaimoli mola aaku, aana e
uusunge'inieu mei.”
30-31 Oto kire ko he'i dolosi lo'u aana uuri, “?Nga tolimaa
uri taa ni o sai esuie hunie uri melu ke leesie na melu ke

hiiwalaimoli eemu? Mo weuwaka oto i na'o maholo kire
ii'o i laona hanuesala pe'ie a Mosis, kire ngau aana ngaulaa
nge kire haara'inie aana mana nge e teke mola uure i Lengi,
oto mala uusulana e lae uuri, *E nii ngeulaa ada uure i Lengi.*
Eksodas 16:4 ?Oto i'oe, nga mei hu'i-hu'ite uri taa ni o kei
esuie?"
32 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, "No ko unue oto to'ohuu
huni'omu uri a Mosis ha'ike ni e niie mei ngeulaa uure i
Lengi amiu, ta'e Aamaku ni e niie amiu. Na oto ie ingeie ni
ko niie tohungei ngeulaa uure i Lengi huni'omu.
33 Aana mei tohungei ngeulaa nge a God ko niie, ingeie
oto iini e siho mai uure ta'au i Lengi na ko niie maurihe
hunie walumalau."
34 Oto mwalana ko si te'uri hunie, "Poro paine, o ke niie
mei ngeulaa ngeena ameelu tarau."
35 A Jisas ko si unue hunire uuri, "Ineu oto ngaulaa ni
meurihe. Iini ko lae mai ne'i pwaarongoisuli ineu, e sa'a he'i
hiolo lo'u, na iini ko hiiwalaimoli eeku, e sa'a he'i maarou
lo'u.
36 Ta'e oto mala nou unue ka'u huni'omu oto i na'o, omu
leesieu taane oto, ta'e omu ka'a sare hiiwalaimoli ike.
37 Ta'ena nga iini nge Aamaku e niie nakue kei lae oto mai
seeku. Na ta'ena nga iini ko lae mai seeku, nou sa'a roro'a
toli'aasie ike lo'u hunie ke lae mwaanieu.
38 Aena aana nou siho mai uure i Lengi, ka'a ike hunie ne
ke asuie mo ola i sulie saeku maraaku, ta'e i sulie saena iini
e uusunge'inieu mei.
39 Na saena iini e uusunge'inieu mei uri ne ke su'uri deu
tekela'inie nga iini aana mo iini e niire nakue, ta'e uri ne ke
ta'e aaliho'i aada hunie maurihe huu aana dinge ooreta.
40 Aana nga taa Aamaku e saeto'o aana uri ahutana mo
iini ko leesieu a Kale na kire ko hiiwalaimoli eeku, kire ke
hele aana maurihe huu, aana ineu ne ke si ta'e aaliho'i aada
aana dinge ooreta."
41 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ko aehota papangurunguru oto hoorana Jisas aana e unue uuri, "Ineu oto ngaulaa
e siho mai uure i Lengi."
42 Oto kire ko unue uuri, "A mwane ngeena, kalena Josep
mola ni ngeena. Kolu saie ka'u mola aamana na nikana. ?
Oto aana e ue ka'u ko si unue uri e siho mai uure ta'au i
Lengi?"
43 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, "Omu ke su'uri
upwesieu urine haahie nga taa nou si unue ngeena.
44 Nga ta'a-ta'a iini e sa'a roro'a ni lae ike mai seeku na
oto a Mama'a nge e uusunge'inieu mei e ka'a wa'inie hunie
ke lae mai seeku. Ta'e mo iini kire lae oto mai seeku, ineu
ne ke si ta'era lo'u hunie maurihe huu aana dinge ooreta.

45 Ngaeta propet e uusue i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
A God kei ha'a-uusulie taane ahutana iinoni. *Aesaea 54:13*
Oto ahutana mo iini ko rongo hunie walana Mama'a na ko
lulu i sulie, kire ke si lae mai seeku.
46 Nga ta'a-ta'a iini e ka'a leesie ue a Mama'a, ta'e ineu
ha'alaa nou leesie a God aana nou uure oto mai aana a
Mama'a.
47 No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri iini ko hii-
walaimoli eeku, nge e hele aana oto maurihe huu.
48 Ineu oto ngaulaa nge ko niie maurihe.
49 Mo aamamiu kire ngau-ngeu taane aana ngaulaa nge
kire haara'ie aana mana, ta'e kire saronai mae mola i laona
hanuesala.
50 Ta'e mei ngeulaa nge e siho oto uure mai Lengi nge
no ko ere-ere i sulie ienini e tohungei aaopa. Aana iini ko
ngaue, e sa'a he'i mae lo'u.
51 Ineu oto mei ngaulaa mauri nge e siho mai uure i Lengi.
Na iini ko ngeu aana mei ngeulaa ienini kei meuri huu.
Aana mei ngeulaa ne kei niie hunie, nge hasi'oku otona,
aana no ko niie i tehula'ana walumalau hunie ke to'o aana
maurihe.”
52 Oto mo Jiu kire ko tohungei saewasulie oto, na kire ko
ere hailiu i matolada oto aani dolosinge uuri, “?A mwane ie
kei niie hasi'ona akaelu uri taa eena?”
53 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “No ko unue oto huni'omu
uri mala omu ka'a ngaue hasi'ona a Kale Ni Iinoni, na omu
ke inuhie apune, omu sa'a roro'a ni to'o aana ike maurihe i
lalo aamiu.
54 Na ta'ena nga iini nge ko ngeue hasi'oku na ko inuhie
apuku, nge e to'o aana oto maurihe huu na ne kei ta'ea lo'u
aana dinge ooreta.
55 Aana hasi'oku oto hahu'ana mei ola ni ngaa, na apuku
oto hahu'ei mei ola ni inu.
56 Iini ko ngeue hasi'oku na ko inuhie apuku, nge ko ii'o
susu oto i lalo aaku na ineu ne kei ii'o susu oto i lalo aana.
57 A Mama'a, ingeie oto aahu'ine maurihe, na ingeie oto
e uusunge'inieu mei. Nou to'o aana maurihe aena aana
Mama'a, na urine lo'u mo iini ko ngeue hasi'oku kire kei
hele aana maurihe aena aana ineu no ko niie hunire.
58 Aana tohungei ngeulaa e siho mai uure i Lengi ni oto
ngeena. E ka'a urihana ike ngaulaa nge mo aamamiu kire
ngau-ngeue ka'u, ta'e kire saro mae mola. Iini ko ngeue mei
tohungei ngeulaa no ko ere-ere i sulie ngeena, kei meuri
huu.”
59 A Jisas e unu-unue ahutana mo wala ni ha'a-uusulinge
ienini wau i laona nume ni palo-palo mo Jiu i Kapaneam.

Mo Iini Hunge Kire Mamalo Mwaanie Lulu I Sulilana A Jisas

60 Mo iini hunge aana mo pwaarongoisuli ingeie kire
rongoa mo ha'a-uusulinge ngeena, oto kire ko te'uri, “Ha'a-
uusulinge ienini e tohungei rongo aasa'a. ?A tei nge kei
rongo hunie?”
61 Nga iini ka'a ha'arongoa ike a Jisas, ta'e ingeie e
manata'inie mola maraana uri mo pwaarongoisuli ko ere-
ere mumuni i sulie mei ha'a-uusulinge ngeena. Oto ko te'uri
hunire, “?Uri mei olana ni oto ko da omu ka'a sare lulu i
sulieu?
62 ?Ta'e nga taa nge omu kei lo'onga'inie aana maholo omu
kei leesieu a Kale Ni Iinoni kei tahela'i ta'au i Lengi takoie
leu nge nou uure aana?
63 Li'oa Maa'i mone ko niie maurihe, nge mei ola mo iinoni
sa'a roro'a ni hele aana ike aana nanamanga ikire maraada.
Oto omu ke rongo diana mola hunie walaku, aana kire to'o
aana nanamanga a Li'oa Maa'i hunie maurihe.
64 Ta'e saehuu oto aana nga mo iini eemiu ka'a hi-
iwalaimoli ike ue.” A Jisas e ere urine aena aana e
manata'inie oto uure mai aehotalana, kira tei nge kire sa'a
hiiwalaimoli ike aana, na iini uri taa nge kei pweloa.
65 Na a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Aena mei olana nge nou
unue huni'omu uri nga iini sa'a lae ike mai seeku na a
Mama'a e ka'a toolea mai seeku.”
66 Aena urine, mo iini hunge aana mo pwaarongoisuli a
Jisas kire du'e aaliho'i, na kire ka'a sare lae lo'u pe'ie.
67 Oto a Jisas ko dolosi aana aawalai pwaarongoisuli
mwana rue uuri, “?Oto i'omu, uri omu ko sare lae oto no'one
mwaanieu?”
68 A Saemon Pita e aalamie oto ko te'uri, “?Melu ke si lae
lo'u i tei, Poro paine? I'oe oto o to'o aana mo wala nge ko
niie maurihe huu hunie iinoni.
69 Melu hiiwalaimoli oto aamu, na melu saie uri i'oe oto
Iini Maa'i e uure mai mwaanie a God.”
70 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “I'omu oto aawalai
mwane mwana rue nge nou lio hilisi'omu hunie omu ke
lulu i sulieu, ta'e ngaeta iini eemiu nga li'oa aaela nge mola
aana.”
71 A Jisas e ere urine mola hoorana a Jiudas, kalena
Saemon Iskariot. A Jiudas e talei ne'ie taane ngaeta iini aana
aawalai pwaarongoisuli mwana rue, ta'e kei saronai pweloa
mola ue a Jisas.

7

Mo Eesine A Jisas Kire Ka'a Hiiwalaimoli Ike Aana

1 Oto puriha'ana walu ola ienini, a Jisas e si lae-lae hailiu
mola i laona po'o ni henue i Kalili. E ka'a sare lae hailiu ike
i laona po'o ni henue i Jiudia aena aana mo Jiu ta'au kire ko
eri'apasie kire ke horo maesie.
2 Maholona na ko kara'inie oto mo dinge paine ikire mo
Jiu huni deu i sulie Houlaa Ni Aapa-aapa. †
3 Oto mo mwane aasine a Jisas kire mani hute, kire ko
te'uri hunie, “O ke lae oto mwaanie i leu, na o ke lae
ta'au hunie po'o ni henue paine i Jiudia uri hunie mo
pwaarongoisuli i'oe kire ke leesie oto mo hu'i-hu'ite nge o
ko esui'i ngeena.
4 Nga iini ka'a mumumunie ike nga taa ko esuie, mala uri
saena hunie ke ne'i mwane paine na hunie ahutana mwala
ke sai diana aana. Oto aana o ko sare asuie mo ola ngeena,
o ke lae ta'au i uure haada'i i na'ona walumalau.”
5 Mo eesine a Jisas kire ere urine, aena aana ikire na kire
ka'a hiiwalaimoli ike no'one aana.
6 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Pongiku e ka'a hule ue, ta'e
i'omu, omu ke lae mola aena aana ta'ena nga maholo e diana
mola huni'omu.
7 Mwala aana walumalau ie kire sa'a maaleledi'omu ike,
ta'e ineu ni kire ko maaleledieu, aena aana no ko lae pe'i
unu haata'inie uri nga taa kire ko esuie e aaela.
8 I'omu, omu ke lae mola ta'au aana Houlaa Ni Aapa-aapa
ngeena. Ineu, nou sa'a lae ike ue ta'au aana houlaa ngeena,
na e ka'a hule ue aana maholo ineu.”
9 A Jisas e ere urine mango, oto e si oore mola hao aana
po'o ni henue i Kalili.

A Jisas E Ha'a-uusulie

Mwala Aana Maholo

Houlaa Ni Aapa-aapa

10 Oto i purine mo mwane aasine kire lae mango ta'au i
Jerusalem aana houlaa, nge a Jisas ko si lae lo'u i sulire. Ta'e
e ka'a sare lae haada'i ike hunie mwala ke leesie.
11 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ta'au i Jerusalem, kire
ko hei-heitalea pe'i dolosinge hailiu uuri, “?A mwaena ni i
tei?”
12 Mwala oto hunge ikire ta'au i leune, na mo iini hunge
aada ko talei kele sasawaru taane hailiu hunire i sulie a Jisas
uuri, “Ingeie mwane diana ni ngeena.” Ngaeta mwala kire
ko ere oolisire uuri, “Ha'ike, aana ko eeroa mola mwala.”

---

† **7:2** 7:2 Houlaa Ni Aapa-aapa maholo hunie mo Jiu kire ke ii'o i laona mo aapa-aapa huni aamasito'o maholo mo weuwada kire ii'o i laona hanuesala aana pongine a Mosis. Leesie ka'u Levitikas 23:34 na Diutronomi 16:13.

13 Ta'e nga iini aada e ka'a sare ere haada'i lo'u, aena aana
kire ko meni me'ute'inie mola mo na'ohai mwane ikire.
14 Maholo ko hule oto i denumana e hiu hei dinge aana
houlaa ngeena, nge a Jisas e si hanetaa ta'au i laona lolata
aana Nume Maa'i Peine na ko aehota ha'a-uusulie oto mwala
i leune.
15 Mo na'ohai mwane mo Jiu ngeena kire ko tohungei
pangata'i aana kire ko rongoa mo ha'a-uusulinge a Jisas. Oto
kire ko te'uri, “A mwane ie nga iini e ka'a ha'a-uusulie ike.
?Oto e sai diana aana walu ola ienini ka'u uri taa?”
16 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Mo ola no ko ha'a-
uusuli eeni ie, ka'a mo ola ike tohuku. Ha'a-uusulinge ineu
e uure mai mwaanie a God, iini e uusunge'inieu mei.
17 Mala nga iini ko ne'isae moute'i huni deu i sulie saena
God, nge ha'alaa ke si lio saie ha'a-uusulinge ineu. Na ke si
saie uri ohe e uure mai mwaanie a God wa ohe e uure mola
mwaanie mo lo'onga'inge ineu maraaku.
18 Aana iinoni nge ko ere mola tohune, ingeie ngeena ko
lo'ohie mola ha'apaina'alana maraana ni ngeena. Ta'e a tei
nge ko sare ha'apaina'aa iini e uusunge'inieu mei, nge iini
urine ko ere to'ohuu na nga mei eeronga ha'ike lo'u aana.
19 A Mosis e niie ka'u oto mo Ha'atolanga huni'omu, ta'e
nga ta'a-ta'a iini eemiu e ka'a lulu i suli'i ike. ?Oto e ue ka'u
omu ko si eri'apasie uri omu ke horo maesieu?”
20 Oto mwala e loko ngeena kire ko aalamie a Jisas uuri,
“!Mwae! !O ko tohungei pweu! ?Kira tei ni ko sare horo'i'o?
!Sa'a mola, li'oa aaela oto aamu!”
21 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, “Ta'a-ta'a mei ola ka'u
nou esuie aana Dinge Maa'i ikie mo Jiu aana nou ha'a-uurie
mwane e to'u ngeena, ta'e omu ko si meni upwesieu mola.
22 Ta'e i'omu no'one omu sai esu mola aana mo Dinge
Maa'i. Mo aamamiu oto wau i na'o kire aehotaa tolahai
torihesi'onga, na lo'u mei puri a Mosis e si ha'a-uuresie lo'u
ha'atolanga i sulie torihesi'onga ngeena. Oto aana omu ko
sare tola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, ma'alana tohungei
maholo hunie torihesi'onga e hule aana nga Dinge Maa'i,
ta'e i'omu, omu ko lae pe'i esuie mola torihesi'onga ngeena.
23 Oto ma'alana Dinge Maa'i, ta'e i'omu maraamiu, omu
ko esuie torihesi'onga aana hai dingena hunie kele mwela
mwane ngeena ke diana i sulie Ha'atolanga a Mosis. ?Oto
e ue ka'u omu ko si saewasulieu haahie ha'a-uuringe nou
esuie hunie ahutana sapena ngaeta mwane ke diana aana
Dinge Maa'i?
24 Mwaanie omu lei-leie ta'ena nga mei ola mola i sulie
liotana, ta'e omu ke lei oto i sulie nga taa e to'ohuu.”

Mwala Hunge Ko Unue Ohe

A Jisas Ingeie A Kraes, Ta'e

Mo Na'ohai Mwane Kire Sere'inie

25 Oto nga mo iini aana mwala ni Jerusalem ko te'uri,
“Mwane nge mo rato ko eri'apasie uri kire ke horo maesie
ni oto ie.
26 !Ta'e lio ka'u! Ko ere-ere oto nana mwala, ta'e mo rato
ngeena ka'a si unu-unue nga mei ola aana. ?Mwaanie ohe
kire ko lo'o-lo'onga'inie uri a mwane ngeena ni oto a Kraes?
27 Ta'e maholo a Kraes kei lae mai, nga ta'a-ta'a iini e sa'a
saie ike uri e uure i tei. A mwane ngeena kolu meni saie
ka'u mola hanue ingeie.”

28 Oto a Jisas ko si ere paine maholo ko ha'a-uusuli ta'au
i laona lolata aana Nume Maa'i Peine, “Iau, omu saieu, na
omu saie taane leu nou uure aana. Ta'e nou ka'a lae ike mola
mai tohuku, na omu ka'a saie ike iini nge e uusunge'inieu
mei, na ingeie e ka'a sai eero ike.
29 Ineu ha'alaa nou manata'inie, aena aana nou uure oto
mwaanie na ingeie e uusunge'inieu mei.”

30 Oto kire ko si eri'apasie uri kire ke tapolie, ta'e e aasa
mola, aena aana e ka'a hule ue aana maholo hunie ke mae.
31 Ta'e mo iini hunge aana mwala ngeena kire hii-
walaimoli aana Jisas, na kire ko dodolosi aada hailiu uuri,
“?Maholo a Kraes kei lae mai, uri kei esuie nga mo tolimaa
hunge liutaa aana mo iini a mwane ie ko esui'ine?”

32 Oto mo Parise kire rongoa mwala ko kele sa-
sawarunge'inie walu olana i sulie a Jisas, oto ikire na mo
na'ohai pris kire ko si uusunge'inie mo ramo kakakali aana
Nume Maa'i Peine huni lae i tapolie a Jisas.
33 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “No ko kele ii'o o'oru'e mola
pe'i'omu, na no ko lae oto lo'u i saana iini e uusunge'inieu
mei.
34 Omu kei lo'ohieu, ta'e omu sa'a lio oodoieu ike, aena
aana omu sa'a lae ike i hule aana leu ne kei lai ii'o aana.”

35 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu kire ko lae pe'i ere-ere
maraada uuri, “?A mwane ie kei lae i tei ni uri kolu sa'a lio
oodoie lo'u? ?Mwaanie ohe kei lae i saana mwala ikolu aana
mo po'o ni henue mo Krik, wa ohe kei lae huni ha'a-uusulie
mo Aapoloa Aaopa?
36 Aana e unue uri kolu kei lo'ohie ta'e kolu sa'a lio oodoie
ike, na uri kolu sa'a lae ike i hule aana leu kei lai ii'o aana.
?Nga mei taa ni e ere urine aana?”

37 Oto aana dinge ooreta, nge e ne'i dinge paine oto liutaa
aana houlaa ngeena, a Jisas e uure, oto ko ere paine uuri,
“Mala uri nga iini ko maarou, nge ke lae mai seeku hunie
ke inu.

38 Mala oto mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri *Iini ko hiiwalaimoli eeku, nge huulaa aani wei nge ko niie maurihe kei hure'itaa mai mwaanie saena."* †
39 Maholo a Jisas e ere urine, e ere rarangana Li'oa Maa'i a God nge kei ii'o i lalo aana mo iini kire ko hiiwalaimoli aana. Aana maholona niilana Li'oa Maa'i e ka'a lae ike ue, aena aana ha'amanikulu'alana a Jisas e ka'a lae ike no'one ue.
40 Oto maholo mwala ngeena kire rongoa ko ere urine, ngaeta mo iini aada kire ko si te'uri, "A mwane ie ni oto propet paine nge kolu ko maa-maa'oohiena."
41 Ngaeta mo iini lo'u kire ko unue uuri, "Ingeie ni oto a Kraes."
Ta'e ngaeta mo iini kire ko unue mola uuri, "?Uri a Kraes kei lae mai uure i Kalili? !Ha'ike!
42 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uri a Kraes kei uure oto aana komu a Deved Inemauri, na kei hute oto i Betlehem, aana huilume nge a Deved Inemauri e o'o'o aana."
43 Oto mwala ngeena kire ko si oopa i tehula'ana Jisas. Nga mo iini ko ere ha'adiana'aa, ta'e nga mo iini ko ere aaelasie mola.
44 Nga mo iini aada ko sare tapolie oto a Jisas, ta'e nga iini ka'a tari mwada'u ike aana.
45 Maholo mo ramo kakakali kire aaliho'i ta'au i saana mo na'ohai pris na mo Parise, oto kire ko dolosi aada uuri, "?E ue omu ka'a toolea oto poi a Jisas?"
46 Oto kire ko aalamire uuri, "!Nga iinoni hunie ke ere ni saenanaunge lo'u mala a mwaena, ha'ike oto oo'oo!"
47 Oto mo Parise ko aalamire uuri, "?Mwaanie ohe a mwaena e pwelo'omu no'one mola?
48 ?Uri nga iini aana mo na'ohai mwane wa mo Parise kire hiiwalaimoli aana?
49 !Ha'ike! Ta'e pulitaa ni iinoni reu mola kire hiiwalaimoli aana. Ta'e ikire, kire ka'a saie ike nga mei ola aana mo Ha'atolanga a Mosis, na a God ke si ha'aloire."
50 Oto a Nikodimas, ngaeta mwane aana mo Parise nge e lae ka'u i leesie a Jisas i na'o, na ingeie nga iini aana mo mwane paine ngeena ko te'uri hunire,
51 "?Uri mo Ha'atolanga ikie e sai toli'aasie hunie kie ke lei mae aana nga iinoni na kie ka'a hola'i rongo diana aana, na lio oodoie nga taa nge e dau aaelasie? Nou saie ha'ike."
52 Oto kire aalamie, kire ko si te'uri, "?Uri i'oe no'one o uure i Kalili? O ke lio diana aana ka'u mo Uusu-uusu Maa'i, na o ke leesie nga ta'a-ta'a propet e ka'a lae ike mai uure mwaanie i Kalili."

---

† **7:38** 7:38 Ohe a Jisas ko ere i sulie Aesaea 58:11.

53 Oto kire mani ta'ela'i, kire ko si eeliho'i takoie mo nume
ikire.†

8

Kire Lupwe'i Leie Mola

Ngaeta Keni E Aeni Ola

1 Oto a Jisas e lae ta'au aana uuwo nge kire haara'inie
Uuwo Ni Ei Olif.
2 Na oto i maahu'o-hu'o aana hai dinge lo'u mola i sulie, a
Jisas e he'i eeliho'i lo'u ta'au i lolata aana Nume Maa'i Peine.
Oto ahutana mwala e ruru mei saana, e si ii'o i aano huni
ha'a-uusulire.
3 Oto mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo
Parise kire toolea mai ngaeta keni nge kire tapolie maholo
ko aeni ola pe'ie nga poro aaopa. Oto kire toolea oto mai i
matolada, kire ko si te'uri hunie a Jisas,
4 "Ha'a-uusuli, a keni ie melu tapolie maholo ko ae'aeni
ola ue pe'ie mwane aaopa mwaanie poro ingeie.
5 Aana mo Ha'atolanga ikie, a Mosis e unue uri kie ke uu'i
maesie aani heu mo keni nge kire ko tete'urine. ?Oto i'oe,
nga taa o kei unue aana?"
6 Kire lupwe'i dodolosi mola urine huni pweloa a Jisas,
hunie uri kire ke ha'asusu eero-eero i lengine.†

Ta'e a Jisas e ooroma'i mola i aano, na ko uusu-uusu i
mwakano aana ri'i-ri'ine.
7 Mo ha'a-uusuli na mo Parise kire ko lae pe'i dodolosi lo'u
aana, oto lae-lae a Jisas e uure hala-hala i lengi, ko si te'uri
hunire, "Mala nga iini hikemiu ko saie uri e ka'a dau hu'isie
ike ue nga mei ooraha'aa, nge ke hola'i uu'ie a keni ie aani
heu."
8 Oto e he'i ooroma'i lo'u i aano, ko uusu-uusu lo'u i
mwakano aana ri'i-ri'ine.
9 Maholo mo ha'a-uusuli na mo Parise kire rongo urine,
kire ko si aehota oopa mwaanie. Mo repo ni mwane oto
kire hola'i lae, nga iini ko lae, na nga iini e lae lo'u. Oto lae-
lae ta'e a Jisas mola e si oore maraana pe'ie a keni ngeena i
matolana mwala i laona lolata ngeena.

---

† **7:53** 7:53 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire ka'a to'o aana ike mo tatala uure aana Jon 7:53 lae hule aana Jon 8:11. † **8:6** 8:6 Aana Ha'atolanga mo Jiu e unue uri iini ko aeni ola, horo-maesilana kei lae. Ta'e mo Rom ka'a toli'aasie ike hunie mo Jiu ke lei maesie nga iini. Oto mo Parise kire lupwe'i dolosi aana a Jisas hunie kei aala uri taa. Mala uri kei unue uri kire ke uu'i maesie, nge e waelie ha'atolanga mo Rom eena. Ta'e mala uri kei unue uri kire ke toli'aasie mola a keine, nge e waelie ha'atolanga mo Jiu eena.

10 A Jisas e uure hala-hala, oto ko te'uri hunie a keine, “?
Mwala ngeena oto i tei? ?Uri nga iini e ka'a oore lo'u huni
lei mae aamu?”
11 Oto a keine ko aalamie a Jisas uuri, “Nga ta'a-ta'a iini
ha'ike lo'u, Poro paine.”
A Jisas ko si unue hunie a keine uuri, “Ineu, na nou ka'a
lei mae ike no'one aamu. O ke lae oto, ta'e mwaanie o he'i
ooraha'aala lo'u.”

A Jisas Oto Raa-raa

Hunie Walumalau

12 Oto a Jisas ko he'i ere uuri lo'u hunie mo Parise, “Ineu
oto raa-raa hunie mo iinoni aana walumalau. Iini ko lulu i
sulieu, e sa'a he'i lae lo'u i laona rodohono, ta'e kei to'o aana
raa-raa nge e sai niie maurihe.”
13 Oto mo Parise ko si te'uri hunie, “I'oe mola ni o ko ere i
suli'o maraamu ngeena, na nga taa o ko unue ngeena e ka'a
to'ohuu ike.”
14 Oto a Jisas e aalamire ko si te'uri, “!Ha'ike! Ma'alana
no ko ere i sulieu maraaku urine, ta'e nga taa nou unue
e to'ohuu taane. Aana ineu nou saie leu nou uure mai
mwaanie, na leu no ko lae hunie. I'omu, omu ka'a saie ike
leu nou uure mai mwaanie, wa leu no ko lae hunie.
15 I'omu, omu ko lei-lei mola i sulie tolahai iinoni ni
welumalau. Ineu, nou sa'a leie ike nga iini urine.
16 Ta'e mala uri ne kei leie nga iini, ne kei lei oodo-oodo
mola aana. E to'ohuu oto aena aana nou ka'a sai lei ike
maraaku, aana Aamaku nge e uusunge'inieu mei nge kei
pe'ieu.
17 Mo Ha'atolanga i'omu maraamiu e unue uri mala nga
ro iini ko meni unue ta'a-ta'a mei ola, nge ha'alaa omu sai
hiiwalaimoli aana nga taa kire ko unuena.
18 Oto ineu oto ngaeta iini huni ere i sulieu, na Aamaku
nge e uusunge'inieu mei, ingeie oto ruana nga iini huni ere
ha'a-oaie nga taa no ko unue i sulieune.”
19 Oto kire ko si dolosi aana Jisas uuri, “?Oto aamamu
ingeie i tei?”
A Jisas e aalamire oto ko te'uri, “Omu ka'a saieu ike, ka'u
omu ka'a saie ike no'one Aamaku. Mala uri omu ke saieu,
ha'alaa omu saie oto no'one Aamaku.”
20 A Jisas e unue mo wala ienini aana maholo e ha'a-
uusulie mwala ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i Peine
kara'inie leu nge mwala ko nii-nii to'oha aana. Na nga iini e
ka'a tapolie ike, aana e ka'a hule ike mone ue aana maholo
hunie ke mae.

A Jisas E Unue Kei Ooli I Saana

A Mama'a Ta'e Mwala Hunge

Kire Ka'a Rongo Saie Ike

21 Oto a Jisas e he'i te'uri lo'u hunire, “Ne kei lae oto
mwaani'omu, na omu kei hei-heitaleau taane, ta'e omu sa'a
lio oodoieu ike. Na aena urinena nge mo ooraha'aa i'omu
kei ii'o ue aamiu lae hule aana omu kei mae. Oto omu sa'a
lae ike aana leu no ko lae aana.”
22 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ngeena, kire ko te'uri
hunire maraada, “E unue uri kolu sa'a lae ike aana leu ko lae
aana. ?Mwaanie e lo'onga'inie uri kei lai horo'ie maraana?”
23 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, “I'omu mwala mola aana
walumalau mei aano ie ni ngeena, ta'e ineu nou lae mai
uure ta'au i Lengi. I'omu, omu uure mwaanie walumalau
ie, ta'e ineu, nou ka'a uure ike mwaanie walumalau ie.
24 Aena ngeena nou unue oto huni'omu uri mo ooraha'aa
i'omu sae'aasileni e sa'a lae ike huni'omu. Mala uri omu
ka'a hiiwalaimoli ike aana uri ineu oto iini e ii'o huu,† nge
mo ooraha'aa i'omu kei ii'o mola ue aamiu hule aana omu
kei mae.”
25 Oto kire ko si dolosi aana a Jisas uuri, “?I'oe ni a tei?”
Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “Ineu oto iini nge nou
unue ka'u oto huni'omu.
26 Mo ola hunge taane ue aaku huni unu'i huni'omu na
huni lei'omu eeni, ta'e nou ka'a unu'i ike mola tohuku,
aana no ko unue mola hunie walumalau walana iini e
uusunge'inieu mei, na ingeie oto iini walaimolinge nge
aana.”
27 Ta'e mwala kire ka'a rongo saie ike mola uri a Jisas ko
ere-ere hunire i sulie Aamana.
28 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Maholo omu kei ta'eau a
Kale Ni Iinoni i lengi pe'ie hai ei, nge omu ke si saie uri ineu
oto iini e ii'o huu. Nou ka'a da ike taane nga mei ola tohuku,
ta'e no ko unu-unue mola mo ola a Mama'a e ha'a-uusulieu
eeni.
29 Na iini e uusunge'inieu mei, ingeie taane pe'ieu, e ka'a
toli'aasieu ike mola maraaku, aena aana no ko hele i sulie
saena mola tarau.”
30 Oto maholo ko ere-ere ue, mo iini hunge aada kire unue
uri kire ko hiiwalaimoli oto aana.

A Jisas E Unue Uri

Mo Mwela Ko Haa-haata'inie

Tolahana Mo Aamada

31 Oto a Jisas ko si te'uri hunie mo Jiu nge kire unue kire
hiiwalaimoli aana ngeena, “Mala uri omu kei lulu i sulie mo

† **8:24** 8:24 Aana a Jisas e unue uri ingeie oto “Ineu oto nou ii'o huu” nge ko haata'inie uri ingeie oto a God, aana satana a God ni ngeena, nge e unue hunie a Mosis oto i na'o. Leesie Eksodas 3:14. Aana erenga mo Jiu, satai ola ngeena nge “Iawe.”

ha'a-uusulinge ineu, nge omu ke si ne'i pwaarongoisuli ineu
oto to'ohuu.
32 Oto omu ke si manata'inie walaimolinge aana God, na
walaimolinge ngeena ke si da omu ke ii'o luheta'i mwaanie
nanamanga nge omu ko esu ni ho'o nana."

33 Oto kire aalamie a Jisas uuri, "!Ha'ike eena! I'emi mo
weuwana Ebraham, na emi ka'a asu ni ho'o ike ue nana nga
iini. ?E ue nge o ko unue uri walaimolinge ke si da emi ke
ii'o luheta'i?"
34 Oto e aalamire uuri, "No ko unue oto to'ohuu huni'omu
uri nga iini nge ko oora-ooraha'aa, ingeie ngeena ko esu ni
ho'o oto aana ooraha'aa eena.
35 Omu meni saie taane uri iinoni ko esu ni ho'o mola,
e sa'a ii'o oto huu pe'ie poro paine nge e to'o aana. Ta'e
tohungei Kalena poro paine aana nume, ingeie oto kei ii'o
oto huu pe'ie aamana, na pe'ie ta'a-ta'a nanamanga no'one
mala ingeie.
36 Oto mala uri a Kale ko luhesi'omu, nge ha'alaa omu ko
ii'o luheta'i to'ohuu.
37 Nou lio saie taane uri i'omu mo weuwana Ebraham.
Ta'e aena aana omu ka'a sare hiiwalaimoli ike aana walaku,
nge omu ko eri'apasie mola uri omu ke horo maesieu.
38 Ineu, no ko ere-ere mola i sulie mo ola nou leesi'i aana
Aamaku, ta'e i'omu, omu ko deu i sulie nga taa aamamiu e
unue huni'omu."
39 Oto kire aalamie a Jisas uuri, "!Aamameelu to'ohuu oto
a Ebraham, mwae!"

Oto a Jisas e te'uri hunire, "!Ha'ike! Aana mala uri i'omu
mo kalena Ebraham to'ohuu, ha'alaa omu ko kara'i esuie mo
ola diana nge e au'esui'i.
40 Ta'e i'omu, omu ko si eri'apasie mola uri omu ke
horo'ieu i tehula'ana uri ineu no ko sare ha'arongo'omu
aana mo wala to'ohuu nou rongo'i mwaanie a God. A
Ebraham e ka'a tete'urine ike.
41 I'omu, omu ko deu oto mola i sulie tolahana tohungei
aamamiu ni ngeena."

Oto kire ko aalamie uuri, "!Ha'ike eena! !I'emeelu nga mo
kaleni aro-aro ha'ike! A God maraana oto aamameelu, na
i'emeelu oto mo tohungei kalena."

42 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Mala uri a God ke ne'i
aamamiu to'ohuu, ha'alaa omu manata diana hunieu, aena
aana nou uure oto mai mwaanie a God na ineu oto i seemiu
ie. Nou ka'a lae ike mola mai tohuku, ta'e ingeie ni e
uusunge'inieu mei.
43 ?E ue nge omu ka'a sai rongo saie nga taa no ko unu-
unue? Omu ka'a sai rongo saie aena aana omu ka'a sare
rongo ike hunie walaku.

44 I'omu oto mo kalena a Pwelu Eero-eero, na saemiu uri
omu ke lae mola i sulie mo ne'isaenga ingeie. Oto tarau,
ingeie iini e talei horo mola, na e leledie walaimolinge,
aena aana walaimolinge ha'ike no'one aana. Maholo ko ere
aani eeronga, nge ko ere-ere oto aana tohungana erenga ni
henue ingeie eena, aena aana ingeie iinoni eero-eero, na
ingeie aamana oto mo eeronga.

45 "Ta'e ineu mone no ko ere aana walaimolinge, na aena
mei olana nge omu ka'a sare hiiwalaimoli ike aaku.
46 ?A tei iini hikemiu e sai haata'inie uri nou deu hu'isie
nga mei ooraha'aa? No ko ere-ere mola aana walaimolinge.
?Ta'e e ue ka'u omu ka'a sai hiiwalaimoli eeku?
47 Nga iini oto e uure aana God ha'alaa ko rongo hunie
walana God. Ta'e i'omu, omu ka'a sare rongo ike hunie
walana, aena aana i'omu mone nga mo iini a God ha'ike."

48 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ngeena, kire ko unue
hunie a Jisas uuri, "!Aaii! Si'ue, melu ere to'ohuu oto, aana
melu unue uri i'oe mwane aaela ni Samaria, na uri li'oa
aaela nge aamu."

49 Oto a Jisas e aalamire uuri, "Nga li'oa aaela ha'ike aaku.
Ineu no ko ha'ama'u aana Aamaku, ta'e i'omu omu ko si ere
aaelasieu mola.
50 Ineu nou ka'a ari'apasie ike manikulu'anga nakue
maraaku. Ta'e iini ko eri'apasie ne ke manikulu'e e ii'o
taane, na ingeie oto iini kei leie walumalau.
51 No ko unue oto huni'omu uri ta'ena nga iini ko lulu i
sulie walaku, e sa'a mae oto oo'oo."

52 Oto mo na'ohai mwane ngeena ko te'uri lo'u hunie a
Jisas, "Melu ko si lio saie uri li'oa aaela nge aamu to'ohuu
eena. Aana a Ebraham e mae oto, na oto ahutana mo propet
kire mani mae mango. Ta'e i'oe o ko si unue uri ta'ena nga
iini ko lulu i sulie walamu, e sa'a mae oto oo'oo.
53 ?Ohe o lo'onga'inie uri i'oe o paine liutaa aana weuwaka
a Ebraham? Ingeie, e mae oto na ahutana mo propet kire
mae oto no'one. ?Oto o ko lo'onga'inie uri i'oe a tei eena?"

54 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Mala uri ne kei
ha'amanikulu'aau mola maraaku, nga mei lo'onga'inge
ha'ike aana manikulu'anga ineu ngeena. Ta'e iini nge ko
ha'amanikulu'aau oto Aamaku, iini nge omu ko unue oto
uri ingeie God i'omu.
55 I'omu hule aana omu ka'a saie ike, ta'e ineu ha'alaa nou
sai diana aana. Oto mala ne ke unue uri nou ka'a saie ike,
nge ne kei ne'i iinoni eero-eero no'one mala i'omu eena. !
Ta'e ha'ike! Nou sai diana aana taane, na no ko lulu i sulie
walana.

56 Weuwaka a Ebraham e sae-sae diana aana e lo'onga'inie
kei leesie pongiku. Oto e leesieu taane, na e tohungei
saemango oto hiito'o."†
57 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu ngeena, ko te'uri lo'u
hunie a Jisas, "I'oe hule aana nga lime aawalai helisi e ka'a
mango ue aamu. ?Oto o ko si unue uri o leesie a Ebraham
oto wau i na'o? !Aaii!"
58 Oto a Jisas e te'uri hunire, "No ko unue oto huni'omu
uri, a Ebraham e si hute, na ineu, nou ii'o oto."
59 Oto kire so'o hau huni uu'i maesie, ta'e a Jisas e liu
mumuni mola mwaanire, e si lae oto mwaanie Nume Maa'i
Peine.

9

A Jisas E Ha'a-uurie Mwane E Hute Na E Ulu Oto

1 A Jisas e lae-lae, na ko leesie mwane e hute na e ulu oto.
2 Oto mo pwaarongoisuli ingeie ko dolosi aana uuri,
"?Ha'a-uusuli, a tei ni e ooraha'aala ka'u nge e asuie a
mwane ie e hute na e ulu oto uuri ie? ?Ohe e hute
urine i tehula'ana mo ooraha'aanga ingeie maraana, wa i
tehula'ana mo ooraha'aanga e ro mau'ana ingeie?"
3 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, "Ulunge ingeie ngeena,
ka'a ike i tehula'ana nga mei ooraha'aanga ingeie maraana
wa uri e ro mau'ana ingeie. E ulu urine hunie uri
haata'inilana nanamanga a God ke lae maholo ha'a-uurilana
kei lae.
4 Maholo kolu ko mau-meuri ue e urihana mola e dai-
dengi ue, na kolu sai esu oto nana iini e uusunge'inieu mei.
Ta'e aana maholo kei rodo oto, na nga iini e sa'a asu ike lo'u.
5 Maholo nou ii'o ue mai laona walumalau, ineu oto raa-
raa hunie walumalau."
6 A Jisas e ere mango urine, e si ngisu i mwakano na ko
esuie mei pwii-pwii aana ho ngisu ngeena. Oto e aaloha'inie
mei pwii-pwii ngeena i maana a mwaena,
7 ko si unue hunie uuri, "O ke lae hodalie maamu i laona
lama i Saeloam." (Ne'isaenga aana mei wala aana ere-
erenga mo Jiu "Saeloam" ngeena nge "Uusunge'inie.") Oto
a mwaena e lae, e hodalie maana e si eeliho'i poi, na ko
lio-lio oto.
8 Oto mwala e ii'o kara'inie aana hanue ingeie na mo iini
e talei lee-leesie ka'u aana e susuke to'oha hola'ina'o, kire
ko dolosi heiliu aada uuri, "?Uri mwane nge e talei susuke
to'oha ni oto ie?"
9 Nga mo iini kire ko unue uuri, "Ingeie ni otona."

---

† **8:56** 8:56 A Ebraham e leesie a Jisas mola aana hiiwalaimoli ingeie e susu. Oto e lio saie uri a Ha'a-uuri kei lae mai to'ohuu, na ingeie oto a God. Leesie Hibru 11:13.

Ta'e ngaeta mo iini kire ko unue lo'u uuri, “!Ha'ike! Ingeie ha'ike, ta'e e lio mola mala ingeie.”

Oto a mwaena maraana ko unue uuri, “Ineu ka'u oto mwane nge nou susuke oto i na'o ngeena.”

10 Oto kire ko dolosi aana uuri, “?Nga taa nge e da o ko lio-lio lo'u ngeena?”

11 A mwaena e aalamire, oto ko te'uri, “Mwane satana a Jisas e da mei pwii-pwii, oto e aalohie maaku aana, e si unue hunieu uri ne ke lai hodalie maaku i Saeloam. Oto nou lae, nou hoda maa mango mola, na no ko lio-lio oto lo'u.”

12 Oto kire ko dolosi aana a mwaena uuri, “?Ingeie oto i tei?”

E aalamire uuri, “Nou ka'a saie oto.”

Mo Parise Kire Ka'a

Ilenimwa'e Ike Haahie

Ha'a-uurilana Mwane E Ulu

13 Oto kire toolea mwane nge e ulu ke'u ngeena i saana mo Parise.

14 Na hai dinge nge a Jisas e da mei pwii-pwii na e tahanie maana mwane e ulu ngeena aana, Dinge Maa'i Mo Jiu ni ngeena.

15 Oto mo Parise ko dolosi lo'u aana mwaena mala mwala nge kire hola'i dolosi ke'u aana uri nga taa ni e da maana nge ko lio-lio oto lo'u.

Oto e unue hunire uuri, “E aalohie maaku aana mei pwii-pwii, oto nou hodalie maaku nge no ko lio-lio oto lo'u ie.”

16 Oto ngaeta mo Parise ko te'uri, “Mwane nge e asuie mei ola ienini, e ka'a uure ike aana God, ka'u e ka'a kineta'inie ike ha'atolanga aana Dinge Maa'i.”

Ta'e ngaeta mo iini ko unue uuri, “Iinoni ooraha'aala e sa'a asuie ike mo hu'i-hu'ite mala ienini,” Oto mei oopanga ko reu i matolada mo Jiu i tehula'ana mo wala ienini.

17 Oto mo Parise kire he'i dolosi lo'u aana a mwaena uuri, “?Ha'alaa e tahanie maamu urine, oto i'oe, nga taa nge o kei unue aana a mwane ngeena?”

Oto a mwaena e aalamire uuri, “Ingeie nga propet.”

18 Ta'e mo na'ohai mwane aana mo Jiu ngeena ka'a sare hiiwalaimoli ike aana uri a mwane ngeena e ulu-ulu ke'u, na ko lio oto lo'u. Oto kire haro soie lo'u aamana na nikana,

19 na kire dolosi aadarue uuri, “?A kalemore'i ni ie? ?Uri ingeie ni more unue e hute na e ulu oto? ?Oto nga taa nge e da ko lio-lio oto lo'u ngeena?”

20 Oto aamana na nikana mwaena e aala, na kirerue ko te'uri, “Mere saie uri mwane kalemere'i ni ie, na mere saie uri e hute na e ulu oto.

21 Ta'e mere ka'a saie ike uri nga taa e da nge ko lio-lio
oto lo'u ie, wa mere ke saie uri a tei ni e tahanie maana.
Omu ke dolosi mola aana. Ingeie e rato oto hunie ke aala
maraana."
22 Aamana na nikana kirerue ere urine, aena aana kirerue
ma'ute'inie mo na'ohai mwane aana mo Jiu. Aana kire unue
oto uri nga iini ko hiiwalaimoli aana a Jisas uri ingeie a
Kraes, kire kei ne'ie i sinaha mwaanie nume ni palo-palo
mo Jiu.
23 Aena mei olana nge aamana na nikana kirerue unue
uuri, "E rato oto. Omu ke dolosi mola aana."
24 Oto kire ko he'i soie lo'u mwane nge e ulu ke'u ngeena
mai saada, na kire ko te'uri hunie, "O ke ere to'ohuu mola
huni ha'amanikulu'aa God, na mwaanie o eero lo'u. Aana
i'emeelu, melu saie uri a mwane ngeena, ingeie iinoni
ooraha'aala."
25 Oto a mwaena ko aalamire uuri, "Nou ka'a saie ike uri
ingeie nga mwane ooraha'aala wa ha'ike. Ta'a-ta'a leu mola
nou saie, nge uri nou ulu ke'u, na ie no ko lio-lio oto lo'u."
26 Oto kire ko dolosi lo'u aana a mwaena uuri, "?E ua'o?
?E tahanie maamu uri taa?"
27 A mwaena e aalamire oto ko te'uri, "Nou unue ka'u oto
huni'omu, ta'e omu ka'a sare rongo hunieu. ?E ue nge omu
ko sare rongoa uri ne ke ladoa lo'u nga taa e raune? ?Ohe
omu ko sare ne'i pwaarongoisuli ingeie lo'u no'one?"
28 Oto kire ko si tohungei ere aaelasie na kire ko unue
lo'u uuri, "I'oe oto ngaeta pwaarongoisuli a mwane aaela
ngeena, ta'e i'emeelu, melu ko lulu i sulie a Mosis, propet
paine i'emeelu.
29 Kie mani saie uri a God e ere to'ohuu hunie a Mosis,
ta'e a mwane aaela ngeena, na hule aana melu ka'a saie ike
uri e uure i tei."
30 Oto a mwaena e aalamire ko te'uri, "!Aana e urine na
mei ola ni pangata'inge! Omu ka'a saie ike uri e uure i tei,
ta'e ingeie nge iini e tahanie maaku.
31 Kie mani saie uri a God e ka'a sai rongo ike hunie
kira ooraha'aala, ta'e e sai rongo mola hunie mo iini kire
manata'inie a God na ko deu i sulie saena.
32 Uure oto mai i aehotalana walumalau, nga iini e ka'a
rongoa ike ue nga ta'a-ta'a iinoni ke tahanie maana nga iini
e hute na e ulu oto.
33 Mala uri mwane nge e tahanie maaku ie ke su'uri uure
mai mwaanie a God, ha'alaa e sa'a roro'a ni esuie ike nga
mei ola urine."
34 Oto kire aalamie na kire ko te'uri hunie, "!I'oe o hute,
na o ooraha'aa oto! ?Uri o ko sare ha'a-uusuli'emeelu?" Oto
kire si aasie i sinaha mwaanie nume ni palo-palo.

A Jisas E Haata'inie Uri

Ulunge Aani Sae E Aaela

Liutaa Aana Ulunge Aani Maa

35 Maholo a Jisas e rongoa uri kire aasie mwane nge e
tahanie maana i sinaha, oto e lae lo'ohie na ko dolosi aana
uuri, “?Uri o hiiwalaimoli taane aana a Kale Ni Iinoni?”
36 Oto a mwaena e aalamie uuri, “?A tei ni ingeie, Poro
paine? O ke unue oodoieu hunie ne ke hiiwalaimoli aana.”
37 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “O leesie ka'u oto, na ingeie
ka'u oto ko ere-ere pe'i'o ie.”
38 Oto a mwaena e si te'uri, “!Nou hiiwalaimoli oto aamu,
Poro paine!” Oto e pouruuru i na'ona a Jisas, na ko palo-
paloa oto.
39 Na a Jisas e te'uri, “Nou lae mai laona walumalau ie
hunie uri tohungei ii'onga mo iinoni ke haada'i. Mo iini e
ulu aana kire ka'a lio saie ike walaimolinge i sulie a God, ne
kei da uri kire ke lio-lio lo'u. Na mo iini kire ko eero mola
uri kire lio saie walaimolinge i sulie a God, ne kei haata'inie
mola uri ikire mo iini e ulu.”
40 Ngaeta mo Parise nge kire uure wau kara'inie kire
rongoa a Jisas e ere urine, oto kire ko dolosi aana uuri, “?
Uri o ko unue uri i'emeelu ni melu ulu?”
41 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Mala uri omu ke ulu
to'ohuu aena aana omu ka'a rongo saie ike walaimolinge,
nge ha'alaa omu ka'a roro'a ike aana ooraha'aa. Ta'e aana
omu ko unu-unue uri omu ko lio-lio mola na uri omu
saie walaimolinge, ngeena omu roro'a aana ooraha'aanga
i'omu.”

10

A Jisas Oto Kakalihe Diana

Hunie Mo Sipu

1 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u uuri, “No ko unue oto
huni'omu uri iinoni nge e ka'a sili ike i sulie maa aana para
ni sipu ta'e ko hane mola aana nga leu aaopa, ingeie iinoni
peli-peli na iini horo-horo.
2 Ta'e tohungei kakalihe hunie mo sipu, ingeie oto ko sili
mola i sulie maa aana para.
3 Na mwane nge ko kakalie maai para ko tahanie maa
talana tohungei kakalihe. Oto tohungei kakalihe ko soie mo
sipu ingeie aana satada, na kire rongo saie walana na kire
ko lae oto mai saana. Oto a kakalihe ko si ha'atalaire i sinaha
takoie leu nge hahalisi kohi huni ngeue e ii'o aana.

4 Maholo ko ha'a-iisitaanga'inie ahutana mo sipu ingeie,
nge ko si na'oda. Na mo sipu ingeie ko lulu i sulie, aena
aana kire rongo saie walana.
5 Mala uri nga iinoni aaopa kei lae mai saana mo sipu kire
sa'a roro'a ni lulu i sulie ike, ta'e kire kei tehi mola mwaanie
aena aana kire ka'a rongo saie ike walana."
6 A Jisas e unue mei aalahuunge ie hunire, ta'e kire ka'a
saie ike uri nga taa ni ko sare unue hunire.
7 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, "No ko unue oto to'ohuu
huni'omu, ineu oto domana maa hunie mo sipu.
8 Ahutana mo iini kire hola'i lae mai i na'oku nge kire unue
uri ikire mo kakali sipu, ikire mwala peli-peli na mwala
horo-horo mola. Oto mo sipu ka'a rongo ike hunire.
9 Ineu oto domana maa nge mo sipu ko liu-liu aana, aana
kire ko sili mei i laona para hunie kire ke ii'o sapemawa, na
kire ko iisi-iisitaa lo'u huni lae i lo'ohi ngeulaa. Oto e urine
lo'u eeku, aana iini ko liu i seeku ha'alaa ha'a-uurilana ko
lae, na kei oodoie mo ola diana huni pe'ie mauriha'ana.
10 Iinoni peli-peli ko lae mola mai huni peli na huni horo
na huni waelie mola nga mo ola. Ineu, nou lae mai uri
hunie kire ke hele aana maurihe huu, maurihe nge nga mei
ola diana e ka'a ai'aa ike mwaanie.
11 "Ineu oto a kakalihe diana, iini e mwa'e-mwa'e ni mae
honotana mo sipu.
12 Iinoni eu'esu nge ko hele waaite mola huni lio i sulie
mo sipu, e aaopa mwaanie a kakalihe iini e to'o aana oto mo
sipu. Maholo iinoni eu'esu ko leesie wawaulo ko lae mai, oto
ko tehi mola mwaanie mo sipu. Oto wawaulo ngeena ko si
polahi'i na kire ko tatanga hailiu oto.
13 Iinoni eu'esu ngeena ko tehi mola urine, aena aana ko
esu uei waaite mola, na e ka'a tohungei manata diana ike
hunie mo sipu.
14-15 "Ineu oto a kakalihe diana. Mala oto a Mama'a e
saieu na ineu nou saie a Mama'a, e urine no'one mola mala
ineu, nou saie mo sipu ineu, na ikire, kire saieu. Na nou
mwa'e-mwa'e oto ni mae honotani.
16 Nou to'o aana taane ngaeta mo sipu na ikire ha'ike ue
i laona para ni sipu ineu. Ta'e ne kei haro toole'i taane ue
mai hunie kire ke ii'o pe'ie mo iini kire ii'o oto i laona para.
Kire kei haro ne'ie ta'a-ta'a hakaa ni sipu mola, na ineu oto
ta'a-ta'a kakalihe nge kire sai rongo hunie.
17 A Mama'a e manata diana hunieu, aena aana nou
mwa'e-mwa'e ni toli'aasie mauriha'aku hunie uri ne ke si
hele aaliho'i lo'u aana.
18 Nga iini ka'a ta'aasie ike mauriha'aku mwaanieu. Ineu,
nou toli'aasie mola maraaku. Nou to'o aana nanamanga
huni toli'aasie mola maraaku, na nou to'o aana nanamanga

no'one huni tola aaliho'i lo'u aana. Na nga taa Aamaku e
unue mei ola ne kei esuie ni otona."
19 Oto mei oopanga ko reu lo'u i matolada mo na'ohai
mwane mo Jiu i tehula'ana mo wala ienini.
20 Mo iini hunge aada ko unue uuri, "!Li'oa aaela nge
aana! !A mwaena ko tohungei hero-hero oto! ?Aana e ue
omu ko rongo hunie?"
21 Ta'e ngaeta mo iini aada ko te'uri, "Iinoni li'oa aaela
aana, e sa'a unue ike mo ola urini. ?Na uri li'oa aaela e sa'a
tahanie ike maana mwala e ulu? !Ha'ike oto oo'oo!"

Mwala Kire Sere'inie A Jisas

22 Oto aana mo waro-waro wawai ni iihi'ure, e hule oto
aana maholo hunie Houlaa Ni Ha'amaa'ilana Nume Maa'i
Peine i Jerusalem.
23 A Jisas ingeie i laona lolata aana Nume Maa'i Peine, na
ko liu aana Leu Ni Haa-haanaku a Solomon Inemauri.
24 Oto ngaeta mo na'ohai mwane mo Jiu kire lae mai
loko ahuie a Jisas, kire ko si dodolosi aana uuri, "?Melu
kei maa'oohi tewa uri taa, i na'ona o kei unu haada'i aana
oodoi'emeelu uri i'oe a tei? Mala uri i'oe a Kraes to'ohuu, o
ke unue oto oodoi'emeelu."
25 Oto a Jisas ko aalamire uuri, "Nou unue ka'u oto
huni'omu, ta'e omu ka'a sare hiiwalaimoli ike aaku. Mo hu'i-
hu'ite nge no ko esui'i aana satana Aamaku, kire haata'inie
taane oto uri ineu a tei.
26 Ta'e omu sa'a hiiwalaimoli ike aaku aena aana i'omu
nga mo sipu ineu ha'ike.
27 Mo sipu ineu kire rongo saie walaku, na kire ko lulu i
sulieu. Nou sai diana aada,
28 na no ko niie maurihe huu hunire, oto kire sa'a ai'aa oto
oo'oo. Nga iini e ka'a sai leu'i ike no'one mwaanie nimeku.
29 Aamaku e nii'i hunieu, na ingeie e paine liutaa aana
lo'u ta'ena nga iini. Oto nga iini e sa'a roro'a ni leu'i ike
mwaanie nimana a Mama'a.
30 I'emere'i a Mama'a ta'a-ta'a iinoni mola."
31 Oto mo na'ohai mwane ngeena kire ko si so'o hau lo'u
huni uu'i maesie a Jisas.
32 Oto a Jisas ko te'uri hunire, "Mo hu'i-hu'ite diana oto
hunge nou haata'ini'i eemiu uure mwaanie a Mama'a. ?Oto
iini uri taa aani nge omu ko sare horo'ieu haahie?"
33 Oto mo mwaena kire aalamie uuri, "Melu ka'a sare
uu'i maesi'o ike haahie mo ola ngeena, ta'e haahie o ko ere
mwakata'inie a God. !I'oe iinoni mola mala i'emeelu, ta'e o
ko si sare dau oto mala uri i'oe a God!"
34 A Jisas e aalamire oto ko te'uri, "Uusulana e lae i laona
mo Uusu-uusu Maa'i i'omu uri a God e unue hunie ngaeta
mo na'ohai mwane oto i na'o uuri, *I'omu mo god. Sam 82:6*

35 Kolu meni saie ka'u uri walu ola mo Uusu-uusu Maa'i
e ere i suli'i, mo ola to'ohuu. Na mo iinoni nge walana a
God e hule aada wau i na'o, a God e haara'inire uri ikire mo
god.†
36 ?Oto e ue omu ko si unue uri no ko ere mwakata'inie
a God aana nou unue uuri, 'Ineu a Kalena God.'? Ineu ka'u
oto iini a God e lio hilisieu na e uusunge'inieu mei.
37 Mala uri nou ka'a asuie mo esunge Aamaku, nge omu
ke su'uri hiiwalaimoli eeku.
38 Ta'e mala uri no ko esuie taane mo esunge Aamaku,
nge e malisine uri omu ke hiiwalaimoli aana mo ola no ko
esui'i, ma'alana omu ka'a hiiwalaimoli ike aana walaku. I
leune nge omu kei sai diana aana uri a Mama'a taane i lalo
aaku, na ineu i lalo aana a Mama'a."
39 Oto kire ko eri'apasie lo'u kire ke tapolie, ta'e e liu mola
i matolada, e si lae mwaanire.
40 Oto a Jisas e si aatoholo aaliho'i lo'u aana wai i Jodan
hunie leu nge a Jon e loto maa'i ke'u aana, na e si o'o'o wau
i leune.
41 Mwala oto hunge kire lae mai saana, na kire ko unue
uuri, "A Jon e ka'a asuie ike nga mo hu'i-hu'ite ta'e ahutana
mo ola e unu'i i sulie a mwane ie, kire to'ohuu oto."
42 Na mwala hunge i leune kire si hiiwalaimoli aana a
Jisas.

11

A Lasaros E Mae

1-2 Oto nga mwane satana a Lasaros e o'o'o pe'ie e ro keni
eesine, a Meri na a Maata, aana ngaeta huilume satana i
Betani aana po'o ni henue i Jiudia kara'inie huilume paine
i Jerusalem. A Meri ienini, ingeie nge keni e huie ae'aena
a Jisas aana rumu e tohungei wesu diana, na e hulo a'ate
aana ae'aena aana iihune pwaune. Oto a Lasaros ngeena
ko mweri,
3 na e ro mwaasine keni kirerue hai uusunge'i hunie
a Jisas uuri, "Poro paine, iini o manata diana hunie ko
mweri."
4 Maholo a Jisas e rongo urine, e si te'uri, "Mwaringe
ngeena ka'a ola ike hunie a Lasaros ke maesie, ta'e ko
reu urine huni haata'inie manikuluha'ana God na huni
ha'amanikulu'aa a Kalena."
5 A Jisas e manata diana hunie a Maata na keni eesine a
Meri, na mwane aasiderue a Lasaros,

† **10:35** 10:35 Asunge mo na'ohai mwane ngeena e urihana asunge a God aana ikire no'one kire sai leie mwala. Na aana nga maholo ue mai puri a Jisas kei ooli lo'u mei huni esuie ta'a-ta'a mei esunge ngeena no'one aana ingeie oto kei leie ahutana mo iinoni.

6 oto aena urine, maholo e rongoa uri a Lasaros ko mweri,
e si he'i ii'o lo'u e ro hai dinge wau i leune.†
7 Oto puriha'ana, ko si unue hunie mo pwaarongoisuli
uuri, “Kolu ke aaliho'i lo'u hunie po'o ni henue i Jiudia.”
8 Oto mo pwaarongoisuli ko aalamie a Jisas uuri, “Ha'a-
uusuli, mo na'ohai mwane mo Jiu oto wau na hule aana kire
ko eri'apasie uri kire ke uu'i maesi'o aani heu mola aana mo
dinge e si mango haona. ?Oto uri o ko sare aaliho'i lo'u ta'au
i saada?”
9 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Mwaanie omu me'u-
me'u, aana maholo ha'ike ue hunie sato ke suu ni ngeena.
A Mama'a e holosie maholo ineu huni esu nana, mala e
holosie no'one uri ke dai-dengi hunie aawalai maholoi sato
mwana rue suli dinge. Oto kira tei ko walo liu maholo e
dai-dengi ue, kire sa'a tataro ike.
10 Ta'e a tei ko walo liu aana rodo, e sai tataro mola aena
aana nga mei ola hunie ke raa talana ha'ike.”
11 A Jisas e ere mango urine, e si te'uri lo'u hunire,
“Malahukaelu a Lasaros ko ma'ahu eelisuu oto, na no ko
lae oto huni ha'alioa.”
12 Oto mo pwaarongoisuli ko aalamie uuri, “Mala uri ko
ma'ahu oto, Poro paine, nge e haata'inie uri ko aehota awaa
oto.”
13 Lo'onga'inge a Jisas aana e ere urine, uri a Lasaros e
mae oto, ta'e ikire mo pwaarongoisuli kire lo'onga'inie uri
ko ere i sulie ma'ahunge mola to'ohuu.
14 Oto a Jisas ko si unu tahanga'inie oodoire uuri, “A
Lasaros e mae oto.
15 Ta'e no ko ilenimwa'e mola uri nou ka'a ii'o ike i saana,
aena aana nga taa ko reu ienini kei pe'i'omu hunie omu ke
hiiwalaimoli eeku. Oto kolu ke lae oto i saana.”
16 Oto a Tomas, nge ingeie ngaeta iini aana e ro iu, e
si te'uri hunie mo pwaarongoisuli oana, “Kolu ke lae oto
no'one pe'ie a Ha'a-uusuli hunie kolu ke mae tararuru oto
pe'ie.”

A Jisas Ko Ere Ha'asusue

Mo Keni Eesine A Lasaros

17 Maholo a Jisas e hule ta'au i Betani e si rongoa uri kire
haitoli aana a Lasaros e hai hei dinge e mango oto.
18 I Betani e ka'a ha'ataulie ike i Jerusalem, ola mala e oolu
kilomita mola,

---

† **11:6** 11:6 Sa'a mola a Jisas e ka'a lae lau-leu i saana Lasaros aana ko sare haata'inie uri manata-diananga ingeie e nanama lo'u liutaa aana maenga. Leesie lo'u nga taa e unue aana Jon 11:15.

19 na mwala hunge aana mo na'ohai uluhe ni iinoni ikire
mo Jiu, kire lae no'one mai leune i saana Meri na a Maata,
huni ii'o ha'asusurerue i purine aasiderue e mae.
20 Maholo a Maata e rongoa uri a Jisas ko lae mai, e si
iisitaa honosie, ta'e a Meri e oore mola hai nume.
21 Oto a Maata ko te'uri hunie a Jisas, “Poro paine, mala
uri o ke ii'o i leu, ha'alaa aasiku e ka'a mae ike.
22 Ta'e nou saie taane uri ma'alana e urine, na nga taa o
kei sukaa aana a God, kei niie mola huni'o.”
23 Oto a Jisas e unue hunie a Maata uuri, “Aasimu kei
ta'ela'i na kei meuri oto lo'u.”
24 A Maata e aalamie a Jisas oto ko te'uri, “Nou saie taane
uri kei ta'ela'i na kei meuri lo'u aana dinge ooreta.”
25 Oto a Jisas e si te'uri hunie, “Ineu oto iini e sai ta'ela'inie
mo iini kire mae oto, na ineu oto aahu'ine maurihe. Iini ko
hiiwalaimoli eeku, ma'alana e mae oto, ta'e kei he'i ta'ela'i
lo'u.
26 Na ta'ena nga iini e mauri ue na e hiiwalaimoli eeku, e
sa'a he'i mae lo'u. ?Uri o hiiwalaimoli taane urine?”
27 Oto a Maata e aalamie ko te'uri hunie, “Iau, Poro paine,
nou hiiwalaimoli aana uri i'oe oto a Kraes, Kalena God nge
a God e uusunge'inie mai huni ha'a-uurie walumalau.”
28 Na maholo a Maata e ere mango urine, e si eeliho'i ko
lai ha'arongoa a Meri keni eesine mola mwa-mwanoto uuri,
“A Ha'a-uusuli e hule oto na ko dodolosi ohi'o.”
29 Maholo a Meri e rongo urine, oto e tolana ta'ela'i na ko
lae oto i saana.
30 A Jisas e ka'a hule ike ue mai laona huilume, ta'e ingeie
ue po'oi sinaha aana leu a Maata e lai oodoie aana.
31 Maholona na mo uluhe ni Jiu ngeena, nge kire ii'o pe'ie
a Meri huni ha'asusue, ikire ue hai nume. Oto maholo kire
leesie mola a Meri e ta'ela'i na ko iisitaa oto lau-leu, kire
si meni lulu i sulie aana kire unue ko lai ngara i saana
kilipwe'u.
32 Ta'e a Meri e lae mola i saana leu nge a Jisas aana.
Maholo e leesie a Jisas oto e si pouruuru i na'ona, na ko
te'uri hunie, “Poro paine, mala uri o ke ii'o i leu ha'alaa
aasiku e ka'a mae ike.”
33 A Jisas e leesie a Meri ko ngara na mwala pe'ie no'one
urine, nge saena e si makaka oto aana saehuunge.
34 Oto ko si dolosi aada uuri, “?Omu heitolinge'inie i tei?”
Na kire aalamie uuri, “Lae mai na o ke leesie, Poro paine.”
35 Oto a Jisas ko ngara ni saehuunge,
36 na maholo kire leesie urine mo Jiu kire ko te'uri, “!
Leesie ka'u! A Jisas e tohungei manata diana hunie a mwane
ngeena.”

37 Ta'e ngaeta mo iini aada ko te'uri, “A mwane ie ka'u
e tahanie maana mwane e ulu. ?Oto e ue ka'u e ka'a uure
honosie a Lasaros mwaanie e mae?”

A Jisas E Ta'ea Lasaros

Mwaanie Maenga

38 Oto a Jisas e hule aana kilipwe'u, na saena e si makaka
oto lo'u. Kilipwe'u ngeena nga hahale, na hau oto paine kire
honoa maa aana.
39 Oto a Jisas ko te'uri, “Omu ke ta'aasie ka'u hau ngeena.”
A Maata, keni eesine mwane e mae ngeena ko aalamie
uuri, “Poro paine, e hai hei dinge oto ko mango aana ienini,
na ko kesu oto ni ngeena.”
40 Oto a Jisas ko te'uri hunie a Maata, “O ke hiiwalaimoli
mola, aana nou unue ka'u oto huni'o uri o ko hiiwalaimoli
ha'alaa, o ke si leesie manikuluha'ana a God.”
41 Kire ta'aasie hau ngeena mwaanie maana kilipwe'u, oto
a Jisas e lio i lengi ko si te'uri, “Mama'a, no ko paalahe'o
haahie o ko rorongo hunie aarenga'inge ineu.
42 Nou saie taane uri o ko rorongo hunieu taraure'i, ta'e
i tehula'ana mwala ienini nge no ko unue walu ola ie uri
hunie kire ke hiiwalaimoli aana uri i'oe oto o uusunge'inieu
mei.”
43 Purine e aarenga'i mango urine, e si soi peine uuri, “!
Lasaros, o ke iisitaa mai!”
44 Oto a Lasaros, iini e mae ka'u, e si iisitaa mai, na mo
sala kire uloa aani ikire ue haahie mo ki'ine na mo ae'aena,
na leu haahie maana.
Oto a Jisas ko si unue hunire uuri, “Omu ke luhesie mo
sala mwaanie sapena, na omu ke toli'aasie ke lae-lae.”

Mo Na'ohai Mwane

Aana Mo Jiu Kire Oala'i

Huni Horo Maesie A Jisas

45 Oto mo iini hunge aana mo Jiu e lae mai saana Meri
kire leesie walu ola nge a Jisas e asui'i ngeena, kire si
hiiwalaimoli aana.
46 Ta'e ngaeta mo iini aada kire ooli i saana mo Parise na
kire ha'arongora aana nga taa nge a Jisas e asuie.
47 Oto mo na'ohai pris pe'ie mo Parise kire lokoa mwala
lei-lei, kire ko si dodolosi uuri, “?Kolu kei ue eena? A mwane
ie ko haata'inie mo tolimaa nanama aana ko esuie mo hu'i-
hu'ite hunge oto mala iini ie.
48 Mala uri kolu kei toli'aasie ke lae mola pe'i esuie walu
ola urini, ahutana mwala kei meni hiiwalaimoli oto aana,
na kire kei sare asuie ke ne'i inemauri ikie oolisie inemauri
ni Rom. Oto mo Rom kei ooho honosikie, na kire kei lae

oto mai oho aasie Nume Maa'i Peine ikie, na kire kei horo
suuhe'inie oto ahutaka mo Jiu eena."
49 Aana halisi ngeena, Na'ohana Mo Na'ohai Pris satana a
Kaiapas. Oto a Kaiapas e si te'uri hunire, "!Omu tohungei
pu'osasu oto hiito'o!
50 Omu ka'a lio saie ike uri e lae otoi diana hunie nga ta'a-
ta'a iini ke mae mola honotana mwala mwaanie uri ahutana
mwala ko meni mae."
51 A Kaiapas e ka'a lo'onga'inie leune mola tohune. Ta'e
aana ingeie mone Na'ohana Mo Na'ohai Pris aana halisine,
oto a God e da uri ke hola'i unu tahanga'inie uri a Jisas kei
mae honotana mwala ni Jiu.
52 Na e ka'a ike mola honotana mo Jiu hahaiteli, ta'e huni
lokoa ahutana mo iinoni a God nge kire ii'o tatanga i laona
walumalau hunie kire ke ne'ie ta'a-ta'a iinoni.
53 Oto uure aana maholo nge a Kaiapas e ere urine, kire
si aehota oala'i huni horo maesie a Jisas.
54 Aena urine, a Jisas e ka'a lae-lae haada'i ike lo'u i
matolana mo henue nge mo mwane paine mo Jiu kire sai
leesie. Oto e uure mola mwaanie leune na e lae mola
kara'inie hanuesala aana huilume i Ifrim. Na e ii'o oto i
leune pe'ie mo pwaarongoisuli ingeie.
55 Oto maholo ko kara'inie oto Houlaa Ni Liumwaanie
ikire mo Jiu, mo iini hunge aana mo henue hailiu kire
hanetaa ta'au i Jerusalem i na'ona Houlaa Ni Liumwaanie
hunie ha'arere'alada i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.
56 Oto mwala ngeena kire ko si lio-lio hunie a Jisas. Na
maholo kire loko oto ta'au i laona lolata aana Nume Maa'i
Peine, kire ko si dodolosi heiliu aada uuri, "?Ohe kei lae
taane mai aana houlaa? ?Wa omu ko lo'o-lo'onga'i uri taa?"
57 Ta'e mo na'ohai pris na mo Parise kire niie oto
ha'atolanga uri mala nga iini ko saie leu a Jisas e ii'o aana,
nge ke ha'arongora hunie uri kire ke tapolie.

12

A Meri E Suuhie A Jisas Aani Rumu I Betani
MATIU 26:6-13; MAK 14:3-9

1 E oono hai dinge ue i na'ona Houlaa Ni Liumwaanie, a
Jisas e lae oto hunie i Betani, huilume a Lasaros mwane nge
a Jisas e ta'ea ka'u mwaanie maenga.
2 Oto i leune kire ha'alie hunie kele ngauhe huni ha'ama'u
aana. A Maata nge ko rareta'inire, na a Lasaros no'one
ngaeta iini aana mwala e ngau pe'ie a Jisas aana maholona.
3 Oto a Meri e si hele aana ho ate'a aani rumu nge e
tohungei wesu mangoni. Ho ate'a ngeena e hele aana e
ro kao-kao aani rumu, na holitana e tohungei peine. Oto
e toolea na ko huie e ro ae'aena a Jisas aana, na ko hulo

a'ate aana e ro ae'aena lo'u aana iihune pwaune. Oto nume
ngeena e si honu aana wasuha'ana ho rumu ngeena, na e
lae otoi wesu mangoni hiito'o.

4 Oto a Jiudas Iskariot, ngaeta iini aana mo pwaarongo-
isuli a Jisas na iini oto kei pweloa, ko si upwesie na ko te'uri,
5 "?Aana e ue ka'u ha'aholinge'inilana ho rumu ie e ka'a
lae mola, na mei to'oha niilana ke lae mola hunie kira
maitale? !A keine ko si waeta'inie mola waaitana nga
mwane au'esu hunie halisi leku!"
6 A Jiudas e talei ere ka'u urine, ta'e hule aana ingeie
e ka'a ne'i-ne'isae ike aana mo iinoni meitale. E ere
urine mola i sulie ingeie iinoni peli-peli. Mwa'ii to'oha mo
pwaarongoisuli mone aana, oto ko talei deu mala saena
mola aana.
7 Oto a Jisas ko si te'uri, "!Ei! !Su'uri kotahie ka'u! E loo-
looha'inie ka'u ho rumu ngeena hunie ke dau aakau eeku
loosie kire kei heitolinge'inieu ni ngeena.
8 Kira maitale kei o'o'o taane ue pe'i'omu tarau, ta'e ineu,
nou sa'a ii'o ike lo'u pe'i'omu."

9 Mwala oto hunge aana mo Jiu kire rongoa uri a Jisas
ingeie i Betani, oto kire lae wau i leune. Kire ka'a lae ike
mola wau i tehula'ana a Jisas maraana, ta'e huni leesie
no'one a Lasaros, iini nge a Jisas e ta'ea ka'u mwaanie
maenga.
10 Oto mo na'ohai pris kire si oala'i huni horo maesie a
Lasaros no'one pe'ie a Jisas,
11 aena aana mwala oto hunge ko aehota huni eeli'u
oto mwaanire na kire ko hiiwalaimoli mola aana a Jisas i
tehula'ana a Lasaros.

A Jisas E Aarapuu

I Jerusalem Mala Inemauri
MATIU 21:4-9; MAK 11:7-10; LUK 19:35-38

12 Oto hai dinge lo'u mola i sulie, mwala oto hunge nge
kire hule aana Houlaa Ni Liumwaanie ngeena, kire rongoa
uri a Jisas ko lae mai hunie i Jerusalem.
13 Kire si toolea mo sasarai ei na kire ko lae mwaanie
huilume ngeena huni lae ta'au honosie pe'i soinge uuri,
"! Lahea God! A God ke ha'adiana'aa iini ko lae mai
nunuha'ana satana. !A God ke ha'adiana'aa inemauri ikie
mo Israel!"
14 Oto a Jisas e toolea kalei dongki, e si ta'e i lengine oto
mala uusulana e lae uuri,
15 *I'omu mo Jerusalem, mwaanie omu me'u-me'u. Leesie
ka'u, inemauri i'omu oto e ta'e i lengine kalei dongki, ko lae
mai ie.* *Sekaraea 9:9*

16 Hola'ina'o, mo pwaarongoisuli a Jisas kire ka'a sai
diana aana ike ne'isaenga aana walu ola ngeena. Ta'e
maholo ha'amanikulu'alana a Jisas e lae aana a God e
ta'ela'inie mwaanie maenga, nge kire ko si aamasito'o aana
uri uusulana mo olana e lae taane i sulie, na uri kire asui'i
taane oto hunie.
17 Mwala oto hunge nge kire ii'o pe'ie a Jisas maholo e soie
a Lasaros mwaanie kilipwe'u na e ta'ea mwaanie maenga,
kire ko lae pe'i taroha'inie nga taa a Jisas e asuie ngeena.
18 Aena aana mei olana no'one nge mwala hunge kire lae
ta'au honosie, aana kire rongoa e asuie mei hu'i-hu'ite pe'ie
tolimaa ienini.
19 Oto mo Parise ko si ere hunire maraada uuri, “!Lio ka'u!
Walu ola kolu ko eu'esui'i honosie a mwane ngeena e ka'a
oa oto hunikolu. !Ahutana walumalau ko lulu i sulie oto!”

A Jisas E Ere Lalai

I Sulie Maenga Ingeie

20 Ngaeta mo iinoni ni Krik no'one kire lae ta'au i
Jerusalem pe'ie mo Jiu huni paloa God aana maholo hunie
houlaa ngeena.
21 Oto kire lae i saana a Pilip, mwane aana huilume i
Betsaeda hao i laona po'o ni henue i Kalili, na kire ko te'uri
hunie, “Poro paine, melu ko sare leesie a Jisas.”
22 A Pilip e ha'arongoa a Andru, oto kirerue ko si meni lai
ha'arongoa a Jisas.
23 Oto a Jisas e aalamirerue ko te'uri, “Maholoi sato e hule
oto, uri hunie ha'amanikulu'alana a Kale Ni Iinoni kei lae.
24 No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri mala uri o ko
hele-helesie mola ho litei ola na o ka'a hasie, nge kei o'o'o
maraana oto mola urine aana e sa'a hungu ike lo'u. Ta'e
mala uri o ko hesie i laona mwakano, nge ke si hungu aani
hue-huei ola oto lo'u hiito'o.
25 Na mo iinoni kire urihana mola mo litei ola ngeena,
aana iinoni nge ko mana-manata diana mola hunie mau-
ringe ingeie maraana, nge kei deu tekela'inie mola mau-
riha'ana. Ta'e iini nge e ka'a ne'isae paine aana mauringe
ingeie mai leu i laona walumalau, nge kei deu oodoie
maurihe huu.
26 Ta'ena nga iini ko sare asu nekue, nge ke lulu i sulieu
oto, uri hunie iini eu'esu ineu ke ii'o oto pe'ieu aana leu no
ko ii'o aana. Na nga iini ko esu nekue, nge a Aamaku ke si
ha'apaina'aa i maana mwala.
27 “Saeku ko lae otoi hi'e ni ienini, hule aana nou ka'a saie
oto nga taa ne kei unue. ?Uri ne ke unue hunie a Mama'a
ke su'uri toli'aasie mei ola e hi'e ie ke rau eeku? !Ha'ike!

Aena aana mei ola nou lae mone oto mai hunie ni ngeena,
uri hunie ne ke liu i laona sapesalunge ie.
28 !Mama'a, o ke ha'amanikulu'aa satamu!”
Oto mei wala e loho mai uure i Lengi uuri, “Nou hahu'ei
ha'amanikulu'aa oto, na ne kei he'i ha'amanikulu'aa lo'u.”
29 Oto mwala hunge e uure-uure wau i leune kire rongoa
mei walana, kire ko si unue mola uri lou-lou ko hoka, ta'e
ngaeta mo iini lo'u ko unue uuri, “!Nga ensel e ere pe'ie ni
ngeena!”
30 Oto a Jisas e te'uri, “Mei wala ie e ka'a loho ike mai huni
pe'ieu, ta'e ola huni pe'i'omu ni ngeena.
31 Maholo e hule oto ie hunie a God kei leie walumalau,
na ke oohe aasie a Satan, iini ko aalaha haahie walumalau.
32 Na ineu, maholo kire kei ta'eau i lengi mwaanie
mwakano pe'ie hai ei, ne ke si toolea mai ta'ena nga iinoni
i seeku.”
33 A Jisas e ere urine, uri huni haata'inie kei mae i lengine
po'u-po'u.
34 Oto mwala hunge ngeena ko si aalamie uuri, “Emi
rongoa oto aana mo Uusu-uusu Maa'i uri a Kraes kei ii'o
huu. ?Oto e ue nge o ko si unue uri kire kei ta'ea a Kale
Ni Iinoni pe'ie hai ei huni horo maesie? ?Ha'alaa a Kale Ni
Iinoni ngeena, ingeie a tei eena?”
35 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Raa-raa kei ii'o ha'awali
mola ue pe'i'omu huni ha'asinelie saemiu. Oto omu ke
noruto'o mola aana, na omu ke lae-lae maholo raa-raa e
ii'o ue i matolamiu, mwaanie e rodo honosi'omu i sulie tala.
Aana iini ko lae-lae i laona rodohono, e ka'a saie ike uri ko
lae i tei.
36 Omu ke hiiwalaimoli aana raa-raa maholo ingeie ue
pe'i'omu, hunie uri omu ke ne'i kale ni raa-raa oto.” A Jisas
e unue walu ola ienini mango, ko si lae mumuni mwaanire.

Hungelana Mo Jiu Ka'a Hiiwalaimoli Ike Aana Jisas

37 A Jisas e talei esuie ka'u mo hu'i-hu'ite hunge huni
haata'inie mo tolimaa i na'ona mwala, ta'e kire ka'a sare
hiiwalaimoli ike mola aana.
38 Oto e oa oto mala a Propet Aesaea e unue uuri,
*Poro paine, nga ta'a-ta'a iini e ka'a hiiwalaimoli ike aana
tataroha melu unue hunire. Na hule aana mo iini kire leesie
nanamanga i'oe, ta'e toota'i iini mola kire lio sai'o. Aesaea
53:1*
39 Na aana ngaeta leu lo'u a Aesaea e ere luhesie aana e
ue ka'u mwala ka'a sai hiiwalaimoli ike, aana a God e unue
no'one hunie a Aesaea uuri,
40 *Nou ha'a-ulue maada, na nou honoa manatada mwaanie
uri kire lio sai ola aana maada, na mwaanie uri kire lo'onga'i*

saie nga mei ola aana manatada. Oto kire kei eeli'u mei seeku hunie uri ne ke ha'a-uurire. *Aesaea 6:10*

41 A Aesaea e unue walu olana, aana e leesie maniku-
luha'ana a Jisas na e ere oto i sulie.

42 Ma'alana ahutana mwala kire ka'a hiiwalaimoli ike,
ta'e mo iini hunge aana mo na'ohai mwane mo Jiu kire
hiiwalaimoli taane aana a Jisas. Ta'e kire ka'a sare unu
tahanga'inie ike uri kire hiiwalaimoli, mwaanie uri mo
Parise kire uure honosire mwaanie mo nume ni palo-palo
mo Jiu.

43 Kire ma'u urine aana kire saeto'o aana mo iinoni ke
lahera, liutaa aana kire saeto'o aana uri a God ke lahera.

44 Oto a Jisas e si ere paine uuri, “A tei nge ko hiiwalaimoli
eeku, e ka'a hiiwalaimoli ike mola aaku, ta'e no'one aana iini
e uusunge'inieu mei.

45 A tei ko leesieu, ko leesie no'one iini e uusunge'inieu
mei.

46 Ineu nou lae mai mala raa-raa i laona walumalau, hunie
uri ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli eeku, ke su'uri ii'o i laona
rodohono.

47 “Na ta'ena nga iini ko rongoa walaku, ta'e e ka'a lulu i
suli'i ike, ineu nou sa'a leie ike aana maholo ie. Aana nou
ka'a lae ike mai ie huni leie mo iinoni aana walumalau, ta'e
huni ha'a-uurie walumalau.

48 Nga mei ola huni leie mo iinoni e ii'o taane. Mo iini kire
ka'a sare hiiwalaimoli eeku, na kire ka'a sare rongo hunie
walaku, nge mo wala nge no ko unu-unu'i ngeena, kire ke
si lei mae aana mwala urine aana dinge ooreta.

49 Walaku mei ola to'ohuu ni ngeena, aena aana walu
ola nou ha'a-ha'a-uusuli eeni, ka'a mo ola ike mola ineu
maraaku. A Mama'a, iini e uusunge'inieu mei, nge ni e unue
hunieu nga taa ni unue, na huni ha'a-uusuli aana.

50 Na nou saie uri nga taa e unue e sai toolea mo iinoni
takoie maurihe huu. Oto nga taa no ko unu-unue, nga taa
nge a Mama'a e unue hunieu uri ne ke unu haada'i aana ni
otona.”

13

A Jisas E Hodalie Ae'aena Mo Pwaarongoisuli Ingeie

1 Oto mola i na'ona Houlaa Ni Liumwaanie, a Jisas e
manata'inie uri e hule oto aana maholo hunie ke ho'ala'i
mwaanie walumalau ie, na ke ooli i saana Aamana. A Jisas e
manata diana oto tarau hunie mo iini ingeie nge kire ko lulu
i sulie mai welumalau, na e hahu'ei manata diana hunire lai
hule oto aana ooretalana.

2 Oto e hule aana maholo a Jisas na mo pwaarongoisuli
ingeie kire ko ngeu i seulehi, ta'e a Pwelu Eero-eero e pwani

ne'ie oto mei ne'isaenga ni pweloa a Jisas i saena a Jiudas
Iskariot, kalena Saemon.

3 A Jisas e manata'inie oto uri Aamana e toli'aasie ahutana
walu ola mango oto i laona nimana. Na e saie no'one uri
e uure mai mwaanie a God, na uri ko eeliho'i lo'u takoie a
God.
4 Oto e ta'ela'i mwaanie leu nge kire ko ngeu aana, e si
ta'aasie to'oni tetewa ingeie, na e hele aana maamango, oto
ko ho'osie i denumana.
5 Oto e huie mei wei i laona nime, ko si aehota hodalie
ae'aena mo pwaarongoisuli ingeie na ko maamango a'ate
aana ae'aeda aana maamango nge e ho'osie i denumana.

6 Na maholo e lae mai hule aana a Saemon Pita, a Pita ko
si te'uri hunie, “!Ha'ike eena, Poro paine! ?Uri i'oe, mwane
paine o ko sare hodalie ae'aeku?”

7 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Oto molana o ka'a lio
saie ike nga taa no ko esuie, ta'e aana nga maholo o ke si lio
saie taane.”
8 Oto a Pita ko te'uri hunie, “!O sa'a roro'a hodalie ike
ae'aeku oto oo'oo!”

A Jisas e aalamie a Pita, oto ko te'uri, “Mala uri nou
ka'a hodalie oto e ro ae'aemu, i'oe nga pwaarongoisuli ineu
ha'ike lo'u.”
9 Oto a Saemon Pita ko si te'uri hunie, “Ko urine, Poro
paine, nge o ke su'uri hodalie mola e ro ae'aeku, ta'e o ke
hodalie no'one e ro ki'iku na pwauku.”

10 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Iini e loto ahu oto,
sapena e rere'a oto. Maholo ko lae hailiu, nge e ro ae'aena
mola ke si hodali'i lo'u na e rere'a ta'ingelu oto lo'u. I'omu,
saemiu e rere'a mango oto, ta'e ahutemiu ha'ike.”
11 A Jisas e saie oto a tei kei pweloa, na aena urine e si
unue uuri, “Ahutemiu omu ka'a mani rere'a ike.”

12 Oto maholo e hodalie ae'aeda mango, e si ho'osie lo'u
to'oni tetewa ingeie, na ko lai ii'o lo'u i aano aana leu kire
ko ngeu aana. I leune a Jisas ko si te'uri, “?Uri omu saie
taane mei ola nge nou si esuie huni'omu ie?
13 Omu ko sasaieu aana ‘Ha'a-uusuli’ na ‘Aalaha,’ na e
to'ohuu oto, aena aana ineu nou urine oto.
14 Oto ineu, Aalaha i'omu na Ha'a-uusuli i'omu, nou si
ha'amwai-mwei'aau huni hodalie oto ae'aemiu. Oto i'omu,
omu ke hoda-hodalie ae'aemiu heiliu no'one urine.
15 Aana nga taa nou esuie ienini e ne'ie oto nga
ha'amalanga huni'omu, hunie omu ke haimaanie tolahaku,
na omu ke ha'amwai-mwei'a'omu mola hunie omu ke pe'i-
pe'i'omu heiliu.

16 No ko unue to'ohuu oto huni'omu uri nga koni-konihe
e ka'a paine ike lo'u liutaa aana Aalaha ingeie, wa hurula'aa
ke liutaa aana iini e uusunge'inie.
17 Omu saie oto walu ola ienini, oto omu ke asui'i. Aana
a God kei ha'adiana'a'omu haahi'i."

A Jisas E Ere Lalai

I Sulie Pwelolana

18 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, "Ta'e nou ka'a ere ike
i sulie ahutemiu eena, aana nou saie mola mo iini nou lio
hilisire. Ta'e Uusu-uusu Maa'i nge e unue uuri, *Iini ko ngeu*
tararuru pe'ieu nge kei pweloau oto, *Sam 41:9* ko kara'i oa
oto ienini.
19 Oto no ko hola'i unue oto nga taa kei reu oodoi'omu,
hunie uri ko si reu na omu ke hiiwalaimoli aana uri ineu
oto nou ii'o huu.†
20 No ko unue oto huni'omu uri a tei ko tekuhie nga iini
no ko uusunge'inie wau, nge ko tekuhieu no'one oto. Na a
tei ko tekuhieu, ko tekuhie no'one iini e uusunge'inieu mei."
21 Oto i purine a Jisas e ere mango urine, saena ko si
hi'e, na ko ere haada'i oto uuri, "No ko unue oto to'ohuu
huni'omu uri nga iini hikemiu oto kei pweloau."
22 Oto mo pwaarongoisuli ko si to'omaaire hailiu aana kire
ka'a saie ike iini a Jisas ko ere i sulie.
23 Na ngaeta iini aana mo pwaarongoisuli, iini nge a Jisas
e manata diana hiito'o hunie, e ii'o mola i sulie a Jisas.
24 Oto a Saemon Pita e salohie aana ki'ine na ko unue uuri,
"O ke dolosi ka'u aana. ?A tei ni ko ere-ere oalana?"
25 Oto pwaarongoisuli ngeena e ada kara'inie a Jisas, ko si
dolosi uuri, "?Poro paine, a tei mwane ni ngeena?"
26 A Jisas e aalamie ko si te'uri, "Iini nge ne kei toonga'inie
mei bred i laona nime na ne kei niie hunie, a mwaena
otona." Oto e da mei bred, ko toonga'inie i laona nime, ko
si niie hunie a Jiudas Iskariot, kalena a Saemon.
27 Oto mola i purine a Jiudas e hele aana mei bred ngeena
mango, a Pwelu Eero-eero e si sili i lalo aana.
Oto a Jisas ko si te'uri hunie, "Nga taa o ko sare asuie, o
ke asuie oto lau-leu."
28 Nga ta'a-ta'a iini hikana mwala ko ngeu ngeena na e
ka'a saie lo'u uri aena nga mei taa nge a Jisas e ere urine
hunie a Jiudas aana.
29 Ngaeta mo iini aana mo pwaarongoisuli kire
lo'onga'inie e ere urine aena aana a Jiudas mone ko lio
i sulie mei to'oha ikire, oto ohe a Jisas e unue hunie uri

† **13:19** 13:19 A Jisas e haa-haara'inie maraana aana "Ineu oto nou ii'o huu" nge ne'isaenga aana satana God ni otona. Leesie ka'u maholo a God e unue satana hunie a Mosis aana Eksodas 3:14. Aana erenga mo Jiu, satai ola ngeena nge "Iawe."

ke lai holie nga mo ola kire saeto'o aani hunie houlaa, wa
huni niie nga mo ola hunie kira maitale.
30 A Jiudas e hele aana mola mei bred nge a Jisas e niie
hunie, oto e tolana iisitaa oto i sinaha. Na e rodo oto.

A Jisas E Ere Lalai

Uri A Pita Kei Taateinge'inie

31 Oto i purine a Jiudas e iisitaa, a Jisas ko si te'uri,
"Oto molana a God kei haata'inie manikuluha'aku a Kale
Ni Iinoni, na lio sailana manikuluha'ana a God kei lae oto
no'one aana nga taa ineu a Kale Ni Iinoni ne kei esuie.
32 Na aana ne kei haata'inie nanamanga na maniku-
luha'ana a God, nge a God ke si haata'inie manikuluha'aku
a Kale no'one, na kei esuie oto molana.
33 "Maeni mwela ineu, nou sa'a ii'o tewa ike lo'u pe'i'omu.
E sa'a tewa oto, na omu kei tola haitaleau, ta'e omu sa'a
oodoieu ike. Aana no ko unue lo'u huni'omu nga taa nou
unue ka'u hunie mo na'ohai mwane mo Jiu, uri kire sa'a
roro'a ni lae ike aana leu no ko lae aana ie.
34 "Oto ie no ko niie ha'atolanga haalu huni'omu. Omu ke
manata diana huni'omu heiliu. Mala oto ineu, nou manata
diana ka'u huni'omu, nge i'omu no'one omu ke manata
diana huni'omu urine.
35 Mala uri omu kei manata diana huni'omu heiliu urine,
nge ahutana mwala ke si saie uri i'omu mo pwaarongoisuli
ineu to'ohuu."
36 Oto a Saemon Pita ko si te'uri hunie a Jisas, "?Poro
paine, oto i'oe, o ko lae i tei?"
A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, "Leu no ko lae aana ie, o
sa'a lae ike i sulieu aana oto molana, ta'e o ke si lae taane i
sulieu aana nga maholo."
37 Oto a Pita ko dolosi aana uuri, "?Poro paine, e ue ka'u
nou ka'a sai lae pe'i'o oto molana? !Nou mwa'e-mwa'e mola
huni mae honotamu!"
38 Oto a Jisas e aalamie, ko te'uri, "?Uri o mwa'e-mwa'e
taane to'ohuu huni mae honotaku? No ko unue to'ohuu oto
huni'o uri i na'ona kue kei ngara i rodo si'iri, o kei saronai
taateinge'inieu ha'a-oolu uri o ka'a manata'inieu ike."

14

A Jisas Oto Tala Takoie

A Mama'a I Lengi

1 Oto a Jisas ko si he'i te'uri lo'u hunie mo pwaarongoisuli
ingeie, "Omu ke su'uri totolahi'e. Omu ke hiiwalaimoli aana
a God, na omu ke hiiwalaimoli no'one aaku.

2 Mo leu ni ii'o aani kire hunge mola aana nume Aamaku.
Mala uri nga mo ola urine ha'ike, ha'alaa nou ka'a unue ike
leune huni'omu. Ta'e leune e to'ohuu oto, na ie no ko lae
oto i deu aakau aana nga leu talamiu.
3 Na i purine no ko lae i deu aakau aana nga leu talamiu,
ne kei he'i ooli lo'u mei, hunie uri omu ke ii'o pe'ieu aana
leu ne kei ii'o aana.
4 I'omu, omu saie mola tala takoie leu no ko lae aana."
5 Oto a Tomas ko te'uri hunie a Jisas, "Poro paine, melu
ka'a manata'inie ike leu o ko lae aana. ?Ha'alaa melu ke si
saie tala hunie uri taa eena?"
6 A Jisas e aalamie oto ko te'uri, "Ineu oto tala, na
walaimolinge, na maurihe. Nga tala aaopa hunie nga iini
ke lae lo'u i sulie takoie a Mama'a ha'ike, ta'e ko liu i seeku
ha'alaa.
7 Oto aana omu sai diana aaku, nge omu saie oto no'one
Aamaku eena. Na omu sai diana aana taane oto, na omu
leesie oto."
8 Oto a Pilip ko te'uri hunie a Jisas, "Poro paine, o ke
haata'inie mola a Mama'a aameelu na e kohi oto."
9 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, "!Mwae! ?No ko ii'o tewa
oto pe'i'omu, na uri o ka'a saieu ue, Pilip? A tei nge ko
leesieu, e leesie a Mama'a otona. ?E ue o ko saeto'o aana ne
ke haata'inie a Mama'a lo'u eemiu?
10 ?Uri o ka'a hiiwalaimoli ike, Pilip, aana uri ineu i lalo
aana a Mama'a na uri a Mama'a no'one i lalo aaku? Mo wala
nou unu'i huni'omu ngeena, nou ka'a unu'i ike tohuku, ta'e
a Mama'a ni e ii'o aaku nge ko esuie walu ola omu leesie
nou esui'i ngeena.
11 Omu ke hiiwalaimoli mola aana no ko unue uri ineu
i lalo aana a Mama'a na a Mama'a ingeie i lalo aaku. Wa
ma'alana omu ka'a hiiwalaimoli ike mola aena aana walaku,
ta'e omu ke hiiwalaimoli aana walu ola nge omu leesie nou
esui'i ngeena.
12 No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri iini ko hii-
walaimoli eeku, e sai esuie no'one mola taungei esunge no
ko esuie ie. Na hule aana e sai esuie mo esunge paine lo'u
liutaa aana mo iinine, aena aana no ko lae oto i saana a
Mama'a.
13 Na mala uri omu ko sukaa nga mei ola i tehula'ana
hiiwalaimolinge i'omu eeku, ne kei da mola huni'omu,
hunie mwala ke si soi ha'amanikulu'aa a God i tehula'aku a
Kale.
14 Iau, mala omu kei sukaa nga mei ola aaku i tehula'ana
omu noruto'o oto aaku, ne kei da oto urine huni'omu."

A Jisas E Haiholota'i Huni Uusunge'inie Mai A Li'oa Maa'i

15 Oto a Jisas e he'i unue lo'u hunie mo pwaarongoisuli
ingeie uuri, “Mala uri omu ko manata diana hunieu, omu
ke tola i sulie mo ha'atolanga ineu.
16 Na ne kei ha'atohu aana a Mama'a, oto ingeie ke si
uusunge'inie mai ngaeta iini huni pe'i'omu na hunie ke ii'o
susu oto pe'i'omu.
17 Na ingeie Li'oa aani walaimolinge otona. Mo iinoni
aana walumalau sa'a takuhie ike, aena aana kire sa'a lio saie
ike wa kire ke manata'inie. Ta'e i'omu, omu manata'inie oto,
aena aana e ii'o oto pe'i'omu na kei ii'o i lalo aamiu.
18 I purine ne kei lae mwaani'omu, omu sa'a ii'o ni rei'inge
ike maraamiu aana ne kei eeliho'i taane lo'u mei seemiu.
19 E sa'a tewa na mwala aana walumalau ie kire sa'a
leesieu lo'u, ta'e i'omu, omu kei leesieu taane lo'u. Oto aena
aana ne kei meuri lo'u, i'omu no'one omu kei he'i meuri lo'u.
20 Aana hai dinge ngeena, omu ke si saie uri ineu i lalo
aana a Mama'a, na i'omu i lalo aaku, na ineu i lalo aamiu.
21 A tei nge ko rongo hunie mo ha'atolanga ineu na ko tola
i suli'i, ingeie oto iini e manata diana hunieu. Na a tei ko
manata diana hunieu, nge Aamaku kei manata diana hunie.
Ineu no'one ne kei manata diana hunie, na ne ke si ha'asaie
aana tolahaku.”
22 Oto ngaeta Jiudas aaopa lo'u mwaanie a Jiudas Iskariot,
ko si te'uri hunie a Jisas, “?Poro paine, aana e ue ka'u o unue
uri o sa'a ha'asaie ike walumalau aana walu ola i suli'o? ?E
ue o ko si ha'asai'emeelu mola maraameelu?”
23 Oto a Jisas e aalamie ko te'uri, “Mala nga iini ko manata
diana hunieu, nge ke tola i sulie walaku. Oto Aamaku ke si
manata diana hunie, na i'emere'i Aamaku mere ke si lae
mai saana huni ii'o susu oto pe'ie.
24 Ta'e iini nge e ka'a manata diana oto hunieu, e ka'a tola
oto i sulie walaku eena. Mo wala omu ko rorongo'i ngeena,
e ka'a mo lo'onga'inge ike mola ineu maraaku, ta'e kire uure
mai mwaanie a Mama'a iini nge e uusunge'inieu mei.
25 “No ko unue oto to'ohuu huni'omu walu ola ienini
maholo ineu ue mai pe'i'omu i leu.
26 Na i'emere'i a Mama'a mere kei uusunge'inie mai nga
iini huni pe'i'omu, nge a Li'oa Maa'i eena. Ingeie ke si ha'a-
aamasito'o'omu aana walu ola nou unu'i oto huni'omu, na
ke ha'asai'omu aana ahutana mo ola ngeena.
27 No ko ha'a-oorea hanuelamanga oto huni'omu, na
hanuelamanga ineu no ko niie oto huni'omu ie. Nou ka'a
niie ike mala mwala aana walumalau ko nii-nii, ta'e no ko
nii to'ohuu. Oto omu ke su'uri totolahi'e wa omu ke ma'u-
me'u.
28 “Omu rongoa oto aana nou unue huni'omu uri no ko
lae oto, na ne kei he'i ooli lo'u mei seemiu. Mala uri omu
ko manata diana hunieu to'ohuu, nge omu ke ile-ilenimwa'e

mola uri no ko lae i saana Aamaku, aana ingeie e paine lo'u
liutaa aaku.
29 Oto molana no ko hola'i unue nga taa kei reu oodoi'omu,
hunie uri maholo kei reu, na omu ke hiiwalaimoli oto.
30 Nou sa'a ii'o tewa ike lo'u pe'i'omu huni ere-ere
pe'i'omu, aana aalaha haahie walumalau ie, a Pwelu Eero-
eero, ko lae oto mai. Ingeie e ka'a to'o aana ike nga
nanamanga haahieu,
31 ta'e nga taa kei reu ngeena, kei reu mola hunie
walumalau ke saie uri nou manata diana hunie a Mama'a.
Aena leune nge no ko eu'esuie walu ola e unu'i hunieu.
"!Hoe! Ta'ela'i, kolu ke lae oto mwaanie leu ie."

15

A Jisas Oto Tohungei Ai Grep

1 Oto a Jisas e he'i unue lo'u hunie mo pwaarongoisuli
ingeie uuri, "Ineu oto ai grep to'ohuu, na Aamaku oto iini
ko esuie hohola ni grep.
2 Ingeie oto ko ta'aasie ta'ena nga sasarai ola aaku nge e
ka'a hungu ike aani hue-huei ola. Na aana ko lio i suli diana
aana hohola ingeie, nge mo sasarai ola kire ko hungu eeni
hue-huei ola diana, ingeie ko si olo aasie ta'ena nga aaelanga
mwaani'i hunie kire ke rere'a na ke hungu oto lo'u hiito'o.
3 I'omu, omu rere'a mango oto, aana nga taa nge nou ha'a-
uusuli'omu aana.
4 Omu ke ii'o susu oto aaku, na ineu ne kei ii'o susu oto
no'one aamiu. Nga sasarai ola e sa'a hungu ike aani hue-
huei ola mola maraana, na oto e ka'a lado aana tohungana
ai. Oto e urine lo'u aana i'omu, aana omu sa'a hungu ike
aani hue-huei ola na oto omu ka'a ii'o aaku.
5 "Ineu oto ai grep to'ohuu na i'omu oto mo sasarana. Iini
ko ii'o susu oto aaku na ineu no'one aana, nge ke si hungu
oto lo'u liutaa. Aena aana aaho'a aaku, omu sa'a roro'a ni
da ike nga mei ola diana.
6 Aana nga iini e ka'a ii'o susu eeku, aasilana kei lae mola
mala sasarai ola aaela, oto ko nunulu mola. Na mo sasarai
ola urine, kire ke so'okoni'i na aasileni ke lae mola i laona
dunge hunie ke waru tetehu.
7 Mala uri omu ke ii'o susu oto aaku na walaku ke ii'o susu
oto aamiu, nge omu sai sukaa ta'ena nga mei ola saemiu
hunie, na niilana kei lae oto huni'omu.
8 Omu ke hungu diana huni haata'inie uri i'omu mo
pwaarongoisuli ineu, na aena urine nge mwala ke si lio saie
manikuluha'ana Aamaku.
9 "Ineu nou manata diana huni'omu oto mala a Mama'a e
manata diana hunieu. Omu ke ii'o susu oto i laona manata-
diananga ineu.

10 Mala omu ko tola i sulie mo ha'atolanga ineu, ha'alaa
omu ko ii'o susu i laona manata-diananga ineu, mala oto
ineu nou lulu i sulie mo ha'atolanga Aamaku na nou ii'o i
laona manata-diananga ingeie.
11 No ko unue walu ola ienini huni'omu uri hunie omu ke
to'o aana ta'a-ta'a taungei ilenimwa'enga nge ineu nou to'o
aana, na uri hunie ilenimwa'enga i'omu ke paine lo'u liutaa.
12 Ha'atolanga ineu oto ie, uri omu ke manata diana
huni'omu heiliu, mala oto ineu nou manata diana huni'omu.
13 Nga iini e ka'a haata'inie ike nga mei manata-diananga
ke paine lo'u liutaa aana iini ko niie mauriha'ana hunie mo
malahune.
14 Na i'omu oto mo malahuku, mala uri omu ke dau i sulie
nga taa nou unue huni'omu.
15 Nou ka'a sai'omu ike lo'u aana mo koni-konihe, aena
aana koni-konihe e ka'a saie ike nga taa aalaha ingeie ko
lo'o-lo'onga'inie. Ta'e no ko sai'omu uri maeni malahuku,
na ahutana walu ola nou rongo'i mwaanie Aamaku, nou
ha'arongo'omu oto aani.
16 I'omu, omu ka'a lio hilisieu ike, ta'e ineu ni nou lio
hilisi'omu. Na nou niie mei esunge ie namiu, hunie omu
ke hungu eeni hue-huei ola diana nge e sai ii'o huu. Oto
aena leune, ta'ena nga mei ola omu ko sukaa mwaanie a
Mama'a aena aana omu noruto'o aaku, a Mama'a ke si niie
huni'omu.
17 Oto no ko unue lo'u huni'omu uri omu ke manata diana
huni'omu heiliu."

A Jisas E Ha'apasulie

Mo Pwaarongoisuli

Uri Walumalau Kei Sere'inire

18 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, "Mala uri walumalau
ko ngiduupu oto huni'omu, omu ke manata'inie uri e hola'i
ngiduupu oto hunieu wau i na'o.
19 Mala uri omu ke ne'ie mo iinoni aana walumalau,
ha'alaa walumalau e sai manata diana oto huni'omu, mala
e manata diana hunie ahutana mo iini ingeie nge kire ka'a
lae ike i sulie a God. Ta'e aena aana omu ka'a uure ike aana
walumalau, ta'e nou lio hilisi'omu mwaanie walumalau, oto
aena mei olana nge walumalau ko si ngiduupu huni'omu.
20 Omu ke aamasito'o aana mei wala nou unue ka'u
huni'omu uri nga koni-konihe e ka'a paine ike lo'u liutaa
aana aalaha ingeie. Oto mala uri mwala aana walumalau
ngeena ko teunge'inieu, nge kire kei teunge'ini'omu no'one.
Mala uri kire ke tola i sulie mo ha'atolanga ineu, ha'alaa
kire kei tola i sulie no'one mo ha'atolanga i'omu.

21 Ta'e kire kei teunge'ini'omu mola aena aana omu ko
noruto'o aaku, na aana kire ka'a saie ike iini e uusunge'inieu
mei.
22 Mala uri ne ke su'uri lae mai laona walumalau huni
ere-ere nada, ha'alaa mo ooraha'aanga ikire sa'a ii'o haada'i
ike urine. Ta'e maholo ienini, e aasa oto hunie nga iini kei
mumunie nga mo ooraha'aanga ingeie.
23 Nga iini ko ngiduupu hunieu, nge ko ngiduupu oto
no'one hunie Aamaku.
24 Mala uri ne ke su'uri lae mai esuie mo ola nge nga
iini aaopa e ka'a asui'i ue ngeena i matolada, ha'alaa mo
ooraha'aanga ikire sa'a ii'o haada'i ike urine. Ta'e oto ie
kire leesie taane mo hu'i-hu'ite, na kire saronai ngiduupu
mola ue huni'emere'i Aamaku.
25 Ta'e walu ola ienini ko reu oto urine, huni ha'a-oaie
nga taa uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
Kire talei ngiduupu hunieu mola mwaakule. *Sam 35:19*
26 "I'emere'i a Mama'a mere kei uusunge'inie mai
seemiu nga iini huni pe'i'omu, na ingeie oto Li'oa aani
walaimolinge. Maholo kei lae mai, ke si unu haada'i eeku,
27 na i'omu no'one omu ke unu haada'i eeku oodoie
mwala, aena aana omu o'o'o oto pe'ieu uure oto i aehota-
lana.

16

1 Nou unue oto mo ola ienini huni'omu mwaanie uri omu
deu tekela'inie hiiwalaimolinge i'omu.
2 Aana kire kei oohe'omu mwaanie mo nume ni palo-
palo mo Jiu, na aana maholoi sato ko lae maine, kire
kei waeli'omu hiito'o hule aana iini ko horo'i'omu kei
lo'onga'inie uri ko deu i sulie saena God.
3 Mwala kei ha'asapesalu'a'omu urine, aena aana kire ka'a
manata'ini'emere'i ike a Mama'a.
4 Ta'e no ko unue oto mo ola ienini huni'omu, uri hunie
kire ko si lai reu eemiu na omu ke aamasito'o aana uri nou
ha'apasuli'omu taane oto aani. Nou ka'a unue ike mo ola
ienini huni'omu oto aana maholo omu aehota lulu i sulieu,
aena aana ineu ue pe'i'omu."

A Jisas E Ere Luhesie

Asunge A Li'oa Maa'i

5 Oto a Jisas e he'i unue lo'u hunie mo pwaarongoisuli
ingeie uuri, "Ta'e ie no ko lae oto i saana iini e uusunge'inieu
mei. Na nga iini hikemiu e ka'a lo'onga'i ike hunie ke dolosi
eeku uuri, '?Oto i'oe, o ko lae i tei na kei uri taa huni'o aana
leune?'
6 Saemiu e honu mola aani saehuunge i'omu maraamiu,
aena aana nou unue mo ola ienini huni'omu.

7 Ta'e no ko unue oto huni'omu, e lae otoi diana huni'omu
uri ne ke lae oto. Aana mala uri nou ka'a lae oto, nge iini
huni pe'i'omu e sa'a lae ike mai i seemiu. Ta'e mala no ko
lae oto ie, nge ne ke si uusunge'inie mai i seemiu.
8 Na maholo kei lae mai, nge ke si haata'i diana aana hunie
walumalau uri kire roro'a aana ooraha'aa, na uri kire ka'a
saie ike oodota'inge, na uri a God kei saronai leire taane.
9 Ingeie kei haata'i diana aana hunie mwala aana
walumalau uri kire ooraha'aa ka'u aana kire ka'a sare
hiiwalaimoli ike aaku.
10 Na kei haata'i diana aana hunire uri kire ka'a saie ike
oodota'inge aana ma'alana kire lei mae aaku, ta'e ineu, nou
ii'o oodota'i mola na ko lae oto i saana a Mama'a aana leu
kire sa'a he'i leesieu lo'u.
11 Na kei haata'i diana aada uri a God kei saronai leire
taane, aana lei-maesilana aalaha aana walumalau ie e
pwani lae oto.
12 “Mo ola hunge taane ue aaku ni unu'i huni'omu, ta'e
omu sa'a lo'onga'i susuli'i ike oto molana.
13 Ta'e a Li'oa kei haata'inie walaimolinge a God huni'omu.
Maholo kei lae mai ngeena, nge ke si na'omiu oto i lalo aana
ahutana walaimolinge uure mwaanie a God. E sa'a ere ike
mola tohune, ta'e kei ere i sulie nga taa e rongoa, na kei unue
huni'omu mo ola kei haro oa taane ue aana nga maholo.
14 Ingeie ke si ha'amanikulu'aau, aana kei ha'arongo'omu
aana walaimolinge ineu.
15 Ahutana walaimolinge na saenanaunge na oto ahutana
to'o-to'olana a Mama'a mango, to'olaku ni otona. Oto
maholo a Li'oa ko ha'arongo'omu aana walaimolinge a God,
nge ko niie mo ola ineu namiu ni ngeena.”

A Jisas E Ere Lalai Uri Saehuunge Mo Pwaarongoisuli Kei Ne'i Ilenimwa'enga Lo'u Mola

16 Oto a Jisas e he'i unue lo'u uuri, “Tatahana oto omu sa'a
leesieu lo'u, na tatahana oto lo'u, omu kei he'i leesieu lo'u.”
17 Oto ngaeta mo pwaarongoisuli ingeie ko si dolosi heiliu
aadaelu uuri, “?Nga taa ni ko unu-unue hunikolu ie uri
tatahana oto kolu sa'a leesie lo'u, na tatahana oto lo'u kolu
kei he'i leesie lo'u? ?Na aana e ue ka'u ko unue uri kei reu
urine aena aana ko lae oto i saana a Mama'a?
18 ?Nga taa ni lo'onga'inge aana tatahana oto? !Kolu ka'a
saie ike nga taa ko ere i sulie!”
19 A Jisas e saie mola kire ko sare dolosi aana, oto ko si
te'uri hunire, “Nou unue uri tatahana oto omu sa'a leesieu
lo'u, na tatahana oto lo'u omu kei he'i leesieu lo'u. ?Oto uri
omu ko heitalenga'inie maraamiu aana nou ere urine?
20 No ko unue oto huni'omu uri omu kei ngara-ngara
pe'i saehuunge, ta'e walumalau kei ile-ilenimwa'e mola.

Omu kei sae-saehuu taane, ta'e saehuunge i'omu kei ne'i
ilenimwa'enga lo'u mola.
21 Maholo hu'e e kara'inie oto kei meuri aana mwela, nge
ko saehuu aena aana maholoi sato ni sapesalunge ingeie e
hule oto. Ta'e maholo kele mwela e hute oto, hu'e ngeena e
pulongosie oto sapesalunge ingeie, aena aana ko ilenimwa'e
oto haahie a kalena e hute mai laona walumalau.
22 Oto i'omu na e urine no'one. Omu ko saehuu oto
molana, ta'e ne kei he'i leesi'omu taane lo'u, na saemiu ke si
honu aani ilenimwa'enga, aana taungei ilenimwa'enga nge
nga iini e sa'a ta'aasie ike lo'u mwaani'omu.
23 Na aana maholona omu sa'a dolosie ike nga mei ola
aaku. No ko unue oto to'ohuu huni'omu uri ta'ena nga mei
ola omu ko sukaa aana a Mama'a aena aana omu noruto'o
aaku, nge kei niie oto huni'omu.
24 Lai hule mai si'iri ienini, omu ka'a tohungei noruto'o
aaku, nge omu ka'a sukaa ue nga mei ola aana Mama'a.
Oto omu ke suke aana Mama'a, na aena aana saena hunie
ilenimwa'enga i'omu ke ahu, nge ke si niie nga taa omu
sukaa huni'omu."
25 Oto a Jisas ko si te'uri lo'u, "Nou ere-ere ka'u aani
aalahuunge huni'omu i sulie walu ola ienini, ta'e maholoi
sato ko kara'ini oto mai na nou sa'a ere ike lo'u pe'i'omu
aani aalahuunge. Aana maholona ne kei haata'i oodo-oodo
mola aana a Mama'a huni'omu.
26 Oto aana maholona i'omu maraamiu omu ke si sukaa
nga mo ola aana a Mama'a aena aana omu noruto'o aaku.
Nou ka'a unue ike uri ineu mola nge nou sai sukaa nga mei
ola namiu aana a Mama'a, ta'e i'omu maraamiu omu sai
suke oodo-oodo mola aana a Mama'a.
27 Aena aana a Mama'a maraana e manata diana oto
huni'omu, aana omu manata diana no'one hunieu, na omu
hiiwalaimoli aana uri ineu nou uure oto mai mwaanie a
God.
28 Nou uure ka'u mei mwaanie a Mama'a, nge nou si lae
mai laona walumalau. Oto ie no ko ho'ala'i oto lo'u mwaanie
walumalau, na no ko lae oto i saana a Mama'a."
29 Oto mo pwaarongoisuli ingeie kire ko te'uri hunie, "Ie,
o ko si ere taa eena, na o ka'a ere ni aalahuunge ike lo'u.
30 Melu lio saie taane oto uri i'oe o saie ahutana walu
ola, na melu ka'a to'o aana ike nga mo dolosinge lo'u.
Aena urinena nge melu si hiiwalaimoli uri o uure oto mai
mwaanie a God."
31 A Jisas e aalamire, oto ko te'uri, "?Omu hiiwalaimoli
taane oto ohe eena?
32 Lio ka'u, maholoi sato ko kara'ini oto mai, na ingeie oto
taane ie, maholo oto hunie ahutemiu omu kei meni tatanga
oto mwaanieu. Nga iini ni oto e lae-lae oto takoie hanue

ingeie, na ta'e ineu mola ne ke si oore maraaku. Ta'e nou
ka'a oore ike taane maraaku, aena aana a Mama'a taane
pe'ieu.
33 Nou unue oto walu ola ienini huni'omu, hunie uri omu
ke si to'o aana hanuelamanga aani ii'onga tararuru pe'ieu.
Walumalau kei ha'asapesalu'a'omu taane, ta'e mwaanie
omu me'u-me'u. Saemiu ke mango mola, aana nou tola
hehesie oto walumalau."

17

A Jisas E Aarenga'i

Talana Maraana

1 Oto i purine a Jisas e ere mango urine, e si lio ta'au i
Lengi na ko aarenga'i uuri, "Mama'a, maholoi sato e hule
oto. O ke ha'amanikulu'aau a Kalemu, hunie ineu a Kalemu
ne ke si ha'amanikulu'a'o lo'u.
2 Aana o niie oto mai hunieu nanamanga haahie ahutana
iinoni, uri ne ke si niie maurihe huu nana mo iini o niire
nakue.
3 Na lo'onga'inge aana maurihe huu ngeena, uri hunie
mwala ke sai diana aamu, ta'a-ta'a God oto to'ohuu, na uri
kire ke saieu no'one, a Jisas Kraes, iini o uusunge'inie mai.
4 Nou ha'amanikulu'a'o oto mai aano i leu aana nou
ha'amangoa oto mei esunge o niie hunieu uri ne ke asuie.
5 Oto ie, Mama'a, o ke ha'amanikulu'aau aana mei
menikulu'anga ngeena nou to'o aana ka'u oto pe'i'o i na'ona
ha'aholalana walumalau."

A Jisas E Aarenga'i Talana

Mo Pwaarongoisuli Ingeie

6 Oto a Jisas e si he'i aarenga'i lo'u uuri, "Mama'a, nou
haata'inie oto walu ola i suli'o hunie mo iini o maire nakue
mwaanie walumalau ie. Ikire mo iinoni i'oe, na o maire oto
nakue. Oto kire tola oto i sulie walamu,
7 na kire si saie uri ta'ena nga ola o niie hunieu e uure oto
mai mwaani'o to'ohuu.
8 Aana mo ha'a-uusulinge o nii-nii'i hunieu, nou nii'i oto
hunire na kire toole'i oto. Kire manata'inie oto to'ohuu uri
nou uure mai mwaani'o, na kire hiiwalaimoli oto aana uri
i'oe o uusunge'inieu mei.
9 Oto no ko eitanai'o talada. Nou ka'a aitanai'o ike talana
mwala aana walumalau ie, ta'e no ko eitanai'o talana mo
iini o maire oto nakue, aena ikire mo iini i'oe ni ngeena.
10 Ahutana walu ola nou to'o aani, mo ola i'oe, na ahutana
walu ola i'oe, mo ola ineu. Na i tehula'ana mo mwane ikure
ngeena, nge mwala ke si leesie manikuluha'aku.
11 Ineu no ko lae oto ta'au i seemu. Nou sa'a ii'o ike
lo'u mei welumalau, ta'e ikire ha'alaa kire ko o'o'o ue

mai welumalau. Mama'a Maa'i, o ke kineta'inire aana
nanamanga i'oe, nanamanga nge o niie hunieu, hunie uri
kire ke ne'ie nga ta'a-ta'a iinoni oto mala ikure.
12 Maholo nou o'o'o pe'ire, nou koni diana aada aana
nanamanga aana satamu, nanamanga nge o niie ka'u
hunieu. Nou lio i suli diana aada, hule aana nga ta'a-ta'a
iini aada e ka'a ai'aa, ta'e ta'a-ta'a iini mola e adona oto ke
ai'aa huni ha'a-oaie mo Uusu-uusu Maa'i.
13 "Ta'e ie no ko lae oto ta'au i seemu, na no ko unue walu
ola ienini ta'au huni'o maholo ineu ue mai welumalau uri
hunie saena mo mwane ienini ke honu aana ilenimwa'enga
ineu.
14 Nou nii mangoa oto mo ha'a-uusulinge i'oe hunire, na
walumalau e ngiduupu hunire aena aana ikire mo iinoni
aana walumalau ha'ike, oto mala ineu nga iinoni aana
walumalau ha'ike.
15 Nou ka'a sukaa ike uri o ke ta'aasire mwaanie
walumalau, ta'e hunie o ke kineta'inire mwaanie iini
tata'ala, a Pwelu Eero-eero.
16 Aana ikire nga mo iini ha'ike aana walumalau, oto mola
mala ineu nga iinoni aana walumalau ha'ike.
17 Saeku uri o ke ha'a-uusulire aana walamu, aena aana
walaimolinge ni otona, na walaimolinge ngeena e sai pe'ire
hunie kire ke oopara maraada mwaanie ooraha'aa, na hunie
kire ke ii'o maa'i mola namue.
18 Mala ka'u ie o uusunge'inieu mei laona walumalau, nge
no ko uusunge'inire oto i laona walumalau.
19 Na i tehula'ada, nou oopaau oto huni esunge mola na-
mue, hunie ikire no'one, kire ke oopara maraada mwaanie
ta'ena nga ooraha'aa huni esunge no'one namue."

A Jisas E Aarenga'i Talana Ahutana Mo Iini Kire Ko Hiiwalaimoli Aana

20 Oto a Jisas e si he'i aarenga'i lo'u uuri, "Mama'a, nou
ka'a aitanai'o ike mola talana mo iini ie hahaiteli, ta'e no'one
talana mo iini e hiiwalaimoli eeku i tehula'ana mo ha'a-
uusulinge ikire.
21 Oto no ko eitanai'o Mama'a, uri hunie kire ke mani
ne'ie ta'a-ta'a iinoni, mala oto i'oe i lalo aaku na ineu i lalo
aamu. No ko eitanai'o uri hunie kire ke ii'o no'one i lalo
aakarue, hunie walumalau ke hiiwalaimoli aana uri i'oe o
uusunge'inieu mei.
22 Oto mei menikulu'anga nge o niie hunieu, nou he'i niie
lo'u hunire, uri hunie kire ke ne'ie oto nga ta'a-ta'a iini mala
oto ikure ta'a-ta'a iinoni.
23 I'oe o ii'o i lalo aaku, na ineu ne ke ii'o i lalo aada,
uri hunie kire ke tohungei ne'ie oto ta'a-ta'a iinoni. Oto
walumalau ke si lio saie uri i'oe ni taane o uusunge'inieu

mei, na uri o manata diana hunire oto mala o manata diana
hunieu.
24 “Mama'a, nou saeto'o aana mo iini nge o maire oto
nakue, kire ke ii'o oto pe'ieu aana leu no ko ii'o aana. Saeku
hunie uri kire ke leesie manikuluha'aku, mei menikulu'anga
nge o niie nakue aana o manata diana hunieu oto wai
na'ona ha'aholalana walumalau.
25 “Mama'a, i'oe oto o tohungei oodota'i, na ma'alana uri
walumalau e ka'a sai'o, ta'e ineu nou sai'o mola, na mo iini
ineu ie kire saie taane uri i'oe ni o uusunge'inieu mei.
26 Nou haata'ini'o taane oto aada, na ne kei he'i ha'asaire
lo'u aana walu ola i suli'o, hunie uri mei manata-diananga
nge o manata diana hunieu aana, ke ii'o i lalo aada na hunie
uri ineu no'one ne ke ii'o i lalo aada.”

18

Mo Ramo Kire Tapolie A Jisas
MATIU 26:47-56; MAK 14:43-50; LUK 22:47-53

1 Maholo a Jisas e aarenga'i mango urine, e si iisitaa pe'ie
mo pwaarongoisuli ingeie na kire ko lae holosie darimwa'a
i Kedron. Po'o ta'au aana dari ngeena, nga hohola aani ei
olif e ii'o ta'au i leune. Oto kire ko lai sili ta'au i laona hohola
ngeena.
2-5 A Jiudas e saie mone mola leune aana kire lae-lae tarau
pe'ie a Jisas aana. Oto aana a Jiudas ko pweloa Jisas hunie
mo maelonga ingeie, nge e si lae i ha'arongoa mo Parise na
mo na'ohai pris. Oto kire ko uusunge'inie mai pulitaa paine
aani ramo mo Rom, pe'ie mo mwane ni Jiu e kakakali aana
Nume Maa'i Peine, na a Jiudas e na'oda hunie leu a Jisas e
ii'o aana. Kire lae ta'au pe'i laite, na pe'i sine, na oto pe'ie
walu ola huni heiseuni.
A Jisas mone e saie mola nga taa kei reu aana, ko si iisitaa
honosire na ko dolosi oto aada uuri, “?A tei ni nge omu ko
lo'ohiena?”
Oto kire ko aalamie uuri, “A Jisas ni Nasaret.”
Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Ineu ka'u oto ie.”
6 Maholo a Jisas e unue hunire uuri, “Ineu ka'u oto ie,”
kire du'e aaliho'i na kire ko ladama'i oto i aano.
7 Oto ko he'i dolosi lo'u aada uuri, “?A tei ni omu ko
lo'ohiena?”
Kire aalamie, oto kire ko te'uri, “A Jisas ni Nasaret.”
8 Oto a Jisas ko he'i unue lo'u hunire uuri, “Nou unue ka'u
oto huni'omu uri ineu oto ingeie. Mala uri omu ko lo'ohieu
to'ohuu, nge omu ke toli'aasie mo pwaarongoisuli ineu ie
kire ke lae.”

9 Ko ere urine huni ha'a-oaie mei wala nge e unue uuri,
“Nou ka'a dau tekela'inie ike nga iini hikana mo iini nge o
maire nakue.”
10 Oto a Saemon Pita ko si darasie naihi ingeie na ko lama
mousie aalinge i pwalo-pwalona a Malakas, koni-konihe a
Na'ohana Mo Na'ohai Pris.
11 Oto a Jisas ko te'uri hunie a Pita, “O ke ne'i eeliho'i aana
naihi i'oe i talana. A Mama'a ni e unue leune ke rau urine,
na ne kei tola oto i sulie ma'alana ne ke sapesalu oto uri
taa.”

Kire Toolea A Jisas I Na'ona Ngaeta Na'ohai Pris, A Anas
MATIU 26:57

12 Oto na'ohai ramo haahie sinolai ramo ni Rom, pe'ie
ngaeta mo ramo ingeie, na mo mwane kakakali ikire mo
Jiu, kire mani lae mai tapolie a Jisas na kire ko pwesue oto.
13 Oto kire ko hola'i toolea oto i na'ona a Anas aana ingeie
repo mwane hungaona a Kaiapas, Na'ohana Mo Na'ohai Pris
aana maholo ngeena.
14 Na a Kaiapas oto iini e ha'ananaue mo na'ohai mwane
mo Jiu uri e lae otoi diana liutaa hunie nga ta'a-ta'a iinoni
mola ke mae honotana ahutana mwala.

A Pita E Taateinge'inie A Jisas
MATIU 26:69-70; MAK 14:66-68; LUK 22:55-57

15 A Saemon Pita na ngaeta pwaarongoisuli † lo'u kirerue
ko holo maholo i tala taane mola i sulie pulitaa ni ramo
nge kire tapolie a Jisas. Oto ngaeta pwaarongoisuli ngeena
mone e sai diana aana na'ohai pris ngeena a Anas, oto ko si
lai sili pe'ie a Jisas ta'au i laona lolata aana nume ingeie.
16 Ta'e a Pita e oore mola ta'au i aena maa aana para po'oi
sinaha. Oto pwaarongoisuli ngeena nge a na'ohai pris e sai
diana aana, e aaliho'i lo'u poi sinaha, ko si ere pe'ie keni ko
kakalie maa na ko toolea ta'au a Pita i laona lolata.
17 Oto a keine ko te'uri hunie a Pita, “Sa'a mola i'oe ngaeta
iini no'one aana mo pwaarongoisuli a mwane ie.”
Oto a Pita ko aalamie a keine uuri, “Ineu ha'ike.”
18 Maholona wawai e tohungei peine, oto mwala au'esu na
mo mwane kakakali ngeena, kire rurue dunge aani loilohi,
kire si uure kali-kelie aana kire ko rakani. Na a Pita no'one
lo'u pe'ire, e uure ko rarakani.

Na'ohai Pris E Dodolosi Aana Jisas
MATIU 26:59-68; MAK 14:55-65; LUK 22:63-71

19 Oto aana maholona Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko si
dolosi aana a Jisas i sulie mo pwaarongoisuli ingeie na i
sulie ha'a-uusulinge ingeie.

---

† **18:15** 18:15 Sa'a mola a Jon ko ere i sulie maraana ni ie.

20 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Nou talei ere-ere haada'i
ke'u hunie ahutana walumalau. Nou ha'a-ha'a-uusuli ke'u i
laona mo nume ni palo-palo na i laona Nume Maa'i Peine,
mo leu ahutana mo Jiu ko loo-loko aani. Nou ka'a ere-ere
mumuni ike aana nga mei ola.
21 ?E ue o ko dolosi urine aaku? O ke dolosi aana mo iini
e rongoa mo ha'a-uusulinge ineu, uri nga moi taa ni nou
unu-unu'i hunire. Ikire, kire saie nga taa nou unu-unue.”
22 Na maholo e ere mango urine, oto ngaeta iini aana mo
mwane kakakali nge kire uure pe'ie i leune, ko si lae mai
hidelie maana a Jisas, na ko te'uri hunie, “?Uri o malisi ni
ere urine hunie Na'ohana Mo Na'ohai Pris?”
23 Oto a Jisas ko aalamie uuri, “Mala uri no ko ere takalo
aana nga mei ola, o ke haata'inie takalonga ineu aana
mwala. ?Ta'e mala uri no ko ere to'ohuu, na e ue o ko
hidelieu?”
24 Oto a Anas ko si uusunge'inie a Jisas i saana a Kaiapas,
Na'ohana Mo Na'ohai Pris, na kire pwasue ue.

A Pita E He'i

Taateinge'inie Lo'u A Jisas
MATIU 26:71-75; MAK 14:69-72; LUK 22:58-62

25 Maholo na a Saemon Pita e uure ko rarakani ue, kire ko
si te'uri hunie, “Sa'a mola i'oe ngaeta iini no'one aana mo
pwaarongoisuli a mwane ngeena.”
Ta'e a Pita ko taateinge'inie lo'u mola, na ko te'uri, “Ineu
ha'ike.”
26 Oto ngaeta iini aana mo koni-konihe a Na'ohana Mo
Na'ohai Pris, iini e takihana mwane nge a Pita e lama mousie
aalingana, ko si te'uri, “Sa'a mola nou leesi'o no'one pe'ie a
Jisas oto ta'au i hohola.”
27 Oto a Pita ko si he'i taateinge'inie lo'u, na kue ko tolana
ngara oto.

Kire Toolea A Jisas I Na'ona Paelat
MATIU 27:11-23; MAK 15:2-15; LUK 23:2,3,18-25

28 Oto mola i wa'alie i maahu'o-hu'o, kire si toolea a Jisas
mwaanie nume a Kaiapas hunie nume paine ni aalahanga
mo Rom. Mo mwane paine ikire mo Jiu, kire ko ha'ahili-
hili aena aana kire sare ii'o rere'a malisine Houlaa Ni
Liumwaanie. Oto kire ka'a sare sili ike i laona nume ni
aalahanga ngeena mwaanie kire waelie ha'atolanga ikire
aana kire sili i laona nume mo Aapoloa Aaopa, na urine
kire lo'uhanga'a oto.
29 Oto a Paelat ko iisitaa ta'au i saada i sinaha, na ko te'uri,
“?Nga mei ola aaela uri taa ni a mwane ie e asuie?”

30 Kire aalamie a Paelat, oto kire ko te'uri, “Mala uri ke
su'uri deu aaela, ha'alaa melu ka'a niie ike ta'au i nimemu
urine.”
31 Oto a Paelat ko si te'uri hunire, “Omu ke toolea, na omu
ke leie maraamiu i sulie mo ha'atolanga i'omu.”
Oto mo Jiu kire aalamie uuri, “Ta'e e ka'a adona ike mo
ha'atolanga i'omu mo Rom hunie i'emi mo Jiu emi ke horo
maesie nga iinoni i tehula'ana leinge i'emi.”
32 Leune e rau urine huni ha'a-oaie nga taa a Jisas e unue
maholo e ere lalai uri kire kei horo maesie i sulie tolahana
mo Rom.†
33 Oto a Paelat e he'i sili eeliho'i lo'u weu i nume ni
aalahanga ngeena, na ko soie a Jisas, ko si dolosi aana uuri,
“?Uri i'oe ni oto inemauri mo Jiu?”
34 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “?Uri o ko dolosi aaku
urine tohumu, wa ohe nga mwala aaopa e unueu i seemu?”
35 Oto a Paelat e aalamie a Jisas uuri, “?Uri o ko lo'o-
lo'onga'i uri ineu nga mwane ni Jiu? Mwala i'oe maraada
na oto mo na'ohai pris ni kire toole'o mai seeku ie. ?Nga taa
ni o deu aaelasie?”
36 Oto a Jisas ko te'uri, “Aalahanga ineu nga ola aana
walumalau ienini ha'ike. Mala uri ne ke urihana mo
inemauri ni welumalau, ha'alaa mo koni-konihe ineu kire
ooho honosieu mwaanie uri mo mwane paine aana mo Jiu
kire tooleau. Ta'e ha'ike, aana aalahanga ineu e aaopa oto
mwaanie i leu.”
37 Oto a Paelat ko si te'uri hunie, “!Oto i'oe ngaeta
inemauri taane!”
A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Nge ka'u oto o ko unuena,
uri ineu inemauri. Na aena aana aalahanga ineu ngeena
mone nou hute. Na nou lae mai uri hunie ne ke toolea
walaimolinge mai i laona walumalau. Ta'ena nga iini ko
mwa'e-mwa'e huni lulu i sulie walaimolinge, nge e sai rongo
hunie walaku.”
38 Oto a Paelat ko si dolosi uuri, “?Nga taa ni
walaimolinge?” Na e ere mango urine, e si he'i iisitaa lo'u i
saana mo Jiu ta'i sinaha, na ko te'uri hunire, “Nou ka'a lio
oodoie ike nga mei ola aaela aana a mwane ie.
39 Ta'e oto i sulie tolahamiu suli maholo aana Houlaa Ni
Liumwaanie, nou sai luhesie nga iini huni'omu mwaanie
nume ni ho'o. ?Oto e ue? ?Uri omu saeto'o aana ne ke
luhesie huni'omu mwane ie kire haara'inie aana ‘Inemauri
mo Jiu?’ ”

---

† **18:32** 18:32 Maholo a Jisas e unue uri kire kei ta'ea i lengi aana hai ei (leesie Jon 12:32), nge e haata'inie uri mo Jiu sa'a horo maesie ike, ta'e ikire mo Rom ha'alaa. Maholo mo Jiu ko sare horo maesie nga iini kire ko uu'i maesie mola aani heu, ta'e mo Rom hali'ite kire sai ta'ea mwala pe'ie mo po'u-po'u huni horo maesire.

40 Oto kire ko si meni tea paine mola uuri, “!A mwane ie
ha'ike! !Ta'e a Barabas ni melu saeto'o aana!” (A Barabas ie
ingeie nga horopeli nge e ooho honosie mo Rom).

19

A Paelat E Lei Mae Aana A Jisas
MATIU 27:27-31; MAK 15:16-20

1 Oto a Paelat e si unue hunie mo ramo uri kire ke toolea
a Jisas na kire ke rapusie.
2 Na kire ko ha'ato'onie mala inemauri huni ha'amwasi
aana. Kire asuie rorodara aani walo kau-keu, kire ko si ne'ie
i pweune a Jisas, na kire ko ha'ato'onie aana to'oni tetewa
nonoro'a mala mo aalaha ko ho'o-ho'osi'i.
3 Oto kire ko si ha'a-ha'amwasi aana uuri, “! Lahea
inemauri mo Jiu!” Na kire ko hide-hidelie papaline.
4 Mango urine a Paelat e he'i iisitaa lo'u ta'au i saada mo
na'ohai mwane ni Jiu, ko si te'uri hunire, “Lio ka'u, ne kei
toolea oto poi seemiu i sinaha i leu, uri hunie omu ke saie
uri nou ka'a lio oodoie ike nga mei ola aaela aana huni lei
mae aana haahie.”
5 Oto kire toolea a Jisas poi i sinaha, na e ho'osie oto
rorodara aani walo kau-keu i pweune na e to'oni oto aani
to'oni noro. Oto a Paelat ko si te'uri hunire, “!Lio ka'u! !A
mwaena ka'u oto ie!”
6 Maholo mo na'ohai pris na mo mwane kakakali kire
leesie a Jisas, oto kire ko si tea oto paine uuri, “!Horo maesie!
!Horo maesie i lengine po'u-po'u!”
Oto a Paelat ko te'uri hunire, “I'omu, omu ke toolea hunie
omu ke lai horo maesie i lengine po'u-po'u maraamiu, aana
ineu nou ka'a lio oodoie ike nga mei ola ke dau hu'isie.”
7 Oto mo Jiu ko aalamie a Paelat uuri, “Ha'atolanga
i'emeelu e unue uri e malisine oto ke mae, aana ko unue
uri ingeie Kalena God.”
8 Maholo a Paelat e rongo urine ko si tohungei me'u oto
hiito'o.
9 Oto e sili lo'u ta'au i nume ni aalahanga, ko si dolosi
aana a Jisas uuri, “?I'oe, o uure mai i tei?” Ta'e a Jisas e ka'a
aalamie ike.
10 Oto a Paelat ko he'i te'uri lo'u hunie, “?Aana e ue ka'u
o ka'a sare ere ike pe'ieu? ?Uri o saie taane nou to'o aana
nanamanga huni toli'aasi'o, wa huni horo maesi'o i lengine
po'u-po'u?”
11 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “Mala uri a God ke
su'uri niie nanamanga ngeena huni'o, ha'alaa o ka'a to'o
aana ike no'one nga nanamanga haahieu. Aena urine, iini
nge e pweloau huni'o, ooraha'aanga ingeie e paine oto lo'u
liutaa.”

12 Maholo a Paelat e rongo urine, ko si eri'apasie uri ke
toli'aasie a Jisas. Ta'e mo Jiu ko si tea paine lo'u mola uuri,
“Mala uri o kei luhesie a mwane ngeena, i'oe nga malahune
a inemauri peine i Rom ha'ike. Aana ta'ena nga iini ko unue
maraana uri ingeie inemauri, nge ko heukama honosie a
inemauri peine i Rom ni ngeena.”
13 Maholo a Paelat e rongoa kire ko ere urine, e si toolea a
Jisas i sinaha na ko ii'o i aano i lengine naunekume ni leinge
aana leu sailana uuri, “Leu kire hataa'i heu aana” na aana
erenga mo Jiu uuri, “Gabata.”
14 Maholona na ko kara'inie oto maholo sato e ngara
e oono i maahu'o-hu'o† aana hai dinge talama'inge loosie
Houlaa Ni Liumwaanie.
Oto a Paelat ko te'uri hunie mo Jiu, “!Inemauri i'omu oto
ie!”
15 Oto kire ko si tea paine mola uuri, “!Horo maesie! !
Horo maesie! !Horo maesie i lengine po'u-po'u!”
Oto a Paelat ko dolosi aada uuri, “?Uri omu saeto'o aana
uri ne ke horo maesie inemauri i'omu?”
Mo na'ohai pris e aalamie, oto kire ko te'uri, “Ta'a-ta'a
inemauri mola emi to'o aana oto a inemauri peine i Rom.”
16 Oto a Paelat e si toli'aasie a Jisas hunire huni horo
maesie i lengine po'u-po'u.

Kire Horo Maesie A Jisas

I Lengine Po'u-po'u
MATIU 27:33-44; MAK 15:22-32; LUK 23:33-43

Oto mo ramo kire si toolea a Jisas,
17 na kire ko deu rarahie uri ke aanga'inie po'u-po'u
maraana, na e iisitaa ta'au takoie leu sailana uuri, “Leu ni
Rarata,” na aana erenga mo Jiu uuri, “Golgata”
18 Oto kire rapu taalengasie a Jisas wau i leune i lengine
po'u-po'u. Na ngaeta ro mwane lo'u kire ko horo maesirerue
i lengine mo po'u-po'u pe'ie, nga iini aana nga aapa, na a
Jisas i matoladarue.
19 Na a Paelat e uusue mo wala uuri, A Jisas Ni Nasaret,
Inemauri Mo Jiu, oto ko si ne'ie i pweune po'u-po'u a Jisas.
20 Mwala hunge aana mo Jiu kire saaie mo wala ngeena,
aena aana leu nge kire ne'ie po'u-po'u a Jisas aana, e ka'a
ha'ataulie ike lo'u huilume, na kire uusue aana e oolu
erenga—erenga mo Jiu, na erenga mo Rom, na erenga mo
Krik.

---

† **19:14** 19:14 Erenga ni Krik e unue mola uuri, “E hule oto aana oonona nga maholoi sato.” Leesie Jon 1:39 i sulie iidumilana mo maholoi sato i laona uusu-uusu a Jon ienini.

21 Oto mo na'ohai pris mo Jiu ko si te'uri hunie a Paelat,
“O ke su'uri uusue, ‘Inemauri mo Jiu,’ ta'e o ke uusue mola
uuri, ‘A mwane ie e unue uri ingeie inemauri mo Jiu.’ ”
22 A Paelat e aalamire, oto ko te'uri, “Nga taa nou uusue,
nou uusue oto.”
23 Maholo mo ramo kire uie a Jisas mango i lengine po'u-
po'u, oto kire ko si da mo to'oni ingeie, kire ko oa aana e
hai aapa, nga leu ni oto nga ramo. Leu ooreta kire toolea
no'one ngaeta to'oni ingeie nge nga maai teu-teurite ha'ike
aana, aena aana ola kire hao ha'ileku mola aana.
24 Oto kire ko si te'uri hunire maraada, “Kolu ke su'uri
hakasie lo'u, ta'e kolu ke inie daes mola hunie, huni leesie
uri a tei kei to'o aana.”
Leune e rau urine uri huni ha'a-oaie Uusu-uusu Maa'i nge
e unue uuri, *Kire oa aana mo to'oni ineu, na kire inie daes
hunie ngaeta mo to'oni ineu.* *Sam 22:18* Nga taa mo ramo
kire asuie aana mo to'oni a Jisas otona.
25 Ngaeta mo iini kire uure kara'inie po'u-po'u a Jisas nge
a nikana, na keni eesine a nikana, na a Meri hu'e a Klopas,
na a Meri ni Makdala.
26 A Jisas e leesie a nikana na pwaarongoisuli e tohungei
manata diana hunie,† kirerue uure mola kara'ini, ko si te'uri
hunie a nikana, “Teite, o ke leesie a mwane ngeena oto mala
a kalemu.”
27 Oto ko te'uri lo'u hunie pwaarongoisuli ngeena, “O ke
leesie, a nikemu oto ngeena.” Oto uure aana maholona,
pwaarongoisuli ngeena e si toolea a Meri, nikana Jisas, na
ko lio oto i sulie i nume ingeie.

A Jisas E Mae
MATIU 27:48-50; MAK 15:36; LUK 23:36

28 Mango urine, a Jisas mone e manata'inie oto uri walu
ola e mango tee-tee oto. Oto huni ha'a-oaie mo Uusu-uusu
Maa'i, nge ko si te'uri, “No ko maarou.”
29 Na i leune kire to'o aana nga nime e honu aani waen
aha'i. Oto kire da mei loi-losi, kire ko ha'amedoa aana waen
ngeena. Kire ne'ie i ngongo'ana mai ei, kire ko si teela'inie
i ngidune a Jisas.
30 Maholo a Jisas e mami aahongana mei waen aha'i
ngeena, oto ko si te'uri, “E mango oto eena.” Oto e si
ha'atengo-tengoa pwaune na ko mae oto.
31 Oto mo na'ohai mwane mo Jiu kire lai ha'atohu aana
a Paelat uri hunie ke toli'aasie mo ramo ke oie mo ae'aena
e oolu mwane i lengine mo po'u-po'u ngeena hunie kire ke
mae lau-leu, na uri kire ke oohosie mo rae aada i aano. Kire
sare sukaa urine aena aana dinge talama'inge ni ngeena, hai

† **19:26** 19:26 Sa'a mola a Jon ko ere i sulie maraana ni ie.

dinge huni deu aakau loosie Dinge Maa'i lo'u mola i ho'owa.
Oto kire ka'a saeto'o aana ike mo rae aana mo mwaena ke
saronai o'o'o i lengine mo po'u-po'u aana Dinge Maa'i, aana
hai dinge ngeena e tohungei maa'i oto liutaa.
32 Oto mo ramo ko si lae mai, kire ko oie ae'aena eetana
nga mwane, na lo'u ae'aena ruana nga mwane nge kire
horo'ie pe'ie a Jisas.
33 Ta'e maholo kire lai hule aana a Jisas na kire ko leesie
uri e mae oto, nge kire ka'a oie ike lo'u ae'aena.
34 Ngaeta iini aana mo ramo e otomie papara'ana Jisas
aana noma, oto aapu na wai e tolana pwisitaa oto.
35 Na ineu nge no ko uusu-uusu ienini, ineu maraaku nou
leesie leune e rau oto to'ohuu, na no ko unu ha'a-oaie uri e
to'ohuu oto. No ko ere aana walaimolinge hunie uri i'omu
no'one omu ke hiiwalaimoli.
36 Walu ola ienini e rau urine, uri huni ha'a-oaie Uusu-
uusu Maa'i uuri, *Nga ta'a-ta'a suisuli aana e sa'a ma'oi ike.*
Sam 34:20
37 Na ngaeta Uusu-uusu Maa'i e unue lo'u uuri, *Kire kei*
to'omaaie iini kire otomie ka'u. *Sekaraea 12:10*

Kire Haitolinge'inie A Jisas
MATIU 27:57-61; MAK 15:42-47; LUK 23:50-56

38 Oto i purine walu ola ienini e haro mango, nge a Josep
ni Arimatia ko si ha'atohu aana a Paelat uri ke toolea rae
aana a Jisas. A Josep ingeie nga pwaarongoisuli mumuni a
Jisas, aena aana e ma'ute'inie mo na'ohai mwane ni Jiu. A
Paelat e toli'aasie hunie a Josep, oto e si lae mai, ko toolea
rae aana a Jisas.
39 A Nikodimas iini nge e hola'i lae ka'u i saana Jisas aana
ngaeta hai rodo, e lae no'one pe'ie a Josep na e toolea ola
mala oolu aawalai kilo aani dango wau-wesu, mo ola huni
ne'i'i i sapena mo rae.
40 E ro mwane ngeena kirerue toolea rae aana a Jisas oto
kirerue uloa aani sala rere'a pe'ie mo dango wau-wesu oto
mala tolahada mo Jiu hunie haitolinge.
41 Na aana leu nge kire horo'ie a Jisas aana, nga hohola
wau i leune, na i laona hohola ngeena, nga kilipwe'u haalu
i leune, ola kire ka'a haitolinge'inie ue nga iini i laona.
42 Oto aana sato ko kara'i suu hunie ha'amangoa hai dinge
ikire mo Jiu hunie dau aakau loosie Dinge Maa'i, nge e ro
mwane ko ne'ie oto rae aana a Jisas wau i laona kilipwe'u
ngeena, aena aana e kele ii'o kara'ini.

20

Kilipwe'u E Pwala-pwala Oto
MATIU 28:1-8; MAK 16:1-8; LUK 24:1-10

1 Oto i maahu'o-hu'o aana eetana nga dinge i purine Dinge
Maa'i Mo Jiu, maholo e rorodo'a ue, a Meri ni Makdala
e lae i saana kilipwe'u. Maholo e lae wau i hule aana
kilipwe'u, na ko leesie hau nge kire hono-honoa kilipwe'u
aana, ta'aasilana e lae oto.
2 Oto e huru, ko lae oto i saana Saemon Pita na ngaeta
pwaarongoisuli lo'u, iini nge a Jisas e manata diana hunie.†
Oto ko ha'arongorarue uuri, “Kire toolea oto rae aana
Aalaha mwaanie kilipwe'u na melu ka'a saie ike uri kire
lai konie i tei.”
3 Oto a Pita na ngaeta pwaarongoisuli lo'une, kirerue huru
oto i saana kilipwe'u.
4 Na pwaarongoisuli lo'une e huru liutaa aana a Pita, na
e hola'i hule oto aana kilipwe'u.
5 E aonga'i hao i laona kilipwe'u, na ko leesie mo sala
rere'a kire uloa aani kire ii'o laku taane. Ta'e e ka'a sili ike
hao i laona.
6 Oto a Saemon Pita e hule lo'u hao i sulie, ko sili tara'asi
oto i laona kilipwe'u, na ko leesie mo sala rere'a kire uloa
aani kire ii'o laku taane.
7 Na e leesie no'one mei sala nge kire erea'inie ahuie
pwaune a Jisas. E ka'a ii'o ike pe'ie mo sala kire uloa aani,
ta'e e ii'o aaopa mola na lulungilana e lae oto.
8 Oto ngaeta pwaarongoisuli lo'une, iini nge e hola'i hule
aana kilipwe'u, e he'i sili lo'u hao, na e leesie walu olana,
ko si hiiwalaimoli uri a Jisas e ta'ela'i to'ohuu mwaanie
maenga.
9 Uure oto wau i na'o kire ka'a hiiwalaimoli ike aana mo
Uusu-uusu Maa'i nge e unue uri a Kraes kei saronai ta'ela'i
mwaanie maenga, ta'e aana maholona nge kire si aehota
hiiwalaimoli.
10 Oto e ro pwaarongoisuli ngeena kire si eeliho'i takoie
leu kire ko o'o'o aana.

A Jisas E Haata'i Aana A Meri Ni Makdala
MATIU 28:9-10; MAK 16:9-11

11 Ta'e a Meri ni Makdala e uure mola po'oi sinaha aana
kilipwe'u, ko ngara-ngara. Maholo ko ngara-ngara ngeena,
e aonga'i ta'au i laona kilipwe'u.
12 Oto ko leesie e ro ensel kire to'oni rere'a na kire ii'o aana
leu nge rae aana a Jisas e o'o'o aana ka'u, nga iini hatarie
pwaulungana na ngaeta iini hatarie aali'aena.
13 Oto kirerue ko si dolosi aana uuri, “?Keine, e ue ni o ko
ngara-ngara?”
A Meri e aalamirerue, oto ko te'uri, “Kire toolea oto aalaha
ineu, na nou ka'a saie ike leu kire lai ne'ie aana.”

---

† **20:2** 20:2 Sa'a mola a Jon ko ere i sulie maraana ni ie.

14 Maholo a Meri e ere mango urine, ko si eeli'u na ko
leesie a Jisas e uure oto i leune, ta'e e ka'a saie ike uri ingeie
a Jisas.
15 Oto a Jisas ko te'uri hunie, “?Keine, e ue ni o ko ngara-
ngara? ?A tei ni o ko heitalea?”
Oto aana a Meri e lo'onga'i uri ingeie mwane ko lio i sulie
hohola ngeena nge kilipwe'u e ii'o i laona, nge ko si te'uri
hunie, “Poro paine, mala uri o toolea rae aana, nge o ke
unue oodoieu leu o lai ne'ie aana, hunie ne ke lai toolea.”
16 Oto a Jisas e soie aana satana uuri, “!Meri!”
A Meri e si eeli'u takoie na ko ere aana erenga mo Jiu uuri,
“!Raboni!” (Lo'onga'inge aana uuri, “Ha'a-uusuli.”)
17 Oto a Jisas ko si te'uri hunie a Meri, “Mwaanie o hele-
hele aaku urine† aana nou ka'a tahela'i ue i saana Aamaku.
Ta'e saeku o ke lae i ha'arongoa mo pwaarongoisuli ineu uri
no ko tahela'i i saana Aamaku na Aamamiu, na God ineu na
God i'omu.”
18 Oto a Meri e si lae, ko lai ha'arongoa mo pwaarongoisuli
uri e leesie oto a Aalaha na ko ha'arongora aana mo ola a
Jisas e unu'i hunie.

A Jisas E Haata'i Aana

Mo Pwaarongoisuli Ingeie

19 Oto mola i seulehi aana eetana nga dinge i purine Dinge
Maa'i Mo Jiu ngeena, mo pwaarongoisuli kire mani loko na
kire hono honosire i nume, aana kire ko me'ute'inie mo
na'ohai mwane mo Jiu. Kire ii'o mola i nume urine na a Jisas
e si lae mai uure i matolada, na ko te'uri, “Hanuelamanga
ke ii'o pe'i'omu.”
20 E ere urine mango, ko si haata'inie e ro ki'ine aada na
papara'ana. Mo pwaarongoisuli ko tohungei ilenimwa'e oto
liutaa aana kire leesie a Aalaha.
21 Oto a Jisas ko he'i te'uri lo'u, “Hanuelamanga ke ii'o
pe'i'omu. No ko uusunge'ini'omu oto wau mala a Mama'a e
uusunge'inieu mei.”
22 Maholo e ere urine, e si mango haahire na ko unue uuri,
“Omu ke helesie a Li'oa Maa'i namiu,†

† **20:17** 20:17 Nga mo iini ko oore'i lo'onga'i takalo i sulie mei wala a Jisas e unue hunie a Meri uuri, “Mwaanie o hele-hele aaku urine.” Kire unue uri a Jisas e ere urine aena aana mei sape haalu ingeie e maa'i na a Meri e sai ha'amada'aa aana kei hele aana. !Ta'e ha'ike! Mala uri leune e to'ohuu a Jisas e sa'a unue ike lo'u hunie a Tomas aana Jon 20:27 uri ke ne'ie nimana i laona malaka i papara'ana. A Jisas e ere mola urine huni ere ha'asusue saena a Meri, uri kei leesie a Jisas taane lo'u i na'ona kei tahela'i i saana a Mama'a. Oto a Meri ke su'uri hele ma'uta'a aana mala ko me'u uri a Jisas kei ei'aa lo'u mwaanie, ta'e ke lae ha'arongoa mo pwaarongoisuli. Leesie Matiu 28:9-10. † **20:22** 20:22 A Jisas e haiholota'i hunire uri kire kei helesie a Li'oa Maa'i, na leune e oa aana Houlaa Ni Pentekos.

23 na aana ingeie kei na'omiu, nge mala uri omu
ko sae'aasi hunie mwala mo ooraha'aanga ikire, nge
sae'aasileni ke si lae. Na mala uri omu ka'a sae'aasi'i hunire,
nge sae'aasileni sa'a lae ike.”†

A Jisas E Haata'i Aana A Tomas

24 Ngaeta iini hikana aawalai pwaarongoisuli mwana rue,
a Tomas, nge ingeie ngaeta iini aana e ro iu, e ka'a ii'o ike
pe'ire aana maholo a Jisas e lae mai saada.
25 Oto mo pwaarongoisuli nge a Jisas e haata'i aada kire
ha'arongoa uuri, “!Melu leesie oto a Aalaha!”

Ta'e a Tomas e unue mola hunire uuri, “Mala uri nou ka'a
leesie ike talahuli'ana mo wara'o i laona ki'ine, wa ne ke
ne'ie ri'i-ri'iku oto i talahuli'eni, wa ne ke ne'ie nimeku oto
i laona malaka i papara'ana, nou sa'a roro'a ni hiiwalaimoli
ike.”
26 Oto wiki lo'u i puri, mo pwaarongoisuli a Jisas e he'i
ruru lo'u i nume, na a Tomas no'one oto pe'ire. Mo maa
kire hono ma'uta'a lo'u, ta'e a Jisas e lae mola mai nume na
e uure oto i matolada, ko si te'uri, “Hanuelamanga ke ii'o
pe'i'omu.”
27 Na ko te'uri hunie a Tomas, “O ke to'omaaie mo ki'iku,
na o ke ne'ie ri'i-ri'imu oto i laoni. Na o ke lae mai ne'ie
nimemu i laona malaka i papara'aku. O ke su'uri ne'isae
rue-rua'a ta'e o ke hiiwalaimoli mola.”
28 Oto a Tomas e tolana aalamie a Jisas, na ko te'uri, “!I'oe
oto Aalaha ineu, na God ineu!”
29 Oto a Jisas ko si te'uri hunie, “I'oe, o hiiwalaimoli eeku
mola aena aana o leesieu. Ta'e deidehie oto liutaa mo iini e
ka'a leesieu, ta'e kire hiiwalaimoli.”

A Jon E Ere Luhesie Lo'onga'inge Aana Uusulana Uusu-uusu Ie

30 A Jisas e asuie mo hu'i-hu'ite oto hunge i maana mo
pwaarongoisuli ingeie mala mo tolimaa uri ingeie Kalena
God, ta'e uusuleni e ka'a lae ike i laona uusu-uusu ie.
31 Mo iini ie uusuleni e lae mola uri hunie omu ke
hiiwalaimoli aana a Jisas uri ingeie a Kraes, Kalena
God, na hunie omu ke manata'inie maurihe huu aani
hiiwalaimolinge aana.

---

† **20:23** 20:23 A Jisas e niie mai Li'oa Maa'i hunikie aana e uusunge'inikie huni taroha'inie walana a God, mala a God e uusunge'inie no'one a Jisas. Oto kie ke lulu i sulie mola a Li'oa Maa'i, na maholo kie ko unu tahanga'inie mo wala i sulie sae'aasinge a God na mwala ko hiiwalaimoli aaka, nge a God ko sae'aasie mo ooraha'aa ikire oto eena. Ta'e maholo kie leesie uri mwala ko sere'i rongo hunikie, nge kie saie uri a God e sa'a sae'aasie ike mo ooraha'aa mwala urine.

21

Mo Pwaarongoisuli Kire He'i Leesie Lo'u A Jisas

I Reune Aasi I Kalili

1 Ngaeta maholo lo'u i puri, a Jisas e haata'i lo'u maraana
hunie mo pwaarongoisuli ingeie wau i reune Aasi I Kalili, †
na laladonga aana e lae uuri.
2 A Saemon Pita, na a Tomas (nge ingeie ngaeta iini aana
e ro iu), na a Nataniel (iini e uure aana huilume i Kena aana
po'o ni henue i Kalili), na e ro kalena Sebedi, na ngaeta ro
pwaarongoisuli lo'u a Jisas, kire mani loko.
3 Oto a Saemon Pita ko te'uri hunire, “Ne kei lae oto i weesi
eena.”
Oto kire ko unue hunie uuri, “Oo, kolu kei meni lae oto.”
Oto kire mani lae oto aana iiola, ta'e aana hai rodona kire
ka'a saunie ike nga ho ii'e.
4 Maholo na sato ko pwaa oto aana e dangi ho'owa, a Jisas
e uure hao i oone, ta'e mo pwaarongoisuli ka'a saie ike uri
ingeie a Jisas.
5 Oto ko dolosi aada uuri, “?E ue eena mo saanau, omu
weesi taane?”
Kire aalamie uuri, “!Ha'ike oto oo'oo!”
6 Oto a Jisas ko unue hunire uuri, “Omu ke aatongie lo'u
hu'o i'omu i eesi aana rau iiola i pwalo-pwalo na omu kei
weesi oto.”
Oto kire aatongie lo'u hu'o na kire ka'a saie oto uri kire
kei we'i eeliho'i aana uri taa, aena aana e honu oto hiito'o
aani ii'e.
7 Oto pwaarongoisuli nge a Jisas e manata diana hunie
ngeena, ko si te'uri hunie a Pita, “!A Aalaha ni otona!”
Maholo a Pita e rongoa uri a Aalaha ni e uure hai oone
ngeena, oto ko si tolana ho'osie lo'u to'oni tetewa e ta'aasie
ka'u aana ko weesi, na ko pola oto i eesi huni oolo wau i
saana.
8 Iiola ikire ngeena e ka'a ha'ataulie ike i oone, ola mala
lime aawalai tahanga mola. Oto mo pwaarongoisuli oana a
Pita ngeena kire lae mai oone aana iiola i sulie, na kire ko
we'inie oto hu'o e honu aani ii'e.
9 Oto kire siho i oone na kire ko leesie dunge aani loilohi
oto i leune, na ho ii'e i laona pe'ie nga ho bred.
10 Oto a Jisas ko te'uri hunire, “Omu ke toolea mai nga mo
ii'e aana mo ii'e omu si hu'o'i ngeena.”
11 A Pita e lae, ko si lai ta'e i laona iiola na ko we'inie mai
hu'o e honu aani ii'e paine. Kire iidumie e tangalai ho ii'e
pe'ie e lime aawala mwana oolu, na ma'alana kire hunge
urine, ta'e hu'o e ka'a haka ike.

---

† **21:1** 21:1 Ngaeta sata lo'u aana aasi ngeena nge Aasi a Taebirias Inemauri.

12 Oto a Jisas ko si te'uri hunire, “Omu ke lae mai
hunie ngaunge ni ho'owa.” Na nga ta'a-ta'a iini aana mo
pwaarongoisuli ka'a ne'isae lo'u huni dolosi aana uuri, “?
I'oe a tei?” aena aana kire saie mola uri ingeie oto a Aalaha.
13 Oto a Jisas e lae mai da ho bred ngeena ko si ha'a-adora
aana, na mo ii'e oto no'one urine.
14 Ie oolune nga maholo a Jisas ko haata'i aana mo
pwaarongoisuli ingeie i purine e ta'ela'i mwaanie maenga.

A Jisas E Ere Ha'asusue A Pita

15 Maholo kire ngau mango oto, nge a Jisas ko si te'uri
hunie a Saemon Pita, “?Saemon, kalena Jon, uri o manata
diana taane hunieu liutaa aana mo iini ie kire manata diana
hunieu?”
Oto a Pita e aalamie ko te'uri, “Iau, Poro paine, o saie ka'u
oto uri nou manata diana huni'o.”
Oto a Jisas ko si te'uri hunie, “O ke nii-nii ana mo kalei
sipu ineu.”
16 Oto a Jisas ko ruana dolosi lo'u aana a Pita uuri, “?
Saemon, kalena Jon, uri o manata diana taane hunieu?”
Oto a Pita ko aalamie uuri, “Iau, Poro paine. O saie ka'u
oto uri nou manata diana huni'o.”
A Jisas ko si te'uri hunie, “O ke lio i suli diana aana mo
sipu ineu.”
17 Oto oolune nga maholo a Jisas ko he'i unue lo'u hunie a
Pita uuri, “?Saemon, kalena Jon, uri o manata diana taane
hunieu?”
Oto a Pita ko si saehuu oto hiito'o aana a Jisas ko
dolosi ha'a-oolu oto aana uuri, “?O manata diana taane
hunieu?” Oto e aalamie a Jisas, ko si te'uri, “Aalaha ineu, o
manata'inie oto walu ola, na o saie ka'u oto uri nou manata
diana huni'o.”
A Jisas e aalamie oto ko si te'uri hunie, “O ke nii-nii ana
mo sipu ineu.
18 No ko unue oto huni'o uri maholo o o'o'o saanau o
ho'o-ho'o to'oni mola maraamu na o talei lae-lae oto mola i
sulie saemu. Ta'e aana maholo o kei repo oto, nga mo iini
aaopa oto kei ho'o haahi'o hunie o ke hii aaela, na kire kei
toole'o aana leu o ka'a sare lae ike aana, na kire kei da o kei
tahangaa e ro ki'imu.”
19 A Jisas e ere urine huni haata'inie uri kire kei horo
maesie a Pita uri taa, na uri maenga ngeena kei tohungei
ha'amanikulu'aa oto a God. Oto a Jisas e ere mango urine,
ko si te'uri hunie, “O ke lulu i sulieu mola.”
20 A Pita e aali'u na ko leesie pwaarongoisuli † nge a Jisas
e manata diana hunie ko lae poi puridarue. Pwaarongoisuli

† **21:20** 21:20 Sa'a mola a Jon ko ere i sulie maraana ni ie.

ngeena oto iini e eno hatarie a Jisas aana maholo kire ngau
tararuru na e dolosi aana uuri, “?Poro paine, a tei ni kei
pwelo'o?”
21 Maholo a Pita e leesie pwaarongoisuli ngeena, oto ko
dolosi aana a Jisas uuri, “?Poro paine, oto a mwane ie kei
ue?”
22 A Jisas e aalamie, oto ko te'uri, “?Mala uri no ko saeto'o
aana uri ke o'o'o mola hule aana ne kei ooli lo'u mei, e ue o
ko tolahi'e aana? I'oe, o ke lulu i sulieu.”
23 Oto mei wala ko taro i matolana mo pwaarongoisuli a
Jisas uri pwaarongoisuli ngeena e sa'a mae ike. Ta'e a Jisas
e ka'a unue ike uri e sa'a mae, ta'e e unue mola uuri, “?Mala
no ko saeto'o aana ke o'o'o mola hule aana ne kei ooli lo'u
mei, e ue o ko tolahi'e aana?”

Mei Wala Ooreta

24 Ineu oto pwaarongoisuli ngeena, na nou unu ha'a-
oaie walu ola ienini na nou uusu'i oto ie. Na kie mani
manata'inie uri nga taa nou unue e to'ohuu oto.
25 Na mo ola hunge aaopa taane lo'u a Jisas e asui'i. Mala
uri uusuleni ke lae mango laloi uusu-uusu, ha'alaa nou
lo'onga'inie uri nga leu talana mo uusu-uusu ngeena ha'ike
i laona ahutana walumalau.

Palonga
Aana Mo Hurula'aa A Jisas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Poro satana a Luk nge e uusue Tataroha Diana a Luk, nge e uusue no'one Palonga Mo Hurula'aa ienini. E tohungei hei malahune pe'ie a Pol Hurula'aa, na e lae-lae no'one pe'ie huni taroha'inie a Jisas. Ngaeta mo leu i laona uusu-uusu ienini, a Luk e uusue mo wala "melu lae" oto urine e haata'inie uri mo maholo nge e lae-lae pe'ie kira Pol aana mo laenga ikire. Leesie Palonga 16:10-17, na 20:5-21, na 27:1—28:16.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Luk e uusue lo'u hunie poro paine satana a Tiopilas. A Luk e saeto'o aana uri a Tiopilas na ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana ta'ena nga leu, kire ke mani saenanau aana uri soihaada'inge ko lae pe'i peine uri taa. A Luk, saena no'one hunie mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ike ke leesie uri kira hiiwalaimoli ko lae pe'i a'aila'a oto hule aana taunge'inilada.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta mo ola a Luk e uusu-uusu i suli'i, unuleni e lae taane no'one i laona aahu'i laladonga i sulie mo Rom, oto leune e pe'ikie hunie kie ke saie mo helisi uri taa nge walu ola i laona Uusu-uusu Maa'i kire rau. Ngaeta mo ola aani oto mala maelana a Herod Akripa Inemauri aana halisi e hai aawala mwana hai i purine hutelana a Jisas (44 A.D.), na maholo inemauri ni Rom a Klodias e dau rarahie ahutana mo Jiu hunie kire ke lae mwaanie huilume paine i Rom aana halisi e hai aawala mwana siwe i purine hutelana a Jisas (49 A.D.), na aana maholo a Festas ko aalaha aana halisi e lime aawala mwana siwe i purine hutelana a Jisas (59 A.D.). Oto e lio mala uri a Luk e uusu mangoa uusu-uusu ienini oto mola i na'ona ha'a-iisitaanga'inilana a Pol e lae mwaanie nume ni ho'o wau i Rom, ola mala halisi e oono aawala mwana eeta i purine hutelana a Jisas (61 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Luk e uusue uusu-uusu ienini huni unu tahanga'inie aehotalana soihaada'inge na uri soihaada'inge e tolana paine lau-leu ma'alana taunge'inilana e lae. Mei ola ni pangata'inge ienini e tohungei haata'i diana aana uri asunge Li'oa Maa'i a God ni ngeena. Aahu'i laladonga a Luk ienini i sulie soihaada'inge e

haata'inie aana kira hiiwalaimoli uri ikire no'one kire sai uure ma'uta'a aana hiiwalaimolinge, na uri kire ke pe'ie ngaeta mwala aana mo aasanga ko re'usire.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

taroha'inge, Li'oa Maa'i, laeliwalanga, toli'aasie ma'unge, mo Jiu, mo Aapoloa Aaopa

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Palonga 1:8, Palonga 16:30-31

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A God e dau aakau aana soihaada'inge hunie ke taroha'inie Tataroha Diana.
(1:1—2:13)

A Pita na mo hurula'aa kire taroha'inie a Jisas hunie mo Jiu.
(2:14—8:8)

A Pita na mo hurula'aa kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa.
(8:9—12:25)

Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana eetana nga laenga ikire.
(13:1—14:28)

Mo na'ohai mwane kire si lio saie uri a God e sai ha'a-uurie mo Aapoloa Aaopa ma'alana kire ka'a lae ike i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.
(15:1-35)

Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana ruana nga laenga ikire.
(15:36—18:22)

Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana oolune nga laenga ikire.
(18:23—21:16)

A Pol e ii'o ni ho'o i tehula'ana Tataroha Diana a Jisas Kraes.
(21:17—28:31)

Eetana Nga Mei Wala A Luk

Hunie A Tiopilas

1 Huni'o Tiopilas: I laona eetana nga uusu-uusu ineu,† nou
unue oto huni'o ahutana mo ola nge a Jisas e asui'i na e ha'a-
uusulie mwala aani,
2 lai hule oto aana hai dinge a God e tola aaliho'i aana lo'u
ta'au i Lengi. Oto i na'ona e tahela'i eeliho'i ta'au i Lengi, e
ere aana nanamanga aana Li'oa Maa'i na ko ha'ananaue mo
iini e lio hilisire mala mo hurula'aa.
3 I laona hai aawalai hei dinge i purine a Jisas e mae,
e haata'i lo'u aana mo hurula'aa mo maholo hunge. Aana

† **1:1** 1:1 Eetana nga uusu-uusu ngeena oto Tataroha Diana a Luk.

mo tala hunge hai aaopa'i e haata'i diana aada uri e mauri
eeliho'i to'ohuu, na aana mo maholona e ha'ananaure i sulie
Aalahanga a God.
4 Na ngaeta maholo a Jisas e ngau-ngeu pe'ie mo hurula'aa
oto ko te'uri hunire, “Omu ke su'uri lae-lae mwaanie i
Jerusalem, ta'e omu ke maa'oohie ka'u mei niinge nge a
Mama'a e haiholota'inie huni'omu, oto mala nou unue ka'u
no'one huni'omu.
5 A Jon e loto maa'i eemiu eeni wei, ta'e i purine lo'u nga
mo hei dinge, a God kei loto maa'i eemiu oto aana Li'oa
Maa'i.”

A Jisas E Tahela'i I Lengi

6 Oto maholo kire mani loko ngeena, kire ko dodolosi
aana a Jisas uuri, “?Aalaha, uri maholo e hule oto hunie
o kei esuie Israel ke aalaha haahie ta'ena nga aalahanga ni
welumalau?”
7 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “A Mama'a ni mola e
to'o aana nanamanga huni oala'inie mo maholo urine. Oto
e ka'a malisine ike uri omu ke saie mo maholona.
8 Ta'e maholo Li'oa Maa'i kei siho oto mai haahi'omu, omu
ke si honu aana nanamanga huni unu tahanga'inieu ta'au i
Jerusalem, na ahutana mo leu i Jiudia, na oto aana po'o ni
henue i Samaria, na ahusie oto ahutana walumalau.”
9 Oto mola i purine a Jisas e ere mango urine, kire ko si
leesie a Jisas ko tahela'i oto i Lengi aana a God ko toolea oto
lae hule aana mei rorodo e mumunie oto mwaanie maada.
10 Maholo kire ko lio-lio ue i sulie a Jisas ko tahela'i i Lengi
ngeena, na e ro mwane kirerue to'oni aani to'oni rere'a ko
tolana uure oto pe'ire.
11 Na kirerue ko te'uri oto hunire, “!Mo mwane ni Kalili!
?Nga taa ni omu uure, omu ko lio-lio ue hunie ta'au i salo?
A Jisas nge a God ko tola aaliho'i aana i Lengi mwaani'omu
ngeena, kei ooli lo'u mei oto mala omu ko leesie ko lae i
Lengi ngeena.”

A Mataeas E Oolisie

A Jiudas Iskariot

12 Oto puriha'ana, mo hurula'aa kire si eeliho'i hunie i
Jerusalem mwaanie Uuwo Ni Ei Olif ngeena, aana e ka'a
ha'atau ike, ola mala nga ta'a-ta'a kilomita mola.
13 Maholo kire lai hule ta'au i Jerusalem, kire oodohie oto
duru kire ko o'o'o i laona aana ruana nga sao-saohai nume.
Na mo mwaena oto:
a Pita,
na a Jon,
na a Jemes,
na a Andru,

na a Pilip,
na a Tomas,
na a Batolomiu,
na a Matiu,
na a Jemes kalena Alpeas,
na a Saemon iini aana pulitaa nge ko sare haiseuni huni
ta'aasie aalahanga ni Rom mwaanie hanue i Israel,
na a Jiudas kalena Jemes.

14 Ahutadaelu kire sai loko oto tarau pe'ie a Meri nikana
a Jisas, na ngaeta mo hu'e lo'u, na mo mwane aasine a Jisas
kire mani hute, hunie ahutada kire ke mani aarea God.

15 Oto aana mo dingena, aana ngaeta maholo ola mala
tangalai iinoni pe'ie nga ro aawala aana mo iini kire
hiiwalaimoli kire mani loko. Oto a Pita e uure i lengi ko
si te'uri,

16 "Maeni eesiku, mei wala nge Li'oa Maa'i e niie hunie a
Deved Inemauri e unue oto mai i na'o i laona Uusu-uusu
Maa'i e to'ohuu na ko oa oto, mala kolu ko meni leesie
ngeena. Mei wala ngeena e lae i sulie a Jiudas, iini nge e
na'ona mo ramo huni tapolie a Jisas,

17 ma'alana uri ingeie ngaeta iini taane no'one aana
pulitaa ikolu hola'ina'o na e au'esu taane pe'ikolu."

18 (A Jiudas ngeena e holie nga mei aano aana mei to'oha
nge e hele aana mala nga waaite haahie mei ooraha'aa
nge e asuiena. Oto e teke anie pwaune i aano i lengine
mwakano ngeena, na oopwana e hoka na e dedera'i mango
oto i sinaha.†

19 Oto ahutana mwala ta'au i Jerusalem kire rongoa
tataroha i sulie leune, oto kire si haara'inie mei mwakano
ngeena aana walada Akeldama, lo'onga'inge aana uri "Aano
ni Epu.")

20 Na a Pita e unue no'one uuri, "Uusulana e lae i laona
uusu-uusu aana mo Kana Maa'i uuri, *Nume ingeie kei ne'i
na'onga oto—toli'aasie nga iini ke su'uri ii'o lo'u aana. Sam
69:25* Na uusulana e lae no'one uuri, *Nga iini aaopa ke oolisie
mola aana lio i sulinge ingeie. Sam 109:8*

21-22 "Oto e malisine uri kolu ke lio hilisie oto nga iini
huni unu ha'a-oaie pe'ikolu uri a Jisas Aalaha ikie e ta'ela'i
to'ohuu oto mwaanie maenga. Na iini nge lio-hilisilana kei
lae ngeena, nga iini oto aana mwala nge kire o'o'o pe'ikolu
aana maholo a Jisas e walo-waloliu pe'ikolu, uure oto aana
maholo a Jon e loto maa'i aana, lae hule aana maholo a God
e tola aaliho'i aana Jisas mwaanikolu hunie i Lengi."

---

† **1:18** 1:18 E lio mala a Jiudas e li'o maraana mala Matiu 27:5 e unue, na lo'u mei puri walo e mou na rae aana e teke anie pwaune mala e unue i leu.

23 Oto kire lio hilisie e ro mwane, a Josep na a Mataeas.
(A Josep kire ko haa-haara'inie aana a Basabas na a Jastas.)
24 Oto puriha'ana, kire ko si aarenga'i uuri, “Aalaha, i'oe o
saie mola ne'isaenga mo iinoni. O ke haata'inie mai aameelu
iini uri taa aana e ro mwane ienini ni o lio hilisie
25 hunie ke ne'i hurula'aa oolisie a Jiudas, iini e toli'aasie
oto mei ii'o-ii'oha paine ie, na e lae oto hunie leu aaela nge
e malisine ke lae aana.”
26 Oto kire ko si hehuto'o hunie aana ola mala inilana
daes, na e haata'inie uri a Mataeas oto lio-hilisilana e lae.
Na e ne'ie oto ngaeta hurula'aa aana aawala mwana rue
ngeena.

2

Li'oa Maa'i E Siho Mai

1 Oto e hule aana Houlaa Ni Pentekos e hiu wiki mola
i purine a Jisas e tahela'i mwaanie maenga, na aana hai
dinge ngeena mo hurula'aa kire mani ruru aana ta'a-ta'a
leu i Jerusalem.
2 Kire si apara'i na kou-kouha'ana ola e rongo mala
paineha'ana mawasi dengi ko lae oto mai uure ta'au i Lengi
na ko ha'ahonue oto nume paine kire ruru i laona.
3 Na aana maholona kire ko leesie mo ola mala mo mela-
melahai dunge ko eeso, na kire oopa hailiu na kire ko meni
oa aada oto.
4 Na ahutada kire ko meni honu oto aana Li'oa Maa'i, na
kire ko aehota ere oto aana mo erenga hai aaopa'i i sulie
mo erenga nge Li'oa Maa'i e nii'i mei hunire huni ere aani.
5 Na mo iini hunge aana mo Jiu kire mani loko poi
Jerusalem aana dinge maa'i peine ikire ngeena uure
mwaanie mo po'o ni henue hai aaopa'i i laona walumalau
aena aana kire ko tohungei sare paloa God.
6 Maholo kire rongoa no'one aawa-aawatai ola ngeena,
kire si meni loko huni leesie nga taa ko reu. Na ahutada
kire ko tohungei pangata'i aana nga iini na e rorongo saie
oto mo mwane ngeena ko ere aana erenga ingeie maraana.
7 Kire ko tohungei pangata'i na kire ko teipu'o-pu'o mola
i sulie nga taa ko reu. Oto kire ko te'uri, “!Ha'ike eena!
Mo mwane nge kire ko ere-ere ngeena, mo mwane ni Kalili
mola ni ngeena.
8 ?Oto e ue ni kolu ko si rongoa mola kire ko ere aana mo
erenga hai aaopa'i ikolu urine?
9 Aana ikolu, kolu uure mola mwaanie mo henue mala i
Patia na i Midia na i Elam na i Mesopotemia na i Jiudia na
i Kapadosia na i Pontas na i Esia,
10-11 na i Frijia na i Pamfilia na i Ijip na i Libia kara'inie
huilume paine i Saerin, na huilume paine i Rom, na i Krit

na i Arabia. Na ngaeta mo iini aakaelu mo Jiu to'ohuu, na
ngaeta mo iini aakaelu kire talama'inie mola tolahaka. !Ta'e
ma'alana e urine, na kolu meni rongoa oto kire ko ere-ere
aana mo erenga hai aaopa'i ikolu i sulie mo ola paine a God
e asui'i!"
12 Oto aena aana kire ko tohungei pangata'i na kire ka'a
saie ike nga taa e rau, nge kire ko si dolosi heiliu aada uuri,
"?Nga taa ni lo'onga'inge aana mei ola e rau ngeena?"
13 Ta'e ngaeta mwala ko ha'a-eero mola aada, na kire ko
te'uri, "Mo mwane ngeena kire ko mehiri mola ni ngeena."

A Pita E Laeliwala Nana Mwala

14 Oto a Pita e uure i na'ona mwala pe'ie ngaeta aawalai
hurula'aa mwana eeta, ko si soi peine hunie mwala kire loko
ngeena na ko te'uri, "Maeni eesiku aana komu mo Jiu na
oto ahutemiu nge omu ko ii'o mai Jerusalem aana maholo
ie, omu ke pwaarongoa ka'u no ko ere luhesie mei ola e rau
ie namiu.
15 ?Uri omu ko lo'o-lo'onga'i uri melu ko mehiri? !Ha'ike!
E si hule mola aana siwana nga maholoi sato aana aapa i
ho'owa ka'u ie.
16 Ta'e a Propet Joel e hola'i ere-ere lalai ka'u oto wau i
na'o i sulie nga taa omu ko leesie ngeena.
17 *A God e te'uri, 'Aana mo dinge kara'inie ha'amangolana
walumalau ienini, ne kei lingisie mai Li'oa ineu haahie
ahutana mwala. Na mo kalemiu mwane na mo kalemiu keni,
kire kei meni houle'inie walaku. Na ne kei niie mo haata'inge
hunie mo saanau i'omu, na ne kei niie mo ma'ahu-polenga
hunie mo repo i'omu.*
18 *Iau, aana maholona, ne kei niie mai Li'oa ineu hunie
ahutana mo mwane na mo keni eu'esu ineu, na kire kei
houle'inie walaku.*
19 *Na ne kei esuie mo hu'i-hu'ite ta'au i laona salo i lengi, na
ne kei esuie mo tolimaa mai aano i leu. Dunge na pwa'ulana
dunge kei hane, na apu kei aahe.*
20 *Na sato kei ne'i rodohono oto, na waro-waro kei nonoro'a
mala apu. Oto puriha'ana, nge hai dinge paine Aalaha ke si
hule. Na hai dinge ngeena e roro'a oto liutaa na e manikulu'e.*
21 *Na ta'ena nga iini ko aarenga'i aana satana Aalaha, nge
ne ke si ha'a-uurie.'* *Joel 2:28-32*
22 "!I'omu mo Israel, omu ke pwaarongo diana aana mo
wala ienini! A Jisas ni Nasaret ngeena, a God e haata'i diana
aana oto aamiu uri ingeie ni e uusunge'inie mai. Omu saie
oto maraamiu uri a God ni e haata'inie mei olana aana mo
hu'i-hu'ite na mo tolimaa a Jisas e asui'i i matolamiu.
23 Na a God e lae oto i sulie oala'inge ingeie mala e
lo'onga'inie uure oto mai na'o maholo e toli'aasie uri omu

ke tapolie a Jisas hunie horo'ilana. Oto omu si niie i laona
nimada mo pu'o, na kire horo maesie i lengine po'u-po'u.
24 Ta'e a God e ta'ea mwaanie maenga hunie ke ii'o luheta'i
mwaanie nanamanga aana maenga, i sulie e tohungei aasa
hunie maenga kei hele ma'uta'a aana.
25 Mo wala nge a Deved Inemauri e unu'i, kire si oa aana
a Jisas. Aana a Deved e ere uuri i sulie, *Nou leesie Aalaha
e ii'o i na'oku mola tarau. Oto nou ka'a ma'u ike aana ta'ena
nga maholo aana ingeie e rarauhe'i eeku.*
26 *Oto aena mei olana, nge no ko tohungei ilenimwa'e oto
liutaa, na walaku e haata'inie oto ilenimwa'enga ineu. Na
ma'alana sapeku e sai mae taane, ta'e nou noruto'o mola
aamu,*
27 *aena aana o sa'a toli'aasie ike mauriha'aku aana leu
mwala kire mae oto, na o sa'a toli'aasie ike Iini Maa'i i'oe
hunie ke kasu i laona kilipwe'u.*
28 *O haata'inie oto mo tala aana meurihe aaku, na o kei da
ne kei tohungei ilenimwa'e aana maholo o kei ii'o pe'ieu. Sam
16:8-11*
29 “Maeni eesiku, no ko sare unu oodo-oodo aana mola
huni'omu i sulie a weuwaka a Deved Inemauri. E mae na
kire haitolinge'inie oto, na kilipwe'u aana mola i saakaelu i
leu hule si'iri.
30 Ta'e aana a Deved ingeie nga propet, oto e saie mola uri
a God e haiholota'inie hunie kei niie nga iini aana komu a
Deved hunie ke inemauri mala a Deved maraana. Na iini
nge kei lae mai urine kire haara'inie a Kraes.
31 A Deved e lio saie mone nga taa a God kei esuie mai
puri. Oto e ere urine aena aana e saie uri a Kraes kei
ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie maenga. E unue uri a God e
sa'a toli'aasie ike hunie ke ii'o mola aana leu mwala e mae
oto, na e sa'a toli'aasie ike hunie sapena ke kasu i laona
kilipwe'u.
32 Na a Jisas oto a God e ta'ea hunie ke mauri eel-
iho'i mwaanie maenga, na melu tohungei leesie oto aana
maameelu.
33 A God e tola aaliho'i aana hunie ke ii'o aana na'ohai
ii'o-ii'oha, i pwalo-pwalona, na a God Aamana e niie Li'oa
Maa'i hunie oto mala e haiholota'inie. Oto nga taa nge omu
ko leesie na omu ko rongoa ngeena, mei ola a God e lingisie
mai haahi'emeelu oto ni ngeena.
34 Aana a Deved maraana e ka'a tahela'i ike hunie i Lengi,
ta'e e unu tahanga'inie mola uuri, *A God e ere hunie Aalaha
ineu e te'uri ‘O ke ii'o ka'u mei i pwalo-pwaloku aana na'ohai
ii'o-ii'oha,*
35 *lai hule aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i
aano hunie o ke uuri puli-pulisire.’ Sam 110:1*

36 “Oto ahutemiu mwala ni Israel, omu ke saie uri a Jisas
nge omu horo maesie i lengine po'u-po'u, a God e unue
ingeie oto a Kraes nge e haiholota'inie, na ingeie oto kei
aalaha haahikie.”
37 Oto maholo mwala kire rongoa mei wala ngeena, kire
ko si tohungei hii aaela oto hiito'o, na kire ko ere uuri hunie
a Pita na mo hurula'aa, “?Maeni eesimemi, oto emi ke si ue
eena?”
38 Oto a Pita e aalamire ko te'uri, “Ahutemiu mango, omu
ke oonisae mwaanie mo ooraha'aanga i'omu na omu ke loto
maa'i aana satana a Jisas Kraes hunie a God ke si sae'aasie
mo ooraha'aanga i'omu na ke niie mai Li'oa Maa'i huni'omu.
39 Aena aana a God e haiholota'i urine oto huni'omu na
hunie mo kalemiu na no'one hunire mo iini kire ii'o aana
mo henue ha'atau, na ahutana oto mo iini a God Aalaha ikie
e soire mai saana maraana.”
40 Mo wala hunge a Pita e unu'i hunire na e ere
hiito'o no'one hunire uuri, “Omu ke lio talamiu mwaanie
ha'aloilemiu e lae mala kei lae hunie mo iinoni aaela aana
maholo ienini.”
41 Oto mo iini kire hiiwalaimoli aana walana Pita, kire si
loto maa'i. Na aana hai dingena ola mala oolu sinolai iinoni
nge kire sili lo'u mei pe'ire i laona soihaada'inge.
42 Oto kire niie maraada hunie mo hurula'aa ke ha'a-
uusulire, na kire mani ne'ie ta'a-ta'a mei sae pe'ie kira tei
kire hiiwalaimoli aana a Jisas. Kire ko ngeu-ngeu ni lokonga
aani aamasito'onga aana maelana Kraes, na kire ko ii'o oto
mola pe'ie aarenga'inge.

Kira Hiiwalaimoli

Kire Pe'i-pe'ire Hailiu

43 Ahutana mwala kire ko tohungei pangata'i na kire ko
me'u, na kire ko ha'ama'u oto aana a God, aena aana mo
hu'i-hu'ite na mo tolimaa oto hunge a God e asui'i aana
nimana mo hurula'aa.
44 Ahutana mo iini nge kire hiiwalaimoli aana a Jisas, kire
ii'o mola pe'ie lokonga tararuru, na kire ko pe'ire hailiu aana
to'o-to'olada.
45 Na kire ko ha'a-ha'aholinge'inie to'o-to'olada, na kire ko
nii-niie mo to'oha aani hunie ngaeta mo iini aada nge kire
maitale.
46 Kire ko loko tarau mola i suli dinge i laona Nume Maa'i
Peine a God i Jerusalem. Na kire ko ngeu-ngeu tararuru
i laona mo nume hai aaopa'i ikire, na kire sai ilenimwa'e
tararuru aani pe'ilada hailiu mola aana mo ngeulaa ikire.

47 Na kire ko lahea God mola tarau, oto mwala ko tohungei
ne'isae paine aada. Na i suli hei dinge a Aalaha ko ha'a-
uurie lo'u mo iini hunge mwaanie mo ooraha'aa ikire, na
ko sapeire lo'u mei i laona pulitaa ikire ngeena.

3

A Pita E Ha'a-uurie Mwane Ae'aena E Rarasi

1 Ngaeta hai dinge a Pita na Jon kirerue ko lae ta'au i Nume
Maa'i Peine a God aana maholo ni aarenga'inge aana oolune
nga maholoi sato i aapai sato.
2 Na ta'au i aena maa aana para honosie Nume Maa'i
Peine ngeena, nga mwane ae'aena e rarasi oto uure i mwai-
mweiha'ana e ii'o ta'au i leune, aana leu kire ko haa-
haara'inie aana Maa Manikulu'e. Mo malahune kire sai
toolea oto ta'au i leune urine i suli dinge hunie ke susuke
to'oha mwaanie mwala ko lae-lae mai i Nume Maa'i.
3 Oto maholo e leesie a Pita na Jon kirerue ko deu huni
sili oto i laona Nume Maa'i, ko suke to'oha oto aadarue.
4 Kirerue to'omaaie wau, oto a Pita ko te'uri, "O ke
to'omaai'emerue ka'u."
5 Oto a mwaena ko to'omaairerue aana ko lo'onga'inie uri
e ro mwane kei niie nga mei ola hunie.
6 Ta'e a Pita e te'uri mola hunie, "Nou ka'a to'o aana ike
nga mei to'oha, ta'e ngaeta mei ola mola nou to'o aana huni
niie namue. No ko unue huni'o aana satana a Jisas Kraes ni
Nasaret—Ta'ela'i na o ke lae hailiu oto."
7 Oto a Pita e hele aana ninime i pwalo-pwalona, ko si
ta'ea i lengi. Na oto mola aana kele maholoi satona, e ro
ae'aena a mwaena ko tolana a'aila'a oto.
8 Oto e pola i lengi, na ko uure oto aana e ro ae'aena, na
ko lae hailiu oto. Ko lae oto pe'ie a Pita na Jon ta'au i laona
Nume Maa'i Peine, na ko lae pe'ie polanga hailiu oto na pe'i
paalahelana God.
9 Ahutana mwala kire leesie ko lae hailiu pe'i paalahelana
God.
10 Oto maholo kire lio saie uri ingeie ni mwane nge e
rarasi ka'u na ko ii'o-ii'o i aena Maa Manikulu'e na ko susuke
to'oha aada, kire ko si tohungei pangata'i na saeda e pu'o
mola aana kire ka'a saie ike nga taa e rau aana a mwaena.

A Pita E Laeliwala

Lo'u Nana Mwala

11 A mwaena mone ko hele-hele ue aana a Pita na a Jon
ta'au i laona Nume Maa'i Peine aana lolata kire haara'inie
"Leu Haa-haanaku a Solomon." Ahutana mwala kire ko
tohungei pangata'i oto hiito'o, oto kire ko si huru mei
saadaelu.

12 Oto maholo a Pita e leesie urine ko si te'uri hunire, “?Mo
Israel, e ue ni omu ko tohungei pangata'inie mei ola ienini
na omu ko lio hahuroto aamere'i? ?Uri omu ko ne'i-ne'isae
uri mere asuie a mwane ienini hunie ke lae-lae lo'u aana
nanamanga wa aana ii'onga maa'i i'emere'i maraamere'i? !
Ha'ike oto oo'oo!
13 God mo weuwaka, iini a Ebraham na Aesak na
Jekob kire mani palo-paloa oto waite, ingeie oto nge ko
ha'amanikulu'aa koni-konihe ingeie a Jisas. Ta'e i'omu ni
omu niie wau i nimana a Paelat hunie horo'ilana ma'alana
a Paelat e sare toli'aasie hunie ke ii'o luheta'i, ta'e i'omu nge
omu uure honosie mwaanie e toli'aasie.
14 A Jisas e tohungei maa'i na e oodota'i i maana a God,
ta'e omu leledie mola. Na i'omu nge omu teangie a Paelat
hunie ke luhesie a Barabas, mwane horo-horo.
15 Nge ko urine, na huulaa ni meurihe nge omu horo
maesie oto. Ta'e a God e ta'e aaliho'i aana lo'u mola
mwaanie maenga, na i'emeelu oto melu tohungei leesie
aana maameelu.
16 Na nanamanga aana satana Jisas oto e ha'a-uurie
mwane ienini nge omu ko meni lee-leesie e tewa oto na
omu meni saie. Na aena aana mei hiiwalaimolinge aana a
Jisas ngeena, nge ha'a-uurilana mwane ienini e lae aana oto
mala omu ko leesie.

17 “Maeni eesiku, nou saie i'omu na mo na'ohai mwane
i'omu, omu ka'a saie ike no'one nga taa nge omu esuie aana
maholona.
18 Ta'e a God e unue oto wau i na'o aana mo propet
uri Kraes, Ha'a-uuri nge e haiholota'inie kei lae mai, kei
sapesalu oto urine. Na a God e ha'a-oaie leune oto urine.

19 Oto omu ke oonisae mwaanie mo ooraha'aanga i'omu,
na omu ke lulu i sulie a God hunie ingeie ke si sae'aasi'i
mwaani'omu.
20 Mala uri omu kei te'urine, nge Aalaha ikie kei ha'a-
a'aila'aa mauriha'amiu na kei uusunge'inie lo'u mei Kraes
ngeena huni'omu, na ingeie oto a Jisas, iini nge a God e lio
hilisie oto wau i na'o.
21 Ingeie kei ii'o ka'u ta'au i Lengi hule aana maholo a God
kei ha'ahaalue ahutana walu ola, mala e unue ka'u oto waite
aana mo propet maa'i ingeie.
22 Aana a Mosis e te'uri, *A God Aalaha i'omu kei
uusunge'inie nga propet nemiu oto mala e uusunge'inieu, na
kei uure oto mwaani'omu maraamiu. Oto omu ke tola i sulie
ta'ena nga mei ola ko unue huni'omu.* *Diutronomi 18:15*
23 *Na ta'ena nga iini nge e ka'a tola i sulie propet ngeena,
nge oopalana kei lae mwaanie mo iinoni a God, na horo'ilana
kei lae.* *Diutronomi 18:19*

24 Aana ahutana mo propet nge kire unu-unue walana
God, aehota oto aana a Samuel, kire mani unu lalai oto aana
walu ola nge ko reu si'iri ie.
25 Mo heiholota'inge nge a God e nii'i mei hunie mo propet,
mo ola huni'omu ni ngeena mala mo heiholota'inge nge a
God e nii'i mei hunie mo weuwemiu. Aana a God e te'uri
hunie a Ebraham, *Ha'adiana'anga kei uure mwaanie komu
i'oe, nge ke si lae hunie ahutana mwala aana walumalau.
Jenesis 22:18*
26 Oto maholo a God e ha'a-uuresie koni-konihe ingeie
a Jisas, nge e hola'i uusunge'inie huni'omu hunie ke niie
ha'adiana'anga huni'omu aani tola aaliho'inilemiu mwaanie
mo ooraha'aanga i'omu.”

4

A Pita Na Jon I Na'ona

Pulitaa Ni Lei-leilei

1 Maholo a Pita na Jon kirerue ko ere-ere ue nana mwala,
na ngaeta mo pris pe'ie na'ohai mwane aana pulitaa ko
kakakalie Nume Maa'i Peine, na ngaeta mo Sadiusi kire ko
hule oto.†
2 Kire ko tohungei saewasulie e ro hurula'aa aana kirerue
ko ha'a-uusulie mwala uri ta'ela'inge a Jisas mwaanie
maenga e ha'awalaimoli'aa oto uri mo iini e mae kire kei
haro mauri eeliho'i lo'u.
3 Oto kire tapolirerue, kire ko ne'irerue i laona nume ni
ho'o loosie i maahu'o-hu'o aena aana ko seulehi oto.
4 Ta'e mo iini hunge nge kire rongoa walana e ro mwane,
kire hiiwalaimoli oto aana. Na iidumilana mola mo mwane
nge kire hiiwalaimoli aana a Jisas e lae hunie ola mala lime
sinolai mwane.
5 Oto e dangi ho'owa, na ahutana mo mwane aana pulitaa
lei-lei mo Jiu nge kire ii'o i Jerusalem mala mo na'ohai
mwane, na mo rato ni mwane, na mo ha'a-uusuli aana mo
Ha'atolanga kire mani ruru oto.
6 Kire loko pe'ie a Na'ohana Mo Na'ohai Pris, a Anas, na
pe'ie ngaeta mo iini lo'u aana uluhe ingeie mala a Kaiapas
na a Jon na a Aleksanda.
7 Oto kire toolea e ro mwane kire si ha'a-uuresirerue i
matolada na kire ko dolosi aadarue uuri, “?A tei ni e unue
more ke asuie mei olana, wa aana nanamanga uri taa ni
more asuie ngeena?”

---

† **4:1** 4:1 Mo na'ohai pris na mo Sadiusi kire paine aana pulitaa lei-lei nge e paine haahie mo Jiu. Mo Sadiusi kire ka'a hiiwalaimoli ike aana ta'ela'inge mwaanie maenga wa aana ii'onga i Lengi.

8 A Pita mone e honu oto aana Li'oa Maa'i, e aalamire ko
te'uri, “Mo aalaha ineu, i'omu mo iini nge omu ko na'ona
mo Jiu na i'omu mo rato ni mwane.
9 Omu ko dodolosi aamere'i i sulie mere aamasie mwane
ae'aena e rarasi na omu ko sare saie mere ha'a-uurie a
mwane ngeena uri taa.
10 Oto no ko sare ha'arongo'omu na oto ahutana mwala
ni Israel, uri mwane ienini nge e uure oto i na'omiu, ha'a-
uurilana e lae mola aana satana a Jisas ni Nasaret na aana
nanamanga ingeie. Na ingeie oto omu horo'ie i lengine po'u-
po'u, ta'e a God e ta'ea lo'u hunie ke mauri eeliho'i.
11 Na a Jisas oto iini nge mo Uusu-uusu Maa'i e ere i sulie
aana e te'uri, *Hau nge i'omu kira tou-tohu nume omu leledie
ka'u, e ne'ie oto poo-pootana nume eena.* *Sam 118:22*
12 Aana a Jisas mola e sai ha'a-uurikie mwaanie mo
ooraha'aa ikie, aena aana a God e ka'a niie ike lo'u satana
nga iini aaopa huni ha'a-uurikie.”

13 Oto mo mwane aana pulitaa ni lei-lei ngeena kire ko
si tohungei pangata'i aana kire leesie a Pita na Jon kirerue
ka'a ma'u lo'u, ma'alana uri kirerue e ro mei iinoni reu mola
na kirerue ka'a sukulu diana ike. Na i leune nge kire si lio
saie uri ikirerue ni kire lae-lae tarau pe'ie a Jisas hola'ina'o.
14 Na aana kire leesie mwane nge ha'a-uurilana e lae e
uure pe'ie a Pita na Jon, oto e aasa hunie kire kei unue lo'u
nga mei ola.
15 Oto kire si unue e oolu mwaena kire ke iisitaa i sinaha
mwaanire hunie kire ke ere-ere lo'u maraada i sulie leune.
16 Oto kire ko te'uri, “!Mwae! ?Nga taa ni kolu kei esuie
aana e ro mwane ngeena? Aana ahutana mwala i Jerusalem
kire saie oto uri e ro mwane ngeena kire asuie mei hu'i-
hu'ite oto paine, na e tohungei aasa hunie kolu kei unue uri
e ka'a rau ike.
17 Ta'e mwaanie nga mo iini hunge kire rongoa lo'u ha'a-
uusulinge ngeena, nge kolu ke tohungei uure honosirerue
na kolu ke ha'apasulirerue oto mwaanie kire ha'a-uusulie
lo'u nga mwala aana satana Jisas.”
18 Oto kire si unue kirerue ke lae lo'u mei, na kire ko
tohungei uure honosirerue oto mwaanie kire unue lo'u nga
mei wala wa kire ke ha'a-uusulie lo'u nga iini aana satana
Jisas.

19 Ta'e a Pita na Jon ko aalamire mola uuri, “Omu ke
lo'o-lo'onga'i diana. ?Uri e diana mola i maana God huni
heitohea walana na mere ke dau mola i sulie ne'isaenga
i'omu? !Ha'ike oto oo'oo!
20 Aana ienini mere sa'a rohu ike aani erenga i sulie nga
taa mere leesie na mere rongoa oto maraamere'i.”

21 Mo mwane paine aana pulitaa ni lei-lei kire ko
ha'amau'orarue lo'u liutaa, ta'e lae-lae kire ko si he'i
toli'aasirerue lo'u hunie kirerue ke lae. Aana e aasa hunie
kire kei leirerue aana kire lio saie uri mwala ko lae pe'i
lahea God oto haahie mei ola nge e raune.
22 Na mwane nge mei tolimaa e rau aana ngeena e liue
oto e hai aawalai helisi.

Kira Hiiwalaimoli Kire Aarenga'i Mwaanie Kire Ma'u

23 Oto maholo kire toli'aasie a Pita na Jon hunie kire ke
ii'o luheta'i, kirerue si lae i saana pulitaa kira hiiwalaimoli
na kire ko ha'arongora oto aana mo ola nge mo na'ohai pris
na mo rato ni mwane kire unu-unu'i hunirerue.
24 Oto maholo ahutada kire rongo urine, kire ko si meni
aarea a God uuri, "Hahu'ana Aalaha, i'oe oto o ha'aholaa
salo na aano huu na aasi na ta'ena nga ola i laloni.
25 I'oe nge o da Li'oa Maa'i hunie a weuwameelu a Deved
koni-konihe i'oe hunie ke unue walamu aana e te'uri, *?E ue
ni mo Aapoloa Aaopa ko tohungei saewasu? ?E ue ni mwala
ngeena ko oala'inie mo ola tata'ala?*
26 *Mo inemauri aana walumalau ienini kire ko deu aakau
huni heiseuni. Na mo na'ohai mwane aana walumalau kire
ruru huni seunie a Iawe na a Ha'a-uuri nge e lio-hilisie. Sam
2:1-2*
27 Na e to'ohuu oto, aana a Herod Antipas pe'ie mo Israel,
na a Pontias Paelat pe'ie mo Aapoloa Aaopa kire mani esu
loko-loko huni horo'ie a Jisas, koni-konihe maa'i i'oe nge o
lio hilisie oto waite hunie ke ne'ie a Kraes.
28 Kire loko urine nge kire hahu'ei deu oto mola i sulie
ne'isaenga i'oe. Aana nanamanga i'oe nge o unue oto wau i
na'o uri walu ola ienini kei reu.
29 Na oto ie, Aalaha, o ke lio-lio diana aana mo na'ohai
mwane nge kire ko ha'amau'o'emeelu ienini. O ke
pe'i'emeelu, mo koni-konihe i'oe mwaanie melu me'u ni
houle'inie walamu.
30 Na o ke haata'inie nanamanga i'oe huni ha'a-uurie mo
iini ko mweri, na huni esuie mo hu'i-hu'ite, na mo tolimaa
aana satana Jisas koni-konihe maa'i i'oe."
31 Maholo kire aarenga'i mango, nge nume kire loko i
laona ko si eenu-eenule'i heiliu, na kire si honu oto aana
Li'oa Maa'i. Oto puriha'ana kire ko si tohungei a'aila'a lo'u
liutaa ni houle'inie walana God.

Kira Hiiwalaimoli

Kire Pe'ire Hailiu

32 Oto ahutana mo iini kire hiiwalaimoli kire si meni
ne'isae tararuru i sulie walu ola. Nga iini e ka'a lo'onga'inie
ike uri mo ola e to'o aani uri mo ola oto ingeie maraana, ta'e
mo ola nge nga iini e to'o aani mo ola ahutada mango.

33 Na mo hurula'aa ko si houle'inie Aalaha ikie pe'ie
nanamanga uri e mauri eeliho'i to'ohuu mwaanie maenga.
Na a God e si ha'adiana'aa ahutana soihaada'inge.
34 Oto nga iini aana pulitaa ikire ngeena e ka'a tola talea
ike lo'u nga mei ola, aena aana mo iini nge kire to'o aana
mo mei aano wa nga mo nume kire ha'aholinge'ini'i. Oto
mei to'oha nge kire tarie ngeena kire si nii'i
35 hunie mo hurula'aa. Oto mo hurula'aa kire toolea
mei to'oha ngeena, kire si ha'a-adoa kira maitale i laona
soihaada'inge aana.
36 Ngaeta mwane e nii urine oto a Josep, mwane aana
komu a Livae nge e uure mai mwaanie mala-malau i
Saepras. Mo hurula'aa ko haa-haara'inie aana a Banabas,
lo'onga'inge aana uri "Kale ni Ha'asaedodo."
37 Ingeie e ha'aholinge'inie ngaeta mei aano ingeie, oto e
toolea mei to'oha aana, e si lai mai niie hunie mo hurula'aa.

5

A Ananaeas Na Sapaera Kirerue Eeroa Li'oa Maa'i

1 Oto lae-lae ngaeta mwane satana a Ananaeas na hu'e
ingeie satana a Sapaera, kirerue ko ha'aholinge'inie no'one
ngaeta mei aano ikirerue.
2 Ta'e kirerue mani ne'isae tararuru huni hele oorea
ngaeta aapa aana mei to'oha ngeena. Oto a Ananaeas
maraana e lae mai saana mo hurula'aa, na ko unue uri ko
nii ta'ingelu oto aana mei to'oha hunire.
3 Oto a Pita ko te'uri hunie a Ananaeas, "?Ananaeas, e ue
ni o toli'aasie a Pwelu Eero-eero ke na'omu huni eeroa Li'oa
Maa'i? Aana i'oe, o hele oorea ngaeta aapa aana mei to'oha
nge o terie aana mei aano o ha'aholinge'inie.
4 Maholo o ka'a ha'aholinge'inie ue mei aano ngeena, mei
aano i'oe mola ni ngeena, na maholo o ha'aholinge'inie oto,
ahutana mei to'oha mei ola oto i'oe. ?Oto e ue ni o si lo'onga'i
huni eero lo'u urine? Aana o ka'a eeroa ike mola mo iinoni,
ta'e o eeroa oto a God ni ngeena."
5 A Ananaeas e rongo mola urine, e ladama'i hai aano na
ko mae oto. Oto ahutana mwala kire rongoa leune kire ko
si tohungei me'u oto liutaa.
6 Oto mo saanau kire lae mai uloa sapena, kire toolea i
sinaha, kire si lai heitolinge'inie.
7 Na purine e oolu maholoi sato e mango, a Sapaera e lae
lo'u mei i nume, ta'e e ka'a saie ike nga taa e rau aana poro
ingeie.
8 Oto a Pita ko dolosi aana ko te'uri, "?O ke unue ka'u, uri
ahutana mei to'oha more tarie aana mei mwakano more
ha'aholinge'inie ni oto ie?"

A hu'ena e aalamie a Pita oto ko te'uri, “Iau, ahuteni oto
ngeena.”
9 Oto a Pita ko te'uri lo'u hunie, “?Oto e ue ni more ne'isae
tararuru huni ha'angai-ngeie Li'oa Maa'i a God? !O ke rongo!
Mo saanau nge kire lai heitolinge'inie poro i'oe, ikire oto
ta'au i aena maa, na kire kei aanga'ini'o oto no'one ta'au
urine.”
10 Na oto mola aana kele maholoi satona a hu'ena e
ladama'i hai aano na ko mae lo'u mola i na'ona Pita. Mo
saanau kire sili mei nume, na kire ko leesie a hu'ena e mae
oto no'one, oto kire aanga'inie, kire ko si lai heitolinge'inie
lo'u i sulie poro ingeie.
11 Ahutana mo iini aana soihaada'inge kire ko si tohungei
me'u oto liutaa, na ahutana mo iini kire rongoa mei olana
kire ko me'u oto no'one.

Mo Hurula'aa Kire Asuie

Mo Tolimaa Oto Hunge

12 Na kira hiiwalaimoli kire ko loko tararuru tarau i laona
Nume Maa'i Peine aana lolata kire haara'inie “Leu Haa-
haanaku a Solomon.” Mo hurula'aa kire ko esuie mo hu'i-
hu'ite na mo tolimaa hunge i matolana mwala,
13 na ahutana mwala kire ko me'u ni uure pe'ire, ta'e kire
ko lae-lahera mola.
14 Na mo iini hunge aana mo mwane na mo keni kire lae
pe'i hiiwalaimoli aana Aalaha.
15 Oto aena aana mo hu'i-hu'ite hunge nge mo hurula'aa
ko esui'i, nge mwala kire lae pe'i toolea mai mo mwei-
mweria'a oto i sinaha, na kire ko lai ha'a-enosire i lengine
mo tahe na mo ni'e i sulie tala. Aana ne'isaenga ikire uri
maholo a Pita kei liu aana leune, ma'alana nunune ko liu
mola haahie mo iini ko mweri ngeena na kire sai awaa lo'u.
16 Na mwala hunge aana mo kele huilume kali-kelie i
Jerusalem kire ko lae no'one mai, aana kire ko too-toolea
mai mo iini ko mweri na mo iini mo li'oa aaela e ii'o aada.
Oto ahutada mango ha'a-uurilada e si meni lae.

Ahutana Mo Hurula'aa

Kire Lae I Laona Leinge

17 Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris na pulitaa ingeie mo
Sadiusi kire ko tohungei heota'inie mo hurula'aa aena aana
mwala kire ko lulu i sulire oto. Oto mo Sadiusi kire ne'isae
moute'i oto huni uure honosie mo hurula'aa.
18 Oto kire lai tapolire, na kire si lai ne'ire i laona nume
ni ho'o.
19 Ta'e aana hai rodona, ensel a God e tahanie maa aana
nume ni ho'o, e si na'oda i sinaha, oto ko si te'uri hunire,
20 “Omu ke lae wau i Nume Maa'i Peine, oto omu ko
ha'arongoa mwala aana walu ola i sulie maurihe ienini.”

21 Kire tola i sulie nga taa ensel e unue, oto e dangi ho'owa
kire lae ta'au i Nume Maa'i Peine na kire ko aehota huni
ha'a-uusulie oto mwala.
Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris na mo mwane ko esu pe'ie,
kire lokoa mo rato ni mwane aana pulitaa lei-lei huni loko.
Oto maholo ahutada kire mani hule, kire si uusunge'inie
ngaeta mo mwane wau i nume ni ho'o huni toolea mai mo
hurula'aa i saana pulitaa lei-lei.
22 Ta'e maholo mo ramo kire lai hule wau i nume ni ho'o,
kire ka'a leesie ike lo'u mo hurula'aa. Oto kire aaliho'i, kire
ko si te'uri hunie pulitaa ni lei-lei,
23 "Melu leesie mo maa aana nume ni ho'o kire hono
ma'uta'a taane aani, na mo mwane kakakali kire ko kakalie
taane mo maa. Ta'e maholo melu tahanie mo maa, melu
ka'a leesie lo'u nga iini i laona nume ni ho'o."
24 Oto maholo na'ohana pulitaa kakakali aana Nume Maa'i
Peine na mo na'ohai pris kire rongo urine kire ko si meni
tohungei tolahi'e aana kire ka'a saie nga taa e rau aana mo
hurula'aa.
25 Ta'e ngaeta mwane e lae mai aana kele maholona oto
ko te'uri hunire, "!Sei! Mo mwane nge omu ne'ire i laona
nume ni ho'o, ikire mola ta'au kire uure, kire ko ha'a-uusulie
mwala ta'au i laona Nume Maa'i Peine oto molana."
26 Oto na'ohana pulitaa kakakali na mo ramo ingeie, kire
si lai tola aaliho'i aana mo hurula'aa. Ta'e kire ka'a dau
ramo-ramo'a ike lo'u huni tapolire, aana kire ko me'ute'inie
mwala mwaanie kire uu'i maesire aani heu.
27 Mo mwane kakakali kire toolea mai mo hurula'aa, kire
si ha'a-uuresire i na'ona pulitaa ni lei-lei. Oto Na'ohana Mo
Na'ohai Pris e si ere aada uuri,
28 "Melu tohungei ere hiito'o oto huni'omu mwaanie omu
ha'a-uusulie lo'u nga iini i sulie a mwane ngeena, ta'e omu
ko da ha'a-uusulinge i'omu ko lae ahusie oto ta'ena nga leu
i Jerusalem. Na omu ko ha'aroro'ai'emeelu aana omu ko
unue uri i'emeelu nge melu horo maesie a mwane ngeena."
29 Oto a Pita e ere oalana mo hurula'aa e te'uri, "A God ni
melu ko deu i sulie walana, mo iinoni ha'ike.
30 Na i'omu nge omu horo'ie a Jisas aana omu uie i lengine
po'u-po'u, ta'e God nge mo weuwaka i na'o kire palo-paloa
nge e ta'ea lo'u mwaanie maenga.
31 A God e ta'ea na e ha'a-ii'osie aana na'ohai ii'o-ii'oha i
pwalo-pwalona hunie ke aalaha haahikie, na hunie ke ha'a-
uurikie, na hunie mwala ni Israel ke oonisae mwaanie mo
ooraha'aanga ikire hunie a God ke sae'aasi'i mwaanire.
32 Na melu leesie walu ola nge a God e asui'i ienini nge
melu ko unu tahanga'ini'i huni'omu. Na e ka'a ike mola
i'emeelu nge melu ko ere urine, ta'e a Li'oa Maa'i no'one,

iini nge a God e niie hunie ahutana mo iini ko deu i sulie walana.”

33 Oto maholo mwala aana pulitaa ni lei-lei kire rongoa mo wala a Pita e unu'i ngeena, kire ko si tohungei saewasu hule aana kire ko sare horo maesie oto mo hurula'aa.

34 Ta'e ngaeta mwane aana pulitaa ni lei-lei satana a Kamaliel e uure i lengi huni ere. A mwane ngeena ingeie aana pulitaa mo Parise na ingeie ngaeta ha'a-uusuli no'one aana mo Ha'atolanga, na hule aana mwala kire tohungei ha'ama'u aana. E uure i lengi, oto e unue hunie mo mwane kakakali uri kire ke toolea mo hurula'aa i sinaha mola hunie nga kele maholo.

35 Oto puriha'ana ko si te'uri hunie pulitaa ni lei-lei, “Mo mwane ni Israel, omu ke lo'onga'i diana ka'u i sulie nga taa nge omu ko sare asuie aana mo mwane ngeena.

36 Omu saie oto aana mo helisi e mango, a Tiudas e unue uri ingeie ngaeta na'ohai mwane, oto lae-lae hai tangalai mwane ko lae lo'u mei pe'ie. Ta'e mae ni Rom kire horo'ie, oto mo mwane ingeie kire tatanga hailiu mola na hari-huninge ingeie e ka'a oa ike.

37 Oto lae-lae, aana maholo ni uusu-satanga, a Jiudas mwane ni Kalili e uure, na mwala hunge kire lulu no'one i sulie. Ta'e kire horo'ie no'one. Oto mo mwane kire lulu i sulie ngeena kire tatanga hailiu lo'u mola.

38 Oto aena mei olana, nge no ko unue huni'omu uri omu ke su'uri esuie lo'u nga mei ola aana mo mwane ienini, ta'e omu ke toli'aasire mola. Mala uri mo ola nge kire ko esui'i ngeena nga mo ola ni iinoni mola, e sa'a tewa na kire kei mango mola.

39 Ta'e mala uri mo ola ngeena e uure mwaanie a God, nge e aasa hunie omu kei uure honosire. Oto omu ke si saie mola uri omu ko sare haliwala pe'ie a God.”

40 Oto pulitaa ni lei-lei kire rongo hunie uri kire sa'a horo maesire ike aana maholona. Ta'e aana kire ko sae-saewasulie ue mo hurula'aa, kire si unue mo hurula'aa ke aaliho'i lo'u mei. Oto kire rapusire na kire ere hiito'o lo'u hunire uri kire ke su'uri unue lo'u nga mei wala i sulie a Jisas. Oto puriha'ana kire si toli'aasire.

41 Mo hurula'aa kire lae mwaanie pulitaa ni lei-lei, kire ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa, aena aana a Jisas e haata'inie uri kire ado taane huni sapesalu i tehula'ana satana.

42 Na kire ko ha'a-uusulie mwala oto tarau i laona Nume Maa'i Peine na i laona mo nume ikire. Na kire ko lae pe'i houle'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas uri ingeie a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie hunie ke uusunge'inie mai welumalau.

6

Kire Lio Hilisie E Hiu Mwane Huni Pe'i I Laona Soihaada'inge

1 Aana maholona soihaada'inge ko peine lau-leu oto mola,
oto kira hiiwalaimoli nge kire ko ere-ere mola aana erenga
ni Krik, kire ko aehota upwesie mo iini nge kire sai ere aana
tohungana erenga mo Jiu. † Oto kire ko te'uri, “Suli dinge
maholo omu ko ha'a-adoa kira maitale aana mo niinge kolu
meni nii'i, omu ka'a tohungei pe'i-pe'i diana aana ike mo
nao i'emeelu mala mo iini i'omu.”
2 Oto aawalai hurula'aa mwana rue kire lokoa ahutana
mwala aana soihaada'inge, kire ko si te'uri hunire, “E ka'a
diana ike hunie melu ke toli'aasie houle'inilana walana God
na melu ke lio mola i sulie to'oha na ngaulaa.
3 Oto mo mwane, kei lae oto i diana liutaa hunie omu
ke lio hilisie nga hiu mwane aamiu nge omu saie uri kire
saenanau liutaa na kire honu aana Li'oa Maa'i hunie melu
ke niie mei esunge ngeena hunire.
4 Ta'e i'emeelu, melu kei ii'o mola pe'ie aarenga'inge na
pe'i houle'inilana walana God.”
5 Oto ahutana mwala kire rongoa mei wala ngeena kire
ko si ilenimwa'e haahie. Oto kire si lio hilisie a Stivin, na a
Pilip, na a Prokoras, na a Nikeno, na a Timon, na a Pamenas,
na a Nikolas.† Hiiwalaimolinge a Stivin ngeena e tohungei
susu, na e honu aana Li'oa Maa'i. Na a Nikolas ngeena e
hute aana mo Aapoloa Aaopa aana huilume i Antiok, ta'e e
talama'inie tolahana mo Jiu na e ne'ie oto ngaeta iini aada.
6 Oto kire ha'a-uuresie e hiu mwane ngeena i na'ona
mo hurula'aa, na kire si hele i pweude pe'i aarenga'inge
haahire.
7 Oto walana God mone ko lae ahusie oto mo henue hunge,
na mo pwaarongoisuli i Jerusalem kire ko hunge lo'u liutaa,
na hungelana mo pris ko lulu i sulie oto a Jisas no'one.

Mo Na'ohai Mwane Ni Jiu

Kire Tapolie A Stivin

8 A God mone ko ha'adiana'aa a Stivin na ko nii-niie
nanamanga hunie, oto ko esuie mo hu'i-hu'ite na mo ola
ni pangata'inge i matolana mwala.
9 Ta'e ngaeta mo mwane ni Jiu kire ko leledie mola a
Stivin. Mo mwane ngeena kire uure mwaanie mo huilume
ha'atau i Saerin na i Aleksandria na e ro po'o ni henue i

† **6:1** 6:1 Mo iini nge kire hute i Israel kire sai ere aana erenga ni Hibru, nge tohungana erenga mo Jiu oto ngeena. Na aena urine hungelada kire lio toli mola aana mo Jiu nge kire hute aana mo henue hai aaopa'i. † **6:5** 6:5 Mo satai ola ngeena, mo satai ola ni Krik hali'ite, na e haata'inie uri soihaada'inge e mwa'e-mwa'e to'ohuu huni ha'a-oodohie mei ha'a-erenga ngeena.

Silisia na i Esia. Na kire mani sai loko aana nume ni palo-palo mo Jiu nge kire haara'inie aana Nume Ni Palo-palo Mwala Kire Ii'o Luheta'i Lo'u. Oto mo mwane ngeena kire ko aehota ha'a-ere oto pe'ie a Stivin,

10 ta'e Li'oa Maa'i ko pe'ie a Stivin hunie erenga ingeie ke a'aila'a liutaa aana mo mwane ngeena.

11 Oto lae-lae kire si lai waaie ngaeta mo mwane hunie kire ke eerota'inie a Stivin uuri, “Melu rongoa a mwane ie e ere mwakata'inie a Mosis na a God.”

12 Oto aana kire ko ere urine, kire ko da ahutana mwala, na mo rato ni mwane aana mo Jiu, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire ko meni tohungei saewasulie a Stivin. Oto kire tapolie na kire ookea wau oto i na'ona pulitaa ni lei-lei.

13 Oto mo mwane ngeena kire uure i lengi huni eero, na kire ko te'uri, “A mwane ngeena, ko ere-ere aaelasie Nume Maa'i Peine ikolu na ko ere-ere aaelasie mo Ha'atolanga a Mosis oto tarau.

14 Na melu rongoa e unue uri a Jisas, mei ola ni Nasaret ngeena, kei ohoie Nume Maa'i Peine ikolu, na kei oolisie mo tolahai ola nge a Mosis e nii'i mei hunikie.”

15 Oto aana maholona ahutana mwala nge kire loko ngeena, kire ko si lio hahuroto oto aana a Stivin aana kire ko si leesie maana e lio oto mala ensel.

7

A Stivin E Laeliwala

Nana Mwala

1 Oto a Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko dolosi aana a Stivin ko te'uri, “?Uri mo wala ienini e to'ohuu wa ha'ike?”

2 Oto a Stivin ko te'uri, “Maeni aamaku na maeni eesiku, omu ke pwaarongo ka'u. Maholo a weuwaka a Ebraham e ka'a lae ike ue hunie huilume i Haran, God ikie, iini e manikulu'e, e hola'i haata'i oto aana maholo e o'o'o aana po'o ni henue i Mesopotemia.

3 Na e te'uri, *O ke ho'ala'i mwaanie mwala i'oe na po'o ni henue i'oe na o kei lae hunie po'o ni henue nge ne kei haata'inie huni'o.* *Jenesis 12:1*

4 Oto e ho'ala'i mwaanie mo Kaldia aana hanue ingeie ngeena, e si lai ii'o i Haran. Na purine aamana e mae, a God e si adaa lo'u mei hunie po'o ni henue i Kenan nge omu ii'o aana si'iri ngeena.

5 Aana maholona, ma'alana nga kele mei aano na hule aana a God e ka'a niie ike ue nana a Ebraham. Ta'e a God e haiholota'inie uri kei haro to'o aana taane po'o ni henue ngeena aana nga dinge. Na ma'alana a Ebraham e

ka'a to'o aana ue nga mwela aana maholona, ta'e a God e
haiholota'inie uri mwala kei hute aana komu ingeie, ikire
nge kire kei to'o aana po'o ni henue ngeena.
6 Na a God ko te'uri hunie, *Mwala kei hute aana komu*
i'oe, kire kei lai ii'o aana po'o ni henue mwala aaopa. Na
mwala aana po'o ni henue ngeena kire kei deu rarahire huni
esu mwaakule nada hunie ola mala hai tangalai helisi.
7 *Ta'e ne kei ha'aloie po'o ni henue nge kire ko te'urine aana*
komu i'oe. Oto puriha'ana nge komu i'oe kire ke si lae mai
palo-paloau aana leu ienini. *Jenesis 15:13-14*
8 Oto a God e si unue hunie a Ebraham uri ke asuie torih-
esi'onga aana mo kalena mala nga tolimaa huni haata'inie
uri a God e asuie haiholota'inge hunire. Aena urinena nge
a Ebraham e asuie torihesi'onga aana a Aesak maholo wiki
e ahu i purine e hute.† Na a Aesak e asuie torihesi'onga
lo'u aana a Jekob, na a Jekob e asuie lo'u torihesi'onga aana
aawalai mwela mwana rue ingeie, na ikire oto aehotalana
aawalai komu mwana rue ikie mo Jiu.

9 "Ta'e mo kalena a Jekob ngeena kire ko heota'inie aaside
a Josep, oto kire ha'aholinge'inie mola hunie ngaeta mwala,
na kire toolea oto hunie aalahanga i Ijip. Ta'e a God e ii'o
susule'i mola pe'ie.
10 A God e pe'ie a Josep aana ahutana mo aasanga e hite
aana, na e niie saenanaunge hunie, hunie inemauri ni Ijip
ke saeto'o aana. Oto a inemauri e si ne'ie a Josep ke na'ohai
mwane huni lio i sulie ahutana po'o ni henue a inemauri,
na hule aana nume a inemauri no'one.
11 "Na lae-lae hiolonga paine e hite aana mo po'o ni henue
i Ijip na lo'u i Kenan no'one. Na leune ko esuie aasanga
hunie ahutana mwala, hule aana mo weuwaka no'one na
kire ka'a to'o ngaulaa ada.
12 Maholo a Jekob e rongoa uri mo Ijip kire to'o ngaulaa
oto, e si uusunge'inie mo kalena, mo weuwaka, aana eetana
nga laenga ikire.
13 Aana ruana nga laenga ikire nge a Josep e si unu haada'i
aana uri ingeie oto aaside to'ohuu. Na aana maholona,
inemauri ni Ijip ko si saie no'one uri ikire mo eesine a Josep.
14 Oto a Josep e si niie mei wala hunie aamana, a Jekob,
uri ke lae mai Ijip pe'ie ahutana mwala aana uluhe ni iinoni
ingeie. Na ahutada e hule aana hiu aawalai iinoni mwana
lime.

---

† **7:8** 7:8 Maholo mo Jiu ko iidumie mo hei dinge, iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Aana kire ko aehota iidu aana dinge mei ola e rau, ta'e ikie, kie ko aehota iidu aana dinge i puri. Oto walune nga hai dinge aana iidu-iidunge ikire, e hule mola aana e hiu hei dinge aana iidu-iidunge ikie.

15 Oto a Jekob e lae, ko si lai ii'o i Ijip, na i leune a Jekob
na mo weuwaka kire mani mae.
16 Kire haro lai heitolinge'inire i Sekem aana po'o ni henue
i Kenan aana mei aano nge a Ebraham e holie aana mei
to'oha mwaanie komu a Hemo hunie mo kilipwe'u ingeie.

17 “Oto lae-lae aana ko kara'inie oto maholo a God kei deu
i sulie haiholota'inge e unue hunie a Ebraham, nge mwala
ikie ko tohungei hunge oto liutaa i Ijip.
18 Na aana maholona ngaeta inemauri aaopa nge e ka'a
saie ike a Josep ko aalaha haahie i Ijip.
19 E tohungei pweloa mo weuwaka aana e tohungei
ha'amotaahire, na hule aana e dau rarahire oto hiito'o uri
hunie kire ke ne'i aasie mo kele wee-wee ikire i sinaha hunie
kire ke mae.
20 Na aana maholona a Mosis e si hute, na e tohungei lio
diana i maana a God. Na aamana na nikana kirerue ko lio
i sulie mola i nume oto hunie e oolu waro-waro.
21 Oto i sulie ha'atolanga mone, kire ne'i aasie mola wau
i sinaha, oto toro ni Ijip ko si konie na e lio i sulie oto mala
kalena.
22 Na kire ko ha'a-uusulie oto aana saenanaunge ikire
mwala ni Ijip na e ne'ie mwane nanama aana erenga na
aana asunge no'one.

23 “Maholo a Mosis e hule aana hai aawalai helisi, ko si
lo'onga'i ni lai kelie mwala ingeie mo Israel.
24 Na aana maholona ko leesie ngaeta mwane ni Ijip ko
tohungei horo aaelasie oto nga mwane ni Israel. Oto ko si
pe'ie mwane ingeie ni Israel ngeena na ko horo maesie oto
mwane ni Ijip.
25 A Mosis ko lo'onga'i uri mwala ingeie ni Israel kire kei
lio saie uri a God e uusunge'inie huni luhesire oto mwaanie
ii'onga ni ho'o, ta'e kire ka'a lio saie ike.
26 Oto aana dinge i puri, a Mosis ko leesie lo'u e ro mwane
ni Israel ko heiseuni. Oto ko sare oopararue, oto ko te'uri, ‘!
Mwae! ?I'omore'i e ro mwane ni Israel mola ni ngeena, oto
more ko heiseuni huni taa?’
27 “Ta'e iini nge ko sare saunie ngaeta iini, e uusule'inie
wau a Mosis, oto ko te'uri, *?A tei ni e lio hilisi'o hunie o ke
aalaha haahi'emi na o ke lei'emi?*
28 *?Oto uri o ko sare horo maesieu lo'u mala o horo maesie
mwane ni Ijip nonola?* *Eksodas 2:14*
29 Maholo a Mosis e rongo urine, oto e taule'i ko tehi oto
mwaanie i Ijip, na ko lai ii'o oto aana aalahanga i Midia. Oto
lae-lae e tola hu'e na ko to'o aana e ro mwela.
30 “Oto purine e hai aawalai helisi e mango, ensel ko
si haata'i aana a Mosis aana nga leu i laona hanuesala
kara'inie toloi henue i Saenae. Ensel ngeena e haata'i mola i

laona eeso-eesohai dunge nge e ii'o aana kele ai mwei-mwei
ta'e e ka'a waruhie ike.
31 Maholo a Mosis e leesie, oto ko tohungei pangata'i na ko
lae oto wau kara'inie hunie ke lio diana aana. Na ko rongoa
a Aalaha ko te'uri,
32 *Ineu oto God mo weuwemiu, God a weuwe Ebraham na*
God a weuwe Aesak na God a weuwe Jekob nge kire ko palo-
paloa. Eksodas 3:6 A Mosis ko tohungei eriri na ko me'u ni
lio lo'u weu hunie dunge.
33 Oto a Aalaha ko te'uri hunie a Mosis, *O ke ta'aasie mo*
ho'ohaahi'ae i'oe, sulie leu o uure aana ngeena leu maa'i ni
ngeena.
34 *Oto o ke rongo ka'u. Nou leesie oto mwala ineu wau i Ijip*
ko tohungei sapesalu hiito'o. Na nou lae oto mai aano huni
luhesire mwaanie ii'onga ni ho'o, aana nou rongoa ngaranga
ikire haahie sapesalunge ngeena. Oto no ko uusunge'i eeliho'i
eemu, na o ke lae oto molana hunie i Ijip. Eksodas 3:5-10
35 "Mwala ni Israel kire tohungei leledie a Mosis, hule
aana kire te'uri hunie, *?A tei ni e lio hilisi'o hunie o ke aalaha*
haahi'emi na o ke lei'emi? Eksodas 2:14 Ta'e
ingeie oto nge a God e uusunge'inie hunie ke aalaha nada
na hunie ke ha'a-uurire, na a Mosis e si saie mola urine e
to'ohuu aana maholo ensel e haata'i aana i laona melahai
dunge nge e ka'a waruhie ike kele ai mwei-mwei ngeena.
36 Oto a Mosis e asuie mo hu'i-hu'ite na mo ola ni
pangata'inge huni na'ona mwala huni lae mwaanie i Ijip,
na holosie Aasi Nonoro'a, na i laona hanuesala hunie hai
aawalai helisi.
37 Na a Mosis maraana nge e te'uri hunie mwala ni Israel,
A God kei lio hilisie nga iini eemiu hunie kei ne'i propet mala
ineu. Diutronomi 18:15
38 Ingeie oto e o'o'o pe'ie mwala a God i laona hanuesala.
Na ingeie oto e ha'a-ha'arongoa mo weuwaka, aana walu ola
nge ensel e unu'i hunie i lengine toloi henue i Saenae. Na e
rongoa mei wala ni meurihe a God, oto e niie mai hunikie.
39 "Ta'e mo weuwaka ka'a sare rongo ike hunie a Mosis.
Kire ko leledie mola, na saeda kire ke aaliho'i lo'u mola
hunie i Ijip.
40 Oto kire ko te'uri hunie a Eron, *O ke asuie nga mo god*
hunie kire ke na'o-na'o naka. Aana kie ka'a saie oto nga taa
e rau aana a ola, a Mosis, nge e toolekie mai mwaanie i Ijip.
Eksodas 32:1
41 Oto kire asu ha'amalaa oto kalei puluke, na kire ko
esuie oto uunu-olanga hunie. Na kire ko esuie oto ngauhe
ni ilenimwa'enga hunie nunui ola nge kire asuie mola aana
ki'ide.
42 Oto a God e si aatopuri aada, na e toli'aasire hunie kire
ke palo-paloa sato, na waro-waro, na mo hee'u ta'au i salo.

Aana e unue oto i laona apai uusu-uusu mo propet aana
Uusu-uusu Maa'i uuri, *I'omu mo Israel, i laona hai aawalai*
helisi nge omu ii'o i laona hanuesala omu horo'ie taane mo
ola mauri huni uunu ola aani. ?Ta'e uri mo ola ngeena omu
esui'i taane huni ha'apaina'aau?
43 *!Ha'ike oto oo'oo! Ta'e omu ha'a-ha'apaina'aa mola mo*
pweai god Molok na a Repan. Omu eedumie mo nunui ola
aani, na omu toolea mo nume susulu haahi'i, na omu palo-
palo'i aana tolahai ola e tohungei aaela.† *Aena mei olana,*
nge ne kei uusunge'ini'omu ha'atau lo'u liue i Babilon. Emos
5:25-27
44 "Maholo mo weuwaka kire o'o'o ue i laona hanuesala,
kire aanga-aanga'i heiliu mola aana nume maa'i susulu a
God. Na kire asuie nume maa'i susulu ngeena oto mala a
God e unue hunie a Mosis, na e lae oto i sulie nunui ola nge
a Mosis e leesie.
45 Oto lae-lae, a Josua na mo weuwaka kire toolea oto
mai nume maa'i susulu maholo kire laue po'o ni henue
ienini mwaanie mo Aapoloa Aaopa, nge a God e oohe aasire
mwaanie leune. Na e o'o'o i leu hule aana pongine a Deved
Inemauri.
46 A God ko tohungei ilenimwa'e haahie a Deved, oto a
Deved e ha'atohu aana a God hunie ke toli'aasie ke asuie
nga nume maa'i nana God ikie mo Israel hunie ke ii'o aana.
47 Ta'e ma'alana e urine, a Deved e ka'a asuie ike nume
maa'i, ta'e a Solomon, kalena a Deved, nge e si esuie nume
nana.
48 "Ta'e Iini i Lengi oto Liutaa e ka'a sai ii'o ike i laona
nume mo iinoni ko esuie. Ngaeta propet ko ere i sulie leune
uuri,
49 *A Aalaha e te'uri 'I Lengi oto naunekume a inemauri nge*
nou ii'o aana ie, na walumalau oto leu huni ne'ie ae'aeku. ?
Oto nga nume uri taa omu kei esuie nakue? ?Na omu kei
esuie leu ni mamalo ineu i tei?
50 *Aana ineu oto nou esuie walu ola aana nimeku.' Aesaea*
66:1-2
51 "!Ha'ike eena! I'omu si'irini, omu tohungei sada mola
mala mo pu'o na omu ka'a sare tola ike i sulie walana
God. Suli maholo omu ko leledie mola Li'oa Maa'i mala mo
weuwemiu oto i na'o.
52 ?Maholo mo weuwemiu kire ha'aloie mo propet oto wau
i na'o, uri kire liue nga iini aada? !Ha'ike! Ta'e kire ha'aloie
ahutada mango, hule aana kire horo'ie mo iini nge kire ko
laenga'inie laenga mai koni-konihe oodota'i a God. Na hule

---

† **7:43** 7:43 Mo Jiu kire talama'inie tolaha ni pu'o oto i na'o aana kire ha'apaina'aa mo god eero-eero ienini aani uunu-olanga aana mo kele wee-wee. Leesie Levitikas 18:21, 20:2, na 1 Kings 11:33.

aana ingeie maraana, i'omu oto omu pweloa na omu horo maesie.
53 !Omu tohungei lae takalo! A God e uusunge'inie mai mo ensel huni toolea mai mo Ha'atolanga ingeie huni'omu, ta'e omu ka'a sare tola i suli'i.”

Kire Horo Maesie A Stivin

54 Oto maholo mwala aana pulitaa ni lei-lei kire rongoa a Stivin ko ere urine, saeda ko si tohungei mela oto mala dunge aana kire ko saewasu.
55 Ta'e a Stivin mone e honu aana Li'oa Maa'i, e lio ta'au i Lengi na ko leesie manikuluha'ana God na ko leesie a Jisas e uure aana leu ni nanamanga i pwalo-pwalona God.
56 Oto a Stivin ko te'uri, “!Lio ka'u! Nou leesie i Lengi e taha, na a Kale Ni Iinoni e uure aana leu ni nanamanga i pwalo-pwalona God.”
57 Oto mwala aana pulitaa ni lei-lei kire ponosie aalingada, na kire ko tea oto paine. Oto kire si meni huru oto wau huni tapolie a Stivin,
58 na kire ko we'i ookea oto mwaanie huilume, na kire ko aehota huni uu'i maesie oto aani heu. Oto mo iini nge kire ko heliwala pe'ie a Stivin kire si ha'a-oorea mo to'oni tetewa ikire i saana mwane satana a Sol hunie ke lio i suli'i.
59 Na maholo kire ko uu'i-uu'ie ue a Stivin aani heu, a Stivin ko si soi peine hunie Aalaha, ko te'uri, “Jisas, Aalaha ineu, o ke tola konie mangoku.”
60 Oto e pouruuru hai aano ko si soi peine, ko te'uri, “Aalaha, o ke su'uri su'ue lo'u mei ooraha'aanga ienini hunire.” E ere urine mola, na ko mae oto.

8

1-2 Ngaeta mo iini nge kire ko aare-aarea God to'ohuu, kire ko si lai heitolinge'inie a Stivin pe'ie saehuunge na ngaranga, ta'e a Sol ko ilenimwa'e mola haahie horo'ilana.

Kire Horo'ie Kira Hiiwalaimoli I Jerusalem

Aehota oto aana hai dinge a Stivin e mae, ahutana mwala ko tohungei waelie na kire ko horo'ie oto mo iini aana soihaada'inge i Jerusalem. Na ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana Jisas, kire tahi oto takoie mo huilume mwai-mwei aana mo po'o ni henue i Jiudia na i Samaria, ta'e mo hurula'aa mola nge kire oore i Jerusalem.
3 Ta'e a Sol ko tohungei deu aahonga huni horo'ie mo iini aana soihaada'inge, oto ko si silihie ahutana mo nume huni tapolie mo mwane na mo keni nge kire hiiwalaimoli huni lai ne'ire i laona nume ni ho'o.

Kira Hiiwalaimoli Kire Taroha'inie Tataroha Diana I Samaria

4 Oto mwala nge kire tahi mwaanie i Jerusalem, kire si lae
pe'ie houle'inilana walana God aana ahutana mo leu kire ko
lae aani.
5 Na a Pilip e lae no'one hao aana ngaeta huilume i
Samaria huni taroha'inie a Kraes hunie mwala.
6 Na maholo kire rongoa walana a Pilip, na kire leesie mo
hu'i-hu'ite e dau'i, oto kire ko si tohungei sare pwaarongo
hunie.
7 Na mo iini nge mo li'oa aaela e ii'o i lalo aada, mo li'oa
ngeena kire ko soi peine na kire ko iisitaa oto mwaanire.
Na mo iini ae'aeda e rarasi na mo iini e to'u, ha'a-uurilada
e lae no'one.
8 Oto mwala oto hunge aana huilume paine ngeena kire
ko tohungei ilenimwa'e.

9 Na aana huilume ngeena ngaeta maato'o satana a
Saemon e ii'o no'one i leune. Na a mwane ngeena ko esuie
mwala i Samaria ke pangata'inie nanamanga ni si'onga
ingeie. Na ko ere tooha'inie uri ingeie oto ngaeta mwane
paine,
10 na ahutana mo rato na mo iinoni reu aana huilume kire
ko pwaarongo hunie oto. Na kire ko te'uri, “Ingeie oto Iini
Peine, aana ingeie oto nanamanga a God.”
11 Na kire ko lulu i sulie oto, aena aana ko esuie mwala
ko pangata'inie nanamanga ingeie ko tewa oto mai.
12 Ta'e maholo a Pilip e unue Tataroha Diana i sulie a Jisas
Kraes na i sulie Aalahanga a God, mo mwane na mo keni
oto hunge kire hiiwalaimoli aana, na kire ko meni loto maa'i
oto.
13 Na a Saemon no'one e hiiwalaimoli na loto-maa'ilana e
lae no'one. Na ko lae-lae mola i sulie a Pilip, na e tohungei
pangata'inie mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa nge a Pilip e asui'i.

14 Oto mo hurula'aa ta'au i Jerusalem kire rongoa uri
mwala i Samaria kire hiiwalaimoli oto aana God, kire si
uusunge'inie a Pita na a Jon hao i saada.
15-16 Kira hiiwalaimoli i Samaria, kire loto maa'i taane
aana satana Aalaha ikie a Jisas, ta'e Li'oa Maa'i e ka'a siho ue
i lengide. Oto maholo e ro hurula'aa e lai hule hao i saada,
kirerue si aarenga'i ni sukaa Li'oa Maa'i hunie ke ii'o pe'ie
mo iini e hiiwalaimoli.
17 Oto a Pita na a Jon kirerue hele i pweude aana
nimadarue, nge Li'oa Maa'i e si siho i lengide.

18 A Saemon e leesie a God e niie Li'oa Maa'i hunie mwala
aana maholo kirerue hele i pweude, oto e toolea mai mei
to'oha hunie e ro mwane, na ko te'uri,
19 “More ke niie no'one nanamanga ngeena hunieu hunie
mala uri no ko hele i pweune nga iini, na Li'oa Maa'i ke siho
oto i lengine.”

20 Ta'e a Pita ko ere aana mola, na ko te'uri, “!Tahi mola
pe'ie mo to'oha i'oe i laona dunge ni ha'amotaahinge! ?
Ha'alaa o lo'onga'inie uri o kei holie nanamanga a God aani
to'oha uri taa eena? Nga mei to'oha e ka'a malisine ike
holitana nanamanga a God, ta'e ola ingeie maraana ko niie
mola hunie mo iini e saeto'o aada.
21 I'oe o ka'a to'o aana ike nga kele mei ola aana asunge a
God ienini, aana lo'onga'inge i'oe e ka'a oodo ike i maana a
God.
22 Oto o ke oonisae, na o ke toli'aasie mei tolahai ola aaela
ngeena, na o ke aarea God hunie ke sae'aasie mo ne'isaenga
takalo i'oe.
23 Aana nou lio saie oto heota'inge e paine aamu na
ooraha'aa e hele roro'i'o.”
24 Oto a Saemon ko te'uri hunie a Pita na a Jon, “More ke
aarea God mwaanie nga mei ola aana mo ola more unu'i
ngeena e hite aaku.”
25 Oto maholo a Pita na a Jon kire unu mangoa walana
Aalaha na mo erenga ikirerue, kire si lae lo'u hunie i
Jerusalem. Na i laona mo henue hunge nge kirerue ko liuhi'i
i Samaria, kirerue ko houle'inie no'one walana God hunie
mwala.

A Pilip E Loto Maa'i Aana

Mwane Ni Itiopia

26 Oto a Pilip e o'o'o, na ngaeta ensel a God e lae mai saana
ko te'uri hunie, “Ta'ela'i, hunie o ke lae i aatowaa† i sulie tala
e uure i Jerusalem takoie i Kesa nge e liu i laona hanuesala.”
27 Maholoi satona a Pilip e lae i sulie tala ngeena na ko
leesie ngaeta koni-konihe diana† Toro ni Itiopia. Mo Toro
ni Itiopia kire haara'inire mo Kandis, na koni-konihe diana
ngeena ingeie mwane paine ko lio i sulie ahutana mo to'oha
Toro ni Itiopia ngeena. Oto aana kele maholoi satona, e si
uure mola mwaanie i Jerusalem
28 na ko eeliho'i oto hunie hanue ingeie pe'ie mo mwane
ingeie. E ii'o i lengine ngaeta taetahe mo hoos ko ookea, na
ko saaie Uusu-uusu Maa'i a Propet Aesaea.

---

† **8:26** 8:26 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu. Ohe ne'isaenga aana mo wala ienini e lae mola uuri, “O ke lae i sulie tala takoie aapa i pwalo-pwalona pwaalana sato.” † **8:27** 8:27 Koni-konihe diana ngeena, ingeie nga iini aana mo taungei koni-konihe nge kire uuwelire. Mo koni-konihe urine kire tohungei noruto'o aada aana kire ii'o maneko na kire ka'a lo'onga'inie ike mo uluhei iinoni ikire, ta'e kire ko esu to'ohuu mola nana mo poro paine ikire. Mo Ha'atolanga a Mosis e uure honosie mo mwane urine mwaanie pulitaa a God. Leesie Diutronomi 23:1. Ta'e laladonga ienini ko haata'inie aaka si'iri uri a God e saeto'o aana mola ahutana mwala kei lae mai i laona soihaada'inge, ma'alana kire ii'o po'oi sinaha oto i na'o aana Ha'atolanga a Mosis.

29 Oto Li'oa Maa'i ko te'uri hunie a Pilip, “O ke lae i hekusie
mwane aana taetahe waune.”
30 Oto a Pilip e huru weu i saana taetahe, na ko rongoa
a mwane ngeena ko saaie mei wala a Propet Aesaea. Oto a
Pilip ko dolosi aana, “?Uri o saie taane nga taa o ko saaie
ngeena?”
31 Oto poro paine ngeena e oolisie ko te'uri, “?Ne kei saie
uri taa, na nga iini e ka'a unue lo'onga'inge aana hunieu?”
Na ko unue oto a Pilip ke hane i lengine taetahe hunie ke
ii'o pe'ie.
32 Na mei wala i laona Uusu-uusu Maa'i nge poro paine
ko saaie e te'uri, *Mwane nge kire na'ona ngeena, e urihana
sipu kire ko sare horo'ie. E urihana kalei sipu nge e ka'a sai
ngara ike maholo kire ko palaa iihune, aana e ka'a unue ike
nga mei wala.*
33 *Mo mwane kire tohungei ha'amasaa, na kire lei ta'ewau
mola aana. Na komu ingeie e suu oto, aana maholo mauringe
ingeie mai welumalau e mango.* *Aesaea 53:7-8*
34 Oto poro paine ngeena ko dolosi aana a Pilip uuri, “O
ke unue ka'u oodoieu. ?A tei ni propet ngeena e ere i sulie?
?Uri e ere i sulie maraana, wa e ere taane i sulie nga mwane
aaopa?”
35 Oto a Pilip ko aehota oto aana mei wala ngeena, na ko
ha'arongoa oto poro paine ngeena aana Tataroha Diana i
sulie a Jisas Kraes.
36 Kirerue lae-lae i sulie tala ngeena, na kirerue ko lae i
hule oto aana wai, oto poro paine ngeena ko te'uri, “!Lio
ka'u! Wai oto ie. ?Nga taa ni e uure honosieu mwaanie nou
loto maa'i oto molana?”†
38 Oto poro paine ngeena ko unue hunie mwane nge ko
toolea taetahe hunie ke mamalo. Oto a Pilip na poro paine
ngeena kirerue siho hao i laona wai, na a Pilip ko loto maa'i
oto aana poro paine ngeena.
39 Oto mola aana kele maholoi sato kirerue ko uulutaa
poi mwaanie wai, Li'oa a Aalaha e lae mai toolea a Pilip
oto mwaanie leune. Na poro paine ngeena e ka'a leesie ike
lo'u a Pilip, ta'e ko he'i lae lo'u i sulie laenga ingeie pe'ie
ilenimwa'enga.
40 A Pilip e si apara'i, na ko hule oto aana huilume i Asotas.
Oto e si lae hailiu huni taroha'inie Tataroha Diana, na lae-
lae e lai hule aana huilume paine i Sisaria.

---

† **8:36** 8:36 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 37 uuri, “A Pilip e aalamie ko te'uri, ‘E kohi taane, mala uri o ko hiiwalaimoli aana a Jisas to'ohuu.’ Oto poro paine e unue uuri, ‘Nou hiiwalaimoli oto to'ohuu uri a Jisas ingeie Kalena God.’ ”

9

A Sol E Aehota Hiiwalaimoli

Aana a Jisas
PALONGA 22:16, 26:12-18

1 A Sol ko haro ere-ere ha'amau'o ue uri ko horo'ie
ahutana mo pwaarongoisuli a Aalaha. Oto e lae i saana
a Na'ohana Mo Na'ohai Pris,
2 na ko ha'atohu aana hunie ke uusue nga mo uusu-uusu
hunie ke toole'i weu aana huilume paine i Damaskas.† Mo
uusu-uusu ngeena kire unue uri mo rato aana mo nume
ni palo-palo mo Jiu i leune ke pe'ie a Sol huni tapolie
ahutana mo mwane na mo keni nge kire ko lulu i sulie Tala
Ni Meurihe, na huni toolera lo'u hunie ha'aloilada ta'au i
Jerusalem.
3 Oto a Sol ko lae oto wau, na maholo ko nanauhie oto
huilume paine i Damaskas, ko si apara'i mola aana raa-raa
ko raa kali-kelie oto uure mai ta'au i salo.
4 Oto e si domu oto i aano, na ko rongoa mei wala ko te'uri,
"!Sol, Sol! ?E ue ni o ko teunge'inieu?"
5 Oto a Sol ko dolosi aana, ko te'uri, "?I'oe a tei ni o ko
te'urine ngeena, Poro paine?"
Oto mei wala ko aalamie ko te'uri, "Ineu a Jisas, iini nge
o ko teunge'inie.
6 O ke ta'ela'i oto, na o ke lae wau i huilume. Nga iini taane
wau i leune ke si unue huni'o nga taa ni esuie."
7 Oto mo mwane kire lae-lae pe'ie a Sol kire ko tohungei
pangata'i, na kire rohu hule aana kire ka'a nguu lo'u. Kire
rongoa taane aawatana mei wala ngeena, ta'e kire ka'a
leesie ike nga iinoni.
8 A Sol e uure i lengi, na maholo e lakata'inie maana e
ka'a sai leesie lo'u nga mei ola. Oto kire hele i ki'ine kire si
toolea mola wau hunie i Damaskas.
9 E ka'a leesie nga mei ola hunie oolu hei dinge, wa ke
ngau wa ke inu.
10 Na ngaeta pwaarongoisuli e ii'o wau i Damaskas, satana
a Ananaeas. A Aalaha e ere pe'ie aani ma'ahu-polenga e
te'uri, "Ananaeas."
Oto e aalamie ko te'uri, "Iau, ineu taane ie, Aalaha."
11 Oto a Aalaha ko te'uri, "O ke lae wau i nume a Jiudas
nge e ii'o aana tala kire haara'inie Tala Oodo, na o ke dolosi

† **9:2** 9:2 Damaskas ngaeta huilume oto paine kara'inie po'o ni henue i Israel, na mo Jiu oto hunge kire ii'o i leune. Mwala uure aana ta'ena nga hanue ha'atau ko lae-lae mai tarau huni ha'aholinge'i ola aana uusi'e i Damaskas. Sa'a mola a Sol e saie mala uri mwala i Damaskas ko aehota huni lae i sulie a Jisas, nge hiiwalaimolinge ngeena kei lae hunie mo henue hunge lo'u.

ohie mwane ni Tasas, satana a Sol. Kele maholoi sato ienini
ko aarenga'i oto.
12 Na i laona ma'ahu-polenga ingeie, e leesie ngaeta
mwane satana a Ananaeas e lae mai hele i pweune hunie
ke lio-lio lo'u."
13 Oto a Ananaeas ko aalamie uuri, "Aalaha, nou rongoa
mo laladonga hunge i sulie mo ola aaela a mwane ngeena
ko esui'i aana mwala i'oe ta'au i Jerusalem.
14 Na maholo ienini e toolea nanamanga mo na'ohai pris
huni tapolie ta'ena nga iini ko ha'apaina'a'o."
15 Ta'e a Aalaha e te'uri mola hunie, "!O ke lae mola! A
mwane ngeena nou lio hilisie oto hunie ke asu nekue. Kei
taroha'inie sataku hunie mo Aapoloa Aaopa na mo inemauri
ikire, na mo Israel no'one.
16 Na ineu maraaku, ne kei haata'inie hunie uri ke
sapesalu oto hiito'o i tehula'aku."
17 Oto a Ananaeas e lae oto, e lai sili weu i nume ngeena e
si hele i pweune a Sol aana nimana, na ko te'uri, "!Aasiku,
Sol! A Jisas nge e haata'i eemu maholo o lae mai sulie tala,
ingeie oto a Aalaha na e uusunge'inieu mei ie hunie o ke
lio-lio lo'u, na hunie o ke honu aana Li'oa Maa'i."
18 Aana maholoi satona ola mala uunuha'ai ii'e ko teke
oto mwaanie e ro maana a Sol, na ko lio-lio oto lo'u. Oto e
ta'ela'i, na loto-maa'ilana ko lae oto.
19 Na puriha'ana e ngau mango, nge sapena ko si a'aila'a
lo'u.

A Sol E Taroha'inie Tataroha Diana Wau I Damaskas

Oto a Sol e ii'o oto pe'ie mo pwaarongoisuli wau i
Damaskas hunie ngaeta mo kele dinge.
20 E oodo mola wau i laona mo nume ni palo-palo mo
Jiu, na ko taroha'inie oto a Jisas uri ingeie oto Kalena God
to'ohuu.
21 Ahutana mwala kire rongoa walana kire ko tohungei
pangata'i, na kire ko te'uri, "Mwane nge e lae pe'i horo
suuhe'inie mwala nge kire ko aarenga'i hunie a Jisas ni
ngeena. E te'urine ka'u aana mwala oto ta'au i Jerusalem,
na e lae lo'u mei leu huni tapolie mwala huni toolera hunie
mo na'ohai pris kei leire. ?Oto e ue ni ko si ere aaopa lo'u
urine?"
22 Ta'e walana Sol mone ko nanama lo'u liutaa suli dinge,
na e tohungei ere luhesie hunie mwala ni Jiu i Damaskas
uri a Jisas oto a Kraes, hule aana e aasa hunie nga iini kei
aalamie lo'u.
23 Oto purine mo dinge hunge e haro mango, mo rato ni
Jiu i Damaskas kire si loko huni oala'inie horo'ilana a Sol.
24 Oto susue rodo na aatowaa kire ko kakalie mola
ahutana mo maai para aana para ahuie huilume paine

ngeena hunie kire ke tapolie na kire ke horo maesie. Ta'e a
Sol e rongoa mola mo oala'inge ikire ngeena.
25 Oto aana ngaeta hai rodo mo pwaarongoisuli ingeie
kire ne'ie i laona lu'e paine, na kire ko uukue i aano i sulie
maaure'i i sinaha aana para.

A Sol E Maatolie Mo Hurula'aa Ta'au I Jerusalem

26 Maholo a Sol e hule lo'u ta'au i Jerusalem ko tohungei
sare ii'o pe'ie mo pwaarongoisuli a Jisas, ta'e kire ko
tohungei me'ute'inie na kire ka'a hiiwalaimoli ike aana uri
ingeie ngaeta pwaarongoisuli mala ikire.
27 Oto a Banabas e si pe'ie aana e toolea i saana mo
hurula'aa, na ko ha'arongora uri a Sol e leesie a Aalaha
i sulie tala, na a Aalaha e ere oto pe'ie a Sol. Na ko
ha'arongora no'one aana uri a Sol ko lae pe'i ere a'aila'a
mola i sulie satana a Jisas wau i Damaskas.
28 Oto a Sol ko ii'o oto pe'ire, na ko lae hailiu i Jerusalem
pe'i ere a'aila'a i sulie satana Aalaha.
29 Na ko ere haitelili no'one pe'ie mo Jiu nge kire ko ere
mola aana erenga ni Krik. Oto kire ko he'i lo'o-lo'onga'i lo'u
hunie nga tala uri taa kei mwada'u huni horo maesie.
30 Oto maholo mo eesine i lalo aana Kraes kire rongo
urine, kire si toolea a Sol wau hunie huilume paine i Sisaria,
na kire ko uusunge'inie lo'u weu hunie huilume paine i
Tasas.
31 Oto aana kele maholona nga iini hunie ke saunie kira
hiiwalaimoli aana po'o ni henue i Jiudia na i Kalili na i
Samaria ha'ike lo'u. A Li'oa Maa'i ko tohungei pe'ire na
ko da soihaada'inge ko a'aila'a na ko ha'ahunge'aa mwala
i laona soihaada'inge. Oto kire ko si tohungei lahea Aalaha
mola taraure'i.

A Pita E Lae I Lida Na I Jopa

32 Oto a Pita e lae-lae hailiu aana ahutana mo henue, ko
si lai hule aana mo iinoni a God aana huilume i Lida.
33 Aana huilume ngeena, e leesie mwane sapena e rarasi,
satana Aenias. Na e walu helisi oto a mwane ngeena e ka'a
ada ike mwaanie tahe ingeie.
34 Oto a Pita ko te'uri hunie, “Aenias, a Jisas Kraes ko ha'a-
uuri'o. O ke ta'ela'i, na o ke lulungie hulite i'oe.” Na oto mola
aana maholoi satona a Aenias ko uure hala-hala oto.
35 Oto mwala nge kire ko o'o'o aana e ro huilume ngeena
i Lida na i Saron, kire ko si eeli'u huni lulu i sulie a Aalaha
aana kire leesie a Aenias.
36 Na ngaeta pwaarongoisuli e ii'o aana huilume i Jopa
satana a Tabita na aana erenga ni Krik satana a Dokas.

Helelana a hu'e ngeena e tohungei diana suli maholo, na
e ii'o mola huni pe'ie mo iini ko si'oha'a.
37 Aana maholona, a Dokas e mata'i hiito'o, lae-lae na ko
mae oto. Kire lotohie, kire si lai ne'ie i laona duru aana
sao-saohai nume ta'au i lengi.
38 Na huilume i Jopa ngeena e ii'o kara'inie mola huilume i
Lida. Oto maholo mo pwaarongoisuli kire rongoa uri a Pita
e ii'o i Lida, kire si uusunge'inie e ro mwane wau i saana,
oto kirerue ko te'uri hunie, “Melu saeto'o aana o ke tohungei
lae lau-leu oto wau i saameelu.”
39 Oto a Pita ko lae oto pe'irerue na maholo kire hule wau
i Jopa, kire si na'ona hunie duru ta'au i lengi. Mo mei nao
keni kire ko tohungei ngara, kire lae mai, kire uure oto kali-
kelie a Pita. Na kire ko haata'inie oto mo to'oni na mo sala
tetewa nge a Dokas e tauri'i nada maholo e mauri ue.
40 Oto a Pita e si unue ahutana mwala ke lae ka'u i sinaha,
oto e pouruuru ko si aarenga'i. E saro wau takoie hu'e nge
e mae ngeena, ko soie satana na ko te'uri, “!Tabita, o ke
ta'ela'i!” Oto a hu'ena e lakata'inie maana na maholo e leesie
a Pita, e si ta'ela'i.
41 A Pita e hele aana nimana, e si ha'a-uuresie i lengi. Oto
puriha'ana e si soie mai mo nao keni na ngaeta mo iinoni a
God hunie kire ke leesie a Tabita e mauri lo'u.
42 Oto tataroha ngeena e lae hailiu i laona po'o ni henue
i Jopa na mwala hunge ko aehota hiiwalaimoli oto aana
Aalaha.
43 A Pita e kele ii'o tewa wau i Jopa na e ii'o pe'ie a Saemon,
mwane ko esu aakau aana mo te'e-te'ei puluke hunie mwala
aaopa kei esuie mo ola mwaani'i.

10

A God E Ere Pe'ie A Konilias

1 Ngaeta mwane ni Rom e o'o'o wau aana huilume i Sis-
aria, satana a Konilias na ingeie ngaeta na'ohai ramo haahie
tangalai ramo aana pulitaa ni ramo nge kire haara'inie
aana, “Pulitaa mo Ramo ni Itali.”
2 Ma'alana ingeie ngaeta mwane aana mo Aapoloa Aaopa,
ta'e e ne'isae paine aana God na ahutana mwala aana uluhe
ni iinoni ingeie kire ko lulu i sulie a God no'one. A mwaena
ko nii-nii tarau hunie kira maitale, na ko aare-aarea God
suli maholo.
3 Aana ngaeta hai dinge aana ola mala oolune nga maholoi
sato i aapai sato, a Konilias e leesie mei haata'inge mwaanie
a God, na ko leesie oto ngaeta ensel a God e sili mei nume
ingeie na ko soie, oto ko te'uri, “Konilias.”

4 Oto a Konilias ko tohungei me'u, na ko lio hahuroto
oto aana ensel ngeena, na ko te'uri, “?Nga taa eena, poro
paine?”

Oto ensel ko te'uri hunie, “A God e rongoa oto mo
aarenga'inge i'oe, na ko leesie o ko pe'ie kira maitale, oto
ko tohungei saemango haahi'o. Oto maholo ienini a God ko
sare pe'i'o no'one.

5 O ke uusunge'inie nga mo mwane wau hunie huilume
i Jopa oto molana, hunie kire ke haaraie a Saemon, nge
ngaeta sata aana a Pita.

6 E ii'o wau i nume ngaeta mwane lo'u satana a Saemon
mwane nge ko eu'esu aana mo te'e-te'ei puluke, na nume
ingeie e ii'o kara'inie aasi.”

7 Maholo ensel ngeena e lae, a Konilias e si soie mai ngaeta
ro mwane au'esu ingeie na ngaeta ramo. Na ramo ngeena
a Konilias e tohungei noruto'o aana, aana ingeie no'one e
tohungei ne'isae paine aana God.

8 A Konilias e unue ahutana mo ola mango hunie oolu
mwaena, e si uusunge'inire hunie i Jopa.

9 Oto i upui aatowaa aana hai dinge i puri, kire ko
kara'inie oto huilume i Jopa. Na aana maholona a Pita ko lai
aarenga'i ta'au aana Leu Ni Haa-haanaku i koluhana nume.

10 Oto a Pita ko hiolo na saena ke ngau. Ta'e maholo kire
ko ha'a-ha'aliaa ue mo ngeulaa, ko si leesie mola haata'inge
mwaanie a God.

11 Na ko leesie oto ola mala mei sala paine nge kire
ko ha'asihoa aana e hai su'u-su'ue ko siho mai aano uure
mwaanie leu a God e ii'o aana.

12 Na ta'ena nga ola mauri oto mola e ii'o i laona mei
sala paine ngeena—ta'e-ta'ena nga lulusane, na ta'e-ta'ena
nga mwaa, na ta'e-ta'ena nga manu oto mola nge kire aapu
hunie mo Jiu.

13 Na a Pita ko rongoa mei wala ko te'uri, “Pita o ke horo'ie
mo ola ngeena, na o ke ngau'i.”

14 Ta'e a Pita ko te'uri mola, “!Ha'ike, Aalaha ineu! Nou
ka'a ngaue ue nga mei ola nge mo Ha'atolanga e uure
honosie uri e mada'a.”

15 Na ko rongoa lo'u mei wala uuri, “Mo ola nge a God e
unue uri kire rere'a, su'uri lo'onga'inie lo'u uri kire mada'a.”

16 Walu ola ienini e rau ha'a-oolu, oto sala paine ngeena
e si ooli lo'u ta'au i Lengi.

17 Oto a Pita ko talei lo'o-lo'onga'i hiito'o i sulie mei
haata'inge ngeena, na aana maholona e oolu mwane nge
a Konilias e uusunge'inire kire ko lio oodoie oto nume a
Saemon. Kire uure i maana para ta'au i sinaha.

18 Kire ko dolosi hunie a Saemon nge ngaeta sata aana a
Pita ohe e ii'o taane i nume.
19 Ta'e maholo a Pita ko lo'o-lo'onga'i hiito'o ue i sulie mei
haata'inge ngeena, a Li'oa Maa'i ko te'uri hunie, “Saemon e
oolu mwane ko dolosi'o.
20 O ke siho oto i aano lau-leu, na o ke su'uri me'u ni lae
pe'ire aena aana ineu nge nou uusunge'inire mai ngeena.”

21 Oto a Pita e siho hao i aano, ko si te'uri hunire, “Ineu
oto mwane nge omu ko heitalea. ?Nga taa nge omu saeto'o
aana?”

22 Oto ngaeta iini aadaelu ko te'uri hunie, “A Konilias nge
e uusunge'ini'emeelu mei ie, ingeie poro paine haahie mae.
Na ingeie mwane e oodota'i, na ko palo-paloa no'one a God,
na ahutana mwala ni Jiu kire tohungei ha'ama'u aana. Na
ngaeta ensel a God e unue hunie ke unue huni'o uri o ke lae
ka'u weu i nume ingeie hunie ke rongoa nga taa o kei unue
hunie.”

23 Oto a Pita e si unue kire ke lae ka'u mei nume, na kire
ko ma'ahu oto aana hai rodona. E dangi ho'owa a Pita e dau
aakau mango, kiraelu ko si meni lae, na ngaeta mo eesine i
lalo aana Kraes i Jopa ko hekusire no'one.
24 Na aana hai dinge lo'u i puri, nge kire ko lai hule wau
i Sisaria, na a Konilias ko maa'oohie oto a Pita. Na e lokoa
no'one ahutana mwala aana uluhei iinoni ingeie na ngaeta
mo malahune.
25 Maholo a Pita e lai hule wau i nume a Konilias, nge
poro paine aana mae ngeena e si lai pouruuru i na'ona aani
ha'ama'unge aana.
26 Ta'e a Pita e ha'a-uuresie na ko te'uri, “O ke uure i lengi,
aana ineu iinoni no'one mola mala i'oe.”
27 A Pita ko kele ere-ere pe'ie a Konilias, na ko sili hao i
nume na ko leesie oto mwala hunge e loko.
28 Oto a Pita ko te'uri hunire, “Omu saie oto ha'atolanga
i'emeelu mo Jiu e uure honosi'emi mwaanie emi
he'imalahune pe'ie nga iini aana mo Aapoloa Aaopa wa emi
ke sili i laona mo nume ikire urini. Ta'e a God e haata'inie
aaku uri ne ke su'uri unue lo'u nga iini e mada'a na e ka'a
malisine ha'imalahunanga pe'ie a God.
29 Na maholo omu hei uusunge'i hunieu, nou ka'a sare
unue lo'u nga mei ola, ta'e nou lae mola mai. ?Oto no ko
dolosi mola aamiu, e ue ni omu saeto'o aana ne ke lae mai?”

30 Oto a Konilias ko te'uri, “Aana oolune nga maholoi sato
i aapai sato mala maholo ienini aana e oolu hei dinge oto

e mango haona,† nou aare-aarenga'i mai nume ineu ie. Oto
nou si apara'i na nga mwane e to'oni aana mo to'oni rere'a
e lae oto mai uure i na'oku.
31 Oto ko te'uri, ‘Konilias, a God e pwani rongoa oto
aarenga'inge i'oe, na e lio saie oto nga taa o ko eu'esuie huni
pe'ie kira maitale.
32 Oto o ke uusunge'inie nga mo iini wau i Jopa hunie kire
ke haaraie a Saemon, nge ngaeta sata aana a Pita, hunie ke
lae mai. A mwaena ko o'o'o wau i nume a Saemon, mwane
nge ko eu'esu aana mo te'e-te'ei puluke, na nume ingeie e
ii'o mola kara'inie aasi.’
33 Na oto mola aana maholona nge nou uusunge'inie mo
mwane wau i seemu, na e diana oto liutaa aana o lae
oto mai. Na maholo ienini melu meni ruru oto i na'ona
God huni rongoa mo ola a Aalaha e nii'i huni'o huni tola
tahanga'ini'i huni'emeelu.”

A Pita E Taroha'inie Tataroha Diana Hunie Mo Aapoloa Aaopa

34 Oto a Pita ko si aehotaa ere na ko te'uri, “E tohungei
to'ohuu oto, maholo ienini nou si lio saie oto uri a God e
ka'a saehaahie ike mola nga mo iini.
35 Mala uri nga iini ko ha'ama'u aana a God na ko esuie
mo ola oodota'i, nge a God kei ilenimwa'e haahie, ma'alana
e uure aana ta'ena nga po'o ni iinoni uri taa lo'u i laona
walumalau.
36 Omu saie taane oto Tataroha Diana a God e
uusunge'inie hunie mwala ni Israel uri ikie mo iinoni kie
sai to'o aana hanuelamanga mola aena aana a Jisas Kraes,
iini ko aalaha haahie walu ola.
37 Na omu saie taane oto nga taa e rau aana ahutana mo
leu i Israel, nge e aehota i Kalili pe'ie laeliwalanga a Jon i
sulie loto-maa'inge aana oonisaenga.
38 Na omu saie oto uri a God e lio hilisie a Jisas ni Nasaret
na e da e to'o aana Li'oa Maa'i na nanamanga. Oto aena
aana a God e ii'o susu pe'ie, a Jisas e lae-lae hailiu aana
ta'ena nga leu, na e asuie mo ola diana, na e ha'a-uurie mo
iini nge kire ii'o i hahana nanamanga a Satan.
39 Na i'emeelu mo hurula'aa melu tohungei leesie oto aana
maameelu ahutana mo ola nge a Jisas e asui'i aana hanue

† **10:30** 10:30 Erenga ni Krik e unue e hai hei dinge e mango, ta'e iidu-iidunge mo Jiu e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie si'iri, aana mo Jiu ko aehota iidu aana hai dinge nge mei olana e reu. Aana iidu-iidunge ikire, eetana nga hai dinge nge dinge ensel e haata'i hunie Konilias, na ruana nga hai dinge nge dinge mo mwane au'esu a Konilias kire hule i Jopa, na oolune nga hai dinge nge dinge kira Pita kire iisitaa mwaanie i Jopa, na haine nga hai dinge nge dinge a Pita e hule i saana Konilias. Ta'e aana iidu-iidunge ikie, e oolu hei dinge mola ni ngeena.

i'emi mo Jiu lae-lae hule oto ta'au i Jerusalem. Na melu
leesie no'one kire uie i lengine po'u-po'u nge e mae.
40 Ta'e aana oolune nga hai dinge a God e ta'ea lo'u a
Jisas mwaanie maenga, oto puriha'ana e haata'i maraana
lo'u aameelu.
41 E ka'a haata'i ike aana ahutana mwala, ta'e mola hunie
i'emeelu mo iini nge a God e hola'i lio hilisi'emeelu oto hunie
melu ke leesie. Na maholo e mauri eeliho'i oto, melu ngeu-
ngeu na melu inu-inu no'one pe'ie.
42 Na a Jisas e unue oto huni'emeelu uri melu ke
taroha'inie Tataroha Diana hunie mwala. Na melu ke
taroha'inie uri ingeie oto a God e lio hilisie hunie kei leie
ahutana mwala ma'alana kire mae oto wa kire mauri ue.
43 Ahutana mo propet oto i na'o kire ere-ere no'one i sulie
a Jisas, na kire laenga'inie uri nga iini ko hiiwalaimoli aana,
nge a God kei sae'aasie mo ooraha'aa ingeie i tehula'ana.”

Li'oa Maa'i E Siho I Lengine

Mo Aapoloa Aaopa

44 Na maholo a Pita ko ere-ere ue, Li'oa Maa'i ko siho oto
i lengine ahutana mo iini nge kire ko rongo hunie walana.
45 Mo Jiu nge kire hiiwalaimoli oto na kire lae mai pe'ie
a Pita, kire ko tohungei pangata'i aana a God e niie no'one
Li'oa Maa'i hunie kira Konilias ma'alana ikire mo Aapoloa
Aaopa.
46 Na kire saie uri e to'ohuu oto, aana kire rongoa mwala
ko tohungei lahea a God aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i.
Oto a Pita ko te'uri hunie mo iini pe'ie,
47 “Li'oa Maa'i e siho i lengide mala e siho ka'u i lengikaelu.
?Oto uri nga iini e sai uure honosie mola mwala ngeena
mwaanie loto-maa'inge no'one aani wei?”
48 Oto e si unue hunie mo iini pe'ie uri kire ke loto maa'i
aana kira Konilias aana satana Jisas Kraes. Na mwala
ngeena ko eitanaie a Pita uri ke ii'o ka'u pe'ire nga mo dinge
lo'u.

11

A Pita E Ere Luhesie Loto-maa'ilana Mo Aapoloa Aaopa Hunie Mo Hurula'aa I Jerusalem

1 Mo hurula'aa na ahutada kira hiiwalaimoli nge kire ii'o
aana ahutana mo leu aana hanue mo Jiu, kire rongoa uri
mo Aapoloa Aaopa kire ko hiiwalaimoli no'one aana God.
2 Oto maholo a Pita e lai hule ta'au i Jerusalem, ngaeta mo
iini aana kira hiiwalaimoli nge kire hele ma'uta'a ue aana
tolaha ni torihesi'onga, kire ko tohungei leledie a Pita, aena

aana saeda hunie torihesi'onga ke lae aana mo Aapoloa
Aaopa.
3 Kire ko leledie aena aana ko lae-lae i laona nume mo
Aapoloa Aaopa, na hule aana ko ngeu-ngeu no'one pe'ire.
4 Oto a Pita ko si unue ahutana mo ola nge e rau, na ko
te'uri,
5 “Nou o'o'o hao i Jopa, oto ngaeta maholo nou ririhunge'i
na no ko leesie mei haata'inge. Nou leesie ola mala
paineha'ana mei sala ko siho mai uure i salo. Na e lio mala
nga iini e helesie e hai su'u-su'ue aana paineha'ana mei sala
ngeena. Na ko lae oto mai ii'o kara'inieu.
6 No ko lio wau i laona, na no ko leesie ta'ena nga ola
mauri oto mola ni i laona, mo ola manata na mo ola loo-
loo'a, mo lulusane na mo mwaa, na ta'ena nga manu hai
aaopa'i—mo ola kire aapu ni ngeu'i hali'ite ni ngeena.
7 Oto no ko rongoa mei wala ko ere mai hunieu ko te'uri,
‘Pita, o ke horo'ie mo ola ngeena, na o ke ngau'i.’
8 “Ta'e nou te'uri mola, ‘!Ha'ike, Aalaha ineu! Nou ka'a
ngau hikana ue nga mei ola nge mo Ha'atolanga e uure
honosie uri e mada'a.’
9 “Na no ko rongoa mei wala e uure ta'au i Lengi ko ere
lo'u mei, ko te'uri, ‘Mo ola nge a God e unue uri kire rere'a,
su'uri lo'onga'inie lo'u uri kire mada'a.’
10 Mei ola ngeena e rau ha'a-oolu, oto purine nge
sulu'ilana e si lae ta'au i salo.
11 “Oto aana kele maholoi satona, na e oolu mwane nge
mwane ni Sisaria e uusunge'inire, kire ko hule oto wau i
nume nge no ko o'o'o aana.
12 Na Li'oa Maa'i e unue hunieu uri ne ke su'uri me'u, ta'e
ne ke lae mola pe'ire. Oto e oono aasikaelu ie kire hakusieu
oto huni lae wau i Sisaria, na melu lai hule wau i nume a
mwane nge e hai uusunge'i hunieu.
13 Na a mwaena ko ha'arongo'emeelu oto uri e leesie
ngaeta ensel wau i nume ingeie, na ensel ngeena e te'uri
hunie, ‘O ke uusunge'inie nga mo iini wau i Jopa huni
haaraie a Saemon nge ngaeta sata aana a Pita.
14 Na a Pita kei lae mai huni haata'inie tala ni meurihe
huni'o na hunie mwala aana uluhe i'oe.’
15 “Oto nou lae pe'ire, na maholo no ko si aehota ere-ere
ngeena na Li'oa Maa'i ko siho oto i lengide mala e siho ka'u
i lengikaelu hola'i na'o.
16 Oto nou aamasito'o oto aana mei wala a Aalaha e unue
nge e te'uri, ‘A Jon e loto maa'i eemiu mola aani wei ni
ngeena, ta'e ineu ne kei loto maa'i eemiu aana Li'oa Maa'i.’
17 Oto a God e niie Li'oa Maa'i hunire mala e niie ka'u
hunikolu maholo kolu aehota hiiwalaimoli aana Aalaha ikie
a Jisas Kraes. ?Oto uri o ko lo'o-lo'onga'i ineu ne ke uure

honosie kone? !Ha'ike! Aana e ka'a adona ike ne ke leledie
nga taa a God e asuie.”
18 Na maholo kire rongoa a Pita ko ere-ere, oto kire ka'a
unue ike lo'u nga mei wala i sulie. Ta'e kire ko lahea mola
a God na kire ko te'uri, “!Ma'alana mo Aapoloa Aaopa ta'e
a God e saeto'o aada no'one hunie kire ke oonisae na hunie
kire ke to'o aana maurihe huu!”

Mwala Aana Huilume I Antiok

Kire Tala'ae Huni Hiiwalaimoli

19 Oto kira hiiwalaimoli nge kire tahi mwaanie i Jerusalem
maholo kire horo'ie a Stivin, kire ko si lae kalie no'one mo
henue ha'atau mala po'o ni henue i Ponisia na mala-malau
i Saepras na huilume paine i Antiok aana po'o ni henue
i Siria. Kire lae pe'i taroha'inie Tataroha Diana, ta'e kire
ko lae pe'i unue tataroha ngeena oto mola hunie mo Jiu
hahaiteli.
20 Ta'e ngaeta mo iini aada nge kire o'o'o i Saepras na i
Saerin kire lai hule wau i Antiok, oto kire ko ladoa no'one
mola tataroha ngeena hunie mo Aapoloa Aaopa, aana kire
ko taroha'inie tataroha i sulie a Aalaha, a Jisas.
21 Oto nanamanga a Aalaha e ii'o aada, lae-lae mo iini
hunge aada ko hiiwalaimoli na kire ko aehota lulu i sulie
oto a Aalaha.
22 Tataroha i sulie mei ola ienini e lai hule aana soi-
haada'inge ta'au i Jerusalem, oto kire si uusunge'inie a
Banabas huni lae wau i Antiok.
23 Na maholo e lai hule wau i Antiok ko si tohungei
ilenimwa'e aana e leesie uri a God e ha'adiana'ara oto. Na
ko si tohungei deu rarahire uri kire ke lulu i sulie oto Aalaha
ikie to'ohuu taraure'i.
24 A Banabas ingeie mwane diana na e honu aana Li'oa
Maa'i na hiiwalaimolinge ingeie e susu. Na maholona mo
iini hunge kire ko aehota hiiwalaimoli oto aana a Aalaha.

25 Oto puriha'ana, nge a Banabas e si lae lo'u weu i Tasas
huni heitalea a Sol.
26 Na maholo e lio oodoie, oto e toolea lo'u mei hunie i
Antiok. Na halisi leku nge a Banabas na a Sol kire ii'o pe'ie
soihaada'inge i leune na kirerue ha'a-uusulie mwala hunge.
Na i Antiok nge eetana nga leu nge kire aehota haara'inie
mo pwaarongoisuli aana satai ola “Kristian.”

27 Aana maholona ngaeta mo propet kire uure i Jerusalem,
kire lae hao hunie i Antiok.
28 Oto ngaeta iini aada satana a Agabas, e uure i lengi
ko si ere aana nanamanga a Li'oa Maa'i uri hiolonga kei
tola aana ahutana mo leu aana aalahanga ni Rom. Oto mai

puri, nge mei ola ienini ko si oa aana maholo a Klodias e
ne'i inemauri ni Rom. †
29 Oto ahutana kira hiiwalaimoli kire si meni ne'isae
tararuru huni pe'ie soihaada'inge aana po'o ni henue i Jiudia
i sulie e nite nga iini aada e sai uusunge'inie.
30 Kire te'urine, nge kire si uusunge'inie a Banabas na a
Sol hunie kirerue ke toolea mo niinge na kire ke nii'i hunie
mo na'ohai iinoni aana soihaada'inge.

12

A Herod Inemauri E Ne'ie

A Pita I Nume Ni Ho'o

1 Aana maholona no'one nge a Herod Akripa Inemauri e
aehota huni ha'aloie ngaeta mo iini aana soihaada'inge.
2 E unue kire ke horo maesie a Jemes Hurula'aa† (aasine
a Jon) aana naihi.
3 Na maholo e leesie mo rato ni Jiu kire ilenimwa'e haahie
mei ola ienini, e si lae lo'u aana mo dinge aana Houlaa Ni
Liumwaanie na e tapolie no'one a Pita.
4 Na maholo kire tapolie a Pita, kire si lai ne'ie i laona
nume ni ho'o. Na a Herod e ne'ie i nimana e hai pulitaa
aani ramo huni lio i sulie, na e hai pulitaa ngeena kire mani
ado aani hai ramo aani pulitaa. A Herod ko sare leie a Pita
i maana mwala i purine mo dinge paine aana Liumwaanie
e mango.
5 Oto kire ko si tohungei kakali diana aana a Pita i laona
nume ni ho'o, ta'e mo iini aana soihaada'inge kire ko aarea
mola a God hunie ke pe'ie a Pita.

A God E Luhesie A Pita

Mwaanie Nume Ni Ho'o

6 I upui rodo aana hai rodo i na'ona hai dinge a Herod e
lo'onga'inie hunie kei leie a Pita, a Pita ko ma'ahu i matolana
e ro ramo. Kire ho'osie aana e ro iieli heu, na ngaeta mo
kakalihe kire uure no'one i aena maa aana nume ni ho'o.
7 Oto ngaeta ensel a God e uure oto i laona nume ni ho'o,
na raa-raa ko raa oto i laona nume ni ho'o. Oto ensel ngeena
e hele wau i aalahana a Pita na ko ha'alioa na ko te'uri, "!
O ke ta'ela'i lau-leu!" Na aana kele maholoi satona e ro iieli
heu ko mou oto, na kire ko teke oto mwaanie ki'ine a Pita.
8 Oto ensel ko te'uri lo'u, "O ke ho'osie roroto'oni na
ho'ohaahi'ae i'oe." A Pita ko deu-deu mola i sulie nga taa

---

† **11:28** 11:28 A Klodias e aalaha haahie hanue i Rom lae hule aana e lime aawalai helisi mwana hai purine hutelana a Jisas (54 A.D.). † **12:2** 12:3 E ro kalena Sepedi, a Jemes na a Jon, pe'ie a Pita, kire urihana e oolu rahute hatarie a Jisas oto i na'o. Na aana maholona, ikiraelu mo na'ohai mwane aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue nge kire ii'o tewa pe'ie a Jisas.

ensel ko unue. Na ensel ko te'uri lo'u hunie, “O ke ho'osie
lo'u to'oni tetewa i'oe, na o ke lae mai i sulieu.”
9 Oto a Pita ko lae oto i sulie ensel ngeena, na kirerue
ko lae oto i sinaha mwaanie duru ngeena. Ta'e a Pita ko
lo'onga'inie uri nga mei ola to'ohuu ha'ike na uri ko leesie
mola nga mei haata'inge.
10 Kire liue eetana nga kakalihe aana nume ni ho'o, na
kirerue ko lae lo'u ta'au i liue ruana nga iini. Na iini
ooreta nge maai para hau i matolana nume ni ho'o ngeena
na huilume paine ngeena. Na maholo kirerue lae poi
hule i saana maai para ngeena na ko taha mola maraana
taladarue. Oto kire lae i sinaha, na kire kele lae i sulie
ngaeta tala, na a Pita ko si lio talea mola ensel e ai'aa oto
mwaanie.
11 Maholona nge a Pita ko si lio saie nga taa e rau aana.
Oto ko te'uri hunie maraana, “!Ha'ike eena! !E to'ohuu
oto! A God e uusunge'inie ensel ingeie huni ha'a-uurieu
mwaanie nanamanga a Herod na mwaanie walu ola nge
mo rato ni Jiu kire lo'onga'inie uri kire kei esui'i eeku.”
12 Oto maholo e kele lo'o-lo'onga'i i sulie, e si lae wau i
nume a Meri nikana a Jon nge ngaeta sata aana a Mak. Na
mwala hunge nge kire ruru mei nume huni aarenga'i.
13 A Pita e lae wau, ko iiki-iiki i kolune maa na ngaeta keni
eu'esu, satana a Roda, nge ko lae mai huni tahanie maa.
14 Na maholo e rongo saie uri a Pita nge ko ere mai pe'ie,
ko si tohungei ilenimwa'e na e aali'u mola mwaanie maa.
Ta'e e huru eeliho'i mola hao i nume, na ko soi, ko te'uri, “!
A Pita e uure oto i aena maa ta'au i sinaha!”
15 Ta'e mwala ko te'uri mola, “A keni ngeena ko pweu,
ohe.” Ta'e a keine ko rara oto uri a Pita to'ohuu, kire ko si
te'uri mola hunie, “Ohe nunune mola ni ngeena.”
16 Ta'e a Pita ko iiki-iiki mola i kolune maa, na maholo kire
tahanie maa na kire ko leesie, oto kire si tohungei pangata'i.
17 Ta'e a Pita e salo haahire mola aana nimana hunie
kire ke rohu, oto ko si lalado nada aana a God e ha'a-
iisitaanga'inie mwaanie nume ni ho'o uri taa. Mango urine,
e si unue kire ke ladoa laladonga ienini nana a Jemes† na
mo eesine i lalo aana a Kraes. Oto e si lae mwaanire, na e
lae lo'u aana ngaeta leu.
18 Oto e dangi ho'owa, mo ramo ko si tohungei me'u, na
kire ko dolosi aada hailiu uuri, “!Ha'ike eena! ?A Pita oto i
tei?”

---

† **12:17** 12:17 A Jemes ie, ingeie aasine a Jisas. I na'o e lo'onga'i uri a Jisas ko hero-hero (leesie Mak 3:21), ta'e e aali'u taane lo'u mei puri, na aana maholona ingeie ngaeta hunu lo'u aana soihaada'inge. Ingeie nge e uusue Uusu-uusu a Jemes. Leesie Palonga 15:13 na 21:18.

19 A Herod e unue kire ke haitale ohie a Pita, ta'e kire ka'a
lio oodoie ike. Oto a Herod e dodolosi aana mo ramo nge
kire kakakalie a Pita. Mango urine, e si leire hunie maenga
no'one. Oto purine walu ola ienini, a Herod e lae mwaanie
i Jiudia e si lai ii'o wau aana huilume i Sisaria.

Maenga A Herod

20 Aana maholona a Herod ko tohungei saewasulie mwala
aana e ro huilume i Taea na i Saedon. Oto mo rato aana e ro
huilume ngeena kire ruru, kire ko si lai leesie a Herod aena
aana e ro huilume ngeena ko tohungei sare holi ngeulaa
ada aana po'o ni henue nge a Herod ko inemauri haahie.
Ta'e i na'ona kire lae i saana Herod, kire hola'i lai ha'a-olaa a
Blastas, poro paine haahie nume a inemauri hunie ke pe'ire.
Oto mango urine nge kire si lai ha'arongoa a Herod uri kire
ko sare ere pe'ie hunie kire kei uure ruru pe'ie.
21 Oto aana dinge e lio hilisie huni ere-ere pe'ire, a Herod
e ho'osie mo sala diana ingeie, e lai ii'o aana naunekume ni
aalaha, ko si ere-ere nana mwala.
22 Na mwala kire ko soi oto paine, aana kire ko lahea a
Herod uuri, “!I'oe nga iinoni ha'ike ni ko ere-ere ngeena! !
Ta'e i'oe ngaeta god!”
23 A Herod e saeto'o aana mwala ko lahea urine, na e ka'a
unue ike hunire uri kire ke lahea mola a God. Oto mola
aana kele maholoi satona, ensel a God e si da a Herod ke
mata'i, na mo mwaa-mwaa kire ko ngeue hasi'ona lae-lae
hule aana e mae.
24 Ta'e walana God ko lai hule aana mo henue hunge, na
mwala hunge kire ko hiiwalaimoli lo'u.
25 Oto maholo a Banabas na Sol kirerue asu mangoa
asunge ikirerue aana niilana mei to'oha nge kirerue toolea
mai hunie soihaada'inge i Jerusalem, kire si eeliho'i lo'u
hunie i Antiok. Na maholona nge kirerue toolea no'one a
Jon, nge ngaeta sata lo'u aana a Mak.

13

Li'oa Maa'i E Lio Hilisie A Banabas Na Sol Huni Esu Nana

1 Aana soihaada'inge i Antiok ngaeta mo propet na mo
ha'a-uusuli kire ii'o wau i leune. Na mo mwaena nge a
Banabas, na a Simion nge ngaeta sata aana a Pulu-pulu'e,
na a Manaen iini nge e paine tararuru pe'ie a Herod Antipas
Inemauri, na a Lusias mwane ni Saerin, na a Sol.
2 Na maholo kire ko palo-paloa God pe'ie oolongaunge,
Li'oa Maa'i e ere mai pe'ire e te'uri, “Omu ke oopaa a
Banabas na a Sol nakue huni esuie mei esunge nou lio
hilisirerue huni esuie.”

3 Oto i purine oolongaunge na aarenga'inge kire si
ha'amaa'ire aana nimada, na kire uusunge'inirerue oto huni
esu nana.

A Banabas Na Sol Kire Lae

Hunie Mala-malau I Saepras

4 E ro mwane nge Li'oa Maa'i e uusunge'inirerue ngeena,
kire lae hai huilume i Selusia huni ta'e aana nga haka hunie
mala-malau i Saepras.
5 A Jon Mak e hakusirerue huni pe'irerue, na maholo kire
lai hule wau i Saepras aana huilume i Salamis, kire ko si
aehota taroha'inie walana God i laona mo nume ni palo-
palo mo Jiu.
6-8 Kire lae-lae hule aana kire ko lai hule aana huilume
paine i Pefos oto aana aapa po'o wau. Na aana huilume
ngeena nge kire oodoie ngaeta mwane ni Jiu satana a
Bajisas. A mwane ngeena e sai esuie ta'ena nga ola ni
pangata'inge hunie mwala ke hiiwalaimoli eeni, hule aana
mwala kire haara'inie aana a Elimas, nge ne'isaenga aana
uuri, “mwane kure-kure na si'o-si'o.” Ta'e ingeie ngaeta
propet eero-eero mola. Na a mwaena ingeie malahune a
Sejias Polas poro paine haahie mala-malau ngeena. A Sejias
Polas e tohungei saenanau, na aena aana ko tohungei sare
rongoa walana God, oto e uusunge'inie mei wala hunie a
Banabas na a Sol hunie kire ke lae ka'u mei saana. Ta'e
mwane kure-kure na si'o-si'o ngeena ko tohungei leledie e ro
mwane, na ko sare hu'isie manatana a Sejias Polas mwaanie
e hiiwalaimoli aana God.
9 Oto a Sol, nge ngaeta sata aana a Pol,† e honu mone aana
Li'oa Maa'i, oto e to'o maaie wau a Elimas,
10 na ko te'uri “!Mwae, i'oe kalena a Pwelu Eero-eero oto
to'ohuu! Ahutana walu ola oodo o meni leledi'i mango mola,
na o tohungei honu mola aana eeronga na pwelu-walanga.
?Aana e ue o ko deu aahonga huni hu'isie walana God nge
e walaimoli hunie ke rongo mala eeronga?
11 Oto maholo ienini a Aalaha ko hele honosie maamu
aana nimana. Oto maamu kei ulu, na o sa'a leesie ike
rarangana sato hunie maholo tewa.” Na oto mola aana
maholoi satona, ola mala pwa'ulana dunge e lae oto mai
eeluhie e ro maana a Elimas. Na aena aana maana ko
rorodo'a oto, ko kalo-kalo ulu-ulu heiliu oto mola huni hele
oodoie nga iini huni na'ona.

---

† **13:9** 13:9 Satai Sol, satai ola ni Jiu, nge e lae pe'ie hola'ina'o i matolana mwala ingeie ni Jiu. Satai Pol, satai ola ni Rom, na e aehota lae pe'ie satai ola ngeena maholo e tala'ae lae i matolana mo Aapoloa Aaopa aana aalahanga ni Rom.

12 Maholo poro paine ngeena e leesie nga taa e raune, nge
e si hiiwalaimoli aana God na ko tohungei pangata'i no'one
aana ha'a-uusulinge i sulie Aalaha.

A Pol Na Banabas Kire Lae I Pisidia

13 Lae-lae a Pol na mo iini nge kire hakusirerue kire ta'e
aana ngaeta haka e uure i Pefos huni lae aana po'o ni henue
i Pampilia, nge kire si lai siho aana huilume i Pega. Na i
leune nge a Jon Mak e si lae mwaanie a Pol na Banabas
hunie i Jerusalem.

14 Oto kirerue lae mwaanie i Pega kire lae lo'u hunie
huilume i Antiok aana po'o ni henue i Pisidia. Na aana
Dinge Maa'i Mo Jiu, kire lai ii'o mola i laona nume ni palo-
palo mo Jiu.

15 Maholo mo mwane paine haahie nume ni palo-palo
kire saaie uusu-uusu aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo
Uusu-uusu Mo Propet,† oto kire ko si dolosi aana Pol na mo
malahune uuri, “Mo eesimeelu, mala uri omu ko to'o aana
nga mei wala huni ha'asusue saena mwala ie, na omu ke
unue oto molana.”

16 A Pol e uure i lengi, e salo haahire aana nimana hunie
kire ke pwaarongo, oto ko si aehota ere uurini, “I'omu mo
Israel na i'omu mo Aapoloa Aaopa nge omu lae mai huni
aarea God, omu ke pwaarongo diana ka'u hunieu.

17 God ikie mo Israel, e lio hilisie mo weuwaka i na'o na
e ha'apaina'aa komu ikire aana maholo kire ii'o ni awataa
i Ijip. Na aana nanamanga ingeie e saka nge e na'oda
mwaanie po'o ni henue ngeena.

18 Na maholo kire lae i laona hanuesala hunie hai aawalai
helisi, e pe'ire mola ma'alana helelada e ka'a diana.

19 E oohe tatanga'inie e hiu po'o ni iinoni mwaanie po'o
ni henue i Kenan, na e niie mo aano mo pu'o ngeena nana
mwala ni Israel hunie kire ke hele huu eeni mala nga to'o-
olanga oto ikire.

20 Ahutana walu ola ngeena e rau i laona hai tangalai
helisi pe'ie lime aawala.†

“Oto puriha'ana nge a God e si ha'a-uuresie mo mwane lei-
lei hunie kire ke na'ohai mwane nada lai hule aana pongine
a Propet Samuel.

21 Oto aana maholona, mwala ngeena kire aitanaie a
Samuel hunie ke lio hilisie nga inemauri nada. Oto a God

---

† **13:15** 13:15 Mo Ha'atolanga A Mosis na mo Uusu-uusu Mo Propet ikire oto i laona Haiholota'inge Lalahu'e nge kie to'o aana si'iri. † **13:20** 13:20 Hai tangalai helisi pe'ie lime aawala ngeena e aehota aana maholo a Jekob e lae hao ii'o i Ijip lae hule aana a Josua e na'ona mo Israel hunie kire ke a'aila'asie mo aapoloa i Kenan. Leesie Palonga 7:6.

e lio hilisie a Sol kalena Kis, nge e hute aana komu a
Benjamin. Na e inemauri hunie hai aawalai helisi.
22 Oto lo'u mei puri a God e ta'aasie a Sol, e si lio hilisie
lo'u a Deved hunie ke inemauri nada. Na a God e ere uuri
i sulie a Deved, *A Deved kalena Jesi ingeie oto mwane nou*
tohungei saeto'o aana, aana ingeie nge kei deu i sulie walu
ola nou saeto'o aana ke asui'i. *1 Samuel 13:14*
23 "Na a Ha'a-uuri mo Israel e uure mwaanie komu a
Deved, oto mala e haiholota'inie. !Na ingeie oto a Jisas!
24 Na a Jon e dau aakau aana laenga mai a Jisas, aana e
hola'i laenga'inie hunie ahutana mwala ni Israel uri kire ke
oonisae mwaanie mo ooraha'aa ikire na kire ke tohungei
loto maa'i oto.
25 Na maholo a Jon ko kara'i ha'amangoa oto asunge
ingeie, e si te'uri, '?Omu ko lo'o-lo'onga'i uri ineu a tei? Ineu
ha'ike ni a Kraes iini nge omu ko maa-maa'oohie. Ta'e omu
ke rongo ka'u. Iinine kei lae ue mai puriku, na hule aana
ineu, na nou ka'a malisine ike, ma'alana asunge mala koni-
konihe ingeie aani ta'aasilana mo ho'ohaahi'ae ingeie.'
26 "Rongo ka'u, i'omu mo weuwana a Ebraham na mo
Aapoloa Aaopa nge omu lae mai huni aarea God. Ikie oto,
a God e lio hilisikie huni haata'i diana aana tala ni ha'a-
uuringe hunikie.
27 Mwala ni Jerusalem na mo na'ohai mwane ikire, kire
ka'a lio saie ike uri a Jisas ingeie a Ha'a-uuri nge a God e
haiholota'inie. Kire ka'a lio saie ike walana mo propet nge
saaileni ko lae-lae suli Dinge Maa'i ikie. Ta'e ikire maraada
nge kire ha'a-oaie mei wala ngeena aana maholo kire lei-leie
a Jisas hunie maenga.
28 Na ma'alana kire ka'a dau oodoie ike nga mei ola hunie
a Jisas ke mae i tehula'ana, ta'e kire haro ha'atohu mola aana
a Paelat hunie ke horo maesie.
29 Na maholo kire ha'a-oaie ahutana mo wala i sulie
maenga nge uusuleni e lae i laona Uusu-uusu Maa'i, kire
oohosie mwaanie po'u-po'u, kire si lai ne'ie i laona kilipwe'u.
30 Ta'e a God e ta'ea lo'u mola mwaanie maenga.
31 Oto puriha'ana, a Jisas e si he'i haata'i lo'u aada
maraana mo maholo hunge hunie mo iini nge kire lae-lae
pe'ie uure i Kalili hunie i Jerusalem. Na ikire oto kire ko
taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas hunie mwala ni
Israel.
32 Na i'emere'i ni oto mere ii'o huni taroha'inie Tataroha
Diana huni'omu. Aena nga taa nge a God e haiholota'inie
hunie mo weuwaka i na'o,
33 e asuie oto hunie ke oa oto hunikie, aana ikie oto mo
kaleda. E asuie haiholota'inge ngeena aana maholo e ta'ea a
Jisas mwaanie maenga. Ruana nga Kana Maa'i e ere i sulie

leune aana e ere uuri, *I'oe oto kaleku, na aehota si'iri no ko haata'inie uri ineu oto aamamu.* *Sam 2:7*

34 Na a God e ta'ea oto mwaanie maenga, na e sa'a he'i mae lo'u aana nga maholo. Aena urine e sai unue uuri, *E to'ohuu oto, ne kei niie ha'adiana'anga huni'omu oto mala nou heiholota'inie hunie a Deved.* *Aesaea 55:3*

35 Na ngaeta Kana Maa'i e ere luhesie lo'u uuri, *O sa'a toli'aasie mwane maa'i i'oe hunie ke kasu i laona kilipwe'u. Sam 16:10*

36 Na kolu meni saie oto uri mei wala ienini e ka'a ere ike i sulie a Deved Inemauri. Aana kolu saie maholo a Deved e mauri ue, e dau i sulie nga taa a God e unue hunie ke asuie. Ta'e maholo e mae, kire haitolinge'inie i saana mo weuwana na sapena e kasu oto.

37 Oto ko he'i ere lo'u i sulie a Jisas, iini nge a God e ta'ea mwaanie maenga, aana ingeie e ka'a kasu ike lo'u mala a Deved.

38-39 "Oto maeni eesiku maa'i, omu ke sai diana aana uri i tehula'ana a Jisas mone melu sai unu tahanga'inie huni'omu uri a God e sai sae'aasie mo ooraha'aanga i'omu. Na ahutana mo iini nge kire hiiwalaimoli aana kire mani oodota'i i maana God, na kire ii'o luheta'i oto mwaanie ha'aloinge na nanamanga aana ooraha'aa. Ta'e mo Ha'atolanga a Mosis mone e ka'a sai luhesi'omu ike mwaanie mo ooraha'aanga i'omu.

40 Oto omu ke kineta'ini'omu mwaanie mei ola nge mo propet kire lae-laenga'inie e oa mola aamiu, nge e te'uri,

41 *!Lio ka'u, i'omu mo iini nge omu ko ha'amwasi eeku a God! Maholo ienini no ko esuie mei ola ni pangata'inge, na ma'alana kire ke lado luhesie huni'omu, ta'e omu sa'a hiiwalaimoli ike aana. !Oto omu kei haro pangata'inie, nge omu ke si mae!"* *Habakuk 1:5*

42 Maholo a Pol na Banabas kirerue ko iisitaa oto mwaanie nume ni palo-palo ngeena, nge mwala ko eitanairerue uri kire ke aaliho'i lo'u mei aana ngaeta Dinge Maa'i Mo Jiu hunie kire ke ere-ere lo'u i sulie walu ola ienini.

43 Na mo iini hunge aana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa nge kire ko palo-paloa God aana nume ni palo-palo ngeena, kire ko lulu i sulie oto a Pol na Banabas. Oto kirerue ko ere-ere pe'ire ni ere ha'asusure uri kire ke hele a'aila'a aana manata-diananga hunie a God.

44 Oto aana Dinge Maa'i Mo Jiu lo'u mei puri, kara'inie ahutana mwala aana huilume ngeena kire loko huni rongoa walana Aalaha.

45 Ta'e maholo mo rato ni mwane ni Jiu kire leesie uri mwala hunge kire loko, kire ko tohungei heota'inirerue, na kire ko ere aaelasirerue na kire ko ne'i-ne'ie mola walana Pol aaopa.

46 Ta'e a Pol na Banabas kirerue mwaka aada mola na
kirerue ko te'uri, “E adona walana God unulana ke hola'i lae
oto huni'omu, ta'e aena aana omu ko leledie mei ola ienini,
nge omu haata'inie oto uri omu ka'a malisine ike helesilana
maurihe huu. Aena urine nge mere kei lae oto mwaani'omu
na mere kei lae oto i saana mo Aapoloa Aaopa.
47 Aena aana Aalaha e tohungei ere hiito'o huni'emeelu
uuri, *Nou ha'a-uuresi'o mala nga raa-raa huni raangie mo*
Aapoloa Aaopa, na hunie o ke haata'inie tala ni meurihe
hunie mwala aana e hai su'u-su'ue aana walumalau.” Aesaea
49:6
48 Oto maholo mo Aapoloa Aaopa kire rongoa mei wala
ngeena, kire ko si tohungei ilenimwa'e na kire ko paalahea
oto Aalaha haahie mei wala ingeie ngeena. Na mo iini nge
a God e lio hilisire hunie kire ke to'o aana maurihe huu kire
hiiwalaimoli oto aana.
49 Aana mei olana nge walana Aalaha e taro i sulie
ahutana mo henue i leune.
50 Ta'e mo rato ni Jiu kire ko ha'a-olaa mo na'ohai mwane
aana huilume ngeena na mo na'ohai keni nge kire ko hele
ma'uta'a aana palonga uri kire ke leledie no'one a Pol na
Banabas. Oto aena mei olana nge mwala ko teunge'inirerue,
na kire oohe aasirerue oto mwaanie po'o ni henue ngeena.
51 Oto e ro hurula'aa kirerue tataa'inie mola wasa-wasa
mwaanie ae'aedarue huni ha'apasulire uri a God kei leie
tata'alanga ikire na uri kirerue sere'inie nga mei ola aana
hanuena ke ha'amada'ararue, oto kire si lae lo'u hunie
huilume i Aekoniam.
52 Ta'e mo iini haalu kire hiiwalaimoli i Antiok kire ko
tohungei ilenimwa'e na kire ko a'aila'a lo'u aana Li'oa Maa'i.

14

A Pol Na Banabas Kire Lae I Aekoniam

1 Oto mala tolahana a Pol na Banabas kirerue mani lai
sili weu no'one i laona nume ni palo-palo mo Jiu wau aana
huilume i Aekoniam, na i leune laeliwalanga ikirerue e saka
lae-lae hule aana mo iini hunge aana mo Jiu na mo Aapoloa
Aaopa kire ko hiiwalaimoli oto.
2-3 Oto e ro hurula'aa kirerue kele ii'o tewa i Aekoniam na
kire a'aila'a mola ni houle'inie walana Aalaha. Na a Aalaha
e niie nanamanga na mo tolimaa hunirerue huni haata'inie
aana mwala uri mei wala i sulie manata-diananga a Aalaha
e to'ohuu. Ta'e mo Jiu nge kire ka'a hiiwalaimoli kire ko
ha'a-olaa ngaeta mo Aapoloa Aaopa uri kire ke leledie mo
iini nge kire hiiwalaimoli.
4 Oto ahutana mwala aana huilume ngeena kire oopa oto
aana e ro pulitaa, ngaeta mo iini kire ne'isae pe'ie mo rato
ni Jiu, na ngaeta mo iini kire ne'isae pe'ie e ro hurula'aa.

5 Oto ngaeta mo Jiu na ngaeta mo Aapoloa Aaopa pe'ie mo
rato ni mwane ikire, kire mani ne'isae tararuru oto huni lai
horo maesie a Pol na Banabas aani uu'iladarue aani heu.
6 Ta'e maholo kirerue rongoa tataroha i sulie ne'isaenga
ikire ngeena, oto kirerue tahi mola hunie po'o ni henue i
Likeonia. I leune kirerue ko si lae kalie lo'u e ro huilume i
Listra na i Debe
7 huni taroha'inie Tataroha Diana hunie mwala.

Mwala I Listra Kire Palo-paloa A Pol Na A Banabas

8 Aana huilume i Listra, ngaeta mwane ae'aena e rarasi e
ii'o wau i leune. E hute aana nikana na e ro ae'aena e aaela
oto urine, na e ka'a sai lae ike.
9 E ii'o mola ko rorongo i sulie walana Pol. Oto a Pol e to'o-
to'omaaie a mwaena, na ko lio saie uri a mwane ngeena e
hiiwalaimoli oto aana a Jisas na ha'a-uurilana e ro ae'aena
e sai lae mola hunie.
10 Oto a Pol ko soi peine hunie na ko te'uri "!O ke uure i
lengi!" Oto a mwaena e si uure mola, na ko lae hailiu oto.
11 Oto maholo kire leesie nga taa a Pol e asuiena, kire ko
soi oto paine aana erenga ni Likeonia, kire ko te'uri "!Ha'ike
eena! E ro god kire ne'i iinoni oto, na kire lae oto mai huni
ii'o pe'ikolu."
12 Oto kire unue sa'a mola a Banabas ingeie oto a Sus,
aalaha haahie mo god ikire. Na aana a Pol ingeie mwane
huni ere-ere, kire unue uri ingeie oto a Hemis, tatahowala
mo god ikire.
13 Nume ni palo-paloa a Sus e kele ii'o mola wau mwaanie
huilume, na oora-oora aana nume ni palo-palo ngeena na
oto ahutana mwala aana huilume kire ko meni sare uunu
ola oto i saana Pol na Banabas. Kire lai ha'alaunie mo
puluke aana mo takai ei, oto kire si toole'i mei i maana para
aana huilume huni uunu ola i saadarue.
14 Oto maholo e ro hurula'aa kire lio saie nga taa ko reune,
kire ko si hakasie mo to'oni ikirerue aani saehuunge, na kire
ko huru oto i matolana mwala pe'ie teanga na kire ko te'uri,
15 "!Mwae! ?E ue ni omu ko te'urine? I'emere'i mere sada
mola mala i'omu. Ta'e mere lae mola mai huni taroha'inie
Tataroha Diana hunie omu ke toli'aasie mola mo nunui ola
mwaakule urine, na hunie omu ke aali'u takoie God Mau-
meuri'e. Aana ingeie mone e ha'aholaa salo, na aano huu,
na aasi, na walu ola nge ko o'o'o i lalo aani.
16 Aana i na'o a God e toli'aasie mwala ke dau mola i sulie
saeda.
17 Oto ma'alana e urine, ta'e e haata'i tarau mola aana
walu ola diana nge ko deu'i. Aana ingeie nge ko niie nemo
uure i lengi, na mo ngeulaa ko repo oto aana maholo aani.
Na ingeie oto e niie mo ngeulaa huni'omu, na e ha'ahonue
saemiu aana ilenimwa'enga."

18 Kirerue ko talei ere-ere hiito'o hunire ka'u urine lae
hule aana kirerue ko weo oto aana erenga, nge kire si
mamalo mwaanie uunu-olanga hunirerue.
19 Oto lae-lae i purine nga maholo e kele tewa, ngaeta
mo mwane ni Jiu uure mwaanie huilume i Aekoniam na
huilume i Antiok aana po'o ni henue i Pisidia kire hule
mai, na kire ko ha'a-olaa mwala ni Listra ngeena uri kire
ke uure honosie e ro hurula'aa. Na kire ko uu'ie a Pol aani
heu, na kire ko we'i ookea oto mwaanie huilume aana kire
lo'onga'inie uri e mae oto.
20 Ta'e maholo mo pwaarongoisuli haalu aana hanuena
kire lae mai uure kali-kelie, oto e uure i lengi, ko si lae mola
wau i laona huilume.

A Pol Na A Banabas Kire Tahi Hunie I Debe

Oto aana hai dinge lo'u i puri, nge a Pol na Banabas kire
si lae lo'u hunie huilume i Debe.
21 Kire taroha'inie Tataroha Diana wau i Debe lae-lae hule
aana mo iini hunge ko ne'i pwaarongoisuli haalu oto nana
a Jisas.

A Pol Na A Banabas Kire Maatolie Mo Soihaada'inge Haalu Aana

Mo Henue Kire Liu Eeni

Oto puriha'ana nge kire si eeliho'i lo'u hunie i Listra, na i
Aekoniam, na i Antiok i Pisidia.
22 Na kirerue ko ere-ere pe'ie mo pwaarongoisuli haalu
a Jisas aana mo henuena huni ere ha'asusure hunie hii-
walaimolinge ikire ke susu. Na kirerue ko ere uuri hunire.
“Omu ke hiiwalaimoli tarau mola aana a Jisas, aena aana
mo maholo hunge kolu kei lae oodoie aasanga puriha'ana
kolu ke si hule aana Aalahanga a God.”
23 Na i laona ahutana mo soihaada'inge kirerue lio hilisie
mo na'ohai mwane huni na'oda. Na kirerue ii'o mola pe'ie
oolongaunge na aarenga'inge talada, na kirerue toli'aasire
mola hunie a Aalaha, iini nge kire hiiwalaimoli oto aana.
24 Oto kirerue liuhie lo'u po'o ni henue i Pisidia, na kire
lae hule lo'u hao aana po'o ni henue i Pampilia.
25 Kirerue taroha'inie Tataroha Diana hunie huilume i
Pega, oto kire si lae lo'u hunie huilume i Atalia.
26 Oto kirerue ta'e aana ngaeta haka, kire si eeliho'i lo'u
hunie i Antiok aana po'o ni henue i Siria. Kirerue ko
eeliho'i ngeena takoie soihaada'inge nge e uusunge'inire
ka'u huni taroha'inie Tataroha Diana, na kire niirerue ka'u i
nimana a God hunie ke kineta'inirerue aana asunge kirerue
si ha'amangoa ngeena.
27 Oto maholo kirerue hule lo'u i Antiok kire si lokoa
ahutana mo iini aana soihaada'inge. Na kire ladoa ahutana

walu ola nge a God e asui'i hunirerue, aana e tahanie ngaeta maa aana hiiwalaimolinge hunie mo Aapoloa Aaopa ke sili no'one mai i sulie.
28 Na kirerue ii'o tewa pe'ie mo pwaarongoisuli a Jisas aana hanuena.

15

Mo Hurula'aa Kire Mani Ere I Sulie Ha'a-uurilana Mo Aapoloa Aaopa

1 Oto ngaeta mo mwane ni Jiudia kire lae mai hule i Antiok kire ko aehota ha'a-uusulie oto mo mwaasine aana hiiwalaimolinge na kire ko te'uri, “Mala uri omu ka'a torihesi'o ike mala Ha'atolanga a Mosis e unue kolu ke asuie, nge a God e sa'a roro'a ha'a-uuri'omu ike.”
2 Ta'e a Pol na Banabas kire ka'a ne'isae tararuru ike pe'ire, oto kire ko tohungei ere haitelili oto pe'ie mo mwaena, na kire ko ere tewa honosire. Oto lae-lae kira hiiwalaimoli i Antiok kire unue a Pol na Banabas na ngaeta mo mwane kire ke lae ta'au i Jerusalem ni ere pe'ie mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge i sulie mei ola ienini.
3 Oto aana soihaada'inge e uusunge'inire huni lae i Jerusalem, nge kire liu aana e ro po'o ni henue i Ponisia na i Samaria. Kire lae pe'i maatolie kira hiiwalaimoli aana mo hanuena, na kire ko laenga'inie uri mo Aapoloa Aaopa kire ko aehota hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Na kira hiiwalaimoli aana mo leune kire ko tohungei ilenimwa'e aana kire rongoa mei ola ienini.
4 Maholo a Pol na Banabas kire lai hule ta'au i Jerusalem mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge, na ahutana soihaada'inge kire tohungei tola konirerue. Oto a Pol na Banabas kire ko unu tahanga'inie hunie mwala walu ola nge a God e asui'i hunirerue aana asunge ikirerue.
5 Ta'e ngaeta mo Parise nge kire hiiwalaimoli oto aana a Jisas kire uure, oto kire ko te'uri, “E tohungei roro'a oto liutaa hunie mo Aapoloa Aaopa nge kire ko sare lulu i sulie a Jisas ke tola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis na kire ke torihesi'o.”
6 Oto mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge kire ruru, kire ko si ere i sulie mei olana.
7 Na purine kire ere hiito'o oto i sulie, a Pita e uure i lengi, oto ko te'uri, “Maeni eesiku maa'i, omu meni saie oto uri a God e lio hilisieu oto wau i na'o mwaanie pulitaa ikolu hunie ineu ne ke hola'i laenga'inie Tataroha Diana hunie mo Aapoloa Aaopa hunie ikire no'one kire ke hiiwalaimoli aana Jisas.

8 A God mone e saie mola lo'onga'inge ta'ena nga iinoni,
na e haata'inie oto uri e saeto'o aana mo Aapoloa Aaopa
no'one aena aana e niie no'one Li'oa Maa'i hunire mala e
niie hunikolu mo Jiu.
9 E ka'a asuie ike nga mei ola ke aaopa i matolakaelu.
E ta'aasie mo ooraha'aanga mo Aapoloa Aaopa aena kire
hiiwalaimoli mala e asuie ka'u aakaelu mo Jiu.
10 ?Oto e ue ni omu ko sare ha'angei-ngeie a God urine?
Mwaanie omu ko sare da mola uri hunie kira hiiwalaimoli
ke lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis nge hule aana mo
weuwaka na ikie maraaka no'one kie dau aasaie mola lulu
i sulileni.
11 !Ha'ike! Ikie, kie hiiwalaimoli uri a God ko ha'a-uurikie
mo Jiu mola aena aana manata-diananga nge Aalaha ikie a
Jisas e niie naka. Na ha'a-uurilana mo Aapoloa Aaopa ko
lae urine no'one.”
12 Mo erenga ngeena e da kire mani rohu, na kire ko rongo
mola i sulie a Pol na Banabas kirerue ko ladoa mo hu'i-hu'ite
na mo tolimaa nge a God e da kire asui'i i matolana mo
Aapoloa Aaopa.
13 Oto maholo kirerue ere-ere mango, a Jemes ko aehota
ere uuri, “Maeni eesiku maa'i, omu ke pwaarongo ka'u
hunieu.
14 A Saemon Pita e si lado diana aana tala nge a God e
hola'i haata'inie kineta'inge ingeie hunie mo Aapoloa Aaopa
hunie ikire no'one kire ke ne'ie mo iinoni ingeie.
15 Na walana mo propet e tohungei sada no'one mola,
aana nga iini e te'uri,
16 *Ne kei he'i ooli lo'u mei na ne kei esu diana aana lo'u
nume a Deved Inemauri nge e aa'oho oto ngeena. Ne kei
so'ohie ahutana mo makaka'ai ola aana nume ngeena. Ne
kei lado'i na kei he'i me'uta'a lo'u.*
17 *Oto aena aana mei ola ienini, ngaeta mwala lo'u aana
walumalau kire kei lo'ohieu, na mo Aapoloa Aaopa nge nou
lio hilisire oto, ikire no'one kire ke ne'ie mwala ineu. Walana
Aalaha oto ienini.*
18 *Na ingeie oto e asuie mwala ke saie walu olana oto wau
i na'o.”* *Emos 9:11-12*
19 Oto a Jemes ko te'uri lo'u, “Ne'isaenga ineu e uuri. Kolu
ke su'uri da aasanga hunie mo Aapoloa Aaopa maholo kire
ko si aehota lulu i sulie a God.
20 Ta'e hunie hanuelamanga ke ii'o i matolaka, e diana
hunie kolu ke uusu-uusu mola hunire ni ha'arongora uri
kire ke su'uri esuie mo ola e lio mama'ela'a aakaelu mo Jiu,
mala ngaulana mo ngeulaa nge kire uunu ola aani i saana
mo li'oa aaela, wa aeni-olanga pe'ie nga iini. Na kire ke
su'uri ngeue ta'ena nga ola mauri nge li'oilana e lae hunie
ke mae, na kire ke su'uri ngeue no'one nga mei epu.

21 Aena mo ola ienini kire tohungei aaela aakaelu mo Jiu,
sulie uure oto mai na'o ha'a-uusulinge aana mo Ha'atolanga
a Mosis e lae i laona ahutana mo huilume ikolu, na saailana
ko lae-lae oto suli Dinge Maa'i ikolu mo Jiu i laona mo nume
ni palo-palo ikolu.”

Mo Hurula'aa Kire Uusu-uusu Hunie Mo Aapoloa Aaopa

Kire Hiiwalaimoli

22 Oto mo hurula'aa na mo rato na ahutana mwala aana
soihaada'inge, kire mani ne'isae tararuru huni lio hilisie
ngaeta mo mwane aada huni uusunge'inire pe'ie a Pol
na Banabas i Antiok. Oto kire lio hilisie a Saelas na
a Jiudas nge ngaeta sata aana a Basabas, aana ikirerue
e ro na'ohai mwane nge ahutana ruruhaa kire tohungei
ha'ama'u aadarue.
23 Na kire uusunge'inie uusu-uusu pe'irerue na uusu-uusu
ngeena e te'uri.

Huni'omu mo Aapoloa Aaopa.

I'omu mo Aapoloa Aaopa nge omu ko o'o'o i Antiok
na i Siria na i Silisia, i'omu mo eesimeelu oto aana omu
hiiwalaimoli aana Kraes. Oto i'emeelu mo hurula'aa na
mo rato aana soihaada'inge mai leu i Jerusalem melu ko
niie saedianangа i'emeelu huni'omu.
24 Melu rongoa uri ngaeta mwala aana pulitaa i'emeelu
kire lai hule wau i seemiu, na kire kotahi'omu oto aani
wala na ko hurosie saemiu. Ta'e walu ola ngeena melu
ka'a unu'i ike hunire hunie kire ke lae wau i unu'i
huni'omu.
25 Oto melu meni ne'isae tararuru huni lio hilisie nga
ro mwane huni uusunge'inirerue wau i seemiu. Na kire kei
lae wau pe'ie e ro malahumeelu diana a Banabas na Pol,
26 nge kirerue kara'i mae i tehula'ana asunge Aalaha
ikie a Jisas Kraes.
27 Oto melu ko uusunge'inie a Jiudas na Saelas hunie
kire ke ere luhesie diana aana huni'omu walu ola nge melu
unu'i i laona uusu-uusu ie.
28 Oto lo'onga'inge a Li'oa Maa'i na i'emeelu no'one uri
melu ke su'uri ha'ahi'ei'omu aana nga mo ola mwaanie
mo na'ohai ola ienini.
29 Omu ke su'uri ngaa nga mei ngeulaa nge uunu-olanga
aana e lae i saana mo li'oa aaela, na omu ke su'uri ngeue
mo epu, na omu ke su'uri ngeue ta'ena nga ola mauri nge
li'oilana e lae, na omu ke su'uri aeni ola pe'ie nga iini. Oto
kei tohungei diana oto liutaa i matolakaelu hunie omu ke
lulu i sulie mo ha'atolanga ienini.

Oto saedianangа paine huni'omu. Ingeie otona.

30 Oto soihaada'inge e uusunge'inie e hai mwane ngeena,
na kire lai hule oto wau i Antiok nge kire si lokoa ahutana
mo iini aana soihaada'inge.
31 Na maholo kire saaie uusu-uusu ngeena, ruruhaa ko
si tohungei ilenimwa'e haahie mei wala ni ere ha'asusure
ngeena.
32 A Jiudas na a Saelas ikirerue nga ro propet no'one,
oto kire ere-ere nada ni ere ha'asusure huni ha'a-a'aila'aa
hiiwalaimolinge ikire.
33 Maholo kirerue ii'o tewa mango i Antiok, mo mwaasine
i lalo aana Kraes kire si toli'aasirerue aani henuelamanga
na kirerue si eeliho'i lo'u i saana mwala i Jerusalem nge kire
uusunge'inirerue mai.†
35 Ta'e a Pol na Banabas kire oore mola i Antiok, na
ikirerue na ngaeta mwala hunge lo'u kire ko ha'a-uusulie
mwala pe'i taroha'inie walana a Aalaha.

A Pol Na Banabas

Kirerue Ere Haitelili

36 Oto lo'u mei puri a Pol ko te'uri hunie a Banabas, “Kure
ke aaliho'i lo'u i kelie mo eesikaelu kira hiiwalaimoli aana
ahutana mo henue kure liu mei taroha'inie walana Aalaha
aani, hunie kure ke leesie kire ko lae oto uri taa.”
37 A Banabas e ilenimwa'e taane mola, na e tohungei
saeto'o aana a Jon Mak ke hakusirerue.
38 Ta'e a Pol e lo'onga'inie uri e ka'a diana ike hunie kire
ke toolea lo'u, aana e ka'a lae tara'asi ike pe'irerue huni
ha'amangoa asunge, aana e lae-lae ka'u pe'irerue hola'ina'o,
ta'e e aaliho'i mola mwaanire i Pampilia.
39 Kire tohungei ere haitelili hiito'o i sulie, na lae-lae kire
ko oopa oto.† A Banabas ko toolea oto a Jon Mak, na kirerue
ko lae oto aana haka hunie mala-malau i Saepras.
40 Ta'e a Pol e lio hilisie mola a Saelas huni hekusie,
na mo mwaasine aana hiiwalaimolinge kire ko aarenga'i
taladarue, na kire niire wau oto i nimana a God hunie ke
lio i sulire.
41 Kire lae, kire lai liuhie e ro po'o ni henue i Siria na i
Silisia na a Pol ko lae pe'i ha'a-a'aila'aa mo soihaada'inge.

16

A Timoti E Lae Pe'ie

---

† **15:33** 15:33 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 34 uuri, “Ta'e a Saelas e oore mola.” † **15:39** 15:39 Li'oa Maa'i e asuie erenga haitelili ngeena e da mei ola diana, aana urine e to'o aana e ro pulitaa huni uusunge'inire huni lai taroha'inie Tataroha Diana. Na lae-lae a Pol na Mak na Banabas na Saelas kire mani he'i malahune lo'u. Leesie 1 Korinit 9:6, 2 Timoti 4:11, na 1 Pita 5:12-13.

A Pol Na A Saelas

1 Kira Pol kire lai hule wau aana huilume i Debe, oto
puriha'ana kire si lae lo'u hunie huilume i Listra nge kire
oodoie ngaeta pwaarongoisuli a Jisas, satana a Timoti.
Aamana mwane aana mo Aapoloa Aaopa, ta'e nikana keni
ni Jiu nge ko lulu i sulie a Jisas.†
2 Mo mwaasine i lalo aana Kraes i Listra na i Aekoniam
kire tohungei ne'isae paine aana a Timoti,
3 oto a Pol ko sare toolea pe'ire. Ta'e mo Jiu aana po'o ni
henuena kire saie mone a Timoti e ka'a torihesi'o ue aana
aamana nga mwane aana mo Aapoloa Aaopa. Oto ma'alana
kire unue ingeie mwane ni Jiu taane i sulie a nikana, ta'e
kire ka'a tohungei hikusie ike. Oto mwaanie kire upwesie
lo'u, a Pol e si torihesi'o aana a Timoti.
4 Oto kira Pol kire ko lae i laona mo huilume pe'i
laenga'inie hunie mo soihaada'inge uri kire ke lulu i sulie
mo ha'atolanga nge mo hurula'aa na mo na'ohai mwane
ta'au i Jerusalem kire uusu'i hunire.
5 Oto hiiwalaimolinge mo soihaada'inge ko si susu, na suli
dinge mwala haalu ko sili lo'u mei i laona soihaada'inge.

A God E Unue A Pol Ke Lae I Masedonia

6 Kira Pol ko lai liuhie mo to'o-to'olana e ro po'o ni henue
hai aaopa'i i Frijia na i Kalesia. Kire oala'i huni eeli'u takoie
po'o ni henue i Esia huni taroha'inie Tataroha Diana i leune
no'one, ta'e Li'oa Maa'i e uure honosire.
7 Oto maholo kire hule aana taitelihana po'o ni henue i
Misia, kire ko deu aahonga huni eeli'u oto lo'u takoie po'o
ni henue i Bitinia, ta'e Li'oa Maa'i a Jisas e uure honosire
lo'u.
8 Oto kire liue mola mo henue i Misia, na kire oodo mola
hunie huilume i Troas.
9 Oto aana hai rodona a Pol ko leesie mei haata'inge uri
mwane ni Masedonia e lae mai haaraie ko te'uri, “O ke lae
mai Masedonia huni pe'i'emeelu.”
10 Purine a Pol e leesie mei haata'inge ngeena, nge melu†
si teule'i huni lae hunie po'o ni henue i Masedonia, aana
melu saie oto uri a God nge e soi'emeelu huni lai taroha'inie
Tataroha Diana hunie mwala i Masedonia.

A Lidia E Hiiwalaimoli I Pilipae

11 Melu ta'elie haka i Troas nge melu si oodo hunie
mala-malau i Samotres. Oto aana hai dinge i puri, melu

---

† **16:1** 16:1 Mo Jiu kire mani unue uri a Timoti ingeie ngaeta iini aada aana nikana keni ni Jiu, na mo Aapoloa Aaopa kire unue uri a Timoti ngaeta iini aada aana aamana mwane aana mo Aapoloa Aaopa. † **16:10** 16:10 Aana mei wala “melu” e si lae mai aana tatala ie, nge kie saie uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie kira Pol i Troas huni lae pe'ire.

lae mwaanie mala-malau ngeena, melu si lae lo'u hunie
huilume i Niapolis.
12 Oto uure i leune melu lae lo'u hunie huilume i Pilipae,
ngaeta na'ohai huilume aana aapai henue aana po'o ni
henue i Masedonia. Mo mwane ni Rom kire hiito'o aana
huilumena na kire ii'o mola i memelutana inemauri ni Rom.
Melu ii'o i leune hunie ngaeta mo hei dinge
13 na aana Dinge Maa'i Mo Jiu, melu lo'onga'i huni lae i
nume ni palo-palo mo Jiu, ta'e nga nume ni palo-palo ha'ike
i leune. Oto melu iisitaa mwaanie huilume ngeena, na melu
lae i sulie wai aana melu lo'onga'inie uri sa'a mola mo Jiu
kire to'o aana nga kele leu huni aare-aarea God i leune. Oto
melu leesie ngaeta mo hu'e ni Jiu kire loko, nge melu si ii'o
i aano huni ere-ere pe'ire.
14 Na ngaeta hu'e aada satana a Lidia keni ni Taeataera.
Ingeie ngaeta keni aana mo Aapoloa Aaopa, na asunge
ingeie oto huni ha'aholinge'inie mo sala nonoro'a holiteni
e paine oto liutaa. Ingeie ko palo-paloa no'one a God, na
maholo ko pwaa-pwaarongo i sulie a Pol, a God e tahanie
manatana hunie ke hiiwalaimoli aana mo erenga a Pol.
15 Oto ingeie na ahutana mwala aana nume ingeie kire si
loto maa'i na ko haarai'emeelu oto huni lae wau i nume
ingeie, na ko te'uri, “Mala uri omu ko lo'onga'i uri nou
hiiwalaimoli to'ohuu aana Aalaha, nge omu ke lae ka'u mei
ii'o i nume ineu.” Oto aana e ere ha'a-ola'emeelu urine, nge
melu si lae huni ii'o pe'ie i nume ingeie.

A Pol Na Saelas Kire Ii'o I Laona Nume Ni Ho'o

16 Oto aana ngaeta hai dinge maholo melu ko lae aana leu
ni aarenga'inge i sulie wai ngeena, melu oodoie nga keni
haalu ko eu'esu mala koni-konihe nana ngaeta mo mwane.
Na a keni ngeena li'oa aaela nge aana, na ko unu-unue walu
ola kei reu ue mai. Na mo mwane paine haahie koni-konihe
ngeena kire ko tohungei tei-terie mei to'oha paine aana.
17 A keine e lae i suli'emeelu a Pol oto mola pe'ie soinge
oto paine na ko te'uri, “Mo mwane ngeena ikire mo mwane
au'esu a God Hahu'ana Nanama, na kire ko lae pe'i unu-
unue tala ni ha'a-uuringe ingeie huni'omu.”
18 Mo dinge hunge a keine ko te'urine oto mola, lae-lae
hule aana a Pol e ka'a sare rongoa oto. Oto a Pol e saro
wau takoie, na ko te'uri hunie li'oa aaela ngeena, “Aana
satana Jisas Kraes no ko unue oto huni'o o ke lae mwaanie a
keni ngeena.” Na oto mola aana maholoi satona li'oa aaela
ngeena e tolana tahi oto mwaanie a keine.
19 Na maholo mo mwane paine haahie a keine kire leesie
uri tala ni teri-to'ohanga ikire e mango oto, kire si tapolie

a Pol na Saelas, kire ko ookerarue oto i saana mo mwane
paine i nume ni rururu aana huilume ngeena.
20 Kire toolera mai saana mo mwane lei-lei na kire ko
te'uri, “E ro mwane ie, e ro mwane ni Jiu ni ie, na kirerue
ko tohungei hurosie huilume ikolu.
21 Na kire ko ha'a-uusulie mwala aana tolahai ola e
tohungei lae hu'ite'i mwaanie tolahaka. Aana ikie mo Rom
kie ka'a sai lae ike i sulie mo tolahai ola urine.”
22 Oto ahutana mwala e ruru mei aana leune kire ko si
pe'ie mo mwane paine huni waelie a Pol na Saelas. Oto mo
mwane lei-lei kire unue ngaeta mo ramo huni ta'aasie mo
sala ikirerue na huni repusirerue.
23 Maholo kire tohungei repu aaelasirerue mango, kire
si lai ne'irerue i laona nume ni ho'o, na kire ko unue uri
poro paine haahie nume ni ho'o ke tohungei kakali diana
aadarue.
24 Oto aena mei olana, nge e lai ne'ire oto i laona duru
ooreta hunie mo iini e tohungei aaela liutaa, na ko ho'osie
ae'aedarue oto i denumana e ro hai dango oto paine.
25 Oto i upui rodo a Pol na Saelas kirerue ko aarenga'i
pe'ie kananga ni lahea God. Na mo iini nge kire ii'o no'one
i nume ni ho'o kire ko rorongo mola i sulirerue.
26 Kire si apara'i na paineha'ana nunu ko nunu oto, na
poo-pootana nume ni ho'o ngeena ko esule'i mango oto. Na
maholoi satona no'one ahutana mo maa kire taha mango,
na mo iieli heu kire mani siki oto mwaanie ki'i-ki'ine na
ae'aena ahutana mwala i laona nume ni ho'o.
27 Maholo poro paine aana nume ni ho'o e lio na ko leesie
uri ahutana mo maa aana nume ni ho'o kire mani taha
mango, oto ko lo'onga'inie uri ahutana mwala i laona nume
ni ho'o kire tahi mango oto. Oto e darasie naihi ingeie, ko
si deu ni horo'ie mola maraana.†
28 Ta'e a Pol e soi peine hunie na ko te'uri, “O ke su'uri
horo'i'o maraamu aana ahutameelu taane mola mai ienini.”
29 A poro paine ngeena ko eriri mola aana ko me'u, na ko
soi oto hunie nga sine. Oto ko huru weu i laona nume ni
ho'o, na ko pouruuru oto i na'ona a Pol na Saelas.
30 Oto e toolerarue poi sinaha, ko si dolosi aadarue uuri,
“?Nga taa ni ne kei da hunie a God ke ha'a-uurieu?”
31 Oto kire ko te'uri hunie “O ke hiiwalaimoli mola aana
a Jisas aana ingeie oto Aalaha, na a God ke si ha'a-uuri'o, na
e urine no'one hunie uluhe i'oe.”
32 Na kire ko unue oto walana Aalaha hunie poro paine
ngeena na hunie ahutana mwala nge kire ii'o i nume ingeie.

---

† **16:27** 16:27 Aana ha'atolanga mo Rom, mala uri nga mwane e ii'o i nume ni ho'o ko tehi, nge mo ramo kire ko kakali aana maholona, horo'ilada kei lae. Leesie nga taa e rau aana mo ramo nge kire kakalie a Pita aana Palonga 12:19.

33 Oto aana hai rodona kire ko tohungei lio i suli diana
aadarue, na kire ko hodalie mo malaka i sapedarue. Na
maholoi satona no'one ingeie na ahutana mwala aana uluhe
ingeie kire ko meni loto maa'i oto.
34 E toolea a Pol na Saelas wau i nume ingeie, ko si nii
ngeulaa adarue. Na ahutana mwala aana nume ingeie kire
ko ilenimwa'e oto aana kire mani hiiwalaimoli aana a God.
35 E dangi ho'owa na mo mwane lei-lei kire uusunge'inie
mo ramo huni ha'a-iisitaanga'inirerue.
36 Oto poro paine aana nume ni ho'o ko te'uri hunie a Pol,
“Mo mwane lei-lei kire unue uri i'omore'i a Saelas more sai
ii'o luheta'i oto. Oto more sai lae oto, na more ke su'uri
tolahi'e lo'u.”
37 Ta'e a Pol e te'uri mola hunie mo ramo ngeena,
“I'emere'i e ro mwane ni Rom ni ie, na kire tohungei
waelie oto ha'atolanga aana kire ka'a toli'aasi'emere'i huni
ere luhesie nga mei ola hunire, ta'e kire rapusi'emere'i
mola mwaakule i maana mwala, na kire ne'i'emere'i i
laona nume ni ho'o. ? Oto e ue ni kire ko si sare
toli'aasi'emere'i mola mumuni aana maholo ienini? !Ha'ike!
E malisine ikire maraada ni kire kei haro lae mai huni ha'a-
iisitaanga'ini'emere'i mwaanie nume ni ho'o.”
38 Oto mo ramo ngeena kire si lae, kire ko lai ha'arongoa
mo mwane lei-lei. Na maholo kire rongoa uri a Pol na Saelas
ikirerue e ro mwane ni Rom, nge kire ko si tohungei me'u.
39 Oto kire lae mai saana a Pol na Saelas, kire ko
si unue saehuunge ikire hunirerue, na kire ko ha'a-
iisitaanga'inirerue oto mwaanie nume ni ho'o, na kire
ko eitanairerue uri kirerue ke lae mwa-mwanoto mola
mwaanie huilume.
40 Maholo a Pol na Saelas kire iisitaa oto mwaanie nume ni
ho'o, kire si lae wau i nume a Lidia na kire ko ere ha'asusure
mo mwaasine i lalo aana Kraes lo'u hunie hiiwalaimolinge
ikire ke susu. Oto e mango urine, nge kire si lae mwaanie
huilume ngeena.

17

A Pol E Laeliwala I Tesalonaeka

1 A Pol na Saelas kirerue lae i liu i huilume i Ampipolis
na huilume i Apolonia kire si lai hule wau aana huilume i
Tesalonaeka. Na mo Jiu kire to'o aana nga nume ni palo-
palo no'one i leune.
2 Na i sulie tolahana a Pol aana ta'ena nga huilume, e lae
oto ko lai aare-aarenga'i pe'ire na ko lai ere-ere pe'ire, na ko
saaie Uusu-uusu Maa'i nada. Na e ii'o i leune hunie e oolu
Dinge Maa'i Mo Jiu,

3 na ko lado luhesie mo ne'isaenga hunire aana mo wala
i laona mo Uusu-uusu Maa'i. Na e tohungei haata'i diana
aana hunire uri a God e oala'inie oto uri a Kraes kei
sapesalu, na puriha'ana kei he'i meuri eeliho'i lo'u mwaanie
maenga. Na e te'uri, “A Jisas nge no ko houle'inie huni'omu
ienini, ingeie oto a Kraes nge omu ko maa-maa'oohie.”
4 Oto ngaeta mo Jiu kire hiiwalaimoli oto aana mei wala
ngeena, na kire ko lulu i sulie oto a Pol na Saelas. Na mo
iini hunge aana mo Aapoloa Aaopa nge kire ko palo-paloa
God, na ngaeta mo iini hunge aana mo na'ohai keni peine
kire ko lulu i sulie oto no'one a Pol na Saelas.
5 Ta'e mo rato ni Jiu kire ko tohungei heota'inire, oto kire
lai rurue mo iini hunge aana kira holo-holo amaa, kire ko si
aehotaa maaola-olanga. Oto kire huru weu i nume ngaeta
mwane satana a Jeson aana kire ko lio hunie a Pol na Saelas
huni toolerarue i na'ona mo rato ni mwane.
6 Ta'e maholo kire ka'a lio oodoie e ro mwane ngeena, oto
kire si tapolie mola a Jeson na ngaeta mo mwaasine i lalo
aana Kraes, na kire ko we'i ookera oto wau i na'ona mo rato
ni mwane aana huilume ngeena. Na kire ko soi oto paine,
kire ko te'uri, “E ro mwane nge kire ko hurosie ahutana mo
henue, kirerue hule lo'u mei laona huilume ikolu ie.
7 Na a Jeson e toli'aasirerue hunie kirerue ke ii'o i nume
ingeie. Oto ahutada kire ko meni lae hu'isie mo ha'atolanga
inemauri ni Rom aana kire ko unue uri ngaeta mwane
aaopa, ingeie oto na'ohai inemauri, na satana a Jisas.”
8 Oto mo Jiu kire tohungei da mahuro oto hiito'o pe'ie
mo wala urine hunie saena ahutana mwala aana huilume
ngeena na oto mo rato ni mwane no'one.
9 Lae-lae kire ko deu rarahie oto a Jeson na ngaeta mo
mwaasine i lalo aana Kraes hunie kire ke hiri aani to'oha,
oto puriha'ana kire si toli'aasie kire ke lae.

A Pol Na Saelas

Kire Laeliwala I Berea

10 Oto maholo na ko si rodo, mo mwaasine i lalo aana
Kraes kire si uusunge'i mumuni aana a Pol na Saelas hunie
huilume i Berea. Maholo kirerue hule ta'au i Berea kirerue
lae oto hunie nume ni palo-palo mo Jiu.
11 Na aana huilume ngeena, tolahana ahutana mwala
e tohungei diana, liue mwala i Tesalonaeka. Mo Berea
kire tohungei mwa'e-mwa'e ni rongo i sulie walana Pol pe'i
heitalea mo wala ngeena i laona mo Uusu-uusu Maa'i, ohe
kire to'ohuu wa ha'ike.
12 Na hungelana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa na ngaeta
mo na'ohai keni aada kire mani hiiwalaimoli oto no'one.

13 Ta'e maholo mo rato ni Jiu weu i Tesalonaeka kire
rongoa uri a Pol ko taroha'inie lo'u walana God ta'au i Berea,
kire lae mai kire ko si ere i saena mwala hunge lo'u aana
huilume ngeena hunie kire ke saewasulirerue.
14 Oto mo mwaasine i lalo aana Kraes kire uusunge'inie
a Pol mwaanie hanue ngeena hunie nga leu kara'inie aasi,
ta'e a Saelas na Timoti kirerue oore mola i Berea.
15 Na mo iini nge kire hakusie a Pol kire lae tara'asi oto
pe'ie hule aana huilume i Atens. Oto puriha'ana kire lae
mwaanie a Pol aana huilume ngeena, kire si lae pe'ie mei
wala a Pol hunie a Saelas na Timoti uri kirerue ke lae lau-leu
i saana Pol.

A Pol E Laeliwala I Atens

16 Maholo a Pol ko maa'oohie a Saelas na a Timoti wau
i Atens, saena ko tohungei huu aana ko leesie huilume
ngeena e honu mola aana nunune mo pweai god.
17 Oto e lae i laona nume ni palo-palo mo Jiu huni ere-ere
nada na ta'ena nga iini ko lae no'one mai huni palo-paloa
God pe'ire. Na suli dinge ko lae-lae no'one aana leu ni uusi'e
huni ere pe'ie mwala nge kire ko lae-lae mai i leune.
18 I Atens mo pulitaa oto hunge mala mo Epikiurian na mo
Stoek† kire ko ere-ere oto hiito'o i sulie nga taa e tohungei
roro'a hunie mauriha'ana iinoni. Oto ngaeta mo ha'a-uusuli
aana e ro pulitaa ngeena kire rongoa ere-erenga a Pol, oto
kire ko te'uri, “?Nga taa ni e rongo mala wisi ko nore-nore
ngeena? ?Nga taa ni a mwaena ko sare unuena?” Na ngaeta
mo iini ko te'uri, “Ohe ko ere i sulie ngaeta god aana mo po'o
ni henue hai aaopa'i ni ngeena.” Kire ko ere urine aena
aana a Pol ko taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas na
ta'ela'inge ingeie mwaanie maenga.
19 Oto kire toolea a Pol i na'ona pulitaa ni lei-lei nge kire
haara'inire aana Ariopagas,† na kire ko dolosi aana, kire ko
te'uri, “Melu ko sare saie mei ha'a-uusulinge haalu nge o ko
laenga'inie ngeena.
20 Aana mo wala o ko unu'i ngeena, kire kele rongo aaopa
huni'emeelu. Oto melu ko tohungei sare sai diana aana mei
ha'a-uusulinge haalu ngeena.”
21 Aana mwala ni Atens na mo awataa nge kire lae mai
ii'o aana huilume ngeena kire sai te'urine tarau. Aana kire

---

† **17:18** 17:18 Pulitaa mo Epikiurian ngeena kire hiiwalaimoli uri e lae wai roro'a hunie mo iinoni kire ke da mola mo ola hunie kire ke ilenimwa'e. Ta'e pulitaa mo Stoek ngeena kire hiiwalaimoli uri e lae wai roro'a hunie mo iinoni kire ke su'uri deu mola i sulie hari-huninge ikire, ta'e kire ke asuie mola nga taa kire lo'onga'inie e oodo. † **17:19** 17:19 Pulitaa kire haara'inie Ariopagas ngeena ko lio i sulie mo ha'a-uusulinge uri taa kire sai maaie i laona huilume ikire ngeena.

ii'o oto mola huni rongo hunie ta'ena nga mei ola haalu ko
reu huni lalado i sulie.
22 Oto a Pol e uure i na'ona pulitaa ngeena, ko si te'uri, “Mo
Atens, nou lio saie uri omu tohungei diana aani palonga.
23 No ko ere urine aena aana maholo nou lae-lae hailiu i
laona huilume i'omu, nou leesie mo leu oto hunge nge omu
ko aare-aarenga'i eeni, na nou leesie omu uusue no'one mo
wala aana ngaeta ora ni uunu-uunu e te'uri, ‘Ora ni uunu-
uunu i saana li'oa kolu ka'a saie.’ Oto li'oa nge omu ko palo-
paloa urine, ma'alana omu ka'a saie, ta'e ingeie nge no ko
ere-ere i sulie huni'omu ienini.
24 Li'oa ngeena ingeie oto God nge e ha'aholaa walumalau
na ahutana mo ola i lalo aana, na ingeie nge e aalaha haahie
i Lengi na mai aano. Oto e ka'a o'o'o ike i laona mo nume
maa'i ikie mo iinoni nge kie ko eu'esui'i.
25 Na e ka'a hari hunie ike nga mei ola hunie kie ke pe'ie
aana. !Ha'ike! Ingeie maraana ni e niie mauringe hunikie,
na e niie walu ola nge kie to'o aani.
26 A God e ha'aholaa eetana nga mwane a Adam, na
mwaanie mola ta'a-ta'a iinoni ngeena nge a God e si esuie
mo taungei iinoni hai aaopa'i hunie kire ke lai ii'osie
walumalau. Na e totohoa oto mo leu hunie kire kei ii'o aani,
na e pongie oto mauringe ikire.
27 A God e asuie walu ola ngeena aena aana e saeto'o aana
kie ke haitalea, na maholo kie kei heitalea, kie kei haro lio
oodoie taane, aena aana e ka'a ii'o ha'ataulie ike nga iini
aaka.
28 Mala ka'u ngaeta mwane saenanau i'omu e uusue wau
i na'o uuri, ‘Aena aana a God mola e da kie ii'o i laona
walumalau, na kie ko meu-meuri, na kie sai lae hailiu.’ Na
e uusue no'one uuri, ‘Ahutaka kie mani ne'ie mo mwela
ingeie hali'ite.’
29 Oto aena a God e niie mauringe hunikie mala mo mwela
ingeie, nge kie ke su'uri ne'i-ne'isae uri a God nga ola kie
sai eedumie mola aani kol wa aani siliva wa aani heu.
Aana a God e ka'a urihana ike ola nge nimana iinoni wa
saenanaunge iinoni e sai esuie.
30 Wau i na'o maholo mwala kire ka'a lio saie ue a God,
e ka'a ha'aloire ike. Ta'e maholo ienini nge ko tohungei ere
hiito'o hunie ahutana mwala i laona walumalau uri kire ke
oonisae mwaanie mo ooraha'aa ikire.
31 Aana e pongie oto hai dinge hunie kei leie walumalau
aana, na kei leie mwala oto i sulie nga taa e saie e oodo
ta'ingelu. Na e lio hilisie oto iini nge kei leie mwala urine,
na e haata'i diana aana oto hunie ahutana mwala aana e
ta'ea ka'u iinine mwaanie maenga.”
32 Maholo mwala kire rongoa uri a Pol ko ere i

sulie ta'ela'inge mwaanie maenga, oto ngaeta mo iini ko
ha'amwasi mola aana. Ta'e ngaeta mo iini kire ko te'uri,
“Melu saeto'o aana o ke ere i sulie mei ne'isaenga ngeena
lo'u aana nga maholo.”
33 Oto a Pol e si lae mwaanie pulitaa ngeena.
34 Ta'e ngaeta mo iini kire ko lulu i sulie oto walana a Pol
na kire ko hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Na ngaeta mo iini
aada nge a Daeonisias ngaeta mwane no'one aana pulitaa
Ariopagas ngeena, pe'ie ngaeta hu'e satana a Damaris, na
ngaeta mwala lo'u.

18

A Pol E Lae i Ha'a-uusulie

Mo Korinit

1 Oto puriha'ana a Pol e uure mwaanie i Atens, e si lae
lo'u hunie huilume i Korinit.
2 Na aana huilume ngeena ko oodoie mwane satana a
Akuila mwane ni Jiu nge e hute aana po'o ni henue i Pontas.
A Akuila na hu'e ingeie a Prisila kirerue o'o'o wau i na'o
aana po'o ni henue i Itali, ta'e kirerue si lae mwaanie
maholo inemauri peine ni Rom a Klodias e oohea ahutana
mo Jiu mwaanie huilume i Rom, nge e ne'i na'ohai huilume
aana po'o ni henue i Itali. Oto a Akuila na Prisila ko si lae
mai ii'o i Korinit maholo a Pol e oodoirerue.
3 Oto a Pol ko ii'o oto pe'irerue, na ko eu'esu oto pe'irerue
aena aana kiraelu ko meni esu mola aana asuilana mo nume
susulu.
4 Na suli Dinge Maa'i Mo Jiu, a Pol ko lae i nume ni palo-
palo mo Jiu huni ere-ere nana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa
hunie kire ke hiiwalaimoli aana walu ola nge ko unu'i.
5 Oto maholo a Saelas na a Timoti kirerue hule mai
saana a Pol aana kirerue uure i Masedonia, a Pol ko si
aehota taroha'inie Tataroha Diana mola i suli dinge. Na ko
taroha'inie hunie mo Jiu uri a Jisas oto a Kraes, a Ha'a-uuri
nge a God e haiholota'inie kei lae mai.
6 Ta'e maholo mwala ni Jiu kire ko leledie na kire ko
ere aaelasie, a Pol e si tataa'inie mola mo wasa-wasa aana
to'oni ingeie mala nga tolimaa uri tolahada e tohungei aaela
liutaa. Oto ko ha'apasulire ko te'uri, “Mala uri a God ko
ha'aloi'omu, na roro'anga i'omu oto maraamiu eena. Nga
roro'anga ineu ha'ike aana leune. Uure si'iri pwau weu ne
kei lai taroha'inie Tataroha Diana oto hunie mo Aapoloa
Aaopa.”
7 Oto a Pol e iisitaa mwaanie nume ni palo-palo mo Jiu
ngeena, na ko lae oto wau i nume a Titias Jastas ngaeta

mwane aana mo Aapoloa Aaopa nge ko palo-paloa God. Na
nume ingeie e ii'o mola kara'inie nume ni palo-palo ngeena.
8 Ahutana asunge ingeie pe'ie mo Jiu e ka'a waeta'i ike,
aana na'ohai mwane haahie nume ni palo-palo ngeena
satana a Krispas na uluhe ni iinoni ingeie kire ko meni
hiiwalaimoli oto aana a Aalaha. Na mo iini hunge lo'u i
Korinit kire ko loto maa'i oto, aana kire rongoa Tataroha
Diana, na kire hiiwalaimoli oto aana.
9 Oto aana ngaeta hai rodo a Aalaha ko ere hunie a Pol
aani ma'ahu-polenga ko te'uri, “O ke su'uri me'u, na o ke
su'uri rohu, ta'e o ke unu-unu tahanga'inieu tarau
10 sulie ineu taane pe'i'o. Nga iini aana mwala aana
huilume ngeena e sa'a waeli'o ike sulie mwala ineu kire
hunge i leune.”
11 Oto a Pol e ii'o lo'u i Korinit hunie halisi pe'ie e oono
waro-waro huni ha'a-uusulie mwala aana walana God.
12 Oto aana maholo nge a Galio e aalaha haahie po'o ni
henue i Akaea, mo rato ni Jiu kire ruru, kire si tapolie a Pol
na kire toolea i saana a Galio hunie ke leie.
13 Na kire ko te'uri, “A mwane ie ko tohungei sare hu'isie
ha'atolanga aana ko da uri mwala ke palo-paloa God mola
mwaanie tolahai ha'atolanga i'emeelu mo Jiu.” †
14 Ta'e maholo a Pol ko sare aalamire, oto a Galio ko hola'i
te'uri oto hunire mo Jiu, “Mala uri omu ke da wala i sulie
nga mei ola aaela wa nga mei takalonga a mwane ie ke
asuie, ha'alaa nou sai rongo taane huni'omu mo Jiu.
15 Ta'e i sulie omu ko ere haitelili mola i sulie mo wala
na mo satai ola na mo ola mola i sulie mo ha'atolanga i'omu
maraamiu, oto e diana mola uri hunie i'omu maraamiu omu
ke ha'a-oodohie leune. Ineu, nou ka'a sare ha'a-oodohie ike
mo ola urine huni'omu.”
16 Oto e si oohera i sinaha mwaanie nume ni lei-lei.
17 Na kire mani tapolie mola a Sostinis, poro paine haahie
nume ni palo-palo mo Jiu, na kire ko repu aaelasie oto i
maana nume ni lei-lei. Ta'e a Galio e ka'a aapwasu ike aana
leune.

A Pol E Ooli Lo'u Hunie Huilume I Antiok Aana Po'o Ni Henue I Siria

18 Oto a Pol e ii'o tewa oto lo'u pe'ie mo mwaasine i lalo
aana Kraes i Korinit. Lae-lae e si lo'onga'i huni lae lo'u hunie
po'o ni henue i Siria. A Prisila na Akuila kirerue hakusie
aana laenga ngeena, na maholo kire hule i Senggria, a Pol

---

† **18:13** 18:13 Mo Rom ka'a toli'aasie ahutana mo palonga hai aaopa'i i laona aalahanga ikire, ta'e kire maaie ngaeta mo iini mola, mala palonga mo Krik, na palonga mo Jiu. Aana maholo ienini kire ka'a lio saie ue uri hiiwalaimolinge aana Jisas e aaopa mwaanie palonga mo Jiu, ta'e lae-lae kire lio saie uri e aaopa, nge kire si uure honosie.

e si pala o'oru'e aana iihune pwaune aena aana mo dinge
aana haiholota'inge maa'i ingeie kire si mango. Oto kire ta'e
aana haka,
19 kire ko lae holosie aasi oto hunie huilume paine i
Epesas. Kire lai hule wau i Epesas nge a Pol e si lae mwaanie
a Prisila na Akuila, na ko lae maraana oto i laona nume ni
palo-palo mo Jiu ni ere-ere pe'ire.
20 Oto kire ko eitanaie hunie ke kele ii'o tewa lo'u pe'ire,
ta'e e sere'i.
21 Maholo ko deu aakau oto huni lae mwaanire, oto ko
te'uri, “Mala uri a God e saeto'o aana ne ke ooli lo'u mei,
nge omu ke leesieu lo'u i leu.” Oto e si lai ta'e aana haka,
no ko lae oto mwaanie i Epesas.
22 Maholo kire hule aana huilume i Sisaria, a Pol e lae ta'au
i Jerusalem nge ko si ere-ere pe'ie mwala aana soihaada'inge
ta'au i leune. Oto puriha'ana nge e si lae hao lo'u hunie i
Antiok.
23 E haro ii'o tewa i Antiok nge e si lae lo'u mwaanie i
leune, na ko lai liuhie oto mo henue i laona e ro po'o ni
henue i Kalesia na i Frijia ni ere ha'asusue saeda, hunie
hiiwalaimolinge ikire aana Jisas ke a'aila'a lo'u.

A Apolos E Taroha'inie Jisas

24 Aana maholona no'one ngaeta mwane ni Jiu nge e hute
aana huilume i Aleksandria ko lae mai hunie i Epesas, na
satana a Apolos. E tohungei saenanau aana ere-luhesilana
mo ne'isaenga na e tohungei saenanau no'one aana mo
Uusu-uusu Maa'i.
25 Kire ha'a-uusulie aana hiiwalaimolinge aana a Aalaha
na e tohungei mwa'e-mwa'e ni taroha'inie Tataroha Diana
na mo ha'a-uusulinge i sulie a Jisas. Nga taa ko ha'a-uusulie
mwala aani i sulie a Jisas e tohungei oodo, ma'alana e saie
mola laladonga i sulie loto-maa'inge a Jon Loto Maa'i.
26 A Apolos e lae wau i laona nume ni palo-palo mo Jiu ko
tohungei ere hiito'o hunire. Oto maholo a Prisila na Akuila
kire rongoa ere-erenga ingeie, kire si toolea wau i nume
ikirerue ni ha'a-uusulie lo'u aana tolahana God.
27 Oto puriha'ana, maholo a Apolos ko sare lae lo'u holosie
aasi hunie po'o ni henue i Akaea, mo mwaasine i lalo aana
Kraes i Epesas kire si pe'ie ni uusue uusu-uusu hunie mwala
aana soihaada'inge i Akaea uri kire ke lio i suli diana aana
maholo kei lae wau i saada. Oto maholo a Apolos e lai
hule wau i Akaea, e si pe'ie mo iini nge a God e si niie
hiiwalaimolinge hunire aena aana manata-diananga ingeie
e paine hunire.
28 E tohungei pe'ire hiito'o sulie e ere raramaa hunie mo
Jiu i maana mwala, na ko haata'i diana aana mo leu nge

lo'onga'inge ikire e lae takalo. Na ko lado luhesie lo'u mo wala i laona Uusu-uusu Maa'i huni haata'inie uri a Jisas oto a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'i huni uusunge'inie mai.

19

A Pol E Ii'o I Epesas

1 Maholo a Apolos e ii'o ue aana huilume i Korinit i laona po'o ni henue i Akaea, a Pol e hane holo i henue e si lai hule aana huilume paine i Epesas, na ko oodoie ngaeta mo pwaarongoisuli.

2 Oto ko dolosi aada ko te'uri, "?Maholo omu aehota hiiwalaimoli aana Jisas, uri Li'oa Maa'i e siho no'one i lengimiu?"

Kire aalamie kire ko te'uri, "Ha'ike. Melu ka'a rongoa nga mei ola i sulie Li'oa Maa'i, na hule aana melu ka'a saie Li'oa Maa'i nga ola uri taa."

3 Oto a Pol ko dolosi aada ko te'uri lo'u, "?Mala uri ko urine, nga tolahai loto-maa'inge uri taa nge omu loto maa'i aana?"

Oto kire ko aalamie a Pol kire ko te'uri, "Melu loto maa'i aana tolahai loto-maa'inge nge a Jon e ere i sulie."

4 Oto a Pol ko te'uri lo'u, "A Jon e loto maa'i aana mwala nge kire oonisae mwaanie mo ooraha'aa ikire. Na e unue hunie mwala uri kire ke hiiwalaimoli aana iini nge kei lae lo'u mei puri, na ingeie oto a Jisas."

5 Maholo kire rongo urine, kire ko loto maa'i oto aana satana Jisas Aalaha ikie.

6 Na maholo a Pol e ne'ie nimana i pweude, nge Li'oa Maa'i e si siho i lengide, na kire ko ere oto aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i na kire ko laenga'inie oto walana God.

7 Na ola mala aawalai mwane mwana rue nge loto maa'ilada e lae.

8 A Pol e lae-lae i laona nume ni palo-palo mo Jiu, na e lae pe'i ere hiito'o hunie mwala i sulie e oolu waro-waro. Aana ko deu aahonga no'one huni ha'a-aali'ue mwala hunie kire ke aali'u mei takoie Aalahanga a God.

9 Ta'e ngaeta mo iini aada ka'a sare hiiwalaimoli ike aana mei wala ienini. Na kire ko aehota ere aaelasie oto Tala Ni Meurihe i na'ona mwala. Oto a Pol e lae mwaanire na ko toolea no'one mo pwaarongoisuli pe'ie. Na ko lai ha'a-uusulire i sulie tolahana a Jisas mola susue dinge wau i laona nume ni sukulu a Tiranas.

10 A Pol e asuie urine hunie e ro halisi, hunie ahutana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa nge kire ko o'o'o aana po'o ni henue i Esia kire ke mani rongoa walana Aalaha.

Li'oa Aaela E Ka'a Ha'ama'u Aana E Hiu Mwela Mwane A Seva

11 A God e niie nanamanga hunie a Pol hunie ke asuie mo
hu'i-hu'ite hunge nge mwala ka'a leesi'i ue.
12 Ma'alana ta'ena nga mei sala e to'orie mola sapena Pol,
na kire kei toolea hunie mo iini ko mata'i wa mo iini nge mo
li'oa aaela e ii'o aada, kire sai awaa oto, na mo li'oa aaela
ngeena ko tehi oto mwaanire.
13-14 Na ngaeta mo mwane ni Jiu kire ko lae hailiu no'one
huni oohe aasie mo li'oa aaela mwaanie mwala. Ngaeta mo
iini aada, e hiu mwane kalena Seva, nga na'ohai pris. Oto
ikire no'one kire ko sare oohea mo li'oa aaela aana satana
Jisas Aalaha ikie. Na kire ko te'uri, "Aana satana Jisas nge
a Pol ko lae pe'i taroha'inie, o ke iisitaa."
15 Ta'e li'oa aaela e aalamire ko te'uri mola, "Nou saie
taane a Jisas, na nou saie a Pol. ?Ta'e i'omu, kira tei ni
i'omu?"
16 Oto mwane nge li'oa aaela e o'o'o aana, e ta'ela'i mola
na ko seunire oto, lae-lae hule aana ko seu aaelasire oto.
Na kire mani malaka'a mango, na mo sala ikire kire haka
aaela oto. Oto kire si tehi mwaanie nume ngeena, na nga
sala ha'ike lo'u i denumada.
17 Maholo tataroha i sulie mei ola ienini e lai hule aana
mwala ni Epesas, oto mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa, kire
ko meni me'u oto, na kire ko si ha'ama'u aana satana Jisas
Aalaha ikie.
18 Na mo iini hunge aana mo iini kire hiiwalaimoli kire
lae mai na'ona ahutana mwala, kire ko si ha'ahoue mo
ooraha'aa kire dau'i ke'u.
19 Na mo iini hunge nge kire ko esuie mo ola aana
nanamanga mo li'oa aaela, kire rurue mo uusu-uusu ikire
nge kire ko kure-kure na kire ko si'o-si'o i suli'i, kire ko
uunu'i i laona dunge oto i maana mwala. Na maholo
kire iidumie holitana mo uusu-uusu ngeena e hule aana
mei to'oha hunie waaitana nga mwane ko esu hunie e ro
tangalai helisi.†
20 Oto aena walu ola paine urine ko reu, nge walana
Aalaha e si lai hule aana mo leu hunge, na mwala hunge
kire ko hiiwalaimoli oto aana.

Mwala Oto Hunge Kire Maaola-ola I Epesas

21 Purine walu ola ngeena e rau mango, a Pol e hiinge'inie
uri a Li'oa Maa'i ko sare uusunge'inie huni hola'i lae aana e
ro po'o ni henue i Masedonia na i Akaea, nge ke si lae lo'u
hunie i Jerusalem. Na a Pol ko te'uri lo'u, "Maholo ne kei

† **19:19** 19:19 Erenga ni Krik e unue uri iidumilana mei to'oha ngeena e hule aana lime aawalai sinola aani to'oha kire haara'inie drakma. Na ta'a-ta'a mei drakma e malisine oto waaitana nga mwane au'esu hunie ta'a-ta'a hai dinge.

lai liuhie mo leu ngeena mango, ne kei lai hule lo'u aana
huilume paine i Rom.”
22 Oto ko uusunge'inie a Timoti na Erastas, e ro mwane ko
eu'esu pe'ie hunie i Masedonia, na a Pol e kele ii'o lo'u huni
ha'amangoa ngaeta mo ola aana po'o ni henue i Esia.

23 Ta'e i na'ona e lae mwaanie leune nga maaola-olanga
paine e rau i tehula'ana Tala Ni Meurihe.
24 Na maaola-olanga ngeena, mwane ni Epesas satana a
Demitrias nge e aehotaa. A mwane ngeena asunge ingeie
oto huni eedu ha'amalaa nume ni palo-palo a Atemis, mei
god keni mo Epesas. Ko eedumie mo kele nume ngeena aani
siliva huni ha'aholinge'ini'i, na ngaeta mo iini hunge lo'u ko
terie mei to'oha oto paine mwaanie taungei eedunge mala
ie.
25 Oto a Demitrias a soie mai ahutana mo mwane aadu-
eedu ngeena, na e soie mai no'one ngaeta mo mwane kire ko
teri ola aana ta'a-ta'a taungei esungena, ko si te'uri hunire,
“Mo mwane, omu ke saie tari-olanga diana ikolu ko lae mai
mola mwaanie ta'a-ta'a taungei esunge.
26 Oto mala omu leesie na omu rongoa oto maraamiu,
a Pol ko laenga'inie uuri, ‘Mo god nge asuileni e lae aani
nimana iinoni, nga mo god to'ohuu ha'ike.’ Na a Pol e hu'isie
oto manatana ahutana mwala aana huilume ikolu i Epesas,
na kara'inie oto no'one ahutana mwala aana mo henue i
laona po'o ni henue ikolu i Esia ienini.
27 Mala uri kolu ka'a lo'onga'i diana, nge mwala kei mwesi
mola mwaanie mei esunge ni teri-to'ohanga ikolu, na nume
ni palo-palo a god Atemis kei ne'ie nume mwaakule mola.
Hola'ina'o ahutana mwala i laona po'o ni henue i Esia na
ahutana mo leu i laona walumalau kire ko palo-paloa god
ikolu ngeena. Ta'e walana Pol ie kei da oto nga iini sa'a
ha'ama'u lo'u aana na'ohai god ikolu ngeena.”

28 Oto maholo ahutana mwala e rongo urine, kire ko si
tohungei saewasu, na kire ko soi oto paine kire ko te'uri, “A
Atemis god i'emeelu mo Epesas e paine liutaa.”
29 E ka'a tewa na ahutana mwala aana huilume ngeena
kire ko maaola-ola oto. Oto kire mani huru weu i saana leu
ni maa-maani ola,† na ngaeta mo iini aada ko tapolie oto
a Gaeas na Aristakas, na kire ko ookerarue oto wau aana
leu ni maa-maani ola ngeena. E ro mwane ngeena, kirerue
hakusie a Pol uure mwaanie po'o ni henue i Masedonia.
30 A Pol ko sare lai ere hunie mwala, ta'e mo pwaarongo-
isuli kire uure honosie.

---

† **19:29** 19:29 Leu ni maa-maani ola i Epesas ngeena e to'o aana mo ii'o-ii'oha malisine ola mala e ro aawalai sinolai iinoni mwana lime.

31 Na ngaeta mo na'ohai mwane aana po'o ni henue
ngeena nge kire ko ha'i malahune pe'ie a Pol, ikire no'one
kire uusunge'inie mei wala hunie uri ke su'uri lae lo'u weu
i laona leu ni maa-maani ola.
32 Mwala e ruru ngeena kire ko tohungei da mahuro oto
hiito'o hunie saena mwala. Nga pulitaa ni e ere-ere oto i
sulie saeda na nga pulitaa lo'u ni e ere-ere oto i sulie saeda
sulie mo iini hunge aada kire ka'a manata'inie ike nga taa
kire lae mai hunie.
33 Oto mo Jiu kire ko uusunge'inie ngaeta iini aada, satana
a Aleksanda, huni lai uure ta'au i na'ona mwala, na ngaeta
mo iini kire ko lo'onga'inie uri a mwaena ni oto e aehotaa
maaola-olanga ngeena. Na a Aleksanda e salo haahie mwala
aana nimana hunie kire ke pwaarongo ka'u hunie, aana ko
sare ere hunire.
34 Ta'e maholo mwala kire lio saie mola uri ingeie ngaeta
mwane ni Jiu, kire ko si meni soi oto paine hunie e ro
maholoi sato kire ko te'uri, “!A Atemis god i'emeelu mo
Epesas e paine liutaa!”
35 Oto lae-lae, na'ohai mwane aana pulitaa oa'oala'i aana
huilume i Epesas e ha'amamalora ko te'uri, “!Mo Epesas!
Ahutana mwala i laona walumalau kire mani saie oto uri
huilume paine i Epesas nge ko lio i sulie nume ni palo-palo
a god paine ngeena, a Atemis. Na kire saie oto no'one uri
ikolu nge kolu ko lio i sulie ho heu maa'i ingeie, nge e teke
mai uure i Lengi.
36 Oto e aasa hunie nga iini kei unue uri mei ola ienini e
ka'a to'ohuu. Oto omu ke ii'o hahuroto mola mwaanie omu
esuie lo'u nga mei ola e aaela lo'u liutaa.
37 E ro mwane nge omu toolerarue mai ngeena kirerue
ka'a pelie ike nga mei ola i laona nume ni palo-palo ikolu
wa kirerue ke ere mwakata'inie god ikolu.
38 Mala uri a Demitrias na mo mwane au'esu kire ko to'o
aana nga mei wala ni ere-haitelilinge pe'ie nga iini, kire sai
toolea mola i na'ona pulitaa ni lei-lei. Kire saie taane uri
mo rato ni mwane huni leie ere-erenga kire ii'o oto aana
maholo ienini, na uri kire mwa'e-mwa'e huni leie ta'ena nga
ere-erenga i matolana nga ro iinoni.
39 Ta'e mala uri omu ko to'o aana lo'u nga mei ola huni ere
i sulie pe'ie ruruhaa, nge ha'a-oodohilana kei lae oto aana
tohungana maholo huilume kei loko ni ngeena.
40 Ta'e kie ke lio talaka, mwaanie inemauri ni Rom e
ha'aloikie aena aana maaola-olanga paine kie asuie si'iri.
Na nga mei wala diana kie sa'a unue ike i sulie nga taa kie
loko mai hunie.”
41 Oto maholo e ere urine mango, nge e si unue hunire
uri kire ke mani oopa hailiu.

20

A Pol E Lae Lo'u Hunie I Masedonia

1 Oto purine maaola-olanga ngeena e mango, a Pol e si
lokoa ahutana mo pwaarongoisuli huni ere ha'asusue saeda.
Oto e si unue kire ke o'o'o lo'u, na ko lae oto mwaanire hunie
i Masedonia.
2 E liuhie mo henue hunge i laona po'o ni henue i
Masedonia ni ere ha'asusure, na lae-lae e si lai hule aana
po'o ni henue i Akaea
3 na ko ii'o i leune hunie e oolu waro-waro. Oto
puriha'ana, ko deu aakau lo'u hunie ke oodo mola aana
haka hunie po'o ni henue i Siria. Ta'e a Pol ko si rongoa
uri mo rato ni Jiu kire ko sare horo'ie, oto e oolisie lo'u
manatana na ko hane holo lo'u hunie po'o ni henue i
Masedonia.

Laenga Ooreta A Pol Hunie I Troas

4 Na ngaeta mo iini nge kire hakusie a Pol aana maholona,
nga mwane ni Berea a Sopata, kalena a Piras, na e ro mwane
ni Tesalonaeka, a Aristakas na a Sekandas, na e ro mwane
ni Debe, a Gaeas na a Timoti, na e ro mwane aana po'o ni
henue i Esia, a Tikikas na a Tropimas.
5 E ro mwane ni Esia ngeena kire hola'i lae
mwaani'emeelu† oto i Pilipae huni aatoholo hunie
huilume i Troas aana po'o ni henue i Esia, na kire si
lai maa'oohi'emeelu oto wau aana huilume i Troas.
6 Ta'e i'emeelu, melu ii'o mola aana huilume i Pilipae lae
hule aana mo dinge aana Houlaa Ni Liumwaanie e haro
mango. Oto melu si ta'e aana haka, na purine e lime hai
dinge nge melu si oodoie lo'u mo mwane i Troas. Na melu
ko ii'o lo'u i leune hunie e hiu hei dinge.
7 Oto i rodo aana eetana nga dinge purine Dinge Maa'i
Mo Jiu, melu loko huni aarenga'i na ni ngeu tararuru aana
ngaunge huni aamasito'o aana maelana Kraes. A Pol e saie
mone uri kei lae oto mwaanie soihaada'inge ngeena aana
kei dengi i ho'owa, oto ko ha'a-ha'a-uusulire aana walana
God hule oto i upui rodo.
8 Na mo sine hunge kire eeso i laona duru nge melu ruru
i laona ta'au i lengi.
9 Oto ngaeta mwane saanau, satana a Iutikas, e ii'o i sulie
maaure'i aana duru ngeena. Na maholo a Pol ko ere-ere
tewa oto, a Iutikas ko aehota mamauru'e oto, lae-lae hule
aana ko ma'ahu eelisuu oto. Oto e domu uure aana oolune

† **20:5** 20:5 Aana mei wala “i'emeelu” e lae lo'u mei aana tatala ie, nge kie sai uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie lo'u kira Pol na e lae lo'u pe'ire.

nga sao-saohai nume oto hunie i mwakano. Maholo kire lae
hai leesie, na kele mwaena e mae oto.
10 A Pol e siho hao i aano, oto e lae hai ako haahie, na ko
te'uri, “Mwaanie omu sae-saehuu lo'u. E mauri taane.”
11 Oto a Pol e aaliho'i lo'u ta'au i lengi, ko si nisie ho bred
na kire ko meni ngeu maa'i tararuru oto. Na ko he'i ha'a-
uusulire lo'u hule aana e dangi, nge e si lae oto mwaanire.
12 Oto kire si toolea kele saanaune lo'u i nume pe'ie
ilenimwa'enga haahie aana e mauri lo'u.

A Pol E Lae I Maelitas

13 Oto a Pol e ha'arongo'emeelu aana ko sare liu i tala, na
uri ke si hekusi'emeelu lo'u weu aana huilume i Asos. Oto
melu hola'i lae oto aana haka hunie i Asos.
14 Oto maholo a Pol e hule aameelu, nge e si lae
pe'i'emeelu hunie huilume i Mitilini.
15 Melu lae mwaanie huilume ngeena, nge melu si lai hule
aana mala-malau kara'inie i Kios aana e dangi ho'owa. Oto
aana dinge lo'u i puri nge melu lae lo'u hunie mala-malau i
Samos, na aana ngaeta dinge lo'u i puri nge melu si lai hule
aana huilume i Maelitas.
16 A Pol e liue mola huilume i Epesas sulie e ka'a sare ii'o
tewa ike aana po'o ni henue i Esia. Ko lae lau-leu hunie
i Jerusalem sulie ko sare ii'o ta'au i leune aana Houlaa Ni
Pentekos.

Mei Wala Ooreta a Pol Hunie Mo Na'ohai Mwane Aana Soihaada'inge I Epesas

17 Oto a Pol e ha'atolaa mei wala uure i Maelitas hunie mo
na'ohai mwane aana soihaada'inge i Epesas uri kire ke lae
ka'u mei saana.
18 Maholo kire hule mai saana, oto ko te'uri hunire, “Omu
saie oto tolahaku aana ahutana mo maholo nge no ko o'o'o
pe'i'omu, uure oto aana eetana nga hai dinge nge nou
aehota hule aana po'o ni henue i Esia.
19 No ko esuie asunge Aalaha aani ha'amwai-mwei'alaku
na pe'ie ngaranga. Na nou sapesalu hiito'o aana maholo mo
Jiu kire ko deu ni horo'ieu.
20 Na omu saie oto uri no ko taroha'inie Tataroha Diana
huni'omu, na nou ha'a-uusuli'omu i maana mwala na lo'u
i laona mo nume i'omu. Ta'e nou ka'a ma'u ni unu haada'i
aana ahutana walu ola nge kire sai pe'i'omu.
21 Na nou tohungei ere hiito'o hunie ahutana mwala,
ma'alana mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa, uri kire ke oonisae
mwaanie mo ooraha'aanga ikire na kire ke aali'u mei takoie
a God na kire ke hiiwalaimoli aana Jisas, Aalaha ikie.
22 “Oto aena aana no ko tola i sulie Li'oa Maa'i, no ko lae
oto hunie i Jerusalem, na nou ka'a saie ike nga taa kei reu
eeku ta'au i leune.

23 Nou saie mola aana ahutana mo huilume nge no ko
hule aani, Li'oa Maa'i ko ha'apasulieu taane aana uri kire
kei ha'aloieu na ne'ileku kei lae i laona nume ni ho'o.
24 Ta'e mauringe ineu e ka'a roro'a ike hunieu, aana mei
na'ohai ola e roro'a hunieu oto uri ne ke ha'amangoa asunge
nge a Jisas Aalaha ikie e niie hunieu hunie ne ke asuie. Na
mei esungena oto uri ne ke taroha'inie Tataroha Diana i
sulie aamasinge na manata-diananga a God hunikie.

25 “Nou lae-lae hailiu ke'u i matolamiu huni taroha'inie
Aalahanga a God, ta'e saehuu oto aana nou saie uri nga iini
eemiu e sa'a he'i leesieu lo'u aana nga maholo.
26 Oto aena nou ha'amangoa oto asunge ineu i matolamiu,
nge no ko unu oodo-oodo oto aana huni'omu uri mala nga
iini eemiu kei deu tekela'inie mauriha'ana, nga roro'anga
ineu ha'ike lo'u.
27 Aana maholo nou ii'o pe'i'omu nou ka'a ma'u ike huni
unu tahanga'inie walu ola a God a saeto'o aana omu ke sai'i.

28 “Oto omu ke kineta'ini'omu, na omu ke kineta'inie
no'one amaa ni sipu nge a Li'oa Maa'i e niie huni'omu hunie
omu ke lio i sulie. Na omu ke ii'o mala kira kakakali sipu,
aana amaa ni sipu ngeena oto soihaada'inge a God, ahutana
mwala nge Kalena e holi mangora aana apune maholo e
mae mala nga uunu-olanga.
29 Omu ke kakali diana aada, aana nou saie oto maholo ne
kei lae mwaani'omu, ngaeta mo wawaulo kei lae mai huni
horo aaelasie amaa ni sipu ngeena. Ikire nge mo propet
eero-eero nge kire kei lae mai huni waelie mwala i laona
soihaada'inge.
30 Na hule aana ngaeta mo iini eemiu no'one omu kei
hu'isie walaimolinge hunie mwala ke aali'u i suli'omu.
31 Oto omu ke tohungei lio talamiu. Omu ke aamasito'o
aana mo ha'apasulinge nge nou nii-niie huni'omu tarau, na
nou sapesalu i suli'omu hunie e oolu helisi.
32 Oto no ko ne'i'omu i laona kineta'inge a God. Aamasito'o
diana aana mei wala i sulie aamasinge paine ingeie.
Aana mei wala ngeena e sai ha'a-a'aila'a'omu, na e sai
ha'adiana'a'omu aana walu ola diana nge e to'o aani hunie
mo iinoni ingeie.

33 “Omu saie oto uri nou ka'a saehanalie ike nga mei
to'oha wa nga kele mei ola aana to'olana nga iini aana ta'ena
nga maholo.
34 Na omu saie oto maraamiu uri e ro nimeku nge e
rareta'inieu huni terie ta'ena nga mei ola nge nou saeto'o
aana, na hule aana nou rareta'inie no'one mo iini kire ii'o
pe'ieu.

35 Aana ahutana asunge ineu, nou haata'inie oto huni'omu
uri kolu ke asu a'aila'a tarau hunie kolu ke pe'ie mo iini nge
kire mamaela'a. Na kolu ke aamasito'o aana mei wala a Jisas
Aalaha ikie aana e te'uri, ‘Iini nge ko nii-nii, ha'adiana'alana
kei peine lo'u liutaa aana mo iini ko hele aana mo niinge.’ ”
36 A Pol e ere urine mango, kire si meni pouruuru na kire
ko aarenga'i oto.
37 Na kire ko meni ngara oto haahie, na kire ko meni
akoie oto pe'i nono'ilana i sulie tolahada aana kei lae oto
mwaanire.
38 Na mei wala nge e da kire ko si tohungei saehuu hiito'o
nge mei wala e unue ngeena uri kire sa'a leesie lo'u aana
nga maholo. Oto kire lae, kire ko si lai toli'aasie i laona
haka.

21

A Pol E Lae Ta'au I Jerusalem

1 Oto melu toli'aasire pe'ie ngaranga, nge melu si ta'e mola
i laona haka. Maholo kire ko lalaa'inie pwana, oto melu si
oodo mola wau hunie mala-malau i Kous. Oto aana dinge
lo'u i puri, nge melu he'i lae lo'u weu hunie mala-malau i
Rodis, na puriha'ana nge melu si lae lo'u weu hunie huilume
i Patara.
2 Na i leune nge melu ko lae oodoie ngaeta haka ko deu
aakau huni lae tara'asi hunie po'o ni henue i Ponisia. Oto
melu ta'e aana haka ngeena, nge melu si lae lo'u.
3 Melu lae-lae, na maholo melu leesie mala-malau i
Saepras, melu si oolisie laenga haka huni liue mala-malau
ngeena hunie ke ii'o aana aapa i meu-meuli aana haka. Oto
melu lae tara'asi, melu si lae lo'u hunie po'o ni henue i
Siria. Oto melu lai oone aana huilume i Taea hunie kire
ke ha'asiholie ludaa.
4 Oto melu si lai heitalea mo pwaarongoisuli weu i leune,
na melu ko ii'o oto pe'ire hunie e hiu hei dinge. Na aena
aana nga taa a Li'oa Maa'i e haata'inie hunire, kire ko ha'a-
ha'apasulie a Pol uri ke su'uri lai hule ta'au i Jerusalem. †
5 Oto purine e hiu hei dinge e mango, nge melu si lae
lo'u. Ahutada ma'alana mo hu'e na mo mwela kire mani
lai toli'aasi'emeelu oto hai oone. Oto melu meni pouruuru i
laona oone, melu ko si aarenga'i.
6 Oto maholo melu hele ki'i mango pe'ire, nge melu si ta'e
aana haka na kire ko ooli oto i henue.

---

† **21:4** 21:4 A Pol maraana e hiinge'inie uri Li'oa Maa'i ko na'ona hunie i Jerusalem. Leesie Palonga 20:22-23. A Li'oa Maa'i e ka'a ere aaopa hunie mo propet ienini, ta'e ko ha'apasulie mola a Pol hunie ke ii'o aakau huni sapesalu ta'au.

7 Melu uure mwaanie i Taea, oto melu lai hule lo'u aana
huilume i Tolemes. Oto melu lae i saana mo pwaarongoisuli
weu i leune na melu ko ii'o pe'ire lo'u hunie ta'a-ta'a hai
dinge.
8 Oto aana dinge lo'u i puri, melu uure i leune melu si lae
lo'u hunie huilume paine i Sisaria na melu ko lai ii'o pe'ie
a Pilip wau i nume ingeie. Ingeie mwane ko taroha'inie
no'one Tataroha Diana, na ingeie ngaeta iini no'one aana e
hiu mwane nge kire lio hilisire ka'u ta'au i Jerusalem huni
lio i sulie mo niinge.
9 Na e to'o aana e hai mwela keni raori'i nge ikire no'one
mo propet.
10 Melu ii'o i Sisaria hunie nga mo kele dinge na ngaeta
propet, satana a Agabas, e uure i Jiudia ko lae mai hunie i
Sisaria.
11 E lae mai saameelu oto e hele aana roroto'oni a Pol na
ko pwesue oto ae'aena na nimana maraana oto ko te'uri,
“Li'oa Maa'i e unue uri mwala ni Jiu i Jerusalem kire kei
pwesue iini nge e to'o aana roroto'oni ienini uurini, na kire
kei niie i nimana mo Aapoloa Aaopa.”
12 Maholo melu rongoa mei walana, mo iini melu ko
hekusie a Pol na mo iini aana hanue ngeena, melu ko meni
eitanaie oto a Pol uri ke su'uri lae lo'u ta'au i Jerusalem.
13 Ta'e a Pol e te'uri mola, “?E ue ni omu ko ngarasieu na
omu ko ha'asaehuu'aau urine? Nou deu aakau taane mola
hunie ho'osileku ke lae urine, na nou deu aakau mola huni
mae i Jerusalem mala uri mei ola ienini kei ha'amanikulu'aa
satana Jisas Aalaha ikie.”
14 E aasa oto hunie melu kei uure honosie, oto melu rohu
na melu ko te'uri mola, “Toli'aasie nga taa a God e saeto'o
aana ke oa oto.”
15 Mo kele maholo e mango aana melu ko ii'o i leune, nge
melu si deu aakau lo'u huni lae i Jerusalem.
16 Na ngaeta mo pwaarongoisuli i Sisaria kire
hakusi'emeelu no'one huni toole'emeelu hunie nume melu
kei ii'o aana oto ta'au. Nume ngeena, nume a Nason,
mwane ni Saepras na ko lulu i sulie a Jisas oto uure wau i
na'o.

A Pol E Ere Pe'ie

Mo Na'ohai Mwane

Aana Soihaada'inge I Jerusalem

17 Maholo melu lai hule ta'au i Jerusalem mo mwaasine
i lalo aana Kraes kire tohungei ilenimwa'e aana kire
leesi'emeelu.

18 Oto aana dinge lo'u i puri, ahutameelu, melu meni lae
huni lai leesie a Jemes, na ahutana mo na'ohai mwane aana
soihaada'inge ikire no'one pe'ie.
19 A Pol e unue saedianang a ingeie hunire, e si ladoa
ahutana mo ola nge a God e pwao'i i matolana mo Aapoloa
Aaopa aana asunge ingeie.

20 Maholo kire rongoa walana Pol, kire ko tohungei lahea
God. Ta'e kire ko te'uri lo'u hunie, "O saie, aasimeelu, mo
sinolai iinoni oto hunge ni Jiu kire hiiwalaimoli mango oto
aana Jisas, na kire ko tohungei lulu i sulie mola ue mo
Ha'atolanga a Mosis.
21 Kire rongo tarohana uri o ko ha'a-uusulie mo Aapoloa
Aaopa uri e ka'a roro'a ike hunire hunie kire ke lulu i sulie
mo Ha'atolanga a Mosis. Oto aena ngeena, kire ko ne'isae
takalo uri o ko ha'a-uusulie mo Jiu no'one hunie kire ke
su'uri aapwasu aana mo Ha'atolanga a Mosis, na uri o ko
ha'a-uusulie mo Jiu uri kire ke su'uri torihesi'o aana mo
mwela mwane ikire, wa kire ke lulu i sulie lo'u tolahaka
mo Jiu.
22 Sa'a mola kire kei rongoa uri o hule oto mai leu, na kire
kei tolahi'e oto aana. ?Oto kolu ke si ue huni uure honosie
mei ne'isaenga takalo ngeena?
23 Oto nga taa nge melu ko unue huni'o ienini, o ke
dau oto i sulie. E hai mwane i leu kire asuie ka'u ngaeta
haiholota'inge hunie a God,
24 na mo dinge aana haiholota'inge ngeena e si mango
mola. Oto o ke lae pe'ire hunie ahutemiu omu ke asuie
palonga ni ha'arere'anga. Na i'oe, o ke holie walu ola hunire
mala suhi pweunge na ngaeta mo ola lo'u hunie palonga
ngeena. Mala o kei te'urine, nge ahutana mo Jiu nge kire
rongoa mo laladonga i suli'o ngeena, kire kei saie nga mo
ola to'ohuu ha'ike aana kire kei lio saie uri o ko hele ma'uta'a
taane ue aana ahutana mo ola i sulie mo Ha'atolanga a
Mosis.
25 Na mo iini aana mo Aapoloa Aaopa nge kire hi-
iwalaimoli kire sa'a ne'isae takalo no'one, aana melu
uusu-uusu oto hunire huni ha'arongora aana lo'onga'inge
i'emeelu. Melu ka'a unue ike uri kire ke tola i sulie ahutana
mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e kei diana hunie soihaada'inge
mala uri kire ke su'uri ngeue nga mei ngeulaa nge uunu-
olanga aana e lae hunie mo pweai god. Na kire ke su'uri
ngaue nga mei epu, na kire ke su'uri ngaue ta'ena nga ola
mauri nge li'oilana e lae hunie maenga, na mwaanie kire
ae'aeni ola pe'ie nga iini."

26 Oto e dangi ho'owa a Pol e lae pe'ie e hai mwane
ngeena hunie kire ke asuie palonga ni ha'arere'anga. Oto

puriha'ana, e si lae wau i Nume Maa'i Peine a God huni ha'arongoa mo pris aana maholo uri taa nge e hiu hei dinge hunie ha'arere'anga kei mango, hunie mo pris kei esuie mo uunu-olanga nada.

Mo Jiu Kire Tapolie A Pol

I Laona Nume Maa'i Peine

27 Maholo e hiu hei dinge ngeena kara'inie oto kei mango, ngaeta mo Jiu aana po'o ni henue i Esia kire ko leesie a Pol wau i laona Nume Maa'i Peine. Oto kire si lai tapolie a Pol, na kire ko da oto ahutana ruruhaa nge e loko ngeena hunie kire ke saewasulie.

28 Na kire ko soi oto paine kire ko te'uri, "!Mo mwane ni Israel, omu ke lae mai pe'i'emeelu! A mwane ienini ko ha'a-uusulie mwala aana ahutana mo henue hunie kire ke lae hu'isie tolahana mwala ikolu na huni lae hu'isie mo Ha'atolanga a Mosis na tolahana Nume Maa'i Peine ie. Na e toolea no'one mai ngaeta mo Aapoloa Aaopa molana i laona Nume Maa'i, na ko ha'amada'aa oto Hahu'ana Leu Maa'i ngeena."

29 Kire ko ere urine aena aana kire leesie ka'u a Tropimas, mwane aana mo Aapoloa Aaopa mwaanie huilume i Epesas, e lae-lae no'one pe'ie a Pol i laona huilume paine i Jerusalem. Oto kire ko lo'onga'i takalo uri a Pol e toolea oto no'one mai a Tropimas i laona Nume Maa'i Peine.†

30 Mei maaola-olanga ngeena e lae-lae hule aana ko lae ahusie oto huilume paine i Jerusalem. Oto mwala hunge kire huru mei, na kire ko tapolie oto a Pol, na kire ko toolea oto i sinaha mwaanie Nume Maa'i Peine. Kele maholoi sato nge kire toolea ta'au i sinaha ngeena, na mo iini ko kakakalie maa aana Nume Maa'i ko tolana honoa oto mo maa.

31 Maholo kire ko deu aahonga ue huni horo maesie a Pol, na tataroha ko hule oto aana poro paine haahie sinolai ramo ni Rom uri ahutana mwala ni Jerusalem kire ko heiseuni.

32 Poro paine ngeena e taule'i pe'ie mo na'ohai mwane aana mae na mo ramo ikire, na kire ko huru oto i saana mwala nge kire ko heiseuni ngeena. Maholo mwala kire leesie poro paine na mo ramo ingeie, kire tolana mamalo oto mwaanie saunilana a Pol.

33 Maholo poro paine e lae mai hule i saana Pol oto e unue mo ramo ingeie kire ke tapolie na kire ke pwasue aana e ro iieli heu. Oto ko si dolosi aana mwala uuri, "?A tei mwane ni ie? ?Na nga taa ni e asuie?"

---

† **21:29** 21:29 Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mala nga iini aana mo Aapoloa Aaopa ko lae mai i laona Nume Maa'i Peine ngeena, nge kire kei horo maesie oto mola aana maholona.

34 Ta'e mwala nge kire ruru ngeena, nga mo iini ni kire soi-
soinge'inie oto nga mei ola, hule aana poro paine ngeena e
ka'a rongo saie lo'u mo ola nge kire ko soinge'ini'i aana kire
ko soi oto mola ta'ewau. Oto poro paine e unue mola mo
ramo kire ke toolea a Pol wau i laona nume ma'uta'a nge
mae ingeie ko o'o'o aana nge e kara'inie mola Nume Maa'i
Peine.
35 Kire na'ona Pol lai hule aana huru-huru hunie nume
ma'uta'a ngeena, na aana mwala ko seu-seunie ue a Pol, oto
mo ramo kire ko si aanga'inie mwaanire.
36 Na mwala hunge kire puride mola pe'ie soinge uuri, “!
Horo maesie! !Horo maesie!”

A Pol E Aalamie

Mwala Ko Maaola-ola

37 Maholo mo ramo kara'inie kire kei hule oto wau i laona
nume ma'uta'a ikire ngeena pe'ie a Pol, oto a Pol ko dolosi
uuri aana poro paine aana mae, “?Uri nou sai unue nga mei
wala huni'o?”
Oto poro paine ko te'uri, “!Ha'ike eena! ?Uri o sai ere aana
erenga ni Krik?
38 Mala uri ko urine, na i'oe nga mwane ni Ijip ha'ike.
Ineu nou lo'onga'inie uri i'oe mwane ni Ijip nge e aehotaa
haiseuninge honosie aalahanga ni Rom, na i puri e tahi pe'ie
e hai sinolai mwane horo-horo ingeie i laona hanuesala.”
39 Oto a Pol ko te'uri, “Ineu mwane ni Jiu ni ie, na nou
hute aana huilume paine i Tasas aana po'o ni henue i Silisia.
Huilume ngeena e tohungei roro'a, na ineu ngaeta tohungei
mwane aana. Oto saeku o ke toli'aasieu ka'u hunie ne ke
ere hunie mwala ngeena.”
40 A poro paine e toli'aasie mola, oto a Pol e uure i lengine
huru-huru aana nume ma'uta'a ngeena, ko si salo haahie
mwala hunie kire ke pwaarongo hunie. Maholo kire ii'o
mwa-mwanoto, ko si ere hunire aana tohungana erenga mo
Jiu ko te'uri,

22

1 “Mo mama'a ineu na maeni eesiku, omu ke pwaarongo
ka'u hunie ne ke aalami'omu.”
2 Maholo kire rongoa mola a Pol ko ere aana tohungana
erenga ikire, oto kire mani rohu oto.
Oto a Pol ko te'uri lo'u,
3 “Ineu mwane ni Jiu ni ie. Nou hute aana huilume i Tasas
aana po'o ni henue i Silisia, ta'e nou peine oto mola i leu i
Jerusalem. Ha'a-ha'a-uusuli ineu ka'u a Kamaliel nge kie ko
meni ha'a-ha'ama'u aana, na e ha'a-uusulieu hunie ne ke

dau i sulie mo ha'atolanga mo weuwaka. Na nou a'aila'a ni
esu nana God, mala oto omu ko esuie si'iri.
4 Nou tohungei ha'aloie mwala nge kire lae i sulie Tala
Ni Meurihe hule aana nou horo maesire. Nou tapolie mo
mwane na mo keni, na nou lai aasire i laona nume ni ho'o.
5 A Na'ohana Mo Na'ohai Pris na pulitaa ni lei-lei kire
sai ha'awalaimoli'aa mola walaku. Na ikire nge kire niie
mo uusu-uusu nge kire uusu'i hunie mo mwane ikolu ni
Damaskas. Na ineu nge nou lae wau i Damaskas huni
tapolie mwala, na ni ho'osire aani iieli heu na huni toolera
mai i Jerusalem huni ha'aloire.
6 “Maholo no ko lae oto wau kara'inie i Damaskas i upui
aatowaa, nou si apara'i na raa-raa oto paine e uure i salo ko
raa oto kali-kelieu.
7 Nou domu mola hao i aano, na no ko rongoa mei wala
ko te'uri, ‘!Sol, Sol! ?E ue ni o ko teunge'inieu?’
8 “Oto no ko dolosi aana, ‘?I'oe a tei, Poro paine?’
“Oto e aalamieu ko te'uri, ‘!Ineu a Jisas ni Nasaret ni ie,
iini nge o ko teunge'inie!’
9 Mo mwane nge kire hakusieu kire leesie raa-raa, ta'e
kire ka'a rongo saie ike mei wala nge ko ere-ere pe'ieu.
10 “Oto no ko dolosi lo'u aana no ko te'uri, ‘?Oto nga taa
ne kei da, Aalaha ineu?’
“Oto e aalamieu ko te'uri, ‘Ta'ela'i, na o ke lae wau i
Damaskas. Nga mwane wau i leune ke si unue walu ola
nge a God e oala'ini'i hunie o ke asui'i.’
11 “Raa-raa ngeena mone e wa'u, oto hule aana maaku
na e ulu oto. Oto mo mwane nge kire hakusieu kire hele i
nimeku kire si tooleau wau hunie i Damaskas.
12 Oto nga mwane satana a Ananaeas e lae mai seeku.
Ingeie ko tohungei lulu i sulie mo Ha'atolanga a Moses, na
ahutana mo Jiu nge kire ii'o wau i Damaskas kire tohungei
ha'ama'u aana.
13 E lae mai uure i sulieu, oto ko te'uri, ‘!Sol, aasiku, o ke
lio-lio lo'u!’ Oto aana kele maholoi satona, maaku e lio lo'u,
na no ko leesie oto a mwaena.
14 Oto ko te'uri lo'u, ‘God mo weuwaka e lio hilisi'o hunie
o ke saie nga taa e oala'inie hunie o kei esuie, na hunie o
ke leesie Koni-konihe Oodota'i ingeie,† na hunie o ke rongoa
oto walana maraana.
15 Na i'oe oto iini ingeie huni taroha'inie hunie mwala
aana walu ola nge o leesi'i na o rongo'i ngeena.

---

† **22:14** 22:14 A Pol e leesie a Jisas oto to'ohuu aana maana, na a Jisas maraana nge e soie a Pol hunie ke laenga'inie Tataroha Diana pe'ie nanamanga. Oto aena urine mau-meuringe ingeie e hai-oolisie oto to'ohuu. Leesie Palonga 26:16, na 1 Korinit 9:1, na 1 Korinit 15:8.

16 ?Oto nga taa ue o ko maa'oohie? Ta'ela'i na o ke
aarenga'i aana satana Aalaha hunie a God ke sae'aasie mo
ooraha'aanga i'oe, na o ke loto maa'i.'
17 "Oto maholo nou eeliho'i lo'u ta'au i Jerusalem na no
ko aarenga'i i laona Nume Maa'i Peine, no ko leesie lo'u mei
haata'inge.
18 Na a Aalaha e ere uuri hunieu, 'O ke lae oto lau-leu
mwaanie i Jerusalem, aana mwala i leu kire sa'a sare rongo
ike hunie mo ola o ko unu'i i sulieu.'
19 "Oto nou aalamie mola uuri, 'Iau, Aalaha ineu. Aana
sa'a mola kire saie oto uri nou lae hailiu ke'u i laona mo
nume ni palo-palo huni tapolie mwala nge kire hiiwalaimoli
eemu na huni repusire.
20 Na maholo kire horo'ie a Stivin, iini nge e taroha'inie
no'one walamu, na nou uure no'one pe'ie mo iini nge kire
horo maesie. Ineu oto nou kakalie mo sala ikire sulie nou
ne'isae no'one mala ikire huni horo'ie.'
21 "Oto a Aalaha ko te'uri lo'u hunieu, 'O ke lae oto, sulie
no ko uusunge'ini'o oto ha'atau huni laeliwala hunie mo
Aapoloa Aaopa.' "
22 Ahutana mwala kire pwaa-pwaarongo i sulie a Pol lai
hule aana e unue mei wala "Aapoloa Aaopa." Oto aana kire
tohungei leledie mwala ngeena, kire ko si tea oto paine kire
ko te'uri, "!Horo maesie! !E ka'a adona lo'u ke mauri!"
23 Na aena mwala ngeena ko tohungei saewasu oto liutaa,
kire ta'aasie oto mo to'oni tetewa ikire pe'i teanga oto paine
na kire ko aasie mwakano oto i lengi.
24 Oto poro paine haahie mae ngeena e unue hunie mo
ramo kire ke toolea a Pol i laona nume ma'uta'a kire o'o'o
aana ngeena. Na ko unue hunire uri kire ke rapusie a Pol,
na hunie kire ke dolosi aana hunie kire ke saie uri nga taa
ni mo Jiu kire ko teangie haahie.
25 Ta'e maholo kire ko pwesue hunie kire kei repusie, a
Pol ko si dolosi aana ngaeta poro paine haahie nga tangalai
ramo nge e uure kara'inie, ko te'uri, "?Uri e malisine mola
omu ke rapusie nga mwane ni Rom nge e ka'a dau hu'isie
ike nga mei ola?"
26 Maholo poro paine ngeena e rongo urine, ko si lae oto
i saana poro paine haahie sinolai ramo ngeena na ko te'uri,
"?Nga taa ni o ko sare da? !A mwane ngeena mwane ni
Rom ni ngeena!"
27 Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e lae i saana
a Pol, ko si dolosi aana Pol ko te'uri, "?Uri i'oe nga mwane
ni Rom to'ohuu?"
Oto a Pol ko aalamie ko te'uri, "Iau, e to'ohuu, ineu mwane
ni Rom ni ie."

28 Oto a poro paine ngeena ko te'uri, “Ineu nou holi aana
mei to'oha oto paine huni ne'ie ngaeta mwane ni Rom.”

Oto a Pol ko aalamie lo'u ko te'uri, “Ta'e ineu, nou ne'ie
oto mwane ni Rom aana nou hute oto urine.”

29 Oto mwala nge kire dau-deu aakau huni dolosie mo
dolosinge aana Pol pe'ie rapusilana, kire mani toli'aasie oto
aana maholona. Na poro paine haahie sinolai ramo ngeena
ko me'u oto, aana e dau hu'isie ha'atolanga aana e ho'osie
nga tohungei mwane ni Rom aana iieli heu.

A Pol E Uure I Na'ona

Pulitaa Ni Lei-lei

30 Poro paine haahie mae ngeena ko sare saie nga taa nge
mo Jiu kire ko heliwala aana a Pol haahie. Oto e dangi
ho'owa, e lokoa mo na'ohai pris na pulitaa ni lei-lei, ko si
luhesie a Pol mwaanie nume ma'uta'a, na e toolea, ko lai
ha'a-uuresie i na'ona pulitaa ni lei-lei.

23

1 A Pol e to'omaaie pulitaa ni lei-lei oto ko te'uri, “Maeni
eesiku ni Israel, manataku e tahanie taane mola ii'onga ineu
i na'ona God lae mai hule si'iri.”

2 Oto aana kele maholoi satona, a Ananaeas, Na'ohana Mo
Na'ohai Pris, e unue hunie mo iini nge kire uure kara'inie
ko te'uri, “!Omu ke hide ponosie wawana!”

3 Oto a Pol ko te'uri hunie, “I'oe, o urihana mola mei karo
aaela nge kire mole rere'a aana hunie ke lio kohi. !Oto a
God kei hideli'o no'one! I'oe, o ii'o i aano aana ii'o-ii'oha ni
lei-lei huni leieu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e hule
aana i'oe maraamu nge o ko liu holosie no'one Ha'atolanga
maholo o unue uri mo mwane ke hidelieu.”

4 Oto mo mwane nge kire uure kara'inie a Pol kire ko
te'uri, “!Mwae! O ko ere waelie Na'ohana Mo Na'ohai Pris a
God.”

5 Oto a Pol ko te'uri, “Maeni eesiku, nou ka'a saie ike uri
ingeie nge Na'ohana Mo Na'ohai Pris. Ne ke saie urine,
ha'alaa nou ka'a aalamie ike urine, aana Uusu-uusu Maa'i
e te'uri, *Su'uri ere aaelasie iini nge ko na'ona mwala i'oe.”
Eksodas 22:28*

6 Ngaeta mo mwane aana pulitaa ni lei-lei ngeena ikire
mo iini aana aapa mo Sadiusi, na ngaeta mo iini aana aapa
mo Parise. A Pol e saie urine mone, oto ko ere paine hunire
na ko te'uri, “Maeni eesiku, ineu ngaeta Parise ni ie, na mo
weuweku mo Parise no'one. Na hiiwalaimolinge ineu uri a
God kei ta'ea mo iini e mae. Na aena mei olana ka'u omu
ko leieu haahie ie.”

7 Maholo a Pol e ere urine mango, pulitaa ni lei-lei ko
oopa oto pe'ie ere-haitelilinge i matolada mo Sadiusi na mo
Parise,
8 aana hiiwalaimolinge mo Sadiusi uri nga iini e sa'a
roro'a ta'ela'i lo'u mwaanie maenga, wa uri nga ensel wa
nga li'oa ke ii'o lo'u. Ta'e mo Parise kire mani hiiwalaimoli
aana e oolu mei olana.
9 Maholo erenga paine ko lae hailiu i matolana e ro pulitaa
ngeena, oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a
Mosis nge ikire pe'ie mo Parise kire uure i lengi, kire ko ere
paine kire ko te'uri, “!Melu ka'a dau oodoie ike nga mei ola
aana a mwane ie ke dau hu'isie! !Nga li'oa wa nga ensel ohe
nge ko ere-ere hunie ngeena!”
10 Ha'a-erenga ngeena e lae-lae na ko peine oto. Oto
poro paine haahie sinolai ramo ni Rom ngeena ko maarara
mwaanie kire horo'ie a Pol, oto e uusunge'inie mo ramo
ingeie hunie kire ke lai toolea a Pol mwaanie pulitaa ni lei-
lei, na kire ke tola aaliho'i aana hunie leu nge mae ko o'o'o
aana.
11 Oto aana hai rodona a Aalaha e lae mai uure i sulie
a Pol oto ko te'uri, “!Mwaanie o me'u-me'u! O kei lai unu
ha'a-oaieu no'one wau i Rom mala o esuie i Jerusalem.”

Mwala Kire Oala'i

Huni Horo Maesie A Pol

12 Oto e dangi ho'owa, ngaeta mo Jiu kire ruru huni oala'i
na kire haiholota'i uri kire sa'a ngaue nga mei ngeulaa wa
kire ke inuhie nga mei wei, lai hule aana kire kei horo'ie a
Pol.
13 E liue hai aawalai mwane nge kire ruru huni esuie mei
ne'isaenga ienini.
14 Oto puriha'ana kire si lai saana mo na'ohai pris na mo
rato ni mwane, oto kire ko te'uri, “Melu meni heiholota'i uri
melu sa'a hikana ike nga mei ngeulaa wa melu ke inuhie nga
mei wei, lai hule aana melu kei horo'ie a Pol.
15 Oto i'omu na mo mwane aana pulitaa ni lei-lei, omu ke
uusunge'inie nga mei wala hunie poro paine haahie sinolai
ramo ni Rom, hunie kire ke toolea mai a Pol i seemiu hunie
ke leesi'omu. Ta'e omu ke eero mola uri omu ko sare saie
lo'u ngaeta mo ola i sulie. Oto melu kei deu aakau huni
horo'ie i na'ona kei hule i leu i seemiu.”
16 Ta'e uuweline a Pol e rongoa walu oala'inge ikire
ngeena, oto e lae wau i nume nge mae ko o'o'o i laona, ko
si ha'arongoa a Pol.
17 Oto a Pol e soie mai ngaeta mwane paine haahie
tangalai ramo ni Rom ko si te'uri hunie, “O ke toolea saanau

ie wau i saana poro paine haahie sinolai ramo, aana ko sare
ha'arongoa aana nga mei ola.”
18 Oto ramo paine ngeena e toolea saanau wau i saana
poro paine haahie sinolai ramo, ko si te'uri hunie, “A Pol nge
kolu tapolie ka'une e soieu hunie ne ke toolea kele saanau
ie mai seemu, aana ko sare ha'arongo'o aana nga mei ola.”
19 Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e hele i
nimana a saanau, na e toolea aana nga leu hunie kirerue
ke ii'o mola maraadarue. Oto poro paine ko dolosi aana ko
te'uri, “?Nga taa ni o ko sare ha'arongoau aana?”
20 Oto saanau ngeena ko te'uri, “Mo rato ni Jiu kire mani
ne'isae tararuru huni ha'atohu eemu hunie o ke toolea a Pol
i saana pulitaa ni lei-lei i ho'owa. Kire kei eero ni unue uri
kire ko sare saie lo'u nga mo ola i sulie.
21 Ta'e o ke su'uri rongo hunire, aena e liue hai aawalai
mwane nge kire haiholota'i uri kire sa'a hikana nga mei
ngeulaa wa kire ke inuhie nga mei wei lai hule aana kire
kei horo'ie a Pol. Kire dau aakau oto huni lai mumuni loosie
ta'au i sulie tala, ta'e kire ko maa'oohi ue huni rongoa nga
mei wala mwaani'o.”
22 Oto poro paine ko si ere honosie ko te'uri, “Su'uri
ha'arongoa lo'u nga iinoni uri o ha'arongoau aana mei ola
ienini.” Oto e si uusunge'inie saanau ngeena hunie ke lae.

Mo Ramo Kire Toolea A Pol I Saana Aalaha Paine A Filiks

23 Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e si soie mai
e ro iini aana mo mwane paine ingeie haahie nga tangalai
ramo, ko si te'uri hunirerue, “More ke dau aakau aana e
ro tangalai ramo huni lae i Sisaria i rodo si'iri aana siwana
nga maholoi sato. Na more ke dau aakau no'one aana e ro
tangalai ramo nge kire sai heiseuni pe'ie mo noma, na lo'u
e hiu aawalai ramo huni huru aana mo hoos.
24 Na more ke dau aakau aana mo hoos hunie a Pol ke
lae aani,† na more ke lio i suli diana aana hunie ke hule
sapemawa wau i saana aalaha paine a Filiks.”
25 Oto poro paine e uusue uusu-uusu ko te'uri,

26 Huni'o Aalaha Paine Filiks,
Ineu a Klodias Lisias nge no ko ha'atolaa saedianangа
ineu weu huni'o ie.
27 A mwane ie, mo rato ni Jiu kire tapolie, na kire ko
kara'i horo'ie oto, ta'e nou lae mai pe'ie mo ramo ineu, oto
nou lauhie aena nou saie ingeie ngaeta mwane ni Rom.
28 Nou sare saie nga taa ni mo Jiu ko sare horo'ie a Pol
i tehula'ana, oto nou toolea i saana pulitaa ni lei-lei ikire.

† **23:24** 23:24 Mo Rom kire dau aakau aana mo hoos hunie a Pol ke lae aani, hunie maholo nga iini ko weo na a Pol ko ta'elie lo'u ngaeta iini.

29 Nou deu oodoie kire ko sare horo'ie mola i sulie mo
ola aana ha'atolanga ikire mo Jiu, ta'e kire ka'a leie ike i sulie
nga mei ola ke adona ke mae i tehula'ana wa hule aana nga
mei ola ke adona ke ii'o i nume ni ho'o.
30 Na maholo nou rongoa uri kire ere toli loosi hunie,
nge no ko tolana uusunge'inie oto wau i seemu ie. Na nou
ha'arongoa mo Jiu nge kire hola'i ha'apelie ngeena uri kire
ke haata'inie mo lo'onga'inge ikire aamu.

31 Mo ramo ngeena kire ko deu mone i sulie walana poro
paine, oto kire toolea a Pol oto aana hai rodona hunie
huilume i Antipatris.
32 Oto aana dinge lo'u i puri, mo ramo nge kire ko lae
mola i sulie tala kire ooli takoie leu nge kire ko o'o'o aana
i Jerusalem, na mo iini mola nge kire ko lae aani hoos kire
ko lae tara'asi lo'u pe'ie a Pol.
33 Maholo kire lai hule aana huilume paine i Sisaria kire
si niie uusu-uusu hunie a Filiks, na kire ko niie oto no'one
a Pol wau i nimana.
34 Maholo a poro paine e saai mangoa uusu-uusu ngeena,
ko si dolosi aana Pol ko te'uri, “?I'oe mwane ni tei?” Oto
maholo e rongo saie uri a Pol mwane aana ngaeta huilume
i laona po'o ni henue i Silisia,
35 ko si te'uri, “Mo mwane nge kire ko sare horo'i'o kire
kei hule mai leu, nge ne ke si pwaarongo honosie mo ere-
erenga i'omu.” Oto e si unue hunie mo ramo ingeie kire
ke kakalie i laona nume paine ingeie nge a Herod e asuie
hola'ina'o.

24

Aalaha Paine Filiks E Leie A Pol

1 Oto e lime hai dinge e saro mango, a Ananaeas, Na'ohana
Mo Na'ohai Pris na ngaeta mo rato ni Jiu na ngaeta mwane
satana a Tetalas, kire lai hule wau i Sisaria. A Tetalas ngaeta
mwane saenanau i sulie mo ha'atolanga na e sai ere i na'ona
mo pulitaa ni lei-lei. Oto kire mani lae mai uure i na'ona
Aalaha Paine Filiks huni ere honosie a Pol.
2 Oto maholo kire soie mai a Pol, a Tetalas ko si unue
lo'onga'inge ikire na ko te'uri, “I'oe oto ngaeta tohungei
aalaha paine na e diana, Filiks, aana i'oe nge o da melu
ii'o ni henuelamanga oto uure mai i laona po'o ni henue
i'emeelu. Na aana saenanaunge i'oe nge o ha'a-oodohie mo
ha'atolanga hunge hunie ii'onga i'emeelu ke diana.
3 Walu ola urine nge melu leesi'i suli dinge, na kire
tohungei diana aameelu nge melu ko unue saedianangа
paine huni'o.

4 Ta'e mwaanie nou ha'aweo'o, nge no ko eitanai'o o
ke pwaarongo ni saedianangа ka'u mola aana ere-erenga
o'oru'e i'emeelu.
5 “Melu lio saie a mwane ie, ingeie nga mwane oto huni
esuie aaelanga tarau, na ko esuie ha'a-erenga i matolana mo
Jiu aana ta'ena nga leu aana walumalau. Na ingeie ngaeta
na'ohai mwane aana pulitaa a Jisas ni Nasaret.
6 Na mwane ienini ko sare ha'amada'aa no'one Nume
Maa'i Peine a God, oto aena mei olana nge melu tapolie.†
8 Na mala uri o kei dolosie nga mo dolosinge aana, o ke
si rongoa taane lo'u nga mo ola i sulie mo wala nge melu
tapolie a mwane ie i tehula'ani.”
9 Na mo rato ni Jiu ngeena kire ko eerota'inie a Pol urine
no'one na kire ko te'uri, “Walu ola ienini kire to'ohuu.”

A Pol E Ere-ere I Na'ona Filiks

10 Oto a Filiks e salo aana ki'ine hunie a Pol ke ere-ere,
oto a Pol ko te'uri, “Poro paine, nou saie mo helisi hunge
oto o ko leie mo heliwalanga i'emeelu mo Israel, oto no ko
tohungei ilenimwa'e huni aalamie nga taa kire ko ha'apelieu
haahie.
11 Oto si'iri e si hule aana aawalai hei dinge mwana rue
mola i purine nou hule ta'au i Jerusalem huni paloa God,
na ke mwada'u lo'u mola hunie o ke ha'awalaimoli'aa mola
walaku.
12 Mo mwane nge kire ko ere aaelasieu si'iri ie kire ka'a
leesie ike ne ke ha'a-erea nga iini wa ne ke ha'asaewasuli'aa
mwala, ma'alana i laona Nume Maa'i Peine, wa i laona
mo nume ni palo-palo, wa aana ta'ena nga leu lo'u i laona
huilume.
13 Oto kire sa'a ha'awalaimoli'aa ike mo wala nge kire ko
eerota'inieu eeni ie.
14 Ta'e no ko unu oodo-oodo oto aana huni'o, uri e to'ohuu
no ko palo-paloa a God mo weuwe i'emi, aana ineu no
ko lulu i sulie Tala Ni Meurihe. Ikire, kire unue mei
hiiwalaimolinge ngeena e ka'a diana ike, ma'alana ineu
no'one nou hiiwalaimoli aana ahutana walu ola i laona mo
Ha'atolanga a Mosis na mo ola i laona mo Uusu-uusu Maa'i
mo Propet.
15 Na nou noruto'o no'one aana God mala mo rato ni
mwane ngeena, uri ahutana iinoni, ma'alana mo iinoni
diana wa mo iini aaela, kire kei meni ta'ela'i mwaanie
maenga.

---

† **24:6** 24:6 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 7 uuri, “Na melu sare leie i sulie ha'atolanga i'emeelu. Ta'e a Lisias, poro paine haahie sinolai ramo, e lae mai deu rarahi'emeelu hunie ke toolea mwaanie ki'imeelu. Na ko tohungei ere aameelu no'one uri melu ke lae mai unue huni'o nga taa ni a Pol e dau aaelasie.”

16 Na no ko deu aahonga tarau hunie manataku ke rere'a
i na'ona God na i na'ona mo iinoni.
17 “Nou lae mwaanie i Jerusalem mo helisi hunge e mango
oto, oto nou eeliho'i lo'u mei huni tola to'oha nana mo iinoni
ineu ni Israel nge kire ko si'oha'a, na huni uunu ola hunie
a God.
18 Na i purine nou esu mangoa uunu-olanga ni
ha'arere'anga i na'ona God, nge kire si leesieu wau i laona
Nume Maa'i Peine. Na aana maholona nga mwala ka'a ii'o
ike pe'ieu hunie kire ke da e'engonga.
19 Ta'e ngaeta mo Jiu aana po'o ni henue i Esia nge kire
lae mai tapolieu. Mala ko to'ohuu uri ineu nou deu hu'isie
nga mei ola, nge e malisine kire ke lae mai uure i na'omu
huni ha'apelieu aana mei ola ngeena.
20 Mala uri ko ha'ike, nge o ke dolosi aana mo mwane
ienini nga mo ola uri taa nge mo rato ni mwane aana pulitaa
ni lei-lei i Jerusalem kire unue uri nou deu hu'isi'i,
21 mwaanie ta'a-ta'a mei wala mola ni nou unue i na'oda
aana nou te'uri, ‘Hiiwalaimolinge ineu uri a God kei ta'ea
mo iini e mae mwaanie maenga. Oto aena mei olana nge
omu ko leieu haahie si'iri ie.’ ”
22 A Filiks mone e saenanau i sulie Tala Ni Meurihe, oto e
ha'amamaloa ere-erenga ko si te'uri, “Maholo a Lisias, poro
paine haahie sinolai ramo ngeena, kei lae mai, nge ne ke si
niie mei wala ooreta aana ere-erenga i'oe.”
23 Na e unue ngaeta ramo paine haahie tangalai ramo ke
kakalie a Pol, ta'e ke lio rako aana a Pol na ke toli'aasie mo
malahune ke pe'ie aana mo ola e saeto'o aani.
24 Oto purine ngaeta mo dinge e haro mango lo'u, a Filiks
e ooli lo'u mei i Sisaria pe'ie hu'e ingeie, keni ni Jiu satana
a Drusila. Oto a Filiks e uusunge'inie ngaeta mo mwane
huni lai toolea mai a Pol, na kirerue ko si pwaarongo i sulie
maholo ko ere i sulie hiiwalaimolinge aana a Jisas Kraes.
25 Ta'e maholo a Pol ko ere i sulie mauringe diana,
na kineta'inilaka maraaka mwaanie ooraha'aa, na leilana
walumalau, a Filiks ko si tohungei me'u na ko te'uri, “!
Mamalo ka'u! Mala uri no ko to'o aana lo'u nga maholo
ne ke si soi'o lo'u mei.”
26 Saena Filiks uri a Pol ke nii mumuni aana nga mei
to'oha nana hunie ke luhesie mwaanie nume ni ho'o. Oto
mo maholo hunge, ko hei uusunge'i oto hunie a Pol huni
ere-ere pe'ie.
27 Oto lae-lae, purine e ro halisi e mango, a Posias Festas
ko oolisie a Filiks aana ko ne'i Aalaha Paine oto haahie po'o
ni henue ngeena. Na aena aana a Filiks ko sare dau hunie
mo Jiu ke ilenimwa'e mola haahie, oto e unue mola uri a
Pol ke ii'o ue i laona nume ni ho'o.

25

Aalaha Paine Festas E Leie A Pol

1 E oolu hei dinge e mango i purine a Festas e hule aana
po'o ni henue ngeena, e lae mwaanie i Sisaria ko si lae ta'au
i Jerusalem.
2 Oto mo na'ohai pris na mo rato ni mwane ni Jiu kire lae
wau i saana, kire ko ha'arongoa aana walu ola nge a Pol e
dau hu'isi'i.
3 Na kire ko ha'a-olaa uuri, “Mala uri o ko sare pe'i'emeelu
to'ohuu, nge o ke ha'atolaa nga mei wala hunie kire ke
uusunge'i eeliho'i lo'u aana a Pol hunie leilana ke lae mai
Jerusalem.” Kire ko ha'a-olaa urine aena aana kire ne'isae
huni horo'ie a Pol maholo kei lae mai i sulie tala.
4 Ta'e a Festas ko te'uri, “A Pol e ii'o oto wau i laona nume
ni ho'o wau i Sisaria, na e sa'a tewa na ne kei eeliho'i lo'u
weu.
5 Oto hunie ne ke leie lau-leu huni'omu, nge omu ke
uusunge'inie ngaeta mo rato ni mwane i'omu huni lae
pe'ieu. Na mala uri ko deu hu'isie nga mei ola to'ohuu, nge
kire ke si uusu i maana aana mo olana.”
6 Oto a Festas e ii'o hunie ola mala e siwe hai dinge lo'u
pe'ire i Jerusalem, nge e si lae lo'u hunie i Sisaria. Na aana
dinge i puri e lai ii'o wau i laona nume ni lei-lei, e si unue
ngaeta mo mwane ke lai toolea mai a Pol.
7 Maholo a Pol e sili mei nume, mo Jiu nge kire lae mai
uure i Jerusalem, kire lai uure kali-kelie, na kire ko si unue
mo ola hiito'o na e aaela liutaa nge kire unue e dau hu'isi'i,
ta'e nga mei ola huni ha'awalaimoli'aa walada ha'ike.
8 Oto puriha'ana a Pol ko si aalamire ko te'uri, “Nou ka'a
da ike nga mei ola ke lae hu'isie mo Ha'atolanga mo Jiu, wa
nga mei ola ke lae hu'isie Nume Maa'i Peine, wa inemauri
Peine ni Rom.”
9 Ta'e a Festas mone ko sare da mo rato ni mwane ni Jiu ke
ilenimwa'e mola haahie oto ko te'uri, “?Uri o mwa'e-mwa'e
taane mola hunie ne ke lei'o ta'au i Jerusalem?”
10 Ta'e a Pol ko ere mola uuri, “Leinge ienini, Inemauri
Peine ni Rom ni e to'o aana, oto i leu oto e malisine leileku
ke lae aana, na nga leu ha'ike lo'u. Na o sai diana aana
ka'u oto uri nga mei ola nou ka'a dau hu'isie takoie mo Jiu
ngeena.
11 Mala uri ne ke asuie nga mei ola e malisine oto maenga,
nge nou sa'a tahisie ike lo'u maenga i tehula'ana. Ta'e mala
uri mei ola nge mo Jiu ko sare leieu haahie ie e ka'a to'ohuu,
nge nga iini e ka'a to'o aana ike nga nanamanga hunie ke
toli'aasieu hunire. !Oto nou saeto'o aana Inemauri Peine ni
Rom maraana ni ke leieu!”

12 Oto a Festas e hola'i ere-ere ka'u pe'ie mo mwane
saenanau ingeie, ko si te'uri, “O saeto'o aana Inemauri Peine
ni Rom ke lei'o. E diana mola. Ne kei uusunge'ini'o oto wau
i saana.”

A Akripa Inemauri

Ko Sare Leesie A Pol

13 Mo dinge e mango lo'u i puri, na a Akripa† Inemauri na
a Benis keni eesine, kire lae mai saana a Festas i Sisaria.
14 Oto aena kire ko ii'o oto i Sisaria hunie mo dinge hunge,
a Festas ko si ha'arongorarue aana a Pol, ko te'uri, “Nga
mwane e ii'o ue i laona nume ni ho'o mai leu, aana a Filiks
e ka'a toli'aasie ike ke ii'o luheta'i.
15 Maholo nou lae ta'au i Jerusalem mo na'ohai pris na
ngaeta mo rato ni mwane ni Jiu kire ha'arongoau uri mo ola
oto hiito'o a mwaena e dau hu'isi'i na kire unue horo'ilana
ke lae oto.
16 “Ta'e nou unue mola hunire uri tolahameelu mo Rom
e ka'a urine ike huni ha'aloie mwane mola mwaakule. Ta'e
leilana kei hola'i lae i na'ona mo iini nge kire ko pwelu wala
i lengine hunie ke to'o aana nga maholo huni aalamie ere-
erenga ikire honosie.
17 Oto maholo kire lai hule mai Sisaria nou ka'a waelie
lo'u nga kele maholo, ta'e e dangi ho'owa na nou unue kire
ke toolea oto mai a Pol na leilana ko lae oto.
18 Ta'e maholo mo Jiu kire uure huni pwelu wala i lengine,
kire ka'a unu haada'i ike aana uri ke dau hu'isie nga mei ola
ke hi'e oto mala nou lo'onga'inie kire kei unu'i.
19 Ta'e kire ko si ere haitelili mola pe'ie i sulie tolahai ola
nge kire palo-paloa a God aana, na i sulie mwane satana a
Jisas nge e mae oto, ta'e a Pol ko unue uri e mauri mola.
20 Nou ka'a saie lo'u nga taa ne kei esuie hunie ne ke saie
walaimolinge i sulie mei ola ienini. Oto nou dolosi aana a
Pol ohe kei mwa'e-mwa'e taane hunie ne ke lai leie ta'au i
Jerusalem wa ha'ike.
21 Ta'e e sere'i, na e unue uri saena hunie Inemauri Peine
ni Rom ha'alaa ke si leie. Oto nou unue kire ke kakalie
lae hule aana maholo nou sai uusunge'inie wau i saana
Inemauri Peine ni Rom.”
22 Oto a Akripa ko te'uri hunie a Festas, “Ineu na no ko
sare rongoa no'one ere-erenga a Pol maraaku.”

Oto a Festas ko te'uri, “I ho'owa nge o ke si rongoa ere-
erenga ingeie.”

---

† **25:13** 25:13 Inemauri ienini ingeie ruana nga inemauri pe'ie mei satai ola Herod Akripa Inemauri. Aamana a Herod Akripa Inemauri nge e aalaha aana maholo a Jisas e hute, ta'e inemauri ienini e ka'a ne'i mwane paine ike mala aamana, na po'o ni henue ingeie e mwai-mwei mola.

23 Oto e dangi ho'owa a Akripa Inemauri na Benis kire
sili mei laona nume paine ni lokonga, na mwala ko esuie
oto mola ta'ena nga ola huni ha'apaina'aladarue oto i sulie
tolahada. Mo na'ohai ramo nge kire paine haahie sinolai
ramo, na mo na'ohai mwane aana huilume ngeena, ikire
no'one kire lae mai na kire ii'o i aano pe'ie a Akripa na a
Benis. Oto a Festas e si unue hunie ngaeta mo mwane kire
ke lai toolea mai a Pol.
24 Oto a Festas ko te'uri, “Akripa Inemauri na ahutemiu
mwala nge omu loko ngeena, omu ke leesie ka'u a mwane
e uure ngeena. Ahutana mo Jiu i Sisaria na i Jerusalem kire
lae mai seeku huni pwelu wala i lengine a mwane ngeena
na kire ko soinge'inie uri a mwane ngeena horo'ilana ke lae
oto.
25 Ta'e nou ka'a lio saie ike nga mei ola aaela ke asuie
hunie horo'ilana ke lae i tehula'ana. Oto ingeie maraana
nge e saeto'o aana Inemauri Peine ni Rom nge ke leie, na
aena urine mola nge nou ne'isae huni uusunge'inie oto wau
i saana.
26 Ta'e nou ka'a to'o aana ike nga mei ola to'ohuu hunie ne
ke uusue hunie Inemauri Peine ikie. Oto nou ne'isae uri kei
diana hunie i'omu, na i'oe oto liutaa Akripa Inemauri, nou
ne'isae uri kei diana hunie kolu ke dolosie nga mo dolosinge
lo'u aana. Urine nge ohe ne ke si saie nga mei ola i sulie a
mwane ngeena hunie ne ke uusue.
27 Aana nou leesie e ka'a diana ike huni uusunge'inie a
mwane ngeena i Rom, na nou ka'a unu haada'i aana mo ola
nge kire unue e dau aaelasi'i.”

26

A Pol E Ere-ere

I Na'ona Akripa Inemauri

1 Oto a Akripa Inemauri ko te'uri hunie a Pol, “No ko
toli'aasi'o oto hunie o ke ere-ere honosi'o maraamu.”
Oto a Pol e salo haahie mwala hunie kire ke pwaarongo
hunie, ko si te'uri,
2 “Akripa Inemauri, no ko tohungei ilenimwa'e aana nou
to'o aana kele maholoi sato ienini huni uure i na'omu si'iri
huni talo aasie mo wala nge mo rato ni Jiu kire ko unu'i
takoieu.
3 Na no ko ilenimwa'e no'one sulie i'oe ngaeta mwane
nge o saenanau i sulie tolahameelu mo Jiu, na o saenanau
no'one i sulie walu ola nge melu ko ha'a-ha'a-ere haahi'i. Oto
no ko eitanai'o hunie o ke pwaarongo ka'u i sulie ere-erenga
ineu.
4 “Ahutana mo Jiu kire mani saie tolahai ola nge nou o'o'o
aana i na'o, aehota oto aana maholo nou ne'i mwela ue

pe'ie mwala ineu, lai hule aana maholo nou ho'ala'i hunie i
Jerusalem.
5 Kire saieu taane oto uure mai, na mala uri kire ko mwa'e-
mwa'e ni ere, kire sai unue mola uri ineu ngaeta iini oto
aana mo tohungana mo Parise. Nou aehota lulu i sulie
tolahada oto uure i mwei-mweiha'aku, na po'o ni iinoni
i'emeelu ngeena melu tohungei uure a'aila'a huni lulu i sulie
mo Ha'atolanga a God lo'u liutaa aana ngaeta mwala.
6 Ineu, nou hiiwalaimoli aana mei heiholota'inge nge a
God e asuie pe'ie mo weuwemami oto i na'o, na aena mei
olana mola nge kire ko sare leieu haahie si'iri ie.
7 Ta'e ahutamami, emi ko meni noruto'o mola aana ta'a-
ta'a mei heiholota'inge ngeena. Aawalai komu mwana rue
i'emi mo Jiu ma'alana rodo na emi ko palo-paloa mola
a God aena aana emi ko maa'oohi susuto'o mola loosie
mei heiholota'inge ngeena kei oa. Oto Poro paine, aena
mei olana nge mo rato ni mwane kire ko maaleledieu
haahie si'iri, sulie nou tohungei hiiwalaimoli aana mei
heiholota'inge ngeena e to'ohuu.
8 ?Oto lo'onga'inge i'omu e uri taa? ?Uri omu ko lo'o-
lo'onga'i uri e aasa hunie a God kei ta'ea lo'u mo iini e mae
oto? ?Aana e ue ka'u omu ko lo'onga'i takalo urine?
9 “E to'ohuu taane aana hola'ina'o, ineu no'one nou deu
aahonga huni esuie mo ola huni waelie satana a Jisas ni
Nasaret.
10 Na nga taa nge nou esuie ta'au i Jerusalem ni ngeena.
Nou toolea nanamanga mwaanie mo na'ohai pris huni ne'ie
hungelana mo iini maa'i† i laona nume ni ho'o. Na maholo
leilada e lae hunie maenga, ineu no'one nou unue uri e
malisine kire ke mae.
11 Na nou lae tarau no'one i laona ahutana mo nume ni
palo-palo aana ta'ena nga leu huni ha'aloire na huni da kire
ke ere aaelasie lo'u a Jisas. Saewasunge ineu e tohungei
peine oto hule aana nou lae no'one aana ngaeta mo po'o ni
henue aaopa huni ha'aloire.”

A Pol E Ere I Sulie Maholo E Aehota Hiiwalaimoli
PALONGA 9:1-19, 22:6-16

12 Oto a Pol ko he'i ere lo'u uuri, “Oto aena mei olana nge
nou lae no'one wau i Damaskas aena aana mo na'ohai pris
kire uusunge'inieu na kire niie nanamanga hunieu huni lai
esuie mei olana wau aana huilume ngeena.
13 Oto Poro paine, maholo no ko lae i sulie tala i upui
aatowaa, na no ko leesie raa-raa hule aana e raa liue lo'u
sato. E raa kali-kelieu na mo mwane nge kire hakusieu.

† **26:10** 26:10 Ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana a Jisas to'ohuu na kire ko lulu i sulie tolahana, ikire oto mo iini maa'i aana soihaada'inge a God.

14 Oto ahutameelu melu meni domu i aano, na no ko
rongoa oto mei wala ko ere aana tohungana erenga mo
Jiu ko te'uri, '!Sol, Sol! ?E ue ni o ko teunge'inieu? O ko
tohungei ha'ali'oi'o mola maraamu ni ngeena aana o ko lae
hu'isie lo'onga'inge ineu urine.'
15 "Oto no ko dolosi uuri, '?I'oe a tei ni ngeena, Aalaha?'
"Oto ko aalamieu ko te'uri, 'Ineu a Jisas, iini nge o ko
teunge'inie.
16 O ke ta'ela'i, na o ke uure hala-hala. No ko haata'i huni'o
si'iri hunie o ke ne'ie koni-konihe ineu. O ke laenga'inie nga
taa o ko leesie aaku si'iri, na nga taa ne kei haata'inie lo'u
eemu mai puri.
17 Maholo mwala i'oe mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa kei
sare horo maesi'o, nge ne kei ha'a-uuri'o taane mwaanire.
Oto no ko uusunge'ini'o oto takoie mo Aapoloa Aaopa
18 hunie o ke tahanie maada hunie kire ke leesie matap-
wanga na mwaanie kire ii'o lo'u i laona rodohono. Na hunie
kire ke lae takoie a God mwaanie nanamanga a Satan. Na
maholo kire kei hiiwalaimoli eeku, a God kei sae'aasie mo
ooraha'aanga ikire na kire kei ii'o oto pe'ie mo iini nge a
God e lio hilisire.'
19 "Oto Akripa Inemauri, nou ka'a dau hu'isie ike walu ola
nge a God e haata'ini'i eeku.
20 Ta'e no ko taroha'inie uri mwala ke aali'u mwaanie mo
ooraha'aanga ikire, na kire ke aali'u takoie a God, na kire ke
lae i sulie tala diana huni haata'inie uri kire oonisae to'ohuu.
Hola'ina'o, nou hola'i lae i saana mwala ni Jiu nge kire ko
o'o'o i Damaskas na i Jerusalem na ta'ena nga leu i Israel,
oto puriha'ana nge nou si lae lo'u weu i saana mo Aapoloa
Aaopa.
21 Oto aena mei olana nge mo rato ni mwane ni Jiu kire
tapolieu ta'au i laona Nume Maa'i Peine i Jerusalem huni
horo maesieu.
22 Ta'e a God ko pe'ieu mola tarau hule mai si'iri. Oto aena
urinena nou sai uure mola ni laeliwala nana mo iini mwai-
mwei lae hule aana mo iini peine. Nou ka'a unue ike nga
mei ola aaopa mwaanie nga taa mo propet na a Mosis kire
unue ka'u kei reu.
23 Ikire no'one kire unue uri a Ha'a-uuri nge a God e
haiholota'inie kei lae mai kei sapesalu hule aana maenga,
na aana ingeie oto eetana nga iini kei hola'i ta'ela'i eeliho'i
mwaanie maenga, ingeie oto ke si taroha'inie raa-raa a God
hunie mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa."
24 Maholo a Pol ko ere-ere ue, a Festas ko tea oto paine ko
te'uri, "!Pol, o ko hero-hero ni ngeena! Aena o ko heitalea
saenanaunge hiito'o mwaanie mo uusu-uusu nge o ko hero-
hero urine."

25 Oto a Pol e aalamie ko te'uri, “Poro paine Festas, nou
ka'a ere hero-hero'a ike, ta'e no ko ere to'ohuu, na e malisine
mwala kei hiiwalaimoli eeku.
26 A Akripa Inemauri e sai mangoa taane walu ola i sulie a
Jisas ienini, na nou sai ere haada'i mola no'one hunie urine.
Na nou saie uri e rongoa taane tataroha i sulie walu ola
ienini maholo kire rau, aena aana walu ola ienini ka'a rau
mumuni ike.”
27 Oto a Pol ko te'uri hunie inemauri, “Akripa Inemauri,
nou saie i'oe no'one o hiiwalaimoli aana walu ola nge mo
propet kire uusu'i.”
28 Oto a Akripa Inemauri ko te'uri, “?Uri o ko lo'onga'i o sai
hu'isie manataku hunie ne ke hiiwalaimoli oto mola aana
kele maholoi sato o'oru'e urini?”
29 Oto a Pol ko te'uri, “Ma'alana kele maholoi sato e o'oru'e
wa ke tewa lo'u, ta'e no ko aare-aarea God hunie mwala nge
omu ko pwaarongo hunieu si'iri omu ke mani sada pe'ieu.
Ta'e ho'osilemiu aani iieli heu ha'alaa nge nou sere'inie ke
rau eemiu.”
30 Oto aana maholona, a Akripa Inemauri e uure i lengi.
Oto maholo kire leesie urine, a Benis, na a Festas Aalaha
Paine, na ahutana mwala kire mani uure i lengi no'one,
31 na kire ko meni lae oto i sinaha. Na kire ko lai ere-ere
oto hunire hailiu kire ko te'uri, “A mwane ngeena e ka'a
asuie ike nga mei ola hunie horo'ilana ke lae i tehula'ana,
na e ka'a malisine lo'u ke ii'o i nume ni ho'o.”
32 Oto a Akripa Inemauri ko te'uri lo'u hunie a Festas,
“Mala uri a mwane ngeena ke su'uri haaraie Inemauri Peine
ni Rom hunie ke leie ere-erenga ingeie, ha'alaa kolu sai
toli'aasie oto ke ii'o luheta'i mola.”

27

A Pol E Lae Aana Haka

Hunie I Rom

1 Maholo kire unue uri melu† kei lae aana haka hunie po'o
ni henue i Itali, kire si niie a Pol na ngaeta mo mwane nge
kire ko ii'o i laona nume ni ho'o no'one hunie ngaeta ramo
paine haahie nga tangalai ramo hunie ke kakalire. Ramo
ngeena satana a Jiulias na ingeie aana pulitaa ni ramo kire
haara'inie “Pulitaa ni Ramo a Inemauri Peine ni Rom.”
2 Ngaeta haka e uure aana huilume i Adramitiam, na ko
deu aakau lo'u huni lae aana ngaeta mo su'u aana po'o ni
henue i Esia. Oto melu ko ta'e aana haka ngeena pe'ie a
Aristakas ngaeta mwane aana huilume i Tesalonaeka aana

† **27:1** 27:1 Aana mei wala “melu” e lae lo'u mei aana tatala ie, nge kie sai uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie lo'u a Pol na e lae lo'u pe'ie.

po'o ni henue i Masedonia aana ingeie ko hekusi'emeelu
no'one. Melu meni ta'e oto, na kire ko lalaa'inie oto pwana.
3 Oto aana dinge i puri nge melu si lai aarapuu aana
huilume i Saedon. A Jiulias mone ko aamasie a Pol, oto e
toli'aasie mola ke lai leesie mo malahune wau i leune hunie
kire ke pe'ie aana ta'ena nga mei ola e saeto'o aana.
4 Oto melu lae mwaanie i Saedon na aena iiru ko iiru
honosi'emeelu, nge melu lai liu aana ngaeta aapa aana
mala-malau i Saepras nge iiru e kele rako aana.
5 Melu liu oto po'o i eesi aana e ro po'o ni henue i Silisia
na i Pampilia, oto melu si lai aarapuu i oone aana huilume
i Maera aana po'o ni henue i Lisia.
6 I leune nge a Jiulias e leesie ngaeta haka e uure i
Aleksandria na ko lae hunie i Itali. Oto poro paine haahie
tangalai ramo ngeena e unue melu ke lae lo'u aana haka
ngeena.
7 Na mo dinge hunge melu ko haro kele lae oto mola pe'i
esu hiito'o huni lai aarapuu kara'inie huilume i Nidas. Na
aena aana melu ko suehie mone ooru, oto melu eeli'u mola
hunie mala-malau i Krit, hunie melu ke liu i purine mala-
malau mwaanie ooru, na melu hule oto aana aapa hatarie
i Salmoni.
8 Melu ko lihu oto mola i oone kara'inie mala-malau, ta'e
ma'alana e urine na e aasa hunie melu kei lae takoie leu
melu ko sare lae aana. Melu esu oto hiito'o na lae-lae
melu hule aana su'u kire haara'inie “Su'u Diana” kara'inie
huilume i Lasia.
9 Oto mo dinge hunge kire waeta'i mola urine, na aena
aana Houlaa Ni Ha'arere'anga Mwaanie Ooraha'aa e liu oto,
melu saie uri e hule oto aana mo waro-waro aaela hunie
aalidanga aena aana mawa e paine. Oto a Pol ko te'uri
hunire,
10 “Mo mwane, mala uri kolu kei lae lo'u, nge nou leesie
laenga ikolu ienini e sa'a diana ike, aana nou leesie uri haka
na ludaa i laona kire kei meni ei'aa mango. Na hule aana
ngaeta mo iini aakaelu kire kei mae no'one.”
11 Ta'e poro paine haahie tangalai ramo e ka'a sare rongo
ike hunie a Pol, ta'e ko rongo mola hunie poro paine aana
haka na mwane nge e to'o aana haka ngeena.
12 Na aena aana aasi ko mawa mola aana mo waro-waro
ngeena, na su'u ngeena e ka'a diana ike huni ii'o aana, oto
hungelana mwala saeda mola hunie melu ke lae tara'asi.
Kire saeto'o aana melu ke dau aahonga huni lae hunie su'u
i Piniks huni ii'o kohi wau i leune aana maholo daita'aa.
Aana su'u ngeena ngaeta su'u diana i Krit aana e saro takoie
suulana sato.

Mawasidengi E Hite Aana Haka

13 Oto maholo kele mei iiru mwai-mwei ko aehota iiru oto
uure mai mwaanie pwalo-pwalona pwaalana sato, nge kire
ko si lo'onga'inie uri nga taa kire hari hunie e rau oto na
kire to'o aana maholo huni lae ii'o koni-koni aana suu kohi.
Oto kire wa'inie hau ni hune, na kire ko lae oto mola i sulie
oone aana mala-malau i Krit ngeena.
14 E ka'a tewa na paineha'ana mawasidengi ko iiru oto
mai mwaanie mau-meuline pwaalana sato na ko iiruhe'inie
haka oto i eesi mwaanie mala-malau.
15 Oto melu toli'aasie mola iiru ke iiruhe'ini'emeelu, aana
e aasa oto hunie melu kei suehie iiru, aana iiru e wa'u oto
hiito'o.
16 Maholo melu lae liu i purine kele mala-malau mwai-
mwei i Kaoda mwaanie iiru, kire dau kasoa wa'inilana iiola
aana haka hunie ke ii'o lilikoni
17 poi laona haka, na lae-lae kire haro wa'inie taane. Oto
kire roro'ie lo'u haka aani walo hunie ke ma'uta'a. Na aena
aana iiru e paine, oto kire ko maarara mwaanie haka e lai
aape i lengine mo poute ni oone kara'inie po'o ni henue i
Libia. Oto kire aasie mo heu ni hune i eesi aana leu kokoro
na ooru ko si iiru-iiruhe'ini'emeelu mola.
18 Mawasidengi e tohungei hite aameelu lae-lae hule aana
kire ko aasie ngaeta aapa aana ludaa oto i eesi.
19 Oto aana oolune nga hai dinge kire ko aasie lo'u ngaeta
mo ola kire ko eu'esu eeni i laona haka i eesi.
20 Na melu ka'a leesie lo'u sato wa mo hee'u hunie mo
dinge hunge. Na aana iiru ko peine oto mola tarau, melu ko
meni lo'onga'inie mola uri nga iini e sa'a mauri lo'u.

21 Melu ka'a ngau lo'u hunie mo dinge hunge, oto a Pol e
si uure i matolameelu ko te'uri, “Mo mwane, mala uri omu
ke hola'i rongo oto hunie walaku hunie kolu ke su'uri lae
mwaanie mala-malau i Krit, ha'alaa kolu ka'a si'oha'a ike
urine na kolu ka'a tekela'inie ike nga mei ola.
22 Ta'e si'iri no ko unue huni'omu uri omu ke su'uri me'u
wa omu ke tolahi'e. Nga iini aakaelu e sa'a mae ike ta'e haka
mola kei ei'aa.
23 Aana nga rodo, ensel a God ineu nge no ko palo-paloa
e hule aaku,
24 oto ko te'uri, ‘Su'uri me'u Pol. O kei haro lai uure i
naona Inemauri Peine ni Rom. Na aana a God e rongo hunie
aarenga'inge i'oe, oto ke si ha'a-uurie ahutana mwala nge
kire ko lae pe'i'o ngeena.’
25 Oto mo mwane, omu ke su'uri me'u. Nou hiiwalaimoli
a God kei esuie mola walu ola oto mala e unu'i hunieu.
26 Ta'e ma'alana ke urine, kolu kei haro lai aape mola aana
nga mala-malau.”

27 Na e hule i rodo aana aawalai hei dinge mwana hai
nge iiru ko talei iiru-iiruhe'ini'emeelu mola ue i laona Aasi i

Mediteria. Oto i upui rodo, mo mwane aana haka kire saie uri melu ko kara'inie oto ngaeta mala-malau.

28 Oto kire toolea totoho na kire ko totohoa oto koko-roha'ana aasi. Kire totohoa na e hule aana e ro aawalai tahanga haahuu. Oto kire ko maa'oohi lo'u hunie kele maholo o'oru'e, kire ko totohoa lo'u na e hule oto aana aawalai tahanga mwana lime.

29 Kire ko maarara mwaanie haka e lai aape i lengine nga mo heu, oto kire ha'areredea e hai hau ni hune i purine haka. Oto kire si ii'o mola pe'ie aarenga'inge hunie ke dangi lau-leu.

30 Ngaeta mo mwane au'esu aana haka mone kire ko sare tahi oto mwaanie haka, oto kire dau huni ha'asihoa iiola aana haka, na kire ko si eero uri kire ko lae huni ne'ie ngaeta mo heu ni hune lo'u ta'au i na'ona haka.

31 Ta'e a Pol ko te'uri hunie ramo paine haahie tangalai ramo ngeena na hunie mo ramo pe'ie, “Mala uri mo mwane aana haka kire ka'a ii'o pe'ie haka, nge a God e sa'a roro'a ha'a-uuri'omu ike.”

32 Oto mo ramo kire oloa mola mo walo nge kire pwasu'i aana iiola hunie iiola ke aahesie.

33 Oto hatari dengi a Pol ko si deu rarahi'emeelu uri melu ke ngau na ko te'uri, “Aawalai hei dinge mwana hai e mango oto na omu ka'a hikana nga mei ngeulaa.

34 Oto no ko unue huni'omu uri omu ke ngau ke'u hunie sapemiu ke a'aila'a mwaanie omu mae. Na omu ke saie uri nga iini eemiu e sa'a roro'a malaka'a ike, ta'e omu kei meni ii'o sapemawa mola.”

35 Oto a Pol e ere urine mango, e hele aana mei ngeulaa, ko si ere ni paalahenga hunie a God oto i na'omeelu, na ko nisie na ko ngeu oto.

36 Saemeelu e mani dodo oto, na melu ko si meni ngeu oto eena.

37 Ahutana mwala nge melu ii'o i laona haka ngeena melu hule aana e ro tangalai iinoni pe'ie hiu aawala mwana oono.

38 Oto maholo melu ngeu mango, nge melu ko si aa mangoa ludaa aani wit i eesi hunie haka ke mwa-mwate.

Haka E Aape

39 Oto e dangi ho'owa na nga iini e ka'a lio saie lo'u hanue melu ko aarapuu aana. Ta'e melu ko leesie mola ngaeta su'u na mei oone aana. Oto mo mwane aana haka ko si lo'onga'inie uri ohe kire sai toolea haka ke lae aapenga'inire i oone aana su'u ngeena.

40 Aena urine, e ro hote paine nge kire ko ha'a-ha'a-aali'ue haka aani kire luhesi'i oto huni esu lo'u eeni, na kire ko lohea oto no'one pwana mwai-mwei ta'au i na'ona haka. Oto

kire si oloa mola mo walo aana e hai heu ni hune, na kire
toli'aasi'i mola i eesi.
41 Ta'e iiru e iiruhe'inie mola haka, oto e lai aape mola
i lengine ngaeta poute ni oone na na'ona haka e tari, hule
aana e ka'a sai ada lo'u. Na mo naho ko makasie oto purine
haka.
42 Mo ramo kire ko meni ne'isae tararuru oto huni horo'ie
mo mwane nge kire ko kakalire mwaanie kire oolo i oone
na kire tahi.
43 Ta'e ramo paine haahie tangalai ramo ngeena ko sare
ha'a-uurie a Pol, oto e uure honosie mo ramo mwaanie kire
asuie mei ne'isaenga ngeena. Ta'e e unue mola mo iini nge
kire sai oolo, kire ke husu mola i eesi hunie kire ke oolo i
oone.
44 Na mo iini nge kire oore kire ke hele aana mo reu-
reu nge naho e makasi'i mwaanie haka na ta'ena nga mei
ola aana haka hunie kire ke oolo aani i oone. Oto melu lae
urine, na melu meni lai hule sapemawa i oone, na hule aana
nga iini e ka'a mae ike.

28

A Pol E Ii'o Aana Mala-malau I Molta

1 Maholo melu lai hule sapemawa oto i oone, nge melu ko
si saie uri mala-malau ngeena satana i Molta.
2 Na mwala aana mala-malau ngeena kire tohungei
pe'i'emeelu aani lio i sulilameelu. Maholona mone ko nemo
na e tohungei wawai, oto kire rurue dunge hunie melu ke
rakani.
3 Oto a Pol e lai so'ohie no'one lokoi ei, na e lai ne'ie i
laona dunge. Ta'e ngaeta mwaa ala-ala e aakataa i sinaha
mwaanie lokoi ei ngeena, aena aana dunge ko madorohie,
na ko ala ma'uta'a oto aana ki'ine a Pol.
4 Maholo mwala aana mala-malau ngeena kire leesie
mwaa ala-ala e u'u aana ki'ine a Pol, oto kire ko ere-ere
uuri hunire hailiu, “Mwane horo-horo ohe ni ngeena, ka'u
ma'alana kire hule sapemawa oto i oone mwaanie aasi, ta'e
god aana su'u-olanga ko sare horo'ie lo'u ngeena.”
5 Oto a Pol e tataa'inie mola ki'ine wau i hahona dunge,
oto mwaa ala-ala ngeena e teke mola i laona dunge, ta'e nga
mei ola ka'a rau ike lo'u aana a Pol.
6 Oto mo mwane aana mala-malau ngeena kire ko maa-
maa'oohi mola huni leesie sapena a Pol kei uupu wa huni
leesie mola ko domu aana ko mae oto. Ta'e kire lio-lio i sulie
ko tewa oto, na nga mei ola ka'a rau-reu aana. Oto kire ko
he'i lo'onga'i aaopa lo'u na kire ko te'uri, “!Ohe a mwane ie
ngaeta iini aana mo god ni ngeena!”
7 Na aalaha aana mala-malau ngeena satana a Pablias, na
e to'o aana hohola mola kara'inie leu melu ii'o aana ngeena.

E unue melu ke lai ii'o ka'u weu i nume ingeie, na e oolu
hei dinge nge melu ii'o pe'ie na e tohungei lio i suli diana
aameelu.
8 Ta'e aana maholona aamana a Pablias ko tohungei mata'i
pe'ie iielae, na e eno mola i lengine tahe ingeie. A Pol e
sili i saana hai duru ingeie, oto e hele wau i sapena pe'ie
aarenga'inge hunie ke awaa lo'u, na e rau oto urine hunie.
9 Oto purine mei ola ngeena e rau, ahutana mwala nge
kire ko mata'i aana mala-malau ngeena kire lae mai saana
Pol na e ha'a-uurire no'one.
10 Na kire niie mo niinge hunge nameelu, na lae-lae
maholo melu deu aakau huni lae mwaanire, kire ko he'i
niie lo'u mo ola nge melu saeto'o aani hunie laenga i'emeelu
ngeena.

A Pol E Lai Hule I Rom

11 Purine oolu waro-waro e mango melu si lae mwaanie
mala-malau ngeena aana ngaeta haka nge e o'o'o ka'u mola
i leune aana mo waro-waro ko mawa ngeena. Haka ngeena
e uure mwaanie huilume i Aleksandria, na satana "E ro iu
god."
12 Melu lai hule aana huilume i Sirakius, na melu ii'o lo'u
i leune hunie e oolu hei dinge.
13 Oto melu lalaa'inie lo'u pwana, na melu aatoholo oto
hule wau aana huilume i Rejiam. Na hai dinge i purine,
iiru ko iiru mei mwaanie pwalo-pwalona pwaalana sato, na
e ta'a-ta'a hai dinge lo'u mola i puri nge melu si lihu mola i
sulie mala-malau hunie su'u i Piutiolae.
14 Aana huilume ngeena nge melu leesie ngaeta mo
mwaasine aana hiiwalaimolinge na kire saeto'o aana melu
ke ii'o lo'u pe'ire hunie e hiu hei dinge. Oto puriha'ana nge
melu si liu mola i tala hunie huilume paine i Rom.
15 Oto mo mwaasine aana hiiwalaimolinge wau i Rom kire
rongo tarohana uri melu ko lae oto wau. Oto ngaeta mo iini
aada kire si lae mai maa'oohi'emeelu aana leu ni uusi'e i
Apias, na ngaeta mo iini aana leu kire haara'inie aana "Oolu
Nume Ni Awataa." Maholo a Pol e leesire ko si tohungei
ilenimwa'e, na ko ere ni paalahenga oto hunie a God.

A Pol E Ii'o I Nume Ni Ho'o I Rom

16 Maholo melu hule oto wau aana huilume paine i
Rom, kire ka'a aasie ike a Pol i laona nume ni ho'o, ta'e
kire toli'aasie hunie a Pol ke ii'o mola maraana aana nga
nume. Ta'e ngaeta ramo ko o'o'o taane tarau pe'ie hunie ke
kakakalie.
17 Oto purine e oolu hei dinge e mango aana a Pol e
hule wau i Rom, e lokoa mo rato ni mwane ni Jiu huni
ere-ere pe'ire. Maholo kire loko mango ko si te'uri hunire,

“Maeni eesiku ni Israel, nou ka'a dau aaelasie ike nga mei
ola aana mwala ikolu wa ne ke dau aaelasie nga mei ola
aana tolahana mo weuwaka. Ta'e i Jerusalem kire tapolieu
mola na kire niieu i nimana mo Rom.
18 Oto mo mwane ni Rom kire tooleau i laona leinge, ta'e
kire ko sare luhesieu mola hunie ne ke ii'o luheta'i sulie kire
ka'a leesie ike nga mei ola ne ke dau hu'isie hunie horo'ileku
ke lae i tehula'ana.
19 Ta'e ahutana mo rato ni Jiu i Jerusalem kire tohungei
sere'inie ne ke ii'o luheta'i urine, oto aena mei olana nge nou
sukaa mola Inemauri Peine ni Rom hunie ke leieu. Ta'e nou
saie nga mei ola ne ke haliwala pe'ie mwala ineu haahie
ha'ike oto oo'oo.
20 Oto aena mei olana nge nou loko'omu mei hunie ne ke
ere i sulie pe'i'omu. Ineu nou hiiwalaimoli aana a Kraes,
iini nge ahutaka ikie mo Israel kie mani hiiwalaimoli aana
uri kei haro ha'a-uurikie. Oto aena mei olana nge ho'osileku
e lae pe'ie iieli heu ienini.”

21 Oto kire aalamie kire ko te'uri, “Nga uusu-uusu ke uure
aana po'o ni henue i Jiudia hunie ke ere i suli'o ka'a hule ike
aameelu, na mo mwane nge kire hule i leu mwaanie i Jiudia
kire ka'a unue ike nga mei tataroha i suli'o wa ke haliwala
pe'i'o.
22 Na melu ko tohungei sare rongoa lo'onga'inge i'oe sulie
mwala aana ta'ena nga leu kire ko tohungei ere aaelasie
hiiwalaimolinge aaopa ngeena.”

23 Oto kire lio hilisie hai dinge kire kei loko lo'u mei saana
Pol wau i nume nge ko o'o'o aana, na aana hai dingena,
mwala oto hunge kire loko. A Pol ko lado luhesie Aalahanga
a God hunie ahutana mwala, aehota oto i maahu'o-hu'o lai
hule i seulehi. Na ko lado luhesie no'one mo wala i sulie a
Jisas i laona mo Ha'atolanga a Mosis na i laona mo Uusu-
uusu Maa'i mo Propet. Na ko deu aahonga no'one huni
hu'isie saeda hunie kire ke aehota hiiwalaimoli oto aana
a Jisas.
24 Oto ngaeta mo iini ko hiiwalaimoli oto aana, ta'e ngaeta
mo iini ha'ike lo'u.
25 Oto maholo kire oopa hailiu, kire ko si lai da lo'u wala
hunire hailiu, ta'e i na'ona kire si oopa a Pol e unue mei wala
ooreta ingeie e te'uri, “Li'oa Maa'i e tohungei ere to'ohuu oto
hunie mo weuwemiu aana a Propet Aesaea maholo e te'uri,
26 *Lae i saana mwala na o ke te'uri hunire, ‘Ma'alana omu
ke rongo-rongo ka'u i sulie erenga ineu, ta'e omu sa'a rongo
saie ike nga mei ola. Wa ma'alana omu ke lio-lio ka'u i sulie
asunge ineu, ta'e omu sa'a lio saie ike nga mei ola.*
27 *Sulie mwala ienini saeda e popono oto, na kire ponosie
mola aalingada, na kire ulue mola maada. Ha'alaa kire sai*

lio sai ola taane, na kire sai rongo sai ola taane, na kire sai lo'onga'i saie taane walu ola. Oto kire sai ooli mola mai takoieu hunie ne ke ha'a-uurire.' " *Aesaea 6:9-10*

28 Na a Pol e te'uri lo'u, "Oto aena mei olana, nge saeku hunie omu ke sai diana aana uri a God ko sare ha'a-uurie no'one mo Aapoloa Aaopa, na kire kei rongo taane hunie."†

30 Na a Pol e ii'o hunie e ro halisi he'ileku aana nume nge ko holi-holi haahie ngeena. E tolakonie ta'ena nga iini ko sare lae mai leesie,

31 na e ka'a ma'u lo'u huni laeliwala i sulie Aalahanga a God. Ko ha'a-uusulie mola mwala aana ta'ena nga ola i sulie a Jisas, Aalaha ikie, na nga iini e ka'a uure honosie lo'u erenga ingeie.

† **28:28** 28:28 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 29 uuri, "Maholo a Pol e ere mango urine, mo Jiu kire mani oopa na kire ko tohungei heliwala oto mola maraada."

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Rom

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa oto iini e uusue uusu-uusu ienini. Ingeie mwane ni Jiu e hute aana huilume paine i Tasas aana po'o ni henue i Silisia i laona aalahanga ni Rom. Maholo a Pol e saanau e lae ta'au hunie huilume paine i Jerusalem, na ha'a-uusuli peine ikire mo Jiu a Kamaliel e ha'a-uusulie a Pol aana saenanaunge i sulie ahutana mo Ha'atolanga mo Jiu. A Pol e lae mai ne'ie ngaeta na'ohai mwane oto aada mo Jiu, na lae-lae e taunge'inie mwala e hiiwalaimoli aana a Jisas. Oto e lae lo'u huni horo'ie kira hiiwalaimoli aana huilume paine i Damaskas, ta'e maholo ko lae-lae ue i sulie tala, nge a Jisas e si haata'i aana. Aena mei olana nge a Pol e oonisae oto, na e ne'i iinoni hiiwalaimoli oto aana a Jisas, na a God e uusunge'inie mala nga hurula'aa ingeie—ngaeta iini aana mo koni-konihe paine a Jisas e ha'a-uuresie soihaada'inge i lengide. A Pol e taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas hunie ta'ena nga iinoni aana walumalau na e uusue mo uusu-uusu oto hunge aana Haiholota'inge Haalu.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusue uusu-uusu ienini hunie kira hiiwalaimoli aana huilume paine i Rom nge na'ohai huilume aana aalahanga ni Rom ni otona. A Pol e ka'a maatolie ue soihaada'inge ngeena, ta'e e saie taane oto ngaeta mwala i leune. Hungelada ikire mo Aapoloa Aaopa nge nga mo Jiu ha'ike, ta'e nga mo iini taane no'one aana mo Jiu wau i leune.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

E lio mala uri a Pol e uusue uusu-uusu ienini uure wau aana huilume i Korinit maholo e kara'inie oto ha'amangolana oolune nga mai laenga ingeie, aana ola mala lime aawalai helisi mwana oono i purine hutelana a Jisas (56 A.D.). A Pol e tohungei saeto'o aana uri ke maatolie kira hiiwalaimoli wau i Rom hunie kire ke ere ha'asusure hailiu, na lo'u mei puri ke si lae tara'asi hunie po'o ni henue i Spen huni taroha'inie Tataroha Diana no'one wau i leune. Ta'e ngaeta mo soihaada'inge kire niie mei to'oha hunie, hunie ke toolea nana kira hiiwalaimoli i Jerusalem. Oto a Pol e hola'i lae mola huni toolea niinge ngeena hunie soihaada'inge i Jerusalem.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusue uusu-uusu ienini huni deu aakau aana kira hiiwalaimoli wau i laona huilume paine i Rom loosie maatolinge i saada nge e oala'i ni esuie maholo kei lae hunie po'o ni henue i Spen. E tewa oto na saena a Pol hunie ke ha'a-uusulire kira hiiwalaimoli wau i Rom, oto uusu-uusu ienini e haata'inie ngaeta mo ola e saeto'o aana kire ke sai'i. A Pol ko ha'a-ha'a-uusuli uri ahutana mo iinoni, ma'alana ikire mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike, ta'e kire mani ooraha'aala mango mola, na a God kei leire haahie leune. A Pol ko ha'a-uusuli aana uri e ta'a-ta'a tala mola hunie mwala ke lae i sulie hunie kire ke ne'i iinoni oodota'i i maana God, na tala ngeena oto a Jisas Kraes. A Pol e haata'inie uri mo iini kire ko lulu i sulie a Jisas aana nanamanga a Li'oa Maa'i, kire ke to'o aana mauringe haalu aehota mai aano i leu na ke ii'o oto huu.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

ooraha'aanga, ha'atolanga, oodota'inge, maenga, tolahai iinoni aaela, mauringe haalu

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Rom 1:16-17, Rom 3:23, Rom 6:23, Rom 8:37-39, Rom 12:1-2

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunire mo Rom

(1:1-17)

Ahutana mwala kire mani ooraha'aa mola na kire mali-sine oto dunge ni ha'amotaahinge.

(1:18—3:20)

Mo iini kire ko lulu i sulie a Jisas Kraes ha'alaa kire kei ne'i iinoni oodota'i i maana God.

(3:21—5:21)

Li'oa Maa'i a God e niie oto nanamanga nana mwala hunie kire ke ii'o maa'i.

(6:1—8:39)

A God e oala'inie oto uri kei ha'a-uurie ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana Jisas, ma'alana ikire mo Jiu wa ha'ike.

(9:1—11:36)

Tolahana kira hiiwalaimoli ke oodo, aena aana a Li'oa Maa'i oto pe'ire.

(12:1—15:13)

Mei wala ni saediananga ooreta

(15:14—16:27)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu a Pol, iinoni eu'esu a Kraes Jisas. A God e lio hilisieu na e soieu hunie ne ke ne'i hurula'aa ingeie huni taroha'inie Tataroha Diana a God.

2 Tataroha Diana ngeena, a God e haiholota'inie oto uure
wau i na'o aana mo propet maa'i, mala uusulana e lae i
laona mo Uusu-uusu Maa'i
3-4 i sulie a Kalena, Aalaha ikie a Jisas Kraes. E ne'i iinoni
aana e hute mala iinoni aana komu a Deved Inemauri,
ta'e a Li'oa Maa'i e ta'ela'inie lo'u mwaanie maenga aana
nanamanga paine a God, na urine e haata'i diana aana uri
ingeie Kalena God to'ohuu.
5 A Jisas e tohungei haata'inie hahu'ana manata-diananga
ingeie hunieu aana e lio hilisieu hunie ne ke ne'i hurula'aa
ingeie, uri hunie ne ke na'ona mwala aana ta'ena nga
komu hunie kire ke ha'apaina'aa satana, na hunie kire ke
hiiwalaimoli aana, na hunie kire ke tola i sulie walana.
6 Na i'omu mo Rom, i'omu no'one ngaeta mo iini aana mo
Aapoloa Aaopa nge a Jisas Kraes e lio hilisi'omu ngeena.
7 Oto ie no ko uusu-uusu hunie ahutemiu weu i Rom,
mwala nge a God e manata diana huni'omu na e soi'omu
hunie omu ke ne'ie oto mo tohungei iinoni maa'i ingeie.
No ko eitanaie a God Aamaka na a Jisas Kraes Aalaha ikie,
uri kire ke haata'inie hahu'ana manata-diananga huni'omu,
na uri ke niie hanuelamanga huni'omu.

A Pol Ko Sare Lae I Maatolie

Mo Rom Aana Nga Maholo

8 No ko sare hola'i paalahea God haahi'omu aana ahutana
walumalau ko rongoa oto hiiwalaimolinge i'omu. Na i
tehula'ana a Jisas Kraes mone, nou saie uri a God ko rongo
hunie paalahenga ineu ngeena.
9 No ko esu nana God aana ahutana saeku aani laeli-
walanga aana Tataroha Diana i sulie a Kalena, na a
God e leesie no'one uri nou ka'a mou-mou ike mwaanie
aarenga'inge talamiu.
10 Suli maholo no ko aarenga'i, no ko ei'eitanaie a God
uri ke asuie nga tala ke mwada'u talaku hunie ne ke
maatoli'omu aana nga maholo. Aana ko tewa oto na
11 no ko tohungei sare leesi'omu oto, uri hunie ne ke pe'ie
mauriha'amiu aana mei niinge uure aana a Li'oa Maa'i huni
ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge i'omu.
12 Nou tohungei sare leesi'omu hunie kolu ke mani ere
ha'asusukolu heiliu aana hiiwalaimolinge ikolu.
13 Maeni eesiku maa'i, omu ke saie mola uri mo maholo
hunge oto no ko lo'onga'i huni maatoli'omu, ta'e mo ola oto
hunge ko talei liu-liu honosieu mola tarau. Nou lae hule
aana mo henue oto hunge huni pe'ie mwala hunie kire ke
hiiwalaimoli aana Jisas, na saeku hunie uri ne ke te'urine
no'one wau aana hanue i'omu.

14 Aana asunge ineu ie mei esunge huni pe'ie ahutana
mwala, ma'alana ikire mo iini manata wa ha'ike, na
ma'alana ikire mo iini pu'osasu wa kire saenanau, ta'e
Tataroha Diana a Jisas ke lae hunie ahutana mwala.
15 Aena urinena nge no ko tohungei sare unu tahanga'inie
Tataroha Diana no'one huni'omu wau i Rom.

Tataroha Diana E Sai Ha'a-uurie Mwala Mwaanie

Ha'aletehinge A God

16 Nou tohungei noruto'o aana Tataroha Diana a Jisas na
nou sa'a roro'a masa ike huni taroha'inie, aana e to'o aana
nanamanga paine a God huni ha'a-uurie ahutana mo iini
e hiiwalaimoli aana, ma'alana ikire mo Jiu wa ikire mo
Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike.
17 Aana Tataroha Diana ngeena ko haata'inie hunie mwala
uri a God e sai ne'i oodohie mwala pe'ie maraana uri taa.
Na tala ngeena mei ola aana hiiwalaimolinge mola, uure
oto i aehotalana hunie ha'amangolana. Na nga tala aaopa
lo'u, ha'ike oto oo'oo, mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri,
Iinoni e oodota'i i maana God i tehula'ana hiiwalaimolinge,
nge ha'alaa kei meuri huu. *Habakuk 2:4*

A God E Tohungei Saewasulie Ooraha'aa

18 Uure i Lengi a God e haata'inie oto uri e tohungei
saewasu haahie ahutana ooraha'aa na tata'alanga mwala. A
God kei haro ha'aletehire taane, aena aana mo tata'alanga
ikire ko deu honosie mola walaimolinge mwaanire maraada
na mwaanie ngaeta mwala lo'u.
19 Kire saie taane walaimolinge i sulie a God ngeena, aena
aana nga taa uri huni saie i sulie a God e mwada'u mola
hunire, aana a God maraana e asuie ke mwada'u hunie kire
ke lio saie.
20 E to'ohuu taane uri iinoni e ka'a sai leesie ike a God, ta'e
uure oto i na'o aana ha'aholalana walumalau, na mwala ko
lee-leesie walutana nga ola e asui'i. Oto i leune kire si lio
saie mola nanamanga huu ingeie na tolahana e maa'i, aana
leesileni ko tohungei lae matapwa oto hiito'o aana walu ola
nge a God e ha'ahola'i ngeena. Oto mwala urine ngeena,
nga mei ola hunie kire ke unue na ha'ike lo'u.
21 Oto ma'alana kire saie taane mola a God, ta'e kire ka'a
ha'ama'u ike aana, wa uri kire ke paalahea na ha'ike lo'u.
Lo'onga'inge ikire e loho aaopa mola aana mo ola mwaakule
mola, na saeda e honu mola aana rodohono.
22 Kire ko unu-unue uri kire saenanau, ta'e ha'ike. Kire
ne'i iinoni pweu-pweua'a mola.
23 Aana kire sere'i palo-paloa tohungei God e manikulu'e
na e ii'o huu, oto kire ko si paloa mola mo nunui ola nge

kire asui'i huni lio mala mo iinoni, wa mo menu, wa mo
mwaa, wa mo ola ni me'esu.
24 Aena urinena nge a God e toli'aasie mola mwala ngeena
hunie kire ke dau mola mala saeda aani esuilana mo
lo'onga'inge mada'a i saeda, oto kire ko da mola walu ola
ni masanga aani aeni-olanga i matolada hailiu.
25 Kire ko oolisie mola walaimolinge i sulie a God hunie
eeronga. Oto kire ko ha'aweora mola maraada aani
palolana walu ola nge a God e ha'ahola'i, na kire ka'a paloa
ike iini e ha'aholaa walu ola ngeena wa kire ke tola i sulie
walana. Ta'e ingeie a Ha'ahola maraana, iini nge lahelana
ke lae tara'asi oto huu ni ngeena. Iau, ke urine oto.
26 Oto aena aana kire ko da mola walu ola aaela urine,
a God e toli'aasire mola hunie mo ne'isaenga ni masanga.
Ma'alana mo hu'e na kire ko oolisie oto tolahai ola huni ii'o
ruru pe'ie mwane na kire ko ae'aeni ola mola pe'ie mo keni
mala ikire.
27 Aana mo mwane, na e urine lo'u. Kire ka'a aapwasu
ike lo'u aana hikusilana mo hu'e, ta'e saeda e tohungei honu
mola aana hari-hunilana aeni-olanga pe'ie mo mwane, oto
kire ko aeni ola mola tarau pe'ie mo mwane mala ikire
maraada. Na i tehula'ana mo tata'alanga kire ko esui'ine,
nge mo ha'aloinge e malisine kire ke toole'i, kire ko si
sapesalu eeni mola aana sapeda maraada.
28 Oto aena aana mwala ngeena ka'a sare lo'onga'inie ike
lo'u saenanaunge to'ohuu aana God, a God e toli'aasire mola
hunie kire ke dau mola mala saeda, ma'alana kire ko da
mola walu ola e ka'a malisine ike uri kire ke dau'i.
29 Kire honu mola aana ta'ena nga ola aaela, na
tata'alanga, na saehanalinge, na ooraha'aa. Kire honu mola
aana heota'inge, na horonga, na haiseuninge, na eeronga,
na maaleledinge. Kire sai sihoai ola mola tarau,
30 na kire ko ere-ere aaelasie mola mwala. Kire tohungei
leledie a God, na kire ka'a ha'ama'u ike aana nga iini.
Kire ko ere mwakata'inie mwala oto tarau, na kire sai
ere tooha'inire mola maraada. Saeda e painesie mola mo
tolahai ola aaela haalu huni sapeie mo tolahai ola aaela
lalahu'e nge kire sai esui'i hunie aaelanga ke paine lo'u. Kire
sai heitohea mo aamada na mo nikada,
31 na nga mei manatanga ha'ike oto aada. Kire ka'a sai lae
ike i sulie walada, na kire ka'a sai manata diana ike hunie
nga iini wa kire ke aamasie nga iinoni.
32 Kire saie taane uri Ha'atolanga a God e unue uri mwala
nge ii'olada e urine kire malisine oto maenga. Ta'e ka'a ike
mola aana uri kire ko lae pe'ie asuilana walu ola aaela urine
tarau, ta'e hule aana kire ko ilenimwa'e huni pe'ie mwala
lo'u huni esuie mo aaelanga urine no'one pe'ire.

2

A God Kei Leie Ahutana Mwala

1 Oto i'omu nge omu ko unu-unue uri mo iini nge kire
dau urine kire tohungei deu aaela, i'omu no'one omu ke lio
talamiu. ?Oto omu ko ere huni taa? Aena aana maholo
omu ko leie ngaeta mwala urine, e urihana omu ko lei'omu
lo'u mola maraamiu ni ngeena, aena aana i'omu na omu ko
deu-deu aaela no'one mola mala ikire.
2 Kie saie ka'u taane oto uri e tohungei melisi na e
tohungei oodo hunie uri a God kei leie mwala haahie mo
aaelanga urine.
3 ?Oto e ue? I'omu, omu ko leie ka'u ngaeta mwala haahie
mo takalonga ikire ta'e hule aana i'omu maraamiu no'one,
omu ko talei esuie no'one mola mo aaelanga nge omu ko
leie mwala ngeena haahi'i. ?Uri omu ko lo'o-lo'onga'i uri a
God e sa'a lei'omu ike? !Ha'ike eena mwae! !Kei lei'omu
taane no'one!
4 A God e tohungei saediana huni'omu, na e ka'a sai sae-
wasu lau-leu ike, ta'e ko tohungei toli rako mola pe'i'omu. !
Ta'e i'omu, omu ko ne'i-ne'isae mwakata'inie mola tolahana!
?Aana e ue? ?Uri omu ka'a lio-lio saie ike uri a God e
tohungei diana huni'omu urine, aena aana ko niie nga kele
maholo huni'omu hunie uri omu ke oonisae mwaanie mo
tolahai ola aaela i'omu?
5 Ta'e saemiu e hau mola hule aana omu ka'a sare oonisae
lo'u mwaanie mo takalonga i'omu. Oto aena leune omu ko
si da mola ha'aloilemiu ke paine oto lo'u aana hai dinge nge
a God kei haata'inie saewasunge ingeie haahie tata'alanga
mo iinoni. Na maholo nge a God kei leie ta'ena nga iinoni,
nge ahutana mwala ke si leesie oodota'inge ingeie.
6 Aana *a God kei waaie ta'ena nga iinoni oto i sulie helelana*
aana nga moi taa e asui'i. *Sam 62:12*
7 Mwala nge ko lae pe'i deu esunge diana, aana kire
tohungei saeto'o aana uri kire ke ii'o huu pe'ie a God, na
uri a God ke lae-lahera, na ke ha'apaina'ara, mwala ngeena
nge a God kei niie maurihe huu nada.
8 Ta'e mwala nge saeda e aaela aana kire ko ne'isae
paine mola haahire maraada, na kire ka'a saeto'o aana ike
walaimolinge, ta'e kire ko lulu i sulie mola mo tolahai ola
aaela, ikire ngeena nge a God kei tohungei saewasulire na
kei ha'aletehire oto hiito'o.
9 Ta'e-ta'ena nga iinoni ko deu-deu aaela, kire kei sapesalu
na ha'amotaahilada kei lae. Taungei ola urine kei reu aana
ta'ena nga iinoni aaela, ma'alana ikire mo Jiu wa ikire nga
mo Jiu ha'ike.
10 Ta'e ahutana mwala nge kire ko lae pe'i esu diana, a
God kei ha'amanikulu'ara, na kei ha'apaina'ara, na kei niie

hanuelamanga hunire. Leune kei reu aana ta'ena nga iinoni
diana, ma'alana ikire mo Jiu wa ikire nga mo Jiu ha'ike.
11 Aana a God e sa'a rara haahie ike nga iini.
12 Mo Ha'atolanga a God nge a Mosis e uusu'i oto wai
na'o e lae mola hunie mo Jiu, na a God kei leire haahie
mo ooraha'aanga ikire aana kire dau hu'isie mola mo
Ha'atolanga ngeena. Na ahutana mwala nge ikire nga mo
Jiu ha'ike nge kire ka'a to'o aana ike mo Ha'atolanga ngeena,
nge ikire no'one a God kei leire. Ka'a ike aana kire dau
hu'isie mo Ha'atolanga ngeena, ta'e aana kire dau hu'isie
nga taa nge kire saie uri e to'ohuu na e oodota'i.
13 Mwala nge kire ko talei rorongo aasie mola mo
Ha'atolanga ngeena, kire sa'a roro'a ii'o oodota'i ike i maana
God. Ta'e mwala nge kire ko lulu i sulie walu ola i laona mo
Ha'atolanga ngeena, ha'alaa a God ko da kire ke oodota'i i
maana.
14 Mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, niilana mo
Ha'atolanga a Mosis e ka'a lae ike hunire hunie kire ke
sai'i. Ta'e maholo kire ko ha'a-uuresie mo ha'atolanga ikire
maraada, na mo ha'atolanga ikire ngeena kire sada mola
pe'ie mo Ha'atolanga a God, nge e haata'inie oto uri kire
saie taane nga taa e oodo na nga taa e aaela.
15 Leune e haata'inie uri nga taa mo Ha'atolanga e unue,
e ii'o taane oto i lalo aada, aena aana manatada mola
maraada e sai haata'i diana aana taane aada uri mo ola
kire ko esui'i e oodo taane wa ha'ike.
16 Na mala Tataroha Diana no ko tataroha'inie ko unu
tahanga'inie, a God ke si haata'inie kira tei nge kire oodota'i
aana maholo a Jisas Kraes kei leie ta'e-ta'ena nga ola e ii'o
mumuni i lalo aana mau-meuringe mo iinoni.

A God E Ha'adiana'aa Mo Jiu Aana Mo Ha'atolanga, Ta'e Kire Ka'a Tola Ike I Suli'i

17 ?Oto e ue aana i'omu mo Jiu? Omu tohungei noruto'o
uri a God ke ha'a-uuri'omu aena aana omu to'o aana mo
Ha'atolanga a Mosis ngeena, na omu ko tooha'ini'omu uri
i'omu oto mo iinoni a God.
18 Omu ko unu-unue uri omu saie ne'isaenga a God, na
uri omu saie mo eehu'i ola, aena aana uri mo Ha'atolanga
ko unu'i huni'omu.
19 Lo'onga'inge i'omu uri omu sai na'ona mwala kire ulu,
na uri i'omu oto raa-raa hunie mwala kire ii'o i laona
rodohono.
20 Na omu ko lo'o-lo'onga'i uri i'omu oto mo ha'a-ha'a-
uusuli mo iini kire pu'osasu na mo iini kire urihana mo
mwela aana tolahana a God. Omu ko lo'o-lo'onga'i mola
urine aana omu unue uri omu to'o aana aahu'ine ahutana
sai-olanga na walaimolinge i laona mo Ha'atolanga.

21 ?Oto mala uri omu ko ha'a-uusulie ngaeta mwala urine,
na e ue ka'u omu ka'a sai ha'a-uusuli'omu maraamiu? Omu
ko unue uuri, “Mwaanie nga iini e peli-peli.” Ta'e i'omu
maraamiu ke'u omu ko peli-peli mola.
22 Na omu ko unue no'one uuri, “Mwaanie nga iini e mai-
mesi.” Ta'e i'omu maraamiu ke'u omu ko mei-mesi mola.
Omu ko tohungei leledie mo nunui ola aana mo god eero-
eero nge ngaeta mwala ko palo-palo'i, ta'e hule aana omu
ko lai pelie lo'u mo nunui ola ngeena mwaanie mo nume ni
palo-palo ikire.
23 Omu ko ere tooha'ini'omu aana uri omu to'o aana mo
Ha'atolanga a God, ta'e omu ko si ha'amasaa lo'u mola a God
aani hele hu'isilana mo Ha'atolanga ingeie.
24 Aena urine ka'u mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *I
tehula'ana roro'anga i'omu mo Jiu, nge mwala ikire nga mo
Jiu ha'ike kire ko si ere aaelasie satana a God. Aesaea 52:5*

25 Mala uri omu ke lulu i sulie mo Ha'atolanga to'ohuu,
alaa torihesi'onga e to'o aana taane mei ne'isaenga diana
mala ha'a-ara uri i'omu mo iinoni a God. Ta'e mala uri omu
ko lae hu'isie mola mo Ha'atolanga, nge torihesi'onga omu
toolea ngeena e ne'ie mola mei ola mwaakule ni ngeena.
26 Mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, kire ka'a to'o aana
ike tolahai torihesi'onga ngeena, ta'e mala uri kire kei lae
oodo mala a God e unue aana mo Ha'atolanga, nge a God
kei lo'onga'inire oto mala mo tohungei iinoni ingeie no'one
mala mo iini kire hele aana oto torihesi'onga.
27 Oto mwala urine nge kire ka'a hele aana ike tori-
hesi'onga aana sapeda, ta'e kire ko tola i sulie taane
oodota'inge nge mo Ha'atolanga ko ere i sulie, mauringe
ikire e haata'inie oto uri e malisine a God ke lei'omu mo Jiu.
Aena aana omu ko lae pe'i deu hu'isie mola mo Ha'atolanga,
ma'alana niilana mo Ha'atolanga e lae oto huni'omu i laona
mo Uusu-uusu Maa'i, na omu hele aana oto torihesi'onga.

28 ?Oto kira tei nge mo tohungei iinoni ni Jiu? Mei ola
mola po'oi sinaha ha'ike ni ngeena, aana iinoni nge ko
ii'o i sulie tolahana mo Jiu, ta'e ko lae hu'isie mola mo
Ha'atolanga, ingeie nga tohungei iinoni ni Jiu ha'ike. Na
tohungei ha'a-ara mo iinoni a God e ka'a ola ike mola po'oi
sinaha aana torihesi'onga ni sape.
29 Tohungei iinoni ni Jiu oto iini nge manatana e oodo oto
pe'ie a God, na tohungei ha'a-ara aana iinoni a God, mei
hei-oolisinge takoie a God nge a Li'oa Maa'i ko esuie aana
saena iinoni. Leu ngeena e ka'a lae ike mai mwaanie mo
Ha'atolanga nge uusuleni e sai lae i laona mo puke, ta'e Li'oa
Maa'i a God oto mola hahaiteli ni e sai esuie. Taungei iinoni

urine e ka'a saeto'o aana ike mwala ke lahea, ta'e saena mola
hunie a God ke lahea.

3

1 ?Oto aena aana leune e to'ohuu, nga taa nge e diana
liutaa huni ii'o mala nga iinoni ni Jiu? ?Na nga mei taa diana
ni kei lae mai mwaanie tolahai ola aana torihesi'onga?
2 Ii'onga mala iinoni ni Jiu e diana aana mo tala hunge.
Eetana oto, a God e niie oto mai walana huni'emi mo Jiu uri
emi ke lio i sulie.
3 Ma'alana ngaeta mo iini aamami mo Jiu ka'a hii-
walaimoli ike aana walana, ta'e leune e ka'a da ike uri a
God ke toli'aasie mola mo heiholota'inge ingeie.
4 !Ha'ike oto oo'oo! Ma'alana ahutana mwala ko meni
sai eero, ta'e nga taa a God e unue e to'ohuu oto, mala mo
Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Mwala kei lio saie taane uri
walamu ni e to'ohuu, na oodota'inge i'oe ke a'aila'asie mo iini
ko upwesie leinge i'oe.* *Sam 51:4*
5-7 Ohe nga mo iini kei unue uuri, "Aaelanga ikie ko si
da mola hunie uri diananga a God ke ii'o haada'i oto liutaa,
mala raa-raa ko ii'o haada'i liutaa i laona rodohono. Urine
kie ko si da hunie mwala ke ha'apaina'aa a God lo'u liutaa."
Oto mo iini kire ko ere takalo urine kire ko he'i dolosi lo'u
uuri, "?Oto aana aaelanga na eeronga ikie ko haata'inie
mola diananga na walaimolinge a God, e ue ka'u a God ko
saewasulikie na ko ha'aloikie lo'u urine? !Leinge ingeie e
ka'a oodo ike!" !Ha'ike eena mwae! !Hero-heronga mola ni
ngeena! E tohungei melisi mola na e oodo hunie a God ke
leie aaelanga.
8 Mala uri erenga ikire ke to'ohuu, ha'alaa e diana huni
unue lo'u uuri, "Kie ke talei deu ta'ewau mola hunie mo ola
diana ke rau." Ngaeta mwala kire ko ere aaelasieu taane
na kire ko unue uri ineu ni no ko unue mo ola urine. !
Ta'e ha'ike! Eeronga mola ni ngeena, na e oodo taane mola
hunie a God ke si ha'aloire.

Nga Ta'a-ta'a Iinoni E Ka'a Oodota'i Ike

9 ?Oto e ue? ?Uri i'emi mo Jiu ni emi diana i maana God
lo'u liutaa aana ngaeta mwala? !Ha'ike oto oo'oo! Nou unu
mangoa oto uri mo Jiu na mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike,
kire mani ii'o oto i mamalutana nanamanga aana ooraha'aa.
10 Mala oto unulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i,

Nga iini e ka'a oodota'i ike,
ma'alana nga ta'a-ta'a iini na ha'ike lo'u.
11 *Nga ta'a-ta'a iini hunie ke lio saie nga taa e oodo ha'ike,*
na nga ta'a-ta'a iini e ka'a haitalea ike a God.
12 *Kire ko meni lae mango mola i sulie mo tala hai aaopa'i,*

na kire ko meni deu aaela mango mola.
Nga iini na e ka'a da lo'u nga mei ola diana,
ma'alana nga ta'a-ta'a iini na ha'ike lo'u. *Sam 14:1-3*
13 *Luada e taha mola mala kilipwe'u e taha,*
na ta'ena nga eeronga oto mola ko iisi-iisitaa mai mwaanie meada. *Sam 5:9*
Mo wala mala pulune mwaa ala-ala ko maa-maau mwaanie ngidude, *Sam 140:3*
14 *na ngidude e honu oto mola aana ta'ena nga wala aaela huni waelie mwala.* *Sam 10:7*
15 *Saeda e sai ta'ela'i oto mola lau-leu hunie horonga,*
16 *na ta'ena nga leu kire ko lae aana mwala ko deu oodoie mola mala-malanga na si'oha'anga i tehula'ada.*
17 *Kire ka'a sai ii'o ni henuelama ike pe'ie mwala,* *Aesaea 59:7-8*
18 *na kire ka'a sai ha'ama'u ike aana God.* *Sam 36:1*

19 Oto ahutana mo wala ienini, uusuleni e lae i laona Uusu-uusu Maa'i, na mo Ha'atolanga a God ni otona. Na kie mani saie oto uri nga taa mo Ha'atolanga e unue, e unue oto hunie mwala ni Jiu nge kire ii'o i mamalutana mo Ha'atolanga ngeena. Aena urinena, nge nga ta'a-ta'a iini aada mo Jiu e sa'a unue ike uri ingeie e ka'a lae takalo. Oto ahutana mwala aana walumalau, ma'alana mo Aapoloa Aaopa wa mo Jiu, ta'e kire mani sai lio saie mola uri e malisine oto a God ke leire.
20 Nga ta'a-ta'a iini e sa'a ii'o oodota'i ike i maana God i tehula'ana ko lulu i sulie mo Ha'atolanga. Aana mo Ha'atolanga ngeena e da mola hunie kie ke lio saie mo ooraha'aanga ikie ni ngeena.

Ha'amotaahinge Ikie

E Hule Aana A Kraes
21 Ta'e ie a God ko haata'inie tolaha ni oodota'inge ingeie nge e asuie mwala ke ne'i iinoni oodota'i i maana. Mo Ha'atolanga a Mosis na mo Uusu-uusu Maa'i mo propet kire lae pe'i ere i sulie mei olana, ta'e ma'alana ke urine na oodota'inge i maana a God e ka'a uure ike mai mwaanie lulu i sulilana mo Ha'atolanga ngeena. !Ha'ike!
22 A God maraana oto ko esuie mwala e hiiwalaimoli aana Jisas Kraes, kire ke ne'i iinoni oodota'i i maana. Na nga ta'a-ta'a mei ola e ka'a aaopa ike i matolana mo Jiu na mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike.
23 Aana ahutaka mo iinoni kie mani ooraha'aala mango mola, na kie mani ha'ataulie mo tolaha manikulu'e a God.
24 Ta'e aana a God e aamasikie mone, nge e sae'aasie ooraha'aa mwaanikie na kie oodota'i oto i maana. Ikie

maraaka kie ka'a asuie ike nga mei ola hunie kie ke oodota'i
urine, ta'e niinge a God ni ngeena aana e uusunge'inie mai
a Jisas Kraes hunie ke luhesikie mwaanie ooraha'aa.
25 A God e toli'aasie a Jisas hunie ke mae mala nga uunu-
olanga hunie ke toolea ha'aloinge haahie mo ooraha'aanga
ikie na hunie ke ha'amangoa saewasunge ingeie aani. Oto
ie kie ii'o oodota'i oto i maana God aana kie hiiwalaimoli
uri a Jisas e mae honotaka. A God e asuie leune urine
huni haata'inie uri leinge ingeie e tohungei oodota'i. Aana
ma'alana a God e ka'a sai ha'aloie ike mwala lau-leu haahie
mo ooraha'aanga ikire oto wau i na'o,
26 ta'e ie e leie a Kraes haahie ooraha'aanga ahutana
mwala ni welumalau. Oto i leune a God e haata'inie oto
leinge ingeie e oodota'i taane, na e tohungei melisi na e
oodo hunie ahutana mwala kire hiiwalaimoli aana Jisas ke
ne'i iinoni oodota'i oto i maana maraana.
27 ?Oto uri kure sai ere tooha'inikure uri kure da mei ola
diana hunie a God ke saeto'o aakarue? !Ha'ike oto oo'oo! ?
Wa uri kure sai ii'o oodota'i i maana a God aena aana kure
ko lulu i sulie mo Ha'atolanga? !Ha'ike lo'u! Ta'e oodota'inge
ikure mei niinge a God mola aana kure hiiwalaimoli aana
Jisas.
28 Aana iinoni e sai ne'i iinoni oodota'i i maana God mola
aena aana e hiiwalaimoli, na e ka'a ike i sulie uri ko lulu i
sulie mo Ha'atolanga.
29 ?Wa e ue? ?Uri a God ko aalaha mola haahie mo Jiu?
!Ha'ike! A God e paine no'one haahie mo iini nge ikire nga
mo Jiu ha'ike.
30 Aana e ta'a-ta'a God mola ni e paine haahie walumalau.
Na ahutana mo iini ko hiiwalaimoli, ma'alana mo Jiu wa nga
mo Jiu ha'ike, ta'e ingeie mola ni ko da kire ke ne'i iinoni
oodota'i i maana.
31 ?Oto e ue aana mo Ha'atolanga a God? ?Uri hii-
walaimolinge ikie ko unue uri ikire mo ola mwaakule mola?
!Ha'ike oto oo'oo! Ta'e kie ko haata'inie uri mo Ha'atolanga
ngeena kire tohungei oodo hule aana e aasa hunie nga
iinoni ke ii'o oodota'i ta'ingelu mala mo Ha'atolanga a God
e unue, ta'e a Jisas ha'alaa.

4

Uure Oto I Aehotalana Ta'e

Hiiwalaimolinge Mola Ni E Ne'ie

Ta'a-ta'a Tala Takoie Oodata'inge

1 ?Ha'alaa e ue aana tohungana oto weuwemami mo Jiu,
a Ebraham?

2 Mala uri a God ko unue uri a Ebraham e ne'i iinoni
oodota'i i tehula'ana mo esunge diana e asui'i, nge a
Ebraham e to'o aana mei ola ni tooha'inie haahie. !Ta'e
ha'ike! E sa'a tooha'inie ike i maana God
3 aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A Ebraham e*
hiiwalaimoli aana God, na aena urinena nge e ne'i iinoni
oodota'i i maana a God. *Jenesis 15:6* Oto
kolu leesie uri oodota'inge mei niinge a God, na nga mei ola
mola hunie mwala ke tarie aana asunge ikire ha'ike.
4 Ne ke ha'amalaa aana mwane nge ko esu huni to'oha.
Maholo a mwaena ko esu mango, nge poro paine ingeie ke
si waaie haahie nga taa e asuie ngeena. Na waaite nge a
mwaena ko terie, e ka'a hele aana ike mala uri nga niinge
mola mwaakule hunie, ta'e ko hele mei to'oha mola haahie
nga taa e asuie ni ngeena.
5 Nge e urine lo'u aana ii'onga mala iinoni oodota'i i
maana God, aana mei olana e ka'a ne'ie ike mei ola nge
mwala kire sai terie aana asunge diana ikire, ta'e mei niinge
a God mola hunie mo iini kire hiiwalaimoli aana. Na
ma'alana ikire nga mo iinoni aaela oto uri taa, ta'e aana
hiiwalaimolinge ikire mone, nge a God ko niie oodota'inge
ingeie hunire.
6 Ta'a-ta'a mei ola ngeena a Deved Inemauri e ere i sulie
ka'u no'one. Aana e ere i sulie ha'adiana'anga a God hunie
mwala maholo e niie oodota'inge ingeie hunire, ma'alana
kire ka'a asuie ike nga mei ola hunie kire ke malisine
ha'adiana'anga ngeena.
7 Aana a Deved e te'uri,

Mwala nge a God e sae'aasie oto mo takalonga ikire,
na e ha'amangoa oto mo ooraha'aanga ikire,
kire kei ilenimwa'e oto liutaa.
8 *Na iinoni nge a God e pulongosie oto mo roro'anga ingeie,*
kei tohungei ilenimwa'e. *Sam 32:1-2*

9 ?Oto e ue aana tolahai ilenimwa'enga ngeena? ?Uri
ilenimwa'enga ngeena mei ola mola hunire mo iini nge kire
hele aana torihesi'onga? !Ha'ike! Ta'e mei ola oto hunie
ahutana mwala, ma'alana kire hele aana torihesi'onga wa
ha'ike. Kolu sai ere urine aana kolu leesie oto Uusu-uusu
Maa'i nge e unue uuri, *A Ebraham e hiiwalaimoli aana God,*
na aena urinena nge e ne'ie iinoni oodota'i i maana a God.
Jenesis 15:6
10 ?Na maholo uri taa ni a God e ere urine? ?Uri a
God e ere urine oto wau i na'ona a Ebraham e hele aana
torihesi'onga, wa taane mai purine e torihesi'o? A God e ere
urine maholo a Ebraham e ka'a hele aana ue torihesi'onga.

11 Iau, maholo na a Ebraham e ka'a hele aana ue
torihesi'onga, e hiiwalaimoli oto aana God, nge a God e si
niie oodota'inge ingeie maraana hunie. Na aana mo helisi
lo'u mei puri, nge a Ebraham e si hele aana lo'u torihesi'onga
mala ha'a-ara aana uri a God e unue oto uri ingeie nga
iinoni oodota'i. Aena urinena nge a Ebraham domana oto
tohungei aamana ahutana mwala kire hiiwalaimoli aana
God, na aena hiiwalaimolinge ikire, nge kire ne'i iinoni
oodota'i i maana God ma'alana kire ka'a hele aana ike
torihesi'onga.
12 A Ebraham ingeie oto tohungei aamameelu mo iini
nge melu hele aana oto torihesi'onga na melu hiiwalaimoli
no'one aana God aana ta'a-ta'a hiiwalaimolinge nge e to'o
aana maholo na e ka'a hele aana ue torihesi'onga.

Haiholota'inge A God

Ola Nana Kira Hiiwalaimoli

13 A God e haiholota'inie hunie a Ebraham na mo
weuwana mai puri uri kei niie walumalau nada. Ta'e e ka'a
asuie ike leune urine i tehula'ana a Ebraham e lulu i sulie
mo Ha'atolanga. !Ha'ike! Ta'e e asuie mola aena aana a
Ebraham e to'o aana oodota'inge nge niilana ko lae hunie
mo iini kire hiiwalaimoli aana God.
14 Mala uri a God ke niie mei heiholota'inge ngeena mola
hunie mwala nge kire ko lulu i sulie mo Ha'atolanga, ha'alaa
hiiwalaimolinge aana a God ngeena mei ola mwaakule mola
eena. Na mala uri ke urine oto, ha'alaa haiholota'inge
ngeena e ne'i ola mwaakule no'one.
15 Iau, mala ko urine, e ne'i ola mwaakule mola ni
ngeena, aena aana mo Ha'atolanga ko si da a God ko
haata'inie saewasunge ingeie, aana mwala ko deu hu'isie
mo Ha'atolanga ngeena mola tarau. Ta'e mala uri nga mo
Ha'atolanga ke su'uri ii'o lo'u, ha'alaa nga iini hunie ke dau
hu'isie ha'atolanga ha'ike no'one.
16 Aena mei olana nge haiholota'inge ngeena mei ola mola
i sulie hiiwalaimolinge. A God e asuie oto urine, uri hunie
haiholota'inge ngeena ke ne'i niinge oto mola mwaakule,
na e sai hule aana ahutana mo weuwana Ebraham mai
puri. E ka'a ola ike mola ikire mwala ko lulu i sulie
mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e e ne'ie oto mei ola hunie
ahutana mwala e hiiwalaimoli aana God mala a Ebraham e
hiiwalaimoli aana. Aana ingeie oto weuwana ahutaka nge
kie hiiwalaimoli aana a God,
17 mala a God e unue i sulie a Ebraham i laona mo Uusu-
uusu Maa'i uuri, *Nou lio hilisi'o oto hunie o ke ne'i aamana*
mo komu ni iinoni oto hunge. *Jenesis 17:5*
Oto i sulie haiholota'inge ingeie mone, a God e lio saie oto

a Ebraham mala weuwaka. Na a Ebraham e hiiwalaimoli
aana haiholota'inge a God, aena aana ingeie oto God nge e
sai niie maurihe hunie mo iini e mae oto, na e sai ha'aholaa
lo'u ta'ena nga ola haalu nge kire ka'a ii'o ue mai laona
walumalau.
18 A Ebraham e lae mola pe'i hiiwalaimoli aana a God na
pe'ie noruto'onga aana huni esuie nga taa e haiholota'inie,
ma'alana mei olana ke lio aasa lo'u hunie ke oa. Aena mei
olana, nge a God e lio hilisie a Ebraham hunie ke ne'ie
aamana mo komu ni iinoni hunge oto mala mo Uusu-uusu
Maa'i e unue uuri, *Mwala aana komu ni iinoni i'oe kire kei*
hunge mala hee'une salo. *Jenesis 15:5*
19 A Ebraham kara'inie oto tangalai helisi kei ehu aana na
sapena ka'a a'aila'a oto. Na a Sera hu'e ingeie, e amara mola.
Ma'alana e urine oto mola, a Ebraham e ka'a mamaela'a ike
aana hiiwalaimolinge ingeie.
20 Maholo ko lo'onga'inie haiholota'inge a God, e ka'a
ne'isae rue-rua'a ike lo'u aana, ta'e ko si hiiwalaimoli ngei-
ngedi mola pe'ie paalahelana a God.
21 Aana e sai diana aana mola uri a God kei ha'a-oaie
haiholota'inge ingeie.
22 *Aena urinena nge e ne'ie iinoni oodota'i i maana a God.*
Jenesis 15:6
23 Na mei wala uuri, “e ne'ie iinoni oodota'i i maana a
God” e ka'a lo'onga'inie ike mola ta'e a Ebraham maraana,
24 ta'e walaimolinge aana e aaluhikie no'one. Aana mei
wala ienini ko pe'ikie, mo iini kie hiiwalaimoli aana God nge
e ta'ela'inie a Jisas Aalaha ikie mwaanie maenga, hunie kie
ke sai diana aana uri ikie no'one kie sai ne'ie iinoni oodota'i
i maana God i tehula'ana hiiwalaimolinge ikie.
25 Iau, a God e niie mai a Jisas uri hunie ke mae honotana
mo ooraha'aanga ikie, oto e ta'e aaliho'i aana lo'u uri hunie
kie ke ne'ie iinoni oodota'i i maana.

5

Hiiwalaimolinge Aana God Ko Da Kie Ko Ii'o Ni Ilen-
imwa'enga

1 Oto aana ha'a-oodohilaka e lae oto urine i sulie hii-
walaimolinge ikie aana God, nge kie ko ii'o ni henuelama oto
pe'ie a God. Walu ola urine e rau mola hunikie i tehula'ana
a Jisas Kraes Aalaha ikie,
2 aana ingeie mone e si da kie ko saie hahu'ana manata-
diananga a God nge kie ii'o i lalo aana si'iri. Na kie ko
tohungei ilenimwa'e oto aana kie noruto'o mola uri kie kei
ii'o ruru pe'ie a God aana manikuluha'ana.
3 Na kie ko ilenimwa'e no'one haahie mo aasanga ko re'u-
re'usikie i tehula'ana kie ko lulu i sulie a Kraes, aana kie

saie oto uri mo aasanga urine nge ko da hunie kie ke uure
a'aila'a lo'u liutaa.
4 Na maholo kie ko lae pe'i uure ma'uta'a urine, e
haata'inie uri tolahaka e tohungei diana. Na aana tolahaka
e tohungei diana urine mone, nge kie sai noruto'o aana
haiholota'inge a God.
5 Na noruto'onga ikie ngeena e sa'a da ike hunie kie
ke talei maa-maa'oohi mola mwaakule. Aana a God
e haata'inie oto manata-diananga ingeie hunikie aana e
uusunge'inie mai Li'oa Maa'i hunikie.
6 Aana tohungana maholo a God e lio hilisie, nge a Kraes
e mae huni pe'ikie mo iinoni ooraha'aala huni lulu i sulie a
God, aana kie ka'a sai pe'ikie ike maraaka urine.
7-8 Na leune kie sai leesie uri tolahana God e tohungei
aaopa mwaanie mo iinoni, aana ikie mo iinoni, nga iini sa'a
mwa'e-mwa'e ike huni mae honotana nga iinoni kohi. Wa
ohe nga iini e sai mwa'e-mwa'e taane huni mae honotana
nga tohungei iinoni diana. Ta'e a God oto e tohungei haata'i
diana aana manata-diananga ingeie hunikie, aana a Kraes
e mae honotaka ma'alana kie ii'o ue aana tala ni ooraha'aa.
9 Oto aena aana apune a Kraes e ha'a-oodohikie oto
i maana God, nge kie sai diana aana oto liutaa uri
maholo a God kei haata'inie saewasunge ingeie hunie kira
ooraha'aala aana dinge ni leinge, ta'e aana maholona a
Kraes kei tohungei leuhikie ni otona.
10 Hola'ina'o kie o'o'o mola mala mo maelonga a God. Ta'e
i tehula'ana maelana a Kalena, nge e si da kie lae mai ne'i
malahune. Aena leune e to'ohuu, na aana maholo ie kie
ha'imalahune oto pe'ie a God, na a Kalena ko meuri i lalo
aaka, nge kie sai diana aana oto uri a God kei ha'a-uurikie
to'ohuu.
11 Na ngaeta leu lo'u sapeitana walu ola ngeena, nge kie
ko tohungei ilenimwa'e oto hiito'o aana a Jisas Kraes Aalaha
ikie e asuie oto ha'imalahunanga ngeena hunikie pe'ie a
God.

Maenga E Lae Mai Laona Walumalau I Tehula'ana A Adam, Ta'e Maurihe I Tehula'ana A Kraes

12 Oto wau i na'o aana maholo ha'aholalana walumalau,
eetana nga mwane a Adam e ooraha'aa ka'u, na aena leune
nge tala ni ooraha'aa e ne'ie oto tolahana ahutana mo iinoni.
Na aena aana a God e unue uri mo iini ooraha'aala kei mae,
oto ahutana mo iinoni i laona walumalau kei mae, aena
aana ahutada kire mani ooraha'aala oto.
13 A God e ka'a unue ike uri mwala ke roro'a aana mo
Ha'atolanga aana maholo mo Ha'atolanga ha'ike ue. Ta'e
ma'alana e urine, ooraha'aa e pwani ii'o oto mai laona

walumalau i na'ona a God e niie mo Ha'atolanga hunie a
Mosis.
14 Leesie ka'u nga taa e rau aana mo iinoni uure oto mai
aana pongine a Adam lai hule aana pongine a Mosis. Kire
ka'a haitohea ike mei wala nge a God e unue hunire mala a
Adam e asuie, ta'e kire mani mae mola, na leune e haata'inie
uri kire mani ooraha'aa.
A Adam, ingeie nge eetana nga mwane, domana oto
nunune eetana nga mwane aana ha'aholanga haalu mei
puri, aana nga taa kirerue a Adam na a Kraes kire asuie
e to'ohie ahutana mwala.
15 Ta'e kirerue ka'a mani sada ike, aana ooraha'aanga a
Adam e ka'a urihana ike niinge a God e nii mwaakule aana
mai hunikie i tehula'ana a Kraes. E to'ohuu aana mo iini
hunge kire mae i tehula'ana ooraha'aanga ta'a-ta'a iinoni
ngeena. Ta'e niinge a God e paine lo'u liutaa. Aena aana
manata-diananga ta'a-ta'a iinoni ngeena a Jisas Kraes mone,
nge a God e niie mai niinge paine hunie mo iini oto hunge.
16 Ta'a-ta'a mei ooraha'aanga nge a Adam e asuie ngeena,
nge e da uri a God kei leie mwala na kei ha'aloire. Ta'e
hahu'ana niinge diana a God e nii mwaakule aana hunie
mo iinoni, niinge ngeena ko da uri a God ke niie oodota'inge
ingeie hunie mwala oto hunge, ma'alana mo ooraha'aanga
ikire ke hunge lo'u uri taa.
17 E to'ohuu taane uri ooraha'aanga ta'a-ta'a iinoni a
Adam, e da uri maenga ko peine haahie ahutana mwala.
Ta'e mei ola nge ta'a-ta'a iinoni ngeena a Jisas Kraes
e asuie, e paine lo'u liutaa. Aana maholo a Jisas e
mousie nanamanga aana maenga e ka'a ha'a-oodohie mola
takalonga i na'o ngeena, ta'e ko da kie ko helesie lo'u mo
ha'adiana'anga paine lo'u liutaa. I tehula'ana a Jisas mone,
a God e sapeie lo'u oodota'inge ingeie hunikie, na e unue
kie kei meuri oto huu pe'ie, na kie kei aalaha pe'ie aana
nanamanga paine ingeie.
18 Oto kie leesie oto uri e ta'a-ta'a iinoni mola nge e asuie
ta'a-ta'a kele mei ooraha'aa, na aena leune oto nge a God ko
lei mae aana ahutana mwala haahie. Na e urine lo'u aana
e ta'a-ta'a iinoni e asuie ta'a-ta'a mei ola e tohungei oodo na
e diana, na aena leune nge a God e sai niie oodota'inge na
maurihe huu nana ahutana mwala i tehula'ana.
19 Iau, i tehula'ana ta'a-ta'a iinoni e haitohea God, nge
ahutana mwala e ne'i iinoni ooraha'aa oto. Na e urine
no'one lo'u, aana ta'a-ta'a iinoni e tola i sulie a God, oto
ahutana mwala kire sai ne'i iinoni oodota'i oto i maana God.
20 A God e niie mai mo Ha'atolanga aana Mosis hunie
mwala ke lio saie uri ooraha'aanga kire ko lae pe'i esuie
e tohungei aaela. Ta'e maholo nge ooraha'aanga ko peine

mola urine, manata-diananga a God ko si peine lo'u mola
liutaa aana.
21 Oto ma'alana mo ooraha'aanga ikire ke to'o aana lo'u
nanamanga huni horo mae aada, ta'e manata-diananga a
God e nanama lo'u liutaa. Na aena aana asunge a Jisas Kraes
Aalaha ikie mone, nge a God e da hunie kie ke ne'i iinoni
oodota'i i maana, na hunie kie ke si hele aana maurihe huu.

6

Mauringe Pe'ie A Kraes

Ko Ha'amangoa Ne'isaenga Aaela

Aana Ooraha'aa

1 ?Oto nga taa nge kie kei unue? ?Uri kie ke talei oora-
ooraha'aala mola hunie sae'aasinge na manata-diananga a
God ke talei pei-peine mola?
2 ! Ha'ike oto oo'oo! ! Mau-meuringe ikie i laona
ooraha'aanga e mae oto! Kie mae oto uri hunie kie ke
toli'aasie tolaha ni ooraha'aanga ngeena. ?Oto kie ke si lae
lo'u pe'i ii'o i laona ooraha'aa uri taa eena?
3 Nou saie uri omu sai diana aana taane mola uri maholo
kie loto maa'i e haata'inie uri kie lado oto pe'ie a Jisas Kraes,
na hule aana e urihana kie mae oto no'one pe'ie maholo e
mae.
4 Maholo kie ko loto maa'i, e urihana oto uri sapeka na
ahutana mo saehanalinge ni sape e mae tararuru oto pe'ie
a Kraes. Na urine e urihana haitolinge'inilaka ko lae oto
no'one pe'ie hunie a Mama'a ke ta'ela'inikie oto no'one hunie
mauringe haalu, mala e ta'ela'inie ka'u no'one a Kraes aana
nanamanga paine mwaanie maenga.
5 Oto mala kie mae tararuru ka'u pe'ie, nge kie sai ta'ela'i
tararuru oto no'one pe'ie.
6 Aana kie saie oto uri tolahai iinoni aaela ikie oto i na'o,
kire ui lakoma'inie oto pe'ie a Kraes i lengine po'u-po'u, uri
hunie a God ke ta'aasie oto nanamanga aana ooraha'aa nge
e o'o'o haahie mauriha'aka. Urine nge ooraha'aa e sa'a paine
ike lo'u haahie sapeka,
7 aena aana maholo iinoni ko mae oto, e ii'o luheta'i oto
mwaanie nanamanga aana ooraha'aa.
8 Na i sulie kie mae oto pe'ie a Kraes, kie hiiwalaimoli uri
kie kei meuri oto no'one pe'ie.
9 Kie saie oto uri a Kraes e ta'ela'i oto mwaanie maenga
na e sa'a he'i mae lo'u. Maenga e sa'a sakaahie lo'u.
10 A Kraes e mae hauta'ai mola huni ha'amangoa
ooraha'aa, na e mauri oto lo'u huni ha'apaina'aa a God.

11 Oto i'omu lo'u, omu ke lo'o-lo'onga'ini'omu maraamiu
no'one urine, aena omu lado mone oto pe'ie a Jisas Kraes,
oto ooraha'aa e sa'a sakaahi'omu ike lo'u, na omu ko meuri
oto huni ha'apaina'aa a God.
12 Mwaanie omu toitoli'aasie ooraha'aa e aalaha lo'u
haahi'omu, uri hunie omu ke lae lo'u mola i sulie mo
lo'onga'inge aaela ni sape, aana sape mei ola nge e sai mae
mola.
13 Na mwaanie omu toitoli'aasie nga leu aana sapemiu e
asuie lo'u nga mei ola aaela wa ke ne'ie lo'u mei sape huni
eu'esuie ooraha'aa. Ta'e omu ke toli'aasi'omu oto ta'ingelu
mola hunie a God mala mwala e mae ka'u mwaanie tolahai
ola aaela na kire he'i meuri lo'u huni esu nana. Oto omu ke
niie ahutana mo aapa aana sapemiu hunie a God ke asuie
walu ola diana aani.
14 Maholo omu ii'o i mamalutana mo Ha'atolanga i na'o,
e aasa hunie omu kei mamalo mwaanie ooraha'aa, aana
omu ka'a sai tola i sulie ahutana mo Ha'atolanga ngeena.
Ta'e si'iri hahu'ana manata-diananga a God e luhesi'omu oto
mwaanie ooraha'aa e aalaha lo'u haahi'omu.

Kie Ke Ne'i Koni-konihe

Aana Oodota'inge

15 ?Oto kie kei ue eena, aana hahu'ana manata-diananga a
God e luhesikie oto mwaanie kie ii'o lo'u i mamalutana mo
Ha'atolanga? ?Oto uri e diana mola hunie kie ke dau lo'u
mola mala saeka? !Ha'ike! !E ka'a urine ike!
16 Omu saie ka'u oto uri maholo omu ko toli'aasi'omu
maraamiu huni ii'o i mamalutana nga iini na huni lulu i
sulie, iinoni ngeena oto kei aalaha haahi'omu na omu sa'a
dau ike lo'u mala saemiu. Oto, i'omu mola maraamiu eena.
Omu sai ii'o mola i memelutana ooraha'aa hunie ke horo
maesi'omu, wa omu sai ii'o i memelutana a God hunie ke
ha'a-oodohi'omu pe'ie maraana.
17 Hola'ina'o, i'omu mo koni-konihe a ooraha'aa ni ngeena.
Ta'e ienini omu ko tohungei lulu i suli diana aana oto
walaimolinge nge ha'a-uusulilemiu e lae aana, na aena
leune kie ko tohungei paalahea God.
18 A God e ha'a-uuri'omu oto mwaanie nanamanga aana
ooraha'aa, na e da oto omu ke ne'i iinoni eu'esu ingeie huni
esuie nga taa e oodota'i.
19 No ko unu ha'amalaa aana mo koni-konihe na mo poro
paine urine, aena aana omu meni saie oto tolahada na e
mwada'u mola hunie omu kei rongo saie ne'isaenga nge
no ko ha'a-uusuli'omu aana. Hola'ina'o, omu toli'aasie mola
mo aapa aana sapemiu huni deu esunge mala koni-konihe
nana ooraha'aa na tata'alanga, hunie aaelanga ke paine lo'u
liutaa. Ta'e maholo ienini ke su'uri urine lo'u. Omu ke

toli'aasie oto mo aapa aana sapemiu mola huni deu esunge
mala koni-konihe nana God huni esuie mo ola e oodo, hunie
omu ke ii'o maa'i.
20 Hola'ina'o, maholo omu ne'i iinoni eu'esu ue nana
ooraha'aa, omu ka'a sare aapwasu ike aana oodota'inge a
God.
21 ? Ta'e nga mei diananga uri taa omu hele aana i
tehula'ana mo ooraha'aa nge omu deu-deu'i ngeena? !Nga
mei ola ha'ike! Na hule aana si'iri omu ko si masa mola
haahi'i. Tolahai ola urine, tolahai ola mola hunie maenga
ni ngeena.
22 Ta'e ienini, a God e ha'a-uuri'omu oto mwaanie nana-
manga aana ooraha'aa, na e da oto omu ke ne'i iinoni eu'esu
nana. Na hue-huana leune oto mauriha'amiu ko ne'i ola
maa'i oto, na omu ko helesie oto maurihe huu.
23 Aana maholo iinoni e ii'o ue pe'ie ooraha'aa, waaitana
oto maenga. Ta'e a God e sai nii mwaakule mola aana
maurihe huu hunie ahutaka mo iini kie lado oto pe'ie a Jisas
Kraes, Aalaha ikie.

7

Nanamanga Aana Mo Ha'atolanga E Mango Aana Maholo

Iinoni E Mae

1 Maeni eesiku maa'i, sa'a mola omu meni saie mola nga
taa no ko sare ere i sulie ie, sulie omu saie oto uri maholo
iinoni ko meu-meuri ue ni mola ha'atolanga e to'o aana
nanamanga haahie.
2 Ha'amalalana aana keni e to'o poro, e haata'inie uri
ho'osilana e lae pe'ie poro ingeie maholo kirerue ko meni
meu-meuri ue. Ta'e mala uri poro ingeie e mae oto, a hu'e
ngeena e ii'o luheta'i oto lo'u mwaanie ha'atolanga aana
ha'arurunge eena.
3 Ta'e mala uri a hu'e ngeena kei lai ii'o pe'ie nga mwane
aaopa maholo poro ingeie e mauri ue, a hu'e ngeena ko
deu hu'isie oto ha'atolanga aana ha'arurunge eena, na
ha'atolanga e unue oto uri a keni ngeena ko mesi. Ta'e
mala uri poro ingeie e mae oto, ha'alaa a hu'e ngeena e
ii'o luheta'i oto mwaanie ha'atolanga aana ha'arurunge, na
e sai to'o aana lo'u nga poro aaopa.
4 Oto maeni eesiku maa'i, i'omu na e urine no'one. Aana
mauringe lalahu'e i'omu e mae tararuru oto no'one pe'ie a
Kraes, nge omu ii'o luheta'i oto mwaanie mo Ha'atolanga
a Mosis eena, na kire ka'a to'o aana lo'u nanamanga
haahi'omu. Oto a Kraes nge e ta'ela'i lo'u mwaanie maenga,
ingeie ni e to'o aamiu ienini uri hunie omu ke aahu aana
mo hue-huei ola diana a God.

5 Maholo kie o'o'o ue i sulie tolahaka maraaka, ooraha'aa
e paine mola haahie sapeka hunie kie ke saeto'o aana walu
ola e aapu nge mo Ha'atolanga e uure honosi'i. Oto kie lae
pe'i esuie mola mo ola aaela nge hule aana kire ko horo
maesikie mola.
6 Ta'e aana kie mae mone oto pe'ie a Kraes, kie ii'o luheta'i
oto mwaanie mo Ha'atolanga nge kire hele roro'ikie i na'o.
Oto ienini kie sai esu oto aana tolaha haalu aani lulu i
sulilana mola Li'oa Maa'i, na e ka'a ike lo'u aani lulu i
sulilana mo ola lalahu'e kire uusu'i i laona mo Ha'atolanga.

Ha'atolanga A God E Haata'inie Ooraha'aanga Ikie

7 ?Oto nga taa nge kolu kei unue? ?Uri mo Ha'atolanga
kire aaela? !Ha'ike oto oo'oo! Mo Ha'atolanga mone ko si da
kie ko saie uri kie ooraha'aala. Mala uri mo Ha'atolanga ke
su'uri unue uuri, *Mwaanie o sae-saehanali, Eksodas 20:17*
ha'alaa nou ka'a saie ike leune e aapu eena.
8 Ta'e ooraha'aa e toolea mo wala aana Ha'atolanga
ngeena, na e da mola uri ne ke saehanalie walu ola e
aapu ngeena, na uri ne ke sare liu holosie lo'u ahutana mo
Ha'atolanga. Ta'e mala uri nga mo Ha'atolanga ke su'uri ii'o
lo'u, ha'alaa ooraha'aa e ne'ie mola mei ola mwaakule.
9 Oto wau i na'o maholo nou ka'a saie ike ue mo
Ha'atolanga, nou hii mala nou ii'o diana mola. Ta'e maholo
no ko aehota saie oto mo Ha'atolanga a God, nge nou si lio
saie lo'u uri nou ooraha'aala ni ngeena, na ne kei mae oto
haahie.
10 Oto mo Ha'atolanga diana nge a God e nii'i mei uri hunie
kire ke ha'a-uurieu, nge kire ko si horo'ieu mola aana kire
haata'inie uri leileku kei lae.
11 Iau, ooraha'aa e toolea mo wala aana mo Ha'atolanga
na e eeroau huni deu hu'isi'i, hunie ne ke roro'a aani, na ne
ke mae haahi'i.
12 Ta'e ma'alana e urine, ahutana mo Ha'atolanga aana
walana a God kire mani maa'i, na kire oodo, na kire diana.
13 ?Oto e ue? ?Uri mo Ha'atolanga diana ngeena ni kire ko
horo maesieu? !Ha'ike! Ta'e ooraha'aa ni ko horo maesieu,
ma'alana e asuie leune aana mo ola diana. Oto urine kie
sai lio saie oto uri ooraha'aa mei ola uri taa, aana mo
Ha'atolanga ko haata'inie uri ooraha'aa mei ola e tohungei
aaela ni ngeena.

Mo Ha'atolanga E Ka'a A'aila'a Ike Huni Ooho Honosie Ooraha'aa

14 Kie saie taane uri mo Ha'atolanga mo ola diana a God
ni ngeena, ta'e ineu, iinoni ni welumalau mola na nou ii'o
oto mola mala koni-konihe nana ooraha'aa.
15 Oto no ko teipu'o-pu'o mola i sulie nga taa ko reu i lalo
aana mauringe ineu ngeena. Aana nou ka'a sai esuie ike

nga taa no ko sare asuie, ta'e oto tarau no ko esuie mola
nga taa nou ka'a sare asuie.
16 Maholo no ko sere'inie mo ola aaela ta'e no ko esui'i
mola, nge no ko haata'inie uri nou hiiwalaimoli uri mo
Ha'atolanga e oodo taane.
17 Oto ineu maraaku ha'ike ni no ko esuie mei olana, ta'e
tolaha ni ooraha'aanga e ii'o i lalo aaku ni ko deu urine.
18 Nou saie taane uri aana aapa ineu mala iinoni ni
welumalau mola, nga mei ola diana ha'ike i lalo aaku. Aena
aana ma'alana nou to'o aana taane nga mo lo'onga'inge huni
esuie nga mo ola diana, ta'e nou ka'a sai esui'i ike tohuku.
19 Mo ola diana nge no ko lo'onga'i ni esui'i, nou ka'a sai
esui'i ike. Na mo ola aaela nou leledi'i, nge mo ola no ko
esui'i tarau eena.
20 Na aena aana no ko esuie mola mei ola aaela nge nou
ka'a sare asuie, e lio mala uri ineu ha'ike ni no ko esuiena,
ta'e tolaha ni ooraha'aa nge i lalo aaku ni ko esuie.
21 No ko si lio saie uri tolahai ola aaela ni oto ko peine
haahieu. Ka'u, ma'alana nga mo maholo no ko sare asuie
nga mei ola diana, ta'e mo ola aaela mola no ko esui'i.
22 I laona tohungana ne'isaenga ineu, nou ilenimwa'e
mola haahie mo Ha'atolanga a God.
23-25 Na aana ineu maraaku, lo'onga'inge ineu uri ineu
koni-konihe oto aana mo Ha'atolanga a God ni ie. Ta'e
aapa aana uri ineu iinoni ni welumalau mola, nou ne'i
koni-konihe taane oto nana ooraha'aa. Aana nou lio saie
uri tolahai ola aaela ngeena ni ko lae pe'i esu i laona
ahutana mo aapa aana sapeku, na tolahai ola aaela ngeena
ko heiseuni pe'ie ne'isaenga diana ineu, hule aana no ko hii
mala nou ii'o ni ho'o mala koni-konihe nana ooraha'aa. !
Aama-aamasileku, aana no ko si'oha'a oto to'ohuu! ?A tei kei
da ka'u hunie ne ke ii'o luheta'i mwaanie nanamanga aana
ooraha'aa nge ko hane haahieu ienini na ko tooleau hunie
maenga huu? !Ta'e paalahea God! Kie ke paalahea God
aana ingeie oto kei esuie leune aana asunge a Jisas Kraes
Aalaha ikie.

8

Li'oa Maa'i Ko Aalaha Haahie

Mo Iinoni A Kraes

1 Oto ie a God e sa'a lei mae aaka ike, aena aana kie lado
oto pe'ie a Jisas Kraes.
2 Na aena aana kie lado mone oto pe'ie a Kraes, nge
nanamanga aana Li'oa Maa'i e niie mauringe oto hunikie,
na e da kie ii'o luheta'i oto mwaanie nanamanga aana
ooraha'aa nge e sai horo'ikie.

3 Mo Ha'atolanga a Mosis e ka'a to'o aana ike nga
nanamanga huni ta'aasie mo ooraha'aanga ikie urine, aena
aana ikie mo iinoni kie ka'a sai tola i sulie ike mo
Ha'atolanga ngeena. Ta'e a God e asuie leune hunikie
maholo e uusunge'inie mai a Kalena hunie ke ne'i iinoni
oto mala ikie mo iinoni ooraha'aala, ta'e mola aana ingeie e
ka'a ooraha'aa ike. Oto aana a Kraes mone e ka'a ooraha'aa
ike, nge leune e haata'inie uri e tohungei melisine oto a
God ke lei maesikie mo iinoni ooraha'aala. Oto ma'alana
e urine, a God e ka'a lei maesikie ike, ta'e e toli'aasie mola
a Kraes hunie ke mae mala nga uunu-olanga huni ta'aasie
mo ooraha'aanga ikie.
4 Urine a God e da uri mo Ha'atolanga ingeie e oa oto
hunikie, aana Ha'atolanga ingeie e unue uri ahutana mo
iini kire ooraha'aa ke mae. Oto aana a Kraes e mae oto
mala nga uunu-olanga honosikie urine, nge kie ka'a ii'o ike
lo'u i sulie tolahai iinoni aaela ni welumalau, ta'e kie to'o
aana oto oodota'inge a Kraes, na kie ko lulu i sulie oto tala
aana Li'oa Maa'i.

5 Mwala nge kire ii'o i sulie tolahai ola aaela aana
walumalau, kire ne'isae paine haahie walu ola aaela aana
walumalau. Ta'e mwala nge kire ii'o i sulie tolahana Li'oa
Maa'i, ne'isaenga ikire e ii'o susu mola aana nga taa Li'oa
Maa'i e saeto'o aana.
6 Mala nga iini ko ne'isae paine mola haahie tolahai iinoni
aaela, nge kei maesie. Ta'e mala uri ne'isaenga iinoni ko
ii'o susu mola aana Li'oa Maa'i, nge kei helesie maurihe na
hanuelamanga i tehula'ana.
7 Mo iini kire ko ne'isae paine haahie tolahai iinoni aaela,
nge kire ne'i maelonga oto hunie a God eena. Kire ka'a sai
lulu i sulie oto mo Ha'atolanga a God aana e tohungei aasa
hunie kire kei lulu i suli'i.
8 Mwala nge kire ii'o ue aana mo tolahai iinoni aaela
urine, e tohungei aasa hunie kire ke asuie nga mei ola ke
to'ohie saena God.

9 Ta'e i'omu, omu ka'a ii'o ike lo'u aana mo tolahai iinoni
aaela urine. !Ha'ike oto! Omu ii'o oto i sulie tolahana a Li'oa
Maa'i, aana Li'oa Maa'i a God e ii'o oto i lalo aamiu. Na mala
uri nga iinoni e ka'a to'o aana ike Li'oa a Kraes i lalo aana,
ingeie nga iinoni a Kraes ha'ike oto eena.
10 Oto aena aana a Kraes oto i lalo aamiu, ma'alana
sapemiu kei mae aena aana mo ooraha'aanga i'omu, ta'e
omu to'o aana maurihe oto aana omu ii'o oodota'i oto i
maana God.
11 Li'oa Maa'i a God nge e ta'e aaliho'i aana Jisas Kraes
lo'u mwaanie maenga, na ingeie oto e ii'o i lalo aamiu. Na
mala a God e ta'ela'inie sapena Kraes, nge kei ta'ela'inie lo'u

sapemiu nge e mamaela'a, aana Li'oa Maa'i nge e ii'o i lalo
aamiu.
12 Oto maeni eesiku maa'i, kie to'o aana oto mei esunge
huni esuie nana God ni ngeena. Oto e ka'a malisine ike lulu
i sulilana lo'u mo tolahai iinoni ni welumalau. !Ha'ike lo'u!
13 Mala uri omu kei ii'o oto i sulie mo tolahai ola aaela
urine, nge omu kei mae mola. Ta'e mala uri omu kei ii'o
oto i sulie tolahana Li'oa Maa'i na uri omu kei toli'aasie oto
to'ohuu mo tolahai ola aaela i'omu, nge omu ke si helesie
maurihe huu.
14 Mwala nge Li'oa Maa'i a God ko na'oda, ikire oto mo
kalena God.
15 Aana Li'oa Maa'i nge a God e niie oto huni'omu ngeena,
e ka'a asuie ike hunie omu ke ma'u-me'u oto tarau mala
koni-konihe nge e dau aaela. !Ha'ike! Ta'e a Li'oa Maa'i ko
si da mola omu ke ne'i kalena God, na aana omu saie uri
a God ko manata diana huni'omu urine, nge omu sai soie
aana, “!Mama'a! !Mama'a!”
16 Li'oa Maa'i ko unu ha'a-oaie tararuru pe'ie ne'isaenga
ikie uri ikie oto mo kalena God.
17 Na aena aana ikie oto maeni kalena, kie kei helesie
oto ahutana to'o-to'olana a God nge e looha'ini'i nana a
Kalena, a Kraes, na e looha'ini'i no'one naka mo eesine a
Kraes, aana ikie no'one mo kalena God. Kie kei helesie oto
no'one manikulu'anga ta'au i Lengi nge a Kraes e hele aana
oto, aena aana ikie, kie ko sapesalu no'one mala a Kraes e
sapesalu ke'u.

Sapesalunge Ko Toolekie Si'irini E Ka'a Hi'e Ike Mala Manikulu'anga Kie Kei To'o Aana

18 Nou sai diana aana uri walu ola nge kie ko sapesalu eeni
aana maholo ienini, walu ola mwaakule mola ni ngeena,
aana kie ko lo'onga'inie tohungei mei menikulu'anga nge a
God e looha'inie naka.
19 Ta'e-ta'ena nga ola a God e ha'aholaa ko maa-maa'oohi
pe'i to'ue luada huni leesie haata'inilana manikuluha'ana
mo tohungei kalena God.
20 Aana ma'alana walu ola aana ha'aholanga e sere'inie
ke aaela mala si'iri, ta'e kire mani lae aaela oto wau i na'o,
aana ikire no'one kire ii'o i hahana ha'aloinge a God e asuie
aana Adam na Iv. Ta'e maholo a God e asuie leune, e niie
no'one mei ne'isaenga diana uri aana nga maholo kei lae
mai,
21 walu ola e ha'ahola'i kei diana aaliho'i lo'u na kei ii'o
luheta'i taane mwaanie aaelanga na mwaanie maenga nge
ko da kire ko ii'o ni ho'o hule mai si'iri. Na leune kei oa
hunie walu olana maholo ikie mo kalena God kie kei hola'i
ii'o luheta'i oto ta'ingelu mwaanie aaelanga, na kie kei ii'o
oto aana manikuluha'ana a God.

22 Aana kie saie uri hule mai si'iri, ahutana walu ola aana
ha'aholanga ko ngara-ngara ue pe'i sapesalunge, mala hu'e
ko sapesalu hunie to'o-mwelanga.
23 Na ta'e mo olana ha'ike ni ko ngara-ngara urine, ta'e ikie
no'one kie ko ngara-ngara mola i manataka. Aana a God e
niie Li'oa Maa'i hunikie mala nga na'ohai niinge ingeie, na
kie ko maa'oohi susuto'o hunie a God ke ha'a-ahue konilaka
hunie kie ke ne'ie mo tohungei kalena. Na leune kei reu
aana maholo a God kei oolisie sapeka pe'ie mei sapei ola
haalu.
24 A God e ha'a-uurikie oto, na aani hiiwalaimolinge aana
walana, kie ko si maa-maa'oohie mola mo ola e unue kei
nii'i naka. Nga iini sa'a talei maa-maa'oohie ike mei ola e
rau mango oto, ta'e kei maa'oohie mola mei ola e ka'a rau
ue. Na ikie, kie ka'a leesie ue nga taa kie ko maa-maa'oohie
ngeena, ta'e kie ko maa-maa'oohi susuto'o mola.
25 Ta'e aena aana kie hiiwalaimoli uri kie kei haro to'o
aana taane mo ola nge kie ka'a leesi'i ue, nge mone kie ko
haro maa-maa'oohi susuto'o mola ue.
26 Na mala a Li'oa Maa'i ko pe'ikie huni maa'oohi susuto'o
urine, nge ko pe'ikie no'one aana ta'ena nga ola lo'u kie
ko mamaela'a oto aani. Kie ka'a saie ike nga taa kie ke
aarenga'i hunie, wa uri kie kei aarenga'i uri taa. Oto Li'oa
Maa'i maraana e lae pe'i aarenga'i talaka aana mo wala hule
aana ikie na kie ka'a sai'i.
27 Ta'e a God e saie mola ne'isaenga ikie mo iinoni, na
e saie taane lo'onga'inge Li'oa Maa'i maholo ko aarenga'i
talaka mo iinoni a God, aana Li'oa Maa'i ko aarenga'i talaka
aana tohungana tala nge a God e saeto'o aana.
28 Na kie saie lo'u uri a God ko esu i lalo aana ahutana
walu ola ko reu-reu hunie ke ha'adiana'akie, mo iini e soikie
oto i sulie oala'inge ingeie na kie ko manata diana hunie.
29 Aana uure mai na'o, a God e manata'inie oto mwala
ingeie, na e oala'inie hunie kire ke mani urihana a Kalena,
hunie a Kalena kei ne'ie na'ohai mwane aana mo eesine oto
hunge.
30 Na mwala nge a God e oala'i urine hunire oto uure
mai na'o, e mani soire oto lo'u mai i saana. Na e da oto
hunie kire ke mani ne'i iinoni oodota'i i maana, na e niie
oto manikulu'anga ingeie hunie ahutada mango.

Nga Mei Ola E Ka'a Nanama Ike Hunie Ke Oopakie Mwaanie Manata-diananga A God Hunikie

31 ?Oto nga taa nge kie kei unue aana mo olana? ?Mala
uri a God ke ii'o pe'ikie, a tei nge kei roro'a uure honosikie?

32 A God e ka'a saenie ike nga mei ola mwaanikie, ka'u
hule aana e toli'aasie a Kalena hunie ke mae huni ha'a-
uurikie. Oto leune ko haata'inie uri a God kei tohungei nii
mwaakule mola aana ahutana mo ola diana ingeie hunikie.
33 ?A tei ni kei roro'a uusuikie haahie mei ooraha'aa? ?
Uri a God? !Ha'ike oto oo'oo! Ikie mo iini nge a God e lio
hilisikie oto, na a God maraana oto e unue uri kie oodota'i
mola.
34 ?Oto a tei lo'u e to'o aana nanamanga hunie ke unue
uri kie takalo na kei lei mae aaka? ?Uri a Kraes? !Ha'ike
lo'u! A Kraes ha'alaa e nanama urine. Ta'e a Kraes e mae
ka'u honotaka, na e he'i meuri lo'u hunikie, na ko ii'o aana
ii'o-ii'oha paine i pwalo-pwalona God, na hule aana a Kraes
ko ei'eitanai talaka.
35 ?Na nga mei taa ni e sai oopakie mwaanie manata-
diananga a Kraes? ?Uri a Kraes kei sere'inikie maholo kie
ko si'oha'a, wa kie ko lae oodoie aasanga, wa aana mwala
ko teunge'inikie, wa aana kie ko maesie hiolo, wa kie ka'a
to'o aana ike nga mo sala, wa mwala ko horo maesikie? ?
Uri walu ola urine ni kire sai oopakie mwaanie manata-
diananga a Kraes? !Ha'ike oto oo'oo!
36 Mwala kei waelikie taane urine, aana nga iini e ere
takoie a God i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Mwala ko
sare horo'i'emi mola i suli hei dinge i tehula'amu, na kire
ko lo'o-lo'onga'ini'emi mola mala mo sipu huni hunu maesi'i.
Sam 44:22*
37 Ta'e ma'alana walu ola urine ke hite-hite aaka lo'u, kie
ke a'aila'asie mola ta'ingelu walu olana aena aana a Kraes e
manata diana hunikie.
38 Iau, nou tohungei hiiwalaimoli aana uri nga ta'a-ta'a
mei ola e sa'a oopakie ike mwaanie manata-diananga a
God. Manata-diananga a God kei ii'o oto huu aaka, ma'alana
uri kie ke mauri wa kie ke mae lo'u. Na ma'alana mo
ensel wa mo li'oa aaela wa mo aakalo wa mo wesi wa mo
hi'ona wa mo ola nanama lo'u urine, ta'e e aasa oto hunie
kire ke oopakie mwaanie manata-diananga a God hunikie.
Ma'alana nga mei ola ke ii'o oto molana wa ke si haro lae
mai,
39 na ma'alana nga nanamanga lo'u uri taa ta'au i Lengi
wa lo'u mei aano, ta'e e aasa oto hunie ke oopakie mwaanie
manata-diananga a God. Iau, ma'alana nga mei taa lo'u
aana mo ola a God e ha'ahola'i, na e ka'a sai oopakie oto
mwaanie manata-diananga a God nge a Jisas Kraes, Aalaha
ikie, e haata'inie oto hunikie.

9

A God Mola E To'o Aana Nanamanga Huni Lio Hilisie

Kira Tei Kei Ne'i Iinoni Ingeie

1-3 Ta'e ngaeta mei ola ko da uri no ko tohungei saehuu
lo'u liutaa, aana mwala ineu mo Jiu kire ii'o oto loosie
maenga huu. Ineu iinoni a Kraes na a Li'oa Maa'i ko ere
ha'a-oaie uri manataku e taha mola. Oto no ko ere to'ohuu
ni ie, na nou ka'a eero ike aana no ko unue uri salunge
ineu ngeena ka'a mou-mou ike mwaanieu. Na hule aana
saeku uri ha'aloileku ke lae oolisire hunie kire ke lae mai
meuri huu oolisieu, ha'alaa ke diana. Ma'alana ne ke oopa
mwaanie a Kraes oolisire, nge e diana mola aaku aana no ko
tohungei aamasire, aana ikire oto mo tohungei iinoni ineu,
na mwala oto aana uluhe ineu.
4 Ikire oto mwala a God e lio hilisire ka'u, na e tool-
era oto mala mo kalena, na ikire no'one kire leesie oto
manikuluha'ana. A God e ne'isae moute'i oto pe'ire aana
mo heiholota'inge, na e niie mo Ha'atolanga a Mosis oto
hunire, na e haiholota'inie mo niinge diana hunire, na e
ha'a-uusulire aana tolaha ni palonga.
5 Mo weuwada oto i na'o mala a Ebraham na a Aesak na
a Jekob, ikire mo na'ohai mwane nge a God e lio hilisire, na
a Kraes e hute oto no'one mai mala iinoni aana komu ikire
ngeena. Na ingeie oto a God, na ko aalaha haahie ta'ena nga
ola, na e diana hunie kie ke paalahea taraure'i oto di. !Iau!
!Ke urine oto!
6 ?Oto e ue? ?Uri a God e pulongosie oto mo heiholota'inge
ingeie huni ha'adiana'aa mo Jiu? Ha'ike oto oo'oo, aena aana
e ka'a ike ahutana mwala ni Jiu oto uri ikire mo iinoni a God.
7 Na e ka'a ike uri ahutana mwala nge kire hute mai aana
komu a Ebraham ni oto uri ikire mo tohungei kalena. Aana
ma'alana ngaeta mo mwela lo'u kire hute aana a Ebraham,
ta'e a God e haiholota'i hunie a Ebraham uuri, *Tohungana
komu i'oe kei uure mola mai mwaanie a Aesak. Jenesis 21:12*
8 Oto e ka'a ike ahutana mo iini e hute aana komu e uure
aana mei epu a Ebraham ni uri ikire mo kalena God. Ta'e
mo tohungei kalena God, ikire oto mo iini kire hute aana
komu aana hiiwalaimolinge a Ebraham. Aana ikire oto kire
hiiwalaimoli aana haiholota'inge a God mala a Ebraham
no'one e hiiwalaimoli aana haiholota'inge a God
9 maholo e unue hunie a Ebraham uuri, *Aana halisi meine
ne kei he'i ooli lo'u mei, na aana maholona a Sera e ha'ahutaa
oto kele mwela mwane. Jenesis 18:10*
10 Na e urine no'one aana e ro iu nge kire hute aana a
Ribeka na poro ingeie a Aesak, weuwemami mo Jiu.
11 Maholo na kirerue ka'a hute ue, ta'e a God e lae oto mola
i sulie oala'inge ingeie, na e lio hilisie ta'a-ta'a iini aana ro
mwelana. Aana maholona, na nga iini aadarue e ka'a da ue
nga mei ola diana, wa ke dau hu'isie nga mei ola.

12 Ta'e ma'alana e urine, a God e te'uri hunie a Ribeka,
Na'ohai mwela i'oe kei esu nana ruana nga mwela i'oe.
Jenesis 25:23 Leune ko haata'inie uri a God e ka'a lio hilisie
ike a Jekob i sulie nga mei ola diana e asuie, ta'e lio-hilisinge
a God e lae mola i sulie oala'inge ingeie maraana.
13 Na i laona mo Uusu-uusu Maa'i, a God e ere lo'u i sulie
lio-hilisinge ngeena uuri, *Nou manata diana hunie a Jekob,*
ta'e nou leledie a Iso. *Malakae 1:2-3*
14 ?Oto nga taa nge kie kei unue? ?Uri a God e lae takalo
mwaanie oodo-oodonga aana leune? !Ha'ike oto oo'oo!
15 Aana a God e ere luhesie tolahana hunie a Mosis uuri,
Ne kei aamasie taane nga iini no ko sare aamasie, na ne kei
pe'ie taane nga iini no ko sare pe'ie. *Eksodas 33:19*
16 Oto maholo a God ko lio hilisie nga iini mala iinoni
ingeie, nge lio-hilisinge ngeena e sa'a lae ike i sulie nga taa
iinoni ngeena e saeto'o aana wa mei esunge uri taa e asuie,
ta'e a God ko lae mola i sulie aamasinge ingeie maraana.
17 Na urine lo'u, mala uusulana e lae i laona mo Uusu-
uusu Maa'i, a God e unue hunie inemauri wau i Ijip uuri,
Nou ha'a-uuresi'o hunie uri o ke ne'i inemauri peine, ta'e nou
esuie mola urine uri hunie ne ke haata'inie nanamanga ineu
maholo ne kei a'aila'asi'o. Urine nge ahutana mwala i laona
walumalau kire ke si saie uri nou peine lo'u liutaa. Eksodas
9:16
18 Oto kolu leesie uri maholo a God ko sare aamasie nga
iini, e sai aamasie mola, na mala uri ko sare da saena nga
iini ke hau mwaanie e rongo hunie, nge e sai esuie no'one
urine.
19 Oto nou saie mola uri nga iini hikemiu kei dolosi eeku
uuri, “?Mala ko urine oto, e ue ka'u a God ko haro unu-unue
mola uri kie takalo? ?A tei e sai heitelili honosie nga taa a
God e saeto'o aana?”
20 !Ha'ike eena mwae! ?Uri o lo'onga'inie uri i'oe, o sai ere
oolisie a God? !E aasa oto oo'oo! Mei ola kire aadumie mola
e sa'a unue ike hunie iinoni nge e aadumie uuri, “?E ue o
eedu uurini eeku?”
21 Iinoni nge ko eedu-eedu e sai esuie mola ta'ena nga mei
ola i sulie saena, hule aana e sai eedumie mola e ro nime
hai aaopa'i aana ta'a-ta'a rotoi ei. E sai esuie mola ngaeta
nime hunie ke lio kohi malisine mo ngeuhe paine, na ngaeta
iini lo'u hunie ngaunge mola i suli dinge.
22 Oto e sada no'one mola mala nga taa a God e asuie, aana
ikie mo iinoni kie urihana mola mo nime a God e aadumi'i.
Mala uri a God ko sare haata'inie saewasunge ingeie na uri
hunie mwala ke leesie sakanga aana ha'aloinge e asuie, nge
leu i sapena a God ni ngeena. Ta'e mala uri a God ko haro lae
rako mola pe'ie saewasunge ingeie, ma'alana uri e malisine

oto ke saewasulie mwala ngeena na ke horo suuhe'inire,
nge leu i sapena lo'u ni ngeena.
23 Na leu i sapena lo'u, mala uri ko sare haata'inie oto
manikuluha'ana aana mwala nge e aamasire. Mwala nge
e aamasire ngeena, ikire oto e lio hilisire hunie kire ke ii'o
pe'ie aana leu e manikulu'e ta'au i Lengi.
24 !Na ikie oto mwalana! A God e soikie mai i saana uure
mwaanie ta'ena nga komu ni welumalau, na e ka'a ike mola
mwaanie mo Jiu, ta'e mwaanie no'one mwala nge ikire nga
mo Jiu ha'ike.
25 Aana a God e ere i sulie mo Aapoloa Aaopa i laona Uusu-
uusu Maa'i a Propet Hosea aana e te'uri, *Mwala nge ikire nga
mwala ineu ha'ike i na'o, nge ne kei haara'inire uuri, "!Mwala
ineu!" Na mwala nge nou ka'a manata diana ike hunire i na'o,
nge ne kei haara'inire aana, "!Mwala nou tohungei manata
diana hunire!" Hosea 2:1,23*
26 Na e unue lo'u uuri, *Aana leu nge nou ere ka'u hunire
uuri, "I'omu ngeena nga mwala ineu ha'ike," ta'e aana leune
no'one mwala kei he'i haara'inire lo'u uri ikire mo kalena God
nge e ii'o huu. Hosea 1:10*
27 Na a Propet Aesaea e ere i sulie mwala ni Israel aana
e tola tahanga'inie mei wala uuri, *Ma'alana mwala ni Israel
kire ke hunge lo'u mala u'uune oone wai sulie oone, ta'e ha'a-
uurilana toota'i iini aada mola kei lae.*
28 *Aana e sa'a tewa ike lo'u na a God kei ha'aloie oto
ahutana walumalau ienini. Aesaea 10:22-23*
29 Oto mala a Propet Aesaea e unue ka'u lo'u i sulie mo
Jiu uuri, *Mala uri a God Hahu'ana Nanama, e ka'a toli'aasie
toota'i iini aana mo mwela ikie ke oore mwaanie ha'aloinge
ingeie, na kie suu mango oto mala e ro hanue aaela i Sodom
na i Komora eena. Aesaea 1:9*

Ikie No'one Kie Ke Lio Hilisie A God

30 Oto nga taa nge melu ko unu-unue e uuri mola. Mwala
nge ikire nga mo Jiu ha'ike na kire ka'a ari'apasie ike uri
kire ke oodota'i i maana God, kire ne'i iinoni oodota'i oto i
maana God mola aana kire hiiwalaimoli aana Kraes.
31 Ta'e mwala ni Israel nge kire ari'apasie uri kire ke lulu
i sulie mo Ha'atolanga uri hunie kire ke oodota'i i maana
God, kire ka'a dau oodoie ike.
32 ?Aana e ue nge kire ka'a dau oodoie? Kire ka'a
dau oodoie ike aena aana kire ko eri'apasie mola uri kire
ke asuie mo esunge oodo na kire ka'a lulu i sulie ike
tala ni hiiwalaimolinge aana God. Oto aana kire ka'a
lo'onga'inie uri oodo-oodonga e ne'ie mola mei ola aana
hiiwalaimolinge, nge kire domu mala iinoni e tataro aana
hau.

33 A God e ere i sulie maenga a Kraes i laona mo Uusu-
uusu Maa'i uuri, *!Omu ke rongo ka'u! No ko ha'a-uuresie
nga iini i Jerusalem nge e urihana hau ni ha'atataro, na kei
da mwala kei dou-domu. Ta'e nga iini nge ko hiiwalaimoli
aana, e sa'a roro'a norudile ike. Aesaea 8:14, 28:16*

10

1 Maeni eesiku maa'i, mei ne'isaenga e paine i laona
manataku na mei ola no ko aarea a God hunie oto tarau,
nge hunie a God ke ha'a-uurie ahutana mo Jiu.
2 Nou saie uri ikire mo Jiu ko eri'apasie to'ohuu huni lulu
i sulie a God, ta'e kire ka'a hahu'ei saie ike tohungei tala.
3 Kire ka'a saie ike tala a God e oala'inie hunie mwala
ke ne'i iinoni oodota'i i maana, oto kire ko eri'apasie
mola hunie kire ke ne'i iinoni oodota'i aana lulu i sulilana
mo Ha'atolanga. Ta'e aana kire ko noruto'o mola aana
Ha'atolanga urine, nge kire ka'a tola i sulie ike ne'isaenga a
God wa kire ke lae i sulie tala e oala'inie hunie mwala ke
ne'i iinoni oodota'i i maana.
4 Ta'e a Kraes e ha'a-oaie oto mo Ha'atolanga ta'ingelu, na
aena aana e ha'amangoa oto tala takoie oodota'inge aana
mo Ha'atolanga urine, nge ahutana mo iini kire noruto'o
aana a Kraes, kire ko ne'i iinoni oodota'i oto i maana a God.
5 E to'ohuu oto, aana a Mosis maraana e ere no'one i sulie
aasanga aana tala takoie oodota'inge aani lulu i sulilana
mo Ha'atolanga uuri, *Iinoni nge ko sare to'o aana maurihe
haahie tola i sulilana mo Ha'atolanga ienini nge ke dau oto i
sulie ahuteni ha'alaa. Levitikas 18:5*
6-7 Ta'e oodota'inge nge ko uure mai aana hiiwalaimolinge,
e aaopa. Mo Uusu-uusu Maa'i a Mosis ko ere i sulie
oodota'inge ngeena uri mei ola e mwada'u hunie mwala ke
to'o aana. E unue uri e ka'a ne'ie ike mei ola e tohungei aasa
hunie iinoni ke asuie, mei ola e aasa mala hanetaanga ta'au
i Lengi huni toolea a Kraes mai aano, wa sihotolinge hao i
laona kalinge kokoro mo iini e mae oto huni ta'ela'inie poi
a Kraes mwaanie maenga. !Ha'ike!
8 Ta'e oodota'inge nge ko uure mai aana hiiwalaimolinge
aana a Kraes, e mwada'u mola huni oodoie, aena aana
mo Uusu-uusu Maa'i ko unue uuri, *Mei wala a God e ii'o
mola kara'ini'omu. Ingeie oto aana ngidumiu, na i laona
manatamiu. Diutronomi 30:14* Ingeie oto Tataroha Diana
melu ko taroha'inie,
9 aana ha'a-uurilemu ke lae mala uri o ko hiiwalaimoli
to'ohuu i laona manatamu uri a God e ta'ela'inie a Jisas
mwaanie maenga, na o ko houle'inie aana ngidumu uri a
Jisas ingeie oto Aalaha i'oe.

10 A God kei unue uri i'oe iinoni oodota'i i maana
na kei ha'a-uuri'o mwaanie maenga huu, mala uri o ko
hiiwalaimoli urine to'ohuu na o ko houle'inie hunie mwala.
11 E to'ohuu oto, aana mo Uusu-uusu Maa'i ko ere lo'u i
sulie a Kraes uuri, *Ta'ena nga iini ko noruto'o aana e sa'a*
roro'a norudile ike. *Joel 2:32*
12 Leune e to'ohuu hunie ta'ena nga iinoni, ma'alana ikire
mo Jiu wa ikire nga mo Jiu ha'ike. A Kraes ingeie oto
ta'a-ta'a Aalaha haahie ahutana mo iinoni, na ko niie mo
ha'adiana'anga hunge hunie ahutana mo iini kire noruto'o
aana.
13 Na mo Uusu-uusu Maa'i ko unue lo'u uuri, *Ta'ena nga*
iini ko sukaa pe'inge mwaanie a Aalaha, nge ha'a-uurilana
kei lae hunie. *Aesaea 52:7*
14 ?Ta'e mwala kei sukaa pe'inge mwaanie a God uri taa,
na kire ka'a manata'inie wa kire ke hiiwalaimoli aana? ?
Na kire kei hiiwalaimoli aana lo'u uri taa, na kire ka'a
rongoa nga mei ola aana? ?Na kire kei rongoa uri taa, na
taroha'inilana mei wala ngeena e ka'a lae ike hunire?
15 ?Na taroha'inilana mei wala ngeena kei lae hunire
uri taa, na nga iini huni lae i saada ha'ike, wa nga iini
uusunge'inilana ha'ike? Ta'e a God e uusunge'inie ngaeta
mo iini taane, na mo Uusu-uusu Maa'i ko ere i sulire maholo
ko unue uuri, *Hulanga mo iini ko taroha'inie mai tataroha*
diana, mei ola ni ilenimwa'enga oto paine ni ngeena. Aesaea
52:7
16 Ta'e ma'alana e urine, toota'i iini mola ko saeto'o aana
Tataroha Diana, na e urihana mola nga taa a Propet Aesaea
e unue aana e te'uri, *Aalaha, e lio mala nga iini e ka'a*
hiiwalaimoli ike aana nga taa melu ko unu-unue oodoire.
Aesaea 53:1
17 Oto nga taa no ko unue e uuri. Hiiwalaimolinge e uure
oto mai mwaanie rongolana mei wala aana tataroha diana,
na Tataroha Diana i sulie a Kraes ni otona.
18 ?Oto e ue aana mo Jiu kire ka'a lulu i sulie? ?Uri
kire rongoa taane tataroha ngeena? !Iau! Kire rongoa
taane, aana tataroha ngeena e loho hailiu urihana nga taa
mo Uusu-uusu Maa'i e unue i sulie ha'aholanga uuri, *Mei*
tataroha ngeena e lae kalie walumalau, na mo wala ngeena
kire hule oto aana ahutana mo henue i laona walumalau.
Sam 19:4
19 ?Oto e ue kire ka'a lulu i sulie ike? ?Uri kire ka'a
rongo saie ike? !Ha'ike! Kire rongo saie taane, aena aana
mo Aapoloa Aaopa nge kire ka'a saenanau ike, ta'e kire
rongo saie mola. A God e hola'i ere i sulie leune aana
pongine a Mosis aana e te'uri, *Mo Aapoloa Aaopa, ikire*
mwala mwaakule mola, ta'e maholo ne kei ha'a-uurire, nge
i'omu mo Jiu, omu kei heota'inire mola. Na omu kei saewasu

mola aana omu kei leesie ne kei pe'ie mwala nge hule aana kire ka'a saenanau ike mala i'omu. Diutronomi 32:21

20 Na a Propet Aesaea no'one e ka'a ma'u ike huni unue walana a God uuri, *Mwala nge hule aana kire ka'a sai heitaleau ike, kire lio oodoieu ka'u mola. Na mwala nge kire ka'a sai dolosi hunieu ike, ta'e nou haata'i maraaku mola hunire. Aesaea 65:1*

21 Ta'e a God ko ere i sulie mo Jiu uuri, *Nou ha'aweoau e tewa oto aana soi-soinge suli dinge huni pe'ie mwala nge kire ka'a sare aali'u takoieu aana ikire mwala hai-heitohe na saeda e hau oto. Aesaea 65:2*

11

A God E Ka'a Aato Puri Ike Aana Mwala Ni Jiu

1 Oto no ko he'i dolosi lo'u. ?Uri a God e sere'inie oto mwala ingeie mo Jiu? !Ha'ike oto oo'oo! Ineu maraaku oto mwane ni Jiu aana nou hute mai aana komu a Ebraham uure aana po'o ni iinoni a Benjamin.

2 A God e sa'a tohungei sere'inie ike mwala ingeie nge e lio hilisire oto uure wau i na'o. Omu saie ka'u oto laladonga i sulie a Elaeja i laona mo Uusu-uusu Maa'i, aana maholo e aarea God na e tohungei ere aaelasie mwala ni Israel uuri,

3 *Aalaha, kire horo mangoa oto mo propet i'oe na kire ohoie oto mo ora ni uunu-uunu i'oe. Ta'e ineu oto mola nou oore, na kire ko sare horo'ieu oto no'one. 1 King 19:10,14*

4 ?Oto a God e aalamie a Elaeja uri taa? A God e aalamie mola uuri, *Nou to'o aana ue e hiu sinolai mwane nge kire ka'a palo-paloa ike a Bal, god eero-eero. 1 King 19:18*

5 E urine no'one mola si'irini. Aena aana aamasinge ingeie mone, a God e lio hilisie toota'i iini aana mo Jiu hunie kire ke hiiwalaimoli aana a Kraes.

6 E ka'a lio hilisire ike aena aana mo esunge diana kire asui'i, ta'e i sulie niinge ni aamasinge ingeie mola maraana hali'ite. Aana mala uri ke lio hilisire i sulie asunge ikire e diana, ha'alaa aamasinge a God e ne'ie oto waaitana asunge na e ka'a ne'i niinge lo'u.

7 ?Oto e ue eena? E lio mala uri mwala ni Jiu ka'a lio oodoie ike mei oodota'inge i maana God nge kire hai-heitalea aana lulu i sulilana mo Ha'atolanga. Toota'i iini mola kire lio oodoie, aana a God e lio hilisire. Ta'e mo iini e ka'a lio hilisire kire hei-heitale lae-lae na saeda e hau oto.

8 Oto kire ii'o oto mola mala mo iini mo Uusu-uusu Maa'i e ere i sulire uuri, *A God e toli'aasire mola hunie kire ke ii'o aana pu'onga ikire maraada. Lae mai hule si'iri, kire ka'a sai lio oto aana maada, na kire ka'a sai rongo oto aana aalingada.*

9 Na kire urihana no'one mo maelonga a Deved Inemauri
nge e ere i sulire uuri, *God o ke da kire ke pola mola pe'ie*
pwanu, na o ke da kire ke lo'onga'inie uri walu ola e diana
mola hunire, aana kire ko ngeu-ngeu pote mola tarau. O ke
te'urine aada, mwaanie kire lio saie uri o kei su'ue aaelanga
ikire hunire.
10 *O ke ha'a-ulue maada mwaanie kire lio-lio, na o ke da*
sapeda ke maelaa'a oto mola tarau aana asunge e aasa. Sam
69:22-23
11 Oto ne ke dolosi lo'u uuri. ?Uri maholo mo Jiu kire teke
i aano urine, lo'onga'inge aana uri kire aaela tara'asi oto ni
ngeena? !Ha'ike taane! Ta'e i sulie mo Jiu kire dau aaela,
oto a God ko lae pe'i ha'a-uurie mola mwala nge ikire nga
mo Jiu ha'ike hunie mo Jiu ke saehanalie nga taa a God e
asuie aada.
12 A God e niie oto dianaha'ana mo ola nana mo Aapoloa
Aaopa maholo mo Jiu kire dau tekela'inie oala'inge a God
aana kire sere'inie Tataroha Diana a Kraes. ?Ta'e nga taa
kei reu maholo mo Jiu kire kei hiiwalaimoli aana, na kire
kei ha'a-oaie ne'isaenga a God? !Nou saie a God kei tohungei
ha'adiana'aa ahutana mwala aana walumalau lo'u liutaa!
13 Ie no ko ere namiu mwala nge i'omu nga mo Jiu ha'ike.
Ineu oto Hurula'aa a Kraes huni'omu mo Aapoloa Aaopa nge
i'omu nga mo Jiu ha'ike. No ko ere hiito'o huni'omu i sulie
mei esunge ineu ngeena,
14 aena aana no ko sare asuie mola mwala ineu mo Jiu ke
saehanalie ha'a-uuringe omu to'o aana, hunie uri nga mo
iini aada ke aali'u mei takoie a God hunie ha'a-uurilada ke
lae no'one.
15 Oto aana mo Jiu kire ii'o po'oi sinaha mala ie, nge e
niie maholo oto hunie ahutana mwala lo'u aana walumalau
hunie kire ke uure ruru pe'ie a God. ?Ha'alaa nga taa nge
kei reu mala uri mo Jiu kire kei lae lo'u mei i saana a God?
!Ngeena kei urihana uri kire mauri eeliho'i lo'u mwaanie
maenga!
16 Lo'onga'i ke'u i sulie maholo kie ko niie nga kele
makaka'ai ngeulaa mala nga uuraa'inge hunie a God. Aena
leune, nge ahutana oto ho ngeulaa ngeena ha'amaa'ilana
e lae oto no'one. Na mala uri imi-imine nga ai e maa'i,
nge ahutana mo sasarana na kire mani maa'i oto no'one.
Oto mo Jiu kire urine no'one, aana a God e lio hilisie mo
weuwada oto i na'o huni ne'ie mo iinoni ingeie, na nou saie
lio-hilisinge ngeena e aaluhie oto komu nge e aehota aada.
17 Kira Ebraham kire urihana mo imi-imine nga tohungei
ei hungu-hungu nge a God e saeto'o aana oto liutaa. Ta'e
ma'alana mo Jiu kire ne'ie ai diana a God urine, a God e hali
aasie oto mo sasarai ola hunge mwaanie ai ngeena, aena

aana e leledie oto mo Jiu nge kire sere'inie a Kraes. Na
i'omu, ma'alana uri omu urihana mola mo sasarai ola aana
ai ni me'esu, ta'e a God e ne'i'omu aana leu oolisie mo sasarai
ola e ta'aasi'i oto, na e lado'omu oto aana ai diana ngeena.
Oto aana maholo ienini, i'omu no'one omu sai helesie ta'ena
nga ola diana ko lae-lae mai uure mwaanie mo Jiu.
18 Aana urine, mwaanie omu mwa-mwaka aana mo
sasarai ola a God e ta'aasi'i ngeena. Mwaanie omu ere
tooha'ini'omu, aena aana i'omu, omu sa'a roro'a niie ike
mauringe hunie imi-imine ai diana ngeena, ta'e imi-imi ola
ngeena nge e sai niie mauringe namiu.
19 Na mwaanie omu ere tooha'ini'omu uuri, “A God e
hali aasie mo sasarai ola aana tohungei ei diana ngeena
hunie uri ke lado'emi weu oolisie mo sasarai ola e hali aasi'i
ngeena.”
20 Leune e to'ohuu taane, ta'e a God e hali aasi'i aena aana
kire ka'a hiiwalaimoli ike. Na i'omu oto, omu ii'o aana ai
diana ngeena mola i sulie omu hiiwalaimoli. Oto mwaanie
omu too-tooha'ini'omu haahie leune, ta'e omu ke lio talamiu
mola.
21 Lo'onga'i ke'u i sulie mo tohungei sasarai ola aana ai
diana ngeena. Maholo kire dau hu'isie oala'inge a God, nge
a God e ka'a toli'aasie ike uri kire ke ii'o mola aana ai diana
ngeena, ta'e e hali aasi'i mola. ?Oto mala uri omu ka'a lulu i
sulie oto a Kraes, uri omu ko lo'o-lo'onga'i a God kei toli'aasie
mola omu ke ii'o aana ai diana ngeena? !Ha'ike oto oo'oo!

22 Omu ke sai diana aana uri a God e tohungei diana
oto liutaa hunikie, ta'e e sai leikie no'one. Ko leie mwala
nge kire toli'aasie tolahana, ta'e e diana huni'omu. Na kei
diana tara'asi huni'omu mala uri omu kei nou-noruto'o aana
aamasinge ingeie. Ta'e mala uri omu ka'a dau urine, nge kei
heli aasi'omu no'one.
23 Na mala uri mo Jiu kire ko aehota hiiwalaimoli lo'u, a
God kei lado aaliho'i lo'u aada aana leu nge kire o'o'o ka'u
aana hola'ina'o aana ai diana ngeena. Aena aana a God e
to'o aana mola nanamanga huni lado aaliho'i aada.
24 A God e lae pe'i lado'omu mola pe'ie tohungei ei diana
ngeena, ma'alana uri e aasa aana omu uure mola mwaanie
ai ni me'esu. Aena urinena, kei mwada'u mola hunie a God
kei lado aaliho'i aana mo Jiu, nge kire urihana mo sasarai
ola to'ohuu aana tohungei ei diana ngeena.

25 Maeni eesiku maa'i, saeku uri omu ke sai diana aana
oala'inge a God nge mwala kire ka'a saie ike oto i na'o.
No ko ladoa namiu oto ienini mwaanie omu tooha'ini'omu
maraamiu na omu lo'o-lo'onga'inie uri omu diana lo'u liutaa
aana mo Jiu. Tolahai ola nge e da saena mo Jiu e hau ngeena
e ka'a ma'uta'a ike, ta'e kei ii'o ha'awali mola. A God ko

maa'oohie mola iidu-iidunge ke ahu aana mo iinoni e lio
hilisire mwaanie mo Aapoloa Aaopa,
26 nge aana maholona a God ke si ha'a-uurie ahutada mo
Jiu, oto mala e unue i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *A*
Ha'a-uuri kei uure mai mwaanie i Jerusalem, na kei ta'aasie
mo tolahai ola aaela mwaanie mo Jiu.
27 *Na ne kei ha'a-oaie haiholota'inge ineu hunire, aana ne*
kei ta'aasie mo ooraha'aanga ikire. *Aesaea 59:20-21, 27:9*
28 Mo Jiu, kire sere'inie Tataroha Diana, na aena urinena
a God ko tohungei saewasulire oto. Ta'e nga taa kire asuie
ngeena ko pe'i'omu, mwala nge i'omu nga mo Jiu ha'ike,
aena aana maholo kire ka'a hiiwalaimoli, nge melu lae mai
taroha'inie a Kraes huni'omu. Ta'e i sulie a God e lio hilisire
mone oto, a God ko tohungei manata diana hunire ue, i sulie
haiholota'inge ingeie hunie mo weuwada.
29 Aana maholo a God ko lio hilisie oto nga iini na ko niie
ha'adiana'anga oto hunie, e sa'a he'i oolisie ike lo'u saena.
30 Oto wau i na'o, i'omu mwala nge nga mo Jiu ha'ike,
omu ka'a sare lulu i sulie ike a God, ta'e maholo ienini omu
helesie oto aamasinge ingeie aena aana omu hiiwalaimoli
aana Tataroha Diana. Na taroha'inilana a Kraes e lae mola
huni'omu aena aana mo Jiu kire sere'i rongoa oto.
31 Oto kei urine no'one hunire mo Jiu nge kire ka'a sare
lulu i sulie a God aana maholo ienini. A God e sai aamasire
no'one mala ka'u e aamasi'omu.
32 A God e haata'inie oto uri ahutana mo iinoni, ma'alana
ikire mo Jiu wa ha'ike, ta'e kire mani hai-heitohea mola na
e malisine ke ha'aletehie ahutada. A God e haata'inie leune
hunikie, hunie kie ke lio saie uri e oodo taane mola hunie
a God ke ha'a-uurie ta'ena nga iinoni aena aana aamasinge
ingeie oto mola hahaiteli.

33 No ko tohungei pangata'inie aamasinge a God.
A God e tohungei diana hunie ahutana iinoni,
na saenanaunge ingeie e tohungei peine liutaa,
na sai-olanga ingeie e tohungei kokoro oto hiito'o.
Kie sa'a roro'a ni lio saie ike ahutana mo lo'onga'inge ingeie
maholo ko lei-lei,
na kie sa'a lo'onga'i susulie ike tolahana.
34 Oto mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri,
?A tei ke'u e saie mo lo'onga'inge a Aalaha?
?A tei ke'u e sai ha'ananaue aana nga mei ola? Aesaea 40:13
35 *?A tei e niie ka'u nga mei ola hunie a God,*
hunie ke roro'aie a God mala uri e ka'a su'u eeliho'i aana
hunie? *Job 41:11*
36 A God oto e ha'aholaa ahutana walu ola,

na ahutana walu ola ngeena e uure mola aana nanamanga ingeie,
na walu ola ngeena walu ola ingeie hali'ite.
!Oto kie ke ha'amanikulu'aa God taraure'i! Ke urine oto.

12

Kie Ke Niie Sapeka Mala Uunu-olanga Mauri Hunie A God Aani Esunge Nana Suli Dinge

1 Oto aena urinena, maeni eesiku maa'i, aena aana mei sae ni aamasinge a God hunikie, no ko eitanai'omu hunie omu ke nii'omu maraamiu mala nga uunu-olanga e mauri hunie a God aani niilana sapemiu suli dinge huni esuie mo esunge e oodo i maana God. Mala mauriha'amiu ke urine, nge omu kei urihana nga uunu-olanga e maa'i na a God e sai ilenimwa'e haahie. Ta'a-ta'a tohungei tala hunikie mo iinoni kie ke palo-paloa God aana ni otona.

2 Na mwaanie omu toli'aasi'omu maraamiu mola huni lae i sulie tolahana walumalau ie, ta'e omu ke toli'aasie a God ke oolisie saemiu, na ke niie nga mo ne'isaenga haalu nemiu. Aana tolahai ola urine ha'alaa omu ko lio saie nga taa a God e saeto'o aana. Oto omu kei saie nga moi taa kire diana na kire oodota'i nge a God ko ilenimwa'e haahi'i.

3 Aana a God e manata diana mone hunieu, nge e lio hilisieu mala Hurula'aa ingeie huni'omu mo Aapoloa Aaopa, na e niie no'one mei wala ienini hunie ne ke unue huni'omu uri nga iini eemiu ke su'uri ne'i-ne'isae tooha'inie maraana, ta'e omu ke ne'i-ne'isae to'ohuu mola, na omu ke totoho'omu maraamiu mola aana hiiwalaimolinge nge a God e niie huni'omu e paine uri taa.

4 Ahutaka, kie mani to'o aana mola e ta'a-ta'a mei sape nge mo sasarai ola hai aaopa'i kire ii'o aana. Na mo sasarai ola ngeena kire mani to'o aana mo taungei esunge hai aaopa'i no'one.

5 Oto e urine no'one aana soihaada'inge, aana ma'alana uri ikie mwala hunge, ta'e kie ne'ie ta'a-ta'a mei sape mola aana a Kraes ni ngeena, na ahutaka kie mani lado mola pe'ie ngaeta mwala aana ta'a-ta'a mei sape ngeena.

6 Ahutaka, kie mani to'o aana mo taungei niinge hai aaopa'i nge a God e nii'i hunikie i tehula'ana hahu'ana manata-diananga ingeie hunikie. Oto kie ke mani esu aana mo niinge ngeena huni pe'ikie hailiu. Mala uri niinge a God ko lae oto huni'o hunie o ke taroha'inie walana mala mo propet, nge o ke taroha'inie oto ahutana mo wala nge o hiiwalaimoli uri a God e nii'i huni'o to'ohuu.

7 Na mala uri niinge a God ko lae oto huni'o hunie o ke sasare pe'ie mwala, nge o ke asu diana oto urine. Na mala

uri niinge a God ko lae oto huni'o huni ha'a-uusuli diana
aana mwala, nge o ke ha'a-uusuli diana oto.
8 Mala uri niinge a God ko lae oto huni'o huni ere
ha'asusue saena mwala, nge o ke asu diana oto urine. Na
mala uri niinge a God ko lae oto huni'o huni pe'ie mwala
aani niilana mo ola hunire, nge o ke nii mwaakule oto hiito'o
hunire. Na mala uri niinge a God ko lae oto huni'o huni
na'ona mwala, nge o ke asu pe'i lio i sulinge waa'ini'ini oto
to'ohuu. Na mala uri niinge a God ko lae oto huni'o huni
hei-hei-aamasi, nge o ke aama-aamasie mwala oto pe'ie
ilenimwa'enga.
9 Mwaanie omu lupwe'i deu-deu aani manata-diananga,
ta'e omu ke manata diana to'ohuu. Omu ke leledie aaelanga,
na omu ke hele ma'uta'a aana nga taa e diana.
10 Omu ke manata diana huni'omu heiliu oto mala mo
mwaasine, na omu ke ha'ama'u eemiu heiliu liutaa aana o
ha'ama'u eemu maraamu.
11 Omu ke su'uri lalawa, ta'e omu ke asu a'aila'a mola i
suli maholo, na omu ke toli'aasie ahutana mauriha'amiu ke
a'aila'a aani esunge nana Aalaha.
12 Omu ke ile-ilenimwa'e tarau haahie mo heiholota'inge
a God huni'omu. Maholo si'oha'anga ko hite aamiu, omu
ke hele ma'uta'a mola aana hiiwalaimolinge, na omu ke ii'o
pe'i aarenga'inge mola tarau.
13 Omu ke pe'ie mo iinoni a God aana maholo kire ko lae
oodoie aasanga, na omu ke tola konie mo awataa i laona
mo nume i'omu.
14 Omu ke aitanaie mola a God hunie ke ha'adiana'aa
mwala ko teunge'ini'omu. Iau, omu ke ha'adiana'ara mola
na mwaanie omu ere aaelasire.
15 Omu ke ilenimwa'e pe'ie mo iini ko ilenimwa'e, na omu
ke saehuu pe'ie mo iini ko saehuu.
16 Omu ke ii'o diana mola pe'ie ahutana mwala. Mwaanie
omu too-tooha'ini'omu, ta'e omu ke mwa'e-mwa'e mola ni
deu i sulie ta'ena nga mei esunge wa huni he'imalahune
pe'ie ta'ena nga iini. Na mwaanie omu lo'o-lo'onga'inie uri
i'omu oto omu saenanau.
17 Mala uri nga iini ko deu aaelasie nga mei ola takoi'omu,
omu ke su'uri oolisie lo'u eeliho'i hunie. Suli maholo omu
ke asuie mola nga taa e oodo na e lio diana i maana ahutana
mwala.
18 Mala uri leu i sapemiu hunie omu ke ii'o ni henuelama
pe'ie ahutana mwala, nge omu ke asuie oto.
19 Maeni eesiku, maholo nga mwala ko deu hu'isi'omu,
mwaanie omu su'u eeliho'i aana lo'u hunire, ta'e toli'aasie
mola a God ke si ha'aloire. Aana a Aalaha e unue i laona mo
Uusu-uusu Maa'i uuri, *Leu oto i sapeku hunie su'u-olanga.*

Ineu ni ne ke si oolisie mo aaelanga mwala ko deu hu'isi'omu eeni. *Diutronomi 32:35*

20 Oto mwaanie omu su'u-su'ue aaelanga, ta'e omu ke
ha'adiana'aa mola mo maelonga i'omu, aana mo Uusu-uusu
Maa'i e unue no'one uuri, *Mala uri maelonga i'oe ko hiolo, o*
ke nii ngeulaa ana. Na mala uri ko maarou, o ke nii wei ana.
Mala uri o kei deu urine hunie, nge o kei kumwaa saewasunge
ingeie. *Provebs 25:21*

21 Mwaanie omu toitoli'aasie aaelanga ke a'aila'asi'omu,
ta'e i'omu ni omu ke a'aila'a tara'asi aani esuilana mo tolahai
ola diana hunie omu ke a'aila'asie aaelanga.

13

Kie Ke Mani Tola I Sulie Mo Na'ohai Mwane Aana Kahamani

1 Ahutana mwala ke mani totola i sulie oto mo na'ohai
mwane aana kahamani, aena aana nga ta'a-ta'a iini e sa'a
to'o aana ike nanamanga huni lio i sulie mwala, na a God e
ka'a toli'aasie hunie. Oto mo na'ohai mwane ngeena, mwala
a God e ne'ire oto huni lio i sulie mwala ni ngeena.

2 Aena urinena, nga iini ko heitohea mo na'ohai mwane
aana kahamani, ko heitohea oto nga taa a God e ne'ie eena.
Na ko deu urine, ha'aloilana kei lae oto.

3 Mwala nge helelada e diana, kire sa'a ma'ute'inie ike
mo ramo aana kahamani. Ta'e mwala nge helelada e ka'a
diana, nge kire ko me'ute'inire. Oto mala uri omu ka'a sare
ma'ute'inie mo na'ohai mwane aana kahamani, nge omu
ke asuie mola walu ola e diana, hunie kire ke lae-lahe'omu
haahi'i.

4 Aena aana na'ohai mwane ngeena, ingeie iinoni eu'esu a
God huni esuie walu ola diana namiu. Ta'e mala uri omu ko
esuie mola walu ola aaela, nge omu kei me'ute'inire oto. !Mo
ramo aana kahamani kire ka'a helesie ike mola mo reisinge
hunie kire ke lio diana! !Ha'ike! Ta'e ikire mo iinoni eu'esu
a God ni ngeena, na kire sai ha'aloie mwala nge helelada e
aaela.

5 Aena urinena, e diana huni tola i sulie mo na'ohai iinoni
aana kahamani, ka'a ike mola aena aana omu ko me'ute'inie
ha'aloilemiu, ta'e omu ke tola i sulire aena aana omu saie
no'one uri leune ni e diana na e oodo.

6 Aena leune no'one ka'u omu ke wili to'oha oto hunie
kahamani. Na omu ke niie hunire mala nga taa mo
ha'atolanga aana hanuena e unue. Aana mo na'ohai mwane
ngeena, ikire mwala au'esu a God ni ngeena, na kire ko esu
susule'i huni lio i sulie mwala.

7 Oto omu ke niie walu ola mo ha'atolanga e unue mwala
ke nii'i hunie kahamani. Omu ke wili oto hunire aani

niilana mo maai to'oha hai aaopa'i, na omu ke ha'apaina'aa
mo na'ohai mwane ngeena pe'ie ha'ama'unge aada.

Manata-diananga Hunikie Hailiu Ko Ha'a-oaie Mo Ha'atolanga

8 Omu ke su'u mangoa ahutana mo kaoni nge mwala
kire toli'aasi'i huni'omu. Ta'e ta'a-ta'a mei ola mola ke ii'o
tarau hunie omu ke su'ue hunie ta'ena nga iini, nge manata-
diananga ni otona. Aena aana ta'ena nga iini ko manata
diana hunie mwala, ingeie ko ha'a-oaie oto ahutana mo
Ha'atolanga a God.

9 Aana mo Ha'atolanga e unue uuri, *Mwaanie o ae'aeni
ola. Mwaanie o talei horo-horo maesie nga iini. Mwaanie
o peli-pele. Mwaanie o sae-saehanalie to'o-to'olana ngaeta
iinoni.* *Eksodas 20:13-17* Oto mo
ha'atolanga ienini na ahutana mo ha'atolanga lo'u kire mani
ii'o mola i hahana ta'a-ta'a ha'atolanga nge e unue uuri, *O ke
mana-manata diana hunie mo euhenue i'oe oto mala huni'o
maraamu.* *Levitikas 19:18*

10 Iinoni e manata diana hunie mwala, e ka'a sai da ike
nga mei ola huni waelire. Aena urine, nge manata-diananga
oto tala huni ha'a-oaie mo Ha'atolanga a God.

11 Oto no ko unue huni'omu uri omu ke asuie walu ola
ienini, aana omu saie oto mo maholo uri taa ni ie. Kie
hiiwalaimoli aana a Jisas e tewa oto, na e kara'inie oto
maholo nge a God kei lae mai huni ha'a-uurikie. Oto omu
ke dau aakau hunie laenga mai a Kraes, na mwaanie omu
ii'o mola mala mo iini kire ko ma'a-ma'ahu ue.

12 !Ko dengi oto! Oto kie ke toli'aasie oto mo tolahai
ola aaela aana rodohono, na aana ikie oto mo iinoni aana
matapwanga, nge kie ke hele aana lo'u mo tolahai ola diana
mala ikire oto mo reisinge ikie honosie rodohono.

13 Iau, kie ke ii'o oodota'i oto mola tarau, mala mwala ko
esuie mola mo ola haada'i i laona matapwanga aana aa-
towaa. Kie ke su'uri esuie mo ngeunge aaela na mahiringe
aana inuhilana mo wei ni pweunge. Masinge na ke su'uri
lo'u, na kie ke su'uri tara lo'u i sulie mo tolahai ola aaela
urine. Kie ke su'uri toolea lo'u ha'a-erenga na heota'inge.

14 Ta'e omu ke toli'aasie Aalaha ikie a Jisas Kraes ke
na'omiu, na omu ke tola i sulie aana ta'ena nga ola omu
ko eu'esuie. Na omu ke su'uri ne'i-ne'isae aakau hunie omu
ke ha'a-oaie nga mei heri-huninge aaela aana sape.

14

Su'uri Ere Aaelasie Mo Iini

Nge Hiiwalaimolinge Ikire

E Ka'a Susu Ue Aana A Jisas

1 Omu ke takuhie ta'ena nga iinoni ko hiiwalaimoli aana
Jisas, ma'alana hiiwalaimolinge ingeie e ka'a susu ue. Na
omu ke su'uri ere haitelili lo'u pe'ie haahie mo ola ko ne'isae
rue-rua'a aani uri kire aapu wa kire kohi taane mola.
2 Ne ke ha'amalaa aana mo iini nge hiiwalaimolinge ikire
e ka'a susu ue, nge kire ka'a sai ngaa ike hasi'ona ta'ena nga
ola mauri aana kire lo'onga'inie uri e aapu. Ta'e mo iini
nge hiiwalaimolinge ikire e susu kire saie taane uri e diana
mola huni ngeue ta'e-ta'ena nga mei ngeulaa.
3 Oto iinoni nge e sai ngaa mola ta'ena nga mei ola, ke
su'uri leledie iini nge e ka'a sai ngeu urine. Na iini nge e ka'a
sai ngaa ike hasi'ona ta'ena nga ola mauri, ke su'uri leledie
iini nge e sai ngaa mola ta'ena nga mei ola. Ha'a-erenga
urine ke su'uri, aana a God e takuhie mola ahutadarue.
4 ?Ha'alaa o ko lo'o-lo'onga'inie uri i'oe a tei, aana o ko
sare leie iinoni eu'esu ngaeta iinoni? E ka'a malisi ike hunie
o ke leie asunge iinoni eu'esu ngaeta iinoni, ta'e leu oto i
sapena aalaha ingeie ni huni unue uri iinoni ngeena ko esu
diana taane wa ha'ike. Na mo iinoni eu'esu Aalaha ikie kire
kei meni esu diana taane mola, ma'alana kire ko ngeu-ngeu
urine wa ha'ike, aena aana a Aalaha oto ko pe'ire hunie kire
ke to'ohie saena.
5 Oto lo'u, ngaeta mo iini ko lo'o-lo'onga'i uri ngaeta hai
dinge e maa'i liutaa aana ahutana dinge, na ngaeta mo iini
ko lo'o-lo'onga'i uri ahutana mo dinge kire mani sada mola.
Ta'e a God ko ilenimwa'e mola pe'ie ahutadarue mala kire
ko meni ne'isae moute'i i saeda maraada, na kire ko lulu i
sulie to'ohuu nga taa kire hiiwalaimoli aana i sulie leune.
6 Iinoni nge e lo'onga'inie uri ngaeta hai dinge e maa'i, ko
esuie leune aena aana e ne'isae ha'ama'u aana Aalaha ni
ngeena. Na urine lo'u, iinoni nge e sai ngaa mola ta'ena nga
mei ngeulaa, ko esuie leune aena aana e ne'isae ha'ama'u
aana Aalaha, na kie sai leesie uri leune e to'ohuu aana
ko paalahea God haahie mo ngeulaa ngeena. Na lo'u iini
nge e ka'a sai ngaa ike hasi'ona ta'ena nga ola mauri, ko
esuie leune aana e ne'isae ha'ama'u no'one aana Aalaha
ni ngeena, na ingeie no'one ko paalahea God haahie mo
ngeulaa ingeie.
7 Nga ta'a-ta'a iini aaka e ka'a ii'o mola maraana mai
welumalau, na e ka'a mau-meuri ike mola nana maraana
wa ke mae lo'u mola nana maraana.
8 Maholo kie ko meu-meuri ue, kie ko eri'apasie huni deu
i sulie saena a Aalaha. Oto aana kie ko mae, na kie kei ii'o
oto urine. Oto aana ma'alana kie ke mae wa kie ke mauri,
ikie mo iinoni a Aalaha mola hali'ite ni ngeena.
9 Aana a Kraes e mae na e ta'ela'i eeliho'i lo'u, uri hunie
ke ne'i Aalaha nana mwala nge kire mauri ue na mo iini e

mae oto.
10 ?Oto, aana e ue ka'u o ko leie aasimu maa'i? ?Na e ue
ka'u nge o ko leledie aasimu na o ko lo'onga'inie uri i'oe o
diana liutaa aana? Leilaka kei lae mola i sulie ne'isaenga a
God, aana ahutaka, kie kei meni uure mola i na'ona a God
hunie leilaka.
11 Aana uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri,
A Aalaha e unue uuri, "!To'ohuu oto mala nou meuri ie!
Ahutana mwala kei meni pouruuru i na'oku, na kire kei meni
unu tahanga'inie uri ineu oto a God." *Aesaea 45:23*
12 Oto i leune kie saie uri a God hahaiteli ni kei leie
ahutana mo iinoni.

Mwaanie O Ha'a-ha'atataroa Aasimu Hunie Ke Ooraha'aa

13 Aena urinena, kie ke rohu oto mwaanie leilaka hailiu.
Na omu ke su'uri da lo'u nga mei ola huni ha'atataroa nga
aasimiu maa'i hunie ke domu i laona ooraha'aa.
14 Nou tohungei sai diana aana oto uri nga ta'a-ta'a mei
ngeulaa e ka'a aapu ike, aana a Jisas maraana ni e haata'inie
leune aaka. Ta'e mala uri nga iini ko lo'onga'inie uri ngaeta
mo taungei ngeulaa kire aapu hunie, nge ke su'uri ngaa lo'u
mo iini urine.
15 Mala uri nga iini hikana mo eesimiu ko hii aaela i sulie
mo ngeulaa omu ko ngeu'i, nge omu ka'a lae oto i sulie
tolaha ni manata-diananga huni'omu heiliu eena. A Kraes
e mae no'one honotana iinoni ngeena. Oto omu ke su'uri
waelie hiiwalaimolinge aasimiu aana Kraes haahie nga moi
taa omu ko ngeu-ngeu'i.
16 Oto ma'alana omu saie uri nga mei ola e diana
taane mola, ta'e omu ke su'uri esuie, mala uri aasimiu ko
hiiwalaimoli uri leune e aapu. Mwaanie mwala kire ere
aaelasi'omu haahie mei ola diana ngeena.
17 Aana mo ola mala ngaunge na inunge, kire ka'a roro'a
ike i laona Aalahanga a God. Ta'e mo ola nge Li'oa Maa'i ko
nii'i mala oodota'inge na hanuelamanga na ilenimwa'enga
ha'alaa kire roro'a.
18 Na ta'ena nga iini ko esu nana Kraes aana tala diana
urine, nge a God kei ilenimwa'e haahie na hule aana mwala
no'one kire kei ha'ama'u aana.
19 Oto kie ke ari'apasie mola asuilana walu ola huni
pe'ilaka hailiu hunie ii'onga ni henuelamanga na huni ha'a-
a'aila'aa hiiwalaimolinge ikie.
20 Omu ke su'uri toli'aasie ngaunge i'omu ke waelie asunge
a God. Ahutana mo ngeulaa kire mani diana mola hunie
ngauleni. Ta'e e ka'a diana ike uri hunie omu ke ngaue mei
ola nge e sai ha'atataroa nga iini hunie domunge i laona
ooraha'aa.

21 Oto e lae otoi diana uri omu ke su'uri ngaa lo'u nga
mei sapei ola mauri, wa omu ke inuhie lo'u nga ewei wei
ni pweunge, wa omu ke da lo'u nga mei ola nge e sai
ha'atataroa aasimiu takoie ooraha'aa.
22 Ohe i'oe maraamu o ka'a ne'isae rue-rua'a i sulie mei
ola ngeena, uri e diana taane wa ha'ike, ta'e o ke kineta'inie
mola hiiwalaimolinge i'oe i sulie mei ola ngeena hunie ke
ii'o mumuni mola i matolamore'i a God. Ta'ena nga iini ko
sai diana aana uri nga taa ko esuie e oodo taane mola, nge
iini urine kei ile-ilenimwa'e mola.
23 Ta'e nga iini nge ko ne'isae rue-rua'a aana nga taa
ko ngaa, nge ko deu aaela oto eena, aana ko deu honosie
hiiwalaimolinge ingeie. Na leune e aaela, aana ta'ena nga
ola iinoni ko esuie honosie hiiwalaimolinge, nge ooraha'aa
ni otona.

15

Kie Ke Lio I Sulie Mo Iini

Nge Hiiwalaimolinge Ikire E Mamaela'a

1 Oto ikie, mo iini kie saie taane uri a God e sa'a leikie
ike haahie mo ola urine, nge kie ke su'uri deu mola i sulie
walu ola mala saeka maraaka. !Ha'ike! Ta'e leu i sapeka oto
hunie kie ke toli rako pe'ie mwala nge hiiwalaimolinge ikire
e mamaela'a na kire ko me'u mwaanie ohe mo ola urine kire
aapu hunire.
2 Oto ta'ena nga iini aaka ke kineta'inie tolahana mwaanie
e waelie hiiwalaimolinge aasine, ta'e kie ke asuie mola mo
ola diana huni ha'asusue hiiwalaimolinge ikire ke susu.
3 Kie ke haimaanie mola a Kraes, aana a Kraes na e ka'a
dau ike mola i sulie hari-huninge ingeie maraana. Oto e lae
mai huni deu i sulie saena God ma'alana mo maelonga kire
ha'asapesalu'aa. Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue i sulie a
Kraes uuri, *Mo wala nge kire ere aaelasi'o a God aani, kire
ko hite aaelasieu oto no'one.* *Sam 69:9*
4 Ahutana walu ola nge uusuleni e lae i laona mo Uusu-
uusu Maa'i oto wau i na'o, kire uusu'i huni ha'ananaukie ni
ngeena, uri hunie hiiwalaimolinge ikie ke a'aila'a na hunie
kie ke uure ma'uta'a tara'asi aani maa'oohinge susuto'o
loosie mo ola nge a God e haiholota'ini'i hunikie.
5 A God oto ni ko pe'i-pe'ikie hunie hiiwalaimolinge ikie ke
a'aila'a hunie kie ke uure ma'uta'a tara'asi. Na no ko aarea
God hunie ke pe'i'omu urine hunie omu ke ii'o diana pe'ie
ta'a-ta'a mei sae aani lulu i sulilana tolahana Jisas Kraes.
6 Oto aana omu ko lulu i sulie a Jisas urine, omu ke si meni
uure tararuru hunie omu ke mani soi ha'amanikulu'aa God,
Aamana Aalaha ikie a Jisas Kraes.

Mo Jiu Na Mo Aapoloa Aaopa

Kei Meni Ha'amanikulu'aa God

7 Omu ke tau-tekuhi'omu heiliu mala ka'u a Kraes e
takuhi'omu oto, uri hunie mwala ke si ha'amanikulu'aa God
aana.
8 Omu ke aamasito'o aana uri a Kraes ko deu esunge oto
huni pe'ie mo Jiu ni ngeena, huni haata'inie aada uri mo
heiholota'inge a God hunie mo weuwada mo ola to'ohuu.
9 Na leune e rau uri hunie mwala nge ikire nga mo
Jiu ha'ike, kire ke ha'amanikulu'aa no'one a God haahie
aamasinge ingeie hunire. Leune oto ne'isaenga aana mei
wala unulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *Oto
ne ke si ha'apaina'a'o God pe'ire mo iinoni nge ikire nga mo
Jiu ha'ike, na ne ke kana ni paalahea satamu.* *Sam 18:49*
10 Na mo Uusu-uusu Maa'i e he'i unue lo'u uuri, *I'omu
mwala nge nga mo Jiu ha'ike, omu ke ii'o ni ilenimwa'enga
mola pe'ie mwala a God.* *Diutronomi 32:43*
11 Na mo Uusu-uusu Maa'i e unue no'one uuri, *Ahutemiu
mwala nge i'omu nga mo Jiu ha'ike, omu ke paalahea Aalaha.
Na ahutana mwala ke mani paalahea.* *Sam 117:1*
12 Na a Propet Aesaea e unue lo'u uuri, *Nga inemauri kei
lae mai mwaanie komu a Jesi hunie kei aalaha haahie mwala
nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Na ingeie oto kire kei maa'oohie
pe'ie noruto'onga aana huni ha'a-uurire.* *Aesaea 11:10*
13 A God oto iini nge kie ko maa'oohi susuto'o hunie, na no
ko ei'eitanaie hunie ke ha'ahonu'omu aana ilenimwa'enga
na hanuelamanga paine aena aana omu hiiwalaimoli
aana. Na no ko ei'eitanaie no'one hunie nanamanga
aana Li'oa Maa'i ke tohungei ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge
i'omu maholo omu ko maa'oohi susuto'o hunie nga taa e
haiholota'inie hunikie.

*A Pol E Ere I Sulie Asunge Ingeie Talana Mo Aapoloa
Aaopa*

14 Maeni eesiku maa'i, nou hiiwalaimoli uri omu honu
makeato oto aana ta'ena nga tolahai ola diana, na uri
omu tohungei saenanau oto aani, hule aana omu sai
ha'ananau'omu heiliu oto aani.
15 Ta'e ma'alana ke urine, na no ko he'i uusue lo'u ngaeta
mo ola huni'omu, hunie uri omu ke aama-aamasito'o aani.
Nou kele ere hiito'o i sulie mo olana, aena aana a God ni e
aamasieu na e lio hilisieu
16 hunie uri ne ke ne'i iinoni eu'esu a Jisas Kraes huni
pe'i'omu, mwala nge i'omu nga mo Jiu ha'ike. No ko
taroha'inie Tataroha Diana uri hunie i'omu mo Aapoloa
Aaopa, omu ke lae mai i saana God. Oto e urihana no ko
esu mala pris aana no ko toole'omu mo Aapoloa Aaopa mai

i saana God mala nga uunu-olanga e maa'i na a God ko sae
mango haahie, aana a Li'oa Maa'i e ha'amaa'i'omu oto nana.
17 Oto e diana mola hunie uri ne ke ere tooha'inie nga taa
a Jisas Kraes ko esuie aana mauriha'aku nana God.
18 Ta'e nou sa'a ere tooha'inieu ike haahie nga mei ola
lo'u. Ne kei ere tooha'inie mola a Kraes na e ha'ananama'aa
walaku na asunge ineu hunie ne ke na'ona mo Aapoloa
Aaopa huni lulu i sulie a God.
19 Oto mwala kire hiiwalaimoli aana i sulie nou esuie
mo hu'i-hu'ite pe'ie nanamanga aana Li'oa Maa'i mala mo
tolimaa aana nanamanga a God. Oto ahutana mo henue
uure i Jerusalem lai hule oto aana taitelihe aana po'o ni
henue i Ilirikam, nou lae pe'i taroha'inie oto Tataroha Diana
i sulie a Jisas Kraes oto aani.
20 Na oto tarau no ko sare laeliwala aana Tataroha Diana
mola aana mo henue nge mwala ka'a saie wa kire ke rongoa
ue a Kraes, mwaanie uri nou lae pe'i esu lo'u mola aana
hanue ngaeta iinoni e aehotaa oto soihaada'inge aana.
21 Aana no ko sare ha'a-oaie mo Uusu-uusu Maa'i e unue
uuri, *Mo iini nge nga iini ka'a ha'arongora ue aana a Kraes,
kire kei leesie taane, na mo iini ka'a rongoa ue, kire kei
manata'inie taane.* *Aesaea 52:15*

A Pol E Sare I Lae Maatolie

Mo Rom

22 Aana mo maholo hunge mo esunge ngeena ko liu
honosieu mola mwaanie laenga wau huni maatoli'omu.
23 Ta'e maholo ienini nou ha'amangoa oto mo esunge ineu
aana mo henue mai leu. Na aena aana nou sasare lae wau
huni maatoli'omu aana mo helisi oto hunge,
24 nge nou ne'isae moute'i oto ie huni lae wau i seemiu.
Nou lo'o-lo'onga'i uri aana maholo ne kei lae wau hunie po'o
ni henue i Spen, ne ke hola'i liu weu i seemiu hunie nga kele
maholo, aana nou saeto'o aana uri omu ke si pe'ieu aana
laenga ineu hunie i Spen.
25 Ta'e no ko hola'i lae ka'u ta'au i Jerusalem pe'ie kele mei
to'oha huni pe'ie mo eesike maa'i ta'au.
26 Aana mo eesike aana hiiwalaimolinge wau aana mo
po'o ni henue i Masedonia na i Akaea, kire ko sasare niie mei
to'oha huni pe'ie mo iinoni meitale a God ta'au i Jerusalem.
27 Ikire maraada ni kire lo'onga'i ni esuie leune urine,
aana e urihana kire kaoni aana mo Jiu na e roro'aire no'one
huni pe'ie mo meitale ta'au i Jerusalem, aena aana mo Jiu
oto ni kire hola'i pe'ire aana mo ola diana hunie mauriha'ai.
Oto mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, e malisine mola
kire ke pe'ie lo'u mo Jiu aani niilana mo ola diana hunie
mauringe mai welumalau.

28 Oto i purine ne kei ha'amangoa niilana mei to'oha
ngeena hunie kira maitale ta'au i Jerusalem, na nou saie
uri kire hele aana oto, nge ne ke si liu weu i seemiu aana
ne ke lae hunie po'o ni henue i Spen.
29 Na nou saie uri maholo ne kei lae wau i seemiu, nge
kolu kei honu makeato aana mo ha'adiana'anga a Kraes.

30 Maeni eesiku maa'i, aena aana kie mani lado oto pe'ie
Aalaha ikie a Jisas Kraes, na i tehula'ana manata-diananga
a Li'oa Maa'i e niie hunikie hailiu, nge no ko eitanai'omu uri
omu ke pe'ieu i laona asunge ineu aani aarenga'inge hunie
a God talaku.
31 Omu ke aarea God no'one talaku aana maholo ne kei
hule i Jerusalem, mwaanie mwala ni Jiudia nge kire ka'a
hiiwalaimoli ike kire waelieu. Na omu ke aarea God lo'u
talaku uri hunie mwala a God ta'au i Jerusalem, kire ke
ilenimwa'e huni hele konie mei to'oha nge no ko toolea ta'au
huni pe'ilada.†
32 Oto aana ko urine na mala uri a God ko saeto'o aana oto,
nge ne ke lae wau i seemiu pe'ie ilenimwa'enga oto paine,
na ne ke mamalo diana wau pe'i'omu.
33 Na ineu, no ko aarea a God nge ingeie oto aahu'ine
hanuelamanga, ke ii'o huu pe'ie ahutemiu. Iau, ke urine
oto.

16

Mo Wala Ni Saediananga

1 No ko sare unue oodoi'omu uri keni eesikaelu a Pibi nge
ko hei rareta'i i laona soihaada'inge wau aana huilume i
Senkria, ingeie tohungei keni diana ni ngeena.
2 Omu ke takuhie aana satana a Aalaha, oto mala tolahana
mo iinoni a God. Na omu ke pe'ie aana ta'ena nga mei ola
ko saeto'o aana mwaani'omu, aena aana ingeie maraana
ko pe'i-pe'i diana aana mwala hunge na ko pe'i diana aaku
no'one.
3 Omu ke niie mei wala ni saediananga ineu hunie a
Prisila na Akuila, e ro ola nge kirerue asu loko-loko pe'ieu
nana Jisas Kraes.
4 Na kirerue kara'i mae aana kirerue lauhieu. Oto no ko
tohungei paalaherarue oto hiito'o, na ka'a ike mola ta'e ineu
hali'ite, ta'e ahutana oto mo soihaada'inge aana mo Aapoloa
Aaopa no'one kire ko sare paalaherarue.

---

† **15:31** 15:31 Ohe a Pol ko maarara mwaanie mwala kei upwesie haahie ha'a-adolana mwala aana mei to'oha ngeena. Wa ohe e maarara mwaanie kire sere'i hele aana, aena aana mo Aapoloa Aaopa nge kire niie mei to'oha ngeena.

5 No ko sare niie no'one mei wala ni saedianangа ineu
hunie mwala aana soihaada'inge nge kire ko rururu i nume
ikirerue.
Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie aasiku maa'i a
Epaenetas, iini e hola'i hiiwalaimoli aana Kraes wau i laona
po'o ni henue i Esia.
6 Na omu ke niie no'one mei wala ni saedianangа ineu
hunie a Meri, iini e asu a'aila'a huni pe'ilemiu.
7 Na omu ke niie no'one mei wala ni saedianangа ineu
hunie a Andronikas na a Jiunia. A mwane ngeena na a keni
ngeena, ikirerue ngaeta ro Jiu no'one mala ineu, na kirerue
o'o'o ka'u pe'ieu i nume ni ho'o. Ikirerue ngaeta ro na'ohai
hurula'aa, † na ikirerue oto kire hola'i hiiwalaimoli aana a
Kraes i na'oku.
8 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Ampliatas,
tohungei malahuku i lalo aana Aalaha.
9 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Obanas,
iini e asu tararuru pe'ikolu nana a Kraes.
Na mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie tohungei
malahuku a Stakis.
10 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Apelis,
iini e haata'inie oto uri e lulu i sulie a Kraes to'ohuu.
Na mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie mwala
aana uluhe a Aristobiulas.
11 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Herodion,
ngaeta iinoni ni Jiu mala ineu.
Na mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie maeni
mwaasine maa'i aana uluhe a Nasisas.
12 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Traefina
na Traefosa, e ro keni kire asu a'aila'a nana Aalaha, na hunie
tohungei malahuku a Pesis, ngaeta keni lo'u e asu a'aila'a
nana Aalaha.
13 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Rufas,
ingeie tohungei mwane diana hunie asunge nana Aalaha,
na hunie a nikana nge e lio i sulieu oto mala nga kalena.
14 Na omu ke niie mei wala ni saedianangа ineu no'one
hunie a Asinkritas na a Fligon na a Hemes na a Patrobas na
a Hemas na mo eesikaelu aana hiiwalaimolinge nge kire ko
o'o'o pe'ire.
15 Mei wala ni saedianangа ineu no'one hunie a Filologas
pe'ie a Jiulia, na a Nerias pe'ie a keni eesine, na hunie a
Olimpas na ahutana mwala a God nge kire ko o'o'o pe'ire.

---

† **16:7** 16:7 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu, na ohe mo wala ienini kire to'o aana mei ne'isaenga uuri, “Mo hurula'aa kire tohungei ha'ama'u aadarue.”

16 Oto saeku hunie omu ke mani hele ki'i heiliu† mala
mo he'imalahune maa'i, na omu ke saie uri ahutana mo
soihaada'inge a Kraes ko niie saediananga ikire huni'omu.

Su'uri Toli'aasie Nga Iini

Ke Oopaa Soihaada'inge

17 Oto no ko eitanai'omu, maeni eesiku maa'i, uri omu
ke lio talamiu mwaanie mwala nge kire ko sare oopaa
soihaada'inge, na kire ko waelie hiiwalaimolinge i'omu pe'ie
ha'a-uusulinge nge ko lae aaopa mwaanie nga taa ha'a-
uusulilemiu e lae oto aana. Oto omu ke su'uri rorongo
hunire.
18 Mwala urine, kire ka'a asu ike nana a Kraes Aalaha ikie,
ta'e kire ko lae mola i sulie mo heri-huninge aaela aana sape.
Kire ko eero aani lahenga huni ha'a-olaa mola saena mwala
nge kire ka'a lio saie ike mo ne'isaenga aaela ikire.
19 Nou saie uri i'omu, omu sa'a rongo ike hunire, aana
ahutana mwala kire mani rongoa oto uri omu ko totola i
sulie mola a Aalaha, na aena mei olana nge no ko tohungei
ilenimwa'e haahi'omu. Ta'e saeku uri omu ke tohungei
saenanau i sulie walu ola diana, na omu ke ii'o ha'atau lo'u
mwaanie walu ola aaela.
20 Oto urine a God ikie nge ko niie hanuelamanga hunikie,
kei pe'i'omu mola lau-leu hunie omu ke uuri puli-pulisie
a Pwelu Eero-eero aana ae'aemiu mwaanie omu rongo
hunie mo malaahonga ingeie. Na no ko aarenga'i hunie
uri hahu'ana manata-diananga a Aalaha ikie a Jisas ke ii'o
pe'i'omu.

Mo Wala Ni Saediananga Mwaanie Mo Malahune A Pol

21 Oaku a Timoti nge mere ko esu tararuru, ko niie lo'u
mei wala ni saediananga wau huni'omu.
Na a Lusias na Jeson na a Sosipata nge ikire ngaeta oolu
mwane ni Jiu no'one mala ineu, kire ko meni niie mei wala
ni saediananga no'one wau huni'omu.
22 Ineu a Tetias, iini nou uusue nga taa a Pol e unue hunie
ne ke uusue i laona uusu-uusu ienini, ineu no'one no ko
hiiwalaimoli aana Kraes na no ko niie no'one wau mei wala
ni saediananga huni'omu.
23-24 A Gaeas no'one ko niie wau mei wala ni saediananga
huni'omu. Ingeie oto e tola konieu a Pol i nume ingeie aana
maholo ienini, na e toli'aasie no'one nume ingeie hunie
mwala aana soihaada'inge ke loko aana.

---

† **16:16** 16:16 Erenga ni Krik e unue uri kire ke “nono pe'ire hailiu” oto mala tolahada, ta'e aana mo henue hunge si'iri tolaha ni hele-ki'inge e oolisie oto tolaha ni nononga ngeena. Ma'alana e urine, ta'e tolaha ni nononga ngeena e ii'o ue hule si'iri aana ngaeta mo henue kara'inie i Israel.

A Erastas iini lio-lio i suli to'oha aana huilume ienini,
na aasikaelu a Kuotas kirerue ko niie no'one mei wala ni
saedianangа huni'omu.

Aarenga'inge Ooreta A Pol

Huni Ha'amangoa Uusu-uusu

25 !Kie ke soi ha'amanikulu'aa God! Ingeie ni e si da
hunie omu ke uure ma'uta'a mala mo kalena, aena aana
omu hiiwalaimoli aana Tataroha Diana nge nou taroha'inie
i sulie a Jisas Kraes. Uure oto wau i na'o, mei wala ienini i
sulie a Kraes na oala'inge a God huni ha'a-uurie no'one mo
Aapoloa Aaopa, e ii'o mumuni mola.
26 Ta'e mala mo propet kire ere lalai aana, na mala a
God Mau-meuri'e e unue, mei wala ienini ko lae oto hunie
mo Aapoloa Aaopa aana ta'ena nga leu hunie uri kire ke
hiiwalaimoli aana God na kire ke lulu i sulie.
27 A God maraana oto e to'o aana ahutana mo sae-
nanaunge, na aena aana nga taa a Jisas Kraes e asuie
hunikie, kie ke soi ha'amanikulu'aa God oto di, na oto di.
!Iau, ke urine oto!

Eetana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Korinit

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa nge e uusue uusu-uusu ienini. Ingeie ngaeta na'ohai mwane paine haahie soihaada'inge oto wau i na'o, na a Sostinis nge e pe'ie no'one huni uusue. Leesie Palonga 18:17.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusu-uusu hunie kira hiiwalaimoli oto wau aana huilume paine i Korinit, nge e ne'ie na'ohai huilume paine aana po'o ni henue i Akaea i laona aalahanga ni Rom. Korinit ngaeta huilume to'o-to'o, na mwala oto hunge kire ii'o aana. A Pol e hola'i lae oto wau aana maholo e lae i taroha'inie Tataroha Diana hunie mo Aapoloa Aaopa, mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike. (Leesie Palonga 18:1-18) A Pol e ha'a-uusulire hunie e ro halisi, na urine ko ha'a-uuresie eetana nga soihaada'inge aana huilume paine ngeena. Si'iri, huilume paine ngeena e ii'o i laona aalahanga mo Krik.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Maholo a Pol ko hule i Epesas aana oolune nga laenga ni taroha'inge ingeie, ngaeta mo wala e hule oto i saana uri mo Korinit kire ko aehota lae takalo oto. Oto aena ngeena, a Pol ko uusue oto uusu-uusu ienini hunire mo Korinit, ola mala lime aawalai helisi mwana oono i purine hutelana a Jisas (56 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol ko tohungei hii aaela oto hiito'o i sulie mo ola oto hunge nge kire ko reu i laona soihaada'inge — oopanga, na masinge, na tooha'inge, na saehanalinge, na tolalana ngaeta mo iini hunie leinge, na ha'a-erenga i matolana poro na hu'e, na e'engonga aana maholo ni palonga, na mo ola lo'u. Aena mei olana, nge a Pol e uusue uusu-uusu ienini hunie ke pe'ire lo'u ni lio saie tolaha diana ikire mo iini kire ko hiiwalaimoli aana a Jisas.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

oopanga, ii'onga i lalo aana Jisas Kraes, manata-diananga, sapena Kraes, niinge, saenanaunge, ta'ela'inge

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

1 Korinit 15:57-58, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie manata-diananga nge 1 Korinit 13, na pwau nge e ere diana liutaa i sulie tahela'inge ikie nge 1 Korinit 15.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunire mo Korinit
(1:1-9)

Soihaada'inge oto sapena Kraes, na e ka'a malisi ike hunie uri oopalana ke lae.
(1:10—4:21)

Mo tolahai ola aaela mo Korinit kire ko eu'esui'i ue ke mango oto.
(5:1—6:20)

A Pol e aalamie mo dolosinge mo Korinit i sulie ha'arurunge.
(7:1—7:40)

A Pol e aalamie mo dolosinge i sulie mo tolahai ola kire ka'a saie uri e kohi wa ha'ike.
(8:1—11:1)

A Pol e ere luhesie mo tolahai ola diana aana rihunge'inge na ngau-maa'inge.
(11:2—14:40)

Ta'ela'inge a Jisas mwaanie maenga e haata'inie uri kira hiiwalaimoli kei ta'ela'i urine no'one.
(15:1-58)

Oala'inge a Pol na mei wala ni saediananga ooreta
(16:1-24)

Saediananga A Pol Hunie

Mo Korinit

1 Saediananga mwaanieu a Pol, iini nge a God e soieu oto huni ne'i hurula'aa nana a Jisas Kraes, na mwaanie a aasikaelu a Sostinis no'one.

2 Mere ko uusu-uusu oto wau ienini huni'omu aana soihaada'inge a God wau i Korinit. I'omu oto a God e soi'omu uri omu ke ne'i iinoni maa'i ingeie aani ii'o-rurunge pe'ie a Jisas Kraes, mala ahutana mo iini ko palo-paloa satana aalaha ikie aana ta'ena nga leu.

3 Mere ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A Pol Ko Paalahea God

Haahie Mo Korinit

4 Suli maholo no ko paalahea God ineu aana e aamasi'omu na e niie mo niinge diana namiu i tehula'ana a Jisas Kraes.

5 Na aena aana a Jisas mone omu ko si ne'ie soihaada'inge e to'o-to'o aana ahutana mo taungei saenanaunge na mo erenga diana.

6 Saemiu e susu oto to'ohuu aana Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes,

7 hule aana soihaada'inge i'omu e to'o aana oto ta'ena nga
niinge aana Li'oa Maa'i. Oto omu sa'a tola talea ike nga mei
ola aana maholo nge omu ko maa'oohi pe'i heri-huninge
loosie Aalaha ikie a Jisas Kraes kei ooli lo'u mei.
8 Na a Jisas oto kei ha'asusu'omu hunie omu ke ii'o oodota'i
lai hule aana hai dinge nge Aalaha ikie a Jisas Kraes kei ooli
lo'u mei.
9 Aana a God, iini nge e soi'omu hunie omu ke ii'o ruru
pe'ie a Kalena, e sai deu i sulie walana, na a Kalena oto
Aalaha ikie a Jisas Kraes.

A Pol E Tolahi'e Haahie Oopanga I Laona Soihaada'inge

10 Maeni eesiku maa'i, no ko eitanai'omu aana satana a
Jisas Kraes Aalaha ikie, uri omu ke ne'ie mola ta'a-ta'a mei
sae. Omu ke toli'aasie mo tolahai ola ni oopanga, ta'e omu
ke mani ne'isae diana hunie omu ke asu loko-loko lo'u.
11 No ko ere urine, maeni eesiku, i sulie ngaeta mwala
aana uluhe kira Kloui ni kire ha'arongoau uri omu ko talei
ha'a-ere oto mola tarau.
12 Ngaeta mo iini eemiu ko unu-unue uuri, “Ineu aana
aapa a Pol.” Na ngaeta mo iini lo'u uuri, “Ineu aana aapa
a Apolos.” Na ngaeta mo iini lo'u uuri, “Ineu aana aapa a
Pita.” Na ngaeta mo iini lo'u uuri, “Ineu aana aapa a Kraes.”
13 !Sei! !Omu ko oopaa oto sapena Kraes hailiu ka'u
ngeena! ?Ha'alaa omu lo'onga'inie uri ineu a Pol ni nou
mae honotamiu i lengine po'u-po'u? ?Na ohe uri omu loto
maa'i oto aana sataku ni ngeena? !Ha'ike eena mwae!
14 No ko paalahea God mola aana uri ma'alana omu meni
loto maa'i taane, ta'e ineu maraaku nou ka'a loto maa'i ike
aana nga iini eemiu mwaanie a Krispas na a Gaeas.
15 Oto, nga iini hunie ke unue uri omu loto maa'i aana
sataku ha'ike.
16 (!Oo, iau mwae! Nou loto maa'i taane no'one aana
Stepanas na uluhe ingeie, ta'e nou ka'a lo'onga'i oodoie ike
nga iini ne ke loto maa'i lo'u aana.)

A Kraes Oto Saenanaunge

Na Nanamanga A God

17 A Kraes e ka'a uusunge'inieu ike mola huni loo-loto
maa'i aana mwala, ta'e huni laeliwala aana Tataroha Diana.
Na e ka'a ike huni laeliwala mola aana mo wala diana mala
mo iini e saenanau huni ha'a-olaa mwala, ta'e mola i sulie a
Kraes, mwaanie maenga a Jisas i lengine po'u-po'u e totowai
mola.
18 Aana laeliwalanga i sulie maelana a Jisas i lengine po'u-
po'u e ka'a to'o aana ike nga mei lo'onga'inge aana hunie
mo iini kire ko lae takoie maenga huu. Ta'e hunikie mo

iini a God e ha'a-uurikie oto, mo wala ngeena ikire oto
nanamanga a God.

19 Omu ke saie uri Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Ne kei*
suuhe'inie saenanaunge mo iini e saenanau, na ne kei uure
honosie mola sai-olanga mo iini e sai ola. *Aesaea 29:14*
20 ?Oto mala uri leune kei urine oto, mwala saenanau
ke si ue eena? ?Mo ha'a-uusuli na mo iini kire saenanau
aana ere-haitelilinge kire ke si ue eena? Aana a God e
haata'inie oto uri saenanaunge aana walumalau ie nga ola
mola mwaakule, na e ka'a to'o aana ike nga lo'onga'inge.
21 Oto aana a God e asuie mone i sulie saenanaunge
ingeie, mwala aana walumalau ie kire dau aasaie uri kire
kei ha'a-uurire maraada i sulie saenanaunge ikire. Na e lae
mola urine aana saena a God mola huni ha'a-uurie iinoni
aana ola kire unue nga mei saenanaunge ha'ike aana, nge
hiiwalaimolinge aana laeliwalanga i sulie a Kraes.
22 Mo Jiu, saeda mola hunie uri kire ke leesie nga mo
tolimaa ni nanamanga, na mo Aapoloa Aaopa ko sare
rongoa mola nga mo lo'onga'inge ni saenanaunge, uri hunie
kire ke si eeli'u takoie a God.
23 Ta'e ienini mone melu ko laeliwala aana uri kire horo
maesie a Kraes i lengine po'u-po'u. Mei ola oto hule aana
mo Jiu na kire ka'a sasare rongoa ike, na mei ola ngeena kei
ne'i pweu-pweua'anga mola hunie mo Aapoloa Aaopa.
24 Ta'e hunikie mo iini nge a God e soikie oto, mo Jiu na
oto mo Aapoloa Aaopa, mei wala aana a Kraes ienini ingeie
oto nanamanga na saenanaunge a God.
25 Na e urine oto aena aana mo ola nge a God ko esui'i,
ma'alana iinoni ko ere aaelasi'i uri nga mei saenanaunge
wa nga mei a'aila'anga ha'ike aani, ta'e saenanaunge aana
e lae liutaa aana lo'u saenanaunge iinoni, na e a'aila'a ue
liutaa aana a'aila'anga iinoni ni ngeena.

26 Oto maeni eesiku maa'i, omu ke to'omaaie ka'u maholo
a God e hola'i soi'omu huni lulu i sulie. ?Aana lio-lionga ni
iinoni, e nite iini eemiu kire saenanau? ?E nite iini eemiu
kire ne'i poro paine? ?E nite iini eemiu kire aalaha? !Toota'i
iini mola!
27 A God e tohungei lio hilisie oto mo iini nge mwala
e lo'onga'inie uri kire pu'osasu uri huni ha'amasaa kira
saenanau. Na e lio hilisie oto no'one mo iini nge mwala
e lo'onga'inie uri kire mamaela'a huni ha'amasaa mo iini e
nanama.
28 Aana nga taa nge walumalau e lio toli aana, na e leledie,
na e lo'onga'inie uri nga mei ola mwaakule mola aana,
mei ola ngeena a God e lio hilisie huni waelie nga taa nge
walumalau e ne'isae paine aana.

29 Na a God e asuie leune urine, mwaanie uri nga iini e
tooha'inie maraana maholo kei uure i na'ona God.
30 Aena aana a God mone e si da omu lae mai ne'i
iinoni tararuru pe'ie a Jisas Kraes. Ingeie oto e lae mai
huni niie saenanaunge a God hunikie, na ingeie mola ni
e ha'a-oodohikie pe'ie a God, na e ha'amaa'ikie, na e holikie
mwaanie ii'onga i memelutana ooraha'aa.
31 Aena urinena, kie ke ii'o oto mala Uusu-uusu Maa'i e
unue aana e ere uuri, *A tei ko sare tooha'inie, ke tooha'inie*
mola haahie nga taa a God e asuie hunie. *Jeremaea 9:24*

2

A Pol E Ka'a Lae Ike Mai

I Saana Mo Korinit

Pe'ie Saenanaunge Mo Iinoni

1 Oto ineu, maeni eesiku maa'i, maholo nou lae ka'u weu
i seemiu huni taroha'inie saehaahinge a God, nou ka'a ere
ike aana nga mo eehu'i wala wa nga mo saenanaunge ke
lae oto lo'u i peine liutaa.
2 Aena aana maholo nou o'o'o pe'i'omu, nou ne'isae
moute'i uri nou sa'a ere-ere ike lo'u aana nga mei ola aaopa,
ta'e nou ne'i-ne'isae oto mola aana a Jisas Kraes na maenga
ingeie i lengine po'u-po'u.
3 Oto maholo nou lae mai seemiu, nou maarara aana nou
hiinge'inie uri nou ka'a malisi hule aana nou me'u pe'ie
ariringe.
4 Oto nou saie uri laeliwalanga ineu na mei wala nge nou
taroha'inie huni'omu e ka'a lae ike aana mo wala diana i
sulie saenanaunge mo iinoni. !Ha'ike! Ta'e e lae mola pe'ie
nanamanga aana Li'oa Maa'i a God.
5 Oto saenanaunge iinoni e ka'a da ike omu ke hii-
walaimoli aana a God, ta'e nanamanga a God maraana nge
ni e asuie urine, uri hunie omu ke hiiwalaimoli aana.

A Pol E Lae Mai I Saana Mo Korinit

Pe'ie Saenanaunge A God

6 Ta'e mo wala no ko taroha'ini'i ienini, mo wala ni
saenanaunge taane, mei saenanaunge nana mo iini nge kire
paine oto pe'ie tolahai hiiwalaimolinge. E ka'a saenanaunge
ike aana walumalau ienini. Mei saenanaunge ienini e
tohungei aaopa oto liutaa mwaanie saenanaunge aana mo
iini kire nanama haahie walumalau si'iri, mo iini nge kire
kei ei'aa mola.
7 Mei wala ni saenanaunge a God nge no ko taroha'inie
ienini, mei saenanaunge e ii'o mumuni mwaanie iinoni.
Ta'e a God e pwani lodoa oto i na'o na ha'aholanga ha'ike

ue, huni niie saenanaunge ie hunikie, hunie kie ke saie uri
tala huni ii'o aana manikulu'anga pe'ie a God otona.
8 Mei wala ni saenanaunge ienini ma'alana nga ta'a-ta'a
iinoni aana mwala kire paine haahie walumalau ie, na e
ka'a saie ike. Mala uri kire ke saie, ha'alaa horo'ilana Aalaha
Manikulu'e ikie e ka'a lae ike.
9 Ta'e leune ko haata'inie oto uri Uusu-uusu Maa'i ko ere
to'ohuu aana e unue uuri, *A God e dau aakau aana mei ola
nge e diana liutaa hunie mo iini nge a God maraana e manata
diana hunire. Na mei ola diana ngeena nga iini e ka'a leesie
ue, wa nga iini ke rongoa, wa ke lo'o-lo'onga'inie uri kei reu.
Aesaea 64:4*
10-11 Ta'e nga taa e ii'o mumuni ka'u i na'o ngeena, a God
e haata'inie oto hunikie aana Li'oa Maa'i ingeie.
?A tei ni e saie ne'isaenga a God? Li'oa Maa'i a God
ha'alaa ni e saie mo lo'onga'inge mumuni a God. Aana
iinoni, ta'e ingeie mola maraana ni e saie mo ne'isaenga
i laona manatana, oto e sada no'one mola mala Li'oa Maa'i
e saie mo ne'isaenga i manatana a God.
12 Oto Li'oa nge kie toolea i lalo aaka ngeena, nga li'oa
ha'ike lo'u aana walumalau, ta'e Li'oa Maa'i, iini nge a God
e niie mai hunie kie ke sai diana aana ahutana mo niinge a
God hunikie.

Mo Iini Li'oa Maa'i Ha'ike Aada, Kire Ka'a Saie Ike

Saenanaunge A God

13 Oto melu ka'a ere ike aana mo wala i sulie saenanaunge
iinoni, ta'e melu ko ere mola i sulie mo wala nge Li'oa
Maa'i e ha'a-uusuli'emeelu eeni, maholo melu ko ere luhesie
walaimolinge i sulie a God hunie mo iini nge kire to'o aana
Li'oa Maa'i.
14 Ta'e iinoni nge e ka'a to'o aana Li'oa Maa'i i lalo aana, e
sa'a to'o aana ike mo niinge nge Li'oa a God e nii'i mei, aana
iinoni urine kei lo'onga'inie mo niinge ngeena nga mo ola
oto mola mwaakule ni ngeena. E ka'a sai lio sai'i ike, aana
Li'oa Maa'i mola ni e sai pe'ikie huni lio sai'i.
15 Oto iinoni nge e to'o aana Li'oa Maa'i ha'alaa e sai lio
saie walu ola i sulie a God, na e aasa hunie nga iini e ka'a to'o
aana Li'oa Maa'i hunie kei i'ie sai-olanga a mwane ngeena.
16 Na e to'ohuu oto aana Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *?A
tei ni e manata'inie mo ne'isaenga i manatana Aalaha hunie
ke ha'a-uusulie lo'u? Aesaea 40:13* Ta'e ikie, kie saie a God
aana kie to'o aana mo ne'isaenga a Kraes.

3

*Mo Korinit Kire Ii'o Mala Mo Iini Li'oa Maa'i Ha'ike Ue
Aada*

1 Maeni eesiku maa'i, tolahamiu e urihana mola mwala
aana walumalau ienini. Waite nou ka'a sai ere ike huni'omu
mala mo iini kire to'o aana Li'oa Maa'i i lalo aada. Ha'ike,
ta'e nou ere-ere huni'omu mola mala i'omu mo kele mwela
aana tolahana a Kraes.
2 Erenga ineu huni'omu e urihana mola ewei susu nge mo
kele wee-wee ko sususuhie, na nou ka'a ha'angau'omu ike ue
aani ngeulaa ma'uta'a mala mo teitesi aena aana maholona
omu ka'a malisine ike mo ngeulaa ni rato. Na ma'alana hule
si'iri, na omu ka'a malisine ike ue.
3 Omu ko lae-lae mola ue mala mo iinoni aana walumalau
ienini. !Lio ka'u! Omu ii'o mola ue pe'ie upwanga na
heota'inge. Mo ola ngeena kire haata'i diana aana uri i'omu
nga mo iinoni aana Li'oa Maa'i ha'ike, aana tolahamiu e
sada mola ue pe'ie mo iinoni ni welumalau.
4 Ngaeta mo iini eemiu ko unue uuri, “Ineu aana aapa a
Pol,” na ngaeta mo iini uuri, “Ineu aana aapa a Apolos.” !
Ha'ike eena! ?Uri omu ka'a lo'onga'i ike mala mo iinoni ni
welumalau ni ngeena?

Mo Ha'a-uusuli To'ohuu Ko Esu Huni Ha'apaina'aa Mola A Kraes

5 ?Ha'alaa nga taa nge lo'onga'inge i'omu aamere'i a
Apolos? I'emere'i e ro mwane au'esu mola a God ni ngeena.
Mere pe'i'omu oto mola hunie omu ke hiiwalaimoli aana a
God, aana i'emere'i, mere asuie mola mo esunge hai aaopa'i
nge a God e nii'i huni'emere'i huni esui'i.
6 Oto ineu nge nou urihana mwane e hasie mo litei ola i
laona hohola, na a Apolos nge e urihana mwane e danguhie
mo litei ola ngeena aani wei. Ta'e a God nge e asuie hunie
kire ke mwa'ora.
7 Oto iini ko hesie mo lite na iini ko denguhi'i ikire mo
mwane mwaakule mola, ta'e a God ni e paine liutaa, aana
ko esuie mo lite ngeena hunie kire ke mwa'ora.
8 Oto mwane ko hesi lite na mwane ko dengu wei, kire ko
meni esu tararuru mola hunie ta'a-ta'a mei ne'isaenga, na a
God ke si waairerue i sulie asunge ikirerue.
9 Aana i'emere'i e ro mwane nge mere ko esu tararuru
nana a God, na i'omu oto domana hohola ingeie.

Na i'omu domana oto no'one nume a God.

10-11 A Jisas Kraes oto poo-pootana nume ngeena, na nga
poo-poota aaopa hunie nga iini ke ne'ie lo'u, ha'ike oto oo'oo.
A God e niie mai nanamanga hunieu, hunie ne ke ne'ie
mwane saenanau diana aana tohu-numanga. Oto ineu nge
nou ne'ie poo-pootana nume ngeena, na ngaeta mo mwane
ko si tohu nume i lengine. Ta'e kire ke lio talada mola hunie
kire ke tohu diana aana nume ngeena.

12 Ngaeta mwala kei esuie nume ienini aana mo ola diana
mala kol wa siliva wa mo heu kire lio diana, na ngaeta
mwala lo'u kei esuie mola nume ngeena aana mo ei wa mo
hahalisi wa mo sao.
13 Ta'e aana hai dinge ooreta, dunge kei haata'inie mo
taungei esunge hai aaopa'i nge mwala e asui'i, ohe kire
diana taane wa ha'ike.
14 Mala uri dunge e ka'a waruhie mo ola nge iinoni e
asuie nume ngeena aani, nge a God kei waaie iinoni ngeena
haahie asunge diana ingeie.
15 Ta'e mala uri dunge ko weruhie mola mo ola nge e
asuie nume ngeena aani, nge ahutana weonga ingeie e ai'aa
oto. Ma'alana a God kei ha'a-uurie taane mangona, ta'e kei
urihana mola iinoni nge kire wa'inie mwaanie nume nge ko
weru ngeena.
16 !Ha'ike eena! ?Uri omu ka'a saie ike uri soihaada'inge
i'omu e ne'i nume maa'i a God? !Iau, e to'ohuu oto aana
Li'oa Maa'i e ii'o i lalo aamiu!†
17 Mala uri nga iini kei waelie nume maa'i ngeena, a God
kei tohungei waelie oto no'one.† Aana nume maa'i a God
ngeena e tohungei maa'i, na i'omu oto nume maa'i a God.
18 Oto omu ke su'uri ne'i-ne'isae aaela i sulie mei ola
ienini. Mala uri nga iini eemiu ko ne'i-ne'isae uri e
saenanau aana saenanaunge ni welumalau, e diana oto
liutaa hunie iinoni ngeena ke tohungei toli puri aana
saenanaunge ngeena ma'alana mwala ko haara'inie aana
"Pweu." Oto ke si hule aana saenanaunge to'ohuu.
19 Aana saenanaunge aana walumalau ienini e ka'a rongo
ike mala nga mei ola, aana e lio mola mala pweunge i na'ona
saenanaunge a God. Na e to'ohuu oto, aana Uusu-uusu Maa'i
e te'uri, *A God e sai da mola kira saenanau ke to'o i laona mo
hune ikire maraada kire lolosi'i aana sai-olanga ikire. Job
5:13*
20 Na ngaeta mei wala i laona Uusu-uusu Maa'i e te'uri lo'u,
*A God e saie uri ne'isaenga kira saenanau, mei ola mwaakule
mola. Sam 94:11*
21-22 Oto aena urinena, maeni eesiku, omu ke su'uri ere
tooha'inie asunge nga iinoni. Ma'alana ineu a Pol, wa a
Apolos, wa a Pita, ta'e a God e uusunge'ini'emeelu mola huni
pe'i'omu. Na e to'ohuu oto uri e niie oto ahutana walu ola
namiu, hule aana walumalau, na mauringe, na maenga, na

---

† **3:16** 3:16 Aana tatala ienini a Pol ko ere i sulie soihaada'inge ta'ingelu uri e ne'i nume maa'i a God. Aana 1 Korinit 6:19 na lo'u aana 2 Korinit 6:16 e unue uri sapena mo iini kire hiiwalaimoli kire ne'i nume maa'i a God no'one. † **3:17** 3:17 Aena aana nume maa'i a God oto soihaada'inge, nge kei tohungei aaela oto liutaa hunie iini nge ko waelie hiiwalaimolinge mo iini aana soihaada'inge wa ii'onga loko-loko ikire pe'ie a Kraes.

maholo si'iri, na maholo ko lae ue mai. Ahutana mo ola
ngeena mo ola oto i'omu.
23 Na i'omu oto mwala a Kraes, na a Kraes oto iini a God.†

4

Mo Hurula'aa Kire Ne'i

Koni-konihe Mola A Kraes

1 Oto omu ke ne'isae aameelu mala uri i'emeelu mo
koni-konihe a Kraes, mo mwane au'esu nge ko lio i sulie
taroha'inilana saehaahinge a God.
2 Na omu saie taane e ta'a-ta'a mei ola mola ni e roro'a
oto liutaa. E roro'a mola hunie mo koni-konihe kire ke asu
to'ohuu nana mo poro paine ikire.
3 Oto nou sa'a tolahi'e ike mala uri i'omu wa nga iini aana
walumalau kei leieu. Ma'alana ineu maraaku na nou ka'a
sai leie ike asunge ineu.
4 Manataku e taha mola aana nou ka'a saie ike nga mei
takalonga ineu, ta'e e ka'a lo'onga'inie ike uri ineu mwane
oodota'i. Aalaha ikie mola ni kei leieu.
5 Oto omu ke su'uri leie mwala, aena aana e ka'a hule ue
aana maholo a God kei lae mai huni leie mwala. Oto omu ke
maa'oohie ka'u Aalaha ikie kei lae mai, aana ingeie nge ke si
haata'inie mo ola kire o'o'o mumuni rorodo'a hunie kire ke
ii'o haada'i. Ingeie oto kei haata'inie saehaahinge mo iinoni,
na kei lahera i sulie nga taa nga iini e asuie.
6 Maeni eesiku maa'i, walu ola ienini no ko unu'i i
suli'emere'i a Apolos hunie omu ke saenanau aana tola-
hamere'i. Ngaeta mei wala e te'uri, “Mwaanie omu liue
nga taa uusulana e lae i laona Uusu-uusu Maa'i.” Mala
uri omu kei te'urine, nge omu sa'a unu-unue ike uri nga
iini e paine liutaa aana nga iini, na omu sa'a tooha'ini'omu
ike maraamiu aana omu ko lae i sulie iini nge omu unue e
paine, na omu sa'a ere aaelasie lo'u nga iini.
7 !Sei! ?I'oe o aaopa ka'u uri taa? ?A tei ka'u e ha'ahola'o?
?Na nga mei taa ka'u ni o to'o aana nge a God e ka'a ha'a-
aakaurisi'o aana? ?Ta'e aana uri ko ha'a-aakaurisi'o aana,
na e ue ni o ko tooha'ini'o haahie mala uri o esuie mola
tohumu?
8 ?Oto e ue? ?Uri omu hele oto aana walu ola ni Li'oa omu
saeto'o aani? ?Uri omu to'o-to'o oto aana mo niinge ni Li'oa?
?Uri omu ne'i mwane paine oto aana Aalahanga a God?
Nou tohungei saeto'o aana ke urine, aena aana mala uri
ko to'ohuu, Aalahanga a God e hule oto na mere ko aalaha
lo'u no'one pe'i'omu.

---

† **3:23** 3:23 Niilana walu ola e ka'a lae ike mola hunikie hunie kie ke asu eeni mola i sulie saeka. Ha'ike. Walu ola a God ni ngeena, na niilana e lae hunikie hunie kie ke asu eeni i sulie saena God, iini nge kie ii'o tararuru pe'ie i tehula'ana Kraes.

9 Ta'e mere ka'a aalaha ike ue. I'emeelu mo hurula'aa, e
lio mala a God e tohungei ha'amwai-mwei'a'emeelu. E lio
mala e toli'aasie ahutana mo iini meuri, mai aano na ta'au i
Lengi, hunie kire ke ha'amwasi aameelu. Kire ko tohungei
ere aaelasi'emeelu mola. E urihana ikire oto mo iini nge
kire ko lai maa ni ola aana maholo kire ko horo'ie mo iini
nge leilada e lae oto hunie maenga.
10 Oto mwala nge kire leesi'emeelu kire ko lo'onga'inie
uri melu ko pweu aana melu ii'o pe'ie a Kraes. ?Ta'e e ue
aana i'omu? ?Uri omu saenanau oto aena aana i'omu pe'ie
a Kraes? !Ne'ewau oto! I'emeelu, melu tataku mola, ta'e
i'omu nge omu a'aila'a.
11 I'emeelu, mwala e lio mwai-mweisi'emeelu, ta'e i'omu
nge mwala e leesi'omu mala mo aalaha. Oto lae mai hule
si'iri, melu ko tohungei maesie oto hiolonga, na melu ko
maesie oto inunge, na melu ka'a ho'o-ho'osie oto nga mei
sala diana. Mwala ko seuni'emeelu, na melu ka'a to'o aana
ike nga leu ni ii'o aana.
12 Melu ko tohungei ha'aweo'emeelu oto hiito'o aani
esunge. Maholo mwala ko ere ni ho'asinge huni'emeelu,
melu ko ere ni ha'adiana'ara mola. Na maholo mwala ko
teunge'ini'emeelu, melu ko esu susuto'o mola.
13 Na maholo kire ko taroha'inie eeronga i suli'emeelu,
melu ko ere rako mola pe'ire huni ha'a-oodohie nga taa kire
ko unue ngeena. Oto uure waite hule mai si'iri, na mwala
ko lee-leesi'emeelu mala uri mo ola kire aaela oto liutaa lo'u
mwaanie aalitehu.

A Pol Ko Eitanaie Mo Korinit Hunie Kire Ke Aali'u

14 Nou ka'a unue ike mo ola ienini huni ha'amasa'omu,
ta'e huni ha'ananau'omu mala mo mwela maa'i ineu.
15 Ma'alana uri omu ke to'o aana lo'u nga mo iini hunge
huni ha'a-uusuli'omu aana tolahana a Kraes, ta'e omu ke
su'uri pulongosie uri ineu oto ta'a-ta'a aamamiu. Aana ineu
oto nou toole'omu mei i saana a Kraes maholo nou laeliwala
aana tataroha diana namiu.
16 Oto no ko eitanai'omu hunie omu ke haimaanieu.
17 Aena leune mone no ko uusunge'inie wau a Timoti i
seemiu. Ingeie domana oto a kaleku to'ohuu na ko esu diana
nana Aalaha paine ikie. Ingeie ke si ha'ananau'omu lo'u
aana mo ha'atolanga nge nou lae pe'i laeliwala aani i sulie
mo soihaada'inge aana ta'ena nga leu no ko lae-lae aana.

18 Ngaeta mo iini hikemiu kire lo'onga'inie uri nou sa'a
hule lo'u i seemiu, oto kire ko aehota tooha'inire oto.
19 Ta'e e sa'a tewa na ne kei lae lo'u mei maatoli'omu,
mala a Aalaha ko saeto'o aana ne ke asuie urine. Na
aana maholona, nou sa'a rongo ike hunie mwala too-tooha'i

ngeena, ta'e ne kei lio mola hunie nga nanamanga uri taa
nge kire to'o aana.
20 Aena aana Aalahanga a God ka'a ola ike mola aani wala,
ta'e ola ni nanamanga.
21 ?Oto leu uri taa nge saemiu hunie? ?Uri ne ke lae mai
pe'ie nga mai ue huni ha'aloi'omu, wa ne ke lae mai pe'ie
mo wala ni manata-diananga na aamasinge?

5

Mwane Ko Aeni Ola Ngeena,

Omu Ke Ne'ie I Sinaha

Mwaanie Soihaada'inge

1 Maeni eesiku, no ko rongo hailiu aana uri ngaeta iini
eemiu ko esuie mei ola e tohungei aaela oto hiito'o aana
ko to'o aana lo'u mola ngaeta hu'e aamana† mei ola oto
ma'alana mwala kire ii'o ni pu'o na kire sai masa mola ni
esuie.
2 !Ha'ike eena! ?E ue ni omu ko tooha'ini'omu haahie?
E malisine omu ke saehuu i sulie, na hunie omu ke ne'ie
mwane ngeena i sinaha mwaanie soihaada'inge.
3 E to'ohuu aana nou ii'o ha'atauli'omu, ta'e ahutana
ne'isaenga ineu taane mola aamiu. Na ineu, nou saie uri
mala ne ke ii'o pe'i'omu, ha'alaa nou lei mangoa oto a
mwaena. Oto ma'alana nou ha'atauli'omu, ta'e nou leie oto
a mwaena.
4 Oto i'omu, omu ke loko tararuru aana satana a Jisas,
Aalaha ikie, huni ne'isae i sulie ne'isaenga ineu ie. Oto aana
nanamanga a Jisas,
5 omu ke toli'aasie mola a mwane ngeena i nimana a
Satan. Ohe maholo kei sapesalu, hari-huninge ingeie hunie
aapa hatarie hasi'o ke mango, na a God ke ha'a-uurie mola
hunie mauriha'ana ke ii'o diana aana hai dinge a Kraes kei
ooli lo'u mei.
6 Omu saie taane mei wala nge e unue uuri, “Kele mei
iis oto mola mwai-mwei e ado oto huni esuie nimei pulaoa
laku hunie kei hane i lengi.” Oto urine no'one, e ka'a ado ike
hunie omu ke tooha'ini'omu, aena aana aaelanga ngeena e
sai sikihie ahutemiu mango-mango.
7 Oto omu ke tala aasie mola mei iis lalahu'e aana
ooraha'aa ngeena mwaani'omu, hunie omu ke ne'ie mei
bred haalu mala bred nge iis ha'ike aana nge kire asuie
hunie Houlaa Ni Liumwaanie. Na omu urihana oto mei

† **5:1** 5:1 Mo wala uuri “hu'e aamana” ka'a ere ike i sulie nikana nge e hute aana, ta'e ngaeta iini lo'u aana mo hu'e nge aamana e to'o aada. Taungei ooraha'aa ngeena a God e ere honosie aana Levitikas 18:8 na aana Diutronomi 22:30.

bred ngeena i maana God, aana e da omu rere'a oto ta'ingelu
i maana. E da mola urine aana maelana a Jisas Kraes, aana
ingeie oto kalei sipu aana Houlaa Ni Liumwaanie nge uunu-
olanga aana e lae honotaka.
8 Oto aena urinena, kie ke mani ilenimwa'e, ta'e kie ke
su'uri ilenimwa'e pe'i tola i sulilana mo tolaha lalahu'e aana
saewasunge na inu wei ni pweunge na dau roro'anga. !
Ha'ike! Mo ooraha'aa urine kire urihana iis nge e sai
sikihie mola walu ola. Ta'e ikie, kie ta'aasie oto walu ola
urine, na kie ko ilenimwa'e mola pe'i saemanola na pe'ie
walaimolinge.
9 Maeni eesiku, nou ka'a ere aaopa ike mwaanie nga taa
nou unue oto wau i na'o. I laona uusu-uusu nge nou uusue
ka'u weu huni'omu,† nou unue oto uri omu ke su'uri hikusie
mwala kire sai mesi.
10 Ta'e nou ka'a unue ike uri omu ke oopa mwaanie
mo pu'o nge kire ko mei-mesi, wa kire ko sae-saehanalie
mola to'o-to'olana ngaeta mwala, wa kire ko eeroa mwala
mwaanie to'o-to'olada, wa kire ko palo-paloa mo nunui
ola. Ha'ike. Aana mo iinoni mala ngeena, omu ko lae oto
mwaanie walumalau ie ha'alaa omu ko toli'aasire.
11 Nga taa nge nou ere urine aana, nge uri omu ke
su'uri hikusie ta'ena nga iinoni ko unu-unue uri ingeie e
hiiwalaimoli aana a Kraes, ta'e ko ae'aeni ola mola, wa ko
sae-saehanalie mola to'o-to'olana ngaeta mwala, wa ko palo-
paloa mola mo god eero-eero, wa ko ere-ere aaelasie mola
ngaeta mo iini, wa ko inu-inu wei ni pweunge mola, wa
ko eeroa mola mwala mwaanie to'o-to'olada. Iini urine,
ma'alana aawenga wa ngaunge pe'ie, na omu ke su'uri esuie
lo'u.
12-13 E ka'a leu ike i sapeku huni leie mo iini ha'ike aana
soihaada'inge. A God maraana ke si leire. Ta'e leu i sapemiu
maraamiu huni leie mwala aana soihaada'inge, aena aana
mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Omu ke aasie iinoni aaela
urine i sinaha mwaani'omu.* *Diutronomi 17:7*

6

Mwaanie Nga Iini E Too-toolea Ngaeta Iini Hunie Leinge

1 Oto lo'u, maeni eesiku, nou rongoa uri nga iini eemiu
ko ha'a-erea ngaeta iini, na e toolea oto i saana mo mwane
lei-lei nge hule aana kire ka'a hiiwalaimoli ike aana a God.

---

† **5:9** 5:9 Uusu-uusu a Pol ko ere i sulie ienini e ai'aa oto. Kolu ka'a saie ike walu ola e unu'i i laona uusu-uusu ngeena. Ta'e mo Korinit kire oolisie mola uusu-uusu ngeena, na maholo kire oolisie, mo ola hunge kire dodolosi'i lo'u aana a Pol. Oto i laona uusu-uusu ienini, a Pol ko lae pe'i aalamie mola mo dolosinge ikire ngeena.

!Ha'ike eena mwae! ?Aana e ue e sa'a toli'aasie mola hunie soihaada'inge ke ha'a-oodohie mei roro'anga ngeena hunie?
2 ?Uri omu ka'a saie ike uri aana nga maholo ko lae mai, mwala nge kire hiiwalaimoli aana God, ikire nge kire kei leie ahutana iinoni ni welumalau? ?Mala uri i'omu oto huni leie mwala aana walumalau, na e ue omu ka'a sai ha'a-oodohie mola kele mei ola mwai-mwei i matolamiu maraamiu urine?
3 ?Uri omu ka'a saie ike no'one uri ikie nge kie kei leie mo ensel? Nge ko urine oto, na mo ola huni ha'a-oodohi'i mei aano si'iri ie, mo ola mwai-mwei mola ni ngeena.
4 ?Oto mala uri nga mo ha'a-erenga urine kei reu, uri omu kei saro toole'i lo'u i saana mwala lei-lei nge hule aana kire ka'a to'o aana ike nga leu i laona soihaada'inge?
5 !Mei ola ni masanga ni ngeena! ?Uri nga ta'a-ta'a mwane saenanau ha'ike oto i seemiu huni ha'a-oodohi'omu aana mo ola urine?
6 !E lio oto urine mwae! Na aena urine ka'u omu ko toolea mo eesimiu i lalo aana a Kraes hunie mo pu'o ke ha'a-oodohie mo ola huni'omu.
7 !Ha'ike eena! E ka'a mola laenga hunie leinge nge ko haata'inie takalonga i'omu, ta'e hule aana mo ha'a-erenga i matolamiu na kire ko haata'inie oto uri omu tohungei lae takalo ni ngeena. ?E ue ka'u omu ka'a toli'aasie mola mwala ke talei waeli'omu? Urine e diana liutaa aana omu ko ha'a-ere. ?Na e ue ka'u omu ka'a toli'aasie mola mwala ke too-toolea ta'ena nga ola i'omu? Urine omu ka'a ooraha'aa ike aana ha'a-erenga.
8 Ta'e i'omu, omu tohungei lae aaopa. I'omu mola maraamiu nge omu ko da pelinge na omu ko waeli'omu heiliu.
9 ?Uri omu ka'a saie ike mo iini nge helelada e tata'ala kire sa'a roro'a ni hele aana ike Aalahanga a God? Mwaanie omu ne'i-ne'isae takalo. Mo iini nge kire ko mei-mesi, wa kire ko palo-paloa mo ola aaopa mwaanie a God, wa kire ko ae'aeni ola, wa mo mwane nge kire ko deu mala mo repi, wa kire ko ae'aeni ola pe'inie mo mwane mala ingeie,
10 wa kire ko peli-peli, wa kire ko sae-saehanali, wa kire ko inu-inu wei ni pweunge, wa kire ko talei ere-ere aaelasie ngaeta mwala, wa kire ko eero-eeroa mola mwala hunie kire ke nii ola nada, nga iini aana mo iini urine sa'a roro'a ni hele aana ike Aalahanga a God.
11 E to'ohuu oto, hola'ina'o ngaeta mo iini hikemiu kire urine no'one. Ta'e ie, loto-aasilana mo ooraha'aa i'omu e lae oto, na ha'amaa'ilemiu e lae oto aana satana Aalaha ikie a Jisas Kraes na aana nanamanga Li'oa Maa'i a God ikie.

Mwaanie O Mai-mesi Lo'u,

Ta'e O Ke Kineta'inie Sapemu

Huni Esu Nana A God

12 Oto lo'u, maeni eesiku, nga mo iini eemiu kire unue
uuri, “Nga mei ola e ka'a aapu ike hunieu.” Iau, leune
e to'ohuu. Ta'e ngaeta mo ola kire sa'a da ike nga mei
diananga huni'o. Na ma'alana nou ii'o luheta'i huni esuie
ta'ena nga mei ola, ta'e nou sa'a toli'aasie ike nga mei ola
urine ke aalaha haahieu.
13 Na nga mo iini lo'u kire unue uuri, “Ngaulaa ola mola
hunie iiaka ni ngeena, na iiaka ola mola huni hele aana
ngaulaa.” E to'ohuu taane, ta'e a God kei ha'amangoa mola
e ro mei ola ngeena. Oto aana omu ko lo'onga'inie uri mo
hiolonga ni sape kire mani sada mola i maana God, nge omu
unue uri masinge no'one e ka'a ne'ie ike nga mei ola. !Ta'e
ha'ike mwae! Sape mei ola huni esu nana Aalaha ni ngeena,
na a Aalaha ko lio i sulie sapeka,
14 na mala a God e ha'a-uurie sapena a Aalaha mwaanie
maenga aana nanamanga ingeie, nge kei ha'a-uurie sapeka
no'one urine.
15 Omu saie mola sapena nga iini e ne'ie oto ngaeta sasarai
ola a Kraes. ?Oto e ue? ?Uri e malisine nga iini ke toolea
mola sapena nge e ne'ie oto ngaeta sasarai ola a Kraes, na
ke ladoa pe'ie nga repi? !Ha'ike! !E ka'a malisi ike!
16 Omu saie taane nga iini kei ma'ahu pe'ie nga repi,
kirerue kei ne'ie oto ta'a-ta'a mei sape, aana Uusu-uusu
Maa'i e te'uri, *E ro ola ngeena kei ne'ie oto ta'a-ta'a mei sape.*
Jenesis 2:24
17 Ta'e maholo nga iini kei lado pe'ie a Kraes, kirerue kei
ne'ie oto ta'a-ta'a iinoni aana mauringe to'ohuu a Kraes.
18 !Oto omu ke tahi oto ha'ataulie masinge! Mo iini nge
kire ko esuie mo taungei ooraha'aa aaopa mwaanie aeni-
olanga, kire ka'a waelie ike sapeda. Ta'e mo iini nge kire
ko esuie aeni-olanga, kire ko tohungei waelie oto sapeda
maraada ni ngeena.
19 ?Uri omu ka'a saie ike uri sapemiu nge oto nume
maa'i a Li'oa Maa'i? E ii'o oto i lalo aamiu, aana a God
e niie huni'omu. Oto sapemiu ka'a to'o-to'olamiu ike lo'u
maraamiu,
20 aena aana a Kraes e pwani holi'omu oto aana holite oto
paine. Oto walu ola omu ko esui'i aana sapemiu, omu ke
asui'i hunie mwala ke soi ha'amanikulu'aa a God haahi'i.

7

A Pol E Aalamie Mo Dolosinge

Mo Korinit I Sulie Ha'arurunge

1 Iau, nou sare lado luhesie mo dolosinge omu unu'i i
laona uusu-uusu omu uusue mai hunieu. Omu dolosi i sulie
ii'o-rurunge, na omu unue ohe e diana mola hunie mwane
ke su'uri ii'o ruru pe'ie nga keni.
2 Omu saie uri aeni-olanga e paine si'iri, oto e diana hunie
mwane ke to'o aana nga hu'e maraana, na keni e adona ke
to'o aana oto nga poro maraana.
3 Na poro ke ma'a-ma'ahu oto pe'ie hu'e ingeie na hu'e ke
ma'a-ma'ahu oto no'one pe'ie poro ingeie.
4 A hu'e ngeena e ka'a aalaha ike haahie sapena maraana,
ta'e poro ingeie ni e aalaha haahie. Na poro ngeena e ka'a
aalaha no'one haahie sapena maraana, ta'e hu'e ingeie ni e
aalaha haahie.
5 Maholo iini o ha'aruru pe'ie ko sare ma'ahu pe'i'o, o ke
su'uri sere'i lo'u. More sai ma'ahu oopa-oopa taane aana
nga mo maholo, ta'e more ko meni mwa'e-mwa'e huni oopa
urine ha'alaa. Na more ke oopa urine mola hunie more
ke ii'o aani aarenga'inge hunie nga kele maholo. Oto more
ke si he'i ma'a-ma'ahu tararuru lo'u, mwaanie a Satan e
malaahongamore'i aana e aasa hunie more ke kineta'inie
sapemore'i hunie nga maholo tewa.
6 Omu ke saie a God e ka'a unue ike omu ke mamalo
ha'awali mwaanie ma'ahunge tararuru huni aarea. !Ha'ike!
Ta'e ne'isaenga diana ineu mola ni ngeena, mala saemiu
huni lulu i sulie.
7 Na aana lo'onga'inge ineu lo'u, saeku hunie omu ke mani
ii'o mola maraamiu mala ineu. Ta'e a God e niie oto mo
niinge hai aaopa'i hunikie. Ngaeta mo iini kire to'o aana
ngaeta mo taungei niinge, na ngaeta mo iini kire to'o aana
no'one ngaeta mo taungei niinge aaopa lo'u.†
8 Oto huni'omu mo nao mwane na mo nao keni, no ko
unue uri e diana hunie omu ke ii'o mwaakule mola mala
ineu.
9 Ta'e mala uri ko aasai'omu hunie omu ke ii'o mola
mwaakule, e diana hunie omu ke tola hu'e na omu ke to'o
poro. Aana e diana liutaa hunie omu ke ha'aruru mwaanie
omu ii'o mwaakule pe'i saehanalilana mola ii'o-rurunge.
10 Oto huni'omu mo poro na mo hu'e, no ko sare unue
mei ha'atolanga ie huni'omu. Na ha'atolanga ie nga ola ka'a
uure ike mola mwaanieu, ta'e e uure mwaanie a Jisas. Mo
hu'e, omu ke su'uri sikaa mo poro i'omu,
11 na i'omu mo poro, mwaanie omu sikaa mo hu'e i'omu.
(Mala uri nga hu'e kei sikaa poro ingeie, nge e sa'a to'o poro

† **7:7** 7:7 Mo niinge ni Li'oa a Pol ko ere i suli'i aana tatala ie kire haata'i oto liutaa aana ha'arurunge. Aana ngaeta mo iini kire to'o aana niinge huni ii'o ni ilenimwa'enga i laona ha'arurunge, na ngaeta mo iini kire to'o aana niinge huni ii'o ni ilenimwa'enga mwaanie ha'arurunge.

lo'u. Ta'e mala uri ko ne'isae lo'u huni eeliho'i i saana poro
ingeie, nge e si diana eena.)
12 Oto huni'omu lo'u mo iini nge omu ha'aruru pe'ie iini
i sinaha aana soihaada'inge, a Aalaha e ka'a unue ike nga
mei ola i sulie taungei ha'arurunge i'omu ngeena. Oto ineu
maraaku no ko unue huni'omu uuri. Mala nga mwane nge
e hiiwalaimoli aana a Kraes ko to'o aana nga keni ni pu'o, na
a hu'ena e ilenimwa'e ni ii'o ruru mola pe'ie, a poro ngeena
ke su'uri sikaa.
13 Na mala uri nga keni nge e hiiwalaimoli aana a Kraes
ko to'o aana nga mwane ni pu'o, na a mwane ngeena e
ilenimwa'e mola ni ii'o ruru pe'ie, a hu'e ngeena ke su'uri
sikaa.
14 Aana a God kei ha'amaa'ie mwane e ka'a hiiwalaimoli
ngeena aena aana ko ii'o ruru pe'ie hu'e nge e hiiwalaimoli.†
Na a God kei ha'amaa'ie no'one keni e ka'a hiiwalaimoli
ngeena aena aana ko ii'o ruru pe'ie poro nge e hiiwalaimoli.
Na mala kirerue kei ii'o ruru urine, nge a God kei ha'amaa'ie
no'one mo mwela ikirerue. Ta'e mala ko ha'ike, nge mo
mwela ikirerue kire kei urihana mola mo mwela ni pu'o.
15 Ta'e mala uri iini nge e ii'o ni pu'o ko sare sikaa poro wa
hu'e ingeie nge e hiiwalaimoli aana a Kraes, toli'aasie mola
ke lae i sulie saena. Mala ko lae urine, nga mei ha'atolanga
ka'a uure honosie ike iini nge e hiiwalaimoli.
Ta'e omu ke aamasito'o aana uri a God e saeto'o aana kie
ke ii'o ni henuelama.
16 Oto i'oe, a hu'e ngeena, ohe o sai pe'ie mola poro i'oe
hunie ke hiiwalaimoli. Na i'oe, a poro ngeena, ohe o sai
pe'ie mola hu'e i'oe hunie ke hiiwalaimoli.
17 Oto ahutaka, kie ke mani saie uri mei meuringe nge
nga iini e to'o aana maholo a God e soie mai i saana, mei
niinge a Aalaha ni ngeena. Oto aena urine omu ke su'uri
sare toli'aasie lo'u, ta'e omu ke ilenimwa'e mola haahie.
Na ha'atolanga nge no ko lae pe'i ha'arongoa ahutana mo
soihaada'inge aana ni otona.
18 Oto mala uri o ko hele aana oto torihesi'onga aana
maholo a God e soi'o, nge o ke su'uri sare oolisie lo'u. Na
mala uri o ka'a hele aana ue torihesi'onga maholo a God e
soi'o, nge o ke su'uri sare torihesi'o lo'u.
19 Aena aana uri o ke hele aana ka'u torihesi'onga wa
ha'ike, nga mei roro'anga ha'ike aana. Ta'a-ta'a leu mola
e roro'a oto, uri o ke lulu i sulie mo ha'atolanga a God.

---

† **7:14** 7:14 A Pol e ka'a unue ike uri a God kei ha'a-uurie mo iini nge kire ka'a hiiwalaimoli aana. Ha'ike. A Pol e unue mola uri mo iini kire hiiwalaimoli kire sai pe'ie mo poro ikire wa mo hu'e ikire wa mo mwela ikire hunie kire ke hiiwalaimoli no'one. Leesie tatala 16.

20 Ahutemiu mango, omu ke mani ii'o to'o oto aana ta'a-
ta'a taungei meu-meuringe nge omu o'o'o aana maholo a
God e soi'omu.
21 Mala uri o o'o'o ka'u mola mala nga koni-konihe aana
maholo a God e soi'o, ngeena o ke su'uri tolahi'e aana leune.
Ta'e mala uri o ko saie nga tala hunie o ke ii'o luheta'i aana,
nge e diana taane hunie o ke lae mola i sulie.
22 Aena aana nga iini nge Aalaha ko soie, ma'alana ingeie
koni-konihe nga iinoni, ta'e e ii'o luheta'i mola i lalo aana
Kraes. E urine lo'u aana iini nge Aalaha ko soie na e ii'o
luheta'i mola, ta'e e ne'i koni-konihe oto nana Kraes.
23 A Kraes e pwani holi'omu oto aana holite paine. Oto
omu ke su'uri ne'i koni-konihe lo'u nana walu ola mo iinoni
ko tolahi'e aani.
24 Iau, maeni eesiku maa'i, omu ke ii'o oto mola mala omu
ii'o ka'u aana maholo nge a God e soi'omune, ta'e omu ke ii'o
ruru pe'ie a God i leune.
25 Hoe. Omu dolosi no'one i sulie mo mwane na mo
keni nge kire ii'o pupupu. A Aalaha e ka'a niie ike nga
mei ha'atolanga i sulire, ta'e ne kei unue mola ne'isaenga
ineu maraaku. Na aena aana a Aalaha e aamasieu na e
manata diana hunieu, oto e ne'ieu hunie nga iini nge omu
sai noruto'o aana.
26 Oto nou leesie walu ola ko aasa aana maholo ie, na
aena urine, nge nou lo'onga'inie uri e diana hunie omu ke
ii'o mola mala omu ko ii'o si'iri.
27 Mala uri o ko tola hu'e oto, o ke su'uri sikaa lo'u hu'e
i'oe. Mala uri o ka'a tola hu'e ue, o ke su'uri lo'ohie lo'u nga
iini.
28 Ta'e ma'alana ke urine, mala uri o ko sare tola hu'e, e
diana mola, nga ooraha'aanga ha'ike. Na mala uri nga keni
raori'i ko to'o poro, e diana no'one mola. E ka'a ooraha'aa
ike ni urine. Ta'e omu ke saie mola uri mo iini nge kire
ko ha'aruru, kire kei deu oodoie mo aasanga i laona mau-
meuringe ienini. Na nou sere'inie ke aasa urine huni'omu.
29 No ko ere urine, maeni eesiku maa'i, aana kele maholo
o'oru'e oto mola e si oore. Oto aehota si'iri, omu ke ne'isae
paine mola aana God. Oto mo iini omu tola hu'e, omu ke
su'uri lo'onga'inie ii'o-rurunge mala mei na'ohai ola i'omu.
30 Ilenimwa'enga wa saehuunge wa to'o-olanga ke su'uri
uure honosie nga iini mwaanie asunge nana God.
31 Na mo iini nge kire to'o ola i laona walumalau ie, kire
ke su'uri ne'isae paine haahie to'o-olanga ikire. Ta'e kire ke
mani ne'isae paine mola aana God, aena aana nga taa nge
kolu ko leesie i laona walumalau ie, kara'inie oto kire kei
ei'aa.
32 Oto nou saeto'o aana omu ke su'uri tolahi'e i sulie ta'ena
nga mei ola. Aana nga iini nge e ka'a to'o poro wa ke tola

hu'e, ne'isaenga ingeie mola aana asunge nana a God aena
ko sare ha'asaediana'aa a God.
33 Ta'e iini nge e tola hu'e, ko ne'isae mola aana mo ola
aana walumalau aena ko sare ha'asaediana'aa hu'e ingeie,
34 na ne'isaenga ingeie oto aana e ro mei ola. Ta'e keni nge
e ka'a to'o poro, ko tolahi'e mola aana asunge nana a Aalaha,
aana ko sare niie oto mauringe ni sape na mauriha'ai oto
hunie a God. Ta'e hu'e nge e to'o poro, ko tolahi'e aana mo
ola aana walumalau ie, aena aana ko sare da hunie poro
ingeie ke ilenimwa'e.
35 No ko ere urine huni'omu aena aana no ko sare pe'i'omu
na e ka'a ike huni esuie mo ha'atolanga e aasa. Nou saeto'o
aana mola uri omu ke asuie nga taa e oodo na hunie omu
ke asu nana God hahaiteli.
36 Ta'e mala uri nga iini ko lo'onga'inie uri e ka'a dau
diana hunie keni raori'i e haiholota'i huni ha'aruru pe'ie
aana a keine ko kara'i liue maholo ni to'o-poronga, na
ingeie maraana ko lo'onga'inie mola uri kirerue ke ha'aruru,
nge e diana mola hunie kirerue ke ha'aruru. Nga mei
ooraha'aanga ha'ike i leune.
37 Ta'e mala uri saanau ngeena ko ne'isae maraana hunie
ke uure ma'uta'a mwaanie e ha'aruru, na nga iini e ka'a dau
rarahie hunie ne'isaenga urine, na e saie uri kei lio i sulie
maraana, nge leune e diana mola.
38 Oto iini nge e tola hu'e e dau diana, na iini nge e ka'a
tola hu'e ike e dau diana lo'u liutaa.
39 Na lo'u, hu'e nge e to'o poro ke ii'o ruru tara'asi oto pe'ie
poro ingeie. Ta'e mala uri poro ingeie ko mae, nge e sai to'o
aana lo'u mola ta'ena nga mwane ko saeto'o aana, mala uri
a mwane ngeena no'one ko lulu i sulie a Kraes.
40 Ta'e mala uri a hu'e ngeena ko ii'o mwaakule mola
urine, nge ke si tohungei ilenimwa'e lo'u eena. Ne'isaenga
ineu otona, na nou hiiwalaimoli uri Li'oa Maa'i a God no'one
ko ne'isae urine.

8

Manata-diananga E Hi'e

Lo'u Liutaa Aana Sai-olanga

1 Hoe, no ko sare he'i ere lo'u i sulie mo ngeulaa nge kire
uunu'i oto i saana mo nunui ola. E to'ohuu taane mala
ngaeta mwala ko unu-unue uuri, “Ahutaka kie mani sai ola
mola.” !Ta'e omu ke lio talamiu! Sai olanga e sai da mola
iinoni ke tooha'inie maraana, ta'e manata-diananga nge ko
pe'ikie suli maholo.
2 Mala nga iini ko unue uri e saenanau, e ka'a tohungei
sai diana aana ike ue nga taa e malisine uri ke saie.

3 Ta'e mala nga iini ko manata diana, nge e tohungei sai
ola oto.
4 Oto aapa aana ngaulana mo ngeulaa uunuleni e lae i
saana mo nunui ola, kie saie oto uri nunui ola nga ola
to'ohuu ha'ike, aana kie mani saie oto uri e ta'a-ta'a God
mola.
5 Mwala hunge kire sai paloa mo ola oto hunge ta'au
i Lengi wa mai aano na kire haara'ini'i aana “god” na
“aalaha.”
6 Ta'e ma'alana e urine, kie to'o aana mola e ta'a-ta'a God.
Ingeie oto Aamaka nge e ha'aholaa ta'ena nga ola, na ingeie
oto iini kie ko meu-meuri huni ha'apaina'aa. Na kie to'o
aana mola e ta'a-ta'a Aalaha. Ingeie oto a Jisas Kraes nge
ha'aholalana ta'ena nga ola e lae aana, na aena aana ingeie
mone kie ko si meu-meuri.
7 Ta'e ma'alana e urine, na ahutana mwala ka'a mani sai
diana aana ike leune. Oto wau i na'o ngaeta mwala kire
ko palo-paloa mola mo nunui ola oto tarau. Oto hule mai
si'iri, maholo kire ko ngeue mo ngeulaa urine, kire ko lo'o-
lo'onga'inie mola ue uri mo ngeulaa ngeena mo ola i saana
mo god eero-eero ngeena. Lo'onga'inge ikire e mamaela'a
oto aana e ka'a sada ike pe'ie hiiwalaimolinge ikire, na kire
lo'onga'inie uri mo ngeulaa ngeena ko da kire ko mada'a.
8 Ta'e ngaulaa e ka'a roro'a ike i maana God. Oto ma'alana
uri kie ke ngaue mo ngeulaa ngeena wa ha'ike, kie sa'a aaela
ike aani wa kie ke tarie nga mei ola aani.

9 Ma'alana urine na omu ke lio talamiu mola, mwaanie
asuilana nga taa omu saie e ka'a roro'a ngeena e ha'atataroa
mola mo iini hiiwalaimolinge ikire e ka'a susu, na kire domu
mola i laona ooraha'aa.
10 Omu saie taane mola uri ngaulaa e ka'a tohungei roro'a
ike. ?Ta'e nga taa kei reu mala uri o ko ngeu-ngeu mola aana
nume ni uunu-uunu ola i saana mo god eero-eero? ?Na nga
taa kei reu mala uri nga iini nge hiiwalaimolinge ingeie e
ka'a susu ike aana leune ko leesi'o mola wau? Ingeie ko
unu-unue uri i'oe, o saenanau diana, oto ingeie no'one kei
heimaani'o aana mei ola nge manatana e unue e aaela.
11 Oto urine o kei deu aaelasie mola aasimu. !Iini nge
a Kraes e mae honotana kei maesie saenanaunge i'oe ni
ngeena!
12 Ta'ena nga maholo o ko deu hu'isie aasimu maa'i, aana o
ko ha'a-olaa hunie ke lae aaopa mwaanie nga taa manatana
e lo'onga'inie e oodo, nge o ko deu hu'isie oto a Kraes ni
ngeena.
13 Aena urinena, maeni eesiku, mala uri ngaulana nga mei
ngeulaa ko aaela oto hunie aasiku, nge nou sa'a ngau hikeni

lo'u mala no ko meu-meuri ue, aena aana nou ka'a sare dau
hu'isie ike aasiku hunie ke domu i laona ooraha'aa.

9

A Pol E Nanama No'one Mala Ngaeta Mo Hurula'aa

1 ?Oto e ue maeni eesiku? ?Uri omu ka'a saie ike uri ineu
nou sai esuie no'one ta'ena nga ola a God e toli'aasie hunikie
mo iinoni? !Omu saie taane! Na hule aana omu saie taane
no'one oto uri ineu nga hurula'aa ni ienini. Na lo'u omu
meni saie oto uri ineu nou leesie Aalaha ikie a Jisas aana
maaku. I'omu oto mo tolimaa aana asunge ineu nana a
Aalaha, aana omu ko aehota hiiwalaimoli oto i tehula'ana
asunge ineu.
2 Oto ma'alana ngaeta mwala ka'a si lio saieu mala uri nga
hurula'aa, ta'e i'omu, omu saie taane, aena aana mauringe
haalu i'omu i lalo aana a Aalaha e haata'i diana aana taane
uri ineu nga hurula'aa to'ohuu.
3 Oto mala uri nga mwala kei sare dolosi eeku, ne kei
aalamire mola uuri.
4 No ko esu ke'u oto mala nga hurula'aa. ?Na e ue nou sa'a
unue mwala ke pe'ieu aani ngeulaa?
5 Ngaeta mo hurula'aa lo'u, na mo eesine a Aalaha, na a
Pita, hule aana kire mani toolea mo hu'e ikire pe'ire. ?Oto
e ue aana i'emere'i a Banabas?
6 ?Wa e ue? ?Uri ta'e i'emere'i mola mere sai esu uei to'oha
huni pe'i'emere'i maraamere'i?
7 ?Uri mo ramo kire sai lae mola hunie oohotaa maholo
nga ta'a-ta'a iini huni waaire ha'ike? ?Uri nga iinoni e sai
ha'aweoa mola aana hasilana mo ola e sa'a ngau'i? ?Na
lo'u uri nga iinoni e sai talei ha'a-ha'aweoa mola aani lio i
sulilana mo sipu na e ka'a sai losi susu† ana mwaani'i? !
Ha'ike oto oo'oo!
8 Nou ka'a lae ike mola i sulie lo'onga'inge ni iinoni, ta'e
i sulie mo Ha'atolanga a Mosis no'one e ere i sulie ta'a-ta'a
taungei ola urine.
9 Iau, uusulana e lae i laona Ha'atolanga a Mosis uuri,
*Mwaanie o pwesu honosie wawana puluke maholo ko esu
namue i laona hohola i'oe. Diutronomi 25:4* ?Oto e ue? ?Uri
a God e ne'isae paine mola aana mo puluke aana maholo e
ha'a-uuresie mei ha'atolanga ngeena?
10 ?Wa e ue? ?Uri a God e ka'a ere ike i sulikie no'one
aana maholo ko ere urine? Iau. Aana iinoni ko hesie hohola
na iini ko hikie mo ngeulaa, kirerue mani hiiwalaimoli uri
kirerue kei meni hikana taane nga taa kirerue weo aana.

---

† **9:7** 9:7 Aana tolahana mo Jiu kire sai losi susu no'one mwaanie mo sipu huni inuhi'i, mala kolu saie mwala si'iri kire sai losi susu mwaanie mo puluke.

11 I'emere'i a Banabas mere hasie taane oto hue-huana
maurihe huu i laona manatamiu. Oto e malisine uri omu ke
pe'i'emere'i lo'u aana nga mo ola huni pe'ie mola mauringe
aana sapemere'i.
12 Ngaeta mwala ka'u kire sai tola ola urine mwaani'omu.
Oto i'emere'i na e urine no'one mola, na hule aana e
malisine uri mere ke roro'a lo'u liutaa aana mwala ngeena.
Ta'e i sulie mere ka'a nine aani te'urine ike, oto aana
ma'alana walu ola ko aasai'emere'i, mere ka'a sare aapwasu
ike aani. Mere ka'a saeto'o aana ike nga mei ola ke liu
honosie lo'u Tataroha Diana i sulie a Kraes.
13 Omu saie taane oto uri mwala kire ko esu i laona Nume
Maa'i, kire sai toolea mola mo ngeulaa i Nume Maa'i ngeena.
Na mo iini ko uunu-uunu ola i lengine ora ni uunu-uunu,
kire sai toolea no'one mola nga mo kele aapai ola aana mo
uuraa'inge ikire ngeena.
14 Oto e urine no'one mola aana mo iini ko taroha'inie
Tataroha Diana. Aana a Aalaha e unue oto uri mo iini nge
kire ko taroha'inie Tataroha Diana, e malisine oto uri kire
ke waaire haahie mei esunge ngeena.
15 Ta'e ma'alana e to'ohuu taane oto urine, no ko tohala'i
mola aana uri nou ka'a toolea ike ta'ena nga mei ola
mwaani'omu. Oto ie nou ka'a uusu-uusu ike hunie omu ke
nii-nii nekue urine. !Nou sere'i! Aana e lai diana hunieu
uri hunie ne ke mae oto, ta'e nga iini eemiu ke su'uri unue
uri no ko esu mola huni to'oha. Mala uri omu ko ere urine,
nge omu ko da uri tooha'inileku ke totowai mola.
16 Ta'e e ka'a malisine ike uri ne ke tooha'inieu aana nou
taroha'inie Tataroha Diana, aena aana nga iini taane ni e
dau rarahieu huni esu urine. Oto kei tohungei aaela oto
hiito'o hunieu mala uri nou ka'a taroha'inie Tataroha Diana.
17 Na mala uri ineu maraaku ne ke lio hilisie mei esunge
ienini, ha'alaa waaiteku kei lae oto hunieu. Ta'e aena aana
nou ka'a lio hilisie ike, nge no ko esuie mola nga taa a God
e dau rarahieu hunie.
18 ?Oto nga waaite uri taa nge ne kei toolea aana asunge
ienini? Waaiteku nge oto mola ie, saemangonga. No ko
tohungei saemango aana no ko nii mwaakule aana Tataroha
Diana hunie ahutana mwala. No ko taroha'i hunire na nou
ka'a haata'inie ike nanamanga nou to'o aana huni toolea nga
mei ola mwaanire.
19 Nga iini e ka'a aalaha ike haahieu mala ineu koni-
konihe ingeie, ta'e ma'alana e urine, nou toli'aasieu mola
hunie ne ke asu mala koni-konihe nana ahutana mwala.
No ko deu urine huni hu'isie mwala hunge hunie kire ke
hiiwalaimoli aana a Jisas.
20 Maholo nou esu pe'ie mo Jiu, nou ii'o mola mala ngaeta
mwane ni Jiu huni da kire ke hiiwalaimoli. Na ma'alana

nou ka'a ii'o oto i mamalutana mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e
maholo nou esu pe'ie mo Jiu i mamalutana mo Ha'atolanga
a Mosis ngeena, nou ii'o oto no'one mala ikire hunie ne ke
pe'ire hunie kire ke hiiwalaimoli.
21 Na lo'u maholo nou esu pe'ie mo iini nge ikire nga mo
Jiu ha'ike, nou ii'o oto no'one mala ikire nge kire ka'a ii'o
i mamalutana mo Ha'atolanga a Mosis hunie ne ke pe'ire
hunie kire ke hiiwalaimoli. Na leune e ka'a lo'onga'inge ike
aana uri nou waelie ha'atolanga a God, aana no ko lulu i
sulie taane mo ha'atolanga a Kraes.
22 Na maholo nou ii'o pe'ie mo iini nge ko lulu i sulie
mola mo ha'atolanga ni iinoni aana hiiwalaimolinge ikire
e mamaela'a, nou ii'o no'one mala ikire hunie ne ke pe'ire
hunie kire ke hiiwalaimoli to'ohuu. Oto nou ii'o oto i
sulie ahutana mo tolahai iinoni nge kire to'o aani huni deu
aahonga huni pe'ire hunie kire ke to'o aana maurihe huu.
23 No ko eu'esuie ue mo olana hunie Tataroha Diana
taroha'inilana ke lae tara'asi, na hunie ke mwada'usieu
hunie ne ke toolea ha'adiana'anga mwaanie Tataroha Diana.
24 Oto omu ke saie, ma'alana mwala hunge kire ko heli
aana hurunge, ta'e ta'a-ta'a mwane mola kei toolea waaite.
Oto ahutemiu, omu ke huru diana hunie omu ke toolea
waaitemiu.
25 Ahutana mwala nge kire ko sare hali aana hurunge,
kire kei haro dau aakau aana sapeda, hunie sapeda ke
mwarohi huni huru. Ta'e dau-aakaunge ikire ngeena mola
huni toolea waaite aana rorodara kei ei'aa mola. Ta'e ikie,
nge kie ko huru huni toolea waaite aana rorodara nge kei
ii'o huu.
26 Oto aena urinena, nou ka'a talei huru heiliu ike mola,
ta'e no ko huru oodo-oodo mola hunie leu nge iinoni kei
hola'i lai hule aana kei toolea waaite. Oto mala mwane hai-
heiseuni ko sare a'aila'asie maelonga ingeie, nge ineu no'one
nou sa'a talei kumu ta'ewau ike.
27 Oto no ko deu rarahie sapeku maraaku hunie ke lae i
sulie ne'isaenga ineu, mwaanie da maholo nou taroha'inie
Tataroha Diana hunie ahutana mwala, oto puriha'ana no ko
si mamaela'a mola.

10

Sisihonga Mo Jiu E Ha'apasulikie

Mwaanie Hari-hunilana

Mo Ola Ni Welumalau

1 Maeni eesiku maa'i, saeku uri omu ke aamasito'o ka'u
aana mo weuwaka nge kire lulu i sulie a Mosis wau i na'o.
Maholo kire iisitaa ka'u mwaanie Ijip, ahutada kire mani

o'o'o i mamalutana mei uuru a God e ha'atolaa mai huni
na'oda, na kire mani liu holosie Aasi Nonoro'a mola aana
ae'aeda.
2 Oto aena aana kire lae i sulie a Mosis i mamalutana mei
uuru ngeena maholo kire liu holosie aasi, nge kire lado pe'ie
a Mosis eena, mala ikie no'one kie lado pe'ie a Kraes aana
loto-maa'inge.
3 Ahutada mango, kire mani ngeu-ngeu no'one aana
ngaulaa nge a God e niie ada.
4 Na ahutada, kire mani inu-inu no'one mala ikie aana
wai nge a God e niie ada. Wai ngeena e maau mei mwaanie
hau nge a God e niie huni lae-lae pe'ire, na hau ngeena
oto a Kraes maraana, aana ingeie oto ni e ii'o pe'ire huni
ha'angaue mauriha'ada.
5 Ta'e ma'alana e tohungei ha'adiana'aa ahutada ka'u
urine, toota'i iini aada mola kire to'ohie saena a God, ta'e
hungelada a God e tatanga'inie mola mo rae aada i laona
hanuesala.
6 Oto walu ola ienini domana uri nga mo ha'apasunge
mola hunikie, mwaanie uri kie talei sae-saehanalie mola mo
ola aaela mala kire dau-deu'ine.
7 Oto omu ke rohu mwaanie palolana mo god eero-eero,
mala ngaeta mo iini aada e dau-deu'i maholo kire paloa
nunune puluke nge a Eron e asuie. Aana Uusu-uusu Maa'i
e unue uuri, *Mwala e ii'o i aano huni esuie ngauhe, oto kire
si ta'ela'i lo'u huni mao oto mala mo pu'o.* *Eksodas 32:6*
8 Na ikie, kie ke su'uri mai-mesi oto mala ngaeta mo iini
aada kire masi ke'u. A God e ha'aloire na e ro aawalai sinola
mwana oolu aada e mae mola i laona ta'a-ta'a hai dinge.†
9 Kie ke su'uri ha'angai-ngeie† a Aalaha mala ngaeta mo
iini aada e ha'angai-ngeie ka'u, nge a God e uusunge'inie mo
mwaa huni horo maesire.
10 Na omu ke su'uri upwe-upwesie a God mala ngaeta mo
iini aada e upwe-upwesie ka'u, na aena leune nge a God e
si uusunge'inie ensel ni horonga i matolada.

---

† **10:8** 10:8 Sa'a mola a Pol e sapeie mo iini kire mae aani naihi nge Eksodas 32:28 e unue, pe'ie mo iini kire mae aana mei maelaa aaela nge Eksodas 32:35 e unue, oto e hule aana 23,000 mala e unue ngeena. † **10:9** 10:9 Mala uri kie ko esuie nga taa a God e uure honosikie mwaanie, nge kie ko ha'angai-ngeie a God na kie ko oohongi aaelasie oto eena, aana kie ko lupwe'i deu rarahie huni haata'inie nanamanga ingeie aana tala e ka'a saeto'o aana. Leesie Eksodas 17:7 na Matiu 4:5-7. Kie sai oohongi aaelasie a God no'one maholo kie ko heitohea a God huni lae i sulie mo god eero-eero, aana a God e sai heota'inikie to'ohuu. E sere'inie uri kie ke palo-paloa lo'u nga god aaopa. Leesie Eksodas 34:14 na Sam 78:56-58. Ta'e mala uri kie ko esuie nga taa a God e unue hunie kie ke asuie, nge a God e saeto'o aana kie ke oohongie urine aana saena mola huni ha'adiana'akie mala e haiholota'i huni esuie. Leesie Malakae 3:10.

11 Walu ola ienini e rau aada huni ha'apasulikie mo iini kie
ko meu-meuri ue si'iri aana mo dinge ooreta. Na uusuleni
e lae oto huni ha'ananaukie.
12 Aena urinena, maeni eesiku, mala nga iini ko unue
uri ko uure ma'uta'a oto, nge ke tohungei lio talana oto
mwaanie e ooraha'aa mala mo weuwaka i na'o.
13 Ahutana mo malaahonga nge ko hite-hite aamu ngeena,
taungei ola oto e sai hite mola aana ta'ena nga iinoni ni
ngeena. Ta'e a God ko deu mola i sulie haiholota'inge ingeie,
na e sa'a tohungei toli'aasie ike uri malaahongalamu ke
lae liue nga taa o sai uure honosie. Aena urine, maholo
malaahongalamu ko lae, nge a God kei haata'inie tala huni'o
mwaanie takalonga ngeena, na kei pe'i'o taane hunie o ke
uure a'aila'a honosie ooraha'aa.

Mwaanie O Tarakonie

Ngau-maa'inge Pe'ie

Uunu-olanga I Saana Mo Aakalo

14 Aena urinena, maeni eesiku maa'i, omu ke
kineta'ini'omu mwaanie palolana mo god eero-eero.
15 No ko ere pe'i'omu oto mala no ko ere hunie mo iini e
saenanau ni ie. I'omu maraamiu omu ke si leie nga taa no
ko unue ie.
16 Kao-kao nge kie ko inu-inu waen aana i laona ngau-
maa'inge na kie ko paa-paalahea God haahie, maholo kie ko
inu aana kao-kao ngeena, kie ko meni ado oto aana apune a
Kraes. Na mei ngeulaa nge kie ko nisie, aana maholo kie ko
ngeue, kie ko meni ado oto aana sapena Kraes ni ngeena.
17 Aena aana e ta'a-ta'a ho ngeulaa mola, nge ma'alana kie
ke hunge lo'u uri taa, ta'e kie ne'ie e ta'a-ta'a mei sape mola
ni ngeena, aena aana kie ko meni ngeue mola e ta'a-ta'a mei
ngeulaa ngeena.
18 Omu ke lo'onga'i ke'u i sulie mwala ni Israel. Mo iini
nge kire ko ngeue nga taa nge niilana e lae hunie a God,
kire ko meni ado oto aana uunu-olanga ngeena pe'ie a God
eena.
19 ?Oto e ue? ?Uri no ko unue uri uuraa'inge mei ola e
tohungei roro'a? ?Na uri mo nunui ola ngeena ni oto mo
tohungei ola?
20 !Ha'ike! Maholo mo pu'o kire ko uunu ola, nga taa nge
kire ko uunue ngeena, kire ko uunue oto mola i saana mo
li'oa aaela. Kire ka'a uunue ike i saana a God. Oto nou ka'a
saeto'o aana ike uri omu ke ado aana nga mei ola pe'ie mo
li'oa aaela.
21 Omu sa'a inu ike aana kao-kao a Aalaha na omu sa'a
inu ike no'one aana kao-kao mo li'oa aaela. Omu sa'a ngau

ike no'one pe'ie a Aalaha na omu sa'a ngau ike no'one pe'ie
mo li'oa aaela.
22 Mala uri omu kei ngeu pe'ie mo li'oa aaela urine, omu
ko da mola uri a God ke heota'ini'omu ni ngeena. ?Uri
omu sai uure a'aila'a mola honosie ha'aloinge nge a God
kei ha'aloi'omu aana?

Kie Ke Lo'o-lo'onga'inie No'one

Ngaeta Mwala, Na Mwaanie Kie

Asuie Malaahonga Hunire

23 Ngaeta mwala ko unu-unue uuri, "Nga mei ola e ka'a
aapu ike hunieu." Ta'e no ko unue uri ngaeta mo ola kire
sa'a da ike nga mei ola diana. Na ngaeta mo ola kire sa'a
pe'ie ike mo iinoni.
24 Oto e ka'a diana ike uri hunie kie ke lo'o-lo'onga'inikie
mola maraaka, ta'e uri kie ke lo'o-lo'onga'inie nga taa nge e
diana huni pe'ie ngaeta mwala.
25 Oto aapa hatarie dolosinge i'omu ngeena, e ka'a aapu
ike na omu sai ngeue mola ta'ena nga mei ngeulaa omu ko
lio oodoie i laona uusi'e. Na mo taungei ola urine omu ke
su'uri aapwasu ni dolosie lo'u uri kire uunu'i i saana mo
li'oa aaela wa ha'ike.
26 Aana oto mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri,
Walumalau ienini oto pe'ie walu ola i lalo aana, mo ola a
Aalaha hali'ite. *Sam 24:1*
27 Na lo'u, mala uri nga iinoni ni pu'o ko haarai'omu huni
lai ngeu pe'ie, na uri omu ko mwa'e-mwa'e ni lae, oto nga
taa ko niie amiu, omu ke hele aana mola na omu ke su'uri
dolosi lo'u i sulie.
28 Ta'e mala uri nga iini ko unue huni'omu uuri, "Mo
ngeulaa kire uunu'i i saana mo god eero-eero ni ngeena,"
nge omu ke su'uri ngeue mo ngeulaa ngeena, mwaanie omu
waelie mei ne'isaenga iinoni nge e unue leune huni'omu.
29 Oto ma'alana uri omu ko lo'onga'inie nga mei ola e ka'a
aaela ike aana omu kei ngaa mo ngeulaa ngeena, ta'e omu ke
kineta'inie hiinge iinoni ngeena nge e unue leune huni'omu.
Ta'e ohe nga iini eemiu kei unue uuri, "!Ha'ike eena! ?Uri
nou sa'a asuie ike nga taa e kohi mola hunieu, aena aana
mwane aaopa e unue uri e aaela?
30 Nou paalahea God haahie mo ngeulaa ngeena. ?Oto
e ue nge ngaeta iini ko si maaleledieu haahie mei ola nou
paalahea oto a God haahie?"
31 Ta'e e uuri mola, ma'alana omu ko ngeu wa omu ko inu
wa omu ko esuie lo'u ta'ena nga mei ola, ta'e omu ke asui'i
mola huni ha'amanikulu'aa a God.

32 Na omu ke su'uri ha'atataroa ngaeta mo iini, ma'alana
mo Jiu, wa mo iini nge ikire mo Jiu ha'ike, wa mo iini aana
soihaada'inge a God.
33 Na omu ke lae i sulie tolahaku, aana no ko sare
pe'ie ahutana mwala aana ahutana walu ola no ko esui'i,
aena aana nou ka'a lo'onga'inieu ike maraaku, ta'e no ko
lo'onga'inie no'one ngaeta mo iini hunie ne ke pe'ire hunie
a God ke ha'a-uurire.

11

Mo Mwane Na Mo Keni

Ke Mani Ii'o Ni Ha'ama'unge

Maholo Kire Ko Rihunge'i

1 Oto omu ke lae i sulie tolahaku mala ineu no ko lae i
sulie tolahana a Kraes.
2 Na no ko lahe'omu aena omu ko aama-aamasito'o aaku
taraure'i taane, na omu ko lae-lae i sulie mo ha'a-uusulinge
nge nou nii'i huni'omu.
3 Ta'e ngaeta mei ola lo'u saeku hunie omu ke saie. A
God e ii'o mala ingeie pwaune a Kraes, na a Kraes e ii'o
mala ingeie pwaune mwane, na mwane e ii'o mala ingeie
pwaune keni.†
4 Oto mwane nge ko aarenga'i wa ko unu tahanga'inie
walana a God na e ha'a-apaa iihune pwaune, nge ko
ha'amasaa a Kraes. †
5 Na keni nge ko aarenga'i wa ko unu tahanga'inie walana
a God na iihune e ka'a ii'o haahie pwaune nge ko ha'amasaa
poro ingeie. Nga taa a keni ngeena e asuie e sada mala keni
nge e suhi kokolu aana pwaune.
6 Ta'e e ne'i ola ni masanga hunie keni ke suhi kokolu
aana pwaune wa ke pala o'oru'e aana iihune. Oto mala uri

---

† **11:3** 11:3 Mwala aana pongine a Pol Hurula'aa kire unue uri pwa'ui ola mei ola nge ko hele lokoa ta'ena nga sasarai ola aana sape, na ko niie mauringe hunie ta'ena nga ola aana sape. Aahu'i ne'isaenga aana pwa'ui ola nge a Pol ko ere i sulie e lae oto aana lio i sulinge urine, na e ka'a ike uri pwa'ui ola ngeena ko aalaha mola haahie sapena. † **11:4** 11:4 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu, na ohe ne'isaenga aana mo tatala 4-7 e lae uuri, “Oto mwane nge ko aarenga'i wa ko unu tahanga'inie walana a God na e aaluhi haahie pwaune nge ko ha'amasaa a Kraes. Na keni nge ko aarenga'i wa ko unu tahanga'inie walana a God na e ka'a aaluhi ike haahie pwaune, nge ko ha'amasaa poro ingeie. Nga taa a keni ngeena e asuie e sada mala keni nge e suhi kokolu aana pwaune. Na mala uri nga keni e ka'a aaluhi haahie pwaune, nge e adona ke pala o'oru'e mola aana iihune. Oto aena mei ola ni masanga aana keni kei suhi kokolu aana pwaune wa kei pala o'oru'e aana iihune, nge e diana hunie a keni ngeena ke aaluhi haahie pwaune. Ta'e e ka'a diana ike hunie mwane ke aaluhi haahie pwaune, aana mwane ingeie oto nunune a God na manikuluha'ana a God.”

iihune nga keni e ka'a ii'o haahie pwaune, nge ke ii'o ka'u
mola urine hunie iihune pwaune ke apa.
7 Ta'e e ka'a diana ike hunie mwane ke ha'a-apaa iihune
pwaune, aana mwane ingeie oto nunune a God na manikuluha'ana a God. Ta'e hu'e nge manikuluha'ana poro ingeie.
8 Kie saie oto urine aana mwane e ka'a lae ike mai
mwaanie keni, ta'e keni nge e lae mai mwaanie mwane.
9 Na a God e ka'a ha'aholaa ike mwane aena aana uri e
saeto'o aana hunie ke pe'i-pe'ie keni, ta'e e ha'aholaa keni
aana e saeto'o aana uri hunie ke pe'ie mwane.
10 Oto aena urinena, na i tehula'ana mo ensel, nge mo keni
kei to'o aana nga tolimaa aana nanamanga i pweude.†
11 Aana ma'alana ke urine lo'u, ta'e ikie, mo iini kie ii'o oto
pe'ie a Jisas Aalaha ikie, kie ka'a sai uure maraaka ike. Keni
ka'a sai ii'o aaho'a ike aana mwane, na mwane ka'a sai ii'o
aaho'a ike aana keni.
12 Aena aana ma'alana keni ha'aholalana e lae taane
mwaanie sapena mwane, ta'e ahutana mo mwane ko hute
mai welumalau kire ko hute mola aani keni. Na a God oto
iini ko esuie ahutaka, mwane na keni, na lo'u ahutana mo
ola.
13 I'omu oto maraamiu nge omu ke si lo'onga'i i sulie ohe
e diana taane wa ha'ike hunie keni ke aarea God i matolana
mwala na e ka'a ha'a-apaa iihune pwaune.
14 Omu meni saie taane uri mwane ko ha'a-apaa pwaune
e ka'a lio diana ike.
15 Na omu meni saie lo'u uri keni nge ko ha'a-apaa pwaune
e lio diana liutaa, aena aana a God oto e niie hunire uri
iihude ke tewa huni eeluhi haahie pwaude.
16 Ta'e mala uri nga mo iini hikemiu ko sare ere haitelili
haahie leune, nga taa nou sai unue huni'omu mola uuri,
i'emeelu mo hurula'aa na mo soihaada'inge a God aana mo
huilume hai aaopa'i melu ka'a to'o aana ike lo'u nga tala
aaopa huni lae i sulie aani palonga.

Mwaanie O Ngeu Te'u-te'u

Aana Ngau-maa'inge
MATIU 26:26-29; MAK 14:22-25; LUK 22:14-20

17 Oto aana mo hatonga'inge ineu huni'omu ienini, nou
ka'a lahe'omu ike, aena aana mo lokonga i'omu ka'a
tohungei pe'ie ike mwala, ta'e ko waelire mola.

---

† **11:10** 11:10 Nga iini e ka'a tohungei saie nga taa mei wala "tolimaa aana nanamanga" ngeena ko ere i sulie, wa e ue tatala ienini ko ere i sulie mo ensel. Ohe mei wala nanamanga ngeena ko ere i sulie nanamanga mo keni kire to'o aana no'one huni aarenga'i na huni unu tahanga'inie walana God. Na ohe tatala ienini ko ere i sulie mo ensel aena aana a God e uusunge'inire huni pe'ikie i sulie nga taa kie sukaa aana mo aarenga'inge ikie.

18 Eetana nga mei ola, nou rongoa uri maholo omu ko loko
mala nga soihaada'inge, omu ko oopa-oopa mola, na leune
nou hiiwalaimoli uri e kele to'ohuu ka'une.
19 Sa'a mola mo oopanga ngeena ko haata'i diana aana
taane mo iini ko lulu i sulie a God to'ohuu, na mo iini ko
lupwe'i deu-deu mola.
20 Aana maholo omu ko loko hunie ngau-maa'inge a
Aalaha, omu ka'a tohungei esu diana aana ike i sulie
tolahana.
21 Maholo omu ko loko, nga iini ni e ngau-ngeu oto mola
mala saena, na omu ka'a sare maa'oohie ike lo'u ngaeta mo
iini. Oto ngaeta mo iini ko ngeu pe'i inu-inu, hule aana kire
ko mehiri oto, ta'e ngaeta mo iini kire ko hiolo mola.†
22 ?Uri omu ka'a to'o nume ike huni ngeu-ngeu na ni inu-
inu aana? ?Wa omu ko sare maaleledie mola soihaada'inge
a God na huni ha'amasaa mola mo iini nge nga mei ngeulaa
ha'ike ada? ?Oto nga taa nge omu ko lo'o-lo'onga'inie uri ne
ke unue huni'omu? ?Uri ne ke lahe'omu? !Ha'ike oto oo'oo!

23 Aana mei ha'a-uusulinge nge nou niie huni'omu i sulie
ngau-maa'inge, nou toolea mwaanie a Aalaha. Oto aana hai
rodo nge pwelolana Aalaha ikie a Jisas e lae, e hele aana ho
bred,
24 e ere ni paalahenga, ko si nisie, na ko te'uri, “Hasi'oku
oto ienini nge toli'aasilana e lae i tehula'amiu. Omu ke
tete'urine, huni aamasito'onga aaku.”
25 E urine no'one lo'u i purine ngaunge, e hele aana lo'u
kao-kaoi waen, na ko te'uri, “Apuku oto ienini nge ko ha'a-
oaie haiholota'inge haalu a God ko esuie pe'ie mo iinoni
ingeie.† Omu ke tete'urine aana ta'ena nga maholo omu ko
inuhie huni aamasito'onga aaku.”
26 Oto ta'e-ta'ena nga maholo omu ko ngaa mei ngeulaa
ienini na omu ko inu aana kao-kao ienini, omu ko unu
haada'i aana Tataroha Diana uri a Aalaha e mae honotaka
ni ngeena, lai hule aana kei ooli lo'u mei.

27 Aena urinena, ta'ena nga iini ko ngeu te'u-te'u aana
mei ngeulaa a Aalaha wa ko inu te'u-te'u aana kao-kao
ingeie, iini urine ko deu roro'anga oto hunie maraana aana
e ne'isae uri maelana a Aalaha nga mei ola mwaakule mola.

---

† **11:21** 11:21 Maholo kire hele aana ngau-maa'inge wai na'o, kire ka'a ngaue mola ta'a-ta'a ho ngeulaa na ta'a-ta'a mai inunge aani waen. Ta'e ngau-maa'inge kire ko esuie, kire ko meni tola ngaulaa huni esuie ngauhe paine na huni ha'a-adoa mwala aani. † **11:25** 11:25 Mala a Jisas e ka'a mae ike, nge mo heiholota'inge diana a God sa'a to'ohuu ike hunikie. A God e sai ha'adiana'akie mola aena aana a Jisas e toolea ha'aloinge aana ooraha'aa ikie. Oto aena ngeena kie sa'a mae ike, ta'e mo heiholota'inge diana a God ke oa hunikie.

28 Aena urine ta'ena nga iinoni ke haro leie ii'olana ka'u
maraana hola'ina'o, ha'alaa ke si ngeu aana mei ngeulaa
ngeena na ke inu aana kao-kao ngeena.
29 Aana mala uri nga iini ko talei ngeue mola mei ngeulaa
ngeena na inu aana kao-kao ngeena, ta'e e ka'a lio saie ike
uri leune oto sapena a Aalaha, iinoni ngeena ko esuie mola
leinge hunie maraana.
30 Aena urinena ka'u mo iini hunge aamiu kire ko
maelaa'a na kire ko mamaela'a na ngaeta mo iini kire ko
mae oto no'one.
31 Mala uri kie kei hola'i lei diana aana ka'u tolahaka
maraaka, nge a God e sa'a roro'a leikie oto oo'oo.
32 Ta'e maholo a Aalaha ko leikie wa ko ha'aloikie ko esu
urine hunie leilaka ke su'uri lae tararuru lo'u pe'ie leilana
mo iinoni ni ooraha'aa hunie maenga.
33 Aena urinena, maeni eesiku maa'i, maholo omu ko ruru
mei huni ngeu aana ngau-maa'inge a Aalaha, omu ke maa-
maa'oohi'omu heiliu.
34 Na mala uri nga iini ko hiolo, nge ke hola'i ngeu oto
wau i nume ingeie, mwaanie a God e lei'omu haahie tolahai
ngeunge aaela ngeena aana maholo omu ko meni ngeu
tararuru.
Na ne ke si ha'a-oodohie ngaeta mo ola lo'u aana maholo
ne kei lae wau i seemiu.

12

Li'oa Maa'i Ko Niie

Nanamanga Hunikie

Hunie Kie Ke Pe'ikie Hailiu

1 Oto maeni eesiku maa'i, saeku hunie omu ke sai diana
aana walaimolinge i sulie mo niinge ni Li'oa Maa'i nge omu
dolosi ke'u i suli'i.
2 Omu saie taane uri maholo omu o'o'o ni pu'o ue, kire
na'omiu huni talei lae-lae mola i sulie mo tala hunge aaela
huni palo-paloa mola mo nunui ola nge hule aana kire ka'a
sai ere ike.
3 Oto aena urine, nge saeku omu ke sai diana aana uri
iini nge Li'oa Maa'i a God ko ere-ere i lalo aana, e sa'a ere ni
hei uesinge ike hunie a Jisas. Na iini nge Li'oa Maa'i a God
e ka'a ere-ere ike i lalo aana, e sa'a roro'a ni houle'inie ike
uuri, “A Jisas ingeie Aalaha.” †

† **12:3** 12:3 Sailana mo niinge a Li'oa Maa'i ko aehota pe'ie sailana a God nge ko niie mo niinge ngeena. Ngaeta mwala ko sae haahie mola nanamanga ni li'oa, hule aana kire ka'a lio saie ike uri li'oa uri taa nge ko niie nanamanga ngeena hunire. Ngaeta maholo a Pwelu Eero-eero ko lupwe'i niie nanamanga ingeie huni ha'atakaloa mwala. Ta'e sailana nanamanga nge Li'oa Maa'i ko niie kei lae mola i sulie mo iini ko ha'apaina'aa a Jisas hali'ite.

4 Mo taungei niinge ni Li'oa kire hunge na kire mani hei
aaopa'i, ta'e ta'a-ta'a Li'oa mola ni ko nii'i.
5 Mo esunge kire hunge na kire mani hei aaopa'i no'one,
ta'e ta'a-ta'a Aalaha mola ni kie ko eu'esu nana ngeena.
6 Mo saenanaunge ikie hunie asunge na kire mani hei
aaopa'i no'one, ta'e ta'a-ta'a God mola ni ko niie mo
saenanaunge ngeena huni esuie mo taungei esunge hai
aaopa'i urine.
7 Li'oa Maa'i a God ko ha'a-adoa ahutaka aana nanamanga
ingeie hunie kie ke mani pe'i-pe'ie ahutana mo iinoni.
8 Aana e ta'a-ta'a Li'oa Maa'i ngeena mola ni ko niie
nanamanga hunie ngaeta mwala huni unu tahanga'inie mo
wala ni saenanaunge, na ko niie no'one hunie ngaeta mwala
tolaha ni sai-olanga.
9 Na e ta'a-ta'a Li'oa Maa'i ngeena no'one mola nge ko
niie hiiwalaimolinge paine hunie ngaeta mwala, na hunie
ngaeta mwala lo'u ko niie nanamanga hunire hunie kire ke
ha'a-uurie ta'ena nga iinoni mwaanie mo maelaa ikire.
10 Na Li'oa Maa'i ko niie nanamanga huni esuie mo hu'i-
hu'ite hunie ngaeta mwala, na hunie ngaeta mo iini ko niie
hunire nanamanga huni unu tahanga'inie walana God. Na
hule aana ngaeta mo iini Li'oa ko niie nanamanga hunire
huni lio saie mo taungei nanamanga hai aaopa'i, na huni
saie uri kire uure taane mwaanie a God wa ha'ike. Na
hunie ngaeta mwala, Li'oa Maa'i ko niie nanamanga hunire
huni ere aana mo taungei erenga hai aaopa'i. Na lo'u hunie
ngaeta mwala ko niie nanamanga hunire huni ere luhesie
mo taungei erenga urine.
11 Ta'e e ta'a-ta'a Li'oa Maa'i ngeena mola ko niie ahutana
mo niinge ngeena oto i sulie saena maraana, na e mani ha'a-
adokie oto aana mo niinge ingeie.

Ikie Mo Aapai Ola Hunge Aana Ta'a-ta'a Mei Sape

12 Na lo'u, to'omaaie ka'u sapena iinoni. E ne'ie ta'a-ta'a
mei sape mola, ta'e mo aapai ola hunge aana. Oto e urine
no'one aana a Kraes. Aana e to'o aana ta'a-ta'a mei sape
mola, ta'e mo aapai ola hunge aana. Na ma'alana e to'o aana
mo aapai ola hunge aana urine, ta'e e ta'a-ta'a mei sape mola
ni ngeena.
13 Ma'alana uri kie ke ne'ie lo'u nga mo Jiu wa ha'ike, wa
uri kie ne'i koni-konihe wa ha'ike, ta'e a Li'oa Maa'i e toolekie
na e loto maa'i aaka hunie kie ke mani lado oto pe'ie a Kraes
hunie kie ke ne'ie e ta'a-ta'a mei sape. Na a God e niie oto
ta'a-ta'a Li'oa ngeena hunie kie ke mani a'aila'a aana.
14 Oto sapena iinoni e ka'a to'o aana ike mola nga ta'a-ta'a
aapai ola, ta'e mo aapai ola hunge nge aana.

15 Mala uri ae'ae kei unue uuri, “Ineu mone nga ninime
ha'ike, urine nou ka'a uure ike aana sape,” ma'alana e urine,
na e lado ue aana sape.
16 Na mala uri aalinge ke unue uuri, “Ineu mone nga maa
ha'ike, urine nou ka'a uure ike aana sape,” ma'alana e urine,
na e lado ka'u oto aana sape.
17 ?Mala uri ahutana sape ke mani ne'i maa mola, ha'alaa
ke si rorongo uri taa eena? ?Wa uri ahutana sape ke mani
ne'i aalinge mola, ha'alaa ke si no-nonowasu saie walu ola
uri taa eena?
18 Ta'e e ka'a urine ike, aana a God e asuie oto ta'ena nga
sasarai ola aana sape hunie ke ii'o oto mala saena maraana
e hari hunie.
19 ?Mala uri mo sasarai ola aana sape kire ke mani sada
mola, ha'alaa sape ke si uri taa eena?
20 Ta'e e ka'a urine ike, aana ma'alana mo sasarai ola e lai
hunge urine, ta'e e ta'a-ta'a mei sape mola ni ngeena.
21 Oto maa e sa'a te'uri ike hunie ninime, “Nou ka'a saeto'o
aana ike pe'inge i'oe.” Wa uri pwa'uu ke unue hunie e ro
ae'ae uuri, “Nou ka'a saeto'o aamore'i ike lo'u.”
22 Ha'ike oto oo'oo. Mo sasarai ola aana sapeka kie ko lo'o-
lo'onga'inie uri kire ka'a a'aila'a ike, ikire ni oto kie tohungei
saeto'o aani hiito'o.
23 Na mo sasarai ola aana sapeka nge kie ko lo'o-
lo'onga'inie uri kire ka'a adona ike nga mei ola, ikire oto
kie ko tohungei lio i suli diana aani. Na mo sasarai ola nge
kie ko mamasa honosi'i, ikire oto kie sai to'oni diana haahi'i.
24 Ta'e mo sasarai ola nge kie ka'a sai masa ike honosi'i,
nge mo leu urine kie ka'a launi haahi'i ike aana mo to'oni.
Aana a God maraana ni e ladoa ahutana mo kele leu hai
aaopa'i aana sapeka, na e ne'i tararuru eeni oto i sulie hari-
huninge ingeie.
25 Aena urine nge nga mei oopanga ha'ike aana sape,
ta'e ahutana mo sasarai ola hai aaopa'i kire ko meni lo'o-
lo'onga'inire hailiu.
26 Mala uri nga ta'a-ta'a sasarai ola aana sape ko
sapesalu, nge ahutana mo sasarai ola ko meni sapesalu
tararuru oto pe'ie. Na mala uri nga ta'a-ta'a sasarai ola
ha'amanikulu'alana ko lae, nge ahutana mo sasarai ola ko
meni ilenimwa'e tararuru oto no'one pe'ie.
27 Oto e urine no'one aana ahutemiu loko-loko oto sapena
Kraes, na ta'ena nga iini hikemiu e ne'i sasarai ola oto aana.
28 Na i laona soihaada'inge, a God e ha'a-uuresie mwala
huni pe'i-pe'ire hailiu—eetana mo hurula'aa, ruana mo iini
ko taroha'inie walana God, na oolune mo ha'a-uusuli, na
ngaeta mo iini nge a God e niie nanamanga hunire huni

esuie mo hu'i-hu'ite, na lo'u nga mo iini kire sai ha'a-uurie
ta'ena nga iinoni mwaanie mo maelaa ikire, na ngaeta mo
iini kire sai pe'ie kira si'oha'a, na nga mo iini kire saenanau
ni lio i sulie ta'ena nga ola, na nga mo iini kire sai ere aana
ta'ena nga erenga hai aaopa'i.
29 ?Uri ahutaka kie mani ne'i hurula'aa mango? ?Wa uri
ahutaka kie mani to'o aana oto nanamanga huni taroha'inie
walana God, wa huni ha'a-uusuli, wa huni esuie mo hu'i-
hu'ite?
30 ?Wa uri ahutaka kie mani to'o aana oto nanamanga
huni ha'a-uurie ta'ena nga iinoni mwaanie mo maelaa ikire?
?Wa uri ahutaka kie mani to'o aana nanamanga huni ere
aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i, wa huni ere luhesie
lo'onga'inge aana mo teungei erenga urine?
31 Ha'ike, aana mo teungei niinge ni Li'oa kire mani hei
aaopa'i.

E diana liutaa hunie omu ke hari hunie oto to'ohuu mo
niinge e lai peine oto liutaa, ta'e ne ke si haata'inie tohungei
tala aamiu nge e diana lo'u liutaa aana ahutana mo niinge
ngeena.

13

Manata-diananga E Hahu'ei Diana Oto Liutaa

1 Ma'alana uri ne ke talei ere-ere lo'u aani erenga hai
aaopa'i mo iinoni na aana erenga mo ensel, ta'e manata-
diananga e ka'a ii'o aaku, erenga ineu e urihana mola aahuri
ko e'engo wa pelo ko ngara-ngara.
2 Na ma'alana nou sai unu tahanga'inie walana a God, wa
ma'alana ne ke saenanau lo'u aana ta'ena nga ola mumuni,
wa ma'alana uri hiiwalaimolinge ineu ke susu huni lidue
mo toloi henue, ta'e nou ka'a to'o aana manata-diananga,
ineu iinoni mwaakule mola ni ngeena.
3 Ma'alana uri ne ke nii mangoa lo'u to'o-to'olaku huni
pe'ie kira maitale, wa ma'alana uri no ke toli'aasie lo'u
sapeku hunie mo maelonga ke aasieu i laona dunge, ta'e
manata-diananga e ka'a ii'o oto aaku, nge nou sa'a tarie ike
oto nga mei ola aani.
4 Iinoni e manata diana hunie mwala e toli rako na ko
esuie mei sae malumu hunie iinoni. E aasa kei heota'i, wa
kei tooha'i, wa ke ere paine i sulie maraana.
5 Manata-diananga e ka'a ola ike huni ha'amasaa ngaeta
iinoni, wa huni lo'onga'inie maraana, wa huni looha'i
roro'anga, wa huni saewasu oto mola lau-leu.
6 Manata-diananga e ka'a sae-saediana ike haahie aae-
langa, ta'e ko sae-saediana tararuru pe'ie walaimolinge.

7 Iinoni e manata diana hunie mwala e sai lae tara'asi
mola ma'alana nga taa ko reu. Kei hiiwalaimoli, na kei
maa'oohi susuto'o, na kei esu susule'i oto mola.
8 Manata-diananga e sa'a suu ike oto oo'oo. Ta'e mala mo
niinge aani unu tahanga'inilana walana a God, mo ola kei
haro ei'aa mola. Ma'alana mo niinge ni erenga aani wala hai
aaopa'i, mo ola kei haro mango mola. Ma'alana mo niinge
ni saenanaunge i sulie nga mei taa, ta'e kire kei haro mango
no'one mola.
9 Aena aana ahutana mo niinge kie toolea mwaanie Li'oa
Maa'i ngeena, kire mani hesiapa mola. Ma'alana niinge ni
saenanaunge wa niinge huni unu tahanga'inie walana God,
ta'e kire urihana mola mei ola e ka'a ahu ike.
10 Oto maholo mei ola e ahu kei lae mai,† nga taa nge e
hasiapa ngeena kei ei'aa oto.
11 Maholo nou ne'i mwela ue, erenga ineu na sai-olanga
ineu na lo'onga'inge ineu e urihana mola kele mwela mwai-
mwei. Ta'e maholo nou ne'i rato oto ie, nou ka'a urihana
ike lo'u kele mwela.
12 Maholo ienini, saenanaunge ikie aana a God e ka'a to-
hungei peine ike. E urihana mola kie ko lio-lio waranunu'e
aana, mala iiro-iiro e wasa-wasaa'a. Ta'e aana nga maholo,
kie ke si lio saie taane ahutana walu ola oto mola aana
maaka maraaka. Aana maholona nge kie ke si saenanau
diana aana a God oto mala a God e saenanau aaka.
13 Na e oolu mei ola e ii'o huu oto ie—hiiwalaimolinge, na
maa'oohinge susuto'o, na manata-diananga. Ta'e manata-
diananga oto na'ohana e oolu mei ola ngeena.

14

Unu Tahanga'inilana Walana God

E Diana Liutaa Aana Niinge Aana

Mo Erenga Hai Aaopa'i

1 Oto omu ke lulu i sulie mola manata-diananga, na omu
ke hari hunie oto to'ohuu mo niinge ni Li'oa, oto liutaa
niinge aani unu tahanga'inilana walana God.
2 Aana ta'ena nga iini nge ko ere-ere aani erenga hai
aaopa'i, e ka'a ere-ere ike hunie mo iinoni, ta'e ko ere-
ere mola hunie a God. Sa'a mola ko ere-ere taane aana
nanamanga ni Li'oa, ta'e ne'isaenga aana nga taa ko unue e
ii'o mumuni mola.

---

† **13:10** 13:10 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu. Ohe “mei ola e ahu” e ere i sulie oolinge mai a Kraes, wa ohe e ere i sulie tahela'inge nga iini i Lengi, wa ohe e ere i sulie maholo mo hurula'aa kire ha'amangoa mo Uusu-uusu Maa'i. Ta'e aana tatala 12 e kara'i rongo mala ko ere hiito'o i sulie oolinge mai a Kraes.

3 Ta'e iini nge ko unu tahanga'inie walana God ko ere
nana mo iinoni, na ko ere ha'adodoa saeda na ko ha'asusue
hiiwalaimolinge ikire hunie ke a'aila'a.
4 Iini ko ere-ere aana mo erenga hai aaopa'i ko ere
ha'asusue mola hiiwalaimolinge ingeie maraana ni ngeena.
Ta'e iini nge ko unu tahanga'inie walana God e sai pe'ie
hiiwalaimolinge aana ahutana soihaada'inge.
5 Saeku uri ahutemiu omu ke mani ere-ere aani erenga
hai aaopa'i, ta'e oto liutaa nou saeto'o aana uri omu ke to'o
aana niinge huni unu tahanga'inie walana God. Aana iini
ko unu tahanga'inie walana God ko esuie mei ola e hi'e
liutaa aana lo'u iini ko ere mola aani erenga hai aaopa'i.
Aana iini ko ere aana mo erenga hai aaopa'i e sai pe'ie
taane ahutana soihaada'inge mala uri nga iini e ii'o huni
ere luhesie walana, ta'e mala ha'ike, nge nga kele pe'inge
hunie soihaada'inge na ha'ike lo'u.

6 ?Oto maeni eesiku maa'i, mala uri no ko lae mai seemiu
na no ko talei ere-ere mola pe'i'omu aani erenga hai aaopa'i,
uri no ko pe'i'omu taane ni urine? !Ha'ike oto oo'oo! Ta'e
mwaanie uri no ko toolea oto mai nga mo haata'inge uure
mwaanie a God, wa nga mo saenanaunge, wa walana God,
wa nga mo ha'a-uusulinge lo'u, ha'alaa no ko pe'i'omu.
7 E urine no'one aana mo ola e ka'a mauri ike ta'e kire to'o
aawa-aawatani mala au na pasi aawa. ?Mala uri nga iini kei
talei uuhi ta'ewau oto mola aana, kie ke si rongo saie kana
ko uuhie uri taa eena?
8 ?Na mala uri nga iini kei talei uuhi ta'ewau oto mola
aana aahuri, mwala ke si deu aakau hunie asunge uri taa?
9 Oto i'omu na e urine no'one mola. ?Mala uri erenga
i'omu e ka'a matapwa diana, mwala ke si saie nga taa omu
ko ere i sulie uri taa? Walamiu kei lae waeta'i oto mola.
10 Sa'a mola hungelana mo erenga hai aaopa'i kire ii'o
taane i laona walumalau, na kire mani to'o lo'onga'inge
taane aani.
11 Ta'e mala uri nga iini kei ere pe'ieu aana erenga nou
ka'a saie, nge nga diananga ha'ike aana. Mere kei lee-
leesi'emere'i mola mala i'emere'i e ro iinoni aana e ro mala-
malau hai aaopa'i.
12 I'omu na e urine no'one mola. Mala omu ko heri hunie
mo niinge ni Li'oa Maa'i oto to'ohuu, nge omu ke lo'ohie nga
taa kei pe'ie oto ahutana soihaada'inge hunie ke a'aila'a.
13 Aena urinena, iini ko to'o aana niinge ni Li'oa Maa'i
huni ere aani erenga hai aaopa'i ke aitanaie a God hunie ke
niie no'one nanamanga huni ere luhesie nga taa ko unuena.

14 Ineu no'one, maholo no ko aarenga'i aana mo erenga
hai aaopa'i urine, manataku ko aarenga'i taane i sulie hari-

huninge a Li'oa Maa'i, ta'e nou ka'a lo'onga'i ike i sulie
aarenga'inge ngeena.
15 ?Ko urine, nga taa nge ne kei da? Ne kei aarea God aana
erenga ni Li'oa, na ne kei aarea no'one aana erenga ineu
maraaku. Na lo'u ne kei kana ni lahea God aana erenga ni
Li'oa, na no'one aana erenga ineu maraaku.
16 ?Oto maholo omu ko unue paalahenga hunie a God
mola aana erenga ni Li'oa, kei uri taa hunie mo iini nge
kire ka'a rongo saie nga taa omu ko unue ngeena? ?Uri kire
sai paalahea God pe'i'omu, na kire ka'a saie nga taa omu ko
paalahea God haahie?
17 Oto ma'alana uri aarenga'inge i'omu aani paalahenga
hunie a God e lae diana taane, ta'e e ka'a pe'ie ike mo iini
ngeena.
18 No ko paalahea God aana nou sai ere aana mo erenga
hai aaopa'i liutaa aana ta'ena nga iini eemiu.
19 Ta'e ma'alana e urine, maholo no ko loko pe'ie mwala
aana maholo ni palonga, saeku uri ne ke ha'asaire aana nga
lime aata mei wala nge kire sai rongo sai'i, liutaa aana ne
kei unue mola mo sinolai mei wala aani erenga hai aaopa'i
nge kire sa'a rongo sai'i.
20 Maeni eesiku, omu ke su'uri deu mala mwela aana
lo'onga'inge i'omu. Kei lae otoi diana liutaa taane hunie
omu ke ne'i mwela aani esuilana tata'alanga, ta'e aana
lo'onga'inge, omu ke ne'i rato oto.
21 I laona mo Uusu-uusu Maa'i a Aalaha e unue uuri, *Ne kei
ere nana mwala ineu ie aana mo iini nge kire saie mo erenga
hai aaopa'i. Iau, ne kei ere aana ngidune mwala aaopa, ta'e
aana e urine ka'u na kire sa'a sare rongo ike hunie nga taa
no ko unue.* *Aesaea 28:11-12*
22-24 Oto i leune kie sai leesie uri taungei niinge ngeena
huni ere-ere aana mo erenga hai aaopa'i nga tolimaa ni
ngeena hunie mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ike, uri kire
ii'o ue i sinaha mwaanie a God. Ta'e ma'alana e urine,
hungelada sa'a hiiwalaimoli ike. Mala uri ahutana mo iini
aana soihaada'inge ko meni loko na ahutemiu omu ko meni
ere aani erenga hai aaopa'i, na uri ngaeta mo iini e ka'a to'o
aana niinge ngeena wa hule aana ngaeta mwane ni pu'o ko
sili mei, nge kire ke unue mola uri kire leesie ngaeta tolimaa
nge ko haata'inie uri omu ko hero-hero oto to'ohuu.

Oto taungei niinge ngeena huni unu tahanga'inie walana
God, nge nga tolimaa mo iini e hiiwalaimoli kire tohungei
melisine, ta'e mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ha'ike ue. Aena
aana mala uri mo iini e ka'a to'o aana niinge ngeena wa hule
aana ngaeta mwane ni pu'o ko sili mei na ahutana mwala
omu ko meni unu tahanga'inie walana God, nge mo wala

omu ko unu'i ngeena kire ke si da mwala ngeena ke lio saie
mo takalonga ikire. Oto kire kei lo'onga'i i sulie nga taa kire
ko rongoa,
25 oto hule aana mo lo'onga'inge mumuni ikire na kei
maau oto i sinaha. Oto kire kei pouruuru oto i aano i na'ona
a God na kire kei houle'inie oto uuri, “!To'ohuu, a God oto
pe'i'omu i leu!”

Rihunge'inge Ke Lae

I Sulie Ha'a-alaa'inge Aana

Mwaanie Mwala E Taipu'o-pu'o

26 Maeni eesiku maa'i, nga taa nou lo'onga'inie mola uuri.
Maholo omu ko ruru mei hunie aarenga'inge omu ke mani
pe'i. Nga iini e sai kana, na ngaeta iini e sai ha'a-uusuli
aana nga mo ola, na ngaeta iini e sai ladoa nga taa a
God e haata'inie aana, na ngaeta iini e sai ere aana mo
taungei erenga hai aaopa'i, na ngaeta iini e sai ere luhesie
lo'onga'inge aana mo erenga ngeena. Ahutana walu ola
ngeena ke rau oto urine huni ha'asusue hiiwalaimolinge
ikie.
27 Maholo erenga kei lae aana mo erenga hai aaopa'i, nga
ro iinoni mola wa e oolu ni kire kei esuie. Ta'e kire sa'a
mani ere ike aana ta'a-ta'a maholo. Na nga iini kei haro ere
luhesie oto nga taa nge kire ko ere i sulie.
28 Ta'e mala uri nga iini huni ere luhesie mo lo'onga'inge
aana mo erenga hai aaopa'i ngeena ha'ike, nge iini ko
ere-ere ngeena ke ii'o mwa-mwanoto mola. Na ke unu
tahanga'inie mola nana maraana na hunie a God mola ke
rongoa.
29 Na huni houle'inie walana God, nga ro iini mola wa e
oolu ni kire sai esuie, na omu ke mani pwaarongo hunie
nga taa kire ko unue pe'i ne'isaenga diana i sulie.
30 Na mala uri a God ko niie mai nga mei wala hunie
nga iini aaopa nge ko ii'o pe'ire i leune, nge iini ko ere-ere
ngeena ke rohu ke'u.
31 Ke lae mola urine hunie ahutana mo iini kire sare
houle'inie walana God kire sai ere, nga iini ke ere aana nga
maholo, hunie omu ke mani rongo saie mo ha'a-uusulinge
na hunie hiiwalaimolinge i'omu ke a'aila'a lo'u.
32 E sai lae mola urine aena aana Li'oa nge ko pe'ie mwala
huni unu tahanga'inie walana God, ko toli'aasie no'one
hunire uri ikire oto kire ke lio i sulie maholo huni unue
walana God ngeena.
33 Aena aana a God e ka'a saeto'o aana ike uri kie ke
talei deu ta'ewau mola aana mo ola aana soihaada'inge,

ta'e e saeto'o aana uri kie ke mani ii'o hata-hata mola ni
henuelama.
Oto mala i sulie tolahana ahutana mo soihaada'inge,
34-35 maholo omu ko loko huni aarenga'i, mwaanie mo
keni kire talei ere-ere ta'ewau mola. Mala uri kire ko sare
saie nga mei ola, nge kire ke si dolosie mola aana mo poro
ikire aana kire kei ooli mei nume. Aana e tohungei lio aaela
hunie keni ke lai ere i laona lokonga urine. Oto mala mo
Ha'atolanga a Mosis e unue, mo keni ke su'uri ere-ere na
kire ke su'uri ne'i iinoni peine lo'u.
36 ? Wa ohe uri walana God e aehota uure mai
mwaani'omu? ? Wa ohe ta'e i'omu ni mola e lae mai
huni'omu?
37 Mala uri nga iini ko lo'onga'inie uri ingeie oto hurula'aa
a God, wa e to'o aana nga niinge ni Li'oa, nge ke sai diana
aana uri mo ola no ko uusu'i huni'omu ienini walana Aalaha
ni otona.
38 Ta'e mala uri e ka'a sare rongo hunie mo wala ienini,
i'omu no'one omu ke su'uri rongo hunie nga taa ko unu-
unue.
39 Aena urinena maeni eesiku maa'i, omu ke hahu'ei
heri hunie oto to'ohuu nanamanga ngeena huni unu
tahanga'inie walana God, na omu ke su'uri uure honosie
mo iini e to'o aana nanamanga huni ere aana mo erenga
hai aaopa'i.
40 Ta'e ahutana walu ola asuileni ke lae diana na i sulie
tala aani.

15

A Jisas Kraes E Ta'ela'i To'ohuu

1 Maeni eesiku maa'i, no ko sare ha'a-aamasito'o'omu lo'u
mola aana Tataroha Diana nge nou laeliwala ka'u oto namiu
aana, nge omu hele aana oto, na hiiwalaimolinge i'omu e
susu oto i lengine.
2 Tataroha Diana ngeena ha'a-uurilemiu ko lae oto aana,
mala uri omu ko hele susule'i oto aana mala nou laeliwala
namiu aana, na omu ka'a ne'isae rue-rua'a lo'u aana.
3 Aana mo eehu'i ola niilana e hola'i lae hunieu, oto
nou ha'arongo'omu eeni. A Kraes e mae honotana mo
ooraha'aanga ikie, oto mala uusulana e lae i laona mo Uusu-
uusu Maa'i.
4 Na haitolinge'inilana e lae, na a God e ta'e aaliho'i lo'u
aana mwaanie maenga aana oolune nga hai dinge, mala
uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i.
5 Na e haata'i aana a Pita na lo'u hunie ahutana aawalai
hurula'aa mwana rue.
6 Oto e he'i haata'i lo'u i puri aana mo iini hunge. Ngaeta
maholo e haata'i aana e liue e lime tangalai iinoni nge
kire lulu i sulie, na kire mani leesie. Mo iini hunge aana

mwalana kire mauri taane ue si'iri, ma'alana uri nga mo
iini e mae taane oto.
7 Oto e he'i haata'i lo'u aana a Jemes, na lo'u i puri hunie
ahutana mo hurula'aa.
8-9 Oto i purine mo haata'inge ngeena e mango, nge ko si
haata'i ooreta hunieu, ma'alana nou ka'a malisine ke haata'i
hunieu. Mala mwela e ka'a hute aana pongine aana tala
nikana e ka'a lo'onga'inie, ineu no'one nou hute haalu aana
tala aaopa mwala e ka'a lo'onga'inie. Ineu oto nou lai mwei-
mwei liutaa aana mo hurula'aa, aena aana nou teunge'inie
ka'u soihaada'inge a God. Oto nou ka'a malisine ike uri kire
ke saieu aana nga hurula'aa.
10 Ta'e aana niinge ni hahu'ana manata-diananga a God
e lae hunieu mone, no ko o'o'o urine ue ie. Na manata-
diananga a God hunieu e ka'a waeta'i ike taane mola
mwaakule, aana nou lae pe'i esu oto hiito'o lo'u liutaa aada
mo hurula'aa. Ta'e nou ka'a asuie ike taane tohuku, aana
niinge a God mone ko pe'ieu huni esuie leune urine.
11 Na ma'alana uri ineu ne ke asuie lo'u urine wa mo
hurula'aa ke asuie, ta'e e sada mola. Ahutameelu, melu
ko meni taroha'inie mola ta'a-ta'a Tataroha Diana, na iini
ngeena omu hiiwalaimoli oto aana.

Mo Iini Kie Ko Lulu I Sulie A Jisas Kie Kei Ta'ela'i To'ohuu No'one

12 ?Oto mala laeliwalanga ko lae tarau aana uri a God e
ta'e aaliho'i aana a Kraes mwaanie maenga, e ue ni ngaeta
mo iini hikemiu ko he'i unu-unue lo'u uri mo iini e mae oto
kire sa'a he'i ta'ela'i lo'u?
13 Mala uri mo iini e mae oto kire sa'a he'i ta'ela'i lo'u, na
nge a Kraes e ka'a ta'ela'i ike oto mwaanie maenga eena.
14 Na mala uri a Kraes e ka'a ta'ela'i oto mwaanie maenga,
nge nga mei ola hunie melu ke laeliwala aana ha'ike oto, na
i'omu nga mei ola hunie omu ke hiiwalaimoli aana ha'ike
oto no'one.
15 Na leune e aaela oto liutaa aana e si haata'inie oto uri
melu ko eerota'inie mola a God, aana melu ko unue uri e
ta'e aaliho'i aana a Kraes mwaanie maenga. Aena aana e
tohungei aasa hunie a God kei ta'e aaliho'i lo'u aana a Kraes,
mala uri ko to'ohuu mo iini nge kire mae oto kire sa'a ta'ela'i
lo'u.
16 Iau, mala uri mo iini e mae oto kire sa'a he'i ta'ela'i lo'u,
nge a God e ka'a ta'ea ike no'one a Kraes mwaanie maenga.
17 Na mala uri a God e ka'a ta'ea ike a Kraes mwaanie
maenga, nge hiiwalaimolinge i'omu aana e sa'a tarie ike nga
mei ola namiu, na omu ii'o mola ue i mamalutana ooraha'aa.
18 Na lo'u mo iini e hiiwalaimoli nge kire mae oto, kire
mani ei'aa oto.

19 Mala uri ko to'ohuu aana kie sai noruto'o mola aana a
Kraes huni pe'ikie mola aana mauringe aana walumalau ie,
nge kie kei tohungei si'oha'a oto. Na si'oha'anga oto paine
lo'u liutaa aana ta'ena nga si'oha'anga ni ngeena.

20 !Ta'e ha'ike! Walaimolinge oto uri a Kraes e ta'ela'i
mwaanie maenga mala nga haiholota'inge uri hungelana
mo iini e mae oto kire kei haro ta'ela'i lo'u no'one hunie
mauringe huu.

21 Aana tala ni maenga, ta'a-ta'a iinoni mola e toolea mai.
Oto e urine no'one lo'u aana tala hunie ta'ela'inge e si lae
mai mola i tehula'ana e ta'a-ta'a iinoni.

22 Oto mala ahutana iinoni ko mae-mae aena aana ii'onga
ikire e urihana a Adam, e urine lo'u no'one hunikie mo iini
kie ko ii'o-ii'o mala a Kraes, aena aana ikie, kie kei ta'ela'i
no'one i tehula'ana a Kraes.

23 Ta'e nga iini ni e lae-lae oto i sulie maholo ingeie. A
Kraes oto e hola'i ta'ela'i mwaanie maenga, na maholo kei
ooli lo'u mei, nge ikie mwala ingeie kie ke si ta'ela'i lo'u.

24 Oto puriha'ana ha'alaa nge ha'amangolana walumalau
kei hite, maholo a Kraes kei ha'amangoa ahutana mo aala-
hanga aaopa, na mo inemauri aaopa, na mo nanamanga
aaopa. Mango urine, nge a Kraes ke si toli'aasie Aalahanga
hunie a God Mama'a.

25 Aana a Kraes kei haro aalaha ka'u pe'i hele tolingie mo
maelonga ingeie, lai hule aana ahutada mango-mango kire
kei ii'o oto i hahana nanamanga ingeie.

26 Na maenga oto maelonga ooreta huni seu aasie.

27 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue hunie a God uuri, *O
ne'ie ahutana walu ola i hahana nanamanga ingeie. Sam
8:6* Ta'e a God maraana ha'ike taane i hahana nanamanga
ingeie, aena aana ingeie mola nge e ne'ie walu ola i
mamalutana a Kraes.

28 Oto maholo ahutana walu ola kire kei ii'o oto i hahana
nanamanga a Kalena God, nge ingeie ke si ne'ie maraana i
hahana nanamanga a God, iini nge e niie nanamanga hunie
haahie ahutana walu ola. Na aana tala ngeena, ta'e a God
mola nge kei to'o aana nanamanga haahie walutana nga ola.

29 Lo'onga'i ke'u i sulie mo iini nge kire ko loto maa'i
oolitana mo iini kire mae oto. Kire hiiwalaimoli takalo uri
mo iini kire loto maa'i oolitada urine kei lae no'one ta'au
i Lengi. Ma'alana kire hiiwalaimoli takalo urine, ta'e aana
ngaeta tala kire liu'omu mola aana kire ka'a ne'isae rue-

rua'a ike i sulie ta'ela'inge mwaanie maenga.†

30 ?Na mala uri mo iini kire mae oto sa'a ta'ela'i ike lo'u,
oto e ue ka'u melu ko si ii'o ni deu-aakaunge oto mola tarau
loosie mo ola nge kire sai horo'i'emeelu?

31 Maeni eesiku, ineu nou ii'o ni maenga oto mola i suli
dinge eena. !E to'ohuu oto! E to'ohuu oto mala mei wala
nou unue ka'u aana nou tooha'ini'omu haahie ii'o-rurunge
ikie pe'ie a Kraes Jisas, Aalaha ikie.

32 Iau, ineu nou ooho ka'u oto pe'ie mo iinoni aaela mai
Epesas, nge kire aaela liutaa urihana mo ola loo-loo'a ni
me'esu. ?Ta'e mala uri ne ke ooho pe'ire urine i sulie
lo'onga'inge ni iinoni mola, ha'alaa nga taa ni ne kei terie
aana? !Nga ta'a-ta'a mei ola diana na ha'ike lo'u! Mala uri
mo iini e mae oto kire sa'a he'i meuri lo'u, nge ne ke ne'isae
mola i sulieu maraaku mala mei ne'isaenga nge nga mo iini
ko unu-unue uuri, *Kolu ke ngau-ngeu mola na kolu ke inu-
inu, aana kolu kei mae oto i ho'owa.* *Aesaea
22:13*

33 Maeni eesiku, mwaanie mwala urine e eero-eero'omu.
Aamasito'o ka'u aana mei ne'isaenga uuri, "Hikusilana mo
iinoni aaela e sai waelie tolaha diana i'omu."

34 Oto omu ke lo'o-lo'onga'i diana lo'u, na mwaanie omu
he'i oora-ooraha'aala lo'u. No ko tola tahanga'inie leune
huni ha'amasa'omu uri nga mo iini eemiu kire ka'a saie ike
ue a God.

?Mei Sape Uri Taa Kei Ta'ela'i?

35 Sa'a mola nga mo iini kei dolosi uuri, "?Uri mo iini e
mae oto kire kei ta'ela'i lo'u uri taa? ?Nga mei sape uri taa
lo'u ni kire kei to'o aana?"

36 !Mala nga dolosinge ko lae urine, na dolosinge mwe'u-
mwe'ule mola ni ngeena! Lo'onga'i ke'u i sulie mo litei ola
o ko hesi'i. O ko eli talana, o ko konie i laona kalinge, o ko
aanomie, nge puriha'ana litei ola ke si pwito haalu. Ngeena
e kele urihana no'one haitolinge'inilana sape.

37 Na nga taa nge o ko hesie ngeena, litei ola mola ue
mwaakule ni ngeena. Ohe nga litei kooni wa nga litei ola
aaopa taane, ta'e nga tohungei sapei ei to'ohuu ha'ike ue
aana.

---

† **15:29** 15:29 A Pol e ka'a unue ike uri loto-maa'ilana mwala ke lae oolitana mo iini e mae oto hunie kire ke lae mwaanie dunge huni ii'o i Lengi. Ha'ike. I leu a Pol ko haata'inie mola uri e to'ohuu oto uri mo iini e mae kei ta'ela'i taane, na e malisine uri ahutaka kira hiiwalaimoli kie ke saie urine. Ngaeta mo iini saenanau kire unue uri ngaeta kele pulitaa wai na'o kire dau aaopa aana loto maa'ilada oolitana mo iini e mae, ta'e hule aana ikire na kire ka'a ne'isae rue-rua'a i sulie ta'ela'inge mwaanie maenga mala mo Korinit. Oto a Pol ko ere mola i sulire hunie mo Korinit ke masa, na kire ke hiiwalaimoli lo'u.

38 Ta'e i puri, nge a God ke si niie hunie litei ola ngeena
sapei ola mala e saeto'o aana mo litei ola urine ke to'o aana.
Na a God e oala'i hunie ta'ena nga litei ola hai aaopa'i kire
ke pwito hunie ai nge e malisine litei ola ngeena.
39 Na ta'ena nga sapei ola kire ka'a mani sada ike. Sapena
iinoni e aaopa oto, na sapena mo ola mauri mala mo poo e
aaopa oto, na sapena mo menu e aaopa oto, na sapena mo
ii'e e aaopa lo'u.
40 Mo ola ta'au i Lengi kire aaopa oto mwaanie mo iini
mei aano. Na manikuluha'ani e hai aaopa'i oto no'one.
Manikuluha'ana mo iini ta'au i Lengi e aaopa oto mwaanie
manikuluha'ana mo iini mei aano.
41 Manikuluha'ana sato e aaopa, na manikuluha'ana
waro-waro e aaopa lo'u, na manikuluha'ana mo hee'u e
aaopa. Na ma'alana mo hee'u na ngaeta mo ho hee'u kire
haro manikulu'e aaopa lo'u mwaanie ngaeta mo iini.

42 Oto kei urine no'one aana maholo a God kei ta'e aaliho'i
aana mo iini e mae oto. Mei sape nge kie ko heitolinge'inie e
sa'a tewa na ko kesu oto. Ta'e mei sape nge ko ta'ela'i eeliho'i
lo'u, nge ke ii'o huu oto.
43 Mei sape nge kie ko heitolinge'inie, e lio aaela mola. Ta'e
mei sape nge ko ta'ela'i eeliho'i lo'u, e lae wai lio manikulu'e.
Mei sape nge kie ko heitolinge'inie, e mamaela'a mola. Ta'e
mei sape nge ko ta'ela'i eeliho'i lo'u, e tohungei a'aila'a oto
hiito'o.
44 Mei sape nge kie ko heitolinge'inie, mei ola ni
welumalau mola. Ta'e mei sape nge ko ta'ela'i eeliho'i lo'u,
nge mei sape ni Lengi otona. Oto mala kie to'o aana mei
sape ni welumalau, mei sape ni Lengi e malisine ke ii'o
no'one.

45 Lo'onga'i ke'u i sulie Uusu-uusu Maa'i nge e unue uuri,
A God e ha'aholaa a Adam hunie ke ne'ie eetana nga iinoni,
mango e si niie mauringe hunie. *Jenesis*
2:7 Oto a Jisas e urihana a Adam no'one aana e ne'ie eetana
nga iinoni aana ha'aholanga haalu, ta'e e aaopa mwaanie a
Adam aana ingeie oto li'oa e sai niie mauringe hunie iinoni.
46 Oto mala asuilana sape e lae i na'o nge e si meuri,
nge mei sape ni Lengi e ka'a hola'i lae ike mai, ta'e iini ni
welumalau ni e hola'i lae mai. Puriha'ana nge iini ni Lengi
e si lae mai.
47-48 Eetana nga Adam ngeena, a God e ha'aholaa mai i
aano i leu mwaanie mwakano, na ahutaka mo iinoni kie
to'o aana mei sape mala iini nge e uure mwaanie mwakano
ngeena. Ta'e ruana nga Adam ngeena e uure mwaanie ta'au
i Lengi, na maholo ie kie sai ne'ie mo iinoni i Lengi mala
ingeie.

49 Oto mala kie to'oni haahikie aana mei sape ni
welumalau mala iini nge ha'aholalana e lae mwaanie
mwakano, nge kie kei to'oni urine lo'u haahikie aana mei
sape ni Lengi mala iini e uure mai Lengi ngeena.
50 Iau, maeni eesiku maa'i, no ko sare haata'inie mola
aamiu uri mei sape ni hesi'o na apu, kirerue sa'a roro'a ni
hele aana ike Aalahanga a God. Taungei sape urine nge e sai
kesu mola, na e sa'a tohungei hele aana ike maurihe huu.
51-52 Ta'e no ko sare ha'arongo'omu no'one aana kele mei
ola e ii'o mumuni uuri. Ahutaka kie sa'a mani mae ike,
ta'e maholo aahuri kei ngara, kie kei meni tolana hai-
oolisi ma'arute'imaa oto mola. Na maholo aahuri kei ngara
ngeena, a God kei ta'e aaliho'i oto aana mo iini e mae hunie
maurihe huu. Na ikie mo iini kie mauri ue aana maholona,
kie kei meni hei-oolisi oto no'one.
53 Aana nga taa nge e sai kesu mola, kei hei-oolisi oto
hunie leu kei ii'o huu. Na nga taa e sai mae, kei hei-oolisi
oto hunie leu kei ii'o huu na e sa'a he'i mae lo'u.
54 Na aana maholo leune kei reu mango, nge mo wala i
laona Uusu-uusu Maa'i kei oa oto aana e te'uri, *A'aila'anga
a God e horo'ie oto maenga.* *Aesaea 25:8*
55 *?Oto i'oe, Maenga, nge i tei a'aila'anga i'oe? ?Na Maenga,
nge i tei nanamanga i'oe huni waelie mwala? Hosea 13:14*
56 Ooraha'aa ka'u mola e niie nanamanga huni waelie
mwala hunie maenga. Na Ha'atolanga a Mosis mola e niie
nanamanga hunie ooraha'aa.†
57 Ta'e kie ke paalahea God haahie ko ha'a-a'aila'akie huni
tola hehesie maenga i tehula'ana Aalaha ikie a Jisas Kraes.
58 Aena urinena, maeni eesiku maa'i, omu ke uure
ma'uta'a mola na omu ke su'uri esu oolo-oolo. Omu ke asu
susule'i mola nana Aalaha ikie. Aana omu saie oto uri nga
ta'a-ta'a mei ola omu ko eu'esuie nana Aalaha, e sa'a mango
ike mola mwaakule.

16

O Ke Nii Suli Maholo

Huni Pe'ie Kira Maitale

1 Oto no ko sare ha'arongo'omu mola aana niinge huni
pe'ie mwala a God aana po'o ni henue i Jiudia. Omu ke asuie
oto mola mala nou hatonga'inie hunie mo soihaada'inge
aana po'o ni henue i Kalesia.
2 Ahutana mo Dinge Maa'i, omu ke mani niie niinge
ngeena, nga iini na e nii-nii mola i sulie tari-olanga ingeie,

† **15:56** 15:56 Ha'atolanga a Mosis e ka'a ne'ie ike mei ola aaela. Ta'e aana e haata'inie nga taa ni e diana i maana God, nge ko si haata'inie no'one nga taa ni e aaela nge a God kei ha'aletehie.

na omu ke mani loo-looha'inie mola i suli maholo, mwaanie
omu lo'o-lo'ohie lo'u nga mo niinge aana maholo ne kei lae
mai seemiu.
3 Oto maholo no ko lae mai hule i seemiu, na ni omu lio
hilisie nga mo mwane huni toolea niinge i'omu ta'au hunie i
Jerusalem. Ineu ne ke si uusunge'inire ta'au pe'ie mei to'oha
ngeena, na ne ke uusue nga uusu-uusu huni haata'inie uri
ikire mo mwane diana.
4 Na mala uri ko melisine ne ke lae no'one, nge ne kei
hekusire taane ta'au.

Ngaeta Mo Oala'inge A Pol

5 Ne kei liu taane mai keli'omu aana maholo ne kei
uure mwaanie po'o ni henue i Masedonia, aena aana nou
lo'onga'inie uri ne ke hola'i lae ka'u i Masedonia.
6 Ne kei kele ii'o tewa taane ohe pe'i'omu lai hule i
ha'amangolana mo waro-waro aana wawai na iihi'ure. Oto
urine omu sai pe'ieu lo'u huni lae tara'asi aana laenga ineu
takoie leu nge ne kei lae lo'u aana.†
7 Aana nou ka'a sare maatoli'omu ike oto molana aena
aana no ko tapaliu mola. Saeku uri ne ke kele ii'o tewa ka'u
pe'i'omu, mala uri Aalaha ko toli'aasie ke urine.
8 Ta'e ne kei ii'o ka'u i leu i Epesas hule aana dinge
Pentekos.
9 Aana kele maholo kohi huni deu i sulie nga mo ola diana
hunge i leu ni oto ienini, ma'alana uri nga mo iini hunge ko
si uure honosieu taane.
10 Mala uri a Timoti ko hule i seemiu, omu ke lio i suli
diana aana, aena aana ingeie ko esu no'one nana Aalaha
ikie mala ineu.
11 Nga iini eemiu ke su'uri mwaka aana, ta'e omu ke pe'i
diana aana mola. A Timoti ko lae-lae no'one pe'ie ngaeta
mo iini kire hiiwalaimoli aana a Jisas, na no ko tohungei
maa'oohire uri kire ke hule mai seeku. Oto saeku uri omu
ke pe'ie laenga ikire ngeena hunie kire ke aaliho'i mei seeku.
12 Aasikaelu maa'i, a Apolos, no ko unu-unue taane hunie
uri ke lae ka'u pe'ie ngaeta mo iini hiiwalaimoli huni
keli'omu, ta'e e ka'a ne'isae ike ue ni lae wau aana kele
maholo ienini. Mala ko toto diana hunie aana nga maholo,
nge ke si lae taane wau.

Mei Wala Ooreta A Pol

---

† **16:6** 16:6 Mo waro-waro wawai aana iihi'ure wau i Korinit kire tohungei aasa oto hiito'o. Ta'e ma'alana e urine, pe'inge nge a Pol ko ere i sulie ngeena e ka'a ola ike aani to'oha aana e si unue mola aana 9:15 uri e sere'inie pe'inge urine. Sa'a mola pe'inge a Pol e saeto'o aana ienini hunie mo Korinit ke ere ha'asusue saena, na kire ke aarenga'i talana, na kire ke uusunge'inie nga mwane huni lae pe'ie.

13 Omu ke lio talamiu na omu ke hiiwalaimoli ngaingedi.
Omu ke su'uri me'u, ta'e omu ke uure ma'uta'a.
14 Ta'ena nga ola omu ko eu'esui'i, omu ke au'esui'i oto
aani manata-diananga hali'ite.
15 Oto maeni eesiku maa'i, omu saie taane a Stepanas
na uluhe ni iinoni ingeie. Omu saie uri ikire oto eetana
nga mwala kire hiiwalaimoli aana Jisas aana po'o ni henue
i'omu wai Akaea, na kire toli'aasire maraada huni pe'i-pe'i
aani esunge nana mo iini e hiiwalaimoli. No ko eitanai'omu
uri
16 omu ke lulu i sulie oto mo taungei na'ohai iinoni urine,
na ta'ena nga iini ko esu pe'ire.
17 No ko tohungei saemango oto hiito'o haahie a Stepanas,
na a Fotiunetas, na a Akaikas aana kire lae mai hule i seeku
oolisi'omu.
18 Kire tohungei ha'asaediana'aau oto mala kire
ha'asaediana'a'omu ke'u hola'ina'o. Aena urine omu ke
ha'ama'u aana mwala urine.
19 Mo soihaada'inge i leu aana po'o ni henue i Esia, kire
ko niie saediananga ikire huni'omu. A Akuila na Prisila oto
pe'ie mo iini ko rururu pe'ire tarau wau i nume ikirerue,
kire ko niie mei wala ni saediananga huni'omu i lalo aana
satana Aalaha
20 pe'ie ahutana mo iini e hiiwalaimoli aana Jisas mai leu.
Oto i'omu, saeku hunie omu ke mani hele ki'i heiliu† mala
mo he'imalahune maa'i.
21 Ineu a Pol ni no ko uusue mei wala ni saediananga
ooreta ienini huni'omu oto aana ki'i-ki'iku maraaku.†
22 Ta'ena nga iini nge e ka'a manata diana hunie a Aalaha
ikie a Jisas, nge ha'aloinge a God kei hite aana.
No ko eitanaie a Aalaha ikie a Jisas hunie ke lae mai lau-
leu,
23 na uri hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o
pe'i'omu.
24 Manata-diananga ineu ke ii'o pe'ie ahutemiu i lalo aana
Kraes Jisas.

---

† **16:20** 16:20 Erenga ni Krik e unue uri kire ke “nono pe'ire hailiu” oto mala tolahada, ta'e aana mo henue hunge si'iri tolaha ni hele-ki'inge e oolisie oto tolaha ni nononga ngeena. Ma'alana e urine, ta'e tolaha ni nononga ngeena e ii'o ue hule si'iri aana ngaeta mo henue kara'inie Israel. † **16:21** 16:21 Sa'a mola a Pol e ka'a uusue ike uusu-uusu ienini maraana, ta'e nga mwane aaopa, ohe a Sostinis, nge e uusue walana a Pol uure aana aehotalana puke lae hule aana tatala ienini.

Ruana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Korinit

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini, na ingeie oto iini nge e ha'a-uuresie soihaada'inge wau aana huilume i Korinit. A Timoti e ii'o no'one pe'ie maholo e uusue uusu-uusu ienini.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusu-uusu hunie kira hiiwalaimoli oto wau aana huilume paine i Korinit.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol e uusue eetana nga uusu-uusu ingeie hunire mo Korinit hunie uri kire ke oonisae mwaanie aaelanga kire asuie ka'u ngeena, na hunie uri kire ke ha'aloie iini nge e dau aaela oto hiito'o aana ko ii'o ruru pe'ie hu'e aamana. Oto mo Korinit kire rongoa walana Pol na kire tola i sulie oto nga taa e unue hunire. Ta'e lae-lae ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero kire hule lo'u weu i Korinit na kire ko ha'atakaloa oto kira hiiwalaimoli weu. Mo ha'a-uusuli eero-eero kire ere aaelasie a Pol Hurula'aa no'one, aana kire ko unue uri ingeie nga hurula'aa to'ohuu a Kraes ha'ike, na lo'u kire ko ha'asusunge'inie a Pol uri ko sare pelie mola to'o-to'olana mo Korinit. Na aena aana a Pol e oolisie laenga ingeie na e ka'a hule lau-leu i Korinit aana maholo kire lo'onga'inie, nge mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire ko unue uri mwala ke su'uri noruto'o aana walana.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e tohungei sare unue hunire mo Korinit uri e hii diana oto liutaa huni rongoa mei tataroha a Taetas uri kire rongo i sulie walana aana eetana nga uusu-uusu e ere a'aila'a i laona nge e ha'atolaa wau hunire. Ta'e aahu'i ne'isaenga i manatana a Pol uri hunie mo Korinit ke dau aakau hunie maholo a Pol kei liu weu i saada. Saena hunie kire ke leie tolahada maraada hunie tolahada ke tohungei oodo maholo kei hule i saada. Na saena lo'u hunie kire ke dau aakau aana nga mei niinge huni pe'ie mo iini kire ko si'oha'a aana soihaada'inge ta'au i Jerusalem.

?Nga taa oto mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

saehuunge, sapesalunge, a'aila'asilana mamaela'anga, ere ni ha'asusunge, manikulu'anga, niinge

?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Korinit 4:7-11, 2 Korinit 5:20-21
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunie mo Korinit (1:1-11)
Nga mo ola kire oopa-oopaa ka'u mo Korinit mwaanie a Pol, ta'e maholo ie walu ola kire oodo oto. (1:12—7:16)
Kira hiiwalaimoli ke pe'i-pe'ire hailiu aani niinge hunie kira si'oha'a. (8:1—9:15)
A Pol ko uure honosie upwanga mo iini kire unue ingeie nga hurula'aa to'ohuu ha'ike. (10:1—13:10)
Mei wala ni saediananga ooreta (13:11—13:14)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu a Pol, iini nge a God maraana e
lio hilisieu uri hunie ne ke ne'i hurula'aa nana a Jisas Kraes.
I'emere'i aasikaelu a Timoti, nge ni mere ko uusu-uusu hao
huni'omu mwala aana soihaada'inge a God hao i Korinit, na
no'one hunie ahutana mo iinoni maa'i a God aana ta'ena
nga leu hao i laona po'o ni henue i'omu i Akaea.
2 Mere ko eitanaie a God Aamaka na a Jisas Kraes Aalaha
ikie, uri kire ke haata'inie hahu'ana manata-diananga
huni'omu, na uri kire ke niie hanuelamanga huni'omu.

A God Ko Ha'adodoa Saeka Hunie

Kie Ke Ha'adodoa Saena Mo Iini

Kire Ko Lae Oodoie Aasanga

3 Kie ke mani paalahea God, Aamana Jisas Kraes Aalaha
ikie, aana a Mama'a oto aahu'ine aamasinge na iini ni
ha'adodoa saeka mo iinoni.
4 Ingeie oto ko ha'adodoa saemeelu i suli maholo melu
ko lae oodoie mo aasanga, uri hunie i'emeelu no'one melu
ke ha'adodoa saena mo iini kire ko lae oodoie no'one mo
aasanga, na melu ke asu urine aana ta'a-ta'a mei pe'inge
nge a God e ha'adodoa saemeelu aana.
5 I'emeelu, melu ko sapesalu oto hiito'o i tehula'ana melu
ko lulu i sulie a Kraes, ta'e maholo ko lae urine, nge a God
ko si ha'adodoa saemeelu oto hiito'o i tehula'ana a Kraes.
6 Oto maholo melu ko sapesalu, nge sapesalunge ngeena
ko he'i pe'i'omu lo'u hunie omu ke hele aana maurihe huu.
E to'ohuu oto, i sulie a God ko ha'adodoa saemeelu hunie
i'emeelu no'one melu ke ha'adodoa lo'u saemiu. Oto urine
omu ke uure a'aila'a tara'asi mola maholo omu ko sapesalu
lo'u mala i'emeelu ienini.

7 Oto melu hiiwalaimoli to'ohuu uri omu sai uure ma'uta'a
taane, aena aana melu saie mola uri omu ko sapesalu
no'one mola aana ta'a-ta'a taungei ola nge melu ko sapesalu
aana, na a God ko ha'adodoa lo'u saemiu no'one mala ko
ha'adodoa saemeelu ie.
8 Maeni eesiku maa'i, melu saeto'o aana uri omu ke sai
diana aana mei si'oha'anga nge e hite ka'u aameelu weu
aana po'o ni henue i Esia uri e hi'ei'emeelu oto liutaa, na e
tohungei aasa oto hiito'o huni'emeelu hule aana melu lo'o-
lo'onga'inie oto uri melu ke maesie mola.
9 Na melu saie uri melu ke tohungei mae to'ohuu oto. Ta'e
leune e rau urine, uri hunie melu ke su'uri noruto'o mola
aameelu maraameelu, ta'e hunie melu ke noruto'o mola
aana God, iini e sai ta'ea mo iini e mae oto.
10 Na maholo melu kara'i mae ngeena, a God e ha'a-
uuri'emeelu oto to'ohuu, na kei haro ha'a-uuri'emeelu taane
ue. Melu maa'oohi susuto'o pe'ie hiiwalaimolinge aana uri
kei haro ha'a-uuri'emeelu taane mola ue.
11 Na omu sai pe'i'emeelu no'one aani aarenga'inge
talameelu. Urine mwala oto hunge ke si paalahea a God,
aena aana kire kei meni leesie uri a God e sai rongo hunie
aarenga'inge mo iini hunge na e sai ha'adiana'a'emeelu i
tehula'ana mo aarenga'inge ikire ngeena.

Ne'isaenga A Pol E Oodo Mola Maholo E Oolisie Laenga Ingeie

12 Maeni eesiku, manataku e taha mola aana nou saie uri
melu ka'a eeroa ike nga iini aana nga maholo, ta'e melu ko
lulu i sulie mola oodo-oodonga nge a God e saeto'o aana.
Walu ola melu ko eu'esui'i e uure mola aana hahu'ana
manata-diananga a God, na melu ka'a asuie ike nga mei
ola i sulie saenanaunge ni iinoni. Tolahameelu e diana oto
urine tarau pe'ie ahutana mo iinoni, na oto liutaa maholo
melu o'o'o pe'i'omu.
13-14 Mo ola melu ko uusu-uusu'i huni'omu, mo ola omu
sai saenanau eeni taane, na mwaanie omu heitalea lo'u
nga ne'isaenga e aasa wa e ii'o mumuni i laona uusu-uusu
ienini. !Ha'ike! Ta'e omu ke saa-saaie mola mo uusu-
uusu ineu, na ma'alana uri omu ka'a sai diana aameelu
ue, ta'e melu lo'onga'inie uri omu kei sai diana aameelu
taane. Oto aana maholo Aalaha ikie a Jisas kei ooli mei,
nge omu ke si tooha'ini'omu haahie omu lado pe'i'emeelu,
mala i'emeelu no'one melu ko tooha'ini'emeelu aena aana
melu lado pe'i'omu.
15 Oto aena aana nou tohungei hiiwalaimoli uri omu ko
saediana hunieu urine, nge nou lo'onga'inie ka'u uri ne ke
hola'i lae oto hao i leesi'omu, hunie uri ne ke leesi'omu aana
e ro maholo na urine nge omu kei ilenimwa'e ha'arue.

16 Oto nou oala'i ke'u huni lae hao i leesi'omu aana maholo
nou ne'isae huni lae mai hunie po'o ni henue i Masedonia,
na uri ne ke si leesi'omu lo'u aana maholo ne kei uure
mwaanie i leu, aana ne ke lae lo'u hunie i Jiudia. Urine
nou lo'onga'i uri omu ke si pe'ieu aana laenga ngeena.
17 Sa'a mola omu ko lo'o-lo'onga'inie uri no ko eero wa no
ko ere-ere mwaakule mola, aena aana nou ka'a lae ike i sulie
oala'inge ineu ngeena. !Ta'e ha'ike! Ineu, nou ka'a asuie ike
mo oala'inge mala mo iinoni ni welumalau ko eu'esui'i. Ineu
nou ka'a sai unue ike, “Iau, ne kei te'urine” maholo no ko
lo'onga'inie, “Ha'ike, nou sa'a te'urine ike.”
18 Maholo no ko unue, “Iau,” no ko ne'isae oto to'ohuu
huni esuie urine, na nou sa'a talei unue mola “Ha'ike” mai
puri. Mala a God ko ere-ere to'ohuu oto tarau, ineu no'one
no ko ere to'ohuu,
19 aena aana no ko lulu i sulie tolahana a Jisas Kraes.
Ingeie oto Kalena God, nge i'emeelu a Saelas na a Timoti,
melu taroha'inie huni'omu, na omu meni saie oto uri ingeie
e ka'a unue “Iau” hunikie, na ko tolana unue lo'u “Ha'ike.”
Ta'e i tehula'ana a Kraes mone, a God ko unu-unue “Iau”
hunikie mo iinoni,
20 aana a Jisas oto ko ha'a-oaie ahutana mo heiholota'inge
a God hunikie mo iinoni. Oto lo'u mola i tehula'ana a Kraes,
ikie no'one kie sai ha'amanikulu'aa God uuri, “Iau, ke urine
oto mala o ko unuena.”
21 A God maraana ni ko ha'ama'uta'aa hiiwalaimolinge
ikie aana a Kraes. Na ingeie maraana no'one nge e lio
hilisikie,
22 na e niie Li'oa Maa'i ingeie ke ii'o huu oto i lalo aaka
mala ha'a-ara a God. Li'oa Maa'i ko haata'inie uri ikie mo
iinoni a God, na ahutana mo heiholota'inge a God kei oa oto
hunikie.
23 Oto ne ke unue oodoi'omu aana e ue ka'u nou ka'a
ooli ike mai i seemiu mala nou unue. A God e saie mola
manataku, na e saie taane uri nga taa no ko unue e to'ohuu.
Nou ka'a lae ike ue hao i Korinit, i sulie nou ka'a sare ere
aamiu lo'u na urine kei aasa lo'u huni'omu.
24 Iau, e to'ohuu oto aana melu ko sare asu loko-loko
mola pe'i'omu hunie omu ke ilenimwa'e, na melu ka'a sare
paine ike haahi'omu huni deu rarahi'omu hunie omu ke
hiiwalaimoli, aana melu saie uri omu uure ma'uta'a oto
aana hiiwalaimolinge aana God.

2

1 Maholo nou o'o'o ka'u pe'i'omu oto i na'o, nou ere aamiu
hiito'o na nou da omu hii aaela. Oto aena leune nou he'i
lo'onga'inie lo'u uri nou sa'a ooli ike lo'u hao i seemiu lau-
leu, mwaanie omu hii aaela lo'u mola.

2 ?Aana uri ne kei da omu ke hii aaela, ha'alaa a tei lo'u
nge ke si da ne ke ilenimwa'e? Aena aana i'omu mola nge
omu sai da hunie uri ne ke ilenimwa'e. ?Ta'e omu sai deu
urine lo'u uri taa na hule aana i'omu na omu ko saehuu
no'one mola? !E aasa!
3 Ineu nou ka'a ere ike mola i sulie ilenimwa'enga ineu
maraaku, ta'e ilenimwa'enga ineu e uure mola aana ilen-
imwa'enga i'omu, aana kolu sai ilenimwa'e mola tararuru.
Aena urinena, nge nou hola'i uusu-uusu mola hao huni ere
aamiu haahie mo ola omu deu aaelasi'i, hunie uri maholo ne
kei hule lo'u hao i seemiu, na mo ola ngeena kire oodo oto.
Iau, nou esuie mola urine mwaanie uri mo iini hunie omu
ke da ne ke ilenimwa'e, omu si da lo'u mola ne ke saehuu.
4 Maholo nou uusue eetana nga uusu-uusu ngeena, saeku
e tohungei makaka oto, na nou uusu-uusu oto mola pe'ie
saehuunge na pe'ie ngaranga. Ineu nou tohungei saehuu
haahie nga taa nou uusue ka'u huni'omu, ta'e nou ka'a
ere aamiu ike urine hunie omu ke saehuu lo'u, ta'e saeku
hunie omu ke lio saie uri nou manata diana oto liutaa hunie
ahutemiu mango.

Mo Korinit Ke Sae'aasi

Hunie Mwane E Oonisae

Mwaanie Aaelanga E Asuie Ka'u

5 Nou sere'i ere hiito'o huni'omu haahie nga taa nge
ngaeta mwane aamiu e dau aaelasie ngeena. Ta'e mei
roro'anga oto paine ni ngeena, na e ka'a asuie ike mola
saehuunge hunieu, ta'e oto liutaa, e da hunie ahutemiu
mango.
6 Oto mo iini hunge aamiu, omu leie a mwaena na omu
ha'aloie oto. Na ha'aloinge omu esuie ngeena e ado oto.
7 Oto ienini e malisine uri omu ke sae'aasi oto hunie, na
omu ke ere ha'asusue hunie ke hii diana lo'u. A mwaena e
saehuu oto, na mwaanie uri e tohungei saehuu lo'u hiito'o
na saehuunge paine ingeie e waelie oto ta'ingelu.
8 Aena ngeena no ko eitanai'omu uri omu ke pe'ie a
mwaena hunie uri ke saie oto uri omu manata diana hunie
to'ohuu.
9 Maholo nou uusue uusu-uusu ngeena huni'omu oto i
na'o, nou ka'a lo'onga'inie mola ha'a-oodohilana a mwaena,
ta'e nou sare manata'inie no'one uri ohe omu kei mwa'e-
mwa'e taane huni tola i sulie walu ola no ko unu-unu'i
huni'omu, wa ha'ike.
10 Oto ie aana nou leesie uri omu sai tola i sulie walaku
to'ohuu, oto mala uri omu ko sae'aasie nga mei aaelanga
nga iini e dau hu'isi'omu aana, nge ineu e urine no'one. Na
mala iinonine e dau hu'isie no'one mei olana hunieu, nge
ineu no'one ne ke sae'aasie mei olana hunie. A Kraes e saie

oto uri no ko deu-deu urine, aana saeku mola hunie ne ke
pe'i'omu.
11 Na aena aana sae'aasinge hailiu urine, nge a Pwelu
Eero-eero e sa'a roro'a tari mwada'u ike aakaelu huni
waelikolu, aena aana kolu saie oto mo lo'onga'inge aaela
ingeie.

A Pol E Lae Mwaanie Asunge Diana

I Troas Aana Ko Tolahi'e

I Sulie Mo Korinit
12 Maholo nou hule wau aana huilume i Troas huni
laeliwala aana Tataroha Diana i sulie a Kraes, nou deu
oodoie uri a Aalaha e tahanie oto maa talana asunge ngeena
hunie ke lae diana i leune.
13 Ta'e nou tohungei tolahi'e mola aena aana nou ka'a
rongoa ike nga mei wala i suli'omu aana nou ka'a oodoie
ike aasikaelu a Taetas hunie ke ha'arongoau. Oto nou ere ni
saedianangа mola pe'ie mwala i leune, nge nou si toli'aasire,
na nou aatoholo mai hunie po'o ni henue i Masedonia aana
nou heitalea nga mei wala diana i suli'omu.

A Pol Ko Esu Mala Koni-konihe Hunie Uri Mwala Hunge Ke Tola I Sulie Haiholota'inge Haalu A God
14 Oto no ko paalahea God oto liutaa, aana a Kraes e
a'aila'asie oohotaa, na oto ie melu lado oto pe'ie a Kraes
na melu ko lae-lae oto i sulie mala mo koni-konihe ingeie.
A God e asu i lalo aameelu hunie tataroha i sulie a Kraes
ke lai hule oto aana ahutana mo henue, mala wasuha'ana
dango wau-wesu nge e tohungei wesu mangoni oto hiito'o
e sai hule aana ta'ena nga leu i laona nume.
15 Na melu urihana dango wau-wesu i maana God, aana
a God ko ilenimwa'e haahie asunge melu ko eu'esuie aana
taroha'inilana a Kraes hunie ahutana mo iinoni, mo iini
nge ha'a-uurilada kei lae, na lo'u mo iini nge kire kei ei'aa
mwaanie a God.
16 Hunie mo iini nge a God ko ha'a-uurire, tataroha
ngeena e tohungei rongo diana hunire, aana ko na'oda
hunie maurihe, na kire ko ilenimwa'e haahie mala mwala
nge ko nonowasune dango wau-wesu. Ta'e mo iini nge kire
kei ei'aa mwaanie a God, kire kei sere'i rongoa tataroha
ngeena, aana ko da kire ko lo'onga'i mola i sulie leinge na
maenga, mala mo iini nge kire ko nonowasune kasuha'ana
rae. Mei esunge aana taroha'inilana a Kraes urine hunie
mwala e tohungei aasa. ?Oto a tei ke'u ke si melisine asunge
ngeena?
17 Mo iini oto hunge ko lupwe'i taroha'inie walana God,
ta'e kire ka'a asu to'ohuu ike, aena aana saeda mola hunie

kire ke tari to'oha aana. Ta'e i'emeelu, melu aaopa oto mwaanire aana melu ko taroha'inie walana God aani sae manola pe'ie nanamanga a Kraes. Na melu saie uri a God nge e uusunge'ini'emeelu mala mo koni-konihe ingeie, na ko to'o-to'omaaie taane nga taa melu ko eu'esuie.

3

1 Mwaanie omu lo'onga'i uri melu ko ere urine aena aana melu ko ere tooha'ini'emeelu hunie omu ke rongo huni'emeelu. !Ha'ike oto oo'oo! Ngaeta mo iini aaopa kire saeto'o aana nga uusu-uusu huni unu haada'i aana huni'omu uri ikire mo tohungei koni-konihe a God. Na maholo kire ko uure mwaani'omu huni lae-lae aana ngaeta hanue, kire saeto'o aana uri omu ke uusu-uusu urine lo'u hunie mwala aana hanue kire ko lae hunie ngeena. Ta'e i'emeelu, melu ka'a saeto'o aana ike nga mei ola urine.

2 ?Mei ola urine huni taa? Aana mauringe i'omu oto domana uusu-uusu huni unu haada'i aana uri i'emeelu mo tohungei koni-konihe a God. Ahutana mwala kire ko leesie uri tolahamiu e hai-oolisi diana oto, na i leune kire si lio saie asunge diana i'emeelu.

3 Oto mauringe haalu i'omu ngeena domana uusu-uusu huni haata'inie asunge i'emeelu e to'ohuu. Na e matapwa taane mola uri a Kraes ni e uusue uusu-uusu ngeena, aana a Kraes e ka'a uusue ike aani inki wa aani baero, ta'e aana Li'oa Maa'i nge e uure mwaanie a God Mau-meuri'e. Na a Kraes e ka'a uusue ike mola i lengine mo rerepatai heu mala mo Ha'atolanga nge a God e nii'i hunie a Mosis oto waite, ta'e e uusue oto i laona saemiu.

4 Melu hiiwalaimoli uri walu ola ienini e to'ohuu oto, aena aana melu noruto'o mone aana God i tehula'ana a Kraes.

5 Melu ka'a to'o aana ike nga mei ola tohumeelu hunie melu ke malisine asunge paine ngeena. A God mone e si da melu ke malisine asunge ngeena.

6 Aana ingeie oto e da melu ke adona mei esunge mala mo koni-konihe ingeie huni taroha'inie haiholota'inge haalu e asuie pe'ikie mo iinoni. Na haiholota'inge haalu ngeena e ka'a ola ike mola aana lulu i sulilana mo Ha'atolanga, ta'e aana lulu i sulilana a Li'oa Maa'i. I tehula'ana mo Ha'atolanga a Mosis, a God kei leie ahutana mo iinoni hunie maenga, ta'e i tehula'ana Li'oa Maa'i, mwala e sai oodoie maurihe huu.

7 Mo Ha'atolanga a Mosis nge uusuleni e lae i lengine e ro rerepatai heu, ko da mola maenga hunie mwala, ta'e ma'alana e urine, na mo Ha'atolanga ngeena e lae mai pe'ie manikuluha'ana God, nge e raangie maana Mosis oto waite. Na ma'alana rarangana maana a Mosis ko aehota huni

eehutata oto maholo e siho mwaanie toloi henue ngeena,
na hule aana mwala ni Israel ka'a sare to'omaaie ike raa-
raa paine ngeena.
8 Ta'e nou saie uri asunge aana Li'oa Maa'i e manikulu'e
oto lo'u liutaa.
9 ?Aana mala uri mo Ha'atolanga nge e toolea mai maenga
e lae mai pe'ie manikuluha'ana God, nge manikuluha'ana
haiholota'inge haalu nge ko ha'a-oodohie mwala pe'ie a God
kei peine lo'u uri taa eena?
10 Iau, e to'ohuu oto, aana manikuluha'ana iini lalahu'e
ngeena kei lio mala nga mei ola mwaakule mola, aena aana
manikuluha'ana iini haalu e tohungei peine lo'u liutaa aana.
11 Haiholota'inge lalahu'e nge uusulana e lae i laona mo
Ha'atolanga a Mosis e lio manikulu'e taane, ma'alana e sa'a
ii'o huu ike. Ta'e haiholota'inge haalu huni ha'a-oodohie
mwala pe'ie a God kei to'o aana manikulu'anga e tohungei
peine lo'u liutaa, aana kei ii'o huu.
12 Oto melu ka'a ma'u ike huni taroha'inie Tataroha Diana,
aena aana melu noruto'o mola aana uri manikuluha'ana
haiholota'inge haalu a God ngeena e sa'a ai'aa ike.
13 Melu ka'a mumunie ike nga mei ola i sulie hai-
holota'inge a God mala a Mosis, aana a Mosis e haro aaluhie
lo'u maana, mwaanie uri mo Israel kire leesie uri raa-raa
aana manikuluha'ana God ko eehutata mwaanie maana.
14 Mo Israel kire ka'a sare saie ike, na saeda e hau mola.
Na hule si'iri ma'alana kire ko saa-saaie mo wala aana
haiholota'inge lalahu'e, ta'e kire ka'a sai lio sai'i ike. E
urihana mola mei sala a Mosis e aaluhie maana aana, e ii'o
ue i maada. Na mei sala ngeena ta'aasilana e sai lae mola
hunie mo iini kire ii'o ruru pe'ie a Kraes.
15 Ma'alana si'iri, maholo kire ko saaie mo uusu-uusu a
Mosis, mei olana e honoa ue maada na e ponosie mola ue
saeda mwaanie kire lio saie.
16 Ta'e maholo nga iini ko eeli'u takoie a Aalaha, nge mei
ola ngeena ko ei'aa oto mwaanie.
17 Na a Aalaha na Li'oa Maa'i, ikire ta'a-ta'a iini mola. Na
ta'ena nga iini Li'oa Maa'i a Aalaha ko ii'o i lalo aana, nge
Li'oa ko luhesie iinine mwaanie nanamanga aana aaelanga.
18 Oto ahutaka mo iini kie lado pe'ie a Kraes, a God e
ta'aasie oto mei sala ngeena mwaanie maaka hunie kie ke
haata'inie manikuluha'ana Aalaha mala iiro-iiro ko wana-
wana i laona sato. Na oto tarau Li'oa Maa'i a Aalaha ko esu
i lalo aaka huni oolisikie hunie kie ke urihana oto ingeie
maraana, na kie ke haata'inie manikuluha'ana oto liutaa.

4

Asunge A Pol Huni Sinelie Saena Mwala Aana Raa-raa A

God

1 A God e tohungei aamasi'emeelu maholo e niie mei
esunge ienini hunie melu ke taroha'inie Tataroha Diana a
Kraes, na aena urinena nge melu ka'a aakohe ike mwaanie.
2 Melu ko taroha'inie a Kraes mola aana mo tolahai ola
diana, na melu toli'aasie oto ta'ena nga tolahai ola aaela
huni taroha'inie. Melu ka'a taroha'inie ike a Kraes aana mo
tolahai ola e ka'a malisi, wa aana mo tolahai ola mumuni,
wa aana mo tolahai ola nge ko esuie masanga. Melu ka'a
ha'a-olaa ike nga mo iini aani eeronga, na melu ka'a sai
hu'isie ike walana God. !Ha'ike oto oo'oo! Ta'e melu ko lae
pe'i unu tahanga'inie mola walaimolinge hali'ite i maana
God, hunie ahutana mwala kire ke lio saie uri melu ko ere
to'ohuu.
3 Mala uri Tataroha Diana melu ko laeliwala aana ko ii'o
mumuni ue, wa e aasa hunie nga iini ke rongo saie, nge e
ii'o mumuni urine mola mwaanie mo iini kire ko lae hunie
maenga huu eena.
4 Kire ka'a hiiwalaimoli ike aana a Jisas, aena aana
aalaha haahie walumalau ienini ko da mola manatada
ko rodohono. Oto kire ka'a sai leesie ike raa-raangana
Tataroha Diana nge ko raa haahire. Kire ka'a lio saie ike mei
wala melu ko taroha'inie i sulie manikuluha'ana a Kraes,
iini e tohungei sada oto pe'ie a God.
5 I'emeelu, melu ka'a laeliwala ike mola i suli'emeelu
maraameelu, ta'e melu ko laeliwala aana a Jisas Kraes uri
ingeie oto Aalaha, na i'emeelu mo iinoni eu'esu i'omu mola
aana melu ko lulu i sulie a Jisas.
6 Aana ha'aholanga a God e unue uuri, *!Raa-raa kei*
raangie rodohono! *Jenesis 1:3* Na ingeie no'one
nge e sinelie saemeelu aana raa-raa ingeie, hunie melu ke
lio saie uri mwala e sai leesie manikuluha'ana God aana a
Jisas Kraes.

Nanamanga A God Mone E Pe'ie A Pol Huni Taroha'inie
Walana God I Laona Aasanga

7 I'emeelu, melu ka'a roro'a ike, ta'e Tataroha Diana melu
ko taroha'inie e paine oto liutaa. Mo sapei ola melu to'o aani
ie kire ka'a ne'ie ike nga mei ola, na melu urihana mola mo
kao-kao kire asui'i aani mwakano. Ta'e melu to'o aana taane
dianaha'ana a God mola i laona mo kao-kao aaela ngeena,
aana melu ko taroha'inie Tataroha Diana a Kraes. Na leune
e haata'inie uri nanamanga e manikulu'e ngeena e ka'a ola
ike i'emeelu, ta'e mei ola a God.
8 Mo maholo oto hunge sapesalunge ko haapilinga'a
haahi'emeelu, ta'e e ka'a pili memeso'emeelu ike. Mo
maholo oto hunge melu ko tolahi'e, ta'e melu ka'a ne'isae
rue-rua'a ike.

9 Mo maholo oto hunge kire ko teunge'ini'emeelu, ta'e
a God e ii'o mola pe'i'emeelu tarau. Mo maholo oto
hunge kire ko horo aaelasi'emeelu, ta'e kire ka'a sai horo
suuhe'ini'emeelu ike.
10 Sapemeelu ko deu oodoie sapesalunge oto no'one tarau
mala a Jisas e dau oodoie ka'u na hule aana e maesie oto.
Ta'e ma'alana melu ko sapesalu urine, melu meuri taane
mola ue, na aena leune ahutana mwala kire ko si lio saie
uri a Jisas e mauri taane ue, aana ingeie oto ni ko lio i sulie
sapemeelu.
11 Iau, mwala ko sare horo'i'emeelu oto tarau i tehula'ana
melu ko lulu i sulie a Jisas, ta'e e diana mola, aena aana mei
sape nge kei mae mola ienini ko haata'inie oto mauriha'ana
a Jisas.
12 Melu ko lae pe'i sapesalu takoie maenga urine, hunie
uri i'omu omu ke manata'inie maurihe to'ohuu i lalo aamiu.
13 Aana ngaeta leu mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *No ko
ere i sulie a God, aena aana nou hiiwalaimoli oto aana. Sam
116:10* Oto i'emeelu no'one, melu hiiwalaimoli oto urine, na
aena leune melu ko taroha'inie a Jisas.
14 Melu manata'inie oto uri a God, iini nge e ta'ea Aalaha
ikie a Jisas, kei he'i ta'e'emeelu no'one lo'u mala a Jisas, na
kei toole'emeelu tararuru pe'i'omu hunie leu nge e ii'o aana.
15 Melu ko mwa'e-mwa'e ni sapesalu urine huni pe'i'omu,
na hunie mwala oto hunge kire ke sai diana aana hahu'ana
manata-diananga a God hunire. Urine mwala oto hunge lo'u
kire ke si soi ha'amanikulu'aa God pe'i paalahelana.

Mauringe Mai Aano

E Sa'a Ii'o Huu Ike

Mala Maurihe Ta'au I Lengi

16 Aena urinena melu sa'a mou-mou ike aani
taroha'inilana a Jisas. Ma'alana uri sapemeelu ke lae
pe'i aaela lo'u, ta'e mauriha'ameelu po'o i lalo ko lae pe'i
ha'ahaalu taane tarau suli dinge.
17 Na mei si'oha'anga nge ko toole'emeelu mola hunie kele
maholo o'oru'e ienini, ko da melu ke si hele liutaa aana mo
ola manikulu'e oto hiito'o lo'u aana maurihe huu pe'ie a God
ta'au i Lengi.
18 Oto melu ka'a ne'isae paine ike mola haahie mo ola nge
kie sai leesi'i, ta'e melu ne'isae paine haahie mo ola nge kie
ka'a sai leesi'i ike aana maaka. Aana mo ola nge kie sai
leesi'i aana maaka, kire ka'a sai ii'o tewa ike. Ta'e mo ola
nge kie ka'a sai leesi'i ike aana maaka, nge ha'alaa kire sai
ii'o huu.

5

1 Kie ko o'o'o mola mai laona walumalau pe'ie mei sape
mamaela'a nge hule aana e ka'a sai ii'o tewa ike, na e
urihana mola ii'onga aana mo aapa-aapa i me'esu. Na
maholo oho-aasilana mo aapa-aapa ngeena kei lae, nge kie
ke si lae hunie mo nume diana oto liutaa. Aana kie saie uri
a God e dau aakau aana mei sape diana liutaa naka huni
ii'o aana ta'au i Lengi, ola ingeie maraana e asuie na iini kei
ii'o oto huu.
2 Ta'e aana ii'onga mei sape ienini mai aano i leu, kie ko
ii'o mola pe'ie ngaranga, aana kie ko heri hunie oto liutaa
uri kie ke to'o aana oto mei sape haalu uure i Lengi na hunie
ke aaluhikie oto.
3 Aena aana maholo mei sape lalahu'e ienini kei mae, nge
mauriha'ai ola e sa'a ii'o mwaakule ike mala iinoni e ka'a
ho'o sala, ta'e mala iinoni ko ho'osie mei sala haalu, nge
mauriha'ai ola kei eeluhi aana mei sape haalu uure i Lengi.
4 Aana maholo kie ko o'o'o ue i laona mo aapa-aapa
mai welumalau ie, kie ko aawa-aawasirahe mola aana mo
aasanga mai leu ko hi'eikie, na kie ko tohungei heri hunie
oolisinge aana sapeka. E ka'a ike aana uri kie ko sare
ta'aasie oto mei sape ni welumalau ikie, aena urine nge
mauriha'ai ola kei ii'o mwaakule mola mala iinoni e ka'a
ho'o sala ike. Ta'e kie saeto'o aana oto liutaa uri mei sape ni
Lengi ngeena ke aaluhie mauriha'aka oto mola lau-leu, uri
hunie ahutana walu ola aana maenga ke mango mwaanikie,
na mei sape haalu aana maurihe huu ke oolisie mei sape
mamaela'a ienini oto ta'ingelu.
5 Na a God e pwaokie oto hunie ke urine, na e niie oto Li'oa
Maa'i hunikie huni haata'inie uri leune kei reu oto to'ohuu
taane aana maholo hunie.
6 Oto kie ka'a ma'u ike ta'e saeka e susu mola. Kie saie
taane uri maholo kie ii'o ue i laona mei sape ni welumalau,
kie ka'a ii'o ike ue ta'au i Lengi i saana a Aalaha.
7 Oto mau-meuringe ikie ko lae-lae mola aani hii-
walaimolinge, na e ka'a lae ike i sulie walu ola kie sai leesie
aana maaka.
8 Oto kie ka'a ma'u ike, ta'e kie lo'onga'i me'uta'a mola
uri e lae oto i diana liutaa huni toli'aasie mola mei sape
ni welumalau ngeena, na hunie kie ke lai ii'o aana tohungei
henue ikie i saana a Aalaha.
9 Ta'a-ta'a mei eehu'i ola kie saeto'o aana, ma'alana kie ke
ii'o aana sapeka mai aano i leu wa kie ke oopa mwaanie na
kie ke ii'o oto ta'au i Lengi, ta'e kie saeto'o aana mola uri a
Aalaha ke ilenimwa'e haahikie.
10 Aana kie mani manata'inie oto uri ahutaka mo iinoni,
kie kei meni lae i uure i na'ona naunekume ni leinge a Kraes

ta'au i Lengi hunie ingeie kei waaikie oto i sulie helelaka mai aano i leu e diana wa e aaela.

Asunge A Pol Huni Toolea Mwala Mai Saana A Kraes

11 Oto aana melu saie uri dinge ni leinge ngeena mei ola ni me'unge oto paine, nge melu ko eri'apasie huni pe'ie mwala hunie kire ke aali'u na kire ke hiiwalaimoli aana a Jisas. A God e sai diana aameelu uri melu ko esu to'ohuu taane nana, na nou tohungei heri hunie uri i'omu no'one omu ke sai diana aameelu lo'u urine.

12 Melu ka'a sare ere ike urine mola huni ha'apaina'a'emeelu maraameelu, ta'e melu ko sare haata'inie mola nga taa diana melu ko esuie, hunie uri omu ke ilenimwa'e haahi'emeelu. Oto urine omu sai ere oolisie mo iini kire ko ere aaelasi'emeelu aana kire ka'a ne'isae paine ike aana oodo-oodonga wa aana nga taa i laona sae, ta'e kire ko tooha'inire mola haahie mo ola po'oi sinaha nge mwala e sai lahera haahi'i.

13 Ngaeta mo iini kire ko unu-unue uri i'emeelu nga mo pweu mola, ta'e leune e kohi mola aameelu aena aana melu saie e lio taane mola mala uri melu pweu aana melu ko weo mola nana God. Ta'e ngaeta mo iini kire lio saie uri melu ka'a pweu ike, na leune e kohi lo'u aameelu aana weonga i'emeelu mei ola huni pe'ilemiu.

14 Ta'ena nga mei ola melu ko esuie, melu ko esuie mola aena aana manata-diananga a Kraes. Na aana melu hiiwalaimoli uri ta'a-ta'a iinoni e mae oto honotaka, nge melu hiiwalaimoli no'one uri ahutaka, kie mani mae tararuru oto pe'ie iinonine mwaanie mauringe lalahu'e e aaela ikie i na'o.

15 Na a Kraes e mae to'ohuu huni pe'ie ahutana mo iinoni, uri hunie ahutaka mo iini kie to'o aana maurihe haalu kie ke su'uri lae lo'u i sulie mo lo'onga'inge ikie maraaka, ta'e hunie kie ke lulu i sulie mola a Kraes, iini e mae ka'u na e ta'ela'i eeliho'i lo'u i tehula'aka.

16 Oto maholo ienini ne'isaenga ikie i sulie mwala e hai-oolisi oto, na kie ka'a lo'onga'i ike i sulie nga iini i sulie tolahai iinoni ni welumalau. E to'ohuu taane uri kie lio toli ke'u aana a Kraes i sulie tolaha ni iinoni urine hola'ina'o, ta'e maholo ienini kie ka'a sai te'urine ike lo'u.

17 Oto iini nge e ne'ie iinoni a Kraes, nge a God ko ha'ahaalue oto iinoni ngeena hunie ke ne'ie iinoni haalu oto. Mo tolahai ola lalahu'e ko ei'aa oto mwaanie, na mo tolahai ola haalu ko lae oto mai.

18 Ahutana walu ola ngeena a God ni ko esui'i hunikie aana a Kraes. A God e uusunge'inie mone a Kraes hunie kie ke aali'u lo'u mei takoie hunie kie ke uure ruru pe'ie. Na e

niie mei esunge ngeena nameelu huni toolea mai mo iinoni
takoie hunie ikire no'one kire ke uure ruru pe'ie.
19 Oto melu ko taroha'inie uri a Kraes e asu mola nana
a God hunie ahutana iinoni aana walumalau kire ke aali'u
mei takoie hunie kire ke uure ruru pe'ie a God. Na aena
aana a Kraes mone, a God e ka'a lo'onga'inie ike lo'u mo
ooraha'aanga ikire. Na e niie mei tataroha diana ngeena
nameelu hunie melu ke taroha'inie hunie mwala ke saie tala
hunie ikire no'one kire ke sai uure ruru pe'ie a God.
20 Oto ienini, melu ko ere-ere oto oolitana a Kraes, na aena
ngeena, maholo melu ko ere-ere pe'i'omu e urihana uri a
God maraana ni ko eitanai'omu hunie omu ke uure ruru
oto pe'ie. Oto melu ko ere oolitana a Kraes oto ie, na melu
ko eitanai'omu hunie uri omu ke aali'u takoie a God na omu
ke uure ruru oto pe'ie.
21 A Kraes ingeie e ka'a to'o aana ike nga mei
ooraha'aanga, ta'e a God e da mola hunie ke to'o aana mo
ooraha'aanga ikie mo iini kie lado to'ohuu pe'ie a Kraes,
hunie ikie no'one kie ke si to'o aana oodota'inge ingeie.

6

1 Oto aani esunge tararuru pe'ie a God, melu ko ei-
tanai'omu, mo iini omu hele aana oto niinge paine a God
ngeena, mwaanie omu toli'aasie niinge paine ngeena e
totowai mola.
2 Omu ke rongoa ka'u nga taa a God e unue aana e te'uri,
*Aana tohungana maholo huni haata'inie manata-diananga
ineu eemiu, nou rongo i sulie aarenga'inge i'omu, na maholo
omu saeto'o aana nga iini ke pe'i'omu, nge nou ha'a-uuri'omu
oto. Aesaea 49:8* !Oto omu ke rongo ka'u! Maholo
huni hele aana manata-diananga a God ni oto ienini. !Si'iri
oto dinge ni ha'a-uuringe!

*A Pol E Taroha'inie A Kraes Ma'alana Mo Aasanga Oto
Hunge Kire Hite Aana*

3 Melu eri'apasie taane uri walu ola melu ko esui'i ke oodo
na kire ke su'uri liu honosie hiiwalaimolinge nga iini aana
a Jisas, na mwaanie nga iini e ere aaelasie asunge i'emeelu
ienini.
4 Ta'e aana ahutana walu ola melu ko eu'esui'i, melu
ko haa-haata'inie taane oto uri i'emeelu mo koni-konihe
a God. Melu ko uure ma'uta'a taane mola loosie ta'ena
nga si'oha'anga na aasanga na sapesalunge ko lae mai
takoi'emeelu.
5 Mwala kire rapusi'emeelu oto, na kire ne'i'emeelu oto i
laona nume ni ho'o, na kire maaola-ola pe'i waeli'emeelu
oto. Ta'e ma'alana e urine melu ko ha'aweo'emeelu oto

mola aani taroha'inilana a Jisas taraure'i, hule aana nga
ma'ahunge wa ngaunge na ha'ike lo'u.
6 Na melu haata'inie lo'u uri i'emeelu mo koni-konihe
a God aana ii'onga rere'a i'emeelu, na aana saenanaunge
i'emeelu, na aana toli-rakonga i'emeelu, na aana saedi-
ananga i'emeelu hunie ahutana iinoni, na aana nanamanga
a Li'oa Maa'i, na aana melu manata diana to'ohuu hunie
ahutana iinoni.
7 Melu haata'inie uri i'emeelu mo koni-konihe a God
to'ohuu aana melu sai ere mola aana walaimolinge. A
God e niie mai nanamanga ingeie nameelu, na melu to'o
aana oodota'inge mala talo huni deu honosie mo maelonga.
Na oodota'inge e urihana no'one nga reisinge huni'emeelu,
huni haata'inie mo takalonga ikire.
8 Melu ko esu nana God ma'alana mwala ko ha'ama'u
aameelu wa kire ko ha'amasa'emeelu mola, ma'alana kire
ko lahe'emeelu wa kire ko ha'amwasi mola aameelu. Ngaeta
mwala kire ko haara'i ha'a-uusuli eero-eero mola aameelu,
ta'e ma'alana ke urine lo'u, i'emeelu, melu ko lae pe'i ha'a-
uusuli taane aana walaimolinge.
9 Ngaeta mwala kire ko unue uri kire ka'a sai'emeelu ike,
ta'e kire sai'emeelu taane mola. Melu ko kara'i mae-mae
oto, ta'e melu meuri mola ue. Nga mo iini ko ha'aloi'emeelu
taane, ta'e kire ka'a horo maesi'emeelu ike.
10 Aena aana mo aasanga ngeena, e malisine oto melu
ke sae-saehuu, ta'e melu ilenimwa'e mola tarau. Melu sai
meitale taane, ta'e melu ko pe'ie mola mwala hunge hunie
kire ke to'o-to'o lo'u. Melu ka'a to'o aana ike taane nga mei
ola, ta'e melu ko si to'o aana mola ahutana walu ola mango.
11 Maeni eesiku maa'i, ahutana walu ola melu unu
mango'i oto huni'omu mo Korinit, na melu ka'a mumunie
ike lo'u nga mei ola mwaani'omu. Na melu haata'inie oto
uri melu tohungei manata diana huni'omu to'ohuu aana
ahutana saemeelu.
12 I'emeelu maraameelu melu ka'a rohu ike aani manata-
diananga huni'omu, ta'e i'omu maraamiu mola omu ka'a
haata'inie ike manata-diananga i'omu huni'emeelu.
13 No ko ere-ere huni'omu oto mala i'omu maeni kaleku.
Omu ke haata'inie oto tolahai ola diana nge melu haata'inie
oto aamiu. Omu ke haata'inie oto uri omu manata diana
huni'emeelu to'ohuu.

Kie Ke Su'uri Hata-hata Pe'ie

Mo Iini Kire Ka'a Hiiwalaimoli

Aana Jisas

14 I'omu, omu aaopa oto mwaanie mo pu'o, oto omu ke
su'uri hata-hata lo'u pe'ire. ?Aana oodota'inge na tata'alanga

kei hata uri taa? ?Wa raa-raa na rodohono kei ii'o tararuru
uri taa?
15 ?Wa a Kraes na a Pwelu Eero-eero kei ne'isae tararuru
uri taa? ?Wa iinoni e hiiwalaimoli saena kei sada pe'ie iini
e ka'a hiiwalaimoli uri taa?
16 ?Wa mo li'oa aaela kei ii'o i laona nume maa'i a God
uri taa? Oto kie ke su'uri hata-hata pe'ie mo iini kire ka'a
hiiwalaimoli, aana ikie oto nume maa'i a God Meu-meuri'e.
Iau, kie ne'ie oto nume maa'i a God, aana a God maraana e
unue uuri, *Ne kei ii'o oto pe'ie mwala ineu, na ne kei aawe-*
aawe oto i matolada. Ne kei ne'ie oto God ikire, na ikire kire
kei ne'ie oto mwala ineu. *Levitikas 26:12*
17 Aena urinena a Aalaha e unue no'one uuri, *Omu ke*
toli'aasie mo pu'o, na omu ke ii'o aaopa oto mwaanire. Omu
ke su'uri hele i sulie lo'u nga mei ola e mada'a, aana omu kei
ii'o oodota'i urine nge ne kei ilenimwa'e pe'i'omu. *Aesaea*
52:11
18 *Na ineu ne ke si ne'ie oto Aamamiu, na i'omu, omu ke*
ne'ie kaleku mwane na kaleku keni. Ineu a God, iini e aalaha
haahie walutana nga ola, nge no ko ere ienini. 2 Samuel 7:14

7

1 Maeni iinoni maa'i, ahutana mo heiholota'inge ngeena
a God e nii'i oto hunikie. Aena urine kie ke kineta'inikie
maraaka mwaanie walutana nga ola mada'a nge e sai
ha'amada'aa mauriha'aka, na mwaanie kie asuie ta'ena nga
ola aaela wa kie ne'isae aaela hunie nga iini. Na aena aana
kie ha'ama'u aana God, kie ke lulu i sulie oto tolahana e
maa'i.

A Pol Ko Ilenimwa'e Haahie Oonisaenga Mo Korinit

2 Omu ke haata'inie oto uri omu manata diana
huni'emeelu, aana i'emeelu, melu ka'a dau aaelasie ike nga
mei ola aana nga iini. Melu ka'a waelie ike nga iini, wa
melu ke ha'amwe'u-mwe'ue nga iini. Ngaeta mo iini eemiu
ko ha'apeli'emeelu urine, ta'e e ka'a to'ohuu ike.
3 Nou ka'a ere ike urine huni ere aaelasi'omu, aana nou
unue ka'u oto huni'omu uri melu manata diana huni'omu
to'ohuu. Na ma'alana uri kolu ke mauri wa kolu ke mae
lo'u, ta'e saemeelu hunie kolu ke ii'o tararuru oto tarau.
4 Suli maholo nou sai unu tahanga'inie mola saeku
huni'omu, na no ko ere tooha'ini'omu mola tarau. Ma'alana
melu sapesalu aana mo ola oto hiito'o, ta'e mo maholo no
ko lo'onga'ini'omu, nge no ko si ilenimwa'e na saeku e susu
oto.
5 Oto ne ke lalado lo'u i sulie laenga i'emeelu nge
nou aehota ladoa ka'u hola'ina'o. Iau, melu uure oto
mwaanie i Troas na melu lae i hule hao aana po'o ni
henue i Masedonia. Ta'e maholo melu hule hao, melu
ka'a to'o aana lo'u nga kele maholo huni mamalo. Mo ola

hunge kire rau aameelu aana maholona, aana mwala kire
uure honosi'emeelu mola, na i'emeelu maraameelu melu
tohungei tolahi'e oto hiito'o.
6 Ta'e ma'alana e urine, a God iini e sai pe'ie mo iini kire
ko saehuu, e da hunie melu ke ilenimwa'e lo'u maholo e
uusunge'inie mai a Taetas i saameelu.
7 Melu ka'a ilenimwa'e ike mola hahaiteli haahie a Taetas
e hule, ta'e melu ilenimwa'e oto no'one haahie mei tataroha
e unue uri i'omu, omu ha'asaediana'aa no'one. E unue
oodoi'emeelu uri omu ko tohungei sare leesieu lo'u, na uri
omu ko saehuu oto hiito'o haahie nga taa e rau ngeena, na
omu ko sare uure mola aana aapa ineu si'iri ienini. Oto ineu
na no ko tohungei ilenimwa'e hiito'o no'one.

8 Waite nou saehuu ke'u aana nou saie uri uusu-uusu ineu
hola'ina'o e da omu saehuu. Ta'e ma'alana uusu-uusune e
da ka'u omu saehuu, ta'e si'iri nou ka'a saehuu lo'u aana
uri nou uusu-uusu urine huni'omu, aana saehuunge i'omu
ngeena mei ola mola hunie kele maholo o'oru'e.
9 Oto ienini nou ilenimwa'e mola aana uri nou uusu-uusu
oto urine huni'omu. Ilenimwa'enga ineu e ka'a ike i sulie
uri nou da omu saehuu, ta'e i sulie saehuunge i'omu e da
omu oolisie tolahamiu. Tolahai saehuunge urine a God
ko ilenimwa'e haahie, oto uusu-uusu ineu ngeena e ka'a
waeli'omu ike, ta'e e pe'i'omu mola.
10 Aana saehuunge a God ko ilenimwa'e haahie ngeena
ko da iinonine ko oonisae na ko oolisie tolahana oto takoie
tala ni meurihe. Oto kie sa'a saehuu ike haahie taungei
saehuunge urine. Ta'e maholo iinoni ko saehuu mola i
sulie tolaha ni welumalau, nge maenga mola i leune, aana
saehuunge urine e ka'a pe'ie ike iinonine hunie ke oonisae.
11 Omu ke leesie ka'u mei saehuunge nge a God e asuie
aamiu ngeena, aana ko si da omu ko sare asuie walu ola
diana, na omu ko sare haata'inie uri omu ka'a takalo ike
mala iini e asuie mei roro'anga ngeena. Na mei saehuunge
ngeena ko si da omu ko saewasulie mo iini ko deu-deu aaela,
na omu ko me'ute'inie no'one ha'aloinge a God. Na omu ko
si sare leesieu oto liutaa. Na lo'u ko si da omu ko ne'isae
ha'ahi'e aana a God, na omu ko sare ha'aloie mo iini ko deu
aaela. Oto aana ahutana walu ola omu ko deu'i ngeena, omu
ko haata'inie oto uri omu rere'a mwaanie mei roro'anga
ngeena.
12 Oto ma'alana nou uusue ka'u uusu-uusu ngeena, ta'e
nou ka'a uusue ike mola aena aana nou lo'onga'inie iini nge
e dau roro'anga ngeena. Na e ka'a ike mola aena aana nou
lo'onga'inie iini nge mei roro'anga e hite aana. Ta'e nou
uusue huni'omu hunie uri omu ke aamasito'o aana manata-
diananga i'omu hunieu, na aena aana nou unue uri leune

ke da omu ke lio saie i maana a God uri omu ko ne'isae
paine aameelu to'ohuu.
13 Oto aena leune e rau urine, nge melu ko tohungei
ilenimwa'e oto liutaa haahi'omu.
Na lo'u sapeitana ilenimwa'enga i'emeelu haahi'omu,
melu ko tohungei saemango no'one liutaa huni leesie a
Taetas ko ilenimwa'e aana omu meni ha'asaediana'aa oto
liutaa.
14 Na mo ola nou ere tooha'ini'omu eeni i saana Taetas,
nou ka'a masa ike aani, aana ahutana walu ola nge nou unu-
unu'i i suli'omu kire mani to'ohuu mango, mala ahutana
walu ola nge nou unu-unu'i huni'omu kire mani to'ohuu
mango no'one.
15 Oto maholo ienini, a Taetas no'one e tohungei ne'isae
paine aamiu aana ko lo'onga'i i sulie uri omu meni lio i suli
diana aana, na omu me'ute'inie pe'i ha'ama'unge aana, hule
aana omu meni mwa'e-mwa'e ni tola i sulie walana.
16 Oto no ko tohungei ilenimwa'e aena aana nou sai
noruto'o oto aamiu.

8

Kie Ke Pe'ie Kira Si'oha'a

Aani Niinge

1 Oto ienini, maeni eesiku maa'i, melu ko sare
ha'arongo'omu aana ha'adiana'anga a God hunie mo iini
kire hiiwalaimoli aana a Jisas oto mai aana po'o ni henue
i Masedonia. Aana manata-diananga ingeie e paine hunire
mone, a God e tohungei ha'adiana'ara aana mei ola diana.
2 Oohongilada e lae ka'u aana mo aasanga oto paine e
hite aada, na kire maitale oto hiito'o. Ta'e ma'alana e urine,
ilenimwa'enga ikire e paine oto liutaa hule aana kire ko sare
nii huni pe'ie ngaeta mwala.
3 Ineu maraaku nou sai ere ha'awalaimoli'aa uri kire ka'a
nii ike mola hule aana leu e malisine kire ke niie, ta'e kire
tohungei liue oto leune, aana niinge ikire e paine lo'u liutaa
aana nga taa ta'ena nga iini ke lo'onga'inie kire sai niie. Na
kire asuie oto urine mola i sulie hari-huninge ikire maraada.
4 Ikire maraada nge kire lae pe'i eitanai'emeelu uri hunie
melu ke toli'aasie hunire uri ikire no'one kire ke pe'ie mo
iinoni a God ta'au i Jerusalem.
5 Na niinge ikire ngeena, e lae liutaa aana lo'u nga taa
melu lo'o-lo'onga'inie, aana kire tohungei deu i sulie saena
God aana kire hola'i toli'aasire maraada huni tola i sulie
walana a Aalaha, oto lo'u kire he'i toli'aasire maraada huni
tola i sulie walameelu.

6 Oto aena aana a Taetas e da omu aehotaa tolahai niinge,
nge melu eitanaie hunie ke ooli lo'u i seemiu huni ere
ha'asusu'omu hunie omu ke ha'amangoa mo niinge i'omu.
7 I'omu, omu ko hele diana aana oto ahutana tolahai ola
diana. Hiiwalaimolinge i'omu e susu oto, na omu tohungei
saenanau i sulie tolahana a Jisas, na omu sai ha'a-uusuli
aana mo ola urine. Oto tarau omu mwa'e-mwa'e huni pe'i-
pe'ie mo iinoni, na manata-diananga i'omu huni'emeelu e
paine. Oto melu saeto'o aana uri omu ke a'aila'a no'one aana
tolaha ni niinge pe'ie manata-diananga.
8 Maholo no ko ere urine, nou ka'a ne'ie ike nga
ha'atolanga huni'omu. Ta'e no ko ere urine mola aana nou
leesie uri ngaeta mo soihaada'inge kire ko tohungei mwa'e-
mwa'e huni pe'i-pe'i, na mala uri omu ke pe'i-pe'i no'one
urine, nge e haata'inie uri manata-diananga i'omu nga ola
to'ohuu taane.
9 Aana saeku hunie omu ke haimaanie hahu'ana manata-
diananga Aalaha ikie a Jisas Kraes. Omu saie mola uri e
tohungei to'o-to'o ka'u oto ta'au i Lengi, ta'e e si lae mai ne'i
iinoni meitale mola i tehula'amiu, uri hunie omu ke ne'i
iinoni to'o-to'o i tehula'ana maitalenga ingeie ngeena.
10 Oto lo'onga'inge ineu uri e lae oto i diana hunie omu
ke ha'amangoa oto nga taa nge omu aehotaa aana halisi
e mango haona. Aana i'omu oto eetana nga mwala huni
lo'onga'inie leune, na i'omu oto no'one nge omu hola'i
aehotaa niinge.
11 Aena urine, omu ke ha'amangoa oto mei esunge diana
omu aehotaa ngeena. Mei mwa'e-mwa'enga nge omu
aehotaa asunge ngeena aana, nge omu ke lae tara'asi oto
pe'ie hule aana ha'amangolana. Na omu ke nii oto mola
mwaanie nga taa nge omu to'o aana.
12 Mala uri omu ko mwa'e-mwa'e to'ohuu huni niie nga
mei ola, nge a God kei tohungei ilenimwa'e haahie leune.
Na mwaanie omu tolahi'e mala uri niinge e ka'a paine ike,
aana e ka'a unue ike uri kie ke niie mo ola kie ka'a to'o aani
ike.
13 Nou ka'a sare da ike nga mei hi'elaa huni'omu na uri
hunie ngaeta mwala kire ke tola mwa-mwate, ta'e saeku uri
ahutana mwala kire ke mani tola sada.
14 Oto maholo omu to'o aana mo ola hunge mala ngeena,
e tohungei diana oto liutaa uri hunie omu ke pe'ie mo iini
nge kire ka'a to'o aana ike nga mei ola. Hunie lo'u mei i
puri, mala uri omu ka'a to'o aana nga taa e adongamiu na
uri kire to'o aana nga mo ola hunge, nge kire sai pe'i'omu
no'one urine. Oto urine omu kei meni tola sada eena.
15 Oto aana pe'inge huni'omu heiliu urine, mei wala nge
uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i kei to'ohuu

no'one huni'omu, aana uusulana e lae uuri, *Iini nge e so'okonie mo ola hunge, e ka'a looha'inie lo'u nga mei ola, na iini e so'okonie mo kele ola mwai-mwei mola, ta'e e adona taane mola.* *Eksodas 16:18*

Mo Mwane Diana

Ke Lio I Sulie Mo Niinge

16 Melu ko paalahea God oto liutaa haahie e niie mei
ne'isaenga ngeena hunie a Taetas huni pe'ilemiu oto mala
i'emeelu no'one, melu ko pe'i'omu.
17 Aana e ka'a mwa'e-mwa'e ike mola aana uri melu
haaraie, ta'e aena aana e tohungei sare pe'i'omu oto no'one,
na ingeie oto maraana nge e lo'onga'inie uri ke lai hule oto
hao i seemiu.
18 Na melu ko uusunge'inie ngaeta aasikaelu lo'u oto
no'one hao pe'ie a Taetas. Ahutana mwala aana ahutana
mo soihaada'inge hailiu kire ha'ama'u aana aasikaelu ienini
haahie asunge ingeie aani taroha'inilana Tataroha Diana.
19 Na lo'u sapeitana leune, mo soihaada'inge kire lio hilisie
a porona huni lae pe'i'emeelu aana melu ko toolea niinge ni
saedianangа ngeena hunire kira hiiwalaimoli i Jerusalem.
Melu ko toolea niinge ngeena huni ha'amanikulu'aa Aalaha
ikie, na huni haata'inie uri kie ne'isae moute'i to'ohuu huni
pe'ie kira hiiwalaimoli.
20 Na maholo melu ko toolea niinge ngeena, melu ko
tohungei hei kineta'i mwaanie uri nga mo iini e up-
wesi'emeelu haahie lio i sulilana to'oha oto paine nge
niilana e lae ienini.
21 Aana saemeelu uri hunie melu ke asuie hunie ke oodo
i maana Aalaha ikie, na no'one i maana mo iinoni.
22 Na melu ko uusunge'inie ngaeta aasikaelu lo'u no'one
hao pe'irerue. Aana mo maholo oto hunge oolune nga
aasikaelu ienini e haata'inie huni'emeelu uri e mwa'e-mwa'e
to'ohuu huni pe'i-pe'i aana ta'ena nga ola. Na oto ienini ko
si mwa'e-mwa'e lo'u liutaa huni pe'i, aena aana e noruto'o
oto aamiu uri i'omu no'one omu ke nii-nii pe'i saedianangа.
23 Omu saie mola uri a Taetas, ingeie a oaku ni ngeena
na ko esu tararuru pe'ieu hunie pe'ilemiu. Na ngaeta ro
aasikaelu nge kirerue ko lae-lae pe'ie, ikirerue oto e ro
hurula'aa mo soihaada'inge ni ngeena, na asunge ikirerue
ko ha'amanikulu'aa satana Kraes.
24 Oto aena urinena, omu ke tohungei haata'inie oto
manata-diananga i'omu aana e oolu mwane ngeena, hunie
mo soihaada'inge mai leu kire ke rongoa oto tolahamiu, na
hunie kire ke saie oto uri e tohungei melisine oto melu ke
tooha'ini'omu mala melu ko esuie ienini.

9

A Pol E Hatonga'i I Sulie Niinge Hunie Kira Hiiwalaimoli Ta'au I Jerusalem

1 Nou saie uri omu saenanau taane oto aana niinge
nge kolu ko uusunge'inie ta'au huni pe'ie mwala a God i
Jerusalem, na nou ka'a sare ere hiito'o ike lo'u i sulie leune.
2 Nou saie oto uri omu mwa'e-mwa'e huni pe'ire, oto nou
lae pe'i ere lahe'omu i saana mwala mai aana po'o ni henue i
Masedonia uuri, “Kira hiiwalaimoli hao i Korinit i laona po'o
ni henue i Akaea, na oto ahutana kira hiiwalaimoli aana
po'o ni henue ngeena, kire aehota dau aakau oto huni pe'i
aana halisi e mango haona.” Na mwa'e-mwa'enga i'omu e
ta'ela'inie saena mo iini hunge mai leu i Masedonia, oto kire
ko meni sare nii oto no'one.
3 Oto ie no ko uusunge'inie e oolu aasikaelu hao uri hunie
omu ke dau aakau aana niinge i'omu oto mala nou unuena,
mwaanie ere tooha'inilemiu nge nou esuiena e ne'i wala
mwaakule mola.
4 Aana mala uri nga mo iini aana mwala mai Masedonia
kei lae hao i seemiu pe'ieu, na kire kei lio oodoie mola uri
omu ka'a dau aakau mala nou unuena, nge ne kei tohungei
masa aana nou noruto'o mone oto aamiu. Na i'omu no'one,
omu kei masa oto hiito'o.
5 Aena urine, nge nou unue uri e oolu aasikaelu ke hola'i
lae hao i seemiu hunie kire ke pe'i'omu huni deu aakau aana
niinge nge omu heiholota'inie uri omu kei niie. Urine na
omu ko haata'inie uri niinge ngeena mei ola omu deu aakau
oto mola aana pe'i saedianangа, na e ka'a ola ike aana melu
deu rarahi'omu.

Kie Ke Nii Aani Ilenimwa'enga

Na Mwaanie Kie Nii Mola

Aena Aana Kire Dau Rarahikie

6 Omu ke sai diana aana uri nga iini nge ko hesie mola
toota'i kele litei ola, kei so'okonie no'one mola toota'i kele
hue-huei ola mwaani'i. Na nga iini ko hesie mo litei ola
hunge nge kei so'okonie mo hue-huei ola hunge no'one
mwaani'i.
7 Oto nga iini na e nii-nii oto i sulie saena, na mwaanie e
nii mola aana kire ko deu rarahie, na ingeie e lalawa huni
nii. Ta'e ke nii oto aani mwa'e-mwa'enga, aana a God e
manata diana hunie iini ko nii aani ilenimwa'enga.
8 Na a God e sai ha'adiana'a'omu oto liutaa, hunie uri omu
ke to'o aana ahutana walu ola e malisine omu ke to'o aani,
hunie ke mwada'usie ta'ena nga asunge diana suli maholo.

9 Aana mo iinoni diana, uusulana e lae i sulire i laona
mo Uusu-uusu Maa'i uuri, *E nii aani saediananga hunie kira*
maitale, na asunge diana ingeie mwala kei aamasito'o aana
oto tara'asi. *Sam 112:9*
10 A God oto iini e sai da mo litei ola kie ko hesi'i ke aahu
diana hunie maholo ni so'okoninge kie ke to'o ngaulaa huni
ngeu'i, na kie ke to'o aana mo litei ola lo'u huni hesi'i. Oto
urine, maholo omu ko nii pe'i saediananga, nge a God ke si
ha'ahunge'aa nga taa omu to'o aana, hunie uri omu sai nii
oto lo'u liutaa hunie kira maitale.
11 A God ke si da hunie omu ke to'o aana ta'ena nga ola
e malisine omu ke to'o aani hunie ke mwada'usie niinge ke
paine lo'u. Oto mwala hunge ke si paalahea God haahie
niinge i'omu maholo melu kei toolea ta'au hunire.
12 Aana mei esunge diana nge omu ko esuie ngeena e ka'a
lae ike mola huni ha'a-adoa mo iinoni a God aana mo ola
kire maitale aani, ta'e kei da no'one uri mo iini hunge kei
paalahea God.
13 Na i tehula'ana mei esunge diana i'omu ngeena ko
haata'inie hiiwalaimolinge i'omu e to'ohuu, nge mwala oto
hunge kei paalahea God. Omu hiiwalaimoli aana Tataroha
Diana a Kraes na omu tola i sulie Tataroha Diana ngeena
aani pe'inge hunire na ahutana mwala lo'u. Oto mwala
hunge kei ha'amanikulu'aa God haahie mwa'e-mwa'enga
i'omu.
14 Oto kire kei aarenga'i talamiu pe'i manata-diananga
huni'omu, aena aana omu haata'inie hahu'ana manata-
diananga a God hunire.
15 Na ahutaka kie ke paalahea God haahie hahu'ana niinge
oto paine e niie hunikie, nge hule aana nga mo wala e ka'a
malisine ike ere-luhesilana.

10

A Pol Kei Ha'aloie Mo Ha'a-uusuli Eero-eero I Korinit

1 Oto ineu a Pol maraaku no ko eitanai'omu hunie uri
omu ke rongo hunieu. Nou rongoa uri ngaeta mo iini eemiu
kire ko unue uri nou sai ere hiito'o huni'omu mola aani
uusu-uusu maholo nou ii'o ha'atauli'omu, ta'e no ko me'u
ni ere urine maholo nou ii'o pe'i'omu. !Ha'ike! Ta'e no ko
heimaanie tolahana a Kraes aana ingeie e saemamae na e
lai maneko
2 na aena urine no ko eitanai'omu uri hunie omu ke oolisie
tolahamiu. Omu ke su'uri deu rarahieu uri hunie ne ke
tohungei ere raramaa oto huni'omu aana maholo ne kei he'i
lae lo'u hao i seemiu. Aana ne kei tohungei ere hiito'o taane
aana mo iini nge kire ko unue uri melu ko esu mola i sulie
tolahana mo iinoni ni welumalau hunie uri melu ke to'o-
to'o.

3 E to'ohuu taane uri i'emeelu mo iinoni mola, ta'e melu
ka'a ooho ike aana nga mo reisinge ni welumalau wa aani
tolahai ola aaela.
4 Mo reisinge nge melu ko ooho aani, ka'a mo ola ike aana
walumalau, ta'e mo reisinge kire honu aana nanamanga a
God, na hule aana kire sai a'aila'asie mo maelonga a God
ma'alana kire nanama lo'u uri taa.
5 Oto melu sai ohoie mola ta'ena nga ne'isaenga honosie a
God aana mo reisinge ngeena, na melu sai oho aasie mola
ta'ena nga ere-tooha'inge nge mwala ko unu-unue aana kire
sere'i eeli'u huni tola i sulie a God. Na aana mo reisinge
ngeena melu tola hehesie oto mo ne'isaenga takalo ikire na
melu ko ha'a-uusulire huni tola i sulie a Kraes.
6 Na maholo omu tola i sulie oto ahutana walu ola i sulie
a Kraes, nge ne ke si ha'aloie mo iini nge kire ko hei-heitohe
ue, aana melu keluie oto pasi aakau loosire.
7 Ngaeta mei ola omu ko deu aaelasie nge omu ko lio mola
hunie mo ola e lio kohi po'oi sinaha. Ta'e mala uri nga mo
iini eemiu ko lo'onga'inie uri ikire oto mo hurula'aa a Kraes,
nge e diana uri hunie kire ke lio saie uri i'emeelu no'one mo
hurula'aa a Kraes, na ta'e ikire mola ha'ike.
8 E lio mala uri no ko ere tooha'i oto i sulie nanamanga
aana ii'o-ii'oha a Aalaha e niie hunieu, ta'e aana ke urine na
nou sa'a masa ike huni ere i sulie, aena aana nanamanga
ngeena ola huni ha'ama'uta'aa hiiwalaimolinge i'omu, ka'a
ola ike huni waeli'omu.
9 Na nou ka'a sare da ike omu ke lo'onga'inie uri no ko
sare ha'ama'usi'omu mola aana mo uusu-uusu ineu.
10 Nou saie taane uri nga mo iini eemiu ko unue uuri,
“Mo uusu-uusu a Pol kire tohungei rongo hi'e oto hiito'o, ta'e
maholo kei ii'o pe'ikolu oto e si mamaela'a mola na walana
ka'a urihana ike lo'u nga mei ola.”
11 Mwala urine, e malisine kire ke sai diana aana uri nga
taa melu ko unu-unue aani uusu-uusunge takoi'omu aana
melu ii'o ha'atauli'omu, e sada mola aana nga taa melu sai
esuie aana maholo melu ko ii'o pe'i'omu.

Iini A God E Ne'isae Paine Aana

Nge E Paine Liutaa

12 Oto mwala nge kire ko ha'apaina'ara maraada ngeena,
melu ka'a sare unue ike uri melu sada mola pe'ire wa uri
melu peine sada mala ikire. !Ha'ike! Aana ikire, kire ha'a-
uuresie mola mo ha'atolanga ikire maraada huni totohoa
tolahada maraada, na kire ko lio-lio mola i matolada huni
lio saie a tei aada ko deu diana aana mo ha'atolanga ikire
maraada ngeena. !Ta'e hero-heronga mola ni ngeena!

13 Na i'emeelu, melu sa'a totohoa ike tolahameelu aana
mo ha'atolanga ikire ngeena, ta'e i'emeelu melu sai ere
tooha'ini'emeelu mola haahie mei ola e malisine melu ke
ere urine aana. Oto melu kei ere tooha'i mola i sulie mei
esunge nge a God e niie huni'emeelu, na i'omu oto nga aapa
aana mei esunge ngeena.
14 Na maholo melu ko ere tooha'i i suli'omu ngeena, melu
ka'a ere tooha'i ike liutaa aana nga taa e malisi. Ta'e melu
sai ere tooha'i i suli'omu urine aena aana i'emeelu ka'u ni
melu hola'i lae hule oto hao i seemiu pe'ie Tataroha Diana i
sulie a Kraes.
15 Na melu ka'a ere tooha'ini'emeelu ike haahie mei
esunge nge ngaeta mwala kire asuie. Ta'e saemeelu hunie
uri hiiwalaimolinge i'omu ke paine, na asunge i'emeelu i
matolamiu ke paine lo'u na ke hungu diana.
16 Urine nge melu sai lae i taroha'inie Tataroha Diana lo'u
aana ngaeta mo henue po'o wau eemiu nge kire ka'a rongoa
ue. Aana melu ka'a sare tooha'inie ike mei esunge ngaeta
mwala e asu mangoa oto.
17 Ta'e melu ko sare tola i sulie nga taa mo Uusu-uusu
Maa'i e unue uuri, *A tei ko sare ere tooha'i, ke tooha'inie
mola nga taa a Aalaha e asuie.* *Jeremaea 9:24*
18 Aana iinoni nge a Aalaha e ne'isae paine aana ha'alaa
a God ko saeto'o aana, e ka'a ike iinoni nge e ne'isae paine
aana mola maraana.

11

Omu Ke Hiiwalaimoli Aana

Ha'a-uusulinge To'ohuu Mola

1 No ko ere ni pweu oto ni ie, ta'e nou saeto'o aana uri
omu ke rongo rako ka'u lo'u eeku.
2 Mala mo mama'a ko lio i sulie mo keni kaleda hunie kire
ke ne'i keni raori'i lae-lae hule aana kire kei ha'aruru aana
kire to'o poro, nge ineu no'one no ko lio i suli'omu urine
i na'ona God. No ko lio i suli'omu oto mala a God ko lio i
suli'omu, aana nou heiholota'inie oto uri omu kei to'o aana
mola nga ta'a-ta'a poro, na porona oto a Kraes. Saeku omu
ke hiiwalaimoli mola aana a Kraes hahaiteli hunie uri aana
hai dinge ha'arurunge, nou sai maai'omu ta'au nana a Kraes
mala oto nga keni raori'i.
3 Ta'e no ko maarara, mwaanie nga mo iini e waelie
manata-diananga i'omu hunie a Kraes na mei sae manola
huni lulu i sulie. Na no ko maarara mwaanie e si urihana
mola maholo mwaa e eeroa a Iv aana mo eeronga ingeie
oto i na'o.
4 No ko maarara urine aena aana omu ko toli'aasie mola
mwala ko lae mai huni ere i sulie ngaeta Jisas nge e

aaopa mola mwaanie iini nge i'emeelu melu taroha'inie
ka'u huni'omu oto waite. Na omu ko ilenimwa'e mola pe'ie
ngaeta taungei li'oa na ngaeta taungei tataroha diana nge
kire tohungei aaopa oto hiito'o mwaanie Li'oa Maa'i na
Tataroha Diana a Jisas nge melu toolea mai huni'omu.
5 Ineu nou lo'onga'inie uri nou ka'a mwai-mwei ike
mwaanie mo iini nge omu ko unu-unue uri ikire mo
hurula'aa paine.
6 Ohe nou ka'a sai ha'alaunie ike walaku mala ikire, ta'e
ineu nou tohungei saenanau oto liutaa aada aana Tataroha
Diana, na no ko haata'i diana aana leune huni'omu tarau
aana ahutana mo esunge ineu i matolamiu.
7 Nou ka'a lae ike pe'i sukaa nga mei ola mwaani'omu
maholo nou taroha'inie Tataroha Diana a God namiu, ta'e
nou ha'amwai-mwei'aau oto mola uri hunie omu ke ne'i
iinoni peine na iinoni diana. ?Ohe nou deu aaela ni urine?
8 Ohe omu ka'a saie ike uri mo soihaada'inge aana ngaeta
mo po'o ni henue ni kire nii-niie taane waaiteku hunie
uri ne ke lae pe'i esu aani pe'ilemiu. Aana nga taa nge e
malisine ne ke asuie nada, ka'u no ko si esuie mola namiu
ie, oto nou kara'i hii mala uri nou pelire ni ngeena.
9 Oto aana maholo nou ii'o hao pe'i'omu, nou ka'a lo'ohie
ike nga mei ola aamiu. !Ha'ike! Ta'e mo mwaasine aani
hiiwalaimolinge nge kire o'o'o mai aana po'o ni henue i
Masedonia ni kire lae hao i Korinit huni pe'ieu aana mei
to'oha. Nou tohungei kineta'inie tolahaku mwaanie nou da
nga mei hi'elaa huni'omu aana ta'ena nga mei ola, na ne kei
lae tara'asi oto mola urine.
10 Mala no ko unu-unue mola walaimolinge i sulie a Kraes,
nge no ko ere to'ohuu no'one uri nga iini eemiu aana po'o ni
henue i'omu i Akaea e sa'a roro'a da ike uri ne ke mamalo
mwaanie tooha'inge ineu ienini.
11 ?Oto e ue? ?Uri omu lo'onga'inie uri no ko ere urine
aena aana nou ka'a manata diana ike huni'omu? !Ha'ike! A
God e saie taane uri nou tohungei manata diana huni'omu.
12 Ngaeta mwala kire ko sare ere tooha'inire maraada uri
kire ko esu sada mala i'emeelu mo hurula'aa. Ta'e leune e
ka'a to'ohuu ike, na ineu, no ko uure honosie mwala urine.
Aena urine nge nou sa'a mamalo ike mwaanie nga taa nge
no ko esuie ienini huni haata'inie uri ere-tooha'inge ikire
ngeena e ka'a to'o aahu'ine ike.
13 Aana mwala urine, ikire nga mo hurula'aa to'ohuu
ha'ike na asunge ikire mei ola to'ohuu ha'ike no'one. Ikire
mwala eero-eero na kire ko lupwe'i deu mola mala uri ikire
mo hurula'aa maa'i a Kraes.
14 Na leune e ka'a ola ike huni pangata'inie, aena aana
hule aana a Pwelu Eero-eero e sai ha'akolo no'one hunie ke

lio oto mala nga ensel ni raa-raa.
15 Oto mwaanie kie pangata'i aana maholo mo koni-
konihe ingeie no'one kire ko ha'akolo urine, hunie kire ke
lio mala mo koni-konihe a God. Ta'e aana Dinge Ooreta,
nge ha'aloilada ke si lae taane, na kei tohungei adona oto
aaelanga kire ko esuie ngeena.

A Pol E Ere Tooha'i I Sulie Sapesalunge Ingeie, Aana Leune E Haata'inie Nanamanga A God

16 No ko sare he'i unue lo'u mola uri omu ke su'uri
lo'onga'inie uri ineu nga pweu. Ta'e mala uri nga iini eemiu
ko lo'onga'i takalo urine, nge saeku uri omu ke rongo hunieu
mala omu ko rongo hunie mo pweu, na omu ke toli'aasieu
hunie uri ne ke kele ere tooha'inieu.
17 A Aalaha e ka'a sai ere tooha'i ike urine, ta'e no ko ere
tooha'i mola urine mala mo pweu.
18-19 No ko ere urine aena aana nou leesie uri ma'alana
omu ko unue ka'u uri i'omu mo iinoni saenanau, ta'e omu
ko tohungei sare rongo hunie mwala e pweu. Mo ha'a-ha'a-
uusuli eero-eero oto hunge ngeena ko ere tooha'inire mola
i sulie mo ne'isaenga ni welumalau, na i'omu, omu ko sare
pwaarongo mola hunire. Oto saeku ne ke ere tooha'inieu
no'one urine, hunie omu ke saeto'o aaku.
20 Nou leesie lo'u uri omu ko saeto'o aana mola mo
poro paine huni deu rarahi'omu, na kire ko ha'amwe'u-
mwe'u'omu, na kire ko pwelo'omu, na kire ko lio toli mola
aamiu, na kire ko hide-hidelie papalimiu. !Ha'ike eena
mwae!
21 Oto no ko masa huni unue uri e to'ohuu taane uri nou
ka'a sada ike pe'ire. Nou ka'a sada ike pe'ire aana leune,
aena aana nou ka'a sai ne'isae moute'i ike huni da nga mei
ola urine aamiu.

Ta'e mala mo iini nge kire ko ne'isae moute'i huni ere
tooha'inire, nge ineu na nou ne'isae moute'i huni ere tooha'i
no'one urine, ma'alana erenga ngeena ke rongo mala erenga
mo iini e pweu.
22 Mala kire ko unue uri ikire oto mo ai iinoni to'ohuu
ni Jiu, ineu na e urine no'one. Kire ko unue uri ikire aana
aalahanga mo Israel, ineu na e urine no'one. Kire ko unue
uri ikire mo weuwana Ebraham, ineu na e urine no'one.
23 Kire ko unue uri ikire oto mo koni-konihe a Kraes. No
ko ere lo'u mala iinoni e pweu, ta'e ineu oto nou tohungei
esu mala koni-konihe a Kraes lo'u liutaa aada. I tehula'ana
asunge a Kraes ienini nou sapesalu oto hiito'o liutaa aada.
Ineu oto nou ii'o i nume ni ho'o mo maholo hunge liutaa
aada. Ineu oto kire wini-winieu hiito'o liutaa aada. Ineu
oto nou kara'i mae mo maholo hunge liutaa aada.

24 I tehula'ana asunge nana Kraes ienini, e lime maholo
nge mo na'ohai mwane ni Jiu, kire ha'aletehieu aani
repusileku i sulie tolahada nge kire sai repusie iinoni aana
e oolu aawalai maai repunge mwana siwe.
25 Na e oolu maholo nge mo na'ohai mwane ni Rom kire
rapusieu aani mai ei. Na ngaeta maholo mwala kire uu'ieu
aani heu huni horo maesieu. Na e oolu maholo oto mo haka
nou lae-lae aani kire dodo pe'ieu. Na ngaeta maholo melu
dodo i laona matawa na aasi e talei aahe-aahesieu mola
hunie hai dinge laku pe'ie nga hai rodo nge kire si leuhieu.
26 Mo maholo oto hunge nou weo aani laenga, na nou
oodoie mo ola oto hunge ni maesi'i. Nga mo maholo ne ke
lae oodoie mo wei ko kone, na ne ke oodoie mo horopeli.
Nga mo maholo ne ke lae oodoie mwala ineu lo'u mola mo
Jiu kire ko kara'i horo'ieu, na lo'u mo iini nge ikire nga mo
Jiu ha'ike. Na hule aana ngaeta mo maholo mo iini ko unue
uri ikire mo eesike aana hiiwalaimolinge aana Kraes, na
ikire no'one kire ko kara'i horo'ieu no'one. Ta'e ikire mo
eesike to'ohuu ha'ike ni ngeena. Nga mo maholo ne ke lae
oodoie mo ola ni maesi'i aana mo huilume paine, na i laona
hanuesala, na no'one i eesi.
27 Nou ii'o mola aani weonga, na nou oodoie mo aasanga
oto hunge aena aana asunge nana Kraes. Mo maholo oto
hunge asunge ngeena ko haapilinga'a haahieu hule aana
nga maholo ni ma'ahunge na ha'ike lo'u. Mo maholo hunge
nou hiolo na nou maarou, na ngaeta mo dinge nga kele mei
ngeulaa ne ke hikana na ha'ike lo'u. Mo maholo hunge no
ko ma'ahu mola mala iiola, na aana mo maholo hunge no
ko maesie mola mama'udi aana wawai e paine, na nou ka'a
to'o aana ike nga mei ola ni eeluhieu aana.
28 Oto lo'u sapeitana walu ola ienini, na no ko tolahi'e
mola i suli dinge aani lio sulilana mo soihaada'inge.
29 Aana maholo hiiwalaimolinge nga iini e mamaela'a, nge
saeku ko hii mamaela'a oto no'one haahie. Na maholo nga
iini ko ha'atataroa nga iini huni domu i laona ooraha'aa, nge
saeku ko mela mala dunge aana aaelanga urine ko da no ko
tohungei saewasu oto hiito'o.

30 Aena aana omu deu rarahieu mone, nge nou ere
tooha'inieu. Ta'e nou sai ere tooha'inieu taane mola aana
mo aasanga kire ra'usieu aana leune e haata'inie uri nou
ka'a to'o aana ike nga mei a'aila'anga tohuku.
31-33 Nou sai ere mola i sulie mo aasanga mala maholo
nou o'o'o wau aana huilume i Damaskas na mwane paine
haahie huilume ngeena e sasare tapolieu. A porona ko esu
aana nanamanga a Aretas Inemauri, oto e uusunge'inie mo
ramo huni tapolieu, na ngaeta mo ramo kire kakakalie mo

maai para aana para paine ahuie huilume ngeena. Ta'e ngaeta mo iini aana kira hiiwalaimoli kire pe'ieu hunie ne ke tahi mwaanire. Melu hane ta'au hunie ngaeta maaure'i aana para paine ahuie huilume i Damaskas, na kire ne'ieu i laona lulu'e oto paine, oto kire si uukueu i aano po'oi sinaha mwaanie huilumena. Iau, God Aamana Aalaha ikie a Jisas nge kie ko soi ha'amanikulu'aa oto tarau, e saie uri nou ka'a eero ike.

12

Ma'alana A Pol E Sai Ere

Tooha'inie Maraana To'ohuu,

Ta'e E Sere'i Esuie

1 Nou saie mola uri e ka'a diana ike huni ere tooha'inieu,
aana mei ola mwaakule mola ni ngeena, ta'e aana omu ko
deu rarahieu, nge ne ke ere tooha'inieu lo'u haahie mo ola
e wa'araa hunieu aana a Aalaha e haata'ini'i oto aaku.
2-3 Ola mala aawalai helisi mwana hai e mango, a God e
tooleau† oto hunie hahu'ana leu ta'au i Lengi nge e ii'o aana.
Nou ka'a sai diana aana, ohe nou lae to'ohuu aana sapeku
wa ohe ta'e mauriha'aku mola e lae. Ta'e a God mola e saie.
4 Nou saie mola uri a God e tooleau oto ta'au i saana i
Paradaes, ka'u nou rongoa mo ola kire tohungei menikulu'e
oto liutaa, hule aana ere-erenga ikie mo iinoni e ka'a to'o
aana ike mo wala diana huni lado luhesie mo tohungei ola
manikulu'e ngeena.
5 Oto taungei ola urine e malisine ne ke ere tooha'inie
taane, ta'e nou sa'a asuie ike, aana nou ne'isae moute'i huni
ere tooha'inieu mola haahie nga taa ko haata'inie uri nou
ka'a to'o aana ike nga mei nanamanga tohuku.
6 Mala uri ne ke sare ere tooha'inieu, nou sa'a dau ike mala
mo iinoni e pweu ngeena, aena aana nou sai ere tooha'inieu
to'ohuu aana mo ola oto hunge. Ta'e ineu, nou ka'a sare
ere tooha'inieu ike lo'u, aana nou sere'inie uri mwala ke
ha'ama'u eeku liutaa aana nga taa e malisine kire ke asuie
takoieu haahie asunge ineu na ha'a-uusulinge ineu.
7 Oto uri hunie ne ke su'uri tooha'inieu haahie walu ola
paine nge a God e haata'ini'i eeku ngeena, e niie lo'u mei ola
huni waelie sapeku. E toli'aasie a Satan ke saunie sapeku
aana mei olana, mwaanie nou tooha'inieu.
8 Nou eitanaie ka'u a Aalaha ha'a-oolu uri ke ta'aasie mei
olana mwaanieu.
9 Ta'e e unue mola hunieu uuri, “Manata-diananga ineu
huni'o e paine na e adomu oto, aana nanamanga ineu e

† **12:2-3** 12:2-3 Aana erenga ni Krik a Pol e aalahuu i sulie maraana pe'ie mo wala uuri, “a God e toolea ngaeta mwane a Kraes oto ta'au i Lengi.”

sai peine oto liutaa maholo o ko mamaela'a.” Oto no ko
tohungei ilenimwa'e huni tooha'inieu haahie mamaela'anga
ineu, hunie uri nanamanga a Kraes ke ii'o oto i lalo aaku.
10 Aena mei olana nge nou ilenimwa'e mola haahie
mamaela'anga, na maaleledinge, na mo aasanga, na
ha'amotaahinge, na ta'ena nga ola urine no ko lae oodoi'i
i tehula'ana a Kraes. Iau, no ko ilenimwa'e mola aena aana
maholo no ko mamaela'a, nge no ko si a'aila'a lo'u hiito'o
aana nanamanga a God.

A Pol E Tolahi'e Haahie Mo Korinit

11 No ko deu oto mala pweu aana nou ere tooha'inieu
urine, ta'e i'omu ni omu ko si da no ko te'urine. Aana e
malisine uri omu ke lalado diana oto i sulie asunge ineu,
ta'e omu rohu mola. Ineu nou ka'a adona ike taane nga mei
ola, ta'e aena aana nanamanga a God e ii'o i lalo aaku, oto
mo hurula'aa paine nge omu tohungei saeto'o aada ngeena,
na kire ka'a paine ike liutaa aaku aana nga mei ola oto oo'oo.
12 Maholo nou o'o'o pe'i'omu ngeena nou toli rako mola
pe'i'omu, na nou lae pe'i esuie mo hu'i-hu'ite na mo ola ni
pangata'inge na mo tolimaa aana nanamanga a God. Walu
ola huni haata'inie uri ineu nga hurula'aa to'ohuu a God ni
ngeena.
13 Nou pe'i-pe'i diana aamiu oto mala ngaeta mo soi-
haada'inge no ko pe'ire, na pe'inge ineu huni'omu e sada
mola aana pe'inge no ko niie hunire. Ta'a-ta'a mei ola
mola nou esuie hunire nge nou ka'a da huni'omu, aana
nou ka'a unue ike uri omu ke pe'ieu aani to'oha. ?Uri omu
lo'onga'inie uri nou deu aaela huni'omu aana leune? !Ha'ike
eena mwae! Mala omu ko lo'onga'inie uri nou deu aaela
huni'omu aana leune, na omu ke ne'isae-aasie ka'u mola
hunieu.
14 Ie no ko deu aakau oto lo'u hunie oolune nga laenga
ineu hao i seemiu eena. Na mala no ko esuie tarau, nou
sa'a ha'ahi'ei'omu ike aana nga mei ola. Nou ka'a saeto'o
aana ike nga mei ola mwaani'omu, ta'e i'omu ni mola nou
saeto'o aamiu. Aana omu ke saie uri mo kele mwela e ka'a
malisine ike uri kire ke nii ola nana aamada na nikada, ta'e
e ro mau'ana ngeena ni e malisine kirerue ke nii ola nana
mo kaledarue.
15 Oto no ko tohungei ilenimwa'e mola huni niie ahutana
mo ola nou to'o aani namiu, hule oto aana ineu maraaku,
huni pe'i'omu huni hele aana maurihe huu. ?Oto aana ineu
no ko manata diana liutaa huni'omu urine, uri i'omu, omu
kei manata aaela mola hunieu?
16 Omu saie taane mola uri nou ka'a ha'ahi'ei'omu ike,
wa ne ke toolea nga mei ola mwaani'omu. Ta'e ma'alana

e urine, nga mo iini eemiu ko unue ue uri nou pwelo'omu
mola aani eeronga hunie uri ne ke toolea mo to'oha i'omu.
17 ?Oto e ue? ?Nou pwelo'omu aana nga mei to'oha uri
taa? ?Uri mo mwane nge nou uusunge'inire hao i seemiu
kire pwelo'omu aana nga mei to'oha? !Nou saie ha'ike!
18 Nou eitanaie a Taetas uri hunie ke lae hao i maa-
toli'omu, na nou uusunge'inie no'one hao pe'ie ngaeta
aasikaelu aana hiiwalaimolinge. ?Ha'alaa omu lo'onga'inie
uri kirerue a Taetas kire eero'omu aana maholona? !Ha'ike
oto oo'oo! Na ineu, nou pe'i'omu mola mala ingeie, aana
i'emere'i a Taetas mere mani to'o aana mola e ta'a-ta'a mei
sae takoi'omu, na tolahamere'i e sada mola huni'omu.
19 Sa'a mola omu ko lo'onga'inie uri melu uusue walu
ola ienini mola huni ere talihe aana nga moi taa kire ere
aaelasi'emeelu eeni. !Ha'ike oto oo'oo! Ta'e melu ere-ere
oto mola mala a Kraes e saeto'o aana, na walu ola melu
unu-unu'i, melu unu'i i maana God ni ngeena. Na ahutana
walu ola melu uusu'i ienini, maeni iinoni maa'i, mo ola oto
huni ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge i'omu ni ngeena.
20 Aana no ko maarara mwaanie uri maholo ne kei hule
hao, na nou leledie helelamiu. Na ohe i'omu, omu sa'a
rongo ike hunieu maholo ne kei ha'a-oodohi'omu. No ko
maarara mwaanie nou lae hao i seemiu na nou oodoie mola
walu ola mala ha'a-erenga, na heota'inge, na saewasunge,
na sae aaelanga, na oopanga, na isinge, na sihoai-olanga,
na tooha'inge, na maaola-olanga kire ii'o mola i matolamiu.
21 No ko maarara mwaanie uri mo iini hunge nge kire
ooraha'aala ka'u waite, na kire ka'a oonisae ike mwaanie
ii'onga mada'a, na aeni-olanga, na walu ola ni masanga nge
kire ko esui'ine. Oto urine ne kei tohungei saehuu, na ne
kei masa i maana God i tehula'amiu.

13

A Pol Kei Ha'aloie Mo Korinit

Mala Uri Kire Ka'a Hola'i

Leie Tolahada Maraada

1 Oolune nga mai laenga ineu lo'u mei huni maatoli'omu
oto ienini. Oto omu ke lio talamiu, aana kolu saie oto
uri mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Maholo nga iini ko
ha'asusunge'inie ngaeta iinoni i na'ona mo mwane lei-lei, nga
ro iinoni wa e oolu ke haro ere ha'a-oaie nga taa ko unue
ngeena, ha'alaa kire ke si ha'aloie.* *Diutronomi 19:15*
2 Nou hola'i ha'apasulie mo iini kire ooraha'aa ka'u
oto waite aana ruana nga mai laenga ineu hao huni
maatoli'omu. Oto ienini no ko ha'apasulire lo'u, na ngaeta
mo iini nge kire ka'a mamalo ue mwaanie ooraha'aa. Omu

ke saie uri maholo ne kei lae lo'u hao i maatoli'omu, nou sa'a
aamasie ike lo'u nga ta'a-ta'a iini eemiu nge ko ooraha'aa.
3 Oto leune ke haata'inie to'ohuu huni'omu uri no ko ere
oalana a Kraes ni ngeena, aana omu kei leesie ta'a-ta'a
nanamanga aaku nge omu ko leesie no'one aana a Kraes
nge ko esu a'aila'a mola pe'ie nanamanga paine ingeie i
matolamiu ngeena.
4 E to'ohuu taane uri e lio mala a Kraes e mamaela'a
ka'u, aana kire rapu taalengasie i lengine po'u-po'u. Ta'e
leune e si haata'inie mola nanamanga paine a God, aana
e mauri lo'u mwaanie maenga. Na i'emeelu no'one, melu
lio mamaela'a mala ingeie. Ta'e melu ka'a mamaela'a ike,
aana melu ko meuri tararuru pe'ie a Kraes aana nanamanga
paine a God, mei nanamanga nge melu ko esu oto aana huni
pe'i'omu huni lulu i sulie tolahana.
5 Omu ke lio-lio diana talamiu na omu ke lei'omu
maraamiu. Omu ke leie tolahamiu maraamiu huni leesie
uri ohe omu ko lulu i sulie tala aana hiiwalaimolinge
to'ohuu taane wa ha'ike. Mala uri omu ka'a sai leesie ike
tolahana a Jisas Kraes i lalo aamiu, nge omu ka'a sai diana
aana ike a Kraes ka'une.
6 Nou hiiwalaimoli uri omu kei lio saie taane aana
tolahameelu uri i'emeelu mo hurula'aa, melu sai diana aana
a Kraes to'ohuu taane.
7 Na melu ko aarea a God uri ke pe'i'omu mwaanie omu
deu hu'isie nga mei ola aaela. Melu ka'a aarenga'i ike urine
hunie mwala ke lahe'emeelu haahie asunge diana melu
esuie i matolamiu. !Ha'ike! Ta'e melu ko aarea God urine
hunie uri helelamiu ke diana, ma'alana nga taa mwala kei
unue i suli'emeelu e diana wa e aaela.
8 Aana melu sa'a da ike nga mei ola huni waelie mo ola
to'ohuu, ta'e melu ko esu oto mola tarau hunie walaimolinge
ke mauri tara'asi.
9 Melu ko ilenimwa'e mola huni ii'o mamaela'a mala uri
leune ke da uri i'omu, omu ke uure a'aila'a. Na melu ko
aarenga'i oto tarau hunie uri hiiwalaimolinge i'omu ke ahu
to'ohuu hunie nga mei tolahai iinoni diana ke su'uri ei'aa
mwaani'omu.
10 Oto aena urinena maholo nou ka'a ii'o ue pe'i'omu
ta'e no ko uusue oto hao uusu-uusu ienini, hunie maholo
ne kei hule hao ne ke su'uri ere raramaa huni'omu aana
nanamanga nge a Aalaha e niie hunieu. Aana nanamanga
ngeena niilana e lae hunieu uri hunie ne ke pe'ie hii-
walaimolinge i'omu ke ma'uta'a lo'u hiito'o, na e ka'a ola
ike huni waeli'omu.

Mei Wala Ni Saedianang Ooreta

11 Oto leu ooreta, maeni eesiku maa'i, ne ke unue mola
hao huni'omu uri omu ke ii'o ni ilenimwa'enga mola. Omu

ke dau aahonga hunie nga mei tolahai iinoni diana ke su'uri
ei'aa mwaani'omu, na omu ke tola i sulie walaku. Omu
ke ne'ie ta'a-ta'a mei sae, na omu ke ii'o ni henuelama.
Oto a God, iini nge ingeie aahu'ine manata-diananga na
hanuelamanga, ke si ii'o pe'i'omu.
12 Na saeku hunie omu ke mani hele ki'i heiliu† mala mo
he'imalahunanga maa'i.
13 Ahutana mo iini maa'i a God mai leu ko niie hao
saedianangа ikire huni'omu.
14 No ko aarenga'i hunie uri Aalaha ikie a Jisas Kraes ke
haata'inie hahu'ana manata-diananga ingeie huni'omu, na
hunie uri a God ke ha'adiana'a'omu aana manata-diananga
ingeie, na hunie a Li'oa Maa'i ke lokoa ahutana saemiu aani
hatanga pe'ie.

† **13:12** 13:12 Erenga ni Krik e unue uri kire ke “nono pe'ire hailiu” oto mala tolahada, ta'e aana mo henue hunge si'iri tolaha ni hele-ki'inge e oolisie oto tolaha ni nononga ngeena. Ma'alana e urine, ta'e tolaha ni nononga ngeena e ii'o ue hule si'iri aana ngaeta mo henue kara'inie i Israel.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Kalesia

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini. A God e lio hilisie a Pol hunie ke ne'i hurula'aa ingeie, oto e niie nanamanga paine hunie na e uusunge'inie hunie ke ha'a-uuresie mo soihaada'inge aana ta'ena nga leu.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol Hurula'aa e uusu-uusu hunie mo soihaada'inge e ha'a-uuresi'i oto wau aana po'o ni henue i Kalesia i laona aalahanga ni Rom oto i na'o. Si'iri po'o ni henue i Kalesia ngeena, ingeie oto i denumana hanue nge kire ko haa-haara'inie aana i Taki.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

E ka'a tewa i purine a Pol e lae mwaanie mo Kalesia, na ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero mo Jiu kire ko lae oto mai hule i saada. Oto kire ko ha'a-uusulire uri kire ke aehota lulu i sulie no'one tolahana mo Jiu. Kire ha'a-uusulire takalo uri mo iini nge kire ko lulu i sulie a Kraes ta'e kire ka'a tola i sulie no'one ahutana mo Ha'atolanga a Mosis, kire sa'a ii'o oodota'i ike i maana God. E lio mala a Pol e uusue uusu-uusu ienini i na'ona lokonga paine ta'au i Jerusalem nge uusulana e lae aana Palonga 15. Lokonga ngeena e rau ola mala halisi hai aawala mwana siwe i purine hutelana a Jisas (49 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

Oto a Pol e uusu-uusu weu hunie mo soihaada'inge ngeena hunie kire ke su'uri lulu i sulie mo ha'a-uusulinge eero-eero urine. E ere hiito'o hunire uri ingeie nga hurula'aa oto to'ohuu, na uri a God ni e unue hunie uri ke lai taroha'inie Tataroha Diana hunire mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike. Oto aena urinena, a Pol e tohungei sai diana aana tala takoie oodota'inge i maana God hunie mo Jiu na hunie mo Aapoloa Aaopa. A Pol e haata'inie uri a God e ha'a-uuresie mola mo Ha'atolanga a Mosis hunie mwala ke mani saie uri kire mani ooraha'aala. Nga iini sa'a ii'o oodota'i ike aani lulu i sulilana mo Ha'atolanga, aena aana ahutaka kie ko meni deu-deu pele mola. Oto a Pol e unue uri mo Ha'atolanga a Mosis kire sa'a ha'a-uurie ike nga iini, ta'e kire ko si haata'inie mola tala takoie a Kraes. Ta'a-ta'a tala mola ni e ii'o hunie mwala, ma'alana ikire mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa. Tala ngeena oto a Kraes, na mo iini nge kire

ko hiiwalaimoli aana, ikire oto mo kalena God. Ikire oto a Kraes ko ii'o aada, na kire ka'a mauri ike tohude, ta'e ingeie ni ko meuri i lalo aada.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

Tataroha Diana, mo Ha'atolanga a Mosis, hiiwalaimolinge, Li'oa, ii'onga luheta'i mwaanie nanamanga aana mo Ha'atolanga

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Kalesia 2:20, Kalesia 3:3, Kalesia 5:22-23, Kalesia 6:7-8

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunie mo Kalesia (1:1-5)

A Pol e unue uri ingeie ngaeta hurula'aa to'ohuu, na mwala e sai hiiwalaimoli aana. (1:6—2:21)

Oodota'inge e ne'ie mei ola aana hiiwalaimolinge na nga mei ola aana lulu i sulilana mo Ha'atolanga ha'ike. (3:1—4:31)

Mo iini kire hiiwalaimoli aana Jisas kire ke ii'o aana mo tolahai ola diana. (5:1—6:10)

Mei wala ni saediananga ooreta (6:11—6:18)

Mei Wala Ni Saediananga Hunie Mo Kalesia

1-2 Saediananga mwaanieu a Pol Hurula'aa huni'omu mo iini aana mo soihaada'inge wau aana po'o ni henue i Kalesia.

A Jisas Kraes na a God Aamaka, kirerue soieu uri hunie ne ke ne'i hurula'aa, na soileku e ka'a lae ike mola aani iinoni wa mwaanie nga pulitaa ni iinoni. !Ha'ike! A God nge e ta'ea a Jisas Kraes aaliho'i mwaanie maenga ni e asuie leune urine hunieu.

Ahutameelu mo mwaasine aana hiiwalaimolinge mai leu, melu ko niie saediananga i'emeelu huni'omu,

3 na melu ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

4 Mala a God Aamaka e saeto'o aana, a Kraes e toli'aasie maraana uri hunie ke mae huni ta'aasie mo ooraha'aa ikie, na hunie ke ha'a-uurikie hunie kie ke ii'o luheta'i mwaanie tolaha tata'ala ni welumalau.

5 Aena urine, kie ke soi ha'amanikulu'aa God taraure'i na oto di. Iau, ke urine oto.

Nga Tala Aaopa Huni Lae

I Saana God Ha'ike Lo'u

6 No ko tohungei pangata'i aana omu tolana toli'aasie oto a God, iini e soi'omu aana manata-diananga a Kraes huni ne'i

iinoni ingeie. Ta'e ie omu toli'aasie oto, na omu ko eeli'u
lo'u mola huni rongo i sulie ngaeta taungei tataroha diana
aaopa.
7 Ta'e tataroha diana aaopa ngeena, nge pweai ola mola
ni ngeena. Nou saie mola uri nga mwala ni mola kire ko
sare hu'isie Tataroha Diana a Kraes, na kire ko ha'ataipu'o-
po'u'omu mola aana ha'a-uusulinge takalo ikire.
8 Ta'e mala uri nga iini, wa ma'alana uri i'emeelu, wa nga
ensel uure ta'au i Lengi ko taroha'inie lo'u nga tataroha
diana aaopa mwaanie iini nge melu taroha'inie ka'u oto
huni'omu, nge e malisine lei-maesilana ke lae aana dunge
ni ha'amotaahinge.
9 Oto mala melu unue ka'u, na no ko he'i unue lo'u uri
mala nga iini ko taroha'inie nga mei tataroha diana aaopa
lo'u mwaanie nga taa omu hiiwalaimoli oto aana, e malisine
lei-maesilana ke lae aana dunge ni ha'amotaahinge.
10 ?Uri no ko ere urine aana no ko sare da mola mwala
ke saeto'o aaku? ?Wa ohe omu lo'onga'inie uri no ko sare
ha'asaediana'aa mola mo iinoni? !Ha'ike oto oo'oo! Mala uri
no ko sare ha'asaediana'aa mola mo iinoni, nge e tohungei
aasa hunie ne kei ne'i mwane au'esu nana a Kraes. Ta'e
ineu, no ko sare ha'asaediana'aa mola a God.

Ha'a-uusulinge A Pol E To'ohuu

Aana A God Oto E Lio Hilisie

Hunie Ke Ne'i Hurula'aa

11 Maeni eesiku maa'i, nou saeto'o aana omu ke sai diana
aana uri Tataroha Diana nge no ko taro-taroha'inie ienini e
ka'a uure ike mola mwaanie mo iinoni.
12 Nou ka'a rongoa ike mwaanie nga iinoni wa uri nga
iinoni ke ha'a-uusulieu aana. A Jisas Kraes oto maraana ni
e haata'inie aaku.
13 Omu rongoa ka'u oto tolahaku i na'o aana maholo
nou lae-lae i sulie tolahana mo Jiu. Na aena aana nou
tohungei saeto'o aana ha'a-uusulinge mo Jiu, nge nou
tohungei leledie ahutana mo ha'a-uusulinge aaopa. Oto
liutaa, nou tohungei sere'inie ha'a-uusulinge a Jisas, na nou
lae pe'ie taunge'inilana soihaada'inge a God oto hiito'o, na
nou eri'apasie ohoilana.
14 Nou esu a'aila'a oto hiito'o no'one aani lulu i sulilana
tolahana mo weuwameelu mo Jiu oto i na'o, oto hule aana
nou esu diana lo'u mola liutaa aana mo iini aana pwaunge
ineu.
15 !Ta'e lae-lae, a God e oolisie manataku! Aana manata-
diananga a God e paine hunieu, na aana ko ilenimwa'e ni
esuie urine, nge uure oto aana maholo na nou ka'a hute ue,
ta'e a God e oopaau oto huni esu nana.

16 Oto e haata'inie a Kalena ka'u hunieu, hunie mauringe
ineu ke taroha'inie Tataroha Diana ingeie hunie mo Aapoloa
Aaopa. Na maholo a God e soieu urine, ingeie maraana e
niie walana hunieu hunie ne ke taroha'inie, na nou ka'a
toolea ike lo'u nga mo ha'ananaunge mwaanie nga iinoni.
17 Nou ka'a lae ike no'one lo'u ta'au i Jerusalem huni leesie
mo iini nge kire ne'i hurula'aa oto wau i na'oku. !Ha'ike!
Nou oodo oto mola hunie po'o ni henue i Arabia. Oto lo'u
mei puri nge nou si eeliho'i hunie huilume i Damaskas.

18 Oto e oolu helisi e saro mango i purine nou eeli'u huni
lae i sulie a Jisas, nge nou si lae hunie i Jerusalem huni
leesie a Pita, na nou ii'o pe'ie mola hunie aawalai hei dinge
mwana lime.
19 Nou ka'a leesie ike lo'u ngaeta mo hurula'aa, ta'e a Jemes
aasine a Aalaha mola nou leesie.
20 !E to'ohuu oto mala i Lengi! !Nou ka'a eero ike!
21 Oto purine maholona, nou lae ii'o ha'atau lo'u mwaanie
mo hurula'aa i Jerusalem aana nou lae hunie mo po'o ni
henue i Siria na i Silisia.
22 Aana maholona, mwala aana mo soihaada'inge i Jiudia
kire ka'a manata'inieu ike ue.
23 Kire ko si rongoa mola uuri, “Iini nge e taunge'inikie
ka'u, ko taroha'inie lo'u Tataroha Diana nge e ari'apasie ka'u
ke ohoie.”
24 Na kire ko si soi ha'amanikulu'aa God haahie nga taa
nge e asuie aaku aana e hu'isie tolahaku urine.

2

Mo Hurula'aa Kire Lio Saie A Pol Mala Ngaeta Hurula'aa No'one

1 Purine aawalai helisi mwana hai e saro mango, nge nou
si eeliho'i lo'u hunie i Jerusalem. I'emere'i a Banabas mere
lae, na nou toolea no'one a Taetas pe'i'emere'i.
2 Nou lae ta'au aena aana a God e haata'inie oto hunieu
uri ne ke lae urine. Na aana lokonga pe'ie mo na'ohai
mwane aana soihaada'inge maraada, nou unu tahanga'inie
oto Tataroha Diana nge no ko lae pe'i taroha'inie hunie mo
Aapoloa Aaopa. Nou deu urine mwaanie kire ne'isae ni
uure honosieu, aana nou sere'inie uri kire ke waelie asunge
nou esuie oto nana Kraes, wa kire ke da asunge nge no ko
lae-lae ue pe'ie ienini e waeta'i mola.
3 Ta'e mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ngeena kire
tohungei rongo hunieu, na kire ne'isae mola mala ineu, hule
aana kire ka'a sare dau rarahie lo'u a Taetas hunie ke helesie

torihesi'onga † i sulie Ha'atolanga a Mosis e unue, ma'alana
ingeie nga Jiu ha'ike.
4 Melu ere i sulie leune mola aena aana ngaeta mo iini
kire lae ka'u mei i laona pulitaa i'emeelu mala mo wao-wao.
Kire eero'emeelu uri ikire mo eesimeelu i lalo aana Kraes,
ta'e ha'ike. Kire lae mola mai huni haitale mumuni mola
aana tolahaka, mo iini kie lado oto pe'ie a Jisas na kie ii'o
luheta'i oto mwaanie mo Ha'atolanga i na'o. Kire dau mala
mo wao-wao urine aena aana kire ko sare da mola uri kie
ke ii'o ni ho'o lo'u i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.
5 Ta'e melu ka'a rongo ike hunie mo ha'a-uusuli eero-
eero ngeena, aana melu saeto'o aana uri walaimolinge aana
Tataroha Diana ke ii'o huu eemiu mo Aapoloa Aaopa.
6 Oto mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ngeena kire
ka'a unue ike uri nga mei ola aana laeliwalanga ineu ke
aaopa. (Na e ka'a roro'aieu ike mala uri kire ke ne'i mwane
paine lo'u uri taa, ta'e walaimolinge nge e roro'a hunieu
aana a God ko lee-leesikie mo iinoni uri kie mani sada mola
i maana.)
7 Oto kire lio saie mola uri a God e niie oto Tataroha Diana
hunieu uri huni taroha'inie hunie mo Aapoloa Aaopa. A God
e niie oto mei esunge ngeena hunieu mala e niie ka'u hunie
a Pita mei esunge aani taroha'inilana Tataroha Diana hunie
mo Jiu.
8 Aana a God nge e niie nanamanga hunie a Pita huni esu
mala nga hurula'aa nana mo Jiu, ingeie nge e niie no'one
nanamanga ngeena hunieu huni esu mala nga hurula'aa
nana mo Aapoloa Aaopa.
9 Na maholo kire lio saie uri mei esunge ngeena a God
e niie oto hunieu, nge a Jemes na a Pita na a Jon kire
ko si hele i ki'imere'i a Banabas. Urine mo iini nge kire
unue uri ikiraelu oto mo hunu aana soihaada'inge, kiraelu
ko si haata'inie uri kiraelu ko heiholota'i huni esu loko-
loko pe'i'emere'i. Oto melu meni ne'isae moute'i uri asunge
i'emere'i a Banabas kei lae oto nana mo Aapoloa Aaopa, na
asunge ikiraelu oto nana mo Jiu.
10 Ta'e ta'a-ta'a leu mola kiraelu unue huni'emere'i uri
mere ke ne'i-ne'isae taraure'i aana mo iini e maitale, mei
ola oto hule aana e tohungei hi'e i manataku no'one.

A Pol E Ere Aana A Pita

11-14 Oto waite nou ere aana a Pita i sulie ta'a-ta'a mei
ola ienini no'one. Aana maholona a Pita e o'o'o ka'u aana
huilume i Antiok, na ko talei ngeu-ngeu mola pe'ie mo

† **2:3** 2:3 I laona mo Ha'atolanga a Mosis, torihesi'onga nge na'ohai ha'a-ara mo Jiu huni haata'inie uri ikire mo iinoni a God. Mala uri mo hurula'aa kire ka'a dau rarahie uri a Taetas ke to'o aana torihesi'onga, nge kire sa'a dau rarahie ike lo'u mei puri hunie ke lulu i sulie no'one mo Ha'atolanga hai aaopa'i mo Jiu.

Aapoloa Aaopa nge kire hiiwalaimoli, ma'alana ha'atolanga
i'emeelu mo Jiu e uure honosie taungei ngeunge urine. Ta'e
maholo mo mwane nge a Jemes e uusunge'inire kire hule
oto wau, nge a Pita ko aehota oopa oto mwaanie mo Aapoloa
Aaopa ngeena, na hule aana e ka'a sare ngau lo'u pe'ire,
aena aana ko me'ute'inie mola mo iini nge kire hele paine
ue aana mo Ha'atolanga mala torihesi'onga mwaanie kire
ere aaelasie. Oto ahutana mo Jiu no'one aana hanuena nge
kire hiiwalaimoli aana Jisas, kire ko meni lupwe'i deu oto
lo'u mala ingeie, na hule aana a Banabas na ko lae takalo
oto no'one i sulire. Ta'e nou leesie uri nga taa kire ko esuie
ngeena e ka'a sada ike pe'ie walaimolinge aana Tataroha
Diana. Oto maholo kira hiiwalaimoli kire loko lo'u, nou
tohungei ere aana a Pita oto hiito'o haahie aaelanga e asuie.
Na nou si ere aana a Pita i maana ahutada uuri, “I'oe oto
mwane ni Jiu, na waite o lae-lae oto i sulie tolahana mo
Aapoloa Aaopa, hule aana o ka'a ii'o ike oto i sulie mo
Ha'atolanga mo Jiu. ?Ha'alaa o ke si sare lolosie mo Aapoloa
Aaopa huni lulu i sulie tolahana mo Jiu uri taa eena?”

15 Oto nou lae lo'u pe'i ere luhesie hunie uuri, “Ikolu,
kolu hute oto aana mo Jiu, na kolu ka'a hute ike aana ‘kira
ooraha'aala,’ satai ola nge ikie mo Jiu ko haa-haara'inire mo
Aapoloa Aaopa aana.

16 Oto maholo ie kolu manata'inie oto uri ha'a-oodohilana
iinoni e sai lae mola pe'ie a God aani hiiwalaimolinge
aana a Jisas Kraes, na e ka'a ike i sulie lulu i sulilana
mo Ha'atolanga a Mosis. Aena ngeena ikolu no'one,
kolu hiiwalaimoli aana a Jisas Kraes. Kolu hiiwalaimoli
uri ha'a-oodohilakaelu ke si lae pe'ie a God i tehula'ana
hiiwalaimolinge ikolu aana Kraes, na e ka'a ike aani deu
i sulilana mola mo Ha'atolanga. Aana nga ta'a-ta'a iini ha'a-
oodohilana e sa'a lae ike pe'ie a God aani deu i sulilana nga
taa mo Ha'atolanga e unue.

17 Oto aana kolu ko lo'ohie ha'a-oodohilakaelu ke lae pe'ie
a God i lalo aana Kraes, e lio oto mala kolu toli'aasie mola mo
Ha'atolanga a Mosis, na kolu ne'i iinoni ooraha'aala no'one
oto mala ikire mo Aapoloa Aaopa nge kire ii'o po'oi sinaha
mwaanie mo Ha'atolanga. ?Ha'alaa e ue? ?Uri a Kraes ni
ko da kolu ko ooraha'aa? !Ha'ike oto oo'oo! Leune e ka'a
to'ohuu ike.

18 Ta'e mala uri ne ke aehota ha'a-uusulie mwala lo'u aana
mo Ha'atolanga nge nou toli'aasi'i oto, nge no ko tohungei
deu hu'isie oto a God eena.

19 “Ta'e nou sa'a te'urine lo'u, aena aana maholo nou
eri'apasie lulu i sulilana mo Ha'atolanga, nge nou si lio
saie uri e aasa hunie ne ke dau oodoie oodo-oodonga i
maana God urine. Oto e urihana nou mae oto hatarie mo

Ha'atolanga aana nou toli'aasi'i oto, na ienini no ko meuri oto mola nana God. Nou mae oto pe'ie a Kraes i lengine po'u-po'u ingeie.

20 Na ineu ha'ike ni nou meuri ienini, ta'e a Kraes ni e ii'o na e mauri i lalo aaku. Mauringe ineu aana walumalau ienini, ola nou to'o aana mola i sulie nou hiiwalaimoli aana Kalena God, iini e manata diana hunieu, na e toli'aasie maraana hunie ke mae honotaku.

21 Mala uri lulu i sulilana mo Ha'atolanga e sai ha'a-oodohie iinoni pe'ie a God, nge a Kraes e mae mwaakule oto mola eena. !Ta'e ha'ike! Maenga a Kraes e ne'i niinge paine oto liutaa, na ineu, nou sa'a lio toli ike aana manata-diananga a God hunikie ngeena.”

3

Lulu I Sulilana Mo Ha'atolanga E Sa'a Ha'a-uurie Ike Nga Iini

1 !I'omu mo mwe'u-mwe'ule ni Kalesia! Ha'arongolamiu e lae haada'i ka'u taane oto i sulie maelana a Jisas i lengine po'u-po'u. ?Oto e ue omu ko si aatopuri aana? ?Ohe nga iini e si'ohi'omu hunie pwaumiu ke aaela urine?

2 Ta'a-ta'a mei ola mola nou saeto'o aana omu ke unue oodoieu. ?Ohe omu hele aana Li'oa Maa'i a God aani lulu i sulilana mo Ha'atolanga a Mosis, wa aani rongolana Tataroha Diana pe'i hiiwalaimolinge aana?

3 ?E ue ni omu si lae otoi pweu hiito'o urine? Omu aehotaa ka'u oto mau-meuringe diana i'omu aana Li'oa a God. ?Oto uri saemiu omu ke ha'amangoa lo'u mola ha'a-uurilemiu aana nanamanga i'omu ni iinoni maraamiu? !E aasa!

4 Omu tohungei sapesalu oto hiito'o aana mau-meuringe i'omu hunie a Kraes. ?Uri nga mo ola mwaakule mola ni ngeena? !Nou hiiwalaimoli uri ha'ike!

5 ?Uri a God e niie Li'oa huni'omu na ko esuie mo hu'i-hu'ite i matolamiu aena aana omu tola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, wa aena aana omu rongoa Tataroha Diana na omu hiiwalaimoli aana?

6 Uure oto wau i na'o Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A Ebraham e hiiwalaimoli aana God, na aena urinena nge e ne'i iinoni oodota'i i maana a God.* *Jenesis 15:6*

7 Oto e malisine omu ke sai diana aana uri mwala nge kire hiiwalaimoli, ikire oto mo tohungei kalena Ebraham.

8 Oto wau i na'o, mo Uusu-uusu Maa'i e hola'i ere taane oto i sulie uri a God kei ha'a-oodohie mo Aapoloa Aaopa aani hiiwalaimolinge. Aena mei olana nge a Ebraham e hola'i rongoa oto aana Tataroha Diana uuri, *A God kei da hunie komu i'oe ke ha'adiana'aa ahutana mwala ni welumalau i tehula'amu.* *Jenesis 12:3*

9 Aena urine nge a God ko si ha'adiana'aa mo iini nge
kire hiiwalaimoli aana, mala e ha'adiana'aa ka'u a Ebraham
aana e hiiwalaimoli.
10 Ta'e mo iini nge kire ko norue oto mola lulu i sulilana
mo Ha'atolanga a Mosis huni ha'a-oodohilada, nge a God
kei leire. Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *ta'ena nga
iini nge e ka'a tola i sulie ahutana mo ola nge uusuleni e
lae i laona Puke ni Ha'atolanga ienini, nge leilana kei lae.
Diutronomi 27:26* Na e aasa hunie nga iini kei tola i sulie
ahutana mo Ha'atolanga ta'ingelu.
11 Oto lo'u, e matapwa taane uri nga iini ha'a-oodohilana
e ka'a lae-lae ike i na'ona a God i tehula'ana lulu i sulilana
mo Ha'atolanga, aena aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue
no'one uuri, *Iinoni e oodota'i i maana God i tehula'ana
hiiwalaimolinge, nge ha'alaa kei meuri huu. Habakuk 2:4*
12 Na Ha'atolanga a Mosis mei ola aana hiiwalaimolinge
ha'ike, ta'e ola mola aana asunge, aana e unue uuri, *Iinoni
nge ko sare to'o aana maurihe huu haahie tola i sulilana mo
Ha'atolanga ienini, nge ke dau oto i sulie ahuteni ha'alaa.
Levitikas 18:5*
13 Ta'e mo Ha'atolanga a Mosis ko uesie mo iini kire ka'a
dau i suli'i. Aamasito'o ka'u aana Uusu-uusu Maa'i nge e
unue uuri, *A God ko uesie ta'ena nga iini nge kire ko aaroroa
i lengine nga ai.*† *Diutronomi 21:23* Oto mei
olana nge e rau aana a Jisas honotaka, na aena leune nge
uesinge aana mo Ha'atolanga e lae hunie a Jisas. Ta'e aena
leune no'one a Jisas e ha'a-uurikie mwaanie uesinge aana
ii'onga lo'u i mamalutana mo Ha'atolanga.
14 A Kraes e asuie leune urine, hunie uri mo Aapoloa
Aaopa no'one ke hele aana nga taa nge a God e haiholota'i
huni niie nana a Ebraham. Na ko lae urine hunie mo iini
kie hiiwalaimoli aana Jisas, uri kie ke hele aana Li'oa Maa'i
nge a God e haiholota'inie oto hunikie.

Mo Ha'atolanga Kire Ka'a Oolisie Ike Haiholota'inge A God

15 Maeni eesiku maa'i, ne ke asuie ka'u nga ha'amalanga i
sulie mau-meuringe si'iri. Mala uri nga iinoni ko heiholota'i
pe'ie ngaeta iinoni na uri kirerue ko ere ma'uta'a oto, nga
ta'a-ta'a iini e sa'a he'i uure honosie lo'u, wa ke sapeie lo'u
aana nga mo erenga.
16 Na aapa hatarie hiiwalaimolinge e urine no'one, aana
a God e unue mo heiholota'inge ngeena hunie a Ebraham

† **3:13** 3:13 I sulie tolahana mo Jiu oto i na'o, mo iini nge kire dau aaela malisine maenga, kire ko hola'i horo maesire, kire ko si aaroroa mo rae aada i lengine ai huni haata'inie mo iini urine, mo iinoni aaela oto liutaa. Aana mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri a God ko uesie mo iini urine.

pe'ie a weuwana.† *Jenesis 13:15*
Oto, omu ke lo'o-lo'onga'i kohi i sulie leune aena aana Uusu-uusu Maa'i e ka'a unue ike "pe'ie mo weuwana" hunie ke rongo mala mo iini hunge aana mo iini kire uure mwaanie komu a Ebraham, ta'e e unue mola "pe'ie a weuwana." Oto e rongo mala ko ere liutaa mola i sulie e ta'a-ta'a iinoni, na iinine oto a Kraes.
17 Oto nga taa nou sasare unue uri hola'ina'o a God e asuie nga haiholota'inge ma'uta'a pe'ie a Ebraham, na e hai tangalau pe'ie e oolu aawalai helisi lo'u mola mai puri, na mo Ha'atolanga a Mosis ko ta'ela'i oto. Oto mo Ha'atolanga nge kire si lae mola mai puri urine, kire sa'a roro'a oolisie ike haiholota'inge a God pe'ie a Ebraham, wa ke waelie nga mei ola aana.
18 Na e to'ohuu oto, aana mala uri kie kei lae oto mola i sulie Ha'atolanga huni hele aana nga taa nge a God e niie mai hunie a Ebraham, nge e lio mala uri e sa'a lae oto i sulie haiholota'inge eena. Ta'e e sa'a mwada'u ike urine, aena aana a God e tohungei nii mwaakule mola aana ha'adiana'anga ingeie hunie a Ebraham aena aana e asuie haiholota'inge oto pe'ie.

Mo Ha'atolanga Kire Uure

Huni Toolekie I Saana A Jisas
19 ?Oto nga taa ka'u mo Ha'atolanga e uure hunie? A God e niie lo'u mei mo Ha'atolanga ngeena uri huni haata'i diana aana lo'u takalonga mo iinoni. Na e lo'onga'inie uri mo Ha'atolanga ngeena kei ii'o ka'u urine lai hule aana iini nge haiholota'inilana e lae ka'u kei lae mai.
Mo Ha'atolanga ngeena, mo ensel ni kire nii'i mei hunie a Mosis, na ingeie ni e ha'a-uuresi'i hunie mwala aana e asu ke'u mala ngaeta ha'a-uureruru i matolana a God na mo iinoni.
20 Ta'e nga ha'a-uureruru e sa'a asu ike maholo ta'a-ta'a iini mola ko heiholota'i, na i leune kie sai leesie aaopanga i matolana mo Ha'atolanga nge a Mosis e ha'a-uuresi'i na haiholota'inge a God hunie a Ebraham, aana haiholota'inge a God hunie a Ebraham ngeena, a God e asuie mola maraana.
21 ?Oto uri mo Ha'atolanga e uure honosie mo hei-holota'inge a God? !Ha'ike! Aana mala uri a God ke niie mai nga ha'atolanga nge e sai niie maurihe huu, nge ta'ena nga iini ko tola i sulie ha'atolanga ngeena kei ne'i iinoni oodota'i oto pe'ie a God eena.

---

† **3:16** 3:16 Erenga ni Krik e unue mei wala "lite," na leune ko ha'amalaa ngaeta iinoni nge ko uure mai puri mwaanie komu mwane ngeena e aehotaa.

22 Ta'e e ka'a urine ike, aena aana mo Uusu-uusu
Maa'i e unue uri ooraha'aa e roro'ie ahutana mwala
aana walumalau. Oto aena urinena nga tala lo'u hunie
kie ke helesie mo heiholota'inge a God ha'ike lo'u, ta'e
hiiwalaimolinge aana a Jisas Kraes oto ha'alaa.
23 Ta'e maholo kie ka'a hiiwalaimoli ike ue, nge mo
Ha'atolanga e uure a'aila'a oto hiito'o honosikie, na kie ii'o
mola i mamaluteni lae mai hule aana maholo a God e
haata'inie tala ni hiiwalaimolinge aana a Jisas.
24 Na aena urine nge mo Ha'atolanga kire liu honosikie lai
hule aana a Kraes e lae mai hunie ha'a-oodohilaka pe'ie a
God aani hiiwalaimolinge aana.
25 Ta'e ienini, tolaha ni hiiwalaimolinge e hule mone oto,
nge mo Ha'atolanga ka'a liu honosikie lo'u.

Kie Mani Ne'i Kalena God Mola Aena Aana Kie Hiiwalaimoli Oto Aana A Jisas

26 Oto omu meni ne'i kalena a God oto aana omu lado pe'ie
a Jisas Kraes aena aana omu hiiwalaimoli aana.
27 Aana ahutemiu nge omu lado to'ohuu pe'ie a Kraes aana
loto-maa'inge, nge omu to'o aana no'one mau-meuringe a
Kraes i lalo aamiu.
28 Oto nga mei ola hunie ke aaopa i matolamiu mo Jiu
na mo Aapoloa Aaopa ha'ike lo'u, wa i matolana mo koni-
konihe na mo aalaha, wa i matolana mo mwane na mo keni.
Omu meni ne'ie oto e ta'a-ta'a iinoni i lalo aana a Kraes Jisas.
29 Oto mala uri i'omu mo iinoni a Kraes, nge omu ne'ie
oto mo kalena Ebraham eena, na omu kei haro hele aana
maurihe nge a God e haiholota'i huni niie nana Ebraham.

4

Ikie Mo Kalena God To'ohuu,

Na Kie Ka'a Ne'i Koni-konihe Lo'u

1 Ne ke he'i ere luhesie lo'u mola uuri. Maholo mwela e
mwai-mwei ue, e sa'a hele aana ike ue to'o-to'olana aamana.
Na ma'alana uri aamana e mae oto na e to'o aana taane oto
walu ola ngeena, ta'e mwala aaopa kire kei haro lio i sulie
mwela ngeena mala ngaeta koni-konihe mola.
2 Na kire kei lio i sulie no'one walu ola ingeie hunie, na
ingeie kei ii'o mola i mamalutana mo ha'a-uusuli ingeie na
mo iini kire ko lio i sulie. Oto kei ii'o i mamalutada lae hule
aana maholo aamana e unue ka'u e malisine kire ke oopaa
po'o ni iini ingeie hunie.
3 Ikie e urine no'one. Maholo kie ka'a saie ue a God, kie
ii'o no'one mola mala mo koni-konihe i mamalutana mo
ha'atolanga aana walumalau ie.

4 Ta'e e lae mai hule aana maholo oto hunie, nge a God e
uusunge'inie mai a kalena i laona walumalau. E hute mai
aani iinoni na e ii'o oto i mamalutana mo Ha'atolanga a
Mosis.
5 A God e asuie leune urine, uri huni tola aaliho'i aana mo
iini kie ii'o i mamalutana mo Ha'atolanga hunie kie ke lae
mai ne'i tohungei mwela oto ingeie.
6 Oto huni haata'inie uri kie ne'ie oto mo kalena a God
to'ohuu, a God e uusunge'inie mai Li'oa Maa'i aana a Kalena
hunie ke ii'o i laona mauriha'aka. Na Li'oa ngeena ko si
haata'inie uri kie sai soie a God Aamaka aana "Mama'a."
7 Oto omu ka'a ne'i koni-konihe ike lo'u, ta'e omu ne'i
kalena oto to'ohuu. Na aena aana omu ne'i kalena mone
oto, nge a God kei niie maurihe nge e unue mo mwela ingeie
ke to'o aana oto huni'omu.

Mo Kalesia Ko Kara'i Hu'ite'i

Huni Ii'o I Mamalutana

Mo Ha'atolanga A Mosis

8 I na'o maholo omu ka'a sai diana aana ue a God, omu
ne'i koni-konihe mola na omu talei eu'esu mola nana mo
god eero-eero.
9 Ta'e maholo ienini, omu sai diana aana oto a God, na
nga taa nge e diana lo'u liutaa, nge a God e sai diana aamiu
oto. ?Oto e ue? ?Uri omu ko sare ooli lo'u i mamalutana
mo ha'atolanga aana mo li'oa ni welumalau, nge hule aana
kire mamaela'a mola na kire ne'ie mola mei ola mwaakule?
?Wa saemiu omu ke ne'i koni-konihe lo'u mola nada mala
hola'ina'o?
10 No ko dolosi eemiu urine, aena aana omu ko sare lulu
i sulie oto ta'ena nga ha'atolanga aana mo Dinge Paine mo
Jiu, na mo waro-waro, na mo maholoi helisi.
11 Oto no ko tohungei maarara mola mwaanie uri nou
ha'aweoau mola pe'i'omu.
12 Oto no ko eitanai'omu, maeni eesiku maa'i, uri omu
ke uusulieu aana ii'onga luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga
a Mosis.† Omu ke aamasito'o ka'u aana waite, maholo
nou eeli'u huni lae i sulie a Jisas, nou toli'aasie mola mo
Ha'atolanga a Mosis, na urine e urihana nou uusuli'omu
no'one mo Aapoloa Aaopa aana ii'onga luheta'i mwaanie
mo Ha'atolanga a Mosis ngeena.
Uure aana maholo nou hola'i oodoi'omu, ikolu ta'a-ta'a
mei sae mola na omu ka'a dau aaelasie ike nga mei ola aaku.

† **4:12** 4:12 Oto i na'o a Pol e noruto'o ka'u aana lulu i sulilana mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e e tohungei aasa huni hele i suli'i ta'ingelu, na nga iini sa'a roro'a ni ne'i iinoni oodota'i ike i na'ona God aana lulu i sulileni. Ta'e aana a Jisas e lae mai na e tapa oolisikie aana maenga, nge kie sai ii'o luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga a Mosis, na kie sai ne'i iinoni oodota'i i na'ona God aani noruto'onga aana.

13 Omu saie oto uri aena mei maelaa e hite aaku, nge nou
hola'i hule i seemiu na nou taroha'inie oto Tataroha Diana
huni'omu.
14 Oto ma'alana mei mweringe ni sape ineu ngeena e ne'i
malaahonga huni'omu hunie omu ke maaleledieu wa hunie
omu ke oohe aasieu, ta'e omu ka'a dau urine ike. Omu
tohungei tolakonieu mola oto mala nga ensel a God, na oto
mala uri omu ko tolakonie a Jisas Kraes maraana.
15 Aana maholona, omu ko ile-ilenimwa'e mola ni esuie
ta'ena nga mei ola hunieu, hule aana omu ko kara'i aakanie
mola maamiu hunie omu ke nii'i hunieu mala uri ke pe'ieu.
?Ta'e nga taa nge e rau aana ilenimwa'enga i matolakaelu
ngeena?
16 ?Uri i sulie no ko unue mo ola to'ohuu huni'omu nge
omu ka'a sare lio lo'u takoieu, wa omu ko lo'onga'inieu mala
uri ineu maelonga i'omu?
17 Ngaeta mwala aaopa kire ko tohungei heri hunie taane
hikunge pe'i'omu, ta'e hikunge ikire ngeena e ka'a mei ola
diana ike huni'omu. Kire ko sare oopa'omu mola mwaanieu
ni ngeena, hunie uri omu ke sere'inieu na omu ke hari hunie
mola ha'a-uusulinge ikire.
18 Ineu maraaku nou sa'a hii aaela ike mala uri omu ko
heri hunie nga mei ola diana. Aana e malisine uri leune
ke to'ohuu urine aamiu oto tarau, na e ka'a ilisie ike mola
maholo ineu pe'i'omu.
19 Ta'e omu ke lio talamiu, maeni mwela ineu, aana nga
taa kire ko ha'a-uusuli'omu aana e ka'a diana ike. No ko
tohungei sapesalu i suli'omu oto mala hu'e ko sapesalu aani
mwela. Na ne kei sapesalu oto urine hule aana maholo omu
kei ne'i rato oto to'ohuu aana tolahana a Kraes.
20 !Oo, maeni mwela ineu! Saeku uri ne ke ii'o pe'i'omu
oto molana. Ha'alaa e kohi, hunie uri ne ke su'uri ere
raramaa urine huni'omu, ta'e ne ke haata'inie oto hiinge
ineu takoi'omu aani erenga aani wawa oto pe'i'omu. Ta'e
aana nou ii'o ha'atau uurini, nou ka'a saie uri ne kei lo'onga'i
lo'u uri taa i suli'omu.

A Hega Na A Sera Domana

E Ro Taungei Tala

21 Ngaeta mo iini eemiu ko sare talama'inie mo
Ha'atolanga a Mosis huni lulu i suli'i. ?Oto e ue? ?Uri
omu sai diana aana taane tohungana lo'onga'inge aana mo
Ha'atolanga ngeena?
22 Uusulana e lae i laona mo Uusu-uusu Maa'i uri a
Ebraham e to'o aana e ro mwela mwane. Nga iini e hute
mola aana hu'e au'esu ingeie, na ngaeta iini e hute aana
tohungei hu'e oto ingeie kire toolea nana. Tohungei hu'e

ingeie e ka'a au'esu ike mala koni-konihe, ta'e e ii'o luheta'i
mola mwaanie asunge urine.
23 Kele mwane nge e hute aana hu'e au'esu ngeena, e lodo
na e hute oto mola mala ahutana mo mwela. Ta'e iini nge e
hute aana tohungei hu'e oto a Ebraham, ha'alaa e hute oto
i sulie haiholota'inge a God e asuie hunie.

24 Laladonga ienini e ha'asaikie aana e ro mei ola hai-
aaopa'i. E ro hu'e ngeena domana uri e ro mei hei-
holota'inge i matolana a God na mwala ingeie. Satana
hu'e au'esu ngeena, a Hega, na ingeie domana mola nga
haiholota'inge nge a God e asuie i lengine toloi henue i
Saenae aana maholo e niie mai mo Ha'atolanga hunie a
Mosis. Oto ahutana mwala ni Jiu nge kire ko lulu i sulie
mo Ha'atolanga ngeena, kire urihana mola mo mwela aana
hu'e au'esu ngeena, na ikire mo iinoni au'esu mola no'one.
25 Kalena a Hega wau i na'o ngeena a Ismael, ingeie nge
e aehotaa hanue kire haara'inie aana Arabia. Oto leune
kie sai leesie oto uri a Hega domana mola mo Ha'atolanga,
aana kire uure oto mwaanie toloi henue i Saenae wau aana
hanue i Arabia. Na a Hega domana no'one nga nunui ola
mola aana hanue paine i Jerusalem si'iri ni ngeena, aena
aana mwala ni Jerusalem na oto ahutana mo Jiu kire mani
ne'i koni-konihe oto mola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis
hule si'iri.
26 Ta'e a Sera, e urihana Jerusalem ta'au i Lengi nge e
ii'o luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga ngeena, na ingeie oto
domana nikana ahutana mo iini kie ko hiiwalaimoli aana
haiholota'inge a God. Na aena leune nge kie ii'o luheta'i oto
no'one mwaanie mo Ha'atolanga.
27 Na ne'isaenga aana nge uusulana e lae i laona mo Uusu-
uusu Maa'i uuri, *O ke ile-ilenimwa'e mola keine, iini o amara.
O ka'a sapesalu ike ue aani to'o-mwelanga, ta'e o kei aawara
taane, na o kei kana. Aena aana ma'alana o ii'o maraamu
aana o ka'a ha'ahutaa nga mwela oto i na'o, ta'e o kei to'o
mwela hiito'o liutaa aana keni nge e ma'ahu pe'ie poro i'oe.
Aesaea 54:1*

28 Oto ienini, maeni eesiku maa'i, kie urihana lo'u a Aesak,
aana kie mani hute haalu mala mo tohungei kalena God oto
i sulie haiholota'inge ingeie, mala ka'u a Aesak no'one e hute
i sulie haiholota'inge a God hunie a Ebraham.
29 Aamasito'o ka'u aana a Ismael, kalena a Ebraham nge e
hute mola mala ahutana mo mwela, e talei teunge'inie ka'u
a Aesak, iini nge e hute oto i sulie walana Li'oa Maa'i a God.
Na kei urine lo'u hunikie mo iini nge kie hute haalu aana
Li'oa Maa'i a God, aana mo iini nge kire ko lulu i sulie mo
Ha'atolanga, kire kei tohungei teunge'inikie no'one urine.

30 Ta'e aamasito'o ka'u aana nga taa nge mo Uusu-uusu
Maa'i e unue lo'u mei puri aana e unue uuri, *Uusunge'i aasie*
mola hu'e au'esu ngeena pe'ie a kalena. Aana kalena hu'e
au'esu e sa'a to'o tararuru ike pe'ie kalena tohungei hu'e aana
nga mei ola aana to'o-to'olana aamana. Jenesis 21:10
31 Oto, maeni eesiku maa'i, kie saie oto uri ikie mo kalena
hu'e au'esu ngeena ha'ike lo'u na mo Ha'atolanga e sa'a
roro'a lo'u hunikie. Ta'e ikie mo kalena oto tohungana
hu'e nge e ii'o luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga, na ha'a-
oodohilaka e lae oto pe'ie a God aena aana hiiwalaimolinge
ikie.

5

A Kraes E Luhesikie Oto

1 A Kraes e luhesikie oto uri hunie kie ke su'uri ii'o lo'u
i mamalutana mo Ha'atolanga a Mosis. Oto omu ke uure
ma'uta'a na mwaanie omu toli'aasie nga iini e da omu he'i
ne'i koni-konihe lo'u nana mo Ha'atolanga.
2 Ineu a Pol no ko unue oto huni'omu, mala uri omu
kei ooli takoie mo Ha'atolanga aana omu toli'aasi'omu
maraamiu hunie torihesi'onga, a Kraes e sa'a pe'i'omu oto
eena.
3 Na no ko he'i unue lo'u huni'omu, mala uri nga iini ko
toli'aasie oto maraana hunie ha'atolanga aana torihesi'onga
aana ko sare ne'i iinoni oodota'i i maana God, nge ke lulu i
sulie oto no'one ahutana mo Ha'atolanga.
4 Iini nge ko sare lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis hunie
uri ke oodota'i i na'ona God, iini urine ko oopaa oto mwaanie
a Kraes, na ko aatopuri oto aana niinge a God e niie hunie.
5 Ta'e Li'oa Maa'i ko ha'awalaimoli'aa hunikie uri a God
ko ha'a-oodohikie aena aana kie noruto'o mola aana a Jisas.
6 Aana maholo iinoni e lado oto pe'ie a Jisas Kraes, nge
ma'alana e torihesi'o wa ha'ike, ta'e e sada mola na e
ka'a roro'a ike. Ta'a-ta'a leu mola e roro'a, na leune mola
hiiwalaimolinge ikie aana a Jisas Kraes ke si haata'i aana
manata-diananga hunie mo iinoni.
7 Hola'ina'o omu lae-lae kohi taane oto pe'ie hii-
walaimolinge aana a Kraes. ?A tei ni e he'i da lo'u omu
rohu mwaanie lulu i sulilana mo wala to'ohuu ngeena?
8 A God ha'ike ni e ha'a-ola'omu nge omu hu'ite'i ngeena,
aena aana ingeie ka'u e hola'i lio hilisi'omu hunie tala oodo.
9 !Omu ke lio talamiu! Kele mei iis oto mola mwai-mwei
e sai ha'ahanea mola nimei pulaoa laku, na urine lo'u nga
kele ha'a-uusulinge aaela e sai ha'atakaloa mola mwala oto
hunge.
10 Ta'e aana nou noruto'o aana a Aalaha, nou hiiwalaimoli
uri omu sa'a hiiwalaimoli ike lo'u aana mo lo'onga'inge

aaopa ngeena. Na iini nge ko kotahi'omu aana mo
lo'onga'inge urine, a God kei ha'aloie taane.
11 Maeni eesiku maa'i, omu ke lo'onga'i ke'u i sulie
laeliwalanga ineu. ?Mala uri no ko lae-lae mola ue pe'i
laeliwalanga aana torihesi'onga, e ue ka'u mo Jiu ko si
teu-teunge'inieu mola? Mala uri leune ke to'ohuu, ha'alaa
kire sa'a saewasulieu ike lo'u haahie laeliwalanga i sulie
maelana a Kraes i lengine po'u-po'u.
12 !Ta'e torihesi'onga e ka'a ne'ie ike nga mei ola! !Saeku
uri mo iini ko lae pe'i kotahi'omu aana ha'a-uusulinge i
sulie torihesi'onga ngeena, kire ke lae tara'asi na kire ke
tori aasire mola maraada!

Mwaanie O Lae-lae Mola I Sulie Saemu, Ta'e O Ke Lulu I Sulie Tolahana Li'oa Maa'i

13 I'omu, maeni eesiku maa'i, a God e soi'omu uri hunie
omu ke ii'o luheta'i mwaanie mo Ha'atolanga a Mosis.
Ta'e mwaanie omu lo'onga'inie uri omu ii'o luheta'i huni
ooraha'aa mola mala saemiu. !Ha'ike! Omu ke pe'i'omu
aani manata-diananga huni'omu heiliu.
14 Ahutana walu ola i laona mo Ha'atolanga a Mosis, kire
mani loko mola i laona ta'a-ta'a ha'atolanga nge e unue
uuri, *O ke manata diana hunie auhenue i'oe oto mala huni'o maraamu.* *Levitikas 19:18*
15 Ta'e mala uri omu ko he'i polahi'omu lo'u mola hailiu
mala mo usu ni me'esu, nge omu ke lio talamiu, mwaanie
omu horo suuhe'ini'omu mola ta'ingelu.
16 Oto no ko unue huni'omu uri omu ke lulu i sulie mola
Li'oa Maa'i aana ahutana mau-meuringe i'omu, urine nge
omu sa'a lae lo'u i sulie mo tolahai iinoni aaela.
17 Aana nga taa nge tolahai iinoni aaela e saeto'o aana,
e tohungei aaopa oto hiito'o mwaanie nga taa nge Li'oa
Maa'i e saeto'o aana. Na nga taa nge Li'oa Maa'i e saeto'o
aana e tohungei aaopa oto lo'u mwaanie nga taa nge tolahai
iinoni aaela e saeto'o aana. Aena urine nge kirerue ko
maelonga hunirerue hailiu, na halinge ikirerue ngeena ko
to'ohie ta'ena nga mei ola o ko sare asuie.
18 Oto omu ke lulu i sulie mola Li'oa Maa'i, urine nge omu
sa'a asuie ike mo tolahai iinoni aaela ngeena, na omu sa'a
ii'o ike lo'u i mamalutana mo Ha'atolanga a Mosis nge ko
uure honosie mo tolahai iinoni aaela ngeena.
19 Na nga taa nge tolaha ni iinoni ko esuie, e matapwa
taane mola, aana mwala nge ko lae mola i sulie saeda, kire
ko mesi, na kire ko aeni ola, na kire ko deu mola i sulie
ta'ena nga hari-huninge aana sape.
20 Kire ko paloa mola mo god eero-eero, na kire ko deu i
sulie mola mo li'oa aaela. Kire ko esuie mola maelonganga

hunire hailiu, na haiseuninge, na heota'inge. Kire ko maaola-ola aani saewasunge, na kire ko lo'onga'inire mola maraada, na kire ko esuie mola oopanga, na kire ne'ie oto ngaeta pulitaa ha'a-ha'a-ere.

21 Kire ko saehanalie mola to'olana ngaeta iinoni, na kire ko mehiri mola aana inu wei ni pweunge, na kire ko deu mola ta'ewau aana mo houlaa ni inunge ikire. Na walu ola urine no'one nge kire ko eu'esui'i. No ko unue oto lo'u huni'omu mala nou unue ka'u oto hola'ina'o uri mwala nge kire ko deu i sulie mo tolahai ola mala ngeena, kire sa'a helesie ike mo ha'adiana'anga aana Aalahanga a God.

22 Ta'e hue-huei ola aana Li'oa Maa'i nge manata-diananga, na ilenimwa'enga, na hanuelamanga, na saema-mae, na aamasinge, na diananga. A Li'oa Maa'i ko da kie ke ne'i iinoni nou-norue,

23 na kie ke ne'i iinoni maneko, na kie ke ne'i iinoni e sai nihisie tolahana mwaanie aaelanga. Nga ta'a-ta'a ha'atolanga e ka'a uure honosie ike walu ola ienini wa ke unue uri kire aaela.

24 Ta'e mo iinoni nge kire to'o aana a Jisas Kraes i lalo aada, kire ne'i aasie oto mo tolaha ni iinoni aaela, aana e urihana kire rapu taalengasie no'one ahutana mo tolahai iinoni aaela ikire i lengine po'u-po'u, na kire horo maesi'i oto.

25 Oto aana a Li'oa Maa'i e niie maurihe hunikie nge kie ke lio i sulie mauriha'aka hunie kie ke mani aato ae to'ohuu pe'ie a Li'oa Maa'i.

26 Mala uri kei to'ohuu hunikie urine, nge nga iini aaka e sa'a tooha'inie ike maraana, wa ke ha'asaewasuli'aa nga iini, wa ke saehanalie to'olana nga iini.

6

Kie Ke Pe'ikie Hai Liu

1 Maeni eesiku maa'i, mala uri nga iini eemiu ko deu hu'isie nga mei ooraha'aa, nge mo iini omu ko lulu i sulie tolahana Li'oa Maa'i, omu ke ha'a-oodohie aani saemamae. Na omu ke lio talamiu no'one mwaanie uri i'omu maraamiu omu deu hu'isie lo'u mola mei olana.

2 Omu ke pe'i'omu heiliu aana walu ola ko hite-hite aamiu, aana urine nge omu ko tola i sulie ha'atolanga a Kraes to'ohuu eena.

3 Na mala uri nga iini ko lo'onga'inie uri ingeie oto e paine liutaa, nge ko talei eero-eeroa mola maraana na hule aana ingeie iinoni mwaakule no'one mola.

4 Ta'e nga iini ke lei-leie mola tolahana maraana. Mala uri tolahana ko diana aana asunge na ii'onga ingeie, nge ke

sae-saemango mola haahie maraana, na e sa'a lo'onga'i oto
hiito'o ike aana ha'asadanga'inilana tolahana ngaeta iinoni.
5 Aana nga iini ni e lio-lio i sulie oto mauriha'ana maraana
hunie a God.
6 Ta'ena nga iini ha'a-uusulilana ko lae aana walana a God,
nge ke waaie ha'a-uusuli ingeie aana nga moi taa diana nge
e to'o aani.
7 Na mwaanie omu lo'o-lo'onga'i takalo i sulie leinge a God.
Nga iini e sa'a roro'a pweloa ike a God wa ke eeroa haahie
nga mei ola e asuie. Iinoni kei so'okonie mola nga moi taa
e hasi'i.
8 Mala uri iinoni ko hesie mola mo lo'onga'inge aaela
ingeie, nge kei so'okonie oto tolaha ni maenga. Ta'e mala
uri ko hesie tolaha ni Li'oa, nge kei so'okonie oto maurihe
huu.
9 Oto kie ke su'uri poosua'a aana asuilana mo ola diana,
aana kie kei hele aana so'okoninge aana maurihe huu taane
aana maholo hunie, mala uri kie ka'a lalawasie ike.
10 Aena urine, maholo kie ko leesie uri e malisine kie ke
pe'ie nga iini, nge kie ke pe'ie oto. Na pe'inge ikie ke lae oto
liutaa hunie mo iini kie mani hiiwalaimoli aana Kraes.

Ha'apasunge Ooreta

Na Mei Wala Ni Saedianang a

11 Leesie ka'u mo uusu-uusu peine no ko esui'i ie aana no
ko uusu-uusu huni'omu oto aana ki'iku maraaku.†
12 Mwala nge kire ko deu rarahi'omu hunie torihesi'onga
ngeena, kire ko deu mola hunie mo Jiu ke saeto'o aada ni
ngeena. Na lo'u kire sere'inie mwala ke taunge'inire haahie
hiiwalaimolinge uri maelana a Jisas Kraes i lengine po'u-
po'u mola ni e sai ha'a-uurikie.
13 Ma'alana mo iini nge kire hele aana oto torihesi'onga,
na ikire maraada kire ka'a hele i sulie ike mo Ha'atolanga.
Kire ko sare da mola uri omu ke hele aana torihesi'onga
hunie kire ke ere tooha'inire uri kire dau su'ui'omu hunie.
14 Ta'e ineu maraaku, nou ka'a sai tooha'inieu ike haahie
mo ola urine. Ta'a-ta'a leu nou sai tooha'inieu haahie oto
po'u-po'u a Jisas Kraes, Aalaha ikie. Aena aana nga taa
nge a Jisas e asuie aana maelana i lengine po'u-po'u, nge
walumalau ienini e pwani mae oto aana ne'isaenga ineu, na

---

† **6:11** 6:11 I sulie tolahada oto i na'o, a Pol Hurula'aa e laladoa mola mo wala aana uusu-uusu ienini, na nga mwane aaopa e uusue mo wala ngeena aani baero. Ta'e ie aana ha'amangolana uusu-uusu ienini a Pol e helesie baero na ko uusu-uusu oto maraana huni haata'inie uri ingeie to'ohuu nge ko uusu-uusu hunire.

e urihana ineu no'one nou pweni mae oto aana ne'isaenga
mo iinoni ni welumalau.†
15 Oto e ka'a tohungei roro'a ike uri aana iinoni e torihesi'o
wa e ka'a torihesi'o. Ta'a-ta'a leu e roro'a oto uri a God ke
ha'ahaalukie hunie kie ke ne'i iinoni haalu.
16 Hanuelamanga na aamasinge a God ke ii'o pe'i'omu
mo iini omu ko lulu i sulie ha'atolanga ienini i laona
mauriha'amiu, na i'omu oto mo tohungei iinoni ingeie.
17 Oto uure si'iri pwau weu, mwaanie nga iini e he'i
kotahieu lo'u haahie leune, aena aana mo reo i sapeku e
haata'inie oto uri ineu koni-konihe a Jisas to'ohuu.
18 Maeni eesiku maa'i, no ko eitanaie Aalaha ikie a Jisas
Kraes uri hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'omu.
Na ke urine oto.

† **6:14** 6:14 Aana kie ne'i aasie oto ahutana mo tolahai ola aaela mala 5:24 e unue, nge kie ka'a sai esu lo'u hunie mo ola ni welumalau wa hunie mwala kei ha'apaina'akie. Ta'e kie ko esu mola hunie a God ke saemango haahikie na ke niie waaite diana naka oto ta'au i Lengi. Oto mwala ni welumalau kei lo'onga'inikie mala mo iinoni mwaakule mola ni ngeena.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Epesas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusu-uusu hunie kira hiiwalaimoli oto wau aana huilume paine i Epesas, nge e ne'ie na'ohai huilume paine aana po'o ni henue i Esia i laona aalahanga ni Rom. I Epesas ngaeta huilume to'o-to'o, na mwala oto hunge kire ii'o aana. A Pol e sai lae oto wau aana mo maholo ko lae pe'i taroha'inie Tataroha Diana hunie mo Aapoloa Aaopa, mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike. (Leesie Palonga 18:1—21:1.) A Pol e ha'a-uusulire hunie e ro halisi, na urine ko ha'a-uuresie eetana nga soihaada'inge aana huilume paine ngeena. Soihaada'inge ngeena e ii'o diana taane hunie nga mo maholo, ta'e lae-lae a Jisas e ere ha'apasulire lo'u aana Haata'inge 2:1-7. Si'iri, huilume paine ngeena e ii'o i laona aalahanga ni Taki.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ola mala e oono aawalai helisi i purine a Jisas e hute, mo Rom kire aasie a Pol i laona nume ni ho'o aena aana ko laenga'inie Tataroha Diana. Oto uure mwaanie nume ni ho'o ngeena, a Pol e uusue uusu-uusu ienini hunie soihaada'inge i Epesas. A Pol e ka'a uusue ike hunie kire ke lae mai pe'i-pe'ie, ta'e e uusu-uusu mola huni ere luhesie lo'u tolahana Kraes.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

Aahu'i ne'isaenga i manatana a Pol uri hunie mo Epesas kire ke manata'inie mo tohungei ola nge a God e oala'i huni esui'i i tehula'ana a Jisas Kraes. A Pol e unu tahanga'inie uri a God ko sare tarakonie ahutana mo ha'aholanga ingeie—mo iini ta'au i Lengi na mo iini mei i aano—i saana a Jisas, aena aana a Jisas nge kei ha'ahaalue walu ola hunie kire ke diana lo'u. Oto saena a Pol uri kire ke sai diana aana oto liutaa a Kraes, na kire ke asu diana mola nana.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

soihaada'inge, ladonga pe'ie a Kraes, nanamanga, to'o-to'onga

?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Epesas 1:21-22

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianangа hunie mo Epesas

(1:1-2)

A Kraes e paine haahie ta'ena nga ola ni welumalau.
(1:3—3:21)
Kie ke mani ne'ie ta'a-ta'a iinoni i lalo aana Kraes.
(4:1-16)
Helelaka ke diana aana ikie mo iinoni a Kraes.
(4:17—5:20)
Kie ke ii'o ni ha'ama'unge hunikie hailiu i laona mo uluhe ni iinoni ikie.
(5:21—6:20)
Mei wala ni saedianangа ooreta
(6:21-24)

Mei Wala Ni Saedianangа Hunie Mo Epesas

1 Saedianangа mwaanieu a Pol, iini nge a God maraana e lio hilisieu uri hunie ne ke ne'i hurula'aa nana a Jisas Kraes. No ko uusu-uusu weu huni'omu mo iinoni a God wau aana huilume i Epesas, nge omu ko lulu i sulie a Jisas Kraes to'ohuu na omu lado oto pe'ie.
2 No ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A God E Ha'adiana'akie I Tehula'ana A Jisas Kraes

3 Kie ke paalahea Aamana a Jisas Kraes Aalaha ikie, aana a God e ha'adiana'akie aana mo niinge ni Li'oa ingeie uure i Lengi i tehula'ana ii'o-rurunge ikie pe'ie a Jisas Kraes.
4 I na'o aana maholo a God e ka'a ha'aholaa ue walumalau, e lio hilisikie oto huni ne'i iinoni ingeie na huni ii'o ruru pe'ie a Kraes uri hunie kie ke ii'o maa'i na kie ke su'uri to'o aana nga mei ola aaela i maana.
5 Aana a God e manata diana hunikie na e lio hilisikie oto wau i na'o hunie kie ke ne'i kalena i tehula'ana a Jisas Kraes. Na e tohungei to'ohie oto saena a God huni esuie urine.
6 Oto kie ke lahea God haahie niinge ingeie e manikulu'e nge e nii mwaakule aana hunikie i tehula'ana a Kalena, iini e tohungei manata diana hunie.
7 Na i tehula'ana a Kraes e tapa oolisikie aana maelana, nge a God e ta'aasie no'one mo ooraha'aanga ikie. A Kraes e tohungei ha'adiana'akie aana mo hahu'ei niinge diana ingeie
8 nge e sai nii peine aani oto hunikie. Oto i sulie saenanaunge na lio sai-olanga a God,
9 nge e haata'inie oala'inge ingeie oto hunikie. Wau i na'o, oala'inge ngeena e o'o'o mumuni mola, aana a God e lo'onga'i aakau oto aana mai na'o hunie uri a Kraes ke si ha'a-oaie.
10 Na ha'a-oala'inge a God ngeena ke si oa aana tohungei maholo hunie, huni tarakonie mai i saana Kraes ta'e-ta'ena

nga ola i laona ha'aholanga, ma'alana mo ola ta'au i Lengi
na mo ola mai aano i leu. Na a Kraes oto kei peine haahi'i.
11 Na lo'u, i tehula'ana a Kraes e lio hilisikie, nge kie ne'i
iinoni oto ingeie. Na leune a God e asuie oto, mala oto ko
esuie walu ola i sulie oala'inge na lo'onga'inge ingeie.
12 Oto ne'isaenga a God hunie i'emeelu mo Jiu ka'u melu
ke hola'i hiiwalaimoli aana a Kraes, na melu ke lahea
manikuluha'ana God i na'ona walumalau.
13 Oto i'omu mo Aapoloa Aaopa no'one, omu ne'i iinoni
a God aana maholo omu rongoa mei wala to'ohuu aana
Tataroha Diana uri a God ko sare ha'a-uuri'omu. Omu
hiiwalaimoli oto aana Kraes ni ngeena, na huni haata'inie
uri a God oto e to'o aamiu, e niie Li'oa Maa'i nge e
haiholota'inie oto huni'omu.
14 Aana kie to'o aana oto Li'oa Maa'i, kie sai diana aana
uri kie kei to'o aana oto walu ola nge a God e haiholota'ini'i
oto mai na'o huni nii'i naka. Aana e urine ka'u a God kei da
no'one hunie kie ke tohungei ii'o luheta'i oto to'ohuu pe'ie,
na ahutana mwala ke lahea God, iini e hahu'ei diana liutaa.

A Pol E Aarenga'i Talana Mo

Epesas Hunie Kire Ke Saenanau

Aana Tolahana A God

15 Aena urinena, uure oto aana maholo nou rongoa uri
omu hiiwalaimoli aana Aalaha ikie a Jisas, na uri omu
tohungei manata diana hunie mo iinoni a God,
16 nou ka'a pupulongo ike huni paalahea God haahi'omu.
Nou sai lo'onga'ini'omu mola tarau i laona mo aarenga'inge
ineu.
17 Na no ko eitanaie a God nge ingeie hahu'ana Aamana
Aalaha ikie a Jisas Kraes, uri a Li'oa Maa'i ke haata'inie mo
ola i sulie a God huni'omu, na omu ke saenanau diana aani.
18 Nge no ko eitanaie a God hunie ke tahanie saemiu,
hunie omu ke lio saie ta'ena nga ola diana nge e haiholota'i
huni nii'i hunikie, mwala ingeie. Na kie ko maa'oohi
susuto'o pe'i noruto'onga aana God hunie walu ola ngeena.
19 Na no ko eitanaie a God lo'u hunie omu ke lio
saie no'one nanamanga paine ingeie nge ko esu i laona
manataka, mo iini kie hiiwalaimoli aana. Nanamanga nge
ko esu oto aana mauriha'aka,
20 ka'u a God e asu aana maholo e ta'ea a Kraes hunie ke
mauri eeliho'i lo'u mwaanie maenga na hunie ke ii'o aana
na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-pwalona ta'au i Lengi.
21 A Kraes e ii'o oto ta'au i Lengi na e nanama oto liutaa
aana ta'e-ta'ena nga aalaha, na mo aakalo, na mo inemauri,
na mo li'oa aaela, na ta'ena nga iini nanama urine. A

Kraes e nanama oto haahire mango-mango, mo iini aana
walumalau ie na no'one aana walumalau kei lae ue mai.
22 Ta'e-ta'ena nga ola aana ha'aholanga kei ii'o i mamalu-
tana nanamanga a Kraes, na e asuie oto urine huni pe'ie
soihaada'inge.
23 Soihaada'inge oto sapena Kraes, na ingeie oto ko esuie
soihaada'inge ke ne'i iinoni ha'ileku, mala a Kraes e asuie
ta'ena nga ola aana ha'aholanga ke ne'i ola ha'ileku.

2

Kie Mauri Tararuru Pe'ie A Kraes

1 Oto wau i na'o, omu ii'o mola mala uri omu mae oto, aena
aana omu lae pe'i heitohea God na omu talei deu ta'ewau
oto mola.
2 Aana maholona, omu lae oto mola i sulie mo tolahai ola
aaela aana walumalau ienini. Omu lulu i sulie oto mola a
Pwelu Eero-eero, nge ko aalaha haahie mo li'oa aaela, na ko
au'esu i laona saena ahutana mo iini kire ko hei-heitohea a
God.
3 Oto wau i na'o, ahutaka kie mani o'o'o taane no'one mala
mwala ngeena. Kie talei lae-lae oto mola i sulie saeka aani
deu i sulilana nga taa sapeka na lo'onga'inge ikie e saeto'o
aana. Oto e malisine mola uri a God ke ha'aloikie mala e sai
esuie aana ta'ena nga iinoni.
4 Ta'e a God e aamasikie, na manata-diananga ingeie
hunikie e tohungei peine liutaa.
5 Na aena mei olana maholo kie mae ka'u i tehula'ana mo
heitohenga ikie, ingeie e si da kie ke mauri tararuru pe'ie a
Kraes. Oto niinge a God mone e ha'a-uuri'omu,
6 na aena aana kie lado pe'ie a Jisas Kraes, a God e ta'ekie
no'one pe'ie a Kraes hunie kie ke aalaha tararuru no'one
pe'ie ta'au i Lengi.
7 A God e asuie leune urine hunie uri mwala nge kire kei
lae mai puri, kire ke lio saie uri manatana e tohungei diana
oto liutaa, aana kire kei leesie manata-diananga ingeie
hunikie aana a Jisas Kraes.
8 Aena aana maholo kie hiiwalaimoli aana a Jisas, a God
mone e ha'a-uurikie, na e asuie mola urine aena aana a
God ko ilenimwa'e huni deu diana aaka ma'alana kie ka'a
malisine nga mei ola diana mwaanie.
9 Ha'a-uuringe ikie e ka'a rau ike i tehula'ana nga mei ola
kie asuie aana a'aila'anga ikie maraaka. !Ha'ike! A God
ni e nii mwaakule aana, mwaanie uri nga iini e tooha'inie
maraana haahie.
10 Aana ikie mo iinoni aana soihaada'inge, ikie oto mo
na'ohai ha'aholanga a God. E uusunge'inie mai a Jisas Kraes

huni ha'ahaalukie, hunie kie ke asuie walu ola diana nge e oala'ini'i oto waite, hunie kie ke asui'i.

Ahutaka Kie Mani Ne'ie

E Ta'a-ta'a Iinoni Aana Kraes

11 Waite, mo Jiu kire sai lio toli aamiu mo Aapoloa Aaopa na kire sai ere aaelasi'omu uri i'omu mo pu'o. Kire ko ere aaelasi'omu urine aena aana omu ka'a lae ike pe'i torihesi'o mala ikire kire sai esuie torihesi'onga aana mo mwela mwane ikire huni esuie ha'a-ara aana sapeda uri ikire mo iinoni a God.

12 Na hola'ina'o i'omu mo pu'o to'ohuu taane, aana omu tohungei ha'ataulie a Kraes oto hiito'o, na i'omu ha'ike aana po'o ni iinoni nge a God e lio hilisie nana maraana. Aana maholona, omu ii'o mola po'oi sinaha mwaanie mo heiholota'inge nge a God e unu'i mei hunie mwala ingeie. Na omu ii'o oto mola mwaakule aana walumalau ienini, na omu ka'a to'o aana ike lo'u nga mei ola diana huni maa'oohie, na hule aana omu ka'a saie ike no'one a God.

13 Hola'ina'o, omu ii'o ha'ataulie a God, ta'e a Kraes e mae honotamiu mala nga uuraa'inge, na urine e toole'omu oto mai i saana a God.

14 Aana a Kraes maraana oto e asuie hanuelamanga i matolana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa, na e asuie uri kire ke mani ne'ie ta'a-ta'a iinoni mola. E oho aasie oto para aani maelonga nge ko oopara aana e ro po'o ni iinoni.

15 Maenga ingeie e ha'amangoa oto tolaha ni lulu i sulilana ahutana mo Ha'atolanga mo Jiu. Na urine nge e si da hunie e ro taungei iinoni ngeena ke ne'ie ta'a-ta'a taungei iinoni haalu aani ii'o-rurunge ni henuelama pe'ie.

16 Maholo a Jisas e mae i lengine po'u-po'u, e ta'aasie oto maelonganga i matolana e ro pulitaa ngeena, na e ladoa e ro taungei iinoni ngeena aana e ta'a-ta'a mei sape na e toolera mai eeliho'i takoie a God.

17 Oto a Kraes e lae oto mai huni taroha'inie Tataroha Diana i sulie hanuelamanga hunie ta'ena nga iinoni, huni'omu mo Aapoloa Aaopa nge omu ii'o ha'ataulie a God, na no'one huni'emi mo Jiu nge emi ii'o kara'inie.

18 Na aena aana nga taa a Kraes e asuie, i'emi mo Jiu oto pe'i'omu mo Aapoloa Aaopa, kie sai meni lae oto mai i saana Aamaka mola aana nanamanga aana e ta'a-ta'a Li'oa.

19 Oto i'omu mo iini nge i'omu nga mo Jiu ha'ike, omu ka'a ne'i awataa ike lo'u mwaanie ngaeta hanue aaopa. !Ha'ike! Omu ne'ie oto e ta'a-ta'a komu ni iinoni a God, na omu ne'ie oto ngaeta mo iinoni aana uluhe ingeie.

20 I'omu, omu urihana oto no'one nume a God ko esuie.
Nume ngeena, mo hurula'aa na mo propet kire ne'i poo-
poota aana, na a Jisas Kraes oto tohungana hausu aana.
21 Na a Kraes oto e hele ma'uta'a aana ahutana nume
ngeena loko-loko, na ko da nume ngeena ko si peine na ko
ne'i nume maa'i nana Aalaha.
22 Aena aana omu ii'o ruru oto pe'ie a Kraes, a God e
asuie oto hunie omu ke ii'o ruru pe'ie ahutana mo iinoni
kire hiiwalaimoli aana a Kraes, na omu meni ne'ie ngaeta
nume maa'i nge Li'oa Maa'i a God e ii'o aana.

3

Asunge A Pol Huni Pe'ie

Mo Aapoloa Aaopa

1 Aena mei olana, nge ineu a Pol nou ii'o oto i nume ni ho'o
ie, aena aana ineu iinoni a Jisas Kraes na nou esu talamiu
mo iini nge i'omu nga mo Jiu ha'ike.
2 Sa'a mola omu rongoa taane oto uri i laona aamasinge
a God, e niie mei esunge ngeena hunieu uri hunie ne ke
pe'i'omu aana.
3 Iau, omu saie oto, aana nou kele uusu-uusu ka'u oto i
sulie i laona uusu-uusu ienini. Oto waite mei oala'inge a
God e o'o'o mumuni, ta'e e haata'inie oto aaku uri hunie ne
ke saie.
4 Na mala uri omu kei saai kohie lo'u uusu-uusu ienini,
nge omu kei lio saie mola uri nou sai diana aana mei
oala'inge a Kraes nge e o'o'o mumuni ka'u waite.
5 Uure oto mai na'o, a God e ka'a unu-unue ike mei
oala'inge nge e ii'o mumuni ngeena oodoie mwala. Ta'e
maholo ienini, Li'oa Maa'i a God e haata'inie oto mei olana
aana mo hurula'aa maa'i na mo propet maa'i ingeie.
6 Mei oala'inge mumuni ngeena e unue uri i'omu mo
Aapoloa Aaopa nge i'omu nga mo Jiu ha'ike, omu sai ne'ie
ta'a-ta'a komu na e ta'a-ta'a mei sape pe'i'emi mo Jiu, aana
omu hiiwalaimoli no'one aana Tataroha Diana. Na urine
nga taa nge a God e haiholota'inie uri kei niie mai huni'emi
i tehula'ana a Jisas Kraes, i'omu omu kei to'o aana no'one.
7 Oto aena aana hahu'ana manata-diananga paine a God
hunieu mone, nge e niie nanamanga ingeie hunieu hunie
uri ne ke taroha'inie Tataroha Diana mala iinoni eu'esu
ingeie.
8 Ma'alana uri nou mwai-mwei lo'u mwaanie ahutana
mwala a God, a God e tohungei diana oto hunieu, hule aana
e niie mei esunge ngeena hunieu. E uusunge'inieu weu i
saana mwala nge ikire nga mo Jiu ha'ike, huni taroha'inie
Tataroha Diana i sulie mo tohungei ola diana nge a Kraes

e nii'i hunikie—mo ola nge kire diana oto liutaa mwaanie
ta'ena nga ola kie sai lo'onga'ini'i.
9 Na iini nge e ha'aholaa walu ola, e asuie uri hunie ne
ke pe'ie ahutana mwala hunie kire ke lio saie lo'onga'inge a
God i sulie mei oala'inge ingeie ngeena nge e ii'o mumuni.
10 Na a God e asuie oto urine aana maholo ienini hunie
soihaada'inge ke si haata'inie ta'e-ta'ena nga lo'onga'inge
diana a God hunie mo ensel na mo li'oa na mo aakalo na
ta'ena nga iini nanama urine.
11 A God e asuie oto mei olana i sulie oala'inge ingeie uure
oto mai na'o, na e ha'a-oaie leune oto aana asunge Aalaha
ikie a Jisas Kraes.
12 Aena aana kie hiiwalaimoli oto aana, na kie lado oto
pe'ie, saeka e susu oto na kie sa'a ma'ute'inie ike lo'u laenga
mai saana God.
13 Oto no ko sare ere ha'asusu'omu mola mwaanie omu
aakohe aana maholo omu ko leesie uri no ko sapesalu
haahi'omu, aana no ko esuie urine uri hunie omu ke ii'o
ni menikulu'e ta'au i Lengi ni ngeena.

Hahu'ana Manata-diananga A Kraes Hunikie E Liue Saenanaunge Mo Iinoni

14 Maholo no ko aamasito'o aana saenanaunge a God e
paine oto urine, no ko pouruuru i na'ona aani ha'ama'unge
na no ko eitanaie a God Aamaka,
15 nge e niie mauringe hunie ta'ena nga ola ta'au i Lengi
na mai aano i leu.
16 No ko eitanaie a God nge e tohungei menikulu'e na
e nanama oto liutaa, uri hunie Li'oa ingeie ke niie mai
nanamanga huni'omu, hunie omu ke a'aila'a i laona saemiu,
17 na hunie a Kraes ke ii'o susu i laona manatamiu aani
hiiwalaimolinge aana. No ko eitanai talamiu uri manata-
diananga a Kraes huni'omu ke ne'i imi-imine mauringe
i'omu hunie omu ke uure ma'uta'a.
18 Na no ko eitanaie a God hunie uri ahutemiu loko-loko
pe'ie ahutana mo iinoni a God, omu ke mani to'o aana
nanamanga huni sai diana aana manata-diananga a Kraes,
uri e tohungei peine, na e tohungei tewa, na e lae i lengi oto
hiito'o, na e tohungei kokoro.
19 Nga iini e sa'a sai diana aana ike ahutana walu ola
i sulie manata-diananga a Kraes hunie, ta'e no ko eitanai
talamiu uri omu ke sai diana aana manata-diananga a Kraes
huni'omu. Urine nge omu kei honu aana nanamanga na
tolahana a God.
20 Pe'ie nanamanga a God i lalo aaka, a God e sai esuie
walu ola e liutaa lo'u aana ta'ena nga ola kie sai sukaa wa
lo'onga'inie.

21 Oto no ko eitanai uri mwala ke ha'amanikulu'aa God
haahie soihaada'inge ingeie na aena aana a Jisas Kraes oto
di, oto di. Ke urine oto.

4

Soihaada'inge E Ii'o Ruru To'ohuu Aena Aana A Kraes

1 Ineu mwane nge nou ii'o i laona nume ni ho'o haahie
uri no ko esu nana Aalaha, no ko unue oto huni'omu uuri.
Omu ke ii'o oodota'i i sulie tolahai iinoni nge e malisine mo
iini nge a God e soire hunie kire ke ne'ie mo iinoni ingeie.
2 Omu ke ha'amwai-mwei'a'omu tarau, na omu ke toli rako
pe'ie mwala. Omu ke saemamae mola, na omu ke haata'inie
manata-diananga i'omu huni'omu heiliu aani sae'aasilana
nga moi taa kire dau hu'isi'omu eeni.
3 Omu ke asu a'aila'a aani eri'apasilana mola uri omu
ke mani ne'ie mola ta'a-ta'a mei sae, oto mala Li'oa Maa'i
e asuie ka'u eemiu oto aana maholo e niie hanuelamanga
huni'omu uri hunie omu ke ii'o ruru diana.
4 Ikie ta'a-ta'a mei sape mola, na kie mani to'o aana mola
ta'a-ta'a Li'oa Maa'i i lalo aaka, na kie ko meni maa'oohi
susuto'o mola hunie ta'a-ta'a haiholota'inge, nge a God e
haiholota'inie hunie ahutaka maholo e soikie mai i saana.
5 Kie mani to'o aana mola e ta'a-ta'a Aalaha, na e ta'a-ta'a
tala mola aani hiiwalaimolinge, na e ta'a-ta'a loto-maa'inge
mola.
6 Kie ko meni paalahea mola e ta'a-ta'a God, aana ingeie
oto Aamana ahutaka. Ingeie e paine haahie ahutaka, na ko
meu-meuri i lalo aaka huni esuie nga taa ko sare asuie mai
i laona walumalau.
7 Na hunie ahutaka oto ta'ingelu a Kraes e ha'a-adokie oto
aani niinge i sulie manata-diananga ingeie hunikie.
8 Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *E tapolie mo maelonga
ingeie, e si tola mauri aada maholo e tahela'i ta'au aana leu e
lae oto i Lengi, nge e si ha'a-adoa mo iinoni ingeie aani niinge.
Sam 68:18*
9 ? Ha'alaa, nga taa ni lo'onga'inge aana "E tahela'i"?
Lo'onga'inge aana mola uri hola'ina'o e siho mai laona
walumalau aaela ienini.
10 Oto iini nge e siho mai ngeena, e tahela'i lo'u mola ta'au
i Lengi. E tahela'i ta'au lo'u liutaa aana ta'ena nga leu ta'au i
Lengi, na ko ii'o oto ta'au uri hunie ke aalaha haahie ta'ena
nga ola.
11 Na ingeie oto e niie mo niinge hunie soihaada'inge
ingeie, aana e lio hilisie nga mo iini huni ne'i hurula'aa, na
nga mo iini huni ne'i propet, na nga mo iini huni taroha'inie
Tataroha Diana, na nga mo iini huni lio i sulie soihaada'inge,
na nga mo iini huni ha'a-uusulie mwala.

12 E asuie urine hunie ahutana mwala maa'i ingeie ke
mani ii'o aakau huni pe'i-pe'ire hailiu, na hunie sapena
Kraes ke a'aila'a.
13 Aana saena hunie kie ke ne'ie ta'a-ta'a iinoni aena aana
kie mani hiiwalaimoli aana Kalena God, na kie mani sai
diana aana. Na hunie kie ke ne'i rato aana tolahana Kraes,
na hunie kie ke ha'a-ahue ta'ena nga tolaha nge kire ka'a
sada ue i sulie tolahana.
14 Oto kie sa'a ii'o ike lo'u mala mo mwela nge kire sai
oolisie hiiwalaimolinge ikire tarau aana kire ko pwaarongo
i sulie ta'ena nga ha'a-uusuli nge ko eeroa mwala pe'ie mo
pwelonga ikire takoie mo tala aaela. Mo mwela urine, kire
urihana mo naho nge ooru ko ooruhe'ini'i heiliu.
15 Ta'e ikie, aana kie manata diana hunie mwala, kie ke
ere mola aana walaimolinge. Urine kie ke paine mola pe'ie
ta'e-ta'ena nga tolaha diana, na kie ke lado to'ohuu pe'ie a
Kraes. Ingeie oto pwauke nge kie mani lado aana,
16 na ingeie oto ko konie ta'ena nga sasarai ola aana
tohungana leu talana, na ko hele ma'uta'a aana mei sape
ngeena. Oto maholo mo sasarai ola aana ko esu diana aana
mo eu'esunge hai aaopa'i ikire, nge mo ladoha kei a'aila'a
na kire sai pe'ie lo'u ngaeta mo sasarai ola. Oto ahutana
mei sape laku ngeena kei awaa, na kei lae pe'i peine lo'u,
na kei honu mola aana manata-diananga.

Mauringe Haalu Aana Kraes E Aaopa Lo'u Liutaa Mwaanie Mauringe Lalahu'e

17 Aana satana Aalaha, no ko unue oto huni'omu uri omu
ke su'uri ii'o lo'u mala mwala nge kire ka'a hiiwalaimoli ike
aana God. Mo lo'onga'inge ikire mo ola mwaakule mola.
18 Saeda e rodohono oto to'ohuu, na kire ka'a saie ike nga
ta'a-ta'a mei ola. Kire ii'o ha'ataulie mau-meuringe to'ohuu
nge a God e niie, aena aana kire tohungei pu'o, na kire ii'o
ni saehaunge oto mola.
19 Kire ka'a tohungei sai masa ike, na kire ko talei deu
ta'ewau mola, na kire saeto'o aana mola ta'ena nga mo
tolahai ola aaela.
20 Ta'e ha'ananaulemiu i sulie a Kraes e ka'a lae ike aana
mo tolahai ola urine.
21 A Jisas oto walaimolinge, na omu rongo diana aana oto
mo laladonga i sulie, na ha'ananaulemiu e lae oto aana mo
ola to'ohuu i sulie.
22 Oto omu ke toli'aasie oto tolahai ola aaela lalahu'e nge
omu lae-lae i sulie ka'u aana mau-meuringe lalahu'e i'omu.
Aana tolahai ola ngeena e sai waeli'omu mola, aana ko heri
hunie mola aaelanga, na mo heri-huninge ngeena kire ko
ha'apweu'omu oto to'ohuu.

23 Lo'onga'inge i'omu na manatamiu ke tohungei ne'i ola
haalu oto.
24 Na omu ke ii'o oto aana tolaha haalu nge a God e asuie
huni lae i sulie tolahana maraana. Omu kei ii'o urine, nge
omu ke si haata'inie mau-meuringe to'ohuu nge e oodota'i
na e maa'i.
25 Oto omu ke toli'aasie tolahai ola ni eeronga, na omu ke
mani ere to'ohuu mola huni'omu heiliu, aena aana ahutaka
kie mani ne'i sasarai ola mola aana ta'a-ta'a mei sape.
26 Mala uri o ko saewasu, mwaanie o toitoli'aasie saewa-
sunge i'oe e da o esuie nga mei ola aaela.† Na mwaanie
omu sae-saewasu lae hule aana sato kei suu aana hai dinge
ngeena.
27 Mala uri o ko saewasu tewa urine, nge o ko taha maa
hunie a Pwelu Eero-eero ke waelie mau-meuringe i'oe.
28 A tei iinoni ko peli-peli, ke toli'aasie oto tolahai ola aaela
ngeena na ke aehotaa lo'u asunge diana. Ke asuie nga mo
ola diana aana nimana, hunie ke to'o aana mo ola huni pe'ie
mo iini kire maitale.
29 Omu ke su'uri unu-unue mo wala aaela, ta'e omu ke
unu-unue mo wala nge kire malisine maholo ngeena huni
pe'ie mwala. Aana taungei erenga urine, e sai ha'adiana'aa
mo iini nge kire ko rongoa.
30 Omu ke su'uri ha'asaehuu'aa Li'oa Maa'i a God, iini
nge a God e niie namiu domana uri nga ha'a-ara huni
haata'inie uri ingeie e to'o aamiu, na uri aana Dinge Ooreta
kei luhesi'omu ta'ingelu mwaanie ooraha'aa.
31 Omu ke toli'aasie ta'e-ta'ena nga tolahai ola ni looha'i
roro'anga, na ni ngiduupunge, na ni saewasunge. Na omu
ke toli'aasie ta'ena nga teanga aaela, na ni eeronga huni
waelie nga iini, na omu ke toli'aasie no'one ta'ena nga mei
hiinge huni waelie ngaeta iinoni.
32 Ta'e omu ke to'o aana mei saemamae na omu ke
aamasi'omu heiliu, na omu ke sae'aasi hunie ta'ena nga
iinoni mala a God ko sae-sae'aasi huni'omu i tehula'ana a
Kraes.

5

Kie Ke Ii'o Oodota'i

Aana Ikie Mwala Aana Raa-raa

† **4:26** 4:26 Ngaeta mo maholo kie ko saewasu e ka'a ne'i ooraha'aa ike. Mala uri kie ko saewasulie mei ola e tata'ala na e uure honosie tolahana a God, na kie ka'a oolisie aaelanga ngeena pe'ie mei ne'isaenga takalo, nge e ka'a ne'i ooraha'aa ike eena. A Jisas e ka'a kele ooraha'aa ike aana nga ta'a-ta'a maholo, ta'e Mak 3:5 e unue a Jisas maraana na e saewasulie mo Parise aena aana saeda e hau mola.

1 Mala mo mwela ko heimaanie mo aamada, nge i'omu
no'one omu ke haimaanie Aamamiu i Lengi, nge e tohungei
manata diana hiito'o huni'omu.
2 Manata-diananga oto ke paine i laona mau-meuringe
i'omu, mala a Kraes e manata diana hunikie na e toli'aasie
maraana hunie ke mae honotaka. Maenga ingeie hunikie
e urihana nga uunu-olanga huni ta'aasie ooraha'aa ikie,
na a God e ilenimwa'e oto liutaa haahie, mala iinoni ko
ilenimwa'e haahie dango wau-wesu nge e tohungei wesu
mangoni.
3 Oto aeni-olanga pe'ie nga iinoni, wa ta'ena nga masinge
lo'u urine, wa saehanalilana to'o-to'olana ngaeta mwala, e
ka'a tohungei adongamiu ike. Omu ke ii'o ha'ataulie mola
ta'ena nga ola urine, hule aana nga iini ka'a sai kele siho
aamiu aana nga mei ola urine, aana i'omu mo iinoni a God.
4 Na e ka'a adona ike no'one uri omu ke talei unu-unue
mo wala aaela, wa mo erenga ni pweu, wa mo ha'a-eeronga
aaela. Ta'e nga taa e malisine uri omu ke ere i sulie oto,
huni paalahea mola a God.
5 I'omu, omu saie oto maraamiu uri mwala nge kire ko
talei deu ta'ewau mola pe'ie ta'ena nga iinoni, na kire ko
lae pe'i esuie mola ta'ena nga ola aaela urine, kire ka'a to'o
aana ike nga leu talada i laona mauringe nge a Kraes na
a God kirerue ko aalaha haahie. Na e urine no'one hunie
mo iini nge kire ko talei sae-saehanalie mola to'o-to'olana
ngaeta mwala, aana mo iini urine kire ko paloa mola mo
god eero-eero ni ngeena.

6 Omu ke su'uri toli'aasie nga iini ke ha'apweu'omu uri
mo ola ngeena kire kohi mola, aana a God kei saewasulie
mwala nge kire ka'a sai tola i sulie, na kei ha'aloire haahie
kire ko esuie mo ola urine.
7 Oto omu ke su'uri tekuhie mwala urine.
8 Hola'ina'o i'omu maraamiu omu o'o'o ka'u no'one i laona
rodohono, ta'e aena aana omu ne'i iinoni oto a Aalaha, oto
omu ii'o oto i laona raa-raa. Oto omu ke dau diana oto mala
mwela aana raa-raa,
9 aena aana tolahana raa-raa nge e sai da ta'ena nga ola
ke lae diana, na ke oodo, na ke to'ohuu.
10 Na omu ke dau aahonga huni lio saie walu ola nge a
Aalaha e saeto'o aani.
11 Omu ke su'uri esuie mo ola aana rodohono nge kire
ne'i ola aaela. Ta'e omu ke haata'inie mola aana mwala uri
tolahai ola ngeena e ka'a kohi ike.
12 Walu ola nge kira haitohe kire ko esu mumuni eeni,
ma'alana uri kie ke ere lo'u i sulie, ta'e e ne'i ola ni masanga
oto ni ngeena.
13 Ta'e maholo raa-raa ko sinelie nga mei ola, nge mwala

ke si lio saie mei ola ngeena e uri taa, aana raa-raa e si
haata'inie oto.
14 Oto omu ke ha'a-ha'asinelie mwala aana tolahai ola
diana hunie kire ke haimaani'omu na kire ke aali'u lo'u
mwaanie rodohono hunie kire ke ne'ie raa-raa oto no'one
mala i'omu. Aena urine ka'u nga iini e ere uuri, “Omu ke
lio oto, mo iini omu sai ma'ahu. Omu ke lio oto mwaanie
maenga, hunie a Kraes ke si raangi'omu.”
15 Oto omu ke lio talamiu aana ii'onga i'omu. Omu ke
su'uri o'o'o oto mola mala mwala e pu'osasu, ta'e omu ke
ii'o oto mala mwala e saenanau.
16 Omu ke asu diana aana ahutana mo kele maholoi sato
omu to'o aani ngeena, aena aana maholo ienini, maholo oto
aana aaelanga ni ngeena.
17 Omu ke su'uri pweu, ta'e omu ke lio saie nga taa nge a
Aalaha e saeto'o aana omu ke asuie.
18 Mwaanie omu ha'apweu'omu aana wai ni pweunge, ola
e sai waeli'omu, ta'e omu ke honu mola aana Li'oa Maa'i.
19 Urine maholo omu ko meni loko tararuru, omu ke
ha'asusue saemiu heiliu aana omu ko kanalie mo kana
maa'i, na mo kana ni lahenga, na mo kana nge Li'oa Maa'i
e nii'i mei. Na omu ke kana no'one ni lahea Aalaha aana
ahutana saemiu.
20 Na omu ke paalahea God Mama'a tarau haahie ta'ena
nga ola aana satana Aalaha ikie a Jisas Kraes.

Poro Na Hu'e Ke Ha'ama'u Hunirerue Hailiu

21 Na lo'u aena aana omu meni ne'isae paine aana Kraes,
nge omu ke mani deu-deu i sulie ne'isaenga i'omu heiliu oto
no'one.
22 I'omu mo hu'e, omu ke dau i sulie ne'isaenga mo poro
i'omu oto mala omu sai deu i sulie ne'isaenga Aalaha ikie.
23 Aana mo poro i'omu, ikire oto kire ko lio i suli'omu mala
pwaune iinoni ko lio i sulie sapena, na mala a Kraes no'one
ko lio i sulie soihaada'inge nge e ha'a-uurie oto.
24 Na oto mala soihaada'inge ko lae i sulie a Kraes, oto
i'omu mo hu'e, omu ke mwa'e-mwa'e ni lae i sulie mo poro
i'omu no'one urine.
25 I'omu mo poro, omu ke manata diana hunie mo hu'e
i'omu oto mala a Kraes e manata diana hunie soihaada'inge.
Aana e urine ka'u, a Kraes e toli'aasie maraana hunie ke mae
huni pe'ie soihaada'inge
26 hunie uri soihaada'inge ke ne'i iinoni maa'i a God. E
ha'arere'ara urine aana maholo e lotohire aani wei, aena
aana kire hiiwalaimoli aana walana.
27 A Kraes e asuie walu ola urine hunie maholo kei toolea
mai soihaada'inge i sapena maraana, uri soihaada'inge ke
tohungei lio manikulu'e, na uri e ka'a to'o aana nga ta'a-ta'a
kele mei ola ke aaela aana, ta'e ke oodota'i mola ta'ingelu.

28 Oto i'omu mo mwane, e urine no'one, omu ke manata
diana hunie mo hu'e i'omu oto mala omu manata diana
hunie sapemiu maraamiu. Maholo nga mwane ko manata
diana hunie hu'e ingeie, ko manata diana oto no'one hunie
maraana.
29 Omu meni saie uri nga ta'a-ta'a iini e sa'a sare waelie
ike sapena mola maraana. !Ha'ike! Ta'e nga iini e sai lio i
suli diana aana mola sapena pe'i ngeulaa na walu ola lo'u
e adona. A Kraes ko lio diana i sulie soihaada'inge urine
no'one,
30 na ikie oto mo sasarai ola aana sapena Kraes.
31 Leune e sada pe'ie nga taa mo Uusu-uusu Maa'i e unue
uuri, *Mwane ke oopa oto mwaanie aamana na nikana, na ke
ii'o ruru oto pe'ie hu'e ingeie, na kirerue kei ne'ie oto ta'a-ta'a
iinoni.* *Jenesis 2:24*
32 Mei lo'onga'inge kokoro e ii'o mumuni i leune, na
nou lio saie uri ko ere ni aalahuunge i sulie a Kraes na
soihaada'inge ingeie.
33 Ta'e mo wala ngeena e uure no'one huni'omu. Oto ta'e-
ta'ena nga poro ke manata diana hunie hu'e ingeie mala
ko manata diana hunie sapena maraana, na ta'e-ta'ena nga
hu'e ke ha'ama'u aana poro ingeie.

6

Mo Mwela Ke Tola I Suli,

Na Mo Mama'a

Ke Toli Rako Pe'ire

1 I'omu mo mwela, e tohungei diana uri omu ke tola i
sulie mo aamamiu na mo nikemiu, aana ikire oto a Aalaha
e ne'ire haahi'omu.
2 Eetana nga Ha'atolanga nge haiholota'inge e lae no'one
pe'ie, e unue uuri, *O ke ha'ama'u aana aamamu na nikemu,*
3 *hunie walu ola ke si diana huni'o na hunie o ke si ii'o tewa
aana walumalau.* *Eksodas 20:12*
4 Huni'omu mo mama'a no'one, omu ke toli rako pe'ie mo
mwela i'omu na mwaanie omu talei ha'a-ha'asaewasuli'ara.
Omu ke lio i suli diana aada mola, na omu ke ha'a-uusulire
mola i sulie tolahana a Aalaha.

*Mo Mwane Au'esu Ke Asu Diana, Na Mwaanie Mo Poro
Paine*

E Ha'ama'usire

5 I'omu mo koni-konihe, omu ke tola i sulie mo poro
paine i'omu mei welumalau, na omu ke ma'ute'inire pe'i
ha'ama'unge aada. Na omu ke tola i sulire oto mala omu ko
tola i sulie a Kraes pe'ie mei sae to'ohuu.

6 Mwaanie omu totola i sulire mola aana maholo kire ko
lio-lio uri hunie omu ke ha'a-olara mola. Ta'e omu ke dau
aahonga oto tarau huni esuie nga taa a God e saeto'o aana,
aena aana i'omu mo koni-konihe a Kraes.
7 Omu ke ile-ilenimwa'e mola haahie asunge i'omu, aena
aana omu ka'a asu ike mola nana mo iinoni, ta'e omu ko esu
nana Aalaha ikie.
8 Omu ke dau diana urine aana omu saie oto uri Aalaha
Paine ikie ngeena ni kei waaie ahutana mo iini ko esu
diana, ma'alana nga koni-konihe wa nga iini e ka'a ii'o ike i
mamalutana nga iini.
9 Na i'omu mo poro paine, i'omu no'one omu ke lulu i sulie
tolahai ola diana hunie mo koni-konihe i'omu. Mwaanie
omu ha'ama'usire, ta'e omu ke aamasito'o aana uri i'omu
na mo koni-konihe i'omu ngeena, omu meni to'o aana mola
ta'a-ta'a Aalaha. Na ingeie, e ii'o mola ta'au i Lengi, na e ka'a
sai rara haahie ike mola nga iini.

Kie Ke Ooho Honosie

A Pwelu Eero-eero Pe'ie

Mo Reisinge A Li'oa Maa'i

10 Oto ta'a-ta'a mei ola no ko sare unue lo'u. Omu ke uure
ma'uta'a pe'ie a'aila'anga a Aalaha nge omu lado oto pe'ie,
aana ingeie oto e to'o aana nanamanga e paine liutaa.
11 Omu ke ho'osie mo talo hai aaopa'i i'omu nge a God e
nii'i namiu, hunie omu ke si melisine uure-honosilana mo
oala'inge aaela a Pwelu Eero-eero.
12 Aana kie ka'a ooho ike honosie mo iinoni, ta'e kie ko
ooho honosie mo li'oa aaela, na mo aalahanga aana mo li'oa
tata'ala, na mo nanamanga aana rodohono, na ta'ena nga
iini aana mae a Pwelu Eero-eero.
13 Oto omu ke ho'osie mo talo hai aaopa'i nge a God
e sai nii'i ngeena. Aana urine nge omu sai uure hon-
osie maelonga ngeena, ma'alana nga taa lo'u ke lae mai
huni seuni'omu. Na omu sai heiseuni mola lai hule i
ha'amangolana, na omu sai uure a'aila'a mola tarau.
14 Oto omu ke uure aakau. Omu ke ho'osie oto
walaimolinge mala roroto'oni i'omu, na omu ke to'oni oto
haahi'omu aana oodo-oodonga mala to'oni ni oohotaa nge
ko kineta'inie sae.
15 Omu ke ii'o aakau huni taroha'inie Tataroha Diana i
sulie hanuelamanga pe'ie a God, aana urine domana uri
omu ho'osie oto mo ho'ohaahi'ae i'omu.
16 Na omu ke hele-hele aana hiiwalaimolinge aana a Jisas
mala talo honosie mo oomo aani dunge nge a Pwelu Eero-
eero ko uu'ile'ini'i mei.
17 Omu ke ho'o-ho'osie no'one ha'a-uuringe a God mala
paraimaa ni oohotaa haahie pwaumiu, na omu ke hele aana

walana God mala omu hele aana naihi nge a Li'oa Maa'i e
niie mai.
18 Na omu ke aarenga'i tarau na omu ke suke aana a
God hunie ke pe'i'omu i suli maholo. Na omu ke ii'o aani
aarenga'inge aana nanamanga a Li'oa Maa'i. Oto omu ke lio-
lio diana, na mwaanie omu toitoli'aasie aarenga'inge tarau
talana ahutana mo iinoni a God.
19 Na omu ke aarenga'i no'one talaku, hunie a God ke niie
mo wala huni taroha'ini'i hunieu. Mala uri kei lae urine, nge
nou sa'a ma'u ike maholo ne kei taroha'inie Tataroha Diana
nge e ii'o mumuni ka'u mwaanie mo iinoni ni welumalau.
20 Ineu i laona nume ni ho'o aana maholo ie aena aana
nou taroha'inie Tataroha Diana ngeena mala mwane au'esu
oalana a God. Oto omu ke aarenga'i talaku mwaanie uri
nou me'u ni taroha'i lo'u.

Mei Wala Ooreta A Pol

Hunie Mo Epesas

21-22 No ko uusunge'inie wau a Tikikas i seemiu hunie ke
ha'arongo'omu aana mo ola i suli'emeelu. Ingeie tohungei
malahukaelu to'ohuu, aana ingeie ngaeta mwane au'esu
diana aana asunge a Aalaha ni ngeena. Oto a Tikikas nge ke
si ha'arongo'omu aana mo tataroha i sulieu na ke ha'adodoa
saemiu aana walana.
23 Maeni eesiku maa'i, no ko eitanaie a God Aamaka na
Aalaha ikie a Jisas Kraes, hunie ke asuie hanuelamanga, na
manata-diananga pe'ie hiiwalaimolinge ke paine lo'u eemiu.
24 Na no ko eitanaie a God no'one uri ke haata'inie
hahu'ana manata-diananga ingeie huni'omu, mo iini nge
manata-diananga i'omu hunie Aalaha ikie a Jisas Kraes e
ka'a sai mou-mou ike aana ta'ena nga maholo.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Pilipae

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini aana eetana nga maholo mo Rom kire tapolie aana e taroha'inie a Jisas. A Pol ngaeta poro paine haahie soihaada'inge na kire tohungei ha'aletehie i tehula'ana Tataroha Diana ko taroha'inie, ta'e ma'alana e urine, uusu-uusu a Pol ie e haata'inie ilenimwa'enga paine na noruto'onga a Pol aana Jisas Kraes. A Timoti e ii'o no'one pe'ie a Pol maholo e uusue uusu-uusu ienini.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Uusu-uusu a Pol ie, uusulana e lae hunie soihaada'inge aana huilume i Pilipae. Soihaada'inge ngeena, eetana nga soihaada'inge nge a Pol e ha'a-uuresie aana po'o ni henue i Masedonia i laona aalahanga ni Rom. Mo iini hunge aana mo Pilipae ikire mo ramo na kire ii'o toli oto mwaanie mae ni Rom. Oto kire ko saemango aana ikire mo iinoni aana aalahanga ni Rom, aana lio i sulinge mo mwane paine ikire e ka'a lae ike mola i sulie saeda, ta'e ko lae oto i sulie mo ha'atolanga. Leesie Palonga 16:21 na Pilipae 3:20-21.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Mo Rom kire ko deu rarahie a Pol ke ii'o ni ho'o i Rom i laona ngaeta nume ko waa-waaie suli waro-waro. E waaie urine aana maholo ko maa-maa'oohie mei wala mwaanie mo mwane lei-lei uri kire ke toli'aasie, wa kire ke lei maesie, wa nga taa lo'u kire kei unue. A Pol e ii'o urine na mei niinge uure aana mo Pilipae e hule aana. Mo Pilipae kire ko tohungei pe'ie a Pol oto tarau, aana kire ko nii-nii hunie ma'alana e ii'o pe'ire wa ha'ike.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol ko uusu-uusu huni paalahera mo Pilipae haahie mei niinge ikire nge e si hule aana maholo e ii'o ni ho'o ngeena. A Pol e paalahera haahie niinge ikire ngeena, na e uusue no'one hunire uri hunie saeda ke susu pe'i noruto'onga mola. Ma'alana mo mwane lei-lei ko lei maesie a Pol wa ha'ike, ta'e mo Pilipae ke uure ma'uta'a mola. A Pol e unue no'one uri kire ke haimaanie tolahana a Jisas aana e maneko, na e ha'a-aamasito'ora lo'u aana walu ola diana aana maurihe haalu kire to'o aana i tehula'ana kire ii'o ruru pe'ie a Kraes. Maurihe haalu ngeena, mei niinge oto uure mwaanie a God hahaiteli. Kire hele oto aana maurihe

haalu ngeena aena aana kire lulu i sulie a Jisas, na ka'a ike aena aana kire lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

ilenimwa'enga, ha'amwai-mwei'anga, ii'o-rurunge pe'ie a Kraes, paalahenga, saemangonga

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Pilipae 1:21, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie ha'amwai-mwei'anga nge Pilipae 2.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunie mo Pilipae (1:1-11)

Mo aato-hononga e rau aana a Pol, e ka'a asuie ike uri a Pol ke saehuu. (1:12-26)

Kira hiiwalaimoli ke haimaanie tolahana a Jisas. (1:27—2:18)

A Timoti na a Epaprodaetas kirerue ko oala'i ni lae i maatolie mo Pilipae. (2:19-30)

Kira hiiwalaimoli ke haimaanie tolahana a Pol, na kire ke asu a'aila'a nana a Kraes. (3:1—4:9)

Mei wala ni saediananga ooreta (4:10-23)

1 Saediananga mwaanieu a Pol na a Timoti, e ro koni-
konihe a Jisas Kraes hunie ahutemiu mwala nge omu
hiiwalaimoli aana Jisas Kraes, nge omu ii'o wau aana
huilume i Pilipae, na no'one hunie mo na'ohai mwane i'omu
haahie soihaada'inge, na mo iini aani heirareta'inge i laona
soihaada'inge.
2 Mere ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas
Kraes uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga
ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A Pol E Aarenga'i Pe'i Paalahenga Haahie Mo Pilipae

3 No ko paalahea God ineu mola tarau aana ahutana
maholo no ko lo'onga'ini'omu.
4 Na aarenga'inge ineu talamiu no ko aarenga'i taraure'i
pe'i ilenimwa'enga.
5 Aena aana omu ko pe'i diana aaku i laona asunge aana
Tataroha Diana, uure oto wau aana maholo omu aehota
hiiwalaimoli aana hule mai si'iri.
6 Na nou noruto'o uri a God nge e aehotaa mei esunge
diana i laona mauriha'amiu, kei lae pe'i esu tara'asi oto
urine i lalo aamiu, lai hule aana hai dinge a Jisas Kraes kei
ooli lo'u mei.

7 Lo'onga'inge ineu eemiu e paine liutaa. Na e malisine
oto no'one ne ke hii urine aamiu, aena aana omu ko pe'ieu
aana asunge nge a God e niie hunieu. Asunge ngeena huni
haata'inie Tataroha Diana uri mei ola to'ohuu hunie mwala
ke CAF - hiiwalaimoli aana. Na omu ko pe'ieu suli maholo,
uure oto mai na nou ka'a lae ue i nume ni ho'o, lai hule aana
ineu oto i nume ni ho'o si'iri ie.
8 A God e saie uri no ko tohungei sare leesi'omu aena aana
nou manata diana huni'omu mala a Jisas Kraes e manata
diana huni'omu.
9 Na no ko eitanaie a God talamiu hunie manata-
diananga i'omu ke paine lo'u liutaa, na omu ke honu eeni
saenanaunge hunie lio sai-olanga diana.
10 No ko eitanaie a God urine hunie omu ke lio hilisie
tohungei tala diana. Urine nge omu ke si ii'o rere'a na
oodota'i hule aana hai dinge nge a Kraes kei ooli lo'u mei.
11 Oto omu ke si honu aana hue-huana oodota'inge
nge a Jisas Kraes maraana ha'alaa ko niie, aani esuilana
mo ola diana hunie mwala ke ha'amanikulu'aa God pe'i
paalahelana haahi'i.

Mo Aasanga Ko Pe'ie

Tataroha Diana Na Aena Leune

A Pol E Ilenimwa'e Mola

12 Maeni eesiku, nou saeto'o aana omu ke sai diana aana
uri sapesalunge ineu i nume ni ho'o ie e kohi taane mola,
aena aana leune mone, mwala hunge kire ko si rongoa
Tataroha Diana.
13 Aana ahutana mo ramo nge kire ko kakakali i leu aana
nume paine a inemauri, na ahutana mwala kire ii'o i leu,
kire mani saie uri nou ii'o i nume ni ho'o aena aana ineu
koni-konihe a Kraes.
14 Na lo'u, ii'onga ineu i nume ni ho'o ie, e ha'asusue
mwala hunge aana mwala e hiiwalaimoli aana Kraes, uri
hunie kire ke a'aila'a na mwaanie kire ma'u huni laeliwala
aana Tataroha Diana.
15 Si'ue, ngaeta mo iini aada kire ko laeliwala i sulie a
Kraes aena aana kire ko upwesieu, na kire ko sare paine
liutaa aaku i laona soihaada'inge.
16 Ta'e ngaeta mo iini taane kire ko laeliwala i sulie a Kraes
aani lo'onga'inge diana takoie asunge ngeena aena aana kire
manata diana hunieu. Kire saie uri a God e saeto'o aana oto
ne ke haata'inie Tataroha Diana aana mwala uri ola to'ohuu.
17 Ta'e mo iini nge kire ko taroha'inie a Kraes aani
sae aaelanga, kire ko te'urine mola aena aana kire ko
ha'apaina'ara mola maraada, na kire ne'isae mola huni
esuie aasanga hunieu maholo nou ii'o i nume ni ho'o.

18 Ta'e ahutana mo olana kire ka'a roro'a ike. No ko
tohungei saemango mola ni rongoa uri laeliwalanga aana
a Kraes ko lae, ma'alana uri ko si lae i sulie lo'onga'inge
takalo ikire maraada, wa taane i sulie nga tala oodo.

Iau, na ne kei ilenimwa'e no'one,
19 aena aana nou saie uri, mwaanie aarenga'inge i'omu
talaku na mwaanie pe'inge aana Li'oa Maa'i a Jisas Kraes, a
God kei luhesieu taane mwaanie nume ni ho'o ie.
20 Nou tohungei ne'isae paine taane aana uri ne ke a'aila'a
huni ha'amanikulu'aa a Kraes aana ahutana mo ola no ko
deu-deu'i. Aana saeku uri ne ke lae tara'asi mola oto mala
no ko eu'esuie tarau, mwaanie uri nou masa i maana a
Kraes aana ta'ena nga maholo. Saeku ke urine ma'alana
uri ne ke mauri ke'u wa ne ke mae lo'u.
21 Ineu, nou lo'onga'inie uri mala no ko meu-meuri ue, na
ne kei esu liutaa mola ue nana a Kraes. Na mala uri no ko
mae oto, na e si diana lo'u liutaa eena aena aana ne kei ii'o
oto pe'ie a Kraes ta'au i Lengi.
22 Nou ka'a saie oto uri leu uri taa ne kei lio hilisie. Aana
nou sare mauri ue hunie ne ke asu ke'u nana a Kraes.
23 E ro mei ola nge saeku ko eune i suli'i, uri ne ke mae
mola hunie ne ke ii'o pe'ie a Kraes, aena aana tohungei leu
diana nakue otona,
24 ta'e e diana no'one uri ne ke su'uri mae ka'u, hunie uri
ne ke pe'i'omu.
25 Nou sai diana aana uri kei urine oto to'ohuu. Na
nou saie oto uri ne kei ii'o mola ue pe'i'omu, hunie ne ke
ha'asusue hiiwalaimolinge na ilenimwa'enga i'omu.
26 Hunie uri maholo ne kei ooli lo'u mei seemiu, na omu
ke paalahea Jisas Kraes oto liutaa haahieu.
27 Oto ma'alana uri ne ke lae lo'u mei leesi'omu wa ha'ike,
ta'e tolahamiu ke oodo oto malisine Tataroha Diana a Jisas
Kraes. Na nou sare rongoa uri omu ke mani esu loko-loko
taane pe'ie ta'a-ta'a mei sae aani helinge honosie mo iini ko
sare dau tekela'inie hiiwalaimolinge aana Tataroha Diana.
28 Omu ke su'uri me'ute'inie mo maelonga i'omu, ta'e omu
ke uure a'aila'a, hunie ke haata'inie aada uri a God ni kei
ha'a-uuri'omu, na kei ha'aloire.
29-30 I'omu, omu ko ooho oto aana ta'a-ta'a taungei
oohonga nge omu leesie nou ooho-ooho ka'u aana i na'o, na
omu ko rongoa no ko ooho-ooho ue aana maholo ie. Omu ko
ooho urine aana a God e ha'ama'u eemiu, aani lio hilisilemiu
huni hiiwalaimoli aana a Kraes, na oto liutaa huni sapesalu
i tehula'ana.

2

Kie Ke Ha'amwai-mwei'akie

Mala A Kraes

1 Nou saie uri ii'o-rurunge i'omu i lalo aana a
Kraes ko ha'a-a'aila'a'omu, na manata-diananga ingeie ko
ha'asusu'omu. Na nou saie no'one uri omu to'o aana Li'oa
Maa'i pe'i'omu, na omu manata diana huni'omu heiliu pe'i
aamasilana mo iinoni.
2 Na aena urine, no ko eitanai'omu uri hunie omu ke
ne'ie ta'a-ta'a mei sae, na omu ke mani manata diana
huni'omu heiliu. Mala omu kei te'urine, nge ne kei tohungei
ilenimwa'e oto liutaa haahi'omu.
3 Na omu ke su'uri da nga mei ola huni ha'apaina'a'omu
na huni tooha'ini'omu haahie. Ta'e omu ke ha'amwai-
mwei'a'omu, na omu ke lo'onga'inie uri ngaeta mwala kire
roro'a liutaa aamiu.
4 Omu ke su'uri lo'onga'i mola i sulie nga taa omu saeto'o
aana maraamiu, ta'e omu ke lo'onga'i no'one i sulie nga taa
e diana hunie ngaeta mwala.
5 Tolahamiu na ahutana lo'onga'inge i'omu ke mani sada
oto mala lo'onga'inge na tolahana a Kraes.
6 Aana ingeie e pwani ne'i God oto uure mai, ta'e e ka'a
sare tola hiito'o ike aana mei ne'isaenga ngeena i sapena,
uri ingeie e sada mola pe'ie a God.
7 Oto ingeie maraana e toli'aasie ahutana walu ola huni
haata'inie painanga ingeie ngeena, na e si toolea tolaha ni
koni-konihe i sapena aana e ne'i iinoni, na e ii'o oto mola
mala ngaeta iinoni aana walumalau ie.
8 E ha'amwai-mwei'aa maraana, oto e tola i sulie
ne'isaenga a God lai hule oto aana maelana i lengine po'u-
po'u.
9 Aena ngeena, nge a God e si tahela'inie oto lo'u liutaa
hunie leu ni ha'ama'unge i Lengi, na e niie satai ola ngeena
hunie nge e lai peine lo'u liutaa aana ta'ena nga sata.
10 Na hunie ha'ama'unge aana satana a Jisas, ahutana mo
ola mauri ta'au i Lengi na mo iini mei aano, na oto aana
hanue mo iini e mae oto, kire kei meni pouruuru i na'ona.
11 Na ahutada kire kei meni houle'inie oto uri a Jisas
Kraes ingeie Aalaha haahie ta'ena nga ola. Na kire kei meni
ha'amanikulu'aa satana God Aamaka.

Kie Ke Ne'i Raa-raa

Hunie Walumalau

12 Aena urine, maeni eesiku, mala omu lae ka'u pe'i tola i
sulie a God aana omu rongo hunie walaku maholo ineu ue
pe'i'omu, omu ke hele susule'i aani lulu i sulilana walaku
oto urine, oto liutaa aana maholo mala ienini nge nou
ka'a ii'o ike pe'i'omu. Aana e roro'a to'ohuu uri omu ke

mani me'ute'inie a God hunie omu ke asu a'aila'a huni ha'a-
oaie leune a God e aehotaa, aana e ha'a-uuri'omu mwaanie
ha'amotaahinge.
13 Aena aana a God ni ko esu i lalo aamiu urine, huni
ha'amwa'e-mwa'e'omu, na hunie omu ke sai tola i sulie
tolahana maraana.
14 Ta'e-ta'ena nga ola omu ko eu'esuie, omu ke au'esu
oodo-oodo oto mola aana, mwaanie upwanga na haitelilinge
haahi'i.
15 Na hunie omu ke ii'o oodota'i, na tolahamiu ke diana
aana omu ne'i mwela maa'i a God oto, ma'alana omu ko
o'o'o ue i matolana mo iinoni ni ooraha'aa na tolahada e
popoli'ili'i. Ikire, kire ii'o i laona rodohono, na i'omu oto
raa-raa hunire,
16 aani laeliwalanga nada aana mei wala nge e sai niie
maurihe huu hunire. Na mala uri omu ko te'urine, nge ne
kei tohungei ilenimwa'e aana hai dinge a Kraes kei ooli mei,
aena aana ne kei saie uri nou ka'a huru mwaakule ike taane
aana asunge ineu i matolamiu.
17 Na hiiwalaimolinge i'omu aana God, e urihana uu-
raa'inge nge niilana a lae hunie a God na ko ilenimwa'e
haahie. Oto mala uri ingeie kei lo'onga'i ni iidu tarakonie
maenga ineu no'one huni ha'a-ahue uuraa'inge aana hii-
walaimolinge i'omu, nge ne kei tohungei ilenimwa'e lo'u
liutaa. Na saeku omu ke ilenimwa'e oto no'one pe'ieu
haahie leune.
18 Oto mala nga mei ola urine kei reu eeku, nge omu ke
ilenimwa'e mola pe'ieu.

A Pol E Sare Uusunge'inie

A Timoti Na A Epaprodaetas

I Saana Mo Pilipae

19 Nou noruto'o uri e sa'a tewa ike taane i na'ona Aalaha
ikie a Jisas kei ha'amwada'ue hunieu, huni uusunge'inie
wau a Timoti i seemiu. Hunie ineu no'one ne ke hii kohi
aani rongolana nga mo tataroha mwaani'omu.
20 Aana a Timoti oto ta'a-ta'a iini e manata diana huni'omu
no'one mala ineu, huni leesie uri mauringe i'omu ke lae
diana.
21 Mo iini hunge, kire ko talei lo'o-lo'onga'inire mola
maraada, na kire sa'a lo'ohie ike mo ola i sulie tolahana
a Jisas Kraes.
22 Ta'e omu lio saie oto asunge diana a Timoti, aana ko pe'i
diana aaku aani laeliwalanga aana Tataroha Diana, mala e
ro he'i-aamana ko esuie ta'a-ta'a mei esunge.

23 Aena urine, ingeie oto ne kei tolana uusunge'inie wau i
seemiu, aana maholo ne kei sai diana aana uri nga taa kei
reu eeku i leu.
24 Na nou hiiwalaimoli uri e sa'a tewa taane na a Aalaha
ikie kei pe'ieu hunie ineu maraaku ne ke hule wau i seemiu.
25 Na nou lo'onga'inie oto uri e malisine ne ke hola'i
uusunge'inie oto wau a oaku Epaprodaetas. Aana ingeie oto
mwane aasikaelu nge omu uusunge'inie mai huni pe'ieu, na
mere asu tararuru oto nana God mala e ro ramo i laona
oohotaa.
26 A Epaprodaetas ko tohungei sare leesi'omu lo'u, na ko
tohungei tolahi'e aana omu rongoa uri ko mweri hiito'o.
27 Na e to'ohuu oto, aana e tohungei mweri hiito'o, hule
aana e kara'i mae. Ta'e a God e aamasie, na e ha'a-uurie.
Na ka'a ta'e ike ingeie hali'ite, aana a God e aamasieu
no'one mwaanie uri saehuunge haahie maenga ingeie ke
hite haahie lo'u ahutana saehuunge ineu.
28 Aena urine no ko tohungei sare uusunge'inie oto wau a
Epaprodaetas i seemiu, hunie omu ke ilenimwa'e lo'u aana
omu kei leesie, na hunie ineu ne ke su'uri tolahi'e aana.
29 Aena urine, omu ke takuhie pe'i ilenimwa'enga mala
aasikaelu i lalo aana Kraes. Na omu ke ha'ama'u no'one
aana mo iini mala ingeie.
30 Aana ingeie e toli'aasie maraana, mala oto e kara'i mae i
tehula'ana asunge a Kraes, hunie ke pe'ieu oolisi'omu, aana
e aasa oto huni'omu huni pe'ieu aana maholona.

3

1 Na ngaeta leu lo'u, maeni eesiku, omu ke ile-ilenimwa'e
mola aena aana i'omu mo iinoni a Aalaha.

Oodo-oodonga To'ohuu E Ka'a Uure Ike Aana Mo Ha'atolanga, Ta'e Aana Lulu I Sulinge A Kraes

Ineu, nou sa'a weo ike huni ha'arongo'omu lo'u aana mo
ola nge nou uusu'i ke'u huni'omu hola'i na'o. Aana mo olana
ni kire kei kakalie hiiwalaimolinge i'omu.
2 Oto omu ke lio talamiu aana mo usu aaela ngeena,
mwala nge kire ko talei esu oto mola aana torihesi'onga.
Ikire mo iinoni aaela, aena aana kire ko ha'a-uusulie mwala
uri kire ke torihesi'o ha'alaa kire ko ne'i iinoni a God.
3 Ta'e ikolu, a God e asuie torihesi'onga to'ohuu i saekaelu.
Oto ikolu mo iinoni a God to'ohuu, na ikire ha'ike, aena aana
kolu ko paloa a God to'ohuu aana pe'inge a Li'oa Maa'i. Kolu
noruto'o mola aana a Jisas Kraes huni ha'a-uurikolu, na kolu
ka'a noruto'o ike aana mo ola po'oi sinaha aana sape mala
torihesi'onga.
4 Ineu ni e malisine uri ne ke noruto'o aana mo ola urine.
Na mala uri nga iini ko unue uri ingeie e sai noruto'o mola

aana mo ola aana aapa hatarie sapena, ineu oto nou sai
diana aana leune liutaa aana.
5 Ineu tohungei mwane ni Israel oto to'ohuu. Nou
hute mola aana komu a Benjamin, na ineu oto tohungei
mei epu ni Hibru to'ohuu. Aapa aana mo Ha'atolanga a
Mosis nou lulu i suli'i uure oto aana maholo nou mwei-
mwei. Torihesi'onga ngeena kire asuie no'one aaku oto aana
tohungana maholo hunie.† Na nou tohungei lulu i sulie
mo ha'atolanga ngeena oto, hule aana nou ne'ie oto ngaeta
Parise.
6 Aana aapa aana mo Ha'atolanga a Mosis, nou ka'a dau
hu'isie ike taane nga mei ola. Na aena aana nou tohungei
lo'onga'i hi'e-hi'e oto liutaa huni lulu i sulie tolahameelu mo
Jiu, oto no ko si ha'asapesalu'aa mola mo iini e hiiwalaimoli
aana a Jisas Kraes.
7 Ta'e ahutana mo ola ienini nge nou hola'i lo'o-lo'onga'inie
uri ikire oto mo ola diana, no ko si lio saie mola uri ikire,
kire ka'a roro'a ike, mala lulu i sulilana a Kraes.
8 Na e ka'a ike ta'e mola mo ola ie. Ineu nou lo'onga'inie
uri ahutana oto ta'e-ta'ena nga ola nou esui'i oto i na'o,
toli'aasileni kei lae mango, hunie ne ke hele aana mo
tohungei ola diana aana tolahana Aalaha ineu a Jisas Kraes.
Oto aena aana no ko lulu i sulie oto a Kraes, no ko toli'aasie
oto ahutana walu ola mango i eelitehu,
9 hunie ne ke ii'o ruru oto pe'ie a Kraes. Oto nou
ka'a oodota'i ike mola maraaku aani lulu i sulilana mo
Ha'atolanga a Mosis, ta'e nou oodota'i mola aana oodo-
oodonga nge niilana e lae aani hiiwalaimolinge aana Kraes,
oodo-oodonga nge e lae mai mwaanie a God i tehula'ana
hiiwalaimolinge.
10 Oto saeku mola hunie ne ke saie a Kraes, na ne ke to'o
aana nanamanga aana ta'ela'inge ingeie i laona mauringe
haalu ineu ie. Nou sare sapesalu no'one mala ingeie, na ne
ke lae oto i sulie tala nge e lae i sulie hule aana maelana.
11 Nou sare te'urine aana nou noruto'o aana a God uri
ingeie kei ta'eau no'one mwaanie maenga.

Kie Ke Huru A'aila'a Mala A Pol, Hunie Ikie No'one Kie Ke Hele Aana Waaite

12 Nou ka'a unue ike uri nou hule oto aana leu no ko huru
hunie, wa nou tohungei diana oto mala a God e saeto'o aana.
Ta'e no ko huru-huru ue wau, hunie ne ke hele aana waaite
ineu. No ko huru-huru ue urine aena aana mei ne'isaenga
nge a Jisas Kraes e hola'i hele aaku hunie ni otona.

---

† **3:5** 3:5 I sulie Ha'atolanga a Mosis, kire ko esuie torihesi'onga maholo wiki e ahu i purine kele wee-wee e hute. Maholo mo Jiu kire ko iidumie mo hei dinge, iidu-iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Oto aana iidu-iidunge mo Jiu, hai dinge ngeena nge walune nga hai dinge.

13 Maeni eesiku, nou saie taane uri nou ka'a ha'amangoa
ue hurunge ie, ta'e ta'a-ta'a leu nou esuie oto, nge nou meni
toli'aasie mola ahutana walu ola i puriku mango, na no ko
lae-lae oodo mola hunie nga taa ue i na'oku.
14 Oto no ko huru a'aila'a hunie uri ne ke hele aana waaite
ta'au i Lengi, nge a God e soieu hunie ne ke hele aana i
tehula'ana a Jisas Kraes.
15 Ahutaka oto mo iini nge hiiwalaimolinge ikie e susu
aana a Aalaha, e malisine uri kie ke mani ne'i-ne'isae urine.
Ta'e mala uri nga mo iini eemiu ko lo'o-lo'onga'i aaopa ue
aana mo olana, na a God ke si ha'a-oodohie ne'isaenga ikire
taane hunire.
16 Ta'e ma'alana uri kie ka'a mani ne'isae moute'i ue, e
roro'a oto liutaa hunie ahutaka kie ke hele susule'i aani lulu
i sulilana walaimolinge nge kie hiiwalaimoli oto aana.
17 Hoe, i'omu maeni eesiku, omu ke lulu i sulieu, na omu
ke lio susulie mo iini nge kire ko lae i sulie tala nge melu
haata'inie aamiu.
18 Aana mwala hunge kire ko unue uri kire hiiwalaimoli
oto aana a Kraes, ta'e aana ii'onga ikire e haata'inie uri ikire
mo maelonga mola hunie Tataroha Diana i sulie maelana a
Kraes i lengine po'u-po'u. Nou ere mango ka'u oto i sulie mei
ola ngeena huni'omu i na'o, na no ko he'i ere ngara-ngara
lo'u aana.
19 Mwala urine, ha'amangolada mola i laona dunge ni
ha'amotaahinge, aana kire ko paloa mola mo heri-huninge
ni sape mala god ikire. Kire ko talei alea mola haahie mo
ola ni masanga, na saeda e honu mola aana walu ola ni
welumalau.
20 Ta'e ikie, kie aaopa oto mwaanire, aana kie to'o aana
hanue huu ikie oto ta'au i Lengi, na kie ko maa-maa'oohie
mola a Ha'a-uuritaka, a Jisas Kraes Aalaha ikie, kei lae mai
uure i lengi huni toolekie ta'au.
21 Na ingeie kei oolisie sapeka nge e mamaela'a na
e sai mae, hunie ke ne'ie mei sape manikulu'e mala
sapena. Maholo kei oolisie sapeka urine, kei esu oto aana
nanamanga paine ingeie nge ko aalaha haahie ahutana
walu ola aana.

4

Mwaanie O Ha'a-ere, Ta'e O Ke Lodoa Mola Mo Ola Diana I Saemu

1 Maeni eesiku maa'i, nou manata diana huni'omu
to'ohuu, na saeku uri ne ke tohungei lae ka'u mei leesi'omu.
I'omu oto domana rorodara manikulu'e nakue, na no ko
tohungei ilenimwa'e hiito'o haahi'omu. Oto aena aana walu

ola urine, maeni eesiku maa'i, nge omu ke ii'o susu mola
pe'ie hiiwalaimolinge aana a Aalaha.
2 Na i'omore'i a Iuodia na Sintiki, no ko eitanai'omore'i uri
more ke uure ruru, na more ke ne'ie ta'a-ta'a mei sae lo'u i
lalo aana a Aalaha mala e ro mwaasine keni.
3 Na i'oe a oaku to'ohuu,† nou saeto'o aana uri o ke pe'ie e
ro keita'aa ngeena. Aana kirerue tohungei pe'i diana aaku
huni taroha'inie Tataroha Diana, pe'ie a Klemen na mo iini
lo'u weu nge iidumilana satada e lae oto i laona uusu-uusu
ni meurihe huu.
4 Omu ke ile-ilenimwa'e tarau haahie a Aalaha. Na no ko
he'i unue lo'u uri omu ke ile-ilenimwa'e.
5 Omu ke haata'inie manekonga i'omu aana ahutana
iinoni, aana kara'inie oto a Aalaha kei ooli lo'u mei.
6 Omu ke su'uri tolahi'e lo'u aana nga mei ola, ta'e omu
ke aarea mola a God. Na omu ke sukaa ta'ena nga ola omu
saeto'o aana, pe'i paalahelana wau i saemiu.
7 Oto hanuelamanga a God nge nga iini e sa'a ne'isae
talihana, ke si kakalie saemiu na mo lo'onga'inge i'omu i
lalo aana Kraes Jisas.
8 Oto ie, maeni eesiku, mei wala ooreta ineu huni'omu, uri
omu ke lolodoa mo ola to'ohuu na mo ola diana i saemiu.
Na omu ke lo'o-lo'onga'i mola i sulie mo ola oodo, na mo
ola manola, na mo ola e lio diana, na mo ola mwala e sai
ha'ama'u eeni, na mo ola e malisine lahenga haahi'i, na
ta'ena nga mei ola e diana lo'u liutaa urine.
9 Omu ke dau oto i sulie mo ola nge nou ha'a-uusuli'omu
eeni, na lo'u mo iini omu rongo'i eeku, na mo iini nge omu
leesi'i eeku no'one. Omu kei te'urine, nge a God iini ko nii-
niie hanuelamanga ke si ii'o pe'i'omu.

A Pol E Paalahea Mo Pilipae Haahie Niinge Ikire

10 No ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa na no ko paalahea
a Aalaha ikie aana omu ko he'i haata'inie lo'u uri omu
manata diana taane ue hunieu aana mo ola omu ha'atola'i
mei hunieu. Nou ka'a unue ike uri omu rohu oto mwaanieu,
ta'e uri omu ka'a to'o maholo mola huni pe'ieu.
11 No ko ere urine, ka'a ike i sulie uri nou ka'a to'o aana
walu ola nou saeto'o aani. !Ha'ike! Ta'e a God e haata'inie
mola aaku tala hunie uri ne ke ii'o ni saemangonga,
ma'alana ii'onga ineu e uri taa.
12 Nou saie oto taungei ii'onga aani meitalenga, na
aani to'o-to'onga no'one. Nou saie mola ne kei ii'o ni
ilenimwa'enga uri taa suli maholo, ma'alana uri ne ke hiolo

† **4:3** 4:3 Oana a Pol nge e ere i sulie ngeena, kie ka'a saie ike satana, ta'e ingeie ngaeta mwane e asu diana pe'ie a Pol aani taroha'inilana Tataroha Diana.

wa ne ke ngau ni pote lo'u, wa ma'alana uri nou ka'a to'o
aana nga mei ola wa nou to'o aani taane.
13 Ko lae urine aena aana nanamanga nge a Kraes e niie
hunieu, nge ko ha'a-a'aila'aau huni lio oodoie ta'ena nga ola
kei reu eeku.
14 Oto aana ma'alana e urine, na e tohungei diana aana
omu pe'i diana aaku i laona maholo e aasa hunieu.
15 I'omu mo Pilipae, omu saie mola maholo nou aehota
laeliwala aana Tataroha Diana wau aana po'o ni henue
i'omu i Masedonia. Omu saie mola uri maholo nou lae
mwaanie leune, nga ta'a-ta'a soihaada'inge e ka'a pe'ieu ike
aana maholona. Ta'e i'omu hali'ite nge omu sai lo'onga'inieu
aani niinge.
16 Na maholo nou meitale no'one wau i Tesalonaeka nga
mo maholo omu ha'atola ola wau huni pe'ieu.
17 Nou ka'a unue ike leune mola uri hunie omu ke nii huni
pe'ieu tarau, ta'e saeku mola uri waaite nge a God kei niie
huni'omu ke paine.
18 Nou leesie taane nga taa omu ha'atolaa mai, na niinge
i'omu e lae liutaa aana lo'u nga taa nou saeto'o aana. Oto
nou ka'a saeto'o aana ike lo'u nga mei ola, aena aana a
Epaprodaetas e pwani niie oto pe'inge i'omu hunieu. Niinge
i'omu e urihana oto uuraa'inge e wasu mangoni nge a God
ko ilenimwa'e haahie.
19 Na i tehula'ana a Jisas Kraes, God ineu ke si niie walu ola
omu saeto'o aani huni'omu mwaanie ahutana mo tohungei
ola diana ingeie.
20 Aena urine, kie ke ha'amanikulu'aa God Aamaka
taraure'i. !Iau, ke urine oto!

Mei Wala Ooreta

21 Saedianangа ineu hunie ahutemiu mo iini omu hii-
walaimoli aana a Jisas Kraes nge omu ii'o wau i leune.
Na mo eesikaelu mai pe'ieu ie kire ko niie no'one wau
saedianangа ikire huni'omu.
22 Ahutana mwala nge kire hiiwalaimoli na kire ii'o mai
leu i Rom, na oto liutaa mo eesikaelu nge kire ko esu weu
i nume a inemauri, kire ko niie no'one wau saedianangа
ikire huni'omu.
23 No ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga a
Jisas Kraes Aalaha ikie ke ii'o pe'i'omu.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Kolosi

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini, na a Timoti nge e pe'ie. Maholo a God e da uri a Pol ke ne'i hurula'aa, e niie nanamanga hunie huni esuie mo hu'i-hu'ite hunge mala ha'a-uurilana mo iini ko mweri hunie mwala ke leesie uri a God e uusunge'inie to'ohuu. Ta'e ma'alana e to'o aana nanamanga paine urine, a Pol e ka'a lo'onga'i takalo ike uri a God e sai niie maurihe huu nana i tehula'ana leune. Ingeie ko lae pe'i ha'a-uusuli mola aana uri ta'e lulu i sulilana a Kraes mola e sai da iinoni ke malisine maurihe huu nge a God e aalaha haahie.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

E lio mala uri a Pol maraana na e ka'a lae ike i hule aana huilume i Kolosi ngeena. Ta'e maholo e o'o'o ue aana huilume paine i Epesas, e uusunge'inie mola mo mwane au'esu ingeie huni lai taroha'inie Tataroha Diana aana huilumena.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Nga mo ha'a-uusuli eero-eero kire lae poi i Kolosi, na kire ko laenga'inie uri e diana liutaa hunie mwala ke palo-paloa mo ensel na ta'ena nga li'oa oto mola. Na mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire ko lae pe'i unue no'one uri ahutana mwala aana soihaada'inge kire ke mani lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis mala torihesi'onga. Na kire ko ha'a-aapue no'one mo taungei ngeulaa hunge mwaanie kira hiiwalaimoli kire ngau'i, na mo ha'atolanga urine lo'u kire ko ha'a-uuresi'i.

Aana maholona a Pol e ii'o i laona nume ni ho'o i Rom, na ko rongoa tataroha i sulie mo ha'a-uusuli eero-eero. Oto e si uusue uusu-uusu ienini hunie mo Kolosi. Aana ta'a-ta'a maholo ngeena e uusu-uusu no'one hunie mo Epesas na hunie a Pilimon. Sa'a mola e uusue uusu-uusu ngeena ola mala oono aawalai helisi i purine hutelana a Jisas (60 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusu-uusu weu hunie mo Kolosi huni uure honosie mo ha'a-uusulinge takalo urine. E unue uri kira hiiwalaimoli kire ke su'uri lulu i sulie mo ha'atolanga urine, aena aana mo ha'atolanga ngeena kire sai waelie mola hiiwalaimolinge ikire aana Kraes. E unue uri a Kraes oto e ha'aholaa walutana nga ola

aana walumalau ienini, na mola i tehula'ana asunge a Kraes ngeena mone a God e sai toli'aasie mwala aana walumalau kire ke lae mai saana. Oto ta'a-ta'a tala mola hunie a God ke ha'a-uurikie aana, na tala ngeena hunie uri kie ke hiiwalaimoli aana a Jisas Kraes ha'alaa.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

walu ola aana ha'aholanga, aarenga'inge, saenanaunge, manata-diananga

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Kolosi 1:16-17, Kolosi 3:17

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunie mo Kolosi (1:1-14)

A Kraes e diana lo'u liutaa aana ta'ena nga iini. (1:15—2:19)

Tolahai ola aaela ni welumalau ha'ike lo'u, ta'e mauringe haalu pe'ie a Kraes ke oodo ta'ingelu. (2:20—4:6)

Mei wala ni saediananga ooreta (4:7-18)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu a Pol, iini nge a God maraana e
lio hilisieu uri hunie ne ke ne'i hurula'aa nana a Jisas Kraes.
I'emere'i aasikaelu a Timoti
2 mere ko uusu-uusu ienini huni'omu, maeni eesiku maa'i,
nge omu ko lulu i sulie a Jisas to'ohuu wau aana huilume
i Kolosi. Melu ko eitanaie a God Aamaka uri hahu'ana
manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A Pol E Aarenga'i Pe'i Paalahenga Haahie Mo Kolosi

3 Oto tarau maholo melu ko aarenga'i talamiu, melu ko
paalahea a God, Aamana Aalaha ikie a Jisas Kraes,
4 aana melu rongoa uri omu ko hiiwalaimoli aana a Jisas
Kraes, na omu ko manata diana hunie ahutana mo iinoni
maa'i a God.
5 Omu ko deu diana oto urine, aana omu ko maa'oohi
susuto'o mola hunie ilenimwa'enga nge a God e ne'i diana
aana oto loosi'omu ta'au i Lengi ngeena. Haiholota'inge
a God huni'omu ngeena, omu hola'i rongoa oto mo wala
to'ohuu i sulie maholo omu aehota ni rongo i sulie Tataroha
Diana a Jisas.
6 Tataroha Diana e hule aamiu ngeena ko tatangasie oto
walumalau, na ta'ena nga leu ko hule aana, nge ko ha'a-
uurie mo iinoni mwaanie maenga huu na ko ha'a-a'aila'aa
mauriha'ada, mala e asuie no'one aamiu uure oto i na'o

aana hai dinge omu hola'i manata'inie uri a God ko tohungei
manata diana liutaa hunie mo iinoni.
7 Omu rongoa walu ola ngeena mwaanie a Epapras,
iini melu tohungei manata diana hunie mala ngaeta koni-
konihe a Kraes pe'i'emeelu. Ingeie ngaeta mwane ni nou-
norue na ko esu loko-loko pe'i'emeelu tarau huni'omu.
8 Ingeie no'one nge e ha'arongo'emeelu uri a Li'oa Maa'i e
pe'i'omu oto hunie omu ke manata diana huni'omu heiliu.
9 Aena urinena, uure aana hai dinge melu rongoa tataroha
i suli'omu, melu ko lae pe'i aarenga'i talamiu. Na melu ko
eitanaie a God uri omu ke sai diana aana nga taa a God
e saeto'o aana omu ke asuie, na uri omu ke honu mola
aana saenanaunge na lio sai-olanga a Li'oa Maa'i e sai niie
hunikolu.
10 Melu ko ei'eitanai urine hunie omu ke ii'o oto aana
tolahai ola e malisine mo iinoni maa'i a Aalaha, na hunie
asunge i'omu ke to'ohie saena a God. Urine nge omu ke si
ha'ahunge'aa lo'u ta'ena nga asunge diana, na omu ke sai
diana aana a God.
11 Melu ko ei'eitanaie a God hunie ke ha'a-a'aila'a'omu
aana nanamanga ingeie e saka na e manikulu'e, mwaanie
omu aakohe maholo si'oha'anga kei hite aamiu, ta'e omu ke
maa'oohi susuto'o mola pe'ie ilenimwa'enga.
12 Na ma'alana omu ke si'oha'a lo'u uri taa, ta'e omu ke
paa-paalahea mola a Mama'a aana e da kie ke malisine nga
aapa aana nga taa a God e looha'inie hunie mwala ingeie
ta'au i laona Aalahanga ni Matapwanga.
13 Aana e ha'a-uurikie mwaanie nanamanga aana
rodohono, na e toolekie i laona Aalahanga a Kalena, iini
e tohungei manata diana hunie.
14 Na ingeie oto e holikie aana maelana, na i tehula'ana
ingeie mone a God e si sae'aasie mo ooraha'aa ikie.

A Kraes E Roro'a Oto Liutaa

15 A Kraes oto iini lio sailana a God e sai lae aana, aana e
tohungei sada oto pe'ie Aamana nge nga iini ka'a sai leesie
ike. Maholo ha'aholanga ha'ike ue, ta'e a Kraes e ii'o oto, na
e paine oto liutaa haahie ta'ena nga ola aana ha'aholanga
ngeena.
16 Ingeie oto e ha'aholaa ta'ena nga ola. E ha'aholaa ta'ena
nga ola ta'au i Lengi, na mo ola mai aano, na mo ola kie
sai leesi'i, na mo ola kie ka'a sai leesi'i ike. Ingeie oto e
ha'aholaa ta'ena nga ensel, na ta'ena nga li'oa, na ta'ena nga
aalaha, na mo aalahanga ikire, na ta'ena nga iini e nanama
lo'u. Ahutana walu ola ngeena ha'aholalani e lae aana a
Kraes, na nana a Kraes.
17 Aana ingeie e ii'o oto i na'ona walu ola, na ingeie oto e
hele lokoa ta'ena nga ola.

18 Mo iinoni aana soihaada'inge, kire urihana sapena
Kraes, na ingeie oto pwaune soihaada'inge, aena aana
ingeie oto aahu'ine maurihe.† Ingeie oto eetana nga iinoni
huni ta'ela'i mwaanie maenga pe'ie maurihe nge ko ii'o oto
huu, hunie uri ta'e ingeie hali'ite ke ne'ie na'ohai iini haahie
ahutana walu ola.†
19 Iau, e urine oto aana a God e ne'isae huni ii'o ta'ingelu i
lalo aana Kalena, hunie kire ke sada na nga mei aapa ingeie
ke su'uri ei'aa mwaanie a Kalena.
20 Na a God e ne'isae hunie Kalena ke asuie uure-rurunge
hunie ahutana walu ola aana ha'aholanga e sai lae lo'u
mei i saana. Oto maelana a Kraes i lengine po'u-po'u e si
tola aaliho'i mei aana ahutana oto walu ola takoie a God
maraana, walu ola mai aano na walu ola ta'au i Lengi.
21 I'omu, hola'ina'o omu ha'ataulie a God oto hiito'o
na omu ne'i maelonga mola hunie, aana mo lo'onga'inge
tata'ala i'omu na mo ola aaela omu eu'esui'i.
22 Ta'e a Kalena e ne'i iinoni na e mae honotamiu, na aena
urinena a God e si da hunie omu ke uure ruru oto pe'ie. A
God e asuie urine hunie uri ke toole'omu mei saana mala
mo iinoni e maa'i oto, nge nga mei ola e ka'a aaela ike lo'u
aada, na nga mei ola hunie a God ke leire haahie ha'ike lo'u.
23 Ta'e kei to'ohuu urine aamiu mola mala uri omu ko
tohungei uure a'aila'a tara'asi aani hiiwalaimolinge pe'i
noruto'onga, na omu ke maa'oohi susuto'o mola hunie
haiholota'inge a God huni'omu nge omu rongoa oto aana
Tataroha Diana. Na nou hiiwalaimoli kei to'ohuu oto urine
aamiu.

A Pol E Asu Hiito'o Nana Soihaada'inge

Na taroha'inilana ta'a-ta'a Tataroha Diana ngeena ko lae
aana ta'ena nga leu i laona walumalau, na ineu a Pol, nou
ne'ie koni-konihe aana Tataroha Diana ngeena huni lae pe'ie
laeliwalanga aana.
24 Oto ma'alana no ko sapesalu oto ienini i tehula'amiu,
ta'e no ko ilenimwa'e mola, aena aana sapesalunge aana
sapeku ienini kei pe'i'omu. A Kraes e sapesalu hiito'o
waite huni pe'ie soihaada'inge, aena aana sapena ni otona.

---

† **1:18** 1:18a Mwala aana pongine a Pol Hurula'aa kire unue uri pwa'ui ola mei ola nge ko hele lokoa ta'ena nga sasarai ola aana sape, na ko niie mauringe hunie ta'ena nga ola aana sape. Aahu'i ne'isaenga aana pwa'ui ola nge a Pol ko ere i sulie e lae oto aana lio i sulinge urine, na e ka'a ike uri pwa'ui ola ngeena ko aalaha mola haahie sapena. † **1:18** 1:18b I na'ona a Jisas e ta'ela'i, ngaeta mo iini lo'u kire ta'ela'i mwaanie maenga taane, mala a Lasaros (Jon 11:44), na kele saanau nge a Elisa e ha'a-uurie (2 King 4:35). Ta'e kire mauri eeliho'i mola pe'ie mei sape nge e sai mae lo'u. A Jisas oto eetana nga iini nge e ta'ela'i pe'ie mei sape manikulu'e nge e sa'a mae lo'u. Oto ta'ela'inge ingeie e ii'o oto mala haiholota'inge hunikie uri kie kei ta'ela'i no'one hunie maurihe huu mala ingeie.

Oto ineu no ko sapesalu no'one urine aana sapeku huni
ha'amangoa kele leu e oore ue aana sapesalunge a Kraes
arengaku.
25 A God ni e lio hilisieu hunie ne ke ne'i iinoni eu'esu aana
soihaada'inge huni pe'i'omu urine. Na asunge ineu oto huni
unu tahanga'inie ta'ena nga ola aana Tataroha Diana.
26 Mei tataroha ngeena, mei saehaahinge a God otona, na
waite e mumunie ue mwaanie ahutana iinoni uure oto mai
aehotalana walumalau. Ta'e maholo ienini a God ko si unu
haada'i aana hunikie mo iinoni maa'i ingeie.
27 E asuie leune hunie i'omu mo Aapoloa Aaopa, omu ke
manata'inie uri a Kraes e sai ii'o oto i lalo aamiu, na ko
ha'awalaimoli'aa huni'omu uri i'omu no'one omu sai ii'o
pe'ie i laona manikuluha'ana. Mei saehaahinge a God nge e
ii'o mumuni ke'u ni otona, na e tohungei diana hunikie na
e lio manikulu'e.
28 Aena urine, melu ko taroha'inie Tataroha Diana ienini
i sulie a Jisas Kraes hunie ta'ena nga iinoni. Oto aana
saenanaunge diana a God, melu ko lae pe'i ha'apasulire na
pe'i ha'ananaure uri hunie kire ke lae mai saana God, na
hunie kire ke mani ne'i rato i sulie tolahana a Kraes.
29 Oto huni esuie leune, no ko tohungei esu waa'ini'ini oto
liutaa. Na asunge ineu e a'aila'a tara'asi mola urine aena
aana no ko esu aana nanamanga nge a Kraes e niie hunieu.

2

1 Nou saeto'o aana uri omu ke manata'inie uri no ko
tohungei esu oto hiito'o huni pe'i'omu, na huni pe'ie no'one
mo iinoni hiiwalaimoli wau aana huilume kara'ini'omu i
Leodisia, na lo'u ahutana mo iinoni a God nge hule aana
nou ka'a oodoire ue.
2 No ko esu urine huni ha'adodoa saemiu, na hunie
omu ke mani manata diana huni'omu heiliu. Saeku uri
omu ke manata'inie ta'ingelu tohungana saenanaunge, na
omu manata'inie taane mala uri omu ko sai diana aana a
Kraes. Ingeie oto aahu'ine mei saehaahinge a God nge e ii'o
mumuni ke'u hola'ina'o.
3 Na ta'e a Kraes mola ni e sai tahanie saeka hunie kie
ke lio saie ahutana mo saenanaunge a God nge kire o'o'o
mumuni ke'u ngeena.
4 No ko ere urine huni'omu, mwaanie uri nga iini e
ha'atakalo'omu aani eeronga, ma'alana uri ke rongo kohi
lo'u uri taa.
5 Aana ma'alana nou ka'a ii'o ike pe'i'omu aani sape, ta'e
ineu taane pe'i'omu aani li'oa, na no ko ilenimwa'e huni
leesie ii'olamiu e diana na hiiwalaimolinge i'omu e a'aila'a
taane aana a Kraes.

A Kraes E Sai Pe'ikie

Aana E Paine Oto Liutaa

6 Oto aana omu toolea a Kraes Jisas mala Aalaha i'omu,
omu ke tola oto i sulie.
7 Omu ke ii'o susu oto i lalo aana Kraes mala nga ai imi-
imine e susu i aano. Na hiiwalaimolinge i'omu ke susu na ke
aatosara lo'u aana mo ola nge ha'a-uusulilemiu e lae aani,
na omu ke paa-paalahea God taraure'i suli maholo.
8 Omu ke lio talamiu no'one mwaanie nga iini e
ha'atakalo'omu aana mo ha'a-uusulinge eero-eero na mo
lo'onga'inge ni iinoni mola. Aana ma'alana mo lo'onga'inge
mala ngeena ke rongo ni saenanau oto uri taa, ta'e kire
ka'a uure ike mai mwaanie a Kraes, ta'e mo ola mola aana
nanamanga ni welumalau.
9 Na kie saie uri a Kraes e diana liutaa aana ta'ena nga
ola ni welumalau, aana ahutana mau-meuringe a God e ii'o
i lalo aana a Kraes maholo e lae mai ne'i iinoni mala ikie.
10 Na aana omu lado oto pe'ie a Kraes, nga mei ola e ka'a
ai'aa ike mwaanie mauriha'amiu. Aana ingeie oto e aalaha
haahie ahutana mo aalaha na mo ensel na mo aakalo na
ta'ena nga li'oa nanama ta'au i Lengi na mai aano.
11 Na lo'u aana omu lado oto pe'ie a Kraes, omu toolea
oto taungei torihesi'onga aaopa huni haata'inie uri i'omu
oto mo iinoni a God. Mala torihesi'onga mo Jiu ko ta'aasie
nga aapa mwaanie sapena iinoni, nge urine no'one a Kraes
e tori aasie tolahai ola ni ooraha'aa mwaani'omu. Na
torihesi'onga e asuie huni'omu ngeena, e ka'a ola ike aani
ninimei iinoni, ta'e ola aana maelana a Kraes maraana e
asuie hunie omu ke ii'o luheta'i mwaanie nanamanga aana
ooraha'aa.
12 Oto maholo loto maa'ilemiu e lae, e urihana a God e
haitolinge'ini'omu oto pe'ie a Kraes, na e ta'ela'ini'omu oto
lo'u pe'ie no'one hunie mauringe haalu. A God e si esuie
urine i tehula'ana hiiwalaimolinge i'omu aana nanamanga
paine ingeie nge e ta'ea a Kraes mwaanie maenga.
13 Hola'ina'o e urihana uri omu mae oto mola i tehula'ana
mo takalonga i'omu, na aena aana mo lo'onga'inge aaela
mo pu'o ko o'o'o aamiu. Ta'e a God e da omu ke mauri
eeliho'i lo'u pe'ie a Kraes, na e sae'aasie oto mo ooraha'aa
ikie mwaanikie.
14 A God e usuri aasie oto mo uusu-uusu aana mo
roro'anga ikie nge leilaka ko lae-lae haahi'i i sulie kie mani
heitohea mo Ha'atolanga a Mosis. E tohungei ha'amaHe
took it and destroyed it ngoa oto uusu-uusu ngeena aana
maelana a Jisas i lengine po'u-po'u.
15 Oto urine a God e ta'aasie nanamanga mwaanie mo li'oa
aaela nge kire ko aalaha haahie walumalau. Iau, maelana
Kraes e tohungei a'aila'asire oto, na ko ha'amasara aana

e haata'inie hunie walumalau uri ikire mo iini mwaakule mola.

Lulu I Sulie Mola A Kraes, Na Mo

Ha'atolanga Ni Iinoni Su'uri

16 Oto aena aana a Kraes e usuri aasie oto mo roro'anga
ikie i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, mwaanie omu rorongo
hunie mo iini ko sare unue uri omu ka'a ii'o maa'i ike aena
aana nga moi taa omu ko ngeu-ngeu'i, wa omu ko inu-
inuhi'i. Na mwaanie omu aapwa-aapwasu lo'u no'one aana
mo iini nge ko sare ere aaelasi'omu aana omu ka'a dau
ike mala ikire i sulie mo houlaa maa'i i suli helisi, wa mo
ngeuhe maa'i suli waro-waro, wa mo dinge maa'i suli wiki.
17 Aana walu ola po'oi sinaha ngeena, ikire mo nunui ola
mola aana iini to'ohuu kei lae mai ni ngeena. Na maholo iini
to'ohuu kei hule, nge kolu ke si toli'aasie mola mo nunui ola
ngeena. Na a Kraes oto iini to'ohuu, na e hule oto.
18 Na mwaanie omu toitoli'aasie nga iini ke ha'apweu'omu
aana mei wala uuri, “Omu sa'a hele waaite ike ta'au i Lengi,
aena aana omu ka'a ha'aletehie sapemiu pe'i tola i sulilana
mo ha'atolanga e aasa.” Mo iinoni urine ko unue no'one
uri kire leesie mo ma'ahu-polenga nge ko haata'inie uri e
diana hunie mwala ke palo-paloa mo ensel. Ta'e omu ke
su'uri rongo hunire. Kire ko lupwe'i ha'amwai-mwei'ara
maraada i maana mwala, ta'e kire ko tooha'inire mola aana
mo ne'isaenga ni welumalau nge hule aana kire ka'a to'ohuu
ike.
19 Kire ka'a hele ma'uta'a ike aana a Kraes. Ingeie oto
pwaune soihaada'inge nge ko lio i sulie soihaada'inge na ko
hele lokoa ahutana mo sasarai ola aana hunie ke mauri oto
mala a God e saeto'o aana.
20 Omu mae tararuru oto pe'ie a Kraes na luhesilemiu e lae
oto mwaanie ta'ena nga nanamanga aana walumalau. ?Oto
e ue nge omu ko saronai lae-lae ue i sulie mo ha'atolanga
aana walumalau? ?E ue omu ko saronai hele ma'uta'a ue
aana mo ha'atolanga mala mo iini ienini?
21 “Mwaanie omu hele-hele aana mo ola ienini, na
mwaanie omu ngeu-ngeue mo ola ngeena, na mwaanie omu
kopi-kopi aana mo ola waune.”
22 Ta'e mo ha'atolanga ngeena, mo iinoni kire asui'i
maraada i sulie mo ola ai'ei'aa aana walumalau ie ni
ngeena.
23 Sa'a mola ngaeta mo iini ko lo'o-lo'onga'inie uri mo
ha'atolanga urine ikire oto tala ni saenanaunge to'ohuu
aena aana mwala nge ko deu i suli'i kire lio mala kire
ko manata diana hunie a God, na uri kire ko ha'amwai-
mwei'ara, na uri kire ko ha'asapesalu'aa sapeda hunie kire

ke ii'o maa'i. Ta'e ha'ike, i sulie mo ha'atolanga urine kire sa'a roro'a ni ha'a-oodohie ike mo saehanalinge mo iinoni wa mo heri-huninge ikire.

3

Nanamanga A Kraes

Ko Pe'ikie Huni Ii'o Diana

Aana Maurihe Haalu

1 Maholo a Kraes e mauri eeliho'i mwaanie maenga, a God e ha'a-uuri'omu no'one mwaanie maenga i tehula'ana ooraha'aa, hunie i'omu no'one omu ke to'o aana maurihe. Oto aena urinena, omu ke ne'i-ne'isae paine aana mauringe ta'au i Lengi, leu nge a Kraes e ii'o i lengine naunekume ingeie aana ta'au i pwalo-pwalona God.

2 Omu ke su'uri ne'i-ne'isae mola aana mo ola aana walumalau ie, ta'e omu ke ne'isae paine aana mo ola ta'au i Lengi.

3 Aena aana e urihana omu mae oto, na e aasa hunie omu kei hiolo lo'u hunie mo tolahai ola aaela ni welumalau. Na mauringe to'ohuu i'omu e ii'o mumuni oto pe'ie a Kraes i saana a God.

4 Tohungana maurihe i'omu oto a Kraes, na maholo a Kraes kei haata'i aana manikuluha'ana maholo kei ooli lo'u mei, nge i'omu no'one omu ke si haata'i tararuru pe'ie.

5 Aena urine, omu ke horo aasie oto ahutana mo ne'isaenga aaela mwaanie mauriha'amiu mala masinge, na dau-olanga ta'e wau pe'ie nga iini, na hari-huninge ni sape, na saehanalilana mo ola aaela. Na omu ke su'uri saehanalie to'olana ngaeta mwala, aena aana palolana mo god eero-eero ni ngeena.

6 Walu ola nge a God e sai saewasu haahi'i ni ngeena, na kei ha'aloie ahutana mwala kire ko heitohea.

7 Maholo omu o'o'o ue aana mo tolahai ola ni pu'o i na'o, walu ola nge kire paine i laona mauriha'amiu ni otona.

8 Ta'e ha'ike lo'u, na maholo ienini omu ke toli'aasie oto no'one mwaanie mauriha'amiu mo ola mala saewasunge, na ngiduupunge, na ne'isaenga huni waelie ngaeta iinoni, na eeronga huni waelie nga iini, na ta'ena nga erenga mada'a.

9 Iau, omu ke su'uri eero'omu heiliu lo'u, aena aana omu toli'aasie oto mo tolahai ola lalahu'e i'omu i na'o,

10 na omu toolea oto lo'u maurihe haalu. Na a Ha'ahola ko ha'a-ha'a-haalu'omu aani saenanaunge i sulie maraana, hunie nunune ke pai-peine i laona manatamiu.

11 Ahutaka mo iinoni kie mani sada mola i laona mauringe haalu ngeena. Ma'alana uri kie hute aana mo Jiu wa ha'ike,

ma'alana uri kie hele aana torihesi'onga wa ha'ike, ma'alana
uri kie hute aana mwala ni pu'o wa mwala e pu'o tata'ala
oto liutaa mala mo Sitia, ma'alana uri kie ne'i koni-konihe
wa kie ii'o luheta'i lo'u, ta'e a Kraes oto e ne'i na'ohai ola
roro'a i laona mauriha'aka, mo iini kie hiiwalaimoli aana.
12 I'omu, a God e lio hilisi'omu hunie omu ke ne'i iinoni
maa'i ingeie nge e tohungei manata diana huni'omu. Oto
aena urine, i'omu no'one omu ke haata'inie aamasinge
hunie mo iinoni, na omu ke saemamae hunie mwala, na
omu ke ha'amwai-mwei'a'omu, na omu ke toli rako pe'ie
mwala, na omu ke su'uri sae-saewasu oto lau-leu pe'ie
mwala.
13 Omu ke ii'o diana pe'i'omu heiliu, na maholo nga iini
ko deu hu'isie nga mei ola aamu, nge e diana oto liutaa uri
o ke su'uri saewasu, ta'e o ke sae'aasi mola hunie. A Aalaha
e sae'aasie mo roro'anga i'oe, na i'oe no'one o ke sae'aasie
urine mo roro'anga mo iini ko deu aaela huni'o.
14 Oto lo'u sapeitana mo iinine, omu ke manata diana
huni'omu heiliu. Aana manata-diananga oto mola nge e
tohungei sai hele loko'omu hunie ii'o-rurunge i sulie mo tala
ngeena.
15 A God e soi'omu tararuru hunie omu ke ii'o aana hanue-
lamanga i lalo aana ta'a-ta'a mei sape, na mwaanie omu kele
waelie hanuelamanga nge a Kraes e niie huni'omu ngeena,
ta'e hanuelamanga ngeena ke aalaha haahie ne'isaenga
i'omu. Na omu ke paa-paalahea God tarau.
16 Omu ke ii'o diana hunie ha'a-uusulinge a Kraes ke
haata'i aana ta'ena nga ola omu ko esuie. Oto maholo
omu ko ha'a-uusuli'omu heiliu wa omu ko ha'asaie nga
iini, ta'e saenanaunge ingeie ke si haata'i i leune. Na
omu ke paalahea God aana ahutana saemiu aani kanalilana
mo kananga aana Uusu-uusu Maa'i, na mo kananga maa'i
lalahu'e, na mo kananga haalu nge Li'oa Maa'i ko nii'i mei
hunikie.
17 Oto ta'e-ta'ena nga ola omu ko eu'esuie, wa omu ko unu-
unue, omu ke asuie mala iinoni a Aalaha ikie a Jisas. Na
omu ke paalahea a God Aamaka tarau i tehula'ana a Kalena.

Mauringe Haalu I'omu Pe'ie Mwala Ke Diana

18 I'omu mo hu'e, omu ke ii'o i memelutana mo poro i'omu,
aana leune e malisine mo iini ko lulu i sulie Aalaha ikie a
Jisas.
19 Na i'omu mo poro, omu ke mana-manata diana hunie
mo hu'e i'omu, na mwaanie omu deu-deu raramaa hunire.
20 I'omu mo mwela, omu ke tola i sulie mo meu'ana
i'omu oto aana ahutana walu ola, aena aana leune ha'alaa
a Aalaha ko saemango haahie.

21 I'omu mo iini omu to'o mwela, omu ke su'uri ere-ere
raramaa hunie mo mwela i'omu mwaanie kire lo'onga'inie
uri saemiu ka'a to'ohire ike ma'alana kire ko deu diana lo'u
uri taa.
22 I'omu mo koni-konihe, omu ke tola i sulie mo poro paine
i'omu aana ahutana walu ola, ka'a ike mola aana maholo
kire ii'o pe'i'omu. Ta'e omu ke asu diana nada tarau pe'i
saedianana, aena aana omu ko ha'ama'u aana a God.
23 Oto aana ahutana walu ola omu ko eu'esui'i, omu ke
asu to'ohuu eeni, aena aana omu ka'a asui'i ike mola nana
mo iinoni, ta'e omu ko esui'i nana a Aalaha.
24 Omu ke aamasito'o aana uri a Aalaha kei niie taane
huni'omu waaite nge e haiholota'inie hunie mwala ingeie.
Aana a Kraes oto tohungana Aalaha nge omu ko esu nana.
25 Na omu ke aamasito'o aana no'one uri ahutana mwala
nge kire ko deu aaela, leilada kei lae haahie mo aaelanga
ikire. A God e ka'a sai rara haahie ike nga iinoni hunie
iinonine ke dau-deu aaela mola, aana ahutana mwala kire
mani sada mola i maana God.

4

1 I'omu mo poro paine, omu ke tohungei lio i suli
diana aana mo koni-konihe i'omu na mwaanie omu pwelo-
pwelora mwaanie waaite nge e malisine au'esunge ikire.
Omu ke aama-aamasito'o aana uri i'omu no'one, omu to'o
aana nga iini ta'au i Lengi nge e aalaha haahi'omu.
2 Mwaanie omu mou-mou mwaanie aarenga'inge ta-
raure'i, na mwaanie omu poo-poosua'a lo'u aana, ta'e omu
ke aarenga'i pe'i paalahenga hunie a God.
3 Omu saie taane uri ineu i laona nume ni ho'o si'iri aena
aana nou lae pe'i houle'inie Tataroha Diana i sulie a Kraes.
Ta'e ma'alana ineu i nume ni ho'o urine, omu ke aare-
aarenga'i no'one talameelu mo oaku uri hunie a God ke niie
nga mo maholo diana nameelu huni houle'inie a Kraes i
saana ngaeta mwala.
4 Oto omu ke aarenga'i talaku uri hunie ne ke unu
tahanga'inie aana mo wala kire malisi hunie ne ke tohungei
haata'i diana aana hunie mwala.
5 Omu ke lio-lio kohi talamiu mala mo iini e saenanau
maholo omu ko ii'o pe'ie mo iini nge kire ka'a hiiwalaimoli
ike aana a Kraes. Omu ke su'uri toli'aasie nga kele maholo
ke waeta'i, ta'e omu ke asu diana aana ahutana maholo omu
ko ii'o pe'ire, aena aana mo maholo diana huni haata'inie
tolahana a Kraes hunire ni otona.
6 Omu ke ere hunire pe'ie saenanaunge na mo wala diana
mwaanie kire poo-poosua'a huni rongo huni'omu, ta'e hunie
kire ke rongo diana i sulie ahutana mo aalaminge nge o kei
nii'i hunie mo dolosinge ikire.

Tataroha I Sulie Mo Oana A Pol,

Na Mei Wala Ooreta

7 Maholo a Tikikas kei hule i seemiu, ingeie ke si
ha'arongo'omu taane lo'u aana nga moi taa ko reu eeku
aana maholo ienini. Ingeie ngaeta malahuku diana na ko
tohungei pe'i diana aaku aana asunge ienini nana Aalaha
ikie.
8 Aena urine nge no ko uusunge'inie wau i seemiu hunie
ke lalado diana namiu i suli'emeelu na hunie omu ke
saemango na omu ke hii a'aila'a lo'u ni esu diana tara'asi.
9 Malahukaelu diana a Onesimas ko lae no'one wau pe'ie,
na ingeie omu sai diana aana oto, aana ingeie ngaeta iini
oto no'one aamiu. Oto kirerue ke si ha'arongo'omu aana
nga moi taa ko reu-reu mei i leu.
10 A Aristakas nge e ii'o pe'ieu mai i laona nume ni ho'o
ie, ko niie no'one wau mei wala ni saedianangа ingeie
huni'omu. Na aasine a Banabas a Mak nge kirerue mani
hute aana e ro mwaasine, a Banabas, a Mak, na ko niie
no'one saedianangа ingeie wau huni'omu. Oto mala nou
unue ka'u oto huni'omu, mala uri a Mak ko liu i seemiu,
omu ke tolakonie.
11 A Josua nge kire ko haa-haara'inie no'one aana a
Jastas, ko niie no'one wau mei wala ni saedianangа ingeie
huni'omu. Mo mwane ngeena, ta'e ikiraelu oto mola aana
mo Jiu kire hiiwalaimoli nge kire ko esu pe'ieu i leu huni
taroha'inie Aalahanga a God. Na kire ko da no ko tohungei
saemango oto hiito'o.
12 A Epapras no'one ko niie wau mei wala ni saedianangа
huni'omu. Ingeie nga koni-konihe to'ohuu a Kraes Jisas
na ngaeta iini eemiu. Ingeie ko esu namiu tarau aani
eitanailana a God hunie omu ke sai diana aana walu ola
a God e saeto'o aana omu ke asui'i, na hunie omu ke asui'i
oto to'ohuu mala mo rato aana tolahana Kraes.
13 Nou lio saie oto uri ko esu oto hiito'o urine huni pe'i'omu
na huni pe'ie mwala aana mo huilume kara'ini'omu i
Leodisia na i Hierapolis.
14 A Luk mwane kure-kure nge tohungei malahuku, na
a Dimas, kirerue ko niie no'one saedianangа ikirerue wau
huni'omu.
15 Omu ke niie no'one saedianangа ineu hunie mo
eesikaelu i Leodisia. Na no'one hunie a Nimpa na mo iini
hiiwalaimoli nge kire ko loo-loko huni rihunge'i weu i nume
ingeie.
16 Maholo omu ko saai mangoa uusu-uusu ineu ienini i
matolamiu, omu ke leesie uri saailana ke he'i lae lo'u nana
soihaada'inge i Leodisia. Na aana maholona omu ke saaie
oto no'one uusu-uusu nou ha'atolaa hunie mo Leodisia.

17 Na omu ke ha'arongoa a Akipas uuri, “O ke ha'amangoa
oto mei asunge nge a Aalaha e niie hunie o ke asuie.”
18 Ineu a Pol ni no ko niie saedianangа ienini huni'omu,
na no ko uusue oto mo wala ooreta ienini maraaku.† Omu
ke aamasito'o aaku aana ineu i nume ni ho'o. No ko
eitanaie a God hunie hahu'ana manata-diananga ingeie ke
ii'o pe'i'omu.

† **4:18** 4:18 I sulie tolahada oto i na'o, a Pol Hurula'aa e laladoa mola mo wala aana uusu-uusu ienini, na nga mwane aaopa e uusue mo wala ngeena aani baero. Ta'e aana ha'amangolana uusu-uusu ienini a Pol e helesie baero na ko uusu-uusu oto maraana huni haata'inie uri ingeie to'ohuu nge ko uusu-uusu hunire.

Eetana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Tesalonaeka

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini, na ingeie nga iini aana mo hurula'aa nge a Jisas e ha'a-uuresie soihaada'inge i lengide. Oto ingeie ngaeta hunu ma'uta'a aana soihaada'inge, na walana a God nge e lae pe'i ha'a-uusuli aana oto waite, e malisine ha'a-uusulilaka ke lae aana hule mai si'iri.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusu-uusu hunie mo iini kire si aehota hiiwalaimoli aana a Jisas oto wau aana huilume i Tesalonaeka. Hanue ngeena e ne'i na'ohai huilume aana po'o ni henue i Masedonia aana aalahanga ni Rom oto i na'o, na hungelada mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Maholo a Pol Hurula'aa e lae aana ruana nga laenga ni taroha'inie Tataroha Diana a Kraes, e hule aana huilume i Tesalonaeka, na nga mo iini aada kire hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Oto e ii'o oto pe'ire na ko ha'ananaure aana tolahana a Kraes. E ka'a tewa na mo Jiu ko upwesie oto a Pol aena aana kire heota'inie haahie mo iini hunge ko lulu oto i sulie laeliwalanga ingeie. Oto mo Jiu kire maaola-ola huni horo'ie, ta'e kira hiiwalaimoli kire kineta'inie na kire ko uusunge'inie oto mwaanie i Tesalonaeka i rodo hunie ke ii'o sapemawa aana huilume i Berea. Leesie Palonga 17:1-10. I purine nga kele maholo, a Pol ko tolahi'e i sulie kira hiiwalaimoli i Tesalonaeka aana e rongoa uri taunge'inilada ko lae. Oto e uusunge'inie oana, a Timoti i saada huni ha'asusue hiiwalaimolinge ikire. Lae-lae maholo a Timoti e ooli mei saana pe'ie mei tataroha i sulie mo Tesalonaeka, nge a Pol ko uusue oto eetana nga uusu-uusu ingeie ienini hunire mo Tesalonaeka. Walu ola ienini e rau ola mala lime aawalai helisi mwana eeta i purine hutelana a Jisas (51 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusu-uusu huni paalahera mo Tesalonaeka haahie hiiwalaimolinge na manata-diananga ikire na kire uure ma'uta'a ue. A Pol e uusu-uusu no'one huni ha'a-oodohie lo'onga'inge ikire i sulie oolinge mai a Jisas Kraes, aana ko aalamie mo dolosinge i sulie

maholo uri taa a Kraes kei ooli lo'u mei, na ta'ela'inge kira hiiwalaimoli nge kire mae oto. A Pol e unue kire ke ii'o aakau loosie oolinge mai a Kraes, na ko ere ha'asusure mola uri kire ke lae pe'i esu mwa-mwanoto mola maholo kire ko maa'oohi pe'i noruto'onga hunie hai dinge a Kraes kei ooli lo'u mei.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?
oolinge mai a Kraes, hai dinge ngeena, manata-diananga
?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
1 Tesalonaeka 5:23-24
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Aarenga'inge ni paalahenga haahie hiiwalaimolinge mo Tesalonaeka (1:1-10)

A Pol e ha'a-aamasito'oa mo Tesalonaeka aana maholo e lae i maatolire. (2:1—3:13)

Kie ke ii'o oodota'i na kie ke mwa'e-mwa'esie asunge. (4:1-12)

A Kraes kei ooli taane lo'u mei. (4:13—5:11)

Mei wala ni saediananga ooreta pe'ie aarenga'inge talana mo Tesalonaeka (5:12-28)

Mei Wala Ni Saediananga Hunie Mo Tesalonaeka

1 Saediananga mwaanieu a Pol na a Saelas na a Timoti huni'omu aana soihaada'inge wau i Tesalonaeka. I'omu oto mo iinoni a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes, na melu ko eitanai uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

2 Suli maholo melu ko aarenga'i, melu ko paalahea God haahi'omu na melu ko aarenga'i talamiu uri a God ke lio i suli diana aamiu.

3 Oto tarau aana aarenga'inge i'emeelu hunie a God Aamaka, melu ko aamasito'o aana mo tolahai iinoni diana nge omu ko lulu i suli'i i sulie hiiwalaimolinge i'omu aana a Jisas, na mo weonga i'omu i tehula'ana omu manata diana hunie a God. Na melu ko lo'onga'inie no'one uuranga a'aila'a i'omu aani noruto'onga aana a Jisas Kraes Aalaha ikie.

Mau-meuringe Mo Tesalonaeka E Haata'inie Tala Diana Hunie Mwala Hunge

4 Maeni eesiku, melu manata'inie oto uri a God e manata diana huni'omu na e lio hilisi'omu oto nana.

5 Aana maholo melu toolea mai Tataroha Diana huni'omu, melu ka'a toolea ike mai mola aani wala, ta'e pe'ie nana-manga a Li'oa Maa'i, aana e haata'i diana aana aamiu uri

e to'ohuu. Na omu lio saie no'one urine aena aana mo ola
melu eu'esui'i maholo melu ii'o pe'i'omu, mo ola mola huni
pe'ilemiu hali'ite ni ngeena.
6 Oto maholo omu hiiwalaimoli aana Tataroha Diana, omu
heimaanie oto mo tolahai ola diana i'emeelu na aana Aalaha
ikie. Na ma'alana omu sapesalu hiito'o ka'u i tehula'ana
Tataroha Diana ngeena, ta'e a Li'oa Maa'i e asuie omu ko
ile-ilenimwa'e mola haahie.
7 Aena urine, omu ne'i tolimaa oto huni haata'inie tala
diana hunie mo iini e hiiwalaimoli aana Jisas i laona mo
po'o ni henue i Masedonia na i Akaea.
8 Na e ka'a ike mola i Masedonia na i Akaea, ta'e i
tehula'amiu mone, Tataroha Diana a Jisas ko tohungei taro
hailiu. Ahutana mwala aana ta'ena nga leu kire mani
rongoa oto uri omu hiiwalaimoli aana God, na nga mei ola
hunie melu ke unue i suli'omu ha'ike lo'u.
9 Ahutana mwala ngeena ko meni ere i sulie oto diananga
i'omu huni'emeelu maholo melu maatoli'omu, na uri omu
eeli'u oto mwaanie palolana mo god eero-eero takoie asunge
nana tohungei God Meu-meuri'e.
10 Na kire ko laladoa no'one uri omu ko maa'oohie oto
a Kalena kei lae mai uure ta'au i Lengi. Ingeie oto a Jisas
nge e ta'ela'i mwaanie maenga, na ko ha'a-uurikie mwaanie
saewasunge a God nge ko lae mai aana dinge ni leinge.

2

A Pol E Asu Hiito'o I Tesalonaeka

1 Maeni eesiku maa'i, omu manata'inie oto no'one, uri
laenga i'emeelu weu i seemiu ngeena e ka'a totowai ike
mola, ta'e nga tohungei mei ola diana e maau taane mai
mwaanie laenga ngeena.
2 Omu saie taane uri i na'ona melu lae mai seemiu i
Tesalonaeka, mwala e tohungei teunge'ini'emeelu na kire
ere aaelasi'emeelu oto hiito'o wau i Pilipae. Ta'e ma'alana
mwala hunge kire sare uure honosi'emeelu, a God ikie e pe'i
diana aameelu taane mola huni aatopuri aana ma'unge na
huni ha'arongo'omu aana Tataroha Diana a God.
3 Oto omu sai kohie mola uri melu ka'a ha'a-ola'omu
ike aani lo'onga'inge takalo, wa aani eeronga, wa aani
pwelonga.
4 !Ha'ike! A God e lio hilisi'emeelu oto na e noruto'o
oto aameelu uri melu melisine oto taroha'inilana Tataroha
Diana. Oto maholo melu ko ere, melu ka'a ere ike mola i
sulie saena mwala, ta'e oto i sulie saena God, iini e saenanau
uri melu ke asu to'ohuu nana, na e lio hilisi'emeelu huni esu
nana.
5 Na oto mala omu saie, melu ka'a lupwe'i lahe'omu ike
mola aani wala diana huni ha'a-ola'omu. !Ha'ike! A God e

saie taane oto no'one uri melu ka'a saehanalie ike mo ola
diana i'omu,
6 na melu ka'a lo'ohie ike no'one uri i'omu wa nga mwala
aaopa lo'u kire ke lahe'emeelu.
7 E to'ohuu oto. I'emeelu, melu ne'ie oto mo hurula'aa a
Kraes, mo iini peine oto liutaa haahie soihaada'inge. Oto
i'emeelu mo hurula'aa, melu sai haarai'omu hunie ta'ena
nga ola. !Ta'e melu ka'a dau rarahi'omu ike! !Ha'ike oto
oo'oo! Melu tohungei deu rako mola aamiu mala hu'e ko lio
i sulie kele wee-wee ingeie maholo ko ha'asusuhie.
8 Na aena aana melu tohungei manata diana huni'omu,
melu ko ilenimwa'e mola huni pe'i'omu, ka'a ike mola aani
unulana Tataroha Diana a God huni'omu, ta'e no'one aani
toli'aasilana mauriha'ameelu i tehula'amiu.
9 Maeni eesiku maa'i, nou saie uri omu ko aama-
aamasito'o taane aana weonga i'emeelu aana melu esu
susue rodo na aatowaa mwaanie melu ha'ahi'eie nga iini
eemiu maholo melu lae-laeliwala aana Tataroha Diana a
God namiu.
10 Maholo melu o'o'o pe'i'omu mo iini omu hiiwalaimoli,
tolahameelu e diana, na e oodo, na e maa'i takoi'omu. Oto
omu meni saie mola leune e to'ohuu, na a God na e saie
no'one urine.
11 Omu saie taane no'one mola uri melu pe'i diana aamiu
oto mala aamana mo mwela ko pe'i diana aana mo kalena.
12 Aana melu ere-ere ha'asusu'omu, na melu eitanai'omu
huni tola i sulie a Jisas, na melu ere hatonga'i huni'omu
hunie omu ke ii'o aani ii'onga diana i maana a God. Aana e
haarai'omu hunie omu ke ne'i iinoni aana aalahanga ingeie
na hunie omu ke ii'o pe'ie aana manikuluha'ana.
13 Melu ko lae pe'i paalahea God oto liutaa haahie maholo
melu lae mai ha'arongo'omu aana walana God, omu rongo
pe'i hiiwalaimolinge aana uri walana God to'ohuu na e ka'a
walana ike mola iinoni. Na walana God ngeena ko esu taane
oto i lalo aamiu mo iini omu hiiwalaimoli aana.
14 Maeni eesiku, nga taa e ra'usi'omu ngeena e rau taane
oto no'one aana mo soihaada'inge a Kraes Jisas aana po'o
ni henue i Jiudia. I'omu, omu sapesalu aana mwala i'omu
lo'u mola kire taunge'ini'omu, na e urihana no'one lo'u
mola ikire kire sapesalu aana mwala ikire mo Jiu kire
taunge'inire.
15 Mwala ngeena kire horo maesie mo propet na Aalaha
ikie a Jisas, na kire taunge'ini'emeelu no'one aana kire oohe
aasi'emeelu mwaanie hanuena. Kire ha'asaewasuli'aa God
na kire tohungei waelie ta'ena nga iinoni,
16 aana kire sare uure honosi'emeelu mwaanie ha'a-
uusulilana mo Aapoloa Aaopa i sulie ha'a-uuringe a God.

Oto aena kire dau urine, mo ooraha'aanga ikire ko pei-peine
lo'u mola hiito'o, na saewasunge a God e hule oto aada.

A Pol E Sare Maatolie Lo'u

Mo Tesalonaeka

17 Maeni eesiku maa'i, ma'alana melu oopa ka'u
mwaani'omu aena aana mwala kire dau rarahi'emeelu, ta'e
melu ka'a pupulongosi'omu ike. Melu ko eri'apasie taane
uri melu ke leesi'omu lo'u,
18 aana melu tohungei sasare aaliho'i lo'u weu i seemiu.
Ineu a Pol maraaku, nou deu aahonga aana nga mo
maholo taane huni lae mai seemiu, ta'e a Satan e uure
honosi'emeelu mola.
19 Iau, melu tohungei sare hule i seemiu lo'u, aena aana
melu tohungei noruto'o aamiu uri aana maholo a Jisas
Aalaha ikie kei ooli mei, ta'e omu sai uure ma'uta'a mola, na
melu sai ilenimwa'e haahi'omu hule aana melu uure aana
totomwameelu.
20 Iau, i'omu nge omu ke si da melu ke uure aana
totomwameelu pe'ie ilenimwa'enga.

3

1 Aena urinena, maholo melu ko lae otoi tolahi'e aana
melu oopa mwaani'omu ko tewa oto, melu lo'onga'inie uri
kei diana oto liutaa hunie ne ke oore mola maraaku i Atens,
2 na huni uusunge'inie mola wau aasikaelu a Timoti hunie
ke ere ha'asusu'omu na ke ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge
i'omu. Aana ingeie no'one ko esu nana God aani laeli-
walanga aana Tataroha Diana i sulie a Kraes.
3 Melu sere'inie uri nga iini eemiu ke toli puri aana
hiiwalaimolinge ingeie i tehula'ana taunge'inilemiu nge ko
lae ngeena. I'omu maraamiu na omu saie oto uri taungei
ola mala ngeena kei reu urine aaka,
4 aana melu unu aakau ka'u oto aana huni'omu maholo
melu o'o'o pe'i'omu. Melu unue uri teunge'inilaka kei lae,
na e to'ohuu taane mala omu meni saie oto.
5 Aena mei olana nge nou tohungei tolahi'e aana, na
nou uusunge'inie oto wau a Timoti hunie ke lae oto wau
i leesie hiiwalaimolinge i'omu e uri taa. Aana nou maarara
mwaanie uri omu domu aana maholo a Pwelu Eero-eero e
malaahongamiu, na urine asunge i'emeelu namiu e totowai
mola.
6 Ta'e oto ie a Timoti e uure wau i seemiu na e hule aaliho'i
oto lo'u mei saameelu pe'ie mei tataroha e diana i sulie
hiiwalaimolinge na manata-diananga i'omu uri e susu oto
ue. E unue oodoi'emeelu uri omu sai aamasito'o aameelu
no'one aana ilenimwa'enga mala i'emeelu no'one, melu ko
lo'onga'ini'omu na melu ko sasare leesi'omu.

7 Iau, maeni iinoni maa'i, ma'alana melu ko si'oha'a pe'i
sapesalunge oto ie, ta'e tataroha uri omu hiiwalaimoli oto
tara'asi aana a Kraes urine e tohungei ha'asusu'emeelu na
melu ko hii diana lo'u.
8 Tolahi'anga e wae-waeli'emeelu ke'u, ta'e ie melu meuri
lo'u mola aana melu rongoa oto uri omu ko uure ma'uta'a
taane pe'ie hiiwalaimolinge i'omu aana Aalaha.
9 Melu ko tohungei ilenimwa'e na melu ko paalahea God
oto liutaa haahi'omu. Na paalahenga i'emeelu ngeena hule
aana e ka'a malisine ike no'one ahutana ilenimwa'enga nge
melu to'o aana i tehula'amiu.
10 Melu ko tohungei aarenga'i susue rodo na aatowaa
uri hunie melu ke leesi'omu ke'u lo'u, na uri melu sai
pe'i'omu aana ta'ena nga mei ola omu saeto'o aana ue hunie
hiiwalaimolinge i'omu ke ahu.
11 Melu ko eitanai uri a God Aamaka na Aalaha ikie a
Jisas ke ha'a-oodohie nga tala nameelu huni lae lo'u mei
leesi'omu.
12 Saemeelu uri a Aalaha ke da manata-diananga i'omu
ngeena ke a'aila'a huni'omu heiliu na hunie ta'ena nga iinoni
lo'u, mala manata-diananga i'emeelu huni'omu e paine lo'u
liutaa.
13 Melu ko eitanai uri saemiu ke susu aani lo'onga'inge
diana, na omu ke ii'o maa'i, na mwaanie nga iini e pwelu
wala i lengimiu, hunie maholo Aalaha ikie a Jisas kei ooli
mei pe'ie mo iinoni maa'i ingeie, na omu ke su'uri masa ni
uure i na'ona God Aamaka.

4

Kie Ke Ii'o Oodota'i

I Maana God

1 Oto leu ooreta, maeni eesiku maa'i, melu ha'ananau'omu
oto aana tala omu kei lulu i sulie hunie uri a God ke
saemango haahi'omu, na omu ko lulu i sulie taane oto
tala ngeena. Ta'e aana satana Aalaha ikie a Jisas, melu ko
eitanai'omu lo'u uri hunie omu ke tohungei lulu i suli diana
aana lo'u liutaa.
2 Aana omu manata'inie oto uri Aalaha ikie a Jisas e unue
hunie melu ke ha'ananau'omu urine.
3 Aana a God e saeto'o aana uri omu ke ii'o maa'i na omu
ke ha'ahili-hili'omu mwaanie masinge,
4 na uri hunie ta'ena nga iini eemiu ke kineta'inie oto
sapena maraana aani ii'onga maa'i na pe'i ha'ama'unge
hunie ngaeta mwala.
5 Omu ke su'uri talei deu i sulie mo heri-huninge aaela
i'omu aani mesinge mala mo iini kire pu'o na kire ka'a saie
ike a God.

6 Na mwaanie nga iini eemiu e wae-waelie auhenue ingeie
aani aeni-olanga pe'ie keni ingeie. Melu ha'apasuli'omu ke'u
oto aana mei ola ienini, aana a Aalaha kei ha'aloie mo iini
ko deu urine.
7 Aana a God e ka'a haaraikie ike hunie ii'onga mada'a
urine, ta'e e saeto'o aana uri ii'olaka ke maa'i oto ta'ingelu.
8 Aena urinena, ta'ena nga iini ko heitohea ha'a-uusulinge
ienini, e ka'a haitohea ike mola nga iinoni. !Ha'ike! Ko
heitohea oto a God ni ngeena, iini nge e niie Li'oa Maa'i
ingeie huni'omu.
9 Oto leu mala manata-diananga hunie mo eesimiu kira
hiiwalaimoli, nga mei ola hunie melu ke uusu-uusu i sulie
huni'omu ha'ike, aena aana a God ko ha'a-uusuli'omu taane
oto uri hunie omu ke mana-manata diana huni'omu heiliu
urine.
10 Na e to'ohuu oto, aana omu manata diana ka'u oto hunie
mo iini kire hiiwalaimoli nge kire ii'o tatangasie mo henue
wau i laona po'o ni henue i Masedonia. Oto melu ko ere
ha'asusu'omu lo'u maeni eesiku maa'i, uri hunie omu ke lio
susulie tolahai ola ngeena lo'u liutaa.
11 Omu ke alaa'inie ii'onga i'omu maraamiu hunie omu
ke ii'o aana hanuelamanga, na mwaanie omu oho dauhe
aana mo esunge ngaeta mwala, ta'e omu ke lio i suli'omu
maraamiu aani esunge talai ngeulaa mola amiu maraamiu,
oto mala melu unue ka'u huni'omu hola'ina'o.
12 Aana omu kei deu urine nge hule aana mwala ni pu'o
na kire ke si ha'ama'u eemiu, na omu sa'a sare sukaa ike
lo'u nga mei ola mwaanie nga iini.

A Aalaha Kei Ooli Mei

13 Maeni eesiku maa'i, saemeelu uri omu ke sai diana aana
nga taa kei reu aana mo iini nge kire mae oto. Mwaanie
omu sae-saehuu mala mo iini e pu'o nge kire ka'a noruto'o
ike aana a God.
14 Aana ikie, kie hiiwalaimoli uri a Jisas e mae na e ta'ela'i
lo'u. Oto aena urine nge kie ke hiiwalaimoli no'one aana
uri a God kei ta'ea lo'u pe'ie a Jisas mo iini kire mae oto nge
kire hiiwalaimoli aana.
15 Oto nga taa nge melu ko unu-unue huni'omu ienini, e
lae oto mola i sulie ha'a-uusulinge a Aalaha ikie. E unue uri
ikie mo iini nge kie ko meu-meuri ue aana maholo a Aalaha
kei ooli mei, kie sa'a lae ike ta'au i Lengi i na'o aana mo iini
nge kire mae oto. !Ha'ike!
16 Ta'e a Aalaha maraana kei siho mai uure ta'au i Lengi
pe'ie mawataa paine mwaanie na'ohai ensel na aawatai
eehuri a God. Oto kira hiiwalaimoli nge kire mae oto, kire
kei hola'i ta'ela'i oto hunie maurihe.

17 Oto puriha'ana, a God ke si tarakonikie mo iini nge kie
mauri ue aana maholona pe'ire ta'au i laona mei uuru huni
lae honosie Aalaha ta'au i Lengi. Na kie ke si ii'o huu oto
pe'ie Aalaha ikie.
18 Aena urinena, omu ke ere-ere ha'asusu'omu heiliu aana
mo wala ienini.

5

Kie Ke Ii'o Aakau Loosie A Aalaha

1 Oto maeni eesiku maa'i, leu i sulie tohungei hei dinge na
maholo walu ola ienini kei reu, nga mei ola hunie melu ke
uusu-uusu i sulie huni'omu ha'ike.
2 Aena aana i'omu maraamiu omu sai diana aana oto uri
a Aalaha ikie kei ooli lo'u mola mai aana ta'ena nga dinge
nge mwala ka'a lo'o-lo'onga'inie ike, mala iinoni peli-peli e
sai lae mola mai aana ta'ena nga maholo i rodo.
3 Maholo nge mwala ko lo'onga'i uri kire ii'o sapemawa
mola aana hanuelamanga, ta'e kire ke si apara'i mola aana
aaelanga ko tolana toolera oto na ko suuhe'inire oto. Kei
urihana hu'e nge ko apara'i mola aana sapesalunge hunie
to'o-mwelanga, na e aasa lo'u hunie kei tehisie mei olana.
4 Ta'e i'omu, maeni eesiku maa'i, omu ka'a ii'o ike mone
i laona rodohono. Oto aena ngeena, omu sa'a papangata'i
ike maholo hai dinge ngeena kei hulesie walumalau mala
iinoni peli-peli nge ko lae mai i rodo aana maholo kire ka'a
lo'onga'inie ike.
5 Aana i'omu, omu meni ii'o oto i laona matapwanga na
omu meni ne'i iinoni aana raa-raa. Na ikie nga mwala ha'ike
lo'u aana rodo wa nga mwala aana rodohono.
6 Oto kie ke su'uri urihana mwala aana rodohono ni
welumalau nge kire ko talei ma'a-ma'ahu mola, ta'e kie ke
ii'o aakau mola tarau loosie a Aalaha mala mo iini kire ko
lio-lio diana taraure'i na kire ka'a inu wei ni pweu ike.
7 Maholo e rodo, mwala kire sai ma'ahu na nga mo iini ko
inu wei ni pweunge hule aana kire ko mehiri oto.
8 Ta'e aana ikie mo iini oto aana aatowaa, e malisine uri
kie ke ii'o aakau na kie ke lio-lio talaka aani ha'ahili-hilinge.
Mala nga ramo ko deu aakau hunie oohotaa, nge ikie no'one
kie ke dau aakau urine. Mo ramo kire sai ho'osie mo to'oni
ni oohotaa huni kineta'inie mamangoda, na urine lo'u ikie
no'one kie ke ii'o aakau aani hiiwalaimolinge aana Jisas na
aani manata-diananga hunikie hailiu. Na mala nga ramo
ko kineta'inie pwaune aana ko ho'osie paraimaa ni oohotaa,
nge urine ikie no'one kie ke kineta'inie lo'onga'inge ikie aani
noruto'onga uri a Kraes kei haro ha'a-uurikie taane.

9 Aana a God e ka'a ha'aholakie ike uri hunie ke
ha'amotaahikie aana dinge ni leinge. !Ha'ike! Ta'e e
ha'aholakie hunie Aalaha ikie a Jisas Kraes, ke ha'a-uurikie.
10 A Jisas e mae honotaka uri hunie ke ha'a-uurikie hunie
uri kie ke lae ii'o ruru pe'ie aana maholo kei ooli lo'u mei,
ma'alana uri kie ke mae oto wa kie ke mauri ue aana
maholona.
11 Aena urinena, omu ke ere ha'asusu'omu heiliu na omu
ke pe'i'omu heiliu oto mala omu ko esuie ngeena.

Mo Ha'ananaunge Ooreta

Na Mei Wala Ni Saedianang a

12 Oto melu ko eitanai'omu, maeni eesiku maa'i, uri omu
ke ha'ama'u aana mo iini ko esu hiito'o i matolamiu aana
soihaada'inge huni lio i suli'omu na huni ha'a-uusuli'omu.
13 Omu ke lio i suli diana aada pe'i ha'ama'unge na pe'i
manata-diananga hunire haahie mo esunge kire ko esui'i
ngeena. Na omu ke o'o'o ni henuelama mola i matolamiu
maraamiu.
14 Na melu ko eitanai'omu, maeni eesiku, uri omu ke ere
aana mo iini ko lalawasie asunge. Omu ke pe'ie mo iini nge
kire sai me'u hunie saeda ke susu. Omu ke pe'ie mo iini
nge lo'onga'inge ikire e mamaela'a, na omu ke haro kele ere
hunie ahutana mwala. Na mwaanie saewasunge i'omu e
lau-leu hunie ta'ena nga iini.
15 Omu ke lio talamiu mwaanie nga iini e he'i su'ue lo'u
tata'alanga hunie nga iini. !Ha'ike! Ta'e omu ke diana mola
huni'omu heiliu taraure'i na no'one hunie ahutana mwala.
16 Omu ke o'o'o ni ilenimwa'enga mola taraure'i,
17 na omu ke aarea God mola tarau.
18 Na ma'alana nga taa ke rau-reu lo'u, ta'e omu ke
paalahea God mola tarau suli maholo. Aana a God e saeto'o
aana omu ke asu urine aena aana omu lado oto pe'ie a Jisas
Kraes.
19 Omu ke su'uri deu honosie Li'oa Maa'i mwaanie
mauriha'amiu, ta'e omu ke tola i sulie nga taa e unue
huni'omu.
20 Na mwaanie omu mwaka aana mo wala a God ko nii'i
mei hunie mo iinoni maa'i ingeie.
21 Ta'e omu ke hola'i lei diana aana ka'u ahutana mo ha'a-
uusulinge. Oto omu ke si lulu i sulie mo iini diana,
22 na omu ke ii'o ha'atau mwaanie ta'ena nga mei ola
aaela.
23 No ko aarea God nge ko nii-niie hanuelamanga hunikie
uri ke da hunie omu ke ii'o maa'i ta'ingelu. Na no ko aarea
hunie uri ke kineta'ini'omu oto ta'ingelu, hunie lo'onga'inge
i'omu, na mauriha'amiu, na sapemiu ke mani ii'o sapemawa

mwaanie ta'ena nga ola tata'ala maholo Aalaha ikie a Jisas
Kraes kei ooli lo'u mei.
24 Iini e soi'omu mei i saana e tohungei diana na omu sai
norue, na ingeie ni kei esuie leune huni'omu.
25 Maeni eesiku maa'i, omu ke aarenga'i no'one talameelu.
26 Omu ke niie saedianangа i'emeelu hunie ahutana mo
iini kire hiiwalaimoli.
27 No ko eitanai'omu aana satana Aalaha ikie uri saailana
uusu-uusu ienini ke lae oto nana ahutana mo iini kire
hiiwalaimoli.
28 No ko eitanaie uri hahu'ana manata-diananga Aalaha
ikie a Jisas Kraes ke ii'o pe'i'omu.

Ruana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie Mo Tesalonaeka

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta na'ohai mwane aana soihaada'inge oto i na'o, a Pol Hurula'aa, ni e uusue uusu-uusu ienini.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol e uusu-uusu lo'u hunie mwala kire si aehota hi-iwalaimoli aana a Jisas oto wau aana huilume i Tesalonaeka.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta mo waro-waro lo'u mola i purine e hola'i uusu-uusu hunie mo Tesalonaeka, a Pol e si lio saie uri e ka'a aalamie ike ahutana mo dolosinge ikire, na hule aana ngaeta mo iini aada ko ha'a-uusulie mwala takalo uri a Jisas e pwani ooli oto mai uure i Lengi.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol ko uusu-uusu lo'u hunie mo Tesalonaeka huni ha'a-oodohie mo ne'isaenga takalo ikire i sulie oolinge mai a Jisas. E haata'i diana aada uri i na'ona a Jisas Kraes kei ooli mei, a na'ohai mwane nge e tohungei sai liu honosie a Kraes kei hola'i lae mai na kei eeroa mwala uri ingeie oto a God. Oto aana mei olana e ka'a rau ike ue, a Pol e unue hunie mo Tesalonaeka uri kire ke su'uri tolahi'e, ta'e kire ke ii'o aakau mola.

A Pol ko uusu-usu lo'u huni ha'asusue hiiwalaimolinge ikire na hunie uri kire ke uure ma'uta'a ma'alana taunge'inilada ko lae oto uri taa. Na e hatonga'inie lo'u uri kire ke lae pe'i esu a'aila'a mola talai ngeulaa ada maraada mala a Pol e asuie.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

tata'alanga, ha'aletehinge, aarenga'inge, asunge a'aila'a, manikulu'anga

?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Tesalonaeka 2:9-10

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianana hunie mo Tesalonaeka (1:1-2)

A God kei leie mo iini nge kire ko teunge'inie kira hiiwalaimoli. (1:3-12)

Mwane tata'ala oto liutaa kei hola'i lae mai i na'ona oolinge mai a Kraes. (2:1-17)

Helelaka ke diana na kie ke mwa'e-mwa'esie asunge. (3:1-15)

Mei wala ni saedianangа ooreta

(3:16-18)

Mei Wala Ni Saedianangа

Hunie Mo Tesalonaeka

1 Saedianangа mwaanieu a Pol na a Saelas na a Timoti
huni'omu aana soihaada'inge wau i Tesalonaeka. I'omu oto
mo iinoni a God Aamaka na Aalaha ikie a Jisas Kraes,
2 na melu ko eitanai uri hahu'ana manata-diananga na
hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

A God Kei Leie Mo Iinoni Nge Ko Teunge'inie Kira Hiiwalaimoli

3 Maeni eesiku maa'i, melu ko paalahea God mola tarau
haahi'omu. Na e diana hunie melu ke asuie urine, aana
hiiwalaimolinge i'omu ko peine a'aila'a mola i suli maholo,
na manata-diananga nge omu to'o aana huni'omu heiliu ko
lae pe'i peine no'one lo'u tarau.
4 Aena urinena, nge melu ko lae pe'i lahe'omu i laona
mo soihaada'inge a God aana ta'ena nga leu. Melu ko
lahe'omu haahie tala nge ma'alana omu ko sapesalu hiito'o
na mwala ko teunge'ini'omu, ta'e omu uure a'aila'a mola
aana hiiwalaimolinge i'omu.
5 Aana omu ko sapesalu hiito'o i tehula'ana a God oto
ienini, nge a God ke si haata'inie uri omu tohungei melisine
Aalahanga ingeie. Na aana nga maholo ue mai sapesalunge
i'omu ngeena kei haata'inie no'one uri leinge a God e oodo
taane mola.
6 Na aana leinge a God mone e oodo, nge kei haro ha'aloie
taane mwala nge kire ko teunge'ini'omu si'iri ngeena.
7 Na a God kei ha'amangoa taane mo weonga mo iini nge
taunge'inilada ko lae i tehula'ana. Oto ma'alana kolu ko
meni sapesalu oto ie, ta'e aana nga maholo ue mai, kolu sa'a
he'i sapesalu lo'u. Na leune ke si reu taane aana maholo nge
Aalaha ikie a Jisas kei uure ta'au i Lengi na kei siho mai pe'ie
mo ensel ingeie nge kire to'o aana nanamanga paine.
8 Na ke lae mai pe'ie dunge oto paine huni ha'aloie mwala
nge kire ko sere'inie a God na kire ka'a sare tola i sulie ike
Tataroha Diana i sulie Aalaha ikie a Jisas.
9 Na mei ha'aloinge nge kei hite aada ngeena nge e
tohungei aaela oto liutaa, na e sa'a mango oto oo'oo. Na
kire kei ii'o oto ha'ataulie a Aalaha na manikuluha'ana aana
nanamanga ingeie ta'au i Lengi.
10 Leu ngeena kei reu aana hai dinge nge a Aalaha kei
ooli lo'u mei, hunie ahutana mwala ke ha'amanikulu'aa
haahie walu ola diana e asui'i nana mwala ingeie. Mo

iini nge kire hiiwalaimoli aana kire kei tohungei lahea
no'one aana maholona, na i'omu no'one, omu kei ii'o pe'ie
mwala ingeie aana omu hiiwalaimoli oto aana mo wala
melu ha'arongo'omu eeni.

11 Oto aena mo olana nge melu ko aare-aarenga'i mola
talamiu tarau. Melu ko eitanaie a God ikie hunie ke da omu
ke malisine mau-meuringe diana nge e soi'omu hunie uri
omu ke ii'o aana. Na melu ko eitanaie a God hunie ke ha'a-
oaie mo ne'isaenga diana i'omu aana nanamanga ingeie, na
hunie ke pe'i'omu huni ha'amangoa mo esunge diana nge
omu ko esui'i i tehula'ana hiiwalaimolinge i'omu aana.

12 Na melu ko aarenga'i oto urine hunie uri mwala ke
lahea Aalaha ikie a Jisas i tehula'ana tolahamiu, na kire ke
lahe'omu no'one pe'ie. Na aena aana manata-diananga a
God na a Jisas Kraes e tohungei peine oto hunikie, nge melu
norue oto uri a God kei aalamie taane aarenga'inge i'emeelu.

2

Tata'alanga Paine Kei Reu I Na'ona A Kraes Kei Ooli Lo'u Mei

1 Maeni eesiku maa'i, no ko sare ere lo'u pe'i'omu i sulie
maholo a Jisas Kraes Aalaha ikie kei ooli lo'u mei huni
lokokie i saana.

2 Nou sere'inie uri omu ke taipu'o-pu'o wa omu ke tolahi'e
aana omu ko rongoa ta'ena nga wala ko loho hailiu uri hai
dinge a Aalaha e hule oto. Mwaanie mwala kire eero'omu
urine na kire unue uri Li'oa ni e unue, wa uri i'emeelu ni
melu unue, wa melu uusue i laona nga uusu-uusu i'emeelu.

3 Omu ke su'uri toli'aasie nga iini ke eero'omu urine, aena
aana dinge ooreta e sa'a talei reu ike mola maraana. !Ha'ike!
Ta'e ngaeta mo ola kei hola'i reu. Mwala oto hunge kei haro
ooho honosie a God, na lo'u nga mwane e tata'ala oto liutaa
kei hola'i lae no'one mai huni heli pe'ie a God. Ta'e a God
kei tohungei ha'aloie oto hiito'o.

4 Mwane tata'ala ngeena kei ere aaelasie ahutana mo
god na ta'ena nga ola nge mwala ko palo-paloa. Na kei
ha'apaina'aa maraana uri hunie ke paine lo'u liutaa aana
ta'ena nga ola, na hule aana kei lae ii'o i laona Nume Maa'i
Peine a God na ni unue uri ingeie oto a God.

5 ? Oto e ue? ? Uri omu pulongosie mola nou unu
tahanga'inie oto ahutana walu ola oodoi'omu aana maholo
nou o'o'o ue pe'i'omu?

6 Na omu saie oto iini nge e uure honosie mwane tata'ala
ngeena mwaanie e haata'i i na'ona maholo ingeie.

7 Mwane tata'ala ngeena ko esu taane oto aana maholo ie,
ta'e e ii'o mumuni mola ue, lai hule aana a God kei ta'aasie
iini nge ko uure honosie mwane tata'ala ngeena.
8-12 Oto aana maholona, mwane tata'ala ngeena ke si
haata'i pe'ie nanamanga a Satan, na kei lae pe'i esuie
mo hu'i-hu'ite eero-eero hei aaopa'i hunie uri mwala ke
pangata'inie. Kei lae pe'i esuie no'one ta'ena nga pwelonga
oto mola huni eeroa mwala. Walaimolinge e sai ha'a-
uurire taane, ta'e aana kire ka'a sare manata diana ike
hunie walaimolinge, nge a God kei toli'aasie hunie kire
ke hiiwalaimoli aana mo wala ni pwelonga ngeena. Na
aena aana kire ka'a hiiwalaimoli ike aana mo wala to'ohuu,
na kire ko ilenimwa'e mola haahie mo ola aaela aana
ooraha'aanga, nge a God kei lei mae aada. Ta'e mwaanie
omu totolahi'e, aana Aalaha ikie a Jisas Kraes, ke si lae
mai i purine mwane tata'ala ngeena. Aalaha ikie kei ooli
mei pe'ie manikuluha'ana na kei horo aasie mola mwane
tata'ala ngeena, aana kei uuhi maesie mola aana kele mei
iiru mwaanie ngidune.

Kie Ke Uure Ma'uta'a Aana Walaimolinge Kie To'o Aana

13 Maeni eesiku maa'i, e malisine melu ke paalahea God
mola tarau haahi'omu, aana i'omu mo iini a Aalaha e
manata diana huni'omu. A God e lio hilisi'omu uure oto
wau i na'o huni ha'a-uuri'omu, na e ha'a-uuri'omu aana omu
hiiwalaimoli aana mo wala to'ohuu, na a Li'oa Maa'i e da
omu ne'i iinoni maa'i.
14 Mo wala to'ohuu nge a God e haarai'omu mei eeni
ngeena, nge oto Tataroha Diana nge melu lae pe'i taroha'inie
huni'omu. Na e haarai'omu urine ngeena aana e saeto'o
aana uri omu ke to'o aana no'one manikuluha'ana a Jisas
Kraes Aalaha ikie.
15 Oto maeni eesiku maa'i, omu ke uure ma'uta'a
na omu ke hele ma'uta'a aana walaimolinge nge melu
ha'ananau'omu oto aana maholo melu o'o'o pe'i'omu, na lo'u
maholo melu uusu-uusu huni'omu.
16-17 Oto melu ko eitanai uri Aalaha ikie a Jisas Kraes na
a God Aamaka, ke ha'asusue saemiu na ke ha'a-a'aila'a'omu
hunie ta'ena nga mei ola diana omu ko esuie wa omu ko
unue. Na kei to'ohuu oto aana melu saie oto uri e tohungei
manata diana hunikie na ha'asusulaka e sa'a mou-mou ike
oto oo'oo, na haiholota'inge ingeie hunikie e tohungei diana
na kie sai nou-norue oto mola hali'ite.

3

Kie Ke Aarenga'i Talana

Mo Iini Nge Kire Ko Taroha'inie

Walana God

1 Oto maeni eesiku maa'i, omu ke aarenga'i talameelu
hunie uri melu ke sai taroha'inie walana a Aalaha oto hailiu
hunie ta'ena nga hanue, na hunie uri mwala ke rongo pe'i
ha'ama'unge aana oto mala i'omu omu esuie aana maholo
omu rongoa.
2 Na omu ke aarenga'i no'one hunie a God ke
kineta'ini'emeelu mwaanie nimana mwala aaela nge to-
lahada e tata'ala. Aana ahutana mwala sa'a mani hii-
walaimoli ike aana Tataroha Diana.
3 Ta'e a Aalaha mone kei deu i sulie walana, na ingeie kei
ha'a-a'aila'a'omu na kei lio i suli diana aamiu mwaanie uri
nanamanga a Satan e waeli'omu.
4 Na Aalaha ikie oto e da hunie melu ke noruto'o aamiu,
ka'u omu ko lulu i sulie oto nga taa nge melu ko unu-unue
huni'omu. Na melu saie no'one uri omu kei lae tara'asi
tarau.
5 Oto melu ko eitanaie Aalaha ikie uri ingeie ke ha'asusue
mo lo'onga'inge i'omu hunie omu ke saenanau diana aana
manata-diananga a God huni'omu, na aana tolahana a Kraes
hunie omu ke uure a'aila'a tara'asi.

Kie Ke Asu A'aila'a

Na Mwaanie Kie Lalawasie Asunge

6 Maeni eesiku maa'i, melu ko eitanai'omu aana satana a
Jisas Kraes Aalaha ikie, uri omu ke su'uri hikusie mo eesike
nge kire ko lalawa huni esu, na kire ka'a tola i sulie ike mo
ola melu ko unu-unu'i huni'omu.
7 I'omu maraamiu na omu saie oto uri omu ke lulu i sulie
oto tolahameelu. Aana maholo melu o'o'o pe'i'omu, melu
ka'a lalawa ike huni esu.
8 Na melu ka'a totola mwaakule ike aana nga mei ngeulaa
mwaanie mwala, ta'e melu haro holi-holi'i mola. Oto melu
esu susue mola aatowaa na rodo mwaanie nga iini eemiu e
tolahi'e lo'u aana nga mei ola.
9 Maholo melu ko lae pe'i esu urine, e ka'a ike i sulie
uri melu ka'a to'o aana nga nanamanga huni da pe'inge
mwaani'omu. !Ha'ike! Ta'e melu sare haata'inie mola
aamiu uri tohungei tala diana hunie uri omu ke lae i sulie
ni otona.
10 Maholo melu o'o'o ue pe'i'omu, melu haata'inie oto
ha'atolanga aamiu uuri, “Mala nga iini ko lalawa'a huni esu,
omu ke su'uri nii ngeulaa ana.”
11 Melu ko ere urine, aena aana melu rongoa oto uri
ngaeta mo iini eemiu kire tohungei lalawa'a ni esu. Kire ii'o
oto mola na kire ka'a da ike nga mei ola, ta'e kire ko talei lae
hailiu mola i matolana mwala huni oho dauhe mola aana
mo asunge diana ikire.

12 Oto aana satana Jisas Kraes Aalaha ikie, melu ko unue
oto hunie mwala ngeena uri kire ke ii'o oto aana tolahai ola
diana, na kire ke asu a'aila'a talai ngeulaa aada maraada.
13 Ta'e i'omu, maeni eesiku maa'i, mwaanie omu poo-
poosua'a huni esuie mo esunge diana.
14 Mala uri nga mo iini eemiu kire ka'a tola i sulie ike
mo wala melu ko uusu'i weu huni'omu ngeena, nge e lae
oto i diana hunie omu ke lee-leesie uri kira tei, na omu ke
oopa mwaanire hunie kire ke masa mola i sulie tolahada
maraada.
15 Ta'e omu ke su'uri talei deu aada mala uri mo maelonga
i'omu. Kei lae oto i diana hunie uri omu ke ha'apasulire
mola, aana ikire mo eesimiu maa'i taane ni ngeena.

Mei Wala Ooreta A Pol

Hunie Mo Tesalonaeka

16 No ko eitanaie a Aalaha aana ingeie maraana oto
aahu'ine hanuelamanga uri ke ii'o pe'i'omu na ke niie
hanuelamanga ingeie huni'omu tarau ma'alana nga taa ke
rau lo'u.
17 Mei wala ni saediananga huni'omu ienini, ineu a Pol ni
no ko uusue oto maraaku mala no ko eu'esuie tarau huni
haata'inie uri ineu to'ohuu ni oto no ko uusu-uusu ie.
18 No ko eitanaie Aalaha ikie a Jisas Kraes uri hahu'ana
manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

Eetana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie A Timoti

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini. Na aena aana a God e lio hilisie hunie ke ne'ie ngaeta na'ohai mwane haahie soihaada'inge, nge ngaeta aapa aana asunge ingeie hunie ke ha'a-uuresie mo na'ohai mwane aana mo soihaada'inge mala mo pasto na mo bisopi na mo ha'a-ha'a-uusuli.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol Hurula'aa e uusue hunie tohungana malahune a Timoti, nge suli maholo e lae-lae hailiu pe'ie huni taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes. A Timoti e saanau mola ue maholo e aehota lae-lae pe'ie a Pol, na a Pol e tohungei manata diana hunie oto mala kalena. (Leesie Palonga 16:1-3.)

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Aana ngaeta maholo a Timoti e oore mola aana huilume wau i Epesas huni ha'a-uusulie mwala aana soihaada'inge haalu ikire ngeena, na a Pol e he'i lae lo'u i hule aana po'o ni henue wau i Masedonia. Puke Palonga e ka'a ere ike i sulie laenga ngeena, aana Palonga e pulo mola aana maholo a Pol e ii'o i nume ni ho'o wau i Rom. Ta'e e lio mala inemauri ni Rom e toli'aasie a Pol mwaanie nume ni ho'o ngeena, oto a Pol e walo liu lo'u pe'i taroha'inilana Tataroha Diana hunie ngaeta mo helisi. Sa'a mola a Pol e uusue uusu-uusu ienini ola mala oono aawalai helisi mwana rue i purine hutelana a Kraes (62 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol ko uusu-uusu hunie a Timoti huni ha'a-aamasito'oa aana walu ola a Timoti ke ha'a-uusulie soihaada'inge ngeena aani. A Pol e ha'apasulie no'one a Timoti uri ke lio talana mwaanie mo ha'a-uusulinge eero-eero nge kire ko lae-lae mai i laona soihaada'inge. Na oto liutaa a Pol e ere i sulie tolaha diana kira hiiwalaimoli maholo kire ko loko huni palo-paloa a God. E niie mei ha'ananaunge i sulie mo mwane nge ko lio i sulie soihaada'inge. Eetana nga pulitaa ni mwane huni lio i sulie soihaada'inge, ikire oto mo rato ni mwane aana hiiwalaimolinge. Mo na'ohai mwane huni lio i sulie soihaada'inge ngeena, kire ko lio i sulie mauriha'ana ruruhaa, na asunge ikire oto huni ha'a-uusulie ruruhaa i sulie mo Uusu-uusu Maa'i na ii'onga

maa'i. Kire ke pe'ie mwala aana mo tolahi'anga ikire, na kire ke ha'a-oodohie kira ooraha'aala, na kire ke aarenga'i talana mo mae-maea'a, na kire ke oala'inie asunge aana soihaada'inge, na kire ke asuie walu ola urine huni pe'ie hiiwalaimolinge aana ruruhaa. Oto ruana nga pulitaa ni mwane huni lio i sulie soihaada'inge, ikire oto mo mwane hai rareta'i, na asunge ikire oto huni lio i sulie walu ola mala pe'inge soihaada'inge ko niie hunie kira maitale, na iidumilana mo to'oha, na holilana nga mo ola hunie nume maa'i, na ha'arere'alana nume maa'i, na mo ola lo'u urine huni pe'ie ruruhaa huni esu diana i sulie mo oala'inge mo na'ohai mwane. Oto a Pol e unue uri mo mwane diana mola ke ii'o aana e ro pulitaa ni mwane ngeena, na e he'i ere luhesie lo'u uri mo tolahai ola diana uri taa nga iini ko to'o aani, ha'alaa ke si ne'ie nga iini aana e ro pulitaa ngeena.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

asunge nana God, ha'a-uusulinge, unulana ha'atolanga hunie mwala, uure-honosilana aaelanga, mwane maa'i a God

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

1 Timoti 6:20, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie mo na'ohai mwane haahie soihaada'inge nge 1 Timoti 3.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunie a Timoti (1:1-2)

Asunge mo na'ohai mwane aana soihaada'inge oto huni uure honosie mo ha'a-uusuli eero-eero. (1:3-20)

Rihunge'inge ke lae aana tala oodo, na tolahana mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ke diana oto liutaa. (2:1—3:16)

Mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ke kineta'inie tolahada na kire ke ere honosie mo ha'a-uusulinge takalo. (4:1-16)

Mo pulitaa hai aaopa'i i laona soihaada'inge kire ke ii'o aani ha'ama'unge hunire hailiu. (5:1—6:2)

Mo ha'ananaunge ooreta hunie a Timoti na mei wala ni saediananga (6:3—6:21)

Mei Wala Ni Saediananga Hunie Mwane Saanau A Timoti

1 Saediananga mwaanieu a Pol, iini nge a God a Ha'a-uuritaka na a Kraes Jisas kire mani unue ne ke ne'i

hurula'aa nana a Kraes Jisas nge kie ko maa'oohi susuto'o
hunie pe'i hiiwalaimolinge aana.
2 No ko uusue oto ie huni'o kaleku Timoti, aana i'oe oto
mwela maa'i ineu aani hiiwalaimolinge.
No ko eitanaie a God Aamaka na Aalaha ikie a Kraes
Jisas, uri hahu'ana manata-diananga, na aamasinge, na
hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'o.

Mo Ha'a-uusuli To'ohuu Ke Uure Honosie Mo Ha'a-uusuli Eero-eero

3 Mala oto nou unue ka'u huni'o aana maholo nou lae mai
hunie po'o ni henue i Masedonia, saeku hunie uri o ke oore
ka'u mola wau aana huilume i Epesas. O ke ii'o oto i leune
hunie o ke uure honosie mwala nge kire ko lae pe'i ha'a-
uusuli mola aana mo ola aaopa mwaanie hiiwalaimolinge
to'ohuu.
4 O ke unue hunire uri kire ke mamalo oto mwaanie
tolahai ola nge ko waeta'inie maholo ikire mola aana mo
laladonga ka'a to'ohuu na aana uusulana mo satai ola oto
hunge i sulie mo weuwada. Aena aana mo ola ngeena kire
sai da ha'a-erenga hunie mo iinoni, na kire sa'a pe'ie ike
asunge a God nge e saeto'o aana mwala ke asuie. Aana
tolaha ni hiiwalaimolinge mola ha'alaa ko pe'ikie huni lulu
i sulie oala'inge a God.
5 Aena aana nga taa no ko sare ha'a-uusulire aana
ngeena, nge mola hunie kire ke mana-manata diana hunire
hailiu aani sae manola, na aani manatanga rere'a, na aani
hiiwalaimolinge to'ohuu.
6 Ngaeta mwala kire dau talahie mo ola ienini, oto kire ko
lae mola i sulie mo ere-erenga mwaakule.
7 Saeda hunie mwala ke saire mala mo ha'a-uusuli aana
mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e hule aana kire ka'a sai lo'onga'i
saie ike no'one mola nga taa nge kire ko ere i sulie ngeena,
wa uri nga taa nge kire ko ha'a-uusuli aana.
8 Ta'e ikie, kie manata'inie uri mo Ha'atolanga ngeena
kire diana taane mala uri kie ko tola diana aani oto i sulie
tohungana tala a God e lo'onga'inie.
9 Na kie saie taane no'one uri mo Ha'atolanga ngeena kire
ka'a ii'o ike huni ha'a-oodohie mwala diana, ta'e huni ha'a-
oodohie mo iini nge kire ko deu aaelasie mo Ha'atolanga na
kire ko deu roro'anga mola tarau. Ha'atolanga oto ola huni
ha'a-oodohie mo iini nge kire sere'inie a God na kire ii'o
mola pe'ie ooraha'aanga na kire ko ere mwakata'inie mola a
God na ta'ena nga ola maa'i. Na Ha'atolanga ola no'one huni
ha'a-oodohie mo iini ko horo'ie mo aamada na mo nikada
na ta'ena nga iinoni lo'u.
10 Na ola no'one huni ha'a-oodohie mo iini ko mei-mesi,
na mo mwane kire ko ae'aeni ola pe'ie mo mwane lo'u mola

mala ikire, na mo iini ko peli-pelie mo iinoni, na mo iini ko
eero-eero hailiu, na mo iini ko eeroa mo mwane lei-lei. Na
e ne'i ola no'one huni ha'a-oodohie ta'ena nga mei ola nge
ko lae aaopa lo'u mwaanie ha'a-uusulinge diana
11 aana Tataroha Diana nge e tohungei menikulu'e.
Tataroha Diana ngeena, niilana e lae hunieu mwaanie a
God, iini e diana oto liutaa.

Sae'aasinge A God

E Ka'a To'o Taitelihana
12 No ko tohungei paalahea a Kraes Jisas Aalaha ikie, aana
e noruto'o aaku na e haaraieu huni esu nana, na lo'u e niie
a'aila'anga malisine asunge ngeena nakue.
13 E asuie walu ola diana urine nakue, ma'alana hola'ina'o
ineu, nou talei ere-ere aaelasie a Kraes, na nou teunge'inie
mo iini e hiiwalaimoli aana, na nou esuie ta'ena nga ola
huni waelire. Ta'e a God e aamasieu, aena aana nou ka'a
saie ike nga taa nou eu'esuie na aana maholona nou ka'a
hiiwalaimoli ike ue.
14 Ta'e Aalaha ikie e niie hahu'ana manata-diananga
ingeie hunieu, na aena ngeena mone nou eeli'u huni
hiiwalaimoli aana a Kraes Jisas, na huni mana-manata
diana hunie mwala mala ingeie no'one e manata diana
hunire.
15 Nga taa nge ne kei unue ie e to'ohuu, na o sai noruto'o
aana oto. A Kraes Jisas e lae mai laona walumalau huni
ha'a-uurie kira ooraha'aa. O sai leesie leune e to'ohuu, aana
ineu oto ngaeta iini nou aaela liutaa, ta'e ingeie mone e ha'a-
uurieu.
16 Na niilana hai aamasinge e lae oto hunieu urine aana
a Jisas Kraes e sare haata'inie uri sae'aasinge ingeie e ka'a
to'o taitelihana. Na aana e ha'a-uurieu, iini nge e ooraha'aa
aaela oto liutaa, e haata'inie oto uri e sai ha'a-uurie ta'ena
nga iini nge ko noruto'o aana. Na ikire no'one kire sai to'o
aana maurihe huu.

17 Oto kie ko tohungei paalahea Inemauri nge e ii'o huu,
e sa'a roro'a mae ike lo'u,
kie ka'a sai leesie ike aani maa.
Ta'e ingeie mola e ne'i tohungei God,
ahutaka mo iinoni kie ke ha'ama'u aana
kie ke soi ha'amanikulu'aa oto di, oto di.
!Iau, ke urine oto!

18 E kaleku Timoti, mo wala nge no ko uusu'i weu huni'o
ie kire ka'a ere aaopa ike mwaanie walana a God nge mo
propet aana soihaada'inge kire unu-unu'i ke'u oalamu. No

ko unue huni'o urine hunie o ke lulu i suli'i na hunie o ke
ooho a'aila'a mala ngaeta ramo diana a Jisas.
19 O ke hele susule'i mola aana hiiwalaimolinge i'oe aana
a Kraes, na o ke asuie mola tarau nga taa nge o manata'inie
uri e oodota'i. Ngaeta mwala kire ko talei deu hu'isie mola
nga taa nge manatada e unue hunire uri e oodota'i, oto kire
urihana mola haka e aape aana mwalo, na urine nge kire
si tohungei waelie oto hiiwalaimolinge ikire.
20 A Haemeneas na a Aleksanda ikirerue e ro iini aana
mwala urine nge hiiwalaimolinge ikire e aaela ta'ingelu
mala haka e aape. Oto nou toli'aasirerue oto hunie a Pwelu
Eero-eero, uri hunie kirerue ke lio saie nga taa kei reu aana
mo iini kire ko sare ere mwakata'inie a God.

2

Kie Ke Aarenga'i Pe'ie

Mei Sae Manola

Talana Ahutana Mwala

1 No ko hola'i unue ka'u huni'o uri o ke aarenga'i talana
ahutana mwala. O ke paalahea God haahire, na o ke
aitanaie a God hunie ke pe'ire na ke ha'adiana'ara.
2 Na o ke aare-aarenga'i no'one talana mo inemauri na
ta'ena nga aalaha, hunie uri kire ke da hanuelamanga
hunikie hunie kie ke mani ii'o hahuroto mola pe'ie ahutana
mwala, na mwaanie kire da aasanga huni lulu i sulie
tolahana a God aana ii'onga maa'i.
3 Aana aarenga'inge urine ni e to'ohie saena a God a Ha'a-
uuritaka.
4 Ingeie e saeto'o aana uri ahutana mwala ke manata'inie
walaimolinge hunie kire ke to'o aana maurihe huu. Na
walaimolinge ngeena e uuri.
5 E ta'a-ta'a God mola, na e ta'a-ta'a iinoni mola huni ha'a-
uureruru i matolana mo iinoni na a God, na a Ha'a-uureruru
ngeena oto mola a Kraes Jisas. Ingeie oto maraana e ne'i
iinoni,
6 na e toli'aasie maraana hunie ke mae mala nga uu-
raa'inge honotana ahutana iinoni mwaanie kire ii'o lo'u
i memelutana ooraha'aa. Leune e rau aana tohungana
maholo hunie, na ko haata'i diana aana uri a God ko sare
ha'a-uurie ahutana iinoni.
7 Aena urine nge lio hilisileku e lae huni houle'inie
Tataroha Diana na huni ne'i hurula'aa. No ko ere to'ohuu na
nou ka'a eero'o ike uri lio hilisileku e lae huni ha'a-uusulie
mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike hunie uri
kire ke saie walaimolinge na kire ke hiiwalaimoli aana.

8 Oto nou saeto'o aana uri ahutana mwane aana ta'ena
nga leu kire ke aarenga'i. Mwaanie kire hele ni kumu aani
saewasunge wa kire haata'inie ki'ide aani ha'a-erenga, ta'e
kire ke asuie mola nga taa e oodo aana ki'ide, na kire ke
susue'inie nimada i lengi aani aarenga'inge.
9 Na nou saeto'o aana no'one uri mo hu'e kire ke
ha'alaunire aana mo tolahai ola diana. Mo hu'e ke ho'osie
mo to'oni nge kire malisi, na kire ke haata'inie ha'ama'unge
na ii'onga oodota'i ikire aana mo to'oni kire ko ho'osi'i.
Na mwaanie kire lo'onga'i oto hiito'o i sulie ha'alaunilana
iihune pwaude, wa aana ho'osilana mo leunihe aani kol,
wa mo u'umaai dehi, wa mo to'oni nge holiteni e paine.
10 Ta'e kire ke ha'alaunire aana mo esunge diana kire ko
esui'i, aana leune e adona mo hu'e nge kire ko unue uri kire
manata diana hunie a God.
11 Maholo o ko ha'a-uusulie ruruhaa i sulie tolahana a
God, o ke toli'aasie mo hu'e hunie kire ke tola saenanaunge
no'one, mala uri kire ko ii'o aani rongonga hahuroto na aani
ha'ama'unge.
12 Ta'e ineu, nou ka'a tolimaaie ike hunie mo hu'e ke
paine haahie lokotaa ni mwane wa kire ke ha'a-uusulie mo
mwane ta'e kire ke ii'o hahuroto mola.
13 No ko ere urine aena aana a Adam ha'aholalana e lae
hola'ina'o, oto a Iv e si puri.
14 Na a Pwelu Eero-eero e ka'a pweloa ike a Adam, ta'e e
pweloa mola a Iv, na urine a hu'ena e ooraha'aa oto.
15 Ta'e kineta'inilana mo hu'e mwaanie malaahonga aana
mo tolahai ola aaela ni welumalau ngeena e sai lae mala
uri kire ko to'o mwela† na kire ko hele susule'i aana
hiiwalaimolinge aana a Jisas, na kire ko manata diana hunie
mo iinoni, na kire ko ii'o maa'i. Na kire ke asuie walu ola
urine pe'ie ha'amwai-mwei'anga.

3

Tolahana Mo Na'ohai Mwane

Haahie Soihaada'inge

Ke Tohungei Diana Oto Liutaa

1 Nga taa ne kei unue ie e to'ohuu. Mala uri nga iini ko
sare ne'ie nga iini aana mo na'ohai mwane huni lio i sulie
soihaada'inge, nge ko lio hilisie mei esunge e tohungei diana
ni ngeena.
2 Oto ta'ena nga iini nge e ne'i na'ohai mwane haahie
soihaada'inge ke hola'i ii'o oodota'i na ke su'uri toli'aasie
nga matahaa hunie mwala ke siho aana. Iinonine ke su'uri

† **2:15** 2:15 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu.

tolarue, na ke kineta'inie tolahana, na ke nihisie saena.
Iinonine ke tohungei ii'o diana hunie ke malisine mwala ke
ha'ama'u aana, na ke tola konie mwala i laona nume ingeie,
na ke sai ha'a-uusuli diana aana mwala.
3 Iinonine ke su'uri inu-inu wei ni pweunge oto hiito'o
hunie ke mahiri. Na mwane ngeena ke su'uri ne'i iinoni hai-
heiseuni, ta'e ke maneko, na ke saeto'o aana hanuelamanga
i matolana mwala, na ke su'uri sae-saehanalie to'oha.
4 Iinonine ke lio i suli diana aana uluhe ni iinoni ingeie,
na mo kalena ke tola i sulie pe'i ha'ama'unge aana.
5 (? Mala uri nga iini e ka'a sai lio i suli diana aana
uluhe ingeie maraana, ha'alaa ke si lio i suli diana aana
soihaada'inge a God uri taa eena?)
6 Na mwaanie na'ohai mwane haahie soihaada'inge e ne'ie
nga mwane nge e si aehota hiiwalaimoli mola aana a Jisas,
aana mala ko urine, na ohe a porona ko ooraha'aa mala a
Pwelu Eero-eero aana ko tooha'inie maraana, na a God kei
ha'aloie lo'u mala e asuie aana a Pwelu Eero-eero hola'ina'o.
7 Ta'ena nga na'ohai mwane haahie soihaada'inge ke haro
ne'ie iinoni diana, hule aana mwala po'oi sinaha mwaanie
soihaada'inge ikire no'one kire ke ere diana i sulie. Ke urine
oto mwaanie mwala kire siho aana, na mwaanie e pola mola
pe'ie pwanu a Pwelu Eero-eero.

Tolahana Mo Iini Ko Hei Rareta'i

I Laona Soihaada'inge

Ke Diana No'one

8 Oto e urine lo'u aana mo iini ko hei rareta'i i laona
soihaada'inge, aana kire ke hola'i ne'i iinoni diana e
malisine mwala ke ha'ama'u aada. Kire ke su'uri ne'i iinoni
eero-eero. Kire ke su'uri inu-inu wei ni pweunge oto hiito'o
hunie ke mahiri, na kire ke su'uri sae-saehanalie to'oha.
9 Ta'e kire ke kineta'inire mola mwaanie ooraha'aa hunie
manatada ke taha tara'asi, na kire ke hele ma'uta'a aana
walaimolinge nge a God e haata'inie oto aaka.
10 Mo iini nge kire ko sare hai rareta'i i laona soi-
haada'inge, nge soihaada'inge ke haro leie ka'u tolahada
hola'ina'o. Oto mala uri nga mei ola omu ka'a dau oodoie ke
aaela aada, nge omu sai tolimaaie hunie kire ke ne'i mwane
pe'i-pe'i i laona soihaada'inge.
11 Mo hu'e, na e urine lo'u, aana kire ke haro ne'ie mo
keni e malisine mwala ke ha'ama'u aada. Kire ke su'uri ere
aaelasie nga iinoni, ta'e kire ke kineta'inie tolahada, na kire
ke ne'i hu'e ni nou-norue nge mwala e sai noruto'o mola
aada tarau.

12 Na lo'u, iini nge ko hei rareta'i ke su'uri tolarue, na ke
sai lio i suli diana aana mwe-mwela ingeie na uluhei iinoni
ingeie.
13 Mo iini nge kire ko pe'i-pe'i diana urine i laona
soihaada'inge, ikire oto mwala kei ha'ama'u aada. Na
ikire maraada, kire ke si a'aila'a ni unu tahanga'inie
hiiwalaimolinge ikire aana Kraes Jisas.

Soihaada'inge A God

Ko Lio I Sulie Walaimolinge

14 Nou ne'isae uri e sa'a tewa ike lo'u na no ko lae oto wau
huni leesi'o. Ta'e no ko uusue mo ola ienini huni'o,
15 mwaanie nga mei ola e uure honosieu. Oto uusu-
uusu ie ke haata'inie huni'o tolahai iinoni diana aana uluhe
iinoni a God. Na uluhe ngeena oto soihaada'inge a God
Mau-meuri'e, na ikie oto soihaada'inge ngeena. Ikie oto kie
ko kakalie walaimolinge i sulie a God, hunie walaimolinge
ngeena ke uure ma'uta'a mala poo-pootana nume.
16 Kie ko unu ha'a-oaie uri mo ha'a-uusulinge nge a God e
haata'ini'i oto aaka kire to'ohuu ta'ingelu, na kie ko kana i
sulie walaimolinge ngeena uuri.

Nou hiiwalaimoli aana iini nge e ne'i iinoni,
e haata'i hunikie,
a Li'oa Maa'i e haata'inie uri e oodota'i.
Mo ensel kire leesie,
houle'inilana e lae hunie mo Aapoloa Aaopa.
Ahutana walumalau e hiiwalaimoli aana,
tahela'inilana e lae oto ta'au i Lengi.

4

Mo Ha'a-uusuli Eero-Eero Kire Sai Lupwe'i Deu Mala Kire Maa'i

1 Li'oa Maa'i e unu tahanga'inie oto uri aana mo ma-
holo ko lae mai mwala oto hunge kire kei toli'aasie oto
hiiwalaimolinge ikire aana a Jisas, na kire kei lae mola i
sulie mo ha'a-uusulinge eero-eero mo li'oa aaela.
2 Mo ha'a-uusuli eero-eero nge kire ko toolea mai mo ha'a-
uusulinge takalo ngeena kire ko lupwe'i deu mala ikire mo
iinoni maa'i, ta'e leune ka'a to'ohuu ike. Mo ha'a-uusuli
eero-eero ngeena kire tohungei horo aasie ahutana mo
ne'isaenga diana oto mwaanie manatada, aana kire ko aasie
diananga mwaanire mala ngaeta mo iinoni kire ko horo
suuhe'inie nga mei ola aana dunge.
3 Mwala urine kire ko ha'a-uuresie ngaeta mo ha'atolanga
ikire maraada mala mo ha'atolanga nge ko uure honosie

mola mo iinoni mwaanie tola-keninge na to'o-poronga,
na mwaanie ngaulana ngaeta mo taungei ngeulaa. Ta'e
aana ha'aholanga, a God e ha'a-uuresie ii'o-rurunge, na e
ha'aholaa no'one mo ngeulaa hunie mwala ke ngau-ngeu'i
mola. Na ikie mo iini kie hiiwalaimoli aana God na kie
saie walaimolinge, kie sai paalahea mola a God haahie mo
ngeulaa ngeena, na kie sai ngeu'i mola.
4 Ahutana mo ola a God e ha'ahola'i kire mani diana
mango, na e ha'aholaa walu ola ngeena hunikie. Oto kie
sai toolea ta'ena nga mei ngeulaa pe'i saemangonga mola
haahie
5 aana kie saie oto uri walana God na aarenga'inge ko
ha'amaa'ie adona ngaulana.

O Ke Ne'i Koni-Konihe Diana

Nana Kraes Hunie Mwala

Ke Heimaanie Tolahamu

6 Nou saie kaleku, uri o peine poi pe'ie rongolana mo
ha'ananaunge i sulie hiiwalaimolinge na uri o ko totola ue
i sulie mo ha'a-uusulinge diana ngeena hule si'iri. Oto o ke
unue lo'u mo ola ienini hunie mo mwaasine wau i Epesas,
hunie o ke ne'i koni-konihe diana oto nana a Kraes Jisas.
7 Ta'e o ke su'uri lae i sulie mo laladonga eero-eero, na o ke
ii'o ha'ataulie mo ooni-ooninge mo repo keni nge kire ka'a
sada ike aana walaimolinge a God. Mo ola urine su'uri, ta'e o
ke ha'a-ha'a-a'aila'aa mau-meuringe i'oe aani lulu i sulilana
tolahana a God.
8-9 Aana e to'ohuu taane mala kire unue uri e diana
uri hunie kie ke ha'a-ha'a-a'aila'aa sapeka, ta'e e lae oto i
diana lo'u liutaa uri hunie kie ke ha'a-ha'a-a'aila'aa mau-
meuringe ikie aani hiiwalaimolinge. Aana hiiwalaimolinge
e sai pe'ikie aana mauringe si'irini, na oto lo'u aana maurihe
oto huu. Iau, kei diana oto liutaa hunie mwala ke rongo
hunie mo wala ngeena pe'i tola i sulileni.
10 Aana kolu esu a'aila'a mola aana kolu tohungei hi-
iwalaimoli oto aana God Mau-meuri'e, nge e sai ha'a-
uurie ta'ena nga iinoni, na kei ha'a-uurikie mo iini kie
hiiwalaimoli aana.
11 O ke unu tahanga'inie na o ke ha'a-uusuli oto aana mo
ola ienini.
12 O ke su'uri toli'aasie nga iini hunie ke lo'onga'inie uri
walamu e ka'a hi'e ike aana o saanau mola. Ta'e o ke ii'o
diana oto liutaa hunie kira hiiwalaimoli ke leesie walamu,
na asunge i'oe, na manata-diananga i'oe, na hiiwalaimolinge
i'oe, na ii'onga rere'a i'oe, hunie kire ke haimaani'o.
13 O ke hele susule'i mola aani saailana mo Uusu-uusu
Maa'i hunie mo iinoni lai hule aana ne kei lae lo'u weu.
O ke laeliwala hunire i sulie ne'isaenga a God, na o ke

ha'ananaure lai hule aana maholo ne kei ooli lo'u weu i seemu.
14 Na o ke aamasito'o ka'u aana maholo mo na'ohai mwane aana soihaada'inge kire hele i pweumu na ngaeta mo propet aada kire unu tahanga'inie walana a God i suli'o. Aana maholona a Li'oa Maa'i e niie nanamanga huni'o hunie o ke asu diana nana. Oto mwaanie o pupulongosie mei niinge ngeena, ta'e o ke asu diana mola aana nanamanga ngeena.
15 O ke hele susule'i aani esuilana mo ola ienini, na o ke ari'apasie o ke asu diana aani, hunie ahutana mwala kire ke leesie uri o ko pei-peine oto aana tolahana God.
16 O ke kineta'inie mauringe i'oe hunie ke diana, na ha'a-uusulinge i'oe hunie mwala ke diana no'one. Aana mala uri o kei hele susule'i aani ii'onga oodota'i, na o ke lae tara'asi pe'ie ha'ananaulana mwala urine, nge o sai ha'a-uuri'o maraamu na mo iini nge kire ko pwaarongo i suli'o.

5

1 Maholo o ko ha'a-oodohie nga mwane nge e ne'i rato oto, o ke su'uri ere raramaa hunie, ta'e o ke ere rako pe'ie mala uri ingeie oto aamamu. Na o ke takuhie mo mwane saanau oto mala ikire mo eesimu mwane.
2 E urine lo'u aana mo hu'e, aena aana ikire oto mo nikemu. Mo keni haalu ikire oto mo eesimu keni, oto aena urinena o ke takuhire tarau aana tolahai iinoni diana.

Soihaada'inge Ke Pe'ie Mo Nao Keni Kire Maitale To'ohuu

3 Na o ke lio i sulie mo nao keni nge ikire mo nao keni to'ohuu.
4 Ta'e mala uri nga nao keni e to'o mwela, wa e to'o pwaa-pwaana, nge kire ke haata'inie uri kire ko manata diana hunie a God to'ohuu aani lio i sulilana keita'aa. Aana e lio diana i maana God hunie mo mwela ke haro lio i sulie mo mau'ana ikire mala ikire no'one kire hola'i lio i sulire ka'u.
5 Mala nga nao keni e ii'o mola maraana na nga iini pe'ie ha'ike, ta'e e noruto'o mola aana a God na ko aarea susue rodo na aatowaa hunie ke pe'ie, nge ingeie nao keni to'ohuu eena.
6 Ta'e nao keni nge ko lo'o-lo'onga'inie mola mo heri-huninge ingeie maraana, nge iini urine e mae oto ma'alana ko meu-meuri ue.
7 O ke unue mo ola ienini hunie mo iini e hiiwalaimoli hunie kire ke tola i suli'i, mwaanie nga iini e ere aaelasire.
8 Mala nga mwane e ka'a lio i sulie mo tekihana, liutaa oto mo iini aana uluhe ni iinoni ingeie, nge ko taateinge'inie hiiwalaimolinge ingeie ni ngeena, na leune e aaela lo'u liutaa aana nga taa mo pu'o kire ko esuie aana kire ka'a kele hiiwalaimoli ike aana a God.

9 O ke uusue satana mo nao keni nge asunge ikire oto
hunie kire ke pe'i-pe'i, na ikire lo'u hunie soihaada'inge ke
lio i sulire. Mo nao keni ngeena ke haro hule oto aana e
oono aawalai helisi ha'alaa, na e ne'ie oto hu'e to'ohuu hunie
poro ingeie maholo poro ingeie e mau-meuri ue.
10 Mo nao keni urine kire ke ne'ie oto mo iini nge ahutana
mwala kire lio saie uri kire ko esuie mo ola diana tarau. ?
Uri e ha'asai diana taane aana mo mwela ingeie? ?Uri e
totola konie taane mo awataa? ?Uri e rarareta'inie taane
kira hiiwalaimoli pe'i ha'amwai-mwei'anga? ?Uri e pe'i-pe'ie
taane kira si'oha'a? ?Uri e o'o'o aakau taane huni pe'ie ta'ena
nga iinoni? Mo nao keni repo nge tolahada e diana urine o
ke si uusue satada hunie soihaada'inge ke lio i sulire.
11 Ta'e o ke su'uri uusue satana mo nao keni haalu, aena
aana e sa'a tewa na kire kei hiinge'inie uri kire ko sare to'o
poro lo'u oto hule aana kire kei pulongosie mola a Jisas.
12 Oto leilada kei lae aena aana kire ka'a asu ike i sulie
nga taa nge kire haiholota'i huni esuie nana a Kraes.
13 Na lo'u kire kei lalawasie mola asunge na kire kei talei
waeta'inie mola maholo ikire aani walo liunge mola i sulie
mo nume. Na e ka'a ta'e ike mola waeta'inilana maholo
ikire, ta'e pe'i sihoai-olanga na kire kei oho dauhe mola aana
mo esunge diana ngaeta mwala lo'u aani unulana mola mo
ola kire ka'a malisi.
14 Oto nou saeto'o aana mo nao keni haalu uri kire ke to'o
poro, na kire ke to'o mwela, na kire ke lio i suli diana aana
mo nume ikire, na mwaanie kire niie nga matahaa hunie
ta'ena nga maelonga ikie huni ere aaelasikie.
15 Ta'e saehuu oto, aana ngaeta mo iini kire lae aaopa oto
mola huni lulu i sulie a Pwelu Eero-eero.
16 Na lo'u, mala uri nga hu'e hiiwalaimoli e to'o aana
nga mo nao keni i laona uluhe ni iinoni ingeie, nge a
hu'ena ke lio oto i sulire maraana. Aana e ka'a malisine
ike soihaada'inge ke weo ni lio i sulire, ta'e soihaada'inge
ke pe'i diana aana mo nao nge kire ii'o maraada to'ohuu.

Ruruhaa Ke Ha'ama'u Aana

Mo Na'ohai Mwane

Haahie Soihaada'inge

17 Mo na'ohai mwane nge kire ko lio i suli diana
aana soihaada'inge, na kire ko tohungei esu hiito'o aani
laeliwalanga na ha'a-uusulinge, e tohungei diana oto liutaa
hunie ruruhaa ke ha'ama'u aada na ke waai diana aada
no'one.
18 Soihaada'inge kei waaire haahie weonga ikire, aana mo
Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Mwaanie o pwesu honosie
wawana puluke maholo ko esu namue i laona hohola i'oe.*

Diutronomi 25:4 na e unue lo'u uuri, *Iinoni eu'esu e malisine uri ke hele aana waaitana.* *Levitikas 19:13*

19 O ke su'uri rongo hunie nga iini nge ko unue uri
nga na'ohai mwane haahie soihaada'inge e dau hu'isie nga
ha'atolanga, mala uri ta'e ingeie mola ko ere urine na nga
ro iini wa e oolu kire ka'a lae ike mai ere urine no'one.
20 Ta'e mala uri nga na'ohai mwane ko lae pe'i ooraha'aala,
nge o ke ere aana huni ha'a-oodohie, na o ke asuie oto urine i
na'ona pulitaa aana soihaada'inge hunie ke ne'i ha'apasunge
hunie ahutana mo iinoni lo'u aana ruruhaa.
21 Oto i na'ona God na Kraes Jisas na mo ensel maa'i, no ko
unue huni'o uri o ke tola i sulie mo ola ngeena, na mwaanie
o rara haahie mola nga iini.
22 Mwaanie o ha'amaa'ie ka'u nga mwane e ka'a malisine
ke ne'i na'ohai mwane aana soihaada'inge, ta'e o ke hola'i
to'omaaie ka'u tolahana. E ka'a diana ike uri hunie o ke
ha'amaa'ie iini ooraha'aala, aana ko urine, o kei roro'a aana
mo ooraha'aanga ingeie pe'ie. Na o ke kineta'ini'o maraamu
hunie o ke ii'o rere'a.
23 Ta'e aana o ko eri'apasie uri o ke ii'o rere'a, mwaanie o
unue uri o ke inu-inu wei mola hahaiteli. Leune e ka'a kohi
no'one, aana nou saie uri o ko maelaa'a. Oto e diana hunie o
ke kele inuhie taane no'one nga mei waen mola huni kuraa
maelaa i laona oopwamu.
24 Iau, mala nou si unue ka'u huni'o, o ke hola'i lo'o-
lo'onga'i diana i na'ona o ke si ha'amaa'ie nga iini. Aana mo
ooraha'aa ngaeta mwala kire ii'o haada'i mola huni leesi'i,
na ma'alana leilada e ka'a lae ike ue, ta'e mwala kire sai
leesie oto uri kire dau aaela. Na lo'u mo ooraha'aa ngaeta
mo iini kire ii'o mumuni, ta'e leesileni ko si lae taane mai i
puri.
25 Oto e urine lo'u aana ngaeta mo esunge diana kire
mwada'u no'one huni leesi'i, ta'e ma'alana nga mo iini kire
ii'o mumuni ke'u, kire sa'a roro'a ni ii'o mumuni ike tara'asi.

6

1 Ahutana mo iinoni hiiwalaimoli nge kire ne'i koni-
konihe, kire ke ha'ama'u aana mo poro paine ikire hunie
nga iini ke su'uri ere aaelasie satana God na ha'a-uusulinge
ikie.
2 Na mo koni-konihe nge mo poro paine ikire mo iinoni
hiiwalaimoli, kire ke ha'ama'u no'one aana mo iinine aana
ikire mo eeside i lalo aana a Kraes ni ngeena. Kire ke
ha'ama'u aada oto liutaa, na kire ke asu diana mola nada
aena aana poro paine ikire ngeena nga iini e hiiwalaimoli
mala ikire na kire manata diana hunie.

Mo Ha'a-uusuli Eero-eero Ko Sare

Paine Haahie Soihaada'inge

Hunie Kire Ke To'o-to'o

Oto Timoti, o ke ha'a-uusulie mwala aana mo ola ienini
na o ke unue oto hunire uri kire ke lulu i suli'i.
3 Ta'ena nga ha'a-uusulinge e aaopa mwaanie mo wala
ienini, e ka'a sada ike pe'ie ha'a-uusulinge to'ohuu a Jisas
Kraes Aalaha ikie, iini nge ko haata'inie tolaha to'ohuu nge
e to'ohie saena a God.
4 Iinoni nge ko ha'a-uusuli aaopa urine e honu mola aana
tooha'inge na e ka'a saie ike nga mei ola. Ne'isaenga ingeie
e rodohono mola, na ingeie e ii'o oto mola pe'ie ha'a-erenga
haahie ta'ena nga ola. Oto leune ko si da mola mwala
ko esuie walu ola aaela mala saehanalilana to'o-to'olana
ngaeta iini, na haiseuninge, na ere-aaelasilana ngaeta iini,
na heota'inge.
5 Ha'a-erenga ko lae mola tarau i matolana mwala nge
saeda e aaela urine, na kire ha'atekehie oto walaimolinge.
Kire ko lo'onga'i takalo uri asunge nana soihaada'inge nga
ola mola hunie kire ke to'o-to'o.
6 Asunge nana God e sai niie taane to'o-to'onga hunikie,
ta'e to'o-to'onga ni welumalau ha'ike. A God ko niie to'o-
to'onga aani sae, na ko pe'ikie hunie kie ke hii diana mola
pe'ie nga taa kie to'o aana oto.
7 Kie ka'a lae ike mai pe'ie nga mei ola i laona walumalau
ie, na e urine lo'u mola aana kie sa'a toolea ike no'one nga
mei ola ta'au mwaanie walumalau.
8 Ta'e mala uri kie ko to'o ngaulaa na kie to'o to'oni, nge
kie ke saemango mola haahi'i.
9 Mo iini nge kire ko heri hunie kire ke to'o-to'o, kire ko da
mola malaahonga hunire maraada ni ngeena. Kire kei pola
oto pe'ie pwanu, aani lo'onga'inge mwe'u-mwe'ule mola nge
kire sai waelire mola maraada.
10 Na saehanalilana to'oha oto aahu'ine ta'ena nga
aaelanga. Na ngaeta mo iinoni kire toli'aasie oto hii-
walaimolinge ikire aena aana kire ko saehanalie mola uri
to'o-to'olada ke paine lo'u liutaa. Ta'e aana kire ko te'urine,
nge kire ko si esuie mola mo saehuunge ikire ko peine lo'u
liutaa.

A Pol E Unue A Timoti Ke Uure A'aila'a Aana Ko Na'ona Mwala Aana Tala Diana

11 Ta'e i'oe, Timoti, o ke lio talamu oto mwaanie ahutana
mo ola mala ngeena, aena aana i'oe oto mwane a God. Na o
ke huru oto mola i sulie tolaha diana. O ke ii'o oodota'i, na
o ke ii'o maa'i, na o ke hiiwalaimoli, na o ke manata diana
hunie mwala, na o ke asu tara'asi, na o ke maneko.
12 Mo ola oto hunge kei uure huni ooho honosie hii-
walaimolinge i'oe, ta'e o ke ooho diana mola, na o ke

hele ma'uta'a aana maurihe huu. A God e soi'o hunie
maurihe maholo o unu tahanga'inie i na'ona ruruhaa uri
o hiiwalaimoli aana a Jisas.
13 Oto saeku hunie o ke haiholota'i hunieu, na uri o ke
asuie leune i na'ona God nge e niie mauringe hunie ahutana
mo ola, na lo'u i na'ona a Kraes Jisas nge e unu tahanga'inie
walaimolinge maholo e uure i na'ona a Pontis Paelat.
14 O ke haiholota'i uri o kei tola i suli diana aana mo
ha'atolanga nge nou unu-unu'i huni'o, na uri o sa'a liu lo'u
mwaanie nga aapa aani, ta'e o kei hele i suli'i ta'ingelu lae
hule aana Aalaha ikie, a Jisas Kraes, kei eeliho'i lo'u mei.
15 A God kei esuie taane ke hule aana maholo diana oto
hunie, oto kie ke lahea God aana kananga hunie uuri.

Ingeie oto hahu'ana iini manikulu'e.
Ta'e ingeie mola ko aalaha,
aana ingeie oto Inemauri haahie ahutana mo inemauri,
ingeie oto Aalaha haahie ahutana mo aalaha.
16 Ingeie oto hali'ite nge e sa'a roro'a mae ike.
E ii'o i lalo aana raa-raa,
raa-raa ngeena nga iini e sa'a lae wau kara'inie,
nga iinoni e ka'a leesie ike ue a God, wa ke sai leesie.
Oto mwala kei meni soi ha'amanikulu'aa oto di.
Nanamanga ingeie kei ii'o huu oto nana.
!Iau, ke urine oto!

17 O ke unue hunie kira to'o-to'o aana mo ola aana
walumalau ie, hunie kire ke su'uri tooha'i, na mwaanie kire
nou-norue to'o-to'olada nge e sai ei'aa lau-leu mola. Unue
hunire uri kire ke noruto'o mola aana God aana ingeie e
to'o-to'o oto liutaa, na e sai niie oto ahutana mo ola hunie
kie ke ilenimwa'e haahi'i.
18 O ke unue hunire lo'u uri kire ke asuie mola mo ola
diana hunie kire ke to'o-to'o aana to'o-to'onga ni Lengi. Kire
ke pe'i-pe'i, na kire ke ii'o aakau huni nii,
19 aena urine kire kei durue to'o-to'onga oto paine nada
maraada ta'au i Lengi nge domana nga poo-pootana nume
hunie maholo ue mai. Na aana kire kei esu diana urine, nge
kire ke si lio saie maurihe to'ohuu e uri taa.
20 E Timoti, o ke lio i suli diana aana nga taa nge a God
e noruto'o aamu hunie o ke asuie. O ke su'uri aapwasu
aana mo ere-erenga honosie a God, na o ke ii'o mwaanie
ere haitelilinge aana nga taa nge kire haara'i eero-eero aana
uuri, “sai-olanga.”
21 Ta'e sai-olanga ha'ike ni ngeena, na ngaeta mo iini kire
dau talahie oto hiiwalaimolinge to'ohuu i tehula'ana.

Oto no ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'o.

Ruana Nga Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie A Timoti

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini maholo kara'inie oto kei mae. A porona e asu waa'ini'ini nana Kraes hunie mo helisi oto hunge, na e asu to'ohuu nana Kraes oto tara'asi hule aana ha'amangolana mau-meuringe ingeie.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Uusu-uusu ooreta a Pol ienini e uusue hunie tohungana malahune a Timoti. A Timoti ingeie ue wau aana huilume i Epesas i laona po'o ni henue i Esia, aana ko pe'ie soihaada'inge wau aani laeliwalanga, na ha'a-uusulinge, na ha'a-oodohilana mo iini ko ooraha'aa wa ko aehota hiiwalaimoli aana mo ha'a-uusulinge eero-eero.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Mo Rom kire aasie a Pol Hurula'aa i nume ni ho'o mola aana ko taroha'inie a Jisas. Aana eetana nga maholo mo Rom kire tapolie a Pol Hurula'aa, e ii'o i laona nume ni ho'o hunie ngaeta mo helisi, ta'e lae-lae kire toli'aasie lo'u. Ta'e i purine ngaeta mo helisi lo'u, kire he'i tapolie lo'u. Oto aana ruana nga maholo ienini, a Pol e saie uri mo Rom kei horo'ie oto. Leesie 2 Timoti 4:6. Oto a Pol ko he'i uusu-uusu lo'u hunie a Timoti aana halisi e oono aawala mwana hiu i purine hutelana a Jisas (67 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusu-uusu hunie a Timoti aena aana e ii'o maraana na saena hunie ke leesie a Timoti i na'ona kei mae. Na e uusu-uusu no'one hunie a Timoti aana ko sare ha'asusue saena Timoti aana asunge nana a Aalaha. E unue uri a Timoti ke asu waa'ini'ini nana Jisas mala ngaeta ramo, ma'alana kira tei ko uure honosie. Na a Pol e uusu-uusu no'one aana ko sare pe'ie a Timoti huni ha'a-oodohie ngaeta mo ola nge kire ka'a tohungei oodo oto wau aana soihaada'inge i Epesas.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

sapesalunge, masanga ha'ike, unulana mo ha'atolanga hunie mwala, Walana God, hiiwalaimolinge ke lae hule i ha'amangolana, iinoni eu'esu to'ohuu

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Timoti 2:15, 2 Timoti 3:16-17

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunie a Timoti
(1:1-2)
A Pol ko lahea God haahie a Timoti, na ko ha'ananau honosie mo ola takalo nge ko hane i laona soihaada'inge.
(1:3—4:5)
A Pol ko uusu-uusu i sulie ii'onga ingeie, na ko unue hunie a Timoti ke pe'ie aana ngaeta mo kele ola.
(4:6-18)
Mei wala ni saediananga ooreta
(4:19-22)

Mei Wala Ni Saediananga Hunie Mwane Saanau A Timoti

1 Saediananga mwaanieu a Pol, iini nge a God maraana
e lio hilisieu uri hunie ne ke ne'i hurula'aa a Kraes Jisas,
hunie ne ke taroha'inie maurihe huu e haiholota'inie hunie
mo iini kire lado pe'ie Kalena, a Kraes Jisas.
2 Na no ko uusu-uusu oto ie huni'o kaleku Timoti, aana
i'oe oto mwela maa'i ineu.
No ko eitanaie a God Aamaka na a Kraes Jisas Aalaha
ikie uri hahu'ana manata-diananga, na aamasinge, na
hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'o.

O Ke Asu A'aila'a Aana

Nanamanga A Li'oa Maa'i

Huni Houle'inie a Jisas

3 No ko aarenga'i talamu susue rodo na aatowaa, na no
ko tohungei sae-saemango haahi'o suli maholo no ko aarea
God ineu nge no ko esu nana pe'ie mei manatanga rere'a
oto no'one mala mo weuweku kire au'esuie.
4 No ko aama-aamasito'o taane aana maholo kure oopa
nge o ngarasieu, oto saeku uri ne ke leesi'o ka'u lo'u hunie
ne ke saemango.
5 No ko aamasito'o no'one aana mei hiiwalaimolinge
to'ohuu nge a nikemu a Iunis na a pwaa-pwaamu a Lois
kire mani to'o aana, na nou saie uri i'oe no'one o to'o aana.
6 Oto no ko eitanai'o uri o ke tohungei esu diana pe'ie mei
nanamanga nge a God e niie huni'o aana maholo nou hele
i pweumu. O ke asu diana aana mala o ko terehie dunge
hunie ke waru diana, na mwaanie o toli'aasie e mwa'a mola.
7 Aana ma'unge e ka'a uure ike mwaanie Li'oa Maa'i nge
a God e niie mai naka. Ta'e Li'oa Maa'i ko niie nanamanga
hunie kie ke adona asunge a God, na hunie kie ke manata
diana hunie mwala, na hunie kie ke kineta'inie tolahaka
maraaka mwaanie kie dau aaela.
8 Oto aena ngeena o ke su'uri masa ni houle'inie a Jisas
Kraes oodoie mwala. Na o ke su'uri masa honosieu i sulie
uri nou ii'o i nume ni ho'o haahie asunge nana. Ta'e o ke

hele ma'uta'a mola aana nanamanga a God, na o ke mwa'e-
mwa'e mola ni sapesalu aana o ko taroha'inie Tataroha
Diana a Jisas mala ineu.
9 Aana a God e ha'a-uurikie na e lio hilisikie oto hunie
kie ke ne'i iinoni maa'i ingeie. E ka'a asuie ike mola
leune aena aana kie malisi wa uri kie asuie nga mei ola
diana adongana. !Ha'ike! Ta'e e oala'inie urine mola aana
e tohungei sare ha'adiana'akie. Uure oto wau i na'o na
ha'aholanga ha'ike ue, a God e oala'inie oto uri a Jisas Kraes
kei ha'adiana'akie oto urine.
10 Oto maholo ie, a Jisas Kraes e hule oto huni haata'inie
aamasinge a God hunikie. A Ha'a-uuritaka, a Jisas Kraes e
ha'amangoa oto maenga, na e haata'inie oto Tataroha Diana
hunikie, nge ko ha'asinelie saeka, na ko haata'inie tala huni
to'o aana maurihe nge e sa'a he'i mango lo'u.
11 A God e lio hilisieu uri hunie ne ke taroha'inie Tataroha
Diana ngeena, na ne ke ne'i hurula'aa, na hunie ne ke ha'a-
uusulie mwala.
12 Aena urinena nge no ko sapesalu si'iri ie. Ta'e nou
sa'a roro'a ni masa ike, aena aana nou manata'inie a Jisas,
iini nge nou noruto'o aana. Na nou saie uri ingeie e sai
kineta'inie walu ola nou ne'i'i i nimana huni lio i suli'i, na
kei kineta'i diana aani lai hule aana dinge ooreta.

13 Oto o ke lae i sulie mo ha'a-uusulinge to'ohuu nge o
rongo'i mwaanieu, na o ke ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge
i'oe aana a Jisas Kraes, na o ke haimaanie manata-diananga
ingeie hunie mwala.
14 Aana a God e niie oto walaimolinge diana i sulie a Jisas
ngeena namue. Oto o ke lio i suli diana aana, na a Li'oa
Maa'i i lalo aaka kei pe'i'o.

15 O saie mola uri ahutana mo eesikaelu aana hii-
walaimolinge aana po'o ni henue i Esia nge o ii'o aana
ngeena, kire aatopuri eeku mola, hule aana a Pijelas na a
Hemojenis ikirerue no'one.
16 Ta'e a Onesiporas e ka'a toli'aasieu ike, na e tohungei
pe'i-pe'ieu tarau na e ka'a masa ike honosieu ma'alana nou
o'o'o i nume ni ho'o. Aena urine nge no ko aarea a Aalaha
ke ha'adiana'aa uluhe ingeie.
17 Aana maholo e lae mai hunie huilume paine i Rom, oto
e tohungei lo'ohieu oto hiito'o lai hule aana e lio oodoieu.
18 Na o saie taane no'one mola uri e pe'i-pe'ieu tarau
maholo nou o'o'o wau aana huilume i Epesas nge o ii'o aana
ngeena. Oto no ko aarea a Aalaha hunie ke ha'adiana'aa
na ke aamasie a Onesiporas oto no'one urine aana dinge
ooreta.

2

O Ke Ne'i Ramo To'ohuu Nana Jisas Kraes

1 Oto i'oe, kaleku, o ke a'aila'a aana asunge nana a Aalaha,
na ingeie oto ke si pe'i'o aana saena mone hunie ke pe'ikie.
2 O rorongoa oto mo ha'a-uusulinge ineu hunie mwala.
Oto saeku uri ta'a-ta'a taungei olana lo'u mola nge i'oe
no'one o ke ha'a-uusulie mwala aani. Na oto liutaa, o ke
ha'a-uusuli aana mo ola ngeena hunie mo mwane ni nou-
norue nge o saie uri ikire no'one kire sai ha'a-uusulie ngaeta
mwala lo'u eeni.
3 Na mala nga ramo e ka'a sai aapwasu ike aana
sapesalunge ta'e ko esu tara'asi mola, nge i'oe no'one o ke
asu a'aila'a urine lo'u mala nga ramo diana a Jisas Kraes
ma'alana sapesalunge nge ko re'usieu ie ke rau no'one aamu
urine.
4 Na lo'u, o ke haimaanie no'one tolahana mo ramo, aana
ramo nge ko sare da hunie uri aalaha ingeie ke ilenimwa'e
pe'ie, e sa'a asuie ike nga kele mei esunge ingeie maraana.
Ta'e ramo diana ngeena ko esu tarau mola i sulie asunge
nana aalaha ingeie.
5 Na ne ke ha'amalaa asunge i'oe lo'u mala nga iini ko sare
na'o aana nga halinge. Iinonine e sa'a hahu'ei toolea ike nga
waaite na e ka'a lae ike i sulie mo ha'atolanga aana halinge
ngeena.
6 Na asunge i'oe ke urihana no'one iinoni nge ko esu
waa'ini'ini aana hohola ingeie. Iinonine e malisine oto uri
ingeie ni kei hola'i ngeue mo ngeulaa aana hohola ngeena.
7 O ke lo'onga'i diana i sulie nga taa nge no ko unue
huni'o ienini, na a Aalaha kei pe'i'o taane aani haata'inilana
saenanaunge i sulie ahutana walu ola ngeena.

8 O ke lo'o-lo'onga'inie mola a Jisas, aana ingeie a Kraes,
iini a God e haiholota'inie kei ha'a-uurie mo iinoni ingeie.
E ha'a-oaie walana mo propet aana e uure mwaanie komu
a Deved Inemauri. Na e ta'ela'i mwaanie maenga mala no
ko unu-unue oto tarau maholo no ko laenga'inie Tataroha
Diana
9 Na i tehula'ana Tataroha Diana ngeena mola nge
ho'osileku e lae aani iieliheu ie. Ta'e ha'a-uusulinge a God
nga walo ho'o-ho'o ha'ike aana.
10 Aena urine ka'u, ma'alana mwala ko ha'aloieu mala
ie, ta'e no ko ii'o susu mola. Aana tala urine nge no ko
pe'ie mwala nge a God e lio hilisire oto, hunie kire ke to'o
aana maurihe pe'ie a Jisas Kraes na kire ke ii'o pe'ie aana
manikuluha'ana oto di.
11 Mei wala to'ohuu oto ienini.

Mala uri kie ko mae tararuru pe'ie a Kraes,
nge kie kei meuri tararuru no'one pe'ie.
12 Mala uri kie ko ii'o susule'i mola aana hiiwalaimolinge
ma'alana kie ko sapesalu,
nge kie sai aalaha no'one mola pe'ie.
Ta'e mala uri kie ko taateinge'inie uri kie ka'a saie ike a
Kraes,
nge ingeie kei taateinge'inikie no'one uri e ka'a saikie.
13 Ma'alana uri kie ka'a sai hele i sulie mo heiholota'inge
ikie,
ta'e ingeie kei hele ma'uta'a mola aana mo heiholota'inge
ingeie tarau,
aana tolahana maraana e ka'a toli'aasie ike hunie ke eero,
wa huni lae aaopa mwaanie haiholota'inge ingeie.

O Ke Ne'i Mwane Au'esu Diana Nge E To'ohie Saena A God

14 O ke lae pe'i ha'a-ha'a-aamasito'oa kira hiiwalaimoli aana mo ola ngeena. O ke ere hiito'o hunire aana nanamanga a God uri kire ke su'uri ere haitelili aana mo ola kire ka'a roro'a ike. Aana tala urine e tohungei aaela oto hiito'o, na e sai waelie mola mo iini ko pwaarongoa mo erenga haitelili urine.

15 O ke ari'apasie o ke ne'i iinoni au'esu diana, hunie a God ke saemango haahie asunge i'oe. O ke ha'a-uusuli to'ohuu aana walana God, hunie o ke su'uri hii masanga i maana.

16 O ke ne'i aasie ta'ena nga erenga aaela na mo wala mwaakule i purimu, aena aana mwala ko ere-ere urine, kire ko si oohea oto mwala ha'ataulie a God ni ngeena.

17 Mo erenga ikire ngeena e urihana mola ho osa nge e ka'a sai mola ike. Ere-erenga e ro mwane, a Haemeneas na a Pilitas, na e urine oto.

18 Kirerue toli'aasie oto mo erenga to'ohuu, na kirerue ko si lae pe'i unu heiliu mola aana uri ta'ela'inge kira hiiwalaimoli mwaanie maenga e rau oto. Na pe'ie mo wala takalo urine, kirerue ko waelie mola hiiwalaimolinge ngaeta mwala.

19 Ta'e ma'alana ngaeta mo iini ko ne'isae rue-rua'a urine, soihaada'inge e sa'a rongo ike hunire aena aana soihaada'inge e to'o aana taane poo-pootana nge e ka'a sai esule'i ike. Na a God e uusue mo wala i sulie soihaada'inge ingeie uuri, “A Aalaha e manata'inie taane mo iini ingeie,” na lo'u uuri, “Ahutana mo iini ko unue uri kire hiiwalaimoli aana a Aalaha, kire ke mani toli'aasie oto mo tolahai ola aaela ikire.”

20 E Timoti, o saie taane uri mo nume paine kira to'o-to'o kire to'o aana mo nime ikire nge kire asui'i aani kol na aani siliva, na ngaeta mo iini kire asui'i mola aani ei wa

aani mwakano. Ngaeta mo iini aana mo nime ngeena kire
malisine mo maholo roro'a na mo maholo ni ha'ama'unge,
ta'e ngaeta mo iini kire ka'a malisine ike mo maholo paine
ngeena, aana taungei nime urine mo nime ta'ewau mola.
21 E urine no'one mola aana mo iinoni. Mo iini nge
kire ko toli'aasie mo tolahai ola aaela ngeena oto ta'ingelu
mwaanire, nge kire kei ii'o maa'i oto i maana Aalaha ikire.
Mauringe ikire kei to'ohie saena a Aalaha, na kire sai esuie
ta'ena nga mei esunge diana oto mola nana.
22 Oto o ke lio talamu mwaanie mo saehanalinge nge
ko too-toolea mo saanau, ta'e o ke dau diana mola tarau.
Na o ke ari'apasie mola lulu i sulilana oodota'inge, na
hiiwalaimolinge i'oe ke susu, na o ke manata diana hunie
ahutana mwala, na o ke ii'o ni henuelama mola pe'ie ta'ena
nga iinoni. Na o ke hikusie mo iini ko palo-paloa a God
to'ohuu aani sae manola.
23 O ke kineta'ini'o mwaanie ta'ena nga ha'a-erenga takalo
na mo erenga ta'ewau. Aana o saie oto uri mo erenga urine
kire sai esuie mola ha'a-erenga ke paine i matolana mwala,
24 na iinoni eu'esu a God ke su'uri ne'i iinoni ha'a-ha'a-
ere. Urine ha'ike, ta'e ke toli rako mola pe'ie mwala, na ke
saenanau diana aana tolaha ni ha'a-uusulinge, na ke su'uri
sae-saewasu lau-leu.
25 Na iinoni eu'esu a God ke haro kele lae rako mola
maholo ko ha'a-oodohie mwala nge kire ko leledie ha'a-
uusulinge ingeie. Aana ko urine, ohe a God kei pe'ie
mwalana hunie kire ke oolisie lo'onga'inge ikire, na hunie
kire ke sai diana aana mo ha'a-uusulinge to'ohuu.
26 A Pwelu Eero-eero ni mola e tapolie mwala ngeena
aana lolosilana hune ingeie hunire, na ingeie ni mola ko
si deu rarahire uri hunie kire ke dau aaela i sulie nga taa e
saeto'o aana. Ta'e mala uri kire kei aehota lio saie mo ha'a-
uusulinge to'ohuu, nge luhesilada e sai lae taane mola, na
kire sai tehisie mola a Pwelu Eero-eero.

3

Mwala Kei Aaela Oto Liutaa Aana Mo Dinge Ooreta

1 O ke sai diana aana uri, aana mo dinge ooreta ahutana
walu ola kei meni deu aasa oto hiito'o.
2 Mwala kei lo'o-lo'onga'inire oto mola maraada. Kire kei
ne'i-ne'isae paine oto hiito'o aana to'oha, na kire kei lae-
lahera maraada, na kire kei too-tooha'inire oto hiito'o. Kire
kei talei ere-ere aaela mola, na kire sa'a totola i sulie ike mo
nikada na mo aamada. Kire sa'a paa-paalahea ike nga iini
haahie nga mei ola nge niilana e lae oto hunie, na kire sa'a
lo'o-lo'onga'inie ike lo'u a God.

3 Kire sa'a saie ike lo'u manata-diananga, na kire sa'a sae-
sae aasi ike lo'u hunie nga iinoni. Kire kei eero-eerota'inie
mola mwala, na kire sa'a kineta'inie ike tolahada mwaanie
aaelanga. Kire sa'a aama-aamasie ike nga iini, na kire kei
leledie mola ta'ena nga ola diana.
4 Ma'alana mo malahude, ta'e kire kei pwelora mola, na
kire sa'a hola'i lo'onga'i ke'u i sulie ta'ena nga ola kire ko
sare asuie, na kire kei too-tooha'inire oto e pulo. Kire kei
saeto'o aana mola mo ola nge ko da kire ke hii diana, ta'e
kire ka'a saeto'o aana ike a God.
5 Kire kei lupwe'i esu taane huni haata'inie uri ikire mo
iinoni maa'i, ta'e e ka'a to'ohuu ike, na hule aana kire
ka'a kele saeto'o aana ike nanamanga a God ke lio i sulie
mauriha'ada. Mwala urine, o ke su'uri lae i sulire, ta'e o ke
ii'o ha'ataulire mola.
6 Ngaeta mo iini aana mwala ngeena kire sai walo liu i
matolana mo nume pe'ie ha'a-uusulinge takalo, na kire ko
ha'a-olaa mo hu'e nge kire ko ne'i-ne'isae rue-rua'a. Mo hu'e
ngeena kire ooraha'aala na kire ko lae mola i sulie ta'ena
nga saehanalinge ikire.
7 Kire ko eri'apasie taane uri kire ke sai diana aana mo
ola oto hunge, ta'e kire ka'a sai deu oodoie ike tohungana
saenanaunge aana walaimolinge.
8 Mwala nge kire ko lae hailiu i sulie mo hu'e urine,
kire ko ere aaelasie tohungana walaimolinge, mala a Janis
na a Jambris kirerue ere aaelasie a Mosis wau i na'o.†
Kire ka'a to'o aana ike nga mei lo'onga'inge ke oodo, na
hiiwalaimolinge ikire pweai ola mola ni ngeena.
9 Ta'e kire sa'a lae ha'atau ike pe'ie tolahai iinoni aaela
ikire ngeena. Aana e sa'a tewa na mwala kei lio saie oto
pu'onga ikire, mala ka'u lio sailana a Janis na a Jambris e
lae lau-leu mola wau i na'o.

A Timoti Ke Haimaanie A Pol

Aana Taroha'inilana Walana God

10 Ta'e i'oe, kaleku, o saie oto mo ha'a-uusulinge ineu na
ii'olaku e uri taa, na nga moi taa no ko sare asui'i. O lio
saie ka'u oto hiiwalaimolinge ineu, na toli-rakonga ineu,
na manata-diananga ineu hunie ahutana mwala, na toli-
susule'inge ineu aana maholo e aasa oto hiito'o.
11 O saie ka'u mola ha'aloileku e lae na nou sapesalu
oto hiito'o mala o leesie aana mo huilume i Antiok, na i
Aekoniam, na i Listra. Nou tohungei sapesalu oto hiito'o,

† **3:8** 3:8 Laladonga mo Jiu wau i na'o e unue uri a Janis na a Jambris ikirerue e ro mwane aakalohola nge kire pe'ie inemauri mo Ijip huni uure honosie a Mosis. Eksodas 7:22 e ladoa maholo ngeena, ta'e e ka'a unue ike satana mo mwane ngeena.

ta'e no ko paalahea a Aalaha oto liutaa aana e ha'a-uurieu
mola mwaanie walu olana.
12 Na e to'ohuu oto uri ta'e-ta'ena nga iini ko lado pe'ie a
Jisas Kraes na ko sare ii'o maa'i nana, nge mwala kei ha'aloie
oto urine.
13 Ta'e mwala tata'ala nge kire ko ha'apweue mola mwala,
kire kei hunge oto lo'u liutaa. Kire kei aaela oto lo'u, na kire
kei lae pe'i eeroa mwala oto hiito'o, ta'e lae-lae na mwala kei
haro pwelora lo'u no'one.
14 Ta'e i'oe, kaleku, o ke hele susule'i mola aana nga taa
nge ha'a-uusulilemu e lae oto aana na o hiiwalaimoli oto
no'one aana, aena aana o sai diana aameelu oto mo iini
melu ha'a-uusuli'o.
15 O sai diana aana ka'u oto mo Uusu-uusu Maa'i na hule
aana o ne'i mwela ue. Na mo ha'a-uusulinge aana kire sai
pe'ikie aani lo'onga'inge diana na aani hiiwalaimolinge aana
a Jisas Kraes hunie uri a God ke ha'a-uurikie.
16 Ta'e-ta'ena nga ola i laona mo Uusu-uusu Maa'i, walana
God ni ngeena. Na ingeie ni e unue hunie mwala ke uusu-
uusu oto i sulie lo'onga'inge ingeie maraana. Oto Uusu-
uusu Maa'i e tohungei diana huni ha'ananaukie, na huni
haata'inie mo ooraha'aanga ikie aaka, na huni ha'a-oodohie
tolahaka, na huni ha'a-uusulikie aana mau-meuringe nge e
oodo i maana God.
17 Aana ko urine ha'alaa ikie mo iinoni a God kie sai
deu diana aani lulu i sulilana mo tolahai ola diana na kei
tohungei melisine oto uri kie ke asuie mo tohungei esunge
diana.

4

1 Maholo a Jisas Kraes kei ooli lo'u mei mala inemauri, nge
ke si leie ahutana mo iinoni, mo iini e mauri ue na mo iini
e mae oto. Oto no ko unu tahanga'inie oto huni'o i maana a
God na a Jisas Kraes
2 uri o ke lae tara'asi oto pe'ie taroha'inilana walana God.
O ke laeliwala hunie mwala oto tarau, ma'alana mwala
ka'a sare rongo huni'o. O ke ha'a-oodohie tolahada maholo
kire ko lae takalo, na o ke haata'inie mo ooraha'aa ikire
hunire hunie kire ke aali'u mwaani'i, na o ke ere ha'asusure
no'one. Walu ola ngeena o ke asui'i pe'i toli-rakonga, na pe'i
ha'ananaunge diana.
3 O ke asu urine, aena aana maholo kei lae ue mai
nge mwala e sa'a sare rongo ike hunie mo ha'a-uusulinge
to'ohuu, na kire kei lae mola i sulie saeda maraada. Kire kei
lo'ohi ha'a-uusuli ta'ewau mola hunie uri kire ke sai rongoa
ha'a-uusulinge nge kire ko sasare rongoa.
4 Na kire kei eeli'u mola mwaanie walaimolinge huni
rongo i sulie mo laladonga eero-eero.

5 Ta'e i'oe oto o ke lo'o-lo'onga'i diana tarau, na o ke uure
a'aila'a mola ma'alana uri o ko lae oodoie lo'u aasanga. O
ke lae tara'asi mola pe'ie taroha'inilana Tataroha Diana, na
o ke asuie to'ohuu mei esunge a God e niie huni'o ngeena.
6 Oto aana ineu maraaku, o saie taane uri mauringe ineu
nou niie ka'u oto i na'o mala uuraa'inge hunie a God, na oto
ie e hule oto aana leu ooreta, aana e hule oto aana maholo
ineu huni mae.
7 Na mauringe ineu e urihana no'one halinge. Na nou
huru diana aana halinge ngeena, aana ma'alana nga taa e
ra'usieu, ta'e nou esu diana mola nana a Aalaha. Oto maholo
ie nou hule oto aana ha'amangolana halinge ngeena, aana
nou ha'amangoa oto asunge e niie mai hunieu. Nou hele
ma'uta'a aana hiiwalaimolinge to'ohuu, na nou lae-lae pe'i
ha'a-uusulilana mwala aana.
8 Na waaite nge ne kei toolea i maana halinge ngeena e ii'o
aakau loosieu oto, aana ineu nou ii'o oodota'i oto i maana
God. A Aalaha kei lei oodota'i aana ahutana mwala, na aana
Dinge Ooreta ke si waaieu taane. E sa'a da ike leune hunieu
hali'ite, ta'e hunie ahutana mo iini kire manata diana hunie
na kire ko maa'oohie oolinge ingeie mai.

A Pol E Unue A Timoti

Ke Lae Mai Saana

9 Kaleku, saeku hunie o ke dau aahonga oto huni lae mai
seeku lau-leu.
10 A Dimas e toli'aasieu aana ko tohungei saeto'o aana
mo ola aana walumalau ie, na e lae oto aana huilume i
Tesalonaeka. A Kresens e lae huni esu nana God aana po'o
ni henue i Kalesia, na a Taetas e lae urine no'one hunie po'o
ni henue i Dalmesia.
11-12 A Luk mola e si oore mai pe'ieu ie, aana a Tikikas
nou uusunge'inie oto wau i seemiu aana huilume i Epesas.
Maholo o ko lae mai, o ke toolea oto mai a Mak, aena aana
ingeie e sai pe'i diana aana asunge ineu.†
13 Na o ke toolea mai mei sala tetewa mwaanie wawai nge
nou ha'a-oorea pe'ie a Kapas wau aana huilume i Troas. Na
o ke toolea no'one mai mo uusu-uusu hio-hio ineu, oto liutaa
mo iini nou tohungei saeto'o aani nge uusuleni e lae aani
te'e-te'ei nanikot.†
14-15 O ke lio talamu mwaanie ngaeta mwane satana a
Aleksanda. Ingeie ngaeta mwane nge e sai esuie ta'ena nga
ola oto mola aani aean. E tohungei waelieu aana e tohungei

† **4:11-12** 4:11-12 I na'o a Pol na a Banabas kire ere haitelili i sulie a Mak aena aana a Pol e sere'inie a Mak ke lae lo'u pe'irerue a Banabas. Leesie Palonga 15:36-41. Ta'e tatala ie e haata'inie uri kirerue a Pol na Mak ko esu loko-loko lo'u.
† **4:13** 4:13 Sa'a mola mo Uusu-uusu Maa'i ngeena nge si'iri kie ko haara'inie aana "Haiholota'inge Lalahu'e."

sere'inie ha'a-uusulinge ikolu. A Aalaha ke si ha'aletehie
taane haahie nga taa e asuie ngeena.
16 Eetana nga maholo leileku e lae, nga ta'a-ta'a iini e ka'a
lae ike mai huni ere ooliteku. !Ha'ike! Ahutana mwala
kire mani toli'aasieu mola, ta'e no ko aarenga'i mola talada,
hunie a God ke pulongosie mola takalonga ikire ngeena.
17 Ta'e a Aalaha e lae pe'i ha'a-uurieu na e niie nanamanga
hunieu uri hunie ne ke taroha'inie Tataroha Diana hunie
mo Aapoloa Aaopa kire ke rongoa. Na e pe'ieu no'one aana
maholona hunie kira lei-lei ke su'uri lei mae aaku.
18 Nou tohungei noruto'o mola aana uri a Aalaha kei lio
i suli diana aaku ma'alana mei aaelanga uri taa ke rau
lo'u eeku, na ingeie kei tola konieu taane oto ta'au i laona
aalahanga ingeie ta'au i Lengi. !Iau! Kie ke ha'amanikulu'aa
taraure'i oto di. Ke urine oto.

Mei Wala Ni Saedianangа Ooreta

19 O ke niie mei wala ni saedianangа ineu hunie a Prisila
na poro ingeie a Akuila, na no'one hunie uluhe ni iinoni a
Onesiporas.
20 Mwane oamu a Erastas e ka'a lae ike mai pe'ieu, ta'e e
oore mola wau aana huilume i Korinit. Na ngaeta mwane
oamu lo'u, a Tropimas, nou lae mwaanie mola wau aana
huilume i Maelitas aana mweita'aa ko mata'i hiito'o.
21 O ke dau aahonga huni hule mai seeku i na'ona mo
waro-waro wawai aana iihi'ure mwaanie aasi e mawa
honosi'o. A Iubiulas, na a Piudens, na a Laenas, na keni
aasikaelu a Klodia, kire ko meni niie no'one mei wala ni
saedianangа huni'o na hunie kira hiiwalaimoli wau i leune.
22 No ko eitanaie Aalaha ikie ke ii'o i laona manatamu, na
hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'o.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie A Taetas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol Hurula'aa nge e uusue uusu-uusu ienini, aana asunge ingeie oto huni ha'a-uuresie mo soihaada'inge aana ta'ena nga leu, na huni lio hilisie mo na'ohai mwane huni lio i sulie mo soihaada'inge ngeena.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pol Hurula'aa e uusue uusu-uusu ienini hunie oana, a Taetas. A Taetas ingeie ngaeta mwane aana mo Aapoloa Aaopa nge e hiiwalaimoli aana a Jisas i tehula'ana laeliwalanga a Pol. Aana nga mo maholo a Taetas e lae pe'ie a Pol huni taroha'inie Tataroha Diana, na e ne'ie oto mwane diana nge a Pol e tohungei noruto'o aana. Oto a Pol ko uusu-uusunge'inie aana nga mo henue huni toolea mo uusu-uusu ingeie na huni ha'a-oodohie ngaeta mo ola nge ko lae aaela i laona ngaeta mo soihaada'inge. (Leesie 2 Korinit 7:6-15 na 2 Korinit 8:6-22.)

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

A Pol na Taetas kirerue mani esu loko-loko hunie kele maholo o'oru'e aana mala-malau i Krit. Oto a Pol e toli'aasie a Taetas wau i leune huni ha'amangoa mei esunge kire aehotaa, na hunie ke asu mala na'ohai mwane haahie ahutana mo soihaada'inge wau i leune. Oto mai puri a Pol ko uusu-uusu hunie a Taetas lo'u weu, na sa'a mola uusulana uusu-uusu ienini e lae aana halisi e oono aawala mwana lime i purine hutelana a Jisas (65 A.D.). Ahutana mwala aana aalahanga ni Rom kire saie uri mwala ni Krit ikire mo iinoni pu'osasu mola. Kire lalawa ni esu, na kire sai mehiri oto mola tarau, na kire ii'o mola hunie ngaunge. Oto aana tolahana mo Krit e aaela urine, a Taetas e to'o aana mei esunge oto paine huni esuie wau i saada.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pol e uusue huni ha'a-a'aila'aa a Taetas, na huni ha'ananaue i sulie lio i sulilana mo soihaada'inge. Uusu-uusu ienini e kara'i sada pe'ie e ro uusu-uusu a Pol Hurula'aa hunie a Timoti, aana ko niie mo ha'a-uusulinge diana hunie nga mwane nge ko lio i sulie mo soihaada'inge. A Pol e ha'ananaue a Taetas i sulie tolahana mo mwane nge kire ko uure huni lio i sulie soihaada'inge. Na e ere no'one i sulie tolahana kira hiiwalaimoli uri kire ke su'uri eeroa mwala ta'e kire ke manata diana mola hunire hailiu.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?
mo na'ohai mwane aana soihaada'inge, asuilana mo ola diana, ha'a-uusulinge to'ohuu
?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
Taetas 2:11-12, Taetas 3:3-5
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunie a Taetas (1:1-4)

Tolahana mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ke diana oto liutaa. (1:5-16)

Mwala aana soihaada'inge ke ii'o aani ha'ama'unge hunire hailiu. (2:1—3:11)

Mei wala ni saediananga ooreta (3:12-15)

Mei Wala Ni Saediananga

Hunie A Taetas

1 Saediananga mwaanieu a Pol, huni'o Taetas.

Ineu nga koni-konihe a God na hurula'aa a Jisas Kraes. E uusunge'inieu huni pe'ie hiiwalaimolinge mo iini nge a God e lio hilisire hunie kire ke ne'i iinoni ingeie, na huni ha'a-uusulire i sulie walaimolinge nge kei pe'ire hunie kire ke ii'o maa'i.

2 Aena leune kire ko maa-maa'oohie pe'i noruto'onga to'ohuu hunie maurihe huu nge a God e haiholota'inie hunikie oto waite. Na haiholota'inge ngeena e to'ohuu oto, aana a God e ka'a sai eero ike.

3 Oto aana tohungana maholo hunie, a God a Ha'a-uuritaka e haata'inie Tataroha Diana, na e unue hunieu hunie ne ke taroha'inie Tataroha Diana ngeena hunie ahutana mwala.

4 Oto no ko uusu-uusu weu huni'o, mwela maa'i ineu, na o saie oto uri o ne'i tohungei kaleku to'ohuu aana hiiwalaimolinge ikure e mani sada.

No ko aarea a God Aamaka na a Jisas Kraes a Ha'a-uuritaka uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ke ii'o pe'i'o.

Tolahana Mo Na'ohai Mwane Aana Soihaada'inge Ke Diana Oto Liutaa

5 Iau, kaleku, nou ha'a-oore'o ka'u mola wau i Krit hunie o ke ha'amangoa mo esunge nge kure ka'a ha'amango'i ue, na hunie o ke lio hilisie nga mo mwane hunie kire ke ne'i na'ohai mwane huni lio i sulie mo soihaada'inge i laona mo huilume wau i leune. O ke asuie walu ola ngeena mala nou unu'i oto huni'o.

6 Mo na'ohai mwane ngeena kire ke ii'o oodota'i oto mola.
Kire ke su'uri tolarue, na mo kaleda ke hiiwalaimoli to'ohuu
aana a Jisas Kraes, na mwaanie mwala kire unue uri mo
kaleda ka'a sai tola i suli ike ta'e kire ko deu ta'ewau mola.
7 Mo na'ohai mwane i laona soihaada'inge kire ko lio
i sulie mo esunge a God, na aena urinena, nge kire
ke ii'o oodota'i tarau. Mwaanie kire lo'o-lo'onga'inire
mola maraada, na mwaanie kire sae-saewasu lau-leu, na
mwaanie kire inu-inu wei ni mehiri, na mwaanie kire ha'a-
ha'a-ere, na mwaanie kire sae-sae haahie to'oha.
8 Ta'e kire ke takuhie mola mo awataa, na kire ke mwa'e-
mwa'e mola huni esuie mo ola diana. Kire ke kineta'inie
tolahada hunie kire ke asuie mola mo ola oodota'i. Kire ke
ii'o maa'i, na kire ke nihisie saeda mwaanie aaelanga.
9 Na kire ke hele huu mola aana tolahai ha'a-uusulinge
to'ohuu nge kire toolea oto. Urine nge mo na'ohai
mwane ngeena kire ke si melisine ha'a-uusulilana mwala
aana tolahai ha'a-uusulinge to'ohuu huni ha'a-a'aila'aa hi-
iwalaimolinge mwala, na huni ha'a-oodohie mo takalonga
mo iini nge kire ko leledie ha'a-uusulinge to'ohuu ngeena.
10 Mo iini hunge si'iri, kire ka'a sare tola i sulie ike
tolahai ha'a-uusulinge to'ohuu ngeena, ta'e kire ko ere-ere
mwaakule mola pe'i eerolana mwala. Leune e to'ohuu oto
liutaa i sulie pulitaa nge kire ko ha'a-uusuli aana uri o ke
torihesi'o ha'alaa o sai hele aana maurihe huu.
11 Oto o ke uure honosie mo ha'a-uusuli eero-eero urine
mwaanie kire waelie hiiwalaimolinge ngaeta mo iini na mo
uluhe ni iinoni ikire. Kire ko lae pe'i ha'a-uusulie mwala
mola aana mo ha'a-uusulinge tata'ala ikire mola hunie kire
ke to'o-to'o.
12 Na ma'alana ngaeta ha'a-uusuli mo Krit maraada na e
te'uri, “Mo Krit, mwala eero-eero to'ohuu oto, na tolahada e
tohungei tata'ala. Kire tohungei lalawa, na kire ii'o oto mola
hunie ngaunge mala mo poo ni me'esu.”
13 Na aena leune e to'ohuu oto, o ke tohungei ere hiito'o
hunire hunie ikire no'one kire ke hiiwalaimoli to'ohuu.
14 Na mwaanie kire lulu i sulie lo'u mo laladonga eero-
eero mo Jiu, na mo ha'atolanga ikire, aana kire sere'inie
mola walaimolinge.
15 Kire unue uri kie ke ha'ahili-hili mwaanie mo ola oto
hunge, ta'e eeronga mola ni ngeena, aana walu ola kire
mani diana mola hunie mo iini kire ii'o oodota'i. Ta'e iini
nge ko lo'o-lo'onga'inie mola aaelanga hali'ite, ahutana ola
kire mani mada'a hunie, aena aana e ka'a hiiwalaimoli ike
aana God. Oto iini urine manatana na lo'onga'inge ingeie
kire mani aaela mango mola.
16 Ma'alana kire ko unu-unue uri kire saie a God, ta'e
tolahada ko si haata'inie mola uri kire ka'a saie ike a God.

Oto mo iini urine kire tohungei lio mama'ela i maana God aana kire ko heitohe mola na kire ka'a sai esuie ike nga mei ola diana.

2

Ahutaka Aana Soihaada'inge

Kie Ke Ha'ama'u Hunikie Hailiu

1 Ta'e i'oe, Taetas, o ke haro ha'a-uusulie mola mwala aana
ha'a-uusulinge to'ohuu.
2 O ke ha'a-uusulie mo rato ni mwane uri kire ke
kineta'inie tolahada, na kire ke ii'o diana hunie mwala ke
ha'ama'u aada, na kire ke ii'o mola aani lio i suli diana aada.
Hiiwalaimolinge ikire ke susu aana walaimolinge, na kire ke
manata diana mola hunie ahutana mwala. Ma'alana nga taa
ko reu-reu, ta'e kire ke hele ma'uta'a aana hiiwalaimolinge
pe'i maa'oohinge susuto'o.
3 Na o ke ha'a-uusulie no'one mo hu'e hunie kire ke lulu
i sulie tolahai iinoni diana nge e malisine mo iini kire
hiiwalaimoli aana a Jisas. Kire ke su'uri sisiho aana mwala,
na kire ke su'uri inu-inu wei ni mehiri hiito'o. Ta'e kire ke
ha'a-uusulie mwala mola aana tolahai iinoni diana,
4 hunie mo hu'e haalu kire ke manata diana hunie mo
poro ikire na mo mwela ikire.
5 Na kire ke ha'a-uusulie mo hu'e haalu ngeena no'one
hunie uri kire ke nihisie saeda mwaanie aaelanga, na uri
kire ke ii'o rere'a, na uri kire ke saemamae hunie mwala,
na uri kire ke lio i suli diana aana mo uluhe ikire pe'i
ha'ama'unge aana mo poro ikire. Aana kire ko haata'inie
tolahai iinoni diana urine, nge nga iini po'oi sinaha sa'a ere
aaelasie ike mo ha'a-uusulinge aana soihaada'inge.
6 Na o ke ha'a-uusulie lo'u mo saanau hunie ikire no'one
kire ke ha'ahili-hilie tolahada mwaanie aaelanga.
7 Na i'oe, Taetas, o ke haata'inie no'one mei meu-meuringe
diana aani esuilana mo ola diana hunie kire ke haimaani'o.
Mwaanie o eero-eero aana maholo o ko ha'a-uusuli, ta'e o
ke ha'a-uusuli pe'ie saenanaunge hunie mwala ke ha'ama'u
no'one aamu.
8 Ha'a-uusulinge i'oe ke tohungei oodo na ke diana
mwaanie nga iini e ere aaelasie. O kei ha'a-uusuli urine,
nge mo maelonga ikie kire kei masa aena aana kire kei deu
aasaie nga mei ola hunie kire ke ere aaelasikie aana.
9 O ke ha'a-uusulie no'one mo koni-konihe hunie kire ke
tola i sulie mo poro paine ikire aana ta'ena nga mei ola
hunie kire ke to'ohie saena mo poro paine ikire. Mwaanie
kire ere-ere haitapali lo'u pe'ie mo poro paine ikire,
10 na mwaanie kire peli-pelie lo'u nga mei ola mo poro
paine ikire. Ta'e helelada ke diana mola hunie mo poro

paine ikire ke noruto'o aada. Helelada kei diana urine,
nge mwala kei ha'apaina'aa ha'a-uusulinge a God a Ha'a-
uuritaka.
11 Oto kie ke ii'o oto urine aena aana manata-diananga a
God hunie walumalau e haata'i oto, aana e asuie oto tala
hunie ta'ena nga iini ni welumalau ke hele aana maurihe
huu.
12 Na manata-diananga a God ngeena e ha'a-uusulikie oto
uri hunie kie ke toli'aasie mo tolahai ola aaela i maana God.
Na kie ke su'uri he'i lae lo'u i sulie mo ola nge walumalau
ienini ko heri huni'i. Ta'e kie ke nihisie saeka mwaanie
aaelanga, na kie ke ii'o aani ii'onga oodota'i, na aani deu
i sulilana mola walu ola nge a God kei ilenimwa'e haahikie
aani.
13 Na kie ko maa'oohi susuto'o mola hunie hai dinge nge
mei ola e diana oto liutaa na e tohungei menikulu'e kei reu,
hai dinge nge kie hiiwalaimoli uri hahu'ana God ikie a Jisas
Kraes kei haro ooli lo'u mei aana. Ingeie oto a Ha'a-uuritaka
14 aana e toli'aasie maraana hunie ke mae honotaka, na
hunie ke tola aaliho'i aaka mwaanie mo ooraha'aanga ikie.
E ha'arere'akie oto hunie kie ke ne'i iinoni oto ingeie, hunie
kie ke tohungei ii'o oodota'i aani esuilana mo ola diana oto
tarau.
15 O ke ha'a-uusulire tarau i sulie walu ola nge no ko unu'i
huni'o ienini. O ke ere ha'asusure, na o ke ha'a-oodohie
mo iini kire ko lae takalo mwaanie tala diana ngeena. O
to'o aana oto nanamanga huni deu urine, oto o ke su'uri
toli'aasie nga mo iini kire ke lo'onga'i mwakata'ini'o.

3

Kie Ke Ha'ama'u Aana Mo Mwane Paine, Na Tolahaka Ke Aaopa Mwaanie Mwala Aana Walumalau

1 O ke ha'a-aamasito'ora hunie kire ke ha'ama'u aana mo
aalaha na mo rato ni mwane aana kahamani. Kire ke tola i
sulire, na kire ke ii'o aakau mola huni esuie mo ola diana.
2 Mwaanie kire ere aaelasie nga iini wa kire ke ha'a-erea
nga iini, ta'e kire ke ii'o maneko na kire ke manata diana
mola hunire hailiu.
3 Aana tolahaka ke aaopa oto mwaanie tolahaka wau i
na'o. Hola'ina'o kie pweu-pweua'a no'one mola mala mo
pu'o, na kie haitohe oto mola tarau. Pwelolaka e si lae
mola aana kie hari hunie mola ta'ena nga ola aaela nge
kie lo'onga'inie uri kie kei ii'o oto mola pe'ie ilenimwa'enga
haahi'i. Kie tola i sulie mola mo saehanalinge ikie tarau,
oto kie ko ha'aweokie mola mwaakule na kie ka'a tarie ike
nga mei ola diana aani. Kie ii'o oto mola pe'ie heota'inge na
asuilana ta'ena nga tolahai ola tata'ala. Na kie ii'o oto mola
pe'ie liongai maanga hunikie hailiu.

4 Ta'e ma'alana e urine, na a God a Ha'a-uuritaka e
saediana mola hunikie, na e haata'inie manata-diananga
ingeie hunikie
5 aana e ha'a-uurikie. Na e ka'a ha'a-uurikie ike aena
aana helelaka e diana, ta'e e ha'a-uurikie mola aena aana
e aamasikie. Kie hute haalu aena aana Li'oa Maa'i e
ha'arere'akie hunie kie ke to'o aana mei meu-meuringe
haalu i lalo aana.
6 Na aena aana a Jisas Kraes e ha'a-uurikie, nge a God
e tohungei ha'adiana'akie na e niie oto Li'oa Maa'i ingeie
hunikie.
7 Na aena aana a Jisas e aamasikie, nge e ha'arere'akie
hunie kie ke ii'o rere'a i na'ona, na e haiholota'i hunikie uri
kie kei haro to'o aana maurihe huu.
8 Ahutana mo ha'a-uusulinge ngeena kire mani to'ohuu.
Aena urinena nge nou saeto'o aana o ke tohungei ha'a-
uusulie mwala oto aani, hunie mo iini nge kire hiiwalaimoli
to'ohuu aana God kire ke au'esu oodota'i oto mola hali'ite
huni esuie mo ola diana. Walu ola ngeena kire diana oto
ta'ingelu, na kire sai pe'ie ahutana mwala.
9 Ta'e o ke aali'u mwaanie mo ha'a-erenga mwe'u-mwe'ule
i sulie mo hute-hutanga. Na o ke su'uri ha'a-ere wa o ke ere
haitapali i sulie mo Ha'atolanga a Mosis. Mo tolahai iinoni
urine, mo ola kire sa'a pe'ie ike nga iini ni ngeena.
10 Mala nga iini ko da oopanga hunie mwala, nge o ke ha'a-
oodohie mola. Ta'e mala uri o ko ha'a-oodohie oto ha'arue
na e ka'a sare rongo huni'o, nge o ke aatopuri mola aana.
11 O ke saie mola uri taungei iinoni urine e takalo na e
ooraha'aala, na walu ola aaela nge ko deu'ine e haata'inie
oto uri e hele roro'anga oto.

Mo Ha'ananaunge Ooreta

Pe'ie Mei Wala Ni Saediananga

12 No ko oala'inie uri hunie ne kei uusunge'inie a Atemas
wa a Tikikas wau i seemu huni oolisi'o wau i Krit. Maholo
nga iini aadarue ko hule wau i seemu, nge o ke dau aahonga
huni lae mai honosieu aana huilume i Nikopolis. Saeku ne
ke ii'o wau i leune aana mo waro-waro wawai aana iihi'ure.
13 O ke pe'ie a Sinas, poro e saenanau aana mo
ha'atolanga, na a Apolos, mwaanie kirerue tola talea nga
mei ola aana laenga ikirerue.
14 O ke ha'aninaa mwala aana soihaada'inge hunie kire ke
mwa'e-mwa'e ni esuie mo ola diana huni pe'i-pe'ie ngaeta
mwala, na mwaanie kire lalawa huni esuie mo ola diana.
15 Ahutana mo iini mei leu pe'ieu kire ko sare niie
saediananga ikire huni'o. Oto i'oe, o ke niie saediananga
i'emeelu no'one hunie kira hiiwalaimoli wau i leune.

No ko aarea God hunie hahu'ana manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

Uusu-uusu A Pol Hurula'aa Hunie A Pilimon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?
A Pol Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini.
?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?
A Pol Hurula'aa e uusue uusu-uusu ienini hunie malahune, a Pilimon, na a Apia na a Akipas. A Pilimon ingeie ngaeta mwane to'o-to'o na e hiiwalaimoli aana a Jisas i tehula'ana laeliwalanga a Pol wau aana huilume i Kolosi. Ngaeta mo iini kire lo'onga'inie uri a Apia ingeie hu'e a Pilimon, na a Akipas oto a kaledarue.
?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?
Ngaeta koni-konihe a Pilimon, satana a Onesimas, e pelie ka'u mei to'oha a poro paine ingeie na e tahi oto mwaanie. Oto lae-lae e oodoie a Pol na ko oonisae oto. A Pol e haata'inie hunie a Onesimas uri mo iini kire hiiwalaimoli aana a Jisas kire sa'a mumunie ike mo aaelanga ikire, ta'e kire ke ha'a-oodohie mola mo ola aaela kire asui'i hunie kire ke ii'o diana aaliho'i lo'u pe'ie mo iini kire waelire. Oto a Pol e uusunge'i eeliho'i aana a Onesimas i saana a Pilimon hunie ke ii'o diana lo'u pe'ie poro paine ingeie, a Pilimon.
?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?
A Pol e uusue uusu-uusu ienini hunie a Pilimon ke ne'isae-aasie oto nga taa nge a Onesimas e dau aaelasie aana, na ke tola konie mola i nume ingeie mala ikirerue e ro mwaasine.
?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?
koni-konihe, manata-diananga, tola koninge, mwaasine i lalo aana Kraes
?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
Pilimon 1:18
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?
Mei wala ni saediananga hunie a Pilimon (1:1-7)
A Onesimas e ne'i iinoni haalu oto, na e malisine a Pilimon ke ne'isae aasie nga taa e dau aaelasie. (1:8-22)
Mei wala ni saediananga ooreta (1:23-25)

Mei Wala Ni Saediananga

Hunie A Pilimon

1 Saediananga mwaani'emere'i a Pol na a Timoti, huni'o Pilimon.

Ineu a Pol, nou ii'o i nume ni ho'o i tehula'ana asunge a
Jisas Kraes, na aasike maa'i a Timoti ko pe'ieu ienini huni
uusu-uusu weu huni'o, Pilimon. I'oe, o tohungei esu diana
pe'i'emeelu nana God, na i'oe oto tohungei malahumeelu.
2 Mere ko uusu-uusu no'one hunie tohungei eesimeelu a
Apia, na a Akipas, nge ko esu no'one nana a Jisas mala
ikolu. Na mere ko uusu-uusu no'one hunie mo iini aana
soihaada'inge nge kire ko lae-lae mai huni aarea God no'one
wau i nume i'oe.
3 No ko aarea God Aamaka na a Jisas Kraes Aalaha ikie
uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ke ii'o
pe'i'omu.

A Pol E Manata Diana

Hunie A Pilimon

4 Ahutana maholo no ko aare-aarea God talamu, Pilimon,
no ko paalahea God oto liutaa haahi'o.
5 No ko aama-aamasito'o aamu sulie no ko rorongoa uri
o ko tohungei manata diana liutaa hunie ahutana mwala a
God, na hiiwalaimolinge i'oe e susu i lalo aana Jisas Aalaha
ikie.
6 Na no ko aarea God uri o ke asu hiito'o aana
ha'arongolana mwala i sulie a Jisas hunie ikire no'one kire
ke hiiwalaimoli aana. Na aana o kei esu urine, nge o ke si
saenanau oto hiito'o lo'u i sulie ahutana mo ha'adiana'anga
nge a God ko nii-nii'i mei hunikie aena kie lado oto pe'ie a
Kraes.
7 Malahuku diana, manata-diananga i'oe hunie mwala a
God e da kire ko tohungei hii diana, na aena mei olana o da
ineu no'one, no ko tohungei ilenimwa'e na saeku e susu.

A Pilimon Ke Sae'aasi

Hunie A Onesimas

8-9 Oto aena urinena, no ko eitanai'o hunie o ke asuie nga
mei ola hunieu. Mala uri saeku hunie, nou sai unue mola
huni'o aana nanamanga ineu mala nga hurula'aa a Kraes
hunie o ke asuie mola hunieu, ta'e nou ka'a sare asuie ike
urine. !Ha'ike! Nou sa'a dau rarahi'o ike, ta'e aena aana
kure ko manata diana hunikure hailiu, nge no ko sare kele
ai-eitanai'o mola hunie o ke pe'ieu. Oto no ko ere huni'o ie
mala ineu ngaeta repo, nge nou ii'o oto i laona nume ni ho'o
si'iri aena aana no ko taroha'inie walana a Jisas Kraes.
10 Oto no ko eitanai'o hunie o ke aamasie lo'u kaleku
a Onesimas, sulie maholo nou ii'o i nume ni ho'o ie nou
ha'a-ha'a-uusulie na e hiiwalaimoli oto aana Kraes. Oto e
urihana e ne'i kaleku to'ohuu oto.
11 Nou saie taane uri hola'ina'o e ka'a sai pe'i'o ike, ta'e
maholo ienini kei sai pe'ikure oto hiito'o.

12 Oto no ko uusunge'i eeliho'i oto wau aana i seemu ie,
ma'alana uri nou tohungei sae paine taane haahie.
13 Nou sae haahie ue hunie ke ii'o ka'u pe'ieu oolisi'o
hunie ke pe'ieu aana maholo nou ii'o i laona nume ni ho'o
i tehula'ana taroha'inilana a Jisas.
14 Ta'e nou ka'a sare da ike leune na nou ka'a hola'i ere
pe'i'o, mwaanie uri o sa'a ilenimwa'e ike haahie. Aana nou
ka'a sare dau rarahi'o ike huni esuie mei ola diana urine,
ta'e saeku hunie i'oe mola maraamu o ke ne'isae ni esuie.
15 Aana lio-lionga ineu, e kara'i lio mala ohe a God e
toli'aasie a Onesimas ke oopa mwaani'o hunie kele maholo
urine, aena urine nge kei ooli lo'u weu i seemu huni ii'o oto
huu pe'i'o.
16 E oopa mwaani'o ka'u mala koni-konihe i'oe, ta'e oto ie
ingeie e diana oto liutaa aana nga koni-konihe mola, aana
ingeie nga aasike oto i lalo aana Kraes. Nou tohungei sae
haahie taane, ta'e nou saie o kei sae haahie lo'u liutaa aaku,
sulie ingeie nga koni-konihe diana i'oe na nga aasimu no'one
i lalo aana Kraes.
17 Mala uri o ko manata diana to'ohuu hunieu mala ineu
nga malahumu diana, nge o ke tola konie no'one a Onesimas
mala o sai tola konieu.
18 Na mala uri e asuie nga mei ola aaela takoi'o wa e toolea
nga mei ola mwaani'o, nge o ke toli'aasie hunieu, na ineu
ne ke si su'ue huni'o.
19 Ineu a Pol nge no ko uusue uusu-uusu ienini weu huni'o
maraaku huni ha'awalaimoli'aa uri ineu nge ne ke si su'ue
oolisie a Onesimas nga mei ola urine. Ta'e nou saie o ka'a
pupulongosie ike mei meu-meuringe haalu nge o toolea
no'one i tehula'aku.
20 Malahuku diana, aana kure mani lado pe'ie a Kraes,
ka'u no ko eitanai'o aana satana a Aalaha uri o ke pe'ieu
urine hunie o ke ha'amamaloa saeku.
21 No ko uusu-uusu weu huni'o urine sulie nou saie o kei
deu mola i sulie nga taa nge no ko eitanai'o hunie, na hule
aana o kei esu diana aana lo'u liutaa.
22 Ngaeta leu lo'u, nou saeto'o aana o ke dau aakau aana
nga leu talaku i nume i'oe, sulie nou noruto'o aana uri a
God kei rongo mola hunie mo aarenga'inge i'omu hunie ne
ke lae wau i seemiu.

Mei Wala Ni Saedianangа Ooreta

23 A Epapras ko ii'o no'one i nume ni ho'o pe'ieu i
tehula'ana a Jisas Kraes, na ingeie ko niie no'one saedi-
ananga ingeie huni'omu.
24 Na mo mwane lo'u nge kire ko meni esu no'one pe'ieu,
a Mak, na a Aristakas, na a Demas, na a Luk, kire ko meni
niie no'one saedianangа ikire huni'omu.

25 Oto no ko eitanaie a Jisas Kraes Aalaha ikie uri hahu'ana
manata-diananga ingeie ke ii'o pe'i'omu.

Uusu-uusu Hunie Mo Hibru
Nge Kire Hiiwalaimoli Aana A Jisas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Kie ka'a sai diana aana ike uri a tei ni e uusue uusu-uusu ienini. Uure oto i na'o ngaeta mo rato aana soihaada'inge kire unue uri ohe a Pol Hurula'aa ni e uusue, ta'e ngaeta mo iini lo'u kire lo'onga'inie ohe a Banabas wa uri a Apolos. Ta'e uusu-uusu ienini e ka'a unue ike, na e lio mala e aasa hunie uri kie kei sai diana aana uri a tei ni e uusue uusu-uusu ienini. Ma'alana kie ka'a saie ike satana poro nge e uusue uusu-uusu ienini, ta'e kie saie taane uri ingeie nga mwane ni Jiu nge Li'oa Maa'i e niie mei saenanaunge diana a God hunie ke ha'arongokie aana.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Uusu-uusu ienini e lae hunie mo Jiu nge kire hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Kie sai haara'inie no'one mo Jiu aana mei satai ola "Hibru" na aena urinena kire haara'inie uusu-uusu ienini uri "Uusu-uusu Hunie Mo Hibru."

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Maholo e uusue uusu-uusu ienini, e lio mala ngaeta mo Jiu nge kire hiiwalaimoli ngeena kire ko sare ooli lo'u huni ii'o i memelutana mo Ha'atolanga a Mosis. Na aana maholona Nume Maa'i Peine i Jerusalem e ii'o taane mola ue, na kire ko sare toolea mo sipu ikire i saana mo pris hunie ke asuie mo uunu-olanga mala kire mani esuie ka'u i na'o. Aana Nume Maa'i Peine e ii'o ue, nge kie saie uri e uusue uusu-uusu ienini i na'ona maholo mo Rom kire uunu suuhe'inie huilume i Jerusalem aana halisi e hiu aawala haahuu i purine hutelana a Jisas (70 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

E uusue uusu-uusu ienini huni haata'inie hunire uri a Jisas e tohungei diana liutaa aana ta'ena nga iinoni, na haiholota'inge e ha'a-uuresie e diana liutaa aana haiholota'inge a God e asuie aana maholo e niie mai mo Ha'atolanga hunie a Mosis. E ha'a-aamasito'ora uri kire to'o aana maurihe haalu mola i tehula'ana hiiwalaimolinge aana a Jisas, na ka'a ike aana kire ko lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

A Kraes e diana liutaa, Hahu'ana Na'ohai Pris, Kalena God, haiholota'inge a God pe'ie mwala, hiiwalaimolinge, diananga e ahu oto, ii'onga huu

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?
Hibru 4:12, Hibru 4:14. Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie hiiwalaimolinge nge Hibru 11.
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?
A Jisas e paine lo'u liutaa aana mo propet na mo ensel. (1:1—2:18)
A Jisas e paine lo'u liutaa aana a Mosis na a Josua. (3:1—4:13)
A Jisas oto Hahu'ana Na'ohai Pris hunie ahutana mo iinoni. (4:14—7:28)
Haiholota'inge a Jisas e ha'a-uuresie huni ha'a-oodohie mwala i maana God, e diana liutaa aana ahutana mo haiholota'inge a God e asui'i pe'ie mwala oto i na'o. (8:1—10:18)
Hiiwalaimolinge ikie ke ma'uta'a, aena aana a God ko ilen-imwa'e mola haahie mo iini nge kire ko hiiwalaimoli to'ohuu aana. (10:19—12:29)
Mo ha'ananaunge ooreta i sulie tolaha diana kira hii-walaimoli, na mei wala ni saedianangа ooreta (13:1-25)

Kalena God E Paine Liutaa Aana Mo Propet Na Mo Ensel

1 Aana mo maholo hunge oto wau i na'o, na aana mo tala hunge hai aaopa'i, a God e unue hunie mo propet kire ke ha'arongoa weuwaka mo Jiu aana walana.
2 Ta'e aana mo dinge ooreta ienini, a God e uusunge'inie mai a Kalena hunie ke houle'inie walana hunikie. A Kalena oto e ha'aholaa walumalau ienini na ingeie oto kei to'o aana walumalau pe'ie ta'ena nga ola i lalo aana, i sulie oala'inge a God ni otona.
3 Ingeie oto raa-raa nge ko haata'inie manikuluha'ana a God, na ingeie oto ko haata'inie walu ola i sulie a God, aana kirerue tohungei sada. Kalena God oto ko hele ma'uta'a aana walumalau aana walana nge e nanama.

Na maholo e asu mangoa oto tala hunie sae'aasilana mo ooraha'aa ikie, nge *e si lai ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-pwalona God, Sam 110:1* iini nge ko ii'o ta'au i Lengi na e manikulu'e oto liutaa.
4 Na a God e ne'ie a Kalena hunie ke paine liutaa, na satana ii'o-ii'oha ingeie ke paine liutaa, na e paine lo'u liutaa

aana ta'ena nga ensel wa nga mo iini nge ii'o-ii'oha ikire e paine.†

5 Kie saie uri leune e to'ohuu oto, aana walu ola nge a God e unu'i hunie a Kalena e ka'a unu'i lo'u hunie mo ensel, aana e ere i sulie a Kraes uuri, *I'oe oto a Kaleku, na si'iri no ko haata'inie uri ineu oto Aamamu.* *Sam 2:7* Na a God e te'uri lo'u, *Ineu nge ne kei ne'ie Aamana na ingeie nge kei ne'ie a Kaleku.* *2 Samuel 7:14*

6 Na maholo a God e uusunge'inie Hahu'ana Mwela Moute'i ingeie mai i laona walumalau, oto e unue hunie *ahutana mo ensel ingeie uri kire ke mani palo-paloa oto. Sam 97:7*

7 Na a God e ere lo'u i sulie mo ensel ingeie uri ikire mo koni-konihe ingeie mola, aana e ere i sulire uuri, *Mo iini totola wala ineu kire tohungei leu-leu oto mala iiru, na mo koni-konihe ineu kire tohungei saka oto mala eeso-eesohai dunge.* *Sam 104:4*

8 Ta'e maholo a God e ere hunie a Kalena e te'uri, *I'oe oto a God, na aalahanga i'oe e sa'a mango oto oo'oo. O lio i sulie mwala i'oe pe'ie oodo-oodonga.*

9 *O tohungei manata diana mola hunie oodo-oodonga na o leledie aaelanga. Oto aena urinena, ineu a God i'oe, nou lio hilisi'o pe'ie ilenimwa'enga oto paine hunie o ke paine lo'u liutaa aana ahutana mo malahumu.*

10 Oto a God e te'uri lo'u hunie, *I'oe oto Aalaha, na i aehotalana, i'oe nge o ha'aholaa walumalau, na i'oe nge o ha'aholaa no'one salo na walu ola i lalo aana.*

11 *Walu ola nge o ha'ahola'i ngeena mo ola kei suu mola mala mei sala ko lalahu'e oto huni aasie, ta'e i'oe o sa'a suu oto oo'oo.*

12 *Na o kei hele lulungire mola mala mei sala, na o kei oolisire mala mwane e oolisie mei sala ingeie. Ta'e i'oe o kei sada mola taraure'i na o sa'a mae lo'u.*

13 Na a God e ka'a ere ike hunie nga ta'a-ta'a iini aana mo ensel mala e ere hunie a Kalena aana e te'uri, *O ke ii'o ka'u mei i pwalo-pwaloku aana na'ohai ii'o-ii'oha hule aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i aano hunie o kei uuri puli-pulisire.* *Sam 110:1*

14 Oto kie saie mola uri mo ensel, ikire mo li'oa mola huni esu nana God, na a God e sai uusunge'inire mai huni pe'ie mo iinoni nge ha'a-uurilada ko lae hunie kire kei helesie maurihe huu.

---

† **1:4** 1:4 Ngaeta mo ha'a-uusuli mo Jiu kire unue uri a Jisas e sada mola pe'ie mo ensel na e ka'a paine ike mala a God. Ta'e uusu-uusu ienini ko haata'i diana aana uri a Jisas e paine liutaa aana mo ensel. Ingeie oto Kalena God, na tolahana, na manikuluha'ana, na nanamanga ingeie e sada mola pe'ie a God.

2

Ha'amotaahinge Kei Aaela

Hunie Mo Iini Kire Ka'a Lae

Ike I Sulie A Kraes

1 Aena urinena, kie ke tohungei hele ma'uta'a oto aana nga
taa nge ha'ananaulaka e lae ka'u oto aana, mwaanie kie lae
aaopa mola mwaanie walaimolinge ngeena.
2 Mo Ha'atolanga nge a God e unue uri mo ensel ke lae
mai unu'i hunie mo weuwaka, kire to'ohuu oto, na a God
e ha'aloie oto mwala haahie haitohenga ikire aana ahutana
maholo nge kire dau hu'isie mo Ha'atolanga ngeena wa kire
haitohea nga mei wala aani.
3 Ta'e mei wala ni ha'a-uuringe nge a God e niie mai naka
si'iri ie, e paine lo'u liutaa aana iini i na'o ngeena. ?Oto mala
uri kie ka'a sare rongo ike hunie tataroha ngeena, nge kie
kei tehisie ka'u ha'aloinge uri taa? !Kei aasa mwae! Aalaha
ikie a Jisas maraana oto e hola'i unu tahanga'inie tataroha
ngeena, na mo iini kire rongo hunie, kire unu tahanga'inie
oto oodoikie uri mei wala ngeena e tohungei to'ohuu oto.
4 A God na e haata'inie no'one uri mei wala ngeena e
to'ohuu, aani esuilana mo hu'i-hu'ite na mo ola ni pan-
gata'inge oto hunge mala mo tolimaa i sulie walaimolinge
aana. Na e ha'awalaimoli'aa no'one aani niilana mo niinge a
Li'oa Maa'i hunie mwala i sulie lo'onga'inge ingeie maraana.

A Jisas E Ne'i Iinoni Hunie Ke Na'oka Takoie Maurihe

5 A God e ka'a niie ike uri mo ensel ke aalaha haahie
walumalau haalu nge kolu ko ere-ere i suliena.
6 Ta'e e niie mola hunie mo iinoni ke aalaha haahie, oto
mala ngaeta iini e unue hunie a God ka'u i laona mo Uusu-
uusu Maa'i uuri, *?E ue ka'u ni i'emi mo iinoni emi roro'a
huni'o? ?E ue ka'u ni o ko ne'isae paine haahi'emi mo iinoni
mamaela'a?*
7 *O esuie emi ke mwai-mwei ha'awali mwaanie mo
ensel. Ta'e ma'alana e urine, o ha'a-aalaha'emi, na o
ha'amanikulu'a'emi, na o ha'apaina'a'emi.*
8 *Na o ne'ie walutana nga ola i hahana lio i sulinge i'emi.
Sam 8:4-6* Maholo a God e ne'ie walutana nga ola i hahana
lio i sulinge ikie mo iinoni, nga ta'a-ta'a mei ola e ka'a oore
lo'u. Ta'e aana maholo ienini, kie mani leesie uri kie ka'a
tohungei aalaha ue haahie ahutana mo olana.
9 Ta'e kie sai leesie taane uri ha'a-oailana mei wala ngeena
e aehota aana a Jisas. Aana a God e asuie a Jisas hunie
ke mwai-mwei ha'awali mwaanie mo ensel hunie uri ke
haata'inie manata-diananga a God maholo e mae honotaka
mo iinoni. Na aena aana e sapesalu hiito'o na e mae

urine, nge a God e ha'a-aalahaa, na e ha'amanikulu'aa na
e ha'apaina'aa.
10 A God oto iini e ha'aholaa ta'ena nga ola, na ingeie oto
tohungei aalaha haahie ahutana mo olana. Na nga taa e
asuie aana e toli'aasie Kalena ke sapesalu, e tohungei oodo
na e malisi, aana saena God hunie Kalena ke ha'a-uurie mo
iinoni oto hunge. Oto aana a Kraes e sapesalu honotaka mo
iinoni urine, nge e ha'amangoa oto asunge ingeie mala a
Ha'a-uuritaka, na e ha'a-uurie mo iini oto hunge hunie kire
ke mani ii'o oto pe'ie aana manikuluha'ana ta'au i Lengi.
11 Ingeie oto ko da hunie mwala ke ne'i iinoni maa'i, na
ahutana mo iini e ha'amaa'ire ngeena, ikire ta'a-ta'a uluhe
ni iinoni oto pe'ie. Oto aena urinena nge a Jisas e ka'a masa
ike huni haara'inire uri maeni eesine,
12 na hule aana e unue hunie a God uuri, *Ne kei houle'inie
manikuluha'amu hunie maeni eesiku, na ne kei lahea satamu
i matolada aana maholo kire ko loko aani palonga huni'o.
Sam 22:22*
13 Na ko ere lo'u mala ngaeta iini aana uluhe ni iinoni
ngeena aana e unue lo'u uuri, *Ne kei noruto'o mola aana a
God. Aesaea 8:17* Na e unue no'one lo'u uuri, *Ineu oto ie
pe'ie maeni mwela ineu nge a God e niire oto nakue. Aesaea
8:17*
14 Oto ikie mo mwela ingeie ngeena, na aena aana ikie
mo iinoni oto mola pe'ie mei sapei ola, nge ingeie no'one e
ne'i iinoni oto mala ikie. E mae huni mousie nanamanga a
Satan, iini e to'o aana nanamanga aana maenga.
15 Na e mae no'one huni lauhie mo iinoni nge kire ii'o
mola pe'ie ma'unge i suli dinge aana mau-meuringe ikire,
aena aana kire ko tohungei me'ute'inie maenga.
16 Oto e ii'o haada'i mola uri a Jisas e ka'a lae ike mai huni
pe'ie mo ensel, ta'e e lae mai huni pe'ie mwala aana komu
a Ebraham.
17 Aena urinena, e tohungei roro'a hunie maraana, hunie
ke sada pe'ikie mo eesine aana ta'ena nga ola, hunie uri
ke hai-hei aamasi to'ohuu hunikie maholo ko esu nana a
God mala Hahu'ana Na'ohai Pris ikie, aana asunge ingeie
oto hunie ke ha'a-oodohie mo ooraha'aanga mo iinoni hunie
a God ke sae'aasi'i.
18 Oto ingeie e sai pe'ikie mo iini malaahongalaka ko lae-
lae, aena aana ingeie maraana malaahongalana e lae ka'u
no'one na e sapesalu ke'u.

3

A Jisas E Paine Lo'u Liutaa

Aana A Mosis

1 Oto maeni eesiku maa'i, a God e mani soikie oto i saana
ta'au i Lengi, oto omu ke lolodosae i sulie a Jisas, iini nge
kie ko meni houle'inie uri ingeie oto na'ohai Hurula'aa nge
ko taroha'inie walana God hunikie, na ingeie oto Hahu'ana
Na'ohai Pris ikie.
2 A God e lio hilisie a Jisas oto huni esu nana, na ahutana
mo esunge a God e unu'i hunie, e dau i suli'i mango oto. E
tohungei esu diana nana God, mala a Mosis no'one e asu
diana nana God ka'u aana e lio i sulie uluhe aana nume a
God oto i na'o.
3-4 Na kie mani saie taane oto uri nga ta'a-ta'a nume e ka'a
uure ike mola maraana, ta'e nga iinoni ko esuie oto ha'alaa.
Na kie saie lo'u uri mwane nge e asuie nga nume diana,
ha'apaina'alana kei lae liutaa aana nume nge e asuie. Na
aana a God oto iini nge e asuie ahutana ola, nge e malisine
uri mwala ke ha'apaina'aa a Jisas liutaa aana a Mosis.
5 A Mosis ingeie nga mwane diana a God taane, aana
e tohungei esu mala koni-konihe diana hunie uluhe aana
nume a God, na e ere lalai i sulie mo ola nge a God kei haro
ere i suli'i lo'u aana nga maholo.
6 Ta'e a Kraes mone Kalena God, na ingeie oto ko aalaha
haahie uluhe aana nume a God, na ko tohungei lio i suli
diana aana. Na ikie oto uluhe aana nume a God ngeena,
mala uri kie ka'a mou-mou ike aani hiiwalaimolinge na
kie ko maa'oohi susuto'o pe'ie noruto'onga aana Kraes oto
taraure'i.

Mo Iini Kire Ka'a Hiiwalaimoli,

Kire Sa'a Hule Lo'u Aana

Leu Ni Mamalo A God

7 Aena urine ka'u nge a Li'oa Maa'i e te'uri, *Omu ke rongoa*
oto walaku si'iri,
8 *na mwaanie omu urihana mola mo weuwemiu i na'o*
aana kire da mola saeda e hau aana maholo kire haukama
honosieu na kire ha'angai-ngeieu maholo kire talei lae-lae
hailiu i laona hanuesala.
9 *I leune kire kire ohongieu aana ha'angai-ngeileku mola*
ma'alana kire leesie ka'u mo hu'i-hu'ite nge nou eu'esui'i aana
e hai aawalai helisi ngeena.
10 *Aena urine nge saeku e mela aana nou tohungei*
saewasulie pwaunge ngeena, oto nou te'uri, "Saeda e honu
mola aana aaelanga na kire ka'a sai lulu i sulie ike mo
ha'atolanga ineu."
11 *Nou tohungei saewasulire oto hule aana nou tohe oto*
uuri, "Kire sa'a roro'a hule ike aana leu ni mamalo nge nou
deu aakau aana loosire." *Sam 95:7-11*

12 Maeni eesiku maa'i, omu ke mani kineta'ini'omu
mwaanie mo ne'isaenga tata'ala na mo ne'isaenga rue-rua'a,
mwaanie nga iini eemiu e aatopuri aana a God Mau-meuri'e.
13 Ta'e si'iri, maholo omu to'o aana ue nga dinge huni
pe'i'omu heiliu, nge omu ke ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge
i'omu heiliu. Omu ke asu ooni-ooni urine suli dinge
mwaanie ooraha'aa e eero'omu na e ha'ama'uta'aa saemiu
honosie a God.
14 Aana kie kei meni aalaha pe'ie a Kraes mala uri kie kei
hele susule'i mola aana hiiwalaimolinge nge kie hola'i hele
aana lae hule i ha'amangolana.
15 Oto aamasito'o ka'u aana mo wala nge kie si rongo'i
ngeena uuri, “Omu ke rongoa oto walaku si'iri, na mwaanie
omu urihana mo weuwemiu i na'o aana kire da mola saeda
e hau maholo kire haukama honosieu.”
16 ?Kira tei ni kire rongoa ka'u walana God ta'e kire ka'a
sare hiiwalaimoli aana? Ikire oto mwala nge a Mosis e
na'oda ka'u mwaanie i Ijip.
17 ?Na kira tei ke'u ni a God e saewasulire sulie hai aawalai
helisi ngeena? Ikire oto mo iini nge helelada e tata'ala na
kire mae ta'ewau mola i laona hanuesala.
18 ?Oto kira tei ke'u nge a God e tohe na e unue uri kire sa'a
hule ike aana leu ni mamalo nge e dau aakau aana loosire?
Ikire oto mo iini nge kire tohungei sai heitohea God.
19 Oto kolu saie oto kire ka'a hiiwalaimoli ike aana God,
na aena mei olana nge kire ka'a lai hule ike aana leu ni
mamalo nge a God e dau aakau aana.

4

Mo Iini Kire Hiiwalaimoli Ha'alaa

Kire Kei Mamalo Pe'ie A God

1 Haiholota'inge a God ngeena e ii'o mola ue, uri mo iini
nge kire hiiwalaimoli aana kire sai mamalo aana leu ni
mamalo e dau aakau aana loosire. Oto omu ke lio-lio diana
talamiu, mwaanie uri nga iini eemiu e oore aani helesilana
mei mamalonga ngeena.
2 Aana kie rongoa ka'u oto mei tataroha diana mala ikire
mwala oto i na'o kire rongoa no'one. Ta'e aana ma'alana
kire rongoa ka'u tataroha ngeena, e ka'a pe'ire ike, aena
aana kire ka'a rongo pe'i hiiwalaimolinge aana.
3 Aana ikie mo iini kie hiiwalaimoli ha'alaa kie sai sili
aana leu ni mamalo nge a God e haiholota'inie ngeena. Ta'e
mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ngeena, a God e ere i sulire
uuri, “Nou tohungei saewasulire oto hule aana nou tohe
uuri, ‘Kire sa'a roro'a hule ike aana leu ni mamalo nge nou
deu aakau aana loosire.’ ” A God e unue leune ma'alana uri

e ha'amangoa taane oto leu ni mamalo ngeena uure oto i
na'o aana maholo e ha'aholaa walumalau.
4 Na kie saie taane oto uri e pwani ii'o aakau oto, aena
aana ngaeta leu i laona mo Uusu-uusu Maa'i e ere i sulie
hiune nga dinge uuri, *A God e ha'aholaa ta'ena nga ola*
mango, e si mamalo aana hiune nga dinge. *Jenesis 2:2*
5 Ta'e lo'u mola aana ngaeta leu nge kie si leesie ngeena, e
unue oto uuri, “Kire sa'a roro'a hule ike aana leu ni mamalo
nge nou deu aakau aana loosire.”

6 Mwala nge kire hola'i rongoa oto tataroha diana i sulie
leu ni mamalo ngeena, kire sa'a roro'a lai sili ike i laona,
aena aana kire hai-heitohe mola. Ta'e nga mo iini kei sili
taane i laona leu ni mamalo ngeena.
7 Aana mo helisi hunge i purine a Mosis e mae, a God
e si unue hunie a Deved Inemauri ke ere lo'u i sulie nga
hai dinge huni sili i laona leu ni mamalo ngeena. Na e
haara'inie maholo ngeena “Si'iri” aana kie si rongoa oto
aana e unue uuri, “Omu ke rongoa oto walaku si'iri, na
mwaanie omu da lo'u saemiu e hau.”
8 Kie saie taane oto uri a Josua nge e oolisie a Mosis ka'u
mala na'ohana mo Jiu oto i na'o, e ka'a asuie ike hunie
mwala ke mamalo oto mala a God e haiholota'inie hunire.
Aana ke urine, ha'alaa a God e sa'a tohungei ere ike lo'u
i sulie nga maholo aaopa huni sili i laona leu ni mamalo
ngeena.
9 Aena urinena kolu meni saie oto uri mo iinoni a God kire
to'o aana taane ue nga mamalonga hunie kire ke tohungei
mamalo diana.
10 Aana ahutana mo iini nge kire kei hule aana leu ni
mamalo a God, kire kei mamalo oto mwaanie mo esunge
ikire ni ngeena, oto no'one mala a God e mamalo mwaanie
asunge ingeie aana maholo e ha'aholaa walumalau.
11 Aena urine, kie ke mani esu a'aila'a oto hunie kie ke
hule aana leu ni mamalo pe'ie a God ngeena, na mwaanie
nga mo iini aaka kire lae takalo lo'u mola aena aana kire
haimaanie haitohenga mwala hola'ina'o ngeena.

12 Kie ke asu to'ohuu urine, aana walana God ola e mauri
na ko eu'esu a'aila'a oto liutaa, na e tohungei ala lo'u liutaa
aana naihi e ala rue-rue. Na e sai hoaikie mo iinoni lai hule
oto aana suisulike, na e sai lae kokoro i laona saena iinoni
huni lio oodoie mo ne'isaenga ingeie, na ko leie walu ola
nge saena iinoni ko peinesi'i.
13 Ta'e-ta'ena nga ola ha'aholalana e lae, mumunilana e
sa'a roro'a lae ike mwaanie maana God. Aana ingeie ko to'o-
to'omaaie mola ahutana walu ola ngeena, na kire mani ii'o
haada'i mola i maana. Na aana nga dinge, kie kei saronai

unu haada'i mola aana oodoie ta'e-ta'ena nga ola nge kie asui'i.

A Jisas Oto Hahu'ana Na'ohai Pris

14 Kie to'o aana oto nga Hahu'ana Na'ohai Pris nge e nanama liutaa, na e lae oto i laona Hahu'ana Leu Maa'i ta'au i Lengi, na ingeie oto a Jisas, Kalena God. Oto kie ke hele ma'uta'a aana hiiwalaimolinge aana.

15 Na Hahu'ana Na'ohai Pris ikie ngeena e manata'inie oto mo mamaela'anga ikie, aena aana ahutana mo malaahon-ganga nge kire ko hite-hite aaka ngeena, kire mani hite aana mango. Ta'e ma'alana malaahongalana e lae urine, a Jisas e ka'a dau hu'isie ike nga ta'a-ta'a mei ooraha'aa aana nga kele maholo.

16 Aena ngeena kie ke su'uri me'u huni lae mai saana a God, iini manatana e diana hunie mo iinoni. Aana leune nge kie ke si hele aana aamasinge na mo niinge huni pe'ilaka aana maholo kie ko si'oha'a.

5

1 Ahutana mo iini kire ne'i Na'ohana Mo Na'ohai Pris, ikire mo iinoni nge lio hilisilada e lae hunie kire ke ere oolitana mwala hunie a God, na hunie kire ke niie mo uuraa'inge mwala nana God, na huni uunu ola i saana honotana mo ooraha'aa.

2 Na mo na'ohai pris kire sai toli rako mola pe'ie mwala maholo kire ko ha'a-uusulie mo pu'o na kire ko ha'a-oodohie kira ooraha'aala. Aana hiiwalaimolinge ingeie no'one e sai mamaela'a aana mo tala hunge mala ikire.

3 Oto aena hiiwalaimolinge ingeie e sai mamaela'a no'one, oto aana mei olana nge e uunu ola ni ta'aasie mo ooraha'aanga mo iinoni na mo ooraha'aanga ingeie maraana lo'u.

4 Na nga iini e sa'a roro'a ha'apaina'aa ike maraana hunie ke ne'i Na'ohana Mo Na'ohai Pris, ta'e a God oto ha'alaa, mala e lio hilisie ka'u a Eron.

5 Oto e sada no'one aana a Kraes, aana e ka'a ne'ie ike maraana hunie ke Hahu'ana Na'ohai Pris, ta'e a God e te'uri mola, *I'oe oto a Kaleku, na si'iri no ko haata'inie uri ineu oto Aamamu.* *Sam 2:7*

6 Na e te'uri lo'u aana ngaeta leu, *O kei ne'i pris oto huu, mala a Melkisedek.* *Sam 110:4*†

7 A God e to'o aana nanamanga paine adona ke ha'a-uurie a Jisas mwaanie maenga, na maholo a Jisas e ii'o ue mai laona walumalau, e ngarasie a God aani aarenga'inge uri a

† **5:6** 5:6 Leesie ka'u laladonga i sulie Melkisedek aana Jenesis 14:17-20, na aana Hibru 7:1-28. Maholo a God e unue uri a Kraes e ne'ie pris mala a Melkisedek, nge ko haata'inie uri ingeie pris e tohungei diana na e tohungei aaopa mwaanie mo pris mo Jiu wai na'o ngeena.

God ke pe'ie. Oto a God e rongoa aarenga'inge ingeie, aena
aana e ha'ama'u aana a God na e tola i sulie walana.
8 Na ma'alana e ne'ie ka'u Kalena God, ta'e e haro sapesalu
huni haata'inie uri e tola i sulie a God oto to'ohuu.
9 Oto urine a God e haata'inie uri nga mei ola e ka'a aaela
ike aana a Jisas, na a Jisas e si ne'ie tala hunie maurihe aana
mwala ko tola i sulie.
10 Na a God e unu tahanga'inie oto uri kei ne'i Hahu'ana
Na'ohai Pris mala a Melkisedek.

Hiiwalaimolinge Ikie Ke Su'uri Urihana Kele Mwela

E Ka'a Sai Peine

11 Mo ola hunge melu to'o aani taane huni unu'i huni'omu
i sulie a Jisas e ne'i Hahu'ana Na'ohai Pris uri taa mala a
Melkisedek. Ta'e ha'a-uusulilemiu kei deu aasa sulie omu
ka'a sai loo ike.
12 Omu hiiwalaimoli ko tewa oto, na e malisine omu ke
ne'i ha'a-uusuli oto. Ta'e e lio mala omu ka'a sai diana aana
ue mo ha'a-uusulinge nge omu hola'i rongo'i ke'u i sulie a
Kraes. ?E ue ka'u e urine? Omu urihana mola mo mwela
nge kire ko susu ue, na omu ka'a malisine ue ngaulana
mo ngeulaa ma'uta'a.
13 Sulie iini nge ko susu ue, ingeie kele wee-wee ue ni
ngeena, na aena leune e ka'a sai ha'a-oodohie tolahana aana
e ka'a lio saie ike nga taa e diana na nga taa e aaela.
14 Ta'e iini nge e lio saie mo ha'a-uusulinge kokoro a Kraes,
e urihana oto iini ko ngeu-ngeue oto mo ngeulaa ma'uta'a,
aana iini urine helelana e diana na e lio saie oto diananga
na aaelanga.

6

1 Aena urinena, kie ke lae tara'asi ke'u i sulie mo
saenanaunge ni rato. Mwaanie kie ere-ere tarau mola aana
mo ha'a-uusulinge kie hola'i rongo'i i sulie a Kraes ta'e kie
ke haitalea lo'u mo saenanaunge kokoro i sulie. Kie ke
su'uri ere-ere tarau mola aana mo na'ohai ha'a-uusulinge
kie aehota aani oto i na'o mala oonisaenga mwaanie tala
takoie maenga, na ha'a-uusulinge i sulie hiiwalaimolinge
aana a God.
2 Na kie ke su'uri ere-ere tarau mola aana mo ha'a-
uusulinge i sulie loto-maa'inge, na aarenga'inge talana
mwala pe'ie helenga i pweude aani ninime, na tahela'inge
mwaanie maenga, na leinge huu. Aana ahutana mo
ne'isaenga ngeena, mo wala mola aana aehotalana ha'a-
uusulinge i sulie a Kraes.
3 Ta'e mala uri a God ko toli'aasie hunikie, nge kie ke lae
tara'asi huni toolea mo saenanaunge kokoro lo'u i sulie a
Kraes.

4-6 Iau, kie ke lae-lae pe'ie mo ha'a-uusulinge diana, aena
aana ko ha'ike, na kei aaela oto liutaa hunikie. Aana mo
iini nge kire lio saie ka'u raa-raa a Kraes, ta'e kire aatopuri
mola aana, mo iini urine e tohungei aasa oto hiito'o hunie
uri kire kei eeli'u lo'u mei takoie a God. Hola'ina'o kire
manata'inie ka'u niinge a God i lalo aana mauriha'ada, aana
a Li'oa Maa'i e pe'ire ka'u. Na kire lio saie ka'u taane oto uri
walana a God e diana oto liutaa, na kire mami aahongana
no'one nanamanga nge e paine haahie walumalau haalu.
Mo iini nge kire manata'inie walu ola diana ngeena, oto
kire ko si du'e aaliho'i lo'u mwaanie a Kraes, e sa'a tohungei
mwada'usire ike oto oo'oo hunie kire ke aali'u lo'u takoie
oonisaenga. Nga taa kire asuie ngeena e urihana mola uri
kire ko he'i repu taalengasie lo'u mola a Kraes i lengine po'u-
po'u, na kire ko ha'amasaa i maana mwala.

7 Oto ne ke ha'amalaa aana mei mwakano nge nemo ko
nemosie tarau. Mei mwakano ngeena ko inu diana aana
nemo, oto mo ngeulaa ko eehu diana huni pe'ie mwane e
to'o aana mwakano ngeena. Urine lo'u aana iinoni nge ko
inu diana aana walana a God hunie saena ke honu aana,
nge helelana kei diana oto tarau, na a God kei ha'adiana'aa
iinoni ngeena.

8 Ta'e mala uri walo kau-keu mola hali'ite ko aango i
lengine mei mwakano ngeena, nge e haata'inie oto uri mei
mwakano ngeena e aaela mola, na mwane e to'o aana
mwakano ngeena ke si uunu aasie mola hohola ngeena aana
dunge. Urine lo'u aana iinoni nge a ka'a tola i sulie ike
walana God, nge a God kei leie, na kei aasie i laona dunge
nge ko weru oto huu.

9 Maeni eesiku maa'i, ma'alana uri melu ko ere hiito'o
huni'omu urine, ta'e melu sai diana aana taane mola uri
omu ko lulu i sulie ue tala takoie maurihe ngeena.

10 Aana leinge a God e oodo oto ta'ingelu na e ka'a sai
pulongosie ike asunge i'omu na manata-diananga nge omu
haata'inie hunie mwala i tehula'ana a Kraes. E lio saie mola
uri omu pe'i-pe'i diana aana mo iinoni ingeie, na uri omu
ko lae-lae ue aana pe'inge huni'omu heiliu.

11 Aahu'i ne'isaenga ineu oto mola uri nga ta'a-ta'a iini
eemiu ke su'uri oore aani ii'onga susule'i i lalo aana
hiiwalaimolinge i'omu, lai hule aana omu kei leesie nga taa
omu ko maa'oohi susuto'o hunie kei oa huni'omu.

12 Mwaanie omu lalawa ni esu, ta'e saeku uri omu ke
uusulie mo iini kire hiiwalaimoli aana a God oto wau i na'o,
aana kire ii'o pe'i maa'oohinge susuto'o oto mola, nge kire
si helesie nga taa nge a God e haiholota'i huni niie hunire.

Haiholota'inge A God Kei Oa To'ohuu Taane

13 Maholo a God e haiholota'i hunie a Ebraham, e tohe
huni esuie nga taa e haiholota'inie. Ta'e i sulie nga ta'a-ta'a
iini e ka'a paine ike lo'u liutaa aana maraana, oto e tohe
takoie satana lo'u mola maraana.
14 E te'uri, *No ko heiholota'inie huni'o uri ne kei*
ha'adiana'a'o na ne kei ha'ahunge'aa komu nge kei aehotaa
aamu. *Jenesis 22:17*
15 A Ebraham e mwa'e-mwa'e huni maa'oohi susuto'o
mola, na lae-lae e si leesie nga taa nge a God e haiholota'inie
hunie.
16 Maholo nga iini ko esuie nga haiholota'inge, nge ko tohe
takoie satana nga iini e paine lo'u liutaa aana, na i leune
ma'alana nga ha'a-erenga, ta'e kei mango oto, aana iini e
paine liutaa ngeena kei leie haahie, mala uri e ka'a dau i
sulie walana.
17 Oto maholo a God e haiholota'i ngeena, e sare haata'i
diana aana hunie mo iini nge kire kei hele aana nga taa
e haiholota'inie ngeena uri e sa'a roro'a ni oolisie ike lo'u
saena. Aena urine nge e sare tohe lo'u aana haiholota'inge
ngeena.
18 Oto kie to'o aana e ro mei wala nge kire sa'a roro'a hai-
oolisi ike lo'u, aana a God e sa'a eero ike aani heiholota'inge,
na e sa'a eero ike no'one aani tohenga. Oto ikie mo iini
nge kie tahi oto takoie a God hunie ke ha'a-uurikie, a God
ko ere ha'asusue saeka, na urine kie sai hele ma'uta'a aana
maa'oohinge susuto'o hunie haiholota'inge a God eena.
19 Aana haiholota'inge a God ngeena domana oto uri nga
hunata ma'uta'a hunie mauriha'aka ni ngeena. Na hunata
ngeena e ka'a sai ada lo'u, aana a Jisas ni ngeena, na ingeie
oto ta'au aana tohungana leu maa'i i saana God.
20 Na e hola'i lae oto ta'au i na'oka hunie uri ikie kie ke
lae no'one ta'au. Aana a Jisas oto Hahu'ana Na'ohai Pris
oto mala a Melkisedek, na kei ii'o huu oto urine hunie ke
ai'eitanaie a God talaka.

7

A Na'ohai Pris Melkisedek E Paine Lo'u Liutaa Aana Ebraham

1-3 A Melkisedek ienini ingeie inemauri aana huilume
i Salem oto i na'o, na e ne'i pris no'one a God, iini e
paine liutaa. Lo'onga'inge aana satana Melkisedek e uuri,
“Inemauri aani oodota'inge,” na kire haara'inie no'one uuri,
“Inemauri aani henuelamanga,” aena aana lo'onga'inge
aana Salem ni ngeena. Kie ka'a saie ike uri a tei ni aamana
na nikana Melkisedek, na uri kira tei mo weuwana oto i
na'o. Na kie ka'a saie ike uri maholo uri taa ni e hute, na

maholo uri taa e mae. Aena urinena ingeie e urihana Kalena God nge e ii'o huu oto mola mala nga pris.

Aamasito'o ka'u aana maholo a Ebraham e lae-lae aana oohotaa oto i na'o honosie e hai inemauri pe'ie mo ramo ikire. Oto a Ebraham e horo'ie mo maelonga ingeie ngeena, na maholo ko eeliho'i oto mai mwaanie oohotaa, a Melkisedek e oodoie i sulie tala na e ha'adiana'aa. Na a Ebraham e niie tangahulu'ana nga mei ola aana walu ola e toole'i mwaanie oohotaa nana.

4 Oto omu ke to'omaaie ka'u uri a Melkisedek e paine uri taa, aana ma'alana tohungei aamaka a Ebraham, na e saro niie tangahulu'ana nga mei ola aana walu ola e lau'i aana oohotaa nana.

5 Kolu meni saie oto uri ahutana mo pris ikie mo Jiu, kire mani uure mai mwaanie komu a Livae, na ha'atolanga a Mosis e unue hunire uri kire ke toolea tangahulu'ana nga mei ola mwaanie mwala ikire maraada mo Jiu nge kire mani uure no'one aana komu a Ebraham.

6 Ta'e ma'alana a Melkisedek ngeena e ka'a uure ike mwaanie komu a Livae, ta'e e toolea tangahulu'ana mola mwaanie a Ebraham, na leune e haata'inie uri ingeie mwane paine liutaa. Na lo'u, ma'alana kie ko ha'ama'u aana Ebraham aana haiholota'inge a God e lae oto hunie, ta'e a Melkisedek e paine lo'u liutaa aana a Ebraham. Aana a Melkisedek ni e ha'adiana'aa a Ebraham,

7 na kie mani saie oto uri nga iinoni nge ko ha'adiana'aa ngaeta iinoni, ingeie ni e paine lo'u liutaa aana iini ko hele aana ha'adiana'anga ngeena.

8 Oto aapa hatarie mo pris nge kire sai toolea tangahulu'ana nga mei ola mwaanie mwala ngeena, ikire mwala kire sai mae mola ni ngeena. Ta'e a Melkisedek iini nge e toolea tangahulu'ana mwaanie a Ebraham, mo Uusuuusu Maa'i e unue uri ingeie e mauri mola.

9 Oto a Melkisedek e tohungei peine liutaa, hule aana kie sai unue mola uri maholo nge a Ebraham e niie mo ola ngeena hunie a Melkisedek, nge e urihana a Livae na ahutana mo pris nge kire hute aana komu ingeie kire mani niie mo olana hunie a Melkisedek.

10 Kie sai ere urine aena aana maholo nge a Ebraham e niie tangahulu'ana hunie a Melkisedek, mei epu a Livae e uure taane oto aana Ebraham a weuwana.

Mo Pris Aana Komu A Livae E Ka'a

Ado Ike, Oto A God E Ha'a-uuresie

Lo'u Ngaeta Taungei Pris Aaopa

11 Ma'alana mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo pris ke uure mola aana komu a Livae, ta'e mo pris ngeena kire

sa'a roro'a ni da ike nga iini ke oodo ta'ingelu na nga mei
ola e ka'a aaela ike aana. Oto kie tohungei saeto'o aana nga
taungei pris aaopa mala a Melkisedek, ka'a ike mala mo iini
kire uure aana eetana nga na'ohai pris a Eron aana komu a
Livae ngeena.
12 Na maholo a God e oolisie tolahana lio-hilisilana mo
pris, nge e oolisie oto no'one Ha'atolanga eena.
13 Na Aalaha ikie nge no ko ere-ere hoorana ienini e uure
mola mai mwaanie komu aaopa, na uure oto i na'o na nga
ta'a-ta'a iini aana komu ingeie e ka'a asu ike mala nga pris
i saana ora ni uunu-uunu a God.
14 Aana kie mani saie oto uri a Jisas e uure mai mwaanie
komu a Jiuda, na maholo a Mosis e ere i sulie mo pris, e ka'a
unue ike nga mei ola i sulie komu a Jiuda ngeena.

15 Oto maholo ie e mwada'u oto huni leesie uri a God
e oolisie oto tala huni lae mai takoie, aena aana ngaeta
taungei pris lo'u mala a Melkisedek e hule oto mai.
16 Na e ka'a ne'i pris ike i sulie mo Ha'atolanga wai na'o
nge ko ere mola i sulie komu uri taa e uure aana, ta'e e lae
mai ne'i pris aana nanamanga aana maurihe nge e ka'a to'o
ha'amangolana oto oo'oo.
17 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *O kei ne'ie pris
oto huu, mala a Melkisedek.* *Sam 110:4*
18 A God e ta'aasie oto ha'atolanga lalahu'e, aena aana
ha'atolanga ngeena e ka'a to'o aana ike nga nanamanga na
e ka'a sai esuie ike nga mei ola huni pe'ie mwala.
19 E asuie leune aana Ha'atolanga a Mosis e ka'a sai ha'a-
oodohie ike nga iini. Ta'e oto ie, a God e tahanie hunikie tala
nge kie sai noruto'o aana. Na tala ngeena e diana lo'u liutaa
aana Ha'atolanga a Mosis aana e sai toolekie mai kara'inie
a God.

20 Na ngaeta leu lo'u, a God e unu tahanga'inie oto tala
diana ngeena aani tohenga. Maholo mo mwane aana komu
a Livae kire hola'i lae mai ne'i pris, a God e ka'a unu
tahanga'inie ike nga mei tohenga paine urine.
21 Ta'e maholo a Jisas e lae mai ne'i pris, a God e unu
tahanga'inie mei tohenga oto paine hunie, mala mo Uusu-
uusu Maa'i e unue uuri, *A Aalaha e haiholota'i aani tohenga
uuri, "O kei ne'i pris oto huu," na e sa'a he'i oolisie lo'u
lo'onga'inge ingeie.* *Sam 110:4*
22 Oto aena aana tohenga ngeena mone, nge a Jisas oto
e si ha'a-oaie mei heiholota'inge haalu a God ngeena uri e
diana lo'u liutaa aana iini lalahu'e.

23 Ngaeta leu lo'u e aaopa i matolana haiholota'inge
lalahu'e na haiholota'inge haalu ienini, aana waite mo pris

kire hunge taane, aana kire ko meni mae mola na e aasa
hunie nga iini aada ke asu tara'asi oto mala nga pris.
24 Ta'e a Jisas mone ingeie e ii'o huu oto, nge e helesie oto
tolahai pris nge nga iini e sa'a oolisie ike lo'u.
25 Aena urinena, nge e to'o aana tohungei nanamanga
huni ha'a-uuri ta'ingelu hunie ahutaka mo iini nge kie ko
lae mai saana a God, aena aana kie hiiwalaimoli aana. Na
aena aana a Jisas mone e ii'o huu, oto e ka'a mou-mou ike
aani aarenga'inge talaka.
26 Oto a Jisas ingeie oto Hahu'ana Na'ohai Pris e sai pe'ikie.
Ingeie oto e maa'i, na e ka'a ooraha'aala ike, na oopalana e
lae oto mwaanie mwala e ooraha'aa, na a God e tohungei
ha'apaina'aa oto liutaa aana e tahela'inie oto ta'au i Lengi.
27 Na ingeie e ka'a urihana ike ngaeta mo na'ohai pris nge
kire ko uunu ola mola i suli hei dinge. Kire ko hola'i uunu
ola ka'u honotana mo ooraha'aanga ikire maraada, nge kire
ko si he'i uunu ola lo'u honotana mo ooraha'aanga ahutana
mwala. Ta'e a Jisas e niie maraana aani uunu-olanga mola
hauta'ai huni tapa mousie ooraha'aanga ahutana mwala
aana ta'ena nga maholo.
28 Mwala nge lio hilisilada e lae huni ne'i na'ohai pris i
sulie mo Ha'atolanga a Mosis, ikire mwala mamaela'a mola.
Ta'e aana mei wala ni tohenga aana haiholota'inge haalu
nge e si lae mai purine mo Ha'atolanga a Mosis ngeena,
a God e lio hilisie oto Kalena hunie ke ne'ie oto Hahu'ana
Na'ohai Pris nge ke ii'o huu.

8

A Jisas Oto Hahu'ana

Na'ohai Pris Ikie

1 Tohungei lo'onga'inge aana nga taa melu ko unu-unue
huni'omu e uuri. Kie to'o aana oto Hahu'ana Na'ohai Pris
nge ko ii'o aana ii'o-ii'oha nanama i pwalo-pwalo aana
naunekume ni menikulu'anga a God ta'au i Lengi.
2 Ingeie ko esu mala Hahu'ana Na'ohai Pris i laona
tohungei leu maa'i ngeena, i laona tohungei nume maa'i
ta'au i Lengi nge nga iinoni e ka'a asuie ike, ta'e a God nge
e asuie.
3 Ahutana mo na'ohai pris lio hilisilada e lae hunie kire ke
mani niie mo uuraa'inge na uunu-olanga i saana God. Oto e
malisine uri Hahu'ana Na'ohai Pris ikie ngeena ke to'o aana
no'one nga mo ola huni nii'i.
4 Mala uri Hahu'ana Na'ohai Pris ikie ngeena ke ii'o mai
aano i leu, ha'alaa e ka'a ne'i pris ike lo'u, aena aana kie

to'o aana oto mo pris hunge pe'ikie huni niie mo uuraa'inge
hunie a God i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.
5 Asunge ikire mala mo pris ngeena ola domana mola
nunune nga taa e to'ohuu oto ta'au i Lengi ni ngeena. Na kie
saie oto leune, aena aana maholo a God e unue uri a Mosis
ke asuie nume maa'i susulu, nge e ha'apasulie oto uuri, *O
ke ari'apasie oto uri o ke asuie walu ola ke tohungei sada oto
mala nga taa nou haata'inie aamu ta'au i lengine toloi henue.
Eksodas 25:40*
6 Ta'e asunge aana tolahai pris nge niilana e lae hunie a
Jisas ngeena, e paine lo'u liutaa aana taungei esunge nge
niilana e lae oto i na'o ngeena. Na lo'u, mei heiholota'inge
haalu nge a Jisas e toolea mai mwaanie a God hunie mwala
ingeie ngeena, e diana lo'u liutaa aana iini lalahu'e, na kei
ii'o huu oto aena aana mo tohenga a God ko ha'ama'uta'aa.
7 Mala uri nga mei ola ke su'uri aaela aana haiholota'inge
lalahu'e ngeena, ha'alaa nga haiholota'inge haalu e ka'a lae
ike lo'u mei puri eena.
8 Ta'e a God maraana e lio saie uri e ka'a tohungei diana
ike, nge e si te'uri, *Ko kara'inie oto maholo hunie ne kei esuie
nga haiholota'inge haalu pe'ie mwala ni Israel na pe'ie mwala
ni Jiuda.*
9 *Ta'e e sa'a urihana ike haiholota'inge nge nou esuie pe'ie
mo weuwada, maholo nou ha'a-iisitaanga'inire mwaanie i
Ijip. Aena aana kire ka'a tola i sulie ike haiholota'inge nge
nou esuie pe'ire ngeena, na aena leune nge nou si toli'aasire.*
10 *Ta'e haiholota'inge haalu nge ne kei esuie pe'ie mwala ni
Israel kei uuri. Aana maholo ko lae maine, ne kei ne'ie mo
ha'atolanga ineu i laona manatada, na ne kei uusu'i no'one
lo'u i laona saeda. Ineu oto ne kei ne'ie God ikire, na ikire
kire kei ne'ie oto mwala ineu.*
11 *Nga ta'a-ta'a iini aada e sa'a ha'a-uusulie lo'u nga
auhenue ingeie, wa nga aasine hunie ke unue uuri, "Saemu
ke tahanie a Aalaha." !Ha'ike! Ta'e aana maholona, kire
kei meni manata'inieu, uure aana mo iini mwei-mwei lai hule
aana mo iini e peine.*
12 *Ne kei sae'aasie hunire mo ooraha'aanga ikire, na nou
sa'a he'i ne'isae lo'u aana mo deu aaelanga ikire. Jeremaea
31:31-34*
13 Maholo a God e haara'inie mei heiholota'inge ienini uri
mei ola haalu, e lo'onga'inie uri mei heiholota'inge nge e
asuie hola'ina'o ngeena, e lalahu'e oto. Na ta'ena nga mei
ola nge e lalahu'e oto na e ii'o tewa oto urine, kara'inie oto
kei eehutata mola.

9

Haiholota'inge Lalahu'e

Mei Ola Ha'awali Mola

1 Maholo a God e niie eetana nga haiholota'inge ngeena
hunie a Mosis, e unu tahanga'inie oto ngaeta mo ha'atolanga
huni lulu i suli'i aana maholo ni palonga. Na e unue uri kire
ke asuie no'one nga nume ni palo-palo kire sai sulu heiliu
aana, ola asuilana ke lae mola aana mo ola ni welumalau
na aani ninimei iinoni.
2 Oto kire asuie nume maa'i susulu ngeena, na eetana nga
duru aana kire haara'inie aana "Duru Maa'i." Na i laona
duru maa'i ngeena kire ne'ie nga laite i leune i lengine nga
ola talana, na hoorana laite ngeena kire ne'ie nga taetahe,
na kire sai ne'ie mo ngeulaa maa'i i lengine taetahe ngeena.
3 Oto ruana nga duru ko ii'o hai purine sala hono-hono
paine i leune na kire haara'inie aana "Hahu'ana Leu Maa'i."
4 Na i laona duru ngeena kire ne'ie nga ora ni uunu-uunu
dango wau-wesu i leune pe'ie kesi nge mo ha'a-ara aana
haiholota'inge a God nge aana. Ora na kesi ngeena kire
mani pulu kali-kelie sapeni aani kol. Na i laona kesi ngeena
kire ne'ie e oolu mei ola. Eetana oto ate'a aani kol nge kele
mei ngeulaa kire haara'inie aana mana ko o'o'o i laona.† Na
i laona kesi ngeena no'one apa'a a Eron ingeie i leune, ola
nge e pasu ke'u aani apai ei.† Oto lo'u e ro repatai heu nge
a God e uusue mo Ha'atolanga i lengini, ikire i laona kesi
ngeena no'one.
5 Aaruhi aana kesi ngeena oto leu ni ha'amousie mo
ooraha'aanga mwala. Na i lengine aaruhi ngeena e ro nunui
ola kire aadumi'i mala mo taungei ensel kire haara'inie
aana "derupim." Kire uure i leune huni haata'inie uri leu a
God ko o'o'o aana, na mo apa-apani kire mamalusie aaruhi
ngeena. Ta'e e ka'a maholo oto ni lado luhesie walu olana
ni ienini.
6 Oto walu ola urine e ii'o oto aana mo leu talani, nge mo
pris ko si lae huni esuie asunge ikire i laona eetana nga duru
ngeena suli dinge.
7 Ta'e aana ruana nga duru, Na'ohana Mo Na'ohai Pris
mola maraana hali'ite e sai lae i laona, na e sai lae mola
i laona hauta'ai aana halisi. Na suli maholo ko sili i laona
Hahu'ana Leu Maa'i ngeena, nge ko too-toolea apune mo
ola mauri pe'ie, aana e sa'a sili ike i laona duru ngeena
na e ka'a toolea nga mei epu. Oto ko uuraa'inie talana mo

---

† **9:4** 9:4a Mei ngeulaa ola mana ngeena mei ngeulaa a God e niie hunie mo Jiu oto i na'o maholo kire walo-walo liu i laona hanuesala hunie e hai aawalai helisi. Leesie Eksodas 16:31-32. † **9:4** 9:4b Apa'a a Eron e pasu ke'u mala nga tolimaa uri a God e tohungei ilenimwa'e pe'ie a Mosis na a Eron. Leesie Nambas 17:1-11.

ooraha'aanga ingeie maraana, na talana mo ooraha'aanga
nge mwala e dau'i na kire ka'a sai'i.†
8 Oto aana mo oala'inge ngeena, nge a Li'oa Maa'i e haata'i
diana aana oto uri tala takoie tohungei leu maa'i a God,
e ka'a taha ike hunie ahutana mwala maholo nume maa'i
susulu lalahu'e ngeena na taungei uunu-olanga kire asui'i e
ii'o mola ue.
9 Walu ola ngeena domana mola nga nunui ola huni
haata'inie lo'onga'inge aana nga taa ko reu-reu aana maholo
ienini. Aana mo uuraa'inge na mo uunu-olanga nge mo pris
kire lae pe'i eu'esui'i hunie a God, kire sa'a roro'a ni esuie
ike manatana iinoni ko palo-palo ngeena hunie ke rere'a na
ke oodota'i.
10 Aena aana walu ola ngeena mo ola mola po'oi sinaha
aana iinoni, mala mo ha'atolanga i sulie ngaunge na inunge
na mo taungei ola mala loto-rere'anga. A God e niie mai
mo ha'atolanga ngeena hunie kire ke ii'o hule mola aana
maholo nge a God kei oolisie ta'ena nga ola hunie ke ii'o
lo'u aana tolaha haalu.

A Kraes Maraana Oto Tohungei Uunu-olanga

11 Ta'e a Kraes e hule oto mai, na aana e ne'ie oto Hahu'ana
Na'ohai Pris, nge e ha'a-uuresie haiholota'inge haalu nge
ko ha'adiana'akie oto ienini. E sili oto i laona tohungana
nume maa'i nge e diana lo'u liutaa aana nume maa'i susulu
hola'ina'o ngeena, ola asuilana e ka'a lae ike aana ninimei
iinoni na e ka'a ola ike aana walumalau ienini.
12 A Kraes e lai sili mola hauta'ai i laona tohungana leu
maa'i, na e ka'a toolea ike apune nga nanikot wa nga puluke
mala uunu-olanga ingeie hunie a God. Ta'e e toolea apune
oto maraana, nge e sai ha'a-uurie ta'ena nga iinoni aana
ta'ena nga maholo mwaanie mo ooraha'aa ingeie.
13 Mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri mo iini kire ko deu
hu'isie nga mei ola aana Ha'atolanga, nge kire lo'uhanga'a
oto na kire ka'a malisine ike uri kire ke palo-paloa a God.
Ta'e mo Ha'atolanga e unue no'one lo'u uri mo pris kire
sai toolea apune mo nanikot na apune mo puluke mwane,
na pwasa'ora aana kalei puluke keni kire uunue, oto kire
ko tataa'inie haahie sapena iinoni e lo'uhanga'a ngeena.
Leune e sai ha'arere'aa lo'u iinonine, aana ko ta'aasie mo
lo'uhanga'a ingeie mwaanie.
14 ! Ta'e apune a Kraes e nanama lo'u liutaa! Aana
nanamanga a Li'oa Maa'i nge e ii'o huu oto tarau, a Kraes

† **9:7** 9:7 I sulie mo Ha'atolanga a Mosis, mo ooraha'aa mwala kire asui'i na kire sai'i, ikire maraada ni kire ko ha'a-oodohi'i maholo kire oonisae mwaanie mo ooraha'aa ngeena. Oto kire ko toolea mo ola mauri i saana mo pris hunie mo pris ke uunu ola talana mo ooraha'aa ngeena.

e niie mauriha'ana maraana hunie a God mala nga uunu-
olanga e oodota'i. Na apune ko hoda rere'a aana manataka,
hunie kie ke toli'aasie mo tolahai ola aaela nge kie sai
maesi'i, na hunie kie ke asu nana God Mau-meuri'e.
15 A Kraes e mae honotana mo ooraha'aanga nge mwala e
dau-deu'i aana maholo kire ii'o ue i melutana haiholota'inge
hola'ina'o ngeena. Na aana maenga, nge a Kraes e
ha'awalaimoli'aa haiholota'inge haalu a God ngeena, uri
hunie mwala nge a God e soire oto mai i saana, kire ke
helesie nga taa e haiholota'inie hunire. Na mei olana oto
maurihe huu ta'au i Lengi.
16-17 Mala uri nga mwane ko uusue nga mei heiholota'inge
huni haata'inie uri kira tei kei to'o aana to'o-to'olana i
purine kei mae, oto mwala nge e haiholota'i hunire urine,
kire sa'a toolea ue to'o-to'olana maholo a mwaena ko meu-
meuri ue. Aena aana maholo a mwaena ko meu-meuri ue,
haiholota'inge ingeie ngeena e sa'a oa ike ue hunire. Ta'e
maholo e mae oto, nge ha'alaa mwala ke si to'o aana to'o-
to'olana i sulie haiholota'inge ingeie ngeena.
18 Na e urine lo'u aana eetana nga haiholota'inge a God
ngeena, aana nga mei ola ko mae ha'alaa, ke si oa oto hunie
mwala. Aena urine nge kire horo maesie mo ola mauri na
kire lingisie mo epu eeni hailiu oto waite aana maholo kire
ha'a-uuresie eetana nga haiholota'inge a God ngeena.
19 Aana hola'ina'o, a Mosis e unu haada'i aana ahutana mo
wala i laona mo Ha'atolanga hunie ahutana mwala. Oto e
toolea apune nanikot na kalei puluke na e aaropwaie pe'ie
wai. Na e toolea lo'u pwalui ei aana ai hisop na mei sala
nonoro'a kire asuie aana iihui sipu, nge e si ha'amedo'i aana
mei epu ngeena, na ko si tataa'inie haahie uusu-uusu hio-
hio aana mo Ha'atolanga, na lo'u haahie ahutana mwala.
20 Na ko te'uri, *Mei epu ienini, ola huni ha'a-uuresie
haiholota'inge nge a God e asuie pe'i'omu na e unue hunie
omu ke lulu i sulie.* *Eksodas 24:8*
21 E urine lo'u, a Mosis ko tataa'inie no'one mei epu
ngeena haahie nume maa'i susulu na oto ahutana walu ola
kire au'esuie uunu-olanga aani i laona nume ngeena.
22 Na mo Ha'atolanga e kara'i unue uri ahutana oto walu
ola tataa'inilana mei epu ngeena ke mani lae oto haahi'i
huni hoda rere'a aani i maana God. Aana mala uri nga
mei epu e ka'a aahe oto, nge a God e sa'a sae'aasie oto mo
ooraha'aanga mwala eena.
23 Oto aena leune mone, e malisine oto ha'amaa'ilana walu
ola ngeena ke lae aana apune mo ola mauri nge uunu-
olanga e lae aani. Ta'e walu ola nge erenga e si lae i suli'i
ngeena, ola domana mola nunune mo tohungei ola ta'au i

Lengi. Oto mo tohungei ola ta'au i Lengi, ha'amaa'ilana e
lae aana uunu-olanga nge e tohungei diana lo'u liutaa. Na
apune a Kraes ni otona.
24-25 Aana a Kraes e hahu'ei lai sili oto ta'au i Lengi
pe'ie apune maraana mala tohungei uunu-olanga e diana
liutaa ngeena, na e ii'o oto i saana God huni pe'ikie aana
maholo ienini. A Kraes e ka'a lae ike i sili i laona leu
maa'i nge ninimei iinoni mola e asuie, aana leune nunune
mola tohungana leu maa'i ta'au i Lengi. Na e ka'a sili ike
ta'au i Lengi aana mo maholo hunge huni ooni aana niilana
mauriha'ana mala nga uunu-olanga i saana a God. !Ha'ike!
Ta'e a Kraes e asuie tohungei uunu-olanga ngeena mola
hauta'ai, na e ka'a asuie ike mala Na'ohana Mo Na'ohai Pris
ko eu'esuie i suli helisi, aana e sai lae sili i laona Hahu'ana
Leu Maa'i huni uuraa-uuraa'inie apune mo ola mauri nge
uunu-olanga e lae aani ngeena.
26 Mala uri a Kraes ke lae pe'i deu urine suli maholo,
ha'alaa a Kraes ko talei sasapesalu mola hunge-hunga'a
uure oto aana maholo a God e ha'aholaa walumalau, lae
mai hule si'iri. !Ta'e ha'ike! E lae mai hule aaka mo iinoni
hauta'ai mola aana mo dinge ooreta ienini huni ha'amangoa
ooraha'aa aana e niie mauriha'ana mala nga uunu-olanga i
saana God.
27 Aana iinoni ko mae mola hauta'ai, na mai puri a God
kei leie.
28 Na urine no'one, a Kraes e toli'aasie mauriha'ana mola
hauta'ai hunie ke mae mala nga uunu-olanga aana ko
helesie ha'aletehinge haahie mo ooraha'aa mo iinoni hunge.
Na a Kraes kei he'i ruana lae lo'u mei, ta'e aana maholo nge
ko lae mai ngeena, e sa'a lae ike mai huni mae honotana
mo ooraha'aa ikie lo'u. !Ha'ike! Ta'e kei lae mai huni toolea
mai maurihe huu nana mwala kire ko maa'oohie.

10

Uunu-olanga A Kraes

E Lae Hauta'ai Mola

1 Mo Ha'atolanga a Mosis ngeena nunune mola mo ola
diana ko lae-lae ue mai. Nunui ola ngeena nga mei tohungei
ola to'ohuu ha'ike, aana e ka'a sai ha'a-oodohie ike mwala
nge kire ko lae-lae mai pe'ie ta'a-ta'a taungei uunu-olanga
nge kire ko ooni aana uuraa'inge i saana God i suli helisi.
2 Mala uri taungei uunu-olanga ngeena ke to'o aana
nga nanamanga to'ohuu huni ha'arere'aa mwala mwaanie
ooraha'aa, ha'alaa kire sa'a roro'a ni esuie lo'u nga mei
uunu-olanga urine, aena aana kire kei ii'o rere'a tara'asi oto
na manatada kei taha oto mwaanie nga mei ooraha'aa.

3 Ta'e e ka'a urine ike, na i suli helisi mo uunu-olanga
kire ko eu'esui'i ngeena ko si lae pe'i ha'a-aamasito'oa mola
mwala aana mo ooraha'aa ikire.
4 Aena aana e tohungei aasa hunie uri apune puluke wa
nanikot kei ta'aasie mo ooraha'aanga ngeena.

5 Aena urine ka'u, maholo a Kraes e lae mai laona
walumalau, e unue hunie a God uuri, *O ka'a saeto'o aana ike*
uri kire ke asuie nga mo uunu-olanga i seemu wa kire ke niie
mo uuraa'inge huni'o, ta'e o niie oto mei sape nakue hunie ne
ke tola i suli'o urine.
6 *O ka'a ilenimwa'e ike haahie mo uunu-olanga kire uunu*
he'ileku eeni i seemu, wa nga mo uuraa'inge lo'u kire ko nii'i
huni'o huni ta'aasie mo roro'anga ikire aana kire ooraha'aa.
7 *Oto nou te'uri huni'o, "Ineu oto ie, God ineu. Nou ii'o*
aakau mola huni esuie nga taa o saeto'o aana ne ke asuie,
oto mala uusulana e lae i sulieu i laona Uusu-uusu Maa'i."
Sam 40:6-8
8 Mo Ha'atolanga a Mosis e unue uri mwala ke asuie mo
uunu-olanga na mo uuraa'inge aena aana kire ooraha'aala.
?Oto e ue ka'u a Kraes e unue hunie a God uuri? "O ka'a
saeto'o aana ike uri kire ke asuie nga mo uunu-olanga i
seemu wa kire ke niie mo uuraa'inge huni'o. Na o ka'a
ilenimwa'e ike haahie mo uunu-olanga kire uunu he'ileku
eeni i seemu, wa nga mo uuraa'inge lo'u kire ko nii'i huni'o
huni ta'aasie mo roro'anga ikire aana kire ooraha'aa."
9 E ere urine aana ko ta'aasie haiholota'inge aana uunu-
olanga lalahu'e, na ko oolisie oto aana haiholota'inge haalu.
Aena urine e he'i te'uri lo'u mei puri, "Ineu oto ie, God ineu.
Nou ii'o aakau mola huni esuie nga taa o saeto'o aana ne ke
asuie."
10 Oto a Jisas Kraes e asuie nga taa a God e saeto'o aana
hunie ke asuie, nge e toli'aasie sapena maraana hunie ke
mae mala nga uunu-olanga mola hauta'ai. Na aena urinena
nge e si da kie ne'i iinoni oodota'i i maana God.

11 I sulie haiholota'inge lalahu'e ngeena, mo pris kire talei
eu'esuie mola asunge ikire ngeena i suli dinge, na kire talei
eu'esuie mola mo uunu-olanga nge kire mani sada mola na
nga ta'a-ta'a iini eeni e ka'a sai ta'aasie ike ooraha'aa.
12 Ta'e a Kraes e asuie mola ta'a-ta'a uunu-olanga, na
uunu-olanga ingeie ngeena e to'o aana nanamanga huni
ta'aasie mo ooraha'aa oto tara'asi. Oto e asu mangoa uunu-
olanga ngeena, *e si lai ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-*
pwalona God. *Sam*
110:1
13 Na e ii'o i leune oto huni maa'oohie maholo a God kei
kama haahie mo maelonga ingeie i aano hunie ke uuri puli-

pulisire. *Sam 110:1*
14 Na aana ta'a-ta'a uunu-olanga ngeena, e si ha'a-oodohie
oto huu mo iini nge a God ko ha'amaa'ire.
15 Na Li'oa Maa'i e haata'i diana aana oto aaka uri walu
ola ngeena kire to'ohuu, aana Uusu-uusu Maa'i e haata'inie
uri a Aalaha e te'uri,
16 *Ta'e haiholota'inge haalu nge ne kei esuie pe'ie mwala ni*
Israel kei uuri. Aana maholo ko lae maine, ne kei ne'ie mo
ha'atolanga ineu i laona manatada, na ne kei uusu'i no'one
lo'u i saeda. *Jeremaea 31:33*
17 Na e he'i unue lo'u uuri, *Nou sa'a he'i lo'onga'inie lo'u*
mo ooraha'aanga ikire na mo tata'alanga ikire. *Jeremaea*
31:34
18 Na maholo a God ko sae'aasie oto mo ooraha'aa mango,
e ka'a malisine ike lo'u nga iini ke asuie nga uunu-olanga
huni ha'amangoa mo ooraha'aanga ngeena.

O Ke Hele Susule'i

Aana Haiholota'inge A God

19 Aena urine, maeni eesiku maa'i, i sulie apune a Kraes e
aahe oto i tehula'aka, kie to'o aana oto nanamanga huni lai
sili i laona tohungei leu maa'i ngeena.
20 Aana kie to'o aana oto tala haalu takoie Hahu'ana
Leu Maa'i. Tala haalu takoie maurihe huu ngeena, a Jisas
e tahanie oto aana maelana i lengine po'u-po'u, aana e
hakasie mei sala paine nge kire honoa ka'u Hahu'ana Leu
Maa'i aana.
21-22 Oto mwaanie kie ma'u-me'u, ta'e kie ke lae mai saana
God pe'ie mei sae manola na aani hiiwalaimolinge to'ohuu,
na aana a Jisas oto Hahu'ana Na'ohai Pris ko lio i sulie uluhe
aana nume a God, na kie saie oto uri apune e hoda rere'a
oto aana manataka, mala mei wei manola e sai hoda rere'a
aana sapeka.
23 Kie ke lae pe'i hele ma'uta'a aana maa'oohinge susuto'o
hunie walu ola nge kie ko unue uri a God e haiholota'ini'i
hunikie, aena aana kie sai noruto'o aana God, iini e
haiholota'inie walu olana.
24 Kie ke lae pe'i lo'o-lo'onga'i i sulie nga mo tala uri taa
kie sai ha'a-a'aila'aa ne'isaenga ikie hailiu eeni hunie kie ke
mani haata'inie oto manata-diananga aani esunge diana.
25 Nga mo iini kire lalawasie oto lokonga tararuru hunie
palonga, ta'e kie ke su'uri lalawa urine, na kie ke pe'ikie
hailiu huni uure ma'uta'a lo'u, aena aana hai dinge a Aalaha
ko kara'ini oto mai.
26 Kie manata'inie ka'u oto walaimolinge aana Kraes, ta'e
mala uri kie kei lae pe'i esuie lo'u mola walu ola aaela

i purine kie saie leune urine, nge nga uunu-olanga huni
ta'aasie mo ooraha'aa urine ha'ike lo'u.
27 Mala uri ko urine, nge kie kei maa'oohi ni me'unge oto
mola hunie ha'amotaahilaka kei lae aana *dunge paine nge*
kei weru suuhe'inie mo maelonga a God. *Aesaea 26:11*
28 Mala nga iini e haitohea mo Ha'atolanga a Mosis, na
nga ro iinoni wa e oolu ko unu tahanga'inie nga taa e dau
aaelasie, nge mo mwane lei-lei sa'a aamasie ike, ta'e kire kei
horo maesie oto.
29 ?Aana e aaela urine hunie iini ko mwaka mola aana
Ha'atolanga a Mosis, ha'alaa nga taa nge kei reu aana nga
iini nge ko mwaka aana Kalena God? !Mei ha'aloinge oto
paine lo'u liutaa kei hite aana iinoni urine! Kire ko ere
aaelasie a Kraes, iini nge ko ha'awalaimoli'aa haiholota'inge
a God, na e ha'amaa'ie oto iinoni ngeena hunie ke ne'i iinoni
maa'i a God. Ta'e iinoni ngeena mola e lo'onga'inie uri
apune a Kraes mei ola mwaakule mola, na ko ere aaelasie
no'one a Li'oa Maa'i, iini nge e haata'inie hahu'ana manata-
diananga a God hunikie.
30 Oto iinoni urine ke lio talana aana kie mani saie oto uri
a God ni e unue uuri, *Leu oto i sapeku hunie su'u-olanga.*
Ineu ni ne ke si oolisie mo aaelanga mwala ko eu'esui'i.
Diutronomi 32:35 Na e unue lo'u uri, *Ineu a Aalaha ni ne*
kei leie mwala ineu. *Diutronomi 32:35*
31 Oto kie ke lio talaka aana mei ola e tohungei aaela
oto liutaa mala uri a God Mau-meuri'e kei saewasulie nga
iinoni.
32 Omu ke lo'o-lo'onga'inie mo ola e rau-reu eemiu i
na'o aana maholo omu aehota hiiwalaimoli aana Tataroha
Diana. Aana maholona, ma'alana omu ke sapesalu hiito'o
aana nga mo ola hunge, ta'e omu sai lae pe'i uure ma'uta'a
mola.
33 Ngaeta mo maholo, mwala ko ere aaelasi'omu na kire
ko teunge'ini'omu i maana mwala hunge. Na aana ngaeta
mo maholo omu pe'i-pe'ie no'one mo iini nge mwala ko
waelire urine ma'alana mwala kire ko he'i waeli'omu lo'u
haahie pe'inge omu niie ngeena.
34 Omu sapesalu tararuru pe'ie ngaeta mo iini eemiu kire
ii'o i nume ni ho'o. Na maholo mwala e too-toolea to'o-
to'olamiu, omu ilenimwa'e mola i sulie omu saie oto uri omu
to'o aana taane mo ola diana lo'u liutaa na kire sai ii'o huu.
35 Oto mwaanie omu toli'aasie lo'u mei hiiwalaimolinge
ma'uta'a i'omu ngeena, aana a God e sai waaie mwala nge
kire hele ma'uta'a aana hiiwalaimolinge ikire.
36 Omu ke uure ma'uta'a, hunie omu ke asuie nga taa a
God e saeto'o aana, na urine omu kei hele aana nga taa e
haiholota'inie huni'omu.

37 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *A God e dau*
aakau huni lae mai ngeena, e sa'a tewa na ko lae oto mai. E
sa'a ha'ahiru ike lo'u.
38 *Na iinoni e oodota'i i maana God i tehula'ana hii-*
walaimolinge, nge ha'alaa kei meuri huu. Ta'e mala uri ko
du'e aaliho'i mwaanie, nge a God e sa'a ilenimwa'e ike haahie.
Habakuk 2:3-4
39 Ta'e nou saie uri ikie, kie ka'a urihana ike mo iini nge
ha'amotaahilada kei lae aana kire du'e aaliho'i mwaanie
hiiwalaimolinge. !Ha'ike! Ikie mwala kie hiiwalaimoli
tara'asi oto, lae hule aana kie kei helesie maurihe huu.

11

Mala Hiiwalaimolinge Ha'ike,

Nga Iini E Sa'a Asuie Ike A God

Ke Ilenimwa'e Haahie

1 ?Oto nga taa ni hiiwalaimolinge? Hiiwalaimolinge oto
noruto'onga uri nga taa kie ko maa'oohi susuto'o hunie kei
oa to'ohuu hunikie, na ni saie uri mo ola e to'ohuu taane
ma'alana uri kie ka'a leesi'i ue.
2 Mo weuwaka oto i na'o kire hiiwalaimoli aana God, na
aena leune mone a God e ilenimwa'e haahire.
3 Aani hiiwalaimolinge mone, kie saie uri a God e
ha'aholaa walumalau ienini aana walana mola maraana,
aana e asuie mo ola kie ko lee-leesi'i mwaanie nga taa kie
ka'a sai leesie ike.
4 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Ebol e toolea mai
nga uunu-olanga diana lo'u liutaa aana uuraa'inge aasine, a
Kein. Na aana a Ebol e hiiwalaimoli, nge a God e unue uri
ingeie nga iinoni oodota'i, na a God e si ilenimwa'e haahie
uunu-olanga ingeie. Oto ma'alana uri a Ebol e mae taane
oto waite, ta'e si'iri laladonga i sulie ko ha'ananaukie ue i
sulie hiiwalaimolinge ingeie.
5 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Inok tolalana e lae
ta'au i Lengi mwaanie uri e mae. Nga iinoni ka'a lio oodoie
ike lo'u aana a God e toolea oto ta'au. Na maholo a God e
ka'a toolea ike ue ta'au, mo Uusu-uusu Maa'i e unue oto uri
a Inok e ha'asaediana'aa God.
6 Nga ta'a-ta'a iinoni e sa'a roro'a da ike uri a God ke
ilenimwa'e haahie, na uri e ka'a hiiwalaimoli. Aana nga
iini ko sare lae mai saana God, ke hiiwalaimoli oto aana uri
a God e ii'o taane oto, na ke hiiwalaimoli oto aana uri a God
e sai waaie mwala nge kire ko eri'apasie uri kire ke lae mai
saana.
7 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Noa e tola i sulie a
God maholo a God e ha'apasulie aana mo ola nge nga iini

e ka'a leesi'i ue. Oto e asuie paineha'ana haka huni ha'a-
uurie mo uluhei iinoni ingeie. Na aana e hiiwalaimoli aana
God urine, nge e ne'i iinoni oodota'i i maana God, na e
si haata'inie uri mwala aana pongine kire tohungei aaela
liutaa, na e malisine oto a God ke ha'amotaahire.

8 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Ebraham e tola i sulie
a God maholo e soie. A Ebraham e toli'aasie hanue ingeie
huni lae aana ngaeta hanue nge a God kei niie hunie. E lae
mola, ma'alana uri e ka'a saie uri leu nge ko lae takoie.

9 E hiiwalaimoli aana God, ka'u e lai ii'o mala nga awataa
aana leu nge a God e haiholota'i huni niie hunie. Na aana
ko ii'o mola mala nga awataa, nge e lai ii'o mola aana nume
susulu, na kalena a Aesak pe'ie weuwana a Jekob, kirerue
mani ii'o no'one mola aana nume susulu mala a Ebraham,
ma'alana a God e haiholota'inie leune no'one hunirerue.

10 A Ebraham e o'o'o urine, aana e maa-maa'oohie mola
kei lai hule aana huilume paine nge e sai ii'o huu. Huilume
paine ngeena, a God maraana ni e alaa'inie na e asu mangoa
oto.

11 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Sera e to'o mwela
mola, ma'alana e amara na e tohungei repo oto hiito'o.†
Aena aana e noruto'o aana God uri kei ha'a-oaie hai-
holota'inge ingeie,

12 nge mwala oto hunge kire hute mai aana komu a
Ebraham. A porona e tohungei repo na e kara'i mae oto
aana maholona, ta'e *mo weuwana mai puri kire si lae pe'i
hunge mola mala hee'une salo, na mala mo u'uune oone hai
sulie oone nge nga iini sa'a iidu-suuheni ike.* *Jenesis 15:5*

13 Mwala urine ngeena, kire lae pe'i hiiwalaimoli aana
God, oto hule aana maelada. Ta'e maholo kire o'o'o ue mai
laona walumalau, kire ka'a helesie ike walu ola nge a God
e haiholota'i huni nii'i nada. E urihana uri kire uure mola
ha'atau kire ko si lee-leesi'i, na kire ilenimwa'e huni lio saie
nga taa kei reu. Na kire unu tahanga'inie oto uri kire o'o'o
mola mala mo awataa i welumalau.

14 Mwala nge kire ko ere-ere urine ngeena, kire haata'i
diana aana oto uri kire ko lo'ohie tohungana hanue ikire ni
ngeena.

15 Mala uri kire ke lo'onga'inie mola leu nge kire toli'aasie
hola'ina'o ngeena, ha'alaa e mwada'u mola hunie kire ke
aaliho'i oto takoie leune.

16 Ta'e nga taa kire saeto'o aana oto liutaa, uri kire ke ii'o
aana nga tohungei henue diana, na i Lengi oto tohungei
henue ikire. Aena urine nge a God e ka'a masa ike hunie

† **11:11** 11:11 Erenga ni Krik e ka'a matapwa ike i leu, na ngaeta mo iini kire lo'o-lo'onga'i uri ko ere ue i sulie hiiwalaimolinge a Ebraham.

mwala urine kire ke haara'inie uuri, “God i'emi.” Na ingeie
oto e dau aakau aana huilume paine talada.
17 Aani hiiwalaimolinge mone, nge a Ebraham e mwa'e-
mwa'e mola huni toli'aasie kalena, a Aesak, maholo a God
e oohongie. E to'o aana mola ta'a-ta'a mwela madu, ta'e e
mwa'e-mwa'e mola huni niie mala nga uunu-olanga i saana
God, ma'alana uri a God e haiholota'inie ka'u hunie uuri,
18 *Mo weuwemu nge nou heiholota'inie huni'o kei uure oto*
aana komu a Aesak. *Jenesis 21:12*
19 A Ebraham e hiiwalaimoli uri a God e sai ta'ela'inie
lo'u mo iini e mae oto, na kie sai unue uri a Aesak e
urihana e mauri eeliho'i lo'u mwaanie maenga aana maholo
a Ebraham e tola aaliho'i aana.
20 Aani hiiwalaimolinge mone, a Aesak e aitanaie a God
talana e ro kalena a Jekob na Iso uri ke ha'adiana'ararue
purine kei mae.
21 Aani hiiwalaimolinge mone, maholo a Jekob kara'inie
oto kei mae, e hele aana apa'a ingeie e si paloa God, na ko
eitanaie a God talana e ro weuwana, e ro kalena Josep, uri
ke ha'adiana'ararue.
22 Aani hiiwalaimolinge mone, maholo a Josep kara'inie
oto kei mae, e si ere i sulie maholo mwala ni Israel kei iisitaa
mwaanie i Ijip. Na e unue uri kire ke toolea mo suisuline
maholo kire kei lae.
23 Aani hiiwalaimolinge mone, aamana na nikana Mosis
kirerue mumunie hunie e oolu waro-waro i purine e hute.
Kirerue lio saie uri kele mwela ngeena e tohungei lio diana,
ka'u kirerue ka'a ma'u lo'u ni likisie ha'atolanga a inemauri
nge e unue uri kire ke horo maesie oto ahutana mo mwela
mwane mo Jiu.
24 Aani hiiwalaimolinge mone, maholo a Mosis e paine
oto, e ka'a saeto'o aana ike uri mwala ke unu-unue uri ingeie
weuwana inemauri mo Ijip.
25 Ta'e e ne'isae huni sapesalu mola pe'ie mwala a God,
aana e saie uri mei sapesalunge ngeena e diana liutaa aana
taungei ilenimwa'enga nge mo iinoni ooraha'aa kire to'o
aani mola hunie kele maholo o'oru'e.
26 A Mosis e lo'onga'inie mola uri ma'alana mwala ko
teunge'inie i tehula'ana a Kraes nge ko lae mai, ta'e leune e
diana lo'u liutaa aana mo ola diana hunge i Ijip. Na ko lo'o-
lo'onga'i mola urine, aena aana ko to'o-to'omaaie oto nga taa
a God kei niie hunie aana waaitana mai puri.
27 Aani hiiwalaimolinge mone, a Mosis e lae mwaanie i
Ijip, na e uure a'aila'a honosie saewasunge a inemauri, aena
aana ko tola i sulie mola Inemauri nge nga iini e ka'a sai
leesie ike.

28 E hiiwalaimoli aana God, ka'u e aehotaa ngauhe paine
aana Liumwaanie mala a God e unue hunie. A Mosis e unue
uri mwala ni Israel kire ke tataa'inie apune mo kalei sipu
i pweune maa aana mo nume ikire, hunie uri ensel ko lae
mai huni horo maesie mo na'ohai mwela e sa'a hule ike aana
mwala ni Israel.
29 Aani hiiwalaimolinge mone, mwala ni Israel kire lae
holosie Aasi Nonoro'a mala kire ko lae mola aana leu a'ate.
Ta'e maholo mo ramo aana mae ni Ijip kire dau aahonga ni
lae holosie aasi no'one urine, nge kire si inu mango mola.
30 Aani hiiwalaimolinge mone, mwala ni Israel kire lae-lae
kali-kelie huilume i Jeriko hunie e hiu hei dinge, nge para
hau kali-kelie huilumena e si aa'oho ta'ingelu.
31 Aani hiiwalaimolinge mone, repi ngeena, a Rehab, e
tola konie e ro mwane ni Israel nge kirerue lae mai lio-lio
mumuni hunie i Jeriko mala mo wao-wao, na aena leune e
ka'a mae ike pe'ie mwala nge kire ka'a tola i sulie ike a God.
32 ?Na nga taa lo'u ne kei unue? Nou ka'a to'o maholo ike
lo'u huni ere i sulie a Gidion, na a Barak, na a Samson, na
a Jefta, na a Deved, na a Samuel, na mo propet.
33 Aani hiiwalaimolinge mone, kire asuie mo taungei ola
paine hiito'o. Kire haiseuni pe'ie mo henue hai aaopa'i
na kire a'aila'asire, na kire aalaha haahie mwala aana tala
oodo, na a God e asuie mo heiholota'inge hunire. Kire ra'u
ponosie wawana mo laeon,
34 na kire mwa'asie mo eeso-eesohai dunge oto paine, na
kire tahisie mwala e sare horo'ire aani naihi. Ma'alana
uri kire mamaela'a ka'u, ta'e kire he'i a'aila'a lo'u, na kire
a'aila'asie oto mo heiseuninge ngeena na mo mae aana
ngaeta mo henue.
35 Na mo hu'e kire hiiwalaimoli aana God, mo kaleda
nge kire mae ka'u, kire he'i meuri lo'u. Na ngaeta mwala
nge kire hiiwalaimoli aana God, mo maelonga ikire ko
ha'amotaahire haahie hiiwalaimolinge ikire. Ta'e maholo
mo maelonga ko unue hunire uri kire sai lae mola, mala
uri kire ko toli'aasie hiiwalaimolinge ikire, nge kire hele
ma'uta'a mola aana hiiwalaimolinge, aana kire mwa'e-
mwa'e mola huni mae, hunie kire ke si ta'ela'i oto pe'ie mei
meuringe e diana lo'u liutaa aana iini mei aano.
36 Ngaeta mo iini aada, mo maelonga ikire ko lae pe'i
ha'amwasi mola aada na pe'i repusilada. Na ngaeta mo iini
aada, mo maelonga ikire kire pwasure aani iieliheu na kire
aasire i laona mo nume ni ho'o.
37 Ngaeta mo iini, mo maelonga ikire, kire uu'i maesire
aani heu, na kire roto holosire, na kire horo maesire aani
naihi. Mo iini e hiiwalaimoli urine, kire tohungei meitale
oto, hule aana kire sai ho'osie mola mo te'e-te'ei sipu na mo

te'e-te'ei nanikot mala mo to'oni ikire. Na mo maelonga kire
sai ha'asi'oha'ara pe'i ha'amotaahilada.
38 Aena urine, nge mwala kire hiiwalaimoli ngeena, kire
ko talei mumumuni heiliu mola i laona mo henuesala na i
lengine mo toloihenue, na i laona mo hahale na ta'ena nga
kalinge i laona mwakano. Ikire ngeena mo tohungei iinoni
diana, na mwala aana walumalau ienini kire ka'a diana ike
adona kire ke ii'o pe'ire.
39 Ahutada ngeena kire mani hiiwalaimoli aana God, na
ingeie oto ko tohungei lahera oto liutaa. Ta'e kire ka'a hele
aana ike ue nga taa e haiholota'inie hunire,
40 aena aana a God e lo'onga'inie oto nga oala'inge nge e
diana liutaa huni niie hunie ahutaka. Ikire ngeena, a God e
saeto'o aana uri kire ke maa'oohikie ka'u, uri hunie kie ke
mani hele aana ha'a-oodohilaka nge e haiholota'inie hunikie
aana ta'a-ta'a maholo.

12

Aana A God Oto Aamaka,

Nge Ko Ha'a-ha'aloikie

Mwaanie Kie Dau Aaela Lo'u

1 Oto pulitaa oto paine ienini kire haata'i diana aana tala
aana hiiwalaimolinge ngeena, na kire loko kali-kelikie oto
huni to'o-to'omaaie hurunge ni hiiwalaimolinge ikie. Aena
urine, kie ke toli'aasie ta'ena nga ola ko liu-liu honosikie
mwaanie hiiwalaimolinge aana God, na kie ke toli'aasie
no'one mo walo ni ooraha'aa nge ko hiri'ikie oto tarau.
Oto kie ke huru a'aila'a tara'asi aana hurunge nge a God
e totohoa oto naka huni huru aana.
2 Kie ke lae pe'i lio hahuroto aana a Jisas uri ingeie ni
e aehotaa mei hiiwalaimolinge ikie, na ingeie oto ko lio
i sulie hiiwalaimolinge ikie lai hule aana ha'amangolana.
Ma'alana maenga i lengine po'u-po'u mei ola ni masanga
oto paine, ta'e ingeie e ne'isae mwai-mweisie mola masanga
ngeena na e lae pe'i a'aila'a mola ma'alana kire horo'ie i
lengine po'u-po'u urine. Ingeie oto e mwa'e-mwa'e ni mae
urine aena aana e ne'isae paine oto haahie ilenimwa'enga
nge kei hele aana mai puri, na aana maholo ienini, e ii'o oto
i pwalo-pwalona God huni aalaha pe'ie.
3 Oto omu ke lo'onga'i ke'u i sulie a Jisas, aana ma'alana
mwala e ooraha'aala ngeena kire talei teunge'inie ta'e e ka'a
mamalo ike. E lae pe'i a'aila'a mola. Oto urine, i'omu na ke
urine no'one. Omu ke su'uri mamaela'a, na omu ke su'uri
toli'aasie hiiwalaimolinge i'omu.

4 I'omu, omu ko lae pe'i ooho taane honosie mo tolahai
ola ni ooraha'aa, ta'e nga iini hikemiu e ka'a ooho a'aila'a ue
lae hule aana ke maesie leune.
5 E lio oto mala omu pulongosie mola mei wala ni ha'a-
a'aila'a'omu nge a God e unue. Aana e soi'omu mala mo
kalena, na e unue uuri, *Kaleku, maholo o ko deu aaela na*
ineu a Aalaha no ko ha'aloi'o hunie o ke lae oodo, mwaanie o
lo'o-lo'onga'inie uri nga mei ola mwaakule mola ni ngeena.
Na maholo no ko ere aamu hunie uri o ke lio saie mo
takalonga i'oe, mwaanie saemu e wawai wa o aakoheta'inie
tala diana ngeena.
6 *Aena aana nou sai ha'aloie mola mwala nou manata diana*
hunire, na nou sai ha'a-oodohie mola mo iini no ko toolera
mala mo kaleku. *Provebs 3:11-12*
7 Oto omu ke uure ma'uta'a mola maholo mo aasanga ko
hite aamiu, aana e urihana ha'aloinge mola ni ngeena, na
leune e haata'inie uri a God ko lio i suli'omu oto mala mo
kalena. Aana ahutana mo mama'a kire ko ha'a-ha'aloie mo
kaleda.
8 Na a God e urine no'one, aana e sai ha'aloie ta'ena nga
mwela ingeie. Mala uri e ka'a sai ha'aloi'omu ike, na i'omu
nga mo tohungei kalena ha'ike, ta'e sa'a mola nga mo kaleni
aro-aro mola.
9 Aana aapa hatarie mo aamaka mai welumalau, kire ha'a-
ha'aloikie ka'u taane, ta'e kie ha'ama'u mola aada haahie
leune. Oto e urine lo'u, na e tohungei diana liutaa uri kie
ke tola i sulie Aamaka i Lengi, hunie kie ke mauri oto pe'ie.
10 Mo aamaka mai welumalau ngeena, kire ko ha'a-
ha'aloikie i sulie saeda hunie kele maholo mola o'oru'e. Ta'e
a God ko ha'aloikie aani pe'ilaka oto to'ohuu, hunie kie ke
ii'o maa'i oto mala ingeie.
11 Aana maholo a God ko ha'aloikie, kie sai sapesalu aana
leune taane, na kie sa'a ilenimwa'e ike. Ta'e puriha'ana, nge
mo iini a God e ha'aloikie aana tala ngeena, kie sai ii'o ni
henuelama aana kie ii'o oodota'i oto i maana God.
12 Oto aena leune, omu ke ha'a-a'aila'aa mo ae'aemiu nge
kire ko weo hunie omu ke huru lo'u, na omu ke ha'a-a'aila'aa
mo ki'imiu nge kire weo ka'u hunie omu ke hele ma'uta'a
lo'u.
13 Na omu ke huru i sulie tala e oodo, hunie mo iini nge
ko lae mai purimiu ngeena nge hiiwalaimolinge ikire e ka'a
susu ike ue, kire ke sai kohie tala na mwaanie kire lae
takalo.

Kei Tohungei Aaela Lo'u Liutaa

Hunie Mo Iini

Kire Ka'a Tola I Sulie A God

14 Omu ke o'o'o ni henuelama mola pe'ie ahutana mwala,
na omu ke ari'apasie no'one ii'onga oodota'i. Aana nga iini
e ka'a ii'o diana urine, e sa'a roro'a leesie ike a Aalaha.
15 Omu ke lio talamiu mwaanie nga iini eemiu e oore aani
hele aana hahu'ana manata-diananga a God e haata'inie
oto naka. Na mwaanie omu aehota huni loo-looha'inie lo'u
aaelanga, aana tolahai ola urine e sai waelie mwala oto
hunge.
16 Omu ke lio talamiu lo'u, mwaanie nga iini eemiu e mai-
mesi, na mwaanie nga iini e urihana lo'u a Iso nge e ka'a
ha'ama'u ike aana God. Aana a Iso ingeie na'ohai mwela,
ka'u e malisine ha'adiana'anga a God ke lae hunie na hunie
ke ne'i na'ohai mwane aana komu oolisie aamana. Ta'e aana
a Iso e hiolo mola aana ngaeta maholo, oto e ha'aholinge'inie
mola ii'o-ii'oha ingeie ngeena hunie a Jekob mola uana ta'a-
ta'a maai ngeunge.
17 Oto omu saie lo'u mei puri, a Iso ko si saeto'o aana uri
aamana ke ai'eitanaie a God talana hunie ke ha'adiana'aa,
ta'e e aasa oto. Na a Iso e ka'a to'o aana ike lo'u nga tala
huni oolisie mei takalonga nge e asuie ngeena, ma'alana uri
e ngara-ngarasie lo'u aamana hunie ke ha'adiana'aa.
18 Kie ko lae taane oto mai saana God aana maholo ie, ta'e
e aaopa oto liutaa mwaanie waite maholo mo weuwaka kire
hola'i lae mai saana God. Aana maholona kire lai hule aana
ngaeta toloihenue i Saenae nge mo iinoni kire sai leesie
aana maada. Oto kire leesie eeso-eesohai dunge ko weru
i lengine, na leune e tohungei rodohono pupulu oto, na
mawasidengi ko hite oto aana.
19 Na aawatai eehuri ko ngara-ngara, na kire rongoa uri
nga mei wala e ere mai hunire. Mei wala ngeena e da kire
tohungei me'u oto, hule aana kire unue oto uri kire ka'a sare
rongoa lo'u nga mei ola urine.
20 Kire tohungei me'u aena aana a God e unue uuri,
*Mala uri nga iinoni wa nga ola mauri ko teela'i mola aana
toloihenue ngeena, nge uu'i-maesilana kei lae oto aani heu.
Eksodas 19:12-13*
21 *Walu ola kire leesi'i ngeena e tohungei lio ni me'unge,
hule aana a Mosis no'one na e unue uuri, "No ko tohungei
me'u hule aana no ko eriri oto." Diutronomi 9:19*
22 Ta'e ikie, kie hule ka'u oto aana toloihenue kie
haara'inie aana i Saeon, na huilume paine a God Mau-
meuri'e otona. Jerusalem ta'au i Lengi ka'u otona, leu
nge mo molani ensel kire palo-paloa a God aana, pe'i
ilenimwa'enga oto paine.
23 Kie lae mai aana lokonga aana soihaada'inge ikie mo
na'ohai mwela a God nge sataka oto i laona uusu-uusu aana
mo iini kire kei ii'o ta'au i Lengi. Na kie lae oto mai i

saana God, iini kei leie ahutana mwala, na kie ii'o oto pe'ie
mauriha'ana mwala diana hola'ina'o nge a God e ta'aasie
oto ta'ena nga aaelanga mwaanire.
24 Na kie lae oto mai i saana Jisas. Ingeie oto iini
ko ha'a-uurerurukie pe'ie a God aana e ha'a-uuresie hai-
holota'inge haalu a God pe'ie mo iinoni. Na apune a Jisas
nge tataa'inilana e lae huni hoda rere'a aaka mwaanie
ooraha'aa e haata'inie oto mei ola e diana lo'u liutaa aana
apune a Ebol nge e soi peine mola hunie nga iini ke su'ue
maenga ingeie.
25 Oto omu ke lio talamiu, mwaanie omu sere'i rongo
hunie a God ko ere-ere mai huni'omu ngeena. Mwala
hola'ina'o nge kire ka'a sare rongo ike hunie a Mosis aana
maholo e ha'apasulire mai aana walumalau ie, kire ka'a sai
tehisie ike lo'u mo ha'amotaahinge. Ta'e ie a God e ere mai
uure ta'au i Lengi huni ha'apasulikie. ?Oto kie ke si tehisie
ka'u mo ha'amotaahinge uri taa, mala uri kie ko tolipuri
aana walana? !Kei aasa mwae!
26 Oto wau i na'o, walana God e nunuie ka'u aano huu,
ta'e oto ie, e haiholota'i oto hunikie uuri, *Ne kei he'i nunuie
lo'u aano huu ngeena lo'u hauta'ai aana nga maholo, na ne
kei nunuie no'one i Lengi aana ta'a-ta'a maholona. Hagae
2:6*
27 Mo wala ie, "lo'u hauta'ai aana nga maholo" kire
haata'inie uri a God kei nunuie walu ola e ha'ahola'i, na
kei ta'aasi'i oto. Na walu ola nge kire ka'a sai eenule'i ike
nge mola kire kei ii'o huu.
28 Aena urine, kie ke paa-paalahea God haahie kie helesie
oto aalahanga nge nunuilana e aasa kei lae lo'u. Kie ke
paalahea God tarau na kie ke palo-paloa oto aana tala nge
e to'ohie saena na kie ke ha'ama'u oto aana pe'i me'unge.
29 Aana God ikie ngeena e urihana dunge nge e sai weru
suuhe'inie ta'ena nga ola.

13

Kie Ke Manata Diana

Hunikie Hailiu

1 Omu ke mana-manata diana huni'omu heiliu oto mala
i'omu mo mwaasine to'ohuu i lalo aana a Kraes.
2 Na mwaanie omu pupulongosie tolakonilana mo awataa
i nume i'omu. Aana nga mo iini e tete'urine ka'u oto wau
i na'o, na hule aana kire ka'a saie ike uri kire ko tolakonie
taane oto mo ensel i nume ikire.
3 Na omu ke lo'o-lo'onga'inie mo iini ikire i laona nume ni
ho'o, oto mala uri i'omu no'one pe'ire i laona nume ni ho'o.

Na omu ke lo'onga'inie mo iini ko sapesalu, mala uri i'omu,
omu ko sapesalu no'one pe'ire.
4 Ha'arurunge mei ola huni ha'ama'u aana, na mwaanie
nga iini e ma'ahu lo'u pe'ie iini e ka'a ha'aruru ike pe'ie,
aana a God kei leie mo iini kire ko aeni ola na kire ko mesi.
5 Tolahamiu ke su'uri ii'o oto mola aani saehanalilana
to'oha, na omu ke sae-saemango mola haahie nga taa omu
to'o aana oto. Aana a God e unue ka'u uri kei niie nga taa e
adongamiu, aana e te'uri, *Nou sa'a toli'aasi'o ike aana ta'ena
nga maholo, na nou sa'a roro'a pulongosi'o ike. Diutronomi
31:6*
6 Aena urine, kie sa'a ma'u ike lo'u na kie ke unue mola
uuri, *A Aalaha ka'u oto ko pe'ieu, na nga mei ola hunie ne ke
ma'ute'inie ha'ike lo'u. Aana mo iinoni mola, kire ka'a sai da
ike nga mei ola aaku. Sam 118:6*
7 Omu ke aamasito'o aana mo iini nge kire unu-unue ka'u
walana God huni'omu na kire na'omiu i sulie tala diana
ngeena. Omu ke to'omaaie ii'onga diana ikire lai hule oto
aana kire mae, hunie i'omu no'one omu ke hiiwalaimoli
diana lo'u mala ikire.
8 Tolahana a Jisas Kraes e ka'a sai hei-oolisi ike, ta'e e sada
mola mala waite, na si'iri, na oto di.
9 Oto omu ke kineta'ini'omu mwaanie ta'ena nga taungei
ha'a-uusulinge aaopa e ha'atakalo'omu mwaanie tohungana
tala oodo. Aana tohungei ola nge ko ha'asusue saeka nge
hahu'ana manata-diananga a God hunikie, na e ka'a ike
mola mo ngeulaa nge kire unue uri e maa'i. Aana tola i
sulilana mola mo ha'atolanga i sulie ngaulaa na walu ola
ngeena, kire sa'a tohungei pe'ie ike mo iini ko lulu i suli'i.
10 Ta'e ikie, kie to'o aana tohungei pe'inge nge ko lae mai
hunikie aena aana a Kraes e niie mauriha'ana mala uunu-
olanga honotaka. Mei ola e asuie oto aana tohungei ora ni
uunu-uunu maa'i ta'au i Lengi ni ngeena, na mo iini nge kire
ko uunu-uunu ola ue mai aano i leu i sulie mo Ha'atolanga
a Mosis, kire sa'a hele aana ike nga mei diananga mwaanie
ora ta'au i Lengi ngeena.
11 I sulie mo Ha'atolanga a Mosis, nge Na'ohana Mo
Na'ohai Pris ko toolea mola apune mo ola mauri ta'au i
laona Hahu'ana Leu Maa'i, hunie uunu-olanga honotana
ooraha'aa. Ta'e sapena mo ola mauri ngeena, ko si uunu'i
mola po'oi sinaha aana leu ahutana mwala ko meni o'o'o
aana.
12 Na a Jisas e urine no'one, aana e mae po'oi sinaha
aana huilume uri huni ha'arere'aa mwala ingeie mwaanie
ooraha'aa oto aana apune maraana.
13 Huilume ngeena ko ha'amalaa mo Ha'atolanga a Moses,
na e malisine kie ke iisitaa mwaanie tolaha ni lulu i sulilana

mo Ha'atolanga a Mosis nge kie ii'o ka'u aana i na'o, na kie
ke lae i saana uunu-olanga ikie, a Jisas Kraes. Na mwaanie
kie ma'ute'inie mwala kire ko ha'amwasi aaka mala mwala
kire ha'amwasi ke'u aana a Jisas.
14 Aana nga huilume huu oto talaka ha'ike mai aano i leu,
oto kie ko lo'ohie huilume nge kei lae ue mai.
15 Oto aana pe'inge a Jisas hunikie, kie ke paalahea oto a
God tarau pe'i soi ha'amanikulu'alana satana. Aana urine
oto e urihana kie ko esuie mo uunu-olanga i saana God.
16 Na mwaanie omu pupulongosie pe'ilana ngaeta mwala
aani esunge diana nada, aena aana mo uunu-olanga urine
no'one nge saena God ko lae otoi mamango haahi'i.
17 Omu ke totola i sulie mo na'ohai mwane aana soi-
haada'inge i'omu pe'i mwa'e-mwa'enga i sulie walada, aana
ikire ni kire ko lio i sulie mauriha'amiu. Na a God ke i'ie
asunge ikire. Oto omu ke tola i sulire hunie kire ke asu ni
ilenimwa'enga aana mei esunge ngeena, na mwaanie kire
asu mola pe'ie saehuunge. Aana mala uri asunge ngeena kei
hi'e hiito'o hunire aana omu ka'a pe'ire, nge e sa'a pe'i'omu
oto oo'oo.
18 Omu ke aarea God talameelu, aena aana melu saeto'o
aana mola uri melu ke au'esuie mola ta'ena nga mei ola e
oodo. Melu sai diana aana uri melu ka'a dau hu'isie ike nga
mei ola aaela, na melu saeto'o aana uri manatameelu ke
taha mola urine tara'asi.
19 Na no ko eitanai'omu oto liutaa uri omu ke aarea God
talaku hunie ke uusunge'inieu lo'u weu i seemiu lau-leu.

Aarenga'inge Hono-hono

Na Mei Wala Ni Saedianangа

20-21 Oto no ko aarea God nge ingeie oto aahu'ine hanue-
lamanga na e ta'ea lo'u a Jisas aaliho'i mwaanie maenga,
uri ke niie huni'omu ta'ena nga ola diana hunie omu ke
si to'o aana nga taa kei pe'i'omu huni esu i sulie saena.
No ko eitanaie uri ke asu i lalo aamiu aana nanamanga a
Jisas Kraes hunie omu ke ha'asaediana'aa saena. A Jisas
oto Aalaha ikie, na ingeie oto na'ohai Kakalihe honotana
mo sipu. Aana maenga honotaka mala nga uunu-olanga,
nge e si ha'awalaimoli'aa mei heiholota'inge nge e sai ii'o
huu ngeena. Oto aena leune kie ke si soi ha'amanikulu'aa a
Kraes oto di. !Iau! !Ke urine oto!
22 No ko eitanai'omu, maeni eesiku maa'i, uri omu ke
rongo diana aana mei wala ni ha'asusulemiu ienini, aana
nou ka'a uusu-uusu tewa ike.
23 Na saeku uri omu ke saie uri aasikaelu a Timoti kire
ha'a-iisitaanga'inie oto mwaanie nume ni ho'o. Na mala uri

ko hule aaku lau-leu, nge mere kei meni lae oto wau huni
leesi'omu.
24 Omu ke niie mei wala ni saedianangа i'emeelu hunie
ahutana mo na'ohai iinoni i'omu na lo'u hunie ahutana mo
iinoni maa'i a God wau i seemiu. Mo eesikaelu mai leu aana
po'o ni henue i Italia kire ko niie no'one wau saedianangа
ikire huni'omu.
25 No ko aarea God uri hahu'ana manata-diananga ingeie
ke ii'o pe'ie ahutemiu mango.

Uusu-uusu A Jemes

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Oto lau-leu i purine ta'ela'inge a Jisas, a Herod Inemauri e horo maesie mola a Jemes Hurula'aa nge e lae-lae tarau pe'ie a Jisas na Pita na Jon. Leesie Palonga 12:2. Oto Jemes nge e uusue uusu-uusu ienini, ingeie ngaeta iini aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue ha'ike. Ta'e sa'a mola a Jemes nge e uusue uusu-uusu ienini, ingeie aasine Jisas nge e hute i puri. Leesie Matiu 13:55. Maholo a Jisas e mauri ue, a Jemes e ka'a hiiwalaimoli ike aana. Ta'e lae-lae e hu'isie ne'isaenga ingeie na e ne'i na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Jerusalem. Leesie Jon 7:2-5, na Palonga 15:13-21.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jemes e uusu-uusu hunie mwala a God nge kire oopa hailiu i laona walumalau.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Kire horo'ie a Jisas ola mala halisi e oolu aawalai helisi mwana oolu i purine hutelana (33 A.D.) na soihaada'inge e aehota paine aana mo helisi i purine ha'a-uuresilana soihaada'inge e lae aana hai dinge Pentekos. Ta'e e ka'a tewa lo'u na kira hiiwalaimoli kire ko oopa hailiu oto mwaanie i Jerusalem aena aana taunge'inilada e lae i purine mo Jiu kire horo maesie a Stivin. Sa'a mola uusu-uusu ienini, uusulana e ka'a tewa ike i purine kire oopa mwaanie i Jerusalem. Oto uusu-uusu a Jemes ienini e ne'ie eetana nga uusu-uusu nge uusulana e lae hunie mwala aana soihaada'inge a Jisas, na e lio mala uusulana e lae i na'ona halisi e lime aawala haahuu i purine hutelana a Jisas (50 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jemes e uusu-uusu aena aana ko sare niie mo ha'ananaunge diana ingeie huni hele i suli'i suli dinge. Mo ha'ananaunge ingeie e unu-unu'i aana mo ha'amalanga hunge hunie ke rongo mwada'u hunie mwala ke rongo sai'i. Na ngaeta na'ohai ne'isaenga a Jemes e ere luhesie uri hiiwalaimolinge to'ohuu e ka'a ii'o mwaakule ike, ta'e ko lae pe'ie asunge aana mo ola diana. Hiiwalaimolinge na asunge ko meni lae tararuru, na nga iini e sa'a kohi ike mala ko lae mola maraana. Oto mo iinoni a Kraes ke haata'inie hiiwalaimolinge ikire aana asunge diana ikire.

Ngaeta mo iini kire kara'i ne'isae takalo uri Uusu-uusu a Jemes ienini e ere aaopa mwaanie mo uusu-uusu a Pol, aana a Jemes ko ere hiito'o i sulie mo esunge diana kira hiiwalaimoli ko esui'i, na a Pol ko unue uri a God ko ha'a-uurie mwala mola i tehula'ana hiiwalaimolinge ikire. Ta'e kire ka'a ere aaopa ike. A Jemes e ka'a unue ike uri a God ko ha'a-uurie mwala mala waaite ikire aana kire ko esuie mo ola diana. ! Ha'ike! Ta'e a Jemes e unue uri a God ko ha'a-uurie mwala mola i tehula'ana hiiwalaimolinge to'ohuu, na uri hiiwalaimolinge to'ohuu kei haata'i aana mo esunge diana kire ko esui'i.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

to'o-to'onga na maitalenga, rongonga na tola i sulinge, hiiwalaimolinge na asunge, leilana ngaeta iinoni, kineta'inilana walaka

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Jemes 2:26, Na pwau nge e ere diana liutaa i sulie kineta'inilana walaka nge Jemes 3.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga

(1:1)

Mo aasanga kie ko oodoi'i ko ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge ikie.

(1:2-18)

Mwaanie kie rorongo aasie mola walana God, ta'e kie ke tola i sulie oto.

(1:19-27)

Kie ke su'uri rara haahie nga iini, ta'e kie ke manata diana hunie ahutana mwala.

(2:1-13)

Hiiwalaimolinge to'ohuu ko haata'i oto aana mo esunge diana ikie.

(2:14-26)

Ikie mo iinoni a Kraes kie ke kineta'inie walaka.

(3:1-18)

Ikie mo iinoni a Kraes kie ke aaopa mwaanie mo iinoni ni welumalau.

(4:1—5:6)

Mo ha'ananaunge hai aaopa'i

(5:7-20)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu a Jemes, koni-konihe a God na a Jisas Kraes Aalaha ikie, huni'omu ahutemiu mwala a God nge omu oopa hailiu i laona walumalau.

Mo Malaahonga Ko Ha'a-a'aila'aa Hiiwalaimolinge Ikie

2 Maeni eesiku maa'i, omu ke ilenimwa'e mola maholo mo
malaahonga hai-aaopa'i kei haro hite aamiu,
3 aena aana omu saie oohongilana hiiwalaimolinge i'omu
kei esuie hiiwalaimolinge i'omu ke si a'aila'a lo'u, na kei
pe'i'omu hunie omu ke asu susule'i.
4 Na e malisine omu ke asu susule'i taraure'i hunie omu
ke ii'o oodota'i na walamango, na nga mei ola aana tolaha
diana e sa'a oore'omu ike.
5 Ta'e mala nga iini hikemiu ko saeto'o aana saenanaunge,
nge ke suke aana a God. Sulie a God e mwa'e-mwa'e huni
nii, na e sai niie saenanaunge huni'omu, na e sa'a asuie ike
omu ke hii aaela aani sukanga.
6 Ta'e mala o ko suke aana God, o ke hiiwalaimoli aana
ha'alaa. O ke su'uri lo'onga'inie o kei noru dile aana, sulie
iini ko hii mwaka e urihana naho nge ko aa'aro hailiu wai
eesi aana iiru.
7 Iini urine ke su'uri lo'onga'inie uri kei lio oodoie nga mei
ola uure mwaanie a God.
8 Sulie ne'isaenga ingeie e rue-rua'a, nge tolahana e sai
esu olo-olo mola i sulie ta'ena nga ola.

Kira To'o-to'o Ke Su'uri

Tooha'inire Maraada

9 Mala uri nga iinoni a Kraes ko meitale, nge ke ilenimwa'e
mola aana e saie uri a God e niie oto hunie mo to'o-to'onga
ni Lengi.
10 Ta'e mala uri nga iini lo'u e to'o-to'o, nge ke ilenimwa'e
mola aana e tohungei meitale hule aana e saeto'o aana oto a
God ke niie oodota'inge hunie. Sulie mwane nge e to'o-to'o,
mei ola kei mae mola mala tatakana hahalisi.
11 Maholo sato ko hane, oto ko madoro na ko weruhie
hahalisi. Oto tatakani ko eehuhu na launiha'ani ko waeta'i
oto. E urine lo'u mola aana mwane e to'o-to'o. Maholo e
ka'a lo'onga'inie ike maenga ta'e ko lo'onga'i hiito'o mola i
sulie tari-olanga ingeie, nge kei mae mola.

Mo Malaahonga Hunie Ooraha'aa E Ka'a Uure Ike Mwaanie A God

12 Mala uri nga iini nge oohongilana ko lae na ko uure
ma'uta'a mola, nge ke ilenimwa'e mola. Aena aana i
purine oohongilana hiiwalaimolinge ingeie ko lae urine,
nge a God kei waaie aana rorodara ni meurihe huu, nge
e haiholota'inie hunie mo iini nge kire manata diana hunie.
13 Mala malaahonga ko hule aana nga iini huni deu
aaela, nge iinonine ke su'uri ere uuri, “A God ni nge
ko malaahongaku ie.” Aena aana nga mei ola e sa'a
malaahongana ike a God huni esuie aaelanga. Na a God

maraana e sa'a malaahongana ike nga iini no'one hunie aaelanga.
14 Ta'e aaelanga nge iinoni e saeto'o aana, mei aaelanga ngeena nge ko malaahongana iinonine. Aena aana sae-hanalinge aaela ingeie ni e na'ona huni esuie aaelanga ngeena.
15 Na saehanalinge ko lodoa na ko ha'ahutaa ooraha'aanga. Na maholo ooraha'aanga ko peine, oto ko ha'ahutaa lo'u maenga.
16 Maeni eesiku diana, omu ke su'uri toli'aasie nga iini ke eero'omu aana mo ha'ananaunge ienini.
17 Ahutana mo ola diana na mo ola oodota'i kire uure mai mwaanie i Lengi, mwaanie iini nge e ha'aholaa sato, na waro-waro, na mo hee'u. Na raa-raangana e ka'a urihana ike mo ola ngeena aana kire ko hei-hei-oolisi mola, ta'e tolahai ola diana ingeie e sa'a kele hai-oolisi ike oto oo'oo.
18 Uure oto aana hari-huninge ingeie, nge kolu ne'i kalena. E ha'ahutekie aana mei wala to'ohuu ingeie, hunie kie ke mani ne'ie oto na'ohai ola aana ahutana mo ola nge e ha'ahola'i.

Mwaanie O Rorongo Aasie Mola Walana God, Ta'e O Ke Tola I Sulie

19 Maeni eesiku, omu ke lo'onga'i kohi i sulie mo ola ienini. Omu ke mwa'e-mwa'e huni hehurongo, na haro lo'onga'i omu ke si ere. Su'uri saewasu oto lau-leu,
20 aena aana saewasunge mo iinoni sa'a roro'a ni pe'i'omu ike hunie ii'onga aana mauringe diana nge a God e saeto'o aana.
21 Oto omu ke ne'i aasie mwaani'omu ahutana mo ola tata'ala na ta'ena nga ola aaela nge ko peine hailiu. Na omu ke ha'amwai-mwei'a'omu hunie omu ke tola i sulie mo ha'ananaunge maa'i a God nge hasileni e lae oto i manatamiu, aana kire sai ha'a-uuri'omu.
22 Ta'e omu ke asuie nga taa nge a God e unue huni'omu, na omu ke su'uri talei rorongo aasie mola, aana ko urine nge omu ko ha'apweu'omu mola maraamiu ni ngeena.
23 Mala uri nga iinoni ko rongoa mo ha'ananaunge aana walana God, na e ka'a dau oto i suli'i, nge e urihana mwane e leesie maana i laona iiro-iiro
24 ta'e e ka'a asu kohie nga mei ola e si leesie ngeena, aana e lae na ko tolana pulongosie oto maana e lio uri taa.
25 Ta'e a God e sai ha'adiana'aa mo iini nge ko lio hahuroto i laona ha'atolanga ingeie. Ha'atolanga ngeena e tohungei diana, na e sai luhesie mo iinoni hunie kire ke ii'o luheta'i mwaanie ooraha'aa. Oto iinoni nge ko rongo hunie mo ha'ananaunge a God, na ko lo'onga'i i suli'i taraure'i, na e sa'a pulongosie nga taa e rongoa, ta'e ko hele i sulie nga taa

a God e unue, nge a God e sai ha'adiana'aa aana nga taa nge
ko esuie.

O Ke Ha'apaina'aa A God

Aana Tolaha To'ohuu

26 Mala nga iini ko lo'onga'inie uri ingeie nga mwane aana
soihaada'inge, ta'e e ka'a kineta'inie erenga aana meana, nge
urine ko talei ha'apweue mola maraana, na asunge ingeie
aana soihaada'inge, nga ola to'ohuu ha'ike.
27 Ta'e asunge to'ohuu aana soihaada'inge nge a God
Aamaka e saeto'o aana oto uri huni pe'ie mo rei'inge, na
mo nao nge kire maitale, na huni kineta'ini'o maraamu
mwaanie tata'alanga aana walumalau.

2

O Ke Manata Diana

Hunie Ahutana Mwala

1 Maeni eesiku, omu hiiwalaimoli oto aana Jisas Kraes
Aalaha ikie. Oto omu ke su'uri waelie manikuluha'ana pe'i
lo'onga'inie uri ngaeta mo iinoni kire kohi lo'u liutaa aana
ngaeta mo iini.
2 Ne kei ha'amalaa uri nga ro iinoni ko hule i laona
lokonga i'omu aana soihaada'inge na ngaeta iini e to'o-to'o
ta'e ngaeta iini e maitale. Iini to'o-to'o e ho'osie nga to'oni
leu-leuni'e pe'enie ringi nge holitana e paine. Iini meitale e
ho'osie mola to'oni aaela.
3 Oto mala omu ko ne'isae ha'ama'u aana iini nge e ho'osie
to'oni lauleuni'e, na omu ko ere uuri hunie, “Mwane paine,
o ke ii'o i leu aana ii'o-ii'oha diana ie.” Na omu ko si ere uuri
lo'u hunie iini nge e maitale, “O ke uure mola wai leune,”
wa “O ke ii'o mola hoi mwakano i saana ae'aeku.”
4 ?Ha'alaa nga taa nge omu ko esuie urine? Aana omu ko
ne'isae ha'ama'u aana ngaeta mo iinoni liutaa aana ngaeta
mo iini. Na mei ne'isaenga aaela nge omu ko esuie urine,
aena aana omu ko ne'isae ha'ama'u mola aana ngaeta mo
iini, na nga mo iini ha'ike.
5 Omu ke rongo ka'u, maeni eesiku maa'i. A God e lio
hilisie mo iini e maitale aana walumalau ie hunie kire ke
to'o-to'o aana hiiwalaimolinge, na huni to'o aana aalahanga
nge e haiholota'inie hunie mo iini nge kire manata diana
hunie.
6 Ta'e i'omu, omu ka'a ha'ama'u ike aana mo meitale
aana walumalau ie. Omu ko ha'apaina'aa mola kira to'o-
to'o. ?Aana e ue nge e urine? ?Kira tei nge kire ko
ha'asi'oha'a'omu? ?Na kira tei nge ko toole'omu i laona
leinge?

7 ?Na kira tei nge kire ko unue mo ola ka'a ado takoie a
Jisas, iini nge e paine haahi'omu? !Kira to'o-to'o! ?Oto aana
e ue nge omu ko lo'onga'i ha'ama'u ke'u aana ngaeta mo iini
liutaa aana ngaeta mo iini?
8 Ta'e mala omu ko hele i sulie ha'atolanga a Inemauri ikie
aana mo Uusu-uusu Maa'i, nge e unue uuri, *O ke manata*
diana hunie mo iinoni mala o ko manata diana huni'o mola
maraamu, Levitikas 19:18 nge urine ha'alaa omu ko deu
oodo.
9 Ta'e mala uri omu ko ne'isae ha'ama'u mola aana nga
ta'a-ta'a iini, mala uri ingeie oto e diana liutaa aana ngaeta
mo iini, nge urine omu ko ooraha'aa oto, aana omu liu
haahie oto mo Ha'atolanga a God.
10 Mala ta'ena nga iini ko hele i sulie ahutana mo
Ha'atolanga a God, ta'e ko liu haahie nga ta'a-ta'a leu hikeni,
nge e liu haahie oto ahuteni.
11 A God e unue uuri, *O ke su'uri aeni ola, Eksodas*
20:14 na a God no'one e unue uuri, *O ke su'uri talei horo'ie*
nga iini. Eksodas 20:13 Oto ma'alana o
ka'a hele aana nga mei roro'anga aani aeni-olanga, ta'e o ko
horo'ie nga iini, ngeena o ooraha'aa oto aana o liu haahie
mo ha'atolanga a God eena.
12 Oto o ke lo'o-lo'onga'i i sulie ahutana mo ola nge o
ko unu-unu'i na o ko eu'esui'i, hunie kire ke sada pe'ie
ha'atolanga a Inemauri. Aena aana ha'atolanga ngeena
ha'alaa e sai luhesie mo iinoni mwaanie ooraha'aanga ikire,
na leilemiu kei lae aana ha'atolanga ngeena.
13 Aena ngeena omu ke haata'inie hai-aamasinge i'omu
oto hunie mo iinoni, aana a God e sa'a haata'inie ike lo'u
hai-aamasinge ingeie aana maholo kei leie mo iini nge kire
ka'a sai hei aamasi. Ta'e mo iini nge kire haata'inie hai-
aamasinge, nge kire kei uure na kire sa'a ma'u ike aana
maholo a God kei leire.

Mala Uri O Ko Hiiwalaimoli To'ohuu, Nge Helelamu Kei
Oodota'i No'one

14 Maeni eesiku, mala nga iini ko unue uri e to'o aana
hiiwalaimolinge, ta'e e ka'a haata'inie aana asunge ingeie,
nge hiiwalaimolinge ingeie ola mwaakule mola. ?Uri
hiiwalaimolinge urine kei ha'a-uurie taane?
15 Mala uri nga aasike i lalo aana a Kraes ko saeto'o aana
nga mo sala wa nga mo ngeulaa,
16 oto o ko si ere uuri hunie, “O ke lae pe'ie ha'adiana'anga
a God hunie o ke ho'o sala diana na o ke ngau ni pote.” ?
Mala o ko ere urine mola mwaakule na nga mei ola huni
pe'ie o ka'a niie ike hunie, ohe mo wala mwaakule urine
kei pe'ie taane? !Ha'ike!

17 E urine lo'u mola aana hiiwalaimolinge. Mala hii-
walaimolinge i'oe aana God nge ko urihana mola mei ola
ko iisitaa aani wala mwaakule, nge hiiwalaimolinge urine,
ola e mae mola.
18 Ohe nga iini kei ere oolisieu uuri, “Ma'alana nou ka'a
asuie mo ola diana, ta'e ha'a-uurileku kei lae taane aena
aana hiiwalaimolinge ineu.”

Ta'e ineu, no ko aalamie iinine uuri, “!Ha'ike! Aana e
aasa oto hiito'o hunie iinoni kei to'o aana hiiwalaimolinge
to'ohuu na e ka'a asuie mo ola diana. Ta'e ineu, ne kei
haata'inie tohungei hiiwalaimolinge ineu aana asuilana mo
ola diana.”
19 Mala uri o ko hiiwalaimoli uri e ta'a-ta'a God mola, nge
e diana. Ta'e aamasito'o uri mo li'oa aaela kire hiiwalaimoli
no'one urine, na kire ariri pe'i me'unge aana.
20 ! I'oe, o tohungei pweu! O ke rongo ka'u. Ne
kei haata'inie aamu uri hiiwalaimolinge mwaakule e ka'a
nanama ike.
21 O saie oto weuwaka a Ebraham. E oodota'i i maana God
mola aana mo esunge diana nge e asui'i, aana e asuie uunu-
olanga hunie a God aana mwa'u ingeie a Aesak i lengine ora
ni uunu-uunu.
22 Nge o leesie hiiwalaimolinge a Ebraham na mo ola nge
e asui'i kire mani lae tararuru. Nge e si ha'awalaimoli'aa
hiiwalaimolinge ingeie aana nga taa diana e asuie.
23 Na e ha'a-oaie mo wala aana Uusu-uusu Maa'i nge unue
uuri, *A Ebraham e hiiwalaimoli aana God, na aena urinena
nge e ne'i iinoni oodota'i i maana a God.* *Jenesis 15:6* Oto
mwala e si haara'inie uri ingeie malahune a God.
24 Urine ka'u kie sai lio saie uri iinoni kei oodota'i pe'ie a
God aana asunge ingeie, na e sa'a oodota'i ike hali'ite mola
aana hiiwalaimolinge.
25 Nge e urine no'one mala a Rehab. Ingeie ngaeta repi,
ta'e lo'u mei puri e oodota'i pe'ie a God aana asunge diana e
asuie. Aana e tola konie mo wao-wao mo Jiu i laona nume
ingeie. Na e pe'ire aana e ha'atolara aaliho'i i sulie ngaeta
tala aaopa mwaanie mo ramo e horo'ire.
26 Oto e urine no'one mala sapei iinoni mwaakule na nga
mangoi ola ha'ike aana, sapei ola ngeena e mae oto. E urine
no'one lo'u aana hiiwalaimolinge na asunge ha'ike aana. Ko
urine na hiiwalaimolinge ngeena, ola e mae no'one mola.

3

O Ke Kineta'inie Walamu

1 Maeni eesiku, e ka'a malisine ike mo iini hunge aamiu
ke ne'i ha'a-uusuli, aena aana omu saie uri mo iini nge kolu

ko ha'a-uusuli, leilakaelu kei peine liutaa aana ngaeta mo iini.
2 Aana ahutaka, kie sai meni deu pele aana mo ola hunge.
Na mala nga iini nge ka'a ere-ere aaela ike, nge e sai
kineta'inie oto ahutana sapena no'one.
3 Ha'amalanga aana mo hoos e uuri. Mala kolu ko ne'ie
mai ei ha'aholosie wawana nga hoos, nge kolu sai toolea
wau takoie leu saekaelu ke lae aana.
4 Na e urine no'one aana mo haka. Haka e paine na ooru
nge e paine ko adaa. Ta'e ha'a-aali'ulana e sai lae mola
aana kele wiro mwai-mwei. Na pe'ie kele wiro mwai-mwei
ngeena, poro paine aana haka e sai toolea paineha'ana haka
ngeena takoie leu e saeto'o aana.
5 Oto mea, na e urine no'one mola. Aana e mwai-mwei
liutaa aana ahutana mo sasarai ola aana sapeka, ta'e e sai
ere tooha'inie aana mo ola paine. Na omu saie mola uri
nga koho oto paine aani ei, e sai weru mola aana nga kele
kakahu'ei dunge.
6 Na mea e urihana dunge, aana erenga i'oe e sai
eereha'inie dunge oto paine. Mea e honu aana ta'ena
nga ola aaela, na e toolea dunge uure mwaanie dunge ni
ha'amotaahinge. Oto o ke kineta'inie meamu, aana nga taa o
ko unue aana meamu e sai uunue mauriha'amu aana dunge
ni ha'amotaahinge.
7 Uure oto wau hule mai si'iri, mo iinoni kire ko ha'a-
ha'amanata'aa ta'ena nga ola loo-loo'a, mala mo poo, na mo
menu, na mo mwaa, na mo ii'e.
8 Ta'e nga iini lo'u hunie ke ha'amanata'aa meana, ha'ike,
sulie e tohungei loo-loo'a liutaa na e aaela. E honu aana mo
wala ni maesi'i mala pulune mwaa ala-ala.
9 Ikie, kie sai hu'isie meaka huni ha'apaina'aa a God
Aamaka, ta'e kie ko he'i waelie lo'u mo iinoni aana, mo iini
nge a God e ha'aholara i sulie nunune.
10 Ha'apaina'anga na hai'uesinge ko meni uure mola
mwaanie ta'a-ta'a mea. Na urine maeni eesiku, nga mei ola
urine ke su'uri reu lo'u.
11 ?Uri ta'a-ta'a maai huulaa e sai aahe mola aani wei meli-
meli na wai aha'i?
12 ?Uri ahi'e e sai hungu mola aani eitepi, wa niu ke hungu
mola aani ehi'e?† !Ha'ike, maeni eesiku! Na lama nge e
ahaala e sa'a ne'i wei meli-meli lo'u.

Saenanaunge Uure I Lengi Ko

Mana-manata Diana Hunie Mwala

† **3:12** 3:12 Erenga ni Krik e ha'amalaa aana mo ei fik na mo ei olif na mo walo aani grep.

13 Mala uri nga iini hikemiu ko saenanau na saena e taha,
oto ke haata'inie saenanaunge ingeie aana ii'onga oodota'i.
Na ke si esuie mo ola diana pe'ie ha'amwai-mwei'anga nge
e uure mai mwaanie saenanaunge.
14 Ta'e mala o ko lo'onga'ini'o oto mola maraamu, na
saemu e honu mola aana saewasunge ni heota'inge, nge o
ke su'uri tooha'ini'o mala o saenanau, na o ke su'uri aaluhie
walaimolinge aana eeronga urine.
15 Aena aana saenanaunge urine e ka'a uure ike mwaanie
a God, ta'e ola mola aana mo iinoni aana walumalau ie, aena
aana mei ola ngeena e uure mola mwaanie a Satan.
16 Leu nge heota'inge na tooha'inge oto aana, nge walu ola
ka'a oodo ike, aana ta'ena nga tolaha tata'ala kei pweidora
oto no'one aana leune.
17 Ta'e saenanaunge nge e lae mai mwaanie a God e uuri.
E rere'a, na e honu aana hanuelamanga, na e mamae, na e
sai tola i suli, na e sai hei-aamasi, na ko pe'i. Saenanaunge
urine e ka'a sai lupwe'i deu-deu na e ka'a sai rara ike haahie
nga iini.
18 Na saenanaunge urine ko esuie hanuelamanga aani
hesilana mo litei ola diana nge kire sai hungu aana
oodota'inge.

4

O Ke Ha'amwai-mwei'a'o

I Na'ona God

1 ?Ohe omu saie taane nga taa nge ko da omu ko sare
ha'a-ere na haiseuni tarau? Walu ola ngeena kire uure
mai mwaanie mo ne'isaenga ni saehanalinge nge ko esuie
oohotaa i laona manatamiu.
2 Omu tohungei heri hunie mo ola hunge, ta'e hunie omu
ke to'o aani nge ha'ike. Oto omu ko sare horo mola. Omu
ko heota'inie ngaeta mo iinoni, ta'e hunie omu ke to'o aana
nga taa nge omu ko heri hunie, nge ha'ike. Oto omu ko ha'a-
ere na omu ko heiseuni mola. Omu ka'a to'o aana ike nga
taa omu ko saeto'o aana, sulie aena omu ka'a suke ike aana
God.
3 Na lo'u maholo omu ko suke, nge omu ka'a to'o aana
ike nga taa omu susukaa, sulie sukanga i'omu ka'a kohi
ike. Omu heri hunie mola mo ola huni ha'a-oaie mo
saehanalinge i'omu mola maraamiu.
4 !I'omu, omu urihana hu'e nge ko hele roro'anga, aana
omu ka'a hahu'ei to'ohuu ike nana God! ?Ohe omu ka'a saie
ike uri hari-hunilana walumalau e urihana mola leledilana
a God? Nge mala uri nga iini ko he'imalahune pe'ie
walumalau ie, nge ko ne'ie maraana uri ko heli pe'ie a God.

5 Mo Uusu-uusu Maa'i kire unue uuri, a God e saeto'o aana
li'oa nge e ne'ie aaka ke ii'o oto mola nana hali'ite. ?Na ohe
omu unue uri kire talei ere-ere mwaakule mola aana kire
ere urine? !Ha'ike!
6 Ta'e niinge aana hahu'ana manata-diananga a God e
paine liutaa aana aaelanga iinoni. Sulie e sai tola konie mo
iini ko oonisae, oto mala mo Uusu-uusu Maa'i nge e unue
uuri, *A God e ta'ela'i honosie mo iini kire ko tooha'inire, ta'e
e hahu'ei manata diana hunie mo iini ko ha'amwai-mwei'ara.
Provebs 3:34*
7 Aena ngeena omu ke ha'amwai-mwei'a'omu huni ii'o i
memelutana a God. Omu ke uure a'aila'a honosie a Satan,
nge ke si tehi mwaani'omu.
8 Omu ke ii'o kara'inie a God, nge a God kei ii'o
kara'ini'omu. I'omu mo iini nge omu ooraha'aa, omu ke
loto aasie ooraha'aa mwaanie manatamiu. Na i'omu mo iini
omu ko sare lulu i sulie a God na walumalau aana ta'a-ta'a
maholo, omu ke asuie ne'isaenga i'omu ke rere'a.
9 Omu ke saehuu, na omu ke ngara, na omu ke uulo, sulie
mo tolaha omu ko esui'i kire aaela. E ka'a malisine omu ke
mwasi mwaani'i wa omu ke ilenimwa'e haahi'i, ta'e omu ke
saehuu na omu ke ngara haahi'i.
10 Omu ke ha'amwai-mwei'a'omu i na'ona God, nge urine
ke si ha'apaina'a'omu.
11 Maeni eesiku, omu ke su'uri sisiho aana nga iini. Mala
omu ko siho aana nga iini i lalo aana Kraes, wa omu ko
leie, nge omu ko ere waelie oto ha'atolanga kire ko lulu i
sulie. Urine nge e haata'inie omu ka'a hele ike i sulie mo
ha'atolanga, ta'e omu ko sare ha'apaina'a'omu lo'u liutaa
aana ha'atolanga ngeena huni leie.
12 Ta'e a God oto hali'ite nge e niie mo ha'atolanga, na
ingeie hali'ite mola huni lei-lei. Na ingeie oto mola huni
ha'a-uuri na huni horo. Nge e ka'a ado ike hunie omu ke
leie nga iini.

O Ke Toli'aasie A God

Ke Alaa'inie Mauringe I'oe

13 Omu ke rongo ka'u, mo iini nge omu ko unue uuri, “Si'iri
wa i ho'owa, melu kei lae aana nga hanue. Oto melu kei ii'o
wau i leune nga halisi huni ha'aholi na huni esuie nga mo
ola huni teri to'oha aani.”
14 Ta'e omu ka'a saie ike uri nga taa nge kei reu i ho'owa,
wa mauringe i'omu kei ue. Sulie mauringe iinoni e urihana
mola mei waha-waha nge mwala ko leesie mola aana kele
maholo oto mola o'oru'e, na ka'a tewa lo'u na e aahutata
oto.

15 Ta'e omu ke ere uuri ha'alaa, “Mala a God ko saeto'o
aana, nge melu ke ii'o sapemawa mola huni esuie mo ola
ienini wa mo iini ngeena.”
16 Ta'e ie omu ko ha'apaina'a'omu mola maraamiu, na omu
ko si ere tooha'ini'omu mola. Na mo tooha'inge urine e
tohungei aaela.
17 Oto mala uri nga iinoni nge ko saie nga mei ne'isaenga
oodota'i huni esuie, ta'e e ka'a asuie ike, urine ko ooraha'aa
oto eena.

5

Kira To'o-to'o Ke Su'uri

Ha'a-ha'ama'usie Kira Maitale

1 I'omu mwala omu to'o-to'o, omu ke rongo i sulie nga
taa no ko unue huni'omu. Omu ke sae-saehuu na omu ke
ngara-ngara, sulie aaelanga kei toole'omu oto.
2 !Lio ka'u! To'o-to'onga i'omu e osala'a oto, na mo to'oni
i'omu mo kokorosi kire ngau'i oto.
3 Mo kol na mo siliva i'omu kire rastaa aaela oto. Na rastaa
aani ngeena kei ngeue hasi'omiu mala dunge ko weru, aena
aana ikire oto kire kei unu tahanga'inie aana dinge ooreta
uri omu takalo. Omu ko durue ue mo to'o-to'onga i'omu, ta'e
mo dinge ooreta oto ie.
4-5 Omu ko ha'apote'omu maraamiu mala poo huni
horo'ilana. Omu eeroa mwala kire au'esu nemiu, aana
omu ka'a holire ike. Kire so'o konie mo hohola i'omu
pe'ie ngaranga aana omu ka'a holire. Na a God Hahu'ana
Nanama e rongoa oto ngaranga ikire. Mauringe i'omu mai
aano e honu oto mola aana to'o-to'onga, na omu ko deu mola
i sulie ahutana mo ola mala saemiu.
6 Omu leie kira oodota'i hunie maenga, na omu horo'ire,
ta'e ikire, kire ka'a uure honosi'omu ike.

O Ke Maa'oohi Susuto'o

7 Maeni eesiku, omu ke maa'oohi susuto'o lai hule aana
a Jisas kei ooli lo'u mei. Ikolu, kolu meni saie uri mo
mwane nge ko esuie hohola kire sai maa'oohi susuto'o hule
aana nemo kei da hohola ikire ke repo diana malisine
so'okoninge.
8 Na i'omu no'one omu ke maa'oohi susuto'o urine. Na
omu ke su'uri aakohe aani maa'oohinge susuto'o, sulie e
kara'inie oto Aalaha ikie kei ooli mei.
9 Omu ke su'uri upwesi'omu heiliu, maeni eesiku,
mwaanie a God e lei'omu. Na leinge e kara'inie oto kei lae
mai.
10 Kolu meni saie oto, maeni eesiku, uri mo propet maa'i
nge kire ere hunie a God oto i na'o, sapesalunge paine e
hule oto aada. Ta'e ikire, kire maa'oohi susuto'o mola, na

e malisine ikolu, kolu ke lulu i sulie uuri-uurite ikire aani
maa'oohi-susuto'onga no'one mala ikire.
11 Kolu unue uri kire ii'o ni saedianangа, sulie kire ka'a
mamalo ike mwaanie asunge a God. Omu rongoa ka'u uri a
Job e maa'oohi susuto'o, na omu saie taane uri a God e nii
sapeie lo'u hunie aana to'o-to'onga ingeie i puri. Oto omu
meni saie oto uri a God e honu aana aamasinge na manata-
diananga.

O Ke Haro Lo'onga'i Diana Ka'u, Nge O Ke Si Ere

12 Maeni eesiku, ngaeta mei ola lo'u e paine liutaa, nge uri
omu ke su'uri tohe aana nga taa omu ko unue. Su'uri tohe
takoie ta'au i Lengi, wa takoie mai aano, wa ta'ena nga ola
lo'u. Ta'e mala omu ko ne'isae ni unue, “Iau,” nge omu ke
unue mola, “Iau,” wa mala omu ko ne'isae ni unue, “Ha'ike,”
nge omu ke unue mola “Ha'ike,” mwaanie leilemiu e lae.

Aarenga'inge E To'o Aana Nanamanga Paine

13 Na mala uri nga iini eemiu ko lae oodoie aasanga, nge
ke aarenga'i. Wa uri nga iini eemiu saena e ilenimwa'e, nge
ke kana ni paalahenga.
14 Na mala nga iini eemiu nge ko, nge ke ha'atola hunie
mo rato aana soihaada'inge, hunie kire ke aarenga'i talana,
na kire ke suuhie aani rumu aana satana a Jisas Aalaha ikie.
15 Aana aarenga'inge aani hiiwalaimolinge e sai ha'a-uurie
mo mae-maea'a, aana a God kei ha'a-uurie na kei sae'aasie
mo ooraha'aanga ingeie.
16 Aena urinena, nge omu ke ha'ahoue mo ooraha'aa i'omu
oodoi'omu heiliu, na omu ke aarenga'i talamiu heiliu hunie
omu ke awaa. Sulie aarenga'inge mwane oodota'i e tohungei
nanama, na e sai esuie mo ola paine.
17 Mala a Elaeja, ingeie ngaeta mwane no'one mola mala
ikolu. Ingeie e aarenga'i susule'i hunie ke su'uri nemo, oto
e ka'a nemo ike hunie oolu helisi na e oono waro-waro.
18 Oto a Elaeja e he'i aarea God lo'u hunie ke nemo, na
nemo e teke lo'u uure i lengi, oto mwakano e si eehu diana
lo'u.

O Ke Tola Aaliho'i Aana Mo Iini Kire Lae Takalo Mwaanie Walaimolinge

19 Maeni eesiku, mala uri nga iini hikemiu ko lae takalo
mwaanie walaimolinge, nge omu ke tola aaliho'i lo'u mei
aana.
20 Sulie omu saie oto uri mala nga iini ko tola aaliho'i mei
aana nga iini e ooraha'aa mwaanie mo takalonga ingeie, nge
ko ha'arere'aa mwaanie ta'ena nga ooraha'aa ingeie na ko
ha'a-uurie mauriha'ana mwaanie maenga.

Eetana Nga Uusu-uusu A Pita

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pita nge ngaeta iini aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue a Jisas nge ni e uusue uusu-uusu ienini. Ingeie nga mwane wee-weesi maholo a Jisas e haaraie hunie ke lulu i sulie, na ngaeta sata ingeie a Saemon, ta'e a Jisas e niie satai Pita lo'u hunie maholo e ne'ie oto pwaarongoisuli ingeie. A Pita e ne'ie ngaeta na'ohai mwane aana mo pwaarongoisuli, na i purine tahela'inge a Jisas, e ne'ie no'one ngaeta na'ohai mwane aana soihaada'inge i Jerusalem.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pita e uusue hunie kira hiiwalaimoli wau aana e lime po'o ni henue i laona aalahanga ni Rom, na si'iri ahutana mo po'o ni henue ngeena kire mani ii'o oto i laona aalahanga ni Taki. E lio mala mo iini a Pita ko uusu-uusu hunire ngeena, kire ka'a ii'o ike aana mo tohungei henue ikire, ta'e kire ii'o mola mala mo awataa aana mo henue aaopa. Na aana ikire mo iinoni a God, kire ii'o mola wau i matolana mo pu'o, oto e tohungei aasa lo'u hunire aana mo pu'o kire ka'a lio saie ike tolaha diana ikire ngeena.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Mo Rom kire tohungei teunge'inie kira hiiwalaimoli haahie hiiwalaimolinge ikire aana a Jisas, hule aana kire aasie mo iini hunge aada i laona nume ni ho'o, na mo iini hunge lo'u kire horo maesire oto. Oto mo Rom kire tapolie no'one a Pita, na ola mala oono aawalai helisi mwana lime i purine hutelana a Jisas (65 A.D.) nge kire horo maesie. E lio mala a Pita e uusue uusu-uusu ienini aana mo helisi ooreta ingeie i na'ona e mae, ta'e e tohungei aasa huni sai kohie tohungana maholo e uusue.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pita ko sare ere ha'asusue mo iini aana soihaada'inge maholo mwala ko teunge'inire, na e unue hunire uri ma'alana nga taa ke rau-reu lo'u aada, ta'e kire ke ii'o maa'i mola, na kire ke noruto'o mola aana a Jisas, na kire ke maa'oohi susuto'o mola hunie maholo a Aalaha ikie kei ooli lo'u mei. Na mala uri kire kei uure ma'uta'a urine, a God kei toolera ta'au i Lengi hunie kire ke ii'o pe'ie a Jisas aana manikuluha'ana oto di, oto di.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

sapesalunge, aasanga, ii'onga maa'i, maa'oohinge susuto'o,
ii'onga ni menikulu'anga pe'ie a Jisas.
?Nga taa ni mo na'ohai tatala i laona uusu-uusu ienini?
1 Pita 4:7-8, 1 Pita 4:12-14, 1 Pita 5:6-10
?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedananga (1:1-2)

Kie ke ii'o diana na kie ke ii'o maa'i ma'alana aasanga ko hite aaka. (1:3-25)

A God e lio hilisikie mala mo iinoni ingeie. (2:1-10)

Kie ke tola i sulie walana a God. (2:11—3:12)

Taunge'inilaka ko lae oto si'iri, ta'e kie kei ii'o taane pe'ie a Kraes aana manikuluha'ana. (3:13—5:11)

Mei wala ni saedananga ooreta (5:12-14)

Mei Wala Ni Saedananga Mwaanie A Pita

1 Saedananga mwaanieu a Pita, hurula'aa a Jisas Kraes, huni'omu mo iinoni a God wau aana mo po'o ni henue i Pontas na i Kalesia na i Kapadosia na i Esia na i Bitinia. No ko uusu-uusu weu huni'omu mo iinoni a God nge omu ko ii'o mala mo awataa aana omu ii'o tatanga mola hailiu aana mo po'o ni henue ngeena.

2 A God Aamaka e lio hilisi'omu oto uure mai na'o i sulie oala'inge ingeie. Na Li'oa Maa'i e lae pe'i ha'amaa'i'omu oto mai hunie omu ke ii'o maa'i, hunie omu ke lulu i sulie a Jisas Kraes. Lotohilemiu e lae aana apune, aena aana maenga ingeie oto uuraa'inge nge ko da omu ii'o rere'a mwaanie ooraha'aa.†

No ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu taraure'i.

Kie Ke Maa'oohi Susuto'o

Hunie Hahu'ana Haiholota'inge

Ke Oa Hunikie

3 E hahu'ei diana hunie kie ke paalahea God, Aamana Aalaha ikie a Jisas Kraes. Aena aana aamasinge ingeie hunikie mone e ha'ahutekie lo'u hunie mauringe haalu. Oto i tehula'ana ta'ela'inge a Jisas Kraes mwaanie maenga, nge

† **1:2** 1:2 I tehula'ana apune mo ola mauri aana uuraa'inge, a God e niie haiholota'inge huni ha'a-uurie mo iinoni ingeie (leesie Eksodas 24:3-8), na mei epu aana uuraa'inge e da mwala e ii'o maa'i i maana God (leesie Hibru 9:13-14).

kie to'o aana mei heiholota'inge diana nge kie tohungei
noruto'o oto aana.
4 Aena urinena a God e si da hunie omu ke helesie mo
niinge diana ingeie huni'omu. Mo tohungei niinge diana
ngeena kire sa'a ai'aa lo'u aana nga maholo, wa kire ke aaela
lo'u, wa kire ke waa, ta'e kire ii'o aakau mola loosi'omu ta'au
i Lengi.
5 Omu hiiwalaimoli oto aana God, na ingeie ni ko lio i suli
diana aamiu oto aana nanamanga ingeie. Ke lio i suli'omu
lai hule aana dinge ooreta, maholo nge a God kei haata'inie
hunie walumalau uri ingeie ni ko ha'a-uuri'omu.
6 Aena urine omu ke ile-ilenimwa'e mola, ma'alana uri
omu ko sapesalu aana kele maholo ienini i tehula'ana walu
ola e aasa nge ko lae pe'i oohongi'omu.
7 Walu ola urine, mo ola mola huni leesie uri hii-
walaimolinge i'omu e to'ohuu taane. Hiiwalaimolinge i'omu
ngeena e kele urihana kol nge holitana e paine. Aana kire
sai esu oto hiito'o aana kol lae hule aana kire sai ne'ie i laona
dunge paine hunie ke aahe, hunie kire ke toolea tohungei
kol nge e manola, na nga mei mada ha'ike lo'u pe'ie.†
Mo aasanga ko deu urine no'one aana hiiwalaimolinge
i'omu ngeena, ta'e hiiwalaimolinge i'omu e tohungei hi'e
lo'u liutaa aana kol ngeena nge hule aana kei ei'aa mola.
Oto mala uri hiiwalaimolinge i'omu ke susu ma'alana mo
aasanga uri taa ko hite aamiu, nge mwala kei tohungei
ha'apaina'a'omu na kire kei soi ha'amanikulu'a'omu na kire
kei lahe'omu oto hiito'o aana maholo a Jisas Kraes kei ooli
lo'u mei.
8 Nou saie taane uri omu ka'a leesie ike a Kraes, ta'e
omu tohungei manata diana mola hunie. Na ma'alana omu
ka'a sai leesie ue aana maholo ienini, ta'e omu ko lae pe'i
hiiwalaimoli mola aana pe'i ilenimwa'enga paine oto liutaa.
Ilenimwa'enga i'omu e lae oto i peine liutaa na e manikulu'e,
na hule aana nga mo wala kire ka'a adona ike haata'inilana
ilenimwa'enga paine i'omu ngeena.
9 Na e lae oto urine, aena aana a God ko lae pe'i ha'a-uurie
mauriha'amiu aana omu hiiwalaimoli aana.
10 Mo propet oto i na'o kire unu tahanga'inie taane uri
a God kei tohungei ha'adiana'a'omu pe'ie manata-diananga

† **1:7** 1:7 Kire sai esuie mo ola oto hiito'o huni oopaa tohungana kol mwaanie mo heu ta'e wau nge kol e nanako aani maholo kire elie mwaanie mwakano. Kire ko makakasie mo heu nge kol e ii'o aani, oto kire ko oopaa mo makaka'ai heu mwaanie kol. Mango urine kire ko ne'ie kol i laona dunge hunie ke aahe. Maholo kol ko aahe, nge mo ola mada'a nge ko ii'o pe'ie kol ngeena kire ko menu-menu, na tohungei kol ko oore mola i kaka'ona. Nge aasanga ko deu urine no'one aaka huni ta'aasie mo tolahai ola aaela mwaanie mau-meuringe ikie, hunie hiiwalaimolinge to'ohuu mola ke oore i laona mau-meuringe ikie.

oto paine. Na suli maholo kire saa-saaie mo Uusu-uusu
Maa'i, kire haitale waa'ini'ini i laona mo Uusu-uusu Maa'i
uri hunie kire ke lio saie tala uri taa nge a God kei ha'a-
uuri'omu aana.
11 Li'oa a Kraes e ii'o i lalo aada, na e lae pe'i unu
tahanga'inie oto oodoire uri a Kraes kei hola'i sapesalu ke'u
hiito'o, na oto lo'u i puri, ke si hele aana manikulu'anga
ingeie. Ta'e mo propet kire ka'a tohungei saie ike walu ola
ngeena kei reu uri taa, na kire dau-deu aahonga ni heitale
i sulie uri maholo uri taa ni mei olana kei reu, na hunie a
tei.
12 Oto a God e haata'inie hunie mo propet uri mei wala
to'ohuu nge kire ko lae pe'i taroha'inie ngeena, e ka'a mei ola
ike mola huni pe'ire maraada, ta'e mei ola oto huni pe'ilemiu
aana ni ngeena. Na Li'oa Maa'i nge a God e uusunge'inie
mai, e niie oto nanamanga hunie ngaeta mwala si'iri, uri
hunie kire ke taroha'inie Tataroha Diana ngeena huni'omu.
Na aana walu ola ngeena e tohungei diana na e manikulu'e
oto liutaa, nge hule aana mo ensel ta'au i Lengi na ikire
no'one kire ko sare sai diana aana Tataroha Diana ngeena.

O Ke Ii'o Maa'i

13 Oto i tehula'ana walu ola ngeena, nge omu ke dau
aakau eemiu maraamiu huni esuie mo ola diana, na omu
ke kineta'inie tolahamiu mwaanie aaelanga. Na omu ke
tohungei noruto'o mola aana God, na maa'oohi-susuto'onga
i'omu ke ma'uta'a i lengine niinge diana nge a God kei niie
huni'omu aana maholo a Jisas Kraes kei ooli lo'u mei.
14 Hola'ina'o, maholo na omu ka'a sai diana aana ue nga
mei ola, omu talei lae ta'ewau oto mola i sulie saemiu. Ta'e
omu ke su'uri lae lo'u i sulie mo saehanalinge aaela i'omu
ngeena. !Su'uri lo'u! Ta'e aana maholo ienini omu ke tola i
sulie oto a God mala mo mwela diana ingeie.
15 A God nge e soi'omu mei i saana, e maa'i. Oto i'omu,
omu ke urine no'one. Omu ke ii'o maa'i oto aana ahutana
mauriha'amiu,
16 aana a God e unue oto uuri, *Omu ke ii'o maa'i, aena
aana ineu nou ii'o maai.* *Levitikas 11:45*
17 Omu ko haa-haara'inie a God uri ingeie oto Aamamiu,
na e to'ohuu oto. Ta'e aama-aamasito'o aana uri e ka'a sai
rara haahie ike mola nga iini. Aana ingeie ko lei sada mola
aana ahutana iinoni i sulie helelada. Aena urinena, maholo
omu ko meu-meuri ue mai laona walumalau, nge omu ke
ii'o diana oto mai laona walumalau pe'i ha'ama'unge aana
taraure'i.
18 Omu saie ka'u oto uri a God e holi eeliho'i oto aamiu
mwaanie mo tolahai ola aaela nge omu too-toole'i mei
mwaanie mo weuwemiu oto wau i na'o. Na e ka'a holi

eeliho'i ike aamiu aana nga mei ola nge e sai aaela mola
mala siliva wa kol.
19 !Ha'ike! E holi eeliho'i eemiu aana tohungana apune
a Kraes, aana a Kraes e mae honotamiu urihana nga kele
kalei sipu aana uunu-olanga. Na mala kire ko lio hilisie
nga kele kalei sipu e ka'a to'o aana ike nga mei ola ke aaela
aana hunie uunu-olanga, nge e urine no'one aana a God e
lio hilisie a Kraes.
20 Maholo na a God e ka'a ha'aholaa ue walumalau, e
pwani lio hilisie oto a Kraes hunie ke ha'a-uuri'omu urine.
Na aana maholo ienini nge e ka'a tewa oto hunie walumalau
kei mango, a Kraes e pwani lae oto mai huni esuie leune
huni'omu.
21 I tehula'ana Kraes mone omu hiiwalaimoli aana a God.
Na aena aana a God e ta'e aaliho'i aana a Kraes mwaanie
maenga na e niie manikulu'anga nana, nge omu sai diana
aana uri omu sai hiiwalaimoli oto to'ohuu aana a God na
noruto'onga i'omu aana haiholota'inge ingeie kei oa to'ohuu
taane.
22 Oto i tehula'ana omu tola i sulie mo wala to'ohuu aana
Tataroha Diana ngeena, omu da oto mauriha'amiu e rere'a
mwaanie ooraha'aa eena, na omu sai manata diana oto
hunie mo eesimiu maa'i. Aena urine, omu ke mana-manata
diana oto huni'omu heiliu aana ahutana saemiu.
23 Iau, omu ke tete'urine aena aana omu hute haalu hunie
ii'onga haalu. Walana God e si esuie omu ko hute hunie
ii'onga haalu ngeena, na mei wala ngeena mei ola nge e
ka'a sai mae ike, ta'e e ii'o huu oto di na oto di.
24 Mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Ahutana mwala kire
urihana mola hahalisi, na manikuluha'ada e urihana no'one
mola tatakana hahalisi. Aana hahalisi e sai mae mola, na
tatakana e sai eehuhu mola.*
25 *Ta'e walana a Aalaha e ii'o huu oto.* *Aesaea 40:6-8*
Na mei wala ngeena oto Tataroha Diana nge taroha'inilana
e lae oto huni'omu.

2

A God E Lio Hilisikie Hunie Kie Ke Ne'ie Mo Iinoni Ingeie

1 Oto aena urinena, mwaanie omu he'i lulu i sulie lo'u mo
ne'isaenga aaela huni waelie ngaeta iini. Omu ke su'uri he'i
eero lo'u, na omu ke su'uri lupwe'i eeroa mwala, na omu ke
su'uri saehanalie mo ola ngaeta iini, wa omu ke lae pe'i ere
aaelasie ngaeta mwala.
2 Ta'e omu ke urihana mola mo kele wee-wee nge kire
si hute na kire saeto'o aana susunge oto hiito'o. Aana
i'omu no'one, e malisine omu ke tohungei saeto'o aana ha'a-
uusulinge a God mala kele wee-wee e tohungei saeto'o aana
ewei susu. Aana ha'a-uusulinge a God e sai pe'i'omu hunie

omu ke pai-peine diana aana mo tolaha diana a God i laona
mauringe haalu ngeena nge a God e si niie namiu aana e
ha'a-uuri'omu.
3 Omu ke lulu i sulie ha'a-uusulinge ingeie urine aana omu
lio oodoie oto tolahana a Aalaha, na omu saie oto uri e diana
oto liutaa.

4 Oto omu ke lae mai saana a Aalaha ikie aana ingeie
oto aahu'ine ahutana maurihe. Ingeie e urihana hau
diana hunie poo-pootana nume. Mwala tou-tohu nume kire
sere'inie hau ngeena, ta'e a God oto e lio hilisie hunie ke
ne'ie poo-pootana nume ingeie, na e tohungei lio diana oto
i maana. Oto i'omu nge omu ko lae mai i saana Aalaha ikie
hunie omu ke to'o aana oto tohungei meurihe mala ingeie,
nge omu ke toli'aasi'omu oto ta'ingelu hunie a God.
5 Urine i'omu no'one omu ke urihana mo heu hunie nume
a God. Na ne'isaenga aana nume a God oto ahutana mo
iinoni nge kire ko lulu i sulie aana nanamanga a Li'oa Maa'i,
nge soihaada'inge a God otona. I'omu aana soihaada'inge a
God, omu meni ne'ie oto mwala maa'i nge kire sai lae oodo
ta'au i na'ona a God huni uunu-uunu ola i saana. Iau, omu
meni ne'i pris oto, na aana pe'inge a Jisas Kraes mone, mo
ola diana omu ko esui'i nana kire ne'ie mo uuraa'inge nge
a God ko ilenimwa'e haahi'i ngeena.
6 Ahutana walu ola ngeena kire mani to'ohuu oto, aena
aana i laona mo Uusu-uusu Maa'i, a God e unue uuri, *!
Lio ka'u! Nou lio hilisie oto tohungana ho heu, na no ko
ha'a-uuresie oto i Jerusalem mala poo-pootana nume. Na
ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana, e sa'a noru dile ike aana.
Aesaea 28:16*
7 Na huni'omu mo iini omu hiiwalaimoli, hau ngeena
tohungei ola diana oto liutaa, aena aana a Jisas oto ni
ngeena. Ta'e e ka'a ne'ie ike nga mei ola diana i maana
mwala nge kire ka'a hiiwalaimoli aana. Na mo Uusu-uusu
Maa'i e ere lo'u i sulie hau ngeena aana e unue no'one uuri,
*Hau nge mwala tou-tohu nume kire leledie ka'u, e si lae mai
ne'ie na'ohai heu oto aana poo-pootana nume. Sam 118:22*
8 Na aana ngaeta leu lo'u, mo Uusu-uusu Maa'i e ere lo'u
i sulie uuri, *Hau ngeena oto ola huni ha'atataroa mwala, na
kire sai domu aaela i tehula'ana. Aesaea 8:14* Kire ko domu
aaela urine, aena aana kire ka'a tola ike i sulie walana God.
Na mwala hai-heitohe urine kire kei domu aaela oto urine,
aana ta'a-ta'a tala mola hunie ha'amangolada.

9 Ta'e i'omu oto, a God e lio hilisi'omu nana. I'omu oto mo
pris a Inemauri, na i'omu oto mwala maa'i ingeie. I'omu oto
mo tohungei iinoni a God maraana, nge e lio hilisi'omu huni
taroha'inie tolahai esunge diana ingeie. Aana a God oto e

soi'omu mei mwaanie rodohono na omu lai sili i laona raa-
raa ingeie e manikulu'e.
10 Oto wau i na'o, i'omu nga mwala a God ha'ike na omu
ka'a manata'inie ike aamasinge a God. Ta'e aana maholo
ienini, omu ne'ie tohungei iinoni a God oto to'ohuu, na a
God ko tohungei aama-aamasi'omu na ko sae-sae diana oto
liutaa haahi'omu.

Kie Ne'ie Oto Mo Koni-konihe A God

11 Maeni iinoni maa'i, i'omu nga mo iinoni ni welumalau
ha'ike na omu ii'o mola mai mala mo awataa, na tohungei
henue i'omu oto ta'au i Lengi. Aena urine no ko unue oto
huni'omu uri omu ke su'uri lae lo'u i sulie mo saehanalinge
aaela i'omu. Aana mo ne'isaenga aaela ngeena kire sai ooho
honosie mauriha'amiu.
12 Oto omu ke lio-lio talamiu i matolana mo iinoni ni
welumalau aana kire ko sare ha'a-ha'apeli'omu haahie mo
ola hunge. Ta'e omu ke ii'o oodota'i mola tarau hunie kire ke
leesie tolahamiu e oodota'i. Omu ke tete'urine hunie maholo
aasanga kei hite aada, ikire no'one kire ke si hiiwalaimoli,
na kire ke soi ha'amanikulu'aa a God haahi'omu.
13 Oto lo'u, i tehula'ana omu hiiwalaimoli mone oto aana
Aalaha, omu ke tola i sulie oto mo ha'atolanga aana mo lehu
omu ii'o aani ngeena. Omu ke tola i sulie oto inemauri peine
ni Rom nge e paine liutaa haahie aalahanga kie ii'o aana.
14 Na omu ke tola i sulie oto no'one mo na'ohai mwane
nge inemauri peine ngeena e lio hilisire hunie kire ke lio i
sulie ngaeta mo po'o ni henue. Aana asunge ikire oto hunie
kire ke ha'aloie mwala nge kire ko waelie mo ha'atolanga,
na kire ke lahea mwala nge helelada e tohungei diana.
15 Aana a God e saeto'o aana omu ke asuie mo ola e diana
na e oodota'i, aana urine omu sai uure honosie mo erenga
hero-hero'a mwala ko talei unu'i mola aena aana kire ka'a
saie nga mei ola diana.
16 A God e luhesi'omu oto mwaanie ha'aletehinge haahie
mo ooraha'aa i'omu, ta'e mwaanie omu lo'onga'inie uri omu
ko ii'o luheta'i urine, nge omu sai deu ta'ewau mola mala
saemiu huni lae i sulie tata'alanga. !Ha'ike! Ta'e aana omu
ii'o luheta'i mwaanie nanamanga aana ooraha'aa, nge omu
ke ii'o oto mala mo tohungei koni-konihe a God.
17 Na omu ke ha'ama'u aana ta'ena nga iinoni, na oto liutaa
omu ke mana-manata diana hunie mo eesimiu maa'i. Iau,
mala nou unue ka'u, omu ke ha'ama'u aana inemauri peine
ni Rom, ta'e omu ke ha'ama'u aana a God oto liutaa.

Kie Ke Heimaanie Tolahana Kraes Maholo E Sapesalu

18 I'omu mo koni-konihe, omu ke tola i sulie mo poro
paine i'omu pe'i ha'ama'unge aada oto to'ohuu. Mwaanie

omu ha'a-ha'ama'u mola aana mo poro paine nge kire diana
huni'omu, ta'e omu ke ha'ama'u no'one aana mo iini nge
kire aaela huni'omu na kire ko deu rarahi'omu.
19 Mala uri kire ko ha'aloi'omu mola mwaakule na omu
ka'a dau aaelasie nga mei ola, ta'e omu ko ii'o rako mola
aena aana omu ko lo'onga'inie a God, nge a God kei
ha'adiana'a'omu taane haahie.
20 Ta'e mala uri ha'aloilemiu ko lae haahie nga mo ola omu
deu aaelasi'i to'ohuu, nge ma'alana omu ke ii'o rako uri taa,
ta'e omu ke su'uri lo'onga'inie uri nga ha'adiana'anga kei lae
huni'omu. Ta'e mala uri omu ko ii'o rako maholo omu ko
sapesalu haahie nga mo ola diana omu esui'i, nge a God kei
ha'adiana'a'omu haahie leune.
21 Iau, omu ke tete'urine aana a God e soi'omu oto huni
esunge urine, na hule aana a Kraes e lae pe'i sapesalu oto
liutaa i tehula'amiu urine no'one. Oto e haata'inie uuri-
uurite ngeena huni'omu ni uuri i sulie.
22 Nga taa mo Uusu-uusu Maa'i e unue i sulie a Kraes e
to'ohuu, aana e te'uri, *E ka'a asuie ike nga mei ola aaela, na
nga mei wala ni eeronga e ka'a maau ike mwaanie ngidune.
Aesaea 53:9*
23 Na maholo mwala kire ere aaelasie, e ka'a ere aaela
ike oolisire. Maholo kire tohungei ha'asapesalu'aa e ka'a
ha'ama'usire ike, ta'e e noruto'o mola aana God, iini e sai
leie mo iinoni aana tala e oodo.
24 Oto maholo a Kraes e lae huni mae i lengine po'u-
po'u e toolea no'one oto mo ooraha'aanga ikie i sapena.
Ha'aloilana e lae haahie mo ooraha'aanga ikie urine hunie
kie ke mae mwaanie ooraha'aa, ta'e kie ke mauri lo'u huni
ii'o oodota'i tara'asi. Na i tehula'ana mo malaka i sapena
ngeena, nge ha'a-uurilaka e si lae.
25 Hola'ina'o omu urihana mo sipu e takalo ka'u, ta'e
maholo ie omu eeliho'i lo'u mei huni lulu i sulie a Kakalihe
nge e sai lio i sulie mauriha'amiu.

3

Poro Na Hu'e Ke Tohungei Ne'isae Paine Aadarue Hai Liu

1 Na i'omu mo hu'e no'one, omu ke tola i sulie mo poro
i'omu. Urine, ma'alana poro i'oe e ka'a hiiwalaimoli ike
aana God, ta'e ohe tolahamu kei ha'a-aali'ue mai takoie
hiiwalaimolinge. E ka'a ilisie ike uri o ke haro unue lo'u
nga mei ola hunie, ta'e poro i'oe kei hiiwalaimoli mola
2 aana kei leesie tolahai iinoni diana i'oe na uri o ko
tohungei ha'ama'u aana a God.
3-4 Oto o ke ari'apasie hunie uri tolahamu ke tohungei
lio diana, na mwaanie o totolahi'e uri hunie sapemu
ke lio diana aani hirosilana iihune pwaumu, wa aani

ho'osilana mo leunihe aani ola wana-wana mala kol, wa
aani ho'osilana mola mo tohungei to'oni diana. Ta'e oto
liutaa o ke ari'apasie nga taa e ii'o i laona manatamu ke
lio diana. Mo tolahai ola mala ha'amwai-mwei'anga na
manekonga kire lio diana oto tarau, na mei meuringe urine
oto ni e tohungei lio diana i maana God.
5 Oto wau i na'o, mo hu'e maa'i nge kire noruto'o aana God,
kire ha'alaunire urine aani tola i sulilana mo poro ikire. Na
urine nge kire tohungei lio diana oto liutaa.
6 A Sera oto waite ngaeta iini ko haata'inie tala diana
hunikie, aana e tola i sulie a Ebraham poro ingeie, na hule
aana e haara'inie aana aalaha ingeie. Oto mala uri i'omu mo
hu'e, omu kei lae pe'i esu diana urine na uri omu ka'a ma'u-
me'u ike, nge omu ko uusulie a Sera oto to'ohuu na a God
ko ilenimwa'e haahi'omu mala e ilenimwa'e ka'u haahie a
Sera.
7 Oto lo'u, i'omu mo poro, omu ke ii'o pe'ie mo hu'e i'omu
pe'i ha'ama'unge aada, na omu ke aamasito'o aana uri kire
ka'a a'aila'a ike mala i'omu mo mwane. Omu ke ha'ama'u
aada i sulie a God e haiholota'inie no'one hunire uri kire kei
hele tararuru aana niinge ni meurihe ingeie pe'i'omu. Oto e
lae oto i diana liutaa uri hunie omu ke lio i suli diana aada,
mwaanie nga mei ola e liu honosie mo aarenga'inge i'omu.

Kie Ke Lae Pe'i Esuie Mo Ola Diana Ma'alana Kie Ke Sapesalu Haahi'i

8 Leu ooreta no ko unue mola uri omu ke mani to'o
aana mola ta'a-ta'a mei sae, na omu ke aama-aamasi'omu
heiliu. Omu ke mana-manata diana huni'omu heiliu mala
mo mwaasine. Omu ke sae-saediana huni'omu heiliu, na
omu ke ha'amwai-mwei'a'omu maraamiu.
9 Maholo nga iini ko deu hu'isi'omu aana nga mei ola
aaela, omu ke su'uri oolisie lo'u hunie. Na maholo nga
iini ko ere aaelasi'omu, omu ke su'uri he'i ere aaelasie lo'u.
!Ha'ike! Ta'e omu ke ha'adiana'ara mola, aana a God e
soi'omu mei i saana hunie omu ke dau urine, na hunie omu
ke helesie ha'adiana'anga ingeie haahie.
10 Oto mala mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *Nga
iini ko heri hunie mauringe diana na uri hunie ke ii'o ni
ilenimwa'enga mola i suli dinge, nge ke kineta'inie meana
mwaanie erenga aaela, na ke su'uri unu-unue nga mei wala
ni eeronga.*
11 *Ke toli'aasie oto mo tolahai ola aaela ingeie, na ke lulu
i sulie oto mola mo tolahai ola diana, na ke ari'apasie uri ke
ii'o ni henuelama pe'ie ahutana mwala.*
12 *Aena aana a Aalaha e sai lio ahuie mola mwala e
oodota'i, na e sai rongo hunie mo aarenga'inge ikire. Ta'e*

a Aalaha e aatopuri mola aana mwala nge ko lae pe'i esuie
tata'alanga. *Sam 34:12-16*

13 ?Oto mala uri omu kei lae pe'i esuie mo ola diana, a tei
kei waeli'omu?
14 Ta'e ma'alana uri omu ko sapesalu i tehula'ana
oodota'inge, omu ke ile-ilenimwa'e mola aana a God kei
haro ha'adiana'a'omu taane. Oto omu ke su'uri tolahi'e i
sulie mei sapesalunge, na omu ke su'uri me'ute'inie nga iini.
15 Ta'e omu ke ne'isae ha'ama'u mola aana Kraes mala
Aalaha i'omu. Na omu ke ii'o aakau mola taraure'i
huni aalamie mwala nge kire ko dodolosi eemiu i sulie
hiiwalaimolinge i'omu aana a Kraes, na mei diananga uri
taa omu ko maa'oohi susuto'o huni toolea mwaanie.
16 Ta'e omu ke aalamire aani sae maneko pe'i ha'ama'unge
aada. Omu ke ii'o oodota'i taraure'i hunie manatamiu ke
taha mola. Urine mo iinoni nge kire ko ere-ere aaelasi'omu
kire kei masa i sulie nga taa kire ko unu-unue ngeena, aena
aana ahutana mwala kei leesie mo ola diana omu ko esui'i
aana omu ko lulu i sulie a Kraes.
17 Mala uri omu ko sapesalu i tehula'ana omu ko tola i
sulie a God, nge e diana mola. Leune e diana liutaa aana
omu ko sapesalu aena aana omu ko esuie mo ola aaela.
18 Aamasito'o ka'u aana uri a Kraes e sapesalu na hule
aana e mae. Ingeie, e ka'a mae ike i tehula'ana nga mei ola
aaela e asuie, aana ingeie iini oodota'i a God, ta'e e mae mola
honotaka mo iinoni kie ka'a oodota'i. E mae hauta'ai hunie
ke toolekie aaliho'i lo'u mei i saana God, ta'e Li'oa Maa'i a
God e ta'e aaliho'i lo'u aana hunie maurihe huu, na e sa'a
roro'a ni mae lo'u.
19-20 Iau, e mauri eeliho'i lo'u, na ko lae-lae ue pe'ie
ta'a-ta'a mei esunge ingeie mala waite maholo e lae aana
nanamanga a Li'oa huni laeliwala hunie mo iini aana
pongine a Noa maholo e asuie haka. Ma'alana mwala aana
maholona kire tohungei aaela oto liutaa, ta'e a God e talei
maa-maa'oohie mola kire ke aali'u mei takoie. Ta'e kire hai-
heitohe mola na si'iri mauriha'ada e ii'o oto mola i nume ni
ho'o. Maholo lue-lue paine e tola, e walu aata iini aada mola
kire ta'e i laona haka hunie ha'a-uurilada ke lae mwaanie
kire inu.†

---

† **3:19-20** 3:19-20 Erenga ni Krik e ka'a matapwa ike i leu, na ohe mo tatala ienini kire to'o aana ne'isaenga uuri. “Aana nanamanga a Li'oa ngeena a Kraes e lai taroha'i hunie mo li'oa nge si'iri kire ii'o i nume ni ho'o uri e tohungei a'aila'asire mango oto. Mo li'oa ngeena kire ka'a sare tola i sulie ike a God oto i na'o aana pongine a Noa, maholo e asuie haka. Ma'alana mwala aana maholona kire tohungei aaela oto liutaa, ta'e a God e maa'oohie mola kire ke aali'u ke'u takoie. Ta'e kire hai-heitohe mola na maholo lue-lue paine e lae mai, e walu aata iini aada mola kire ta'e i laona haka hunie ha'a-uurilada ke lae mwaanie kire mae.”

21 Na ha'a-uurilada ngeena, nga tolimaa aana ha'a-uurilaka nge ko lae mai hunikie aana loto-maa'inge. Loto-maa'inge nge ko ha'a-uurikie ngeena e ka'a ne'ie ike mei ola mola aana wai ko hoda aasie mo mada mwaanie sapeka, ta'e kie ko loto maa'i oto to'ohuu maholo kie haiholota'inie hunie a God aani sae manola uri kie kei lulu i sulie oto aani noruto'onga aana. Na loto-maa'inge urine e to'o aana nanamanga huni ha'a-uurikie aena aana a Jisas Kraes e ta'ela'i eeliho'i mwaanie maenga.

22 A Jisas e tahela'i oto i Lengi, na e ii'o oto i pwalo-pwalona God aana leu e nanama oto liutaa. Na aana a Jisas e to'o aana ii'o-ii'oha oto paine ngeena, nge ko aalaha oto haahie mo ensel na mo aakalo na mo inemauri na mo aalaha, na haahie ta'ena nga ola e nanama lo'u.

4

Mau-meuringe Ikie Ke Aaopa Mwaanie Mau-meuringe Mo Pu'o

1 Maholo a Kraes e ii'o ue mai laona walumalau, e sapesalu oto liutaa i tehula'amiu. Oto aena ngeena, i'omu no'one omu ke ha'a-a'aila'aa ne'isaenga i'omu na omu ke ii'o aakau mola tarau huni sapesalu no'one mala ingeie. Aena aana nga iini ko sapesalu aana sapena i tehula'ana a Kraes ko haata'inie uri e aali'u oto to'ohuu mwaanie ooraha'aa.

2 Oto maholo omu ii'o ue mai i laona walumalau ie, omu ke su'uri lulu i sulie walu ola aaela mola mala saemiu. ! Su'uri! Omu ke lulu i sulie mola nga taa a God e saeto'o aana.

3 Hola'ina'o, omu tohungei lae tewa aani lulu i sulilana tolahana mo pu'o aana omu mai-mesi ka'u pe'ie ta'ena nga iini, na omu heri-heri hunie ka'u mola aaelanga. Omu mehiri ka'u tarau aani inu wei ni pweunge, na omu eu'esuie ka'u mo houlaa paine huni inu-inu ni pweu na huni deu aaela mola aani. Na omu lae no'one pe'ie tolahai ola e lio mama'ela'a ngeena aana omu palo-paloa ka'u mo god eero-eero.

4 Ta'e maholo ienini mo malahumiu oto i na'o kire ko tohungei pangata'ini'omu aana omu ka'a sare lae lo'u pe'ire huni deu i sulie mo tolahai ola aaela ngeena. Oto kire ko ere tataa'ini'omu oto.

5 Ta'e mwaanie omu rongo hunire, aana a God kei haro leire taane haahie leune. Aana a God kei leie taane ahutana mwala, mo iini e mauri ue na mo iini e mae oto.

6 Aena leune ka'u laeliwalanga aana Tataroha Diana e haro lae hunie mwala oto waite nge kire ai'aa oto mwaanikolu si'iri. Aana maholo kire mau-meuri ue, leilada e lae oto, na sapeda e mae oto. Ta'e ma'alana kire mae oto

aana sape, kire to'o aana oto maurihe huu pe'ie a God ta'au
i Lengi.
7 Maholo ie ko kara'inie oto ha'amangolana ahutana walu
ola. Oto omu ke lo'o-lo'onga'i diana na omu ke kineta'inie
tolahamiu mwaanie nga mei ola e waelie aarenga'inge
i'omu.
8 Mei na'ohai ola e malisine omu ke asuie oto uri omu ke
mana-manata diana to'ohuu huni'omu heiliu, sulie tolahai
ola urine nge e sai da omu ke sae'aasie mo roro'anga i'omu
heiliu no'one huni'omu.
9 Na mala uri nga iini e hiiwalaimoli ko saeto'o aana nga
mei ngeulaa wa nga leu ni ii'o, nge omu ke tolakonie aana
mo nume i'omu pe'i ilenimwa'enga.
10 Iau, omu ke pe'i'omu heiliu, aana a God e niie oto hunie
ta'ena nga iini eemiu mei nanamanga huni deu esunge
nana. Oto ta'ena nga iini eemiu ke asu diana aana taungei
nanamanga a God e niie oto nana, hunie mo niinge hai
aaopa'i nge a God e nii'i nana soihaada'inge ke mani eehu
diana.
11 Ta'ena nga iini eemiu nge a God e niie oto nanamanga
nana huni laeliwala, nge ke laeliwala oto mola i sulie mo
wala nge a God e nii'i mei hunie. Na ta'ena nga iini eemiu
nge a God e niie nanamanga huni pe'ie mwala, nge ke
pe'ie mwala oto to'ohuu aana nanamanga nge a God e niie
hunie. Oto i tehula'ana mo esunge diana urine, mwala e sai
paalahea God aana satana Jisas Kraes. Na ingeie oto e to'o
aana ahutana manikulu'anga na sakanga oto di, oto di. Iau,
ke urine oto.

Kie Kei Sapesalu Mala A Kraes

12 Maeni iinoni maa'i ineu, maholo ienini omu ko to-
hungei sapesalu oto hiito'o aana mo ola ko lae pe'i hite
aamiu. Mwaanie omu pangata'inie walu ola urine na omu
lo'onga'inie uri walu ola ngeena ke su'uri hite aamiu. !
Ha'ike!
13 E diana uri hunie omu ke ile-ilenimwa'e mola, aana
omu ko sapesalu oto no'one mala a Kraes e sapesalu ke'u.
Aena leune omu kei ilenimwa'e no'one aana maholo a Kraes
kei lae mai pe'ie manikuluha'ana God.
14 Oto mala uri mwala ko ha'asapesalu'a'omu i tehula'ana
omu ko lulu i sulie a Kraes, omu ke ile-ilenimwa'e mola
haahie. Omu ke ilenimwa'e mola aena aana mei tolahai
sapesalunge i tehula'ana a Kraes nge ko haata'inie uri Li'oa
Maa'i a God e ii'o oto aamiu to'ohuu na kei haro niie
manikulu'anga huni'omu.
15 Ta'e nga iini ke su'uri lo'onga'i uri a God ke ha'adiana'aa
aana ko sapesalu haahie mei ola aaela e asuie. Oto omu
ke kineta'inie tolahamiu mwaanie ta'ena nga aaelanga mala

horonga wa pelinge wa laenga hailiu i saana mwala huni
waelie mo esunge ikire, wa ta'ena nga ola nge ko deu hu'isie
mo ha'atolanga.
16 Ta'e mala uri nga iini ko sapesalu i tehula'ana ko lulu
i sulie a Kraes, nge ke su'uri masa haahie leune, ta'e ke
paalahea mola a God aena aana mwala kire lio saie oto uri
ingeie ngaeta iini a Kraes.
17 Maholo e hule oto hunie leinge a God kei aehota, na
kei aehota oto pe'ie mwala aana uluhe ni iinoni ingeie.† Na
aana leinge ngeena ko aehota pe'ikie mwala ingeie, nge kie
saie oto uri leinge a God kei aaela oto liutaa hunie mo iini
nge kire ka'a hiiwalaimoli ike aana Tataroha Diana.
18 Aana mo Uusu-uusu Maa'i e unue uuri, *?Mala uri ha'a-
uurilana kira oodota'i e ka'a mwada'u ike, nge kei uri taa
hunie kira ooraha'aa nge kire ka'a manata'inie ike a God?
Provebs 11:31*
19 Oto maholo omu ko sapesalu aena aana oala'inge a God
mone e lae oto urine, nge omu ko sapesalu i sulie oala'inge
ingeie, na omu ke su'uri aakohe mwaanie asunge diana, ta'e
omu ke toli'aasie mauriha'amiu i nimana God. Ingeie oto
e ha'ahola'omu, na e sa'a pulongosie ike mo heiholota'inge
ingeie huni lio i suli'omu.

5

Kie Ke Su'uri Tooha'inikie, Ta'e Kie Ke Noruto'o Mola Aana Nanamanga A God

1 Oto no ko sare unue ngaeta mei wala ni ha'ananaunge
huni'omu mo na'ohai mwane aana soihaada'inge. Ineu
ngaeta na'ohai mwane aana soihaada'inge no'one mala
i'omu, na hule aana nou sai ere ha'awalaimoli'aa uri
Tataroha Diana i sulie a Kraes e to'ohuu aana ineu maraaku
nou leesie ka'u sapesalunge a Kraes. Na nou saie uri ineu
no'one ne kei to'o aana manikulu'anga a God aana maholo
a Kraes kei ooli lo'u mei.
2 Oto no ko sare ha'ananau'omu uri omu ke lio i suli diana
aana mo iinoni nge a God e ne'ire i laona nimemiu huni lio
i suli diana aada mala kakali sipu ko lio i sulie amaa ni sipu
ingeie. Oto omu ke lio i suli diana aana soihaada'inge a God
oto aani mwa'e-mwa'enga mala e saeto'o aana omu ke asuie.
E ka'a diana ike uri omu ke asu mola mala omu ko esu uei

† **4:17** 4:17 Leinge ikie mo kalena God ngeena ko ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge ikie, na a God e uusunge'inie sapesalunge urine hunie ke ha'arere'aa soihaada'inge ingeie. Leesie Palonga 5:1-11, na Hibru 12:5-11, na 1 Korinit 11:31-32. Ta'e leinge nge kei hite aana mo iini kire ka'a manata'inie ike a God kei tohungei aaela oto lo'u liutaa. Leesie 2 Tesalonaeka 1:8-9, na Haata'inge 20:15.

waaite. !Ha'ike! Omu ke asu oto aena aana omu tohungei
mwa'e-mwa'e to'ohuu huni pe'ire.
3 Na mwaanie omu ha'apaina'a'omu maraamiu mala mo
aalaha. Urine e ka'a kohi ike, ta'e e diana oto liutaa uri omu
ke haata'inie nga tala diana hunire aana ii'onga diana i'omu,
hunie kire ke sai lae i suli'omu mala mo sipu e sai lae i sulie
kakali sipu nge ko lio i sulire.
4 Na maholo nge Na'ohai Kakalihe haahie mo sipu kei
ooli mei, nge ingeie ke si niie waaite e tohungei menikulu'e
huni'omu, na mei waaite ngeena e sa'a mango ike lo'u aana
nga maholo.
5 Oto lo'u huni'omu mo saanau, omu ke totola i sulie mo
rato. Na oto ahutemiu, omu ke mani ha'amwai-mwei'a'omu
na omu ke pe'i-pe'i'omu heiliu. Aana mo Uusu-uusu Maa'i
e unue uri, *A God e ka'a saeto'o aana ike iini ko too-
tooha'inie maraana, ta'e ko haa-haata'inie manata-diananga
ingeie hunie mo iini ko ha'amwai-mwei'ara.* *Provebs 3:34*
6 Oto omu ke ha'amwai-mwei'a'omu na omu ke ii'o i
mamalutana God Hahu'ana Nanama, na ingeie kei haro
ha'apaina'a'omu taane aana tohungana maholo hunie.
7 Oto omu ke ne'ie ahutana mo tolahi'anga i'omu i laona
nimana, aena aana ingeie oto ko lio i suli diana aamiu.
8 Ta'e maelonga paine i'omu ngeena, a Pwelu Eero-eero,
ko talei lae kali-keli'omu oto mola tarau huni waeli'omu.
Ingeie ngeena domana oto nga laeon ko lae pe'i tea paine
aana ko lio hunie nga iini huni oonomie. Oto omu ke lio-lio
diana talamiu, na omu ke kineta'inie tolahamiu mwaanie
aaelanga.
9 Omu ke ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge i'omu na omu ke
uure ma'uta'a honosie mo malaahonga aana aaelanga na
ahutana mo esunge aaela a Satan. Aana omu saie uri ta'a-
ta'a taungei aasanga nge ko hite aamiu ngeena ko lae no'one
hunie ahutana mo iinoni nge kire hiiwalaimoli aana ta'e-
ta'ena nga leu kire ii'o aana i laona walumalau.
10 Maholo ienini, omu ko sapesalu mola hunie kele
maholo o'oru'e, ta'e a God e manata diana huni'omu oto
liutaa. Ingeie ni oto e soi'omu huni lado pe'ie a Kraes
na huni ii'o pe'ie aana manikuluha'ana nge e sa'a mango
ike lo'u aana ta'ena nga maholo. Oto a God maraana
kei ha'asusue taane hiiwalaimolinge i'omu na kei niie
nanamanga huni'omu hunie omu ke uure ma'uta'a tarau
mala iini e ne'i rato oto aana oodo-oodonga.
11 Kie ke paalahea God haahie nanamanga ingeie e sa'a
mango lo'u. Iau, ke urine oto.

Mei Wala Ni Saedianangа

Ooreta A Pita

12 Ngaeta aasikaelu aana hiiwalaimolinge nge nou sai
noruto'o aana liutaa, nge a Saelas, na ingeie ni oto e pe'ieu
huni uusue kele uusu-uusu o'oru'e ie huni'omu. Uusu-
uusu ie nou uusue mola huni ha'ananau'omu na huni
ere ha'asusu'omu uri hahu'ana manata-diananga a God
huni'omu ke ii'o oto tarau pe'i'omu ma'alana nga taa ke rau-
reu lo'u eemiu. Oto omu ke ii'o susu oto aana.
13 Mo iini a God e lio hilisire hunie soihaada'inge mai i
Rom† kire ko niie no'one saediananga ikire wau huni'omu.
Na a Mak iini domana oto nga kaleku, ko niie no'one wau
saediananga ingeie huni'omu.
14 Oto saeku hunie omu ke mani hele ki'i heiliu† mala mo
he'imalahune maa'i.
No ko aarenga'i talamiu mo iinoni a Kraes uri hanuela-
manga ingeie ke ii'o pe'ie ahutemiu mango.

---

† **5:13** 5:13 Erenga ni Krik e unue uuri, “iini lio-hilisilana e lae i Babilon.” Ta'e mo wala ngeena ngaeta tala kire sai ere mumuni aana mwaanie mo maelonga aana soihaada'inge. Kira hiiwalaimoli aana maholona kire rongo saie taane uri a Pita ko ere mumuni i sulie huilume paine i Rom. † **5:14** 5:14 Erenga ni Krik e unue uri kire kei “nono pe'ire hailiu” oto mala tolahada, ta'e aana mo henue hunge si'iri tolaha ni hele-ki'inge e oolisie oto tolaha ni nononga ngeena. Ma'alana e urine, ta'e tolaha ni nononga ngeena e ii'o ue hule si'iri aana ngaeta mo henue kara'inie i Israel.

Ruana Nga Uusu-uusu A Pita

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Pita Hurula'aa ni e uusue uusu-uusu ienini. A Pita e asu mala eetana nga na'ohai mwane aana soihaada'inge, na i tehula'ana a Pita aana dinge Pentekos, nge a God e ha'a-uuresie soihaada'inge e si a'aila'a i matolana mo Jiu. Lo'u mei puri, maholo a Pita e taroha'inie a Jisas hunie nga ramo ni Rom nge satana a Konilias, nge a God e si tahanie maa talana mo Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike, hunie uri ikire no'one kire ke ii'o i laona soihaada'inge.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Pita e uusue lo'u ruana nga uusu-uusu ingeie ienini hunie ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana Jisas (leesie 2 Pita 1:1), na e uusu-uusu no'one hunie kira hiiwalaimoli nge e hola'i uusu-uusu hunire aana eetana nga uusu-uusu ingeie (leesie 2 Pita 3:1). Ikire oto mo iini kire ii'o wau aana ngaeta mo po'o ni henue i laona aalahanga ni Rom. Si'iri, ahutana mo po'o ni henue ngeena kire mani ii'o oto i laona aalahanga ni Taki.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Eetana nga uusu-uusu a Pita e ere hiito'o i sulie mo aasanga kire uure mwaanie mo pu'o po'oi sinaha aana soihaada'inge, aana kire ko teunge'inie kira hiiwalaimoli. Oto aana ruana nga uusu-uusu ienini, a Pita ko ere hiito'o i sulie mo aasanga kire rau i laona soihaada'inge aena aana mo ha'a-uusuli eero-eero ko ha'atakaloa mwala. A Pita e uusue eetana nga uusu-uusu ingeie aana mo helisi ooreta ingeie i na'ona mo Rom kire horo maesie, ola mala e oono aawalai helisi mwana lime i purine hutelana a Jisas (65 A.D.) Ohe ruana nga uusu-uusu ienini e uusue mola aana halisi ooreta ingeie aana mo waro-waro i na'ona e mae. Ta'e e aasa huni sai kohie tohungana maholo e uusue.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Pita e uusue uusu-uusu ienini hunie kira hiiwalaimoli ke uure a'aila'a honosie asunge mo ha'a-uusuli eero-eero. Ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena ko lae pe'ie mei wala uri a Jisas e sa'a ooli ike lo'u mei. Ta'e a Pita e unue hunie kira hiiwalaimoli uri kire ke hele ma'uta'a mola aana mo wala to'ohuu kire rongo'i oto mai mwaanie mo hurula'aa nge kire manata'inie a Jisas. A Pita e unue uri a Jisas e sa'a ooli ue mai lau-leu aena aana a God e ka'a saeto'o aana ike nga ta'a-

ta'a iinoni ke ai'aa. A Jisas kei ooli taane mai, ta'e a God ko niie ue nga kele maholo hunie mo iinoni ke mani oonisae mwaanie mo ooraha'aa ikire na kire ke mani eeli'u mei takoie.

Hungelana mo ha'ananaunge i laona uusu-uusu ienini e kara'i rongo mala mo ha'ananaunge i laona uusu-uusu a Jiud, na ohe a Pita e hola'i saaie uusu-uusu a Jiud na ko sapeie lo'u mo ne'isaenga ingeie huni uure honosie lo'u ha'a-uusulinge eero-eero nge ko si aehota aana maholona.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

sai-olanga, aamasito'onga, ha'a-uusulinge eero-eero, leinge, dinge ooreta

?Nga taa ni mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Pita 1:5-8, 2 Pita 1:21, 2 Pita 3:9

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianang a (1:1-2)

God e lio hilisikie huni ii'o diana nana. (1:3-21)

Tolahana mo ha'a-uusuli eero-eero e tohungei aaela, na kire ko ha'atakaloa mwala oto hunge. (2:1-22)

A Kraes kei haro ooli taane mai to'ohuu. (3:1-18)

Mei Wala Ni Saedianang a

1 Saedianang a mwaanieu a Saemon Pita, koni-konihe na hurula'aa a Jisas Kraes, huni'omu mo iini nge omu hiiwalaimoli no'one aana a Jisas Kraes mala i'emeelu. Ingeie oto a God na a Ha'a-uuritaka, na aena aana e tohungei oodota'i na ko sare dau diana mola hunie ahutaka, nge hiiwalaimolinge e niie mai huni'omu ngeena e sada mola pe'ie hiiwalaimolinge i'emeelu mo hurula'aa.

2 No ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu maholo omu ko pei-peine i lalo aana sai-olanga a God na Aalaha ikie a Jisas.

Kie Helesie Oto Walu Ola

E Adona Ii'onga Oodota'i

3 A God e niie ta'e-ta'ena nga ola e ado hunikie hunie kie ke malisine ii'onga oodota'i oto mala e saeto'o aana. Nanamanga a God e da ahutana walu ola ngeena hunikie aana e soikie mai i saana hunie kie ke tohungei sai diana aana, na hunie kie ke to'o aana no'one manikuluha'ana na mauringe diana ingeie.

4 Oto aena urine, e niie oto mo tohungei niinge paine e
lae oto i diana nge e haiholota'ini'i hunikie. Na aena aana
mo olana mone, kie ko si to'o aana nanamanga huni tehisie
ta'ena nga tolahai ola aaela aana walumalau, na kie sai lado
oto pe'ie a God hunie kie ke to'o aana maurihe diana pe'ie.
5 Oto i tehula'ana walu ola a God e asui'i huni'omu
ngeena, i'omu no'one omu ke ari'apasie omu ke hele diana
aana ahutana mo ola ienini. Omu ke hele ma'uta'a oto
aana hiiwalaimolinge i'omu, na omu ke sapeie lo'u ii'onga
oodota'i, na omu ke sapeie lo'u saenanaunge diana,
6 na omu ke sapeie lo'u kineta'inge aana tolahamiu,
na omu ke sapeie lo'u mei tolahai esunge tara'asi aani
hiiwalaimolinge, na omu ke sapeie lo'u ii'onga maa'i,
7 na omu ke sapeie lo'u manata-diananga hunie mo
eesimiu aana hiiwalaimolinge, na omu ke he'i sapeie lo'u
no'one manata-diananga hunie ahutana mo iinoni.
8 Mala uri mo tolahai ola diana urine ke pai-peine i lalo
aana mau-meuringe i'omu, nge omu ke si lae diana eena.
Na omu sai eehu eeni hue-huei ola diana i lalo aana mau-
meuringe i'omu aana omu manata'inie oto a Jisas Kraes
Aalaha ikie.
9 Ta'e mala uri nga iini nge e ka'a to'o aana ike mo tolahai
ola ngeena i lalo aana mau-meuringe ingeie, iinoni ngeena
e urihana mola iinoni e ka'a sai lio kohi ike, wa maana e ulu
to'ohuu. E pulongosie oto uri a God ni e hoda rere'a aana
mwaanie mo ooraha'aanga ingeie i na'o.
10 Oto e lae otoi diana, maeni eesiku maa'i, uri hunie
omu ke asu a'aila'a lo'u hunie omu ke haata'inie uri a
God e tohungei lio hilisi'omu oto nana maraana. Omu ke
haata'inie uri e soi'omu mei i saana to'ohuu aana mo tolahai
ola diana aana mau-meuringe i'omu. Na mala uri omu kei
esu urine, omu sa'a he'i lae takalo lo'u mwaanie tala oodo,
wa omu ke tataro aana laenga i sulie.
11 Oto a God ke si tohungei tola koni'omu oto ta'au i Lengi
aana walumalau haalu nge e sa'a mango lo'u. Walumalau
ngeena, a Jisas Kraes Aalaha ikie na a Ha'a-uuritaka, nge e
aalaha haahie.
12 Nou saie uri omu saenanau taane oto aana walu ola
ngeena, na omu ko uure ma'uta'a no'one pe'ie mo wala
to'ohuu nge ha'a-uusulilemiu e lae aani. Ta'e ma'alana ke
urine, ne kei lae pe'i ha'a-ha'a-aamasito'o'omu lo'u eeni suli
maholo.
13 Aana no ko lo'onga'i uri e lae oto i diana hunie ne ke
ha'a-ha'a-aamasito'o'omu aana walu ola ngeena maholo no
ko meu-meuri ue, mwaanie omu pulongosi'i mola.
14 A Jisas Kraes Aalaha ikie e haata'inie oto hunieu uri
pongiku mai aano i leu e ka'a tewa oto.

15 Oto ne kei eri'apasie uri omu ke su'uri pulongosie walu
ola ngeena i puriku aana ne kei mae mwaani'omu.

Mo Hurula'aa Kire Taroha'inie Mola Tataroha To'ohuu

16 Maholo i'emeelu mo hurula'aa melu ha'arongo'omu
aana uri a Jisas Kraes Aalaha ikie kei ooli lo'u mei pe'ie
nanamanga paine, melu ka'a talei ere ike mola i sulie mo
laladonga ta'ewau. !Ha'ike! Melu leesie oto aana maameelu
uri a Kraes e to'o aana paineha'ana nanamanga a God.
17 A God Mama'a e tohungei ha'apaina'aa satana Kraes,
aana walana Iini E Paine Liutaa e soi ha'amanikulu'aa a
Kraes aana e te'uri, "A kaleku ni oto ienini, iini nou tohungei
saeto'o aana oto liutaa."
18 I'emeelu maraameelu oto, melu rongoa mei wala
ngeena e lae mai uure ta'au i Lengi maholo melu ii'o pe'ie
a Jisas ta'au i lengine toloi henue maa'i.
19 Aena mo olana, nge melu si tohungei hiiwalaimoli oto
liutaa aana nga moi taa nge mo propet kire unu-unu'i. Oto
kei tohungei diana lo'u liutaa uri hunie i'omu no'one omu
ke pwaarongo i sulie mo ere-erenga mo propet, aena aana
mo ere-erenga ngeena domana oto nga raa-raa ko raangie
lehu e tohungei rodohono. Oto omu ke pwaarongo i sulie
mo ere-erenga ikire ngeena lae hule i wa'alie aana hai dinge
a Kraes kei hule lo'u na rarangana ke si raangie saemiu.
20 Na e tohungei roro'a oto liutaa hunie omu ke lio saie
uri nga ta'a-ta'a mei wala nge mo propet kire uusue i laona
Uusu-uusu Maa'i, e ka'a uusue ike i sulie nga mei ne'isaenga
ingeie mola maraana.†
21 Aana mo propet ngeena, kire ka'a unue ike nga ta'a-ta'a
mei wala tohude, ta'e a Li'oa Maa'i nge ko da kire ko unu
tahanga'inie ne'isaenga a God.

2

O Ke Lio Talamu Mwaanie

Mo Ha'a-uusuli Eero-Eero

1 Oto wau i na'o, mo propet eero-eero kire o'o'o no'one i
matolana mwala ni Israel, na kei urine lo'u aana mo ha'a-
uusuli eero-eero kei lae no'one mai mumuni i matolamiu.
Kire kei unue mo ha'a-uusulinge eero-eero i sulie a God nge
kire sai waelie hiiwalaimolinge nga mo iini. Na kire ke
aatopuri lo'u mola aana a Aalaha nge e niie mei holite oto

† **1:20** 1:20 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu, na ohe ne'isaenga aana tatala ienini e lae mola uuri. "Na e tohungei roro'a oto liutaa hunie omu ke lio saie uri nga iini e sa'a roro'a lae ike i sulie lo'onga'inge ingeie maraana maholo ko lado luhesie lo'onga'inge aana mo ere-erenga mo propet, ta'e pe'ie saenanaunge a Li'oa Maa'i ha'alaa."

paine huni ha'a-uurie mauriha'ada. Na i tehula'ana walu
ola ngeena, nge kire sai waelire lo'u mola maraada lau-leu.
2 Ma'alana e urine, ta'e mo iini hunge kei lulu i sulie mo
tolahai ola aaela ikire ngeena, na mwala kei aehota ere
aaelasie lo'u mola Tataroha Diana to'ohuu ngeena.
3 Na aena aana mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire ko
heri hunie mone mola to'oha, oto kire kei da ta'ena nga
ha'a-uusulinge eero-eero mola huni we'inie mola mo to'oha
i'omu. Ta'e a God e ka'a sai ma'ahu ike, oto e leesie mola
mo tolahai ola aaela ikire, na kei haro ha'aloire taane. E
pwani leie oto mo tolahai ola urine, na leilada e ii'o aakau
oto loosire uure mai waite.

4 Na kie mani saie oto uri maholo mo ensel kire ooraha'aa
ka'u waite, a God e ha'aloire aana e pwasure aani iieliheu,
na e oohe aasire i laona leu ni ha'amotaahinge nge e
tohungei rodohono oto hiito'o. Na kire kei ii'o i leune lae-lae
hule aana Dinge Ni Leinge aana maholo ooreta.
5 Oto wau i na'o no'one, a Noa e ere-ere i sulie tolahana
oodota'inge nana mwala. Na maholo mwala ngeena kire
ka'a sai rongo hunie a God, oto a God e ha'aloire. E
uusunge'inie wai uri ke kone paine huni horo mae aada.
Ta'e a Noa na e hiu iinoni pe'ie mola a God e si ha'a-uurire.
6 Na lo'u a God e leie e ro huilume i Sodom na i Gomora
no'one, na e uunu aasire mango-mango aana dunge. Tolahai
ola ngeena e haata'inie nga mo taungei ola uri taa kei haro
hite aana mwala nge kire ka'a manata'inie ike a God.
7 Ta'e a God e ha'a-uurie mola a Lot mwaanie huilume
i Sodom, aana ingeie e ii'o oodota'i na e hii aaela i sulie
mo tolahai ola tata'ala ikire mwala ooraha'aala aana e ro
huilume ngeena.
8 A mwane oodota'i ngeena e o'o'o tewa pe'ire, na saena
e salu mola i suli dinge aana ko leesie na ko rongoa mwala
aaela ngeena kire ko talei deu ta'ewau oto mola.

9 Oto urine kie sai leesie uri mo iini kire ko esu nana a
God ma'alana ko aasa uri taa, ta'e a God e sai ha'a-uurire
mola mwaanie mo si'oha'anga ikire. Na a God e sai hele
aakau aana ha'aloinge hunie mo iini tata'ala loosie Dinge Ni
Leinge.
10 Na a God kei lei aaelasie oto liutaa mo iini kire ii'o
ni deu aaela oto mola i sulie saeda maraada na kire ko
mwakata'inie mola nanamanga a God. Mo ha'a-uusuli eero-
eero ngeena ko tohungei tooha'inire mola maraada, hule
aana kire ka'a sai ha'ama'u ike aana mo ensel ta'au i Lengi,
ta'e kire ko talei ere aaelasire oto mola.
11 Ta'e ma'alana mo ensel kire paine liutaa na kire to'o
aana nanamanga liutaa aana mo ha'a-uusuli eero-eero

ngeena, kire ka'a sai ere aaelasie ike nga iini i maana
Aalaha.
12 Ta'e mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena, kire urihana
mola mo ola loo-loo'a ni me'esu nge kire ka'a sai lo'onga'inie
ike nga mei ola, na e adona mola horo-aasileni ke lae. Kire
sai ere aaelasie mola mo ola nge kire ka'a sai diana aani ike,
ta'e lae-lae mo ola aaela kire ko esui'i ngeena kei eeli'u na
kei he'i waelire lo'u.
13 Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire kei sapesalu oto
hiito'o, aena aana ikire nge kire asuie ka'u ngaeta mwala
e sapesalu hola'ina'o. Kire tohungei sare asuie mo ngeuhe
aaela hunie kire ke inu mehiri mola pe'i deu aaela, ma'alana
i upui aatowaa. Na maholo kire ko lae mai huni ngeu
pe'i'omu aana mo ngeu-maa'inge i'omu, kire ko lae tara'asi
mola pe'ie mo tolahai ola aaela ikire ngeena. Oto aana
kire ko eero'omu mola urine, nge kire ko da mwala ko ere
aaelasie oto mo ngeuhe i'omu ngeena.
14 Saeda e painesie mola uri kire ke hele roro'anga mola
pe'ie mo hu'e tarau. Kire sa'a tohungei mamalo ike mwaanie
tolahai ola aaela ikire ngeena, na kire sai ha'a-olaa no'one
mwala nge hiiwalaimolinge ikire e ka'a susu hunie kire ke
lae takalo no'one. Kire tohungei sai saehanalie no'one mo
ola ngaeta mwala. Oto aena urine ka'u a God e unue oto uri
ke ha'aloire.
15 Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena kire ko lae mwaanie
tala oodo na kire lae takalo oto mola, aana kire ko lae mola
i sulie tolahana propet a Belam oto waite, mwane kalena a
Beo. A Belam e oala'i ke'u ni esuie mei ola e ka'a oodo ike,
aena aana saena e tohungei peinesie mola mei to'oha.
16 Ta'e dongki ingeie e uure honosie mwaanie e lae lo'u i
sulie tolahai ola aaela ingeie ngeena. Dongki ngeena e ere
mala mo iinoni, na e ere aana a Belam oto hiito'o haahie
hero-heronga e oala'inie ngeena.

17 Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena, ikire mo ola
mwaakule mola. Kire ko heiholota'inie mo ola diana, ta'e
mo wala mwaakule mola ni ngeena. Oto kire urihana mola
mo huulaa e mwa'a. Na kire urihana mola mei rorodo e
a'ate nge e ka'a sai niie nemo hunie hohola ke aahu. Na
a God e hele aakau oto aana leu ni ha'amotaahinge talada,
nge rodohono e paine aana.
18 Kire sai ha'a-olaa mwala mola hunie aaelanga pe'ie mo
wala mwaakule ni tooha'inge, aana kire ko unu-unue uri e
diana mola huni deu i sulie mo heri-huninge aana sape. Na
urine kire ko we'i eeliho'i mola aana mwala nge kire ko si
aehota huni lae i sulie tala oodo mwaanie mo tolahai ola
aaela ngeena.

19 Mo ha'a-uusuli eero-eero ngeena, kire ko heiholota'inie
hunie mwala uri kire kei ii'o luheta'i mola mwaanie ii'onga
i mamalutana nga iini. Ta'e eeronga paine mola ni ngeena,
aena aana ikire maraada na kire ii'o mola i mamalutana
ooraha'aa. Na e to'ohuu oto aana mala uri nga mei ola ko
a'aila'asie nga iini, nge iinoni ngeena e ne'i koni-konihe oto
nana mei olana.
20 Mala uri mwala ke sai diana aana a Jisas Kraes Aalaha
ikie, ha'alaa kire sai ii'o luheta'i mola mwaanie mo tolahai
ola aaela aana walumalau ie. Ta'e mala uri kire kei ooli lo'u
takoie mo tolahai ola aaela ngeena, nge mauringe ikire ke
si aaela oto mwaanie hola'ina'o eena.
21 E lae oto i diana uri kire ke su'uri lio saie tolahai ola
diana ngeena, aana urine ha'alaa ha'aloinge ikire e sa'a
tohungei peine ike. Ta'e mo iini nge kire saie oto tala diana
a God na kire ko aatopuri mola aana, ikire oto a God kei
tohungei lei aaelasire oto liutaa.
22 Kire ko tohungei deu oto mala mei aalahuunge nge e
unue uuri, *Usu e moa ka'u, oto ko he'i ngeu'i lo'u. Provebs
26:11* Na ngaeta mei wala e unue no'one uuri, “Ma'alana kie
ko loto rere'a ka'u aana poo, ta'e kei he'i lae lo'u mola i ipe
aana pwii-pwii.”

3

A Jisas Kei Ooli Taane Lo'u Mei

1 Maeni eesiku maa'i, ruana nga uusu-uusu ineu huni'omu
oto ie. Nou saie uri saemiu e manola mola, oto aana e ro
uusu-uusu ineu ienini, no ko ha'a-aamasito'o'omu mola uri
hunie omu ke tohungei lo'o-lo'onga'i diana.
2 Saeku uri omu ke aama-aamasito'o aana mo wala nge
mo propet maa'i kire unu'i oto wau i na'o, na lo'u aana ha'a-
uusulinge i'emeelu mo hurula'aa i sulie ha'atolanga Aalaha
ikie, a Ha'a-uuritaka.
3 Oto e tohungei roro'a hunie omu ke saenanau diana
aana uri maholo hunie walumalau ie kei mango e ka'a tewa
ike lo'u, na ngaeta mwala kei mwesi mwaani'omu. Kire sai
lae mola pe'i ha'a-eero aana walu ola diana,
4 na kire kei unue uuri, “?A Jisas oto i tei? ?Mwane nge
e unue uri kei ooli lo'u mei, ingeie oto i tei? Mo na'ohai
mwane i'omu weu i na'o ngeena, kire mani mae oto, ta'e
ahutana walu ola ngeena kire mani sada mola mala maholo
a God e ha'aholaa walumalau.”
5 Ta'e mwala nge kire ko ere urine ngeena, nga ta'a-ta'a
mei ola kire ka'a sare aamasito'o aana. Kire sare pulongosie
mola uri wau i na'o, a God e unue mola mei wala, na salo na
aano huu e maau oto. A God e ha'aholaa aano huu hunie ke

maau i matolana mo wei, na mo wei kire ke ii'o mola ahuie
aano huu.
6 Na aana wai lo'u mola, nge a God e waelie walumalau
wau i na'o, aana e da hunie wai aana lue-lue ke hane i lengi
na ke aaluhie aano huu.
7 Oto aana ta'a-ta'a mei wala a God no'one mola, nge salo
na aano huu kire ii'o si'iri, na nanamanga aana walana mola
nge ko hele aadarue loosie Dinge Ni Leinge. Aana maholona
dunge kei lae mai huni weru suuhe'inie walumalau na
ahutana mo iinoni nge kire ka'a manata'inie ike a God.

8 Oto i'omu, maeni eesiku maa'i, ta'a-ta'a mei ola mola omu
ke aamasito'o aana lo'u. Omu ke saie uri Aalaha ikie e ka'a
lo'onga'inie ike uri ta'a-ta'a hai dinge nga maholo o'oru'e, wa
uri sinolai helisi nga maholo tewa. !Ha'ike! Ta'e kire tewa
sada mola i maana.
9 Ngaeta mwala kire ko lo'o-lo'onga'inie uri Aalaha ikie ko
tohungei ha'ahiru huni ha'a-oaie mo heiholota'inge ingeie
i sulie oolinge mai ingeie. Ta'e kire ka'a lio saie ike
lo'onga'inge ingeie, aana a God ko maa'oohi mola hunie
mwala kire ke oonisae na kire ke aali'u lo'u i saana mwaanie
kire ai'aa aana leilada kei lae.
10 Ta'e hai dinge Aalaha ikie kei ooli lo'u mei, hai dinge
ngeena kei lae mai mola mala iinoni peli-peli aana kie sa'a
manata'inie ike maholo kei lae mai wa kie ke lo'onga'inie.
Na aana hai dingena, paineha'ana kou-kouha'a oto paine kei
reu uure mai ta'au i Lengi na salo kei ei'aa oto. Na dunge
oto paine kei ngaa oto ahutana walu ola ta'au i salo hule
aana kire kei meni aaela mango oto. Na walumalau ngeena
oto pe'ie walu ola aana, kire kei meni ei'aa oto.

11 Oto aena aana ahutana walu ola kei meni aaela mango
oto urine, omu ke lio-lio diana aana mau-meuringe i'omu.
Omu ke ii'o maa'i na omu ke lae pe'i ii'o oodota'i mola i sulie
saena God.
12 Na maholo omu ko lae pe'i maa'oohie hai dinge paine
a God ngeena, omu ke asu waa'ini'ini hunie hai dingena ke
hule lau-leu. Aana hai dinge ngeena, dunge kei ngaa salo lai
hule aana kei aano talihu oto, na walu ola aana ha'aholanga
dunge kei madorohi'i hule aana kire kei aahe mango.
13 Ta'e a God e haiholota'i oto hunikie uri kei esuie lo'u
aano huu haalu pe'ie salo haalu naka, na aana walumalau
haalu ngeena, ta'e ikie mo iinoni oodota'i ha'alaa kie kei ii'o
i leune.
14 Maeni eesiku maa'i, aena aana omu ko ii'o pe'i
maa'oohilana mone walu ola urine kei reu, nge omu ke
tohungei esu waa'ini'ini hunie omu ke to'o aana hanuela-
manga to'ohuu pe'ie a God. Mau-meuringe i'omu ke diana,
na omu ke ii'o oodota'i oto i maana.

15 Aalaha ikie ko niie maholo huni'omu ni ngeena, ka'u
e ka'a lae-lae ue mai lau-leu. Oto omu ke to'o maaie mala
uri nga maholo oto hunie ha'a-uurilemiu kei lae ni ngeena.
Ta'a-ta'a mei ne'isaenga urine a God e niie no'one hunie
aasikaelu maa'i a Pol, mala e uusue ka'u ta'a-ta'a taungei
erenga ngeena no'one huni'omu.
16 Na i laona ahutana mo uusu-uusu ingeie e ere urine oto
tarau maholo e uusu-uusu i sulie mei ola ngeena. I laona mo
uusu-uusu a Pol ngeena, ngaeta mo wala kire ka'a tohungei
matapwa diana ike huni rongo sai'i. Na ngaeta mwala nge
kire ka'a saenanau na lo'onga'inge ikire ka'a oodo, kire ko
lae pe'i oolisie mola lo'onga'inge aana mo wala ngeena na
kire ko lae hu'isi'i oto. Na kire ko lae pe'i te'urine no'one
mola aana ta'ena nga mo wala i laona mo Uusu-uusu Maa'i
i na'o. Ta'e aana tolahai ola urine, kire ko si tohungei da
oto ha'amotaahinge ikire maraada kei aaela oto liutaa ni
ngeena.
17 Ta'e i'omu, maeni eesiku maa'i, omu saie oto mo wala
ngeena. Oto omu ke lio talamiu maraamiu, mwaanie omu
lae takalo i sulie mo ha'a-uusulinge mo iinoni tata'ala. Nou
sere'inie omu ke domu mwaanie leu diana omu uure puu
oto aana kara'inie a God.
18 Ta'e omu ke pai-peine tara'asi mola i lalo aana manata-
diananga na sai-olanga hunie Aalaha ikie na a Ha'a-
uuritaka, a Jisas Kraes. Nge manikulu'anga ingeie e sa'a
mango oto oo'oo. Ke urine oto.

Eetana Nga Uusu-uusu A Jon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Uusu-uusu ienini e ka'a unue ike uri a tei ni e uusue, ta'e mo rato aana soihaada'inge oto wau i na'o kire unue uri a Jon Hurula'aa ni e uusue puke ie maholo e repo oto, ola mala siwe aawalai helisi i purine hutelana a Jisas (90 A.D.). A Jon Hurula'aa ingeie kalena Sepedi na aasine a Jemes nge a Herod Inemauri e horo maesie. A Jon e uusue no'one Tataroha Diana a Jon, na Ruana na Oolune nga Uusu-uusu a Jon, na puke Haata'inge. Maholo a Jon Hurula'aa e repo, ingeie nge na'ohai mwane haahie soihaada'inge wau aana huilume i Epesas.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Uusu-uusu ienini e ka'a unue ike uri ko lae hunie a tei, ta'e mo rato oto i na'o kire unue no'one uri e lae hunie kira hiiwalaimoli aana Jisas aana mo po'o ni henue kara'inie huilume i Epesas.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero kire aehota huni ha'a-uusulie mwala uri walu ola nge kire to'o aana mei sape, kire mani aaela. Na kire ko ha'a-uusuli lo'u uri mo ola nge kire ka'a to'o aana ike mei sape mala mo ensel na mo li'oa, ta'e ikire mola ni kire diana. Aena ne'isaenga takalo ngeena, mo ha'a-uusuli eero-eero kire unue uri a Jisas ingeie Kalena God taane, ta'e e ka'a ne'i iinoni ike to'ohuu pe'ie mei sape mala sapeka. Kire ko ha'atakaloa mwala lo'u uri lulu i sulilana a Jisas e sa'a tohungei pe'ie ike iinoni huni helesie maurihe huu, ta'e iinoni e sai helesie maurihe huu mola aena aana e to'o aana saenanaunge mumuni mala saenanaunge mo ha'a-uusuli eero-eero. Oto aena aana kire ko unue uri saenanaunge mola ni e roro'a, kire unue no'one uri nga taa o ko esuie pe'ie sapemu e ka'a hi'e ike. Oto kire ko ha'atakaloa mwala mwaanie tala oodo na manata-diananga hunie ta'ena nga iini.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon Hurula'aa e to'o aana e ro mei eehu'i ne'isaenga aana maholo e uusue uusu-uusu ienini. Eetana uri huni ha'asusue kira hiiwalaimoli aana ii'onga ikire tararuru pe'ie a Jisas Kraes. Ruana nga mei ne'isaenga uri huni ha'apasulire mwaanie mo ha'a-uusulinge eero-eero nge ko aehota ngeena, aena aana

e ka'a to'ohuu na e sai waelie ii'o-rurunge aana soihaada'inge. Oto huni uure honosie ha'a-uusulinge urine, a Jon Hurula'aa e haata'i diana aana uri a Jisas Kraes e ne'i iinoni to'ohuu pe'ie mei sape. E he'i ha'a-uusulire lo'u uri mo iini ko hiiwalaimoli aana a Jisas to'ohuu, kire ke manata diana no'one hunire hailiu.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

sai-olanga, hiiwalaimolinge, manata-diananga, raa-raa, mo mwela, ii'o-rurunge, Mama'a, Kale

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

1 Jon 1:8-10, 1 Jon 3:1-2, 1 Jon 4:16-18

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A Jon ko ere ha'awalaimoli'aa uri a Kraes e ne'i iinoni to'ohuu.

(1:1-4)

Tolaha ni raa-raa e ka'a pwaidora ike pe'ie mo tolaha tata'ala aana rodohono.

(1:5—2:29)

Tolahaka ko haata'inie uri ikie mo kalena God wa mo kalena a Satan.

(3:1-24)

Kie ke oohongie mo li'oa uri kire uure mwaanie a God to'ohuu wa ha'ike.

(4:1-6)

A God oto aahu'ine manata-diananga.

(4:7-21)

O ko manata diana hunie a God to'ohuu, nge o ke manata diana no'one hunie mo kalena.

(5:1-21)

A Jon Ko Ha'awalaimoli'aa

Uri A Kraes

E Ne'i Iinoni To'ohuu

1 Ie melu ko uusue uusu-uusu huni'omu i sulie tohungei iinoni e uure oto mai aehotalana, nge ingeie mei Wala ni Meurihe. Melu ko uusue oto mala melu rongoa aana aalingameelu, na melu leesie aana maameelu. Melu to'omaaie, na melu hele aana oto aana ki'imeelu.

2 Maurihe Huu nge melu ko ha'arongo'omu aana ie, e ii'o oto wau i na'o pe'ie a Mama'a. Oto haata'inilana e lae huni'emeelu na melu leesie, na melu saie uri e to'ohuu oto.

3 Melu ko ha'arongo'omu urine aana nga taa melu leesie na melu rongoa, hunie uri i'omu no'one omu ke ii'o ruru pe'i'emeelu aana ii'o-rurunge pe'ie a Mama'a na a Kalena, Jisas Kraes.

4 Melu ko uusu-uusu huni'omu urine, uri hunie omu ke honu eeni ilenimwa'enga no'one pe'i'emeelu.

A God Oto Raa-raa

5 Na mei wala melu rongoa mwaanie a Kale ka'u oto melu
ko ha'arongo'omu aana nge uri a God oto raa-raa, na nga
mei rodohono ha'ike lo'u aana oto oo'oo.
6 Oto mala kie ko unue uri kie ii'o ruru pe'ie a God, ta'e
kie ko talei o'o'o mola i laona rodohono, ikie mo iinoni eero-
eero mola na kie ka'a lulu i sulie ike walaimolinge.
7 Ta'e mala uri kie ko ii'o i laona raa-raa mala a God no'one
ko ii'o i laona raa-raa, nge kie ke ii'o ruru pe'ikie hailiu, na
apune Kalena, a Jisas, ke si ha'arere'akie mwaanie ahutana
ooraha'aa.
8 Mala nga iini ko unue uri e ka'a ooraha'aa ike, nge iino-
nine ko eeroa mola maraana ni ngeena, na walaimolinge e
ka'a ii'o ike aana.
9 Ta'e mala kie ko ha'ahoue mo ooraha'aa ikie hunie a
God, nge kie sai noruto'o aana huni sae'aasie mo ooraha'aa
ikie, aana ingeie e oodota'i na kei tohungei ha'arere'akie
mwaanie ta'ena nga takalonga ikie.
10 Mala kie ko unue uri kie ka'a ooraha'aa ike, nge kie ko
unue oto uri a God e sai eero, na kie ko haata'inie uri kie
ka'a sai rongo oto hunie walana.

2

1 Maeni mwela ineu, no ko uusue oto urine huni'omu uri
hunie omu ke su'uri ooraha'aa. Ta'e mala uri nga iini ko
ooraha'aa, kie to'o aana taane iini huni pe'ikie aani erenga
oolitaka pe'ie a Mama'a. Na ingeie oto a Jisas Kraes, iini e
oodota'i ta'ingelu.
2 Aana ingeie oto e ne'i uunu-olanga i saana Mama'a, nge
e sai ha'a-oodohie mo ooraha'aa ikie. Na e ka'a ike ta'e
mo ooraha'aa ikie hahaiteli, ta'e ahutana mo ooraha'aa mo
iinoni aana walumalau oto no'one.
3 Kie ke si saie uri kie manata'inie a God, mala uri kie ko
tola i sulie mo ha'atolanga ingeie.
4 Aana nga iini ko unue uri e manata'inie a God, ta'e e ka'a
tola i sulie mo ha'atolanga ingeie, iini urine ingeie iinoni
eero-eero mola na walaimolinge ha'ike aana.
5 Ta'e iinoni nge ko tola i sulie walana a God, ingeie oto iini
nge ko tohungei manata diana hunie a God to'ohuu. Aana
urine nge kie ke si manata'inie uri ikie mo iinoni ingeie
to'ohuu.
6 Aana nga iini ko unue uri ingeie oto iinoni a God, nge
ke ii'o oodota'i oto mala a Jisas Kraes e o'o'o ka'u.

Kie Ke Manata Diana Hunikie Hailiu, Aana Ha'atolanga Haalu A Kraes Ni Otona

7 Maeni eesiku, mei ha'atolanga nge no ko uusue
huni'omu ie, e ka'a mei ola haalu ike. Mei ha'atolanga

lalahu'e omu to'o aana taane oto uure mai maholo omu
aehota hiiwalaimoli, na mei ha'a-uusulinge omu rongoa
taane oto.
8 Ta'e nga taa no ko uusue huni'omu ienini mei
ha'atolanga haalu, ma'alana omu rongoa taane oto i
na'o, aana kie si leesie tohungei ne'isaenga aana manata-
diananga maholo kie leesie tolahana a Jisas. Na mwala
kire sai leesie tohungei ne'isaenga aana no'one aamiu,
aana rodohono ko suu oto, na tohungei raa-raa aana ha'a-
uusulinge ingeie ko raa tahairaa oto ie i manatamiu.
9 Ta'ena nga iini ko unue uri ingeie i laona raa-raa, ta'e
ko ngiduupu mola hunie aasine aana hiiwalaimolinge, nge
ingeie mola ue i laona rodohono hule oto molana.
10 Ta'ena nga iini nge ko manata diana hunie aasine i lalo
aana Kraes, nge ingeie e ii'o i laona raa-raa na nga ta'a-ta'a
mei ola huni ha'atataroa mwala mwaanie hiiwalaimolinge
ha'ike lo'u aana.
11 Ta'e iini nge ko ngiduupu hunie aasine, ingeie e ii'o ue
i laona rodohono, na ko lae-lae mola i laona rodohono, na
e ka'a saie ike leu ko lae takoie, aena aana rodohono e ha'a-
ulue oto maana.
12 No ko uusu-uusu huni'omu, maeni mwela ineu, i sulie
a Mama'a e sae'aasie oto mo ooraha'aanga i'omu i
tehula'ana a Jisas Kraes.
13 No ko uusu-uusu huni'omu maeni rato ineu, aena aana
omu saie oto iini e uure oto mai aehotalana.
No ko uusu-uusu huni'omu maeni saanau ineu, aena aana
omu a'aila'asie iini tata'ala.
14 No ko uusu-uusu huni'omu maeni mwela ineu, aena aana
omu saie oto a Mama'a.
No ko uusu-uusu huni'omu maeni rato ineu, aena aana omu
saie oto iini e uure oto mai aehotalana.
No ko uusu-uusu huni'omu maeni saanau ineu, aena aana
i'omu oto mo iini a'aila'a, na aena aana walana God
e ii'o i lalo aamiu, na aena aana omu a'aila'asie iini
tata'ala.
15 Omu ke su'uri manata diana hunie walumalau, wa nga
mei ola lo'u aana walumalau. Mala uri omu ko manata
diana hunie walumalau, nge omu ka'a manata diana ike
hunie a Mama'a.
16 Aana mo tolahai ola aana walumalau ie mala sae-
hanalilana mo ola sape ko heri huni'i, na saehanalinge aani
leesilana mo ola, na tooha'inilaka haahie mo ola kie asui'i
wa kie to'o aani, nga ta'a-ta'a mei ola aana walu ola ienini e
ka'a uure ike mai mwaanie a Mama'a, ta'e kire mani uure
mola mai mwaanie walumalau.
17 Walumalau na ahutana walu ola i laona nge mwala ko
sae-saeto'o aani, kire kei meni ei'aa mola, ta'e iini ko tola i
sulie saena God nge kei ii'o huu.

Mwaanie O Toli'aasie

Maelonga A Kraes E Eero'o

18 Maeni mwela ineu, mo dinge ooreta i na'ona a Kraes kei
ooli lo'u mei oto ienini. Omu rongoa oto i na'o uri maelonga
a Kraes kei lae mai. Oto ie mo maelonga hunge a Kraes ko
haata'i oto, na aena urinena kie si saie uri ha'amangolana
walumalau e kara'ini oto.
19 Mwala ngeena kire ka'a hiiwalaimoli ike mala ikie,
na ikire nga mo tohungei iinoni ikie ha'ike. Kire au'esu
tararuru taane pe'ikie, ta'e kire oopa oto mwaanikie. Ikire
nga mwala ha'ike lo'u aaka. Mala uri kire ke ne'ie nga
mwala aaka, ha'alaa kire ii'o oto pe'ikie tara'asi. Ta'e aana
kire oopa oto mwaanikie urine, e haata'inie oto uri nga ta'a-
ta'a iini aada e ka'a ne'ie lo'u iinoni a Kraes mala ikie.
20 Ta'e i'omu, a Kraes e niie oto Li'oa Maa'i ingeie
huni'omu, na omu meni saie oto walaimolinge.
21 Nou ka'a uusu-uusu ike huni'omu i sulie omu ka'a
saie ike walaimolinge. Nou saie uri omu saie taane
walaimolinge. Ta'e no ko uusu-uusu mola huni pe'i'omu
hunie omu ke lio saie mo ha'a-uusulinge eero-eero, aana
nga mei eeronga e ka'a uure ike mwaanie walaimolinge.
22 ?Oto kira tei ke'u mo iini kire sai eero liutaa? Ikire
oto mo iini nge kire ko taateinge'inie uri a Jisas oto a
Kraes, a Ha'a-uuritaka nge a God e haiholota'inie ka'u huni
uusunge'inie mai. Iinoni urine nge ingeie maelonga a Kraes,
aana ko meni leledie oto a Mama'a na a Kalena.
23 Aana iini ko leledie a Kale, nge ko leledie no'one a
Mama'a. Ta'e iini e saeto'o aana a Kale, nge a Mama'a e
ii'o no'one pe'ie.
24 Omu ke kineta'inie saemiu hunie nga taa nge omu
rongoa oto uure mai aehotalana ke ii'o susu oto aamiu.
Aana mala uri omu ke hiiwalaimoli tara'asi, ha'alaa omu
ko ii'o susu pe'ie a Kale na a Mama'a.
25 Aana a Kale e haiholota'i huni niie maurihe huu
hunikie.
26 No ko uusue mo wala ienini huni'omu huni
ha'apasuli'omu mwaanie mo iini nge kire ko sare
ha'atakalo'omu.
27 Ta'e i'omu, nou saie uri omu sa'a rongo ike hunire aana
a Kraes e ne'ie Li'oa Maa'i oto i lalo aamiu. Na aena aana
ko ii'o tara'asi i lalo aamiu, omu ka'a saeto'o aana ike lo'u
nga iini hunie ke ha'a-uusuli'omu, aana Li'oa Maa'i ko ha'a-
uusuli'omu oto aana ahutana walu ola, na nga taa ko ha'a-
uusuli'omu aana, e to'ohuu na nga eeronga ha'ike. Oto omu
ke ii'o susu i lalo aana a Kraes mala a Li'oa Maa'i e ha'a-
uusuli'omu.

28 Iau, maeni mwela ineu, omu ke ii'o susu oto i lalo aana
a Kraes, uri hunie maholo kei ooli mei, kie ke su'uri me'u
na kie ke su'uri masa i maana.
29 Omu saie oto uri a Kraes ingeie e oodota'i. Oto e
malisine uri omu ke saie lo'u uri ahutana mo kalena God,
helelada e oodota'i no'one.

3

Ikie Mo Kalena God

1 !Leesie ka'u! Aamaka i Lengi e tohungei manata diana
paine hunikie mo iini kie ko lulu i sulie a Jisas. Manata-
diananga ingeie hunikie e paine liutaa, ka'u hule aana e
haara'inikie oto aana maeni kalena, na e ka'a satai ola
mwaakule mola, ta'e ikie mo kalena oto to'ohuu. Na aena
aana mwala aana walumalau kire ka'a manata'inie ike a
God, nge kire ka'a manata'inikie no'one.
2 Iau maeni malahuku, kie ne'i mwela oto a God, na kie
ka'a saie ue uri a God kei oolisikie lo'u uri taa ta'au i Lengi.
Ta'e kie saie taane oto uri maholo a Kraes kei ooli lo'u mei,
kie kei hei-oolisi mala ingeie, aana kie kei leesie tohungana
manikuluha'ana.
3 Na ahutaka nge kie ko lio-lio pe'ie maa'oohinge loosie
maholo ngeena, kie ko kineta'inikie hunie kie ke ii'o rere'a
oto mala a Kraes e rere'a.
4 Ta'e-ta'ena nga ooraha'aa ko waelie mo ha'atolanga a
God, oto mo iini kire ko ooraha'aa kire ko heukama honosie
a God eena.
5 Omu manata'inie oto uri a Kraes e lae mai huni ta'aasie
ooraha'aa, na uri ingeie maraana nga mei ooraha'aanga
ha'ike aana.
6 Oto nga iini ko ii'o i lalo aana a Kraes, e sa'a oora-
ooraha'aa ike. Aana ta'ena nga iini nge ko talei lae pe'i
ooraha'aa mola, e ka'a tohungei leesie ike a Kraes wa ke
manata'inie.
7 Maeni mwela ineu, su'uri toli'aasie nga iini ke
ha'atakalo'omu. Aana iini nge helelana e lae oto i sulie
oodota'inge, iini urine e oodota'i oto, mala ka'u oto a Kraes
e oodota'i.
8 Ta'e iini nge ko oora-ooraha'aa oto mola, iini a Pwelu
Eero-eero eena, aena aana a Pwelu Eero-eero ingeie e uure
ni ooraha'aala oto mai aehotalana. Na Kalena God e lae
oto mai huni oho aasie mola mo esunge a Pwelu Eero-eero
ngeena.
9 A tei nge e ne'ie oto kalena God, e ka'a oora-ooraha'aa
ike, aena aana mei epu a God oto i lalo aana. Na aena aana
a God oto aamana, e aasa hunie kei ooraha'aa lo'u.
10 Oto i leune kie sai lio saie uri a tei nge e ne'i kalena
God, na a tei e ne'i kalena a Pwelu Eero-eero. Aana ta'ena

nga iini nge helelana e ka'a oodota'i, wa ke manata diana
hunie aasine, ingeie nga kalena God ha'ike.

Kie Ke Manata Diana Hunikie Hailiu To'ohuu Aana Saeka

11 Uure oto mai aana maholo omu aehota hiiwalaimoli,
omu rongoa oto tarau uri kie ke manata diana hunikie
hailiu.
12 Kie ke su'uri urihana a Kein wau i na'o, aana ingeie
iini a Pwelu Eero-eero mola, na e horo maesie oto aasine, a
Ebol. ?Aena e ue ka'u nge a Kein e horo'ie aasine urine? E
horo'ie aena aana a Ebol e oodota'i, na ii'onga diana ingeie
e haata'inie uri ii'olana a Kein e ka'a oodo.
13 Oto omu ke su'uri pangata'i, maeni eesiku, mala uri
walumalau ko ngiduupu huni'omu.
14 Kie manata'inie oto uri kie tahisie nanamanga aana
maenga na uri kie to'o aana oto maurihe. Kie manata'inie
leune aena aana kie manata diana hunie mo eesike. Ta'e
iini nge manata-diananga ha'ike aana, iini urine e ii'o susu
ue i mamalutana maenga.
15 Ta'ena iini nge ko ngiduupu hunie aasine, ingeie oto
iinoni horo-horo, na omu saie oto uri iini urine e ka'a to'o
aana ike maurihe huu i lalo aana.
16 Na kie ko si lio saie tohungana manata-diananga aena
aana a Kraes e toli'aasie mangona i tehula'aka. Oto ikie
no'one kie ke mwa'e-mwa'e ni mae huni pe'ie mo eesike.
17 Lo'onga'i ke'u i sulie iini e to'o aana taane nga mo ola,
na ko lee-leesie aasine ko si'oha'a ta'e hule aana e ka'a sare
aamasie. ?Uri iinoni urine ko haata'inie taane manata-
diananga a God? !Ha'ike oto oo'oo!
18 Maeni mwela ineu, kie ke su'uri mana-manata diana
mola aani wawa wa aani wala, ta'e manata-diananga
to'ohuu nge ko haata'i aana nga taa kie ko esuie.
19 Mala uri kie ko manata diana hunikie hailiu urine, nge
kie ko saie oto uri kie ii'o aana tala to'ohuu, na kie sa'a ma'u
ike huni lae mai i saana God.
20 Ta'e ma'alana ohe kie ko me'u-me'u ue, kie ke su'uri
me'u-me'u lo'u, aena aana a God e saie walu ola i sulikie, na
aamasinge ingeie e paine lo'u liutaa aana mo hiinge aana
saeka.
21 Oto maeni malahuku, mala uri kie saie uri manataka e
taha mola mwaanie roro'anga, nge kie sa'a ma'ute'inie ike
laenga mai pe'ie nga mei ne'isaenga huni sukaa aana a God.
22 Na a God kei niie mola nga taa kie ko sukaa aana, aena
aana kie ko tola i sulie mo ha'atolanga ingeie, na kie ko esuie
mo ola e saeto'o aani.
23 Na mei ha'atolanga ingeie ni otona, uri hunie kie ke
hiiwalaimoli aana Kalena, a Jisas Kraes, na hunie kie ke
manata diana hunikie hailiu, mala e unue oto hunikie.

24 Mo iini ko tola i sulie mo ha'atolanga ingeie, nge kire ii'o
oto i lalo aana, na ingeie oto i lalo aada. Na Li'oa Maa'i nge
a God e niie hunikie ko haata'inie aaka uri ko ii'o to'ohuu
oto pe'ikie.

4

Oohongie Mo Li'oa Uri Kire Uure

Mwaanie A God To'ohuu

Wa Ha'ike

1 Maeni malahuku, omu ke su'uri hiiwalaimoli aana
ahutana mo propet nge kire ko unue uri kire ko ere oolitana
a God, aana mo propet eero-eero hunge kire ko lae hailiu i
laona walumalau, na mo li'oa eero-eero mola nge aada. Oto
omu ke hola'i oohongie ka'u mo propet ngeena, hunie omu
ke lio saie uri kire uure taane aana God to'ohuu wa ha'ike.
2 Aana omu sai lio saie mo iini to'ohuu, aana Li'oa Maa'i
a God ko unu tahanga'inie uri a Jisas Kraes e lae mai aano
na e ne'i iinoni.
3 Ta'e mo iini kire ko taateinge'inie walaimolinge ngeena,
nge Li'oa Maa'i a God ha'ike i lalo aada, ta'e li'oa e uure
mola mwaanie Maelonga a Kraes ni ngeena. Omu rongoa
oto uri li'oa ngeena kei lae mai, na e hule oto mai i leu i
laona walumalau.
4 Maeni mwela ineu, i'omu mo iini a God eena, na omu
a'aila'asie oto mo propet eero-eero, aena aana Li'oa Maa'i
nge e ii'o i lalo aamiu, e saka liutaa aana li'oa i lalo aada mo
iini ni welumalau.
5 Ikire ngeena, kire uure mone aana walumalau, oto
ere-erenga ikire ko uure mola mwaanie ne'isaenga ni
welumalau, na aena urine walumalau ko rongo oto hunire.
6 Ta'e ikie mo iini oto a God. A tei nge e saie a God, nge
kei rongo hunikie, ta'e a tei nge e ka'a saie a God, nge e sa'a
rongo ike hunikie. Oto i leune lo'u, kie ke si lio saie li'oa
aani walaimolinge na li'oa aani eeronga.

Manata-diananga E Uure Aana God

7 Maeni iinoni maa'i ineu, kie ke manata diana hunikie
hailiu, aana manata-diananga e uure aana God. Ta'ena nga
iini ko mana-manata diana, nge ko haata'inie uri ingeie oto
kalena a God na e saie a God.
8 Ta'e iini nge e ka'a mana-manata diana, ingeie e ka'a saie
ike a God, aana a God oto aahu'ine manata-diananga.
9 A God e haata'inie manata-diananga ingeie hunikie aana
e uusunge'inie mai ta'a-ta'a mwela moute'i ingeie i laona
walumalau hunie kie ke si meuri oto i tehula'ana.
10 Tohungana manata-diananga ni otona. Manata-
diananga ikie hunie a God e ka'a tohungei diana ike urine,

ta'e ingeie ni e tohungei manata diana hunikie to'ohuu aana
e uusunge'inie mai a Kalena uri hunie ke ne'i uunu-olanga
huni tapa oolisie mo ooraha'aanga ikie.

11 Maeni eesiku maa'i, oto mala a God e manata diana
hunikie urine, nge ikie no'one kie ke manata diana hunikie
hailiu.
12 Ma'alana nga ta'a-ta'a iinoni e ka'a leesie ue a God, ta'e
mala uri kie ko manata diana hunikie hailiu, nge a God ke si
ii'o oto i lalo aaka, na manata-diananga ingeie ko tohungei
eehu diana oto i lalo aaka.

13 A God e niie oto Li'oa Maa'i ingeie naka, na aena leune
kie sai diana aana uri kie ii'o susu oto i lalo aana God na
ingeie oto i lalo aaka.
14 Na melu leesie oto a Jisas aana maameelu, na melu ko
ha'arongoa oto walumalau uri a God e uusunge'inie mai
a Kalena hunie ke ne'ie a Ha'a-uuri hunie ahutana mwala
aana walumalau.
15 Oto aena urinena, ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli na ko
unu tahanga'inie uri a Jisas ingeie oto Kalena God, nge a
God ko ii'o susu oto i lalo aana, na ingeie i lalo aana God.
16 Aena urine, kie manata'inie manata-diananga nge a God
e manata diana hunikie aana, na kie ko noruto'o oto aana.

A God ingeie oto aahu'ine manata-diananga, na iini ko
ii'o susu aana manata-diananga, nge ko ii'o susu aana God
otona, na a God ko ii'o susu oto aana.
17 Na mala uri manata-diananga ingeie ke tohungei eehu
diana oto i lalo aaka urine, na ii'olaka mai welumalau
ke urihana tolahana a Kraes, nge kie sa'a ma'ute'inie ike
uuranga i na'ona God aana hai dinge ni leinge.
18 Mala uri kie ko me'u-me'u, nge kie ka'a ii'o susu ike aana
manata-diananga a God hunikie, aana kie lo'onga'inie mola
ha'amotaahinge. Ta'e kie sa'a ma'u ike, aena aana tohungei
manata-diananga a God ko ta'aasie mola ta'ena nga ma'unge
mwaanikie.

19 Oto ikie, kie ko mana-manata diana aena aana a God
oto e hola'i manata diana hunikie.
20 Mala nga iini ko unue uuri, “Nou manata diana hunie
a God,” ta'e ko ngiduupu mola hunie aasine, ingeie ngeena
iinoni eero-eero mola. Aana e aasa kei manata diana hunie
a God, iini e ka'a lee-leesie, mala uri e ka'a sai manata diana
hunie aasine, iini nge ko lee-leesie tarau.
21 Na a Kraes e niie ha'atolanga hunikie uuri, “A tei ko
manata diana hunie a God, ke manata diana no'one hunie
aasine.”

5

Hiiwalaimolinge Aana A Jisas E A'aila'asie Mola Walumalau

1 Ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana a Jisas uri ingeie
a Kraes, a Ha'a-uuritaka nge a God e haiholota'inie ka'u
huni uusunge'inie mai, nge iinoni ngeena e hute haalu mala
ngaeta kalena God. Na ta'ena nga iini ko manata diana
hunie Mama'a i Lengi, nge ke manata diana no'one hunie
mo iini nge e hute aana.
2 Mala uri kie ko manata diana hunie a God pe'i tola
i sulilana mo ha'atolanga ingeie, nge kie saie uri kie ke
manata diana no'one hunie mo kalena God.
3 Kie ko haata'inie manata-diananga ikie hunie a God aana
tola i sulilana mo ha'atolanga ingeie. Na mo ha'atolanga
ingeie e sa'a aasa ike hunikie,
4 aena aana ta'ena nga iini e ne'i kalena God oto, ko
a'aila'asie mola walumalau aani noruto'onga aana Kraes.
5 ?A tei ni e a'aila'a honosie walumalau? Iini nge ko
hiiwalaimoli uri a Jisas ingeie Kalena God ha'alaa.
6-8 Na e oolu mei ola nge kire ko unu ha'a-oaie hunikie uri
a Jisas ingeie Kalena God to'ohuu. Eetana oto mei wei aana
loto-maa'inge, na ruana oto mei epu aana maenga. Nga taa
e rau aana e ro maholo ngeena kire mani ha'awalaimoli'aa
uri a Jisas Kraes Kalena God to'ohuu. Oto mei epu no'one
ko haata'i diana aana uri leune e to'ohuu, na mei wei mola
maraana ha'ike. Na oolune oto Li'oa Maa'i nge ko unue i
laona saeka uri leune e to'ohuu, aena aana Li'oa Maa'i oto
walaimolinge. Na e oolu mei olana kire mani ere sada uri
a Jisas Kalena God oto to'ohuu.†
9 Mala uri kie ko hiiwalaimoli aana nga taa iinoni ko unu-
unue, nge kie ke hiiwalaimoli no'one aana Jisas, aena aana
nga taa a God e unue e paine liutaa, na ingeie maraana e
unu ha'a-oaie a Kalena.
10 Ta'ena nga iini ko hiiwalaimoli aana Kalena God, e
saie uri nga taa a God e unue e to'ohuu. Ta'e iini e ka'a
hiiwalaimoli aana a God, nge ko unue oto uri a God e sai
eero, aena aana e ka'a hiiwalaimoli ike aana nga taa a God
e unue i sulie a Kalena.
11 A God e unue uri e niie oto maurihe huu hunikie, na
uri mei meurihe ngeena nge oto i lalo aana a Kalena.
12 Oto a tei nge e to'o aana a Kale i lalo aana, nge e to'o
aana mei meurihe ngeena. Ta'e a tei nge e ka'a to'o aana

† **5:6-8** 5:6-8 Erenga ni Krik e ka'a tohungei matapwa ike i leu. Ngaeta mo iini kire lo'onga'inie uri mei wei na mei epu a John ko ere i suli'i ko ha'a-aamasito'okie aana mei wei na mei epu e aahe mwaanie sapena Jisas maholo ramo e otomie papara'ana aana noma. Leesie Jon 19:34.

Kalena God i lalo aana, e ka'a to'o aana ike nga mei meurihe
i lalo aana.

Kie To'o Aana Oto Maurihe Huu

13 No ko uusue walu ola ienini huni'omu, mo iini omu
hiiwalaimoli aana satana Kalena God, hunie uri omu ke
manata'inie uri omu to'o aana oto maurihe huu.
14 Na hiiwalaimolinge ikie aana God otona, uri kie ko
sukaa ta'ena nga mei ola i sulie saena, na ko rongo oto
hunikie.
15 Na aana kie ko manata'inie oto ko rongo hunikie aana
ta'ena nga sukanga i sulie saena, ka'u kie saie oto uri kie kei
hele aana nga taa kie sukaa aana.
16 Oto maholo kie ko leesie ngaeta aasike aani hii-
walaimolinge ko esuie nga mei ooraha'aa, e malisine kie
ke aarenga'i talana. Oto a God ke si hoda rere'a aana
saena hunie ke mauri. Ta'e nou ka'a ere ike i sulie mo
iini kire ko aatopuri aana God na ko ii'o mola hunie
aaelanga. Ooraha'aa urine e adona maenga huu taane, na
nou ka'a unue ike uri kie ke aarenga'i talana mo iini kire ko
ooraha'aa urine.†
17 Ta'ena nga ooraha'aa mwala ko esuie kire dau hu'isie
a God ni ngeena, ta'e ngaeta mo ooraha'aa kire sai oonisae
mwaani'i hunie a God ke sae'aasi'i.
18 Kie manata'inie oto uri ta'e-ta'ena nga iini e hute aana
a God, e ka'a talei oora-ooraha'aa ike, aana a Kalena God ko
kineta'inie mwaanie uri Na'ohai Iini Tata'ala, a Pwelu Eero-
eero, e kopi aana huni waelie.
19 Kie manata'inie oto no'one uri ikie mo kalena God,
ma'alana ahutana mwala lo'u i laona walumalau kire ii'o
mola i mamalutana a Pwelu Eero-eero.
20 Na kie manata'inie oto no'one uri a Kalena God e lae
mai na e niie oto saenanaunge naka, uri hunie kie ke
manata'inie Iini To'ohuu. Na mauriha'aka oto i lalo aana
Iini To'ohuu, aana ikie i lalo aana Kalena, a Jisas Kraes. Ta'e
ingeie mola tohungei God, na ingeie oto aahu'ine maurihe
huu.
21 Aena urine, maeni mwela ineu, omu ke kineta'inie
saemiu mwaanie omu rongo hunie mo ha'a-uusulinge eero-
eero, aana o ko deu urine, nge o ka'a paloa ike tohungei
God, ta'e o ko palo-paloa mola mo god eero-eero.†

---

† **5:16** 5:16 A Jon ko ere i sulie mo iini nge kire unue i na'o uri kire hiiwalaimoli, ta'e lae-lae saeda e hau lo'u, na kire ko ngiduupu hunie walaimolinge nge a Li'oa Maa'i e haata'inie i sulie a Jisas. A Jon e unue aana 1 Jon 2:19 uri hiiwalaimolinge mo iini urine e ka'a to'ohuu ike. Oto mo iini urine kei lae mola i laona maenga huu. Leesie Mak 3:29 na Hibru 6:4-8. † **5:21** 5:21 Mo god eero-eero e ka'a mola mo nunui ola wa mo aakalo wa mo li'oa aaela hali'ite, ta'e ikire no'one ta'ena nga ola nge kie ko ha'apaina'aa liutaa aana God, wa saeka ko heri hunie liutaa aana oodo-oodonga a God.

Ruana Nga Uusu-uusu A Jon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Uusu-uusu ienini kie saie uri a Jon Hurula'aa ni e uusue, aena aana hungelana mo wala na mo ha'ananaunge kire sada mola pe'ie Tataroha Diana a Jon.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jon e unue uri ko uusu-uusu hunie ngaeta keni peine nge a God e manata diana hunie na e lio hilisie huni ne'ie iinoni ingeie. Kie ka'a sai diana aana a tei ni keni peine ngeena wa e ii'o i tei. Ngaeta mo iini kire unue uri a Jon e ka'a ere ike i sulie nga keni, ta'e ko ere ni aalahuunge mola i sulie soihaada'inge aana ngaeta hanue i laona lio i sulinge ingeie. Mala uri ko to'ohuu, nge mo kalena toro ngeena ikire oto kira hiiwalaimoli aana soihaada'inge ngeena, na mo kalena keni eesine keni peine ngeena (leesie 1:13) ikire oto kira hiiwalaimoli i laona soihaada'inge nge a Jon ko o'o'o aana.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Aana mo helisi i purine maelana a Jisas, mo ha'a-uusuli kire lae pe'i eelide hailiu aani tolalana Tataroha Diana i suli henue. Oto i sulie tolahada wau i na'o, kira hiiwalaimoli aana Kraes aana ta'ena nga leu, kire tola konie mo ha'a-uusuli ngeena i laona mo nume ikire, na kire pe'i-pe'ire aana mo niinge huni ha'amwada'ue mo laenga ikire. Ta'e mo ha'a-uusuli eero-eero kire lo'onga'inie no'one ta'a-ta'a tala ngeena huni laenga'inie mo ha'a-uusulinge takalo ikire.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon Hurula'aa e uusue uusu-uusu ienini hunie kira hiiwalaimoli aana Kraes kire ke manata diana hunire hailiu, ta'e kire ke lio talada mwaanie kire pe'ie mo ha'a-uusuli eero-eero nge kire ko na'ona mwala mwaanie tala aana walaimolinge.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

manata-diananga, ha'a-uusulinge eero-eero

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

2 Jon 1:9

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga

(1:1-3)

Kie ke pe'ikie hailiu aani manata-diananga, ta'e e ka'a diana ike hunie kie ke pe'ie mo ha'a-uusuli eero-eero

nge ko ha'atakaloa mwala.

(1:4-11)

Mei wala ni saedianangа ooreta

(1:12-13)

Mei Wala Ni Saedianangа

1 Saedianangа mwaanieu Rato ni mwane aana soi-haada'inge, huni'o tohungei keni diana a God pe'ie maeni kalemu. Ineu pe'ie ahutana oto mo iini e manata'inie walaimolinge ko manata diana huni'omu,

2 aena aana walaimolinge a God ko ii'o oto i lalo aana ahutaka mango na kei ii'o huu oto pe'ikie.

3 Oto hahu'ana manata-diananga, na aamasinge, na hanuelamanga a God Aamaka na a Kalena a Jisas Kraes, ke lae mai hunie ahutaka nge kie ko ii'o aana walaimolinge na manata-diananga.

Mwaanie Kie Pe'ie

Mo Ha'a-uusuli Eero-Eero

4 No ko tohungei ilenimwa'e oto liutaa aana nou si lio saie uri ngaeta mo iini aana mo kalemu kire ko lulu i sulie tolahai walaimolinge oto mala a Mama'a e unue hunikie aana ha'atolanga ingeie.

5 Mei wala no ko unue huni'omu ienini, keni diana ineu, nga mei ola haalu ha'ike, ta'e mei ha'atolanga kie rongoa oto i na'o uure aana maholo kie hola'i hiiwalaimoli aana Jisas, uri kie ke manata diana hunikie hailiu.

6 Na ta'ena nga iini ko ii'o aana manata-diananga, nge ke ii'o pe'ie tola i sulilana nga taa a God e unue. Na uure i aehotalana omu rongoa oto uri e unue uri omu ke mani ii'o aani manata-diananga.

7 No ko ha'a-aamasito'o'omu mola aana leune, aena aana mo ha'a-uusuli eero-eero hunge kire lae hailiu oto i laona walumalau. Ikire ngeena kire ko ha'a-uusuli aana uri a Jisas Kraes e ka'a ne'i iinoni ike. Mo iini urine ikire mwala eero-eero, na ikire mo maelonga a Kraes.

8 Oto omu ke lio talamiu mwaanie omu deu tekela'inie tolahai iinoni diana i'omu nge melu esu oto hiito'o hunie omu ke to'o aana. Ta'e omu ke lae tara'asi pe'ie hunie omu ke hele ha'amangoa oto waaitemiu.

9 Ta'ena nga iini nge e ka'a ii'o susu aana mo ha'a-uusulinge a Kraes ta'e ko sapeie lo'u mola mo ne'isaenga ingeie, iini urine, a God e ka'a ii'o ike i lalo aana. Ta'e iini nge ko ii'o susu pe'ie lulu i sulilana mo ha'a-uusulinge a Kraes, iini urine, a Mama'a na a Kale kire mani ii'o oto i lalo aana.

10 Mala uri nga ha'a-uusuli ko hule i seemiu na ha'a-
uusulinge ingeie ko lae aaopa mwaanie ha'a-uusulinge a
Kraes ienini, nge omu ke su'uri tola konie i nume i'omu,
na hule aana omu ke su'uri unue lo'u nga mei wala ni
saedianangа hunie.
11 Aana omu kei ere ni saedianangа pe'ie iini urine, nge
omu ko pe'ie asunge aaela ingeie eena.

Mei Wala Ni Saedianangа Ooreta

12 Mo ola hunge taane huni ha'arongo'omu eeni, ta'e nou
ka'a sare ere ike aani uusu-uusunge. Ta'e nou noruto'o mola
aana uri nga maholo ne kei haro lae wau huni leesi'omu na
huni ere pe'i'omu maraaku, hunie uri ilenimwa'enga ikolu
ke paine.
13 Mei wala ni saedianangа no'one huni'o mwaanie mo
kalena a keni eesimu, tohungei keni diana a God no'one
mala i'oe.

Oolune Nga Uusu-uusu A Jon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Uusu-uusu ienini kire saie uri a Jon Hurula'aa ni e uusue aena aana hungelana mo wala na mo ha'ananaunge kire sada mola pe'ie Tataroha Diana a Jon.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

Maholo a Jon Hurula'aa e repo oto, nge e uusue uusu-uusu ienini hunie a Kaeas, ngaeta malahune diana. A Kaeas e ii'o kara'inie soihaada'inge aana ngaeta hanue nge ko aehota lae takalo aena aana ngaeta mwane too-tooha'i ko ta'ela'i lo'u i matolada hunie ke paine haahie soihaada'inge ngeena.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

A Jon Hurula'aa e uusunge'inie ka'u ngaeta mo mwane pe'ie mei wala hunie nga soihaada'inge, ta'e na'ohai mwane aana soihaada'inge satana a Daeotrepis e ka'a sare rongo ike hunire wa ke toli'aasie nga iini ke pe'ire.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jon Hurula'aa e uusu-uusu hunie a Kaeas huni hatonga'i hunie uri kire ke pe'ie mo ha'a-uusuli ko eelide pe'i taroha'inilana walaimolinge, na mwaanie kire rongo hunie mo tolahai ola takalo a Daeotrepis.

Oto Ruana na Oolune Nga Uusu-uusu a Jon kire dau i sulie e ro aapa aana ta'a-ta'a mei ne'isaenga ngeena. Ruana nga Jon e ha'a-uusulikie mwaanie uri kie uure pe'ie mo ha'a-uusuli eero-eero, na Oolune nga Jon e ha'a-uusulikie huni uure pe'ie mo tohungei ha'a-uusuli aana walaimolinge. Aena urine, nge leu i sapeka hunie kie ke haitalea saenanaunge aana walaimolinge hunie uri kie ke lio saie mo ha'a-uusuli hai aaopa'i, hunie kie ke lio saie mo ha'a-uusuli diana hunie kie ke pe'ire, na hunie kie lio saie mo ha'a-uusuli eero-eero hunie kie ke aatopuri mola aada.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

walaimolinge, manata-diananga, ha'a-uusulinge to'ohuu, pe'inge

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

3 Jon 1:4

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga hunie a Kaeas

(1:1-4)

Kie ke ii'o aana manata-diananga, na kie ke pe'ie mo ha'a-uusuli to'ohuu.
(1:5-11)

Mei wala ni saediananga ooreta
(1:12-15)

Mei Wala Ni Saediananga

Hunie A Kaeas

1 Saedianangа mwaanieu Rato ni mwane aana soi-haada'inge, huni'o Kaeas. Nou tohungei manata diana huni'o, malahuku diana ineu,
2 na aarenga'inge ineu talamu, uri hunie ahutana walu ola ke mwada'usi'o na o ke ii'o-ii'o awaa mola, oto mala nou saie uri ii'onga i'oe pe'ie a God e a'aila'a.
3 Nou tohungei ilenimwa'e aana maholo ngaeta mo mwaa-sine e hule mai na kire ha'arongoau aana mauringe i'oe e tohungei a'aila'a na uri o ko lulu i sulie ue walaimolinge to'ohuu.
4 Nga mei ola aaopa hunie ne ke ilenimwa'e liutaa haahie ha'ike lo'u, ta'e mwaanie no ko rongoa mo kaleku ko lulu i sulie walaimolinge.

Kie Ke Pe'ie

Mo Ha'a-uusuli To'ohuu

5-6 Nou saie, malahuku, uri o ka'a sai mou-mou ike mwaanie tohungei esunge diana nana God, aana kira hiiwalaimoli nge kire ko liu weu i seemu, kire ko ha'a-ha'arongoa oto soihaada'inge mai leu aana manata-diananga i'oe hunire. Suli maholo kire ko unue uri o ko tohungei lio i suli diana aada, na o sai pe'ire lo'u aana nga mo ola huni ha'amwada'ue mo laenga ikire. Ma'alana o ka'a manata'inie ike ngaeta mo iini kire hule aamu ngeena, ta'e o tohungei pe'i diana aada aana tolahai ola diana nge e malisine mo koni-konihe a God.
7 E diana aana o ko pe'ire urine aena aana maholo kire aehota pe'ie mei esunge ienini huni taroha'inie a Jisas Kraes, kire oala'inie uri kire sa'a toolea ike nga mei niinge mwaanie mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ike aana a Jisas.
8 Oto ikie, mo iini kie ko hiiwalaimoli aana a Jisas, leu i sapeka oto hunie kie ke pe'ie mo mwane urine, uri hunie kie ke mani esu tararuru pe'ire, hunie mwala hunge ke manata'inie walaimolinge.
9 Nou uusu-uusu ke'u hunie soihaada'inge i sulie leune, ta'e a Daeotrepis, iini nge ko sare ne'i na'ohai mwane aana soihaada'inge, e ka'a sare rongo ike hunie nga taa nou unue.
10 Oto mala uri no ko lae wau, ne ke si haata'inie taane aamiu ahutana walu ola aaela nge ko esui'i, na mo eeronga

ta'ewau nge ko talei unu'i mola i suli'emeelu. Na aena aana
mo aaelanga ngeena kire ka'a paine ue i sulie saena, nge ko
sare asuie lo'u nga mo aaelanga paine. Oto e ka'a sare tola
konie ike mo mwaasine, na hule aana ko uure honosie mo
iini ko sare tola konie mo mwaasine ngeena, na ko ne'ire i
sinaha mwaanie soihaada'inge.
11 Oto o ke su'uri heimaanie mo tolahai iinoni aaela urine,
malahuku, ta'e o ke lae mola i sulie tolahai iinoni diana.
Aana iini nge ko lae i sulie tolahai iinoni diana, nge ingeie
iinoni a God otona. Ta'e iini nge ko lae i sulie tolahai iinoni
aaela, nge e ka'a manata'inie ike a God.
12 Oto o ke pe'ie a Demitrias maholo kei hule wau i seemiu,
aana ahutana mwala ko meni unue uri ingeie mwane diana,
na walu ola ko esui'i e oodota'i na ko haata'inie uri e to'ohuu
oto. Ineu na nou unue no'one urine, na i'oe, o saie mola no
ko ere to'ohuu.

Mei Wala Ni Saedianangа Ooreta

13 Mo ola hunge nou sare unu'i taane huni'o, ta'e nou ka'a
sare uusu'i ike,
14 aana nou noruto'o mola uri kara'inie oto ne kei leesi'o,
na maholona kure ke si meni ere-ere lo'u.
15 Hanuelamanga ke ii'o pe'i'o. Mo malahukarue mai i leu
kire ko niie saedianangа ikire huni'o, na saeku uri o ke niie
no'one ilenimwa'enga na saedianangа ineu hunie ahutana
mo malahukaelu nge kire ii'o wau pe'i'omu.

Uusu-Uusu A Jiud

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, kire ko haa-haara'inie aana a Jiud, ta'e satai ola Jiud ngeena ngaeta sata lo'u hunie a Jiudas (mala Sepo ngaeta satai ola lo'u hunie Josep). Na mo Uusu-uusu Maa'i kire ere i sulie ngaeta mo Jiudas hai aaopa'i. Kie saie uri a Jiudas Iskariot nge e pweloa a Jisas ha'ike, nge e uusue uusu-uusu ienini. Luk 6:16 na Palonga 1:13 ko meni ere i sulie ngaeta Jiudas lo'u mala ingeie nga iini aana aawalai hurula'aa mwana rue a Jisas. Ta'e iini nge e uusue uusu-uusu ienini e ere mala ingeie nga hurula'aa ha'ike (leesie Jiud 1:17). Oto e lio mala Jiudas nge e uusue uusu-uusu ienini ingeie aasine a Jisas (leesie Matiu 13:55 na Mak 6:3). Maholo a Jisas e mauri ue, a Jiudas e ka'a hiiwalaimoli ike aana. Leesie Jon 7:2-5. Ta'e lae-lae e hu'isie ne'isaenga ingeie na e ne'ie ngaeta mwane paine aana soihaada'inge.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jiud e uusue uusu-uusu ie hunie ahutana mo iini nge a God e soire mai i saana, na a Jiud e haara'inire aana mo tohungei malahune, ta'e kie ka'a saie ike uri mo malahune ngeena kire ii'o i tei.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta mo ha'a-uusuli eero-eero kire sili mei mumuni i laona soihaada'inge, oto kire ko ha'atakaloa mola mwala aana ngaeta ha'a-uusulinge aaopa. Kire ko ha'a-uusulie mwala uri i tehula'ana aamasinge paine a God, a God kei sae'aasie mola ta'ena nga ooraha'aa. Oto kire ko ha'a-uusuli aana uri e diana mola huni deu ta'ewau mola mala saemu.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Jiud e uusue uusu-uusu ienini huni niie mei wala ni ha'apasunge honosie mo iini ko ha'a-uusuli eero-eero na kire ko ha'atataroa mwala urine. Oto a Jiud e ere ha'asusue kira hiiwalaimoli uri kire ke hele ma'uta'a aana mei wala to'ohuu nge kire hola'i hiiwalaimoli aana.

Ngaeta mo ha'ananaunge a Jiud ienini e kara'i rongo sada mola mala mo ha'ananaunge aana Ruana Nga Pita.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

maeni malahuku, ha'a-aamasito'onga, ensel, tata'alanga, ha'aloinge

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Jiud 1:24-25

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saediananga (1:1-2)

A God kei haro ha'aletehie taane mo ha'a-uusuli eero-eero. (1:3-16)

Kira hiiwalaimoli ke hele ma'uta'a aana walaimolinge. (1:17-23)

Mei wala ni saediananga ooreta (1:24-25)

Mei Wala Ni Saediananga

1 Saediananga mwaanieu a Jiud, koni-konihe a Jisas Kraes, na aasine a Jemes. No ko uusu-uusu ie huni'omu mo iini nge a God e soi'omu mei i saana. A God Mama'a e tohungei manata diana huni'omu na omu ii'o oto i lalo aana hai kineta'inge a Jisas Kraes.

2 No ko aarea God uri aamasinge, hanuelamanga na manata-diananga ingeie ke aahu oto huni'omu.

Ha'amotaahinge

Mo Ha'a-uusuli Eero-eero

Kei Tohungei Aaela Lo'u Hiito'o

3 Maeni malahuku, nou tohungei saeto'o aana uri ne ke uusu-uusu oto huni'omu i sulie mei ha'a-uuringe nge kolu meni to'o aana. Nou sare ere ha'asusu'omu lo'u uri hunie omu ke uure a'aila'a pe'ie mei wala to'ohuu nge kie mani hiiwalaimoli oto aana. A God e niie oto mei wala ngeena hauta'ai hunikie, ahutana mo iinoni ingeie, na e sa'a roro'a oolisie ike oto oo'oo.

4 No ko ere urine, aena aana ngaeta mwala aaela kire ko sili mumuni mola mai i matolamiu. Mwala ngeena kire sere'i deu i sulie walana a God, oto kire oolisie mei wala i sulie manata-diananga ingeie hunikie. Kire ko unue uri aena aana a God e tohungei manata diana hunikie, nge e sa'a ha'aloikie ike na kie sai deu ta'ewau mola mala saeka. Oto urine kire ko heitohea ta'a-ta'a Poro Paine na Aalaha ikie, a Jisas Kraes. Mo propet kire uusu-uusu i sulie mwala ngeena oto mai waite, na kire unue uri leilada kei lae.

5 Aana ma'alana uri omu saie ka'u taane oto walu ola ienini, ta'e nou sare ha'a-aamasito'o'omu lo'u eeni. A Aalaha e ha'a-uurie ka'u mwala ingeie mo Israel mwaanie i Ijip, ta'e i puri e saro dau tekela'inie lo'u mo iini nge kire ka'a hiiwalaimoli ike aana.

6 Na omu ke aamasito'o no'one aana mo ensel nge kire toli puri mola aana mo lio i sulinge ikire, na kire lae mola mwaanie mo ii'o-ii'oha ikire. A God e ho'osie mo ensel

ngeena aani iieliheu oto huu, na e aasire i laona rodohono
oto loosie hai dinge ni lei mae aada.
7 Omu ke aama-aamasito'o no'one aana e ro huilume i
Sodom na i Komora na mo huilume lo'u kali-kelirerue. Mala
uri mo ensel ngeena kire lae aaopa mwaanie ne'isaenga a
God hunire, nge mwala aana mo henuena kire lae aaopa
no'one aana kire toli'aasire oto mola hunie aeni-olanga, na
hule aana aeni-olanga tata'ala pe'ie mo mwane mala ikire.
Oto kire sapesalu aana ha'aloilada e lae aana dunge mala
nga tolimaa hunie ahutaka kie ke mani lee-leesie.
8 Ta'e ma'alana mo tolimaa ngeena, e urine no'one lo'u
mola aana mwala nge kire sili mumuni mei i matolamiu
ngeena. Aana kire unue kire ko lae i sulie mo ma'ahu-
polenga ikire, oto kire ko ha'amada'aa mauriha'ada lo'u
mola aana ooraha'aa. Kire ko ngiduupu no'one mola hunie
ahutana mo iini nge kire sai ha'a-uuresie mo ha'atolanga,
na kire ko ere aaelasie lo'u mola mo iini e nanama liutaa
aada.†
9 Ta'e hule aana a Maekol na'ohai ensel, maholo e ha'a-
ere pe'ie a Pwelu Eero-eero haahie rae aana a Mosis,† e ka'a
ere aaelasie ike, ta'e e unue mola uuri, “A Aalaha ke si ere
aamu.”
10 Ta'e mwala ienini kire ko ere aaelasie oto mo ola hule
aana kire ka'a sai diana aani. Saemangonga ikire e urihana
mola mo poo wa mo usu nge kire ka'a sai lo'onga'i ike. Kire
ko lae-lae oto mola i sulie pwalusude aani nonowasunge
hunie ta'ena nga ola, na mo ola urine nge ko waelire oto
hiito'o.
11 !Aama-aamasilana mwala ngeena! Kei tohungei aaela
oto hiito'o hunire, aana kire ko lae i sulie tolahana a Kein
iini nge e horo'ie aasine. Na i tehula'ana mola to'oha, kire
ko toli'aasire huni esuie walu ola e ka'a diana, mala a Belam
e asui'i ke'u.† Kire haukama honosie a God mala a Kora e
asuie ka'u waite honosie a Mosis. Oto dau tekela'inilada kei
lae oto mala ingeie.
12 Maholo omu ko esuie mo ngeuhe i'omu huni haata'inie
manata-diananga i'omu huni'omu heiliu, nge mwala ngeena
kire ko ngeu-ngeu taane pe'i'omu aana ngau-maa'inge i'omu
ngeena. Ta'e kire urihana mola mo usu ko hiolo. Kire sa'a
ma'ute'inie ike nga iini, aana kire ko rarara oto mola hunire

---

† **1:8** 1:8 Mwala ngeena ko meni ere aaelasie mola mo li'oa diana a God (mo ensel), na mo li'oa aaela a Satan (mo aakalo na mo hi'ona na mo wesi). † **1:9** 1:9 Ngaeta uusu-uusu i na'o mo Jiu e ladoa laladonga ienini i sulie rae aana a Mosis, ta'e Puke Maa'i e unue mola uri a God e haitolinge'inie aana nga leu. Leesie Diutronomi 34:5-6. Leesie no'one Daniel 10:13, na Haata'inge 12:7, na Sekaraea 3:2. † **1:11** 1:11 Mo maelonga ni Israel kire waaie a Belam aana mei to'oha oto paine aana e ha'ananaure uri kire sai waelie mo Israel mola aana aeni-olanga pe'ire. Leesie Nambas 31:16 na Nambas 25:1-3.

maraada. Kire ko heiholota'inie mo ola diana, ta'e mo wala
mwaakule mola ni ngeena, aana kire urihana mola mei
rorodo e a'ate nge e ka'a sai niie nemo hunie hohola ke aahu.
Kire urihana no'one mo ei nge ka'a sai hungu ike ma'alana
maholo huni hungunge aana halisi. Oto wa'i-mousilana imi-
imini e lae mwaanie mwakano na kire tohungei mae oto
ta'ingelu.
13 Mwala urine kire ka'a sai masa ike haahie mo
tata'alanga ikire, na kie sai leesi'i mola mala rama-rama nge
aahe ko aasi'i i oone. Kire urihana mola mo tatahorade,
aana ha'amangolani oto i laona rodohono pupulu, na e
urine no'one hunie mwala ngeena aana a God e koni aakau
oto aana nga leu loosire i laona rodohono pupulu oto di.
14 A Adam oto eetana nga pwaunge ni iinoni wau i na'o,
na mola aana hiune nga pwaunge, nge mwane maa'i a Inok†
e ere i sulie mwala aaela ienini uuri, “A Aalaha kei lae mai
pe'ie mo sinolai ensel maa'i ingeie
15 huni leie ahutana mwala. Na ko lae mai huni lei mae
aana ahutada kira ooraha'aala haahie mo ooraha'aa kire
asui'i aana kire ka'a lae ike i sulie tolahana God. Na kei
ha'aloie kira ooraha'aala haahie mo tohungei wala aaela
nge kire unu'i honosie a God.”
16 Mwala ngeena kire sai upwe mola tarau, na kire ko
haro i'ie mola ahutana ola, na kire ko lae oto mola i sulie
mo lo'onga'inge aaela ikire maraada. Kire ko ere tooha'inire
mola, na maholo kire ko lahea nga iini, kire ko eeroa mola
hunie hari-huninge ikire maraada ke oa.

O Ke Hele Ma'uta'a

Aana Walaimolinge

17 Ta'e maeni malahuku, omu ke aama-aamasito'o aana
nga taa nge mo hurula'aa Aalaha ikie a Jisas Kraes kire ere
lalai aana oto waite.
18 Aana kire unue huni'omu uuri, “Aana mo dinge
ooreta, mwala kei ha'amwasi mola aana walu ola maa'i,
na hiiwalaimolinge ikire kei lae takalo mola i sulie mo
ne'isaenga aaela ikire maraada.”
19 Mwala urine, nge lo'onga'inge ni welumalau mola aada.
Ikire oto kire ko da oopanga i matolamiu aana kire ka'a to'o
aana ike Li'oa Maa'i i lalo aada.
20 Ta'e i'omu, maeni malahuku, hiiwalaimolinge i'omu e
tohungei maa'i. Na omu ke uure ma'uta'a i lengine tohun-
gana hiiwalaimolinge i'omu ngeena, na omu ke aarenga'i i
sulie ne'isaenga a Li'oa Maa'i pe'ie nanamanga ingeie.

---

† **1:14** 1:14 Puke Maa'i e unue uri a Inok ingeie ngaeta mwane oodota'i. Leesie Jenesis 5:18-24. Ta'e Puke Maa'i e ka'a ladoa ike mei wala ienini aana e uure mola mwaanie ngaeta puke aaopa nge mo Jiu kire to'o aana.

21 Omu ke tola i sulie a God hunie omu ke ii'o susu i
lalo aana manata-diananga ingeie aana omu ko maa'oohie
aamasinge Aalaha ikie a Jisas Kraes huni toole'omu takoie
maurihe huu.
22 Omu ke aama-aamasie mo iini nge kire ko ne'i-ne'isae
rue-rua'a.
23 Na hunie mo iini kire ko lae takalo, omu ke ha'a-
uurire aani we'inilada mwaanie eeso-eesoha'ana dunge ni
ha'amotaahinge nge kire ko lae takoie ngeena. Omu ke
haata'inie no'one aamasinge hunire, ta'e omu ke lio talamiu
mwaanie kire wa'ini'omu lo'u i sulie mo tala ni ooraha'aa
ikire.

Aarenga'inge Ni Paalahenga

24 Oto kie ke ha'amanikulu'aa iini e nanama na e sai
kakalikie mwaanie kie domu i laona ooraha'aa. E sai
kineta'inikie mwaanie kie dau aaelasie nga mei ola, na
kei toolekie aani ilenimwa'enga oto paine i laona maniku-
luha'ana.
25 Ingeie oto e ta'a-ta'a God mou-moute'i a Ha'a-uuritaka.
Oto kie ke ha'apaina'aa aena aana i tehula'ana a Jisas
Kraes Aalaha ikie, e to'o aana ta'ena nga manikulu'anga,
na aalahanga, na sakanga, na nanamanga uure oto waite,
na oto molana, na oto di.

Haata'inge
A Jisas Kraes Hunie A Jon

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

A Jon Hurula'aa nge e uusue uusu-uusu ienini maholo e repo oto hiito'o. Ingeie no'one nge e uusue Tataroha Diana a Jon na e oolu Uusu-uusu a Jon. Maholo e repo oto, a Jon ngaeta mwane paine haahie mo soihaada'inge wau aana po'o ni henue i Esia nge huilume i Epesas e ii'o aana.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Jon Hurula'aa e uusue uusu-uusu ienini hunie e hiu soihaada'inge aana mo huilume hai aaopa'i i laona po'o ni henue i Esia i laona aalahanga ni Rom. Si'iri leu ngeena e ii'o mola i laona hanue paine kire haara'inie i Taki.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ola mala e siwe aawalai helisi mwana oono i purine hutelana a Jisas (96 A.D.), inemauri peine ni Rom ko tohungei teunge'inie kira hiiwalaimoli, na e asuie a Jon Hurula'aa ke ii'o ni ho'o aana mala-malau ni ho'o i Patmos.

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

Oto a Jon e uusue huni ere ha'asusue mwala aana soi-haada'inge nge taunge'inilada e lae. E ere lalai i sulie mo dinge ooreta, ta'e oto liutaa e ha'a-uusulie mwala i sulie a Jisas Kraes. Oto e ere ha'asusure hunie kire ke a'aila'a aani hiiwalaimolinge aana ma'alana kire ko sapesalu i tehula'ana.

A Jon e uusu-uusu oto hiito'o i sulie mo haata'inge nge a Kraes e haata'ini'i hunie. Mo haata'inge ngeena kire honu oto liutaa aani nunui ola, na mo ha'a-uusulinge e lae mola aana mo wala ni aalahuunge. Mo na'ohai ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini e ooni aani mala kire ko ooni aana kana.

Ngaeta mo ha'a-uusulinge i laona uusu-uusu ienini kire kele aasa huni saie nga taa kire ko ere-ere i suli'i. Ta'e ma'alana kolu ka'a sai diana aana nga taa kire ko ere lalai i suli'i, ta'e aahu'i ha'a-uusulinge aana uusu-uusu ienini e matapwa taane. I tehula'ana a Kraes, a God e sai suuhe'inie mo maelonga ingeie, lai liu oto aana a Pwelu Eero-eero, a Satan. Na aena aana asunge a Kraes lo'u, a God kei waaie mo iinoni ingeie nge kire hele ma'uta'a aana hiiwalaimolinge ikire hule aana ha'amangolana. Oto aena urinena, nge mo iinoni a

Kraes ke su'uri aakohe aani lulu i sulilana, ta'e kire ke ii'o aakau aani tolaha diana mola pe'i maa'oohinge susuto'o. A Kraes kei esuie hanue haalu nada ta'au i Lengi na mai aano, na kire kei ii'o huu pe'ie oto di, oto di.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

Uusu-uusu ienini ko ere hiito'o no'one i sulie mei wala Hiu—e hiu soihaada'inge, e hiu ensel, e hiu li'oa, e hiu kao-kao ni leinge, e hiu maa, e hiu aalaha, e hiu rorodara, na mo iini lo'u. Aana ne'isaenga mo Jiu, mei wala hiu ngeena e uure hunie mei ola e lae liutaa, wa e ahu oto, wa e hule oto aana 100%. Na e sada mola urine lo'u aana mei wala aawala mwana rue. Iidumilana mo ola hunge i laona uusu-uusu ienini e lae hule aana aawala mwana rue—aawalai komu mwana rue, aawalai hurula'aa mwana rue, aawalai maai para mwana rue, na nga mo iini lo'u. Oto aena e ro mei wala ienini, nge kie saie uri uusu-uusu ienini ko ere i sulie mo ola kei lae liutaa, na lo'u ha'a-ahulana walu ola.

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Haata'inge 1:7, Haata'inge 11:15, Na pwau 21 na 22 aana Haata'inge nge kire ere diana liutaa i sulie ii'onga i Lengi.

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

Mei wala ni saedianange hunie e hiu soihaada'inge aana po'o ni henue i Esia

(1:1-8)

A Jisas e niie e hiu mei wala hunie e hiu soihaada'inge.

(1:9—3:22)

A God na a Jisas kirerue ko ii'o aana manikulu'anga oto paine ta'au i Lengi.

(4:1—5:14)

A God kei ha'amotaahie walumalau maholo a Jisas kei ta'aasie e hiu hui edi mwaanie uusu-uusu.

(6:1—8:5)

A God kei ha'amotaahie walumalau maholo e hiu aahuri kei ngara.

(8:6—11:19)

Paineha'ana mwaa ala-ala kei uure honosie a God na mwala ingeie.

(12:1—14:20)

A God kei ha'amotaahie walumalau maholo kire lingisie e hiu kao-kao haahie walumalau.

(15:1—16:21)

Hanue aaela i Babilon kei aa'oho ta'ingelu.

(17:1—19:5)

A Kraes kei ooli mei na kei aalaha mai aano hunie sinolai helisi.

(19:6—20:6)

Leinge ooreta a God kei ha'amangoa a Satan na ahutana mo iini aaela.

(20:7-15)

A God kei esuie ha'aholanga haalu.

(21:1—22:5)

Mei wala ooreta

(22:6-21)

Mei Wala Ni Ere Luhesilana

Uusu-uusu Ie

1 Uusu-uusu ienini e ere i sulie mo ola nge a Jisas Kraes e haata'ini'i hunieu aana nga taa ko kara'i lae oto mai. A God e uusunge'inie a Jisas hunie ke haata'ini'i hunie ahutana mo koni-konihe ingeie, oto a Kraes e uusunge'inie ensel ingeie i saaku a Jon huni haata'inie mo ola ie hunieu.

2 Na ineu a Jon oto, ngaeta koni-konihe mola ingeie, no ko unu tahanga'inie huni'omu ahutana mo ola nou leesi'i ngeena. Na mo wala uure mwaanie a God otona, aana a Jisas Kraes ni e unu ha'a-oaie uri kire to'ohuu.

3 Deidehie iini nge ko saa-saaie uusu-uusu aana mo erenga lalai ienini, na deidehie mo iini nge kire ko rongoa na ko lulu i sulie, aena aana ko kara'inie oto maholo ahutana mo ola ie kei aehotaa.

Mei Wala Ni Saedianangа

Hunie E Hiu Soihaada'inge

4 Saedianangа mwaanieu a Jon huni'omu e hiu soi-haada'inge † aana po'o ni henue i Esia.

No ko eitanaie a God iini e mauri oto uure mai na'o na ko meuri oto si'iri ie na kei meuri oto huu. No ko eitanaie a God uri hahu'ana manata-diananga na hanuelamanga ingeie ke ii'o pe'i'omu. Na e ro ha'adiana'anga ngeena kire uure no'one mwaanie e hiu li'oa† nge kire uure i na'ona naunekume a God,

5 na kire uure no'one mwaanie a Jisas Kraes.

A Jisas oto ko ha'awalaimoli'aa walana God,

na ingeie oto na'ohai mwane e ta'ela'i mwaanie maenga,

na ingeie oto inemauri haahie ahutana mo aalaha mai welumalau.

---

† **1:4** 1:4a E hiu soihaada'inge ngeena kire ii'o i laona lio i sulinge a Jon maholo ingeie nga na'ohai mwane aana soihaada'inge. Ta'e mei wala "hiu" ngaeta mei wala ni aalahuunge ni ngeena, na ko haata'inie uri mo wala ni ha'a-uusulinge ienini ko lae hunie ahutana mo soihaada'inge ta'ingelu. † **1:4** 1:4b E hiu li'oa i na'ona naunekume a God nge a Jon ko ere i sulie i leu, nge lo'onga'inge aana uri Li'oa Maa'i a God e ii'o loko-loko na e ahu. A God e sai esu mola aana ahutana mo tala pe'ie Li'oa Maa'i ingeie. Leesie lo'u Aesaea 11:2 na Haata'inge 4:5.

Ingeie oto iini nge e manata diana hunikie,
na ingeie oto e luhesikie mwaanie mo ooraha'aa ikie aana apune.
6 Ingeie oto aalaha ikie,
na e asuie uri kie ke mani ne'i pris oto huni ha'apaina'aa Aamana, a God.
Oto aena urine kie ke ha'amanikulu'aa a Jisas Kraes haahie hahu'ana nanamanga ingeie oto di oto di.
Ke urine oto.
7 !Lio ka'u!
Ko lae oto mai ta'aune pe'ie mei uuru,
na ta'ena nga maa kei leesie, hule aana oto no'one mo iini nge kire otomie.
Na ahutana mwala mai aano kei ngara maholo kire kei leesie.
Iau, ke urine oto.
8 A God e unue uuri, "Ineu oto a A na a Z, aana ineu oto aehotalana na ha'amangolana walu ola. Ineu oto iini Hahu'ana Nanama uure oto mai na'o, na si'iri ie, na oto huu."

A Jon E Leesie A Jisas

9 Ineu a Jon, aasimiu kolu meni hiiwalaimoli aana a Jisas. Ikolu, kolu ko meni lae pe'i uure ma'uta'a, ma'alana mwala ko teunge'inikolu haahie uri ikolu oto i laona Aalahanga a God. Kire ne'ieu wau i laona mala-malau ni ho'o i Patmos, aena aana no ko taroha'inie walana a God na walaimolinge i sulie a Jisas.
10 Oto aana ngaeta hai dinge maa'i† a Aalaha, Li'oa Maa'i a God e siho i lengiku, na nou rongoa mei wala paine hai puriku mala aawa-aawatana aahuri,
11 na ko te'uri, "O ke uusue nga taa o ko leesie i laona nga uusu-uusu, na o ke ha'atolaa uusu-uusu ngeena hunie mo soihaada'inge aana e hiu huilume paine wau i Epesas, na i Smina, na i Pegamam, na i Taeataera, na i Sadis, na i Piladelpia, na i Leodisia."
12 Oto nou eelihu'ite'i huni leesie uri a tei ko ere takoieu, na no ko leesie mola e hiu ola kire asui'i aani kol talai laite, mo ola huni ne'i-ne'ie mo laite ko eeso-eeso i lengini.
13 Na i matolana mo ola talai laite ngeena, no ko leesie ola mala iinoni. E ho'osie to'oni tewa hule i kolune ae'aena, na e ho'osie no'one roroto'oni aani kol i denumana.
14 Na iihune pwaune e rere'a oto mala waha-waha, na e ro maana e urihana oto eeso-eesohai dunge.

---

† **1:10** 1:10 Kire haara'inie Sande uri "hai dinge a Aalaha" aena aana a Jisas e ta'ela'i mwaanie maenga aana dingena. Si'iri kie haara'inie dingena uri "Dinge Maa'i."

15 Na e ro ae'aena e wana-wana oto mala hau pulu e wana
aana dunge e madorohie. Na walana e rongo oto mala kou-
kouha'ana naho paine.
16 Na e hele aana e hiu ho hee'u aana ninime i pwalo-
pwalona, na naihi e ala rue-rue e maau mei mwaanie
ngidune. Na maana e urihana oto sato ko raa i upui
aatowaa.
17 Oto maholo nou leesie, nou repute'i hai sulie ae'aena
oto mala iinoni e mae. Ta'e e hele aaku aana nime i
pwalo-pwalona, na ko te'uri, “O ke su'uri me'u. Ineu oto
aehotalana walu ola na ha'amangolani.
18 Ineu oto iini meu-meuri'e. Nou mae ka'u, ta'e ie nou
meuri oto hunie ii'onga huu. Iau, na ineu oto nou saka
liutaa aana maenga, na nou to'o aana kii aana mo kilipwe'u.
19 Oto o ke uusue mo ola nge o ko leesi'i ngeena na mo
iini o kei he'i leesi'i lo'u mei puri.
20 Mei lo'onga'inge e ii'o mumuni aana e hiu ho hee'u nge
o leesi'i i laona nime i pwalo-pwaloku na e hiu ola talai laite
oto ienini. Ere luhesilana e hiu ola talai laite ngeena uri e
hiu soihaada'inge ni ngeena. Na e hiu ho hee'u ngeena, nge
mo na'ohai mwane aana e hiu soihaada'inge ni otona.”

2

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Epesas

1 Oto a mwaena e unue lo'u hunieu uuri, “O ke uusue
hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Epesas oto
uuri.

“Ineu iini nge nou hele aana e hiu ho hee'u aana ninime
i pwalo-pwaloku, na no ko lae-lae i matolana e hiu ola kol
talai laite nge no ko ere huni'omu ie.
2 “Nou saie taane nga taa omu esuie, na uri omu esu hi-
ito'o nakue, na uri omu hele susule'i aani hiiwalaimolinge
aaku. Nou saie no'one uri omu leledie mo iini nge ko
lae i sulie mo tolahai ola aaela, na uri omu oohongie oto
mo iini nge kire ko unue uri ikire mo hurula'aa ineu ta'e
ha'ike mola, na uri omu deu oodoie uri kire ko eero mola.
3 Nou saie taane uri omu uure ma'uta'a na omu ka'a
toli'aa ike ma'alana mwala kire taunge'ini'omu i tehula'aku.
4 “Ta'e nga taa nge nou lio oodoie aamiu na nou ka'a
saeto'o aana mola uri omu ka'a manata diana ike oto
hunieu mala hola'ina'o.
5 Omu ke lo'onga'i eeliho'i lo'u aana tolahai iinoni diana
i'omu hola'ina'o, hunie omu ke aali'u mwaanie mo ooraha'aa
i'omu, na hunie omu ke asu pe'ie manata-diananga hunieu
lo'u mala omu eu'esuie ka'u hola'ina'o. Mala uri omu ka'a
aali'u oto mwaanie mo ooraha'aa i'omu, nge ne kei lae mai

seemiu na ne kei ta'aasie oto ola talai laite i'omu ngeena
mwaanie leu nge e ii'o aana.†
6 "Ta'e ngaeta mei ola diana omu ko esuie taane no'one,
aana omu ko leledie tolahai ola aaela aana mo iini ko
lae i sulie ha'a-uusulinge tata'ala a Nikolas, mala oto ineu
no'one nou leledie leune.
7 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo
saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo
soihaada'inge. Mo iini nge kire ko a'aila'a tara'asi honosie
aaelanga, nge ne kei toli'aasie kire ke lae mai i laona
hohola a God hunie kire ngaue hue-huana ai nge e sai
niie maurihe huu."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Smina

8 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue
hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Smina oto
uuri.

"Ineu oto aehotalana walu ola na ha'amangolani. Ineu
oto iini nou mae ka'u, ta'e ie nou meuri lo'u na no ko unue
huni'omu uuri.
9 "Nou saie taane mo aasanga i'omu na uri omu meitale.
Ta'e omu tohungei to'o-to'o taane aana hiiwalaimolinge.
Nou saie taane mwala ko ere aaelasi'omu aana kire unue
uri ikire oto mo iini a God e saeto'o aada. Ta'e ha'ike.
Ikire, kire ko ha'apaina'aa mola a Satan ni ngeena.
10 Mwaanie omu me'u-me'ute'inie nga mei ola aana
walu ola nge kara'inie oto kire kei reu eemiu ngeena. !
Omu ke rongo ka'u! A Pwelu Eero-eero kei malaahongamiu
na kei aasie ngaeta mo iini eemiu i laona nume ni ho'o,
na taunge'inilemiu kei lae mola i sulie aawalai hei dinge
haahuu.† Omu ke hele susule'i mola aaku lai hule aana
maenga, oto ne kei niie huni'omu rorodara ni meurihe.
11 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo
saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo
soihaada'inge. Mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie
aaelanga, kire sa'a sapesalu ike i laona dunge ko weru oto
di nge uri ruana nga maenga ni ngeena."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Pegamam

12 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke
uusue oto hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau
i Pegamam uuri.

---

† **2:5** 2:5 Mei wala "ne kei ta'aasie oto ola talai laite i'omu" ne'isaenga aana uri a God ke ta'aasie soihaada'inge ikire na kei ei'aa oto. † **2:10** 2:10 Aawalai hei dinge haahuu ngeena mo wala ni aalahuunge i sulie taunge'inilada kei lae hunie nga maholo o'oru'e mola.

"Ineu, iini nge nou to'o aana naihi e ala rue-rue, no ko
unue huni'omu uuri.
13 "Nou saie taane uri omu ii'o aana leu nge naunekume
a Pwelu Eero-eero e ii'o aana,† ta'e ma'alana e urine
omu hele paipesi to'ohuu aana sataku. I Pegamam nge
leu kire horo maesie a Antipas aana, iini e tohungei
sai houle'inieu. Ta'e ma'alana aana maholo aaela urine,
na omu ka'a toli'aasie ike hiiwalaimolinge i'omu eeku i
matolana mwala aana hanue a Pwelu Eero-eero ngeena.
14 "Ta'e toota'i kele mei ola mola nou ka'a saeto'o aani
eemiu. Aana ngaeta mwala ikire pe'i'omu kire ko hele
i sulie ha'a-uusulinge aaela a Balaam, iini nge e ha'a-
uusulie a Balak oto waite aana tala huni na'ona mwala ni
Israel hunie ooraha'aa. Aana e da kire ngaa mo ngeulaa
kire uunu'i i saana mo nunui ola mo li'oa aaela, na hunie
kire ke hele roro'anga pe'i keni na pe'i mwane.
15 Ngaeta mo iini eemiu ko deu aaela no'one mola urine
aana kire ko hele paipesi i sulie ha'a-uusulinge tata'ala a
Nikolas.
16 Omu ke toli'aasie oto mo tolahai ola aaela urine. Mala
uri omu ka'a toli'aasie oto mo tolahai ola urine, nge ne kei
lae oto mola mai lau-leu huni horo'ie mwala ngeena aana
naihi nge e maau mwaanie ngiduku.
17 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo
saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo
soihaada'inge. Mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie
aaelanga, nge ne kei niie ngaulaa uure i Lengi † ada,
ola nge mwala aana pongine a Mosis kire ka'a lio saie
ne'isaenga aana. Na ne kei ha'a-adora aani heu rere'a
nge uusulana satai ola haalu† e lae aana. Satai ola haalu
ngeena nga ta'a-ta'a iini aaopa e ka'a saie lo'u, ta'e iini nge
niilana ho heu ngeena e lae hunie."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Taeataera

18 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke
uusue oto hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau
i Taeataera uuri.

---

† **2:13** 2:13 Mwala hunge kire palo-paloa inemauri ni Rom mala god ikire aana maholona, na kire ko meni lae-lae i Pegamam huni uunu-uunu ola i saana. † **2:17** 2:17a Aana pongine a Mosis mo Jiu kire haara'inie ngaulaa ngeena mana. Kire ngaue taane, ta'e ne'isaenga aana e ii'o mumuni mwaanire. Kire ka'a saie ike uri ii'onga a God pe'ire ha'alaa e sai niie maurihe hunire. Leesie Eksodas 16:14-35, na Jon 6:48-50. † **2:17** 2:17b Ohe mala a Ebram na a Jekob wai na'o (leesie Jenesis 17:5, 32:28), a God kei niie mei satai ola haalu naka huni haata'inie tolahai ola haalu kie to'o aana i tehula'ana kie ko lulu i sulie mola a Jisas. (Leesie Aesaea 62:2, 65:15.)

"Ineu, Kalena a God, iini nge e ro maaku domana oto
eeso-eesohai dunge, na mo ae'aeku kire wana-wana oto
mala hau e sae ni pelu-pelu, no ko unue huni'omu uuri.
19 "Nou saie taane manata-diananga i'omu, na hii-
walaimolinge i'omu, na asunge diana i'omu aani pe'ilemiu
heiliu, na hele-susule'inge i'omu eeku ma'alana ke aasa
lo'u uri taa. Iau, nou saie taane mo ola diana omu ko
esui'i ngeena, na uri omu ko esui'i lo'u liutaa aana mo
iini nge omu esui'i ke'u hola'ina'o.
20 "Ta'e ta'a-ta'a mei ola mola nou ka'a saeto'o aana
aamiu. Aana omu ko lio toli'aasie hu'e aaela ngeena ko ii'o
ue pe'i'omu, ma'alana e urihana mola a Jesepel oto waite
na ko lae pe'i eeroa mwala uri ingeie nga propet a God.
Ta'e ingeie ko ha'a-uusuli aaelasie mola mo koni-konihe
ineu, na ko na'oda mola takoie aeni-olanga na ngaulana
mo ngeulaa kire uunu'i i saana mo god eero-eero.
21 Nou niie maholo oto hunie a keine uri hunie ke
oonisae mwaanie mo ooraha'aa ingeie, ta'e e ka'a sare aali'u
ike lo'u mwaanie aeni-olanga ngeena nge ko esuie hailiu
pe'ie mwala.
22 Oto aena urine ne kei ha'a-enohie taane i lengine
hulite pe'ie mo iini e saeto'o aada. Ta'e kire sa'a ae'aeni
ola ike mala waite, aena aana kire kei meni sape raramea
mola aana leune. Oto mala uri mo iini urine kire ka'a aali'u
ike mwaanie aaelanga a hu'ena, na ne kei aasire oto i laona
ha'amotaahinge paine.
23 Na ne kei horo maesie no'one mo iini ko lulu i sulie,
hunie ahutana mo soihaada'inge kire ke saie uri ineu oto
nou lio saie mola ahutana ne'isaenga na hari-huninge mo
iinoni. Na ne ke si waaie huni'omu, nga iini oto maraana i
sulie asunge ingeie.
24 "Ta'e mo iini eemiu mo Taeataera nge omu ka'a lae
ike i sulie ha'a-uusulinge aaela ngeena na omu pu'ota'inie
mola nga taa kire unu-unue aana "Saenanaunge mumuni
a Pwelu Eero-eero," † nge no ko unue oto huni'omu uri
nou sa'a ne'ie ike lo'u nga hi'elaa haahi'omu.
25 Ta'e omu ke hele ma'uta'a mola aana nga taa nge omu
to'o aana oto, lai hule aana ne kei ooli lo'u mei.
26 "Na hunie mo iini nge kei a'aila'a tara'asi honosie
aaelanga na kire kei lae pe'i esuie mola mo esunge ineu lai
hule aana ooretalana, nge ne kei niie nanamanga hunire
hunie kire kei aalaha haahie ahutana mo aapoloa aana
walumalau.
27 Kei urine oto aana ne kei niie hunire ta'a-ta'a

† **2:24** 2:24 Mo ha'a-uusulinge hunge kire ii'o nge kire unue uri kire diana liutaa aana ha'a-uusulinge a Jisas. Leesie Jiud 1:4.

taungei nanamanga mala a Mama'a e niie oto hunieu, aana uusulana e lae ka'u uuri, *Kire kei aalaha haahie ahutana mo aapoloa aana walumalau, na kire kei uure a'aila'a oto liutaa honosie mo heitelilinge. Na kire kei ohoie nanamanga aana mo aapoloa ngeena mala iinoni ko pwaasie kao-kao. Sam 2:8-9*

28 Nge ne kei niie no'one hunire Madala ni Maahu'o-hu'o.†

29 "Oto omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo soihaada'inge."

3

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Sadis

1 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue oto hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau i Sadis uuri.

"Ineu nge nou hele aana e hiu Li'oa a God† na e hiu ho hee'u, no ko unue huni'omu uuri.

"Nou saie taane uri mwala ko unue soihaada'inge i'omu e mauri diana. Ta'e ineu, nou saie mola tolahamiu, uri omu mae oto ni ngeena.

2 !Omu ke ta'ela'i! Na omu ke ha'a-a'aila'aa nga taa nge ko kara'i mae oto ngeena. Omu ke ha'a-a'aila'aa oto lau-leu aena aana nou deu oodoie uri asunge i'omu e ka'a tohungei mango diana ike i maana a God.

3 Omu ke lo'onga'i diana mola i sulie mo wala diana kire unu'i ke'u huni'omu na omu rongo'i oto, hunie omu ke hele i suli'i, na omu ke aali'u mwaanie mo tolahai ola aaela i'omu. Ta'e mala omu ka'a ta'ela'i oto na omu ke aali'u mwaanie tolahai ola aaela ngeena, ne kei lae mai mala iinoni peli-peli hule aana omu kei apara'i eeku mola aana kele maholoi sato ne kei hule huni ha'aloilemiu.

4 "Ta'e toota'i iinoni eemiu mo Sadis, omu kineta'i diana oto aana helelamiu mala iinoni ko kineta'inie mo to'oni† ingeie mwaanie kire mada'a. Mo iini urine ne kei ha'aho'osi'omu aana mo to'oni rere'a na omu kei lae pe'ieu, aena aana omu melisine oto leune.

---

† **2:28** 2:28 Madala ni Maahu'o-hu'o nge nga tolimaa aana manikulu'anga pe'ie nanamanga paine. Aana Haata'inge 22:16 a Jisas e unue uri ingeie oto Madala ni Maahu'o-hu'o. † **3:1** 3:1 Leesie ka'u ere-luhesilana e hiu li'oa a God aana Haata'inge 1:4. † **3:4** 3:4 Huilume i Sadis nge kire sai esuie mo to'oni diana, oto mwala aana hanuena kire sai lo'onga'i hiito'o i sulie mo to'oni ikire. Oto ie a Jisas ko ere ni aalahuunge i sulie nga taa kire ne'isae paine haahie huni haata'inie hunire uri kire ke kineta'inie mauriha'ada mwaanie ooraha'aa.

5 “Na hunie mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie
aaelanga, ikire no'one ne kei ha'ato'onire aani to'oni
rere'a. Na nou sa'a ta'aasie ike satada mwaanie uusu-uusu
ni meurihe, ta'e ne kei unu tahanga'inie satada i na'ona
Aamaku na mo ensel ingeie na ne kei te'uri, “Mo tohungei
iinoni ineu ni oto ie.”
6 “Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo
saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo
soihaada'inge.”

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Piladelpia

7 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, “O ke
uusue oto hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wau
i Piladelpia uuri.

“Ineu iini e maa'i na e to'ohuu, nge nou hele aana kii
a Deved Inemauri. † Mala no ko tahanie ta'ena nga maa
hunie nga iini, na nga iini e sa'a honoa ike lo'u. Wa mala
uri no ko honoa maa hunie nga mo iini, na nga iini e sa'a
tahanie ike lo'u hunire. Ineu oto ie no ko unue huni'omu.
8 “Nou saie taane nga taa omu esuie na nou saie taane
mola uri ma'alana i'omu nga mo mwane paine ha'ike,
ta'e omu hele i sulie mo ha'a-uusulinge ineu, na omu ka'a
taateinge'inieu. Aena urine nou tahanie oto maa† talamiu
nge nga iini e sa'a honoa ike lo'u.
9 Omu saie taane mo iini aana pulitaa a Pwelu Eero-
eero nge kire ko unue uri ikire oto mo iini a God e saeto'o
aada. !Ta'e ha'ike! Kire ko eero mola. !Omu ke rongo ka'u!
Ne kei haro dau rarahire hunie kire ke lae mai pouruuru i
na'omiu. Nge kire ke si saie uri i'omu oto nou saeto'o aamiu
liutaa.
10 Oto aena aana omu hele susule'i i sulie ha'atolanga
ineu, nge ineu no'one ne kei kineta'ini'omu mwaanie
maholo ni si'oha'anga nge ko lae mai huni oohongie ahutana
mwala i laona walumalau.
11 E sa'a tewa na ne kei ooli lo'u mei. Omu ke hele
ma'uta'a aana hiiwalaimolinge omu to'o aana oto, mwaanie
nga iini e ha'amwe'u-mwe'u'omu mwaanie waaitemiu.
12 “Na hunie mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie
aaelanga, ne kei da kire ke ne'i hunu oodo aana nume
maa'i a God ineu,† na kire sa'a lae ike lo'u mwaanie leune.

---

† **3:7** 3:7 Mo kii ngaeta tolimaa aana nanamanga. Oto iini e to'o aana kii a Deved Inemauri e nanama liutaa no'one mala a Deved Inemauri. Leesie Aesaea 22:22. † **3:8** 3:8 Ohe maa nge e taha urine e ha'amalaa nga maholo diana huni taroha'inie walana Kraes, wa ohe ko ha'amalaa maa ni meurihe ni ngeena. † **3:12** 3:12 Ne'isaenga aana hunu oodo aana nume maa'i ngeena uri kire kei ne'ie mo mwane paine i laona soihaada'inge. Leesie Kalatia 2:9.

Na ne kei uusue oolu satai ola aana iini urine—satana a
God ineu, na satana Jerusalem haalu a God nge kei siho
mai uure ta'au i Lengi mwaanie a God ineu, na satai ola
haalu ineu.
13 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo
saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo
soihaada'inge."

Uusu-uusu Hunie Soihaada'inge Wau I Leodisia

14 Oto a mwaena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke uusue
oto hunie na'ohai mwane aana soihaada'inge wai Leodisia
uuri.

"Ineu oto iini nge no ko haata'inie uri ahutana mo
heiholota'inge a God kire to'ohuu. Na ineu oto iini nge
no ko unu tahanga'inie to'ohuu mo ola e uure aana God
suli maholo. Na ahutana mo ola aana ha'aholanga a God
e uure mola mai eeku.† Ineu oto ie, no ko unue huni'omu.
15 "Nou sai'omu taane na nga taa omu esuie, na nou
saie taane uri saemiu e ka'a madoro ike aana manata-
diananga hunieu, na e ka'a wawai ike aana ngiduupunge
hunieu. Mala uri saemiu ke madoro hiito'o wa omu ke
wawai hiito'o, na e kohi mola aaku.
16 Ta'e mala saemiu ko wawai oosi-oosi mola mala
ngeena, nge ne kei pusule'i aasi'omu oto mwaanie ngiduku.
17 Omu ko unue uri omu tohungei to'o-to'o, na uri omu
to'o aana walu ola omu saeto'o aani.† Ta'e hule aana omu
ka'a saie ike lo'u uri i na'ona God omu tohungei si'oha'a
oto hiito'o. !Aama-aamasilemiu! I'omu mwala omu meitale
to'ohuu, na maamiu e ulu na omu ii'o mola mwaakule.
18 Oto no ko unue nga taa e diana liutaa hunie omu kei
esuie. Omu ke toli'aasie ne ke niie namiu mo ola e aasa
hunie omu kei holi'i. Toli'aasie ne ke luhesi'omu mwaanie
mo ooraha'aa i'omu. Urine omu ke si lio oodoie maurihe
huu na omu ke si to'o-to'o to'ohuu. Oto omu ke toolea lo'u
mwaanieu mo to'oni rere'a aana oodo-oodonga ineu, huni
ho'osi'i haahie mauriha'amiu mwaanie omu masa aana omu
ii'o oto mola mwaakule. Na lo'u omu ke toolea no'one
mwaanieu mo ei ni ulu huni hui'i i laona maamiu, hunie
omu ke lio taataha aana a God.
19 Omu ke saie mola uri no ko tohungei ere aana mo
iini nou manata diana hunire na no ko ha'aloire. Oto aena
urinena, omu ke aali'u mei mwaanie mo ooraha'aa i'omu,
na omu ke asu a'aila'a pe'ie mwa'e-mwa'enga.

---

† **3:14** 3:14 Mo wala uuri "e uure mola mai eeku," e to'o aana no'one ne'isaenga uuri "ineu oto nou peine haahie." Leesie ka'u Provebs 8:22 na Jon 1:2-3, na Kolose 1:15-17. † **3:17** 3:17 Hanue i Leodisia ngeena e to'o aana mo nume ni to'oha hunge, na mo leu hunge ni esuie mo sala, na mo ei diana hunie maa ulu. Ta'e uusu-uusu ie e haata'i diana aana uri mo ola po'oi sinaha urine ka'a sai pe'ie ike mauriha'ana iinoni.

20 !Omu ke rongo ka'u! Ineu oto nou uure i aena maa,
no ko iiki-iiki ienini. Mala nga iini ko rongoa walaku na ko
tahanie maa talaku, nge ne kei sili mei nume ingeie, na ne
kei ngeu oto tararuru pe'ie.
21 "Hunie mo iini nge kire kei a'aila'a tara'asi honosie
aaelanga, nge ne kei niie nada ii'o-ii'oha huni ii'o pe'ieu i
lengine naunekume ineu, mala ka'u nou a'aila'a tara'asi na
nou ii'o oto pe'inie a Mama'a i lengine naunekume ingeie.
22 "Omu ke pwaarongo diana, hunie omu ke rongo
saie nga taa nge Li'oa Maa'i ko unu-unue hunie mo
soihaada'inge."

4

Kire Ko Ha'apaina'aa Iini

E Ii'o Aana Naunekume

Ni Aalaha Ta'au I Leinge

1 Oto lo'u i purine leune, nou lio na no ko leesie ngaeta
maa e taha ta'au i Lengi. Na mei wala e rongo mala aawa-
aawatai eehuri nge nou rongoa ka'u hola'i na'o, ko he'i unue
lo'u hunieu uuri, "O ke lae poi i leu, na ne kei haata'inie
aamu nga moi taa nge e sa'a tewa na kire kei reu lo'u."
2 Oto mola aana maholona nou honu oto aana Li'oa Maa'i,
na no ko leesie oto naunekume ni aalaha ta'au i Lengi.
3 Na iini nge e ii'o i lengine, maana domana oto e ro ho
heu wana-wana manikulu'e, jaspa na kanilian. Na hure'aro
e lolo haahie naunekume ngeena e raa oto mala hau wana-
wana manikulu'e emaral.
4 Na kali-kelie naunekume ngeena nge e ro aawalai
neunekume mwana hai no'one, na e ro aawalai rato mwana
hai kire ii'o i lengini. Kire to'oni aani to'oni rere'a, na kire
ho'osie mo rorodara aani kol i darada.
5 Na uure mwaanie naunekume paine ngeena, wa'ariri ko
eeso na lou-lou ko kakahite. Na i na'ona naunekume, e hiu
maai dunge ko eeso-eeso, na ikire e hiu li'oa a God otona.
6 Na lo'u weu i na'ona naunekume ngeena, ola mala aasi
manola e wana-wana mala iiro-iiro.
Oto kali-kelie naunekume ngeena e hai ola mauri kire
uure i leune. Mo ola mauri ngeena sapeni e honu aana
maai ola, hule i na'o na hai puri.
7 E hai ola mauri ngeena kire mani lio hai aaopa'i. Iini ta'i
na'o e lio mala laeon, na ruana nga iini e lio mala puluke,
na oolune nga iini maana e lio mala iinoni, na haine e lio
mala hada ko aaro.
8 E hai ola mauri ngeena kire to'o aana e oono apa-apai
ola, na mo apa-apai ola ngeena kire honu no'one aani maai

ola hule i hahana apa-apani. Kire ka'a mou-mou ike aani kananga susue dangi na rodo uuri.

“Maa'i, Maa'i, Maa'i,
God Aalaha hahu'ana nanama,
Iini e mauri oto uure mai na'o, na si'iri, na oto huu.”

9 E hai ola mauri ngeena kire ii'o mola pe'ie kananga ni
ha'amanikulu'anga, na ni ha'ama'unge, na ni paalahenga
hunie iini nge e ii'o i lengine naunekume, na ko meu-meuri
oto huu. Na suli maholo kire ko kana-kana oto urine,
10 na e ro aawalai rato mwana hai ngeena kire ko
pouruuru hai na'ona iini e ii'o i lengine naunekume, na kire
ko lahea iini nge ko meu-meuri oto huu. Kire ko ne'ie mo
rorodara ikire i na'ona naunekume ingeie na kire ko unue
uuri,

11 “I'oe oto a God na Aalaha i'emi.
O melisine oto o ke hele aana
manikulu'anga
na ha'ama'unge
na nanamanga.
Aana o ha'aholaa walu ola
na oto i sulie saemu
nge kire si aehota ne'i ola na kire mauri.”

5

Kire Ha'apaina'aa A Kalei Sipu Aana E Sai Tahanie

Uusu-uusu Hio-hio

1 Na nou leesie lo'u nga uusu-uusu hio-hio i laona nime
i pwalo-pwalona iini nge e ii'o i lengine naunekume ni
aalaha ngeena. Uusu-uusu hio-hio ngeena e to'o aana uusu-
uusunge aana ahutana e ro aapa hailiu, na kire hioa, kire
si honoa aana e hiu hui edi.
2 Oto nou leesie lo'u nga ensel e nanama ko soi-soi aana
mei wala paine uuri, “?A tei ni e malisine uri ke ta'aasie mo
hui edi na ke lalaa'inie uusu-uusu hio-hio ngeena?”
3 Ta'e nga ta'a-ta'a iini ha'ike ta'au i Lengi, wa mai aano
i welumalau, wa aana leu mo iini e mae, uri ke malisine
lalaa'inilana uusu-uusu hio-hio ngeena wa hunie ke saaie.
4 Nou si ngara paine aena aana nga iini ka'a malisine oto
uri ke hu'esie uusu-uusu hio-hio ngeena wa uri huni saaie.
5 Oto ngaeta iini aana mo rato ngeena ko te'uri hunieu,
“!O ke su'uri ngara! Lio ka'u. Na'ohai mwane uure aana
komu a Jiuda nge kire haara'inie ‘Laeon a Jiuda,’ e a'aila'asie
oto ahutana mo maelonga ingeie. Ingeie na'ohai mwane
huni oolisie weuwana a Deved Inemauri hunie ke ii'o aana

naunekume ingeie, na ingeie oto e malisine kei ta'aasie mo
hui edi, na huni lalaa'inie uusu-uusu hio-hio ngeena.”
6 Oto i matolana mo rato ni mwane na e hai ola
mauri ngeena, nou leesie lo'u Kalei Sipu e uure i na'ona
naunekume ni aalaha ngeena. Na Kalei Sipu ngeena, e
lio mala horo'ilana e lae oto. E to'o aana e hiu rarangoi
ola, na mo rarangoi ola ngeena mo tolimaa aana hahu'ana
nanamanga ingeie. E to'o aana lo'u e hiu u'umaai ola, na
ikire nge e hiu li'oa a God, nge e ha'atolara aana ta'ena nga
leu i laona walumalau.
7 Oto Kalei Sipu ngeena e lae mai i saana iini e ii'o i lengine
naunekume, na ko toolea oto uusu-uusu hio-hio mwaanie
ninime i pwalo-pwalona.
8 Aana maholo e toolea uusu-uusu hio-hio ngeena, nge
e hai ola mauri na e ro aawalai rato mwana hai kire ko
pouruuru oto i na'ona Kalei Sipu ngeena. Kire mani hele
aana mo kao-kao aani kol nge kire honu eeni dango wau-
wesu. Na mo dango wau-wesu ngeena oto mo palonga
mwala maa'i a God. Oto kire mani da mo pesi aawa,
9 na kire sulu'ie kana haalu nana a Kalei Sipu uuri,

“I'oe nge o adona o ke toolea uusu-uusu hio-hio
na o ke ta'aasie mo hui edi aana,
aena aana horo'ilemu e lae ka'u oto,
na aana apumu o toolea mai
mo iinoni takoie a God
mwaanie ta'ena nga komu
na ta'ena nga erenga
na ta'ena nga aapoloa
na ta'ena nga mala-malau.
10 I'oe oto aalaha ikire,
na o esuie uri kire mani ne'i pris oto huni ha'apaina'aa a
God,
na o ha'a-aalahara hunie kire ke aalaha haahie walumalau.”

11 Oto nou lio lo'u weu na no ko rongoa walana mo molani
ensel kali-kelie naunekume ngeena na mo ola mauri na mo
rato. Kire hunge oto hiito'o hule aana nga iini e sa'a iidu-
suuheni ike.
12 Mo ensel ngeena kire ko kana paine uuri,

“A Kalei Sipu nge horo'ilana e lae,
e adona kie ke ha'apaina'aa
haahie nanamanga paine ingeie,
na haahie to'o-to'onga ingeie,
na haahie saenanaunge ingeie,
na haahie a'aila'anga ingeie.

Na e adona oto kie ke ha'ama'u aana,
na kie ke ha'amanikulu'aa,
na kie ke ha'apaina'aa.”

13 Na nou rongoa ahutana mo iini ta'au i Lengi, na mo iini
mei aano i welumalau, na aana leu mo iini e mae, kire ko
meni kana uuri,

“Ahutana paalahenga,
na ha'ama'unge,
na manikulu'anga,
na a'aila'anga,
ke ii'o oto huu
nana iini nge e ii'o i lengine naunekume
na no'one nana a Kalei Sipu.”

14 Oto e hai ola mauri ngeena kire unue uuri, “Ke urine
oto,” na mo rato ni mwane kire mani pouruuru haahie
maada i aano, kire ko si lahea.

6

A Kalei Sipu E Tahanie Mo Hui Edi

1 Oto nou lio lo'u na no ko leesie a Kalei Sipu e tahanie
oto eetana nga iini aana e hiu hui edi mwaanie uusu-uusu
hio-hio ngeena. Na no ko rongoa ngaeta iini aana e hai ola
mauri ko ere paine na walana e lola oto mala lou-lou uuri,
“O ke lae mai.”
2 Oto nou lio na hoos rere'a ko maau oto. Na mwane
ko huru ta'au aana hoos ngeena e helesie pasi. Kire niie
rorodara nana aena aana e a'aila'asie oto oohotaa, na e huru
lo'u ta'au huni ooho suu-suu pe'i a'aila'anga tara'asi.
3 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u ruana nga hui edi,
na no ko rongoa ruana nga ola mauri ko unue uuri, “O ke
lae mai.”
4 Oto ngaeta hoos e maau lo'u, na iinine e nonoro'a. Oto
iini nge e huru ta'au aana hoos ngeena, kire niie naihi
peine hunie, na nanamanga huni ta'aasie hanuelamanga
mwaanie walumalau hunie mwala ke horo'ire hailiu.
5 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u oolune nga hui
edi, na nou rongoa oolune nga ola mauri e unue uuri, “O ke
lae mai.” Oto nou lio na hoos pulu-pulu'e ko maau oto. Na
iini nge ko huru ta'au aana hoos ngeena, e hele aana nga
ola huni totohoa hi'anga.
6 Oto nou rongoa ola mala mei wala e uure mai i matolana
e hai ola mauri ngeena, na ko unue uuri, “O ke waelie mo
ngeulaa hunie holiteni ke tohungei peine, hule aana mwala

ke asu uana ta'a-ta'a ho uuhi wa e oolu ho kumara hunie
dinge laku. Ta'e o ke su'uri waelie mo ei hungu-hungu."†
7 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u haine nga hui edi,
na nou rongoa haine nga ola mauri e unue uuri, "O ke lae
mai."
8 Oto nou lio na hoos pala-pala ko maau lo'u. Na iini nge
ko huru ta'au aana hoos ngeena, satana a Maenga. Nga
iini lo'u e lae mai i puri, satana a Haitolinge. Na niilana
nanamanga e lae hunirerue huni horo maesie haine nga
po'o ni iinoni i laona walumalau aani oohotaa, na aani
iihi'ure, na aani maelaa aaela, na aani ola loo-loo'a ni
me'esu.
9 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u limana nga hui
edi, na nou leesie i hahana ora ni uunu-uunu, mauriha'ana
mo iini nge horo'ilada e lae aana kire hiiwalaimoli na kire
taroha'inie walana God.
10 Oto mo mauriha'ai ola ngeena kire ko soi aana mei
wala paine uuri, "Hahu'ana Aalaha i'emi, i'oe o maa'i na
o to'ohuu. ?Maholo uri taa nge o ke si leie mo iinoni hai
aano na o kei su'ue mei epu i'emi?"
11 Oto niilana to'oni rere'a e lae hunie ta'ena nga iini aada,
na unulana e lae hunire uuri, "Omu ke maa'oohi ha'awali
ke'u. Mala kire horo'i'omu ke'u, nge horo'ilana mo koni-
konihe a God ko lae-lae ue. Oto kei saro hule aana iidu-
iidunge aana mo eesimiu kire ko horo'ire kei ehu, nge ne
ke si su'ue mei epu i'omu."
12 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie lo'u oonona nga hui
edi, na nunu peine ko tolana hite oto, na sato ko pulu-pulu'e
oto mala loilohi, na waro-waro ko nonoro'a oto mala apu.
13 Mo hee'u kire aanguru mei aano oto mala hue-huana
ai ko toli sesu mola aana ooru ko nunuie.
14 Na salo e tolana ai'aa mola mala ha'u hio-hio kire hioa.
Na ahutana mo toloi henue na ta'ena nga mala-malau kire
oopa hailiu oto mwaanie mo leu kire o'o'o aani.
15 Oto ahutana mwala mai aano, mo inemauri, na mo
mwane paine, na mo iini kire to'o-to'o, na mo na'ohai
mwane, na mo ramo, na mo iinoni reu, na mo koni-konihe,
kire mani lai mumuni oto i lalona mo liwe na mo hahale
ta'au i tolona mo uuwo.
16 Na kire ko soi hunie mo toloi henue na mo hahale uuri,
"Omu ke aa'oho mai haahi'emi, na omu ke mumuni'emi
mwaanie maana iini nge e ii'o i lengine naunekume, na omu
ke mumuni'emi mwaanie saewasunge a Kalei Sipu.
17 Omu ke da ke urine oto aena aana hai dinge paine ni
saewasunge ikire e hule oto. ?Oto a tei kei roro'a a'aila'a ni
uure honosie leune?"

† **6:6** 6:6 Erenga ni Krik ko ere i sulie mo tohungei ngeulaa mo Jiu mala wit na bali na olif na grep.

7

Leinge E Mamalo

Maholo Kire Ne'i Ha'a-ara

Aana Mo Israel

1 Oto lo'u i puri nou leesie e hai ensel kire uure aana e
hai su'u-su'ue aana walumalau, na kire hele honosie e hai
maai dengi aana ooru aana walumalau mwaanie uri nga
maai dengi e ooru haahie walumalau wa haahie aasi wa e
ooruhie ta'ena nga ai.
2 E hai ensel ngeena a God e niie nanamanga hunire huni
waelie aano huu na aasi. Oto nou leesie ngaeta ensel e
lae mai uure mwaanie pwaalana sato pe'ie nga ola huni
ne'i ha'a-ara aana mwala huni haata'inie uri ikire oto to'o-
to'olana a God Mau-meuri'e. Na ensel ngeena e soi aana mei
wala paine wau hunie e hai ensel uuri,
3 "Omu ke maa'oohi ke'u. Mwaanie omu wae-waelie ka'u
mo ei na aano huu na aasi, aena aana melu ka'a ne'ie ue
ha'a-ara i darana mo koni-konihe a God."
4 Na nou rongoa mwala nge kire ne'i ha'a-ara oto aada,
kire hule aana tangalau pe'ie e hai aawalai sinola mwana
hai (144,000). Kire uure mai mwaanie ahutana mo komu ni
Israel.
5 Uure mwaanie komu a Jiuda nge aawalai sinola mwana
rue kire ne'ie ha'a-ara aada.
Uure mwaanie komu a Ruben, nge aawalai sinola mwana
rue.
Uure mwaanie komu a Gad, nge aawalai sinola mwana
rue.
6 Uure mwaanie komu a Asa, nge aawalai sinola mwana
rue.
Uure mwaanie komu a Naptali, nge aawalai sinola mwana
rue.
Uure mwaanie komu a Manase, nge aawalai sinola
mwana rue.
7 Uure mwaanie komu a Simion, nge aawalai sinola
mwana rue.
Uure mwaanie komu a Livae, nge aawalai sinola mwana
rue.
Uure mwaanie komu a Isaka, nge aawalai sinola mwana
rue.
8 Uure mwaanie komu a Sebiulan, nge aawalai sinola
mwana rue.
Uure mwaanie komu a Josep, nge aawalai sinola mwana
rue.
Uure mwaanie komu a Benjamin, nge aawalai sinola
mwana rue.
Oto kire ne'ie ha'a-ara aana aawalai sinola mwana rue
mwaanie ahutana mo komu ni Israel.

Pulitaa Paine Kire Ha'ama'u

Aana God

9 Oto lo'u i purine leune, nou lio na no ko leesie lo'u nikei
pulitaa oto paine, nge nga iini e sa'a roro'a iidu-suuhana.
Mwala ngeena kire uure mai mwaanie ta'ena nga mwala,
na mwaanie ta'ena nga aapoloa, na mwaanie ta'ena nga
komu, na mwaanie ta'ena nga erenga i laona walumalau.
Kire mani to'oni eeni to'oni rere'a, na kire mani hele apa-
apai e'e. Kire mani uure i na'ona naunekume ni aalaha
ngeena na a Kalei Sipu,
10 na kire ko soi aana mei wala paine uuri, "Ha'a-uuringe
e uure mai mwaanie a God ikie, iini nge e ii'o i lengine
naunekume, na mwaanie a Kalei Sipu."
11 Mo rato ni mwane na e hai ola mauri ikire no'one
i leune, na ahutana mo ensel kire mani uure kali-kelie
naunekume. Mo ensel ngeena kire pouruuru hai aano i
na'ona naunekume na kire ko palo-paloa a God.
12 Kire ko te'uri,

"Iau.
Ha'apaina'anga,
na manikulu'anga,
na manatanga,
na paalahenga,
na ha'ama'unge,
na nanamanga,
na a'aila'anga,
mo ola a God ikie otona na oto huu.
Ke urine oto."

13 Oto ngaeta iini aana mo rato ngeena e dolosi eeku uuri,
"?Kira tei ni kire ho'o to'oni rere'a ngeena, na kire uure i
tei?"
14 Oto nou aalamie uuri, "Nou ka'a saie ike, poro paine
ineu, ta'e i'oe ha'alaa o saie."
Oto rato ni mwane ngeena e si te'uri hunieu, "Mwala
ngeena, ikire nge kire uure ma'uta'a aana maholo
taunge'inilada e lae na kire ii'o i laona si'oha'anga paine.
Kire hoda rere'a oto aana mo to'oni ikire aana apune a Kalei
Sipu.
15 Aena urinena nge kire ii'o oto i na'ona naunekume a
God, na kire ko palo-paloa oto susue dangi na rodo i laona
nume maa'i ingeie. Na iini nge e ii'o i lengine naunekume
kei lio i suli diana aada.
16 Mwala ngeena kire sa'a roro'a ni hiolo lo'u, na kire sa'a
roro'a ni maarou lo'u, na sapeda e sa'a roro'a ni raramea
lo'u aana sato,
17 aena aana a Kalei Sipu nge e uure i na'ona naunekume,
ingeie oto kakalihe ikire. E sai na'oda takoie huulaa ni wei

meuri. Na a God kei usuri aasie ahutana mo wei ni aakalo mwaanie maada.”

8

A Kalei Sipu E Tahanie

Hiune Nga Hui Edi,

Oto E Hiu Eehuri Ko Si Ngara

1 Oto a Kalei Sipu ngeena e tahanie hiune nga hui edi. Na aana maholona, nge e pwa-pwaio oto ta'au i Lengi i sulie nga kele maholoi sato.

2 Na nou leesie e hiu ensel nge kire ko uure-uure i na'ona God, niilana e hiu eehuri e lae hunire.

3 Oto ngaeta ensel e lae lo'u mei, e lae mai uure i saana ora ni uunu-uunu ola nge e ii'o i na'ona naunekume. Na e hele aana kao-kao kol aani dango wau-wesu, na kire niie lo'u hunie nga mo dango wau-wesu huni uunu'i pe'ie mo aarenga'inge mwala maa'i a God. Oto ensel ngeena e uunu'i oto i lengine ora aani kol ngeena,

4 na pwa'ulana dango wau-wesu na mo aarenga'inge mwala a God, e uure mwaanie nimana ensel na ko loho oto ta'au i saana a God.

5 Oto ensel ngeena e toolea dunge mwaanie ora ni uunu-uunu ola, na e ne'ie i laona kao-kao ngeena, na e uu'ile'inie i lalona walumalau. Oto wa'ariri ko eeso, na lou-lou ko kakahite, na nunu ko esu oolo-oolo oto.

6 Oto e hiu ensel kire hele aana e hiu eehuri ikire na kire dau aakau oto huni uuhi'i.

Eetana Nga Aahuri

E Waelie Mwakano

7 Oto eetana nga ensel e uuhie aahuri ingeie. Na mo uudu-uuduhe aani nemo e pou mala hau ko teke oto uure mai ta'i salo, na dunge na apu ko teke no'one pe'i'i. Oto ahutana hahalisi e waru mango, na oolune nga po'o ni leu aana aano huu na mo ei i lengine kire waru oto no'one.

Ruana Nga Aahuri

E Waelie Aasi

8 Oto ruana nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na ngaeta mei ola e lio oto mala toloi henue paine ko weru aana dunge, na aasilana e lae oto hai laona aasi. Oto oolune nga po'o ni eesi e ne'i epu,

9 na oolune nga po'o ni ola mau-meuri i laona aasi kire mae mango, na oolune nga po'o ni iini aana mo haka i eesi kire aaela oto no'one.

Oolune Nga Aahuri

E Waelie Mo Wei

10 Oto oolune nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na
ngaeta ho hee'u peine e eeso mala wa'ariri, na ko ooho toli
oto mai uure ta'i salo. Na e teke i laona oolune ngaeta po'o
ni leu aana mo wei peine, na i laona mo huulaa aani wei.
11 Na satana ho hee'u ngeena a Aha'i, na oolune nga po'o
ni wei e aha'i oto. Oto mwala hunge kire mae aana kire
inuhie mo wei aha'i ngeena.

Haine Nga Aahuri

E Waelie Salo

12 Oto haine nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na kire
hite mwa'asie oto oolune nga aapa aana sato, na oolune
nga aapa aana waro-waro, na oolune nga po'o ni iini aana
mo hee'u. Oto oolune nga aapa aana mo raa-raa ta'i salo e
rodohono oto, na nga mei ola e ka'a sai raa ike lo'u aana
oolune nga aapa aana aatowaa na rodo.
13 Oto aana maholo no ko lio-lio ue, na no ko leesie nga
hada ko loo-loho ta'i salo, na ko soi-soi aana mei wala
paine uuri, "!Aaia! !Aaia! Aama-aamasilana mo iinoni i
laona walumalau, aana kei tohungei aaela oto liutaa maholo
ngaeta oolu ensel kei uuhie lo'u mo eehuri ikire."

9

Limana Nga Aahuri

E Ha'asapesalu'aa Mwala

1 Oto limana nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na nou
leesie iini kire haara'inie aana a Hee'u nge a God e aasie
ka'u mei aano mwaanie i Lengi. Na kire niie kii hunie, huni
tahanie kalinge ni ha'amotaahinge e ka'a to'o kaona.
2 Oto e lae, e tahanie kalinge ni ha'amotaahinge ngeena,
oto pwa'ulei dunge pi'ola pulu-pulu'e e dautaa mwaanie
kalinge ngeena oto domana dunge paine ko pwe'u. Oto
pwa'ulei dunge ngeena ko lae honosie salo na sato ko
rodohono oto.
3 Oto mo oru kire siho mai laona walumalau uure
mwaanie pwa'ulei dunge ngeena. Na kire niie nanamanga
huni'i huni ala mala hari-heri.
4 Na kire ere honosire hunie kire ke su'uri waelie apa-
apana ta'ena nga hahalisi wa ta'ena nga ai, ta'e kire ke
waelie mola mo iinoni nge kire ka'a to'o aana ha'a-ara a
God i darada.
5 Na kire toli'aasire hunie kire ke ha'asapesalu'aa mo
iinoni hunie e lime waro-waro, na salunge ngeena e paine
domana oto hari-heri e alaie iinoni.

6 Aana mo dingena mwala ko sapesalu ngeena kire kei
tola hailiu hunie nga mo ola huni horo'ire maraada hunie
kire ke mae, ta'e kire sa'a lio oodoi'i ike. Na kire kei sare
mae, ta'e kire sa'a roro'a ni mae ike.
7 Mo oru ngeena kire lio mala mo hoos nge kire dau aakau
eeni hunie oohotaa. Kire ho'osie pwaude aana mo ola e lio
mala rorodara aani kol, na maada e lio mala maana iinoni.
8 Iihune pwaude e urihana iihune pwaune mo keni, na
nihoda e urihana nihona mo laeon.
9 Na i roroma'i saeda kire ho'osie mo ola ma'uta'a
aani oohotaa. Aawa-aawatana apa-apada e rongo mala
tatakolenga aana mo hoos ko huru pe'i taetahe aana
oohotaa.
10 Kire to'o ui'uide mala mo heri-heri, na maholo kire kei
susu'ie iinoni aana ui'uide, nge kei selu i sulie e lime waro-
waro.
11 Inemauri mo oru ngeena nge ensel haahie kalinge ni
ha'amotaahinge, na satana aana erenga ni Hibru, a Abadon,
na aana erenga mo Krik nge a Apolion. Ta'e ta'a-ta'a
ne'isaenga mola aana uuri, “Iini ko mala-mala.”
12 Eetana nga mei aaelanga oto e tapaliu mango ngeena,
ta'e e ro iini lo'u kei haro lae ue mai i puri.

Oonona Nga Aahuri

E Horo Maesie Mwala

13 Oto oonona nga ensel e uuhie lo'u aahuri ingeie. Na
nou rongoa mei wala e uure mai mwaanie mo rarangoi ola
i lengine ora aani kol nge e ii'o i na'ona God.
14 Mei wala e unue hunie oonona nga ensel ngeena uuri,
“O ke luhesie e hai ensel nge kire ho'osire i reune wai peine
Iuparetis.”
15 Oto e si luhesire, aana kire mani ii'o aakau oto hunie
maholona. E tewa oto na kire ko maa'oohie mola halisi
ngeena, na waro-waro ngeena, na hai dinge ngeena, na
maholoi sato ngeena, aana kire ii'o aakau mola. Kire ii'o
aakau huni horo maesie oolune nga po'o ni leu aani iinoni
i laona walumalau.
16 Nou rongoa iidu-iidunge aana mae ikire, na e hule aana
e ro tangalai mola aani ramo (200,000,000) pe'ie mo hoos
ikire.
17 Oto nou leesie lo'u mo iini kire ta'e aana mo hoos
ngeena kire ho'osie mo sala ni oohotaa haahie roroma'i
saeda, na mo olana kire nonoro'a mala mela-melahai dunge,
na kire pulu-pulu'e mala aasi, na kire sa'o-sa'ola mala
sato. Na pwaune mo hoos ikire e lio mala pwaune laeon,
na dunge ko deutaa mai mwaanie wawada pe'ie pwa'ulei
dunge na mo heu eeso-eeso.

18 Na kire horo maesie ngaeta po'o ni iinoni aana e oolu
po'o ni leu aana walumalau, aana e oolu aaelanga nge kire
uure mwaanie wawana mo hoos ngeena—nge dunge na
pwa'ulei dunge na mo heu eeso-eeso.
19 Aana nanamanga mo hoos nge i wawada na lo'u aana
ui'uide, aena aana ui'uide e to'o aana mo pwe'ui ola mala
mwaa ala-ala, nge e sai alaie mo iinoni aana.
20 Ta'e ahutana mo iinoni lo'u i lalona walumalau nge
horo'ilada e ka'a lae ike aana mo aaelanga ngeena, kire ka'a
oonisae ike mwaanie mo takalonga ikire. Kire ka'a mamalo
ike mwaanie palolana mo li'oa aaela na mo nunui ola kire
asui'i mola aani kol, na siliva, na bras, na hau, na aani ei.
Mo god eero-eero ngeena kire ka'a sai lio ike aana maada
wa kire ke rorongo aana aalingada wa kire ke lae-lae aana
ae'aeda.
21 Na mwala kire ka'a oonisae ike hunie kire ke aali'u
mwaanie mo horonga ikire, wa mo si'onga ikire, wa mo
aeni-olanga ikire, wa mo pelinge ikire, ta'e kire ko lae pe'i
hele paine mola aani.

10

Ensel E Niie Kele

Uusu-uusu Hio-hio Hunie A Jon

1 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ensel e tohungei nanama
liutaa ko siho mai uure i Lengi. Na e aaluhi aana mei uuru
oto mala nga to'oni ingeie, na hure'aro e lolo ahuie pwaune.
Maana e raa oto mala sato, na e ro ae'aena domana oto e ro
mela-melahai dunge oto paine.
2 Ensel ngeena e hele aana kele uusu-uusu hio-hio i laona
nimana na e taha oto aakau. Oto ae'ae i pwalo-pwalona e
uuri puu i kolune aasi, na ae'ae i meu-meuline e uuri puu i
kolune aano huu.
3 Na e si soi aana mei wala paine domana oto nga laeon
ko tea, na aana maholona, oto e hiu ho lou-lou kire si ere
taa.
4 Oto mola i purine kire ere taa urine, na no ko deu oto
uri ne ke uusue nga taa kire unue. Ta'e lo'u mola aana
maholona na no ko rongoa mei wala uure i Lengi e te'uri
hunieu, “Su'uri uusue nga taa nge e hiu lou-lou e unue, na
o ke su'uri ha'arongoa nga iini aana.”
5 Oto ensel nge nou leesie e uure i kolune aasi na i kolune
aano huu, e susue'inie ninime i pwalo-pwalona oto takoie i
Lengi,
6 na ko heiholota'i oto aana satana God Mau-meuri'e, na
iini e ha'aholaa walumalau na salo na aasi na walu ola

i lalo aani. Ensel ngeena e haiholota'i uuri, “Maholo ni
maa'oohinge e mango oto.
7 Aana maholo nge hiune nga ensel kei uuhie aahuri
ingeie, nge a God kei ha'a-oaie oto mei saehaahinge ingeie,
mala ka'u e unue oto hunie mo koni-konihe ingeie, mo
propet maa'i.”
8 Oto mei wala e uure i Lengi ngeena ko he'i unue lo'u
hunieu uuri, “O ke lae i toolea uusu-uusu hio-hio e taha oto
ngeena mwaanie nimana ensel nge e uure i kolune aasi na
i kolune aano huu.”
9 Oto nou lae wau i saana ensel ngeena, na nou sukaa oto
kele uusu-uusu hio-hio ngeena mwaanie.
Oto e te'uri hunieu, “Hele aana uusu-uusu hio-hio ngeena
na o ke ngaue. Maholo o kei ngeue, kei meli-meli mala
ngingidue, ta'e maholo o kei oonomie nge oopwamu ke si
hihiro aana.”
10 Oto nou toolea kele uusu-uusu hio-hio ngeena mwaanie
na nou ngeue oto. Na maholo nou ngeue e mali-meli oto
hiito'o mala ngingidue, ta'e purine nou ngeu mangoa, nge
oopwaku e si hihiro aana.
11 Oto e unue lo'u hunieu uuri, “O ke he'i unu tahanga'inie
lo'u walana God i sulie nga taa kei reu lo'u mei puri aana
mo aapoloa hunge hai aaopa'i, na mo komu ni iinoni, na mo
erenga, na mo inemauri.”

11

A Satan E Ooho Honosie

E Ro Propet A God

1 Oto nga iini e niie mai ei totoho mala apa'a hunieu, na e
si unue hunieu uuri, “Lae, na o ke lai totohoa nume maa'i a
God na ora ni uunu-uunu, na o ke iidumie mwala ko palo-
palo a God i leune.
2 Ta'e o ke su'uri totohoa lolata poi sinaha aana nume
maa'i. Toli'aasie mola, sulie niilana e lae oto hunie mo
Aapoloa Aaopa nge ikire nga mo Jiu ha'ike, na kire kei
aalaha haahie i Jerusalem i sulie e hai aawalai waro-waro
mwana rue.†
3 Na ne kei uusunge'inie poi e ro mwane ineu nge kire
sai ha'awalaimoli'aa walaku. Kirerue kei to'oni aani to'oni
aaela ni haata'inie uri kirerue ko saehuu, na ne kei niie

† **11:2** 11:2 Ngaeta mo tatala aana Haata'inge kire ere i sulie hai aawalai waro-waro mwana rue, na ngaeta iini ko ere i sulie sinola e ro tangalau pe'ie oono aawalai hei dinge, na ngaeta iini lo'u ko ere i sulie e oolu helisi pe'ie nga aapa. Ta'e tewanga ahutana mo maholo ngeena kire mani sada mola. Leesie lo'u Haata'inge 11:3, 12:6, 12:14, 13:5. A Propet Daniel e ere no'one i sulie nga maholo tewa urine aana Daniel 7:25, 12:7.

nanamanga hunirerue hunie kirerue ke unu tahanga'inie walaku hunie sinola pe'ie e ro tangalau na e oono aawalai hei dinge ngeena.”

4 E ro propet ienini ikirerue oto e ro ai olif na e ro ola talai laite, nge kirerue uure i na'ona a God, aalaha paine haahie walumalau.

5 Mala uri nga maelonga kei deu huni horo'ie e ro mwane ngeena, nge dunge kei iisitaa mwaanie ngiduderue na kei horo'ie oto. Mo maelonga ikirerue kei meni mae oto urine.

6 E ro mwane ngeena kire to'o aana nanamanga huni deu honosie nemo i sulie mo waro-waro nge kire kei unu tahanga'inie walana a God. Kire to'o aana no'one nanamanga huni oolisie wai hunie ke ne'i epu, na kire to'o aana nanamanga huni ha'atolaa mai ta'ena nga aaelanga i laona walumalau. Kire sai deu urine oto mola tarau i sulie ne'isaenga ikirerue.

7 Oto maholo e ro propet ngeena kirerue kei unu tahanga'inie walana God mango, nge nga ola loo-loo'a kei maau poi mwaanie kalinge ni ha'amotaahinge ngeena. Oto ke si heiseuni pe'irerue na kei horo maesirerue oto.

8 Na mo rae aadarue kei kesu mola i sulie tala aana huilume kire ere ni aalahuunge aana uuri i Sodom wa i Ijip.† Mo satai ola ngeena nga tolimaa mola hunie huilume i Jerusalem nge kire horo'ie a Aalaha ikirerue no'one aana.

9 Oto kire sa'a toli'aasie ike nga iini ke haitoli aadarue, na hunie e oolu hei dinge pe'ie nga aapai dinge mwala aana ahutana mo henue hai aaopa'i, na ta'ena nga aapoloa, na ta'ena nga komu, na ta'ena nga ere-erenga, kire kei to'o-to'omaaie e ro rae aadarue.

10 Na ahutana mwala ni welumalau kire kei ilenimwa'e oto hiito'o aena aana e ro propet ngeena kire mae oto. Kire kei deu ngeuhe, na kire kei niie mo niinge hunire hailiu aena aana e ro mwane maa'i ngeena kire asuie sapesalunge oto hiito'o hunie mwala aana walumalau.

11 Ta'e i purine e oolu hei dinge na nga aapai dinge ngeena e haro mango, a God e si nii eeliho'i aana mei mangoi ola ni meurihe hunie e ro mwane maa'i ngeena. Oto kire uure hala-hala aana ae'aedarue, na ahutana mwala nge kire leesirerue kire tohungei me'u oto hiito'o.

12 Oto e ro mwane maa'i ngeena kirerue ko rongoa mei wala paine uure ta'au i Lengi ko unue hunirerue uuri,

---

† **11:8** 11:8 Hanue ngeena e to'o aana mo satai ola hunge aana nge ikire oto mo ha'a-ara mola hunie walu ola aaela nge ko uure honosie a God. Sodom oto nga ha'a-ara hunie walu ola mala masinge na aeni-olanga. Leesie Jenesis 18:16—19:29 na Aesaea 1:9-10. Oto Ijip nga ha'a-ara huni deu rarahie mwala hunie kire ke asu mwaakule wa mala mo koni-konihe. Leesie Eksodas 1:11-14 na Diutronomi 5:6.

“More ke lae poi leu.” Oto kirerue ko lae oto ta'au i Lengi
i laona mei uuru, na mo maelonga ikirerue kire ko to'o-
to'omaairerue mola.
13 Na aana maholona nunu oto paine e nunu, na tan-
gahulu'ana ngaeta po'o ni leu aana huilume i Jerusalem
ngeena e aa'oho oto, na e hiu sinolai iinoni kire mae aana
nunu ngeena. Oto mo iini nge kire ka'a mae ike, kire ko
tohungei me'u, na kire ko soi ha'amanikulu'aa oto a God
ta'au i Lengi.
14 I leune, ruana nga mei aaelanga paine e mango eena,
ta'e lio ka'u. Kara'inie oto lo'u oolune nga mei aaelanga
paine kei lae mai.

Hiune Nga Aahuri

E Aehotaa Aalahanga a God

15 Oto hiune nga ensel e uuhie aahuri ingeie, na mo wala
paine uure ta'au i Lengi ko te'uri, “A God ikie na iini e lio
hilisie hunie ke ne'ie a Ha'a-uuri, ikire oto kire to'o aana
nanamanga haahie ahutana walu ola aana walumalau na
huni aalaha haahie oto huu.”
16 Oto e ro aawalai rato ni mwane mwana hai nge kire
ii'o i lengine mo neunekume i na'ona God, kire mani lai
pouruuru i aano i na'ona God
17 na kire ko ere uuri,

“Emi ko paalahe'o, God Aalaha Hahu'ana Nanama,
nge o ii'o ka'u oto uure mai na'o, na oto lo'u mei si'iri ie.
Emi ko paalahe'o aena aana o ko tala'ai aalaha oto haahie
walumalau
pe'ie nanamanga paine i'oe,
18 Oto waite mo pu'o kire ko tohungei saewasu,
ta'e ie maholo i'oe oto huni saewasu.
Na maholo oto hunie o kei leie mo iini kire mae oto,
maholo oto hunie o kei waaie mo koni-konihe i'oe, mala mo
propet.
Na maholo oto hunie o kei waaie kira hiiwalaimoli,
mo iini nge kire ha'ama'u eemu, e paine wa e mwai-mwei.
Na maholo oto huni horo suuhe'inie
mo iini nge kire ko waelie walumalau.”

19 Oto nume maa'i a God ta'au i Lengi e taha, na nou leesie
oto ta'au kesi maa'i a God nge haiholota'inge ingeie i laona.
Oto wa'ariri ko eeso hailiu, na lou-lou ko hoka, na nunu
oto paine pe'ie mawasidengi oto paine ko hite, na mo uudu-
uuduhe aani nemo e pou mala hau ta'i salo ko teke oto mai
aano mala nemo.

12

Paineha'ana Mwaa Ala-ala E Saunie Hu'e

1 Oto ngaeta tolimaa oto paine e haata'i lo'u ta'au i Lengi.
Nou leesie ngaeta hu'e† e to'oni haahie aana rarangana sato,
na waro-waro i hahana ae'aena, na rorodara aana aawalai
ho hee'u mwana rue i pweune.
2 A hu'ena ko hi'e-hi'e, oto ko ngara-ngara aana ko
sapesalu oto hunie kei meuri eeni mwela.
3 Oto ngaeta tolimaa e haata'i lo'u ta'au i Lengi. Iini
ngeena paineha'ana mwaa ala-ala, na sapena e tohungei
nonoro'a. E to'o aana e hiu pwa'ui ola aana na aawalai
rarangoi ola. Na e hiu pwa'ui ola ngeena kire mani oa
rorodara mango.
4 Oto e rapu tekela'inie oolune ngaeta po'o ni leu aana mo
hee'u ta'i salo aana ui'uine, na kire ooho toli oto mai aano.
Na e lae oto mai uure i na'ona a hu'ena uri hunie ke ngaue
a kalena aana maholo kei hute.†
5 Oto a hu'ena e ha'ahutaa kele mwela mwane hunie kei
aalaha haahie ahutana mo henue i laona walumalau, na
kei tohungei ha'aloie ahutana mo iini kire ko heitohea. Ta'e
maholo kele mwelana e si hute, oto kire toolea mola i saana
God, na e lai ii'o oto aana naunekume ingeie.
6 Na a hu'ena e tahi weu i lalona hanuesala takoie leu nge
a God e dau aakau aana oto hunie a hu'ena kei ii'o aana. I
leune nge lio i sulilana ke si lae i sulie sinolai hei dinge pe'ie
e ro tangalau na oono aawalai hei dinge.
7 Oto oohotaa paine ko aehota oto ta'au i Lengi. Na'ohai
ensel a Maekol na mo ensel ingeie ni kire ko heiseuni
honosie paineha'ana mwaa ala-ala ngeena na mo ensel
ingeie.
8 Ta'e a Maekol ni e a'aila'a liutaa aana mwaa ngeena.
Oto uure aana maholona, kire ka'a toli'aasie ike lo'u hunie
mwaa ngeena wa mo ensel ingeie ke ii'o ta'au i Lengi,
9 ta'e kire aasire mango oto mai aano i laona walumalau.
Paineha'ana mwaa ala-ala ngeena ola e uure oto mai i na'o.
Na ingeie ka'u kie ko haa-haara'inie a Pwelu Eero-eero wa a
Satan. Na ingeie oto iini nge ko eeroa ahutana mwala aana
walumalau huni lae i sulie mo tala aaela.
10 Oto nou he'i rongoa lo'u mei wala paine e uure ta'au i
Lengi ko te'uri,

---

† **12:1** 12:1 Sa'a mola hu'e ngeena e urihana komu ni Israel na kele mwela nge ko sapesalu aana ngeena uri a Jisas. Urine walu ola a Jon e ere i suli'i ie, kire rau oto aana pongine a Jisas. † **12:4** 12:4 Paineha'ana mwaa ala-ala ngeena uri a Satan ni ngeena, na aana ko sare ngaue kele mwela ngeena e urihana maholo nge a Herod Inemauri e sasare horo'ie a Jisas maholo e hute. Leesie Matiu 2:16-18.

“Aana maholo ie God ikie e ha'a-uurikie oto.
e haata'inie oto uri e to'o aana nanamanga huni aalaha oto mala inemauri.
Oto ie a Kraes e haata'inie uri ingeie oto ni e aalaha haahie ta'ena nga ola.
Aana iini nge hola'ina'o e talei ha'a-ha'asusunge'inie mola mo eesike suli aatowaa na rodo i na'ona a God ikie,
aasilana e lae oto mai aano.
11 Oto maholo ie e sa'a ha'asusunge'inie lo'u mo eesike
aana kire a'aila'asie oto aana apune a Kalei Sipu,
aana walaimolinge kire taroha'inie,
aana kire toli'aasie mauriha'ada i tehula'ana.
12 Aena urinena, omu ke ile-ilenimwa'e haahie leune,
i'omu mo iini ta'au i Lengi.
Ta'e kei tohungei aaela oto liutaa hunie mwakano na aasi, na ahutemiu mo iini omu ii'o mai aano i lalona walumalau,
aena aana a Pwelu Eero-eero e siho oto mai aano i seemiu.
Saena e honu mola aani saewasunge,
aena aana e saie oto uri e sa'a ii'o tewa ike lo'u.”

13 Oto maholo paineha'ana mwaa ala-ala ngeena e lio saie uri aasilana e lae oto mai aano, ko si aehota taunge'inie hu'e nge e ha'ahutaa mwela mwane ngeena.
14 Ta'e a hu'ena kire niie e ro apa-apai hada oto paine nana uri hunie ke loho wau takoie leu ingeie wau i henue sala nge kire dau aakau aana loosie. I leune nge kire kei lio i sulie hunie kei ii'o sapemawa mwaanie mwaa ngeena i sulie oolu helisi pe'ie oono waro-waro.
15 Oto mwaa ngeena e pusule'inie wai mwaanie wawana domana oto wai ko kone wau takoie leu a hu'ena e ii'o aana uri hunie ke konea.
16 Ta'e mwakano e pe'ie a hu'ena aana kalinge paine e maau, oto e oonomie mola wai nge ko aahe mai mwaanie wawana mwaa paine ngeena.
17 Oto paineha'ana mwaa ala-ala ngeena e tohungei saewasulie a hu'ena, na e lae oto huni ooho pe'ie mo kalena. Ikire oto mo iini nge kire ko lulu i sulie mo ha'atolanga a God, na kire ko ha'ahoule'inie walaimolinge i sulie a Jisas.

E Ro Na'ohai Koni-konihe A Satan Kirerue Ooho Honosie Mwala Maa'i A God

18 Oto paineha'ana mwaa ala-ala ngeena e si lai uure mola i reune aasi.

13

1 Oto nou he'i leesie lo'u ola loo-loo'a nge e horo maesie e ro propet ngeena e maau poi mwaanie aasi. E to'o aana

aawalai rarangoi ola na e hiu pwa'ui ola aana. Mo rarangoi
ola aana ngeena kire mani to'o rorodara mango. Na mo
pwa'ui ola aana kire mani to'o aana mo satai ola huni ere
mwakata'inie a God.
2 Na ola loo-loo'a nge nou leesie ngeena e lio ni me'unge
oto hiito'o mala leopat, ta'e mo ae'aena e lio ni me'unge mala
ae'aena bea, na wawana e lio ni me'unge mala wawana
laeon.
Oto paineha'ana mwaa ala-ala ngeena e niie a'aila'anga
na nanamanga ingeie hunie ola loo-loo'a ngeena ke aalaha
pe'ie.
3 Ngaeta pwa'ui ola aana ola loo-loo'a ngeena, malaka
oto paine nge aana. Na e lio adona ke maesie malaka
ngeena, ta'e lae-lae malaka ngeena e haro mola oto lo'u
maraana. Aena urinena ahutana mwala aana walumalau
kire ko pangata'i, na kire ko lulu i sulie oto.
4 Ahutana mwala ko meni paloa paineha'ana mwaa ala-
ala ngeena, aena aana e niie a'aila'anga ingeie hunie ola loo-
loo'a ngeena. Na kire palo-paloa no'one ola loo-loo'a ngeena
pe'ie mo wala uuri, "?A tei e sada pe'ie ola loo-loo'a ngeena?†
Nga iini hunie ke a'aila'a liutaa aana na ha'ike lo'u."
5 Na hunie e hai aawalai waro-waro mwana rue, ola loo-
loo'a ngeena e to'o aana nanamanga huni esu mola i sulie
saena, na ko ere tooha'inie maraana liutaa aana God.
6 Ko ere waelie oto a God, na satana, na hanue ingeie, na
ahutana mo iini nge kire ii'o pe'ie ta'au i Lengi.
7 Niilana a'aila'anga e lae no'one hunie huni ooho pe'ie
mwala maa'i a God, na huni a'aila'asire. Niilana nanamanga
e lae no'one hunie haahie ahutana mo iinoni ni welumalau
ma'alana nga komu uri taa wa nga ere-erenga uri taa wa
nga hanue lo'u uri taa kire ii'o aana.
8 Ahutana mwala ni welumalau kire kei paloa ola loo-loo'a
ngeena, ta'e mo iinoni a God ha'ike, aana Kalei Sipu nge
horo'ilana e lae e uusue satada oto i laona uusu-uusu ni
meurihe ingeie oto wau i na'ona ha'aholalana walumalau.
9 Omu ke pwaarongo diana ka'u, hunie omu ke rongo saie
mo wala e aasa ienini.
10 Mala uri a God kei toli'aasie ta'ena nga iini ke lae i
nume ni ho'o, nge kei lae oto i nume ni ho'o. Mala uri
a God kei toli'aasie ta'ena nga iini ke mae aani naihi, nge
horo'ilana kei lae oto aani naihi. Na aana maholo nge mo
ola ngeena kei reu urine, nge i'omu mo iinoni a God, omu ke
uure a'aila'a mola na omu ke hiiwalaimoli ngei-ngedi mola
aana a God.

---

† **13:4** 13:4 Mwala nge kire ko dolosi urine kire ko ha'amwasi mola aana a Ensel Maekol, aana ne'isaenga aana satana e uuri, "?A tei e sada pe'ie a God?"

11 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ola loo-loo'a e maau poi
mwaanie mwakano. E to'o aana e ro rarangoi ola mwai-
mwei mala mo kalei sipu maneko, ta'e ko ere-ere a'aila'a
oto mala paineha'ana mwaa ala-ala ngeena.
12 Oto maholo ruana nga ola loo-loo'a ie e ii'o pe'ie eetana
nga ola loo-loo'a ngeena, nge ko esu aana nanamanga
nge iini hola'ina'o e to'o aana. E asu aana nanamanga
ngeena urine huni deu rarahie mola ahutana mwala aana
walumalau hunie kire ke palo-paloa iini hola'ina'o ngeena
nge malaka aaela e o'o'o ka'u aana ta'e e mola lo'u.
13 Ruana nga ola loo-loo'a ngeena ko esuie mo hu'i-hu'ite
paine, hule aana e da dunge e siho mai i aano uure i salo
mola i maana mwala.
14 A God e toli'aasie hunie ke asuie mo hu'i-hu'ite aana
maholo e ii'o pe'ie ola loo-loo'a hola'ina'o ngeena, na aena
aana mo hu'i-hu'ite ngeena, nge e ha'apweue ahutana
mwala ni welumalau. Ruana nga ola loo-loo'a ngeena e
unue uri mwala ke asuie nga nunui ola huni ha'apaina'aa
iini hola'ina'o, iini nge e malaka'a ka'u ta'e e ka'a maesie ike.
15 Oto mwala kire asuie nunui ola mala e unuena, na lo'u
a God e toli'aasie ruana nga ola loo-loo'a ngeena hunie ke
niie nga mangoi ola hunie nunui ola nge kire asuie. Oto
nunui olana ko ere, na ko lei mae aana mo iini nge kire
ka'a palo-paloa ike.
16 Na ruana nga ola loo-loo'a ngeena ko deu rarahie lo'u
ahutana mwala, mwala mwai-mwei na mwala paine, mo
iini kire to'o-to'o na mo iini kire maitale, mo koni-konihe na
mo iini kire ii'o luheta'i, hunie kire ke mani to'o aana ha'a-
ara aana ninime i pwalo-pwaloda wa ta'i na'ona darada.
17 Na e ha'a-uuresie ha'atolanga uri nga iini e sa'a roro'a
ni holi ike wa ke ha'aholinge'inie nga mei ola, na e ka'a
to'o aana ha'a-ara ngeena. Aana ha'a-ara ngeena oto satana
eetana nga ola loo-loo'a ngeena, wa iidu-iidunge nge ko uure
hunie satana.
18 Omu ke lo'o-lo'onga'i kohi i sulie mo ola ienini hunie
omu ke lio sai'i. Mala uri nga iini ko saenanau, nge ke
haitale oodoie ne'isaenga aana iidu-iidunge aana ola loo-
loo'a ngeena, i sulie iidu-iidunge ngeena e uure hunie nga
iinoni. Iidu-iidunge ingeie nge oono tangalau, oono aawala
mwana oono.

14

Mo Sinolai Mwane Oodota'i Kire Kanalie Kana Haalu Nana God

1 Oto nou he'i lio lo'u na no ko leesie a Kalei Sipu e uure
i lengine toloi henue i Saeon. Na tangalau pe'ie hai aawalai
sinolai iinoni mwana hai kire uure no'one pe'ie. Kire mani

uusue satana a Kalei Sipu i na'ona darada, na kire uusue
no'one satana Aamana a Kalei Sipu.
2 Na nou rongoa nga aawa-aawatai ola paine uure ta'au
i Lengi domana oto aawa-aawatana wai peine ko kone, na
domana oto kou-kouha'ana lou-lou peine. Aawa-aawatai ola
nou rongoa ngeena e rongo diana mala aawa-aawatana mo
pesi aawa mwala ko sikili'i.
3 Na mo sinolai iinoni ngeena kire ko kanalie kana haalu i
na'ona naunekume na i na'ona e hai ola mauri na mo rato ni
mwane ngeena. Na ta'e mo sinolai iinoni nge a Kalei Sipu
e tapa oolisire mwaanie walumalau mola kire sai kanalie
kana haalu ngeena.
4 Mo mwane ienini kire kineta'inire maraada hunie kire
ke ii'o rere'a ta'ingelu mala mo iini nge kire ka'a hele
roro'anga ike pe'ie nga keni. Na kire lulu i sulie a Kalei Sipu
aana ahutana mo tolahai ola diana ingeie. E tapa oolisire
mwaanie walumalau, na ikire oto domana niinge aani hiki-
olanga nge niileni e lae hunie a God na a Kalei Sipu.
5 Kire ka'a dau wala aaela ike aani eeronga, ta'e kire
tohungei ii'o oodota'i ta'ingelu mola.

E Oolu Ensel Ko Ha'apasulie Mwala Uri A God Kei Leire

6 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ensel e loho ta'au i salo
huni taroha'inie mei wala aana Tataroha Diana nge kei ii'o
huu. Ko taroha'inie oto hunie ahutana mo iinoni i laona
walumalau, hunie ta'ena nga mwala, na ta'ena nga aapoloa,
na ta'ena nga ere-erenga, na ta'ena nga komu.
7 Ensel ngeena ko ere aana mei wala paine uuri, "Omu
ke ha'ama'u aana God na omu ke ha'apaina'aa. E hule oto
aana maholo a God huni leie ahutana mwala. Oto omu ke
ha'amanikulu'aa God aana ingeie oto iini nge e ha'aholaa
salo, na aano huu, na aasi, na mo huulaa mauri, na ta'ena
nga ola lo'u i laona walumalau."
8 Oto ruana nga ensel e lae mai sulie na ko he'i te'uri
lo'u, "Huilume paine i Babilon† e aa'oho oto. !E waeta'i
oto! Mala i Babilon oto i na'o, huilume paine ngeena e hari
hunie mola aaelanga na e da uri ta'ena nga hanue aana
walumalau no'one ke inu mehiri oto mala ingeie. Oto a God
ko saewasulire."
9 Oto oolune nga ensel e lae lo'u mei sulie e ro iini i na'o,
na ko unue mei wala paine uuri, "Kei aaela oto liutaa hunie
iinoni nge ko pouruuru i na'ona ola loo-loo'a ngeena na

† **14:8** 14:8 Ohe a Jon ko ere mumuni i sulie hanue i Rom, paineha'ana hanue aaela haahie walumalau aana maholo ngeena. Wa ohe ko ere i sulie tolahai iinoni aaela huni heitalea nanamanga haahie mwala aani eeronga na aani palonga nge e ka'a to'ohuu. Leesie lo'u Haata'inge 16:19, 17:5, 18:2-21.

nunune. Kei aaela oto hiito'o hunie ahutana mo iini nge
ha'a-ara aana ola loo-loo'a ngeena i darana wa aana nimana.
10 Mo iini urine kire kei meni hiinge'inie saewasunge a
God oto to'ohuu aana e sa'a pwaidoraa ike saewasunge
ingeie pe'ie nga kele mei ola ni aamasinge hunire, ta'e kei
ha'a-aahesie mola apude. A God kei aasire mola i laona
dunge ni ha'amotaahinge aana mo heu eeso-eeso i na'ona
mo ensel maa'i ingeie na a Kalei Sipu.
11 Pwa'ulana dunge ni sapesalunge ikire ngeena e sa'a
mou-mou ike lo'u, ta'e kei ta'ela'i tara'asi mola susue
aatowaa na rodo. Oto nga mamalonga ha'ike lo'u hunie mo
iini nge kire ha'apaina'aa ola loo-loo'a ngeena na nunune,
wa mo iini nge kire to'o aana ha'a-ara aana satana."
12 Oto aena urinena, e malisine mo iini maa'i a God ke
hele susule'i aana hiiwalaimolinge ikire i lalo aana Jisas na
aana tola i sulilana mo ha'atolanga a God.
13 Oto nou rongoa lo'u mei wala uure mwaanie i Lengi ko
te'uri, "O ke uusue uri aehota si'iri pwau weu, mo iini nge
kire mae i lalo aana Aalaha kire deidehie oto liutaa."
Na a Li'oa e te'uri, "Iau, e to'ohuu oto. Kire kei ile-
ilenimwa'e mola maholo kire kei mamalo oto ta'au i Lengi
mwaanie mo esunge e aasa ikire, aena aana waaitada
haahie mo esunge diana kire asui'i ngeena e ii'o aakau oto
hunire."

Mo Ensel Kire So'okonie Hohola Aana Walumalau

14 Oto nou lio-lio na no ko leesie lo'u nga iini e lio mala
iinoni e ii'o i lengine mei uuru. E ho'osie rorodara aani kol
i pweune, na e hele aana naihi e ala huni so'okoni.
15 Na ngaeta ensel e lae lo'u mei mwaanie nume maa'i,
na ko soi takoie iini nge e ii'o i lengine mei uuru ngeena
uuri, "O ke toolea naihi i'oe na o ke so'okoni oto, aena aana
hohola aana walumalau e repo diana oto, na maholo hunie
so'okoninge e hule oto."
16 Oto iini nge e ii'o i lengine mei uuru ngeena e salea
walumalau aana naihi lama-lama ingeie, na so'okonilana
mo iinoni oodota'i aana walumalau e lae oto.†
17 Oto nou leesie ngaeta ensel e lae lo'u mei mwaanie
nume maa'i ta'au i Lengi, na ensel ngeena no'one e to'o aana
naihi e ala huni so'okoni.
18 Oto ensel nge ko lio-lio i sulie dunge aana ora ni uunu
ola, e lae mai mwaanie ora ni uunu-uunu na ko soi weu
hunie ensel nge e hele aana naihi uuri, "O ke toolea naihi

† **14:16** 14:16 A Jisas e ere no'one i sulie so'okonilana mo iini oodota'i aana nga mo leu mala Matiu 9:37-38, 13:24-30, na Jon 4:35-38.

i'oe na o ke lae oto i so'o niu, aena aana mo niu i laona
pariki aana walumalau kire ulu-ulu oto.”†
19 Oto ensel ngeena e salea walumalau aana naihi lama-
lama ingeie na so'okonilana mo iinoni ooraha'aa aana
walumalau e lae oto. Mala mo niu e toli nge mwala
ko so'ohi'i huni arasi'i, nge ensel ngeena e so'ohie kira
ooraha'aa mai i saana saukae aana saewasunge a God.
20 E toolera mola i sinaha mwaanie huilume, na arasilada
ko lae oto. Oto e losie nimei hero ngeena, na apu mola
ko aahe mwaanie ai loi-losi ngeena. Apune kira ooraha'aa
e aahe ngeena na e kone mala wai ko kone, na totoho
aana apu e aahe ngeena e lae ha'atau hunie oolu tangalai
kilomita, na e kokoro nga tahanga.

15

E Hiu Ensel Kire Dau Aakau Aana Mo Hu'i-hu'ite Aaela Ooreta

1 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta tolimaa oto paine ta'au i
Lengi, na nou tohungei pangata'inie. Nou leesie e hiu ensel
nge kei toolea mai e hiu hu'i-hu'ite aaela ooreta. Maholo mo
hu'i-hu'ite aaela ngeena kei mango, nge saewasunge a God
ke si mango oto i leune.
2 Oto nga taa nou leesie e lio mala aasi iiro-iiro aarop-
wailana e lae oto pe'inie dunge, na i reune aasi ngeena nou
leesie mo iini nge kire a'aila'asie oto ola loo-loo'a ngeena, na
nunune, na iidu-iidunge aana satana. Kire mani hele aana
mo pesi aawa huni kanalie mo kana a God e nii'i hunire,
3 na kire ko kanalie kana a Mosis, koni-konihe a God, na
kana a Kalei Sipu uuri,

“God Aalaha Hahu'ana Nanama,
o esuie mo ola paine na kire tohungei diana oto liutaa.
I'oe oto inemauri haahie ahutana mwala,
ahutana mo ola o esui'i kire oodota'i na kire to'ohuu.
4 ?A tei e ka'a sai me'ute'ini'o, Aalaha?
?Na a tei e sa'a ha'amanikulu'aa satamu?
Sulie ta'e i'oe oto o maa'i,
ahutana mwala kei meni paalahe'o
aana o haata'inie oto oodota'inge i'oe.”

---

† **14:18** 14:18 Erenga ni Krik e ka'a ere ike i sulie mo niu ta'e e ere i sulie tolahana mo Jiu maholo kire asuie waen aana mo grep. Kire so'okonie mo grep, na kire ko losi'i aani uuri puli-pulisi'i i laona nga kalinge kire didie aana hau peine. Oto ewe-ewena mo grep e aahe, na kire dedeie mo ate'a aani te'e-te'ei nanikot, oto kire ponosie ate'a ngeena, na lae-lae ewe-ewena mo grep e si ne'ie waen.

5 Oto i puri nou he'i lio lo'u ta'au i Lengi na nou leesie uri
leu e tohungei maa'i i laona Aapa-aapa aani Heiholota'inge
a God e taha oto.
6 Na e hiu ensel ko toolea mai e hiu mei hu'i-hu'ite aaela
ooreta ngeena kire ko iisitaa oto mai. Kire mani ho'osie
mo to'oni rere'a wana-wana na mo roroto'oni aani kol i
denumada,
7 na ngaeta iini aana e hai ola mauri ngeena e niie e hiu
kao-kao aani kol wau hunie e hiu ensel ngeena. Mo kao-kao
ngeena kire honu mola aana saewasunge a God, iini nge e
ii'o oto huu.
8 Oto leu e maa'i ngeena e si honu aana pwa'ulana dunge
uure mwaanie manikulu'anga na nanamanga a God, hule
aana nga iini ka'a sai lae ike i laona, lai hule aana maholo
e hiu hu'i-hu'ite aaela aana e hiu ensel ngeena kei haro
mango.

16

Mo Ensel Kire Lingisie E Hiu

Kao-kao Aana Saewasunge A God Haahie Walumalau

1 Oto nou he'i rongoa lo'u mei wala paine e uure mwaanie
leu e tohungei maa'i liutaa na ko unue hunie e hiu ensel
uuri, “Omu ke lai lingisie e hiu kao-kao aana saewasunge a
God haahie walumalau.”

Eetana Nga Kao-kao

E Asuie Mo Osa

2 Oto eetana nga ensel e lai lingisie kao-kao ingeie haahie
walumalau. Nge sapesalunge aani osa e si lae mai haahie
ahutana mwala nge kire to'o aana ha'a-ara aana ola loo-loo'a
ngeena na mo iini nge kire ko paloa nunui ola ingeie.

Ruana Nga Kao-kao

E Waelie Aasi

3 Na ruana nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie
haahie aasi, na aasi e ne'i epu oto, na e lio oto mala apune
iinoni e mae, oto ahutana mo ola mauri i laona aasi kire
mani mae mango.

Oolune Nga Kao-kao

E Waelie Mo Wei

4 Na oolune nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie
haahie mo wei peine na mo huulaa na ikire no'one kire
mani ne'i epu.
5 Oto nou rongoa ensel nge ko lio i sulie mo wei, ko te'uri,

"I'oe oto o maa'i, na o meuri oto uure wau i na'o na oto mai si'iri ie,
o tohungei deu diana aana o ha'aloie mwala aaela urine.
6 Aana kire ha'a-aahesie apune mwala maa'i i'oe na mo propet i'oe.
Oto ie o ha'a-inuhire mola aani epu huni oolisie mo horonga kire asui'i i na'o."

7 Na nou rongoa lo'u mei wala ko iisitaa mai uure mwaanie ora ni uunu-uunu ko te'uri, "Iau, God Aalaha Hahu'ana Nanama, leinge i'oe e oodota'i mola na ha'aloinge i'oe e tohungei melisi oto."

Haine Nga Kao-kao

E Asuie Sato Ke Raramea

8 Na haine nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie haahie sato hunie sato ke madoro oto hiito'o hunie sapena mwala ke raramea.
9 Oto sapeda e waru aana madoroha'ana sato e madoro oto hiito'o. Oto kire ko si ere waelie satana God, iini nge e nanama haahie mo hu'i-hu'ite aaela ngeena. Ta'e kire sere'i oolisie manatada na tolahada huni eeli'u takoie a God na huni soi ha'amanikulu'aa.

Limana Nga Kao-kao

E Toolea Mai Rodohono

10 Na limana nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie i lengine naunekume ola loo-loo'a ngeena, na rodohono e aaluhie aalahanga ingeie. Oto mwala kire ko alangingite oto aana sapesalunge ko toolera,
11 na kire ko ere aaelasie oto a God ta'au i Lengi aena kire ko hii aaela aana mo osa na aana sapesalunge ikire, ta'e kire ka'a sare oolisie mola manatada mwaanie aaelanga kire ko esuie.

Oonona Nga Kao-kao E Asuie Wai Peine I Iuparetis E Mwa'a

12 Na oonona nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie haahie wai peine i Iuparetis. Oto wai ngeena e mwa'a huni esuie nga tala nana mo inemauri uure i pwaalana sato huni lae mai.
13 Oto nou leesie e oolu li'oa aaela kire lio mama'ela'a mala mo pweri. Kire maau mwaanie wawana paineha'ana mwaa ala-ala ngeena, na mwaanie wawana ola loo-loo'a ngeena, na mwaanie wawana ruana nga ola loo-loo'a ngeena, nge ingeie oto propet eero-eero mwaa paine ngeena.
14 E oolu li'oa aaela ienini, kire to'o aana nanamanga huni deu hu'i-hu'ite. Na kire ko lae-lae ngeena huni lokoa

ahutana mo inemauri laona walumalau huni ooho honosie
a God aana hai dinge paine nge a God Hahu'ana Nanama
kei leie mwala aana.
15-16 Oto e oolu li'oa aaela ngeena kire lokoa oto mo
inemauri aana leu kire haara'inie aana erenga mo Jiu uuri,
“Amakedon.”†

Oto a Kraes e si unue uuri, “!Omu ke pwaarongo ka'u!
Ne kei lae mai mala iinoni peli-peli aana maholo omu sa'a
lio saie ike. Deidehie mo iini nge kire ko ii'o aakau loosie
oolinge ineu mei. Mo iini urine kire urihana mo iini kire
ka'a ma'ahu na kire ho'o aakau mola aana mo to'oni ikire
mwaanie kire ii'o mwaakule na kire masa maholo ne kei
hule.”

Hiune Nga Kao-kao

E Nunu Suuhe'inie Walumalau

17 Na hiune nga ensel e lai lingisie lo'u kao-kao ingeie mai
laona aahowaa. Oto mei wala paine e iisitaa mai mwaanie
naunekume i laona nume maa'i, na ko te'uri, “E mango oto.”
18 Na maholona, kou-kouha'a oto paine ta'i salo aana
wa'ariri ko eeso hailiu, na lou-lou ko kakahite, na nunu
peine ko hite oto. Nunu ngeena e tohungei peine na e aaela.
Nga nunu ke sada aana e ka'a rau ike ue uure oto wau i
aehotalana ha'aholanga aana mo iinoni.
19 Na a God e ne'isae oodoie aaelanga aana hanue paine
nge e urihana Babilon wau i na'o, oto e tohungei ha'a-
aahesie apune aana saewasunge ingeie. Nunu peine ngeena
e oopaa hanue paine ngeena aana e oolu po'o ni leu, na mo
huilume paine aana ta'ena nga aapoloa kire aa'oho mango
oto.
20 Ahutana mo mala-malau na mo toloi henue kire mani
ei'aa oto, na nga iini e sa'a leesi'i lo'u.
21 Na mo uudu-uuduhe aani nemo e pou mala hau ta'i
salo,† kire ko teke oto mai aano haahie mwala. Na mo heu
nge kire ko teke ngeena kire tohungei peine na kire hi'e
oto hiito'o, hule aana lime aawalai kilo aana nga hue. Oto
maholo urine mwala ko isi aaelasie mola a God aana walu
ola ko reu ngeena, aena aana kire tohungei aaela oto hiito'o.

---

† **16:15-16** 16:16 Mei wala Amakedon ngeena e to'o aana e ro ne'isaenga. Eetana nge “toloi henue ni lokoa mo ramo ingeie” nge mei wala ni aalahuunge i sulie nga taa kei reu. Na ruana nga mei ne'isaenga nge “toloi henue i Mekido,” ngaeta toloi henue i Israel nge mo oohotaa hunge kire rau-reu kara'inie oto waite. Leesie Jajis 5:19, na 2 Kings 23:29, na 2 Kronikols 35:22 na Sekaraea 12:11. † **16:21** 16:21 Aana mo henue paine si'iri, taungei uudu-uuduhe aani nemo kire sai pou urine aana wawai e paine. Ta'e nga hue e ka'a hi'e ue liutaa aana ta'a-ta'a kilo. Oto nga taa kei reu maholo a God kei leie hanue i Babilon ngeena kei aaela lo'u liutaa.

17

Hanue Paine E Nanama Haahie Walumalau E Urihana Repi

1 Oto ngaeta iini aana e hiu ensel nge kire hele-hele aana
ka'u e hiu kao-kao ngeena, e lae mai ko unue hunieu uuri,
"O ke lae mai hunie o ke leesie ha'amotaahinge e lae hunie
hanue nge e ii'o i reune mo wei. Hanuena e urihana mei
keni repi
2 nge e mai-mesi pe'ie ahutana mo inemauri aana
walumalau. Na ahutana mwala aana walumalau kire ko
pweu oto aana tolahai ola aaela aana hanuena mala iinoni
e mahiri aana e inu wei ni pweunge."
3 Oto aana nanamanga a Li'oa Maa'i, ensel ngeena e
tooleau weu i lalona hanuesala. Na i leune nou leesie nga
keni e ii'o i lengine ola loo-loo'a e nonoro'a. E hiu ho pwe'uu
na aawalai rarangoi ola ikire aana ola loo-loo'a ngeena, na
sapena e honu mola aana mo wala kire uusu'i huni ere
mwakata'inie a God.
4 A keine e to'oni aana to'oni lauleuni'e na e nonoro'a.
Mo ola e launi eeni, kire wana-wana mala kol na siliva
na mo dehi na mo heu holiteni e paine. A keine e hele
aana kao-kao aani kol i nimana, ta'e i laona e honu mola
aana mama'ela'anga aana tolahai ola aaela ingeie na aana
mada'anga aani mesinge ingeie.
5-6 Na nou leesie uri a keine e tohungei ilenimwa'e aana
e horo maesie mo iini kire ko ha'arongoa mwala aana
Tataroha Diana i sulie a Jisas. Mala mo iini kire ko pweu
aana kire inu hiito'o aana wai ni pweunge, ingeie e inu
mehiri mola aana apune mwala maa'i a God. Ta'i darana a
keine uusulana nga satai ola e lae uuri, INEU IINI PEINE, A
BABILON. INEU OTO NIKEI REPI, NA NIKANA TA'ENA NGA
AAELANGA MAI AANO.
Na maholo nou leesie satai ola ngeena, nou saie uri nga
ne'isaenga e ii'o mumuni ue aana nga taa nou leesie ngeena,
ta'e nou tohungei deu pu'ota'inie.
7 Oto ensel ngeena e te'uri hunieu, "?Aana e ue ka'u o ko
deu pu'ota'inie urine? Ola loo-loo'a nge e to'o aana e hiu ho
pwe'uu na aawalai rarangoi ola aana na keni nge e ta'e i
lengine, e ro mei aalahuunge mola ni ngeena. O ke rongoa
ka'u, hunie ne kei ere luhesie ne'isaenga aani huni'o.
8 "Oto o ke saie uri ola loo-loo'a ngeena, ingeie iini e mauri
ke'u waite, ta'e ie e ai'aa oto. Kei maau taane poi mwaanie
kalinge ni ha'amotaahinge ngeena, ta'e kei lae mola i sulie
tala takoie ha'amangolana. Mwala aana walumalau kei
tohungei pangata'inie aana maholo kire kei leesie uri e
mauri lo'u, aena aana e mauri ke'u waite, na e ai'aa oto ie,

na kei he'i meuri lo'u. Mwala nge kei pangata'inie mo iini
mola nge uusulana satada e ka'a lae ike i laona uusu-uusu
ni meurihe uure oto wau aana aehotalana walumalau."
9 Oto ensel ngeena e he'i unue lo'u hunieu uuri, "O ke
lo'o-lo'onga'i diana i sulie mo ola ienini hunie o ke lio sai'i.
"O ke saie lo'u uri e hiu pwa'ui ola aana ola loo-loo'a
ngeena ikire oto e hiu toloi henue† aana hanue nge a hu'ena
ko o'o'o aana,
10 na ikire e hiu inemauri no'one aana hanuena. E lime
iini aana mo inemauri ngeena kire mae oto, ngaeta iini ko
meuri-meuri taane ue ie, na ngaeta iini e ka'a lae ike ue mai,
ta'e maholo kei lae mai, kei ii'o mola kele maholo o'oru'e.
11 Na ola loo-loo'a nge e mauri ke'u waite ta'e e ai'aa oto
ie, ingeie nge walune nga inemauri, ta'e ingeie nga ola mola
aana e hiu inemauri hola'ina'o, na kei lae mola i sulie tala
takoie ha'amangolana.
12 "Oto o ke saie lo'u uri aawalai rarangoi ola aana ola loo-
loo'a ngeena, ikire aawalai inemauri nge kire ka'a aehota
ike ue huni aalaha. Ta'e kire kei aalaha taane pe'ie ola loo-
loo'a ngeena nga maholo o'oru'e, kei o'oru'e mola mala ta'a-
ta'a maholoi sato.
13 Ahutana aawalai inemauri ie kire kei ne'isae moute'i
hunie kire ke niie nanamanga na a'aila'anga ikire hunie ola
loo-loo'a ngeena.
14 Na kire kei ooho honosie a Kalei Sipu ngeena. Ta'e a
Kalei Sipu ingeie oto aalaha paine haahie mo aalaha, na
ingeie oto inemauri haahie mo inemauri. Oto ingeie na mo
iini e lio hilisire na e soire na kire lulu i sulie tara'asi, kire
kei a'aila'asie mola mo inemauri ngeena."
15 Oto ensel ngeena e he'i te'uri lo'u hunieu, "O leesie
taane mo wei nge repi ngeena e o'o'o aani. O ke saie lo'u
uri mo wei ngeena, ikire nga ha'a-ara aana mwala hiito'o,
na mo aapoloa, na mo komu, na mo ere-erenga hai aaopa'i
nge a keine e ha'amada'a'i aana tolahana.
16 Ta'e lae-lae ola loo-loo'a ngeena pe'ie aawalai rarangoi
ola o leesi'i ngeena, kire kei eeli'u honosie mei repi keni
ngeena na kire kei leledie oto. Oto kire kei seunie mei repi
na kire kei leue ahutana mo ola lauleuni'e ingeie mwaanie
hunie kei ii'o oto mola mwaakule. Na kire kei tohungei
waelie a keine mala usu ni me'esu ko ngeue hasi'ona poo
e horo'ie, wa mala iini ko uunu aasie mei ola aani dunge.

---

† **17:9** 17:9 Ohe mo toloi henue ngeena, e hiu uuwo nge kire asuie hanue paine i Rom i lengini. Wa ohe mo toloi henue ngeena nga ha'a-ara mola hunie e hiu aalahanga, na e hiu inemauri, i sulie ngaeta mo propet oto waite kire ere no'one i sulie mo aalahanga mala mo toloi henue. Leesie Aesaea 2:2 na Jeremaea 51:25 na Daniel 2:35 na Sekeraea 4:7.

17 Aena urinena mo inemauri aaela ngeena kire kei esuie
mola nga taa a God e oala'inie, aana a God nge e asuie kire
ke ne'isae tararuru hunie kire ke mani niie nanamanga ikire
hunie ola loo-loo'a ngeena huni aalaha haahire, na kei urine
oto lai hule aana walana God kei oa.
18 "Oto o ke saie lo'u uri mei repi keni ngeena, ingeie
oto hanue paine† nge ko aalaha haahie mo inemauri aana
walumalau."

18

Hanue Paine Haahie Walumalau E Ai'aa

1 Oto nou leesie lo'u ngaeta ensel e siho mai uure ta'au i
Lengi. Ensel ngeena e to'o aana nanamanga oto paine, na
manikuluha'ana e raangie walumalau.
2 Ensel ngeena e soi aana mei wala paine uuri, "!Hanue
paine i Babilon e ai'aa oto! Mei repi keni ngeena e ne'ie
oto huilume mo li'oa aaela, na mo aakalo. Na e ne'ie oto
huilume mo menu poo, na ahutana oto mo menu aaela.
3 A God e ha'aloie oto aena aana e da uri ahutana mwala
aana walumalau kire inu mehiri aana wai ni pweunge
ingeie, oto kire ko heimaanie mola ahutana mo aaelanga na
mo ooraha'aanga ingeie. E palo-paloa oto to'o-to'onga liutaa,
na mo inemauri kire mani lae takalo i sulie. Mo mwane tei-
teri ola aana ha'aholinge kire mani teri ola paine aena aana
saehanalinge aaela ingeie."
4 Oto nou he'i rongoa lo'u ngaeta mei wala e uure mai
ta'au i Lengi uuri, "I'omu mo iini ineu, omu ke lae mai
mwaanie hanue mei repi keni ngeena. Omu ke su'uri hata
pe'ie mo ooraha'aa ingeie mwaanie leilemiu e lae no'one
pe'ie.
5 Mo ooraha'aa ingeie, kire haa oto ta'au i Lengi, na a God
e sa'a pulongosie ike mo aaelanga nge e asui'i.
6 "Mala e asu aaelasie ka'u mo iinoni maa'i ineu, nge ne
kei su'ue lo'u ta'a-ta'a taungei aaelanga ngeena hunie, ta'e
kei aaela ha'arue lo'u hunie. E ha'a-inuhie ka'u mo iinoni
maa'i ineu aani wei aha'i, na ingeie kei inu ha'arue lo'u aana
wai aha'i ngeena.
7 Mala a keine e niie manikulu'anga na to'o-to'onga mola
hunie maraana, nge niilana sapesalunge na saehuunge kei
lae no'one urine hunie. Aana e ere tooha'inie maraana uuri,
'Ineu oto toro, na no ko aalaha oto. Aana nou ka'a to'o aana

† **17:18** 17:18 Ohe hanue paine ngeena nga hanue mai aano taane, ta'e e ere liutaa i sulie tolahai ola aaela mo iini kire ko lupwe'i deu-deu huni palo-paloa God, ta'e i laona saeda kire ko lae mola i sulie a Satan. Mala mei repi keni ko lae aaopa mwaanie tohungana poro ingeie, nge urine lo'u aana hanuena ko lae aaopa mwaanie tohungana God ingeie.

ike nga poro, nge nou sa'a roro'a ngara ike mala mo nao
keni.'
8 Oto aena urinena, nge ahutana mo ola e aaela oto hiito'o
kei hite aana keine mola i laona ta'a-ta'a hai dinge—mo ola
aaela mala maenga, na ngaranga, na hiolonga oto paine.
Na dunge kei weruhie mola a keine, aena aana God Aalaha
Hahu'ana Nanama nge ko leie urine."

9 Oto mo inemauri aana walumalau nge kire hikusie
a keine na kire hata-hata pe'ie aana saehanalilana to'o-
to'onga, kire leesie pwa'ulana dunge aana dunge e waruhie
a keine, na kire ngarasie na kire uulo oto paine.
10 Kire uure oto wau ha'atau mwaanie aana kire
ma'ute'inie aaelanga nge e hite aana, na kire ko te'uri,
"! Aama-aamasilemu! ! Aama-aamasilemu hanue oto
paine! I'oe oto Babilon, hanue e tohungei nanama.
Ha'amangolamu e hule oto aana ta'a-ta'a maholoi sato."

11 Oto ahutana mo mwane tei-teri ola aana ha'aholinge,
kire uulo na kire ngarasie a keine, aana nga iini sa'a roro'a
ni holi ike lo'u aana mo ludaa kire ko ha'aholinge'ini'i—
12 mo ludaa aani kol, na siliva, na hau iiro-iiro, na u'umaai
dehi. Na mo ludaa aani sala mwarau, na sala mae-maeko'a,
na sala lauleuni'e, na sala nonoro'a. Na mo ludaa aani ei
wau-wesu, na mo ludaa aani ola kire aadumi'i aana mo ola
hai aaopa'i mala nihona elepant. Na mo ludaa aana mo ei
holiteni e paine, wa mo teungei aean hai aaopa'i, wa mo
teungei heu wana-wana hai aaopa'i.
13 Na mo ludaa aani ola hai aaopa'i huni ha'amali-meli'aa
ngaulaa, na mo ludaa aani ola hai aaopa'i kire wasu
mangoni. Na mo ludaa aani waen, na rumu, na keke, na
bred. Na mo ludaa aani puluke, na sipu, na hoos, na mo
taetahe nge hoos e sai ookea. Na mo ludaa ni iinoni mala
mo koni-konihe na mo iini kire laure mwaanie mo henue
ikire aana oohotaa.
14-15 Iau, mwala kire to'o-to'o nge kire tai-teri ola aana
ha'aholinge'inilana mo ludaa urine aana hanuena, kire uure
oto wau ha'atau mwaanie aana kire ko me'u mwaanie
sapesalunge ingeie e hite lo'u aada. Kire ko saehuu
haahie, na kire ko ngarasie oto uuri, "Saehuunge paine oto
huni'o aana mo ola diana o sae-saeto'o aani kire ai'aa oto
mwaani'o. Ahutana to'o-to'onga na launiha'amu e waa oto.
O sa'a to'o aani ike lo'u.
16 ! Aama-aamasilemu! ! Aama-aamasilemu hanue oto
paine! O ho'o-ho'osie ka'u mo to'oni diana, na mo to'oni
lauleuni'e, na mo to'oni nonoro'a. O ha'a-ha'alauni'o
maraamu aani kol, na mo heu iiro-iiro, na mo u'umaai dehi.
17 Ta'e saehuu oto paine huni'o aana to'o-to'onga paine i'oe
kire mani ei'aa mola aana ta'a-ta'a maholoi sato."

Oto mo mwane paine aana mo haka i eesi, na mo mwane au'esu aana mo haka, na mo iini kire aali-eelide aana mo haka, na ahutana oto mo iini nge kire tai-teri to'oha aana mo haka i eesi, kire uure wau ha'atau mwaanie i Babilon.

18-19 Kire leesie pwa'ulana dunge aana a keine ko weru, na kire ko soi oto i lengi uuri, "!Aama-aamasilemu! !Aama-aamasilemu hanue oto paine! Nga huilume e ka'a sada ike lo'u aana huilume paine ngeena. Ahutameelu nge melu to'o haka, melu meni to'o-to'o no'one aena aana to'o-to'onga oto paine a keine. Saehuunge oto paine aana e ai'aa oto mola aana ta'a-ta'a kele maholoi sato." Na kire ko aasie pwasa'ora i lengine pwaude pe'i ngaranga ni haata'inie saehuunge ikire.

20 Oto ngaeta mei wala e te'uri lo'u, "I'omu mwala ta'au i Lengi, omu ke mani ilenimwa'e haahie ha'aloinge e hule oto aana hanuena. Omu ke ilenimwa'e, i'omu mwala a Kraes, na i'omu mo hurula'aa, na i'omu mo propet. Aana a God ko ha'aletehie oto a keine haahie nga taa e dau aaelasie huni'omu."

21 Oto nou leesie lo'u ngaeta ensel a'aila'a e sulu'ie hau oto paine, na ko uu'ile'inie hai laona aasi, ko te'uri, "I'omu mo Babilon omu kei urine no'one, aana aa'ohosilana hanue i'omu kei lae na omu kei ei'aa oto mwaanie walumalau.

22-23 Aawa-aawatai pesi aawa nge mwala ko sisikilie omu sa'a rongoa ike lo'u, wa aawa-aawatai eu nge mwala ko uuhi-uuhie wa ta'ena nga kana nge mwala ko kana-kanalie na ha'ike lo'u. Na nga mei aawatai ola aani tola-keninge wa aani ha'arurunge na omu sa'a rongoa ike lo'u i seemiu. Na mo mwane au'esu i'omu na e urine lo'u, aana omu sa'a lio oodoire ike lo'u, na aawatai ola aana mo iini ko ha'a-ha'alie na omu sa'a rongoa ike lo'u. Na hule aana nga laite na e sa'a raa lo'u i seemiu. Oto omu kei si'oha'a oto to'ohuu mala mei nao keni.

"Aa'ohosilana hanue i'omu e lae oto aena aana i'omu, mo mwane tai-teri ola aana ha'aholinge, omu esuie si'onga hunie omu ke eeroa ahutana mo aapoloa aana walumalau huni lae takalo i suli'omu, hunie ikire no'one kire ke saeto'o aana to'o-to'onga liutaa aana kire saeto'o aana a God.

24 Iau, na aa'ohosilana hanue i'omu e lae aena aana omu roro'a no'one aana apune mo propet, na mwala maa'i a God, na ahutana mo iini nge horo'ilada e lae i laona walumalau. Hanue paine i'omu mo Babilon ngeena e urihana mei repi keni, na walu ola aaela e ha'amalaa aani ngeena, ikire oto kire horo maesie mo iini oodota'i urine. Oto aa'ohosilana hanue i'omu e lae mola."

19

Mwala Ta'au I Lengi

Kire Lahea A God

1 Oto i purine walu ola ngeena, nou rongoa aawa-aawatai
ola mala walana mwala hunge ta'au i Lengi ko unue uuri, "!
Lahea God ikie! Ta'e ingeie mola e manikulu'e na e nanama.
Ta'e ingeie mola ni e sai ha'a-uuri.
2 Mo leinge ingeie kire to'ohuu na kire oodota'i. A God
ikie e ha'aloie oto mei repi ngeena, keni nge e asuie aaelanga
hunie walumalau aana masinge ingeie. A God e ha'aloie mei
repi ngeena huni su'ue maelana mo koni-konihe ingeie."
3 Na kire unue no'one uuri, "!Lahea God ikie! A keine ko
weru oto, na pwa'ulei dunge aana e sa'a mango oto huu."
4 Oto e ro aawalai rato ni mwane mwana hai, na e hai
ola mauri ngeena kire si lai pouruuru hai aano, na kire ko
lahea God, iini e ii'o i lengine naunekume ni aalaha, na kire
ko te'uri, "!Lahea God ikie! Ke urine oto."
5 Na mei wala e uure mwaanie naunekume ni aalaha e
te'uri, "Lahea God ikie, ahutemiu mo iini omu ko ha'ama'u
aana, i'omu mo iini mwai-mwei, na i'omu mo iini peine."
6 Oto nou he'i rongoa lo'u mei wala paine domana oto uri
mwala hunge ko ere, na domana oto kou-kouha'ana naho
paine, na domana oto ho lou-lou ko kakahite, na kire ko
te'uri, "Lahea God ikie, aana God Aalaha Hahu'ana Nanama
e aalaha oto.
7 Kie ke sae-sae diana pe'i ilenimwa'enga na kie ke soi
ha'amanikulu'aa God, aena aana ha'arurunge a Kalei Sipu e
to'o mone oto, na hu'e haalu ingeie e ii'o aakau oto.
8 E ho'osie oto to'oni aani sala mwarau, to'oni haalu rere'a
nge niilana e lae oto hunie." (Omu ke saie uri a hu'e haalu
ngeena nge mo iinoni maa'i a God na to'oni mwarau rere'a
ngeena e ha'amalaa uri mo esunge diana kire asui'i.)
9 Oto ensel ngeena e he'i te'uri lo'u hunieu, "O ke uusue
mo erenga ie—Deidehie mo iini nge ha'arongolada e lae
hunie ngaunge aana ha'arurunge a Kalei Sipu." Na ensel
ngeena e te'uri no'one, "Mo wala ienini, walana a God oto
to'ohuu."
10 Oto nou si pouruuru hai sulie ae'aena ensel, na no ko
ha'apaina'aa oto. Ta'e e te'uri mola hunieu, "O ke su'uri
ha'apaina'aau, ta'e o ke ha'apaina'aa mola a God. Aena aana
ineu ngaeta koni-konihe mola mala i'oe na mo eesimu nge
kire helesie oto walaimolinge i sulie a Jisas. Aana walu ola
nou haata'ini'i ie na ahutana walana mo propet ko lae hunie
mwala ke saie walaimolinge i sulie a Jisas."

Mwane E Ta'e I Lengine Hoos Rere'a E A'aila'asie Walumalau

11 Oto nou he'i leesie lo'u ta'au i Lengi e taha, na nou
leesie nga hoos rere'a. Na iini nge e ta'e i lengine hoos
ngeena sailana uuri, "Hahu'ei iini to'ohuu huni noruto'o
aana." Na aena aana tolahana e tohungei oodota'i, nge ko
leie mwala na ko ooho honosie mo maelonga ingeie huni
ta'aasie aaelanga mwaanie walumalau.
12 Maana ko eeso-eeso oto mala dunge, na mo rorodara
hunge i pweune. Uusulana satana e lae oto aana sapena,
ta'e ingeie maraana mola e saie ne'isaenga aana.
13 To'oni nge e ho'osie ngeena e honu aana apu,† na sailana
e lae mola uuri, "Walana a God."
14 Na mo pulitaa ni ramo aani mae a God kire ko lae oto
mai i sulie. Kire mani huru aana mo hoos rere'a no'one,
na kire mani ho'osie mo to'oni mwarau na kire wana-wana
rere'a.
15 Na naihi e ala e maau mwaanie ngidune iini i na'o
ngeena, hunie kei a'aila'asie mo henue. E sa'a lio toli'aasie
ike nga mei heitohenga i laona aalahanga ingeie, aana
ingeie oto iini ko arasi aana saukae ni saewasunge a God
Hahu'ana Nanama.†
16 Na uusulana nga satai ola e lae aana to'oni ingeie
na sasahana uuri, INEMAURI HAAHIE MO INEMAURI, NA
AALAHA HAAHIE MO AALAHA.
17 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ensel e uure i laona sato,
na e soi aana mei wala paine hunie ahutana mo menu ko
loo-loho ta'i salo uuri, "Omu ke lae mai loko tararuru aana
ngauhe paine a God.
18 Hunie omu ke ngaue hasi'ona mo inemauri, na hasi'ona
mo ramo, na hasi'ona mo mwane a'aila'a, na hasi'ona mo
hoos, na hasi'ona mwala nge kire ta'e aani, na hasi'ona oto
ahutana mwala—mo iini peine na mo iini mwei-mwei, na
mo koni-konihe na mo iini kire ii'o luheta'i."
19 Oto nou leesie ola loo-loo'a ngeena na mo inemauri
aana walumalau kire mani lokoa ahutana mo ramo aana
mo mae ikire huni ooho honosie iini e ta'e i lengine hoos
rere'a ngeena na pulitaa ni ramo ingeie.
20 Ta'e kire tapolie ola loo-loo'a ngeena pe'ie propet eero-
eero ingeie. Propet eero-eero ngeena e dau hu'i-hu'ite ka'u i
na'o huni pweloa mwala huni ha'apaina'aa nunune ola loo-
loo'a ngeena na huni ne'i ha'a-ara aana i darada. Ta'e kire

† **19:13** 19:13 Ohe apu nge e honu aana to'oni ngeena e ha'amalaa apune a Jisas nge e tapa-oolisikie. Wa ohe mei epu ngeena apune mo maelonga ingeie nge e horo'ire. † **19:15** 19:15 Erenga ni Krik ko ere ni aalahuunge i sulie saewasunge a God mala iini ko esuie waen aana mo grep. Leesie lo'u Sam 2:8-9, na Aesaea 63:3, na Joel 3:13, na Haata'inge 14:20.

aa mauri aadarue mola i laona dunge ni ha'amotaahinge
aana mo heu eeso-eeso.
21 Na ahutana mo ramo aana mae ikirerue, horo'ilada e
lae mola aana naihi nge e maau mei mwaanie ngidune iini
nge e ta'e i lengine hoos rere'a ngeena. Oto ahutana mo
menu kire ngaue hasi'oda hule aana kire mani pote mango.

20

A Kraes Kei Aalaha Mai Aano Hunie Sinolai Helisi

1 Oto nou he'i leesie lo'u ngaeta ensel ko siho mai uure
ta'au i Lengi. E hele aana iieliheu na e to'o aana kii aana
kalinge ni ha'amotaahinge e ka'a to'o kaona.
2 Oto ensel ngeena e tapolie paineha'ana mwaa ala-ala
ngeena, na e pwasue aana iieliheu hunie ke ii'o ni ho'o hunie
sinolai helisi. Mwaa uure oto wau i na'o ngeena, ingeie nge
na'ohana mo li'oa aaela, na satana a Pwelu Eero-eero wa a
Satan.
3 Na ensel e uu'ile'inie mwaa hao i laona kalinge ni
ha'amotaahinge, oto e si honoa maa honosie mwaanie e
eeroa lo'u mwala i laona walumalau lai hule aana sinolai
helisi kei mango. Oto i purine sinolai helisi kei haro mango,
nge kire ke si luhesie lo'u hunie ke dau lo'u i sulie saena
hunie kele maholo o'oru'e.
4 Na nou leesie no'one ngaeta mo neunekume, na mo iini
kire ii'o i lengini kire to'o aana nanamanga hunie leinge.
Nou leesie no'one mangona mo iini nge horo'ilada e lae oto
i na'o, aena aana kire taroha'inie a Jisas na walana a God.
Kire ka'a ha'apaina'aa ike ola loo-loo'a ngeena wa nunune,
na kire ka'a to'o aana ike ha'a-ara ingeie i na'ona darada wa
i nimada. Oto kire mauri eeliho'i, na kire ko aalaha pe'ie a
Kraes hunie sinolai helisi ngeena.
5 Ikire oto eetana nga ta'ela'inge aana mo iini nge kire mae
oto. Ngaeta mwala nge kire mae oto kire ka'a mauri ike
aana maholona, ta'e kire ke si ta'ela'i mola i purine sinolai
helisi kei mango.
6 Deidehie mo iini nge kire ta'ela'i aana eetana nga
ta'ela'inge ngeena aana ikire oto kire maa'i. Kire sa'a
sapesalu ike i laona dunge ko weru oto huu, nge ruana nga
maenga ni ngeena. Ta'e kire kei ne'i pris a God na a Kraes,
na kire kei aalaha pe'ie a Kraes sulie sinolai helisi.

A God Kei Aasie A Satan

I Laona Dunge

7 Oto maholo sinolai helisi ngeena kei haro mango,
nge kire ke si luhesie a Satan mwaanie kalinge ni
ha'amotaahinge ngeena.

8 Oto kei iisitaa poi huni eeroa ta'ena nga mo aapoloa
i laona walumalau. Mwala ngeena, tolahada e urihana
ngaeta aalaha aaela wau i na'o, a Gok. Ingeie pe'ie
aalahanga ingeie i Magok kire uure honosie a God suli
maholo. Oto a Satan kei lokoa ahutana mwala aana
walumalau hunie oohotaa, na kire kei hunge oto mala oone
i sulie oone.
9 Oto mwala aana mae a Satan ngeena kire mani oota'i
mei uure aana ta'ena nga leu aana walumalau. Kire lae
mai huni heiseuni honosie hanue nge a God e manata
diana hunie. Mae ngeena e ii'o kali-kelie hanue ngeena oto
ta'ingelu, aana kire dau aakau ni horo maesie mo iinoni
maa'i i leune. Ta'e dunge e si siho mai uure i Lengi, na e
waru aasire oto mango-mango.
10 Oto a Satan nge e eero-eeroa mwala ngeena, kire aasie i
laona dunge ni ha'amotaahinge aana mo heu eeso-eeso, leu
nge ola loo-loo'a ngeena na propet eero-eero ingeie kire ii'o
aana. Na i leune kire kei ii'o i laona ha'amotaahinge susue
aatowaa na rodo na oto huu.

A God Kei Leie Mwala

11 Oto nou leesie a God e ii'o i lengine naunekume rere'a
oto paine. Na e lio mala uri walumalau na salo kire tahi
mwaanie, na nga leu huni lio oodoi'i ha'ike lo'u.
12-13 Na nou leesie mo iini e mae oto, mo iini peine na
mo iini mwei-mwei, kire mani uure i na'ona naunekume.
Aasi e niie ta'au ahutana mo iini nge kire mae i laona, na
mwakano e niie ta'au mo iini e mae na kire o'o'o i laona, na
ahutana mo iini kire mae kire mani ta'ela'i oto ta'au.
Oto kire ko tahanie mo uusu-uusu, na kire tahanie uusu-
uusu aana maurihe, nge e to'o aana satana ahutana mo iini
kire kei meuri oto huu. Na kire tahanie mo uusu-uusu lo'u
nge ko unue nga taa mwala kire asuie mai aano. Oto leilada
e lae oto i sulie nga taa kire asuie nge uusulana e lae i laona
mo uusu-uusu ngeena, nga iini oto i sulie nga taa ingeie
maraana e asuie.
14-15 Na mala uri nga iini uusulana satana e ka'a lae oto i
lalona uusu-uusu ni meurihe ngeena, nge iini urine aasilana
kei lae oto i laona dunge ni ha'amotaahinge. Na ruana nga
maenga oto ngeena. Na kire aasie lo'u maenga na leu ni
maenga i laona dunge ngeena, aana a God e ha'amangoa
oto maenga mwaanie nga iini e he'i mae lo'u.

21

A God Kei Asuie Walumalau Haalu Pe'ie Jerusalem Haalu

Nana Mwala Maa'i Ingeie

1 Oto nou he'i leesie lo'u walumalau haalu, ta'e nga aasi
ha'ike lo'u i laona, na salo e haalu no'one. Aana walumalau
lalahu'e pe'ie salo na aasi i laona, kire mani ei'aa mango
oto.
2 Na nou leesie hanue maa'i ko lae mai uure ta'au i Lengi
mwaanie a God. Kire dau aakau aana mala hu'e haalu e
to'oni eeni to'oni lauleuni'e hunie kei ha'aruru pe'ie poro
ingeie. Hanue maa'i ie nge satana Jerusalem Haalu.
3 Oto nou rongoa mei wala paine e uure mwaanie
naunekume ko te'uri, “Nume a God ingeie oto mai saada
mo iinoni. Kei ii'o oto pe'ire, na kire kei ne'ie oto mwala
ingeie to'ohuu. A God oto maraana kei ii'o oto pe'ire na kei
ne'ie oto God ikire.
4 Ingeie oto kei usuri aasie mo wei ni aakalo mwaanie
maada. I leune nge maenga, na saehuunge, na ngaranga,
na sapesalunge ha'ike lo'u. Aana ahutana mo ola lalahu'e
urine kire mango oto.”
5 Na iini nge e ii'o i lengine naunekume e te'uri, “Omu ke
lio ka'u. No ko esu haalu aana walu ola.” Na e unue hunieu
uuri, “O ke uusue mei ola ie, aena aana mo wala ienini kire
to'ohuu na o sai noruto'o oto aani.”
6 Oto e he'i te'uri lo'u, “E mango oto eena. Ineu oto a A
na a Z, aana ineu oto aehotalana na ha'amangolana walu
ola. Ne kei nii mwaakule mola aana wai mwaanie huulaa
ni meurihe hunie ta'ena nga iini ko sare inu.
7 Ta'ena nga iini nge kei a'aila'a tara'asi honosie aaelanga
kei to'o aana mo ola ienini. Na ne kei ne'ie oto God ingeie,
na ingeie kei ne'ie oto kaleku.
8 Ta'e mwala kire ko me'ute'inie mola sapesalunge i
tehula'ana Jisas, na mo iini kire ko eeli'u mola mwaanie
a Jisas, na mo iini kire ko talei deu tata'ala, na mo iini kire
ko talei horo, na mo iini kire ko mei-mesi, na mo iini kire
ko si'o-si'o, na mo iini kire ko palo-paloa mo god eero-eero,
na mo iini kire ko eero-eero, kire kei meni ii'o mola i laona
dunge ni ha'amotaahinge aana mo heu eeso-eeso, na ruana
nga maenga otona.”
9 Oto ngaeta iini aana e hiu ensel nge kire hele-hele aana
ka'u e hiu kao-kao aana e hiu ha'amotaahinge ooreta, e lae
mai seeku na ko te'uri, “Lae mai i leu, na ne ke haata'inie
aamu mo iini nge ikire oto domana hu'e haalu a Kalei Sipu.”
10 Oto pe'ie nanamanga aana Li'oa Maa'i, ensel ngeena e
tooleau ta'au i lengine toloi henue oto paine e tohungei lae i
lengi. Na i leune e haata'inie aaku hanue maa'i i Jerusalem,
ko lae mai uure ta'au i Lengi mwaanie a God.
11 Na hanuena e raa aana manikuluha'ana a God, na ko
wana-wana oto mala nga hau iiro-iiro ola holitana e paine,
na mala hau jaspa e mano-manola'a ta'ingelu.

12 Na para ahuie hanue ngeena e tohungei lae i lengi, na
aawalai maai para mwana rue† ikire aana. Nga ta'a-ta'a
satai ola aana aawalai komu mwana rue mo Israel ni oto
aana nga maai para, na nga ensel ni e kakakalie oto nga
maai para.
13 E oolu maai para nge kire ii'o hatarie pwaalana sato,
na ngaeta oolu iini hatarie suulana sato, na ngaeta oolu iini
po'o ta'au, na ngaeta oolu iini po'o hao.
14 Para ahuie hanuena asuilana e lae aana aawalai toli'ae
mwana rue aani heu, na uusulana satana aawalai hurula'aa
mwana rue a Kalei Sipu e lae oto aana mo heu ngeena.
15 Na ensel nge e ere pe'ieu ngeena e hele aana totoho
aana mai ei kire asuie aani kol, huni totohoa hanuena, na
para ahuie, na mo maai para.
16 Na e totohoa tewaha'ana hanuena e sada lo'u mola
aana aarokaha'ana. Oto ensel ngeena e totohoa huilume
paine ngeena, na e hule aana aawalai sinola mwana rue
aani tangalai tahanga aana tewaha'ana, na aawalai sinola
mwana rue aani tangalai tahanga aana aarokaha'ana, na
aawalai sinola mwana rue aani tangalai tahanga no'one
aana e lae i lengi.
17 Oto ensel e totohoa lo'u para ahuie hanuena, na e lae
i lengi hunie tangalau na e hai aawala mwana hai aani
lo'usu'u. Na totoho nge ensel ngeena ko totoho aana, e sada
mola aana totoho mo iinoni ko totoho aana.
18 Hanuena asuilana e lae aani tohungei kol, na ko wana-
wana oto mala iiro-iiro. Na para ahuie hanuena asuilana e
lae aani heu iiro-iiro holiteni e tohungei peine, satana jaspa.
19 Toli'ae aani heu aana para ngeena, kire ha'alaunie aana
ta'ena nga hau† iiro-iiro oto mola nge holitana e paine—
eetana aani jaspa, ruana aani sapaea, oolune aani agit,
haine aani emaral,
20 limana aani onikis, oonona aani kanilian, hiune aani
kuots, walune aani beril, siwana aani topas, tangahulu'ana
aani kalsedoni, na aawala mwana eeta aani tukuoes, na
aawala mwana rue aani amitis.
21 Na aawalai maai para mwana rue aana para ngeena
kire ha'a-ado aani u'umaai dehi—nga maai para ni oto nga

---

† **21:12** 21:12 Mei iidu-iidunge aawala mwana rue ngeena e to'o aana mei ne'isaenga oto paine hunie mo Jiu. Mei iidu-iidunge ngeena e haata'inie uri mei ola ngeena e tohungei diana oto, na e ahu, na nga mei ola e ka'a ai'aa ike lo'u mwaanie. Aena urine a Jon ko ere i sulie aawalai maai para mwana rue, na aawalai komu mwana rue, na aawalai hurula'aa mwana rue, na aawalai sinola mwana rue aani tangalai tahanga, na lo'u tangalau pe'ie e hai aawala mwana hai aani lo'usu'u (12 x 12 = 144). Hanuena e diana liutaa aana ta'ena nga ola. Leesie Esikiel 48:30-35. † **21:19** 21:19 Mo heu ngeena liotani kire mani lio hai aaopa'i, na kire mani lio diana oto liutaa.

u'umaai dehi. Na tala aana hanuena asuilana e lae aani tohungei kol, na ko wana-wana oto mala iiro-iiro.

22 A God Aalaha Hahu'ana Nanama na a Kalei Sipu kire ii'o oto mone aana hanuena, oto nou ka'a leesie ike nga nume maa'i i laona hanuena aana kire ka'a saeto'o aana lo'u nge nume urine.

23 Na lo'u, hanuena e ka'a saeto'o aana ike sato wa waro-waro ke raa-raangie aena aana manikuluha'ana a God taane oto matapwanga aana, na a Kalei Sipu taane oto raa-raa hunie hanuena.

24 Oto hanuena kei raangie mo aapoloa, na mo inemauri aana walumalau kire kei toolea mo ola manikulu'e ikire mai laona hanuena huni ha'apaina'aa God.

25 Mo maai para aana hanuena kire sa'a roro'a ni hono ike lo'u aana nga maholo, aena aana e aasa hunie nga maelonga kei lae mai i rodo, aana nga rodo na ha'ike lo'u ta'au.

26 Na mwala aana ta'ena nga hanue aana walumalau kei too-toolea mai manikuluha'ada na ahutana mo ola diana aana mo to'o-to'onga ikire huni ha'ama'u aana a God.

27 Ta'e nga mei ola tata'ala sa'a roro'a lae ike lo'u mei laona hanuena. Mo iini nge ko deu-deu ooraha'aa aaela, wa ko talei eero-eero, kire sa'a roro'a ni lae ike i laona. Ta'e mo iini nge uusulana satada e lae i laona uusu-uusu ni meurihe a Kalei Sipu, ikire ha'alaa kire sai lae i laona hanuena.

22

1 Oto ensel ngeena e haata'inie wai ni meurihe aaku nge ko aahe-aahe mai uure mwaanie naunekume a God na a Kalei Sipu. Wai ngeena wai oto paine, na e tohungei mano-manola'a.

2 Ko aahe hao i denumana tala paine i Jerusalem Haalu ngeena, na i reune wai ngeena mo ei aana maurihe kire i leune. Kire ko hungu-hungu aawalai maai hungunge mwana rue aana halisi, na hauta'ai suli waro-waro. Na mo apa-apana ai ngeena kire sai kuraa ahutana mo aapoloa aana.

3 Walu ola kei diana oto lo'u mala maholo ha'aholanga, aana a God kei ta'aasie hai'uesinge ingeie mwaanie walumalau.

Naunekume a God na a Kalei Sipu kire ii'o i leune, na mo koni-konihe ingeie kei palo-paloa.

4 Kire kei leesie maana, na uusulana satana kei lae i na'ona darada.

5 Nga rodohono ha'ike lo'u ta'au, na kire sa'a hari hunie lo'u nga raa-raa aani dunge wa sato hunie ke raangire, aena aana a God Aalaha oto kei niie raa-raa nada. Na kire kei aalaha mala mo inemauri oto huu.

O Ke Ii'o Aakau Loosie

Oolinge Mai A Jisas

6 Oto ensel ngeena e he'i unue lo'u hunieu uuri, “O ke
hiiwalaimoli aana mo wala ienini, aena aana kire to'ohuu.
A God Aalaha nge e niie Li'oa Maa'i ingeie i saana mo propet
ingeie nge e uusunge'inieu ensel ingeie mai seemu, huni
haata'inie mo ola ienini eemiu mo koni-konihe ingeie aana
e sa'a tewa na kire kei reu oto.”
7 Oto nou he'i rongoa lo'u walana a Jisas ko te'uri, “Omu
ke rongo ka'u. E sa'a tewa na ne kei ooli lo'u mei. Mo iini
nge kire ko tola i sulie walana God e unu lalai eeni i laona
uusu-uusu ie, kire ke ilenimwa'e mola.”
8 Walu ola ienini, ineu a Jon oto nou rongo'i na nou
leesi'i. Na maholo nou rongo'i na nou leesi'i mango, nou
si pouruuru i na'ona ensel nge e haata'ini'i eeku hunie ne
ke palo-paloa.
9 Ta'e ensel ngeena e unue mola hunieu uuri, “!Ha'ike! O
ke su'uri palo-paloau. Ineu ngaeta koni-konihe no'one mala
i'oe, na mala mo eesimu mo propet, na oto mala ahutana
mo iini nge kire ko hele i sulie mo wala i laona uusu-uusu
ienini. O ke palo-paloa mola a God.”
10 Oto ensel ngeena e he'i unue lo'u hunieu uuri, “O ke
su'uri mumunie uusu-uusu aana haata'inge ienini, aena
aana maholo hunie mo ola ienini kei reu e kara'ini oto.
11 Maholo e o'oru'e mola, oto mo iini nge kire ko eu'esuie
aaelanga na tolahada e tata'ala, e aasa hunie kire kei eeli'u
ta'e kire kei talei ii'o mola pe'ie tata'alanga na tolahada kei
he'i tata'ala lo'u liutaa. Na mo iini nge kire ko esu aana
diananga na tolahada e maa'i, kire kei lae pe'i esu oto mola
aana diananga na tolahada kei maa'i oto tarau.”
12 Oto a Jisas ko te'uri, “Omu ke rongo ka'u. E sa'a tewa na
ne kei ooli lo'u mei. Na ne kei toolea no'one mai waaitana
mwala huni waaire oto i sulie nga taa iinoni e asuie.
13 Ineu oto a A na a Z, aana ineu oto aehotalana na
ha'amangolana walu ola.
14 “Deidehie mo iini kire hoda rere'a aana mo to'oni ikire,
aana ikire oto kire kei lai sili i laona maa'i para aana
Jerusalem Haalu ngeena, na kire kei ngeue hue-huana ai
ni meurihe.
15 Ta'e mo iinoni ooraha'aa kire sa'a roro'a ni lae ike i
laona Aalahanga a God, aana kire ko si'o-si'o, na kire ko
mei-mesi, na kire ko talei horo, na kire ko palo-paloa mo
god eero-eero, na kire saeto'o aana mo wala ni eeronga na
kire ko eu'esuie eeronga mola tarau.
16 “Ineu a Jisas, nou uusunge'inie ensel ineu hunie ke
haata'inie walu ola ienini eemu Jon, hunie o ke ha'arongoa
mo soihaada'inge aani. Ineu Iini e paine liutaa aana komu a

Deved Inemauri. Ineu a Jisas nou urihana ho hee'u Madala
aana no ko haata'inie Dinge Haalu a God e kara'ini oto.”
17 Oto Li'oa Maa'i e unue uuri, “O ke lae mai.” Hu'e a Kalei
Sipu, nge oto soihaada'inge, e unue no'one uuri, “O ke lae
mai.” Na e malisine no'one hunie ta'ena nga iini ko rongoa
mo wala ienini ke unue uuri “O ke lae mai.”
Na mei wala ko lae no'one hunie mo iini kire sare to'o
aana maurihe huu. “Omu ke lae mai.” Mo iini nge omu
ko maarou hunie maurihe, omu ke lae mai tola mwaakule
mola aana wai ni meurihe ienini.
18 Ineu a Jon no ko ha'apasulie ahutana mo iini nge kire
ko rongoa mo wala ni erenga lalai aana uusu-uusu ie. Mala
uri nga iini ko sapeie lo'u nga mei ne'isaenga aana mo wala
ienini, nge a God kei sapeie lo'u hunie iinoni ngeena mo
ha'amotaahinge nge uusuleni e lae i laona uusu-uusu ienini.
19 Na mala uri nga iini ko ta'aasie nga mei ne'isaenga
mwaanie mo wala ni erenga lalai aana uusu-uusu ienini,
nge a God kei ta'aasie mwaanie walu ola diana nge erenga
e lae i suli'i i lalona uusu-uusu ienini. Iini urine sa'a lae ike
i laona hanue maa'i, i Jerusalem Haalu ngeena, hunie ke
ngaue hue-huana ai ni meurihe.
20 A Jisas, iini nge e unue uri mo ola ie kire to'ohuu e unue
no'one uuri, “Iau, e sa'a tewa na ne kei ooli lo'u mei.”
Ke urine oto. O ke lae oto mai, Jisas.
21 Ineu a Jon no ko aarea God uri hahu'ana manata-
diananga Aalaha ikie a Jisas ke ii'o pe'i'omu. Ke urine oto.